قال النبي صلى الله عليه وسلم

[من يرد الله به خيراً يفقهه فى الدين]

روح المجلة

بشنجی جلد

كتاب الرهن ، كتاب الغصب ، كتاب الحجر
والاكراه والشفعه نك شرحيدر

محرری

اسبق موصل واليسى ، مكتب حقوقدن مأذون
حاجی رشيد پاشا

درسعادت

جغال اوغلنده آياصوفيه جاده‌سنده « مطبعهٔ خيريه » وشركاسى

١٣٢٨

بسم الله الرحمن الرحيم

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب سابع

هبه حقنده اولوب بر مقدمه ايله ايكى بابى مشتملدر

مقدمه

هبه‌يه دائر اولان اصطلاحات فقهيه بيانده‌در

هبه‌نك مشروعيتى كتاب ايله ثابت اولوب سنت واجماع ايله مؤيد ومحاسنى معلومدر . جناب حق قرآن عظيم الشانده [واذا حييتم بتحية فحيوا باحسن منها اوردوها] بيورمشدركه تحيه‌دن مقصد الهى عطيه‌در .

صاحب شريعت عليه افضل التحيات افندمز حضرتلرى اصحاب كرامنى [تهادوا تحابوا] حديث شريفيله تهادى‌يه ترغيب بيورمشدر . تهادو ؛ تانك ودالك فتحى وواوك سكونى ايله « تعالوا » كبى اولوب هديه‌لشمك معناسنه اوله‌رق جماعته خطاب صيغه‌سى اولديغى كبى تحابوا ؛ دخى تانك فتحى وباء مشدده مضمومه ايله سويشمك معناسنه اوله‌رق كذلك جماعته خطاب صيغه‌سيدر . بو حالده حديث شريفك مآل عاليسى « بر بريكزه هديه ويريكز محبت ايديكز » ديمك ايدكنه وذات معاليسمات جناب رسالتپناهى هديه اعطا وقبول بيورمش

اولديغنه نظراً تهادي سنت ومندوبدر. وهديه هبه‌نك انواعندندر.

هبه‌نك مشروعيتنده من القديم اجماع واقع اولمشدر.

هبه مودت وذكر جميله سبب اولديغندن دنيوی واكر حسن نيته مقارن اولور ايسه هم دنيوی وهم اخروي منافع وفوائدی مستلزم اولمسی عليت جوازينك مستند اليهيدر. امام ابو منصور ماتريدی رحمةالله تعالى عليه «مؤمن اولادك اولادينه توحيد وايمانی تعليم واجب اولديغی كبي جودوسخايي تعليم دخی واجبدر» قول حكيمانه‌سيله لزوم وفضائل اكرام واحسانی بيان بيورمشدر.

٨٣٣ ماده هبه: «لغتده موهوب‌له‌مال اولسون اولمسون منتفع به اوله‌جق برشیء تفضلاً وكرماً احسان ايلمك معناسنه‌در. اصطلاح شرعده» بلا عوض برمالی آخره تمليك ايتمكدركه ايدن كيمسه‌يه [واهب] واول ماله [موهوب] وآنی قبول ايدنه [موهوب له] دينلور.

«همزه‌نك كسری وتانك تشديديله» [اتهاب] دخی هبه‌يی قبول ديمكدر.

شو تعريفه كوره هبه معنای اعمدن معنای اخصه نقل اولنه‌رق شرعاً تمليك ماله تخصيص ايدلمش اولمغله موهوبك مال اولمسی لازم كلوب مال اولميان شيلرك هبه‌سی غير جائزدر. يعنی مال اولميان برشی هبه ايدلسه حقنده هبه‌يه دائر اولان احكام شرعيه ترتب ايتمز.

بو حالده بر كيمسه ديكرنده اولان آله‌جغنی مديونه ويا آخره

هبه ایتسه صحیح اولمامق ایجاب ایدر ایسه‌ده ۸۴۷ ، ۸۴۸ نجی ماده‌لرده مصرح اولدیغی اوزره دینك هبه‌سی صحیح اولدیغندن تعریف افرادینی غیر جامع دیمك اولور .

واقعا دین ذمتده ثابت وصف ایسه‌ده دینی مدیونه هبه حقیقتده ابرا اولوب هبه لفظی بو بابده مجاز اولمغله فرد مجازی تعریفده داخل اولمق اقتضا ایتمیه‌جکندن بشقه ٦١٤ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره دین بعدالقبض مابه‌الانتفاع عین اوله‌جغی جهتله قبض اعتباریله دینه دخی حکماً مال اطلاق اولندیغندن تعریف دینی مدیونه ویا آخره هبه‌یه دخی شاملدر .

کتب فقهیه‌ده هبه « بر عینی بلا عوض تملیکدر » دیو تعریف اولنمش وفقها « عین » کلمه‌سنی تأویل ایدرك دینی هبه قبضه مأذونیت شرطیله جائز اولوب قبض ایله دین تعین ایدر . یعنی موهوب‌له بحکم الوکاله دینی قبض ایتدکده تعین ایده‌جکی جهتله بحکم الهبه کندوسنده الیقور دیمشلردر . مجله جمعیتنجه شو تأویله حاجت قالمامق ایچون بروجه محرر عین ودینی شامل اولان [مال] کلمه‌سی ایله تعریف ایدلمشدر .

[بلاعوض] قیدیله بیع وقسمت اموال تعریفدن خارج قالور . اگرچه هبه‌نك مقابلنده عوض اعطاسی جائز و ۸۵۵ نجی ماده حکمنجه دخی عوض شرطیله اولان هبه صحیح وشرط معتبر اولمسنه گوره تعریف بو ایکی وجهله اولان هبه‌یی جامع اولمامق لازم گلور گبی ظن اولنور ایسه‌ده [بلا عوض] قیدی « بلا شرط عوض » یعنی عوض شرط ایدلمکسزین معناسنه اوله‌رق مضاف اولان « شرط » کلمه‌سی محذوفدر . بوقسه هبه عوض اولمامق شرطیله تملیك دیمك دکلدر .

چونکه ماهیت اوچ نوعدر. برنجیسی: برشی شرط ایدلمکسزین اولان ماهیتدرکه بوراده عوض شرط ایدلمکسزین اولان هبه دیو تفسیر ایدیلور . ایکنجیسی : برشی شرط ایدلمش اولان ماهیتدرکه عوض شرطیله هبه دیو بیان اولنور . اوچنجیسی : هیچ برشی شرط ایدلمامك اوزره اولان ماهیتدرکه بو بحثده عوض ویرلمامك شرطیله هبه دیمك اولور.

تعریفده واقع [بلا عوض] قیدندن مقصد برنجی نوع ماهیت وجهله برشی شرط ایدلمکسزین برمالك آخره تملیکنك هبه اولدیغنی بیاندر . یوقسه هبه‌ده عوض ویرلمامك شرطدر، معناسنی تضمن ایتمز.

بناءً علیه عقد هبه‌ده مشروط اولمیه‌رق موهوب له طرفندن واهبه عوض ویرلسه بیله حین عقدده شرط قلنمدیغی جهتله هم تعریفده وهم معرفده داخل اولدیغی کبی ایضاحات محرره‌یه کوره تعریف بشرط العوض هم تعریفدن وهم معرفدن خارج قالور دینمشلر ایسه‌ده مادامکه ابتداءً هبه‌در ، معنای اول وجهله تعریفك تشمیلی دها مناسب کورینور .

[برمالی تملیك] جمله‌سی ایله تملیك منافع اولان اعاره ، اجاره، مهایئه وتملیکی تضمن ایتمیان اباحه تعریفدن خارج قالوب یالکز علی طریق الهبه تملیك اعیان ایله هدیه وصدقه‌یه شامل اولور .

[تملیك] قیدندن خاطره فی الحال تملیك تبادر ایده‌جکندن ٨٥٤ نجی ماده‌ده تصریح اولندیغی اوزره هبهٔ مضافه ومعلقه ومابعد موته اضافتله تملیك معناسنه اولان وصیتله هبه غیر جائز اولدیغله تعریف انلره شامل اولماز .

تفصيلات محررهيه نظراً تعريف مذكور بروجه مشروح افرادینی جامع واغيارینی مانعدر . §

١٥٩١ نجی ماده‌دن مستفاد اوله‌جغی اوزره هبه ايله نفی ملك بيننده دخی فرق واردر . يعنی هبه‌نك تماميتی موهوبك قبضنه متوقفدر . نفی ملكده ايسه قبض شرط دكلدر . چونكه نفی ملك طريقيله بو مال فلانكدر ديمك قبل الاقرار مقر لهك ملكی اولديغنی بيان واخبار اولوب هبه كبی يكيدن انشا واثبات ملك اولمديغندن تماميتی قبضه محتاج دكلدر .

٨٣٤ ماده هديه ؛ بركيمسه‌يه اكراماً كتوريلان ياكوندريلان مالدر .

هديه هبه‌نك انواعندن اولوب تعريفنده داخل ايسه‌ده مطلقا هبه هر نه مقصده مبنی اولور ايسه اولسون بلا عوض تمليك مال اولوب هديه اكرام قصدينه مبنی اولمق لازم كلكله هبهٔ مطلقه‌دن اخصدر . يعنی هبه ايله هديه بيننده عموم وخصوص مطلق اولوب بالجمله هدايا هبه‌دن معدود ايسه‌ده هبه اولنان شيلرك كافه‌سی هديه دكلدر . بو سببه مبنی هديه مادهٔ مشروحه‌ده بشقه‌جه تعريف اولنمشدر .

[اكراماً] قيدی اكراماً اولميوب تصدق قبيلندن اولان اعانه وترويج مرام مقصديله ويريلان رشوتدن احتراز ايچوندر . صدقه ؛ مادهٔ آتيه‌ده تعريف اولنور .

رشوت ؛ قانون جزانك ٦٧ نجی ماده‌سنده [ترويج مرام ايچون نه نام ايله اولور ايسه اولسون هرنه‌كه آلنوب ويريلور ايسه رشوتدر] ديو تعريف اولنمشدر .

بناءً عليه تعريف قانونی وجهله رشوت اخذ و اعطاسی ثابت اولور ایسه حقوق عمومیه‌یه تعلق ایده‌جکندن راشی ومرتشی ورائش یعنی ویرن و آلان وواسطه اولان قانون مزبوراحکامنه توفیقاً مجازات اولنور و [لعن الله الراشی والمرتشی والرائش] حدیث شریفنه نظراً لعنت خدایه مستحق اولور . لکن هدیه اساساً مندوب ومستحسن اولوب افعال ممنوعه‌دن اولمدیغی جهتله آلوب ویرن وواسطه اولانلر حقنده برکونه حکم جزائی ترتب ایتمیه‌جکندن بشقه بالفرض بوندن طولایی بردعوی تحدث ایتسه حقوق عادیه‌دن اولدیغی جهتله مجلهٔ جلیله احکامنه توفیقاً رؤیت وفصل اولنور . زیرا برایشدن مقصد نه ایسه حکم اکا کوره‌در .

٨٣٥ ماده صدقه ؛ ثواب ایچون هبه اولنان مالدر .

هدیه کبی صدقه دخی هبه‌نك انواعندن اولمغله هبه‌نك تعریفی صدقه‌یه دخی شامل ایسه‌ده هبه اعم وصدقه اخص اولدیغندن بشقه‌جه تعریف ایدلمشدر .

چونکه صدقه‌ده لوجه الله اعطا ایله ثواب قصدی لازم اولوب هبه‌نك انواع سائره‌سنده ثواب قصدینه مقارنت لازم دکلدر . غنی وفقیر هرکیمه اولور ایسه اولسون هبه وهدیهٔ مال ایدیله بیلور ایسه‌ده ثواب قصدینك حصولی ایچون صدقه‌نك محتاجینه ویرلمسی اقتضا ایدوب اغنیایه صدقه ویرلمز . متصدق اولان کیمسه فقیر ظنیله غنی‌یه صدقه ویرسه هبه اولور ایسه‌ده حاجت اصلیه‌سندن فضله اوله‌رق ایکی یوز درهم شرعی کومشه [*] ویا اولمقدارماله مالك اولان کیمسه

[*] درهم شرعی اون درت قیراطدن وقیراط شرعی بش عددمتوسط آرپه آغرلغندن عبارتدر .

شرعاً غنی عد اولنديغندن صدقه قبول ايتمسی جائز دكلدر .

بروجه محرر مقدار نصابه مالك اولميان كيمسه‌نك صدقه قبول ايتمسی مجاز ايسه‌ده قوت يوميه‌سی بولنان ياخود تداركه مقتدر اولان كيمسه‌نك تسئل ايتمسی شرعاً جائز دكلدر . يعنی صدقه قبول ايتمكله ديلنجيلك بيننده دخی فرق واردر .

انسانلر خلقتلری مقتضاسنجه بربرينه معاونته محتاج وديانةً مأمور اولدقلرندن كار وكسبدن عاجز قالان فقرايه صدقه اعطاسی مقتضای بشريته موافق اوله‌جغی جهتله مقابلنده اجر ومثوبات معنويه‌يه مظهر اولنور .

صدقه مقابلنده مادةً برشی حاصل اولميور ايسه‌ده معناً پك چوق فوائدی بولنديغندن مانع رجوع برسبب اولمديغی حالده علی الاطلاق هبه‌دن رجوع جائز اولديغی حالده صدقه‌دن هيچ بروجهله رجوعك جائز اولمديغی ٨٧٤ نجی ماده‌ده مصرحدر .

بناءً عليه هبهٔ مطلقه ايله صدقه بيننده ماهيةً فرق اولديغی كبی حكماً دخی واردر . آنجق انسانك تشكلات طبيعيه‌سندن دخی مستبان اولديغی اوزره هركس قوا وحواس روحانيه وجسمانيه‌سنی حسن صورتله بالاستعمال تدارك اسباب واستحصال رفاه معيشت ايله مكلف اولوب يوقسه ابنای بشر يكديكره معاونت ايله مأموردر ديه‌رك خلقك صدقه‌سنه انتظار ايتمك ويا ال آچمق جائز دكلدر .

شو قدركه هر شخص حيات وصحتنی محافظه ايله دخی مكلف اولديغندن شايد محافظهٔ حيات وصحته مدار اوله‌جق اسباب معيشته نائل اوله‌مز ايسه ناچار تجارتك اك سفلی نوعی اولان تسئلده معذور كوريلور . يوقسه نصاب شرعی ماله مالك اولان ويا اقوات يوميه‌سنی

تدارکه مقتدر بولنان برکیمسه‌نك تسئل ایتمسی قطعا جائز دکلدر . بومقوله‌نرك دیلنجیلکدن منع ایدیله‌رك استحصال اسباب معیشت ایچون سعی وعمله سوق واجبار ایدلملری لازمدر .

امیرالمؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه حضرتلری بعض کسانه «اولریکزده قپانوبده یا رزاق دیه‌رك تمنی رزق ایتمکدن ایسه سعی وعمللریکز ایله تدارك ارزاقه چالیشمقلغکز لازمدر» بیورمش .

سید احمدالرفاعی قدس سره العالی حضرتلری « نظام الخاص » نامنده‌کی اثر عالیلرنده شویله بیوریورلر : علو همت انسانیه آلمقده دکل ویرمکده اولوب ذل سؤال ایچون آچیلان الك کسلمسی دها اهوندر . انسان الندن کلان وحالنه مناسب اولان صنعتی تحصیل وآنکله معیشتی تأمین ایتملیدر . چونکه دنیاده حرف وصنایعك ولوکه ادناسیله اولسون استکمال امر معاش ایتمك اهل همته مخصوص مزیاتك اشرف واعلاسیدر . حاصل سعی ایله دفع حوایج بشریه ایدنلر متوکلاً علی الله نواله‌چین زید وعمرو اولمقدن مستغنیدرلر .

اسباب محرره‌یه بناءً برکیمسه اغنیادن برینه « صدقه اوله‌رق سکا شو مالی ویردم » دیسه هبه اولور . بالعکس برفقیره « سکا شو پاره‌یی هدیه ایتدم » دیسه صدقه اولور . زیرا برنجی صورتده غنی‌یه صدقه اعطاسنه شرع مانع اولدیغندن صدقه لفظی معنای اصطلاحیسنه حمل اولنمیوب مجازاً هدیه معناسنده قوللانلمش وایکنجی صورتده فقیره اکرام ایدلمیوب صدقه ویریله‌جکندن متصدق علیه ذل سؤال ایله محجوب اولمامق ایچون مجازاً هدیه دینلمش اولور .

٨٣٦ ماده اباحه ؛ برشیئی بلا عوض اکل وتناول

ایتمك اوزره آخره اذن ورخصت ویرمکدر .

اباحه ؛ لغةً برشیئی اخذ وترك ایتمك ایچون آخره اذن ویرمك معناسنه‌در . تناول ؛ دخی مطعوماتدن برشیئی یمك وبخشش ویرمك معنالرینه اولوب بوراده حصراً معنای اولده مستعمل و[اکل] کلمه‌سنك عطف تفسیریدر .

[اکل وتناول] کلمه‌لرینه نظراً اباحه مطعوماته مخصوص اوله‌رق تعریف ایدلمش ایسه‌ده ١٢٢٦ نجی ماده‌ده تصریح ایدلدیکی اوزره بر کیمسه‌نك اراضیسندن حق مروری اولمدیغی حالده مرور ایچون آخره اذن ویرمسی کبی مطعوماتدن اولمیان شیلرك دخی اباحه‌سی جائزدر .

§

مطلقا هبه‌ده اولاً موهوبك معلوم ومعین مال اولمسی اقتضا ایدوب اباحه‌ده [برشیئی] قیدندن دخی اکلاشلدیغی اوزره اباحه اولنان شیئك بهمه‌حال مال ومعلوم اولمسی شرط دکلدر . نته‌کیم برارضدن مرورك دخی اباحه اولنه‌بیله‌جکی آنفاً بیان قلندی .

ثانیاً موهوب لهك معلوم ومعین اولمسی هبه‌نك جملهٔ شرائطندن ایکن اباحه‌ده بویله برشرط یوقدر . مبیح «شو مالی هرکیم ایسترسه تناول ایتسون» دیدکده اباحه صحیح اولور .

ثالثاً هبه تملیك مال اولوب اباحه یالکز اذن ورخصتدن عبارت اوله‌رق تملیك اولمدیغندن موهوب له مال موهوبی آخره هبه ایده‌بیلور ایسه‌ده اباحه اذن ورخصت ویریلان کیمسه‌یه مخصوص اولوب بشقه‌سنه اباحه ایده‌مز .

باب اول

عقدِ هبه‌یه متعلق مسائل بیاننده اولوب ایکی فصلی شاملدر

فصل اول

رکن وقبض هبه‌یه دائر اولان مسائل بیاننده‌در

٨٣٧ ماده هبه ؛ ایجاب و قبول ایله منعقد وقبض ایله تمام اولور .

هدیه وصدقه واباحه دخی بویله اولدیغندن [هبه] لفظی عمومنه شاملدر وکرك بوماده‌نك وکرك مواد تالیه‌نك احکامی هرنوع هبه حقنده جاریدر . §

مادهٔ مشروحه ایکی حکمی حاوی اولوب برنجیسی: بلا عوض تملیك مال اولان هبه‌نك ثمن مقابلنده تملیك مال اولان بیع مثللو ایجاب وقبول ایله منعقد اوله‌جغنی مبیندر. زیرا هبه برعقدشرعیدر. عقد دخی ١٠٣ نجی ماده‌ده تعریف اولندیغی وجهله طرفینك بر خصوصی التزام وتعهد ایتملریدر . بوحالده تملیك ایدلمکسزین تملك تصور اولنه‌میه‌جغندن واهبك رضاسی و آنك شکل خارجیسی اولان ایجاب شرطدر .

اگرچه فقهادن بعضیلری کفالت مثللو هبه‌ده دخی موهوب لهك قبولنه لزوم اولمیوب یالکز ایجاب ایله منعقد اوله‌جغی رأیننده بولنه‌رق برکیمسه «شومالمی هبه ایتمام» دیو یمین ایتدکدن صکره برینه هبه ایدوبده موهوب له قبول ایتمسه یمیننده حانث اولور . اگرقبول

ركن اولسه ايدى موهوب له قبول ايتمديكى ايچون هبه تحقق ايتمامك وحالف حانث اولمامق لازم كلور ايدى ديمشلر ايسه‌ده ارجح اقواله نظراً ايجاب يالكز اثبات ملكى موجب اولوب بلا التزام بركيمسه حقنده ديكرك ملكى ثابت ولازم اولميه‌جغندن موهوب له قبول ايتمديكى تقديرده مجرد واهبك ايجابيله موهوبك موهوب لهه لزوم ملكيتى لازم كلز . خصوصيله هبه فضل وكرم اولديغندن وهر عاليجناب ديكرك منتدار لطفى اولمغى ايسته‌ميه‌جكندن موهوب لهك قبولى هر حالده لازمدر . قاعدةً بركيمسه‌نك رضاسى اولمقسزين بشقه‌سنك كندوسنه برشى تمليك ايتمسى صحيح دكلدر . بوقاعده‌دن يالكز وراثت مستثنا اولوب چونكه وراثت جانب شارعدن تقدير وتعيين بيورلمش سبب مجبوريدر. لكن هبه‌عقد اختيارى اولديغندن طرفينك رضاسى لازمدر.

ثانياً موصينك وفاتيله موصابه‌ده اولان بر ملكى زائل اوله‌رق موصاله موصابهى تركه‌دن اخذ ايده‌جكندن هبه‌ده اولديغى كبى وصيتده موصى‌يه تبرع ايتمديكى شيئى يعنى موصابهى موصا لهه تسليم ايتمك اوزره الزام لازم كلز .

«شو مالمى كيمسه‌يه هبه ايتمم» ديو يمين ايتدكدنصكره هبه ايدن كيمسه‌نك موهوب له هبه‌يى قبول ايتمديكى حالده دخى حانث اولمسى قبولك هبه‌ده ركن اولمديغندن ايلرو كليوب يابمامق اوزره يمين ايتديكى ايجاب هبه‌يى ايقاع ايلديكندن ناشيدر .

كفالته كلنجه : هرنقدر كفالت يالكز كفيلك ايجابيله منعقد ونافذ اولور ايسه‌ده كفالتده تمليك اولميوب توسيع مطالبه‌دن عبارت اولمغله برابر بونده دخى مكفول لهك حق ردى بولنديغندن تمليك مالى متضمن اولان هبه اكا قياس اولنه‌مز .

مجله جمعيتنجه دخی اشبو ايضاح اولنان قول ثانی اختيار اولنمشدر.
مادهٔ مشروحه‌نك حاوی اولديغی حكملردن ايكنجيسی: هبه‌نك قبض ايله تمام اولديغی ميندر. چونكه تبرعدر. ٥٧ نجی ماده حكمنجه تبرع آنجق قبض ايله تمام اولور. قبل القبض تمام اولسه متبرعی تبرع ايتمامش اولديغی شيئی تبرعه اجبار ايتمك لازم كلوركه غير جائزدر. زيرا مجرد عقد هبه ايله ملك ثابت اولسيدی واهب تسليم موهوب ايله مطالب اولمق لازم كلور. حال بوكه واهب تسليمی تبرع ايتمامشدر. هبه بشقه تسليم دخی بشقه‌در. يعنی بر كيمسه‌نك بر مالده ايكی درلو حقی اولوب بری ملك رقبه ديكری ملك يددر. رقبه‌سنی تمليك ايتمكله ملك يدينی دخی تمليك ايتمش اولمسی لازم كلمز.

اگرچه عوض مقابلنده تمليك مال اولان بيعك ايجاب وقبول ايله منعقد اوله‌رق تماميتی قبضه متوقف اولمديغی ١٦٧ نجی ماده‌ده محرر اولوب ايجاب وقبوله دخی ماهيت دينور ايسه‌ده حقيقةً اولميوب مجازاً دينلديكی كبی بيعده ثمن ايله مبيع بيننده مساوات حاصل اولمق اوزره بايع مبيعك تسليمنی حين بيعده تعهد ايتديكندن عقدك تماميتی ايچون قبض شرط اولميوب ايجاب وقبول ايله بيع تمام اولور. حال بوكه هبه‌ده مال موهوبه مقابل عوض اولمديغندن واهب مجرد هبه ايله موهوبك تسليمنی درعهده ايتمش اولماز. زيرا اساساً متبرع اولوب حق رجوعی بولنديغندن بهمه‌حال تسليمه مجبور اولماز.

شو تفصيلاتدن مستبان اولديغنه كوره شرائطنه موافق اولان هبه ايجاب ايله واهب وقبول ايله موهوب له حقنده منعقد وصحيح اولور. قبض ايله دخی موهوب لهك موهوبده اولان حق ملكيتی ثابت وهبه تمام يعنی نافذ اولور.

فقط بهمه‌حال موهوب لهك قبض ايتمسى شرط دكلدر . آنك طرفندن ديكر برى قبض ايتسه ينه هبه تمام اولور .

مثلا موهوب له وكالت ويا رسالت طريقيله موهوبى قبض ايتمك اوزره برينه امر ايدوب اوده قبض ايتسه بالذات موهوب له قبض ايتمش كبى اولور .

كذلك موهوب له مال موهوبى قبل‌القبض برشخصه هبه ويا بيع وياخود ايجار ايدوب اوده قبض ايتسه جائزدر . آنجق موهوب لهك قبل‌القبض موهوبده تصرفى نافذ اولميه‌جغندن موهوبك بووجهله هبه وبيع وايجارى جائز اولميه‌جغى جهتله شخص مزبور موهوبى موهوب لهه نيابةً قبض ايتمش اولور .

بوبحثده‌كى قبضدن مقصد قبض كاملدر . يعنى موهوبى كندى حالنه مناسب برصورتده قبض ايتمكدر .

بوده آنجق محوز ومفرغ ومتميز اولان شيده اولور . اسبابى ٨٥٨ نجى ماده شرحنده بيان وتفصيل اولنمشدر . §

قبض ؛ حقيقى وحكمى اولمق اوزره ايكى نوعدر . قبض حقيقى موهوب له موهوبى يدينه آلمقدر . قبض حكمى تخليه‌در . يعنى واهب موهوبى موهوب لهك قبض ايده‌بيله‌جكى برحاله قويمقله قبضنه رخصت ويرمكدر . قبض حكمى هبهٔ فاسده‌ده متفقاً كافى كورلمامشدر . هبهٔ صحيحه‌ده امام محمد حضرتلرينه كوره كافى ايسه‌ده امام ابو يوسف حضرتلرى كافى كورميوب هبه‌نك فسادينه قائل اولمشدر .

٨٣٨ ماده هبه‌ده ايجاب [باغشلادم وهبه ايتدم واهدا

ايلدم] كبي مجاناً بر مالى تمليك معناسنده مستعمل اولان سوزلردر .

يعنى عقدده اعتبار مقاصد ومعانى يه اولوب الفاظ ومبانى يه اولمديغندن هبه مقصدينى تضمن ايدن الفاظ ايله ايجاب اولنمق لازمدر .

وزوجك زوجه سنه برچفت كوپه ياخود حلياتدن ديكر برنسنه ويروبده [آل طاقين] ديمسى كبي مجاناً تمليكه دلالت ايدن تعبيرلر دخى هبه يى ايجاب ايدر .

يعنى بيعده اولديغى كبي هبه ده دخى امر صيغه سى معتبر دكل ايسه ده حاله دلالت ايتديكى صورتده جائزدر . زوجك زوجه سنه [آل طاقين] ديمسى « بونى سكا باغشلادم آل طاقين » ديمكدر كه بطريق الاقتضا حاله دلالت ايدر. زيرا بويله اولديغنه زوجيت قرينه در. اما زوجيت اولمديغى يعنى بويله برقرينه بولنمديغى حالده مثلا بركيمسه نك احباسندن برقادينه « شو كوپه يى آل طاقين » ديمسى هبه اولميوب اعاره ايتديكنه حمل اولنه بيلور . چونكه اعاره تمليك منفعت اولوب تمليك عين اولان هبه نك مادونيدر . برقاچ معنايه محمول اولان الفاظ وعباراتده ادناى احتمال متيقن اولوب اعلا ايسه مشكوكدر . شك ايله يقين زائل اولميه جغندن شو سوز ايله مذكور كوپه يى اعاره ايتديكنه حمل اولنور .

§

كذلك بر كيمسه ديكر كمسنه يه « لوازمكه خرج ايتمك اوزره ويردم » ديه رك برمقدار پاره ويرسه هر نقدر ماضى صيغه سى استعمال ايتمش ايسه ده هبه ايلديكنى تصريح ايتمديكندن وقرينه دخى بولنمديغندن

هبه ویا قرض طریقیله ویردیکنده حمل اولنه‌بیلوب قرض هبه‌نك مادونی اولمغله قرضاً ویرمش عد اولنور . §

هبه‌ده قبول ایجاب مثللو مجاناً بر مالی تملك معناسنده مستعمل اولان سوزلردر . اتهاب ایلدم . قبول ایتدم کبی .

مجله‌نك کتب سائره‌سنده ایجاب ایله برابر قبولدن دخی بحث اولندیغی حالده بوفصلده قبولك ذکر ایدلمامسی ٨٤١ نجی ماده‌ده [هبه‌ده قبض بیعده قبول کبیدر] دینلمسندن وهبه قبض ایله تمام اولدیغندن طولایی اولسه کرکدر . §

دلسزك اشارت معروفه‌سیله بیع منعقد اولدیغی کبی هبه دخی منعقد اولور. زیرا دلسزك اشارت معهوده‌سی لسان ایله بیان کبیدر.

٨٣٩ ماده تعاطی ایله دخی هبه منعقد اولور .

بوماده‌نك حکمی هدیه وصدقه کبی انواع هبه‌یه شاملدر . زیرا تعاطی قرینه اولدیغی حالده تراضیٔ طرفینه دلالت ایدر .

مثلا تسئل ایدن برفقیره برکیمسه پاره ویروب اوده قبض ایلسه بینلرنده برکونه سوزجریان ایتمدیکی حالده تعاطی ایله صدقه منعقد اولور.

اما قرینه بولنماز ایسه هبه منعقد اولماز .

مثلا برکیمسه عیالنده بولنان برکمسنه‌یه یاتمق اوزره یتاق ویرسه هبه ایتدیکنه دلالت ایدر قرینه بولنمدیغی تقدیرده اعاره‌یه حمل اولنور .

٨٤٠ ماده هبه‌ده وصدقه‌ده ارسال وقبض لفظاً ایجاب وقبول مقامنه قائم اولور . هدیه‌ده دخی بویله‌در .

بوماده‌دن مقصد هبه وهدیه وصدقه‌نك انعقادی لفظاً ایجاب وقبوله

ويا تعاطی‌یه منحصر اولمیوب رسالت طریقیله دخی منعقد اوله‌جغنی بیاندر. انجق لفظاً یاخود تعاطی ایله هبه‌نك انعقادنده اتحاد مجلس شرط اولدیغی حالده رسالت طریقیله وقوعبولان هبه‌ده اتحاد مجلس شرط دکلدر. زیرا ارسال بر مجلسده قبض دیکر بر مجلسده وقوع بوله‌جغندن اتحاد قابل دکلدر. فقط قبل‌القبض مرسل ویا مرسل‌الیه فوت اولسه هبه باطل اولور. ٨٤٩

تفصیلات محرره‌دن مستبان اولدیغنه کوره هبه ١: مجاناً تملیکه دلالت ایدن الفاظ ٢: تعاطی ٣: ارسال ایله منعقد اولور.

٨٤١ ماده هبه‌ده قبض بیعده قبول کبیدر.

یعنی بعدالایجاب قبول ایله بیع هم منعقد هم‌ده تمام اولدیغی کبی هبه دخی بعدالایجاب قبض ایله‌هم منعقد وهم تمام اولور. لفظاً قبوله حاجت اولمیوب قبض، قبول مقامنه دخی قائم اولور وقاعدةً ایجابك حصولی حالنده موجبك ذکری شرط دکلدر.

بناءً علیه واهبك ایجابی مثلا [شو مالی سکا هبه ایتدم] دیمسی اوزرینه موهوب له [قبول ایتدم] ویاخود [اتهاب ایلدم] دیمکسزین مجلس هبه‌ده اول مالی قبض ایتسه هبه تمام اولور.

واهبك ایجابندن صکره موهوب لهك موهوبی قبض ایتدیکنی کوروبده سکوت ایتمسی انك قبضنه دلالةً اذندر. زیرا معرض حاجتده سکوت بیاندر.

اما واهب « شو مالی سکا هبه ایتدم» دیوبده موهوب له سکوت

ايدرك موهوبى قبض ايتمكسزين افتراق مجلس وقوعبولسه هبه تام اولماز . زيرا هبه‌نك تماميتى قبضه متوقف اولوب مجلس هبه‌ده قبض ايتميوب سكوت ايلمسى معرض حاجت اولمديغى ايچون قبول وقبض عد اولنماز .

§

[مجلس هبه‌ده اول مالى قبض ايتسه] جمله‌سندن منفهم اولديغنه كوره قبضه دلالةً اذن ويرلديكى تقديرده چونكه هبه‌ده قبض بيعده قبول كبى اولوب بيعده ايسه ايجابك واقع اولديغى مجلسده قبولك دخى وقوعى شرط ايدوكندن هبه‌ده دخى قبضك مجلس عقدده وقوعى شرطدر .

اما واهب موهوب لهه « فلان محله‌ده‌كى مالمى سكا باغشلادم وار آل » ديوب قبضه صراحةً اذن ويرسه بو تقديرده مال موهوب مجلس هبه‌ده بولنمديغى جهتله قبض ايچون افتراق مجلس ضرورى ايدوكنه وواهب موهوب لهه قبض موهوب ايچون صراحةً اذن ويرمش اولديغنه وخصوصيله هبه تبرعاتدن اولمغله مسامحه جائز اولوب بعضاً احتياج دخى مس ايده‌جكنه بناءً بو وجهله قبضده افتراق مجلس استحساناً تجويز اولنمشدر .

٨٤٢ ماده قبضده واهبك صراحةً ياخود دلالةً اذنى لازمدر .

زيرا قبض واهبك مالنده تصرف اولوب صاحبنك اذنى اولمقسزين آخرك مالنده تصرف شرعاً جائز دكلدر . چونكه هبه يالكز تمليك مالدن عبارت اولوب تعهد تسليمى تضمن ايتميه‌جكندن موهوب لهك قبض موهوب ايچون واهب طرفندن مأذون اولمسى اقتضا ايدر .

واهبك صراحةً ويا دلالةً اذنی اولمقسزین قبض ایتسه غاصب اولور.

٨٤٣ ماده واهبك ایجابی دلالةً قبضه اذندر.

یعنی واهب «شو مالی سکا هبه ایتدم» دیمسیله قبض ایچون موهوب لهه اذن ویرمش اولور. اگرچه قبض موهوب مالی واهبده تصرف اولوب بایعك یالکز ایجابیله مشتری مبیعی قبضه صلاحیتدار اولهمدیغی کبی موهوب لهك دخی واهبك صراحةً اذنی اولمدقجه قیاساً انك مالنده تصرف ایدهمامسی لازم کلور ایسهده استحساناً تجویز اولنمشدر. چونکه ایجاب ایله هبه واهب حقنده لازم اولوب بونك حکمی اولان ملکك ثبوتی قبضه متوقف اولدیغی جهتله هبهده قبض بیعده قبول کبی اولدیغندن وقبول بیع ایچون بایعك صراحةً اذنی شرط اولمدیغندن موهوبی قبضده دخی اذن صریح مشروط دکلدر.

بناءً علی ذلك بعدالایجاب موهوب له موهوبی مجلس هبهده قبض ایتدیکی حالده واهب منع ایتمیهرك سکوت ایلسه انك ایجابی دلالةً قبضه اذن مقامنده طوتیلهرق هبه تمام اولور.

اما صراحةً اذنی موهوب اگر مجلس هبهده حاضر ایسه [بو مالی سکا هبه ایتدم آل] دیمك واگر غائب عن المجلس ایسه [فلان مالی سکا هبه ایتدم وار آل] دیمك کبی امر صریحیدر.

٨٤٤ ماده واهب صراحةً قبضه اذن ویردکده موهوب

لهك انی کرك مجلس هبــه‌ده و کرك بعدالافتراق قبضی صحیحدر .

زیرا صراحةً قبضه اذن مطلق اولدیغندن ومطلق اطلاقی اوزره جاری اوله‌جغندن مجلس هبه ایله تقید ایتمز . وبو وجهله بعدالافتراق قبضك قبول مقــامنه قائم اولمسی علی وجه‌التملیك اولمیوب علی وجه التوکیلدر . یعنی واهب صراحةً اذن ویرمسیله موهوبی قبض ایچون موهوب لهی توکیل ایتمش اولور .

اما دلالةً قبضه اذنی مجلس هبــه ایله تقید ایدوب بعد الافتراق قبضی معتبر اولماز .

زیرا هبه‌ده‌کی قبض بیعده‌کی قبول کبی اولدیغندن بیعده ایجــاب ایله قبولك برمجلسده وقوعی شرط اولدیغی کبی هبه‌نك تمامیتی ایچون دخی ایجاب ایله ـ صراحةً اذن اولمدقجه ـ قبضك بر مجلسده وقوعی شرطدر . تفرق مجلس ایله هبه باطل اولور .

مثلا [شــو مالی سکا هبه ایتــدم] دیوبده موهوب له دخی انی اول مجلسده قبض ایدیویرســه صحیح اولور . اما مجلس هبه‌دن آیرلدقدن صکره قبض ایتسه صحیح اولماز .

کذلك [فلان محله‌ده‌کی مالی ســکا هبه ایتدم] دیوبده [وار آل] دیمامش اولسه موهوب لهك کیدوبده انی قبض ایتمسی صحیح اولماز .

یعنی [وار آل] دیمك کبی قبضه تسلیطی متضمن برسوز سویلمك لازمدر . سویلدیکی حالده قبضه توکیل ایتمــامش اوله‌جغندن یالکز ایجاب هبه ایله موهوب‌له قبضه صلاحیتدار اولەمز. §

اشــبو فقره‌نك حکمی موهوب عین اولدیغی تقدیرده‌در . اکر

دين اولور ايسه صراحةً اذن اولمدقجه وقوعبولانِ قبض ولوكه مجلس هبه‌ده اولسون صحيح وهبه تمام اولماز .

٨٤٥ ماده مشترى مبيعى بايعدن قبل القبض آخره هبه ايده‌بيلور .

٢٥٣ نجى ماده‌ده [مشترى قبل القبض مبيعى عقار ايسه آخره صاته‌بيلور و اگر منقول ايسه صاته‌ماز] ديو محرر اولديغى حالده مادهٔ مشروحه‌ده على الاطلاق يعنى منقول وغير منقول هر نوع مبيعك آخره هبه ايديله‌بيله‌جكى بيان قلنيور . مبيع منقولى قبل القبض بيع ايله هبه آراسنده‌كى فرق شو سببدن حاصل اولمشدركه سالف الذكر ٢٥٣ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره بيع عقود معاوضه‌دن اولمغله مضمون و منقولات سريع الهلاك اولديغندن مبيع منقولك قبل القبض هلاكى تقديرنده مشترئ ثانى متضرر اوله‌جغى جهتله بيعى غير جائزدر . اما هبه‌نك تماميتى قبضه متوقف اولوب قبل القبض مبيع موهوب بايع يدنده تلف اولسه بيع منفسخ اوله‌جغى كبى هبه دخى باطل اوله‌جغى جهتله هيچ برطرفه ضرر گليه‌جكندن قبل القبض مبيع منقولك هبه‌سى تجويز اولنمشدر .

بو بابده قاعده شودر : هر تصرفكه تماميتى قبضه توقف ايده مشترى مبيعده بويله بر تصرفله تصرف ايتسه صحيح اولور وشخص آخر مشترى طرفندن نيابةً و كندوسى ايچون اصالةً قابض اعتبار اولنور .

فقط مشترى مبيعى بايعه وموجر بدل اجاره‌يى مستأجره هبه ايتسه بوايكى صورتده هبه لفظى اقالهٔ بيع وايجاردن مجاز اولور .

٨٤٦ ماده برکسنه‌نك یدنده بولنان مالی صاحبی اکاهبه ایتدکده موهوب لهك [قبول ایتدم؛ یا اتهاب ایلدم] دیمسیله هبه تمام اولوب مجدداً تسلیم وقبضه محتاج دکلدر .

قبض ایکی درلو اولوب یاقبض امانتدر. ودیعه وعاریتده اولدیغی کبی. یاخود قبض مضموندر که بوده ایکی نوعدر. برنجیسی قبض مضمون بنفسه‌در. مال مغصوبده اولدیغی کبی. ایکنجیسی قبض مضمون بغیره‌در. بیع فاسد ایله مبیعی ورهنده مرهونی قبض کبی. برشیده ایکی قبض اجتماع ایتدکده بوقبضلر یا برجنسدن یاخود بشقه بشقه اولور. برجنسدن اولورایسه قبض ثانی اولدن نائب اولوب بشقه‌جه قبضه لزوم قالماز . مثلا ودیعه‌یی صاحبی مستودعه هبه ایتسه کرك قبض ودیعه وکرك قبض هبه قبض امانت اولدیغندن ایکنجیسی برنجیدن نائب اوله‌رق بشقه‌جه قبضه لزوم کورلمز .

اما قبضلر بشقه بشقه جنسدن ایسه نظر اولنور : اکر قبض ثانی قبض اولدن اعلا ایسه بوتقدیرده دخی ایکنجی برنجیدن نائب اولور. مثلا برکیمسه مال مغصوبنی غاصبه هبه ایتسه قبض غصب قوی وقبض هبه ضعیف اولدیغندن ایکنجی برنجیدن نائب اوله‌رق بشقه‌جه قبضه لزوم قالمز .

اما ادنا ایسه بوحالده ایکنجی برنجیدن نائب اوله‌میه‌جغندن تجدد قبض لازم کلور. مثلا برکیمسه ودیعه اولان مالنی مستودعه بیع ایتسه قبض ودیعه امانت اولدیغی جهتله مضمون اولان قبض بیعدن ضعیف اولمغله قبض بیع اندن نائب اوله‌میه‌جغندن تجدد قبض لازمدر . قبض هبه قبض ضعیف اولدیغندن موهوب موهوب لهك یدنده یاودیعه

اوله‌رق قبض امانت ایله موجود یاخود غصب ویا رهن کبی نفسیله ویاغیریله مضمون اوله‌رق بولنه‌جغی جهتله هرحالده لازم کلان قبض هبه موجود اولان قبضه مساوی ویا مادونی اوله‌جغندن تجدد قبضه لزوم اولمیوب موهوب له یدنده بولنه‌رق کندوسنه هبه ایدیلان مالی قبول ایتمسیله [هبه تمام اولوب مجدداً تسلیم وقبضه محتاج دکلدر .] اکرچه فقهادن بعضیلری قبض مضمون بغیره قبض هبه مقامنه قائم اوله‌میه‌جغنی بیان ایله تجدد قبضه لزوم کوسترمشلر ایسه‌ده دیکرلری لزوم کورمامش وماده مشروحه‌نك صورت مطلقه‌ده تحریر ایدلمسنه نظراً مجله جمعیتنجه دخی بوجهت اختیار اولنمشدر . آنجق بروجه محرر قبضه محتاج اولمیان یرلرده موهوب لهك [قبول ایتدم یااتهاب ایلدم دیمسیله هبه تمام اولوب] عباره‌سیله اشارت اولندیغی وجهله هبه‌یی صراحةً قبول ایتمسی لازمدر . صراحةً قبول ایتمدیکی حالده تجدد قبض کبی دلالت فعلی دخی بولنمیه‌جغی جهتله قبول ایدوب ایتمدیکی اکلاشیله‌میه‌جغندن ومعرض حاجت‌اولمدیغی ایچون سکوتی بیان مقامنه قائم اوله‌میه‌جغندن عدم قبولنه حکم اولنور .

§

مودع مستودع یدنده اولان مالنی اکا هبه ایدوبده اول مال استهلاك ایدلدکدن صکره برمستحق ظهور ایله اثبات حق ایلدکده مخیردر . دیلرسه‌واهبه‌ودیلرسه موهوب‌لهه تضمین ایتدیرر . وموهوب لهه تضمین ایتدیردکده نظر اولنور . موهوب‌له بعدالاتهاب تجدید قبض ایتمزدن اول ضامن اولمش ایسه واهبك مالنی تضمین ایتمش اولدیغی جهتله ضامن اولدیغی شیله واهبه رجوع ایدر .

اما تجدید قبضدن صکره تضمین ایتمش ایسه واهبك ملکی ویدی زائل اولدیغندن رجوع ایده‌مز . §

تفصیلات محرره اعیان موهوبه حقنده اولوب دین هبه اولندقده زیرده‌کی ماده‌لره توفیق معامله اولنور .

٨٤٧ ماده برکیمسه آله‌جغنی مدیونه هبه یاخود مدیونی اندن ابرا ایلیوب اودخی رد ایتمسه صحیح ودین همان ساقط اولور .

٨٣٣ نجی ماده شرحنده دخی بیان قلندیغی وجهله دینی هبه حقیقتده ابرا اولوب هبه لفظی مجازاً استعمال اولنور . بووجهله هبه وابرا ایسه من‌وجه تملیك ومن وجه اسقاط اولوب واهب ایجاب ایله حقنی اسقاط ایتدیکندن بلا قبول صحیح وواهب حقنده نافذ اولور . وبناءً علیه قبل القبول واهب وفات ایتسه موهوبك موهوب لهه ویرلسی لازم کلور ایسه‌ده تملکك لازم اولمسی ایچون موهوب لهك قبولی ایجاب ایدوب شاید رد ایدر ایسه مردود اولور . ایشته [رد ایتمسه] تعبیریله بوکا اشارت اولنمشدر . §

[مدیونه] قیدی احترازی اولمیوب دائن آله‌جغنی مدیون متوفانك وارثنه هبه ایتسه ینه بلا قبول صحیح اولور . فقط بوهبه‌یی وارث رد ایتسه امام ابویوسف حضرتلرینه کوره مردود اولور . امام محمد حضرتلرینه کوره مردود اولماز . چونکه هبه ایجاب ایله واهب حقنده نافذ اولوب موهوب لهه ثابت اولان حق رد آنك وفاتیله ساقط اولوب وارثنه انتقال ایتمز .

ردك مجلس ایجابده وقوعی لازم اولوب اولمدیغی بین الفقها مختلف فیه اولوب بعضیلری موهوب له سکوت ایتدکدن ومجلس تفرق ایلدکدن صکره رد ایده‌بیله‌جکی رأینده بولنمشلر ایسه‌ده مختار اولان قوله کوره موهوب لهك مجلس ابراده سکوتی قبول مقامنده اولدیغندن تفرق مجلسدن صکره رد ایتسه معتبر اولماز. مجله جمعیتنجه مادهٔ مشروحه‌ده [همان ساقط اولور] عباره‌سیله بوکااشارت اولنمشدر.

§

مبحوث عنه اولان هبه وابرا فی‌الحال تملیکی موجب صورتده اولمق اقتضا ایده‌جکندن شرطه تعلیقی غیرجائزدر. مثلا دائن مدیوننه «آله‌جغمك نصفنی فلان وقته قدر ایفا ایدر ایسه‌ك نصف دیکرینی سکا هبه ایدرم یاخود واز کچرم» دیسه باطل اولور.

§

آله‌جق بدل صرف ویا بدل سَلَم اولدیغی تقدیرده بونلردن ابرا عقد صرف ویا سلمك انفساخنی موجب اوله‌جغی واحد عاقدین ایسه خودبخود عقد لازمی فسخ ایده‌میه‌جکی جهتله بونلرك هبه وابراسنده قبول لازم اولوب قبول ایتمکسزین مدیون بری اولمیه‌جغی کبی بر آله‌جغك کفیله هبه ویا صدقه‌سنده دخی کفیلك قبولی لازم اولوب قبول ایتمکسزین هبه وصدقه تمام اولماز.

٨٤٨ ماده برکیمسه برینك ذمتنده اولان آله‌جغنی آخره هبه ایدوبده [وار آل] دیوصراحةً قبضه اذن ویرسه وموهوب‌له دخی واروب قبض ایتسه هبه تمام اولور.

یعنی دینی مدیونه هبه صحیح اولدیغی کبی مدیونك غیری‌یه هبه

دخی صحیحدر . زیرا ٨٤٤ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره دائن موهوب لهی قبض دینه تسلیط ایله توکیل ایتمش اوله‌جغندن موهوب‌له بحکم‌الوکاله موهوبی قبض ایتدکدن‌صکره هبه ایدلمش‌اولمق حسبیله نزدنده آلیقور . بناءً علیه [وار آل] قیدی احترازی اولوب بونوع هبه اعیان موهوبه مثللو قبض‌ایله تمام اوله‌جغی جهتله قبل‌القبض واهب رجوع ایتسه یاخود واهب وموهوب لهدن بری فوت اولسه هبهٔ باطل اوله‌جغندن [قبض ایتسه هبه تمام اولور] جمله‌سی دخی احترازیدر .

§

مادهٔ مشروحه دینی مدیونك غیری‌یه تملیك باطلدر قاعده‌سندن مستثنادر وجه استثنا دخی واهب طرفندن موهوب لهك قبض دینه تسلیط ایدلمسیدر . بالذات تجویز اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه‌بیلور قاعده‌سنه متفرعدر .

بناءً علیه بو مسئله‌ده واهبك موهوب لهی صراحةً قبضه تسلیط ایتمسی شرطدر . دلالةً اذن کافی دکلدر .

فقط اسبابی ١٥٩٣ نجی ماده مآلندن منفهم اوله‌جغی اوزره دائن مدیونده اولان آله‌جغنی برینه هبه وسندینی اعطا ایدوب اوکمسنه دخی‌مدیونه کیدوبده «سنك ذمتکده‌اولان دین‌حقیقتده بنم آله‌جغمدر. بوسندده محرر اسم نام مستعاردر» دیسه هرنقدر واهب موهوب‌لهی استیفای دینه صراحةً تسلیط ایتامش ایسه‌ده ینه هبه صحیح اولور .

استطراد

بو قاعده‌دن ایکی مسئله دها مستثنا اولوب بری حواله‌در . یعنی محیلك محال علیه ذمتنده‌کی آله‌جغندن ویرلمك اوزره دیو مقید اولان حواله‌ده محال‌له محال علیه ذمتنده‌کی دینه مالك اولور . دیکری

وصیتدر . یعنی بر کیمسه دیکر کمسنه ذمتنده‌کی آله‌جغنی بر شخصه
وصیت ایتسه صحیح اولور . زیرا موصا له متوفانك نائبی اولور .

۸٤۹ ماده قبل القبض واهب یاخود موهوب‌له فوت
اولسه هبه باطل اولور .

هبه صله یعنی عاطفت قبیلندندر . عاطفت قبیلندن اولان هرشی
قبل القبض احد عاقدینك وفاتیله باطل اولور . زیرا تبرع انجق قبض
ایله تمام اوله‌جغندن قبل القبض واهب وفات ایلدکده موهوب اموال
سائره‌سی کبی وارثنه انتقال ایتمیه‌جکی جهتله وارثی حقی تعلق ایتمیان
بر شیئ قبض ایده‌جکندن جائز دکلدر .
بالفرض واهب متوفانك وارثی هبهٔ مذکوره تمام اولمشدر
ظنیله موهوبی موهوب لهه تسلیم ایتسه هبه تمام اولمیه‌جغندن استرداد
ایده‌بیله‌جکی کبی قبل القبض موهوب‌له فوت اولسه‌ده واهب عقد
هبه باقیدر ظنیله موهوبی وارثنه ویرسه هبه ینه تمام اولمیه‌جغندن
استرداد ایده‌بیلور . چونکه خطاسی ظاهر اولان ظنه اعتبار یوقدر .

۸۵۰ ماده بر کیمسه کبیر یعنی عاقل وبالغ اولان
اوغلنه برشی هبه ایتدکده تسلیم وقبضی لازمدر .

زیرا بلوغ ایله حق ولایت نهایت بولوب کندوسی ایله اوغلی
بیننده بعدما وقوعبوله‌جق معامله افراد سائره‌نك یکدیکری بیننده‌کی
معاملات کبی اولور .
[کبیرك] عاقل وبالغ ایله تفسیر ایدلمسی جنون مطبق ایله مجنون
اولان کبیردن احتراز ایچوندر . ولد مجنون بالغ اولسه بیله صغیر

حکمنده اولمغله مادۀ آتیه احکامنه تطبیق معامله اولنور .

۸۵۱ ماده صغیرك وصیسی یاخود مربیسی یعنی حجر وتربیه‌سنده بولندیغی کیمسه‌کرك یدنده‌بولنان‌وکرك دیکرك نزدنده ودیعه اولان مالنی اول صغیره هبه ایتدکده مجرد ایجاب ایله یعنی یالکز [هبه‌ایتدم] دیمسیله‌اول‌صغیرا کامالك اولوب قبضه محتاج دکلدر .

مثلاصغیرك باباسی قوللاندیغی ساعتنی اوغلنه هبه ایتسه مجرد [هبه ایتدم] دیمسیله صغیر اول ساعته مالك اولور . ویاخود برینك یدنده ودیعه اولان ساعتنی هبه ایتسه مستودعك یدی مودعك یدی کبی اولدیغندن هبه‌نك تمامیتی ودیعه‌یی مستودعك یدندن المغه توقف ایتمز .

§

بوماده ایکی حکمی حاوی اولوب برنجیسی: بروجه محرر هبه‌ده قبولك لازم اولمامسیدر . چونکه قاعدةً طرفینی بر شخص تولی ایدن عقدلرده یالکز ایجاب کافیدر. برعقدك طرفینی تولی ایدنلرده ولی ووصی کبی کیمسه‌لردر .

ایکنجیسی: بووجهله‌اولان‌هبه‌ده تجدیدقبضه‌حاجت بولنمامسیدر. زیرا ۸۵۲ نجی ماده‌ده مذکوراولدیغی اوزره‌صغیره برشی‌هبه اولندقده ولی یاخود مربیسنك قبضی ایله تمام اوله‌جغندن و ۸٤٦ نجی ماده‌ده ایضاح اولندیغی وجهله موهوب‌لهك ذاتاً یدقبضنده بولنان مال موهوبی مجدداً قبض اقتضا ایتمیه‌جکندن موهوبك اساساً وصی ویا مربینك قبضنده بولنمسی کافی اولوب تجدید قبضه حاجت یوقدر .

چونکه بر انسانك کندی مالنده اولان قبضی قبض امانت وقبض هبه دخی قبض امانت اولدیغندن یکدیکری مقامنه قائم اولور .

§

وصی ویا مربی مستودع یدنده بولنان مالنی صغیره هبه ایتسه ینه تجدید قبضه حاجت یوقدر . زیرا مستودعك یدی مودعك یدی کبیدر .

عاریتده دخی حکم بویلهدر . چونکه عاریت عقد غیر لازم اولوب معیر اعارهدن ایستدیکی زمان رجوع ایدهبیلهجکندن موهوبك ید مستعیرده بولنمسی هبه ایدلمسنه مانع دکلدر .

فقط غاصب ومستأجر ومرتهن یدلرنده بولنان مالنی صغیره هبه ایتسه یالکز ایجابیله هبه تمام اولماز . زیرا موهوب بشقهسنك ید قبضندهدر . اما مغصوب استرداد اولنوب ومأجور ومرهون رد ایدیلوبده واهبك یدقبضنه کچر ایسه بوحالده ایجاب مذکور ایله هبه تمام اولور .

کذلك وصی ویا مربی شراء فاسدله مبایعه ایلدیکی مبیعی صغیره هبه ایتسه یالکز ایجابی ایله هبه تمام اولماز . چونکه بیع فسادندن طولایی فسخ ایدیلهبیلهجکی جهتله مبیعك هبه ایدلمسنه مانعدر . لکن بیع صحته منقلب اولور ایسه ایجاب واقع ایله دخی تمام اولور .

§

هبهنك صحتی ایچون ٨٥٨ نجی ماده حکمنجه موهوبك معلوم ومعین اولمسی لازم ایسهده مادهٔ مشروحهده بیان قلندیغی وجهله اولان هبهده موهوبك واهب طرفندن بالذات ویا مالیله مشغول یاخود مشاع اولمسی صحت هبهیه مانع دکلدر . زیرا کرك مشغول وکرك

مشاع وصی ویا مربینك ذاتاً قبضنده اولوب تجدد قبض دخی وقوع بولمیه‌جغی جهتله صحت هبه‌یه مانع دکلدر. وبو مسئله بالذات تجویز اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه‌بیلور قاعده‌سنك متفرعاتندندر .

آنجق وصی ویا مربینك قبض منزله‌سنده اولمق اوزره هبه‌یی اعلان ایتمسی لازم اولدیغی کبی شاید وفاتی وقوعبولور ایسه وارثی انکار ایده‌مامك ایچون اشهاد ایلمسی اقتضا ایدر . §

مادهٔ مشروحه‌ده [وصی] دینلوب مادهٔ آتیه‌ده دخی [ولی] دینلمسنه نظراً وصی ولیدن وولی وصیدن احتراز ایچون اولمیوب صغیر ومالی اوزرینه حق ولایتی اولان ولی ووصیلر مراد ایدلمشدرکه کیملر اولدیغی ۹۷٤ نجی ماده‌ده ذکر وتعداد ایدلمشدر .

۸٥۲ ماده بر طفله آخر کمسنه برشی هبه ایتدکده ولیسنك یاخود مربیسنك قبضی ایله هبه تمام اولور .

زیرا صغیر ومالی بونلرك ید حفظنده‌در . مجنون مطبقك‌ده حکمی بویله‌در .

شوقدرکه صبی ولیسنك عیالنده وحجر وتربیه‌سنده بولنسون بولنمسون ولیسنك صغیر نامنه مال موهوبی قبض ایتمسیله هبه تمام اولور . چونکه صبینك مالی اوزرینه ولایت تصرفی واردر . فقط اولیای صغیردن اولمیان مربینك صبی نامنه مال موهوبی قبض ایله هبه‌نك تمام اولمسی ایچون صبینك حجر وتربیه‌سنده بولنمسی شرطدر . زیرا صلاحیت قبول صبی ومالنك ید حفظنده بولنمسندن ایلروکلیور . صبی ومالی ید حفظندن چیقنجه آرتق اکا ویریلان شیئی قبوله صلاحیتدار اوله‌میه‌جغندن موهوبی قبض ایتسه هبه تمام اولماز .

§

صغيرك وليسى بولنديغى حالده حجر وتربيه‌سنده بولنان مربيسنك صغير نامنه موهوبى قبض ايتمسيله هبه‌نك تمام اولميه‌جغنى فقهادن بعضيلرى درميان ايتمشلر ايسه‌ده ديكرلرى تماميتى رأينده بولنمش وماده مشروحه‌ده وليسنك عدم حضوريله تقييد ايدلميه‌رك [مربيسنك قبضيله هبه تمام اولور] دينلمسنه نظراً مجله جمعيتنجه قول ثانى اختيار اولنمشدر .

٨٥٣ ماده صبىٔ مميزه برشى هبه اولندقده وليسى اولسه‌بيله كندوسنك قبضيله هبه تمام اولور .

زيرا ٩٦٧ نجى ماده حكمنجه [صغير مميزك قبول هبه وهديه كبى حقنده نفع محض اولان تصرفى وليسنك اذن واجازتى اولمسه‌بيله معتبردر.] اسبابى مادهٔ مزبوره‌نك شرح وايضاحندن مستبان اولور .

٨٥٤ ماده هبهٔ مضافه صحيح دكلدر .

مثلا [كله‌جك آى باشندن اعتباراً شومالى سكا هبه ايتدم] ديسه صحيح اولماز . ٨٣٣ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره هبه برمالى فى الحال تمليك اولديغندن زمان مستقبله اضافه‌سى موضوعنه مخالف اولمغله باطلدر .

§

بوماده‌دن مسئلهٔ رقبانك غير جائز وعمرانك جائز فقط شرطك لغو اولديغى اكلاشيلور . شويله كه :

موهوب له وفات ايتدكده موهوبى استرداد ايده بيلمك شرطيله بركيمسه ديكرينه برشى هبه ايتسه فى الحال تمليكى مستلزم اولديغندن و٨٣ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره شروط مفسده هبه‌يى افساد ايتميه‌جكندن اولوجهله هبه صحيح وشرط باطل اولور

وموهوب له وفات ایتـدکده موهوب واهبه رد اولنمیوب وارثنه انتقال ایدر .

بومسئله‌یه ضم عین ایله « عمری » دینلوب عمردن مشتق اسمدر . وموهوب لهه « معمر له » دینلور .

اما کندوسی وفات ایتدکده موهوب لهك اولمق وموهوب له کندندن اول وفات ایدر ایسه کما کان ملکنده قالمق اوزره برکیمسه دیکرینه برشی هبه ایتسه فی‌الحال تملیکی موجب اولمیوب واهبك وفاتنه تعلیق ایدلمش اولدیغندن جائز دکلدر .

بومسئله‌یه دخی ضم را ایله « رقبی » دینلوب انتظار معناسنه اولان مراقبه‌دن مشتق اسمدر . امام ابو یوسف حضرتلری عمرایه قیاساً رقبایی تجویز بیورمش ایسه‌ده طرفین حضراتی سبب مزبوره بناءً عدم جوازی رأینده بولنمش وبورأیه کوره فتوی ویرلمشدر .

بناءً علیه موهوب موهوب لهك النه کچر ایسـه هبه اولمیوب عاریت اوله‌جغندن واهب ویا وارثی استرداد ایده‌بیلور .

٨٥٥ ماده عوض شرطیله اولان هبه صحیح وشرط معتبردر .

٨٣٣ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح اولندیغی اوزره هبه بلا شرط عوض تملیك عین اولوب عوضك عدمی شرط دکلدر . فقط ٨٢ ، ٨٣ نجی ماده‌لرده ذکر وتفصـیل ایدلدیکی اوزره شرط ایکی نوع اولوب بری شرط تعلیقی دیکری شرط تقییدیدر .

شرط تعلیقی حکمك علیتنه مانع اولدیغی جهتله تملیکاتك شرطه تعلیقی جائز اولمدیغندن شرطه تعلیق ایله هبه باطلدر .

شرط تقییدی دخی ایکی نوع اولوب برنجیسی شرط ملایمدرکه مادهٔ مشروحه‌دن مقصد هبه‌نك بو نوع شرط ایله تقییدینك صحیح وشرطك معتبر اولدیغنی بیاندر .

مثلا برکمسنه [شومقوله عوض ویرمك] یاخود [کندوسنك معلوم المقدار دینئی ادا ایتمك] شرطیله برینه برشی هبه ایتدکده .موهوب له اول شرطه رعایت ایدر ایسه هبه لازم اولور . ایتمز .ایسه واهب دخی هبه‌سندن رجوع ایده‌بیلور .

کذلك برکیمسه اولنجه « یعنی اولنجیه قدر » کندوسنی بسلمك شرطیله ملك عقارینی برینه هبه وتسلیم ایتدکده موهوب له شرط مذکور اوزره واهبی بسلمکه راضی ایکن واهب نادم اولوبده هبه‌سندن رجوع ایله اول عقارینی استرداد ایده‌مز .

ایکنجیسی شرط غیر ملایمدر. مثلا «فلانه باغشلامق ویا صاتمق اوزره بومالی سکاهبه ایتدم» دیمك کبی که بوصورتده هبه صحیح وشرط باطل اولور .

§

عوض یا حقیقی ویا حکمی اولور. حقیقةً عوض مجله‌نك مثاللرنده ذکر وبیان اولنان شیلر وامثالیدر .

حکماً عوض مثلا «برقادین برلکده ساکن اولمق اوزره زوجنه خانه‌سنی هبه ایتمك» کبی شیلر اولوب بوده معتبردر. زیرا زوجه شرط مزبوردن استفاده ایدر .

§

هبه حد ذاتنده تبرعاتدن ایکن شرط ملایم وقبض عوض ایله وموهوب عقد لازم اولور . زیرا قاعدةً بقدر الامکان شرطه مراعات اولنمق لازم کلور. وموهوب له شرطه مراعات ایتدکجه واهب هبه‌دن رجوع ایده‌مز .

اما شرطه رعایت ایدلمز ایسه واهب هبه‌دن رجوع ایده‌بیلور.

واكر واهب موهوبی تسلیم ایتمز ایسه موهوب له دخی عوضی اعطادن استنکاف ایله هبه‌دن رجوع ایده‌بیلور. چونکه عوض شرطیله هبه‌نك لزومی موهوب وعوضك تقابضی تقدیرده‌در. هنوز موهوب موهوب له طرفندن ویا عوض واهب جانبندن قبض اولنمقسزین عقد هبه لازم اولمیه‌جغندن طرفیندن هربری رجوع ایده‌بیلور.

فقط موهوب له عوضی ویرمکسزین موهوبی قبض ایتمش ایسه مشترینك ثمنی ویرمکسزین یعنی سوم شرا طریقیله مبیعی قبض ایتمسی کبی اولوب عوضی ویرر ایسه لازم اولور. ویرمز ایسه لازم اولمیوب واهبك حق رجوعی بولندیغندن رد ایتمك اوزره جبر اولنور. تلف وضایع اولور ایسه هبه منفسخ اوله‌جغندن ۲۹۸ نجی ماده حکمنه نظراً موهوب [قیمیاتدن اولدیغی تقدیرده قیمتی ومثلیاتدن اولدیغی تقدیرده مثلنی واهبه ویرمسی لازم کلور] یوقسه عوضی تسلیمه جبر اولنماز.

لکن موهوبك تضمینی تلف وضایع اولدیغی یاخود واهبك رجوعندن صکره موهوب لهك استهلاك ایلدیکی صورتده‌در.

واهب رجوع ایتمکسزین موهوب له استهلاك ایدر ایسه عوض معلوم ایله اتهابه راضی اولدیغنه حمل اولنه‌رق عوض ویرمك اوزره جبر اولنور.

موهوب له عوض ویرمکسزین وفات ایدر ایسه هبه منفسخ اوله‌جغندن موهوب وارثی یدنده امانت قالوب واهبه اعطا ایتمسی اقتضا ایدر. اعاده ایتمکسزین تلف وضایع اولسه امانت مضمون اولمدیغندن تضمینی ایجاب ایتمز. فقط استهلاك ایدر ایسه حکم غصب ترتب ایدرك تضمین ایتمسی لازم کلور. §

مجله‌نك بالاده محرر مثاللرنده [شومقوله عوض ويرمك ، معلوم المقدار دينى ادا ايتمك] جمله‌لريله اشارت اولنديغى اوزره هبه بشرط العوضده عوضك معلوم اولمسى لازمدر . مجهول اولور ايسه اشتراط باطل اولديغندن هم ابتداءً وهم انتهاءً هبه اولوب خيار رؤيت وعيب وشفعه كبى هبه بشرط العوضده جارى اولان احكام جريان ايتمز .

عوض معلوم اولورايسه ابتداءً هبه وانتهاءً بيع اولوب بروجه‌زير احكام ترتب ايدر .

ابتداءً هبه اولمسى اعتباريله اولاً بدايتده تقابض شرط اولوب يالكز ايجاب وقبول وموهوبك قبضى ايله هبه تمام اولميوب عوضك دخى قبضى لازمدر. وبوقبض مجلس هبه‌ده وقوع بولورايسه واهبك صراحةً ويادلالةً ومجلسك غيريسنده اولورايسه بهمه‌حال صراحةً اذن ويرمسى لازمدر ٨٤١

ثانياً قابل قسمت اولان موهوب وعوضك مشاع اولمسى هبه بشرط العوضك بطلانى مستلزم اولوب فصل ثانيده ايضاح اولنور .

ثالثاً ولى ووصى صبينك مالنى هبهٔ مطلقه ايله هبه ايده‌مديكى كبى عوض موهوبك قيمتنه مساوى اولسه بيله مادامكه ابتداءً هبه يعنى تبرعدر شيخين حضراتنه كوره هبه ايده‌مز امام محمد حضرتلرى قيمتنه مساوى عوض ايله هبه‌نك جوازينه ذاهب اولمشدر .

فقط موهوبك قيمتندن زياده عوض ايله‌هبه‌نك جوازى اولويتله ثابت اولور . چونكه صغير حقنده موجب منفعتدر .

رابعاً هرنقدر عوض شرط ايدلسه بيله ابتداءً هبه يعنى تبرع اولديغندن عوضك قيمت موهوبه مماثل اولوب اولمديغنه باقلميوب قيمتندن نقدر نقصان اولور ايسه اولسون بيعده اولديغى مثللو خيار

غبن وتغرير جاری اولماز وقلت عوضدن طولایی هبه فسخ ایدلمز .
انتهاءً بیع اولمسی اعتباریله دخی اولاً بعدالتقابض موهوب خیار رؤیت وعیب ایله رد اولنه بیلور . اکر عوض عین ایسه موهوب کبی مبیع حکمنده اولدیغندن واهب دخی خیار رؤیت وعیب ایله رد ایده بیلور .
ثانیاً موهوب وعوض عقار ایسه شفعه جاری اولور ١٠٢٢
ثالثاً بعدالتقابض بیع کبی عقدلازم اولوب احد طرفین دیکرینك رضاسی اولمقسزین رجوع ایده‌مز . اما تقابض اولمقسزین بیع کبی مجرد ایجاب وقبول وحتی هبهٔ مطلقه مثللو یالکز موهوبك قبضی ایله تقابض وقوعبولمقسزین کرك واهب وکرك موهوب له رجوع ایده بیلور .

§

مادهٔ مشروحه‌ده بیان قلنان [عوضدن] مقصد حین عقدده تسمیه اولنان عوضدر بعدالعقد ویریلان عوضك حکمی ٨٦٨ نجی ماده‌ده بیان اولنور .

§

سالف الذکر مثاللردن ایکنجیسنده واقع [ملك عقارینی] تعبیری اموال منقوله‌دن احتراز ایچون دکلدر . اموال منقوله دخی عوض شرطیله هبه اولنه بیلور .
فقط بالاجارتین تصرف اولنان مسقفات ومستغلات وقفیه واراضیٔ امیریه وتخصیصات قبیلندن اولان اراضیٔ موقوفه‌دن احتراز ایچوندر . بونلر مجله احکامنه توفیقاً بیع وهبه اولنه‌میوب اراضی قانونی احکامنه تطبیقاً فراغ اولنور . وذکراولنان اراضینك اولنجیه‌دك باقمق شرطیله فراغی مقدما تجویز ایدلمامش ایکن مؤخراً مساعده اولنمشدر .

§

تفصيلات مبسوطه‌دن متفهم اوله جغنه كوره عوض شرطيله هبه‌نك انتهاءً بيع اولمسی واهبك مثلا «بش يوز غروش عوض ويرمك اوزره شو آتمی سكا هبه ايلدم» ديمك كبی هبه‌يی برشرط ايله تقييدينه متوقفدر يوقسه « بش يوز غروش مقابلنده شو آتمی سكا هبه ايلدم» ديوب «اوزره» ياخود «شرطيله» كلمه‌لريله هبه‌يی بشرط العوض تقييد ايتمز ايسه بومعامله هم ابتداءً وهم انتهاءً بيع اولوب « هبه » كلمه‌سی اندن مجاز اولمش اولور . وحقنده هبه احكامی جاری اولميوب احكام بيع جريان ايدرك عوضين حقنده عاقدينك ايكيسی ايچون دخی ملكيت ثابت اولور. وتسليمدن هيچ بری امتناع ايده‌مز. قبض شرط اولمديغی كبی شيوع دخی ضرر ويرمز .

فصل ثانی

شرائط هبه بيانده‌در

هبه‌نك شرائطی انعقاد، صحت، نفاذينه دائر اوله‌رق اوچ نوعدر. شرائط انعقادندن بری بولنماز ايسه باطل ، شرائط صحتندن بری موجود اولماز ايسه فاسد . شرائط نفاذندن بری معدوم اولور ايسه موقوف اولور .

§

هبه‌نك شرائط انعقادی اوچ نوع اولوب نفس ركننه، موهوبه، واهبه عائددر .

نفس ركنه عائد اولان شرطلری اولاً هبه وجود وعدمنده خطر اولان شرطه معلق ثانياً بر وقته مضاف اولمامقدر كه ٨٥٤ ، ٨٥٥ نجی ماده‌لرده ذكر وبيان قلندی ثالثاً هبه‌نك تماميتی ايچون قبض شرطدر ٨٣٧ ، ٨٦١

موهوبه عائد اولان شرائط انعقادی موجود ، مال متقوم، مملوك ومقدور التسليم اولمسندن عبارت اولوب ٨٥٦ نجی ماده ایله شرحنده بیان وایضاح قلنور .

واهبه راجع اولان شرطلری عاقل وبالغ اولمسیدرکه ٨٥٩ نجی ماده‌ده مصرحدر .

§

هبه‌نك شرائط صحتی اولاً موهوب معلوم ومعین اولمق ثانیاً واهبك رضاسی بولنمقدرکه ٨٥٨ ، ٨٦٠ نجی ماده‌لرده محرردر .

§

هبه‌نك نفاذینك شرطلری اولاً واهبك مالی اولمق ثانیاً مرهون اولمسی کبی غیرك حقی تعلق ایتمامکدرکه ٨٥٧ نجی ماده ایله شرحنده مذکوردر .

٨٥٦ ماده موهوبك وقت هبه‌ده موجود اولمسی شرطدر .

مادامکه محل عقد موهوبدر . موهوب موجود اولمینجه منعقد اولماز . زیرا معدوم ملکه محل اوله‌میه‌جغندن تملیکی ممکن دکلدر، بالفرض ایجاب وقبول واقع اولسه حکمی اولماز .

بناءً علیه برباغك حاصل اوله‌جق اوزومنی یاخود برقصراغك طوغه‌جق یاوریسنی هبه صحیح دکلدر .

اوزوم حاصل اولدقده قبض ایتمك اوزره واهب موهوب لهی تسلیط ایتسه منعقد اولمدیغندن حکمی اولمیه‌جغی کبی حاصل اولان اوزومی واهب موهوب لهه تسلیم ایتسه هبه صحته منقلب اوله‌رق انی تمیماً قبض اولمیوب مجدداً هبه وقبض ایدلمش اولور .

مثال مذكورك جزؤ اولى حقيقةً معدومه مثالدر . چونكه هنوز
حاصل اولميان اوزوم معدوم اولمغله هبه‌سی باطلدر .

جزؤ ثانيسی حكماً معدومه مثالدر . زيرا قصراغك طوغه‌جق
ياوريسی قارننده موجوددر . انجق خطر عدمده اولدقدن بشقه
٤٧، ٤٨ نجی ماده‌لر حكمنجه وجودده برشيئه تابع اولان حكمده
دخی اكا تابع اوله‌جغی وتابع اولان شيئه آيروجه حكم ويريله‌ميه‌جگی
جهتله مذكور ياوری اناسنه تابع اولوب بالتفريق هبه اولنه‌ميه‌جغندن
معدوم حكمنده‌در .

فقط بو قاعده‌لردن بالاستثنا طوغه‌جق ياورينك وصيت ايديله‌بيله‌جگی
وبناءً عليه هبه ايله وصيت بيننده بوبابده فرق اولديغی ٤٨ نجی ماده
شرحنده بيان قلنمشدر .

اسباب محرره‌يه مبنی طوغه‌جق ياوريسی واهبك اولمق شرطيله
برقصراق هبه ايدلسه صحيح وشرط باطل اوله‌رق ياوری دخی اناسی
ايله برلكده هبه ايدلمش اولور . استطراد

استثنای ولد اوچ درلو اولور برنجيسی: ولدك استثناسيله تصرف
فاسددر . بيع واجاره ورهنده اولديغی كبی . چونكه ولدك استثناسی
شرط فاسد منزله‌سنده اولوب عقود مزبوره شرط فاسدی متحمل
دگلدر .

ايكنجيسی: تصرف جائز وشرط باطلدر . هبه كبی كه شرط فاسد
افساد ايتمز .

اوچنجيسی: هم تصرف همده استثنا جائزدر . وصيتده اولديغی كبی

§

كذلك بغدايك طحن ايدلميان اونی وسوتك استحصال اولنميان

یاغی وسائر بومثللو شیلری هبه‌دخی جائز دکلدر. هر نقدر اون بغدایده
ویاغ سوتده موجود ایسه‌ده بونلر طحن واستحصال ایله تعین
ایده‌جکندن وبغدای وسوت اون ویاغه استحاله ایدرك اسمی
دکیشه‌جکندن طحن واستحصال ایدلمکسزین معدوم حکمنده‌درلر .

§

هبه‌نك موهوبه عائد شرائط انعقادندن ایکنجیسی: موهوب مال
متقوم اولمقدر. اوچنجیسی: موهوب مملوك ومقدور التسلیم اولمقدر .
بنا برین معدوم ویامال غیر متقوم ویامباح اولانخ یاخود مقدور التسلیم
اولمیان برشی هبه ایدلسه باطلدر. بالفرض واهبك رضاسیله موهوب له
موهوبی قبض ایتمش ایسه احکام ودیعه وبلا رضا قبض ایتمش ایسه
احکام غصب جریان ایدر .

۸۵۷ ماده موهوب واهبك مالی اولمق شرطدر .

بناءً علیه برکیمسه بلااذن بشقه‌سنك مالنی برینه هبه ایتسه صحیح اولماز
یعنی نافذ اولماز. چونکه غیرك ملکنده فضولی تصرف انك اذننه
موقوف اولور .

فقط هبه ایتدکدن صکره صاحبی مجیز اولسه صحیح اولور .
زیرا اجازت لاحقه وکالت سابقه حکمنده‌در. یعنی هبهٔ فضولیده
مال صاحبی مخیردر دیلرسه فسخ ایدر دیلرسه اجازت ویرر. ولوکه
موهوب له واهب فضولی‌یه عوض ویرمش اولسون .
اما مال صاحبنه عوض ویرمش یاخود موهوب له ایله مال صاحبی
بیننده مانع رجوع قرابت بولنمش اولور ایسه بعد الاجازه مال صاحبی
رجوع ایده‌مز .

§

کذلك برکیمسه مرهون اولان مالنی برینه هبه ایدوبده قبضه

تسليط ايتسه نفاذى مرتهنك اجازتنه موقوف اولور .

٨٥٨ ماده موهوبك معلوم ومعين اولمسى لازمدر

زيرا موهوبك مجهول اولمسى نزاعه مفضى اولور نزاع دخى صحت عقدك شرائطندن اولان رضايه مخالف اولديغندن هبه فاسداولور. بناءً عليه واهب لاعلى التعيين [مالمدن برشئ] ياخود [شو ايكى آتدن برينى هبه ايتدم] ديمسى صحيح اولماز .

زيرا برنجى صورتده موهوب مجهول و ايكنجسنيده غير معيندر. و [بوايكى آتدن قنغيسنى ديلرسهك سنك اولسون] ديديكى صورتده «خيار تعيين ايله تخيير ايتمش اولديغندن » اكر موهوب له مجلس هبه‌ده انلردن برينى تعيين ايلرسه صحيح اولور. اما مجلس هبه‌دن بعدالمفارقه تعيينى مفيد اولماز .

چونكه تفرق مجلس ايله ايجابك حكمى قالماز .

§

مادهٔ مشروحه موهوبك شرائط صحتنى مبين اولوب انجق بوشرطلرك لزومى موهوب عين اولديغى تقديرده‌در. دين اولورايسه معلوم اولمسى شرط دكلدر. مثلا بركيمسه‌نك شخص آخرده جهت قرضدن بيك وثمن مبيع اوله‌رق كذلك بيك غروشكه جمعاً ايكى بيك غروش آله‌جغى اولوبده مبالغ مزبوره‌دن على الاطلاق بيك غروشنى هبه ايتسه صحيح اولور. زيرا بوهبه حقيقتده ابرادر ابراده ايسه جهالت مانع صحت دكلدر. قنغيسنى هبه ايتديكنك تعيينى حياتنده واهبه وبعدالوفات وارثنه عائد اولور.

§

هبه‌نك صحتى ايچون ثانياً قابل قسمت اولان مالك مشاع اولمامسى ثالثاً شاغل متصل رابعاً ديكر مال ايله مشغول بولنمامسى تعبيرديكرله موهوبك محوز، مفرغ ، متميز اولمسى شرطدر .

چونکه هبه‌نك تمامیتنده قبض کامل شرط اولوب قابل قسمت اولان مشاعده ایسه قبل الافراز قبض کامل ممکن دکلدر. زیرا مشاع اولان مال من وجه واهبك ومن وجه شریکنك ید قبضنده بولنمغله محوز دکلدر. لکن واهب حصهٔ موهوبه‌یی بالافراز تسلیم ایدرایسه هبه تمام اولور .

شیوعده اوچ احتمال واردر . برنجیسی : موهوب مشاع اولور. بونوع شیوعك تمامیت هبه‌یی مانع اولمسی ایچون شیوع اصلی اوله‌رق موهوبك حین قبضنده بولنمق ومال موهوب قابل قسمت اولمق لازمدر.

بناءً علیه قابل قسمت اولمیان مالك حصهٔ شایعه‌سنی هبه ایتمك صحیحدر. زیرا بوکبی مشاعده قبض کامل متصور اولمدیغندن وواهب مال مشترکی نصل تصرف ایده‌بورایسه موهوب له دخی اویله‌جه تصرف ایده‌بیله‌جکندن قبض قاصر ایله اکتفا اولنمق بالضروره جائزدر. انجق حصهٔ موهوبك ثلث وربع کبی معلوم اولمسی شرطدر .

وقت هبه‌ده شیوع اولوبده حین قبضنده بولنماز ایسه هبه ینه صحیحدر. مثلا برکیمسه خانه‌سنك نصفنی برینه هبه ایتدکدن صکره قبل القبض نصف دیکرینی دخی اکا بیع ایتسه هبه صحیح اولور. زیرا موهوب له نصفنی بحکم الهبه ونصف دیکرینی بحکم البیع قبض ایدرك تمامی مقبوض اوله‌جغندن موهوبده قبض کامل حاصل اولور .

شیوع طاری هبه‌یی افساد ایتمز. یعنی شیوع اصلی اولمیوب صکره‌دن طاری اولورایسه هبه‌نك تمامیتنه مانع اولماز. مثلا برکیمسه قابل قسمت اولان برمالنی دیکر کمسنه‌یه هبه ایتدکدن صکره [موهوبك برحصهٔ شایعه‌سنه بر مستحق چیقوبده ضبط ایتسه هبه باطل اولمیوب حصهٔ باقیه موهوب

لهك مالی اولور] زیرا ابتداءً تجویز اولنمیان شی بقاءً تجویز اولنه‌بیلور . ٥٥

تفصیلات محرره‌دن مستبان اولدیغی اوزره بوخصوصده رهن ایله هبه بیننده فرق حاصل اولیور. چونکه رهنده شیوع کرك اصلی ویا طاری اولسون ومرهون قابل قسمت اولسون اولمسون هرحالده عقد رهنی افساد ایده‌جکی ٧١٠ نجی ماده شرحنده بیان قلنمشیدی هبه‌ده ایسه بویله دکلدر .

ایکنجی احتمال ؛ شیوع موهوب‌له طرفندن واقع اولمقدر . مثلا بر آدم «شو مالمك نصفنی احمد افندی‌یه ونصف دیکرینی محمد افندی‌یه هبه ایتدم» دیمك کبی.

امام اعظم وزفر حضراتی بوصورتله اولان هبه‌نك عدم جوازینه وامام محمد حضرتلری جوازینه‌قائل اولمشلردر. مجله‌نك کتاب الهبه‌سنده بو ایکی قولدن قنغیسی اختیار اولندیغنه دائر صراحت یوغیسه‌ده کتاب الشرکتده مندرج ١٠٦٠ نجی ماده‌نك مثالنده [ایکی کیمسه بر مال اشترا یاخود بری انلره هبه ویا وصیت ایدوبده انلر دخی قبول ایتسه اول مال انلرك بیننده مشترك اولور] دینلمسنه نظراً امام محمد حضرتلرینك قولی اختیار اولندیغی اکلاشیلیور .

اوچنجی احتمال ؛ شیوع واهب طرفندن ایقاع اولنمقدر . ایکی کیمسه مشترك مماللرینی برینه هبه ایتمك کبی که بونوع شیوعك تماميت هبه‌یه مانع اولمیه‌جغی متفق علیهدر . §

بالاده ذکر ایدلدیکی اوزره شاغل متصلك هبه‌سی جائز اولمدیغندن مثلا بر کیمسه ترلاده‌کی مزروع اکینی وعرصه‌ده‌کی اشجاری هبه

ایتسه بالافراز تسلیم ایتمدکجه هبه تمام اولماز ، زیرا بونلرك کوکلری یره تداخل ایتدیکی ایچون مشاع حکمندهدر .

اما شاغل منفصلی هبه جائزدر . مثلا واهب مستأجراً اقامت ایتدیکی خانهده کی اشیاسنی موجره هبه ایدوب خانه ایله برلکده تسلیم ایتسه صحیح اولور . یاخود بشقهسنه هبه ایدوب تسلیم ایلسه ینه صحیح اولور .

§

مشغولی هبه جائز دکلدر . یعنی واهبك متاع وسائر مالیله مشغول اولان بر عقارینی هبه ایتسه صحیح اولماز . زیرا مشاع حکمندهدر . مکرکه مشغولی شاغلدن تفریق وتمییز ایدرك تسلیم ایده .

یاخود واهب اولاً شاغل اولان مالی موهوب لهه ایداع ایدوب بعده مشغول اولان مالی هبه ایدر ایسه شاغل ایله برلکده موهوب له طرفندن قبض اولنهجغی جهتله هبهنك تمامیتنه مانع قالماز .

کذلك زوجه خانهسنی برلکده اقامت ایتدیکی زوجنه هبه ایتسه جائزدر . چونکه کندیسی وخانه درونندهکی اشیاسی ذاتاً زوجنك یدنده اولدیغندن بونلر خانهنك تسلیمنه مانع اولماز .

موهوب بشقهسنك مالیله مشغول اولور ایسه تمامیت هبهیی مخل دکلدر .

§

هبهٔ فاسدهنك حکمی وهبهٔ فاسده ایله صحیحه بینندهکی فرقلر

هبهٔ فاسدهنك عند القبض ملکی افاده ایدوب ایتمیهجکی مختلف فیه ایسهده درر وداماد نام فقه کتابلرنده «ملکی افاده ایتمسی راجح ومفتابهدر» دیو محرردر . مع مافیه هبهٔ فاسده هبهٔ صحیحهدن حکماً اوچ صورتله افتراق ایدر .

١ : هبهٔ صحیحهدهکی موانع رجوع هبهٔ فاسدهده رجوعه مانع دکلدر .

٢ : هبهٔ فاسده ایله مقبوض اولان موهوب مضموندر. موهوب له انی استهلاك ایدرسه ضامن اولور . هبهٔ صحیحهده موهوب مضمون دکلدر . زیرا موهوب لهك ملکیدر .

٣ : هبهٔ فاسدهده تخلیه بالاتفاق قبض دکلدر . یعنی قبض حکمی قبض حقیقی مقامنه قائم اولماز . حال بوکه هبهٔ صحیحهده امام محمد حضرتلرینك اجتهادینه کوره تخلیه قبض حقیقی مقامنه قائم اوله‌جغی ٨٣٧ نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

٨٥٩ ماده واهبك عاقل وبالغ اولمسی شرطدر .

انعقاد هبه‌نك واهبه راجع شرطلریدر. چونکه عقود شرعیه‌نك معتبر اولمسی ایچون اهلندن صدوری لازم کلوب اهلیتك درجهٔ دناسی دخی عقل اولدیغندن بعض عقدلرك معتبر طوتلمسی ایچون عاقدك عاقل اولمسی کافی ایسه‌ده حقنده ضرر محضی موجب اولان عقدلر ایچون یالکز عاقل اولمسی کافی اولمیوب بالغ اولمسی دخی شرطدر . هبه دخی واهبه نظراً بو نوع عقوددندر .

بناءً علیه صغیر ومجنون ومعتوهك هبه‌سی صحیح دکلدر.

صغیر کرك ممیز مأذون اولسون کرك غیر مأذون اولسون وهبه‌ده عوض شرط ایدلسون ایدلمسون حتی ولی ویا وصیسی اذن ویرسه بیله حکمی یوقدر .

انجق ولی ویا وصینك صغیرك آله‌جغی هبه ایتمسنده تفصیل واردر شویله که: آله‌جق ولی ویا وصینك صغیر حسابنه اجرا ایلدیکی عقددن نشأت ایتدیکی وبشرط العوض هبه‌ده عوض، موهوبدن دها قیمتلی

اولمدیغی تقدیرده ولی ویا وصینك صغیرك آله‌جغی هبه ایتمسی بالاتفاق جائز دکلدر .

اما ولی ویا وصینك صغیر حسابنه بالذات اجرا ایلدیکی عقددن نشأت ایتدیکی تقدیرده بونلرك دینی‌مدیونه هبه ایتمسی ابرا اولدیغندن طرفین حضراتنه کوره صحیح اولوب فقط صغیره ضامن اولملری لازم کلور . امام ابویوسف حضرتلرینه کوره بویولده‌کی هبه دخی صحیح اولماز .

متولینك مال وقفی هبه‌سنده دخی حکم بویله‌در .

اما بونلره هبه صحیحدر .

چونکه کندولرینه برشی هبه ایدلمسی حقلرنده نفع محض اولمغله موهوب لهك عاقل وبالغ اولمسی شرط دکلدر .

٨٦٠ ماده هبه‌ده واهبك رضاسی لازمدر .

بناءً علیه جبروا کراه ایله واقع اولان هبه صحیح دکلدر .

یعنی فاسد اولوب جبر واکراه زائل اولدقده مکره دیلرسه هبه‌یی مجیز اولور . دیلرسه فسخ ایدوب موهوبی استرداد ایلر . §

هبه‌یه اجبار تسلیم موهوبه اجباری مستلزمدر . بناءً علیه بالاکراه مالنی هبه ایدوبده مجبر حاضر اولدیغی حالده کندولکندن موهوب لهه تسلیم ایتسه هبه ینه صحیح اولماز .

لکن مجبر غائب یعنی اکراه زائل اولدقدن صکره تسلیم ایدرایسه هبه‌یه راضی اولدیغنه دلالت ایدرك صحته منقلب اولور .

کذلك موهوب له واهب مکرهه موهوب مقابلنده عوض ویروب اوده قبول ایتسه بوتقدیرده دخی هبه صحته منقلب اولور .

باب ثانی

احکام هبه بیاننده اولوب ایکی فصلی شاملدر

فصل اول

هبه‌دن رجوع حقنده‌در

ماده ٨٦١ موهوب‌له قبض ایله موهوب به مالك اولور.

هر نقدر هبه‌ده ایجاب ایله موهوب‌لهه بر ملك اثبات اولنور ایسه‌ده استقراری قبضه متوقف اولدیغندن موهوب‌له قبل‌القبض موهوب به مالك اولماز. بناءً علیه :

ماده ٨٦٢ قبل‌القبض واهب خود بخود هبه‌دن رجوع ایده‌بیلور.

زیرا هبه هنوز تمام اولمدیغندن بوصورتله رجوعی عقدی فسخ اولیوب اتمام ایتمامکدر. [خود بخود] تعبیرندن مقصد موهوب‌له حاضر وراضی ویا امر قاضی لاحق اولسون اولمسون ومواد آتیه‌ده ذکر وایضاح اولنه‌جغی وجهله بعدالقبض هبه‌دن رجوعه مانع اسبابدن بری بولنسون بولنمسون واهبك قبل‌القبض هبه‌دن رجوع ایده‌بیله‌جکنی بیاندر .

§

اسباب تملکدن اولان بیع منعقد اولدقدن صکره احد عاقدین دیکرینك رضاسی اولمقسزین فسخ ایده‌میوب هبه دخی اسباب تملکدن ایسه‌ده ثمن مقابلنده اولان بیع ایله بلا عوض تملیك مال اولان هبه بیننده ماهیةً فرق اولمسی حکماً دخی فرق بولنمسنی ایجاب

ایدر . نته‌کیم عوض شرطیله اولان هبه بعض احکامده بلا عوض هبه‌دن افتراق ایدرك حقنده احکام بیع ترتب ایده‌جکی ۸۵۵ نجی ماده شرحنده بیان قلندی . بناءً علی ذلك بلا عوض هبه ایله بیع بیننده حکماً شو فرقلر واردر :

اولاً بیعده تملك ثمن مقابلنده اولدیغندن عقد لازمدر . طرفیندن بری دیکرینك رضاسی اولمقسزین رجوع ایده‌مز. هبه‌ده تملك عوض مقابلنده اولمدیغندن عقد غیر لازمدر . واهب هبه‌سندن قبل القبض هر حالده وبعدالقبض اسباب مانعه‌دن بری بولنمدیغی تقدیرده رجوع ایده‌بیلور .

ثانیاً بیع ایجاب وقبول ایله تمام اوله‌جغندن قبل القبض مشتری مبیعه مالك وزوائدی اکا عائد اولور. هبه ایسه قبض ایله تمام اوله‌جغندن قبل القبض موهوب‌له موهوبه مالك اولمیوب زوائدی واهبه عائددر .

ثالثاً بیعده مشتری مبیعه عیبدن سالم اوله‌رق مالك اولور . شاید مبیع بالاستحقاق ضبط اولنورایسه مشتری ضررینی بایعه تضمین ایتدیرر. چونکه عقد معاوضه ضمننده برکیمسه‌دیکرینی آلداتور ایسه ضررینی ضامن اولور. حالبوکه هبه‌ده موهوب‌لهك موهوبه مالکیتی بشرط السلامه دکلدر . بناءً علیه موهوب بالاستحقاق ضبط اولندیغی حالده اکر واهب موهوبك سلامتنی بشقه‌جه تعهد وتکفل ایتمامش ایسه مجرد عقد هبه سببیله موهوب لهك ضررینی ضامن اولماز . زیرا موهوبك منفعت قبضی موهوب لهه عائد اولدیغندن ضررینه متحمل اولمسی لازم کلور . چونکه مضرت منفعت مقابله‌سنده‌در .

۸۶۳ ماده واهبك بعدالایجاب موهوب لهی قبضدن نهی ایتمسی رجوعدر .

برنجی بابك برنجی فصلنده بیان وتفصیل قلندیغی اوزره واهبك ایجابی دلالةً قبضه اذن اولمقله موهوب‌له ایجـاب ایله موهوبی قبضه مأذون اولور ایسه‌ده قبل القبض هبه تملم اولمیه‌جغندن واهبك بعدالایجاب موهوب لهی قبضـدن نهی ایتمسی دلالةً اولان اذنندن صراحةً رجوعدر . قاعدةً تصریح مقابله‌سنده دلالته اعتبار یوقدر ۱۳

بالفرض واهب صراحةً قبضه اذن ویرمش اولسه‌بیله قبل القبض خود بخود رجوع ایده‌بیله‌جکندن صراحةً قبضه اذنی مانع رجوع اولماز .

کذلك موهوب له هبه‌یی کرك صراحةً قبول ایتسـون وکرك صراحةً قبول ایتمیوب فقط قبضه تشبث ایلمش بولنسون حکمی اولماز . وبالفرض واهبك نهیندن صکره موهوبی قبض ایتسـه غاصب اولوب حقنده حکم غصب ترتب ایدر .

اما واهبك رجوعندن اول قبض ایتمش ایسه هبه‌ده قبض بیعده قبول کبی اولدیغندن مواد آتیه احکامنه تطبیق معامله اولنور .

٨٦٤ ماده واهب بعدالقبض موهوب لهك رضاسیله هبه وهدیه‌دن رجوع ایده‌بیلور . وموهوب له راضی اولمز ایسه حاکمه مراجعت ایلر . حاکم دخی مواد آتیه‌ده بیـان اولنه‌جق موانع رجوع یوغیسه هبه‌یی فسخ ایده‌بیلور . اما موانع رجوعدن بری بولنسه فسخ ایده‌مز .

واهبك قبل القبض هبه‌دن خودبخود رجوع ایده‌بیله‌جکی واسبابی ٨٦٢ نجی مادده بیان وایضاح اولنمشـیدی . مادهٔ مشروحه‌یه نظراً

واهبك بعدالقبض رجوع ايتمسی دخی جائز ایسه‌ده قبل‌القبض هبه‌دن رجوع کبی مطلق اولمیوب موهوب‌لهك رضاسی و یاموانع رجوعدن بری بولنمقسزین حاکمك امری شرطدر .

شوراسی‌اخطاراولنورکه کرك بوماده کرك سالف‌الذکر ۸۸۲ نجی ماده احکامنجه رجوع هبه‌دن مقصد اعیان موهوبه‌دن رجوع اولوب یوقسه واهبك آله‌جغنی مدیونه هبه ایتمسی‌ابرا اولمغله اسقاط مطلوب ایلمش‌اوله‌جغندن وساقط اولان شی‌عودت ایتمیه‌جکندن بونوع هبه‌دن رجوع اولنه‌مز .

اعیانی هبه دخی قبض ایله تمام اوله‌جغندن بعدالقبض واهبك رجوع ایده‌بیلمسنك وشرائطمز بورده‌نك اسبابی بیان قلنور . شویله که : حدیث‌شریفده [الواهب‌احق بهبته‌مالم‌یثب‌منها] وارد اولمشدرکه مآل عالیسی واهبك مقابلنده عوض اولمیان هبه‌سنه احق اولدیغی مبیندر . چونکه ایکنجی ماده‌شرحنده بیان وایضاح اولندیغی اوزره صادر اولان هرفعل بر غرضه حمل اولنور . بو غرض دخی یا نائل اجر ومثوبات اولمق کبی اخروی‌یاخود جلب‌منفعت ودفع مضرت کبی دنیوی اولور . صدقه لوجه‌الله ویریله‌جکی جهتله‌متصدق ثوابه نائل اوله‌جغندن ۸۷٤،۸۳٥ نجی ماده‌لرده بیان قلندیغی اوزره صدقه‌دن رجوع جائز دکلدر وبوسببه مبنیدرکه مادهٔ مشروحه‌ده صدقه ذکر اولنمامشدر .

اما هبه وهدیه اغراض دنیویه‌یه بناء ویریله‌جکندن واهب ویامهدینك‌غرض ومقصدی حاصل‌اولمزایسه کندولری ایچون‌ویرمش اولدقلری هبه وهدیه‌نك تمامندن ویابرقسمندن رجوع حقی ثابت اولور . نته‌کیم مبیعك معیوب اولدیغی اکلاشیلنجه مشتری ایچون

مانع رجوع اولمدیغی حالده حق خیارك ثابت اولدیغی ۳۳۷ نجی
ماده‌ده ذکر اولنمشیدی . مشتری ثمن مقابلنده اولان مبیعدن رجوع
ایده‌بیلنجه واهب ومهدینك بلا عوض اولان هبه وهدیه‌دن رجوع
ایده‌بیلمسی جوازی اولویتله ثابت اولور .

انجق [العائد فی هبته کالعائد فی قیئه] حدیث شریفنده بیان
بیورلدیغی اوزره هبه‌دن رجوع توکوردیکنی یالامق قبیلندن اولمغله
مکروهدر . فقهادن بعضیلری «کراهت تحریمیه» بعضیلریده «کراهت
تنزیهیه» دن اولدیغنی بیان ایتمشلردر .

هبه وهدیه‌دن رجوعك هم جائز وهم مکروه اولمسی اسبابنه
گلنجه : مدخلك ایکنجی بابنك اوچنجی فصلنك برنجی مبحثنده ذکر
اولندیغی اوزره احکام تکلیفیه بعضاً فعل مکلفك صفتی وبعضاً اثری
اولور . بالاده بیان قلندیغی وجهله واهب ومهدینك هبه وهدیه‌دن
مقصدلری حاصل اوله‌مزایسه اثر فعللری اولان هبه وهدیه ذاتاً
عقد غیر لازم اولدیغندن رجوع ایده‌بیلملری مجازدر . مع ما فیه بونلرك
رجوع ایتملری چیرکین برشی اولدیغندن مکروه اولور . انجق کراهت
واقعه فعلك صفتی اولمغله اثر فعل اولان رجوع هبه وهدیه‌یه مانع
اوله‌میه‌جغی کبی بویولده‌کی رجوع مادهٔ مستلزم جزا ضرری موجب
اولمیوب معنوی واخلاقی برشی اولدیغندن شرعاً اجرای مجازاتلرینه
دخی کیدلمز فقط عندالله معاتب و بین الناس مقدوح اولورلر .

شو مسئلهٔ مهمه‌یی دیگر صورتله دخی تعریف وتوضیح ایده‌لم :
احکام جلیلهٔ شرعیه اقتضاسنجه محضا مکارم ومحاسن اخلاقه متعلق اولان
شیلری ایفا ایدنلر عندالله اجر جزیله مظهر اوله‌جقلری کبی رجوع
ایلیانلرده عتابه مستحق اولورلر . وابنای جنسلرندن مکافات ومجازات متقابله

كورولورايسه‌ده برشخصه ویاعمومه مادهٔ ضرری موجب اولمیان برفعلدن طولایی فاعلی شرعاً مؤاخذه اولنماز. هبه‌وهدیه‌دن رجوع كبی .

اما هبه وهدیه‌یه عوض ویرلمش ایسه رجوع موهوب‌له ومهدی علیهك ضررینی موجب اوله‌جغی جهتله ایش اخلاق درجه‌سنده قالمیوب احكام شرعیه ترتب ایده‌جكندن انلرك رضاسیله عقد فسخ ایدلمكسزین حاكم دخی موهوب وهدیه‌یی رد ایله امر ایده‌مز . شاید واهب ویامهدی بلا رضا موهوب وهدیه‌یی اخذ واسترداد ایدرایسه غاصب اولور .

واهبك هبه وهدیه‌دن رجوع ایده بیلمسی ایچون موهوب لهك رضاسنك لزومی شوندن ناشیدركه : تفصیلات مبسوطه‌دن منفهم اولدیغنه كوره واهب تبرعاتندن رجوع ایده‌بیلورایسه‌ده موهوب‌له دخی قبض ایله موهوبه مالك اولدیغندن رده مانع برسبب اولوبده متضرر اولماملق ایچون رضاسنك استحصالی لازمدر . زیرا ملكیت سببیله وموانع رجوعدن برینه مستنداً رجوعه ممانعت ایده‌بیلور .

موهوب‌له راضی اولدیغی تقدیرده رجوع صحیح ونافذ وهبه‌وهدیه كانی السابق واهبك ملكنده ثابت اولور . یعنی یكیدن هبه وهدیه اولمیوب فسخ بیع كبی اولور . وبو سببه مبنی رجوعك تماميتی قبضه متوقف اولمدیغی كبی قابل قسمت اولدیغی حالده شیوع طاری اولمش ایسه ویاحصهٔ شایعه‌سندن رجوع اولنیور ایسه بیله بونلر رجوعه مانع اولماز .

فقط موانع رجوعدن بری بولنور ایسه نظر اولنور : اكر موهوب‌له مانع رجوع اولان سببی بیله‌رك واهبك رجوعنی تصدیق ایدر ایسه چونكه مانع رجوع اولان سببدن وازكچمك كندی حقنی

اسقاط اولديغندن وهركس حقنى اسقاطده مختار ايدوكندن بوصورتله دخى هبه‌دن رجوع صحيح اولور. انجق موانعدن برى بولنميان رجوع كبى فسخ عقد اولميوب هبهٔ جديده‌دن معدود اولور .

واكر موهوب‌له مانع رجـوع بولنديغندن خبردار اولمقسزين رجوعى تصديق ايتمش ايسه حكمى اولماز. زيرا خطـاسى ظاهراولان ظنه اعتبار يوقدر .

§

موهوب له رجوعه راضى اولمدينى تقـديرده عدم رضـاسى واهبك ضررينى اسـتلزام ايده‌جكنـدن دفع ضرر ايچون حاكمه مراجعت ايتمسى اقتضـا ايدر . حاكم دخى موهوب لهى جلب واحضـار ايدرك لدى السـؤال هبه‌يى اقرار ايلديكى ياخود انكار ايدوبده واهب اثبات ايتديكى تقديرده [مواد آتيه‌ده بيان اولنه‌جق موانع رجوع يوغيسه هبه‌يى فسخ] وموهوب لهدن اخذ ايله واهبه اعاده ورد [ايده بيلور.]

[اماموانع رجوعدن برى بولنسه فسـخ ايده‌مز] يعنى رجوع دعواسنك ردينه حكم ايدر. فقط بوحكم قطعى اولميوب مانع رجوع اولان سبب زائل اولدقده واهبك رجوع دعواسنه صلاحيتى اولور. زيرا حق رجوع حقوق سائره‌يه مقيس اولميوب حق واهب بوحقدن موهوب لهى ابرا ايتسه بيله ينه ساقط اولماز . §

[فسخ] تعبيرندن اكلاشيله‌جغى اوزره واهبك رجوعى فسـخدر يوقسـه هبهٔ جديده دكلدر . بونك اوزرينه بروجـه آتى مسـائل ترتب ايدر .

اولاً رجوعك تماميتى ايچون واهبك موهـوبى قبض ايتمسى شرط دكلدر .

بناءً عليه موهوب‌له رجوعه راضی ویاحکم حاکم لاحق اولدقدن صکره موهوبی رد ایتمیوب یدنده تلف وضایع اولسه غصب حکمنده اولمغله ضمان لازم کلور .

ثانیاً واهبك قابل قسمت اولان موهوبك جزؤ شایعنده رجوعی صحیحدر . زیرا قبض شرط اولمدیغندن شیوع فسادی موجب اولماز .

ثالثاً واهب اشترا ایتمش اولدیغی برمالی برینه‌هبه ایتدکدن صکره کرك موهوب لهك رضاسی وکرك حاکمك قضاسی ایله رجوع واسترداد ایتدکده عیب قدیمنه مطلع اولسه بایعنه رد ایدرك ثمنی آله‌بیلورهبه ایتمش اولمسی مانع دکلدر . زیرا هبه‌دن رجوع ایله کندی‌ملکنده تقرر ایتمشدر .

حالبوکه بیعده بویله دکلدر . وکیمسه برمالی اشترا ایتدکدن صکره بشقه‌سنه صاتدقده‌مشتری ثانی‌مبیعك عیب قدیمنه مطلع اوله‌رق اعاده ایتدکده بایع ثانی اشبو مبیعی حاکمك حکم وقضاسی اولمقسزین کری آلورایسه عینه راضی اولمش اوله‌جغندن بایع اوله رجوع ایده‌مز. اما حکم حاکم لاحق اولورایسه بالمجبوریه آلمش اوله‌جغندن مراجعت ایده‌بیلور .

رابعاً موهوب‌له موهوبی دیکر برشخصه هبه وتسلیم وبعده‌رجوع ایله استرداد ایتسه واهب اول دخی رجوع ایله کندوسندن استرداد ایده‌بیلور .

§

لکن شو اوچ مسئله‌ده هبهٔ جدیده عد اولنور .

برنجیسی : قبل‌الفسخ‌موهوبده حاصل اولان‌زوائدمنفصله‌موهوب لهك مالی اوله‌رق قالور . یوقسه اصل موهوب کبی واهبك ملکنه

رجوع ایتمز . اگر هبهٔ جدیده‌دن معدود اولمسه ایدی زوائدك دخی موهوب ایله برلکده رد ایدلمسی لازم کلوردی .

ایکنجیسی : موهوب ملك عقار اولوبده موهوب لهك یدنده بولندیغی مدت ظرفنده مذکور عقاره متصل اوله‌رق صاتیلان برملك عقار ایچون موهوب لهه ثابت اولان حق شفعه بعدالفسخ واهبه انتقال ایتمز . اگر بو صورتله موهوبك اعاده‌سی هبهٔ جدیده‌دن معدود اولمسه واهب ایچون دخی حق شفعه‌نك ثابت اولمسی لازم کلوردی .

اوچنجیسی : بر کیمسه حال صحتنده بر مال اتهاب ایدوب مرض موتنده واهب هبه‌دن رجوع ومریض اولان موهوب له اعاده ایدرایسه نظر اولنور . ثلث مالی محاباته مساعد ایسه معتبردر . دگل ایسه ثلث مالندن فضله‌سی حقنده‌کی اعاده معتبر اولمیوب وارثلك اجازتنه موقوف اولور . واگر واهب ورثه‌دن ایسه ثلث مالی محاباته مساعد اولسون اولمسون موهوبك کرك تماماً وکرك قسماً اعاده‌سی معتبر دگلدر .

واگر مدیون ایسه ترکه‌سی دیونه کافی اولمدیغی تقدیرده موهوبك اعاده‌سنك صحتی غرمانك اجازتنه موقوف اولور .

فقط رجوع بالرضا اولمیوب بالقضا اولور ایسه بو حالده معتبردر . موهوب لهك وفاتندن صکره ورثه‌نك ویاداینلرك حق مداخله‌سی اوله‌ماز . اسباب محرره‌یه مستند اولان رجوع هبهٔ جدیده‌دن معدود اولمسه موهوبك هر حالده اعاده‌سی لازم کلوردی . §

مبحوث عنه اولان موانع رجوع یدی شیدن عبارت اولوب قولایلقله ضبط وحفظ اولنمق ایچون هر حرفی برمانعه اشارت اوله‌رق « دمع خزقه » ترکیبی ترتیب ایدلمشدرکه حروف مذکوره‌دن « د » زیادهٔ متصله‌یه « م » احد عاقدینك وفاتنه « ع » عوضه « خ » موهوبك

موهوب لهك ملكندن خروجنه « ز » زوجيته « ق » قرابته « هـ »
موهوبك هلاكنه اشارتدر . هلاك دخي يا حقيقةً ويا حكماً اولور .
ومواد آتيه‌ده برر برر بيان واسبابي ايضاح ايديلور .

٨٦٥ ماده بعدالقبض واهب اگر موهوب لهك رضاسي
ياخود حاكمك حكم وقضاسي اولمدن خود بخود موهوبي
استرداد ايدر ايسه غاصب اولور . وبوصورتده يدنده موهوب
تلف اولسه ضامن اولور .

بو ماده مادهٔ سابقه‌نك نتيجهٔ طبيعيه‌سي اولوب اسبابي ايضاحات
آنفه‌دن مستبان اولور .

٨٦٦ ماده بر كيمسه اصول وفروعنه يا برادر وهمشيره‌سنه
يا بونلرك اولادينه ياخود پدر ومادرينك برادر وهمشيره‌سنه
برشي هبه ايتدكدن صكره رجوع ايده‌مز .

[اصول] اصلك جمعي اولوب بوراده اندن مقصود واهبك بابا
واناسي ياخود باباسي واناسي طرفندن قاچ بطن يوقاري اولور ايسه
اولسون اجداد وجداتيدر .

[فروع] فرعك جمعي اولوب بوراده اندن مقصود واهبك كندي
اوغلي وقزي ونقدر اشاغي‌يه اينرسه اينسون احفادي يعني بونلرك اولاديدر .

[برادر وهمشيره] كرك بابا وانا بر وكرك يالكز بابا ياخود يالكز
انا بر قرنداشدر .

[بونلرك اولادينه] يعني قرنداش چوجقلرينه ديمك اولوب

ایستر ارکك ایستر قز اولسون بو بابده حکماً مساویدر .

[پدر ومادرینك برادر وهمشیره‌سنه] که بونلره لسانمزده عموجه ودایی وخاله وتیزه اطلاق اولنور .

اشبو تعداد اولنان اقربایه اصطلاح فقهاده « ذی رحم محرم » وبو نوع قرابته « قرابت نسبیهٔ محرمه » دینلوب مادهٔ مشروحه حکمنجه بر کیمسه ذکر اولنان درجاتده واقع اقرباسندن برینه بر مال هبه ایدوب اوده قبض ایتدکدن صکره رجوع ایده‌مز .

زیرا [اذا کانت الهبه لذی رحم محرم لم یرجع فیها] حدیث شریفی حکم عالیسنجه قرابت نسبیهٔ محرمه رجوعه مانعدر . چونکه محارم نسبیه بیننده صلهٔ رحم واجبدر . هبه‌دن مقصود دخی صلهٔ رحم اولوب بوده قبض ایله حاصل اولمشدر . قاعدهٔ هر عقدکه مقصودینی افاده ایده لازم اولور. لازم اولان شیدن ایسه رضاء طرفین اولمدقجه رجوع اولنه‌مز .

حتی اختلاف دین ودار وراثته مانع اولدیغی حالده لزوم هبه‌یه مانع دکلدر . بناءً علیه واهب مسلم وموهوب له غیر مسلم یاخود بری بر دولت تبعه‌سندن دیکری بشقه دولت تبعه‌سندن اولسه بیله ینه رجوع اولنه‌مز .

یالکز بر مسئله مستثنادر . شویله که: بر کیمسه اوغلنه ایتمش اولدیغی هبه‌دن احتیاجی حالنده رجوع ایده‌بیلور . واوغلنك رضاسنه ویا حاکمك حکم وقضاسنه دخی متوقف دکلدر . چونکه هر کس احتیاجی حالنده حاضر ویا غائب اولسون اوغلنك مالنی اخذ وصرف ایده‌بیله‌جکندن موهوب دخی او مال جمله‌سندندر .

اما احتیاجی یوغیسه رجوع ایده‌مز .

تفصیلات محررەدن مستبان اولدیغنه کوره بعدالقبض هبەدن رجوعه مانع اولان « قرابت نسبیهٔ محرمه » در . « قرابت نسبیهٔ غیر محرمه » ایله « قرابت سببیه » مانع رجوع دکلدر . حتی قرابت نسبیهٔ غیر محرمه قرابت سببیه ایله محرمه اولسه بیله ینه مانع رجوع دکلدر .

مثلا بر کیمسه داییسنك قزی ایله رضاعاً قرنداش اولوبده اکا بر مالی هبه ایتسه هر نقدر محرمی اولمش ایسەده نسب سببیله اولمدیغندن رجوع ایده بیلور . یالکز زوجیتك مانع رجوع ایدوکی زیردەکی مادەده مصرحدر :

استطراد

احکام جلیلهٔ شرعیه اقتضاسنجه انسانلر بیننده اولان قرابت ایکی نوعدر . برنجیسی : نسب سببیله اولان قرابت اولوب بوده ایکی درلودر . بری «قرابت نسبیهٔ محرمه » دیکری « قرابت نسبیهٔ غیر محرمه » در .

قرابت نسبیهٔ محرمه ایله اقربا اولانلر بری ارکك دیکری قادین ایسه یکدیکرینه مؤبداً نکاحی جائز اولمیانلردر که بونلرده [حرمت علیکم امهاتکم وبناتکم واخواتکم وعماتکم وخالاتکم وبنات الاخ وبنات الاخت] آیت جلیلهسیله تعیین اولنان یدی درجەده بولنانلردر . یعنی بر کیمسەنك والدەسی ، قزی ، همشیرەسی ، خالەسی ، تیزەسی ، برادر زادەسی ، همشیره زادەسی ایله بونلرك یوقاری ویا اشاغی یه طوغری بو درجەلردەکی اقربالریدر . بیوك والدەسی وحفیدەسی کبی

اکر اقربانك ایکیسیده ارکك ایسه بونلردن بری قادین فرض ایدلدیکی حالده دیکرینه نکاحی جائز اولمیاندر . برادرکك عموجه ودایيسی کبی :

درجات مذكوره‌ده يكديكرينه قريب اولانلردن هر برينه ديكرلرينه نسبتله « ذي رحم محرم » دينلور .

قرابت نسبيهٔ غير محرمه دخي ذكر وتعدادي اولنانلردن ماعدا اقرباء نسبيه‌در. بركيمسه‌نك عموجه‌سنك وياداييسنك اولادي كبي كه بونلره‌ده « ذي رحم غير محرم » دينلور .

ايكنجيسي: قرابت سببيه اولوب بوده ايكي نوعدر. برنوعي رضاع ايله حاصل اولور . سوت بابا وسوت انا كبي

ديكر نوعي مصاهرت ايله حاصل اولور. قائن والده ، اوكي قز كبي

٨٦٧ ماده زوج ايله زوجه‌دن بري بينلرنده زوجيت قائم ايكن يكديكرينه برشي هبه وتسليم ايتدكدن صكره ارتق اندن رجوع ايده‌مز .

زوجيت هرنقدر قرابت صهريه ايسه‌ده زوجين يكديكرينه اولان شدت قربيتلري حسبيله ذي رحم محرم حكمنده اوله‌رق بينلرنده توارث جريان ايتديكندن بربرلرينه برواحساني موافق مقصد اولمغله هبه‌لري عقود لازمه‌دن اولوب رجوعه مانعدر . فقط زوجيت وقت هبه‌ده بينلرنده قائم اولمق شرطدر . بناءً عليه بركيمسه برقادينه برشي هبه ايدوبده صكره اني نكاح ايتسه مذكور هبه‌دن رجوع ايده‌بيلور. امازوج زوجه‌سنه برشي هبه وتسليم ايتدكدن صكره باينا تطليق ايتسه هبه‌دن رجوع ايده‌مز .

٨٦٨ ماده هبه‌يه عوض ويريلوبده واهبك دخي قبض ايتمسي مانع رجوعدر .

بناءً علیه کرك موهوب‌له طرفندن وکرك دیکر برکمسنه جانبندن واهبه هبه‌سنه عوض اولق اوزره برشی ویریلوبده اودخی قبض ایلسه اندن صکره هبه‌سندن رجوع ایده‌مز .

[الواهب احق بهبته مالم یثب منها] حدیث شریفی حکم عالیسنجه هبه‌دن رجوعك جوازی عوض ویرلمامك شرطیله‌در . چونکه بلا عوض هبه‌تبرع اولمغله متبرع رجوع ایده بیلور. اماعوض ویریلنجه رجوع جائز اولماز . زیرا عوض ویرلمکله واهبك اعطای هبه‌ده اولان غرض ومقصدی ثابت وحاصل اولمش اوله‌جغندن هبه لازم اولور . عقود لازمه‌دن طرفینك رضاسی ویا حاکمك حکم وقضاسی اولمقسزین رجوع اولنه‌مز .

عوضك قیمتی موهوبك قیمتندن ایستر زیاده وایستر نقصان ویا مساوی اولسون وعوض کرك حین عقدده شرط ایدلسون وکرك بلا شرط بعدالعقد ویرلسون هرحالده مانع رجوعدر . فقط حین عقدده شرط ایدیلان عوضك حکمی ٨٥٥ نجی ماده‌ده ذکر وبیان اولندیغندن مادهٔ مشروحه‌دن مقصد بلا عوض برمال هبه ایدلدکدن صکره موهوب له طرفندن واهبه عوض ویرلدیکی تقدیرده دخی مانع رجوع اوله‌جغنی بیاندر . چونکه حین عقدده عوض شرط ایدیلور ایسه عقد ابتداءً هبه وانتهاءً بیع حکمنده اوله‌جغندن رجوعه مانعدر . بعدالعقد عوض ویریلور ایسه هم ابتداءً وهم انتهاءً هبه اولوب انجق عوض آیروجه تملیك جدید اولدیغندن مانع رجوعدر .

بوسببه مبنی صغیره ویریلان هبه‌یه مقابل ولیسی صغیرك مالندن عوض ویره‌مز . زیرا بلا عوض تملیك اولنان برشی ایچون عوض اعطاسی صغیر حقنده ضرری مستلزمدر . شاید ویرر ایسه تعویض

باطل اوله‌جغندن واهبك حق رجوعی ساقط اولماز. ولی دخی ویرمش اولدیغی عوضی استرداد ایده بیلور.

كذلك هبه‌ده مشروط اولان قبض وافراز وعدم شیوع كبی خصوصات عوضده دخی شرطدر. بناءً علیه آغاجندن قوپارلمامش اولان میوه‌یی عوض ویرمك صحیح دكلدر.

عوض موهوبك كلیسنه مقابل ویرلمش ایسه واهب هیچ برصورتله رجوع ایده‌مز. برقسمی حقنده ویرلمش ایسه قسم دیكری ایچون رجوع ایده بیلور.

§

عوضك معتبر اولمسی ایچون اوچ شرط بولنمق لازمدر:

برنجیسی: موهوب له عوضی هبه‌یه مضاف قیلملیدر. یعنی حین اعطاده عوضك هبه‌یه مقابل ویرلدیكنی اشعار ایده‌جك بر لفظك ذكر ایدلمسی لازمدر «بكا هبه ایلدیككك ماله مقابل بونی آل» دیمك كبی كه موهوبه عوض اولدیغی اكلاشلسون. موهوب‌له بویله برسوز سویلمزایسه بوحالده تعویض اولمیوب بشقه‌جه برهبه اوله‌جغندن واهب وموهوب‌له هرایكی هبه‌دن دخی رجوع ایده بیلورلر.

ایكنجیسی: عوض موهوبك غیری اولملیدر. عوض موهوبك جزئی اولورایسه جزؤ مذكورده فسخ هبه اوله‌رق حقیقةً عوض اولمیه‌جغندن مانع رجوع اولماز. مثلا بركیمسه دیكرینه یوز آلتون هبه ایتدكدن صكره موهوب له بونلردن یكرمی آلتونی مذكور هبه‌یه عوض اوله‌رق واهبه ویرمك كبی.

كذلك موهوبدن برجزؤ معین ویاغیر معینك عوض ویرلمسی شرط قلنسه شرط مذكور لغو اولوب مانع رجوع دكلدر.

چونكه واهب ایچون موهوبك جمله‌سندن حق رجوع ثابتدر موهوبك

بعضیسنك ردینی شرط ایتمسی ویا استرداد ایلمسی ایله اومقدارده هبه فسخ ایدلمش ومتباقیسی عوضسز قالمش اوله جغندن انده حق رجوعی ساقط اولماز .

برده بیعده ثمنك مبیعك جنسندن اولمامسی شرط اولدیغی کبی ثمن مبیعك قیمتندن نقصان فاحش ایله اقل اولدیغی وبونده تغریر بولندیغی حالده مشتری طرفندن غبن وتغریر دعواسی اقامه اولنه بیلور ایسه ده هبه ده تعویض واهبك حق رجوعنی اسقاط ایچون اولوب حقیقة بدل اولمدیغندن موهوبك جنسندن بولنسه یاخود قیمتدن نقصان فاحش ایله اقل اولسه بیله جائزدر .

مثلا موهوب اولان یوز کیله بغدایه مقابل یوز ویا اون کیله اربه عوض ویرلسه یاخود موهوب له مذکور بغدایی اون ایدرك ماهیتی دکشدکدن صکره بر مقدارینی عوض اوله رق اعطا ایلسه جائز ورجوعه مانعدر .

کذلك عقد هبه تعدد ایتدکده برعقد ایله هبه ایدیلان ماله مقابل دیکر عقد ایله هبه قلنان مالك مجموعی ویابعضیسی عوض ویریله بیلور .
مثلا برکیمسه دیکرینه بشقه بشقه عقدلر ایله بر آت وبر استر هبه ایلسه موهوب له آته مقابل استری ویا استره مقابل آتی عوض ویره بیلور . چونکه اختلاف عقد اختلاف عین منزله سندهدر .

اوچنجیسی: عوضك سلامتی لازمدر. یعنی عوض واهب ایچون سالم اولملیدر . بالاستحقاق تماماً ضبط قلنسه واهب دخی موهوب قائم اولدیغی حالده هبه سندن رجوع ایده بیلور . فقط عوضك نصفی بالاستحقاق ضبط اولنور ایسه اکا مقابل موهوبك نصفنی استرداد ایده مز . چونکه موهوبك مقابلنده کی عوض واهب ایچون مانع رجوع

اولدیغی کبی موهوب‌له حقنده دخی عوضه مقابل اولان هبه مانع رجوع اولور. انجق عوضك سلامتی شرط اولدیغی حالده نصفنك بالاستحقاق ضبط ایدلمسیله شرط مذکور مختل اولمسنه مبنی واهبك عوضك نصف دیکرینی اعاده ایله موهوبی استرداده حقی اولور.

احکام مزبوره عوض عقد هبه‌ده مشروط اولمدیغی یعنی بعد العقد اعطا قلندیغی صورتده‌در. اکر عقد هبه‌ده عوض مشروط ایسه بیع قبیلندن اوله‌جغی جهتله بدل مبدل اوزرینه تقسیم اولنور. یعنی عوضك برقسمنه مستحق چیقدقده انك مقابلی ایله رجوع ایدر.

برده واهب موهوبك نصفنه عوض آلسه عوض آلمامش اولدیغی نصف دیکرندن رجوع ایده‌بیلور. نصف آخره رجوع سببیله طاری اولان شیوع رجوعه مانع اولماز.

§

موهوبه مقابل موهوب لهك غیری برشخص طرفندن عوض ویرلدکده واهبك قبض ایتمسیله کرك کندوسنك وکرك موهوب لهك حق رجوعی ساقط اولور. شخص مزبور عوضی ایستر خود بخود ایستر موهوب لهك امریله ویرسون تبرع اولدیغندن موهوب لهه مراجعت ایده‌مز. انجق موهوب له «سن واهبه عوض اولەرق شوقدر غروش ویر. بعده سکا تضمین ایدرم» دیمش ایسه رجوع ایده‌بیلور.

۸٦۹ ماده مال موهوب ارض اولوبده موهوب له انك اوزرینه بنا احداث یاخود آغاج غرس ایتمك ویاخود موهوب زبون حیوان اولوبده موهوب له یانده سمزلنمك کبی زیادۀ متصله حاصل اولدقده یاخود بغدای اولوبده اون ایدلمك کبی

موهوبك اسمی دکشه‌جك صورتده تغییر اولندقده هبه‌دن رجوع صحیح اولماز. اما زیادهٔ منفصله مانع رجوع اولمز.

بناءً علیه بر کیمسه‌نك آخره هبه ایلدیکی قصراق حامل اولدقده هبه‌دن رجوع ایده‌مز. اما طوغوردقدن صکره رجوع ایده‌بیلور. وبو صورتده یاوریسی موهوب لهه قالور.

بومادده ایکی نوع مانع رجوعدن بحث اولنیور. برنجیسی زیادهٔ متصله‌در. کرك موهوب اولان ارضه آغاج غرس ایتمك کبی زیادهٔ متصلهٔ غیرمتولده اولسون کرك حیوان موهوبك سمزلنمسی کبی زیادهٔ متصلهٔ متولده اولسون هر حالده مانع رجوعدر. چونکه واهبك رجوعی انجق حق تملکی اولدیغی موهوبده صحیحدر. زیاده‌موهوب لهك ملکی اولدیغندن وزیادهٔ متصله غیر قابل تفریق ایدوکندن واهبك کندوسنده زیادهٔ متصله حاصل اولمش اولان موهوبدن رجوعی صحیح اولسه زیاده‌نك دخی اصل موهوب ایله برلکده رد ایدلمسی وبناءً علیه موهوب لهك متضرر اولمسی لازم کلور. اگرچه سبب مزبوردن طولایی اصل موهوبدن رجوع ایده‌مامك دخی واهب حقنده ضرر ایسه‌ده واهب موهوبی هبه ایتمکله حق رجوعی حق ملکیتدن ضعیف اولمسنه و ضرر اشدك ضرر اخف ایله ازاله‌سی قاعده‌دن بولنمسنه بناءً واهبك رجوع ایده‌مامسی مرجح طوتلمشدر.

اما زیادهٔ منفصله کرك موهوبی ایجار ایله بدلی کبی غیر متولد اولسون کرك قصراغك موهوب له نزدنده طوغوردیغی یاوری کبی متولد اولسون بیان قلنان محذور متصور اولمدیغندن زیادهٔ منفصله موهوب لهك اولور. واصل موهوبده واهبك حق رجوعی باقی

قالور . شو قدر كه زيادهٔ منفصلهٔ متولده‌ده ياورى آناسندن استغنا حاصل ايدنجيه قدر واهب قصراغى استرداد ايده‌مز .

§

رجوعه مانع اولان زياده عين موهوبده اولمليدر . بناءً عليه ترقئ اسعار سببيله موهوبك قيمتى تزايد ايتسه رجوعه مانع دكلدر . زيرا زيادهٔ حاصله امر اعتباريدر .

فقط مثلا ادرنه‌ده هبه ايديلان برحيوان استانبوله كتوريله‌رك اثناى راهده بر طاقم مصارف اختيار ايدلسه بونك مانع رجوع اولوب اولامسى مختلف فيهدر . طرفين حضراتنه كوره مانع رجوع اولور . امام ابو يوسف حضرتلرينه كوره مانع رجوع دكلدر .

§

موهوبده زياده، قيمتك تزايدينى موجب اولمليدر. اكر نقصان قيمتى موجب اولور ايسه رجوعه مانع دكلدر .

كذلك موهوبك بر قسمنده زياده‌لك حاصل اولور و موهوب قابل قسمت بولنور ايسه قسم ديكرى حقنده رجوع معتبردر .

مثلا موهوب جسيم عرصه اولوبده موهوب‌له انك بر طرفنده بنا انشا ايتسه مذكور بنا انجق مبنى اولديغى محل ايله اكا لازم اوله‌جق قدر محلده تزايد قيمتى موجب اولوب عرصه‌نك ديكر جهتلرنده تزايد قيمتى موجب اولميه‌جغندن او بنانك تزايد قيمتى ايجاب ايلديكى قطعه‌سنده رجوع صحيح اولماز. اما قطعات سائره‌سنده واهب رجوع ايده‌بيلور .

§

رجوعه مانع اولان سبب بعد الهبه طارى اولمش ايسه سبب مذكورك زواليله حق رجوع ثابت اولور. زيرا مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ايدر .

مثلا بر كيمسه ديكرينه اهدا ايتمش اولديغى عرصه‌يه موهوب‌له بنا انشا ايتدكدن صكره واهب رجوع ايله استردادينى طلب ودعوى وحاكم سبب‌مذكوره مبنى رجوعك عدم جوازينه حكم ايليوب بعده مذكور خانه محترق اولسه واهبك حق رجوعى عودت ايدر .

حال بوكه بر كيمسه مخير اولمق اوزره برمال اشترا ايدوب مدت خيارنده مبيعده‌برعيب حادث اولدقده بايع حاكمه بالمراجعه مشترينك حق فسخنك بطلانه حكم لاحق اولدقدن صكره عيب حادث زائل اولسه مشترينك حق خيارى عودت ايتمز.چونكه بيعده حق خيار اسقاط وابطال ايله ساقط اولان حقوقدندر هبه‌ده حق رجوع اسقاط وابطال ايله ساقط اولماز .

اما مانع رجوع اولان سبب هبه‌يه‌مقارن اولور ايسه‌سبب‌مذكورك زواليله حق رجوع عودت ايتمز.زوجيت كبى‌كه زوج زوجه‌سنه برشى هبه ايتدكدن صكره تطليق ايلسه هبه‌دن رجوع ايده‌مز .

§

بومادده بحث اولنان موانع رجوعدن ايكنجيسى حكماً استهلاكدر:موهوب اولان بغدايى اون ايتمك كبى‌كه موهوبك اسمى دكشه‌جك صورتده تبديل وتغيير ماهيتنى موجب تصرفات ايله حاصل اولور .

مانع رجوع اولمسنك‌سببى حقيقة استهلاكك مانع‌رجوع اولديغى مبين اولان ٨٧١ نجى ماده شرحندن مستبان اولور .

٨٧٠ ماده موهوب‌له موهوبى بيع ايله ياخود هبه

وتسليم ايله ملكندن اخراج ايلسه واهبك رجوعه صلاحيتي قالمز.

يعني عين موهوب استهلاك ايدلدكده واهبك رجوعنه محل قالمديغي كبي موهوب له موهوبي بيع وهبه كبي اسباب تملكدن بريله ملكندن بالكليه اخراج ايله موهوب بشقه سنك ملكنه انتقال ايتسه تبدل وتغير ايلمش عد اولنه رق واهبك رجوعه صلاحيتي قالماز. زيرا بر شيده سبب تملكك تبدلي اول شيئك تبدلي مقامنه قائمدر .

§

٩٢٠ نجي ماده شرحنده ايضاح اولنه جغي وجهله غاصب مغصوبي آخره هبه ايلسه مغصوب منه ايسترغاصبه ايسترسه غاصب الغاصبه مراجعت ايده بيلديكي حالده مادۀ مشروحه حكمنجه موهوب لهك موهوبي ملكندن اخراج ايتدكدن صكره واهبك مراجعت ايده مامسي موهوب لهك موهوب اوزرنده حق تصرفي مشروع وواهبك اذن ورضاسنه مستند اولديغندن ناشيدر . واكر بومثللو عقود شرعيه معتبر اولمسه واهب طرفندن تمام اولان شيء نقض ايتمكه سعي ايتمش اولوركه بوسعي مردوددر . ١٠٠

§

موهوب آخره بيع وياهبه ايدلدكدن صكره موهوب لهك ملكنه عودت ايتسه نظر اولنور. اكر فسخ طريقيله عودت ايدرسه واهبك حق رجوعي دخي عودت ايدر .

مثلا موهوب له موهوبي آخره هبه ايتدكدن صكره كرك قضا وكرك رضا ايله رجوع ايلسه واهب اول دخي رجوع ايده بيلور .

واكر فسخدن بشقه سببله عودت ايدرسه واهب اولك حق رجوعى اولماز . مثلا موهوب‌له موهوبى بيع ايتدكدن صكره عاقدين بيعى اقاله ايتسه‌لر ياخود موهوب‌له موهوبى بر بشقه‌سنه هبه ايتدكدن صكره ارث ويا وصيت صورتيله كندوسنه انتقال ايلسه واهب اول رجوع ايده‌مز .

§

موهوب‌له موهوبك بعضيسنى بيع وهبه كبى بر سببله ملكندن اخراج ايتسه واهب قسم باقيدن رجوع ايده‌بيلور .

٨٧١ ماده موهوب‌له يدنده موهوب مستهلك اولسه رجوعه محل قالمز .

زيرا هلاك ايله موهوبك عينى رد متعذر اولور . موهوب مضمون اولمديغندن بدلى تضمين دخى لازم كلمز . §

بو ماده‌ده بيان اولنان حقيقةً هلاكدر . حكماً هلاكك دخى مانع رجوع اولديغى ٨٦٩ نجى ماده‌ده ذكر اولنمشيدى .

٨٧٢ ماده واهب وموهوب لهدن برينك وفاتى مانع رجوعدر .

بناءً عليه موهوب‌له فوت اولسه واهب هبه‌دن رجوع ايده‌مديكى كبى واهب فوت اولدقده دخى ورثه‌سى موهوبى استرداد ايده‌مز .

چونكه واهب وفات ايتدكده حق رجوع ذاتيله قائم بر وصف اولديغندن ورثه‌سنه انتقالى تصور اولنه‌ماز . وانلرك حقوقنه تعلق ايدر جهتيله‌ده يوقدر چونكه هركس حال صحتنده كندى ملكنده ايستديكى كبى تصرف

ایده‌بیلور . وهبه‌دن رجوعك جوازینه دائر اولان حدیث شریف واهب حقنده اولدیغندن ورثه‌سنه تشمیل ایدلمز .

موهوب‌له وفات ایتدکده موهوب ملکندن چیقوب ورثه‌سنه انتقال ایده‌جکندن ملکیتك تبدلی عین موهوبك تبدلی مقامنه قائم اولور .

۸۷۳ ماده دائن آله‌جغنی مدیونه هبه ایتدکده ارتق اندن رجوع ایده‌مز . ۵۱ و ۸٤۸ ماده‌لره باق

ذکر اولنان هبه ابرا معناسنه‌در. ابرا من وجه اسقاط اولدیغندن ساقط اولان شی عودت ایتمز . موانع رجوعدن بری بولنسون بولنمسون [مدیونه] قیدی احترازیدر . چونکه دائن آله‌جغنی بشقه‌سنه هبه وانی قبضه تسلیط ایدوب اوده قبول وقبض ایتدکدن صکره هبه‌سندن رجوع ایله موهوب‌له یدنده بولنان موهوبی استرداد ایده‌بیلور. زیرا بو وجهله ایدیلان هبه من کل وجه تملیکدر .

۸۷٤ ماده بعدالقبض صدقه‌دن بر وجهله رجوع اولنه‌مز .

۸۳۵ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح اولندیغی اوزره صدقه لوجه‌الله اعطا قلنه‌جغندن متصدق اولان کیمسه صدقه‌سنك مقابلنه نائل اولمش عد اولنه‌جغی جهتله رجوعی جائز دکلدر . حتی بر فقیره « سکا شونی هبه ایتدم » سوزیله برشی ویرلسه معنی اعتباریله صدقه اولدیغندن آنذنده رجوع ایدیله‌مز .

فقط مادهٔ مذکوره شرحنده ذکر وایضاح ایدلدیکی اوزره

اغنيايه صدقه اعطاسی حقیقتده هبه اوله‌جغندن قاعدةً رجوع ایدیله‌-
بیلمك لازم كلور ایسه‌ده اعطا ایدنك ثواب قصد ایتمك احتمالی
اولدیغی ونیتی ایله مأجور اوله‌جغی جهتله صدقه افظیله ویریلان-
موهوبدن دخی استحساناً رجوع اولنه‌مز

٨٧٥ ماده بری بر كیمسه‌یه مطعوماتندن برشیء اباحه
ایتدكده اول كمسنه اگرچه اول شیء آلوبده آخره صاتمق
یاخود هبه ایتمك كبی لوازم تملكدن اولان بر وجهله تصرف
ایده‌مز .

ایدر ایسه تعدی ایتمش اوله‌جغندن ضامن اولور . چونكه
٨٣٦ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح اولندیغی وجهله مبیح اباحه
ایتدیكی شیئك اكل وتناولی ایچون یالكز اباحه ایلدیكی كیمسه‌یه
اذن ویرمشدر . یوقسه اكا تملیك ایتمامشدر . بناءً علیه اوكیمسه :

فقط اول شیدن اكل وتناول ایده‌بیلور . وبعده صاحبی
انك قیمتنی مطالبه ایده‌مز .

مثلا برباغ صاحبنك اذن واباحه‌سیله بری باغندن برمقدار اوزوم ییسه
باغ صاحبی صكره‌دن اول اوزومك اقچه‌سنی آله‌مز .
زیرا جواز شرعی ضمانه منافیدر . فقط قبل التناول تمامنی وبرمقداری
اكل وتناول ایدلدكدن صكره اوست طرفنی اباحه‌دن رجوع ایله
منع ایده‌بیله‌جكی ١٢٢٦ نجی ماده‌دن مستبان اولور . زیرا ارائهٔ
مساعده‌یه مقتدر اولان منعه دخی مقتدر اولور . §

اباحه تمليكى متضمن اولمديغندن اباحه اولنان شيئك مشاع اولمسى صحتنه مانع اولماز .

انجق تحليل يعنى بر شيئك اكل وتناولنى بشقه‌سنه حلال قيلمق ذمتده واجب اولمسنه متوقفدر . عين قائم اوزرينه تحليل جائز اولماز . بناءً عليه مغصوب منه غاصبى تحليل ايتسه غاصب يدنده بولنان مغصوبه مالك اولماز .

٨٧٦ ماده ختان ياخود زفاف دوكونلرنده كلان هديه‌لرى اصحابى چوجق يا كلين وبابا وانالرندن هر قنغيسنه ديو كتورمشلر ايسه اول هديه‌لر انكدر . واكر كيمك ايچون كتوردكلرينى بيان ايتميوب كندولرندن سؤال ايله تحقيق دخى قابل اولمز ايسه اول حالده عرف وعادت بلده‌يه رعايت اولنور .

زيرا ٣٦ نجى ماده‌ده محرر اولديغى اوزره عادت محكمدر .

٣٦

فصل ثانى

هبهٔ مريض حقنده‌در

مرض موت ١٥٩٥ نجى ماده‌ده تعريف اولنديغى كبى مرض موته مبتلا اولان كيمسه‌نك اموالنه حق ورثه واكر مديون ايسه حق غرما تعلق ايده‌جكندن انلرك حقوقنه متعلق تصرفاتنك اجازتلرينه موقوف اوله‌جغى واسبابى كتاب البيوعك باب سابعنك فصل خامسنده

بیان و تفصیل ایدلمشیدی. مرض موته مبتلا اولان کیمسه‌نك ثمن مقابلنده بیع اموالی ورثه وغرماسنك اجازتلرینه موقوف اولنجه بلا عوض تملیك عین اولان هبه‌سنك دخی موقوف اوله‌جغی اولویتله ثابت اولور .

بناءً علیه اشبو فصلده مریضك قنغی نوع هبه‌سنك نافذو قنغیسنك موقوف اوله‌جغی بیان قلنور .

٨٧٧ ماده وارثی اولمیان کیمسه مرض موتنده جمیع اموالنی برینه هبه وتسلیم ایتسه صحیح اولور .

یعنی هر کس ملکنده کیف مایشا تصرف ایدر . ١١٩٢ بر کیمسه‌نك مرض موته مبتلا اولمسی صحت تصرفنی خللدار ایده‌مز . فقط ٨٧٩ ، ٨٨٠ نجی ماده‌لرده مصرح اولدیغی اوزره مریضك وارثی بولندیغی ویا ترکه‌سی مستغرق دیون اولدیغی حالده اموالنه انلرك حقوقی تعلق ایده‌جکندن تصرفاتی مقید واجازتلرینه موقوف اولور ایسه‌ده امین بیت المال وارث اولمدیغندن وارثی بولنمیان وترکه‌سی مستغرق دیون اولمیان کیمسه‌نك مرض موتنده‌کی تصرفاتی حال صحتنده‌کی تصرفاتی کبی معتبر اولور .

وبعد الوفاة ترکه‌سنه امین بیت المال مداخله ایده‌مز .

احکام جلیلهٔ شرعیه اقتضاسنجه متوفانك توزیع وتقسیم ایدیله‌جك محلی اولمیان اموال متروکه‌سی احتیاجات عمومیه‌یه صرف اولنمق اوزره جانب بیت الماله قالور ایسه‌ده امین بیت المال وارث مقامنده اولمیوب مال متروکی منفعت عمومیه ایچون صرفه مأمور اولدیغندن متوفانك حال حیاتنده تصرف ایتمش اولدیغی اموالنه مداخله ایده‌مز .

مرض موتده وقوعبولان هبـه وصيت حكمنده ايسـه‌ده هبه طريقيله منعقد اولديغندن موهوبی [تسليم] وسـائر شرائط هبه‌يه رعايت لازمه‌دندر . اكر موهوبی تسـليم ايتمكسزين واهب وفات ايدر ايسه هبه باطل اولور .

٨٧٨ ماده زوجه‌سـندن ماعدا وارثی اولميان كيمسه مرض موتنده جميع اموالنی زوجه‌سـنه وياخود زوجندن ماعدا وارثی اولميان قادين جميع اموالنی مرض موتنده زوجنه هبه وتسليم ايتسه صحيح اولور .

وبعدالوفاة بونلردن برينك تركه‌سنه امين بيت‌المال مداخله ايده‌مز .

زيرا بو صورتله اولان هبه‌يه حقوق ورثه‌وغرما تعلق ايتمديكندن وبيت‌المال ورثه‌دن معدود اولمديغندن امين بيت‌المال مداخله ايده‌مز . زوج ايله زوجه‌يه‌حق ميراثلرندن طولايي علم فرائض اصطلاحنجه « من لايرد عليه » يعنی تركه‌دن حصهٔ ارثيه‌لرندن ماعداسی كندوسنه ويرلميان كيمسه تعبير اولنور . چونكه بونلرك تركه‌دن حصه‌لری شرعاً معين اولوب متوفانك بشقه وارثی بولنمسه بيله حصهٔ معينه‌دن بشـقه بر شی آله‌مازلر . مثلا زوج بلا وارث وفات ايدر ايسه زوجه‌سنك حصه‌سی تركه‌نك ربعيدر . اوست طرفی جانب بيت‌الماله قالور . بناءً عليه زوجيندن بری ديكرينه مثلا زوج زوجه‌سـنه جميع

اموالنی هبه و تسلیم ایتدکدن صکره وفات ایتسه زوجه‌سی اموال متروکه‌نك کافه‌سنه مالك اولوب امین بیت المالك مداخله‌سنه محل قالماز .

اما زوجیندن ماعدا اولان اصحاب فرائضه یعنی حصهٔ ارثیه‌لری شرعاً تقدیر وتعیین بیورلمش اولان ابوین مثللو اقربایه که « من یرد علیه » دینلور بونلر ترکه‌دن حصهٔ مفروضه‌لرینی الدقدن صکره متوفانك اصحاب فرائض وعصبه‌دن ترکهٔ متباقیه‌دن حصه‌دار اوله‌جق وارثی بولنمدیغی تقدیرده ترکه‌دن متباقی اولان مقدار دخی رداً کندولرینه ویریلور . مثلا متوفانك برقزی اولوب اصحاب فرائض وعصبه‌دن بشقه کیمسه‌سی اولمدیغی حالده ترکه‌نك مجموعی ایکی حصه اعتبار اولنوب بر حصه‌سی یعنی ترکه‌نك نصفی علی مافرض الله قزینه ویرلدکدن صکره نصف دیکری دخی رداً اعطا قلنور .

زیرا متوفانك عصبه‌دن وارثی بولنه‌ایدی قزینك حصهٔ مفروضه‌سندن ماعداسی اکا ویریلور ایدی بولنمدیغندن ترکهٔ متباقیه دخی قزینه اعطا قلنور .

ایشته بو صورتله اعطایه « رد » وبو وجهله حصهٔ مفروضه‌لرندن متباقی‌یه نائل اولانلره « من یرد علیه » دینلور .

شو تفصیلاته نظراً من یرد علیه اولان وارث یالکز بر کشیدن عبارت اولور ایسه مورث متوفانك مرض موتنده جمیع اموالنی اکا هبه وتسلیم ایدوب ایتمامسی مساویدر . چونکه هبه ایتمسه بیله بعد الوفاة اموالی اکا قاله‌جقدر . بوسببه مبنی مادهٔ مشروحه‌ده یالکز من لایرد علیه اولان زوج ایله زوجه‌دن بحث اولنمشدر .

٨٧٩ ماده برکیمسه مرض موتنده ورثه‌سندن برینه

برشی هبه ایدوبده فوت اولدقده دیکر ورثه مجیز اولماز ایسه اول هبه صحیح اولماز .

اما ورثه‌سندن بشقه‌سنه هبه وتسلیم ایتدکده ثلث مالی موهوبك تمامنه مساعد ایسه صحیح اولور. مساعد اولمیوبده ورثه دخی هبه‌یی مجیز اولماز ایسه مساعد اولدیغی مقدارده هبه صحیح اولوب باقیسنی موهوب‌له زده مجبوردر .

اسبابی ۳۹۳ و ۳۹٤نجی ماده‌لر شرحندن مستبان اولور. یالکز شو ایکی مسئله‌یی بیان ایده‌لم :

هبه‌نك عدم نفاذی بعدالوفاة ورثه حقنده اولوب یوقسه مریض حقنده هرحالده نافذدر . بناءً علیه بر قادین مرض موتنده زوجنه بر مال هبه ایتدکدن صکره کندوسی هنوز بر حیات ایکن زوجی وفات ایتسه مریضه متوفانك ترکه‌سندن مال موهوبی طلب ودعوی ایله اخذ ایده‌مز .

کذلك مریضك هبه ایتدیکی موهوبی موهوب‌له آخره بیع ایتدکدن صکره مریض وفات ایتسه بیع مذکور وارثی طرفندن نقض اولنه‌ماز. چونکه مرض موت وفات ایله تحقق ایده‌جکندن وموهوب‌له موهوبی آخره بیع ایلدیکی زمان واهب حیاتده بولندیغندن تصرف مذکورك نفاذینه مانع بر سبب اولمدیغی جهتله صکره‌دن عارض اولان سببه مستنداً اولجه صحیح ونافذ اوله‌رق اجرا قلنمش اولان عقد بیعك فسخی ایجاب ایتمز .

فقط موهوب له وارث ایسه مبیعك تمام قیمتنی، وارث دکل ایسه ترکه‌نك ثلثی محاباته مساعد اولدیغی مقداردن زیاده‌سنی دیگر ورثه‌یه ضامن اولور . واگر ترکه مستغرق دیون ایسه هرحالده تمام قیمتنی غرمایه اعطا ایدر .

٨٨٠ ماده ترکه‌سی مستغرق دیون اولان کیمسه مرض موتنده اموالنی ورثه‌یه یاخود بشقه‌سنه هبه و تسلیم ایتدکدن صکره فوت اولسه داننلر هبه‌یی طوتمیوب اول اموالی قسمت غرمایه ادخال ایده‌بیلور .

اسبابی ٣٩٥ نجی ماده شرحندن متفهم اولور .

§

کتاب الهبه اوزرینه تعلق ایدن ارادهٔ سنیه تاریخی

فی ٢٩ محرم سنه ١٢٨٩

کتاب الهبه‌یی ترتیب ایدن مجله جمعیتی هیئتی

امین الفتوی	عن اعضاء مجلس تدقیقات شرعیه	احمد جودت
السید خلیل	عمر خلوصی	
عن اعضاء جمعیت	عن اعضاء دیوان احکام عدلیه	درس وکیلی
سیف الدین	السید احمد حلمی	السید خلیل
عن اعضاء جمعیت	قسام عسکری	مدیر معلمخانهٔ نواب
عبداللطیف شکری	احمد خالد	یونس وهبی

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب ثامن

غصب واتلاف حقنده اولوب برمقدمه ايله ايكى بابه منقسمدر

مقدمه

بعض اصطلاحات فقهيه بياننده‌در

٨٨١ ماده غصب ؛ « لغتده مال اولسون اولمسون برشئ تغلباً بشقه‌سندن آلمق معناسنه‌در . اصطلاحده : » بر كمسنه‌نك اذنى اولمقسزين مالنى اخذ وضبط ايتمكدركه ايدن كيمسه‌يه [غاصب] واول ماله [مغصوب] وصاحبنه [مغصوب‌منه] دينلور .

[كمسنه] دن مقصد مال صاحبيدر دينلور ايسه متولى مال‌وقفك صاحبى اولميوب فقط شرط واقف موجبنجه تصرفه مأمور اولديغى جهتله متولى يدندن آلنان مال وقفك تعريفدن خارج قالمسى لازم كله‌جكندن اكاده شامل اولمق ايچون « برمالك منفعتى كندوسنه مخصوص اولوب اول مالده تصرفه مقتدر اولان ذات ديمكدر » ديو تعميم ايديلور .

[اذنى اولمقسزين] جمله‌سى اذنى اولمقدن احتراز ايچوندر . اذن

كرك صراحةً اولسون. مرهون ومأجور وودیعه وعاریتك صاحبنك اذنیله قبض ایدلمسی کبی. وکرك دلالةً اولسون ٧٧٢ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله مسافرك میدانده طوران قدح ایله صو ایچمسی وهبه‌ده بعدالایجاب موهوب لهك موهوبی قبض ایتمسی ٨٤١، مستعملینك استعمالیله مختلف اولمیان اموال مشترکه‌دن شریکلردن بری غائب اولدیغی حالده دیکرینك حصه‌سی مقدار انتفاع ایلمسی ١٠٨٠ کبی که بونلرك هیچ برنده آخذ غاصب اولماز. زیرا جواز شرعی ضمانه منافیدر.

اما برکیمسه دیکرك مالنی اذنی ویا مساغ شرعی اولمقسزین اخذ وضبط ایدر ایسه غاصب اولور. زیرا بلا سبب مشروع برینك مالنی برکیمسه‌نك اخذ ایلمسی جائز اولماز ٩٧ چونکه هرکسك کندی ملکنده کیف مایشاء تصرف ایده بیلمسی بشقه‌سنك ملکنه بلا اذن تجاوز ایتمامکله اولور. تجاوز ایده بیلسه انك دخی کندوسنك ملکنه تجاوز ایده بیلمسی لازم کلور که بوصورتده هیچ برکیمسه‌نك ملکی تجاوزاتدن مصون اولمیه‌جغندن حقوق ملکیت تقرر ایده‌مز.

حتی بوبابده جدوهزل مساوی اولوب برکیمسه دیکرك اذنی اولمقسزین مالنی اخذ ایتدکدن صکره بلا تعد ولا تقصیر تلف اولدقده «لطیفه طریقیله آلمش ایدم» دیه‌رك یدنده امانت اولدیغنی بیان ایله ضماندن قورتیله‌مز.

بومسئله ایکنجی ماده‌ده محرر [برایشدن مقصد نه ایسه حکم اکا کوره‌در] قاعده‌سنك مستثنیاتندندر.

فقط برکیمسه دیکرینك مالنی اذنی اولمقسزین مساغ شرعیه

مستنداً اخذایتسه غاصب اولماز. زیرا جوازشرعی ضمانه منافی اولدیغندن مساغ شرعی یه مستنداً اجرا قلنان برفعل حقنده حکم غصب ترتب ایتمز. مثلا برپدر احتیاجنه بناءً اولادینك مالنی اخذ واستهلاك ایتسه ضامن اولماز. اما احتیاجی یوغیکن آلور ایسه ضامن اولور.

کذلك دائن آله‌جغی جنسندن مدیونك برمالنه ظفریاب اولور ایسه دیننه محسوب ایده بیلور. حتی برشخص آخر مدیونك اویله برمالنی اخذ ایله دائنه ویرسه غاصب اولماز.

بوحالده تعریفه بعض کتب فقهیه‌ده محرر اولدیغی وجهله «مساغ شرعی» جمله‌سنك علاوه‌سی یاخود [اذنی اولمقسزین] تعبیرینك مالی اخذ اولنان کیمسه‌نك اذنی ایله مساغ شرعیدن اعم طوتلمسی ایجاب ایدر.

[مال] کلمه‌سی بوراده هم ۱۲۶ نجی ماده‌ده تعریف اولندیغی وجهله [طبع انسانی مائل اولوبده وقت حاجت ایچون ادخار اولنه بیلان] وهم بووجهله معرف اولمغله برابر متقوم ومحترم اولان اموالدن اعمدر.

بناءً علیه برکیمسه‌دیگرك اساساً مال اولمیان ویامال اولوبده ۱۲۷ نجی ماده‌ده تعریف اولندیغی وجهله متقوم اولمیان ویاخود دارالحربده‌کی حربینك مالی کبی محترم بولنمیان مالنی اخذ ایتسه غاصب اولماز.

فقط غیر مسلم عندنده خمر وخنزیر کبی اموال متقوم اولدیغندن بونلری اخذ ایتمك غصبدر. آخذ مسلم ایسه مغصوب مستهلك اولدیغی تقدیرده مثلیاتدن اولسه بیله مسلم ایچون مال متقوم اولمیان شیئك شراسی وانی اشترا ایله امر جائز اولمدیغندن قیمتنی ویرمك اقتضا ایدر. غیر مسلم ایسه مغصوب مثلیاتدن اولدیغی تقدیرده مثلنی وقیمیاتدن بولندیغی صورتده قیمتنی ویرمك لازم کلور

كذلك منفعت مغصوبه مال متقوم اولمديغندن ضمان غصب لازم كليوب بعضاً ضمان منفعت يعنى اجر مثل لازم كله‌جكى ٥٩٦ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح اولنمشدر .

[اخذ] همزه‌نك فتحى وخاء معجمه‌نك سكونى ايله اولوب بعضاً برشیٔ آلمق وبعضاً برشئ قهر وغلبه جهتيله طوتمق معناسنده قوللانيلور. مادهٔ مشروحه‌ده اخذدن مقصد برمالدن مالكنك يد محققه‌سنى ازاله‌يه اشارتدر .

اخذ یا حقيقةً اولور ٩٠٤ نجى ماده‌ده بيان قلنان بالك بشقه‌سى طرفندن آلنمسى كبی كه حقيقةً ازالهٔ تصرف ديمكدر .

ياخود حكماً اولور ٩٠١ نجى ماده‌ده بيان قلنديغى وجهله ازالهٔ تصرفده غصبه مساوى اولان حال وكيفيت ديمكدر .

حقيقةً اخذ دخى ايكى درلودر . برنجيسى برمالدن متصرفنك يدينى تماماً ازاله ايكنجيسى قصر ايله اولور .

مثلا بركيمسه‌نك يدنده‌كى مالنى آلمق انك يدينى اومالدن تماماً ازاله ايتمكدر. امامستأجر ومرتهن ومستودع كبی امنانك يدنده‌بولنان مالی اخذ ايتمك مالكنك يدينى قصر ايلمكدن عبارتدر .

[ضبط] غاصب يدمبطله‌سنى مال مغصوب اوزرينه اثبات ايتمك ديمكدر . اثبات يد مبطله ايله ازالهٔ يدمحقه بيننده عموم وخصوص من‌وجه واردر . بعضاً اثبات يد بولنور ازالهٔ يد بولنماز ياخود ازاله بولنور اثبات بولنماز. بعضاً دخى هم اثبات وهم ازالهٔ يد بولنور . بونلرى برر برر ايضاح ايدهلم :

اولاً برفعلده هم ازالهٔ يد محققه وهم اثبات يد مبطله بولنور. مثلا بركيمسه ديكرك مالنى اذنى اولمقسزين اخذ وضبط ايدرايسه غاصب اوله جغندن بلا تعد ولاتقصير تلف ياضايع اولدقده ضامن اوله جغى بين المجتهدين متفق عليهدر.

ثانياً زوائد مغصوب كبى اثبات يد مبطله بولنوبده ازالهٔ يد محققه بولنماز ايسه ائمهٔ حنفيه رحمة الله عليهمه كوره غصب تحق ايتمز. ائمهٔ ثلثه يه يعنى امام مالك وشافعى واحمد رحمة الله عليهمه كوره غصب تحقق ايدر.

يعنى ائمهٔ حنفيه حضراتنك اجتهادنجه غصبك تحقق ايچون ازالهٔ يد شرط اولوب زوائد مغصوبده يد مبطله يى اثبات وارايسه ده زوائد مذكوره مغصوب منهك نزدنده حاصل اولمديغى جهتله ازالهٔ يد بولنمديغندن غصب تحقق ايتمز. بناءً عليه بلاتعد ولاتقصير تلف ياضايع اولسه ضمان لازم كلمز. اما تعدى وتقصير ايله تلف ياضايع اولسه امامين حضراتنه كوره ضمان لازم كله جكندن ومجلهٔ احكام عدليه مذهب حنفى اوزره ترتيب ايدلمش اولديغندن ٩٠٣ نجى ماده بوصورتله تحرير اولنمشدر.

ديكر ائمهٔ ثلثه حضراتنه كوره يالكز يد مبطله يى اثبات ايله غصب تحقق ايده جكندن زوائد مغصوب مضموندر.

بوراده برسؤال وارد اولور. شويله كه: وديعه ولقطه كبى امانات تعدى ايله تلف اولسه ياخود تسبباً برمال اتلاف ايدلسه ضمانى موجب اوليور بومثللو اتلافده ايسه ازالهٔ يد محققه بولنمديغندن متلفه ضمان لازم كلمامكى ايدى؟

جواباً دينلوركه قاعدةً هرغصب ضمانى موجب ايسه ده هرضمانى

موجب اولان فعل، غصب دکلدر. بوجهتله ضمان ایکی قسمدر . بری ضمان غصب دیکری ضمان تعدیدر. تسبب وتعدی صورتیله اولان ضمان، ضمان غصب دکلدر . ضمان تعدیده ایسه ازالهٔ یده اعتبار اولنماز .

ثالثاً ازالهٔ ید محقه بولنور . اثبات ید مبطله بولنماز .

مثلا برکیمسه برچوبانی دفع وتبعید ایدرك قیونلر ضایع اولسه یاخود صاحبنی خانه‌سنه دخولدن منع ایله خانه‌دن بعض اشیا سرقت اولنسه اوکیمسه اوزرینه ضمان لازم کلمز .

فقط بین الائمه ازالهٔ ید محقه‌نك تفسیرنده اختلاف اولنوب شیخین حضراتنك اجتهادینه کوره غصبك تحققنده عین مغصوبده برفعل احداثیله ید محقه‌یی ازاله وید مبطله‌یی اثبات یعنی محق ومشروع اوله‌رق تصرف ایدن کیمسه‌نك ید تصرفنی عین مغصوبده برفعل احداثیله ازاله وحقسز اولان کندو تصرفنی ثابت قیلمق لازمدر بویله اولمازایسه ازالهٔ ید محقه تحقق ایتمز .

امام محمد وزفر وائمهٔ ثلثه حضراتنه کوره ازالهٔ ید محقه کرك عین مغصوبده برفعل احداثیله اولسون وکرك بلافعل اولسون مطلقا عین مغصوبدن متصرفنك یدینی ازاله‌در .

ثمرهٔ اختلاف عقارده تظاهر ایدرکه ٩٠٥ نجی ماده‌دن مستبان اوله‌جغی وجهله عین مغصوبده برفعل احداث اولنمدیغندن شیخین حضراتنه کوره غصب جریان ایتمز. امام محمد حضرتلرینه کوره غصب تحقق ایدر .

غصب یاقصداً یاخود خطاءً اولور . ایکیسی دخی موجب ضمان ایسه‌ده بینلرنده اولان فرق ٩٠٦ نجی ماده‌دن منفهم اولور.

کذلك غصب صاحبنك اذنی ویامساغ شرعی اولمقسزین برمالی

علناً اخذ وضبط ایتمکدر . اکر خفیاً اخذ وضبط ایدیلورایسه سرقت، واکر برکیمسه دیکرك مالنی اذنی ایله اغفال ایدرك اخذ وضبط ایدرایسه طولاندیریجیلق اولورکه بونلرك ایکیسیده حقوق عمومیه یه تعلق ایده جکندن فاعللری حقنده قانون جزا احکامنه تطبیقاً معامله اولنور .

خلاصه : تفصیلات مبسوطه دن مستفاد اولدیغی اوزره موضوع بحث اولان غصبدن مقصد . برکیمسه برمال متقوم ومحترمه اذن ویره بیله جك کمسه نك اذنی ویا مساغ شرعی اولمقسزین علناً برفعل احداثی ایله اخذ وضبط یعنی اومالدن متصرفنك ید محققه سنی ازاله وکندی ید مبطله سنی اثبات ایتمکدر .

٨٨٢ ماده قائماً قیمت ؛ ابنیه یا اشجارك بولندقلری یرده طورمق اوزره قیمتلریدرکه ارض برکره ابنیه یااشجار ایله برابر وبرکره ابنیه یا اشجاردن خالی اوله رق تقویم اولنوب ایکی قیمت بیننده کی تفاضل وتفاوت نه ایسه ابنیه یا اشجارك قائماً قیمتی دیمك اولور .

مثلا ارضك ابنیه یا اشجار ایله قیمتی یکرمی وابنیه یا اشجاردن خالی اوله رق قیمتی اون ایکی بیك غروش اوله رق تقویم ایدلسه ایکی قیمت بیننده تفاضل ایدن سکز بیك غروش ابنیه یا اشجارك قائماً قیمتی اولمش اولور .

٨٨٣ ماده مبنیاً قیمت ؛ ابنیه نك قائماً قیمتی دیمکدر .

يعني برشيده ديكر شيئك على جرى العاده تلفنه مفضى اولان برايش احداث ايتمكدر كه ايدن كيمسه يه [متسبب] دينلور .

نته كيم بر معلق قنديلك ايپنى كسمك قنديلك يره دوشوبده قيرلسنه سبب مفضى اولمغله ايپى كسن كيمسه مباشرةً ايپى تلف ايتمش وتسبباً قنديلى قيرمش اولور .

كذلك بركيمسه برطلومى شق ايدوبده ايچنده‌كى ياغ آقوب تلف اولسه اوكيمسه مباشرةً طلومى وتسبباً ياغى اتلاف ايتمش اولور .

٨٨٩ ماده تقدم ؛ مضرت ملحوظه‌نك دفع وازاله‌سى ايچون اولجه تنبيه وتوصيه ايتمكدر .

شو تعريفه كوره تقدمك معتبراولمسى ايچون اولاً مضرت ملحوظ اولوب توهم قبيلندن اولمامسى ثانياً مضرتك وقوعندن اولجه تقدم ايدلمسى ثالثاً [تنبيه وتوصيه] ايديلوب مشورت قبيلندن اولمامسى لازمدر . بناءً عليه مضرت ملحوظ اولماز ويا وقوعندن اول تقدم ايدلمز ياخود « ديوارك مائل انهدامدر ييقارايسه‌ك ايو اولور ، لايق اولان ييقمليسك » كبى مشورت طرزنده سويلنور ايسه تقدم عد اولنماز .

§

بونلردن بشقه تقدم ايدن كيمسه‌نك عاقل مميز وحق تقدم وتنبيه اصحابندن اولمسى وتقدم اولنان كمسنه‌نك مضرت ملحوظه‌يى ازاله‌يه مقتدر بولنمسى وتقدم ايله مضرتك وقوعى اراسنده ازالهٔ مضرت ايديله‌جك قدر زمان كچمسى دخى جملهٔ شرائطندن اولوب ٩٢٨ نجى ماده وشرحنده بيان وايضاح اولنور .

باب اول

غصب حقنده اولوب اوچ فصلی حاویدر

فصل اول

غصبك احكامی بیانندهدر

غصبك ایكی نوع حكمی واردر. بری اخروی دیكری دنیویدر. حكم اخروی اثمدر. حكم دنیوی ردویاضماندر .

جناب حق [ولاتأكلوا اموالكم بینكم بالباطل] آیت كریمهسیله انسانلری یكدیكرینك اموالنی بغیر حق اخذ واكلدن منع بیورمشدر.

فخر كائنات علیهافضل التحیات افندمز حضرتلری [من اخذ شبراً من الارض طوقهالله تعالی من سبع ارضین] حدیث شریفیله ارضدن برقاریش مقداری اخذ ایدنك بوینته اللهذوالجلالك یدی قات یرو كوكی چوره جكنی یعنی عذاب عظیم ایدهجكنی بیان ایلمشدر .

بنابرین خلاف امر الهی دیكرك مالنی غصب ایدن رد ویا تضمین ایله حكم اخرویدن قورتیلهمز توبه واستغفار ایتمسی لازمدر .

حكم دنیوی ایله حكم اخروی بیننده بووجهله فرق اولدیغی كبی فعل غصبك قصداً وقوعبولوب بولمامسی اعتباریله دخی فرق واردر. زیرا حق تعالی قرأن كریمده [لیس علیكم جناح فیما اخطأتم به ولكن ماتعمدت قلوبكم] بیورمشدر كه مال غیری قصد ایتمكسزین وقوعبولان خطالرك موجب عذاب اولمیهجغنی مبیندر .

ذات عالی حضرت رسالتپناهی [رفع عن امتی الخطاء والنسیان]

بیورمشدرکه مقصد علوی نبوتپناهی خطا ونسیانك موجب مأثم اولمدیغنی بیاندر .

فقط حکم دنیوی نیت وعلمه متوقف اولمیوب برکیمسه دیکرك مالنی کرك قصداً کرك خطاءً اخذ ایلسون مغصوب منهك اندهاولان حقی فوت اولهجغندن مستهلك ویا هالك اولوبده عیناً اعاده ایدهمز ایسهقیمت ویامثلنی تضمین ایتمك اقتضا ایدر . ضمان لازم کلمسه هرکس یکدیکرینك ملکنی اخذ وضبطه قالقیشهجغی جهتله ٨٨١ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره تقرر ملکه مانع اولهجغندن هرحالده رد ویا تضمین مغصوب معاملهٔ شرعیهسی عقلاً دخی ممدوحدر .

شو تفصیلاته کوره مثلا برکیمسه اکثریا واقع اولدیغی وجهله بشقهسنك آیاق قابنی سهواً کیسه آثم اولماز . فقط صاحبنه اعاده ایتمز ایسه آثم اولور . اما مذکور آیاق قابنی کرك قصداً وکرك خطاءً کیمش اولسون صاحبنه اعاده ایتمکسزین استهلاك ایتسه یاخود تلف یاضایع اولسه ضامن اولور . §

کتاب الغصبك باب اولی غصب حقنده دنیاجه ترتب ایدن احکامه دائر وغصب ایله لازم کلان ضمان اوچ نوع اولوب بری ضمان عین مغصوب ، دیکری ضمان زوائد مغصوبدر . اعیان دخی یامنقول ویاغیر منقول یعنی عقاراولور . اعیان منقوله ایله زوائدی حقندهکی احکام اشبو فصل اولده وعقار حقندهکی احکام فصل ثانیده بیان قلنمشدر .

اوچنجیسی ضمان منفعت مغصوب اولوب منفعت مال متقوم اولمدیغی جهتله ضمان غصب لازم کلیهجکندن بو کتابده بالطبع اندن بحث اولنمیوب فقط بعضاً ضمان منفعت یعنی اجر مثل لازم کلهجکندن احکامی کتاب الاجاراتده ذکر وبیان اولنمشدر .

مال مغصوبده طقوزنجی حال بولنوب برنجیسی ید غاصبده عیناً موجود بولنمش ٨٩٠ ایکنجیسی استهلاك ایدلمش ویاهلاك اولمش ٨٩١ اوچنجیسی ید غاصبده تغیر ایتمش ٨٩٧ دردنجیسی اسمی دکیشه‌جك صورتده تغییر قیلنمش ٨٩٩ بشنجیسی غاصب کندو مالندن بر شی زیاده‌سیله مغصوبك بعض اوصافنی تغییر ایلمش ٨٩٨ التنجیسی مغصوب تعییب ایدلمش ٨٩١ یدنجیسی غاصب الغاصب طرفندن اخذ ایدلمش ٩١٠ سکزنجیسی غاصب طرفندن آخره بیع ورهن وایداع وهبه وایجار واعاره کبی بر وجهله تصرف ایدلمش ٩١٠ طقوزنجیسی یدغاصبده ایکن قیمتنه نقصان طاری اولمش ٩٠٠ اولمسیدرکه هر برینده ترتب ایدن حکم شرعی مواد معینهٔ مزبوره وشرحلرنده ایضاح قلنوز .

٨٩٠ ماده مال مغصوب عیناً موجود ایسه مکان غصبده صاحبنه رد وتسلیمی لازمدر .

شوفقره حکمنجه [مال مغصوب عیناً] یعنی تغیر کلی ایله متغیر اولمقسزین [موجود ایسه] غاصب اوزرینه اوج حکم ترتب ایدرکه برنجیسی عین مغصوبك رد وتسلیمی ایکنجیسی رد وتسلیمك [مکان غصبده] اجراسی اوچنجیسی بالذات [صاحبنه] رد وتسلیمیدر. اول امرده برنجیسنی ایضاح ایدەلم: حدیث شریفده [وعلی الید ما اخذت حتی ترد] وارد اولمشدرکه مال عالیسی غصباً اخذ اولنان شیئك رد اولنجیه‌قدر ید ضمانده بولندیغنی وبناءً علیه ضماندن بری اولمق ایچون فعل غصبی ابطال واجب اولمغله غاصب اوزرینه مغصوبك ردی لزومنی آمردر . چونکه انسانك برشیده ایکی درلو حق ملکی واردر . برنجیسی

ملك رقبه ايكنجيسى ملك يددر . وملك يد ملك رقبه كبى مقصود بالذاتدر . زيرا برشيدن ملك رقبه ايله انتفاع وثمراتنى اقتطاف انجق ملك يد ايله حاصل اولور . بوجهتله غاصب مغصوب منهك يدينى مغصوبدن ازاله ويا قصر ايتمش اولديغندن ممكن اولديغى حالده اعاده ايتمك ايجاب ايدر .

بناءً عليه غاصب اوزرينه مغصوبى عيناً رد وتسليم ايتمك واجبدر . و ۵۳ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح اولنديغى اوزره اصلك ايفاسى قابل اولمديغى حالده اندن خلف اولان بدلى ويريله جكندن وغصبده اصل اولان عين مغصوب اولوب بدل اندن خلف ايدوكندن اصلدن خلفه عدول ايچون سبب بولنمديغى يعنى مغصوب عيناً موجود اولديغى حالده رد ايدلمسى لازم كلوو .

بو صورتله رده علم اصول فقهده « اداى محض كامل » تعبير اولنور كه مأموربهى هر درلو اوصاف مشروعه سيله برابر تأديه ايتمكدر . وواجب بالامرك اتيانى يا ادا ياخود قضا ايله اوله جغندن ادا ممكن ايكن قضايه كيدلمز .

§

غصبده واجب اصلى عين مغصوبك ردى اولمسى اوزرينه شو حكملر ترتب ايدر .

برنجيسى : بروجه محرر عين مغصوب موجود ايكن بدلى ويريله مز . بناءً عليه غاصب مغصوبى آليقويوب بدلنى مغصوب منه ويرمه مه جكى كبى مغصوب منه دخى مغصوبى غاصبه ترك ايله بدلنى ايسته يه مز .

ايكنجيسى : ۸۹۳ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح اولنه جغى وجهله مغصوب مغصوب منهك النه نه صورتله كيراسه كيرسون غاصب برى اولور .

§

[مكان غصب] قیدی مکان غصبك غیری بلده‌ده تسلیمدن احتراز ایچوندر. چونکه تخالف مکان ایله قیمت مغصوب متفاوت اوله‌بیله‌جکی کبی غاصب مغصوبی مکان غصبك غیریده تسلیم ایده‌بیلسه مکان غصبه اعاده‌سی ایچون مؤنت رد ومصارف نقلیه‌دن طولایی مغصوب منهك متضرر اولمسی لازم کلوب علی کلاالتقدیرین غاصب مغصوب منهی اضرار اتمش اولور . ضرر غیر جائز وواجب الازاله اولدیغندن مغصوبك مکان غصبده رد وتسلیمی لازمدر . فقط :

وصاحبي بشقه بلده‌ده غاصبه تصادف ایدوبده مال مغصوب دخی یاننده اولدیغی حالده صاحبي دیلرسه مالنی اوراده استرداد ایلر .

چونکه غاصبك مغصوبی مکان غصبده ویرمکه مجبور اولوب بشقه بلده‌ده اعطا ایده‌مامسی مغصوب منهك ضرردن وقایه‌سی مقصدینه مبنیدر. مغصوب منه بشقه بلده‌ده مغصوبی ایستدکده ملاحظهٔ مذکوره‌یه محل قالمیه‌جغندن اوراده استرداد ایلر .

فقط [مال مغصوب دخی یاننده اولدیغی حالده] جملهٔ احترازیه‌سیله اشارت اولندیغی اوزره غاصب مال مغصوبی مکان غصبده رد وتسلیم ایله مکلف اولدیغندن مال مغصوب یاننده اولمدیغی حالده مغصوب منهك طلبی اوزرینه بشقه بلده‌ده رد و تسلیمه مجبور اولسه مغصوبی اورایه کتورمك مؤنت و مصارفندن طولایی متضرر اولمسی لازم کلور . شرعاً ضرر و مقابله بالضرر اولمدیغندن آنفاً بیان قلندیغی وجهله مغصوبك مکان غصبده رد وتسلیمی ایله مغصوب منه ضرردن

وقایه ایدلدیکی کبی بشقه بر بلده‌ده رده مجبور اولمامقله دخی غاصب ضرردن وقایه ایدیلور .

اکر مکان غصبده تسلیمنی ایستر ایسه مؤنت ردی ومصارف نقلیه غاصب اوزرینه‌در .

یعنی مغصوب منه غاصبه بشقه بلده‌ده تصادف ایتدیکی و غاصب رد ایلمك ایستدیکی حالده مغصوب منه اوراده استرداد ایتمیوبده مکان غصبده رد و تسلیمنی طلب ایتدکده شو طلبی مال مغصوبك مکان غصبده تسلیمی لازم کله‌جکی قاعده‌سنه موافق اولدیغندن غاصب بهمه‌حال بولندیغی بشقه بلده‌ده تسلیم ایتمك اوزره مغصوب منهی اجبار ایده‌میوب مال مغصوبی مکان غصبه اعاده ایله اوراده رد وتسلیم ایتمسی لازم کلور. وغاصب حق‌وصلاحیتی اولمقسزین مغصوبی بشقه بلده‌یه کوتورمش اولدیغندن [مؤنت ردی ومصارف نقلیه غاصب اوزرینه‌در] .

شو تفصیلاتدن مستفاد اولدیغنه کوره بو بابده اصل آرانیله‌جق شی فعل غصبك بلا ضرر یاخود کندندن اخف بر ضرر ایله ازاله‌سیدر . بناءً علیه مغصوبك بشقه بلده‌ده رد واعاده‌سنده مغصوب منه حقنده بر کونه ضرر ملحوظ دکل ایسه قبول ایتمامسی غاصب حقنده ضرر اوله‌جغندن ومغایر شرع عالی اولان ید مبطله‌نك دوامنی موجب ایدوکندن مغصوب منهك مغصوبی قبوله مجبور اولمسی لازم کلور .

اما مغصوب مؤنت رد ومصارف نقلیه‌یه محتاج ایسه بو صورتده اوچ احتمال واردر .

برنجیسی : مال مغصوبك هر ایکی بلده‌ده‌کی قیمتی مساوی اولمق

ایکنجیسی: بلدهٔ تلاقیده‌کی قیمتی بلدهٔ غصبده‌کی قیمتندن زیاده اولمقدر

بو ایکی صورتده مغصوب منه مخیر اولوب یا بلدهٔ تلاقیده مغصوبی عیناً آلور یاخود مکان غصبده تسلیمنی ایستر یوقسه قیمتنی طلب ایده‌مز .

اوچنجیسی : مال مغصوبك بلدهٔ تلاقیده‌کی قیمتی بلدهٔ غصبده‌کی قیمتندن اقل اولمقدر . بو تقدیرده مغصوب منه ایچون اوچ نوع مخیرلك ثابت اولور . برنجیسی دیلرسه بلدهٔ تلاقیده عیناً مغصوبی الور . ایکنجیسی دیلرسه مغصوبك مکان غصبده تسلیمنی ایسترکه بو حالده مؤنت رد و مصارف نقلیه غاصب اوزرینه‌در . اوچنجیسی مال مغصوبی عیناً غاصبه ترك ایدرك بلدهٔ غصبده‌کی وقت غصبده اولان قیمتنی بلدهٔ تلاقیده آلور .

§

مغصوبك بالذات غاصب طرفندن [صاحبنه رد و تسلیمی لازمدر] که اسبابی ۸۹۲ نجی ماده شرحنده بیان قلنور .

۸۹۱ ماده مال مغصوبی غاصب استهلاك ایتدکده ضامن اولمسی لازم کلدیکی کبی کرك انك تعدیسیله و کرك بلا تعد تلف یا ضایع اولدیغی تقدیرده دخی ضامن اولور .

مادهٔ سابقه حکمنجه غاصبك مال مغصوبی عیناً صاحبنه ردو تسلیمی ممکن اولماز ایسه اصالةً ایفاسی قابل اولمدیغی حالده بدلی ایفا اولنور قاعده‌سنه بناءً بدلنی ویرمك لازم کلور . مغصوب کرك غاصبك تعدی ویا تقصیری ایله استهلاك ایدلمش و کرك بلا تعد ولا تقصیر تلف یا ضایع اولمش اولسون ،

چونکه فعل غصب ذاتاً تعدی اولدیغندن مال مغصوب غاصب یدنده مجرد غصب سببیله مضمون اولوب ضمان ایچون بشقه‌جه تعدی ویاتقصیر کبی برسببه حاجت یوقدر . وماده مزبوره‌ده واقع [تعدي] کلمه‌لری تقصیره دخی شاملدر .

شو تفصیلاتدن مستبان اولدیغنه کوره برشیئك تضمینی ایچون انك اساساً مضمون وردی ممکن ایکن برامر عارضدن طولایی منعدم اولمسی لازمدر.

بناءً علیه امانت مضمون اولمدیغندن بلاتعد ولاتقصیر تلف یاضایع اولدقده امینه ضمان لازم کلمدیکی کبی مادهٔ سابقه‌ده بیان وایضاح اولندیغی اوزره مال مغصوب موجود اولدیغی حالده ردایدیلوبده تضمینی جهتنه کیدلمز. زیرا اصلك ایفاسی قابل اولدیغی حالده بدلی ایفا اولنماز چونکه ایفای بدلك شرطی اصلك ایفاسی ممکن اولمغله برابر برامر عارضدن طولایی انعدامیدر .

§

[استهلاك] حقیقةً ویاحکماً اولور . حقیقةً استهلاك : مغصوب مثلا مأکولاتدن اولوبده اکل وتناول ایتمك کبی شیلردر ،

حکماً استهلاك ؛ مغصوبی دیکر مال ایله یکدیکرندن تفریق اولنمیه‌جق صورتده قاریشدیرمق کبی افعالدرکه مواد آتیه‌ده بیان وایضاح اولنور .

مادهٔ مشروحه‌یه نظراً کرك حقیقةً وکرك حکماً استهلاك ایدلمش اولسون غاصب اوزرینه ضمان ترتب ایدر .

شویله که قیمیاتدن ایسه زمان ومکان غصبده‌کی قیمتی ومثلیاتدن ایسه مثلنی ویرمسی لازم کلور .

چونکه مأموربه ایکی صورتله اتیان ایدیلور . برنجیسی ادا ؛

دركه: امر ايله واجب اولان شيئك عينني ويرمكدر . مال مغصوبي عيناً تسليم كبي. بوكا «اداى محض كامل» دينور كه مادهٔ سابقه شرحنده بيان وايضاح ايدلدى .

ايكنجيسى قضا، دركه: امر ايله واجب اولان شيئك مثلني ويرمكدر. بوده ايكى صورتله اولور . برى « مثل غير معقول » ايله قضا، ديكرى « مثل معقول » ايله قضادر. مثل غير معقول ايله قضا اصل مأموربهه مماثلتى ظاهر اولميان شيدر . منافع مغصوبه‌يى مال ايله اودەمك كبى كه اصل ايله قضا اولنان شى يعنى منافع ايله مال اراسنده مماثلت يوقدر. بويله مثل غير معقول ايله قضا ايچون يانص شارع ياخود دلالت نص بولنمق لازمدر . قياس ايله قضا اولنه‌مز .

مثل معقول ايله قضا دخى ايكى صورتله اولور . برنجيسى « مثل معقول كامل » ايله قضادركه هم صورتاً وهم معناً اصلنه مشابه اولمقله اولور. مثلياتدن اولان برشيئ مثلى ايله قضا كبى.مثلياتده صفت جيادت ارانمز.چونكه اموال ربويه‌ده جيادت معتبر دكلدر .

ايكنجيسى « مثل معقول قاصر » ايله قضادركه صورتا مماثلى اولميوب فقط معناً مماثلى اولان ايله قضا ديمكدر . مال مغصوب مستهلكك قيمتنى تضمين كبى.زيرا قيمت ايله مال مستهلك اراسنده صورتا مماثلت يوقدر. فقط قيمت ايله اويله برمال آلنمق ممكن اولمسى اعتباريله معناً مماثلت واردر .

[فاعتدوا عليه مااعتدى عليكم] نظم جليلى حكم منيفنجه مال مغصوب مستهلكك مكيلات وموزونات مثللو مثلياتدن ايسه مثلنى تضمين ايتمك لازم كلور .

چونكه مال مستهلكك مثلى انك صورت ومعنى جهتلرنجه معادل

واعدلی اولهجغندن غصب ایله مغصوب منهه ترتب ایدن ضرر ازاله ایدلمش دیمك اولور .

فقط مثلنك انعدام . وانقطاعی وایادی ناسدن کسلمش بولنمسی جهتله غاصب مغصوبك مثلنی تسلیمه مقتدر اولهمز یاخود مغصوب عددیات متفاوته مثللو قیمیاتدن اولور ایسه چارهسز قیمتنی تضمین ایتمك لازم کلور . زیرا اصلك ایفاسی قابل اولمدیغی حالده بدلی ایفا اولنهرق ضرر بقدر الامکان ازاله اولنور .

بوتقدیرده مغصوب ذاتاً قیمیاتدن ایسه عیناً موجود اولدیغی حالده زمان ومکان غصبده رد وتسلیمنی موجب اولمق اوزره مادهٔ سابقه شرحنده محرر اسبابه بناءً زمان ومکان غصبدهکی قیمتنی تضمین لازم کلور .

اما ذاتاً مثلیاتدن اولوبده قیمیاته تحول ایتمش ایسه ینه مکان غصبدهکی قیمتنی تضمین لازمکلورایسهده قنغی زماندهکی قیمتی اولدیغی بین الائمه مجتهد فیهادر شویله که : امام ابویوسف حضرتلرینه کوره قیمیاتده اولدیغی کبی زمان غصبدهکی قیمتنی ویرمك لازمکلور . زیرا مثلیاتك مثلی منقطع اولنجه قیمیاته تحول ایدهجکندن ارتق انك حقنده قیمیات احکامی جاری اولور . ووجوب ضمانك سببی فعل غصب اولدیغندن زمان غصبدهکی قیمتنك ضمانی لازم کلور .

امام محمد حضرتلرینه کوره غاصب اوزرینه اساساً مغصوبك مثلنی ویرمك لازم ایدی قیمتنك اعطاسی مثلنك انقطاعندن ناشی ضرورةً تجویز ایدلمشدر . مثلیاتدن اولان مال مغصوب مثلنك انقطاعیله قیمیاته متحول اولهجغندن غاصبك ذمتنه زمان انقطاعدهکی قیمتی ترتب ایدرك

انی ویرمسی لازم کلور . زیرا مثل کاملدن عجز تحقق ایتمینجه مثل قاصر ایله قضایه کیدیله‌مز .

امام اعظم حضرتلرینك اجتهادی بوصورته موافق اولمغله برابر مثلك انقطاعی نقل مجرد ایله ثابت اولمیوب حکم حاکم ایله تحقق ایده‌جکی جهتله لحوق حکمه‌قدر مثلی اوله‌رق دوام ایده‌جکنه وحتی حکم حاکم لاحق اولمقسزین مغصوب منه « مغصوبك مثلی ادراك ایدنجیه قدر بکلرم » دیر ایسه جائز اولوب اماحکمدن صکره بویله برادعاده بولنه‌میه‌جغنه نظراً حکم‌ایله مثل قیمته تحول ایتمش وغاصبك مثل کامل‌ایله قضادن عجزی حکم ایله تحقق ایلمش اوله‌جغندن غاصبك یوم خصومت وقضاده اولان قیمتی تضمین ایتمسی لازم‌کلور.فتوی دخی بورأیه کوره ویرلمشدر . §

بوحالده مغصوب‌منه حاکمك حکمندن اول مغصوبك مثلنی‌ادراك ایدنجیه قدر انتظار ایده‌جکنی بیان ایتدکده حاکم طلبی موجبنجه حکم ایدرایسه‌ده بوصورت امرلازم اولمیوب مغصوب منه دیلرسه بعدالحکم تأجیلدن صرف نظرله همان قیمتنی تضمین ایتدیره‌بیلور . زیرا ضمان معاوضه امور ضروریه‌دن اولدیغندن تأجیل لازم اولماز . وبوصورتله ضمانده زیادهٔ بدل دخی جائز دکلدر .

اما بدل مغصوبك تأجیلی مثلا مغصوبك قیمتی اولان شوقدر غروشك فلان آیك حلولنده‌ویرلمك شرطیله حکم اولنورایسه‌صحیح ولازم اولوب مدت مشروطه‌نك حلولندن اول مغصوب‌منه تأجیلدن صرف نظرله همان مطالبه ایده‌مز. زیرا شرطه بقدرالامکان مراعات اولنمق لازمدر . §

مال مغصـوبك قيمتی تقدير اولنمق لازم كلدكده اكر او مال آلتون مسكوكات ايله آلنوب صاتيلان شيلردن ايسه قيمتی آلتون ايله، كومش مسكوكات ايله آلنوب صاتيلان شيلردن ايسه قيمتی كومش ايله وا كر علی الاطلاق نقد و نقد حكمنده اولان شيلرله آلنوب صاتيلانلردن ايسه حاكم مغصوب منهه انفع اولانيله تقدير ايلر . §

مغصوب منه غاصبه بشقه بلده‌ده تصادف ايدوبده مغصوبك قيمت ويا مثلنی تضمين ايتديرمك ايستدكده نظر اولنور . اكر مغصوب قيمياتدن ايسه غاصب بلدهٔ غصبده‌كی قيمتی تضمين ايله بری اولور .

مثلياتدن ايسه بونده اوچ احتمال واردر . برنجيسی: مغصـوب مثلينك هر ايكی بلده‌ده‌كی قيمتی مساوی اولمقدر : بو صورتده غاصب مثلنی ويرمكله مطالب اولور .

ايكنجيسی : مثلينك زمان خصومتده‌كی قيمتی زمان غصبده‌كی قيمتندن زياده اولور . بو صـورتده حضرت امامك اجتهادينه كوره غاصب مخير اولور . ديلرسـه يوم خصومت وقضاده‌كی قيمتنی ويرر . ديلرسه بلدهٔ غصبده مثلنی بولوب اعطا ايلر . يوقسه بلدهٔ تلاقيده مثلی منقطع اولمشدر ديه‌رك بهمه‌حال قيمتنی ويرمك لازم كلسه انقطاع مثليله قيمتی تزايد ايتمش اوله جغندن مغصوب منهك استحقاقندن فضله ضمان ايله متضرر اوله جغی جهتله كندوسنه حق خيار ثابت اولور .

اوچنجيسی: مثلينك زمان غصبده‌كی قيمتی زمان و بلدهٔ خصومتده‌كی قيمتندن زياده اولور . بوحالده مغصوب منه درت صورتله مخير اولور . برنجيسی: ديلرسـه بلدهٔ خصومتده‌كی قيمتنی ايكـنجيسی: ايسترسه زمان و بلدهٔ غصبده‌كی مثلنی تضمين ايتديرر .

اوچنجيسی: ديلرسـه بلدهٔ خصومتده حضرت امامك اجتهادينه

كوره يوم خصومت وحكمه‌دهكى قيمتنى آلور . دردنجيسى: ايسترسه بلده‌ٔ غصبده كذلك يوم خصومت وحكمه‌دهكى قيمتنى آلور .

٨٩٢ ماده غاصب مكان غصبده عين مغصوبى صاحبنه رد وتسليم ايتدكده ضماندن برى اولور .

غصبده واجب اصلى مغصوبى عيناً رد و تسليم اولديغندن مواد آتيه‌دن مستبان اوله‌جغى وجهله مغصوب حقيقةً ويا حكماً مغصوب منهه رد وتسليم اولنور ايسه غاصب برى اولور .

فقط حقيقةً رد وتسليم ايله حكماً ردوتسليم بيننده فرق واردر. حكماً ردوتسليم مادهٔ آتيه‌ده بيان قلنور. مادهٔ مشروحه‌دن مقصد حقيقةً رد وتسليمدر و تسليمك مطلق ذكر اولنمسنه نظراً حقيقةً تسليمده هرنصورتله اولورسه اولسون مغصوب منهك مال مغصوبى قبض ايتمسيله غاصب برى اولور .

مثلا غاصب مغصوب منهه «آل شومالكى» ديوب مغصوبى تسليم ايتدكده برى اوله‌جغى كبى شو «مالى سكا وديعه اوله‌رق ويردم» ديوبده مغصوب منه كندى مالى اولديغنى بيلميه‌رك قبض ايتمسه ينه برى اولور . §

فقط غاصبك برائتى ايچون رد وتسليمك شرائطنه موافق اولمسى لازمدر . شرائط مزبوره‌دن برنجيسى [مكان غصبده] رد وتسليم ايدلمكدره. غاصب بشقه بلده‌ده رد وتسليم ايدر ايسه سالف الذكر ٨٩٠ ، ٨٩١ نجى ماده‌لرده شرح و ايضاح اولنديغى وجهله مغصوب منهك قبول ايتمامكه صلاحيتى واردر و قبض ايتمديكى حالده غاصب

بری اولماز . بناءً علیه [مکان غصب] تعبیری بشقه بلده‌دن احتراز ایچوندر .

ایکنجیسی: صاحبنه تسلیم ایدلمك لازمدر [صاحبنه] قیدی صاحبندن غیری‌یه تسلیمدن احتراز ایچوندر . زیرا ۸۲۹ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجهله مستعیرمجوهرات مثللو اشیای نفیسه‌دن اولمیان عاریتی معیرك عیالنده بولنان بر کیمسه‌یه تسلیم ایتسه معتبر اولور ایسه‌ده غاصب مغصوبی مغصوب منهك عیالنده بولنان بر کیمسه‌یه رد وتسلیم ایتسه یاخود مغصوب مثلا حیوان اولوبده انی اخذ وغصب ایتمش اولدیغی مرعایه کتوره‌رك صاحبی اوراده حاضراولمقسزین ترك ایتسه و بعده مذکور حیوان تلف یاضایع اولسه ضماندن بری اولماز .

چونکه مغصوبی صاحبی قبض ایتمینجه ید محققه‌سی ثابت اولمیه‌جغندن غاصبك ید مبطله‌سی حقیقةً وحکماً زائل اولمش اولماز .

فقط مغصوب منهك مغصوبی قبضه وکیل ویا رسولنه رد وتسلیم ایدر ایسه بری اولور . زیرا بونلر اصیل حکمنده‌در .

۸۹۶ نجی ماده حکمندن منفهم اولدیغنه کوره صاحبنك مال مغصوبی قبضه اهلیتی شرط اولدیغی کبی رد وتسلیمك شرائط سائره‌سی دخی مواد تالیه‌دن مستبان اولور . بوماده‌دن اصل مقصد مغصوبی یولنده رد وتسلیم ایدر ایسه غاصبك بری اوله‌جغنی بیاندر . §

بوندن بشقه مغصوب منه مغصوبی غاصبه هبه ویا بیع مثللو بر سببله تملیك ایدر ویاخود مغصوب مستهلکاك ضمانندن غاصبك ذمتنی ابرا ایلر ایسه ینه بری اولور .

اما مغصوب عیناً موجود اولدیغی حالده مغصوب منه غاصبی ابرا

ايدرايسه چونكه ابرا اسقاط معناسنه اولوب اعيان اسقاط اولنه ميه جغندن ضماندن ابرايه محمول اولەرق عين مغصوب امانةً يد غاصبده قالور .

٨٩٣ ماده غاصب عين مغصوبى صاحبى اخذايده بيله جك صورتده اوكنه وضع ايتدكده حقيقةً قبض بولنمسه بيله مغصوبى رد ايتمش اولور .

بوكا « رد وتسليم حكمى » دينور . چونكه كندو يد مبطله سنى رفع ايله مغصوب منه يد محققه سنى وضع اقتدارينى اثبات ايتمش اولور . انجق بر كيسه بشقه سنك اوكنده كندى مالنى دخى بر محله وضع وترك ايله كيده بيله جكندن وضع اولنان شيئك كندى مالى اولديغنى مغصوب منهك بيلمش اولمسى شرطدر .

بناءً عليه مغصوب منه كندى مالى اولديغنى بيلميه رك قبض ايتمسه وغاصب ترك ايله كتسه مغصوب تلف ياضايع اولدقده غاصبه ضمان ترتب ايدر .

كذلك غاصب مغصوبى اولوجهله ترك ايدوب فقط مغصوب منه قبض ايتمكسزين ينه آلوب كوتورسه مجدداً غصب ايتمش اولور .

اما غاصب ترك وتسليم ايتديكى حالده مغصوب منه مادۀ آتيه ده بيان قلنه جغى وجهله برسبب مشروع اولمقسزين قبول ايتامسى اوزرينه غاصب آلوب كوتورسه مغصوب امانت قبض ايله يد حفظنده قالمش اولوب آرتق بلاتعد ولاتقصير تلف ياضايع اولدقده ضمان لازم كلمز .

§

غاصب ، صاحبى بلا تكلف اخذ ايده بيله جك صورتده اوكنه

قويمقسزين مغصوبي براقوب كيتسه مغصوب منه براغيلان شيئك كندي مالي اولديغني بيلسه بيله حقيقةً قبض ايتمكسزين تلف ياضايع اولسه غاصبه ضمان ترتب ايدر .

اماتلف اولان مغصوبك قيمتني صاحبنك اوكنه وضع ايلسه حقيقةً قبض بولنمدقجه ضماندن بری اولماز .

ضايع اولان واتلاف واستهلاك ايديلان شيلرده دخي بويله در . زيرا مغصوبك قيمت ويامثلني ويرمك مبادله دريعني مغصوب ايله بدل يكديكر يله مبادله ايدلمش اولور . بونكچون يارضا ويا قضا بولنمليدر . ردحكمنده ايسه نه رضا ونه ده قضا بولنمديغندن غاصب مغصوب مستهلكك قيمتني ويا مثلني مغصوب منهمك اوكنه وضع ايتمكله ضماندن بری اولماز انك قبض ايتمسي لازمدر .

٨٩٤ ماده عين مغصوبي غاصب بر محل مخوفده صاحبنه تسليم ايتسه قبول ايتامكه حقي واردر . وغاصب بوصورتده ضماندن بری اولماز .

٦٦٣ نجي ماده شرحنده بيان قلنديغي وجهله كفالت بالنفسده كفيل مكفول بهي مخاصمه ممكن اولميان برمحلده تسليم ايتسه مكفول له قبول ايتمديكي صورتده كفالتدن بری اوله ميه جغي مثللو غاصب مغصوبي مكان غصبدن بشقه برمحله كوتوروبده اوراده تسليم ايتمك ايستدكده منسلب الامنيه برمحل ايسه هرنقدر غاصب يدمبطله سني مغصوبدن ازا ايده يور ايسه ده مغصوب منهك يدمحقه سي مخاطره ده قاله جغندن قبول ايتامكه

حق واردر . ومغصوب منهك عدم قبولی اوزرینه غاصب براقوب کتسه بری اولماز. اما قبول ایدرایسه ضماندن قورتیلور .

٨٩٥ ماده غاصب تلف اولان مال مغصوبك قیمتنی صاحبنه کتوروبده قبول ایتمسه حاکمه مراجعتله قبولنی امر ایتدیرر .

انجق حاکم بوصورتله امر ایتمك ایچون محل تسلیم مخوف اولمامغله برابر مغصوبك مستهلك ویاهالك اولدیغنی ومثلیاتدن ایسه مثلی منقطع ایدوکنی و اکر مثلنی کتورر ایسه مغصوبك مثلی اولدیغنی مغصوب منهك تصدیق ایلمسی و اکر مغصوبك تلف اولدیغنی انکارایدر یاخود تصدیق ایله برابر کتوریلان شیئك مغصوبك قیمتی و یامثلی اولمدیغنی بیان ایلرسه غاصب طرفندن اثبات ایدلمسی لازم کلور .

§

مغصوب منه غائب اولمق حسبیله غاصب حاکمه بالمراجعه مغصوب حیوانی قبول ایتمسنی یاخود بعده مغصوب منه رجوع ایتمك اوزره کندوسنه انفاقیله امر ایدلمسنی طلب ایتسه حاکم اسعاف ایتمیوب حیوانی یدغاصبده ترك ایدر . ونفقه سی غاصب اوزرینه اولور حتی حاکم رجوع ایتمك اوزره غاصبه انفاقیله امر ایتسه حکمسز اولوب مغصوب منه رجوع ایده مز .

فقط حاکم مغصوبی بیع ایله ثمننی حفظده مصلحت کورر ایسه اولوجهله معامله ایدر .

٨٩٦ ماده مغصوب منه صبی اولدیغی حالده غاصب

اكا مغصـوبی رد ایتدكده صـبیٔ ممیز اولوبده مالی حفظه اهل ایسه ردی صحیـح اولور . دكل ایسه صحیـح اولماز .

بناءً علیه رد اولنان مال مغصـوبی حفظه اقتداری اولمیان صبی ، ممیز بیله اولسه اكا تسلیمی ایله غاصب بری اولماز .

برده مغصوب هلاك اولوبده قیمتی ویا مثلی ویرلمك لازم كلدكده صبینك ممیز وحفظه مقتدر اولمسی كافی اولمیوب مأذون اولمسی دخی لازمدر . چونكه بو صـورت مبادله اولدیغندن نفاذی صبینك ممیز اولمسنه متوقفدر .

صبی‌یه مغصوبك ویابدلنك ردی صحیـح اولمدیغی صـورتلرده ولی ویا وصیسنه ردایدلمك لازم كلور .

٨٩٧ ماده مغصـوبك میوه اولوبده غاصـب عندنده قورومق كبی حالی تغیر ایلر ایسه صاحبی مخیردر . دیلرسـه مغصوبی عیناً استرداد ایلر .

غاصبك فعلی منضم اولمقسزین بالطبع متغیراولدیغندن نقصان قیمت طلب ایده‌مز

ودیلرسه تضمین ایتدیرر .

یعنی مغصوبی غاصبه ترك ایله قیمت ویامثلنی آلور . §

مغصوبده حاصل اولان حال تغیر ایكی درلو اولور. بری مغصوبده مالكنك حقی منقطع اولمیه‌جق بر حالك حدوثیدركه بوماده ایله ٨٩٨، ٩٠٠نجی ماده‌لر بوقبیلدندر .

دیکری مغصوبده مالکنك حقی منقطع اوله جق برحالك حدوثیدرکه ٨٩٩ نجی ماده بوقبیلدندر . §

غاصبك فعلیله مغصوبك حالی تغیر ایدرایسه بوحالده ٨٩٩ نجی ماده حکمی جریان ایدر .

٨٩٨ ماده غاصب اکر کندو مالندن برشی زیاده سیله مغصوبك بعض اوصافنی تغییر ایدرایسه مغصوب منه مخیردر. دیلرسه اول مغصوبی تضمین ایتدیرر. ودیلرسه اول زیاده نك قیمتنی ویروب عیناً استرداد ایلر :

مثلا مغصوب اولان بزی غاصب بویامش اولسه صاحبی مخیردر. دیلرسه بزینی تضمین ایتدیرر. ویلرسه بویانك بهاسنی ویروب عیناً بزی استردادایلر. بوصورتله مخیرلکده ایکی طرفك حقنه مراعات ایدلمش اولور .

اولاً مغصوب منه غاصبك زیاده ایتدیکی شیٔ مجاناً آله ماز . زیرا زیادهٔ مزبوره دخی مغصوب کبی مال متقومدر .

ثانیاً غاصب زیاده ایلدیکی شی سبیله مغصوبه مالك اولماز. زیرا زیاده ایله مغصوبده کی حرمت ساقط اولمدیغی کبی مغصوب منهك حقی دخی کلیاً زائل اولمامشدر .

ایکی ضرر اجتماع ایتدکده اهونی اختیار اولنه جغندن مغصوب منه دیلرسه غاصبه مغصوبی تضمین ایتدیرر . بوصورتده غاصب مغصوبه مالك اولورده غاصبك مالی عیناً ومغصوب منهك مالی معناً صاحبلرینه ایصال ایدلمش اولور . دیلرسه زیاده نك یوم خصومت وحکمده کی قیمتنی ویروب مغصوبی استرداد ایدر .بوصورتده مغصوب منه مالنی عیناً وغاصب کندی مالنی معناً آلمش اولور .

مخیر لکك مغصوب منه طرفندن اولمسنك سببنه گلنجه: معلومدرکه مغصوب اصلدر . زیاده ایسه وصف قبیلندندر . وصف اصلی وصفه تابع اولماز .

فقط حق خیارك ثبوتی ایچون زیاده قیمت مغصوبك تزایدینه باعث اولمیدر . غاصبك بویاسیله قیمت تزاید ایتمامش ایسه مال صاحبی یالکز بویانك قیمتنی ویروب مغصوبی استرداد ایدر ، بویا مغصوبك قیمتنی تنقیص ایتمش ایسه مال صاحبی نقصان قیمتنی تضمین ایتدیروب مغصوبی استرداد ایدر . وبویانك قیمتی بدل ضماندن تنزیل اولنور

مغصوب البسه کبی شیلردن اولوبده غاصب صابون ایله ییقامش ایسه زیاده‌لك عد اولنماز. زیرا ییقامق تطهیر اولوب بونکله مغصوبه برشی علاوه اولنمامشدر .

٨٩٩ ماده غاصب اکر مال مغصوبی اسمی دکیشه‌جك صورتده تغییر ایدر ایسه ضامن اولور. واول مال کندویه قالور .

مثلا مغصوب بغدای اولوبده غاصب آنی اون ایدر ایسه ضامن اولوب اون انك مالی اولور . نته‌کیم بر کیمسه دیکرك بغدایی غصب ایله کندو تارلاسنه زرع ایتسه بغدایی ضامن اولوب محصول کندوسنك اولور .

غاصب مغصوبی اسمی دکیشه‌جك ویا استهلاك ایتمش عد اولنه‌جق صورتده استعمال ایدر ایسه ایکی نوع حکم ترتب ایدر . بری دنیوی دیکری اخرویدر . حکم دنیوی دخی ایکی درلودر. برنجیسی: غاصب مغصوبك وقت قبضده‌کی قیمتنی ضامن اولور . چونکه مغصوبی تغییر ایله تعدی ایلمشدر .

ایکنجیسی: غاصب مغصوبه مالك ومغصوب منهك حقنك منقطع یعنی ملکنك زائل اولمسیدر . بو حکم مغصوبك اسمی دکیشه جك صورتده تغییر ایدیله‌رك اعظم منافعنك زائل اولمسیله حاصل اولوب بدل ضمانك مغصوب منهه اعطاسنه توقف ایتمز :

چونكه غاصب مغصوبی تغییرایله برصنعت متقومه احداث ایدرك مغصوبك اسمی دکیشمش واعظم منافعی زائل اولمش اولدیغندن مغصوب منهك حقی من وجه قائم ومن وجه هالکدر . حال بوکه صنعت متقومه‌ده غاصبك حقی من کل الوجوه قائمدر . من کل الوجوه ثابت اولان من وجه ثابت اولان حقه ترجیح اولنور .

فقط ضرر بقدر الامکان ازاله اولنه جغندن وایکی ضرر اجتماع ایتدکده اخفی اختیار ایدیله جکندن مغصوب منهك حقنه دخی مراعات اولنمق اوزره غاصب مغصوبك قیمتنی تضمین ایدر .

حکم اخرویسنه کلنجه : غاصبك متغیراولان مغصوب ایله انتفاعنك حلال اولمسی رضای مالکه متوقفدر . رضای مالك ایسه غاصبك بدل ضمانی اداسی ویاقاضینك تضمین ایله قضاسیویاخود مغصوب منهك غاصبی ابراسی ایله اولور .

حکم دنیوی ایله اخروینك نتیجه‌سی شودرکه : غاصبه ملکیتی اثبات ایدن تغییر اولوب ضمان اولمدیغندن غاصب ادای ضماندن اول مغصوب متغیری آخره بیع یاهبه وتسلیم ایتسه معالحرمه نافذ اولور . یعنی نفاذی مغصوب منهك اجازتنه توقف ایتمز فقط حلال دخی اولماز .

§

برده مغصوب منهك اسمی دکیشمش اولان مغصوبده برحق واردرکه اوده اکر النه کچمش ایسه بدل ضمان اعطا قلنجیه قدر

مرهون كبي نزدنده حبس وتوقيف ايدر. وغاصب مديوناً وفات ايدر ايسه مغصوب منه متغيردن استيفای حق خصوصنده غرمای سائره يه مرجح اولور . وبو حق ايله حق رهن بيننده شو فرق واردركه مغصوب مغصوب منه يدنده تلف اولسه غاصبك مالندن تلف اولمش اولوب غاصب ضماندن قورتلمز. مرهون هلاك اولدقده ديندن قيمتی مقدار ساقط اولور ايدی . §

غاصب مغصوبی اسمی دكيشميه جك صورتده تغيير ايدر ايسه مغصوب منهك ملكی منقطع وغاصبك مغصوبده حق ملكی ثابت اولماز. مثلا بر كيمسه ديكرينك بر قيونی غصب ايله ذبح ايتسه اسم مغصوبی دكيشديره جك صورتده تغيير ايتمديكندن مغصوب منه مخير اولور . ديلرسه لحمنی ودريسنی آلوب نقصان قيمتنی تضمين ايتديرر . وديلرسه غاصبه ترك ايله تام قيمتنی تضمين ايتديرر . §

غاصبك يدنده مغصوب ضايع اولسه مغصوب منه مخيردر. يا بولننجيه قدر انتظار ايدر ياخود غاصبه قيمتنی تضمين ايتديرر . تضمين ايتديرديكی حالده مغصوبك بدلنه رقبةً ويداً مالك اوله جغندن مغصوب كندی ملكندن چيقه رق حين غصبدن اعتباراً غاصبك ملكنه داخل اولور .

قيمتده اختلاف اولنور ايسه زياده يی اثبات مغصوب منهه عائددر. اثبات ايده مز ايسه غاصبك يمينيله بيان ايتديكی مقدار قيمت تصديق اولنور . بعده مغصوب بولنوبده قيمتنك زياده اولديغی ظاهر اولور ايسه مغصوب منهك آلمش اولديغی قيمتی رد ايله مغصوبی اخذه حقی واردر. زيرا اثبات ايده مامسندن طولايی غاصبك بيان ايتديكی قيمتی ضرورةً اخذ ايتمش ايدی . غاصبك يلان يره يمين ايتديكی مغصوبك

ظاهر اولان قيمتيله اكلاشلديغندن خطاسى ظاهر اولان ظنه اعتبار يوقدر .

٩٠٠ ماده بعدالغصب مغصوبك سعر وقيمتى تناقص ايتسه صاحبى انى آلميوبده زمان غصبده‌كى قيمتنى مطالبه ايده‌مز .

سعر وقيمتك تناقصى مغصوب وامثالى حقنده رغبات ناسك آزالمسى ايله اولور بوايسه برامر سماوى اولديغندن احكامك تغيرينى موجب اولماز بناءً عليه تنزل قيمت مضمون دكلدر .

فقط بوحكم غاصب مغصوبى مكان غصبنده رد ايلديكى تقديرده‌در . اكر غاصب مغصوبى بشقه بلده‌يه كوتوروبده اوراده‌كى قيمتى بلدهٔ غصبده‌كى قيمتندن نقصان ايسه اولنه‌جق معامله ٨٩٠ نجى ماده شرحنده بيان قلندى .

اما غاصبك استعماليله مغصوبك قيمتنه نقصان كلسه ضمان لازم كلور .

يعنى عين مغصوبدن بعض جزئنك فوت وزائل ومتغير اولمسيله طارى اولان نقصان كرك يسير ويا فاحش اولسون وكرك غاصبك صنع وفعلى ايله ويا صنع وفعلى اولمقسزين اولسون هرحالده غاصبه ضمان لازم كلور .

بناءً عليه [استعماليله] قيدى احترازى دكلدر . استعمال ايتمسه بيله ضمان لازم كلور . چونكه مغصوب حسب الغصب جميع اجزاسيله

غاصبك ضمانه داخل اولمشدر . قنغی بر جزئنك عيناً ردی متعذر اولور ايسه قيمتنی اودەمك لازم كلور .

فقط نقصان يسيرايله نقصان فاحش بيننده فرق واردركه آتيدەكی مثاللردن اكلاشيلور .

مثلا بر كيمسەنك غصب ايلديكی حيوان زبون اولسه آنی صاحبنه رد ايتدكده نقصان قيمتی دخی ضامن اولور .

كذلك بر كيمسه غصب ايلديكی البسەيی ييرتمقله قيمتنه نقصان كلدكده اكر نقصان يسير ايسه يعنی مغصوبك ربع قيمتنه بالغ دكل ايسه غاصب آنك نقصان قيمتی ضامن اولور .

زيرا بو صورتده من كل وجه موجود اولوب آنی تعييب ايتديكندن معيب اولان قيمتی ايله سالم اولان قيمتی بيننده‌كی فرقی ضامن اولور. يوقسه مغصوب منه مغصوبی غاصبه ترك ايله تمام قيمتنی ايستەيەمز .

واكر نقصان فاحش ايسه يعنی مغصوبك ربع قيمتنه مساوی وياخود ازيد ايسه مغصوب منه مخيردر . ديلرسه نقصان قيمتی تضمين ايتديرر . وديلرسه اول مالی غاصبه ترك ايله تمام قيمتنی آلور .

زيرا بو صورتده مغصوب من وجه قائمدر . چونكه البسه قسماً موجوددر . ومن وجه هالكدر . چونكه نقصان ربع قيمتنه مساوی ويا ازيد اولنجه آنی البسه اولەرق استعمال متعسر اولور . بناءً عليه هرايكی جهت نظر اعتباره آلنەرق مغصوب منه مخير طوتيلور . §

الحاصل مغصوبه طاری اولان نقصان درت درلودر . برنجيسی: راجع سعر ايله ايكنجيسی: عين مغصوبدن برجزئنك فوت وزواليله اوچنجيسی: مغصوبدن بر وصف مرغوبك زواليله دردنجيسی: مغصوبدن برمعنای مرغوبك فوتيله اولور .

برنجی صورتده انفاً بيان اولنديغی وجهله غاصبه ضمان لازم كلمز . فقط مغصوب بشقه بلدەيه كوتوريلوبده ايكی بلدەنك سعری بيننده

فرق وار ایسه ٨٩٠ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجهله معامله اولنور .

ایکنجی صورتده هرحالده غاصبه ضمان لازم کلور . یعنی کرك غاصبك صنع وفعلی ایله اولسون وکرك اولمسون بالاده ذکر اولندیغی اوزره نقصان یسیر ایسه نقصان قیمتی ضامن اولور . نقصان فاحش ایسه مغصوب منه مخیر اولور .

اوچنجی صورتده اموال ربویه‌نك غیریسنده ضمان لازم کلور . اما اموال ربویه‌ده نقصانی ضمان لازم کلیوب مغصوب منه دیلرسه مغصوبی استرداد ودیلرسه غاصبه ترك ایله مثلنی تضمین ایتدیرر .

دردنجی صورتده نقصان قیمتی ضمان لازم کلور .

شایان قید واشارتدرکه مبیع هنوز ید بایعده ایکن نقصان طاری اولسه نقصان وصف سببیله ثمن مبیعدن برشی ساقط اولمیوب مشتری دیلرسه جمیع ثمن مسمی ایله قبول ایتمك ودیلرسه ترك ایتمك لازم کلور ایدی ٣٣٧ حال بوکه مغصوب ید غاصبده اولدیغی حالده کندوسندن فوت اولان بوکبی اوصاف مضمون اولیور . سببی شودرکه ضمان مبیع ضمان عقددر . اوصاف ایسه عقد ایله مضمون اولماز . چونکه عقد اعیان اوزرینه وارد اولور اوصاف اوزرینه وارد اولماز . اما ضمان مغصوب ضمان قبضدر . قبض ایسه جمیع اجزا واوصافه ملابس اولەرق عین اوزرینه وارداولمشدر . بوجهتله اوصاف عقدایله مضمون اولمدیغی حالده فعل ایله مضمون اولور .

٩٠١ ماده ازالهٔ تصرفده غصبه مساوی اولان حال وکیفیت حکماً غصب قبیلندن عد اولنور . نته‌کیم مستودع

وديعه‌يی انكار ايتسه غاصب حكمنده اولور واندن صكره يدنده وديعه بلا تعد تلف اولسه ضامن اولور .

اسبابی ٧٨٨ ، ٨٠١ ، ١٠٦١ نجی ماده وشرحلرندن مستبان اولور .

٩٠٢ ماده برطاغ اوزرنده‌كی باغچه‌ايله آلت طرفنده‌كی ديكر بر باغچه اوزرينه ييقلوب دوشمك كبی بروجهله من غيرقصد بركيمسه‌نك ملكی يدندن چيقسه قيمتجه‌اقلی اكثره تابع اولور . يعنی قيمتی اكثر اولانك صاحبی قيمتی اقل اولانی ضامن اوله‌رق اول يری تملك ايدر .

مثلا طاغ ييقلمزدن مقدم اوست طرفنده‌كی باغچه‌نك قيمتی بش يوز وآلت طرفنده‌كی باغچه‌نك قيمتی بيك‌غروش اولسه‌ايكنجيسنك صاحبی بش‌يوز غروش اولكنك صاحبنه اعطا ايله اوراسنی ضبط ايلر .
نته‌كيم بر كيمسه‌نك الندەكی اللی غروشلق اينجوسی دوشوبده ديكرك بش غروش قيمتلو طاووغی انی يوتسه اينجو صاحبی بش غروشی ويروب طاووغی آلور ٢٧ و٢٨ و ٢٩ ماده‌لره باق .
علاوهٔ شوراسی بيان ايديلوركه مادهٔ مذكوره‌ده ذكر اولنان باغچه‌لرك قيمتی مساوی اولور ايسه حاكم جانبندن طرفينه صلح تكليف اولنور . راضی اولمازلر ايسه اولوجهله قالان اراضی صاتيله‌رق اثمانی بينلرنده سوياً تقسيم اولنور .
الحاصل مذكور ماده‌لرده محرر اولديغنه كوره قواعد كليهٔ فقهيه اقتضاسنجه ضرر اشد ضرر اخف ايله ازاله اولنور . وايكی فساد

تعارض ایتدکده اخف ارتکاب ایله اعظمنك چاره‌سنه باقیلور. واهون شرین اختیار اولنور . اسبابی مواد مزبوره شرحلرنده بیان وتفصیل ایدلدی .

§

[من غیر قصد] تعبیری قید احترازیدر . واحکام مزبوره قصد اولمدیغندن طولایی ترتب ایدر . اگر سالف الذکر طاغ ایله اوزرنده‌کی باغچه‌نك ییقیلوب صاحبنك یدندن چیقمسی آلتنده‌کی باغچه صاحبنك مذکور طاغی حفر ایله ییقلمسنه سبب اولمق کبی صنع وفعلندن نشأت ایتمش ایسه اوحالده ٩٠٦ نجی ماده حکمنه تطبیق معامله اولنور :

٩٠٣ ماده مغصوبك زوائدی صاحبنکدر. وغاصب انی استهلاك ایدرسه ضامن اولور .

٨٨١ نجی ماده شرحنده محرر اسبابه مبنی مذهب حنفیده زوائد مغصوب مضمون دکلدر . کرك متصله اولسون وکرك منفصله اولسون. صاحبنك مالی اولوب غاصب یدنده امانتدر . بناءً علیه بلا تعدو لا تقصیر تلف یا ضایع اولسه ضمان لازم کلمز . اما غاصب انی استهلاك ایدرسه ضامن اولور .

هر نقدر حضرت امام اعظم زوائد منفصله‌نك استهلاکی تقدیرده دخی ضمان لازم کلمیه‌جکی رأینده بولنمش ایسه‌ده مادهٔ مشروحه امامین قولی موجبنجه مطلق اوله‌رق تنظیم ایدلمشدر .

مثلا مغصوب اولان حیوانك غاصب یدنده حاصل اولان سوتی ویاودریسی وبر باغچه‌نك ید غاصبده ایکن حصوله کلان میوه‌سی مغصوب منهك مالی اولمغله غاصب بونلری استهلاك ایلرسه ضامن اولور .

کذلك بر کیمسه برینك قوانی ایچنده‌کی آریسیله برابر غصب ایتسه صاحبی آریسیله برابر قوانی استرداد ایتدکده غاصب یانده ایکن حاصل اولان بالنی دخی آلور .

آریلر حدذاتنده کیمسه‌نك مالی اولمیوب مباح ایسه‌ده ابتداءً تجویز اولنمیان شی بقاءً وتبعاً تجویز اولنه‌بیلور قاعده‌سنه بناءً وقوانلره تبعاً مال محرز اولور. صویك قنواته تبعاً محرز اولمسی کبی.

کذلك ۱۳۰۷ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره برینك قوانندن چیقان اوغل آریسی دیکرك خانه‌سنه‌قونوبده خانه صاحبی اخذ ایلسه قوان صاحبی انی استرداد ایده‌بیلور. استهلاك ایدلمش ایسه تضمین ایتدیرر.

لکن ۱۳۰٤ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی وجهله بر کیمسه‌نك باغچه‌سنده یووه یاپان ویمورطلایان بر یبانی حیوانك یمورطه ویاوریلرینی دیکر بر کیمسه اخذ ایتسه باغچه صاحبی استرداد ایده‌مز. فقط او کیمسه باغچه‌سنی یبانی حیوان کلوبده یمورطلامق ویاوریله‌مق ایچون تهیئه ایتمش ایسه استرداد ایده‌بیلور. استهلاك ایدلمش ایسه تضمین ایتدیرر.

۹۰٤ ماده بر باغچه‌ده مکان اتخاذ ایدن آریلرك بالی باغچه صاحبنك اولوب دیکر کمسنه اول بالی اخذ واستهلاك ایلسه ضامن اولور.

آریلرك یاپدیغی باللك باغچه‌نك منافعندن معدود اوله‌رق باغچه صاحبنك مالی اوله‌جغی وکمسنه‌نك اکا تعرض ایده‌میه‌جکی ۱۳۰۵ نجی ماده‌ده محرر اولمسنه مبنی اخذ واستهلاك ایدن ضامن اولور.

فصل ثانی

غصب عقاره متعلق بعض مسائل بیاننده‌در

بعض فقها غصبی ایکی‌یه تقسیم ایتمشدر. برنجیسی موجب ضمان

ایکنجیسی موجب رد اولان غصبدر . چونکه عقارده غصب ضمان تحقق ایتمیوب غصب رد ثابت اوله‌جغندن عنوان فصلده مندرج [غصب عقار] تعبیرندن مقصد مستلزم رد اولان غصبدر .

غصبك بروجه محرر ایکی قسمه تفریقنی تصویب ایتمیان فقهایه کوره [غصب عقار] تعبیری یا علی سبیل المشاکله مجاز شرعیدر یاخود غصب لغویدر . چونکه غصبك لغةً معناسی برشیئی تغلباً اخذدن عبارت اولوب بونده ید مالکك ازاله‌سی شرط اولمدیغندن معنای لغوی‌یه نظراً عقارده دخی غصب تحقق ایدر . انجق غصبك تعریف فقهیسندن خارج قالمق لازم کلور .

٩٠٥ ماده مغصوب اگر عقار قبیلندن ایسه غاصب انی تغییر وتنقیص ایتمه‌ز‌ك صاحبنه رد ایتمسی لازمدر .

زیرا غاصب اول عقاری بلاسبب شرعی تغلباً وظلماً ضبط ایتمش اولدیغندن ظلمك ازاله‌سی اوزرینه واجب اولمغله سکنا سببیله تغییر وتنقیص ایتمیه‌رك صاحبنه ردی لازمدر .

وغاصبك صنع وفعلی ایله اول عقارك قیمتنه نقصان کلسه نقصان قیمتنی ضامن اولور .

چونکه بو صورتده غاصب تعدیسیله مقدار نقصانی اتلاف ایتمش دیمك اولور . اشبو ضمان ضمان غصب اولمیوب ضمان تعدی اولدیغندن ضمانك لزومی بین المجتهدین متفق علیهدر .

مثلا برکسنه غصب ایلدیکی بر خانه‌نك بر یرینی هدم ایدوب یاخود سکناسی سببیله خراب اولوب ده قیمتنه نقصان کلسه مقدار نقصانی ضامن اولور .

كذلك غاصب خانهٔ مغصوبده یاقدیغی آتشدن خانه محترق اولسه مبنیاً قیمتنی ضامن اولور .

غاصب آتشی ایستر بر معتاد یاقمش اولسون ایستر خلاف معتاد یاقمش بولنسون حکم بردر. زیرا غاصبك بو کبی تصرفاتی غیر مشروعدر.

اما مستأجرك خانهٔ مأجورده بو کبی تصرفاتی مشروع اولدیغندن بر معتاد یاقمش اولدیغی آتشدن خانهٔ مأجور محترق اولسه مستأجره ضمان لازم کلمز . ٦٠٣ §

فقط غاصبك صنع وفعلی اولمیه‌رق آفت سماویه ایله عقارك قیمتنه نقصان کلسه مثلا خانهٔ مغصوبك بر طرفی منهدم اولسه شیخین حضراتنك اجتهادینه کوره مجرد غصباً ساکن اولدیغندن طولایی غاصبه ضمان لازم کلمز . زیرا ٨٨١ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجهله مشارالیهماجه غصب غاصبك مغصوبه ید مبطله‌سنی اثبات ومغصوب منهك ید محققه‌سنی ازاله ایله اولوب بو ایسه نقل مغصوبه متوقفدر . غصب عقارده اثبات ید مبطله وار ایسه‌ده خانه نقل اولنه‌میه‌جغی جهتله صاحبنك ید محققه‌سی ازاله اولنمیوب یالکز اثبات ید مبطله‌یه علی سبیل المشاکله مجازاً غصب دینلدیککندن غصب حقیقی کبی ضمان تحقق ایتمز. وبو صورت مفتابه اولدیغندن مجله جمعیتنجه دخی اختیار اولنمشدر .

امام محمد وزفر وائمهٔ ثلثه رحمةالله علیهمه کوره غصبده استیلا ازالهٔ ید محقه مقامنه قائم اوله‌جغندن ضمان لازم کلور .

فقط عقار مغصوب مال یتیم ومال وقف ایسه بونلرك منافعنی محافظه لازمه‌دن اولدیغندن بلا تعد ولاتقصیر تلف اولدقده غاصبه ضمان لازم کله‌جکی بالاتفاق مفتابه‌در .

۹۰۶ ماده مغصوب ارض اولوبده غاصب انك اوزرینه ابنیه انشا یاخود اشجار غرس ایتسه بونلری قلع ایله ارضی رد ایتمك اوزره غاصبه امر اولنور .

قیمتی کرك ارضك قیمتنه مساوی وکرك زیاده ویاناقص اولسون هرحالده قلع ایتدیریلور . زیرا غاصبك ارض مغصوب اوزرینه ابنیه انشا و آغاج وکروم غرسنه حقی یوقدر .

واکر ابنیه یا اشجارك قلعی ارضه مضر ایسه مغصوب منه انلرك مستحق القلع اولەرق قیمتلرینی اعطا ایله انلری دخی ضبط ایدەبیلور .

مضرت ارضه کرك نقصان فاحش وکرك نقصان یسیر ایراث ایدەجك درجەده اولسون. چونکه بو وجهله هرایکیسنکده حقنه رعایت ایدلمش اولور . اکر ۹۰۲ نجی ماده حکمنه قیاساً قیمتده اقل اولان اکثره تابع اولسه غاصب اولانلرك قصداً اراضینك قیمتدن بهالی ابنیه انشا و آغاج وکروم غرس ایدرك تملك ایتملری ملحوظ اولمغله حقوق تصرفك اخلالنه وسیله اولەبیلور . مذکور ۹۰۲ نجی مادەده بیان قلنان خصوصاتده قیمتی اقل اولانك اکثره تابع طوتلسی انلرده بویله بر قصد ملحوظ اولمدیغندندر . §

مستحق القلع اولەرق قیمتلرینی ویرمك شوندن طولاییدرکه غاصبك اول ارضده حق قراری یعنی ابنیه یااشجار ویا کرومی ابقا ایتمك حقی یوقدر . بونلرك قائماً قیمتلری لازم کلمز . ۵۳۱ نجی مادەده

بيان قلنديغى وجهله مستأجر مأجورده بويله برشى احداث ايتسه ينه بوحكم جاريدر .

فقط ابنيه يا اشجارك قيمتلرى ارضك قيمتندن زياده اولوبده سبب شرعى زعميله انشا ياخود غرس اولنمش ايسه اول حالده ابنيه ياخود اشجارك صاحبى ارضك قيمتنى اعطا ايله ارضى تملك ايدر .

مثلا بر كيمسه پدرندن موروث اولان عرصه اوزرينه اول عرصه‌نك قيمتندن زياده اقچه صرفيله ابنيه انشا ايتدكدن صكره برى عرصه‌يه مستحق چيقسه اول كيمسه عرصه‌نك قيمتنى ويروب عرصه‌يى ضبط ايلر .

چونكه سبب شرعى اولنجه سؤ قصد بولنه‌میه‌جغندن بو صورتده اقل اكثره تابع اولمش وضرر اشد ضرر اخف ايله ازاله اولنمش اولور . قيمت حاضره‌سندن زياده اقچه صرف ايدلمش اولمسنك حكمى يوقدر .

انجق بوصورتله تملك ايچون ايكى شرطك تحقق لازمدر . برنجيسى : ابنيه يا اشجار ويا كرومك قيمتلرى اراضينك قيمتندن زياده اولمقدر . ايكنجيسى : ابنيه انشا يا آغاچ ويا كروم غرسى كبى تصرفات سبب شرعى زعمنه مبتنى بولنمقدر . بناءً عليه شرط اول بولنديغى تقديرده ابنيه يا اشجار ويا كرومك قلعى لازم كله‌جكى كبى شرط ثانى بولنماز ايسه ينه قلع اولنور .

ارض ايله بونلرك قيمتلرى متساوى اولوبده صاحبلرندن برى ديكرينك آلمسنه راضى اولمديغى حالده ارض ايله برابر ابنيه يا اشجار ويا كروم حاكم طرفندن بيع اولنه‌رق ثمنى مناصفةً بينلرنده تقسيم اولنور .

غاصب سبب شرعی زعمی اولمقسزین انشا ویا غرس ایتمش ایسه ایستر ابنیه واشجار وکورومك قیمتلری زیاده اولسون ایستر مساوی ویا نقصان اولسون مطلقا انلری قلع ایله امر اولنور . §

سبب شرعی مثال مذکورده بیان قلنان وجهله بالاستحقاق ضبط اولنمش اولان عرصه‌نك موروث اولمسی کبی شیلر اولوب آخرك عرصه‌سنی استیجار واستعاره مثللو شیلر ابنیه انشا واشجار وکروم غرسنده سبب شرعی زعمی اوله‌میوب انشا وغرس ایدیلور ایسه حقلرنده ترتب ایده‌جك احکام شرعیه کتاب الاجارات ایله کتاب الامانانده ذکر اولنمشدر .

۹۰۷ ماده برکیمسه آخرك عرصه‌سنی غصب وزراعت ایلسه صاحبی عرصه‌سنی استرداد ایتدکده اول کمسنه‌نك زراعتیله ترتب ایدن نقصان ارضی تضمین ایتدیرر .

نقصان ارضی تضمین خصوصنده اوچ احتمال واردر . برنجیسی: مزروعات ادراك اولنمش اولمسیدر . بوصورتده مزروعات غاصبك اولور . ارض صاحبی عرصه‌سنی استرداد ایله نقصان ارضی تضمین ایتدیرر .

ایکنجیسی: مزروعات نابت یعنی هنوز اکین حالنده بولنمسیدر . بوصورتده ارض صاحبی مزروعاتی قلع ایتدیرمکله برابر نقصان ارضی دخی تضمین ایتدیرر . یوقسه غاصب اجرمثل ویره‌رك اکینی ادرا کنه قدر ابقایه صلاحیتی یوقدر . چونکه ارضك نقصان بولمسی زرعك قلعندن وبعدالقلع اوسنه ایچون محصول ویرمکده خوف طاری اولمسندن طولاییدر .

اوچنجیسی: مزروعات هنوز نابت اولمیوب تخم حالنده بولنمسیدر .

بويله اولور ايسه طرفين حضراتنه كوره صاحب ارض مخيردر . ديلرسه نابت اولنجيه‌دك بكليوب قلع ونقصان ارضي تضمين ايتديرر. ديلرسه او تخمك اكيلمش اولديغي حالده قيمتني ويروب تملك ايدر . امام ابو يوسف حضرتلرينه كوره تخمك مثلني ويره‌رك تملك ايدر .

اراضي قانوننك ٢٢ نجي ماده‌سنه ١٣٠٢ تاريخنده باارادهٔ سنيه تذييل ايديلان فقره بو ايكنجي صورته موافق اولوب اكرچه اراضي قانوننك احكامي اراضئ اميريه‌يه دائر ايسه‌ده مادامكه اراضئ اميريه حقنده بو مسئله‌ده امام ابو يوسف حضرتلرينك اجتهادي موجبنجه عمل اولنمسي قانوناً تقرر ايتمشدر واراضئ مملوكه حقنده طرفين حضراتنك اجتهادي وجهله معامله اولنمسي ايچون بشقه‌جه ارادهٔ سنيه صادر اولمامشدر. اطراداً للمعامله اراضئ مملوكه حقنده دخي اولوجهله معامله اولنمسي لازم كلور .

فقط اراضي مغصوبهٔ مملوكه يتيمه ويا جانب بيت‌الماله عائد اولور ياخود اراضئ موقوفهٔ صحيحه‌دن بولنور ايسه بونلر حقنده تصرف محافظهٔ منافع ايله مشروط ايدوكندن اجر مثل ايله نقصان ارضدن قنغيسي زياده ايسه انكله حكم اولنور .

كذلك بر كمسنه ديكريله مشتركاً متصرف اولديغي عرصه‌يي بلا اذن مستقلاً زراعت ايلسه شريكي عرصه‌دن حصه‌سني آلدقده اول كمسنه‌نك زراعتيله ترتب ايدن نقصان ارضدن حصه‌سني تضمين ايتديرر .

نقصان ارض ترتب ايتامش ايسه اولنه‌جق معامله ١٠٧٦، ١٠٨٥ نجي ماده‌لردن اكلاشيلور .

٩٠٨ ماده بر كيمسه ديكرك ترلاسنى غصباً نطس ايتدكدن صكره صاحبى ترلايى آلدقده اول كمسنه نطس عملى مقابلنده اجرت مطالبه ايده مز .

نطس عمل مستهلك اولديغندن شرعاً قيمتى يوقدر. بوبابده قاعده شودر : غاصبك ارض مغصوبده حصوله كتورديكى زياده متقوم دكل ايسه ارض صاحبى ارضنى هيچ برشى ويرمكسزين استرداد ايلر .

٩٠٩ ماده بر كمسنه سوپرندى ياخود ديكر نسنه وضع ايله برينك عرصه‌سنى اشغال ايتسه قويديغى شيء رفع ايله عرصه‌يى تخليه ايتمك اوزره كندويه جبر اولنور .

زيرا بركيمسه‌نك ملكنده اذنى ويا انك اوزرينه ولايتى اولمقسزين بشقه‌سنك تصرفى جائز اولماز. وضررك ازاله‌سى ايقاع ضرر ايدن كيمسه اوزرينه واجب اولور .

اجاره‌ده دخى حكم بويله اولديغى ٥٣٢ نجى ماده‌ده محرردر .

اخطار

ممالك دولت عليه‌ده اولان اراضى مملوكه ، اميريه ، موقوفه ، متروكه ، موات ناميله بش قسمدر . اراضىٔ موقوفه دخى ايكى قسم اولوب قسم اول صحيحاً اراضىٔ مملوكه‌دن ايكن شرع شريفه توفيقاً وقف اولنمش اراضيدر. بوكا « اراضىٔ موقوفهٔ صحيحه » دينلور .

قسم ثانى اراضىٔ اميريه‌دن بالافراز وقف ايدلمش اولان اراضيدركه بومثللو اراضينك وقفيتى يالكز اراضىٔ اميريه‌دن برقطعهٔ مفرزه‌نك

اعشار ورسوماتی مثللو منافع اميريه سی طرف سلطنت سنيه دن برجهته تخصيص ديمك اولديغندن بوكا « تخصيصات قبيلندن اراضیٔ موقوفه » دينلور .

اراضیٔ مملوكه نك صورت تصرفی احكام جليلهٔ شرعيه يه تطبيق اولنديغندن اراضی حقنده مجله ده بيان قلنان احكام وخصوصيله شرح ايديلان فصلك مندرجاتی اراضیٔ مملوكه يه دائردر . واراضیٔ موقوفهٔ صحيحه نك صورت تصرفی احكام جليلهٔ شرعيه ايله شرط واقفه تطبيق اولنه جغندن بومثللو اراضی يه دخی شامل اولور .

فقط اراضیٔ اميريه ايله تخصيصات قبيلندن اولان اراضیٔ موقوفه نك وارضیٔ متروكه ومواتك صورت تصرفی حقنده اولنه جق معامله اراضی قانونی ايله تعيين قلنمش واگرچه مجلهٔ احكام عدليه نك تاريخ تنظيمی قانون اراضيدن مؤخرايسه ده قانون مزبور احكام مجله يه نظراً خصوصی اولوب قانون عموميده صراحةً تعديل وفسخ ايدلميان قانون خصوصی احكامنك كماكان مرعيتی قاعده دن ايدوكندن اراضیٔ اميريه ايله اوقبيلدن اولان اراضينك صورت تصرفی قانون مذكور احكامنه تطبيق اولنمق لازم كلور . حتی مجله نك كتاب الغصبنك نشرنده سالف الذكر ٩٠٨ نجی ماده احكاميله مادهٔ مزبوره مندرجاتنه مشابه اولوب فقط حكماً فرقلی بولنان اراضی قانوننك ٢١ نجی ماده سننك فسخ والغا اولنديغی فكر وذهابنه مبنی رسماً وقوعبولان سؤال اوزرينه مجله جمعيتنجه سبب مذكوره بناءً مرعيتی لازم كله جكی جوابی ويرلمشدر .

انجق قانون اراضيده بحث وبيان اولنميان خصوصات ايچون قانون

عمومی اولان مجلهٔ احکام عدلیه‌یه تطبیق معامله اولنمق دخی قاعده‌دندر .

فصل ثالث

غاصب الغاصبك حکمی بیاننده‌در

٩١٠ ماده غاصبِ الغاصب عین غاصب حکمنده‌در .

زیرا غاصب الغاصب غاصبك یدنده بولنان بر مالی بلااذن اخذ وضبط ایتمشدر . وهر نه‌قدر صاحبی بشقه‌سی ایسه‌ده مادامکه غاصبك یدندن بولنیور انك یدی دخی معتبر اولمغله برینك مالنه ودیکرینك یدینه تعدی ایتدیکندن طولایی هم مغصوب منه هم‌ده غاصب اوله قارشو مسؤل اولور .

بناءً علیه مال مغصوبی غاصبدن شخص آخر غصب ایله اتلاف ایلدیکی یاخود یدنده تلف اولدیغی تقدیرده مغصوب منه‌دیلرسه غاصب اوله ودیلرسه غاصب ثانی‌یه تضمین ایتدیرر. ودیلرسه قیمت مغصوبك بر مقدارینی اوله ودیکر مقدارینی ثانی‌یه تضمین ایتدیره بیلیر.

مغصوب منه قنغیسنه تضمین ایتدیرر ایسه انك غصب ایتدیکی زمانده‌کی قیمتنی تضمین ایتدیرر . مثلا غاصب ثانی‌یه تضمین ایتدیرر ایسه آنك غاصب اولدن غصب ایتدیکی زمانده‌کی قیمتنی آلور . زیرا مغصوب اوتاریخدن اعتباراً ید ضمانه کیرمشدر .

فقط كرك تمامنى وكرك بر مقدارينى برينه تضمين ايتديرر ايسه آرتق انى ديكرينه تضمين ايتديرهمز . زيرا تضمين استيفاى بدل ايله مغصوبى غاصبه وياغاصب الغاصبه تمـاماً و ياقسماً تمليكدر . حق واحد ايكى كشيدن آيرى آيرى استيفا اولنهميهجغى كبي ١٦٥١ برشى برشخصه تمليك اولندقدن صكره بشقهسنه تمليك ايديلهمز .

طرفين حضراتنه كوره مغصـوب منه كرك تمـامنك وكرك بر مقدارينك هر قنغيسـندن تضمينى اختيار ايلو ايسـه آرتق ديكرينه انك ايچون مراجعت ايدهمز .

امام ابو يوسف حضرتلرينهكوره مغصوب منه بدل ضمانى غاصب ويا غاصب الغاصبدن اخذايتمدكجه ياخود بونلردن برينك تضمينه حكم اولنمدقجه مجرد برينك تضمينى اختيار ايتمكله ديكرندن طلب وتضمينه مانع اولماز .

وغاصب اوله تضمين ايتديرديكى تقديرده اودخى غاصب ثانى‌يه رجوع ايدر . اما ثانى‌يه تضمين ايتديرديكى تقديرده ثانى اوله رجوع ايدهمز .

چونكه غاصب اول تضمين ايدرايسه ضمانىسببيله بطريق الاستناد مغصوبه حين غصبدن اعتباراً مالك اولورده غاصب ثانى غاصب اوننك كندى مالنى غصب ايتمش اولور . بو جهتله غاصب ثانى ايستر اتلاف ايتمش اولسون ايستر كندولكندن تلف اولمش اولسون مغصوبى تضمين ايتمسى لازم كلور .

اما مغصوب منه غاصب ثانى‌يه تضمين ايتديرر ايسـه غاصب اول

غاصب ثانی‌یه قارشـو متعدی اولمدیغندن غاصـب ثانی ایچون محل مراجعت قالمیوب ضررینی کندوسی متحمل اولمق لازم کلور .

٩١١ ماده غاصب الغاصب مال مغصوبی غاصب اوله رد ایتدکده یالکز کندوسی ومغصـوب منه رد ایتدکده ایکیسی دخی بری اولور .

بو ماده‌دن منفهم اولدیغی اوزره غاصـب ثانی مال مغصـوبی هر ایکیسنه‌ده رد ایده‌بیلور . چونکه کندوسنه قارشو هر ایکیسـنکده حق خصومتی واردر . شو حالده قنغیسنه رد ایدر ایسه هر ایکیسنك دعواسندن بری اولور . چونکه کندوسنك غیرمشروع اولان فعلنی ازاله ایتمش اوله‌جغندن دیکرینه قارشو مؤاخذ اولماز .

شوقدرکه غاصب‌اوله ویردیکی بینه یاخود مغصوب منهك اقراری ایله ثابت اولملیـدر . غاصب اولك آلدیغنی اقرار ایتمسی حجت قاصره اولدیغندن کندوحقنده معتبر اولورسه‌ده مغصوب منهه سرایت ایتمز . بناءً علیه غاصب ثانی مغصوب منهه قارشو ضماندن قورتیله‌مز .

لکن غاصب اولك اقراری کندو حقنده حجت متعدیه اولدیغندن غاصب اول ضامن اولورسه اقرارینه بناءً آرتق غاصب ثانی‌یه رجوع ایده‌مز .

§

مال مغصوب تلف اولمسـندن طولایی غاصب ثانی غاصـب اوله قیمتی ویا مثلنی ویرمش اولسه طرفین حضراتنه کوره ینه بو احکام جاریدر . امام ابویوسف حضرتلرینه کوره بوصورتده غاصب الغاصب مال مغصوبی استهلاك ایتدکدن صکره بدلنی غاصبه رد ایلسه مغصوب منهه قارشو ضماندن قورتیله‌مز .

مادۀ مشروحه‌ده مطلق اوله‌رق محرر اولمسنه نظراً طرفین حضراتنك مفتابه اولان قولی اختیار اولنمشدر .

تتمه

غاصبدن دیگر بر شخص مغصوبی غصب ایتمیوب فقط غاصب مغصوبی آخره بیع ، ایجار ، هبه ، رهن ، ایداع ، اعاره مثللو بر وجهله الندن چیقارسه مغصوب منه مخیردر . دیلرسه بو تصرفاتی مجیز اولور . دیلرسه اولماز . مجیز اولمدیغی صورتده مال مغصوب موجود ایسه استرداد ایلر . تلف اولمش ایسه ۹۱۰ نجی ماده موجبنجه ایسترسه غاصبه و ایسترسه اول شخصه تضمین ایتدیرر .

اول شخصه تضمین ایتدیررسه شخص مزبور غاصب اوله مراجعت ایده بیلورمی ؟ نظر اولنور . اگر تصرف مذکور بیع ویا ایجار ایسه مراجعت ایده بیلور . چونکه عقد معاوضه ضمننده آلدانمشدر . ورهن ویا ایداع ایسه ینه مراجعت ایده بیلور . چونکه منفعت قبض دافعه عائد اولان عقد تبرع ضمننده آلدانمشدر . رهندن هر نه قدر مرتهنك منفعتی وار ایسه‌ده راهنك منفعتی دها قویدر . زیرا مرتهن راهنك مالی اولمق اوزره اخذ ایتمشدر .

تصرف واقع هبه ویا اعاره ایسه غاصب الغاصب غاصب اوله رجوع ایده‌من . چونکه عقود مذکوره‌نك منفعتی قابضه عائد اولدیغندن غارك مغروره مراجعته حقی یوقدر .

بو مسائلك تفصیلاتی کتاب الکفاله‌ده ذکر ایدلمش و دیگر کتابلرده دخی مناسبت دوشدکجه بحث اولنمشدر .

باب ثانی

اتلاف بیاننده اولوب درت فصلی حاویدر

کرك غصب و کرك اتلاف بر کیمسه دیکرینی مالاً اضرار دیمك اولوب انجق غصب بشقه‌سنك مالنی اذنی اولمقسزین اخذ وضبط یعنی مال صاحبنك ید محققه‌سنی ازاله ایدرك کندی ید مبطله‌سنی وضع ایله اولور.

اتلاف مطلقا اضرار اولوب ازاله واثبات ید بولنسون بولنمسون وقصداً ویا من غیر قصد اتلاف ایتسون هر حالده متلفه ضمان ترتب ایدر . وبر جرم ضمننده اتلاف ایدرایسه حقنده لازم کلان جزا دخی تعیین قلنور .

بنابرین غصب ایله اتلافك ماهیت وشرائطنده فرق اولدیغی کبی بری ضمان غصبی دیکری ضمان تعدی‌یی موجب اولدیغندن حکماً دخی فرق واردر .

کذلك متلف جزایی مستلزم اولمیه‌جق صورتده برینك مالنی اتلاف ایتدکده بو باب احکامنه تطبیقاً ضمان لازم کله‌جکی کبی مستلزم جزا برجرم ضمننده اتلاف ایتمش ایسه ضمانی کذلك بوباب احکامنه تطبیقاً تعیین قلنور . زیرا جزا قانوننك مندرجاتی فاعل مجرمه ترتیب اولنه‌جق مجازاته دائر اولوب فعلك اثری اولان تضمین ضرر مالی که حقوق شخصیه‌دندر . مجله احکامنه تطبیق اولنور .

فصل اول

مباشرةً اتلاف حقنده‌در

بو فصلك مندرجاتی [مباشر متعمد اولمسه‌ده ضامن اولور]

قاعده‌سنه متفرعدر . چونكه مباشر اولان كيمسه ايچون بر فعل تحقق ايده‌يور . فعل تحقق ايدنجه حكم دخی تحقق ايدر. زيرا ٩٠ نجی ماده شرحنده بيان و ايضاح اولنديغی اوزره حكم علتدن تخالف ايده‌مز .

٩١٢ ماده بر كمسنه ديكرك كرك كندوسنده وكرك امينی يدنده اولان مالنی كرك قصداً وكرك من غير قصد اتلاف ايتسه ضامن اولور .

بوضمان، ضمان تعديدر. ضمان غصب دكلدر. انكچون يدمحقه‌يی ازاله شرط اولمديغی كبی قصد دخی شرط دكلدر و بر ايشدن مقصد نه‌ايسه حكم اكا كوره‌در قاعده‌سنك بوكا شمولی يوقدر . چونكه ذهول وعدم قصد غيرك حقنی ابطال ايتمز و عصمت ملك هيچ بر صورتله زائل اولماز .

فقط متلف صراحةً يا دلالةً مأذون اولورايسه ضمان لازم كلمز. بناءً عليه بر كيمسه ديكرك مالنی امری ايله اتلاف ايدرسه ضمان لازم كلمز . چونكه صراحةً مأذوندر .

كذلك بر كيمسه حياتندن قطع اميد ايديلان بر قيونی صاحبنك اذنی اولمقسزين ذبح ايتسه ضمان لازم كلمز . چونكه كيفيت ذبح ناسك اختلافيله مختلف اولمديغندن وقيونك حياتندن قطع اميد ايدلمكله ذبحی صاحبی حقنده ضرری موجب اولميوب فائده‌لو اولديغندن ذبحه دلالةً مأذون ديمكدر .

اما يوزلمك اوزره حاضرلنان قيونی صاحبنك اذنی اولمقسزين

بشقه‌سی یوزنه ضامن اولور . چونکه‌قیونی یوزمك خصوصنده ناس متفاوتدر .

الحاصل بو بابده قاعده شودر : هر بر فعل که کیفیت اجراسی ناسك تفاوتیله متفاوت اولمیه انك اجراسی خصوصنده هر کسدن استعانه ثابتدر .

اما غاصب یدنده‌کی مال مغصوبی آخر کمسنه اتلاف ایتسه مغصوب منه مخیردر . دیلرسه غاصبه‌تضمین ایتدیروب او دخی متلفه رجوع ایدر. ودیلرسه متلفه تضمین ایتدیروب متلف بو صورتده غاصبه مراجعت ایده‌مز .

اسبابی ٩١٠ نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

٩١٣ ماده بر ینك آیاغی قایوبده دوشه‌رك آخرك مالنی اتلاف ایتسه ضامن اولور .

چونکه مباشر متعمد اولمسه‌ده ضامن اولور .

٩١٤ ماده بر کمسنه کندو مالی ظنیله دیکرك مالنی اتلاف ایتسه ضامن اولور .

زیرا خطاسی ظاهر اولان ظنه اعتبار یوقدر .

٩١٥ ماده بر کمسنه دیکرك البسه‌سنی چکوبده ییرتسه تمام قیمتنی ضامن اولور . اما البسه‌یه تشبث ایدوبده صاحبی

چكمكله ييرتسه نصف قيمتنى ضامن اولور .

تجاوز ثوبده صبر وتحمل ايله حاكمه مراجعت ممكن اولديغندن صاحبى تحمل ايتميوبده چكمسندن طولايى ييرتمق فعلنده اشتراكى حاصل اولديغى جهتله متشبث نصف قيمتنى ضامن اولوب نصف ديكرينك ضررى صاحبنه عائد اولور .

كذلك بر كيمسه ديكرك اتكى اوزرينه اوتوروبده صاحبى بيلميه‌رك قالقمغله البسه‌سى ييرتلسه او كمسنه البسه‌نك نصف قيمتنى ضامن اولور .

چونكه مباشر متعدد اولور ايسه ضررى مشتركاً متحمل اولورلر ومباشر متعمد اولمسه‌ده ضامن اوله‌جغندن نصف قيمتنك ضررى صاحبنه عائد اولور . معرض خفا اولمديغى جهتله بيلمامسى اسباب معذرتدن اوله‌ماز .

٩١٦ ماده بر صبى ديكرك مالنى اتلاف ايتسه كندو مالندن ضمان لازم كلور

چونكه صغار افعالنده محجور دكلدر .

مالى يوق ايسه حال يسرينه انتظار اولنور . وليسنه تضمين ايتديرلمز .

زيرا ولى ووصى صغيرك تصرفات فعليه‌سنى محافظه‌يه مقتدر اوله‌مز وهيچ بر كيمسه بلا سبب شرعى بشقه‌سنك فعلندن متولد ضررى تأديه ايله اجبار اولنه‌مز .

٩١٧ ماده بر كيمسه ديكرك مالنه قيمتجه بر نقصان كتورسه نقصان قيمتى ضامن اولور .

مثلا بلا اذن البسه‌سنى كيوب اسكيتسه نقصان قيمتنى ضامن اولور .

[قيمتجه] قيدى احترازيدر زيرا ايراث ايديلان نقصان حسى اولوبده قيمتجه نقصانى موجب اولماز ايسه برشى لازم كلمز .

بوماده‌نك حكمى ضمان غصبده اوصافك دخى داخل اولديغنه اشارتدر و ٩٠٠ نجى ماده‌نك فقرهٔ ثانيه‌سى ومثال اولى بوماده‌دن تفرع ايلديكى كبى مثال ثانيسى دخى بعض مرتبه تقيد ايدر .

٩١٨ ماده بر كيمسه ديكرك خانه ودكان مثللو عقارينى بغير حق هدم ايتسه صاحبى مخيردر . ديلرسه انقاضنى هدم ايدن كيمسه‌يه ترك ايدرك مبنياً قيمتنى تضمين ايتديرر وديلرسه اول عقارك مبنياً قيمتندن انقاضك قيمتنى تنزيل و قيمت باقيه‌يى تضمين ايله برابر انقاضى دخى آليقور .

زيرا انقاض موجود اولديغندن مذكور عقار من وجه قائم ومن وجه هالك اولمغله صاحبى ديلرسه جهت قيامى ترجيح ايدرك نقصانى وديلرسه جهت هلاكى نظر اعتباره آلەرق قيمتنى تضمين ايتديرر يوقسه اول عقارى كالاول بنا ايتمك اوزره هدم ايدن كيمسه‌يه جبر ايدەمز .

فقط غاصب آنی کالاول بنا ایدیویرسه ضماندن بری اولور .
وتخریب ایتدیکی معبد ایسه بهمه‌حال یاپمسی امراولنور
اول کیمسه انقاضی دخی استهلاك ایتمش ایسه آرتق مبنیاً قیمتی
تعین ایدوب غاصب مخیراوله‌مز . چونکه ییقمسی عصیاندر کندوسنه
حق اختیار ویرلسه عصیانه اعانه ایدلمش اولور عصیانه اعانه دخی
محض عصیاندر .

اجازتك اتلافه لاحق اولمیه‌جغی یعنی بر کیمسه دیکرك مالنی اتلاف
ایتدکده مال صاحبی «مجیز اولدم» دیسه متلف ضماندن بری اولمیه‌جغی
بعض کتب فقهیه‌ده ذکر اولنمش وبعضیلرنده ایسه « اجازت افعاله
دخی لاحق اولور » دینلمشدر . شووجهله مباینت اولدیغندن بعض
علما افعالدن اتلاف استثنا ایدیلورسه مباینتك مرتفع اوله‌جغنی بیان
ایتمشلردر . بوتقدیرده «اجازت افعاله دخی لاحق اولور» قاعده‌سندن
اتلاف مستثنا اولمش اولور .

۹۱۹ ماده . برمحله‌ده حریق وقوعبولمغله بر کیمسه بر
خانه‌یی صاحبنك اذنی اولمقسزین ییقوبده اوراده حریق
منقطع اولدقده اکر امر ولی‌الامر ایله ییقمش ایسه ضمان
لازم کلمز .

چونکه ولی‌الامر حضرتلری جانبندن ضابطه واطفائیه مأمورلری
کبی اطفای حریق ایله موظف اولانلر منافع عامه‌یی محافظه ایله
مکلف اولدقلرندن اثنای حریقده بر خانه‌نك ییقلمسنی امر ایتملری
حریقك توسع ایتامسی مقصدینه مبنیدر . ۲۸ نجی ماده حکمنجه

ایکی فساد تعارض ایتدکده اخفی ارتکاب ایله اعظمنك چاره‌سنه باقیلور .

بو وجهله بر خانه هدم ایدلمکله حریقك منقطع اولمسی شرط دکلدر ، یعنی هدم ایدلدکده حریق منقطع اولورسه مشروع واولماز ایسه غیر مشروع اولور دیمك دکلدر . ایستر منقطع اولسون ایستر اولمسون حکماً مساویدر .

بناءً علیه [منقطع اولدقده] قیدی احترازی دکلدر .

وا کر خود بخود ییقمش ایسه ضامن اولور ..

چونکه صلاحیتدار اولمدیغی برشیٔ یاپمشدر . افرادك بغیر اذن شرعی دیکرك مالنده تصرف ایتمسی ایسه باطلدر ولوکه ییقمق خصوصنده مضطر قالسون اضطرار غیرك حقنی ابطال ایتمز .

٩٢٠ ماده برکیمسه آخرك باغچه‌سنده‌کی اشجاری بغیر حق قطع ایتدکده صاحبی مخیردر . دیلرسه اول اشجارك قائماً قیمتلرینی اخذ ایله اشجار مقطوعه‌یی قاطعه ترك ایدر ودیلرسه قائماً قیمتلرندن مقطوعاً قیمتلرینی بالتنزیل باقی مبلغ ایله برابر اشجار مقطوعه‌یی دخی آلیقور .

مثلا اشجار قائم اوله‌رق باغچه‌نك قیمتی اون بیك وبلا اشجار قیمتی بش بیك واشجار مقطوعه‌نك قیمتی ایکی بیك غروشه اولسه صاحبی مخیردر دیلرسه اشجار مقطوعه‌یی قاطعه ترك ایله بش بیك غروش آلور . ودیلرسه اوچ بیك غروشله برابر اشجار مقطوعه‌یی دخی آلیقور .

اشجارك قائماً قیمتی ایله مقطوعاً قیمتی بیننده تفاوت بولنماز اینه

صاحبی اشجار مقطوعه‌یی آلیقویمق ایستدکده قاطعدن برشی آله‌ماز.
بوماده ٩١٨ نجی ماده ایله مآلاً متحددر .

٩٢١ ماده بر کیمسه مظلوم اولمغله آخره ظلم ایتمکه صلاحیتی اوله‌ماز.

بوماده قواعد کلیهٔ فقهیه‌دندر . ١٩ نجی ماده‌ده محرر [ضرر ومقابله بالضرر یوقدر] قاعده‌سیله مآلاً متحد اولوب [لاضرر ولاضرار] حدیث شریفندن مأخوذدر .

ظلم؛ لغتده برشیٔ موضعنك غیری یه وضع معناسنه اولوب اصطلاحده؛ مغایر شرع عالی ایشلنان شیئه اطلاق اولنور که عدلك مقابلیدر.

مادهٔ‌مزبوره شرحنده تفصیل اولندیغی اوزره ظلم فی حدذاته مستحق ازاله اولوب انجق ازالهٔ ظلم واحقاق حقه حکومت مأمور اولدیغندن بوکا مأمورین حکومتدن ماعداسنك یعنی مظلوم اولانلرك صلاحیتی اوله‌ماز بناءً علیه بر کیمسه مظلوم اولمغله مدافعهٔ مشروعه قبیلندن اولمقسزین ظالمه قارشو مقابله‌ده بولنسه ظلم ایتمش اولور . چونکه ظلم حرام قطعی واثم عظیم اولدیغندن هیچ بر وجهله حکمی تبدل ایتمز. شوحالده مظلومیت جواز ظلمی موجب اولماز .

مثلا بری دیکرینك مالنی اتلاف ایتمکله اودخی بالمقابله آنك مالنی اتلاف ایتسه ایکیسی دخی ضامن اولدیغی کبی برقبیله‌دن بری دیکر قبیله‌دن برشخصك مالنی اتلاف ایتمکله اودخی اولکی قبیله‌دن دیکرینك مالنی اتلاف ایلسه هربری تلف ایتدیکی مالی ضامن اولور . نته‌کیم برکیمسه الدانوبده آخردن برقلب اقچه‌السه انی بشقه‌سنه سورمکه صلاحیتی اوله‌ماز .

مجله جمیتنجه افراد قبائل بیننده وقوعبون اتلافاتدن بحث اولنمسندن مقصد چونکه بر قبیله افرادندن بری دیکر قبیله افرادندن برینك مالنی

اتلاف ویاغصب ایتسه بو فعلندن طولایی منسوب اولدیغی قبیله افرادینك کافه‌سی مسؤل طوتیله‌رق مال صاحبنك کندو مالنه مقابل قبیلهٔ مزبوره افرادندن هر کیم اولور ایسه اولسون برینك مالنی اتلاف ویاغصب ایتمسی بین القبائل متعامل اولمغله بونك غیر مشروع ایدوکنی بیاندر .

فصل ثانی

تسبباً اتلاف بیانده‌در

۹۳ نجی ماده‌ده محرر قاعده‌یه نظراً [متسبب متعمد اولمدقجه ضامن اولماز] چونکه مادهٔ مزبوره شرحنده بیان وتفصیل ایدلدیکی اوزره تسبب ذاتاً ضعیفدر تعمداً اولور ایسه علت حکمنده اولور. قاعدهٔ مزبوره‌یه متفرع اولان بو فصلك مندرجاتندن واضحاً اکلاشیلور .

۹۲۲ ماده برکیمسه تسبباً برینك مالنی اتلاف یاخود قیمتنی تنقیص ایتسه یعنی کندوسنك فعلی برمالك تلفنه یاخود نقصان قیمتنه سبب مفضی اولسه ضامن اولور .

لکن متسببه ضمان ترتب ایتمك ایچون سبب ایله حکم اراسنه تخلل ایدن علتك امور طبیعیه‌دن اولمسی لازمدر .

مثلا بری دیکر کمسنه‌نك اثوابنه صاریلوبده مجادله ایدرکن اول کمسنه‌نك اوزرندن برشی دوشوب تلف اولسه یاخود سقطلانسه صاریلان کیمسه ضامن اولور .

اوزرندن دوشن شیئك مثلا ساعتك تلف اولمسنه علت «دوشمك» ایسه‌ده سببه مضاف امور طبیعیه‌دن یعنی متسببك صارلمسی دوشمسنه سبب طبیعی اولدیغندن صاریلان کیمسه‌یه ضمان لازم کلیور .

وکذا برکیمسه دیکرك ترلا وباغچه‌سنك صوینی بغیر حق سد ایدوبده

مزروعات ومغروساتی قورويوب تلف اولسه ياخود صويی طاشيروبده ديكرك ترلاسنی صوباصه‌رق مزروعاتی تلف اولسه اول كيمسه ضامن اولور.

صويك سدی يالكز صويی غصب اولوب مزروعاتی غصب اوليه‌جغی وبناءً عليه صويی سدايدنه مزروعات ومغروساتك قوريمسندن طولايی ضمان لازم كليه‌جكی اكثر كتب فقهيه‌ده محرر ايسه‌ده مزروعات ومغروساتك قوريمسنه صويك سدی سبب اولديغندن بحثله ضمانك لزومی حقنده صاحب مذهبدن روايت بولنديغندن شيخ الاسلام مرحوم ابوالسعود افندی حضرتلری ضمان ايله افتا ايتمش اولمسنه مبنی مجله جمعيتنجه دخی بو صورت اختيار اولنمشدر .

[بغير حق] تعبيری احترازی اولوب بحق سد ايتمش ايسه ضمان لازم كلمز .

§

صويی طاشيرميوبده كندی ترلا وياباغچه‌سنه صاليوير ديكی صو منفذ بوله‌رق ديكرك ترلا ويا باغچه‌سنی باصوب مزروعات ومغروساتی افساد ايلسه نظر اولنور :

اكر بر معتاد صويی صاليويروبده مطلع اولمديغی منفذدن جريان ايدوب كندوسنك تعمدی بولنمامش ايسه ضمان لازم كلمز .

اما صويی معتادك فوقنده صاليويرمش ياخود كندو ترلا ويا باغچه‌سی موقعاً ديكرلرندن يوكسك اولوبده مسنات ياپمامش ويا مسناتك ييقلمش محلنی ويا حاصل اولان ثنيه‌يی بيلديكی حالده قپامامش اولمسندن طولايی صو باصه‌رق مزروعات ومغروساتی اخلال ايدر ايسه ضمان لازم كلور .

شويله كه : مذكور ترلا ويا باغچه بر كره مزروع ويا مغروس وبر كره‌ده غير مزروع ويا غير مغروس اوله‌رق تقويم ايدلوب ايكی

قيمت بيننده‌كى فضل وتفاوت نه ايسه انى ضامن اولور .
مسنات وثنيه ؛ ١٠٥٠ نجى ماده‌وشرحنده تعريف اولنمشدر .
كذلك بر كيمسه ديكرينك آخورينك قاپوسنى آچوبده ايچنده‌كى حيوان فرار ايله ضايع اولسه ياخود قفسنك قاپوسنى آچوبده ايچنده‌كى قوش اوچسه ضامن اولور .
آخور وقفسك قاپولرينك آچيلمسى حيوانك فرار ايله ضايع اولمسنه وقوشك اوچمسنه سبب اولمش ايسه‌ده سبب ايله حكم اراسنه حيوانك فرارى وقوشك اوچمسى كبى برفعل اختيارى حيلولت ايتمشدر. شيخين حضراتنه كوره هرنقدر حيوانات ذى عقل دكلسه‌ده عقللرى اولمامق اختيارلرينه منافى اولمديغندن بونلرك اختيارلرى صحيح اولوب حيوانك قاچماسى وقوشك اوچماسى ممكن ومتصور اولديغى وبناءً عليه سبب علته مضاف اولمديغى بيانيله متسببه ضمان لازم كلميه‌جكى رأينده بولنمشلر ايسه‌ده امام محمد حضرتلرى حيوان فراره وقوش اوچمغه طبعاً مجبور اولديغندن آخور قاپوسنك آچيلمسى حيوانك فرارينه وقفس قاپوسنك آچيلمسى قوشك اوچمسنه مفضى اولديغندن بخله قاپويى آچانه ضمان ترتب ايده‌جكنى بيان ايتمش ومجله جمعيتنجه دخى بو صورت اختيار اولنمشدر . الحق اختلاف واقع متسببينك آخورك ويا قفسك قاپوسنى آچوبده‌بشقه برشى ياپمديغى تقديره كوره اولوب قاپويى چمغله برابر حيوان ويا قوشى تحريك ايتديكى صورتده بالاتفاق ضمان لازم كلور .
اما قاپويى آچوبده حيوان وقوش فرارايتمكسزين بريسى كلوب اخذ ايلسه اولنه‌جق معامله ٩٢٥ نجى ماده‌ده محرردر .

٩٢٣ ماده بر ينك حيوانى بر كيمسه‌دن اوركوبده فرار

ایله ضایع اولسه ضمان لازم کلمز . اما اول کیمسه حیوانی قصداً اورکتمش ایسه ضامن اولور .

وکذا برصیاد آوه تفنك آتوبده سسندن دیکرك حیوانی اورکه‌رك فرار ایدرکن دوشوب تلف یاخود آیاغی سقط اولسه ضامن اولماز . اما حیوانی اورکتمك قصدیله تفنك آتمش ایسه ضامن اولور . ۹۳ ماده‌یه باق .

برنجی مثاله کوره حیوانك ضایع وایکنجیسنه کوره تلف یاسقط اولمسنه علت اولان فراری امور اختیاریه‌دن اولدیغی کبی متسبب حیوانی قصداً اورکتمامش واورکوتمك قصدیله تفنك آتمامش اولدیغندن کندوسنه ضمان لازم کلیور . فقط سبب واقع قصده مقرون اولور ایسه علت اولمش اوله‌جغندن لازم کلور . ۹۳ نجی ماده شرحنده ایضاحات مندرجدر .

۹۲٤ ماده تسببك بروجه‌بالا موجب ضمان اولمسنده تعدی شرطدر .

یعنی متسببك برضرری ضامن اولمسی اول ضرره مفضی اولان فعلی حقسز اوله‌رق ایشلمش اولمسی ایله مشروطدر :

مثلا برکیمسه بلا اذن ولی الامر طریق عامده برقویی قازوبده اورایه دیکرك حیوانی دوشه‌رك تلف اولسه ضامن اولور .

۹۰ نجی ماده شرحنده بیان وتفصیل ایدلدیکی اوزره افراد طرفندن خودبخود طریق عامده تصرف غیر جائزدر بناءً علیه قویی

قازمق تعديدر بونكله برابر قويينك قازلمسى شرط هلاكى ايجاب ايتمشدر. هر نه قدر حيوانك تلف اولمسنه قويى يه سقوطى علت وقويى يه طوغرى يورومسى سبب اولمش ايسه ده ارض مانع سقوط ايدى . قويى قازان كيمسه طوپراغى ازاله ايله رفع مانع ايتديكندن علت حكمك شرطنى ايجاد ايتمكله كندنده علت شبهه سى اولان سبب اولمش اولور . زيرا حكم بونك نزدنده حاصل اوليور . وبوكا مبنى ضمان لازم كلور ، فقط اذن ولى الامر ايله قازمش ايسه ضمانى موجب اولماز زيرا جواز شرعى ضمانه منافى اولور .

اما كندو ملكنده قازمش اولديغى قويى يه ديكرك حيوانى دوشه رك تلف اولسه ضامن اولماز .

چونكه هركس كندو ملكنده كيف مايشا تصرف ايدر. ۱۱۹۲

۹۲۵ ماده بر شيئك تلفنه سبب اولان بر ايش ايشلنمش اولديغى حالده آره يه برفعل اختيارى حيلولت ايلسه يعنى بشقه بر كيمسه اول شيئ مباشرةً اتلاف ايتسه اول فعل اختيارى صاحبى اولان فاعل مباشر ضامن اولور . ۹۰ ماده يه باق .

مثلا بر كيمسه ديكرك آخورينك قاپوسنى آچوبده ايچنده كى حيوان فرار ايتمكسزين بشقه سى كلوبده اخذ واتلاف ايتسه مباشر متعمد اولديغندن انك ضامن اولمسى لازم كلوب قاپويى آچان متسببه ضمان لازم كلمز زيرا مادهٔ سابقه ده بيان قلنان علت شبهه سى اولميوب سبب عاديدر . قاعدهٔ مباشر ايله متسبب مجتمع اولدقده حكم مباشره مضاف قلنور .

§

٩٢٣ ، ٩٢٤ ، ٩٢٥ نجی مادەلردن مستفاد اولدیغی اوزره تسبیبك موجب ضمان اولمسنده اوچ شرط واردر. ایکیسی وجودی اوچنجیسی عدمیدر وجودی اولانلر تعمد ایله تعدیدر . عدمی اولانی سبب مفضی اولان فعل ایله تلف اراسنه برفعل اختیاری حیلولت ایتمامکدر. بو اوچ شرطدن بری بولنماز ایسه تسبب موجب ضمان اولماز. مثاللری انفاً ذکر اولندی .

شو قدرکه تعدی قصدی متضمن و مستلزم اولدیغندن تعدی بولننجه آرتق قصد آرانمز. فقط قصد تعدی یی مستلزم اولمدیغندن قصد بولندیغی حالده تعدی بولنماز ایسه ضمان لازم کلمز .

فصل ثالث

طریق عامده احداث اولنان شیلره دائردر

بو فصلك مندرجاتی دخی متسبباً اتلافه متدائردر .

٩٢٦ ماده هرکسك طریق عامده حق مروری واردر. فقط بشرط السلامه در .

یعنی ممکن التحرز اولان حالاتده بشقه سنه ضرر ویرمامك شرطیله مقیددر. طریق عام عموم ایچون کشاده اولمغله جمیع ناس انده شریکدرلر. مرور ایله هرکس حقنی استیفا ایدر . احتراز ایله حق دیکره رعایت ایتمش اولور . بو صورتده برکیمسه ممکن التحرز اولان حالاتده شریکلرینك حقنده و ممکن التحرز اولمیان حالاتده کندی حقنده تصرف ایلمش اولور. اکر شرط سلامت ایله تقیید ایدلمیوبده علی الاطلاق مرور تجویز ایدیله ایدی دیکرلرینك حقنه رعایت ایدلمامش

اولوردی. واکر مطلقا یعنی ممکن التحرز اولمیان حالاتده دخی سلامت شرط اولیدی باب تصرف سد ایدلمك لازم کلوردی .

بناءً علیه طریق عامده برحمالك آرقه‌سنده‌کی یوکی دوشوبده برینك مالنی تلف ایتسه حمال ضامن اولور .

حتی یوك دوشدکدن صکره یرده ایکن برینك ایاغی ایریشوبده برعضوی جریحه‌دار اولسه ٩٢٧نجی ماده‌یه نظراً ضررینی ضامن اولور . زیرا طریق عام اوزرینه وضع ایدن حمال اولمغله اثر فعلی هنوز منقطع اولمامشدر .

فقط برکیمسه‌نك باشندن فسی دوشوبده برضرر ایراث ایتسه ضمان لازم کلمز .

بوایکی مسئله بیننده‌کی فرقك سببی شودرکه: انسان محمول اولدیغی شیئ محافظه مجبوریتنده اولوب انك وصف سلامتله تقییدنده مشقت یوقدر. اما لابس اولدیغی شیئ وصف سلامتله تقییدده مشقت اولدیغندن انی محافظه مجبوریتنده دکلدر .

نته‌کیم تیمورجی دکاننده تیمور دوکرکن قیغلجم صچرایوبده طریق عامده مرور ایدن برکیمسه‌نك البسه‌سنی احراق ایلسه تیمورجی ضامن اولور .

زیرا قیغلجیمنك طریقه تجاوزینی مانع برشی یاپمدیغندن طولایی تعدی ایتمش اولور .

٩٢٧ ماده اذن ولی الامر اولمدقجه کمسنه طریق عامده بیع وشرا ایچون اوتوره‌ماز. وبلا اذن برشی وضع واحداث ایده‌مز. وایدرسه آندن تولد ایدن ضرر وزیانی ضامن اولور.

برکیمسه‌نك طریق عامده مروری بشرط السلامه اولنجه بومثللو

تصرفاتنك اصلا جائز اولمیه‌جغی ویاپدیغی حالده تولد ایده‌جك ضرری ضامن اولمق لازم كله‌جكی اولویتله ثابتدر .

بناءً علیه بر كیمسه طریق عام اوزره كراسته یاطاش ییغوبده اوزرینه دیكرینك حیوانی باصوب سورچه‌رك تلف اولسه اول كیمسه ضامن اولور .

فقط حیوان اول كراسته‌دن اوركه‌رك قاچار ایكن برشیئك تلفنه سبب اولسه ضمان لازم كلمز §

بر كیمسه‌نك اولوجهله ییغمش اولدیغی طاشلری بشقه‌سی آلوبده دیكر محله وضع ایتسه وبعده برحیوان باصوب تلف اولسه ضمان طاشك محلنی دكیشدیرن كیمسه‌یه ترتب ایدر. زیرا تحویلیله اولكنك فعلی زائل اولدی .

كذلك بر كیمسه طریق عامه یاغ كبی برقایغین نسنه دوكوبده دیكرك حیوانی قایوب تلف اولسه اول كمسنه ضامن اولور .

قارپوز وقاوون قابوغی كبی شیلری آتمقده دخی حكم بویله‌در §

مع مافیه طریق عام جمله‌نك ملكی اولمغله شخصاً صاحب ملك تعین ایده‌میه‌جكندن اذن ولی الامر ایله یعنی قانوناً بوایشلر ایله موظف اولان بلدیه مامورلرینك ومامورین سائره‌نك مساعده‌سیله تصرف اولنه‌بیلور .

بناءً علیه طریق عامده مضر اولسون اولمسون كیمسه وجوهله تصرف ایده‌مز . انجق مامورین مخصوصه‌سی جانبندن اذن ویریلور ایسه من وجه تصرف ایده‌بیلور. لایق اولان ،ظرف مامورینه‌دن مرور وعبوری سكته‌دار ایتمك كبی مضر شیلره مساعده اولنماملیدر.

§

طریق خاص، اصحابنك مشترك ملكی كبی اولدیغندن انلرك طریق خاصده هرصورتله تصرفلری جائز ایسه‌ده اصحابندن غیری بر كیمسه

اول طريقه برشى وضع ايتسه نظر اولنور . اكر جمله‌سى طرفندن اذن ويرلمش ايسه بوندن طولايى ترتب ايده‌جك ضررى ضامن اولماز. واكر ايچلرنده ولو برينك اذنى يوق ايسه ضامن اولور . ۱۲۲۰

۹۲۸ ماده برينك ديوارى ييقلوبده ديكره بر ضرر ايراث ايتسه ضمان لازم كلمز .

چونكه ديوارك ييقلمسى ايچون صاحبنك تعديسى يوقدر اكر هدمده تسمح ايتمش ايسه هركس كندى ملكنده كيف مايشا تصرف ايده‌بيله‌جكندن ينه ضمانى موجب اولماز .

فقط ييقلان ديوار ابتدا منتظماً انشا ايدلميوبده طريق عام وياخاصه ياخود قومشونك خانه‌سنه طوغرى مائلاً بنا اولنمش ايسه تعدى اولديغندن تقدم وتنبيه سبق ايتمش اولمسه بيله ييقلمسندن ترتب ايدن ضررى صاحبى ضامن اولور . زيرا متعدى اولمشدر .

فقط اولجه اول ديوار مائل انهدام اولوبده اكا ديكر بركيمسه [ديواركى هدم ايت] ديو تقدم وتنبيه ايدوبده ديوارى هدم ايده‌جك قدر وقت كچمش ايسه اول حالده ضمان لازم كلور .

ديوار صاحبى اول ديوارى منتظماً انشا واحداث ايتمش اولديغى جهتله متعدى اولمديغى كبى ديوارك ييقلمسى دخى كندى فعل وتسببى ايله اولمديغندن قياساً ضمان لازم كلمز ايسه‌ده استحساناً تجويز اولنمشدر. چونكه بعد التقدم ديوارك ييقلمسى ضرر عامى موجبدر ضمان ضرر

خاصدر ضرر عامی دفع ایچون ضرر خاص اختیار اولنور .

شو قدر که اول کیمسه حق تقدم وتنبیه اصحابندن اولمق شرطدر .

شویله که اول دیوار اگر قومشونك خانه‌سی اوزرینه ییقلمش ایسه تقدم ایدن کیمسه اول خانه‌نك سکاننden اولملیدر . خارجدن برینك تقدم وتنبیهی مفید اولماز . واگر طریق خاص اوزره ییقلمش ایسه تقدم ایدن کیمسه اول طریقده حق مروری اولان کساندن اولمق لازمدر . واگر طریق عام اوزرینه ییقلمش ایسه هرکیم اولور ایسه اولسون تقدمه حقی واردر .

تقدمك معتبر اولمسی ایچون اشبو برنجی شرطدن بشقه برطاقم شرطلر دها اولمغله بیان قلنور . شویله که :

ثانیاً تقدم ایدن شخصك اهلیتی یعنی عاقل ممیز اولمسی شرطدر . بالغ اولمسی شرط دکلدر . بناءً علیه صبیٔ غیر ممیز ومجنونك تقدمی صحیح ومعتبر دکلدر .

ثالثاً تقدم اولنان کیمسه‌نك مذکور دیواره تصرفه وانی ییقمغه شرعاً ولایت واقتداری اولملیدر . چونکه اقتدار تصرفی اولمیان کیمسه‌یه تقدم عبثدر .

بناءً علیه مرتهن ومستأجر ومستعیر ومستودعه وقوعبولان تقدم

وتنبيه اصلا فائده ويرمز زيرا بونلر ديوارك صاحبي اولمديغندن ييقمغه صلاحيتدار دكلدرلر. ومالك اصلي يه تقدم اولنمديغندن اوده وقوعبولان ضرري ضامن اولماز .

اما صاحبلرينه مثلا راهنه تقدم صحيحدر . زيرا راهنك ديني ادا ايله رهني فكه وديواري اصلاحه اقتداري دركاردر .

ديوار صغيرك ويا وقفك مالي ايسه ولي ياوصي ويا متولي يه تقدم اولنمايدر . ممالك دولت عليه‌ده متعارف اولان اجارتينلو مسقفات ومستغلات موقوفه‌دن برينك ديواري مائل انهدام اولدقده قنغي وقفدن ايسه اول وقفك متوليسنه تقدم اولنمليدر . بالاجارتين مستأجري بولنان كيمسه‌يه تقدم فائده ويرمز . اما ابنيه‌سي ملك وعرصه‌سي مقاطعه‌لو وقف اولور ايسه اوصورتده ابنيه صاحبنه تقدم اولنمليدر . عرصه وقفنك متوليسنه تقدم فائده ويرمز .

رابعاً تقدم اولنان كيمسه‌نك ديوار حقنده تصرفه اقتداري مذكور ديوار منهدم اولنجيه قدر باقي اولمليدر . ديواري ييقمقسزين زائل اولسه تقدمك حكمي قالمز .

مثلا مائل انهدام اولان ديوارك صاحبي بعدالتقدم قبل الانهدام ديواري آخره بيع ويا هبه وتسليم ايله ملكندن اخراج ايتسه ياخود جنون مطبق ايله مجنون اولسه ويا تقدم اولنان ذات ولي يا وصي ويا متولي اولوبده وفات ايتسه ويا عزل اولنسه وياخود تحت وصايتنده بولنان چوجق بالغ ومجنون عاقل اولسه تقدمك حكمي قالمز .

كذلك مذكور ديوار تقدم اولنان ذاتك ملكندن چيقدقدن صكره ينه آنك ملكنه عودت ايتسه باطل اولان تقدم عودت ايتميوب يكيدن تقدم لازمدر .

مثلا خيار عيب ايله رد اولنسه كرك بانرضا وكرك حكم حاكم ايله رد اولنمدن اولكى تقدم عودت ايتمز . خيار شرط وخيار رؤيت ايله ردده دخى حكم بويله‌در .

انجق بايع خيار شرط ايله مخير اولوبده بيعى فسخ ايتدكدن صكره ديوار منهدم اوله‌رق برضرر ايراث ايتسه ضمان لازم كلور .

خامساً ديوار مائل انهدام اولمليدر . مائل انهدام اولمزدن اول اكا تقدم صحيح اولمديغندن بعده منهدم اوله‌رق بر ضرر ترتب ايتسه نه ابتداءً ونه‌ده انتهاءً تعدى بولنمديغى جهتله ضمان لازم كلمز .

نته‌كيم اوزون برديوارك برقسمى مائل انهدام اولوب ديكر قسمى مائل انهدام اولمديغى حالده تقدم اجرا اولندقدن صكره مائل انهدام اولميان قسمى منهدم اوله‌رق برضرر ايراث ايتسه ضمان لازم كلمز .

سادساً تنبيه وتوصيه طريقيله تقدم اولنمليدر .

شويله كه : بر كيمسه‌نك ديوارى مائل انهدام اولدقده ديكر كمسنه آنك صاحبنه خطاب ايدرك « سنك بوديوارك انهدامه يوز طوتمش ياخود تهلكه‌لى وقورقنج برحاله كلمش يقلوبده برشى تلف ايتمسون آنى نقض ايت » مألنده برسوز سويلمليدر . مشورت طريقيله اولور ايسه يعنى يالكز « ديوارى نقض ايت » ياخود « لايق اولان سن بو ديوارى نقض ايتمليسك » كبى سوزلر تقدم عد اولنميه‌جغندن بويله برسوز سويلدكدن صكره . وياخود هيچ تقدم اولنمدن منهدم اولسه ضمان لازم كلمز .

تقدمك حاكم معرفتيله ياخود شهود مواجهه‌سنده اولمسى شرط دكلدر . فقط ايلروده حائط مائلك انهداميله تلف وقوعنده صاحبنك تقدمى انكار ايتمك احتماله مبنى حين تقدمده اعلان واشهاد اولنمليدر .

سابعاً بعدالتقدم هدم ايديله‌جك قدر زمان كچمليدر . مادهٔ مشروحه‌ده [هدم ايده‌جك قدر] عباره‌سيله بوكا اشارت اولنيور . بناءً عليه ديوار وقت كچمدن منهدم اولور ايسه ضمان لازم كلمز . زيرا انسان برشيدن مسئول اولمق ايچون آني فعل وتركه مقتدر اولمليدر . حتى ترك مجرد نه باعث ممدوحيت نه‌ده موجب عقوبت اولور .

تقدم مائل انهدام اولان ديواره مخصوص ومنحصر دكلدر . سائر شيلرده دخي جاري اوله‌جغي ٩٢٩ نجي ماده‌دن منفهم اولور . بوبابده قاعده شودر : بني آدمك تلفي ملحوظ اولان هرشيده تقدم مفيد وموجب ضماندر . بعدالتقدم برانسان تلف اولسه تقدم اولنان كيمسه ديتني ضامن اولمق لازم كله‌جكي كبي بوكا تبعاً اموالك دخي ضماني ايجاب ايدر .

اما يالكز مالك تلفي ملحوظ اولان شيئه تقدم مفيد وموجب ضمان اولماز .

§

منهدم اولان ديوارك صاحبي متعدد مثلا بش نفر اولوبده يالكز برينه تقدم وقوعبولمش ايسه او كيمسه ضررك خمسني ضامن اولور .

واقعا برحصه‌يه مالك اولان كيمسه هدمه مقتدر اوله‌مز ايسه‌ده ديكر شريكلرينه اخطار وهدم ايتمدكاري حالده ١٣١٨ نجي ماده موجبنجه حاكمه بالمراجعه نقض وهدم ايتمك اوزره جبر ايتديره‌بيله‌جكندن اولوجهله اخطار ويا مراجعت ايتمديكندن طولايي ضامن اولور .

§

عمومه‌عائد برضررك عاجلاً دفعي حقوق عموميه‌دندر . بناءً عليه بومقوله‌ضررك دفعي‌ايچون امهال وتأجيل‌شرعاً صحيح ومعتبر دكلدر .

مثلا بر کیمسه‌نك دیواری طریق عامه طوغری انهدامه متوجه اولدقده صاحبنه تقدم اولنوب بعده حاکم یاخود تقدم ایدن شخص طرفندن اول دیوارك نقضی ایچون صاحبنه لزوم شرعیسندن زیاده مهل ویرلسه صحیح ومعتبر دکلدر .

بنابرین وقت تقدمدن اعتباراً دیواری نقض ممکن اوله‌بیله‌جك قدر برمدت مرور ایدوب لکن هنوز مهل مذکور منقضی اولمقسزین دیوار ییقلوبده عمومه عائد برضرر ایراث ایتسه صاحبی ضامن اولور.

اما شخصه مخصوص اولان برضررك دفعنده اول شخصك امهال وتأجیلی صحیح ومعتبردر .

مثلا دیوار بر آدمك خانه‌سی اوزرینه طوغری انهدامه میل ایتدکده اول آدم بعدالتقدم دیوارك نقضی ایچون صاحبنه بر خیلی مدت مهل ویروب بو اثناده دیوار ییقلسه ایده‌جکی ضرری صاحبی ضامن اولور .

فصل رابع

جنایت حیوان حقنده‌در

٩٤ نجی ماده‌ده محرر قاعدهٔ کلیه اقتضاسنجه حیوانانك کندولکندن اوله‌رق جنایت ومضرتی هدر اولدیغنه وبو فصل مندرجاتندن اکلاشیله‌جغی وجهله حیوانانك ایقاع ضرر ایتمسنه بر کمسنه متعمداً سبب اولنجه ضررینی ضامن اولور ایسه‌ده بو صورت تضمین ضرر مالیدن عبارت بولندیغنه کوره [جنایت حیوان] دن مقصد حیوانانك ایقاع ایلدیکی ضرر مالی دیمکدر .

٩٢٩ ماده برحیوانك كندولكندن اولەرق ایتدیكی ضرری صاحبی ضامن اولماز . ٩٤ مادەیە باق .

مذكور ماده شرحنده محرر اسبابه مبنی حیواناتك كندولكندن اولەرق جنایت ومضرتی هدردر . صاحبنه ضرر ترتب ایتمز .

فقط برحیوان بركیمسەنك مالنی استهلاك ایدركن اول حیوانی صاحبی كوروبده منع ایتمز ایسه ضامن اولور .

زیرا حیوانك نفعی اكا عائد ومنعی ممكن ایكن منع ایتامسی استهلاكه سبب تعمدی اولەجغندن ضمان لازم كلور . اما بشقەسی كوروبده منع ایتمسه ضمان لازم كلمز . زیرا حیوانك نفعی اكا عائد اولمدیغی كبی منعنده صلاحیتدار اولمدیغندن حیوانك فعلی اكا نسبت اولنەمز .

وبرده ثورنطوح یعنی سوسكن اوكوز وكلب عقور یعنی طالاییجی كلب كبی ضرری متعین برحیوان اولوبده صاحبنه محلەسی یا قریەسی اهالیسندن بری [حیوانی ضبط ایت] دیو تقدم ایتمشیكن صاحبی صالیویروبده بركمسنەنك حیوانی یا دیكر مالنی تلف ایتسه صاحبی ضامن اولور .

تلف نفسه مفضی هر خصوصده تقدمك مفید وموجب ضمان اولدیغی ٩٢٨ نجی ماده شرحنده بیان قلنمشیدی . §

مادۂ مشروحەدن مستبان اولدیغنه كورەحیواناتك كندولكندن اولەرق جنایت ومضرتی هدر ایسەده صاحبنك تعدی ویا تقصیری

وياخود تسببي ايله حصوله كتورديكي ضرر هدر اولميوب صاحبنه ضمان لازم كلور .

٩٣٠ ماده بركيمسه كرك راكب اولسون وكرك اولمسون كندو ملكنده ايكن حيوانى اوك آياغى ياخود باشى ويا قويروغى ايله چارپه‌رق وياخود آرقه آياغيله دپه‌رك آخر كمسنه‌يه ضرر ايتسه صاحبي ضامن اولماز .

صاحبنك حيوانى اوراده بولنديرمسى آخر كمسنه‌يه ضرر ايقاعنه سبب اولمش ايسه‌ده قاعدةً هركس كندى ملكنده كيف مايشا تصرف ايده‌بيله‌جكنه نظراً حيوانى اوراده بولنديرمسى صلاحيت مشروعه‌سنه مستند اولمغله سبب مذكورده تعمد بولنه‌مز ومتسبب متعمد اولمدقجه ضمان لازم كلمز .

٩٣١ ماده بركيمسه ديكرك ملكنه حيوانى ادخال ايتدكده صاحبنك اذنيله ادخال ايتمش ايسه كندو ملكنده بولنمش كبي عد اولنه‌رق مادۀ آنفه‌ده بيان اولنان صورتلرده حيوانك جنايتنى ضامن اولماز . زيرا متعدى دكلدر .

واكر صاحبنك اذنى اولمقسزين ادخال ايتمش ايسه كرك راكب اولسون وكرك قائد يعنى يديجى ويا سائق يعنى سوريجى اولسون وكرك حيوانك يانده بولنمسون هرحالده

اول حیوانك ایتدیکی ضرر وزیانی ضامن اولور .

حیوانی بلا اذن آخرك ملكنه ادخال ایتمسی تعدی اولمقله ٩٣٦ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله کندوسی راکب اولدیغی حالده حیوان اوكو یا آرقه آیاغی ایله برشیئه باصوب تلف ویا ماده‌مزبوره‌ده بیان قلنان صورتلردن ماعدا بر سببله ضرر ایدر ایسه متسبب متعمد اوله جغندن ضمان لازم کلور .

اما حیوان بوشانوبده کندولکندن اوله‌رق برینك ملکنه دخول ایله برضرر ایتسه صاحبی ضامن اولماز .

بو تقدیرده صاحبی نه مباشر ونه‌ده متسبب متعمددر . §
بر کیمسه کوپکنی آوه صالدیروب کندوسیده بلا فاصله آرقه‌سی صره کیتسه وبو آرالق کوپك بر ضرر ایلسه او کیمسه ضامن اولور .
اما آو ایچون بر طوغان صالدیرسه‌ده طوغان برضرر ایتسه ضامن اولماز . چونکه طوغان کوپك کبی سوق اولنه‌مز .

٩٣٢ ماده هر کسك طریق عامده حیوانیله دخی مروره حقی واردر . بناءً علیه برکیمسه طریق عامده حیوانه راکب اولوب کیدرکن ممکن التحرز اولمیان ضرر وزیانی ضامن اولماز .

مثلا حیوانك آیاغندن توز وچامور صچرایوبده دیکرك البسه‌سنی لکه‌دار ایلسه یاخود آرقه آیاغیله دپوب ویا قویروغیله چاربوبده برضرر ایتسه ضمان لازم کلمز .

توز وچامور صچرامق ضرورت سیر وحرکتدن و آرقه آیاغیله دیمسی ویا قویروغیله چارپمسی را کبی ایچون ممکن التحرز اولمیان حالاتدندر .

اما مصادمه‌سندن یا اوك آیاغیله یاخود باشیله چارپسندن وقوعه کلان ضرر وزیانی راکب اولان کیمسه ضامن اولور .

[مصادمه] حیوانك جسدینك برینه چارپمسی دیمکدر . [اوك آیاغیله] قیدی احترازی دکلدر . ۹۳۶ نجی ماده‌دن منفهم اولدیغنه کوره آرقه آیاغیله‌ده چارپسه‌را کب وقوعه کلان ضرری ضامن اولور . چونکه آیاق چارپسندن مقصدیورر کن آیاغنك برشیئه اصابت ایتمسی دیمکدر . آرقه آیاغیله دیمك کبی اولمیوب ممکن الاحتراز اولدیغندن ضمانی موجبدر .

حیوانك ایصیرمسیله حاصل اولان ضرر دخی بو قبیلدندر .

کذلك حیوانك آیاغندن صچرایان بیوك طاش اولورسه ضمانی موجب اولور . زیرا بونك صچرامسی صاحبنك معتاددن زیاده ویا دقت ایتمیه‌رك سورمسندن نشأت ایدرکه بوده تعدیدر .

هر نقدر ضرر حیوانك فعلیله حاصل اولیور ایسه ده حیوان راکب اولان کیمسه‌نك طبیعتنه کوره حرکت ایدر . حیوانی بومقوله افعالدن منع ایله ضرردن تحرز ایتمك ممکن اولدیغی حالده راکبك منع ایتمامسی ضررك وقوعنه‌سبب اولمشدر . وبو سبب ایله فعل بیننه حیلولت ایدن علت که حیوانك چارپمسی وایصیرمسی کبی شیلردر . راکبك منع ایتمامسی حسبیله علت مزبوره سببه مضاف واندن مستفاد اولدیغندن بوراده سبب علت حکمنده اولمش اولورده اثر فعل کندینه مضاف وبناءً علیه راکب ضامن اولور .

لکن حیوانك ایصیرمسیله حاصل اولان جرحدن طولایی راکبنه فاعل کبی جزا تعیین قلنماز یعنی بروجه محرر سبب علت مقامنه قائم اولیور ایسه‌ده جزا ایچون کافی اولمیوب مباشرت بولنمق شرطدر . بو حالده عدم تقیدندن طولایی تعذیر اولنه‌بیلور . بناءً علیه حیوانك ایصیردیغی کیمسه وفات ایدوبده راکبك دخی مورثی اولسه حق ارثدن محروم اولماز .

۹۳۳ ماده طریق عامده قائد وسائق دخی راکب کبیدر .

یعنی انلر دخی انجق راکبك ضامن اولدیغی ضرری ضامن اولورلر .

مثلا بر حیوانی بریسی چکوب کوتوردیکی یاخود سوق ایتدیکی حالده برضرر ایتسه بو ضرر حیوانه بری راکب اولدیغی حالده ایقاع ایدلمش فرض اولندقده راکب ایچون ضمانی موجب ایسه قائد ویا سائق دخی ضامن اولور .

[انجق] تعبیرندن مستبان اولدیغنه کوره راکب ایچون ضمانی موجب اولماز ایسه قائد ویا سائق ایچون دخی اولماز . §

بر حیوانی بری یدەیوب ودیکری سوق ایتدیکی حالده بر ضرر ایتسه موجب ضمان اولدیغی حالده مناصفةً ضامن اولورلر .

فقط برکیمسه‌نك راکب اولدیغی حیوان دیکر کمسه‌نك دورتمسندن یاخود ضرب ایتمسندن ناشی اورکوبده برشی تلف ایتسه نظر اولنور . اکر حیوان آیاقلریله‌اوشیئه باصه‌رق تلف ایتمش ایسه‌هر نقدرحیوانك باصمسنه دورتن ویا ضرب ایدن کیمسه متعدی اولمش ایسه‌ده تلف واقع راکبك ثقلتنه مستند اولدیغندن مناصفةً ضامن اولورلر .

واکر اوك وآرقه آیاغی ویا باشی ایله چارپه‌رق ویاخود مصادمه ایدرك اوشیئی تلف ایتمش ایسه دورتن ویا ضرب ایدن کمسنه تلفنه

متسبب متعمد اولدیغندن ضامن اولور . راکبه بر شی لازم کلمز .

٩٣٤ ماده برکمسنه‌نك طریق عامده حیوانی طوردیرمغه یاخود باغلامغه حقی یوقدر.

حیوانی طوردیرمقسزین طریق عامـدن مرور ممکن اولمغله طوردیرمق ویاباغلامق هر کسك حائزاولدیغی حق مرورك ضروریاتندن اولمدیغی کبی ضرر جهتندن مروره مساوی ویا اهون اولمیوب بلکه مافوقنده‌در . زیرا مرورده بر نقطـه‌ده دوام اولمدیغی حالده بونلرده دوام اولدیغندن بشقه‌سنك مرورینه مانع اوله بیلور . بناءً علیه طریق عامده حیوانی طوردیرمق ویا باغلامق دلالت نص ایله مروره الحاق ایدیله‌مز .

بناءً علیه برکیمسه طریق عامده حیوانی طوردیرسه یاخود باغلاسه کرك اوك ویا آرقه آیاغیله دپسون وکرك سائر صورتله ضرر ایتسون اول کیمسه هرحالده اول حیوانك جنایتی ضامن اولور .

اما روث ویا بول ایچون حیوانی طوردیرسه ضمان لازم کلمز . زیرا اکثر حیوان طوردیرلمدیجه بوفعللری اجرا ایده‌مز. ضرورتلر دخی ممنوع اولان شیئ مباح قیلار .

کذلك حیوانی ازدحامدن یاخود سیروحرکته مانع اوله‌جق دیکر برسببدن ناشی طریق عامده طوردیرمغه مجبور اولورایسه کیرودونمك ویا آرالرندن کچوب کیتمك ممکن ایسه ضمان لازم کلور. دکلسه لازم کلمز.

اما آت بازاری وکرا بارکیرلرینك طوردیغی محللر کبی حیوان طورمغه اعداد وتعیین اولنمش اولان یرلر مستثنادر .

یعنی بورالرده حیوانی طوردیرمق جائزدر . بنـاءً علیه صاحبی راکب اولمدیغی حالده طورورکن ایقاع ایتدیکی ضرری ضامن اولماز.

فقط كندوسی راكب ايكن طوران حيوان آياغيله باصوب برشی تلف ايتسه ضامن اولور .

كذلك بومثللو محللرده حيوان سيرايدركن ايقاع ايلديكی ضرری صاحبی ضامن اولوب اولمامقده طريق عامدن فرقی يوقدر .

مادۀ مشروحه‌نك احكامی شهروقصبه وقرا داخلنده كائن طريق عام حقنده‌در . بونلرك خارجنده‌كی طريق عاملرده بركيمسه حيوانی طورديرسه ويا باغلسه كثرت مرور وعبور اولمديغی حالده بأس يوقدر.

٩٣٥ ماده بركيمسه حيوانی باشی بوش طريق عامه صاليويرسه اول حيوانك ايتديكی ضرری ضامن اولور.

بومادّه‌نك حكمی طريق عامه باشی بوش صاليويرلمسی معتاد اولميان آت واستر كبی حيوانات حقنده‌دركه خلاف معتاد صاليويريلديكندن طولايی صاحبی متسبب متعمد اولمش اوليور. اما اوكوز واينك كبی باشی بوش صاليويرلمسی معتاد اولان حيوان برشی تلف ايتسه صاحبی ضامن اولماز .

٩٣٦ ماده بركيمسه‌نك راكب اولديغی حيوان اولك ياخود آرقه آياغيله كندو ملكنده وكرك سائر محلده برشيئك اوزرينه باصوبده تلف ايتسه راكب اولان كيمسه اول شيئی مباشرةً اتلاف ايتمش عد اولنه‌رق هرحالده ضامن اولور .

چونكه مباشر متعمد اولمسه‌ده ضامن اولور راكبك مباشر عد اولنمسنك اسبابی ٩٣٢ نجی ماده شرحنده بيان قلنديی .

٩٣٧ ماده آت كم آلميوبده‌راكبي باشني ضبط ايده‌ميه‌رك برضرر ايتسه ضمان لازم كلمز .

بووجهله حصوله كلان ضرر حيوانك صاحبنه نسبت اولنه‌مز . چونكه بوحالده حيواني يورودن راكبي اولمديغندن حيوانك سيرى راكبه مضاف قلنه‌مز .

٩٣٨ ماده بركيمسه كندو ملكنده حيواني باغلامش اولديغي حالده ديكر بري كلوبده بلا اذن اورايه حيواني باغلاديغي صورتده صاحب ملكك حيواني آني دپوب تلف اينسه ضمان لازم كلمز .

زيرا صاحب ملك بونده نه‌متسبب متعدى نه‌ده مباشردر .
واكر اول حيوان صاحب ملكك حيواني تلف ايتسه صاحبي ضامن اولور .

چونكه بلا اذن حيواني باغلاديغندن متسبب متعمد اولمش اولور .

٩٣٩ ماده برمحلده حيوان باغلامغه حقي اولان ايكي كمسنه حيوانلريني باغلادقلرنده حيوانلرك بري ديكريني تلف ايتسه ضمان لازم كلمز .

مثلا برخانه‌ده مشترك اولان ايكي كشي حيوانلريني برمحله باغلايوبده برينك حيواني ديكرينك حيواني تلف ايتسه ضمان لازم كلمز .

كرك ايكيسيده بردن باغلاسون وكرك برى اول، ديكرى صكره باغلاسون. چونكه بونلر متسبب ايسه‌لرده متعمد دكلدرلر .

۹٤۰ ماده ايكى كشى كندولرينك حيوان باغلامغه حقى اولميان يرده حيوانلرينى باغلايوبده اول باغلايانك حيوانى ديكرك حيوانى تلف ايتسه ضمان لازم كلمز .

چونكه اول باغلايان متسبب اولمدينى كبى مباشرده دكلدر. اول ير كرك طريق عام اولسون وكرك بشقه برير اولسون .

وصكره باغلايانك حيوانى اولكينك حيوانى تلف ايتسه ضمان لازم كلور .

زيرا صكره باغلايان متسبب متعمد اولمش اولور .

§

كتاب الغصب والاتلاف اوزرينه تعلق ايدن ارادهٔ سنيه تاريخى

فى ۲۳ ربيع الآخر سنه ۱۲۸۹

كتاب الغصب والاتلافى ترتيب ايدن مجله جمعيتى هيئتى

امين الفتوى	وكيل الدرس	عمر خلوصى	احمد جودت
السيد خليل	السيد خليل		
قسام عسكرى	عن اعضاء ديوان احكام عدليه		قاضىٔ دار الخلافة العليه
احمد خالد	احمد حلمى		سيف الدين
عن اعضاء جمعيت		مدير معلمخانهٔ نواب	
عبداللطيف شكرى		السيد يونس وهبى	

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب تاسع

حجر واكراه وشفعه بياننده اولوب برمقدمه ايله اوچ بابى حاويدر

بونلرك هربرى كتب سائرۀ فقهيه‌ده مستقل برر كتاب عد اولنمش ايسه‌ده مسائلى قليل اولمسنه مبنى بررباب اولەرق جمله‌سى بو كتابده جمع ايدلمش وكذلك مستقل كتاب اولان احكام المأذون دخى باب اولدە ذكر اولنان مسائل حجر مياننده ايراد قلنمشدر .

مقدمه

حجر واكراه وشفعه‌يه متعلق اصطلاحات فقهيه بياننده‌در

٩٤١ ماده حجر؛ برشخص مخصوصى تصرف قوليسندن منعدر كه بعدالحجر اول شخصه [محجور] دينلور .

حجر ؛ لغتده جيمك سكونيله اولمق اوزره حانك حركات ثلثه‌سى وا كثريا استعمال اولنديغى اوزره فتحيله قرائت اولنه‌رق مطلقا منع معناسنه‌در . اصطلاح فقهاده بروجه محرر سبب حجر ايله متصف اولان شخصك تصرفات قوليه‌سنى حكمسز براقمقدر .

[شخص مخصوص] دن مقصدك كيملر اولديغى ٩٥٧، ٩٥٨، ٩٥٩ نجى ماده‌لرده ذكر وتعداد اولنور .

شو تعريفه كوره حجر [تصرف قوليدن] منع اولوب تصرف فعليدن منع دكلدر . هرنقدر برشخصك برسوز سويلمسنى منع غير قابل اولمغله برابر سويلنان سوز دخى سويلنمامش عد واعتبار اولنه‌مز ايسه‌ده سويلنان سوزك مدلولات شرعيه‌سنى اعتبارسز براقق ممكن وجائزدر . مثلا بيع ، ايجار، كفالت، حواله ، اقرار ، هبه كبى شيلر تلفظ ايله اولور ايسه‌ده مدلولاتى اولان انعقاد ونفاذ كبى آثار مترتبه ظاهرده حساً موجود اولميوب شرعك اعتبارندن عبارت اولمغله سلبى ممكندر .

بناءً على ذلك صبىٔ غير مميز برشى صاتسه اثر ملك اولان ايجاب وقبول كه امر اعتباريدر . صغير غير مميزك محجوريتنه بناءً ايجاب وياقبولك اندن صدورى معتبر اولمديغندن حكمى اولماز .

اماتصرفات فعليه حسه مستنديعنى اثرىظاهرده موجوداولديغندن انسان تصرفات فعليه‌سندن وتعبير ديكرله جوارح اعضاسندن منع اولنه‌ميه‌جغى كبى حكمسز دخى براقيله‌مز مثلا صغير غير مميز برينك مالنى اتلاف ايتسه اثر تلف خارجده حساً موجود اولديغندن تلف اولمامش دينله‌مز. تصرفات فعليه‌يه تصرفات قوليه مثللو اعتبار ايدلمسه مثال مذكوره كوره تلف اولمش اولان برمالى تلف اولمامش فرض ايتمك ايجاب‌ايدركه بوده‌حقايق اشيايى انكاره مؤدى اوله‌رق سفسطه اولور.چونكه اهل حق عندنده حقايق اشيا ثابتدر .

بوحالده‌صغيرك تصرفات فعليه‌سنه حكم‌شرعى ترتبى طبيعى اوله‌رق كندوسنه ضمان لازم كلور .

§

[منع] میمك فتحی ونونك سكونیله ولوب برشیٔ دریغ ایتمك معناسنه‌در كه « ویرمك » مقابلنده‌در. منع ایكی نوع اولوب برنجیسی: تصرف قولینك ذاتندن واصلندن منعدر. بناءً علیه حكمنك ثبوتندن منع اولمغله بونوع تصرفاتك اصلا حكمی اوزلماز . صبیٔ غیر ممیزك تصرفی كبی .

ایكنجیسی: تصرف قولینك نفاذندن منعدر . تصرف واقعك حكمنك ثبوتنه مانع دكلسه‌ده نفاذینه مانعدر. صبیٔ ممیزك بیع وشراسی كبی كه اساساً صحیح ایسه‌ده نفاذی ولی ویا وصیسنك اجازتنه موقوفدر .

[محجور] حجر مصدرندن اسم مفعول اولوب تصرفات قولیه‌دن ممنوع اولان كیمسه‌یه دینلور . قاعدهٔ صرفیه‌یه كوره « محجورله » دینلمك اقتضا ایدرسه‌ده فقهای كرام تخفیف ایچون صله‌یی حذف ایتمشلردر .

§

حجر واكراهده سلب اختیار واردر . فقط اكراهك شرعاً غیر جائز اولمسنه قیاساً حجرك دخی غیر جائز اولمسی لازم كلمز. زیرا اكراه بر كیمسه‌یی كریه كوردیكی بر ایشی ایشلمكه اجبار اولوب حجر ایسه وجه شرعیه مستند اولدیغندن اكراه قدر قوی دكلدر .

چونكه اسباب حجردن بعضیلری صغر ، جنت ، عته مثللو عوارض سماویه‌دن اولوب محجورك اختیار واكتسابی اولمیان طبیعی برطاقم عارضه‌لردركه بونلردن برینه مبتلا اولان كیمسه‌نك محجوریتی ضروری اولمغله برابر حقنده اكراه كبی مضر اولمیوب فائده‌لودر . بعضیلریده سفه ودین مثللو عوارض مكتسبه‌دن اولوب انسانك اكتسابنده دخلی بولندیغی یاخود مقتدر اولدیغی حالده ازاله ایتمدیكی

عارضه‌لردر که بویله بر عارضه‌سی اولان کیمسه منافع عمومیه‌یی وانك ضمننده کندی منفعتنی محافظه مقصدیله تصرفات قولیه‌سندن حجر اولنور که بوصورت احکام شرعیه‌یه مستنداً اجرا قلنه‌جغندن اکراهه مقیس اوله‌مز .

٩٤٢ ماده اذن ؛ حجری فك ایتمك وحق منعی اسقاط ایلمکدر که اذن ویریلان شخصه [مأذون] دینلور .

[اذن] لغتده همزه‌نك کسری وذالك سکونیله اولوب مطلقا اطلاق واباحه معناسنه‌در . اباحه معناسنده شرعاً صورت استعمالی ٨٣٦ نجی ماده‌ده بیان قلندی . بوراده اطلاق معناسنده مستعملدر که فك حجر دیمکدر .

فقهانك بروجه محرر تعریفندن مقصد برشخص ایچون شرعاً ثابت اولان حجری فك ایله محجوری اطلاق واوزرنده ولی ویا وصینك یاخود ولایت عامه‌سی حسبیله حاکمك ثابت اولان حق منعنی اسقاط ایلمکدر .

اذنك بوتعریفی ائمهٔ ثلثهٔ حنفیه رحمة‌الله علیهمه کوره‌در . ائمهٔ حنفیه‌دن امام زفر ایله امام شافعی رحمة‌الله علیهما اذنك توکیل وانابه‌دن عبارت اولدیغنه قائل اولمشلردر .

ثمرهٔ اختلاف شودر که ائمهٔ ثلثهٔ حنفیه‌یه کوره اذن زمان ومکان وبرنوع اخذواعطا ایله تقید وتخصص ایتمز . چونکه اسقاط اولوب اسقاط دخی تقیید وتوقیتی قبول ایتمز . زیرا قابل تجزی دکلدر . قاعدهٔ متجزی اولمیان برشیئك بعضنی ذکر ایتمك کلنی ذکر کبیدر ٦٣ و ٩٧٠

مشارالیهمایه کوره لیسه تقیید وتخصص ایدر. چونکه اذن انلره کوره توکیل وانابه اولوب توکیل ایسه ۱٤٥٦ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله تقیید وتخصص ایدر.

§

اذن اسقاط اولسه ایدی بعدالاذن حجرك عدم جوازی لازم کلوردی. چونکه ساقط اولان شی عودت ایتمز حال بوکه ۹۷۳ نجی ماده حکمنجه بعدالاذن حجر جائزدر دینه‌رك تعریفه اعتراض اولنور ایسه جواب ویریلورکه اذن هنوز وجود بولمیان تصرفاتی اسقاط اولمدیغندن وبعدالاذن حجر هنوز موجود اولمیان تصرفاتی منع اولدیغندن اولجه ویرلمش اولان اذن بعدما وقوعبوله‌جق تصرفاتی منعه مانع دکلدر.

§

اذنك شرائطی؛ مأذونك عاقل وتصرفنده مقتدر اولمسی واذن ویرنك اب وجد ایله تعیین ایتدکلری وصی وحاکم کبی مأذون اوزرنده حق ولایتی ویا وصایتی بولنمسیدر. حکمی؛ دخی مأذونك یالکز امر تجارت وتوابعنده تصرفه صلاحیتدار اولمسیدر. زیرا صبی ومعتوهك هبه کبی باب تجارتك غیری امورده محجوریتی اسقاط اولنه‌مز.

§

[مأذون] اذن مصدرندن اسم مفعول اولوب حجری فك ایدیلان کیمسه دیمکدر. قاعدةً «مأذون له» دینلمك ایجاب ایدرسه‌ده محجور کلمه‌سی کبی بونده دخی صله حذف اولنمشدر.

۹٤٣ ماده صغیر غیر ممیز؛ بیع وشرایی فهم ایتمیان یعنی ملکیتی بیعك سالب وشرانك جالب اولدیغنی بیلمیان

واونده بش آلدانمق كبی غبن فاحش اولديغی ظاهر اولان
بر غبنی غبن يسيردن تمييز وتفريق ايليميان چوجق اولوب
بونلری تمييز ايدن چوجغه [صغير مميز] دينلور .

يعنی آلوب ويرمكی بيلور ايسه‌ده مبيعك صاتيجه‌لندن كيده‌جكنی وآلنجه النه كله‌جكنی ادراك ايتميان ياخود ادراك ايدر ايسه‌ده بش غروشه آلنوب ويريلان برمالی اون غروشه آلمق كبی يك زياده آلداندیغنی فرق ايده‌ميان چوجق ديمكدر .

§

غبن يسير ايله غبن فاحش بيننی تفريق مشكل اولوب عاقل وبالغ اولان تجار بيله آلدانه‌جغی جهتله لايق اولان صبیء مميزده شرط مذكور آرانلمق اقتضا ايده‌جكی بعض كتب فقهيه‌ده مذكور ايسه‌ده بوجهت اوچ صورتله توجيه ايدلمشدر .

برنجيسی: شرط مذكوردن مقصد قيمتی معروف اولان شيلر حقنده‌در . مثلا اتمكك قيه‌سی برغروشه صاتيلور كن صبينك ايكی وياوچ غروش ويروب برقيه اتمك آلمسی كبی . ايكنجيسی: فقهادن بعضيلری ديمشلردركه شرط مذكوردن مقصد غبن فاحشی غبن يسيردن حقيقةً تمييز وتفريق اوليوب بلكه تمييز وتفريق فرق ايده‌جك درجه‌ده عاقل اولمق معناسنه‌در . اوچنجيسی: برشيئك اونده بشی ايله برينی تفريق ايدرك اونده بشك غبن فاحش وبرك غبن يسير اولديغنی بيلمكدركه مادهٔ مشروحه‌دكی تقييددن مقصد دخی بودر .

§

تفصيلات محرره‌دن مستبان اولديغنه كوره بر چوجق حين

ولادتندن تمييز وتفريقه اقتدار حاصل ايدنجيه قدر [صبئ غير مميز] اولوب هنوز تولد ايتمكسزين رحم مادرده بولنديغى حالنده دخى « جنين » اطلاق اولنور .

مدخلك ايكنجى بابنك اوچنجى فصلنك دردنجى مبحثنده بيان قلنديغى وجهله جنين ايچون اهليت وجوب ثابت اولور ايسه ده اهليت ادا ثابت اوله ميه جغندن بو كتابده تعريف وتفصيل احكامنه محل كورلمامشدر .

٩٤٤ ماده مجنون ايكى قسمدر . برى مجنون مطبقدر كه جنونى جميع اوقاتى مستوعب اولان كمسنه در . ديكرى مجنون غير مطبقدر كه كاه مجنون اولوب كاه افاقت بولان كيمسه در .

جنت ، برادمك افعال واقوالنك يولنده جريانه يعنى امور حسنه ايله امور قبيحه بيننى فرق و تمييز وعواقب امورى ادرا كه مانع اوله جق درجه ده عقلنك زائل ويا مختل اولمسيدر . بناءً عليه افعال واقوالى يولنده جريان ايتميان كيمسه يه شرعاً مجنون دينلوب حقنده اولوجهله معامله اولنور ايسه ده بوصورت جنتك عوارضنه نظراً تعريفى اولوب ماهيتنى مبين دكلدر . ومجنون حقنده اولوجهله حكم شرعى ترتبى ايچون عوارض جنتك معلوميتى كافى اولوب ماهيتنى بيلمكه عندالفقها لزوم يوقدر . بوراسى علماى طبه عائددر .

مع مافيه علماى طبه كوره دخى جهاز عصبينك وظائف عضويه سى حالا تماماً معلوم اولمديغندن جهاز مذكور حقنده كى تغيراتى حقيله

بيان ايتمك مشكلدر . شوقدركه حس وحركات وملكات عقليه‌دن عبارت اولان وظائف ثلثه جهاز عصبينك تحت تأثيرنده اولوب وظائف مذكوره ايسه بعضاً جملةً وبعضاً متفرقاً متغير اولدقلرندن « قوای عقليه تعبير ايديلان ملكات عقليه‌نك عموميت اعتباريله هرنوع تغيراتنه جنت تعبير اولنور . »

تغيرات مذكوره بعضاً حددن افزون تزايد قوای عقليه وتهيجات عصبيه ايله حمای ذهنيه‌يه سبب اوله‌رق حاصل اولور . مجنونلرده اولديغی كبی .

بعضاً فقدان ويا تناقص قوای عقليه ايله حاصل اولوب بوده حاده ومزمنه ناميله ايكی‌يه آيريلور . حالت مزمنه‌ده فقدان ويا تناقص عقل جنتك برنوعيدر . بوده ياولادی اولور . ف م يعنی ابله وساده دللرده اولديغی كبی ، ياخود بعدالولاده عارض اولور . معتوهلرده اولديغی كبی .

تغيرات ملكات عقليه بالكز قوهٔ حافظه‌يه منحصر اولور ايسه « نسيان » دينلوركه عقلك صفتنه خلل عارض اولمسيدر . ملكات عقليه‌سی بطی ومتكاسل وقليل الوسعه اولانلر دخی بوقبيلدندر .

بنابرين تغيرات عقليه‌نك انواعی اولوب متصف اولانلر درجه‌سنه كوره مجنون ، معتوه ، ابله وساده دل تعبيرلريله يكديكرندن تمييز وتفريق ايدلمش اولديغی كبی اسبابك تبدليله احكام شرعيه دخی تبدل ايده‌جكی جهتله بوماده‌ده مجنون اولانلر ومواد تاليه‌ده ديكرلری تعريف واحكامی ذكر وبيان اولنمشدر .

[مطبق] مجرم وزننده واطباق مصدرندن مأخوذ اولوب برشئ تماماً اورتوب بورومك معناسنه استعمال اولنديغی كبی دوام يعنی برشيدن اصلا مفارق ومنفك اولمامق معناسنه‌ده اطلاق اولنور .

[جنونی جمیع اوقاتی مستوعب] اولمقدن مقصد كاه مجنون وكاه افاقیاب اولمقسزین متمادیاً مجنون اولمق دیمكدر .

مجنون غیر مطبقك حال جنتنده بیع وشرا كبی اجرا ایتدیكی تصرفات طبق مجنون مطبقك تصرفاتی كبی باطل ایسه‌ده وكالتده موكل ویا وكیلی مجنون اولدقده جنون مطبق ایسه وكالت باطل ، جنون غیر مطبق ایسه دائم اوله‌جغندن مجنونك جنون مطبق ویا غیر مطبقه مبتلا اولدیغنك تعیینی لازم كلور ١٥٣٠

بومسئله اوزرینه كتب فقهیه‌ده روایات مختلفه محرر اولوب ازجمله امام اعظم وامام ابو یوسف حضراتی تام بر آی كچوبده افاقت بولمیان مجنون مطبقدر . بیورمش وامام محمد حضرتلری فصول اربعه‌نك جسم وعقل بشره اولان تأثیراتنی وجنونی برسنهٔ كامله دوام ایدن كیمسه‌دن زكاة شرعی بیله ساقط اوله‌جغی جهتله كافهٔ تكالیفدن آزاده اولمق صورتیله اهلیتی قالمیه‌جغنی نظر اعتبارهٔ آله‌رق برسنهٔ كامله ختام بولوبده كسب افاقت ایتمیان كیمسه‌در دیمشدر .

بناءً علیه شیخینه كوره بر آی وامام محمده كوره برسنه ختام بولمقسزین تماماً كسب افاقت ایدن ویاخود شومدتلر ظرفنده وانلردن صكره كاه مجنون اولوب كاه افاقت بولان كیمسه‌یه [مجنون غیر مطبق] دینلمك لازم كلور .

، مجله جمیتنجه مبحوث عنه اولان مدتلردن برینك اختیاریله اشبو كتابه اویولده بر ماده علاوه ایدلمامسنه نظراً مجنونك مطبق ویا غیر مطبق اولدیغنك تعیینی حكامك تقدیرینه براغلمش دیمك اولیور .

واقعا « الجنون فنون » فحواسنجه جنون متنوع وزمان ومكان وشخص اعتباریله جنتك مجنونه اولان تأثیراتی مختلف اولمسنه وزمانمزده

علم طب ترقی واطبا تکثر ایتمش بولنسنه مبنی محاکمجه بر شخصك مجنون اولوب اولمدیغنك ومجنون ایسه مطبق ویاغیر مطبق اولدیغنك تعیيننه لزوم کورلدکده اول امرده شخص مزبور طبیب متخصصه معاینه ایتدیریله‌رك تقدیری وبیانی اوزرینه بر نهج شرعی قرار اتخاذی موافق مصلحت اولور .

٩٤٥ ماده معتوه؛ اول مختل‌الشعور اولان کیمسه‌درکه فهمی قلیل وسوزی مشوش وتدبیری فاسد اولور.

عتَه ؛ لغتده نقصان عقل دیمك اولوب اکثریا سناً اختیاراولانلرك قوای باطنیه‌سنه خلل تطرقیله ضرورةً حاصل اولور. بعضاً کنجلرده دخی اولور .

٩٤٦ ماده سفیه؛مالنی بیهوده یره صرف ایله ومصارفنده تبذیر واسراف ایله اضاعه واتلاف ایدن کیمسه‌در.

[تبذیر] بذردن مشتق اولوب تخم کبی صاچار دیمکدر . وسفاهت بر خفتدرکه انسانی مقتضای عقل ویا شرعك خلافنه سوق ایدر . وموجب عقل ویا شرعك خلافیله عمل اوزره حمل ایدر .

انسانه شدت فرح ویا غضب اوزره دخی خفت طریان ایدرایسه‌ده بوراده‌کی سفهدن مقصد مادهٔ مشروحه‌ده بیان قلندیغی وجهله اولان خفتدر .

سفه افعال واحوال شریه‌ده مثلا ذوق ایچون بر طاقم مقلدلره پاره طاغتمق مثللو حالاتده جاری اولدیغی کبی نمایش ریاکارانه‌ده

بولنمق ایچون افعال واحوال خیریه‌ده لزومندن زیاده مصرف ایتمك دخی سفهدر .

جناب حق [اذا انفقوا لم یسرفوا ولم یقتروا] آیت جلیله‌سیله قوللرینی اسراف وتقتیردن یعنی لزومندن زیاده وآز ویرمکدن منع بیورمشدرکه محض حکمتدر . زیرا حکمت اعتدال اموردە‌در . انجق تقتیر فوق العاده خست اولوب خسیس اولان کیمسه ابراز آثار مکارمدن اجتناب ایتدیکی ایچون مکافات متقابله‌سندن محروم اولور ایسه‌ده بوندن طولایی مسئولیت مادیه‌یی موجب بر مضرتی اوله‌مز . امامسرف اولان کیمسه اسرافیله هم کندینه همده افرادندن بولندیغی جمعیت بشریه‌یه ضرر ایده‌جکندن شرعاً حجر ایدیلور .

ابله وساده‌دل اولمق حسبیله کار وتمتع یولنی بیله‌میوبده اخذ واعطاسنده آلدانه کلان کیمسه‌لر دخی سفیه عد اولنور .

بوکبی کیمسه‌لره «مغفل» دینلورکه غفلتلری سببیله حجر اولنه بیلمکده سفیه منزله‌سنده عد اولنور .

٩٤٧ ماده رشید ؛ « عاقل معناسنه اولوب اصطلاح فقهاده» مالنی محافظه خصوصنده تقید ایدرك سفه وتبذیردن توقی ایدن کیمسه‌در .

بو تعریفدن اکلاشلدیغنه کوره رشد یالکز ادارهٔ اموالده آرانیلوب دین ومذهبده آرانمز . بناءً علیه مجرد فسق مانع رشد دکلدر . فاسق اولان رشید وبالعکس صالح اولان سفیه اوله‌بیلور .

کذلك رشد وفطانت سنك کوچکلکی وبیوکلکی ایله دخی متناسب

دکلدر سنی کوچك فقط رأی وفطانتی عالی کنجلر کورلدیکی کبی چوجقلغی ترك ایتامش اختیارلر دخی نادر دکلدر .

٩٤٨ ماده اکراه ؛ « لغةً همزه‌نك کسریله اولوب بر کیمسه‌یه ایستمدیکی شیٔ یاپمق اوزره اجبار معناسنه‌دز. اصطلاح فقهاده » بر کمسنه‌یی اخافه‌ایله رضاسی اولمقسزین بر ایش ایشلمك اوزره بغیرحق اجبار ایتمکدرکه اول کمسنه‌یه‌رانك فتحیله [مکره] واجبار ایدن کیمسه‌یه [مجبر] واول ایشه [مکره علیه] وخوفی موجب اولان شیئه [مکره‌به] دینلور .

مجبره‌رانك کسریله « مکره » دخی اطلاق اولنور .

[اخافه] اجاره وزننده مصدر اولوب قورقوتمق معناسنه‌در .

مادهٔ مشروحه‌ده مطلق‌اوله‌رق ذکرایدلدیکندن‌ضرب کبی‌فعلاً ووعید کبی قولاً اولان اخافه‌یه شاملدر.

[رضاسی اولمقسزین] قیدی‌مکرهك مکره‌علیهی ایشلمك ایستامسی دیمك اولوب نقیضی اولان « رضاسی اوله‌رق » قیدندن احتراز ایچوندر . زیرا رضاسیله ایشلرسه اکراهك حکمی قالمز .

[ایشدن] مقصد فعل دیمکدرکه کرك لسان ایله لفظاً برشیٔ اقرار ایتمکه وکرك اعضای سائره ایله فعلاً برایشی کورمکه شاملدر .

[اجبار]مجبرك مکره‌علیهی ایشلمك اوزره مکرهی زورلامسی دیمك اولوب بوده یاحقیقی ویاحکمی اولور .

اکراه‌حقیقی ؛ مادهٔ آتیه‌ده مذکور اولدیغی وجهله مجبرك مکرهی ضرب ایتمسی کبی فعلاً وحقیقةً اولان اجباردر .

اكراه حكمی؛ فعلاً وحقيقةً اجبار اولميوب فقط مجبرك فعلاً وحقيقةً اجبار ايده‌بيله‌جكنه حالك دلالت ايتمسيله اولان اكراهدر. مثلا بر كيمسه ديكرينه برشخصك مالنی اتلاف ايله امرايدوبده ظاهراً هيچ برشيله تهديد ايتمديكی حالده اوكمسنه امراولنان شئ يا پميه‌جق اولورسه مجبرك كندوسنی قتل ايده‌جكنی بيلديكی حالده‌اكراه معتبراولور. [بغير حق] قيدی بحق اجباردن احتراز ايچوندر. چونكه حاكمك راهنی مرهونی بيع ايله ثمنندن دينی ادا ايتمك اوزره اجباری كبی احكام شرعيه‌يه مستند اولان جبرلر اكراه دكلدر. بناءً عليه حاكمك اجباری اوزرينه راهنك مرهونی بيع ايدرك ثمنی ايله دينی ادا ايتمسی صحيح ونافذدر.

٩٤٩ ماده اكراه ايكی قسمدر. قسم اول اكراه ملجيدركه اتلاف نفس يا قطع عضو ياخود بونلردن برينه مؤدی اولور ضرب شديد ايله اولان اكراهدر. قسم ثانی اكراه غير ملجيدركه يالكز غم والمی موجب اولور ضرب وحبس كبی شيلرله اولان اكراهدر.

٨٩ نجی ماده شرحنده بر تفصيل بيان قلنديغی واشبو كتابك باب ثانيسنده دخی ذكر اولنه‌جغی وجهله اكراه اهليتنك بقاسيله برابر هرحالده مكرهك مكره عليهی ايشلمكده رضاسنی سلب ايدر ايسه‌ده اختيارينی ازاله ايتمز. فقط بعضاً افساد ايدرك مكره فعليله مجبره آلت اولمش يعنی مجبرك يا په‌جغی شئ كندی ايشلمش اولور. بو وجهله اكراه مكرهك مكره عليهی ايشلمكه الجاء واضطرارينی

موجب اولديغندن [اكراه ملجى] دينلمشدركه اكراه تامدر .
مكرهك يالكز رضاسنى سلب ايدوب فقط اختيارينى افساد ايتيه‌رك عزم وقصدنده مستقل قالديغى حالده بوكا [اكراه غير ملجى] دينلوركه اكراه ناقصدر .

اختياردن مقصد دخى برشخصك يا پمغه مقتدر اولديغى شى وجود ايله عدم بيننده متدائر اولور ايسه طرفيندن برينى ترجيح ايتمكدر .
[غم] غينك فتحى وميمك تشديدى ايله ستر معناسنه موضوعدر. سرور قلبى ستر ايتديكنه مبنى غصه وحزن معناسنده استعمال اولنور .
[الم] همزه‌نك ولامك فتحه‌لريله آغرى‌يه دينلوركه جمعى همزه‌نك مديله « آلام » كلور. مادۀ مشروحه‌ده‌كى [المدن] مقصد ناخوشلق ديمك اوليور . كرك وجع ايله وكرك فتور وانديشه كبى عارضه ايله اولسون. بناءً عليه الم غمك عطف تفسيريدر .

٩٥٠ ماده شفعه؛ «لغتده برشى‌ء برشيئه ضم ايدوب يناشديرمق معناسنه‌در. اصطلاح فقهاده» بر ملك مشترايى مشترى‌يه هرقاچه مال اولديسه اول مقدار ايله تملك ايتمكدر .

يعنى عقار ويا عقار حكمنده اولان ملكى ملكه ضم ايتمكدر .
[ملك] كلمه‌سى ١٢٥ نجى ماده‌ده تعريف اولنديغى وجهله اموال منقوله وغير منقوله‌يه شامل ايسه‌ده بوراده عقار ايله عقار حكمنده اولان اموال غير منقوله‌يه مخصوص اولوب حتى مسقفات ايله اراضىٔ اميريه‌يه بيله شامل دكلدر .

[تملكدن] مقصد شفيعك حق تملكه مالك اولەرق ملك صاحبنك رضاسى اولسون اولمسون مشفوعى بدل مشترا ايله كندوسى صاتون آله بيله جكنى بياندر .

[اول مقدار] ديمك ملك مشترايه تعيين اولنان بدل مثليـاتدن ايسه مثلنى وقيمياتدن ايسه قيمتنى ويرمكدر . §

شفعه ؛ ضرر ازاله اولنور قاعدەسنه بناءً سؤ مجاورتى دفع ايچون مشروع قلنمش بر حق اولديغندن ملك صاحبنك رضاسى مشروط دكلدر . شو سببه مبنى شفعه بيع ايله يعنى عقد بيع سببيله ملكك بايعدن زواليله ثابت اولوب مشترى يه ثبوتنه تعلق ايتمز بناءً عليه بايع ملك مشفوعى بيع ايتديكنى اقرار ايلديكى حالده مشترى انكار ايتسه بيله شفيع بايعدن مشفوعى آله بيلور . §

شفعه نك تعريفنه ايكى وجهله اعتراض اولنمشدر . برنجيسى : بالاده بيان اولنديغى اوزره بايع بيعى مقر ايكن مشترى منكر اولەرق يمين ايلديكى وبينه دخى اقامه ايدەمديكى صورتده بالشفعه تملك مشفوعى بايعدن حق ملكى زائل اولمقسزين آلمق ديمك اولوب بو ايسه تعريفه مغايردر . جواباً دينلوركه تعريف مذكور كثير الوقوع اولان شفعه نك تعريفيدر . تصوير اولنان مسئله ايسه نادراً وقوعبولور . اعتبار غالب شايعه اولوب نادره دكلدر . ايكنجيسى ١٠٢٢ نجى ماده ده مصرح اولديغى اوزره هبه بشرط العوض ده شفعه جارى ايكن تعريفده واقع [مشترى] كلمه سيله خارج براغلمشدر . بوكاده جواباً دينلوركه هبه بشرط العوض ابتداءً هبه ايسه ده انتهاءً بيع اولديغندن تعريف مذكور بوكاده شاملدر .

٩٥١ ماده شفيع ؛ حق شفعه‌سی اولان کیمسه‌در

کەصاتيلان عقاره باب ثالثده بيان اولنه‌جق اسباب شفعه‌دن بريله حق تملكی تعلق ايدندر .

٩٥٢ ماده مشفوع ؛ حق شفعه‌نك تعلق ايلديكی عقاردر.

٩٥٣ ماده مشفوع به؛ شفيعك ما به الشفعه اولان ملكيدر كه‌شفعه‌نك ثبوتنه سبب اولور .

٩٥٤ ماده خليط ؛ صو حصه‌سی ويول حصه‌سی كبی حقوق ملكده مشارك ديمكدر.

٩٥٥ ماده شرب خاص ؛ اشخاص معدوده‌يه مخصوص اولان ماء جاريده‌كی حق شربدر. اما عمومك منتفع اولديغی نهرلردن صو آلمق شرب خاص قبيلندن دكلدر .

نهرلرك نوعلری ١٢٣٩ نجی ماده‌ده تعـداد وتعريف ايديله‌رك بوماده ايضـاح اولنمشدر . [اشـخاص معدوده] ١٦٤٦ نجی ماده‌يه نظراً نهايت يوز كشيدر .

٩٥٦ ماده طريق خاص؛ چيقماز زقاق ديمكدر

انجق هر چيقماز زقاق طريق خاص اوله‌ميه‌جغی كبی هر چيقار زقاقده طريق عام دكلدر . زيرا طريق عامك بعضاً منفذی سـد اولنديغی حالده ينه طريق عام اوله‌رق قاله‌بيلور. طريق خاص اصحابی

دخی بعضاً طریق عامه قاپو آچه‌بیلورلر وبونکله طریق خاص طریق عامه منقلب اولماز .

اسباب محرره‌یه مبنی کتب فقهیه‌ده طریق خاص «طریق مملوکه» دیو تفسیر اولنمش وفقهادن بعضیلری دخی « طریق عام قوم غیر محصورك یولنه وطریق خاص قوم محصورك خصوصی یولنه اطلاق اولنور» دیمشدر .

١١٤٣ ، ١٢٢٣ نجی ماده‌لردن مستبان اولدیغنه کوره طریق خاص ایکی نوع اولوب برنجیسی شریکلردن بشقه‌سنك دخوله حقی اولمیان وایکنجیسی بشقه‌سنك دخی دخوله حقی اولان طریقدر .

باب اول

حجره متعلق مسائل بیاننده اولوب درت فصله منقسمدر

فصل اول

صنوف واحکام محجورین بیاننده‌در

اسباب حجر التی اولوب صغر، جنت، عته، رق، سفه ، دیندر . اوصاف مذکوره ایله متصف اولانلردن صغیر ، مجنون ، معتوه ، عبد مملوك ولی ووصیلرینك وحاکمك حجرینه متوقف اولمقسزین ذاتاً محجورلردر. فقط سفیه ایله مدیون اولانلر انجق حکم حاکم ایله حجر اولنه‌بیلورلر. ولی ووصیلری حجر ایده‌مز. مجله‌ده عبد مملوکك احکامندن اصلا بحث اولنمیوب دیکرلری زیرده بیان قلنور . §

حجر منفعت اعتباریله دخی ایکی نوع اولوب نوع اول محجورك منفعتی ملاحظه‌سیله اولاندر . صغیرك ومجنونك محجوریتی کبی .

نوع ثانی غیرك منفعتی ملاحظه‌سیله اولاندر . سفیهك ومدیونك حجری كبی .

٩٥٧ ماده صغیر ومجنون ومعتوه ذاتاً محجورلردر.

ایكنجی ماده‌ده محرر قاعدهٔ كلیه اقتضاسنجه بر ایش اوزرینه حكم شرعی ترتبی ایچون انك برمقصده بناءً ایشلنمش اولمسی لازمدر. فاعلك ایشلدیكی ایشك قصده مقرونیتی دخی عاقل اولمسنه متوقفدر. مدخلك ایكنجی بابنك اوچنجی فصلنك دردنجی مبحثنده ایضاح اولندیغی وجهله صغیر غیر ممیز اولانلرك مرتبهٔ عقلی مستعد كمالات اولمدیغندن وصغیر ممیز اولانلرك ایسه عقلی ایرسه بیله ناقص ومجنون مطبق ایله حال جنتنده مجنون غیرمطبقك عقلی معدوم ومعتوه اولانلرك عقلی دخی صغیر ممیز مثللو ناقص ایدوكندن اهلیت ادا ایله اتصافلری دخی بالطبع معدوم ویا ناقص اولمغله بونلر ذاتاً محجورلردر. بناءً علی ذلك بونلرك محجوریتنه سبب صغر وجنت وعته كبی نقصان ویا عدم عقل اولوب اسباب مزبوره ایسه عوارض سماویه‌دن اولدیغندن ولی ووصی وحاكم طرفندن حجر ایدلملرینه حاجت یوقدر . وذاتاً محجوریتلری حقلرنده نفع محض اولوب اگر محجور اولمسه‌لر صبیٔ غیر ممیزك ومجنونك بیلمیه‌رك اجرا ایلدیكی معاملات اوزرینه احكام ترتب ایدرك متضرر اولملری لازم كلور . شرعاً ضرر جائز اولمیوب واجب الازاله‌در . فقط صغیر ممیز ایله بالغ معتوه اولانلر دیكرلری كبی اولمیوب انجق عقللری كالده اولمدیغندن كندولرینی صیانةً تصرفات واقعه‌لرندن حقلرنده نفعی موجب اولانلر معتبر طوتیله‌رق مضر اولانلرده احكام حجرك جریانیله اعتباری اولماز. نفع ایله ضرر بیننده

متدائر اولان عقود ومقاولات سائره‌لری ولی ویا وصیلرینكَ ومعتوه بالغ ایسه حاكمك اجازتنه موقوفدر .

[وابتلوا الیتامی حتی اذا بلغوا النكاح] آیت كریمه‌سی مشروعیت محجوریتك دلیل شرعیسیدر .

۹۵۸ ماده سفیه اولان كیمسه حاكم طرفندن حجر اولنه‌بیلور .

صبیٔ نا بالغ ایستر سفیه ایستر رشید اولسون ذاتاً محجور اولدیغندن بو ماده‌نك حكمی بالغ اولدیغی حالده سفیه اولانلره دائردر . وبلوغ ایله حد صغر نهایت بوله‌رق ولی ویا وصینك حق ولایت ووصایتی قالمیه‌جغندن سفیه بالغ ، ولایت عامه‌سی حسبیله انجق حاكم طرفندن حجر اولنه‌بیله‌جكنی مبیندر .

امام اعظم حضرتلرینه كوره بر كیمسه سفهندن طولایی مرتبهٔ سن رشد اولان یكرمی بش یاشندن صكره حجر اولنه‌ماز . چونكه اولاً بر اركك یكرمی بش یاشنه واصل اولنجه جد اوله‌بیلور . زیرا اقل مرتبهٔ بلوغ اركككده اون ایكی وقادینده طقوز یاش واقل حمل دخی التی آی اولدیغندن بو احتمالاته نظراً یكرمی بش یاشنده‌كی بر اركككك واندن اول بر قادینك حفیدی اوله‌بیلور . بناءً علیه جد اوله‌بیله‌جك سنه واصل اولان بر اركك وكذلك بر قادین مالنی صرف خصوصنده سفه وتبذیردن توقی ایتمز ایسه انك حقنده اجرا قلنه‌جق حجردن فائده مأمول دكلدر . خصوصیله یكرمی بش یاشنی اكمال ایدوبده كسب رشد وصلاح ایتمیان سفها نادردر . قاعدةً اعتبار غالب شایعه اولوب نادره دكلدر .

ثانیاً حجر محجوری ضرردن وقایه مقصدینه مبتنی اولوب حال بوکه سن رشده بالغ اولان بر کیمسه‌یی حجر ایتمك چونکه انسانك شرفی سوزینك حکمی اولمسنه متوقف اولوب بر آدمی بو شرفدن محروم ایتمك بهائم عدادینه الحاق ایلمکدر . خصوصیله حکم لسان نعمت اصلیه وتحصیل وحسن‌ادارهٔ اموال نعمت زائده‌در. بناءبرین برانسانی مجرد اموالنی تبذیردن وقایهً شرف ذاتیسندن محروم ایتمك تصرفات قولیه‌سندن متولد ضرردن اشددر . قاعدهً ضرر اشدی دفع ایچون ضرر اخف اختیار اولنور ایسه‌ده بالعکس ضرر اخفی دفع ایچون ضرر اشد اختیار اولنه‌مز . تعبیر دیگرله نعمت اصلیه‌یی ابقا ایچون نعمت زائده ترك اولنه‌بیلور ایسه‌ده نعمت زائده‌یه بدل نعمت اصلیه فدا اولنه‌ماز. بناءً علیه حر اولان بر کیمسه کندی مالنده کیف مایشا تصرف ایده‌بیلور بیورمشلردر .

امامین حضراتی ایسه سفیهك تصرفات قولیه‌دن حجری یالکز کندوسنك منفعتی محافظه قصدینه مبنی اولمیوب سفاهتك ایراث ایده‌جکی ضرر عامی دخی دفع اوله‌جغندن یعنی حجر تصرفات قولیه‌سنك عدم اعتباری نقطهٔ نظرندن سفیه حقنده ضرر ایسه‌ده منفعت عامه ملاحظه‌سیله فائده‌لو اولوب ۲۶ نجی ماده حکمنجه دخی ضرر عامی دفع ایچون ضرر خاص اختیار اولنه‌جغندن سفیه بالغ قاچ یاشنده اولور ایسه اولسون حجری جائز اوله‌جغنی بیان ایتمشلردر .

انجق صورت حجرنده مشارالیهما دخی اختلاف ایدوب امام ابو یوسف حضرتلری سفیه بالغ اولان کیمسه‌نك حاکم طرفندن حجر اولنه‌بیله‌جکنی وحجر مذکورك فکی دخی ینه حاکم طرفندن اجرا

قلنمق لازم كله جكنى بيان بيورمش وامام محمد حضرتلرى سفيه مجرد سفهى سببيله ذاتاً محجور و سفهى زائل اولدقده حجرى دخى بالطبع مرفوع اولور ديمشدر .

شو تفصيلات ايله مادهٔ مشروحه نك صورت تحريرندن مستفاد اولديغى اوزره مجله جميتى سفيهك حجرى خصوصنده امامين حضراتنك وصورت حجرنده امام ابو يوسف حضرتلرينك اجتهادينى اختيار ايتمشدر.

سفه ، كرك اهليت وجوب وكرك اهليت ادايه منافى اولمديغى جهتله صحت تصرفه منافى اولمديغندن قبل الحجر سفيهك تصرفاتى نافذدر .

۹۵۹ ماده مديون دخى غرمانك طلبيله حاكم طرفندن حجر اولنه بيلور.

مادهٔ آنفه شرحنده بيان قلنديغى اوزره سفيهك حجرى كنديسى منفعتنى محافظه ايله برابر منافع عامه يى دخى محافظه ملاحظه سنه مستنداً تجويز ايدلمشيدى . مديون حجر ايدلمديكى حالده اموال موجوده سنى صرف واستهلاك ايله غرماسنى اضرار ايده بيله جكندن مديونك جواز حجرى اولويتله ثابتدر . انجق دينى اولوب آله جقلولرينك مطلوبنى ايفا ايتمديكنك تحققى لازم كله رك بوايسه عندالحاكمه تبين ايده جك احوالدن اولديغندن ومع مافيه مديون ذاتاً حائز اهليت اولديغى حالده دين سببيله اودينه مخصوص اوله رق حجر ايديله جكندن غرمانك طلبيله حاكم طرفندن كرك مفلس اولسون وكرك اولمسون حجر اولنه بيلور. بوده امامين حضراتنك اجتهادى اولوب امام اعظم حضرتلرى مديونك حجرينك دخى عدم جوازى رأينده بولنمشلردر .

§

مواد سالف‌الذکر احکامندن مستفاد اولدیغی اوزره ذاتاً محجور اولان صبی و مجنون و معتوه ایله حاکم طرفندن حجر اولنه بیلان سفیه و مدیون بیننده ایکی فرق واردر .

برنجیسی: ذاتاً محجور اولان صبیٔ غیر ممیز ایله مجنونک تصرفات قولیه‌سی اصلا معتبر دکلدر. صبیٔ ممیز ایله معتوهک مأذون اولدقلری تجارت و تجارتك لوازمندن اولان شیلر حقنده‌کی تصرفاتی معتبر اولوب ماعداسی معتبر اولماز .

حال بوکه کرك سفیه و کرك مدیونك حجری بیع و اجاره‌کبی فسخه قابل و هزل ایله باطل اولان تصرفاته مقصور و منحصردر . اما نکاح و طلاق‌کبی جد و هزلی مساوی اولان تصرفاتده حجرك تأثیری اولماز .

ایکنجیسی: ذاتاً محجور اولانلر کندی منفعتلرینك محافظه‌سی ایچون محجورلردر. سفیهك حجریله کندی منفعتی محافظه ایدیله‌بیلور ایسه‌ده بونلرك اصل حجری مادهٔ سابقه شرحنده بیان قلندیغی وجهله امامین حضراتنه کوره منافع عمومیه‌یی و مدیونك حجری دخی منحصراً حق غرمایی محافظه ایچوندر .

ذاتاً محجور اولانلرك محجوریتی کندی منفعتلرینی محافظه مقصدینه مبنی اولدیغندن بالذات کوزل شیدر . اما سفیه و مدیونك و ۹٦٤ نجی ماده موجبنجه طبیب جاهل و امثالنك حجری کندی حقلرنده مضر اولدیغندن بو اعتبار ایله قبیح ایسه‌ده منافع عمومیه و غرما تأمین ایدیله‌جکی جهتله مستحسندر . بوکا اصول فقهده « حسن بغیره » تعبیر اولنور .

§

سفیهك حجری ایله مدیونك حجری بیننده دخی شو فرقلر واردر:

اولاً سفیه اساساً یعنی بلاطلب حاکم طرفندن حجر اولنه‌بیلور .

زيرا منافع عموميه‌يى تأمين ايچون حجر اولنه‌يور منافع عموميه‌يى محافظه حكامك جمله‌ٔ وظائفندندر . مديون ايسه غرمانك طلبى اوزرينه حجر اولنه‌بيلور . چونكه انلرك منفعتنى تأمين ايچون حجر اولنه‌جغندن طلب ايتملرى لازم كلور .

ثانياً سفيهك حجرى بالجمله اموالنه . مديونك حجرى ايسه يالكز زمان حجرده موجود اولان اموالنه شاملدر .

ثالثاً سفيهك اقرارى حال حجرنده معتبر اولمديغى كبى اقراروواقعى بعدزوال الحجر دخى نه‌مال موجودى ونه‌مال حادثى حقنده معتبر دكلدر . حال بوكه مديون محجور حال حجرنده اقرار ايتسه بعدالحجر حادث اولان مالى حقنده معتبردر .

٩٦٠ ماده مواد آنفه‌ده ذكر اولنان محجورينك بيع وشرا كبى تصرفات قوليه‌لرى معتبر اولماز ايسه‌ده كندو فعللرندن نشأت ايدن ضرر وزيانى همان ضامن اولورلر

مثلا بر چوجق غير مميز اولسه بيله برينك مالنى اتلاف ايتدكده ضمان لازم كلور .

افعالده حجر جارى اولميه‌جغى ٩٤١ نجى ماده شرحنده بيان قلنمش ايدى . بناءً عليه صبينك اتلاف ايتديكى شيئك قيمت ويامثلى كندومالندن تضمين ايتديريلور . مجنون ايله صبىٔ مميزغير مأذون ومعتوه دخى بوحكمده‌در .

§

بو قاعده‌دن اوچ مسئله مستثنادر . برنجيسى : صبىٔ محجور برمالى قرضاً آلوبده استهلاك ايتدكده طرفين حضراتنه كوره ضمان لازم كلمز . ايكنجيسى : ٧٧٦ نجى ماده شرحنده ايضاح اولنور . اوچنجيسى :

صبی‌یه برمال اعاره اولنورده اوده اتلاف ایدر ایسه ینه ضمان لازم کلمز .
فقط بر صبی کندو مالنی دیکر صبی‌یه اقراض ویا ایداع ویاخود اعاره ایدوبده اوده اتلاف ایتسه متلفه ضمان لازم کلور .

٩٦١ ماده سفیه ومدیون حاکم طرفندن حجر اولندقده سببی ناسه بیان ایله اشهاد واعلان اولنور

یعنی سفهندنمی یوقسه مدیون اولدیغندنمی وقنغی دیندن طولایی حجر ایدلمشدر اعلانی لازمدر . چونکه ٩٥٩نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجهله سفیهك محجوریتی کافهٔ اموالنده تصرف واقرارینك عدم نفاذینه شامل ومدیونك محجوریتی یالکز وقت حجرده موجود مالنه منحصر اولمغله بونلرده حجرك تأثیراتی فرقلی اولدیغندن ناس سبب حجری بیلەرك آلدانمامق اوزره محجور ایله اکا کوره معامله ایتملری ومدیون قنغی دیندن طولایی حجر اولندیغنی بیلەرك دائن استیفای حق ویا ابرا ایتدکده محجوریتی مرتفع اولمق ایچون وسائط مناسبه ومثلا اوراق حوادث ایله اعلانی لازمدر .

[اشهاده] کلنجه : بوندن مقصد حاکم طرفندن حین حجرده شهادته اهل اولان کیمسه‌لر بولندیریله‌رق حجرك اجرا اولندیغنده لدی الحاجه شهادت ایتملری کندولرینه افهام اولنمقدر .

بناءً علیه اشهاد ؛ حجرك صحتنده شرط اولمیوب انکار اولندیغی صورتده اثبات اولنه‌بیلمك اوزره امر احتیاطیدر .

مطالعهٔ عاجزانه‌مه کوره حجر ایچون ویریلان حجت شرعیه [بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائز اوله‌بیله‌جك صورتده سندات شرعیه‌نك تنظیمنه] دائر اولوب روح المجله‌نك نهایتنده مندرج [تعلیمات سنیه]

احکامنه توفیقاً تنظیم ایدیلور ایسه اشهاده حاجت قالماز .

۹۶۲ ماده حاکم طرفندن حجری مراد اولنان کیمسه نك حضوری شرط اولمیوب غیاباً دخی حجری صحیح اولور. فقط خبر حجرك اول کیمسه یه وصولی شرطدر

بو خبرك وصولی عادل بر کیمسه نك اخباریله اولور. شخص محجور کرك تصدیق و کرك تکذیب ایتسون .

حجر اولندیغی خبری کندوسنه واصل اولمدقجه منحجر اولمیوب اول وقته قدر واقع اولان عقود واقراری معتبر اولور.

بو ماده ۹۵۸ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجهله محجرك حاکم طرفندن اجرا قلنه جغنه دائر امام ابو یوسف حضرتلرینك اجتهادینه موافقدر .

امام محمد حضرتلرینه کوره سفیه مجرد سفه سببیله منحجر اوله جغندن شاید حکم لاحق اولسه بیله قبل الاخبار وقوعبولان معاملاتی معتبر اولماز .

۹۶۳ ماده فاسق اولان کمسنه مالنی تبذیر واسراف ایتمدکجه مجرد فسق سببیله حجر اولنه مز

چونکه فاسقك نفسنه واولادینه ولایتی اولدیغندن مالنی حسن اداره ایتدکجه حجرینی موجب سبب یوقدر فسقی کرك اصلی و کرك طاری اولسون یعنی ایستر فاسق اوله رق بالغ اولسون ایستر بعد البلوغ فاسق اولسون .

٩٦٤ ماده‌ٔ طبيب جاهل كبى عمومه مضرتى اولان بعض كسان دخى حجر اولنور فقط بونده حجردن مراد اجراى عملدن منع ديمكدر يوقسه تصرفات قوليه‌دن منع معناسنه دكلدر

طبيب جاهلى اجراى صنعتدن منع حقنده ضرر ايسه‌ده منع ايدلمديكى صورتده جاهلانه تداوى ايله خسته‌لرك اشتداد مرضنه وبلكه وفاتنه سبب اوله بيله جكنه وقاعدهٔ ضرر عامى دفع ايچون ضرر خاص اختيار اولنه بيلوب طبيبك اجراى طبابتدن حجرى استفادهٔ ماليه‌سنه مانع اولمق ديمك اولوب بوايسه صحت وحيات عموميه‌يه متعلق مضرتلره نسبةً اهون وخصوصى اولديغنه بناءً طبيب جاهلك حجرى جائزدر.

بو مثللو آدملرك حجرى امر بالمعروف ونهى عن المنكر جمله‌سندن اولديغندن مادهٔ مشروحه‌دن مقصد بو مقوله‌لرك حجرى شرعاً جائز وامر اولوالامره مفوض اولديغنى بياندر . بناءً عليه دولتجه بونلره دائر نظامات وقواعد مخصوصه وضع وتأسيس بيورلمشدر . ازجمله [ممالك محروسهٔ شاهانه‌ده طبابت بلديه اجراسنه] دائر اولان نظامنامه احكامنجه مكتب طبيه‌دن شهادتنامه‌سى اولميانلر ويا ديار اجنبيه مكاتب طبيه‌سندن شهادتنامه‌سى اولوبده مكتب طبيهٔ شاهانه‌يه قيد ايتديره‌رك رخصتنامه آلميانلر ممالك دولت عليه‌ده فن طبابتى اجرايه و «دوقتور» عنوانى آلمغه وعموماً اطبا واجزاجى اولان محللرده بالذات علاج ويرمكه ورخصتنامه‌يى حائز اولميانلر ابه‌لر منكنه وسائر آلات استعماله وقوى التأثير ادويه ترتيبنه مأذون دكلدرلر. بو احكامه مغاير حركتده بولنانلر اجراى طبابتدن منع اولنورلر. كذلك اسپنچيارلق وعقارلق ايتمك ايستيانلر دخى نظامات مخصوصه‌يه تابعدرلر .

§

[کبی] اداتندن مستفاد اولدیغنه کوره ممنوعیت شرعیه یالکز طبیب جاهله منحصر اولمیوب‌دها بعض کسان اجرای صنعتدن شرعاً حجر اولنه‌بیلورلرکه آنلردن بری « مفتیٔ ماجن » در . یعنی ناسه‌حیل ودسائس اوکرده‌رك جاهلانه « فتوی » ویرنلر مشیخت اسلامیه مقام عالیسجندن افتادن حجر اولنور .

زمانمزده اربابی خیلیجه تکثر ایدرك‌صنعت مخصوص اولمش‌اولان دعوی وکالتی سلکنده بولنه‌جقلرك محافظهٔ حقوق واعتباری ایله برابر بعض جهله‌نك او مسلکه سلوك ایله اصحاب مصالحی اضرار ایده‌مملری ایچون تنظیم‌قلنان دعوی‌وکیللری نظامنامه‌سی احکامنجه دعوی وکالتنی‌صنعت اتخاذ ایده‌جك اولانلرك « مکتب عالیٔ حقوقه » دوام ایله بالامتحان رؤس آلمسی ویاخود خارجده تحصیل علم حقوق ایتمش اولوبده یدنده بولنه‌جق رؤس ویا شهادتنامه‌یی رسماً تصدیق ایتدیرمش اولمسی واوصاف‌سائرهٔ نظامیه‌یی حائز بولنمسی مشروطدر . دعوی وکالتی رخصتنامه‌سنی حائز اولمیانلر بونظامنامه‌نك تحت تأمینه آلدیغی حقوقدن مستفید اوله‌مزلر . §

شرعاً حجری تجویز اولنانلردن بریده « مکاریٔ مفلس » در . یعنی وسائط کافیهٔ نقلیه‌یه مالك اولمدیغی حالده بر محلدن دیکر محله اموال واشیا نقلنی تعهد ایدرك بعده عدم استطاعتی وبوصورتله خلقی اضرار ایتدیکی تبین ایدن مکاری حجر اولنه بیلور .

انجق معاملات عادیه‌ده نقل اشیا وامتعه‌نك اوقدراهمیتی اولمیوب مهم اولانلری امتعه واشیای تجاریه‌نك نقلی اولوب بونلری حیوان وعربه ایله نقل ایدن کراجیلر ایله واپورلر وتیمور یوللر کبی وسائط

نقليه حقنده لازم كلان تدابير واحكام تجارت قانونلرى ايله نظامات مخصوصه وشرطنامه‌لرنده مندرجدر .

§

تفصيلات مسروده ومواد آنفه‌دن مستبان اولديغنه كوره تصرفات فعليه‌دن منع ايله تصرفات قوليه‌دن حجر بيننده اساساً فرق واردر شويله كه : تصرفات قوليه‌دن محجور اولانلردن بعضيلرينك تجارت وتوابع تجارته متعلق تصرفاتى كلياً حكمسز اولوب بعضلرينك دخى نفاذ تصرفى ولى ويا وصيلرينك وياخود حاكمك اجازتنه موقوفدر .

اجراى صنعتدن ممنوع اولانلر ايسه بالكز منع اولندقلرى صنعتى اجرادن محجور اولدقلرى كبى شايد منع اولندقلرى شئ اجرا ايدرلر ايسه مجرد محجور اولملرى سببيله حكمسز طوتيله‌مز مثلا برمفتئ محجورك ويرمش اولديغى فتوى موافق شرع عالى ايسه مجرد محجور اولمسى سببيله فتواسنك معتبر طوتلمامسى لازم كلمز .

٩٦٥ ماده بر كيمسه بر چارشوده صنعت يا تجارت اجرا ايدوبده اول صنعت يا تجارت اربابى [بزم كار وكسبمزه خلل كليور] ديو اول كيمسه‌يى صنعت ويا تجارتنى اجرادن حجر ومنع ايتديره‌مزلر .

حتى ١٢٨٨ نجى ماده‌ده محرر اولديغى اوزره بر كيمسه‌نك آچمش اولديغى دكان سببيله ياننده‌كى دكانك اخذ واعطاسى كاسد اولسه ايكنجى دكان سد ايديله‌مز .

زيرا كيمسه‌نك نصيبى تحديد ايديله‌ميه‌جكندن شرعاً امر تجارت وصنعت سربستدر بر كيمسه‌نك صورت مشروعه‌ده اجراى صنعت

وتجارت ایتمسیله دیکرینك کار وکسبنه خلل کلمسی اسباب مجردن دکلدر . چونکه برینك صنعت وتجارتنه خلل کتورن کیمسه‌یی منع ایتمك دخی انك حقنده ضرردر . قاعدهٔ بر ضرر کندو مثلیله ازاله اولنه‌ماز .

فقط اسپنچیارلق مثللو صحت وحیات عمومیه‌یه متعلق صنایع وتجارتك اجراسی ایچون دکان کشادی قواعد نظامیه‌یه مربوط اولدیغی کبی سمیات وباروت مثللو اجزا واشیانك بعضیلرینك بیعی بتون بتون منع ایدلمش وبعضیسی قیود وشروط نظامیه‌یه ربط اولنمشدر .

فصل ثانی

صغیر ومجنون ومعتوهه متعلق مسائل بیانده‌در

٩٦٦ ماده صغیر غیر ممیزك ولیسی اذن ویرسه بیله آنك تصرفات قولیه‌سی اصلا صحیح اولماز .

٩٦٧ ماده صغیر ممیزك قبول هبه وهدیه کبی حقنده نفع محض اولان تصرفی ولیسنك اذن واجازتی اولمسه بیله معتبردر .

وآخره برشی هبه ایتمك کبی حقنده ضرر محض اولان تصرفی ولیسنك اذن واجازتی اولسه‌بیله معتبر اولماز .

اما ذاتاً نفع ایله ضرر بیننده دائر اولان عقودی ولیسنك

اجازتنه موقوفاً منعقد اولور . ولیسی دخی اجازت ویروب ویرمامکده مخیردرشویله که : صغیر حقنده فائده‌لو کوررسه مجیز اولور . کورمز ایسه مجیز اولماز .

مثلا بر صغیر ممیز بلا اذن برمال صاتسه ولوکه ذکرندن زیاده ثمن ایله صاتمش اولسه بیله بیعك نفاذی ولیسنك اجازتنه موقوفدر . زیرا عقد بیع ذاتا نفع ایله ضرر بیننده متردد اولان عقوددندر .

هر نه‌قدر ذکرندن زیاده ثمن ایله صاتلق کبی برحالت عارضه ایله منفعت تحقق ایده‌یورایسه‌ده بوحالت عارضه بیعی اصل وضعی اعتباریله نفع ایله ضرر بیننده متردد اولان عقود عدادندن اخراج ایتمز .

شوایکی ماده‌نك اسباب موجبه‌سنه کلنجه :

جناب حق انسانی عقل وهوادن مرکب اوله‌رق خلق ایتمشدر . عقلی هواسنه غلبه ایدنلر ممدوح وهواسی عقلنه غلبه ایلیانلر مقدوح اولور . بونکله برابر مزاج انسانی مطرد اولمدیغندن و نظام عالم ایسه اطراد ایله حاصل اوله‌جغندن عقلی ادراك اشیایه مقتدر اولمیان صبیٔ غیر ممیز ایله مجنون اولانلرك تصرفات قولیه‌لری حکمدن ساقطدر .

صبیٔ ممیزلرك کندو حقلرنده نفع محض موجب اولان تصرفات قولیه‌لری هر حالده معتبردر . حقلرنده محض ضرر اولان تصرفات قولیه‌لری ولیلرینك اجازتنه مستند اولسه بیله معتبر دکلدر . زیرا ولیلر صغیرلرك محافظهٔ منافعیله مأموردرلر . نفع ایله ضرر بیننده متردد اولان تصرفلری ولیلرینك اذننه موقوفدر .

چونکه صغیر ممیز اولانلر عقل وتمیزه مالك اولمق اعتباریله بالغ اولان کیمسه‌لره مشابهدر . بناءً علیه حقلرنده نفع محض اولان تصرفلری

بالغ اولان كيمسه‌لرك تصرفاتی كبی ايسه‌ده قبل شارعدن كندولرينه خطاب وتكليف توجه ايتمديكندن وهر نقدر عقللری وار ايسه‌ده بالغ اولانلر مرتبه‌سنده اولميوب قصير ايدوكندن وهنوز اوزرلرنده بشقه‌لرينك حق ولايتی بولنديغندن طولايی دخی صغير غير مميزه مشابه اولدقلرندن حقلرنده محض ضرر اولان تصرفلری معتبر اولماز. نفع ايله ضرر بيننده دائر اولان تصرفات قوليه‌لرنده دخی وليلری اذن ويررايسه بالغ ، ويرمز ايسه صغير غير مميزحكمنده عداولنورلر.

بنابرين صغير مميز ضرر محض اولان تصرفاتی بعدالبلوغ مجيز اولسه ينه بواجازتی صحيح اولماز. زيرا اجازت، باطله لاحق اولماز. فقط صغير وليسنك اجازتنه موقوفاً منعقد اولمش اولان عقودينی بعدالبلوغ مجيز اولسه نافذ اولور.

برده صغير مميزضرر محض اولان تصرفاتی كندوسی ايچون اجرا ايده‌مز ايسه‌ده بشقه‌سنه وكالةً اجرا ايتمسی معتبردر. چونكه بو تصرفك ضرری موكلنه عائد اولور.

٩٦٨ ماده صغيرمميزی تجربه ايچون مالنك برمقدارينی وليسی كندوسنه تسليم ايله اخذ واعطايه اذن ويره‌بيلور. ورشدی تحقق ايدر ايسه باقی اموالنی دخی كندوسنه دفع ايده‌بيلور.

٩٨١ ، ٩٨٢ نجی ماده‌لرك احكامی بوماده‌يی ايضاح واتمام ايدر.

٩٦٩ ماده ربح قصداولنديغنه دلالت ايدن عقد مكررلر

« ايله صغير مميزه امر ايتمك » اخذ واعطايه اذن ديمكدر .

مثلا بر صغيره وليسنك [آليش ويريش ايت] ياخود [فلان جنس مالى آل صات] ديمسى اخذ واعطايه اذن ديمكدر .

زيرا [آليش ويريش ايت] ديه‌رك مطلقا اذن كاملنه مصروف اوله‌جغى كبى چونكه اذن فك حجر اولمغله اسقاطات تقييدى قبول ايتميه‌جكندن وليسنك صغيره [فلان جنس مالى آل صات] ديمسى دخى اذن مطلق حكمنده‌در .

اما [وار چارشودن فلان شئ آل] ياخود [فلان شئ صاتيوير] ديمسى كبى يالكز برعقدك اجراسنى امر ايلمسى اخذ واعطايه اذن ديمك اولميوب بلكه عرف وعادت اوزره اول صغيرى توكيلاً استخدام قبيلندن عد اولنور . بناءً عليه تصرفات سائره‌سنده كما كان صغير غير مأذونك تصرفاتى كبى معامله ايديلور . زيرا توكيلاً استخدام اذنه دلالت ايتسه هيچ برولى صبيلرى استخدام ايده‌مامك لازم كلور . بوحالده باب استخدام مسدود اولوب معاملات ناسه سكته كلور .

بنابرين توكيلاً استخدامده صغير مميزك مأذون اولمسى شرط دكلدر . تجارته مأذون اولمسه‌بيله وكيل اوله‌بيلور . فقط حقوق عقد موكلنه عائداولور .

ولى صغيرك غيابنده دخى « آليش ويريش ايتسون » ديوب اذن ويره‌بيلور . آنجق معتبر اولمسى ايچون مأذون اولديغنك صغيره اخبار ايدلمسى شرطدر .

٩٧٠ ماده ولينك اذنى زمان ومكان وبر نوع اخذ واعطا ايله تقييد وتخصص ايتمز .

٩٤٢ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره ائمهٔ ثلثهٔ حنفيه

رحمة الله عليهمه كوره اذن حق منعی اسقاط اولوب اسـقاط اولنان شیلر ایسه تقیید و تخصیص قبول ایتمز .

مثلا بر کون یاخود بر آی ایچون اذن ویرسـه صغیر ممیز علی الاطلاق مأذون اولوب ولیسی آنی حجر ایتمدکجه مؤبداً مأذون قالور .

وکذا [فلان چارشـوده آلیش ویریش ایت] دیسـه هر یرده اخذ و اعطـایه مأذون اولور . کذلك [فلان جنس مالی آل صات] دیسـه هر جنس اموالی آلوب صاتهبیلور .

ولو که « دیکر جنس مالی آلمه » دیو صراحةً نهی ایتمش بولنسون

٩٧١ ماده اذن صراحةً اولدیغی کبی دلالةً دخی اولور .

مثلا بر صغیر ممیزی ولیسی آلیش ویریش ایدرکن کوردکده « یعنی یا بالذات مشاهده ویا استخبار ایتدکده » سکوت ایدوبده منع ایتمسه دلالةً اذندر .

زیرا معرض حاجتده سکوت بیاندر . و سـکوتك اذنه دلالت ایتمسی ضرر غیری دفع ایچوندر . چونکه محجور ولیسنك سکوتنه مستنداً بر چوق معاملات اجرا ایدهبیلور . ولیسنك سـکوتی اذنه دلالت ایتمسه محجورك بووجهله واقع اولان معاملاتنی بالآخره ولیسی مجیز اولمدیغی تقدیرده محجور ایله معاملهده بولنمش اولانلرك متضرر اولملری لازم کلور . ضرر ایسه واجب الازالهدر .

اسباب محررهیه بناءً کرك بو ماددهده وکرك مماثلی اولان موادده ضرر ناسی وقایةً ظاهر حاله اعتبار اولنمسی قواعد کلیهٔ فقهیهدندر .

مع مافیه محجورك آلیش ویریش ایدرکن ولیسنك کوروب سکوت ایتدیکی شی که معلولدر . علتدن یعنی سکوتك اذنه دلالتندن اول واقع اولمشدر . حال بو که معلول علتدن صکره اولمق اقتضا ایدهجکنه نظراً ولیسنك سکوتی محجورك بعدما وقوعبولهجق معاملاتی ایچون اذنه دلالت

ایدر. کوروب سکوت ایتدیکی معامله‌یی تجویزه دلالت ایتمز. ایتسه محجورك هنوز اذنی ویرلمکسزین. مأذون اولمسی لازم کلورکه بوده باطلدر. بناءً علی ذلك ولینك معامله واقعه‌یی بشقه‌جه تصدیق ویافسخ ایتمسی اقتضا ایدر.

فقط ولی اولجه صغیری اجرای تجارتدن صراحةً منع ایدوب اعلان ایتمش ایسه بعده کوروب سکوت ایتسه دلالةً اذن اولماز. زیرا تصریح مقابله‌سنده دلالته اعتبار یوقدر.

بوماده‌ده‌کی [ولیدن] مقصد ولی خاصدر ولی عام یعنی حاکم دکلدر. چونکه حاکمك مال غیره حق تعلق ایتمدیکندن کوروبده سکوت ایتمسی اذن عد اولنماز.

۹۷۲ ماده بر صغیره ولیسی طرفندن اذن ویرلدکده تحت اذنده داخل اولان خصوصاتده بالغ منزله‌سنده اولور. وبیع واجاره کبی عقودی معتبر اولور.

[تحت اذنده داخل اولان] جمله‌سی احترازیدر. زیرا هبه وهدیه اعطا ایتمك، کفیل ومحال علیه اولمق، شرکت مفاوضه عقد ایتمك ومدیونی ابرا ایلمك کبی ضرر محض اولان وبناءً علیه تحت اذنده داخل بولنمیان خصوصاتده صغیر مأذون بالغ منزله‌سنده اولماز. آنجق جزئی قیمتی اولان برطعامی هبه ایتمسی تجویز اولنمشدر.

فقط [بیع واجاره] کبی کارایله ضرر بیننده مترددویا کندوسنه برشی هبه واعاره کبی محض منفعت اولان عقود ومعاملاتك اجراسنده بالغ منزله‌سنده‌در.

صغیر ممیز مأذونك غبن فاحش ایله اولان معاملات تجاریه‌سنك معتبر اولوب اولمدیغنده بین المجتهدین اختلاف اولنوب امام اعظم حضرتلری معاملات تجاریه هر نقدر تجارت قصدیله اجرا قلنور ایسه‌ده كار ضررك اورتاغی اولدیغندن ضرر ایتمك احتمالی دخی واردر . اگرچه صغیرك مالنی ولیسی غبن فاحش ایله صاتەمز ایسه‌ده صغیر مأذونك آلمش ویا صاتمش اولدیغی برمالده غبن فاحش بولنمسی تجارت ضمننده واقع اولدیغندن جائزدر وقاعدةً بالذات تجویز اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه‌بیلور بیورمشلردر .

امامین حضراتی تجارتدن مقصد كار ایتمكدر . بناءً علیه صغیر مأذونك شو مقصده موافق صورتده آلیش ویریش ایتمسی اقتضا ایدوب حال بوكه برشیء غبن فاحش ایله اشترا ویا بیع ایتمسی موضع تبرعده واقع اوله‌جغندن مقصد مزبوره منافی اولدیغی كبی كندوسی تبرعه دخی اهل اولمدیغی بیانیله بویولده‌كی معامله‌سنك عدم اعتباری رأینده بولنمشلردر . مادهٔ مشروحه‌نك روش تحریرینه و١٥٣٩ نجی ماده‌نك صراحتنه نظراً مجله جمعیتنجه امامین حضراتنك قولی اختیار اولنمشدر .

ماده ٩٧٣ برصغیره اذن ویرمش اولان وصیسی بعده آنی حجر ایله اول اذنی ابطال ایده‌بیلور .

اسبابی ٩٥٢ نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

فقط نه وجهله اذن ویرمش ایسه ینه اولوجهله حجر ایتمسی شرطدر .

مثلا برصغیره ولیسی اخذ واعطا ایچون اذن عام ویروبده چارشوسی خلقنك معلومی اولدقدن صکره آنی حجر ایده‌جك اولدقده حجری دخی اولوجهله عام اولوبده اول چارشو خلقنك اکثریسنك معلومی اولمق شرطدر . یوخسه کندو خانه‌سنده ایکی اوچ کشینك محضرنده حجر ایتمسی صحیح اولماز .

[کندو خانه‌سنده] قیدی احترازی اولمیوب چارشوده ایکی اوچ کشینك محضرنده حجر ایتمسی دخی صحیح اولماز . زیرا مقصد مکان حجر اولمیوب چارشو خلقنك واقف اولمسیدر . چونکه چارشو خلقنك معلوماتی اولمقسزین حجری صحیح اوله‌جق اولسه بیلمیه‌رك صغیر ایله آلیش ویریش ایتملری ملحوظ اولدیغندن متضرر اولملری لازم کلور .

فقط چارشو خلقنك عمومنه اعلام متعذر اولدیغندن اکثریسنك معلومی اولدقده کفایت ایده‌جکی استحساناً تجویز اولنمشدر . §

کذلك ولیسی نه صورتله حجر ایدر ایسه ایتسون صغیره بیلدیرمسی دخی شرطدر . زیرا چارشو خلقنه اعلام ایتدیکی حالده صغیر واقف اولمیه‌رق مأذونیتنه بناءً اجرای معاملهٔ تجاریه ایله متضرر اوله‌بیلور . بناءً علی ذلك ولی صغیر مأذونی حجر ایدوب فقط بوماده حکمنجه کرك کندوسنه وکرك چارشو خلقنه اعلام ایتمدکجه حجر تام ونافذ اولمیه‌جغندن صغیرك تحت اذنده داخل اولان معاملاتی نافذ اولور .

اخطار

شو ماده‌ده بحث وبیان اولنان اذن وحجرك تأثیراتی صغیر مأذون ومحجورك تجارته متعلق معاملات عادیه‌سنه دائردر . هنوز یکرمی بریاشنی اکمال ایتمیانلرك حقلرنده تجار معامله‌سی اولنمق اوزره نه وجهله تجارته مأذون اوله‌بیله‌جکلری تجارت بریه قانوننده معین اولمغله

بونلره دائر « حقوق تجارت » نام اثر عاجزیده تفصیلات لازمه مندرجدر .

٩٧٤ ماده صغیرك بوبابده ولیسی اولاً باباسی ثانیاً باباسی فوت اولمش ایسه وصی مختاری یعنی باباسنك حال حیاتنده اختیار ونصب ایتمش اولدیغی وصی ثالثاً وصی مختار دخی وفات ایدرسه آنك حال حیاتنده نصب ایلدیکی وصی رابعاً جد صحیحی یعنی صغیرك باباسنك باباسی یاخود باباسنك باباسنك باباسی خامساً اشبو جدك حال حیاتنده اختیار ونصب ایلمش اولدیغی وصی سادساً اول وصینك نصب ایلدیکی وصی سابعاً حاکم یاخود وصی منصوبی یعنی حاکمك نصب ایلدیکی وصیدر. اما قرنداش وعموجه وسائر اقربانك وصی اولمدقلری حالده اذن ویرملری جائز اولماز .

[صغیرك بوبابده ولیسی] تعبیرندن مقصد صغیره اموالنی تصرف ایده بیلمك ایچون اذن ویرمك ویا حجر ایتمك خصوصلرنده ولیسی دیمك اولوب آنلرکده کیملر اولدیغی متن ماده‌ده ذکر وتعداد ایدلمشدر.

اقرباء سائره‌سی صغیرك بابا وجدی ایله بونلرك وصیلری ویا حاکم طرفندن وصی تعیین قلنمدقجه مجرد قرابتلری حسبیله اموال صغیری تصرف ایده‌مزلر .

فقط بنفسه عصبه اولان کیمسه‌لر ایله والده ، جد فاسد ، لابوین قزقرنداش ، لاب قز قرنداش ، لام قز قرنداش ، ذوی الارحامك صغیرك نکاحنده ولایتی واردر .

§

امر ولایتده ذکر و تعداد اولنان ترتیبه رعایت لازمه‌دن اولدیغندن صغیرك برنجی و ایکنجی درجه‌ده ولیسی مثلا پدری ویا وصی مختاری وار ایکن اوچنجی درجه‌ده بولنان جدی صغیرك مالنی تصرف ایده‌مز . وشو التی مرتبه‌نك هرقنغیسندن بولنور ایسه بولنسون صغیرك ولیسی موجود ایکن حاکمك مالنده تصرف ایده‌مز . زیرا ولایت خاصه ولایت عامه‌دن اقوادر .

فقط ولینك اموال صغیری تصرفی محافظهٔ منافعی ایله مقید اولدیغندن وصی صغیرك مالنده خیانت ایتدیکی تقدیرده حاکم آنی عزل ایله دیکر وصی تعیین ایده‌بیلور .

کذلك صغیرك پدری سفیه اولوبده حجر ایدیلور ایسه صبینك ادارهٔ اموالی ایچون حاکم طرفندن بر وصی تعیین قلنه‌بیلور .

اما حاکمك نصب ایتدیکی وصی کندوسنك وکیلی دیمکدر . وولایتی اخذ وتلقی ایلدیکی حاکمك ولایتندن اقوی اولمدیغندن مادهٔ مشروحه‌ده سابعاً حاکم وثامناً وصی منصوبی دینله‌رك وصی مز بورك ولایتی سکزنجی مرتبه‌ده عد اولنموب حاکم ایله وصی منصوبی بر مرتبه عد اولنمشدر .

بناءً علیه کندوسنی تعیین ایدن حاکم مأموریتنده بولندقجه وصی منصوبی صغیرك مالنده تصرف ایده بیله‌جکی کبی وصی منصوبی موجود اولدیغی حالده حاکم دخی صغیرك اموالنده تصرف ایده‌بیلور .

٩٧٥ ماده حاكم بر صغير مميزك تصرفنده منفعت كورديكى حالده آنذن مقدم اولانِ ولىّ اذندن امتناع ايتسه حاكم بوخصوصده اول صغيره اذن ويره بيلور. وديكر وليسى آرتق آنى حجر ايده مز.

زيرا حاكمك اذنى حكمدر ولى صغيرك حاكم اوزرينه ولايتى اولمديغندن آنك حكمنى نقض وفسخ ايده مز.

بو ماده يه نظراً حاكمك ولى صغيره تقدم ايده جكى اكلاشيليور ايسه ده بوصورت صغيرك اموالنى تصرفده تقدم اولميوب فقط حاكمك ولايت عامه سى ولى صغيره دخى شامل اولديغندن آنك تمرديله صغير مميزه ترتب ايده جك ضررى دفع ايدركه بوده اذن ايله حاصل اولور.

٩٧٦ مادة برصغيرى مأذون ايدن ولى فوت اولدقده ويرمش اولديغى اذن باطل اولور.

زيرا ولينك مساعده سندن عبارت اولمغله وفاتيله حكمى قالماز. وليسنك وفاتندن خبردار اولسون اولمسون صغير منحجر اولور.

فقط حاكمك اذنى وفاتيله ياخود عزليله باطل اولماز.

چونكه حاكمك ولايتى ذاتى اولميوب بولنديغى مقام مأموريت حسبيله در. بناءً عليه حاكمك تبدليله اومقامدن ويرلمش اولان مأذونيت باطل اولماز.

ولى صغير وياحاكم جنون مطبق ايله تجنن ايتسه حكم ينه بووجهله در.

كذلك صغير مأذون جنون مطبق ايله مجنون اولسه حكمه حاجت

قالمقسزین منحجر اولور . بعده افاقت بولسه مأذونیتی عودت ایلمز . یکیدن اذنه محتاجدر .

۹۷۷ ماده بر حاکمك مأذون ایتدیکی صغیری ینه اول حاکم یاخود خلفی حجر ایده بیلور .

چونکه حاکمك اذن ایله حکمی مجرد تصرفه صلاحیت ویرمکدن عبارت اولدیغندن قابل نقضدر . فقط بو نقضی اذن ویرمش اولان حاکم ویا انك درجه سنده یاخود فوقنده بر حاکم اجرا ایده بیلور .

یوقسه باباسی یاخود دیکر ولیسی حاکمك وفاتی یاخود عزلی اوزرینه آنی حجر ایده مز .

چونکه حاکمك اذنی حکم دیمکدر . افراددن ولان بر کیمسه انی نقض ایده مز .

۹۷۸ ماده معتوه اولان کیمسه صغیر ممیز حکمنده در .

زیرا مجنون کبی عقلسز وصغیر غیر ممیز کبی عقلی ادراکدن عاجز اولیوب فقط کمالنه نقصان عارض اولمش اولدیغندن صغیر ممیزه مشابهدر . بناءً علیه آنفاً ذکر اولنان مواد احکامنه توفیقاً صغیر ممیزه تجارت ایتمسی ایچون اذن ویریله بیلدیکی کبی معتوهه دخی ویریله بیلور ومعتوه مأذون بالغ حکمنده عد اولنور .

اما نه یاپدیغنی بیلمیه جك یعنی بیع وشرایی وغبن فاحش ایله غبن یسیری تفریق ایده میه جك درجه ده معتوه اولور ایسه اوحالده صبی غیر ممیز حکمنده در .

٩٧٩ ماده مجنون مطبق صغير غير مميز حكمنده در .

بناءً عليه تصرفات قوليه‌سى اصلا صحيح دكلدر .

٩٨٠ ماده مجنون غير مطبقك حال افاقتنده اولان تصرفاتى عاقلك تصرفى كبيدر .

يعنى تصرفاتى صحيح و نافذ اولوب حاكمك اجازتنه موقوف دكلدر . حال جنتنده كى تصرفاتى دخى صغير غير مميزك تصرفاتى مثللو حكمسزدر .

٩٨١ ماده برچوجق بالغ اولدقده مالنك كندوسنه اعطاسى خصوصنده استعجال اولنميوب تأنى ايله تجربه اولنمليدر . رشيد اولديغى تحقق ايدر ايسه اول وقت اموالى كندوسنه ويريلور .

٩٨٢ ماده برچوجق غير رشيد اوله‌رق بالغ اولور ايسه رشدى تحقق ايتمدكجه مالى كندوسنه ويرلميوب كما فى السابق تصرفدن منع اولنور .

كرك بو ايكى ماده وكرك ٩٦٨ نجى ماده احكامنه نظراً صغيره مالنك اعطا وتسليمى ايچون شرعاً بالغ اولمسى كافى اولميوب رشدينك تحققى لازمدر . چونكه [وابتلوا اليتامى حتى اذا بلغوا النكاح] آيت كريمه‌سيله يتيملرك مماللرينى اعطا ايچون زمان بلوغلرينه قدر تجربه ايديلمز بيورلمشدر . بالغ اولدقدن صكره هر قاچ ياشنه واصل اولور

ایسه اولسون اثبات رشد ایتمیانلره مالنك اعطاسی جائز اوله‌میه‌جغنه دائر اولان اجتهاد امامین رحمة الله علیهما مجله جمعیتنجه دخی اختیار اولنمشدر .

اخطار

احکام مزبوره ولیسنك ید اداره‌سنده بولنان اموال یتیمك کندوسنه تسلیم واعطاسنه دائردر . متوفی مورثنك ترکه‌سی اداره اموال ایتام نظامنامه‌سی موجبنجه عائد اولدیغی محکمهٔ شرعیه معرفتیله تحریر وحصهٔ ارثیه‌سی درسعادتده ادارهٔ اموال ایتام مدیریتی وطشره‌ده حکام الشرع طرفندن قبض وحفظ وتنمیه وارباح ایدلدیکی تقدیرده یکرمی یاشنی اکمال ایدرك منسوب اولدیغی محکمهٔ شرعیه‌ده اثبات رشد ایله حجت استحصال ایتمدکجه اموالی کندوسنه تسلیم واعطا قلنمز .

٩٨٣ ماده بر صغیرك رشدی ثابت اولمدن اموالی وصیسی طرفندن کندوسنه ویریلوبده اول صغیرك یدنده ضایع اولسه یاخود صغیر اتلاف ایتسه وصی ضامن اولور .

زیرا صغیرك رشدی ثابت اولمدن مالنی کندوسنه ویرمك اتلافه تسلیط دیمك اولدیغندن وصی حائز اولدیغی امنیتی سوء استعمال ایله تعدی ایتمش اولور.

٩٨٤ ماده بر صغیرك بلوغی اوزرینه مالی کندوسنه ویریلوبده بعده سفیه اولدیغی تحقق ایتسه حاکم طرفندن حجر اولنور .

بوماده‌کی بلوغدن مقصد رشید اوله‌رق بلوغ دیمکدر . چونکه

مادۂ سابقه بوماده‌یی تقیید ایدر و بوماده دخی امامین حضراتنك اجتهادینه كوره یازلمشدر.

امام اعظم حضرتلرینك اجتهادنجه ۹۵۸ نجی ماده‌ده محرر اسبابه بناءً بر كیمسه یكرمی بش یاشنه بالغ اولدقدن صكره حجر ایدیله‌مز.

۹۸۵ ماده حد بلوغ؛ احتلام واحبال [یعنی كبه ایلمك] وحیض وحبل [یعنی كبه اولمق] ایله ثابت اولور .

یوقسه بیق وصقال كبی آثاره اعتبار اولنماز.

[بلوغ] لغتده ایرشمك معناسنه اولوب حد صغرك نهایتنه وصول ایله مرتبۀ عقلك كمالنده استعمال اولنور. اسبابی مدخلده بر تفصیل بیان قلنمشدر.

۹۸۶ ماده سن بلوغك مبدئی اركككده تام اون ایكی وقیزده تام طقوز ومنتهاسی ایكیسنده دخی تام اون بش یاشدر .

سن بلوغك مبدئی بین المتجهدین متفق علیهدر. فقط منتهاسی خصوصنده امام اعظم رحمةالله علیه اركككده تام اون سكز وقیزده تام اون یدی یاشه اعتبار ایلمشدر. مع مافیه اون بش یاشه اعتبار ایلدیكنه دائر دخی بر روایت واردر.

امامین رحمةالله علیهما فی الواقع بعض كنجلرك اون یدی اون سكز یاشنی اكمال ایتمدكجه بالغ اولمدقلری غیر منكر ایسه‌ده بو صورت نادر اولوب اركككده تام اون بش وقیزده تام طقوز یاشنی اكمال ایدنلرك اكثریا بالغ اولدقلرینی ومع مافیه مدخلده ایضاح اولندیغی وجهله بلوغدن

مقصد مرتبهٔ كمال عقله دلالتی اعتباریله فاعلنك مكلفیتی اولوب بونك ایچون تام اون‌بش یاشك كفایت ایده‌جكنی بیان بیوردقلرندن مشایخ اسلامیه بو وجهله افتا ایتمكله مجله جمعیتجه دخی مادهٔ مشروحه اویولده تنظیم ایدلمشدر.

وبر اركك اون ایكی وبرقیز طقوز یاشنی تكمیل ایدوبده بالغ اولمسه بالغ اولنجیه‌دك [مراهق ومراهقه] دینلور.

[مراهق] مفاعله‌بابندن اسم‌فاعل اولوب « دونیجی » معناسنه‌دركه حال صغردن مرتبهٔ بلوغه دونوب تقرب ایدن دیمكدر.

٩٨٧ ماده منتهای سن بلوغه وارمشیكن كندوسنده آثار بلوغ ظاهر اولمیان كیمسه حكماً بالغ عد اولنور .

زیرا اعتبار غالب شایعه اولوب نادره دكلدر.

٩٨٨ ماده مبدأ سن بلوغه وارمیان برچوجق بالغم دیو دعوی ایلسه قبول اولنماز .

زیرا ظاهر حال دعواسنی مكذبدر.

٩٨٩ ماده بر مراهق یاخود مراهقه حضور حاكمده بالغ اولدیغنی اقرار ایتدكده جثه‌سنك بلوغه تحملی اولمامق حسبیله ظاهر حال كندوسنی مكذب اولور ایسه بواقراری تصدیق اولنماز .

زيرا اقرارك نافذ اولمسنده ١٥٧٧نجى ماده حكمنجه ظاهر حالك اقرارى تكذيب ايتامسى شرطدر.

واكرجثه‌سنك بلوغه تحملى اولوبده ظاهر حال كندوسنى تكذيب ايتمز ايسه تصديق اولنور. وعقود واقرارى نافذ ومعتبر اولور.

چونكه حاكم ايچون مقرك بالغ اولوب اولمديغى مجهولدر فقط ظاهر حال اقرارينى تكذيب ايتمديكى حالده تصديق ايدلمامسى كلامنك اهمالنى ايجاب ايدر كلامك اعمالى ايسه اهمالندن اولادر.

مادهٔ مشروحه‌يه نظراً صغيرك مجرد مراهق اولمسيله بلوغنه حكم اولنه‌مز بلوغنه حكم اولنمق ايچون اولاً مراهق اولمسى ثانياً جثه‌سنك بلوغه تحمل ايدرك ظاهر حالك مكذب اولمامسى ثالثاً لدى السؤال بلوغنى نه‌ايله بيلديكنى تفسير ايتمسى شرطدر.

وبرمدت صكره [بن اولوقت يعنى حين اقرارده بالغ دكل ايدم] ديو بعدالاقرار واقع اولان تصرفات قوليه‌سنى فسخ ايتمك ايستسه اكا التفات واعتبار اولنماز.

زيرا هركيم كه كندو طرفندن تمام اولان شئ نقض ايتمكه سعى ايدر ايسه سعيى مردوددر.

لاحقه

صغير يتيم اولوبده مورثنك تركه‌سنى ادارهٔ اموال ايتام نظامنامه‌سى موجبنجه عائد اولديغى محكمهٔ شرعيه معرفتيله تحرير ايتديرمامك

ایچون اثبات بلوغ ایتمك ایستدکده اون بش یاشنی اکمال ایتمامش ایسه شو دعواسنی استماعدن مذکور نظامنامه ایله حکام الشرع منع اولنمشدر

فصل ثالث

سفیه محجور حقنده‌در

۹۹۰ ماده سفیه محجور معاملاتده صغیر ممیز کبیدر. فقط سفیهك ولیسی آنجق حاکمدر . انك اوزرینه اب وجدینك ووصیلرینك حق ولایتی یوقدر .

شو حالده سفیه محجور ایله سائر محجورین بیننده ایکی فرق واردر. برنجیسی: سفیه محجور یالکز معاملاتده صغیر ممیز کبیدر، چونکه سفیه بالغ اهلیت شرعیه‌یی حائز اولوب سفاهتی اهلیتنه سکته ایراث ایدر بر عارضهٔ مکتسبه‌در عارضهٔ مزبوره سببیله حجر اولنمسی اهلیتنی تنقیص ایدر ایسه‌ده صغیر غیر ممیز کبی بتون بتون تصرفه نااهلدر دینله‌مز بالغ اولان برکیمسه‌نك سفاهتی سببیله حجری مالجه اولان اسرافات وتبذیراتدن منع ایله کرك کندوسنك وکرك عمومك منفعتنی محافظه اولوب بونك تأمین حصولی ایچون مقتضای دینیه وحوائج بشریه‌دن اولان خصوصاتدن منعی غیر جائزدر. زیرا ضرورتلر کندو مقدارلرنجه تقدیر اولنور.

بناءً علیه سفیه محجور ایفای فریضهٔ حج وبرکره عمره ایچون جانب عالیٔ حجازه عزیمتله قدر معروف مصرف اختیار ایتمك ومالنك زکاتنی ویرمك وموجب قربت وطاعت الٰهی اولان امور خیریه ایچون مالندن وصیت ایلمك کبی عباداتك وجوبندن واقرباسنه وصیتده ومهر

مثلندن زیاده اولمامق شرطیله تسمیهٔ مهر ایلیه‌رك نکاح وطلاق كبی منا كاتده وجنایتنی اقرار مثللو عقوباتده وكندوسیله نفقه‌سی اوزرینه لازم اولان کیمسه‌لری انفاق كبی معاملاتده بالغ غیر محجور حکمنده‌در که بونلردن بعضیسی مواد آتیه‌ده بیان قلنمشدر.

ایکنجیسی: سفیهك ولیسی انجق حاكمدر . چونکه بالغ اولمغله اب وجدی ایله وصیلرینك سفیه اوزرنده اولان حق ولایتی نهایت بولور سفاهتی سببیله او ولایت عودت ایتمز حاكمك ولایت عامه‌سی اولمق حسبیله سفیهك حجری حاكمه عائد اولدیغی كبی معاملاتندن موقوف اولانلره اجازت ویروب ویرماسی حاكمه ویا نصب ایده‌جكی وصی‌یه عائد اولور.

فقط اب وجدینك ویا قبل البلوغ وصی اولمش اولانلردن برینك حاكم طرفندن وصی نصبی جائز اولوب نصب ایدلدیكی تقدیرده بوصفتله سفیه اوزرینه ولایتی ثابت اولور.

۹۹۱ ماده سفیهك بعدالحجر معاملاتجه تصرفات قولیه‌سی صحیح اولماز ایسه‌ده قبل الحجر تصرفاتی سائر ناسك تصرفاتی كبیدر .

بوماده دخی امام ابو یوسف حضرتلرینك اجتهادینه موافقدر . زیرا مشار الیهك اجتهادنجه سفیه بالغك حجری حکمه متوقف اولمغله قبل الحجر تصرفاتنك نفاذینه مانع یوقدر . امام محمد حضرتلرینك اجتهادنجه سفیهك سفاهتی زماننده وحکمدن اول وقوعبولان تصرفاتی دخی نافذ اولماز.

٩٩٢ ماده سفیه محجورك كرك كندو وكرك نفقه‌سی اوزرینه لازم اولانلر كندوسنك مالندن انفاق اولنورلر .

نفقه‌سی اوزرینه لازم اولانلر زوجه‌سی واولاد صغاری وفقیر وعاجز اولان پدر ووالده‌سی مثللو ذی رحم محرم اولان اقرباسیدر، چونكه زوجه‌سنی واولاد صغارینی انفاق واحیا حوایج اصلیهٔ بشریه‌دن اولدیغی كبی فقیر اولان ذوی‌الارحامی انفاق دخی قرابتی حسبیله اوزرینه واجبدر سفه ایسه حقوق ناسی ابطال ایتمز.

زوجه‌سی وولد ووالدی اولدقلری حقنده سفیه محجورك اقراری معتبر وكافی ایسه‌ده دیگر اقربانك قرابتی بالبینه ثابت اولمق لازمدر.

٩٩٣ ماده سفیه محجور بر مالنی صاتسه نافذ اولماز ایسه‌ده حاكم « ویا وصی منصوبی » منفعت كورر ایسه اجازت ویرر .

چونكه ركن تصرف اولان ایجاب وقبولك وقوعی نفاذینی ایجاب ایدركن تصرفك موقوف اولمسی محجور حقنده نفع وفائده ملاحظه‌سنه وحاكم ووصی منصوبی محجورك منفعتنی تحری ومحافظه‌یه مأمور اولملرینه نظراً منفعت كوردكاری صورتی مجیز اوله‌بیلورلر شویله كه: سفیه محجور صاتدیغی مالك ثمننی قبض ایدوبده یدنده موجود ایسه حاكم ویا وصی منصوبی بیع مزبور سفیه حقنده موجب منفعت ایسه مجیز اولور دكلسه اولماز.

اما ثمن تلف اولمش ایسه نظر اولنور: اگر سفیه محجور قبض ایتدیكی ثمنی محتاج اولدیغی اموره صرف ایله استهلاك ایلمش ایسه بیعده

سفیهك منفعتی اولدیغی حالده حاکم مجیز اولور. اولمدیغی حالده مجیز اولمیوب ثمنك مثلی سفیهك مالندن دفع وتسلیم ایله مبیعی استرداد ایدر. واکر سفیه ثمن مزبوری محتاج اولدیغی مصارفه صرف ایتمیوب بشقه شیلره صرف ایله استهلاك ایلمش ایسه بیع مذکوری مجیزاولماز. وامام ابو یوسف حضرتلرینك اجتهادنجه قبض واستهلاك ایلدیکی ثمنی سفیهك مالندن تضمین ایدوب مبیعی استردادایلر. امام محمد حضرتلرینه کوره تضمین دخی لازم کلمز.

سفیه محجورك بیع وشراسنه اجازت، قبض ودفع ثمنه دخی اجازتی متضمدر. بناءً علیه مشتری ثمن مبیعی سفیهه اعطا ایتسه جائزدر. مکرکه حاکم ویا وصی منصوبی « ثمنی اکا ویرمه » دیو صراحةً نهی ایتمش اوله. بوصورتده تصریح مقابله سنده دلالته اعتبار اولنماز.

۹۹٤ ماده سفیه محجورك آخره دین اقراری مطلقا صحیح اولماز.

یعنی کرك وقت حجرده موجود وکرك بعدالحجر حادث اولان اموالی حقنده اقرارینك تأثیری اولماز.

[دین] کلمه سی احترازی اولمیوب « شو مال فلانکدر » کبی ید تصرفنده بولنان بر عینی بشقه سنك اولمق اوزره اقراری دخی صحیح اولماز.

چونکه بو اقرار تصرفات قولیه دندر. وبشقه سنه دینی اولمدیغی ویا عین کندو مالی اولدیغی حالده بو وسیله ایله النه پاره کچوب اسراف ایتمك اوزره اقرار ایتمش اولمسی ملحوظدر. واقرار واقعی زمان محجوریتنده صحیح ومعتبر اولمدیغی کبی بعد زوال الحجر دخی معتبر اولماز.

٩٩٥ ماده سفيه محجور اوزرانده اولان حقوق ناس كندوسنك مالندن تأديه اولنور .

اشبو حقوق يا سفيهك برمالى اتلافى ياخود قبل الحجر اولان تصرفاتى ايله حاصل اولوب على كلا التقديرين سفه حقوق ناسى ابطال ايتمز .

٩٩٦ ماده سفيه محجور اقچه استقراض ايدوبده كندو نفقه‌سنه صرف ايتدكده اكر قدر معروف اوله‌رق صرف ايتمش ايسه حاكم اول اقچه‌يى آنك مالندن تأديه ايدر . واكر فضله صرف ايتمش ايسه حاكم نفقه‌سى مقدارينى محسوب ايدوب فضله‌سنى ابطال ايلر .

سفيه محجور مبلغ مستقرضى اتلاف ايدوب هر نه صورتله اولورسه اولسون مباشرةً اتلافك موجب ضمان ايدوكى ٩١٢ نجى ماده ده مصرح ايسه‌ده مقرض سفيهك محجور اولديغنى بيله‌رك اقچه اقراض ايتمسى اتلافه تسليط اولمغله حاكم فضله‌سنى ابطال ايدر .

٩٩٧ ماده سفيه محجور كسب صلاح ايتدكده حاكم طرفندن فك حجر اولنور .

٩٥٧ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره سفيه ومديون وطبيب جاهل ومكارىٔ مفلس وامثالنك حجرى حقلرنده ضرر اولديغى حالده منافع عموميه وغرمايى تأمين ايچون تجويز اولنمشيدى . بناءً عليه سفيه

کسب صلاح ومدیون ایفای دین وطبیب جاهل تحصیل علم ومکاریٔ مفلس کسب اقتدار ایله اعادهٔ اعتبار ایتدکده کندولرینك محجوریتی موجب اولان سبب زائل اوله جغندن قاعدهٔ ممنوع عودت ایده جکی جهتله حجرك فکی لازم کلور. زیرا برعذرایچون جائز اولان شیٔ اول عذرك زوالیله باطل اولور.

امام ابو یوسف حضرتلری بومقوله‌لر مادامکه حاکم طرفندن حجر اولنیورلر ینه حاکمك فك حجرایتمسی لازم کله جکنی بیان بیوردقلرندن بوماده دخی امام مشار الیه حضرتلرینك اجتهادینه موافقدر. امام محمد حضرتلرینه کوره کسب صلاح ایتمکله حجری منفك اولوب حکمه محتاج دکلدر.

فصل رابع

مدیون محجور حقنده‌در

٩٩٨ ماده مدیونك قدرتی وار ایکن دیننك اداسنده مماطله ایلدیکی نزد حاکمده ظاهر اولوبده دائنلری دخی مالی صاتیله‌رق دیننك تأدیه‌سنی حاکمدن طلب ایتدکلرنده حاکم آنی حجر ایدر.

دینك اسباب حجردن اولمسی امامین حضراتنك اجتهادیدر.

[قدرتی] قیدی احترازی اولمیوب مفلس اولسه بیله حجر اولنه جغی آتیده‌کی ماده‌ده مذکوردر.

[مماطله] اوزادوب کجکدیرمك معناسنه‌در.

مديونك حجرى سفيهك حجرى كبى كندو منفعتى ايچون اولميوب غرمانك
استيفاى حق ايده بيلمسى ايچون تجويز اولنديغندن مديون حجر ايدلمك
اوزره غرمانك طلبى شرطدر . بناءً عليه بالجمله غرمانك ويا بعضيلرينك
طلبى اوزرينه حجر اولنان يعنى حقوق غرمايه مضر تصرفات ماليه‌دن
و آخره بورج اقرارندن منع ايديلان مديونك اموالندن كافى مقدارينى
صاته‌رق دينى ايفا ايتمسنى كندوسنه امر وحتى حبس ايله جبر ايدر .
يوقسه حاكم همان صاتمغه تشبث ايده‌مز . زيرا ايفاى دين ايچون مالنى
صاتمغه مديون مستحقدر . وحاكمك جبرى اوزرينه مالنى صاتدقده
بحقٍ اجبار اولديغندن حكم اكراه جريان ايتميوب صحيح ونافذ
اولور .

امام اعظم حضرتلرى مديونك حجرينى تجويز بيورمامشلر ايسه‌ده
اشبو جبر خصوصنده امامين حضراتيله متفق الكلامدر .

استطراد

اجرا قانوننك ٢٨ ، ٣٢ ، ٣٣ ، ٣٤ ، ٣٥ ، ٣٦ نجى ماده‌لرى
ايله مادهٔ مشروحه حكمى تقييد ايديله‌رك ايفاى ديندن امتناع ايدن
مديونك مقدار دينه مقابل نقود وياخود اشيا واملاكى بولنديغى ويا
قانوناً حبسدن مصون اولانلردن اولديغى حالده حبس ايديله‌ميه‌جكى
ولكن قدرتى اولديغى دائن اثبات ايدر ويرده دائن مديونك فرار
ايده‌جكنى اثبات ايدرك وقوعبولان طلبى اوزرينه مديون نفسنه وفرار
ايدرسه دينه كفيل ويره‌مز ايسه رئيس محكمه‌نك امريله نهايت طقسان
بركون حبس ايديله‌جكى ومديونى مدت حبسنده دائننك انفاق ايده‌جكى
بيان قلنمشدر .

فقط مهر ونفقه‌لردن وخيرات ومبراته موقوف اموال ونقوددن

طولايي محكوم اولان مديونلر ايفاى ديندن امتناع ايلدكلرى حالده سالف الذكر مواد قانونيه احكامندن بالاستثنا هرحالده حبس اولنور. ومهر ونفقه‌دن طولايي حبس اولندقده دائنلرى اتفاق ايلمز .

وكندوسى مالنى صاتوبده دينني ايفادن امتناع ايتديكى تقديرده حاكم آنك مالنى صاتوب دينني تأديه ايدر .

شويله‌كه مديون حقنده بيعى اهون اولاندن بدأ ايله صكره‌ده بوترتيب اوزره اهونى تقديم ايدرك ابتدا نقودندن باشلايوب وفا ايتمز ايسه عروضنى وعروضى دخى وفا ايتمز ايسه عقارينى صاتار .

ترتيب مزبوره رعايت ايدلدكده ايكى طرفك حقنه مراعات ايدلمش اولور . چونكه نقود بالذات مقصود اولميوب مبادلهٔ امواله وسيله اولديغندن ومديونك اموال سائره‌سندن تسويهٔ دين ايديله‌جك اولسه انلرك نقده تحويلى لازم كله‌جكندن اولا نقوددن باشلانيلور شويله‌كه:
ديونك امثاليله قضاسى قاعده‌دن ايدوكندن مديونك بورجى شوقدر بيك غروش اولمق اوزره معين اولوب فقط جنس اقچه معين نقود موجوده‌سى هرقنغى نوع مسكوكاتدن اولورسه اولسون غروش حسابيله تسويه ايديلور .

اما جنس اقچه معين اولور مثلا بيك عدد عثمانلى آلتونى بورجى اولوب نقود موجوده‌سى كموش مسكوكاتدن عبارت بولنور ايسه استحساناً كموش مسكوكات ايله آلتونك آلنوب تأديه ايديلور. ايشته

بوندن طولايى [ابتدا نقودندن باشلايوب صاتار] دينلمشدر .
نقودك حين تبديلنده مديونك حضورى شرط دكلدر . و بومسئله ده
امام اعظم حضرتلرى دخى متفقدر .
ثانياً نقودى وفا ايتمز ايسه عروضى صاتار . و عروضى
وار ايكن عقارينى صاتماز . زيرا عروض منقولاتدن اولمغله
مستعد هلاك كدر . وعقاره نسبةً تدارك كنده سهولت اولديغندن
مديون سعة حال حصولنده امثالنى تدارك ايده بيلور . بناءً عليه
عقاردن اول عروضى صاتمق طرفين ايچون خيرلودر .
ثالثاً عروضى بولنماز ويا وفا ايتمز ايسه عقارينى صاتار . ينه وفا
ايتمز ايسه مديون ، مفلس ديمك اولديغندن مواد تاليه احكامنه توفيق
معامله اولنور .
وعروض وعقارك بيعنده مديونك حضورى شرطدر . زيرا
شرعاً قضا على الغائب جائز دكلدر . وصورت بيعنده قوانين ونظامات
موجوده ده مندرج اصوله وتعامله رعايت اولنور .
امام اعظم حضرتلرينه كوره دين ايچون مديونك عروض وعقارى
حاكم طرفندن صاتيله مز . يالكز كندوسى صاتوب تسويهٔ دين ايتمسى
ايچون حبس ايله جبر ايدر .

٩٩٩ ماده مديون مفلس يعنى ديونى مالنه مساوى
ياخود ازيد اولوبده غرماسى تجارتله مالنك ضايع اولمسندن
وياخود مالنى قاچرمسندن ويا آخرك اوزرينه كچورمسندن
خوف ايله حاكمه مراجعت ايدرك مالنده تصرفدن ياخود

آخره بورج اقرارندن حجر اولنمسنی طلب ایتدکلرنده حاکم اول کیمسه‌یی حجر ایدر. واموالنی صاتوب اثماننی بین الغرما تقسیم ایلر. فقط کندوسنه بریا ایکی قات البسه ترك اولنور.

شوقدرکه اول مدیونك قیمتلو البسه‌سی اولوبده مادونی ایله اکتفا قابل اولورایسه اول البسه دخی صاتیلوب ثمنندن کندوسنه برقات اوجوز البسه آلنه‌رق باقیسی غرمایه ویریلور. کذلك برقوناغی اولوبده مادونی اکا کفایت ایدر ایسه اول قوناق صاتیلوب ثمنندن حالنه مناسب برمسکن آلنور وباقیسی غرمایه اعطا اولنور.

مسکنك مادونیتی جسامتله اوله‌جغی کبی قیمتجه دخی اوله‌بیلور. مثلا مدیونك خانه‌سنه مشابه برخانه موقعی حسبیله دها اوجوز مبایعه اولنه‌رق ایکی قیمت بیننده‌کی فرق غرمایه ویریلور. هرنه‌قدر مدیون ایچون آلنه‌جق البسه ومسکنه ویریله‌جك اقچه ایله دخی ایفای دین ممکن ومدیون بوکا اقتدار کامل ایله مقتدر وحق غرما آنلرده‌ده متعلق ایسه‌ده مدیونیده چپلاق وآچیقده براقق وبوصورتله حوایج اصلیه‌دن محروم ایدرك اخلال صحتنه سبب اولمق شان انسانیته یاقشمیه‌جغی کبی شرعاً حق حیات ایله حق ملك تعارض ایتدکده حق حیات مرجح ایدوکندن فقرهٔ مشروحه‌وجهله مدیونلره‌ارائهٔ یسر وسهولت اولنور. زیرا مشقت تیسیری جلب ایدر.

بناءً على ذلك مديونك تسويهٔ دينه مجبوريتی قدرت ميسره ايله مشروطدر . بوحالده مديونك اوزرندهكی البسهسی ايله حالنه مناسب مسكندن ماعدا مالی يوغيسه غرما بونلری صاتديروب اثماننددن استيفای مطلوب ايدهمزلر .

كذلك بوقبيلدن اولمق اوزره مديونك تعيش وادارهسی ايچون محكمهجه تعيين اولنان مقدار وارداتنك ، اولاد وعيالنك تعيش وتلبس وبيتوتتلرينه كافی اشيانك ، اجرای صنعتی ايچون ماكنه وآلات واشيای سائرهٔ متفرعهسنك ، زراعك چفت وزراعت ادواتنك ، علی العموم موظفين معاشلرينك ربعندن زيادهسنك ، مأمورين البسهٔ رسميهسنك ، حرب موقعلرنده ومأموريت مهمه اوزرنده بولنان امرا وضابطان عسكريه معاشلرينك دين مقابلنده حجز وتوقيف وفروخت ايديلهميهجكی اصول محاكمات حقوقيه قانوننك ٢٧٤ واعلامات حقوقيهنك صورت اجراسنه دائر اولان قانونك ٥٣ نجی مادهلرنده مصرحدر .

فقط دين مشترينك مبايعه ايتديكی چفت آلاتی اثمانی اولهرق بايعك مطلوبی اولمق كبی ذكر اولنان اشيا وآلات وسائره اثماننددن نشأت ايتمش اولور وياخود مالك اولديغی قوناغی مرهون اولوبده آنك ثمنندن مرتهن استيفای مطلوب ايتمك ايستر ايسه صاتيلوب تمام اثمانيله تأديهٔ دين اولنور . فقرهٔ مشروحهده بيان قلنديغی وجهله قوناغك اثماننددن مسكن بهاسی تفريق اولنماز ٧٥٧ .

مديونك بروجه محرر بعض مستثنياتندن ماعدا بالجمله اموالی صاتيلهجغندن ابتدا نقودندن باشلامق كبی مادهٔ سابقهده محرر ترتيبه رعايت ايجاب ايتمز .

§

[مديون مفلس] كيملر ايدوكی آكلاشلمق اوزره ايضاح اولنور .

شويله كه : من القديم مبادلهٔ امواله وسيله اولان آلتون مسكوكاته دينار وكموش مسكوكاته درهم دينلديكى كبى چونكه آلتون وكموش خد ذاتنده قيمتدار اولملرى حسبيله كسوراتده استعمال اولنمق واوفق تفك آليش ويريشك تسهيلنه مدار اولمق مقصديله قرون اولاده ومؤخراً صدر اسلامده قيمتجه ذهب وفضه‌دن دون اولان باقردن كوچك قطعه‌ده مسكوكات ضرب ايدلديكندن بوكا عربلر فانك فتحى ولام وسينك سكونيله « فلس » ديمشلردر .

جمعى اولان « فلوس » كلمه‌سى عثمانليلر بيننده مفردندن زياده مستعمل اولمغله برابر اشبو مسكوكاته وقتيله « مانغر » وقرون اخيره‌ده بالنسبه بيوك ومتفاوت قطعه‌لرده ضرب ومؤخراً تداولدن رفع ايديلان مسكوكات نحاسيه‌يه « باقر پاره » تعبيرى عرف عام اولمشدر .

عربلر بر آدمك مالنى بتروب مانغره محتاج اولمقلغنه كناية « افلاس » واوكمسنه‌يه « مفلس » ديديلر . يعنى افلاس كلمه‌سنك همزه‌سى سلب ايچون اولديغندن مفلس اولان كيمسه‌نك آلتون وكموش اقچه‌سى باقر اولدى ياخود كندوسى اويله برحال ضرورته كرفتار اولدى كه بر مانغرى قالمدى ديمك ايستديلر .

فقهاى عظام دخى ديونى مالنه مساوى ياخود ازيد اولان كيمسه‌يه [مديون مفلس] ديديلر .

تجارت قانونى احكامنجه افلاس ؛ تجارك دين تجاريسنى ايفاده اظهار عجز ايتمسنه دينور . يعنى مادهٔ سابقه حكمنجه اظهار عجز ايله ايفاى دينده مماطله ايدن تاجر قانون تجارت احكامنجه بالكز محجور اولميوب مفلس عد ولنور . تعبير ديكرله مفلس كلمه‌سى قانوناً ديونى مالنه مساوى ويا ازيد اولانلره حصر وتخصيص ايدلميوب ايفاى دينده

اظهار عجز ایدن کیمسه‌نك دیوننده‌ن زیاده مالی اولدیغی تحقق ایتسه‌یله حقنده مفلس معامله‌سی اجرا قلنور .

آنجق حکم قانونه کوره بر کیمسه‌یه مفلس دیمك ایچون اولا قانون تجارتك تعریفی وجهله تاجر اولمسی ثانیاً ایفای دیننده اظهار عجز ایتمسی ثالثاً دین مزبورك قانوناً دیون تجاریه‌دن بولنمسی لازمدر.

بناءً علی ذلك شرائط مذکوره وجهله مدیون اولان حقنده تجارت قانونی احکامنه تطبیقاً مفلس معامله‌سی اجرا قلنور وقانون مزبورده وقوانین ونظامات سائره‌ده صراحت اولمیان خصوصاتده مجلهٔ جلیله احکامنه مراجعت اولنور ایسه‌ده قانوناً مصرح اولان مواد احکامی مجلهٔ جلیله احکامنه مطابق اولمسه‌بیله ینه احکام قانونیه‌یه تطبیق معامله ایدیلور . بوبابده « حقوق تجارت » نام اثر عاجزیده ایضاحات کافیه مندرجدر .

اما شرائط مذکوره‌دن ولو بریسی بولنمیان مدیون حقنده دیونی مالنه مساوی دکل ایسه مادهٔ سابقه ، مساوی ویا ازید ایسه اشبو ماده ایله مواد تالیه احکامنه توفیق معامله اولنور .

١٠٠٠ ماده مدیون مفلسك مدت محجوریتنده کرك کندو و کرك اوزرینه نفقه‌سی لازم اولان کمسنه‌لر کندوسنك مالندن انفاق اولنور .

چونکه مدیونك حوائج اصلیه‌سی غرمانك حقندن مقدم اولدیغی کبی مستحق النفقه اولانلر ایچون ثابت اولان حق دخی حجر ایله ابطال اولنه‌مز . مدیون مفلس اولماز ایسه بطریق الاولویت بو ماده حکمی جاریدر .

١٠٠١ ماده دين ايچون حجر آنجق مديونك وقت حجرده موجود اولان مالنه تأثير ايدر . اما بعدالحجر النه كچن ماله تأثيرى اولماز .

مثلا مديونك حجرندن صكره اقرباسندن برينك وفاتيله مالى ارثاً كندوسنه انتقال ايتسه حجرك بوماله تأثيرى اولماز . زيرا وقت حجرده موجود اولمديغندن غرمانك حقى تعلق ايتمامشدر .

١٠٠٢ ماده هبه وصدقه وثمن مثلندن نقصانله مال صاتمق كبى هر نه كه غرمانك حقنى ابطاله مؤدى اوله حجرانده مؤثر اولور .

[نقصان] كلمه‌سى مطلق اوله‌رق ذكر اولنديغندن غبن يسير وغبن فاحشه شاملدر . بوجهتله مديون برمالنى ولوكه غبن يسير ايله صاتمش اولسون اشبو بيعى نافذ اولماز فقط صحيح اولور . چونكه ايجاب ويا قبول اهلندن صادر ومحلنه مصروف اولمشدر شو حالده دائنلرى اجازت ويررلر ايسه نافذ اولور ويرمزلر ايسه مفسوخ اولور .

اما ثمن مثليله صاتمش ايسه بو بيع هم صحيح وهم نافذ اولور . چونكه دائنلرى بو بيعدن متضرر اولمازلر زيرا مبيع يرينه ثمنى قائم اولمشدر .

بناء عليه مديون مفلسك حقوق غرمايه مضر اولان

عقودی وسائر تصرفات وتبرعاتی وقت حجرده موجود اولان اموالی حقنده معتبر اولماز .

فقط تصرفات فعلیه‌سی معتبر اولور . مثلا برینك مالنی اتلاف ایتسه ولو قضاء دین ایتمکسزین اتلاف ایتمش اولسون وقت حجرده موجود اموالی حقنده دخی معتبر اولوب اتلاف اولنان مالك قیمت ویامثلنی تضمین ایتدیرمك اوزره صاحبی غرما میاننه داخل اولور.

اما بعد الحجر اکتساب ایلدیکی اموالی حقنده معتبر اولور. وبشقه‌سنه بورج اقرار ایتدکده وقت حجرده موجود اولان اموالی حقنده معتبر اولماز .

زیرا اموال مذکوره‌یه اولکی دائنلرك حقی تعلق ایتدیکی جهتله اقرار ایله انلرك حقنی ابطال ایلیه‌مز . اما بورجی بینه ایله ثابت اولور ایسه مثلا شاهدلر قبل الحجر استقراضه یاخود ثمن مثلیله شرایه شهادت ایدوبده اول وجهله بورجی ثابت اولور ایسه بوبورج وقت حجرده‌کی اموالی حقنده دخی معتبر اوله‌رق دائما سائر غرمایه داخل اولور . فقط بوبورج بینه ایله ثابت اولمیوبده علم قاضی ایله ثابت اولور ایسه حکمی یوقدر چونکه علم قاضی اسباب حکمدن دکلدر .

اما بعد زوال الحجر معتبر اولور واول وقت ادا ایلمك اوزره مدیون قالور. وبرده بعدالحجر مال قازانور ایسه اندن ویرلمك اوزره اقراری نافذ اولور.

چونکه بوصورتلرده غرمایی اضرار وکندوسنك اهلیتی منسلب اولمدیغندن جائزدر .

استطراد

اصول محاکمات حقوقیه قانونی احکامنجه [حجز اموال] اصولی واردرکه بوده حجر مدیون کبی استیفای دین مقصدینی مستلزم اسبابدن اولدیغندن تعریف وبیانی مناسب کورلدی . شویله که :

حجز؛ دائن مدیونك اموالنی استیفای مطلوب ایدنجیه‌دك توقیف ایتدیرمك ایچون اتخاذی لازم کلان برتدبیر قانونیدر . بناءً علیه مال محجوزی صاحبنك تصرفی معتبر اولماز . فقط اموال سائره‌سنی تصرف ایده‌بیله‌جکندن یعنی حجز اموال ایله صاحبنك محجوریتی لازم کلیه‌جکندن حجر ایله حجز بیننده هم ماهیةً وهم حکماً فرق واردر .

انجق حجز اصولی مدیون مالنی اضاعه ایله دائنی اضرار ایتامك ایچون اتخاذ اولنمش برتدبیر احتیاطیدن عبارت ایسه‌ده یالکز حجز حصول مقصده کفایت ایتمز یعنی دائن مدیونك مالنی حجزایتدیرمکله استیفای دین ایده بیلمککی تأمین ایده‌من مدیونی حجر ایتدیرمك لازمدر .

چونکه حجز ایله حاجزك مال محجوز اوزرنده حق رجحانی یوقدر . استیفای دین خصوصنده دائنلرك حقوقی سیاندر . بناءً علیه محجوز علیه اولان مدیون دائن حاجزی اضرار ایده بیلور . مثلا امینی اولان بعض اشخاصه مواضعةً دین اقرارایدر ومقرعلیه‌اولانلر محجوز اولان مالده غرمایه داخل اولورلر . حال بوکه ١٠٠٢ نجی

ماده موجبنجه مديون حجر اولنور ايسه ارتق انك اقراری محجور اولان اموالنه بركونا تأثير ايتمز .

اكرچه يالان شاهد تدارك ايتمك ياخود ساخته سند ترتيب ايتمك احتمالی وارايسه‌ده بونلر محكمه‌جه تحقق ايتدكده قانوناً تأديب وترهيب اولنه‌جقلرندن افعال مذكوره‌يی ارتكابه هركس جسارت ايده‌مز . ايدن بولنور ايسه كندوسی قانوناً تأديب وياترهيب ايدلمكله برابر شهادت واقعه‌سندن ويا ساخته‌كارلغندن طولايی حقوق غرمايه ضرر ايراث ايتمش ايسه ضامن اولور . حال بوكه انسانك كندی عليهنده اقراری عادةً محال اولديغندن محاكمجه مديونك اقراری معتبر طوتيلارق موجبنجه مؤاخذه اولنور .

شوحالده مال محجوزدن يالكز حاجز استفاده ايدرك استحصال مطلوب آرزوسنده بولنور ايسه مديونی دخی حجر ايتديرمليدركه شخص آخره اقرار دين ايله كندوسنی متضرر ايده‌بيلمك احتمالی قالمسون .

باب ثانی

اكراهه متعلق مسائل بياننده‌در

١٠٠٣ ماده مجبرك تهديدينی ايقاعه مقتدر اولمسی شرطدر .

بناءً عليه تهديدينی ايقاع واجرايه مقتدر اوليان كيمسه‌نك اكراهی معتبر اولماز .

چونكه بوصورتده اضطرار حاصل اوليه‌جغندن مجبرك تهديدی اكراه اولميوب هذيان قبيلندن اولور .

انجق كيملرك تهديده مقتدر اوله‌بيله‌جكى بحثنده حضرت امام اعظم رحمة الله عليه نفوذ حاكميت ايله تقييد ايدوب ماعداسنك مجبر اوله‌ميه‌جغنى بيان بيورمش ايسه‌ده امامين رحمة الله عليهمانك اجتهادينه كوره تهديدينى ايقاعه مقتدر اولان هر كيم اولور ايسه اولسون مجبر عد اولنور . و تهديدينى كرك شهر وقصبه داخلنده و كرك طاغلرده، قيرلرده ايقاع ايتسون اكراهى معتبردر . بوصورت مفتابه اولديغندن مجله جمعيتنجه دخى مادهٔ مشروحه اولوجهله تنظيم اولنمشدر .

١٠٠٤ ماده ، مكره بهك وقوعندن مكرهك قورقسى يعنى مكره عليهى ايشلمديكى تقديرده مجبرك مكره‌بهى اجرا ايده‌جكنه كندوسنجه ظن غالب حاصل اولمسى شرطدر .

بوبابده اصل اولان يقين حاصل اولمق ايسه‌ده بوكا وصول ممكن اولميان يرلرده ظن غالب ايله عمل ايديلور .

١٠٠٥ ماده ، مكره اكر مكره عليهى مجبرك ياخود آدمنك حضورنده ايشلر ايسه اكراه معتبر اولور . اما مجبرك ياخود آدمنك غيابنده ايشلر ايسه اكراهك زوالندن صكره طوعاً ايشلمش اوله‌جغى جهتله بو اكراه معتبر اولماز .

مجبرك آدمى دخى تهديدينى ايقاعه مقتدر اولمق ومكره مجبردن نصل قورقيور ايسه بوندنده اويله‌جه قورقق لازمدر . قورقماز ايسه اكراه معتبر اولماز .

مثلا بركيمسه ديكرهٔ مالنى صاتمق اوزره اكراه ايدوبده مكره انك غيابنده

طرفندن برآدمی دخی اولمدیغی حالده واروب مالنی صاتسه « بالطوع والرضا صاتمش اوله‌جغی جهتله » اکراه معتبر اولمیوب بیعی صحیح ومعتبر اولور . بونلردن بشـقه ایکی شرط دها لازمدر . برنجیسی مکره بهك نفس یاعضوی تلف یاخود غم والمی موجب اوله‌رق رضایی سـالب اولمسیدرکه ۹٤۸ نجی ماده‌دن مستبان اولور . ایکـنجیسی مکرهك مکره علیهدن قبل‌الاکراه ممتنع اولمسـیدرکه بوده مادهٔ مزبوره‌دن اکلاشیلور .

مکرهك امتناعی اوچ سببدن نشأت ایدر یعنی یا کندو حقندن طولایی‌اولور. مالنی بیعه اکراه کبی ویا شخص آخرك حقدن‌طولایی اولور. غیرك مالنی اتلافه اکراه کبی یاخود حق شرعدن طولایی اولور . شرب خمر وزنایه اکراه کبی . §

اکراهك حکمی ؛ ۸۹ نجی ماده‌شرحنده بر تفصیل بیان‌قلندیغی اوزره اکراه ، اکر ملجی ایسـه مکرهك مجبر وحامله آلت اولمغه صـالح اولان اموردە فعلك حامله نسبت ونقلیـدر کویا مجبر اوفعلی بالذات یاپمش اولور.اتلاف نفس ومال کبی .

اما آلت اولمغه‌صالح اولمیان اموردە فعل مذکورك مکرهه‌مقصور اولمسیدر کویا مکره کندی‌اختیاریله ایشلمش عداولنور. اکل‌وشرب واقوال کبی .

چونکه انسان بشقه‌سـنك اغزیله اکل وشرب ایتمز . وغیرك لسانیله تکلم ایلمز . بناءً علیه اکل ، غیر آکله وشرب غیر شـاربه واقوال ، غیر متکلمه مضاف قلنه‌ماز . مکرکه اکل وشرب وقولده اتلاف بولنه‌اوحالده واکل شرب وقول من جهت‌الاتلاف مجبره‌مضاف قلنور بناءً علیه مکره مجبره مراجعت ایدر .

۱۰۰٦ ماده اكراه معتبر ايله وقوعبولان بيع و شرا وايجار وهبه وفراغ وعن مال صلح واقرار وابراء وتأجيل دين واسقاط شفعه معتبر اولماز. كرك اكراه ملجى اولسون وكرك اكراه غير ملجى اولسون. فقط مكره بعد زوال الاكراه مجيز اولورسه اول حالده معتبر اولور.

[معتبر اولماز] ديمك منعقد اولماز ديمك اولميوب لازم اولماز ديمكدر . چونكه عندالحنفيه مكرهك تصرفات قوليه‌سى منعقد اولور. زيرا اكراه ايله اهليت زائل اولميوب مكرهك ايجاب ويا قبولى اهلندن صادر ومحلنه مضاف اولمشدر . انجق اكراه رضاني سالب واختيارى فاسد اولديغندن ومادهٔ مشروحه‌ده ذكر وتعداد اولنان تصرفاتك صحتى رضايه متوقف اولوب بونلرك اكراه ايله وقوعنده مكرهك رضاسى بولنه‌ميه‌جغى كبى فسخى دخى قابل اولديغندن فاسداً منعقد اولور . حتى نافذ دخى اولور . چونكه نفاذ عقد صحيحده اولديغى كبى عقد فاسدده دخى اولور .

بناءً عليه تصرفات مزبوره‌نك معتبر اولمديغنى تذكاردن مقصد مكرهك بعد زوال الاكراه رضا واجازتنه معلق اولديغنى بياندر يوقسه نافذ اولماز ديمك دكلدر . بو جهتله مكرهك تصرفات قوليه‌سى مثلا بيعى موقوف اولميوب نافذدر . فقط لازم اولمديغندن مكره بعدزوال الاكراه ديلرسه فسخ ايدر انجق بو فسخ قابل فسخ اولان تصرفاتده اولور.

اما نكاح ، طلاق ، قصاصدن عفو كبى صحتى رضايه توقف ايتميان وجد وهزلى مساوي اولوب غير قابل فسخ اولان ويا اسقاطات قبيلندن

بولنان تصرفاتی فسخ ایده‌مز . یعنی بونلرك صحتی رضایه توقف ایتمدیکی جهتله صحیح ولازم اولور . فقط اتلاف ماله مؤدی اولور ایسه مکره اتلاف ایتدیکی مالی ایله مجبره رجوع ایدر .

§

مجبر ایله مکرهدن ویا مشتریدن برینك وفاتی حق فسخی اسقاط ایتمیوب وارثلرینه انتقال ایله مورثلری مقامنه قائم اولورلر.

کذا زیادهٔ منفصلهٔ متولده وغیر متولده ایله زیادهٔ متصلهٔ متولده دخی فسخه مانع اولماز.

کذلك مشترینك بیع، هبه، اجاره کبی قابل فسخ اولان تصرفاتی دخی مانع فسخ دکلدر.

اما زیادهٔ متصلهٔ غیرمتولده فسخ واسترداده مانعدر مکر که مشتری راضی اوله

§

اکراه علی البیعده مشترینك تعیینی شرط دکلدر. بناءً علیه مشتری تعیین ایدلمامش اولسه بیله بایع مالنی مکرهاً برینه صاتسه بیع مکره اولور

کذلك مجبر ثمنی تعیین ایله مثلا شو قدر غروشه صات دیه‌رك اجبار ایدوبده اندن اقل ایله بیع ایلسه رضاسنه دلالت ایتمیوب ینه بیع مکره اولور.

§

بیع مکره فاسددر . فقط بیوع سائرهٔ فاسده ایله بینلرنده فرق واردر. شویله که:

اولاً بیوع سائرهٔ فاسده‌ده عاقدیندن هربری بیعی فسخه مقتدر اوله‌قلری حالده اکراه ایله واقع اولان عقودده مشتری ایچون سبب فسخ بولنمدیغندن حق فسخ یالکز مکرهه عائددر.

ثانیاً بیع مکره اجازت قولیه وفعلیه ایله صحته منقلب اولور. بیع فاسد ایسه اجازت ایله صحته منقلب اولماز . زیرا بیع مکره‌ك فسادی

مکرهك تعلق حقندن ناشیدر مکره بعده زوال الا کراه بو حقنی رضاسیله اسقاط ایدنجه سبب فساد قالماز اما بیوع سائرهٔ فاسده نك فسادی حق شرعك تعلقندن نشأت ایده جکندن وحق شرعی اسقاطه عاقدیندن هیچ برینك قدرتی اولمدیغندن بیع فاسدك فسخی واجب اولوب اجازتله صحیح ولازم اولماز مکرکه بر وجه شرعی فساد ازاله ایدیله

ثالثاً بیع مکرهده مشترینك مبیعی آخره بیع وتسلیم کبی قابل نقض اولان تصرفاتی فسخ ایدیله رك مبیع استرداد اولنه بیلور . حال بوکه سائر بیوع فاسده ده مشتری مبیعی بعدالقبض آخره بیع صحیح ایله بیع ایدر ایسه حق فسخ ساقط اولور . چونکه اکراه ایله وقوع بولان بیعك فسادی مکرهك تعلق حقندن ایلرو کلوب مبیع بیع صحیح ایله آخره بیع اولندقده دیکرلرینك یعنی مشتریٔ ثانینك دخی حقی تعلق ایده یور بو حقلرك ایکیسیده حق عبد اولدیغی جهتله متساوی اولوب بری دیکرینه ترجیح وتقدیم اولنه ماز . بناءً علیه مکرهك حق فسخنه خلل کلمز . لکن سائر بیوع فاسده نك فسادی حق شرعك تعلقندن ناشی اولوب مبیع بیع صحیح ایله آخره صاتلدقده حق عبد یعنی مشترینك حقی تعلق ایدر واحتیاجی جهتله عبدك حقی تقدیم اولنه رق بیع فاسد آرتق فسخ اولنه ماز .

رابعاً بالاکراه صاتیلان مالده زیادهٔ متصلهٔ غیر متولده احداثی کبی فسخ ونقضی قابل اولمیان تصرفات ایله تصرف ایتدکده مکره مخیر اولوب دیلرسه مشتری یه تسلیم ایتدیکی وقتده کی قیمتنی تضمین ایتدیرر. چونکه مجبر غاصب حکمندهدر. بو صورتله مجبر دخی بدل ضمان ایله مشتری یه رجوع ایدر. زیرا مجبر ضمان ایله اوماله بطریق الاستناد مالك اولمش اولور.

دیلرسه مشتری‌یه تضمین ایتدیرر. چونکه مشتری غاصب الغاصب حکمنده‌در. ومشتری‌یه تضمینی اختیار ایتدکده دیلرسه مشترینک یوم قبضنده‌کی قیمتنی وایسترسه قابل نقض عقد اولمیان حالی احداث ایتدیکی وقتده‌کی قیمتنی تضمین ایتدیرر. حالبوکه سائر بیوع فاسده‌ده مشتری انجق یوم قبضده‌کی قیمتنی ضامن اوله‌جغی ۳۷۱ نجی ماده‌ده بیان قلنمشیدی.

خامساً مکره بالبیع یدنده‌کی ثمن مبیع امانتدر. چونکه انی مشترینک اذن ورضاسیله آلمشدر. نته‌کیم مکره بالشرا یدنده‌کی مثمن یعنی مبیع دخی امانتدر. بناءً علیه بلا تعد ولا تقصیر تلف اولسه‌لر ضمان لازم کلمز. یعنی ثمن تلف اولدقده بایع مبیعی مشتری‌یه برشی ویرمکسزین استرداد ایدر. مبیع تلف اولدقده مشتری دخی برشی تنزیل ایتمکسزین تماماً ثمنی بایعدن آلور. حالبوکه بیوع فاسدهٔ سائره‌ده ثمن ومبیعدن هرایکیسیده مضموندر بلاتعد ولاتقصیر تلف اولسه بیله مثلنی ویا قیمتنی تضمین لازمکلور. §

بالا کراه صاتیلان مالك زوائدی، منفصلهٔ متولده اولدیغی صورتده تعدی وتقصیر ایله تلف اولور ایسه ضمان لازمکلور. بلاتعد ولاتقصیر تلف اولدقده ضمان لازم کلمز.

فقط مبیع تلف اولوبده زوائد منفصلهٔ متولده موجود اولدقده زوائد مذکوره‌یی اخذ ایله برابر مبیعك قیمتنی دخی تضمین ایتدیرر.

اما زوائد منفصلهٔ غیرمتولده اولدیغی صورتده موجود ایسه بایع بونی دخی اخذ ایدر. بلا تعد ولاتقصیر تلف اولمش ایسه ضمان لازم کلمز. استهلاك اولندقده ۹۰۳ نجی ماده حکمنجه ضمان لازم کلور.

۱۰۰۷: ماده اکراه ملجی بروجه بالا تصرفات قولیه‌ده

معتبر اولدیغی کبی تصرفات فعلیه‌ده دخی معتبر اولور . اما اکراه غیر ملجی یالکز تصرفات قولیه‌ده معتبر اولوب تصرفات فعلیه‌ده معتبر اولماز .

چونکه اکراه غیر ملجی اختیاری افساد ایتمز، اکراه ملجی ایسه اختیاری افساد ایدر. واکراهده ایکی اختیار واردر بری مجبرك اختیاری دیکری مکرهك اختیاریدر. بویله ایکی اختیار اجتماع ایتدکده ممکن ایسه اختیار صحیح اوزرینه براغیلور. اکراه ملجیده مجبرك اختیاری صحیح ومکرهك اختیاری فاسد وکندوسی مجبرك آلتی مثابه‌سنده اولدیغندن اکراهه مستند فعل وحکم مجبرك اوزرینه ترتب ایدر . اکراه غیر ملجیده ایسه مجبر ایله مکرهك اختیاری صحیح ایدوکندن ومکرهك اختیاری فعله متصل یعنی مکره فاعل اولدیغندن فعل وحکم مکرهه مضاف قلنور مجبرك اجبارینه واختیارینه التفات اولنماز چونکه مکره حامله یعنی آمر مجبره آلت منزله‌سنده اولماز .

بناءً علیه برکیمسه دیکره [فلانك مالنی اتلاف ایت یوخسه سنی قتل ایدرم یاخود برعضوکی کسرم] دیوبده مکره دخی اتلاف ایتسه اکراه معتبر اولوب ضمان انجق مجبره لازم کلور.

اما [فلانك مالنی اتلاف ایت یوخسه سنی ضرب یاحبس ایدرم] دیوبده اودخی اتلاف ایتسه اکراه معتبر اولمیوب ضمان انجق متلفه لازم کلور .

لاحقه

ممنوعات شرعیه اوچ قسمدر. برنجیسی: هیچ بر وجهله حرمتی ساقط ورخصته لاحق اولمیاندر. قتل نفس وقطع عضو کبی. بناءً علیه اکراه سبیله قتل نفس وقطع عضو جائز اولماز. زیرا قتل وقطع عضوده رخصتك دلیلی هلاك قورقوسی اوله جقدر بوخصوصده قاتل ایله مقتول وجارح ایله مجروح مساوی اولدقلرندن کندو نفسنی ویا عضونی قورتارمق ایچون بشقه سنك نفسنی ویا عضونی قطع ایتمك جائز دکلدر. قتل وقطع ایدرسه کناهکار اولور. فقط قصاص ویا دیت مجبراوزرینه لازم کلور. بوصورت ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار قاعده سندن مستثنادر.

ایکنجیسی: وقت ضرورتده حرمتی ساقط اولمیوب فقط رخصت لاحق اولان ممنوعاتدر. غیرك مالنی اتلاف وطعامنی اکل کبی که اکراه ملجی ایله اکراه اولندقده اتلافه رخصت ویریلور. لکن ضرورتله عصمت ملك زائل اولمیه جغندن یعنی اضطرار غیرك حقنی ابطال ایتمیه جکندن حرمت اصلیه ساقط اولماز بوجهتله مکره اتلاف ایتمیوب اکراهه تحمل ایتسه عندالله مأجور اولور.

اوچنجیسی: ضرورتله حرمتی ساقط اولان ممنوعاتدر. شرب خمر واکل لاشه کبی که وقت ضرورتده واکراه ملجیده بونلر مباحدر حتی مکره شرب خمر واکل لاشه ایله دفع ضرر ایتمدیکی حالده آثم اولور. اما اکراه غیر ملجی بونوع محرماتی مباح قیلماز لکن شبهه ایراث ایدرك حد ساقط اولور.

ذیل

مدخلك محکوم علیهه دائر اولان مبحثنده اهلیت ادا ووجوبه

سماوی ول کتسـابی بعض حالاتك عارض اوله جغی وانواعی ذکر اولنمشیدی بروجه زیر تعریف وایضاح اولنور .

عوارض سماویه

عوارض سماویه دن صغر، جنت، عته بوکتابك باب اولنك برنجی وایکنجی فصللرنده ومریضك بیعی وهبه سی واقراری حقنده ترتب ایدن احکام شرعیه کتاب البیوع وهبه واقرارك فصل مخصوصلرنده تعریف وبیان قلنمشدر. دیکرلری دخی تعریف واحکامی مجملاً بیان اولنور .

نسیـان ؛ ٩٤٤ نجی ماده شرحنده ذکر ایدلدیکی اوزره عقلك صفتنه خلل عارض اولمسیدرکه عقلده حاصل اولان صورتی ملاحظه ایتمك فی الجمله شاننده اولان کیمسه نك ملاحظه ایده مامسیدر. ایستدیکی وقت ملاحظه سنه مقتدر اولدیغی حالده ملاحظه ایده مامش ایسه «ذهول» دینور. کسب جدیدن صکره ملاحظه سنه مقتدر اولدیغی حالده ملاحظه ایده مامش اینه « نسیان » اطلاق اولنور .

نسیان، اهلیت وجوبه منافی دکلدر چونکه عقل کامل ایله برابر قدرت باقیدر. بناءً علیه حقوق عبادده عذر اولماز . زیرا حقوق عباد محترمدر انك حرمتی نسیان ایله زائل اولماز. مثلا بر کیمسه یدنده ودیعه اولان مالی بشقه سنك اولدیغنی اونوده رق اتلاف ایتسه ضمان لازمکلور. اما حقوق اللّهده کندو قصورندن نشأت ایتمیان نسیان عذر اولور. صائمك نسیان ایله برشی اکل ایتمسی کبی که صومی ناقص دکلدر .

§

نوم؛ غیراختیاری برفتور طبیعیدرکه حال وجودنده عقلی وحواس ظاهرهٔ سلیمه یی عملدن منع ایدر .

نوم وقت انتبـاهه قدر خطـاب ادانك تأخیرینی موجب اولور

زيرا حالت نومده فهم خطاب ممتنعدر . لكن نفس وجوبك تأخر وسقوطنى موجب اولماز چونكه نوم ذمتى اخلال ايتمز. بناءً عليه بر كيمسه حالت نومده آخرك مالنى اتلاف ايتسه ضمان لازم كلور .

فقط نوم اختيار واراده‌يى ابطال ايتمكله نائمدن صادر اولان اقوال معتبر اولماز . مثلا نائم « فلانه شو مالمى هبه ايتدم » ياخود « صاتدم » كبى سوزلرى ضايعقلسه حكمى اولماز . §

اغماء؛ برفتور غير طبيعيدركه قواى بدنيه‌يى ازاله ايدر و صاحب عقل اولان كيمسه‌يى عقلنى استعمالدن عاجز براقور. اول كيمسه‌يه « مغمى عليه » دينور .

اغما ؛ قدرت واختيارى ازاله ايتمكده نومك فوقنده‌در. زيرا نوم برفطرت طبيعية اصليه‌در اصل قدرتى ازاله ايتمز وتنبيه ايله ازاله‌سى قابل اولور . اغما بويله دكلدر .

اغما ، جنون كبى عقلى ازاله ايتمز ايسه‌ده قواى بدنيه‌يى ازاله ايده‌جكندن عباراتى ابطال ايلر . بناءً عليه مغمى عليهك حالت اغماده تصرفات قوليه‌سى معتبر دكلدر .

حقوق اللّهه كلنجه ؛ اغما امتداد ايدرسه صلاتى اسقاط ايدرسه‌ده صوم وزكاتى اسقاط ايتمز . حال صحونده صومنى قضا وزكاتنى ادا ايتمسى لازم كلور . بناءً عليه مغمى عليه اولانلر تكاليف ماليه‌دن معفو دكلدرلر . §

رق ؛ لغتده ضعف معناسنه اولوب اصطلاحده؛ حر اولانلرك تصرفندن حكماً عجزى ايجاب ايدر برعارضهٔ سماويه‌دركه شارع آنكله متصف اولانى يعنى عبد مملوكى احرارك مالك اولديغى اكثر تصرفاته اهل قيلمامشدر . ازجمله رقيق هيچ بر ماله مالك اوله‌ميه‌جغندن

« عبدك ذاتي ومالي افنديسنكدر » دينلور. كذلك ولايته اهل دكلدر . فقط يده ، نكاحه ، حياته ، دمه مالك اولديغندن مثلا اقرار جرمي معتبردر. وكندوسيده معصوم الدم اولديغندن حق حياته كاليله مالكدر.

مجله‌ده احكام رقيقدن بحث اولنميوب زمانمزده ايسه عبد مملوك بتون بتون دينله‌جك درجه‌ده آزالمش ودولتجه اسراى زنجيه تجارتنك ممنوعيتنه دائر برنظامنامه دخي نشر اولنمشدر. §

حيض ونفاس ؛ حيض مريض اوليان بالغه‌نك رحمندن خروج ايدن ، نفاس عقيب ولادتده رحمدن چيقان دمدر .

٩٨٥ نجي ماده‌ده محرر اولديغي اوزره حيض قادينده حد بلوغه واصل اولديغنه علامتدر . بناءً عليه حيض ونفاس اهليت وجوب واداپي محو ايتميوب اكمال ايتدكلرندن بر قادينك حيض ويا نفاس حالنده اجرا ايلديكي تصرفات قوليه وفعليه‌سي طاهر اولديغي زمانده‌كي تصرفاتي كبيدر. فقط عباداتده طهارت شرط اولديغندن جائز اولميوب مدت حيض ونفاسنده صلاتي ساقط اولور. وصيامني قضا ايتمسي لازم كلور . §

موت ؛ حياتك نهايت بولمسيدركه عجز خالص اولوب اصلا جهت قدرت يوقدر. موته دنياجه درت نوع حكم ترتب ايدر : نوع اول ؛ عبادت قبيلندن اولان تكليفاتدركه موت آنلرى اسقاط ايدر .

نوع ثاني ؛ حاجت غير ايچون متوفايه حال حياتنده لازم اولان ومشروع قلنان مواددر. بوده اوچ درلو اولوب برنجيسي : صله‌در. محارمني انفاق كبي. موت ايله بونلر ساقط اولور . مكركه صورت مشروعه‌ده وصيت ايتمش اوله .

ايكنجيسي: ذمتنه متعلق اولان دينلدر . بودخي موت ايله ساقط

اولور. مگر که ذمتنه بر مال منضم اوله او حالده مالندن اداولنور. یاخود
بر کفیل منضم اولورسه ذمتی تأ کد ایتمش اولور . بو صورتلرده ذمتی
محقق وموجود عد اولنوب دین باقی اولور. یعنی ٣٩٤ نجی ماده
شرحنده بیان قلنان ترتیبه رعایةً مالندن دینی ایفا قلنه جغی کبی
اگر کفیلی وار ایسه کندوسنك وفاتی کفیلنك برائتنی مستلزم
اولمیوب مطالب اولور . لکن مالی ویا کفیلی بولنماز ایسه دین منتفی
اولور . زیرا مدیونك ذمتی موت ایله کسب ضعف ایتدیکندن
بنفسها دینه تحمل ایده من .

اوچنجیسی : ودیعه وغصب کبی عینه متعلق اولان حقدر .
موت بو حقی اسقاط ایتمز . نته کیم ٨٠١ نجی ماده ده محرر اولدیغی
اوزره ودیعه متوفانك ترکه سنده عیناً موجود ایسه صاحبنه ردایدیلور.
مستهلك ایسه مثلی ویا قیمتی ترکه سندن تضمین ایدیلور .

نوع ثالث : کندو حاجتی ایچون مشروع قلنان شیدر . موت
بونی اسقاط ایتمز . زیرا میت بر مخلوق محتاجدر . موت ایسه عجز
اولدیغندن حاجته منافی اولماز . بناءً علیه حاجت مذکوره نك قضا
اولنه جغی مقدار میتك ملکی حکمنده قالور. بوندن ناشیدر که ترکه سنه
ترتب ایدن حقوق اربعه ده میتك منفعتنه نظراً ترتیبه مراعات ایدلمك
لازم کلور. صورت واسبابی ٣٩٥ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح ایدلمشدر.

نوع رابع : میتك حاجتنی قضایه صالح اولمیان شیلردر . قاتلنك
قصاصی کبی که میت اجراسنه مقتدر اولهمیه جغندن ابتداءً ورثه سنك
حقی اولهرق واجب اولور .

مع هذا سبب وجوبی میت ایچون منعقد اولدیغندن وچونکه
آنك حیاتی تلف اولمش ایدو کندن بو اعتبار ایله مجروح اولدیغی

حالده جارحنی عفو ایده‌بیلور . ورثه‌سنك اجازتنه محتاج اولماز .
وحق قصاص ابتداءً ورثه‌یه ثابت اولدیغندن آنلر دخی مجروح هنوز
وفات ایتمکسزین قاتلی عفو ویاقصاصدن بدل دیت ایله صلح ایده‌بیلورلر .

عوارض مکتسبه

عوارض مکتسبه‌دن اولان سفهك نه دیمك اولدیغی وسفیهك
تعریفی ۹٤٦ نجی ماده‌ده واحکامی برنجی بابك اوچنجی فصلنده
واکراهك تعریف وتقسیمی ۹٤۸ ، ۹٤۹ نجی ماده‌لرده واحکامی
باب ثانیده ذکر اولندی . دیکرلری دخی بروجه‌زیر تعریف واحکامی
مجملاً بیان قلنور :

جهل ؛ علمك ضدی اولوب جاهل اولان کیمسه مجهولی اولان
شیئی یالکز بیلمز ایسه « جهل بسیط » وبیلدیکنی دخی بیلمیوبده
طوغری اولمق اوزره اعتقاد ایدرایسه « جهل مرکب » اطلاق اولنور .

جهل بحسب المقام درت قسمدر . برنجیسی : عذر اولمغه صالح
اولمیان جهلدر . غصب کبی که غاصب « فعل غصبك ممنوع اولدیغنی
بیلمیوردم » دیسه معذور اولمیوب مغصوبی رد ویا تضمین ایتمسی لازم کلور .

ایکنجیسی : عذر اولمغه صالح دکلسه‌ده برنجیدن درجه‌ده دون
اوله‌بیلور . مغایر شرع ویا قانون حکم ویرن حاکمك « شرع
ویا قانونده صراحت اولدیغنی بیلمیوردم » دیمسی کبی که معذور اولمیوب
حکم مذکور نقض ایدیلور .

اوچنجیسی : شبهه اولمغه صالح اولان جهلدر . سبب شرعی
زعمیله آخرك مالنده تصرف ایتمك کبی . نته‌کیم ۹۰٦ نجی ماده‌ده
مصرح اولدیغی اوزره برکیمسه پدرندن موروث اولان عرصه اوزرینه
اول عرصه‌نك قیمتندن زیاده اقچه صرفیله ابنیه انشا ایتدکدن صکره

بری عرصه‌یه مستحق چیقسه اول کیمسه عرصه‌نك قیمتنی ویروب عرصه‌یی ضبط ایلر.

دردنجیسی : عذره صالح اولان جهلدر . نته‌کیم ١٥٢٤ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره موکل عزل ایتدکدن صکره خبرعزل وکیله واصل اولنجیه قدر حسب‌الوکاله ایفا ایتدیکی معاملات معتبر اولور . کذلك ١٦٥٥ نجی ماده حکمنجه محل خفا اولوبده مدعینك معذرتی ظاهر اولور ایسه تناقض معفو اولور . §

سکر ؛ دماغك بخارات متصاعده ایله امتلاسندن حاصل اولان برغفلت سروردرکه عقلی تعطیل ایدر . لکن ازاله ایلمز . وسببه مبنی اهلیت خطابی دخی ازاله ایتمز .

سکرك حدی یعنی سکر ایله صحو بیننی تمیز ایدرك حکم سکرانی موجب اوله‌جق حال ارضی سمادن فرق ایتمیه‌جك درجه‌ده کلامنك اختلاطیدر .

سکر ؛ لاجل التداوی افیون استعمال ایتمك ویا مضطر اوله‌رق خمر ایچمك کبی طریق مباح ایله حاصل اولور ایسه اغما حکمنده‌در . سکرانك بیع وشرا کبی تصرفاتنك صحتنه مانع اولور . چونکه بوسکر لهو قبیلندن اولیوب عادتا مرض کبیدر .

واکر محرماتدن برشی استعمالی کبی طریق محظور ایله حاصل اولور ایسه خطابك توجهنه منافی اولماز واهلیتی ابطال ایتمز . بناءً علیه سکرانك بیع وشرا کبی تصرفات قولیه وفعلیه‌سی معتبر اولور . یالکز عقائده متعلق تفوهاتنك بالاستثنا حکمی اولماز . §

هزل ؛ معنای حقیقی ویا مجازی قصد ایدلمیه‌رك افادهٔ غرضدن اهال ایدیلان لفظدر . یعنی معناسز سوزدرکه کندوسندن حقیقی ویا مجازی معنی قصد اولنان لفظ جدینك ضدیدر . بوکا « مواضعه » دخی دینور . عقودده اعتبار مقاصد ومعانی‌یه اولوب الفاظ ومبانی‌یه

اولمامسنه وكلامك اعمالى اهمالندن اولى اولمسنه نظراً بر لفظك بر معنايه حملى ممكن اولدقجه اهمال ايدلميه جكندن بر لفظك هزل اولديغى اكلاشلمدقجه و برمعنايه حملى ممكن اولدقجه لغو عد اولنماز . زيرا هزل كرك اهليت وجوبه و كرك اهليت ادايه منافى اولماز . وكذا مباشرته ورضاى مباشرته دخى منافى اولماز . يعنى هازل صيغهٔ عقدى كندى اختيار ورضاسيله تكلم ايدر . لكن حكمك ثبوتنى اختيار ايتمز وا كا راضى اولماز . بنـاءً عليه هزل اولديغى اكلاشيلور واعمـالى ممكن اولمـاز ايسـه اهمال اولنور ٦٢ . فقط جد وهزلى مساوى اولان شيلرده الفاظه اعتبار اولنه‌رق سويلنيلان الفاظ هزل آميزه كلام جدى كبى احكام شرعيه ترتب ايده‌جكى اوچنجى ماده شرحنده بيان قلنمشدر .

§

سفر ؛ ١٦٦٤ نجى ماده‌ده محرر اولديغى اوزره بر كيمسه عمران وطننده‌ن سير معتدل ايله اوچ كونلك يعنى اون سكز ساعتلك كه تقريباً طقسان كيلو مترو مسـافه كيتدكده هر نه قدر اهليت وجوب وادايه منافى دكلسه‌ده اكثريا مشقتدن خالى اولمديغندن مشقت مقامنه اقامه ايديلور و ١٧ نجى ماده حكمنجه مشقت تيسيرى جلب ايده‌جكندن وا كثر ايچون حكم كل بولنديغندن سفرنده مشقت حاصل اولسون اولمسون مسافر ايچون مطلقا سبب تخفيف اولمسـيله سفر اوزرينه بك چوق احكام شرعيه ترتب ايدر . ازجمله مدت سفر اولان آخر دياره بولنمق مرور زمان ايچون عذر مشروع اولديغى ١٦٦٣ نجى ماده‌ده مصرحدر .

§

خطا ؛ عمدك مقابليدر . اهليت وجوب وادايه منافى اولمديغندن حقوق عباده عـذر اولمغه صالح دكلدر . نته كيم ٩١٤ نجى ماده‌ده

محرر اولدیغی اوزره [برکمسنه کندو مالی ظنیله دیکرك مالنی اتلاف ایتسه ضامن اولور] . زیرا بوضمان مالك بدلیدر . یوقسه فعلك جزاسی دکلدر . متلفك خطا ایتمسی مالك عصمتنی ازاله ایتمز .

اما خطا حقوق اللّهده عذر اولمغه صالح اولدیغی کبی قصاص مثللو حقوق الله ایله حقوق ناسدن مرکب اولان عقوباتده دخی شبهه اولمغه صالح اولدیغندن خطاءً اجرا قلنان جرائمده تخفیف جزایی موجب اولور .

باب ثالث

شفعه بیاننده اولوب درت فصله منقسمدر

شفعه‌ده شفیع مشفوعی مشترینك رضاسنی استحصاله مجبور اولمقسزین مبایعه ایده‌بیله‌جکی جهتله رضا واختیارینك سلبنده محجور ومکره اولانلره مشابهتی حسبیله آنلرله بر کتابده ذکرینه بادی اولمشدر .

§

شفعه‌نك مشروعیتی سنت ایله ثابت واجماع مؤید وفوائدی درکاردر .

اصحاب کرامدن حضرت جابر رضی الله تعالی عنهدن روایةً « بخاری شریفده » محرر اولدیغی اوزره ذات عالئ جناب رسالتپناهی صلی الله تعالی علیه وسلم بشفعه ایله قضا بیورمش اولدقلری کبی [الشریك احق من الخلیط والخلیط احق من الشفیع] حدیث شریفی دخی شفعه‌نك مشروعیتنه دلیلدر . وبوخصوصده اجماع واقع اولمشدر .

سبب مشروعیتی اشترا ایدن کیمسه‌نك مشفوعده آتش یاقوب دومانیله شفیعی ازعاج ایتمك ودیوارینی یوکسلدوب جریان هوایه

ونظارته مانع اولمق وتوز طوپراق صاوورمق كبى سؤ مجاورتدن نشأت ايده جك ضرر دائمينك دفعيدر .

اگرچه شفعه دن طولايى شفيعك ضررى موهوم ومشتريدن مبيعى جبراً آلمق انك حقنده ضرر محقق اولديغندن بو حالده شفعه بر ضررى كندو مثلى وبلكه اشدى ايله ازاله قبيلندن اولمغله جائز اولمامق لازم كلور ايدى كبى وارد خاطر اولور ايسه ده حقيقتده شفيعك ضررى مشترينك ضررندن دها قويدر. زيرا شفيعى اوته دنبرو استيناس ايلديكى مسكننده ازعاج ايله اضرار ، مشتريدن هنوز تقرر وتمكن ايتمامش اولان ملك مشتراسنى آلمق ايله اضراردن دها بشدر. وشفيعك ضررى موهوم اولميوب غالب وشايع اولديغندن محقق منزله سنه تنزيل اولنه رق قبل الوقوع دفع اولنمق لازم كلمشدر . بناءً عليه شفعه نك مشروعيتى [بر ضرر كندو مثلى ايله ازاله اولنماز] قاعده سنه منافى دكلدر . [ضرر اشد ضرر اخف ايله ازاله اولنور] قاعدهٔ فقهيه سنه بناءً شفعه مشروع قلنمشدر .

§

حق شفعه يالكز ملك اولان عقاره مخصوص اولوب اراضئ اميريه وموقوفه ايله مسقفاتده جارى اولماز . ومنقولاتك مضرتى سريع الزوال اولمغله شفعه يه لزوم ومحل اولميوب انجق اشجار مغروسه كبى حكماً غير منقول عد اولنان شيلرده غرس ويا انشا ايلدكلرى اراضئ مملوكه يه تبعاً شفعه جارى اولور . يعنى بالذات تجويز اولنميان شى بالتبع تجويز اولنه بيلور .

§

شفيع ايچون حق شفعه نك ثبوتنى موجب اسباب اولديغى كبى شفعه نك ركنى وشرائطى وحكمى وصفتى دخى واردر.

شفعه نك ركنى؛ شفيعك احد عاقديندن مشفوعى آلمسيدر. شرائطى

۱۰۰۸ نجی ماده ایله موادتالیه‌سنده وحکمی ۱۰۳۶ وصفتی ۱۰۳۷ نجی ماده‌لرده ذکر اولنور .

فصل اول

« اسباب و » مراتب شفعه بیاننده‌در .

۱۰۰۸ ماده اسباب شفعه اوچدر . اولکیسی نفس مبیعده مشارك اولمقدر . نته‌کیم ایکی کیمسه‌نك بر عقارده شایعاً اشتراکلری کبی .

بوکا « نفس مبیعده خلیط » دخی دینلور. ایکیسیده برمعناده‌در. ومشارکت نه‌صورتله اولورسه اولسون یعنی حصه‌لر ایستر متساوی ایستر متفاضل بولنسون علی‌الاطلاق سبب شفعه‌در . مثلا بر خانه‌نك نصفی ویا ثلث وربع کبی حصهٔ شایعه‌سنده مشارك اولمق کبی .
فقط شریکلر حصه‌لرینی تقسیم ایدرلر ایسه بوصورتده سبب شفعه اولان شرکت زائل اولور ایسه‌ده جارملاصق اولمق حسبیله یکدیگره ینه شفیع اولورلر .

ایکنجیسی حق‌مبیعده خلیط اولمقدر. نته‌کیم حق شرب خاص وطریق خاصده اشتراك کبی .

[حق‌مبیع] مبیعه تابع ومبیع ایچون لازم اولان شیدر. شرب خاص کبی .

شرب ۱۲۶۲ وشرب خاص ۹۵۵ وطریق خاص ۹۵۶ نجی ماده‌لرده تعریف اولندیغی کبی ۱۲۳۸ ، ۱۲۳۹ نجی ماده‌لرده انهار ،

مملوكه‌ايله غير مملوكه‌يه وغير مملوكه، عام وخاص قسملرينه تقسيم اولنديغنى بيان وهر قسمى تعريف وبونلردن قنغيسنده شفعه جارى اولديغى توضيح قلنمشدر .

مثلا حق شرب خاصده اشتراكلرى اولان باغچه‌لردن بريسى صاتلدقده ديكر باغچه‌لر اصحابى هب شفيع اولورلر . كرك جارملاصق اولسونلر وكرك اولمسونلر .

كذلك قاپوسى طريق خاصه آچيلان بر خانه صاتلدقده اول طريق خاصه قاپوسى اولان ديكر خانه‌لر اصحابنك كافه‌سى شفيع اولورلر . كرك جارملاصق اولسونلر وكرك اولمسونلر .

حق مبيعده خليط اولمق ايكى وجهله اولور. برنجيسى : مبيع ذاتاً مشترك ايكن تقسيم ايديله‌رك نفس مبيعده اشتراك قالميوب يالكز بينلرنده طريق خاص باقى قالمق كبى حق مبيعده خليط اوله‌رق قالورلر .

ايكنجيسى : ذاتاً اشتراك اولميوب يالكز حق مبيعده خليط اولمق ايله اولور .

يوقسه بر كيمسه‌نك ديكر خانه‌دن يالكز صو آلمق حقى اولسه حق مبيعده مشارك عد اولنماز . صو يولى دخى او كيمسه‌نك ملكى اولمق لازمدر .

برده بر كيمسه هم نفس مبيعده مشارك همده حق مبيعده خليط اولديغى حالده شفعه نفس مبيعده مشارك اولمقدن طولايى ثابت اولور. حق مبيعده خليط اولمقدن دكل . چونكه نفس مبيع ، حق مبيعدن اقوادر .

اما عمومك منتفع اولديغى بر نهردن صو آلان ياخود قاپوسى طريق عامه آچيلان خانه‌لردن برى صاتلدقده اول نهردن صو آلان ياخود اول طريق عامه قاپوسى اولان ديكر خانه‌لر اصحابنك حق شفعه‌سى يوقدر .

يعنى عمومه مخصوص اولان شيلرك مستقلاً تصرفى وبناءً عليه شفعه جريانى جائز اولماز .

اوچنجیسی مبیعه جار ملاصق اولمقدر .

جار ملاصق ایکی درلو اولور . بری مشفوع ایله مشفوع به یکدیکرینه آرقه آرقه‌یه بتشك اولور . شو حالده مشفوع به اولان عقارك قاپوسی دیکر زقاقده اولدیغی صورتده اوزقاق کرك طریق خاص و کرك طریق عام اولسون حکماً مساویدر . زیرا بوبابده زقاقه اعتبار اولنمیوب سبب شفعه التصاقدر .

دیکری یان یانه ملاصق اولمغله برابر ایکیسنکده قاپولری طریق عامه آچیلور . بونده دخی التصاق سببیله شفعه جریان ایدر .

اما ایکیسنکده قاپولری طریق خاصه آچیلمش ایسه سبب شفعه طریق خاصده اشتراك اولدیغندن هم مشفوع به اولان خانه‌نك صاحبی وهم طریق خاصك دیکر صاحبلری شفیع اولورلر . کرك ملاصق و کرك مقابل اولسونلر ١٠١٤

ماده مشروحه‌ده [جار ملاصق] مطلق اوله‌رق ذکر اولندیغندن مشفوع به مشفوعه ولوکه بر قاریش مقداری ملاصق اولسون حق شفعه‌نك ثبوتنه سبب اوله‌جغی کبی مشفوعه بر جهتندن ملاصق اولان ایله جهات ثلثه‌سندن ملاصق اولانك بیننده دخی حکماً فرق یوقدر . §

شفعه انفاً بیان قلنان اسبابدن طولایی مشتری ایچون دخی ثابت اوله‌بیلور . مثلا برکیمسه ذاتاً شفیعی بولندیغی برخانه‌یی اشترا ایدوبده دیکر برشفیع ظهور ایدر ایسه باقیلور . اکر شفیعك حق شفعه‌سی مرتبةً مشترینك حق شفعه‌سنه مساوی ایسه اوخانه‌نك نصفنی بالشفعه آله‌بیلور . اما مرتبةً دون ایسه آله‌ماز . §

مشفوعك مقابلی اوله‌رق زقاق آشوری اولان قومشو ایچون

اكر مذكور زقاق طريق خاص ايسه شفعه ثابت اولور . طريق عام ايسه ثابت اولماز .

١٠٠٩ ماده حق شفعه اولاً نفس مبيعده مشارك اولان كيمسه‌نك ثانياً حق مبيعده خليط اولانك ثالثاً جار ملاصقكدر . وبرنجى طالب ايكن ديكرلرينك وايكنجى طالب ايكن اوچنجينك حق شفعه‌سى يوقدر .

چونكه شفعه دفع ضرر ايچون مشروع قلنديغندن اسباب شفعه‌دن قنغيسنك ضررى ديكرندن زياده ايسه آنك تقديم اولنمسى ايجاب ايدر .

بناءً عليه نفس مشفوعده اشتراك توابع مشفوعده خليط اولمقدن وبوده التصاق مجاورتدن قوى اولمغله شو ترتيبه كوره برنجينك مضرتى ايكنجيدن وبونك اوچنجيدن زياده اوله‌جغى جهتله دفع مضرت خصوصنده دخى ترتيب مذكوره مراعات لازم كلور . §

شفيع اولانلرك اركك وقادين ، صغير وبالغ ، مجنون وعاقل ، مسلم وغير مسلم اولملرنده فرق يوقدر .

فقط تبعهٔ اجنبيه‌دن ايسه ايكى شرطك تحققى اقتضا ايدر . برنجيسى : تابع اولديغى حكومتك [ممالك دولت عليه‌ده اجانبك استملاكنه دائر اولان پروتقول] مندرجاتنى قبول ايله امضا ايتمش اولمسى لازمدر . بناءً عليه مذكور پروتقولى هنوز قبول وامضا ايتميان دولتلر تبعه‌سنك ممالك شاهانه‌ده استملاككه حقى اولمديغندن حق شفعه‌سى اوله‌ماز .

ایکنجیسی : مشفوعك اراضئ مجازیه‌ده اولماسی شرطدر . زیرا اجانب ایچون اراضئ مجازیه‌ده استملاك حقی ویرلمیوب استثنا ایدلمشدر .

بناءً علی ذلك مذکور پروتقولی امضا ایتمش اولان دول اجنبیه تبعه‌سندن اراضئ مجازیه‌نك غیریده استملاك ایدنلر حقنده نظام مخصوصنه توفیقاً تبعهٔ دولت علیه مثللو معامله اولنور .

١٠١٠ ماده نفس مبیعده مشارك اولمدیغی یاخود اولوبده حق شفعه‌سندن واز چكدیكی حالده حق مبیعده خلیطی وارایسه حق شفعه آنكدر .

حق مبیعده خلیطی دخی یوغیسه یاخود اولوبده حقندن واز چكر ایسه اول حالده جار ملاصق شفیع اولور .

یعنی اسباب شفعه‌نك كافه‌سی سبب استحقاقده مساوی ومستقلدر . انجق قوتلرینه نظراً یكدیكری اوزرینه ترجیح وتقدیم اولنورلر . بناءً علیه مرتبهٔ اولاده بولنان شفیع حقندن واز كچرسه آرتق آنك حقی ساقط اولور . ومانع زائل اولدقده ممنوع عودت ایدر قاعده‌سنه بناءً مرتبهٔ ثانیه‌ده بولنانك حق شفعه‌سی قابل استفاده برحاله كلور . وبوده حقندن واز كچرسه اوچنجی مرتبه‌ده بولنان شفعه‌دن استفاده ایلر . مثلا بر كیمسه مستقلاً ملكی اولان عقارینی صاتدقده «مشاركی قالمیه جغندن» یاخود برمشترك عقارده‌كی حصهٔ شایعه‌سنی صاتوبده مشاركی حق شفعه‌سندن واز كچدكده «هر نقدر مشاركی باقی ایسه‌ده حق شفعه‌سنی اسقاط ایتدیكندن» اكر اول عقارك حق شرب خاصنده یاخود طریق خاصنده

خليطى وار ايسه حق شفعه آنكدر « ايكنجى مرتبه‌ده‌دخى صاحب شفعه » يوق ايسه ياخود اولوبده حقندن كچرسه اول حالده حق شفعه جار ملاصقكدر . انجق مراتب مذكوره اصحابى حق شفعه‌دن استفاده ايتمك ايچون ١٠٢٩ نجى ماده موجبنجه طلب مواثبه‌ده بولنملرى شرطدر . خليط اولانلر شركايه و جار ملاصق اولانلر هم شريك وهم خليط اولانلره باقه‌رق « بندن مقدم اصحاب شفعه واردر . انلر واز كچديكى زمان طلب ايدرم » ديوب تأخير ايدرلر ايسه ١٠٣٢ نجى ماده‌يه نظراً حق شفعه‌لرى ساقط اولور .

١٠١١ ماده برنانك فوقانيسى يعنى اوست قاتى برينك وتحتانيسى يعنى آلت قاتى ديكرينك ملكى اولديغى صورتده يكديكره جار ملاصق عد اولنور .

زيرا اوست قاتك حق قرارى واردر وبو حق دائمى اولديغندن فوقانى يى عقار منزله‌سنه وضع ايتمشدر .

اكر اوست قاتك طريقى تحتانيدن كچميوبده طريق عامه موصل اولور ايسه بروجه محرر جار ملاصق عد اولنمسى سببيله صاحبى اوچنجى مرتبه‌ده شفيع اولور .

اما آلت قات صاحبنك اوست قاتده حصه‌سى بولنور ايسه نفس مبيعده مشارك اولمق اعتباريله برنجى مرتبه‌ده شفيع اوله‌جغى كبى فوقانينك طريقى تحتانيدن كچرسه صاحبى حق مبيعده خليط اولمق اعتباريله ايكنجى مرتبه‌ده شفيع اوله‌جغندن ايكيسيده جار ملاصقه تقدم ايدر .

فوقانی صاتیلوبده طریقی بر بشقه آدمك خانه‌سندن کچرسه‌بو آدم دخی شفعه‌ده تحتانی صاحبنه یعنی جارملاصقه تقدم ایدر.

وکذا فوقانی ایکی کیمسه بیننده مشترك اوله‌رق بری حصه‌سنی آخره صاتسه شریکی شفیع اولوب اسقاط حق ایتمدکجه تحتانی صاحبی حق شفعه‌سندن استفاده ایده‌مز.

قیاساً فوقانی صاحبی تحتانی‌یه جار ملاصق عد اولنماملی ایدی. چونکه فوقانی عرصه‌کبی دائمی اولمیوب برزمان کلوبده هدم اولنه‌جغندن منقولات قبیلندندر انجق اوست قات صاحبنك آلت قات اوزرینه حق وضع وقراری بولندیغندن وبوحق قرار دخی عرصه‌کبی مؤبد اولدیغندن استحساناً جار ملاصق عد اولنه‌رق اسباب شفعه‌دن اولمشدر.

فوقانی ییقلدقدن صکره تحتانی صاتلسه امام ابویوسف حضرتلرینه کوره حق شفعه قالماز. زیرا جواریت اتصال ایله زائل اولمغله ۱۰۳۹ نجی ماده قبیلندن اولور. لکن امام محمد حضرتلرینه کوره شفعه ینه باقیدر. چونکه حق شفعه بنادن طولایی دکلدر حق قراردن ناشی اولوب حق قرار ایسه باقیدر.

۱۰۱۲ ماده برخانه‌نك دیوارنده مشارك اولان کیمسه اول خانه‌ده مشارك حکمنده‌در.

فقهادن بعضیلری یالکز دیوارده مشارکتی کافی کورمیوب مبنی اولدیغی یرده دخی مشارکت لازم کله‌جکنی وبناءً علیه یرنده حصه‌سی اولمیوبده بناسنده مشارك اولان نفس خانه‌ده شریك حکمنده اولمیوب جار ملاصق عد اولنه‌جغنی بیان ایتمشلرایسه‌ده دیکرلری یرنده حصه‌سی اولمسه بیله یالکز خانه‌نك دیوارینك بناسنده مشارك اولانك اوخانه‌ده

مشارك حكمنده اوله‌جغی رأینده بولندقلرندن مجله جمیتنجه دخی بوصورتك اختیار اولندیغی مادۀ مشروحه‌نك روش تحریرندن مستفاد اولیور.

اما دیوارده مشارك اولمیوبده فقط كندو خانه‌سنك كیرشلری قومشوسنك دیواری اوزرینه ممتد اولدیغی صورتده جار ملاصق عد اولنور. مجرد اول دیوار اوزرینه كیرشلرینك اوجلرینی قویمق حقی اولمغله شریك وخلیط عد اولنه‌ماز .

١٠١٣ ماده متعدد شفیعلر اولدیغی حالده عدد رؤسه اعتبار اولنور. مقدار سهامه یعنی حصه‌لرینك مقدارینه اعتبار اولنماز.

چونكه علت استحقاق اتصال ملك اولوب مقدار ملك دكلدر. تعبیر دیكرله اعتبار دلیلك قوتنه اولوب كثرتنه دكلدر استحقاق خصوصنده مساوی اولانلر حكمده دخی مساویدرلر . زیرا حق شفعه‌نك تجویزندن مقصد شفیعه سؤ مجاورتدن ترتب ایده‌جك ضرری دفعدر بوده عدد رؤسه اعتبار ایله اولور یوقسه مشفوع به نسبتنده حق استفاده ویرمك دكلدر .

مثلا برخانه‌نك نصف حصه‌سی بر كیمسه‌نك وثلث ایله سدس حصه‌لری دیكر ایكی كشینك اولدیغی حالده نصف حصه صاحبی حصه‌سنی آخره صاتدقده دیكرلری شفعه ایله طالب اولسه‌لر بالمناصفه بینلرنده تقسیم اولنور یوقسه ثلث حصه صاحبی حصه‌سنه كوره زیاده حصه آله‌ماز .

فائده.

عدد رؤسه كوره قسمت واجب اولان مسائل يالكز بوندن عبارت اولميوب بين البيوت مشترك اولان ساحه، طريق خاص، جبايات ايله قسام اجرتنده دخی اعتبار عدد رؤسه كوره‌در .

١٠١٤ ماده ايكى صنف خليطلر اجتماع ايتدكده اخصى اعمك اوزرينه تقديم اولنور .

مثلا بر نهر صغيردن آچيلان خرقده حق شربى اولان يرى ملك بر باغچه حق شربيله بيله صاتلدقده اول خرقده حق شربى اولانلر حق شفعه‌ده مقدم ومرجحدر.

زيرا صاتيلان باغچه‌يه خرقده حق شربى اولان باغچه صاحبلرينك زياده اختصاصلرى اولديغى جهتله اقوى اولورلر.

اما اول نهرده حق شربى اولان يرى ملك بر باغچه حق شربيله بيله صاتلدقده كرك اول نهرده وكرك خرقده حق شربى اولانلر هپ شفيع اولورلر. زيرا جمله‌سى صاتيلان باغچه‌يه نسبتله مساوى اولورلر.

نته كيم بر چيقماز زقاقدن متشعب ديكر بر چيقماز زقاقه قاپوسى آچيلان بر ملك خانه صاتلدقده انجق بوشعبه‌يه قاپوسى اولان خانه‌لر اصحابى شفيع اولورلر. اما اول چيقماز زقاقده قاپوسى اولان برخانه صاتلدقده كرك اول زقاقده وكرك شعبه‌سنده حق مرورى اولانلر هپ شفيع اولورلر . اسبابى ١٠٠٨ نجى ماده شرحنده ايضاح اولندى.

١٠١٥ ماده حق شرب خاصى اولان برباغچه صاحبى حق شربنى صاتميوبده يالكز اول باغچه‌لى صاتسه حق شربنده خليط اولانلر شفيع اوله‌ماز.

چونکه سبب شفعه حق شربدر بوحق مبیعدن تفریق اولننجه سبب بولنمیه‌جغندن مسبب اولان شفعه دخی بولنماز.

طریق خاص دخی بوکا قیاس اولنه.

مثلا بر کیمسه طریق خاصده حق مروری اولان خانه‌سنی صاتوبده حق مرورینی صاتمسه او طریقده حق مروری اولانلر شفیع اوله‌ماز.

کذلك بر کیمسه خانه‌سنی صاتوبده فقط قومشوسنه ملاصق اولان دیواری، بویجه صاتمسه اول قومشونك مبیعده حق شفعه‌سی اوله‌ماز چونکه سبب شفعه جواریت اوله‌جق ایدی دیوار صاتلمدقجه سبب شفعه حاصل اولماز.

۱۰۱۶ ماده حق شرب حق طریقه مقدمدر.

بناءً علیه برباغچه صاتیلوبده بر کیمسه آنك حق شرب خاصنده ودیکر بری طریق خاصنده خلیط اولسه حق طریق صاحبي اوزرینه ترجیح وتقدیم اولنور.

زیرا حق شرب صاحبلرینك اول باغچه‌یه اختصاصلری زیاده اولدیغندن حق شرب حق طریقدن اقوادر.

فصل ثانی

شرائط شفعه بیاننده‌در

۱۰۱۷ ماده مشفوعك ملك عقار اولمسی شرطدر.

بناءً عليه سفينه‌ده وسائر منقولاتده ووقف عقارده
واراضئ اميريه‌ده شفعه جارى اولماز .

شو ماده‌يه نظراً شفعه جارى اولمق ايچون مشفوعك هم ملك وهم
عقار اولمسى لازمدر سفينه وسائر منقولات عقار اولمديغندن واجارتينلو
ويا اجارهٔ واحده‌لو وقف عقار ايله اراضئ اميريه ملك اولمديغندن
بونلرده شفعه جارى اولماز .

چونكه شفعه خلاف قياس اوله‌رق نص ايله ملك عقارده ثابت
اولديغندن منقولات ايله بوحكمده اولان اراضئ اميريه ووقف عقار اكا
قياس ايديله‌مز . زيرا على خلاف القياس ثابت اولان شى سائره مقيس عليه
اوله‌ماز . بوده شفعه على الدوام سوء مجاورتدن تولد ايده‌جك ضررى دفع
ايچون مشروع قلنمشدر منقولاتده ضرر اولسه بيله دائمى دكلدر .
چونكه منقولات سريع الهلاكدر . §

[عقار] دن مقصد غير منقول ديمكدر . بوجهتله دكرمن ، قويى ،
ابنيه‌نك فوقانيسى ، اراضئ مملوكه دخى عقار تعبيرنده داخل اولور .
عند الحنفيه ملك عقارده شفعه‌نك جريانى مطلقدر . كرك قابل قسمت
اولسون كرك اولمسون . عند الشافعى شفعه ضرر قسمتك دفعى ايچون مشروع
قلنمش اولديغندن يالكز قابل قسمت اولان عقارده شفعه جارى اولوب
قابل قسمت اولميانده جارى اولماز . §

اراضئ اميريه وموقوفه ومسقفات متصرفلرى مستأجر حكمنده
اولديغندن بونلرده شرعاً احكام شفعه جريان ايتمز . انجق محلول
اولان اراضئ اميريه وموقوفه حق طابو اصحابندن طالب اولانه
ومسقفات ومستغلات وقفيهٔ مشتركه‌دن محلول حصه طالبى بولنان

حصه‌داره قانوناً بدل مثلی ایله تفویض اولنور .

١٠١٨ ماده مشفوع بهك دخی ملك اولمسی شرطدر.
بناءً علیه برملك عقار صاتلدقده اتصالنده بولنان وقف
عقارك متولیسی یاخود متصرفی شفیع اوله‌ماز.

کرك اجارتین وکرك مقاطعه ایله متصرف اولسون. فقط مشفوع به
شفیعك یدنده بولنمق شرط دکلدر غاصبك یدنده بولنسه بیله ینه شفیع اوله بیلیر.

١٠١٩ ماده وقف یر یاخود اراضیٔ امیریه اوزرنده‌کی
ملك اشجار وابنیه منقول حکمنده اوله‌رق بونلرده شفعه
جاری اولماز.

وقف یر کرك اجارتین و کرك مقاطعه ایله تصرف اولنسون .
چونکه بونلرده علی الدوام حق قرار یوقدر ابنیه واشجار صاحبی
وقف یرك واراضیٔ امیریه‌نك اجرتنی ویرمیه‌جك اولور ایسه بنا ویا
اشجار رفع وقلع ایتدیریلور .

١٠٢٠ ماده بر ملك عرصه اوزرنده‌کی اشجار وابنیه
ایله برابر صاتلدقده یره تبعاً اشجار وابنیه‌ده دخی شفعه
جاری اولور .

هرنه قدر ابنیه واشجار منقول ایسه‌ده یره تبعاً مستقر اولدیغندن
ویر مملوك اولمغله اراضیٔ امیریه وموقوفه‌ده مبنی ومغروس ابنیه واشجار
کبی قلع ایتدیریله‌میه‌جکندن طولایی عقار حکمنده‌در . بناءً علیه

بونلرده بالذات تجويز اولنميان شفعه بالتبع تجويز اولنه‌بيلور . حتى مشترى عرصه‌يى واشجارى يمشلريله برابر اخذ ايلر .

فقط ابنيه واشجارك شفعه‌ده دخولى تبعاً اولديغندن اشجار ويا ابنيه قوريسه ويا يانسه شفيع ديلرسه مشفوعى جميع ثمن ايله اخذايلر وديلرسه ترك ايدر . يوقسه قوريان وياخود يانان اشجار وابنيه‌ايچون ثمندن برشى تنزيل ايده‌مز . چونكه بونلر تابع وبيعده من غير ذكر داخل اولديغندن ٢٣٤ نجى ماده حكمنجه ثمندن حصه‌لرى يوقدر . اما مشترى اشجارى قطع ويا ابنيه‌يى نقض ايلد كده شفيع ديلرسه عرصه‌يى ثمندن حصه‌سيله اخذ ايدر . زيرا ابنيه واشجار اتلاف ايدلمكله مقصود بالذات اوله‌رق وصف اولمقدن چيقار . وبو تقديرده ثمندن حصه‌لرى اولور .

اما يالكز اشجار وابنيه صاتلديغى صورتده شفعه جارى اولماز .

چونكه بونلر ايچون قرار اولمديغندن منقولاتدن عد اولنورلر . شو فقره‌يه نظراً بناى مجرددن عبارت اولان فوقانيده دخى شفعه جارى اولمامق اقتضا ايدر ايسه‌ده حق قرارى بولنديغندن حكماً عقاره الحاق اولنديغى ١٠١١ نجى ماده شرحنده بيان قلندى .

١٠٢١ ماده شفعه انجق عقد بيع ايله ثابت اولور .

كرك حقيقةً وكرك مادهٔ آتيه‌ده تصريح اولنديغى اوزره حكماً بيع ايدلسون .

چونكه شفعه مشفوعه مالك اولان شخصك رضاسى اولسون اولمسون مالك اولديغى عقار مشفوعى جبراً تملك ايتمكدن عبارتدر . اكر معاوضهٔ ماليه بولنمديغى حالده شفعه ثابت اولسه شفيع مشفوعى

يا قيمتيله يا خود مجاناً آلمسى لازم كلور. شفعه بر ملك مشترايى مشتريه هر قاچه مال اولنديسه اول مقدار ايله تملك اولوب مشترى مشفوعه قيمتيله مالك اولمديغى حالده شفيع ايچون قيمتيله آلمق ممكن اولهماز . شفيعك مجاناً آلمسى لازم كلسه مشترىيى تبرعه جبر اقتضا ايدر . تبرعه جبر مشروع دكلدر .

كذلك مشفوع عقار ديكر بر مال ايله برلكده صاتلمش اولسه تفصيل ثمن ايدلسون ايدلمسون شفيع مشفوعى ثمندن حصه سيله آلور. اسباب محرره يه مبنى تفرق صفقه شفعه يه مانع دكلدر .

١٠٢٢ ماده هبه بشرط العوض بيع حكمنده در .

بناءً عليه بر كيمسه ملك خانه سنى بشرط العوض آخره هبه وتسليم ايتسه جار ملاصق شفيع اولور .

٨٥٥ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح اولنديغى اوزره هبه بشرط العوض انتهاءً بيع حكمنده ايسه ده ابتداءً هبه اولديغندن بونده شفعه جارى وثابت اولمق ايچون تقابض عوضين شرطدر ، بناءً عليه عقار موهوب ويا عوض قبض ايدلمكسزين شفعه جارى اولماز .

اِبو سببه مبنى مشفوع حين تقابضده طلب اولنمق لازم كلور . وويريلان عوض عقار اولور ايسه انده دخى شفعه جارى اولور .

بيع حكمنده اولان بشرط العوض هبه ايله بيع عادى بيننده اولان فرقلردن بريده بودر . انجق [هبه بشرط العوض] دن مقصد حين عقدده عوض شرط ايديلان هبه در . اما عوضك اعطاسى عقد هبه ده مشروط اولميوب ٨٦٨ نجى ماده ده بيان قلنديغى وجهله مؤخراً عوض

ویرلدکده نه موهوبده ونه‌ده عوضده شفعه جاری اولماز . §

بر ملك عقار اوزرینه صلح واقع اولدقده قنغی نوع وصورتده ایدیلان صلحده شفعه جاری‌اولوب قنغیسنده‌جاری اولمیه‌جنی ١٥٤٨، ١٥٥٠ نجی ماده‌لرده بیان وتصریح ایدلمشدر .

١٠٢٣ ماده بلا عوض هبه ومیراث ووصیت کبی بلا بدل آخره تملیك اولنان عقارده شفعه جاری اولماز .

اسبابی ١٠٢١ نجی ماده شرحندن منفهم اولور.

١٠٢٤ ماده شـفیعك واقع اولان عقد بیعه صراحةً یاخود دلالةً رضاسی اولمامق شرطدر .

مثلا عقدبیعی ایشتدکده [پك اعلا] دیسه حق شفعه‌سی‌ساقط اولوب‌اندن صکره طلب شفعه ایده‌مز .

زیرا [پك اعلا] دیمسیله عقد بیعه صراحةً راضی‌اولمشدر .

وکذا بیعك عقد اولندیغنی ایشتدکدن صکره عقار مشفوعی مشـتریدن اشترا یاخود استیجار ایتمك ایستسه حق شفعه‌سی ساقط اولور .

چونکه [مشتریدن اشترا یاخود اسـتیجار ایتمك ایستمسی] ایله مشفوعك بیعنه دلالةً راضی اولمشدر .

کذلك بر کسنه‌نك بایعه وکیل اولوبده صاتدیغی‌عقارده شفعه‌سی اوله‌ماز. ١٠٠ ماده‌یه باق .

مادهٔ مزبوره‌یه نظراً هر کیم که کندو طرفندن تمام اولان شیئی نقض ایتمکه سعی ایدر ایسه سعیی مردوددر .

١٠٢٥ ماده بدلك معلوم‌المقدار مال اولمسی شرطدر .

بناءً عليه مال اولمیان بدل ایله تملیك اولنان عقارده شفعه جاری اولماز .

ملك مشترادہ شفعه جاری اولمق ایچون بدلنك اولاً مال ثانیاً معلوم المقدار اولمسی شرطدر .

بدلی مال اولمیان عقارك بطریق الشفعه تملکی ایچون مال اولمیان بدلنه مقابل او بدلك قیمتنی ویرمك اقتضا ایدر . منفعت مثللو عندالحنفیه مال اولمیان شیئك قیمتی اولهمیه جغی کبی مال اولوبده متقوم اولمیان شیئك حکمی اولمیه جغندن و ١٠٢١ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجهله مشتری تبرعه جبر اولنهمیه جغی جهتله مجاناً دخی آلنهمیه جغندن بدلك مال متقوم اولمسی لازمدر . اولمدیغی حالده شفعه جریان ایتمز .

مثلا بر حمام استیجار ایله اجرت دیوویریلان ملك خانه‌ده شفعه جریان ایتمز . زیرا بونده خانه‌نك بدلی مال اولمیوب منافع قبیلندن اولان اجرتدر . کذلك بدل مهر اوله‌رق ویریلان ملك عقارده شفعه جاری اولماز .

مهر ؛ عقد ونکاحده زوج اوزرینه واجب اولان مالدر . اگر حین عقدده مقداری تعیین وتسمیه ایدلمش ایسه « مهر مسمی » واگر تسمیه اولنمیوبده مثلی عقد ایله واجب اولور ایسه « مهر مثل » دینلور .

امدی زوج زوجه‌سنه « مهر » اولمق اوزره بر ملك عقارینی ویرسه بو عقارك بدلی مال اولمدیغندن شفعه جاری اولماز .

اما مال اوله‌رق مهر تسمیه وتعیین اولنوب یاخود مهرمثل اولمق اوزره برمال اعطاسی لازم کلوبده زوج بوکا بدل برعقارینی ویرمش اولسه بوعقارك بدلی زوج اوزرینه لازم کلان مال اولوب زوج اومال ایله عقار مزبوری مبادله ایتمش اولدیغندن شفعه جاری اولور .

بوحالده [بدل مهر] تعبیرندن مقصد عقد ونکاح حسبیله زوج اوزرینه زوجه‌دن استمتاعه بدل اعطاسی لازم کلان « مهر » دیمك اولوب یوقسه مهرك بدلی دیمك دکلدر.

§

بدلك [معلوم‌المقدار] اولمسنك لزومی مقدار بدل مجهول اولدیغی صورتده حاکمك حکمی متعذر اوله جغندن ناشیدر .

مثلا بر کیمسه عقارینی مقداری معلوم اولمیوب بر کیسه درونند بولنان اقچه‌یه بیع و مذکور کیسه‌یی قبض ایدوب اقچه‌یی تعداد ایتمکسزین صرف و استهلاك ایلسه عقار مزبورده شفعه جاری اولماز .

هرنقدر بدلی معلوم ایسه‌ده مقداری مجهول ایدوکندن شفیعك ملك مشترایی قاچ غروشه تملك ایتمسی لازم کله جکی حقنده حکم اعطاسی حاکم ایچون متعذر اولور .

شوقدرکه شفیع بروجه محرر صرف واستهلاك ایدلمش اولان اقچه‌نك مقداری « شوقدر غروش ایدی » دیو ادعا ایدوبده متبایعان زیاده اولدیغنی اثبات ایده‌مدکلری حالده بلایمین سوزی قبول وتصدیق ایدیله‌رك اول مقدار اقچه ایله عقار مشفوع کندوسنه تملیك اولنور .

§

شفعه قاعدهٔ ملك مشترانك بدلیله ثابت اولور . بناءً علیه بدل مثلیاتدن ایسه مثلی ویرلمك لازم کلور . قیمیاتدن ایسه مثلی اعطا متعذر اولدیغندن قیمتی ویریلور . زیرا اصلك ایفاسی قابل اولمدیغی حالده بدلنك ایفاسی قاعدهٔ کلیه اقتضاسندندر .

§

قیمیاتدن اولان شیلرده قیمتنك ایفاسی جائز اولمسنه نظراً بیع مقایضه‌ده شفعه جاری اولور .

بناءً عليه ایکی عقار بر بریله طرانیه ایدلسه هر برینك شفیعی دیکرینك قیمتنی ویره‌رك تملك ایدر . چونکه ایکیسیده یکدیکرینه قارشو بدلدر . و معلوم‌المقدار مال اولوب حین عقده بیعده‌کی قیمتنی ویرمك لازم کلور .

۱۰۲۶ بایعك مبیعدن ملکی زائل اولمق شرطدر .

یعنی حق فسخ واستردادی قالمامليدر .

بناءً علیه بیع فاسده بایعك حق استردادی ساقط اولمدقجه شفعه جاری اولماز .

چونکه بیع فاسد ایله صاتیلان عقاری مشتری یاقبض ایتمش و یا ایتمامشدر . قبض ایتمامش ایسه بایعك مبیعدن ملکی زائل اولمدیغندن شفعه جاری اولماز . زیرا بیع فاسد عندالقبض حکمی افاده ایدر . قبض ایتمش ایسه هرنه‌قدر بایعك ملکی زائل و مشترینك ملکی ثابت وحاصل اولمش ایسه‌ده عاقدینك حق فسخی ایله بایعك مبیعی استرداده صلاحیتی واردر . واکر بوصورتده شفعه جاری اولسه فسادی تقریر وابقا لازم کلورکه بوده جائز دکلدر .

اما مشتری مبیعك اوزرینه بعدالقبض بنا یاپمق و آخره صاتمق کبی بر سببله بایعك حق فسخ واستردادی ساقط اولور ایسه او حالده شفعه جاری اولور . و آخره صاتدیغی تقدیرده شفیع مخیر اولوب دیلرسه بیع اول سببیله آله‌رق مشترینك یوم قبضنده‌کی قیمتنی ویرر دیلرسه بیع ثانی سببیله آله‌رق ثمن مسمایی یعنی ایکنجی بیعده‌کی ثمنی ویرر .

شایان قید وایضاحدرکه شفعه‌نك جریاننه مانع اولان بیع فاسد ابتداءً فاسد اوله‌رق منعقد اولان بیعدر . اما ابتداءً صحیح اوله‌رق منعقد اولوبده بعده طاری اولان بر سبدله فاسد اولان بیع شفعه‌نك جریاننه مانع اولماز .

وبیع بشرط الخیارده اکر مخیر یالکز مشتری ایسه شفعه جاری اولور .

و بالشفعه تملك اولندقده آرتق مشتری بیعی خیارینه بناءً فسخ ایده‌مز . زیرا انکچون بیع قالماز .

واکر بایع مخیر ایسه حق خیاری ساقط اولمدقجه شفعه جاری اولماز .

زیرا خیاری ساقط اولنجیه قدر مبیعدن ملکی زائل اولماز .

اما خیار عیب ایله خیار رؤیت شفعه‌نك ثبوتنه مانع دکلدر .

زیرا بو مثللو خیارات زوال ملکه مانع اولمدیغندن بیع ایله شفعه ثابت اولور . حتی مشتری خیار سببیله مبیعی قبض ایتمکسزین ویا ایتدکدن صکره بیعی رضاسی ویا حکم قاضی‌ایله فسخ ایتمش اولسه بیله شفیعك حق‌شفعه‌سی ساقط اولماز .

§

فاسداً صاتیلان عقاره متصل دیکر برعقار صاتلدقده برنجی عقاری بایع مشتری‌یه هنوز تسلیم ایتمامش‌ایسه ملکی زائل اولمدیغندن

ایکنجی عقارده شفعه بایع ایچون ثابت اولور . واکر تسلیم ایتمش ایسه مشتری ایچون ثابت اولور .

بونده فساد بیعی تقریر یوقدر . چونکه مشتری ایکنجی عقاری بالشفعه تملك ایتمکله برابر بایع فاسداً صاتدیغی عقاری حق فسخنه بناءً استرداد ایده‌بیلور .

خیارشرط ایله بیعده دخی حکم بویله‌در . §

بیع بالوفا رهن حکمنده اولدیغندن بوصورتله صاتیلان عقارده شفعه جریان ایتمز . اما اقالهٔ بیع شخص ثالثه نظراً عقد جدید اولدیغندن بونده شفعه جریان ایدر .

١٠٢٧ ماده تقسیم عقارده شفعه جاری اولماز .

مثلا بر مشترك خانه مشارکلری بیننده تقسیم اولندقده جارملاصق شفیع اوله‌ماز .

١١١٦ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره قسمت برجهتله افراز و برجهتله مبادله اولوب هرنه‌قدر ١١١٨ نجی ماده حکمنجه قیمیاتده مبادله جهتی راجح ایسه‌ده بر عقارده شفعه انجق مبادلهٔ محضه ایله ثابت اوله‌بیله‌جکندن تقسیم اولنان عقارده من جهةٍ مبادله اولمغله شفعه جریان ایتمز .

فصل ثالث

طلب شفعه بیاننده‌در

١٠٢٨ ماده شفعه‌ده اوچ طلب لازمدر که طلب مواثبه وطلب تقریر واشهاد وطلب خصومت وتملکدر .

شفعه بر حق ضعیف اولدیغندن تقریر و تقویه‌سی ایجاب ایدر . اوده انجق بواوچ طلب ایله ممکن اولور . صور اجرائیه‌سی مواد تالیه‌ده ایضاح قلنور .

١٠٢٩ ماده شفیعك عقد بیعی طویدیغی مجلسده در حال [بن مبیعك شفیعی‌یم] یاخود [بالشفعه طلب ایدرم] دیمك كبی طلب شفعه‌یه دلالت ایدر بر سوز سویلمسی لازمدر . بوكا [طلب مواثبه] دینلور .

مواثبه؛ مفاعله وزننده اولوب وثوبدن مأخوذدر. وثوب ؛ لغةً صچرامق معناسنه اولمغله طلب مزبوره مواثبه دینلمسی استعاره طریقیله‌در. وتبركاً [الشفعة لمن واثبها] حدیث شریفندن مقتبس اولوب « شفعه سرعت ومبادرتله طلب ایدن كیمسه‌نكدر . » معناسنه اولدیغندن طلب مزبورده لزوم سرعتی بیان ایچون [طلب مواثبه] دینلمشدر .

[طویدیغی مجلسده] قیدندن اكلاشیله‌جغی اوزره شفیعك طلب مواثبه‌یی اجرا ایلمسی عقد بیعی طویمق یعنی اكا علم ووقوف ایله مشروطدر. بوده یا بالذات مجلس بیعده بولنه‌رق واقف اولمغله اولور . یاخود كندوسنه اخبار ایله مطلع اولور. اگر مشتری بالذات اخبار ایدر ایسه ائمهٔ حنفیه رحمةالله علیهم بیننده بالاتفاق علم حاصل اولور . مشتری عادل اولسون اولمسون . چونكه كندوسی بوبابده خصمدر. خصومتده ایسه عدالت آرانماز . واگر رسول واسطه‌سیله اخبار ایدر ایسه رسول واسطهٔ تبلیغ اولدیغندن انك عادل اولوب اولمدیغنه دخی باقلماز .

فقط بونلردن بشقه بركيمسه اخبار ايدرايسه حضرت امامه كوره نصاب شهادت بولنمق يعنى اخبار ايدنلر ايكى اركك ياخود بر اركك ايكى قادين اولمق واكر مخبر بر كشى‌ايسه بهمه‌حال عادل اولمق لازمدر. امامين حضراتنه كوره مخبر واحد كافى اولوب عدالت دخى شرط دكلدر . عادل اولسون اولمسون وايستر مسلم ويا غير مسلم اولسون . وحتى صغير اولسه‌بيله اخبارنده صادق اولنجه علم حاصل اولور . واخبارشفعه‌ده اصلاً الزام اولمديغندن حق شفعه‌نك ثبوتى ايچون خبر واحد كفايت ايدر . مادهٔ مشروحه‌نك طرز تحريرينه نظراً بوصورت اختيار اولنمشدر. اما مخبر، مشترى ويارسولى اولورايسه عادل اولسون اولمسون امام اعظم حضرتلرى عندنده دخى صحيحدر. چونكه مشترى شفيعه خصم اوله‌جغندن خصمده عدالت آرانمز .

[درحال] قيدندن مقصد ١٠٣٢ نجى ماده‌ده تصريح اولنديغى اوزره خبردار اولديغى مجلسده طلب مواثبه ايتمك لزومنى بياندر حتى شفيع عقد بيعى طويديغى مجلسده يانده هيچ بركيمسه بولنمسه‌بيله حقى ديانةً ساقط اولمامق ومشترى شفيعه يمين ايتديره‌جك اولور ايسه بيعى طويديغى آنده شفعه‌يى طلب ايتديكنه يمين ايده‌بيلمك ايچون بروجه مشروح طلب مواثبه‌ده بولنمسى لازمدر .

شوقدركه مشفوعك صاتلديغنى طويمق كافى اولميوب مشترينك كيم اولديغنى وثمنك ندن عبارت بولنديغنى بيلمك لازمدر. اكر بيلمز ايسه بونلرى اوكرنديكى مجلسده طلب مواثبه ايتمك اقتضا ايدر .

١٠٣٠ ماده طلب مواثبه‌دن صكره شفيعك طلب تقرير واشهاد ايتمسى لازمدر . شويله كه : ايكى كشي

« یاخود ١٦٨٥ نجی ماده حکمنجه بر کشی ایله ایکی خاتون » حضورنده اوله‌رق مبیعك یاننده [بوعقاری فلان کیمسه اشترا ایتمش] یاخود مشترینك یاننده [سن فلان عقاری اشترا ایتمش سین] و یاخود مبیع هنوز بایع یدنده ایسه انك یاننده [سن فلان عقارکی فلانه صاتمش سین . بن ایسه شو جهتله انك شفیعی‌یم وطلب شفعه ایتمشیدم . شمدی دخی طلب ایدرم . شاهد اولکز] دیمکدر .

واکر شفیع اوزاق محلده بولنوبده بالذات بووجهله طلب تقریر واشهاد ایده‌مزسه برینی توکیل ایدر . وکیل بوله‌مازایسه مکتوب کوندرر .

انجق شفیع بو اوچدن برینك یاننده طلب تقریر واشهاد ایلمك خصوصنده مخیردر . اوچی بر بلده‌ده بولنوبده بعضیسی شفیعه قریب و بعضیسی بعید اولسه بیله ایستدیکنك یاننده طلب تقریر واشهاد ایده‌بیلور . شوقدرکه کندوسنه قریب اولانك یانندن کچوبده اوراده طلب ایتمیه‌رك بعید اولانك یاننده طلب ایدرسه حق شفعه‌سی ساقط اولور . اوچیده بشقه بشقه بلده وقریه‌لرده ایسه شفیع کندی بلده ویاقریه‌سنده بولنانك ویاخود الك یقین اولانك یاننده طلب تقریر واشهاد ایتمك لازمدر . ایتمیوبده الك اوزاقده بولنانك یاننه کیدرسه حق شفعه‌سی ساقط اولور .

§

مبیع مشتری‌یه تسلیم ایدلمش ایسه بایعك یاننده طلب تقریر واشهاد

صحيح اولماز . زيرا بايعده ملك قالمديغى كبى يددخى قالمامشدر. بعض فقها استحساناً صحيح اولور ديمشلرايسه‌ده مجله‌جمعيتنجه‌مادهٔ مشروحه اصول قياسه توفيقاً تنظيم اولنمشدر. §

طلب تقرير واشهاد طلب مواثبه‌نك صحت وتماميتنده شرط اولميوب انجق مشترينك انكارى تقديرنده اثبات اولنه بيلمك ايچون طلب مواثبه اوزرينه اشهاد اولنمق تنسيب ايدلديكندن طلب مواثبه بايع ويا مشترى حضورنده ايدلمش ايسه آرتق طلب تقرير واشهاده لزوم قالمز .

١٠٣١ ماده طلب تقرير واشهاددن صكره شفيعك حضور حاكمده طلب ودعوى ايتمسى لازمدر. ايشته بوكا [طلب خصومت وتملك] دينلور .

مبيع هنوز بايع يدنده ايسه يدى ومشترى ملكى سببيله خصم اوله‌جقلرندن ايكيسنك دخى حضورى شرطدر . يالكز برينك حضورنده دعوى صحيح اولماز . اما عقار مشفوع مشترى‌يه تسليم اولنمش ايسه بو تقديرده بايعك هم ملكى همده يدى زائل اولمش اولديغندن شفعه دعواسنده حضورينه‌لزوم كورلمز مشترينك حضورى كافيدر .

١٠٣٢ ماده شفيع اكر طلب‌مواثبه‌يى تأخير ايدر ايسه مثلا عقد بيعى طويديغى كبى اول مجلسده‌طلب شفعه‌ايتميوبده بشقه ايش ايله ياخود آخر صدده دائر بر بحث ايله مشغول

اولمق كبي اعراضه دلالت ايدر برحالده بولنور ايسه ياخود طلب شفعه ايتمدين اول مجلسدن قالقار ايسه حق شفعه‌سی ساقط اولور .

يعنى حق شفعه‌سنى اسقاط ايتمش اولور . زيرا معرض حاجتده سكوت بياندر . اما برعذر مشروعه بناءً تأخير طلب ايدرسه معذور اولديغندن حق شفعه‌سى ساقط اولميوب عذرك زوالى آنده طلب ايتمسى لازم كلور .

§

شفعه اعراض ايله ساقط اولديغندن طلب مواثبه‌دن اول هزل ومواضعه جارى اولميوب بعدالطلب جاريدر . شويله كه طلب مواثبه‌دن اول بطريق الهزل حق شفعه‌نك تسليمى بو حقى ابطال ايدر وعادتا طلب شفعه‌دن سكوت ايتمش منزله سنده اولور . اما طلب مواثبه‌دن صكره شفعه‌نك بطريق الهزل تسليمى يالكز اشبو تسليمى ابطال ايدوب حق شفعه باقى قالور .

١٠٣٣ ماده شفيع اكر طلب تقرير واشهادى ولوكه مكتوب ايله اولسون اجرا ايده‌جك قدر وقت كچوبده تأخير ايدرسه حق شفعه‌سى ساقط اولور .

چونكه شفعه اعراض ايله باطل اولور برحق ضعيف اولديغندن وطلب تقرير واشهاد ممكن اولديغى حالده شفيعك ترك طلب ايلمسى اعراضه دلالت ايده‌جكندن اشبو تأخيرى ايله حق شفعه‌سى ساقط اولور . فقط شفيع اوزاق محلده بولنديغى صورتده بالذات كندوسى ويا

وكيلي وياخود مكتوبي واصل اولنجيه قدر تحَمّل مدتده وقوعبولان تأخر حق شفعه‌يي اسقاط ايتمز .

الحاصل طلب تقرير واشهاد ايچون بر مدت معينه اولميوب انجق بو طلب اجرا ايديله‌بيله‌جك قدر زمان ايله تقييد اولنمشدر . §

شفيع حين بيعده حق شفعه‌سني اسقاط ايلدكدن صكره مشترينك بيعي فسخ ايتمسي اوزرينه طلب شفعه ايلسه نظر اولنور . اكر بيعك فسخي من كل الوجوه فسخ اولوبده هيچ بر وجهله بيع جديد اولمغه صالح دكل ايسه شفيع ايچون يكيدن شفعه ثابت اوله‌ماز . واكر من وجه فسخ اولوب شخص ثالث حقنده بيع جديد اولور ايسه شفيع ايچون يكيدن حق شفعه ثابت اولور . شويله كه : بيعك فسخي خيار شرط وياخيار رؤيت سببيله اولور ايسه على الاطلاق يكيدن شفعه ثابت اوله‌مز وخيار عيب سببيله اولور ايسه مبيعي قبض ايتمزدن اول كرك حكم قاضي وكرك تراضي ايله اولسون يكيدن شفعه ثابت اوله‌ماز . وكذا بعد القبض حاكمك حكميله اولور ايسه ينه شفعهٔ جديده ثابت اوله‌ماز . چونكه صور مذكوره‌نك جمله‌سي من كل الوجوه فسخدر .

اما بعد القبض خيار عيب سببيله بيعي فسخ تراضي ايله اولور ايسه ياخود عاقدين بيعي اقاله ايدرلرسه يكيدن حق شفعه ثابت اولور . زيرا بو ايكي صورتده فسخ شخص ثالث حقنده بيع جديد عد اولنور .

١٠٣٤ ماده طلب تقرير واشهاددن صكره شفيع اكر آخر دياره بولنمق كبي بر عذر شرعيسي يوق ايكن طلب خصومتي براى تأخير ايدرسه حق شفعه‌سي ساقط اولور .

امام اعظم حضرتلرینه کوره هر نه زمان اولور ایسه اولسون طلب ودعوی ایده‌بیلور ایسه‌ده امام محمد حضرتلری بر آی مدت ایله تحدید ایتمشدر . چونکه طلب خصومت بویله بر مدت ایله توقیت وتحدید ایدلمیوبده شفیعك اختیارینه براغلمش اولسه مشتری عقار مشفوعده بنا یاپمق کبی بر وجهله تصرف ایتدکدن صکره شفیع شفعه‌سی حسبیله اخذه قیام ایدرك مشتری‌یی متضرر ایدر .

اما عذر شرعی ایله وقوعبولان تأخیرده اضرار ملاحظه‌سی وارد اولمدیغندن بوسببدن طولایی حق شفعه ساقط اولماز .

بناءً علیه شفیع مدت سفر بعید اولان آخر دیارده بولندقده عقد بیعی ایشتدیکی آنده شرائط شفعه‌یه رعایت ایدوب فقط برسنه‌دن زیاده طلب خصومتی تأخیر ایلسه شفعه‌سی ساقط اولماز . بویله بر مدت طویله‌دن صکره بلدهٔ خصومته واروب طلب مذکوری اجرا ایده بیلور . نته کیم مشترینك مدت سفر بعید آخر دیاره فرار ویا غیبوبت واختفا ایلسی حسبیله شفیع طلب خصومتی اوچ سنه اجرا ایده‌مسه شفعه‌سی ساقط اولماز .

١٠٣٥ ماده محجورینك حق شفعه‌سنی ولیسی طلب ایدر . وبر صغیرك حق شفعه‌سنی ولیسی طلب ایتمز ایسه بعد البلوغ کندونك طلب شفعه‌یه صلاحیتی قالماز .

یعنی ولیسی بو خصوصده مخیردر دیلرسه طلب ایلر دیلوسه ترك ایدر . چونکه حق شفعه‌دن استفاده نفع ایله ضرر بیننده دائردر . بناءً علیه ولی ترکه دخی صلاحیتداردر . فقط قیمتندن پك چوق دون

برفيأت ايله صاتلديغى تقديرده حضرت امامه كوره ولى اسقاط شفعه يه مقتدر اولهماز . چونكه تبرع منزله سنده دور . §

جنين ؛ دخى شفعه يه مستحق اولور . بناءً عليه جنين اكر عقد بيعك تاريخ وقوعندن اعتباراً التى آيدن اقلده حياً طوغارسه شفعه يه مستحق اولور . اما التى آيدن زياده ده طوغار ايسه شفعه يه مستحق اولماز .

چونكه اقل حمل التى آى اولمق اعتباريله جنين هنوز بطن مادرده حاصل اولمقسزين عقار مزبور صاتلمش اوله جغندن جنين ايچون شفعه ثابت اولماز .

فقط پدرى قبل البيع وفات ايتمش اولوبده جنين اكا وارث اولمش ايسه ينه شفعه يه مستحق اولور . ولوكه التى آيدن زياده مدتده تولد ايتمش اولسون . بوصورتده پدرينك وفاتندن مقدم يعنى عقار مزبورك حين بيعنده جنينك موجود اولديغى تحقق ايدر .

فصل رابع

حكم شفعه بيانندهدر

١٠٣٦ ماده مشترينك بالتراضى تسليميله ياخود حاكمك حكميله شفيع اولان كيمسه مشفوعه مالك اولور .

شفعه نك حكمى شفيع اولان كيمسه نك مشفوعه مالكيتيدر كه ملك مذكور بالرضا اولورسه تسليم مشفوع ايله، بالرضا اولمزسه حكم حاكم ايله انتقال ايدر . يوقسه شفيع مشفوعى طلب ودعوى ايتمكله

مالك اوله‌ماز . زیرا مشترینك مشفوعده ملکی تام اولدیغی جهتله بو ایکی شیدن بری اولمدقجه او ملك مشتریدن شفیعه انتقال ایتمز .

ملکیت حاکمك حکمیله انتقال ایتمك ایچون حکم کافی اولوب مشفوعی تسلیم شرط دکلدر . فقط مشترینك رضاسیله انتقال ایتدیکی صورتده تسلیم شرطدر .

وبیع عادیده اولدیغی کبی مشتری ثمنی استیفا ایدنجیه قدر مشفوعی یدنده حبس ایده‌بیلور .

§

شفیع مشفوعه بالرضا تسلیم ویاحکم حاکم ایله مالك اولمزدن اول مشتری مشفوعك کندی یدنده حاصل اولان ثمراتنی اخذ واستهلاك ایلسه ضمان لازم کلمز . چونکه کندو ملکنك ثمراتنی اقتطاف واستهلاك ایلشدر . حتی مشتری عقار مشفوعی آخره ایجار ایتمش بولنسه اجرتی کندوسنه طیب اولور .

١٠٣٧ ماده برملکی شفعه ایله آلمق ابتداءً اشترا منزله‌سنده‌در .

بومسئله شفعه‌نك احکامندن اولمیوب صفتیدر . شفیع مشفوعی بدل مقابلنده تملك ایده‌جکی جهتله مأخوذ منه اولان بایع ویامشتریدن یکیدن صاتون آلمق کبی اولور .

بناءً علیه خیار رؤیت وخیار عیب ایله رد کبی ابتداءً اشترا ایله ثابت اولان حکملر شفعه ایله دخی ثابت اولور .

حتی مشترینك کندو حقنده‌کی خیار عیبنی ویاخیار رؤیتنی اسقاط

ایلمسی شفیعك بو بابده‌کی خیار عیب ورؤیتنی اسقاط ایلمز. زیرا مشتری شفیعك نائبی اولدیغندن انك حقنی اسقاط ایده‌من.

شو قدر که ٦٥٨ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره شفعه ایله تملك اولنان عقارده بیع عادی‌یه قیاساً ضمان غرور جاری اولماز.

کذلك تأجیل ثمن کبی شرط ایدلمدکجه مجرد عقد بیع ایله ثابت اولمیان شیلر شفعه ایله‌ده ثابت اولماز.

١٠٣٨ ماده طلب مواثبه وطلب تقریردن صکره مشترینك بالتراضی تسلیمی یاخود حاکمك حکمی ایله شفیع هنوز مشفوعه مالك اولمدن فوت اولسه حق شفعه ورثه‌سنه انتقال ایتمز.

چونکه شفیع عقار مذکوره هنوز مالك اولمامشدر. وحق شفعه مشیت واختیار قبیلندن اولدیغی ایچون وصف منزله‌سنده‌در وارثه انتقال ایتمز.

اما مشتری فوت اولسه شفیعك حق شفعه‌سنه خلل کلمز.

١٠٣٩ ماده شفیع ایکی طلبدن صکره هنوز بر وجه مشروع مشفوعه مالك اولمدن مشفوع بهی صاتسه حق شفعه‌سی ساقط اولور.

زیرا سبب شفعه زائل اولمشدر.

ایشته بو ماده‌دن اکلاشلدیغی اوزره مشفوع به شفیعك ملکنده

وقت قضايه ویاخود بالرضا تسلیمه قدر باقی قالمق شرطدر . وصاتمقدن مقصد بیع باتایله یعنی شفیع ایچون خیار اولمامق صورتیله صاتمقدر. شفیع خیار شرط ایله مخیر اولدقده مشفوع به هنوز ملکنده باقی اوله جغندن حق شفعه‌سی خیارك زوالنه قدر ساقط اولماز. اما مشفوع بهی تماماً صاتمیوبده حصهٔ شایعه‌سنی صاتسه حق شفعه‌سی ساقط اولماز. مشفوع بهدن برمقدار معین محلی افراز ایدرك صاتارسه اکر مشفوعه متصل اولان جهتدن اولوبده او محل مفرزی صاتمقله مشفوعه اتصالی قالماز ایسه حق شفعه‌سی ساقط اولور . قالور ایسه ساقط اولماز.

١٠٤٠ ماده شفیع بروجه مشروع هنوز مشفوعه مالك اولمدن ملك مشفوعك اتصالنده دیکر برملك عقار صاتلسه بو ایکنجی عقاره شفیع اوله ماز .

چونکه شفیع هنوز مشفوعه مالك اولمدیغندن ایکنجی عقار ایچون سبب شفعه یوقدر . اما برنجی عقار هنوز مشترینك تملکنده بولندیغندن انك ایچون سبب شفعه موجود اولمغله مشتری شفیع اولور .

١٠٤١ ماده شفعه تجزی قبول ایتمز .

اکر قبول ایتسه مشتری حقنده تفریق صفقه ایله اشتراك ضرر حاصل اوله جغندن شفعه ازالهٔ ضرر ایچون مشروع اولدیغی حالده کندو مثلی برضرر ایله ازاله ایدلمش اولورکه بوده جائز دکلدر .

بناءً علی ذلك عقار مشفوعك برمقدارینی ترك ایله دیکر برمقدارینی آلمغه شفیعك حق یوقدر .

ومشفوعك برمقدارینی طلب ایله مقدار باقیسنده سکوت ایتسه امام محمد رحمة الله علیه کوره عمومندن حق شفعه‌سی ساقط اولور . زیرا سکوتیله مقدار باقیسنك شفعه‌سندن واز كچمش اولور ومتجزی اولمیان برشیئك بعضنی ذکر ایتمك کلنی ذکر کبیدر .

بوماده‌نك اطلاقندن دخی اکلاشلدیغی اوزره شفیع متعدد اولدقده هربری شفعه‌نك تمامنی طلب مواثبه وتقریر ایله طلب ایتملری لازم کلور . بناءً علیه ایکی شفیع اولوبده یالکز بریسی شفعه‌نك تمامنی طلب ایتدیکی حالده دیکری نصفنی طلب ایتسه نصفنی طلب ایدنك حق شفعه‌سی ساقط اولور .

کذلك مشتری واحد اولدقده بایع متعدد اولسه‌بیله صفقهٔ واحده ایله آلمش اولدیغی تقدیرده شفیع یا کلیسنی آلور یاخود کلیسنی ترك ایدر یوقسه بعضیسنی آلوب بعضیسنی ترك ایده‌مز .

فقط مشتری عقار مشفوعی صفقات متعدده‌ایله تفصیل ثمن ایدرك اشترا ایتمش‌ایسه بوحالده شفیع متعدد صفقه‌لردن هرقنغیسنده ایسترسه طلب شفعه ایدوب دیکرینی ترك ایده‌بیلور . زیرا مشتری متعدد صفقه‌لرله اشترا ایتمسی سببیله تفریق صفقه‌یه وشرکتدن ترتب ایده‌جك ضرره کندوسی راضی اولمش اولور .

امامشتری متعدد اولدقده‌شفیع مشتریلردن برینك حصه‌سنی بالشفعه اخذ ایدرك دیکرلرینی ترك ایده‌بیلور . زیرا تعدد واتحاد صفقه‌ده معتبر اولان عاقددر ، مالك دکلدر . بوسببه مبنی برکیمسه برقاچ کشی‌یه وکالةً برعقاری اشترا ایتسه شفیع مشفوعك بعضیسنی تملك ایده‌بیلور . چونکه بونده تفرق صفقه اولمیوب شفیع اومشتریلردن برینك مقامنه قائم اولمش اولور .

١٠٤٢ ماده شفعادن بعضيسى حصه‌سنى بعضيسنه هبه يده‌مز . ايدرسه حق شفعه‌سنى اسقاط ايتمش اولور .

بو هبه سوزى مسامحه اولوب حقيقتده ترك ديمكدر . چونكه هبه تمليك مالدر . حق شفعه ايسه مال دكلدر .

كذلك حق شفعه‌سنى بيع دخى ايده‌مز . ايدرسه حق شفعه‌سى ساقط اوله‌جغى كبى ثمن دخى لازم كلز . چونكه بيع مبادلهٔ ماليه‌در . حق شفعه حقوق مجرده‌دن اولوب مال دكلدر . مال اولميان برشئ بيع ايسه باطلدر . شوقدركه بيع ايتمسيله حق شفعه‌سنى اسقاط ايتمش اولور . زيرا حق شفعه حق ضعيف اولديغندن اعراض ايله ساقط اولور . وكذا صلحده دخى حكم بويله‌در . يعنى شفيع ايله مشترى بر بدل اوزرينه صلح اولسه‌لر شفعه ساقط اولور . زيرا شفيع مال اولميان بر حقه مقابل اولمق اوزره عوض آله‌جغندن او حق ساقط اولور . عوض آلمش ايسه اكا حقى اولمديغندن ردى لازم كلور .

١٠٤٣ ماده شفيعلردن بريسى حاكمك حكمندن مقدم حقنى اسقاط ايلسه ديكر شفيع عقار مشفوعى تماماً آله‌بيلور .

زيرا حاكمك حكمندن مقدم شفعانك ملكلرى تقرر ايده‌مز . ملكك تقرريندن اول شفعادن برى حصه‌سنى ترك ايدرسه ابتداءً معدوم حكمنده طوتيله‌رق شفيع ديكر عقار مشفوعى ديلرسه تماماً آلور . وديلرسه ترك ايدر . بوقسه اسقاط ايدنك حقنى آلميوبده يالكز كندو حصه‌سى مقدارينى آله‌ماز .

واكر شفيع متعدد ايسه ١٠١٣ نجى ماده‌يه نظراً مشفوع عدد

رؤسه تابع اولور . وبالفرض متعدد شفيعلرك بعضيسى غائب اولسه مشفوعك تمامى حاضراولانلر ايچون حكم اولنوب شايد غائب اولان مؤخراً كلوب حصه‌سنى طلب ايدر ايسه انك ايچون دخى حصه‌سى حكم اولنه‌رق ديكرلرينك حصه‌لرندن بالتنزيل اعطا قلنور .

واكر حاكمك حكمندن صكره شفيعلردن بريسى حقنى اسقاط ايلسه شفيع ديكر انك حقنى آله‌ماز .

مشترى دخى اجبار ايده‌مز . چونكه حاكمك حكميله شفعادن هر برينك نصيبلرى حقنده ملك تقرر ايدرك ديكرك حقى ابطال و اسقاط ايدلمش اولور . آرتق بونلردن برينك تركيله ديكرلرينك ساقط اولان حقلرى عودت ايتمز .

[حقنى اسقاط ايلسه] ديمك خيار عيب وخيار رؤيت كبى بر سببه مبنى ترك ايلسه معناسنده‌در . يوقسه حكم حاكمدن صكره شفعادن برينك حقنى اسقاط ايده‌بيله‌جكى اكلاشلمامليدر . زيرا ١٠٣٦ نجى ماده موجبنجه شفيع حاكمك حكميله مشفوعه مالك اولور . واسباب تمليكدن برى بولنمدقجه اعيان ترك ايله متروك اوله‌مز وبرعينه مالك اولمق حقوق مجرده قبيلندن دكلدركه اوعينده‌كى حق ملكيت اسقاط ايديله‌بيلسون .

§

درجات مختلفه‌دن شفيعلر اولوبده مقدم درجه‌ده‌كى شفيع حق شفعه‌سنى ترك ايلدكده حكم ينه بو ماده‌ده بيان قلنديغى وجهله‌در . يعنى مقدم درجه‌ده‌كى شفيع حاكمك حكمندن اول حق شفعه‌سنى ترك و اسقاط ايدرسه اندن مؤخر درجه‌ده‌كى شفيع مشفوعى بحق الشفعه آله‌بيلور .

اما حاكمك حكمندن صكره ترك شفعه ايدرسه آرتق مؤخر درجه‌ده‌كى شفيعك حق شفعه‌سى قالماز .

١٠٤٤ ماده مشترى بناء مشفوعى بوياتمق كبى مالندن برشى زياده ايلسه شفيعى مخيردر. ديلرسه ترك ايدر ، ديلرسه بنانك ثمنيله برابر اول زياده‌نك دخى قيمتنى ويروب مشفوعى آلور.

يعنى بوياتمق وصيواتمق كبى زيادهٔ متصله‌ده حكم بو وجهله اولوب ائمهٔ حنفيه رحمة الله عليهم بو مسئله‌ده متفق الكلامدر .

ومشترى عقار مشفوع اوزرينه ابنيه ياپمش ياخود آغاج غرس ايتمش ايسه شفيع مخير اولوب ديلرسه ترك ايدر . وديلرسه عقار مشفوعك ثمنيله برابر ابنيه‌نك ياخود اشجارك قيمتنى ويروب مشفوعى آلور .

يعنى زيادهٔ منفصله‌ده دخى حكم فقرهٔ آنفه‌ده ذكر اولنديغى وجهله زيادهٔ متصله‌نك حكمى كبيدر .

يوقسه ابنيه ياخود اشجارى قلع ايتمك اوزره مشترى يه جبر ايده‌مز .

چونكه عقار مشفوع كندو ملكى اولديغى ايچون مشترينك بو تصرفى مشروعدر . قلعه اجبار ايسه حقسز تصرفاتده تجويز اولنه‌بيلور .

بوفقره امام ابو یوسف حضرتلرینك اجتهادی وجهله یازلمشدر. امام مالك وشافعی رحمة الله علیهمانك اجتهادلری دخی بو مرکزده‌در. زیرا بومسئله‌ده ایکی ضرر تعارض ایده‌یور . بریسی قلع اولندیغی صورتده بلا بدل قلع ایدیله‌جکی ایچون مشتری‌یه ترتب ایده‌جك ضرر ، دیکری شفیعك مشفوعك ثمنندن زیاده پاره ویره‌جکی ایچون حاصل اولان ضرریدر . آنجق بوضرر مقابلنده شفیعك تملك ایده‌جکی عقاره ابنیه واشجار منضم اوله‌جغندن مشترینك ضررندن اخفدر . قاعدهٔ ضرر اشد ضرر اخف ایله ازاله اولنور .

امام اعظم ومحمد رحمة الله علیهمانك اجتهادینه کوره قابل انفصال اولان زیاده‌نك مثلا ابنیه واشجارك نقض وقلعی ارضه مضر اولمدیغی حالده نقض وقلع ایدیلور . مضر ایسه شفیع مقلوعاً قیمتنی ویروب آنلریده ارض ایله برابر تملك ایدر . یعنی ٩٠٦ نجی ماده‌نك فقرهٔ اولیسنده بیان قلنان حکم غصبه مشابه حکم جریان ایدر .

[قیمتندن] مقصد ابنیه واشجارك قائماً قیمتیدر .

§

مشتری عقار مشفوعه اکین اکمش ایسه شفیع آنی قلع ایتدیره‌میوب وقت حصاده قدر اجرتسز ترك ایلمکه مجبوردر . چونکه اکین ابنیه وآغاج کبی دائمی اولمیوب نهایت معلومه‌سی اولدیغندن ٨٣٢ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره زرع ایچون اعاره اولنان اراضی‌یی معیر وقت حصاددن مقدم استرداد ایده‌مدیکی حالده مشترینك کندوملکی اوله‌رق زرع ایتمش اولدیغی اراضی‌یی شفیعك وقت حصاددن مقدم استرداد ایده‌میه‌جکی اولویتله ثابتدر .

§

كتاب الحجر والاكراه والشفعه اوزرينه تعلق ايدن ارادهٔ سنيه تاريخى

(فى ١٦ ربيع الآخر سنه ١٢٩٠)

كتاب الحجر والاكراه والشفعه‌يى ترتيب ايدن مجله جمعيتى هيئتى

قاضىٔ دارالخلافة العليه
سيف الدين

امين الفتوى
السيد خليل

احمد جودت

عن اعضاء مجلس تدقيقات شرعيه
احمد خالد

عن اعضاء ديوان احكام عدليه
احمد حلمى

عن اعضاء ديوان احكام عدليه
احمد خلوصى

فهرست

صحيفه

كتاب الهبه برمقدمه ايله ايكى بابدر

٢	مقدمه	هبه يه دائر اولان اصطلاحات فقهيه
١١	باب اول	عقد هبه يه متعلق مسائل ايكى فصلدر
١١	فصل اول	ركن وقبض هبه يه دائر مسائل
٣٧	فصل ثانى	شرائط هبه بياننده‌در
٤٧	باب ثانى	احكام هبه بياننده اولوب ايكى فصلدر
٤٧	فصل اول	هبه‌دن رجوع حقنده
٧١	فصل ثانى	هبهٔ مريض حقنده‌در

كتاب الغصب والاتلاف برمقدمه ايله ايكى بابدر

٧٧	مقدمه	غصب و اتلافه دائر اصطلاحات فقهيه
٨٧	باب اول	غصب حقنده اولوب اوچ فصلدر
٨٧	فصل اول	غصبك احكامى بياننده
١١٤	فصل ثانى	غصب عقاره متعلق بعض مسائل
١٢٣	فصل ثالث	غاصب الغاصبك حكمى بياننده
١٢٧	باب ثانى	اتلاف بياننده اولوب درت فصلدر
١٢٧	فصل اول	مباشرةً اتلاف حقنده
١٣٥	فصل ثانى	تسبباً اتلاف بياننده
١٤٠	فصل ثالث	طريق عامده احداث اولنان شيلره دائر
١٤٨	فصل رابع	جنايت حيوان حقنده‌در .

كتاب الحجر والاكراه والشفعه بر مقدمه ايله اوچ بابدر

١٥٨	مقدمه	حجر واكراه وشفعه‌يه متعلق اصطلاحات فقهيه
١٧٤	باب اول	حجره متعلق مسائل بياننده درت فصلدر
١٧٤	فصل اول	صنوف واحكام محجورين حقنده
١٨٦	فصل ثانى	صغير ومجنون ومعتوهه دائر مسائل
٢٠٣	فصل ثالث	سفيه محجور حقنده
٢٠٨	فصل رابع	مديون محجور حقنده
٢١٩	باب ثاني	اكراهه متعلق مسائل
٢٢٧	ذيل	عوارض بياننده
٢٣٥	باب ثالث	شفعه حقنده اولوب درت فصلدر
٢٣٧	فصل اول	مراتب شفعه بياننده
٢٤٦	فصل ثاني	شرائط شفعه حقنده
٢٥٦	فصل ثالث	طلب شفعه‌يه دائر
٢٦٤	فصل رابع	حكم شفعه‌يه دائردر

سطر	صحيفه	خطا	صواب
١٧	١٩٢	وصيبى	وليسى

قال النبی صلی الله علیه وسلم

[من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین]

روح المجلة

آلتنجی جلد

کتاب الشرکتك شرحیدر

محرری

اسبق موصل والیسی ، مکتب حقوقدن مأذون

حاجی رشید پاشا

درسعادت

جغال اوغلنده آیاصوفیه جاده‌سنده « مطبعهٔ خیریه وشرکاسی »

١٣٢٧

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب عاشر

انواع شركاته دائر اولوب برمقدمه ايله سكز بابی حاويدر

مقدمه

بعض اصطلاحات فقهيه بيانندهدر

١٠٤٥ ماده شركت فی الاصل بردن زياده كيمسهلره برشيئك اختصاصی وآنلرك اول شی ايله امتيازيدر. فقط اويله براختصاصه سبب اولان عقد شركت معناسنده دخی عرف واصطلاح اولهرق مستعملدر. بناءً عليه مطلقا شركت ايكی قسمه تقسيم اولنور. بری شركت ملكدركه اشترا واتهاب كبی اسباب تملكدن بريله حاصل اولور. ديكری شركت عقددركه شريكلر بيننده

ایجاب وقبول ایله حاصل اولور . ایکیسنك دخی تفصیلاتی باب مخصوصلرنده کلور . بونلردن بشقه برده شرکت اباحه واردرکه مباح اولان یعنی صو کبی فی الاصل کمسنه‌نك ملکی اولمیان شیلری اخذ و احراز ایله تملکه صلاحیتده عامه‌نك متشارك اولمسیدر .

شرکت؛ لغتده برشیئك دیکر شی ایله قاریشمسنه دینور . مادی ومعنوی اختلاط اشیانك ویا تعریف فقهی وجهله فی الاصل بردن زیاده کیمسه‌لره برشیئك اختصاصی وانلرك اول شی ایله امتیازینك صور عدیده‌سی اولدیغندن شرکت موضوعی اعتباریله برچوق نوعه منقسم ایسه‌ده اساساً جمله‌سی ایکی نوعه ارجاع ایدیله بیلوب بری احساسات معنویه ودیکری منافع مادیه ایله انسانلری یکدیکرینه ربط ایدن شرکتلردر .

علوم ومعارفك نشر وتعمیمی وعجزه وبیچارکانك انفاق واعاشه‌سی کبی مقاصده مستنداً تشکل ایدن شرکتلر برنجی نوعدن اولوب تفصیل احکامی حقوق سیاسیه‌یه دائر اولان کتابلرده مندرجدر .

اموال واملاك مشترکه‌یه ویا عقدسببیله تجارت وصنایعه دائر اولان شرکتلر ایکنجی نوعدندر . وبونلردن احکام شرعیه وقوانین عمومیه‌یه توفیقاً تشکیل قلنانلره « شرکت عادیه » وتجارت قانوننده مندرج شرائطه توفیقاً تشکیل اولنانلره « تجارت شرکتی » دینله‌رك یکدیکرندن تمیز وتفریق اولنور .

اسباب وتفصیلات محرره‌یه نظراً مجله‌نك کتاب الشرکتنده احکامی

بیان قلنان شرکتلردن مقصد شرکت ملك وشرکت عقد وشرکت اباحه اولوب تجارت شرکتلری تجارت قانونی احکامنه تطبیقاً تشکل ایده‌جکندن انلرك صورت تشکیل واحکامی قانون مزبورده ذکر وبیان قلنمش اولمسیله مجله‌ده انواع واحکامندن بحث اولنان [شرکت عقد] تجارت شرکتلرندن ماعدا عقد سببیله حاصل اولان شرکتلردر. مع مافیه تجارت شرکتلرینه متعلق معاملات وخصوصاتده، تطبیق اولنه بیلملك اوزره قوانین ونظامات تجاریه‌ده صراحت اولمدیغی وعرف وعادت تجاریه دخی بولنمدیغی تقدیرده قانون عمومی اولمق اعتباریله ینه مجلهٔ جلیله احکامنه تطبیق معامله اولنور .

شرکت عقدك انواعندن اولان مضاربه ، مزارعه ، مساقات ایله شرکت ملکه متفرع اولان احکام حیطان وجیران ونفقات مشترکه وقسمت وشرکت اباحه‌نك انواعندن اولان حق شرب وشفه واحیاء موات واحکام صید مدونات فقهیه‌ده مستقل بر ر کتاب اوله‌رق مندرج اولدیغی حالده مجله‌نك اشبو کتاب شرکتنده بونلرك هر بری بر باب ویا فصلده ذکر وبیان اولنمشدر .

§

شرکتك مشروعیتی کتاب ایله ثابت وسنت واجماع ایله مؤید وعقلاً فوائدی درکاردر .

[فهم شرکاء فی الثلث] آیت کریمه‌سی شرکت ملکك مشروعیتنه دلیل اولدیغی کبی ذات عالئ جناب رسالتپناهی صلی الله علیه وسلم تقسیم غنائم ومیراث ایله ناسك بو مقوله اموالده‌کی شرکتنی فعلاً تصدیق بیورمشلردر .

شرکت عقددن مقصد استحصال تمتع اولوب صورت مشروعه‌ده تجارتك جوازی قرأن ایله ثابت اولدیغی کبی رسول اکرم افندمز

حضرتلری قبل البعث بالذات عقد شرکت بیورمش و بعدالبعث
ناس بیننده جاری اولان شرکت معاملاتنی تقریر ایدوب
[ان الله تعالی یقول انا ثالث الشریکین مالم یخن احدهما صاحبه فاذا خانه
خرجت من بینهما] حدیث شریفیله شریکلرك امانت اوزره معامله
ایتملری لزومنی بیان ایتمشدر . مآل عالیسی « تحقیق الله تعالی بیوررکه
بن احدهما صاحبنه خیانت ایتمدکجه ایکی شریکك اوچنجیسی یم اما خیانت
ایتدکده ارالرندن چیقارم » بناءً علیه امانت اوزره معامله ایدن شریکلر
حفظ الهیده بولنور . اعانهٔ کبریایه مظهر اولور . تجارتلرنده برکت
حاصل اولور اما بری دیکرینه خیانت ایتدکده بو معالیدن محروم
قالوردیمکدر. شرکتك مشروعیتنده من القدیم اجماع واقع اوله کلمشدر.
عقلاً ومادةً ادراك اولنان فوائدینه کلنجه : انسانلرك خلقت
وفطرتلری اقتضاسنجه بینلرنده روابط عدیده وجهت وحدت واردر
هر نه قدر برینك مقصدی دیکرینه تماماً توافق ایتمزایسه‌ده هر کسك
کندو مقصدینك حصولی ینه ابنای جنسنك معاونت و مشارکتنه
متوقفدر. فطرت حالنده بولنان اقوام ایچون معاونت ومشارکته اولان
احتیاج تأمین اسباب حیاتدن عبارت ایسه‌ده استعداد فطری کمالات
مدنیت ایله منبسط اولدقجه انسانلرك احتیاجاتی دخی تزاید ایدر .
بوسببه مبنیدرکه شرکت الك واسع معناسنجه؛ قوانین طبیعیه ایله
یکدیکرینه مربوط اوله‌رق نوع بنی بشرك مقصود مشترکی اولان توسیع
قوای مادیه و معنویه‌یه خدمت ایدن هیئت اجتماعیهٔ بشریه‌دیمکدر .
یوصورتده شرکت ملك ، شرکت عقد ، شرکت اباحه مثللو
انواع واحکام شرکات هیئت اجتماعیهٔ بشریه افرادندن اولمق اعتباریله
انلك مقتضاسی ویا محتاج الیهی اولان شیلردر . زیرا انسانلرك محافظه

وادامهٔ حیاتلری وتزاید رفاه و سعادتلری حقوق مشارکته نائلیتله حاصل اولور .

بوحکمته مبنیدرکه زمانمزده دول متمدنه‌نك کافه‌سی قانونلرنده حق مشارکتی حقوق طبیعیه یعنی انسانلرك من‌حیث‌الانسانیه قطرهٔ نائل اولدقلری حقوق صره‌سنده ذکر وبیان ایتمشلردر .

شو تفصیلاتدن مستفاد اولدیغنه کوره شرکتلرك موضوعی موجب فائده ومشروع اولمق شرطدر . فائده‌سز شی اوزرینه عقد شرکت عبث اوله‌جغی کبی فائدهٔ غیر مشروعه‌یه بناءً شرکت عقدی جائز دکلدر . شرکت اباحه‌نك ادلهٔ مشروعیت وفوائدی ۱۲۳۴ نجی ماده شرحنده بیان قلنور .

۱۰۴۶ ماده قسمت ؛ تقسیم دیمکدر. تعریف وتوصیفی باب مخصوصنده کلور .

۱۰۴۷ حائط ؛ دیوار وتخته پرده وچیت دیمکدر . جمعی [حیطان] کلور .

حائط ؛ لغتده دیوار دیمك ایسه‌ده دیوار دینلنجه حائط مرتفع مراد اولندیغندن وتخته پرده وچیت کبی شیلر مرتفع اولمقسزین احاطه اعتباریله اسباب حائله ومحافظه‌دن اولدیغندن عمومنه عندالفقها [حائط] دنیلمش و ۱۲۰۲ نجی ماده‌ده مذکور اولدیغی اوزره بعضاً حائط دیوار مقابلنده اوله‌رق چیت معناسنده استعمال ایدلمشدر.

۱۰۴۸ ماده ماره ؛ عامه وزننده طریق عامدن مرور وعبور ایدنلردر. یعنی یکوب کیدنلردر .

١٠٤٩ ماده قنات ؛ قافك فتحيله يرده صو اجرا ايده‌جك كونك وكاريزدر. جمعی قنوات كلور: كه قافك ونونك فتحه‌لريله اوقنور.

١٠٥٠ ماده مسنات ؛ ميم مضمومه وسين مفتوحه ونون مشدده ايله سنور وصو بندی وصو حرقلرينك كنارلری ديمكدر. جمعی [مسنيات] كلور: وصويك آچديغی منفذلرده «ثنيه» اطلاق اولنور.

١٠٥١ ماده احيا ؛ اعمار ديمكدركه اراضی‌يی زراعته صالح قيلمقدر.

احيا ؛ لغتده برشیٔ ديری يعنی قوهٔ حساسيه ويا قوهٔ ناميه صاحبی قيلمق معناسنه اولوب اراضیٔ مواتی يعنی اولمش حكمنده اولان خالی يرلری اعمار ايله جانلانديرمق معناسنده اصطلاح اولمشدر.

١٠٥٢ ماده تحجير ؛ اراضی‌يه بشقه كمسنه وضع يد ايتمامك ايچون اطرافنه طاش وسائر نسنه وضع ايتمكدر.

اكثريا طاش وضع ايدلديكندن تحجير دينلمشدر. شوحالده تحجير جيمك فتحيله حجردن مشتق اوله‌رق طاش قويمق معناسنه‌در. مع مافيه قونيلان طاش اومحله بشقه‌سی طرفندن تصرفه مانع اوله‌جغی جهتله بواعتبار ايله دخی تحجير جيمك سكونيله حجردن مشتق اولمش اولور وبومعناده استعمالی دها مناسبدر چونكه احيا ايچون منع لازم

ایسه‌ده بهمه‌حال اراضینك اطرافنه طاش قویمق شرط اولمیوب بشقه صورتله‌ده منع واحیا ایدیله‌بیلور. علی کلا التقدیرین تحجیر عندالفقها مادهٔ مذکوره‌ده بیان قلنان معناده اصطلاح اولمشدر.

١٠٥٣ ماده انفاق ؛ « لغتده نفقه‌لمق یعنی احتیاجی دفع ایلمك معناسـنه اولوب اصـطلاح فقهایه کوره احتیاجی دفع ایچون » مالی خرج وصرف ایتمکدر.

نته‌کیم « انسـان اولاد وعیالنی انفـاق ایله مکلفدر » دینلورکه مالنـدن انلرك نفقه‌سی ایچون مقدار کافی خرج وصرفه مجبوردر دیمك اولور.

١٠٥٤ ماده نفقه ؛ « لغتده حوایج معناسنه‌اولوب اصطلاحده » حوایجه و تعیشـه صرف اولنه‌جق اقچه و زاد و ذخیره مقوله‌سیدر.

[نفقه] فتحات ثلثه ایله اولوب جمعی « نفقات » کلور.

١٠٥٥ ماده تقبل ؛ « تعقل وزنـنـده اوله‌رق لغةً مطلقا قبول ایتمك معناسـنه اولوب اصـطلاحده » بر شیٔ تعهد و التزام ایتمکدر.

بوندن مقصود صنعت وعمل کبی شیلر اولدیغی ١٣٣٢ نجی ماده‌ده بیان قلنمشدر.

١٠٥٦ ماده مفارضین ؛ عقدشرکت مفاوضه‌ایدنلردر.

مفاوضه‌نك نه ديمك اولديغى باب سادسده تعريف وبيان قلنور
شريكلر ايكى نفردن عبارت ايسه [مفاوضين] كلمه‌سى تثنيه وايكيدن
زياده ايسه جمع صيغه‌سيله تلفظ اولنور مفردى « مفاوضدر »

١٠٥٧ ماده رأس المال ؛ « لغتده مالك باشى معناسنه اولوب
اصطلاحده » سرمايه ديمكدر .

سرمايه‌نك انواعى يعنى نه كبى شيلرك سرمايه اوله‌جغى باب سادسك
فصل ثالثنده بيان قلنور .

١٠٥٨ ماده ربح ؛ فائده وكار ديمكدر .

ربح ؛ لغتده رانك كسرى وبانك سكونيله مستعملدر . رانك
وبانك فتحه‌لريله دخى استعمالى جائزدر .

١٠٥٩ ماده ابضاع ؛ « لغةً همزه‌نك كسريله بر نسنه‌يى
سرمايه ايلك معناسنه‌در . اصطلاحده » بر كيمسه‌نك كارى
تماماً كندوسنه عائد اولمق اوزره ديكر كمسنه‌يه سرمايه
ويرمسيدركه سرمايه‌يه [بضاعه] وويرن كيمسه‌يه [مبضع]
وآلان كمسنه‌يه [مستبضع] دينلور .

عثمانليلر بيننده سرمايهٔ فضل وكماله مالك اولانه « بضاعه‌لى ذاتدر »
دينلور ايسه‌ده شركتلرك سرمايه‌سنه [بضاعه] دينلديكى پك نادر
اولوب [سرمايه] تعبيرى عرف عام اولمشدر .
ابضاعده ربحك تماماً مبضعه عائد اولمق اوزره تقييدى شوسببدن

طولايدر كه ربحده اوچ احتمال اولوب برنجيسى ربحك مشترك اولمسيدر كه بو صورتده مضاربه اولور . ايكنجيسى ربح تماماً آلانه عائد اولوركه بو صورتده قرض اولور . اوچنجيسى ربح تماماً سرمايه ويرنه عائد اولوركه بو صورتده بضاعه اولور . بناءً عليه ابضاعده ربحك مبضعه عائد اولديغى معلوم اولمق ايچون تعريفده اولوجهله تقييدايدلمشدر .

باب اول

شركت ملك بياننده اولوب اوچ فصلى مشتملدر

فصل اول

شركت ملكك تعريف وتقسيمى بياننده در

١٠٦٠ ماده شركت ملك ؛ « ١٢٤٨ نجى ماده ده بيان قلنان » اسباب تملكدن اولان اشترا واتهاب وقبول وصيت وتوارث « ومباح اولان برشئ مشتركاً اله كچورمك » كبى برسببله ياخود خلط واختلاط اموال ايله يعنى ماللرى يكديكره قابل تميز وتفريق اولميه جق « يعنى سوتى ياغه قاريشديرمق كبى قابل تميز وتفريق اولميه جق صورتده امتزاج طريقيله ياخود بغدايك اربه ايله قاريشمسى كبى تفريقنده كلفت اوله جق » صورتده « مجاورت طريقيله كرك جنسى جنسه وكرك خلاف جنسه » قارشديرمق ياخود ماللر

اول صورتده یکدیکره قارشمق ایله بر شیئك « یعنی بر عین ویا دینك » بردن زیاده کیمسه‌لر بیننده مشترك یعنی اول شیئك انلره مخصوص اولمسیدر .

مثلا ایکی کیمسه برمالی اشترا یاخود بری انلره هبه یاوصیت ایدوبده انلر دخی قبول ایتسه ویاخود برمال ایکی کشی یه موروث اولسه « ویا ١٢٩٨ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره ایکی صیادك قورشونلری بر آوه اصابت ایتسه » اول مال « و آو » انلرك بیننده مشترك اولور وانلر اول مالده « وآوده » حصه‌دار ومتشارك وهر بری اند‌ه‌دیکرینه مشارك اولورلر .

کذلك ایکی کمسنه ذخیره‌لرینی « کرك بغدایی بغدایه قارشدیرمق کبی هم جنسی ایله اولسون وکرك بغدایی آرپه‌یه قارشدیرمق کبی خلاف جنسی ایله اولسون کندو رضا وفعللریله » بربرینه قارشدیرسه یاخود چواللری دلنمك کبی « کندو رضا وفعللری اولمقسزین » بروجهله ایکیسنك ذخیره‌لری بربرلرینه قارشسه اشبو مخلوط یاخود مختلط ذخیره ایکیسی بیننده مال مشترك اولور .

شو حالده شرکت ملکك رکنی بردن زیاده کیمسه‌لرك اسباب محرره‌دن بریله حق ونصیبلرینك اجتماعیدر . حکمی دخی اجتماع ایدن شیئك انلر بیننده مشترك اولمسیدر . بو بابده ٧٨٨ نجی ماده شرحنه نظر بیوریله

١٠٦١ ماده بر کیمسه‌نك برالتونی دیکرك اول جنسدن

اولان ایکی التونیله قاریشوبده تمییزی قابل اولمدیغی حالده ایکیسی ضـایع اولسـه قالان بر التون ایکیسی بیننده ثلث وثلثان نسبتیله مشترك اولوب ثلثانی ایکی التون صـاحبنك وثلثی بر التون صاحبنك اولور .

[تمییزی قابل اولمدیغی حالده] جملهسی تمییزی قابل اولاندن احتراز ایچـوندر . چونکه ٧٨٩ نجی مادهده مصرح اولدیغی اوزره ایکی کیمسـه مالارینی بالرضـا قارشـدیرر یاخود مالار قاریشور ایسـه شرکت ملك حاصل اولهجغندن قسماً ضایع اولدقده ضـایع اولان قنغیسـنك مالی ایدوکی بیلنهمیهجکی جهتـله ضرر واقع مادهٔ مشروحهده بیـان قلندیغی وجهله شریکلرك حصهسنه کوره تقسیم ایدیلور . اما تمییزی قابل اولدیغی حالده مثلا بر کیمسهنك دلیکلی ویا قولبلی برعـدد یوزلك عثمانلی ویا بشی بر یرده برعدد عثمانلی آلتونی ویا بر عـدد فرانسز یاخود انکلیز آلتونی دیکرك دلیکسز وقولبسز ایکی عدد عثمانلی آلتونیله قارشسه بونلرك تفریق قابل اولدیغی جهتله شرکت حاصـل اولماز وبناءً علیه قبل التفریق آلتونلردن بری ضایع اولسـه کیمك آلتونی ایسـه ضرری ا کا عائد اولور .

١٠٦٢ ماده شرکت ملك ؛ اختیاری وجبری قسملرینه تقسیم اولنور .

١٠٦٣ ماده شرکت اختیاریه ؛ متشـارکلرك فعللری

ايله حاصل اولان اشـترا كدر . نته كيم بروجه بالا اشـترا واتهاب وقبول وصيت ايله خلط اموال صورتلرنده حاصل اولان اشتراك كبي .

فقط شركت اختياريه‌نك حصولى ايچون طرفينك رضـاسى شرطدر . بناءً عليه بركيمسه بركيله بغدايني اذنى اولمقسزين ديكرك بركيله بغداييى ايله قارشديرسه ازالهٔ تصرفده غصبه مسـاوى اولان حال وكيفيت حكماً غصب قبيلندن عد اولنه‌جغى جهتله تعدى ايتمش اوله‌جغندن شركت ملك ايله ايكى كيله‌ده شريك اولمازلر مخلوطاولان بغداى تلف وضايع اولدقده قارشديران كيمسه ديكرك مالنى تضمين ايتمك لازم كلوب ضرر واقع بينلرنده مناصفةً تقسيم اولنماز. ٩٠١،٧٨٨

١٠٦٤ ماده شركت جبريه ؛ متشـاركلرك فعللرى ايله اولميوب بشقه سبب ايله حاصل اولان اشترا كدر . نته كيم توارث واختلاط مالين صورتلرنده حاصل اولان اشتراك كبي .

شركت جبريه‌ده رضاى طرفينه دخى باقلمز . نته كيم توارث حق شرعى اولوب مال متروكك وارثلرك رضاسى اولسون اولمسون انتقال ايده‌جكى جهتله بالضروره شريك اولورلر . وماللر بربرينه قارشدقده مادامكه تميز وتفريقى غير قابل ويا متعسردر چاره‌سز شريك اولورلر .

١٠٦٥ ماده متعدد وديعلرك وديعه‌يى حفظده اشتراكلرى

شركت اختياريه قبيلندندر. اما روزكار اسوبده بر كمسنه‌نك جامه‌سنى برمشترك خانه‌يه آتسهِ اول خانه صاحبلرينك اول جامه‌يى حفظده اشتراكلرى شركت جبريه قبيلندن اولور.

[قبيل] لفظى بعضاً برشيئك جزئى بعضاده بر شيئك مناسباتى معناسنده‌در . وديعه وديعلرك وجامه خانه صاحبلرينك ملكى اولميوب فقط حفظده‌اشتراك مناسبتى بولنديغندن لفظ مزبور مادهٔ مذكوره‌ده معناى ثانيده استعمال اولنمشدر. وبوماده‌يه نظراً شركت اختياريه وجبريه نفس ملكده اشتراك ايله حاصل اوله‌جغى كبى برملكى حفظده اشتراك ايله دخى حاصل اولور.

١٠٦٦ ماده شركت ملك؛ شركت عين و شركت دين قسملرينه دخى تقسيم اولنور.

١٠٦٧ ماده شركت عين؛ معين وموجود اولان مالده اشتراكدر.

ايكى كشينك برقيونده ياخود برسورى قيونده شايعاً اشتراكلرى كبى

[شايعاً] قيدى مال مفرزدن احتراز ايچوندر بناءً عليه يوز رأسدن عبارت اولان بر سورى قيونك يتمش رأسى بركيمسه‌نك واوتوز رأسى دخى ديكرينك مالى اولسه قيونلر مفرز ومعين اولديغى

جهتله مجرد برسورى تشكيل ايدرك برلكده رعى ايدملرى سبب اشتراك اوله‌ماز .

١٠٦٨ ماده شركت دين ؛ آله‌جقده اشتراكدر .

ايكى كشينك بركمسنه ذمتنده آله‌جقلرى اولان شوقدر غروشده اشتراكلرى كبى

١٢٥ نجى ماده‌ده تعريف اولنديغى اوزره ملك كرك اعيان وكرك منافع اولسون انسانك مالك اولديغى شيئه دينلور حال بوكه ١٥٨ نجى ماده‌ده محرر اولديغى اوزره دين ذمتده ثابت اولان شيئه دينلوب بوايسه اوصاف قبيلندن اولمغله نه‌عين ونه‌منفعتدر .

بناءً عليه شركت ملكك شركت عين وشركت دين ديو ايكى‌يه تقسيمى ذاتى وغيرى ايله تقسيم اولمش اولور لكن دين فى الحال عين ومال دكل ايسه‌ده ٨٣٣ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح اولنديغى وجهله مآلاً يعنى عاقبت قبض اعتباريله مال وعين اولديغندن شركت ملكك بروجه محرر شركت عين وشركت دينه تقسيمى بواعتبار ايله‌در .

انجق [ايكى كشينك بركمسنه ذمتنده اله‌جقلرى اولان شوقدر غروشده اشتراكلرى] بوبابك اوچنجى فصلى مندرجاتندن مستبان اوله‌جغى اوزره سبب واحددن نشأت ايتمك لازمدر .

فصل ثانى

اعيان مشتركه‌نك كيفيت تصرفى بياننده‌در

كرك اعيان وديون مشتركه‌نك تصرفى كرك احكام قسمت

١١٩٢ نجی ماده‌ده بیـان قلندیغی اوزره [هرکس کندو ملکنـده کیف مایشا تصرف ایدر فقط بشقه‌سنك حقی تعلق ایدرسـه مالکی ملکنده استقلال اوزره تصرفدن منع ایدر] قاعدهٔ کلیه‌سـیله بونی ولی ایدن مواده‌ده محرر قواعده تفرع ایدر .

اعیان مشترکه‌ده شرکانك تصرفلری یامجتمعاً ویامنفرداً اولور . منفرداً تصرف دخی یامال مشترکك مجموعنده ویاخود یالکز کندی حصه‌سنده اوله‌رق شریك دیکرك حضورنده ویاغیابنده وقوعبولور. اعیان مشترکه دخی التی‌قسم‌اولوب برنجیسی: خانه ١٠٧٠، ایکنجیسی: اراضی ١٠٧٦، ١٠٨٥ ، اوچنجیسی : حیوان ١٠٧٥ ، دردنجیسی : البسه ١٠٨٠، بشنجیسی : باغ‌درکه ١٠٨٦ بونلرك صورت تصرف ونوعنه کوره بشقه بشقه ترتب ایدن احکام شرعیه اشـارت اولنان ماده‌لر ایله مواد سائره‌ده ذکر وبیان اولنور .

التنجیسی: مکیلات وموزوناتدر بوفصلده بونوعك حکمی بیـان قلنمدیغندن ذکر اولنور شـویله‌که : حصه‌دارلردن بری دیکرینك غیبوبتنده کندو حصه‌سنی تفریق وافراز ایدرك اخذ وانکله انتفاع ایده‌بیلور . ومتباقیی شریکنه تسـلیم ایتدکده قسـمت تمام اولمش اولور . امامتباقیی شریکنه تسلیم ایتمکسزین تلف یاضایع اولسـه مال مشترك تقسیم ایدلمامش کبی عد اولنه‌رق خسـاری ایکیسنه عائد اولوب شریك حاضرك تفریق وافراز ایتمش اولدیغی حصه بینلرنده مشترك اولور ١١١٧ نجی ماده‌یه نظر بیوریله

١٠٦٩ ماده برملکده مستقلاً صاحبی اولان کیمسـه نصل‌که کیف مایشاء تصرف ایدرسه ملك مشترکده دخی

صاحبلری بالاتفاق اولوجهله تصرف ایدرلر .

آنفاً بیان قلنان قاعدهٔ کلیه حکمنجه مادامکه هرکس کندو ملکنده کیف مایشا تصرفه شرعاً مقتدردر . ملکنك مشترك اولمسی اقتدار تصرفنك سلبنی ایجاب ایتمز انجق ملك مشترکه غیرك حقی تعلق ایتمکله اکا دخی رعایت لازمه‌دن اولدیغندن بالاتفاق تصرف ایتملری اقتضا ایدر .

بناءً علیه مشارکلر ملك مشترکی بالاتفاق آخره بیع، ایجار، رهن، ایداع ، اعاره ، هبه کبی تصرفات شرعیه ایله تصرف ایده‌بیلورلر . وقابل سکنی ایسه مشترکاً ساکن اوله بیلورلر .

اما بری دیکرینك اذنی اولمقسزین انك حصه‌سنده تصرف ایده‌میه‌جکندن کندی حصه‌سنی مستقلاً تصرف قابل اولمیه‌رق امر تصرفده اختلاف ایتدکلری حالده باب ثانیده بیان وایضاح اولنه‌جغی وجهله ملك مشترك تقسیم ویا مهاٰیه ایدیلور .

١٠٧٠ ماده برمشترك خانه‌ده صاحبلری برلکده اوله‌رق ساکن اوله بیلورلر . فقط بریسی اول خانه‌یه اجنبی آدم ادخال ایده‌جك اولورسه دیکری مانع اوله بیلور .

شیوع خانه‌نك هرجزئنه ساریدر . بناءً علیه مشارکلر من‌وجه کندی ملکلرنده ومن‌وجه شریکنك ملکنده تصرف ایدر . شرکانك بووجهله یکدیکرینك ملکنده تصرفه رضالری شرکت ملکی موجب اولان سببك دلالتیله کلاشیلور ایسه‌ده بری دیکرینك اذنی اولمقسزین مشترك خانه‌یه اجنبی آدم ادخال ایده بیلمسی ایچون دخی شریکنك

رضاسی منفهم اولماز . اگرچه مذکور خانه‌ده شریك اولمتی کیف مایشاء تصرفنی وبناءً علیه اجنبی بر آدمی ادخال ایده‌بیلمسنی مقتضی ایسه‌ده شو تصرف شریکنك حصه‌سنده دخی تصرفله حاصل اوله بیلوب حال بو که شریکنك ملکنده انك اذنی اولمقسزین تصرف جائز اولمدیغندن مانعدر قاعدهٔ مانع ومقتضی تعارض ایتدکده مانع تقدیم اولنور .

[اجنبی آدم] دن مقصد کیم اولدیغی محتاج تفسیردر. بعض کتب فقهیه‌ده محرر اولدیغنه کوره زید ایله همشیره‌سی زینب مشترکاً متصرف اولدقلری برخانه‌ده ساکن اولوب ایکیسیده متأهل بولندقلری وزینبك زوجی عمرو زیدك زوجه‌سنه نامحرم اولدیغی حالده زید عمروی خانه‌یه ادخالدن منع ایده‌بیلور . وبناءً علیه شریکی زینبك عیالنده اولوب فقط زیدك زوجه‌سنه محرم اولمیان دیکر آدملری دخی ادخالدن منع ایده‌بیلور. والحاصل کندوسنده هم حق ملك همده حق محرمیت ومستوریت اجتماع ایدن شریکك دیکرینی مشترکاً ساکن اولدقلری خانه‌یه اجنبی آدم ادخالندن منعه شرعاً حقی واردر .

١٧٠١ ماده بر ملك مشترکده حصه‌دارلردن بری دیکرینك اذنیله مستقلاً تصرف ایده‌بیلور .

مادامکه مشارکلردن هربری کندی ملکنده کیف مایشاء تصرفه مقتدردر بری دیکرینه ملك مشترکده مستقلاً تصرف ایتمك اوزره اذن ویرمسی کندو ملکنده تصرف اولمغله جائزدر . وشریك مأذون ملك مشترکی مأذونیتی دائره‌سنده مستقلاً تصرف ایده‌بیلور. مثلاً ملك

مشترك خانه اولوبده مستقلاً ساكن اولمق اوزره شريكى اذن ويرمش ايسه اولوجهله ساكن اولور .

فقط اول حصه‌داره مضر اوله‌جق وجهله تصرفى جائز اولماز .

يعنى حصه‌دار كندى حقنده ضررى موجب اوله‌جق صورتده تصرفه صراحةً اذن ويرمدكجه اجازت عاديه بلا ضرر تصرفله مقيد اولور مجرد مستقلاً ساكن اولمق اوزره اذن صورت مشروعه ومعروفه‌ده اسكانى موجب اولوب حصه‌داره مضر اوله‌جق وجهله تصرف جائز اولماز چونكه ضرر رضايه مناقيدر . بوماده‌نك حكمى حصه‌دارلردن برى كندو حصه‌سنى تصرف ايتمك اوزره ديكرينه صراحةً اذن ويرديكى حالده شريك مأذونك ملك مشتركى مستقلاً تصرف ايده بيله‌جكنى مبيندر . انجق حصه‌دارلردن برى صراحةً اذن ويرميوب ١٠٧٨ ، ١٠٧٩، ١٠٨٠ ، ١٠٨١ نجى ماده‌لرده بيان قلنديغى وجهله ديكر حصه‌دار دلالةً مأذون اولديغى تقديرده دخى مستقلاً تصرف ايده بيلور .

١٠٧٢ ماده حصه‌دارلردن برى آخره حصه‌كى بكاصات وياخود بنم حصه‌مى اشترا ايت ديو جبر ايده‌مز .

[جبر] دن مقصد اكراه اولميوب قضاءً جبر ايده‌مز يعنى حاكمه بالمراجعه حكم استحصال ايده‌مز ديمكدر. چونكه بركيمسه‌نك رضاسى اولمقسزين مالنى الmق جائز اولمديغندن حصه‌سنى صاتمق اوزره شريك آخره جبر اولنه‌ميه‌جغى كبى رضاسى اولمقسزين حصهٔ مشتركه‌يى تمليك

دخی جائز دکلدر . زیرا تراضیٔ طرفین عقدبیعـك شرائط صحتندن اولوب جبر رضایه منافیدر ١٠٠٦ ، ١٠٨٨

فقط بینلرنده مشـترك اولان ملك اکر قابل قسـمت اولوبده مشارکی دخی غائب دکل ایسه تقسیم وقابل قسمت دکل ایسه مهایاٰة ایتدیره بیلور. نته کیم تفصیلاتی باب ثانیده کلور .

١٠٧٣ ماده شرکت ملك ایله مشـترك اولان اموالك حاصلاتی صاحبلری بیننده حصه‌لرینه کوره تقسیم اولنور .

چونکه برشیئه مالك اولان منفعتنـه دخی مالك اولور . ونعمت کلفته وکلفت نعمته کوره‌در . مادامکه اموال مشترکه‌ده هرکس کندی حصه‌سنه مالکدر اموال مشترکه‌نك حاصلاتندن دخی حصه‌سی مقدارینه مالك اولمق طبیعیدر . مصارفیده بویله‌در .

بناءً علیه برمشترك حیوانك سوتندن یاخود یاوریلرندن مشـارکلرك برینه حصه‌سـندن فضله برشی شرط ایدلسه صحیـح اولماز .

چونکه موضوع شرعیسنه مخالف اولدیغندن باطلدر .

١٠٧٤ ماده یاوریلر ملکیتده آنالرینه تابعدر .

مثلا برینك آتی دیکرك قصراغنی آشسه حاصل اولان یاوریسی قصراق

صاحبنكدر. كذلك برينك اركك وديكرك‌ديشى كوكرجينلرى اولسه‌بونلردن حاصل اولان ياوريلر ديشى كوكرجين صاحبلرينكدر .

چونكه ياورى اناسنك قارننده ايسه زوائد متصله وطوغمش ايسه زوائد منفصله‌سندندر قاعدهٔ وجودده برشيئه تابع اولان حكمده دخى اكا تابع اولور وبرمال كيمك ايسه زوائديده انكدر . ملكيت خصوصنده بابانك دخلى يوقدر . چونكه ياورى باباسنك جزئى دكلدر. نبى آدمده‌ده بويله‌در .

انجق نسبده ياوريلر بابالرينه تابعدر . زيرا نسب تعريف ايچون لازم‌اولوب بوده بابانك معروفيتيله اوله‌بيلور. انا كسب اشتهارايده‌مز كه ياوريسى اكا منسوب اولسون ابن كمال كبى .

١٠٧٥ ماده شركت ملكده متشاركلردن هر برى ديكرك‌حصه‌سنده اجنبيدر . بريسى ديكرك وكيلى دكلدر .

شركت ملك‌ايله شركت عقدبيننده اولان‌فرقلردن برى بودريعنى ١٣٣٣ ، ١٣٥٦ ، ١٣٨٧نجى ماده‌لرده محرر اولديغى اوزره شركت عقدده شريكلر يكديكرينك وكيلى‌وبعض‌اقسامنده كفيليدرلر شركت ملك كفالت وحتى وكالتى بيله متضمن دكلدر واصل اولانده بودر چونكه ١٣٣٣ ، ١٣٣٤ نجى ماده‌لر شرحنده بيان قلنديغى وجهله شركت عقدك هرقسمنك وكالتى‌متضمن اولمسى شركت عقدده اولان مقصدك حصولى وشركت متاوله‌نامه‌سنك كفالتى دخى متضمن‌اولمسى شركا بيننده مساوات بولنمسى ايچوندر . حال بوكه شركت ملك كرك اختيارى وكرك جبرى اولسون بهمه‌حال بر عقد سببيله اولمديغندن وشركا بيننده مساوات حصولى اقتضا ايتمديكندن نه‌وكالتى ونه‌ده كفالتى متضمندر .

بناءً عليه برينك اذنى اولمدقجه ديكري انك حصه‌سنده تصرف ايده‌مز .

تصرف ايدرسه فضولی اولور و بينلرنده بر كونه شركت ملك بولنمقسزين آخرك ملكنده فضولاً تصرف ايدن حقنده نه‌حكم ترتب ايدر ايسه شريكنك حصه‌سنده فضولی تصرف ايدن حصه‌دار حقنده دخی اويله‌جه حكم ترتب ايدر . حصه‌دار اولمسی يشقه يولده حكمه سبب اولماز . زيرا بلا سبب مشروع برينك مالنی بركيمسه‌نك اخذ ايلمسی جائز اولماز .

فقط مشترك خانه سكناده ودخول وخروج كبي توابع سكنادن اولان احوالده صاحبلرندن هر برينك علی وجه الكمال ملك مخصوصی اولمق اوزره اعتبار اولنور .

وجه استثنا بودركه خانه مستعملينك اختلافيله مختلف اولماز ١٠٨١ وخانه اسكان ايچون انشا واشترا اولنه‌جغندن امر تصرفده بردرجه‌يه قدر شريكلرك يكديكرينه اذنی دلالةً اكلاشيلور و خصوصيله سكنی ايچون بری ديكرندن دائما اذن آلمق متعذردر و [دخول وخروج كبي توابع سكنی] تصرفك ضروريا تندندر . اكر مشترك خانه‌ده شركانك يكديكرندن اذن آلمقسزين بروجه محرر تصرفی منع اولنسه منافع ملك صاحبلری حقنده معطل قالور .

مثلا بر مشترك بارکيری صاحبلرندن بری ديكرينك اذنی اولمقسزين اعاره ويا اجاره ايدوبده باركير مستعير ويا مستأجر يدنده تلف اولسه ديكري اكا حصه‌سني تضمين ايتديره‌بيلور .

تلف اولماز ایسه اجرتدن حصه‌سنی آلوب آله‌میه‌جغی ١٠٧٧ نجی ماده‌ده بیان وایضاح اولنور .

[تلف اولسه] قیدی احترازی دکلدر . چونکه شرکت ملك ایله مشترك اولان برمالده احد شرکا تعدی ایدوب مؤخراً تعدی‌یی‌ده ازاله ایتسه حکم ضمان ساقط اولماز . هرحالده شریك دیکره سالماً تسلیم ایدنجیه قدر تحت ضماننده بولنور .

کذلك بریسی بلا اذن مشترك بارکیره بنوب یاخود یوك یوکلدوب‌ده کیدرکن بارکیر تلف اولسه دیکرینك حصه‌سنی ضامن اولور .

یعنی سبب ضمانك یوم وقوعنده‌کی قیمتنی ضامن اولور .

وکذا بر مدت استعمال ایله بارکیر زبون اولوبده قیمتنه نقصان کلسه دیکرك نقصان قیمتدن حصه‌سنی ضامن اولور .

تلف اولمدیغی وقیمتنه نقصان کلمدیکی حالده ضمانه محل اولمیه‌جغی کبی مجرد استعمالی سببیله اجرت اعطاسی دخی لازم کلمز .

اما مشترك خانه‌ده صاحبلرندن بری دیکرندن اذن المقسزین بر مدت ساکن اولسه کندو ملکنده ساکن اولمش دیمك اولور .

زیرا آنفاً بیان قلندیغی وجهله آن بآن استیذان متعذردر وشریك حاضر دیکرینی مستقلاً تصرفدن منعه مقتدر اولدیغی حالده منع ایتمامسی اولوجهله تصرفه دلالةً اذندر وشریك متصرف دخی تأویل ملك ایله تصرف ایتمشدر .

بو جهتله مشارکنك حصه‌سی ایچون اجرت ویرمسی لازم اولماز .

ولوکه اوخانه معدللاستغلال اولسون حتی اجرت لازم کلور ظنیله ویرمش اولسه بیله استرداد ایده‌بیلور چونکه خطاسی ظاهر اولان ظنه اعتبار یوقدر .

وقضارا خانه محترق اولسه ضمان دخی لازم کلمز .

چونکه جواز شرعی ضمانه منافیدر . سکناناك توابعندن اولان

هر شيئی یاپه‌بیلور. بناءً علیه برمعتاد آتش یاقمسندن ناشی یانمش اولسه ضمان لازم كلمز . ٨١٣ اما خلاف معتاد یاقمش ایسه تعدی ایتمش اوله‌جغندن ضمان لازم كلور . ٨١٤

١٠٧٦ ماده مشترك اراضی‌یی صاحبلرندن بری زراعت ایتمكله دیكرینك عادت بلده اوزره حاصلاتدن ثلث یا ربع بر حصه المغه صلاحیتی یوقدر .

یعنی حاصلات ثمرهٔ سعی اولوب هر كیم سعی ایتمش ایسه ثمره‌سی دخی اكا عائد اولور . سعی منضم اولمیان شریك ارضه ربع ویا ثلث كبی حصه اعطاسی عادت بلده مقتضاسندن اولسه بیله ٣٦ نجی ماده شرحنده تفصیل وایضاح اولندیغی اوزره مغایر شرع عالی اولان عرف وعاداتك حكمی اولماز . بناءً علیه زرع ایدنك مشاركنه مجرد اراضیده اولان شركتنه بناءً ثمراتندن حصه اعطاسی لازم كلمز .

ثانیاً اراضیٔ مشتركه‌یی زرع ایدن شریك تأویل ملك ایله زراعت ایتمش اولدیغندن اراضیٔ مزبوره معدللاستغلال اولسه بیله اجرت اعطاسی دخی لازم كلمز .

فقط زراعتیله ارضه نقصان كلمش ایسه نقصان قیمتندن حصه‌سنی زراعت ایدن مشاركنه تضمین ایتدیره‌بیلور .

چونكه زراعت ایتمش اولان شریك اراضیٔ مشتركه‌نك مجموعنده تصرفله دیكرینك حصه‌سنه تعدی ایتمش اولدیغندن حكم غصب ترتب ایدرك ٩٠٧ نجی ماده‌ایله اولبابده اعطا قلنان ایضاحاته توفیقاً نقصان ارضی ضامن اولور .

مادۀ مشروحه‌نك حكمی مشارك دیكر حاضر اولدیغی صورتده‌در اكر غائب اولور ایسه نه یولده حكم ترتب ایده‌جكی ١٠٨٥ نجی ماده‌ده بیان اولنور .

١٠٧٧ ماده مال مشتركی صاحبلرندن بری آخره ایجار ایله اجرتی اخذ ایتدكده دیكرینك حصه‌سنی اكا رد واعطا ایدر .

شریك دیكر ابتداءً عقد اجاره‌یی مجیز اولور ایسه اجرتدن حصه‌سی مقداری كندوسنه ویرلمك لازم كلور . انجق مدت اجاره بر مدت كچدكدن صكره ویا نهایتنده ویاخود منقضی اولدقدن صكره مجیز اولور ایسه مأجور معد للاستغلال یاخود مال یتیم ویامال وقف وامثالی اولدیغی حالده ینه اجرتدن حصه‌سنی آله‌بیلور ایسه‌ده معد للاستغلال یاخود مال یتیم ومال وقف وامثالی دكلسه طرفین حضراتنه كوره اجازتدن صكره‌كی مدت اجرتندن حصه‌سنه اصابت ایده‌جك مقداری آله‌بیلوب اندن اولكی مدت اجرتنك تمامی عاقد فضولی‌یه عائد اولور زیرا منافع عقد ایله متقوم وحقوق عقد انجق عاقده عائد اولدیغندن عاقد فضولینك اجرای عقدیله تقوم ایدن منفعت مقابلنده‌كی اجرت كندوسنه عائد اولور .

وبرده شریك عاقدك فضولاً ایجاریله آخرك مال مشتركده اولان حصه‌سی دخی كندو ضماننه داخل اولمش اولور . اجرتدن حصه‌سنه اصابت ایدن مقداری ویرمك لازم كلسه اجرت ایله ضمان اجتماع ایدركه بوده جائز دكلدر . اما كندی حقنده دخی طیب اولمیه‌جغندن مسئولیت اخرویه‌دن قورتلمق ایچون شریكنه حصه‌سنی بالرضا ویرمسی

ویا تصدق ایتمسی لازم كلور . یوقسه اعطاسنه حکم اولنماز .

مشایخ اسلامیه بو وجهله فتوی ویرمشلردر ازجمله « فتاوای علی افندی » نام کتاب معتبرده مندرج بر فتوی صورتنی عیناً نقل ایدەلم : « هند زید ایله علی الاشتراك مالك اولدیغی عقاری زیدك اذنسز عمروه مدت معلومه تمامنه دك شو قدر اقچه‌یه ایجار وتسلیم ایدوب عمرو دخی مدت معلومه تمامنه دك ضبط ایتدکدن صکره هند اجر مسمایی عمرودن آلسه زید اجر مسمادن حصه‌سنی هنددن آلمغه قادر اولورمی الجواب اولماز اما هنده دخی طیب اولماز »

امام ابو یوسف حضرتلرینه کوره شریکك اجازت ویردکدن اول وصکره کذار ایدن مدت اجرتندن حصه‌سنه اصابت ایدن مقدار مالك اولمق حیثیتیله کندوسنه عائد اولور. حتی مستأجر تماماً استیفای منفعت ایتدکدن صکره اجازت ویرر ایسه ٤٤٧ نجی ماده‌یه نظراً حکمی اولماز ایسه‌ده اجرتی موجر فضولی حقنده طیب اولمیه‌جغندن تصدق ایتمیوب ینه حصه‌داره ویرمسی لازم كلور . انجق مشایخ اسلامیه طرفین حضراتنك اجتهادی موجبنجه فتوی ویرمش اولملرینه ومجله جمعیتنجه انتخاب اولنمش اولان مسائلده منافع غصبك مضمون اولمامسی ومنافعك عقد ایله تقوم ایتمسی قاعده‌لرینك اساس اتخاذ ایدلمسنه و ٤٤٧ نجی ماده‌نك صورت تحریرینه نظراً مادهٔ مشروحه‌یه « هر نه قدر مأجور مشترکك دیگر حصه‌دارك اجازتندن مقدم كذار ایدن مدت اجرتی تماماً موجر فضولی اولان شریکه عائد ایسه‌ده اجرتدن حصه‌داره عائد اولان مقدارك رد واعطاسی لایقدر » معناسی ویرلمك لازم كلور .

مادهٔ مشروحه‌نك حکمی شریك دیگر حاضر اولدیغی تقدیرده‌در؛

اكر غائب ايسه ترتب ايده‌جك حكم ١٠٨٤ نجی‌ماده‌ده مذكوردر.

١٠٧٨ ماده حصه‌دارلردن بری غائب اولديغی صورتده اكر مواد آتيه‌ده « يعنی ١٠٧٩ ، ١٠٨٠ ، ١٠٨١ نجی‌ماده‌لرده » بيان اولنه‌جغی وجهله دلالةً رضاسی بولنور ايسه حاضر اولان كندو حصه‌سی قدر ملك‌مشتركدن انتفاع‌ايده‌بيلور.

[غائب] دن مقصد مفقود اولميوب ومدت سفر بعيد محلده بولنميوب فقط ملك مشترك بولنديغی محلده حاضر اولميان ديمكدر .

١٠٧٩ ماده حاضرك غائبه مضر اولميه‌جق وجهله ملك مشتركدن انتفاعنه غائبك رضاسی وار عد اولنور .

مثلا ايكی كيمسه‌نك مشتركاً برچفت اوكوزی اولسه بونلردن بری غائب اولديغی زمان ديكری مذكور اوكوزلر ايله بر كون ويا بر هفته چفت سورر ديكر كون ويا ديكر هفته تعطيل ايدر .

چفت سورمك مستعملينك اختلافيله مختلف اولمديغندن شريك حاضرك مشترك اوكوزلر ايله چفت سورمسی غائب حقنده مضر دكلدر وغائب اولان حاضر اولسه ايدی ينه بويله‌جه يعنی بر كون ويا بر هفته بری ، ديكر كون‌ويا ديكرهفته او بری چفت سوره‌بيلوردی.

هر نه‌قدر حاضر اولان غائبك حصه‌سنده دخی تصرف ايده‌يور ايسه‌ده ايضاحات مذكوره‌يه وصراحت اولميان يرده دلالت معتبر اوله‌جغنه نظراً بوكا غائبك رضاسی وار عد اولنور . اكر حاضر اولان شريك ديكرينك غيبوبتی سببيله تصرفدن ممنوع اولسه كندي

ملكنده دخی انتفاعی موجب صورتده تصرفدن ممنوع اولمش اولور .
بوكا مبنيدركه غائب اولجه اوكوزلرك استعمالنی صراحةً منع
ايتمش اولسه بيله حاضر حاكمه مراجعت ايتدكده سياق مشروح
وجهله امر اولنور . زيرا ضرر فاحش اولمينجه هيچ بر كيمسه
ملكنده تصرفدن منع اولنه‌ماز . ١١٩٧

١٠٨٠ ماده مستعملبنك استعماليله مختلف اولان ملك مشتركدن انتفاعه غائبك دلالةً رضاسی بولنه‌ماز . ٤٢٧

چونكه استعمال ايله مختلف اولان شيلری تصرف غائب حقنده
مضردر . موجب مضرت اولان شيلرده دلالته اعتبار اولنماز .

بناءً عليه مشترك البسه‌يی صاحبلرندن بری ديكرك غيابنده تلبس ايده‌مز . ٥٣٦

[غيابنده] قيدی احترازی دكلدر . حضورنده دخی اذنی اولمدقجه
تلبس ايده‌مز . ١٠٧٥ نجی ماده‌يه نظر بيوريله .

وكذا بريسی ديكرينك غيابنده بينلرنده مشترك اولان باركيره بينه‌مز . ٥٥١

زيرا ٤٢٧ نجی ماده‌ده مصرح اولديغی اوزره ركوب مستعملينك
اختلافيله مختلف اولان شيلردندر .

اما بوك طاشيمق وچفت سورمك كبی مستعملينك اختلافيله مختلف اولميان ايشلرده حصه‌سی قدر استعمال ايده بيلور . ٤٢٨

نته‌كيم متشاركلردن بری غائب اولدقده دیكری بینلرنده بالاشتراك اجیر اولان خدمتكاری كون آشوری استخدام ایده بیلور .

لكن دائمی صورتده استخدام ایده‌مز. ایدر ایسه دیكركك حقنه تعدی ایتمش اوله‌جغندن غاصب حكمنده اولور .

برده كوردیریله‌جك ایشك كثرت وقلتنه وعسرت وخفتنه نظراً استخدام خصوصی دخی مستعملینك اختلافیله مختلف اولان شیلردندر .

١٠٨١ ماده خانه‌ده سكنی مستعملینك اختلافیله مختلف دكلدر .

بناءً علیه مناصفةً مشترك اولان خانه صاحبلرندن بریسی غائب اولسه دیكری آلتی آی ساكن اولمق والتی آی ترك ایتمك كبی بروجهله انتفاع ایده‌بیلور . ٤٢٨ ، ٥٢٨

زیرا ١٠٧٥ نجی ماده شرحنده ذكر اولندیغی اوزره هروقت استیذان متعذر اولدیغندن حصه‌دارك حضوری حالنده بلااذن ساكن اولمق حقنه مالك اولانك، حصه‌دارك غیبوبتی حالنده‌اویله برحقه مالك اوله‌جغی اولوتیده قالور .

فقط شریك حاضرك خانه‌دن صورت انتفاعنده صاحب مذهب رضی‌الله عنهدن ایكی روایت واردر ، برنجیسی روایت مشهوره‌دركه

شريك حاضرك حصه‌سی مقداری زماناً انتفاع ایتمسنك جوازیدر . مثلا مشترك خانه‌نك کلیسنده شريك حاضر التی ای ساکن اولور . ودیکر التی آی ترك ایدر .

ایکنجیسی روایت غیر مشهوره‌درکه اوده شريك حاضرك حصه‌سی مقداری مکاناً انتفاع ایده بیلمسیدر . شویله‌که : شريك حاضر مذکور خانه‌نك نصف معیننده دائماً ومستمراً ساکن اولور .

مادهٔ مشروحه‌نك صورت تحریرینه نظراً مجله جمعیتنجه برنجی روایتك اختیار اولندیغی اکلاشیلیور . بناءً علیه شريك حاضر مشترك خانه‌دن دیلر ایسه حصه‌سی مقداری زماناً انتفاع ایدر . بوتقدیرده شريك غائب کلنجه « بنده بویله تصرف ایده‌جکم » دیه‌میوب فقط بعدما ١٠٧٠ نجی ماده موجبنجه دیکری ایله مشترکاً ساکن اوله‌بیلور . یاخود ١٠٨٣ نجی ماده‌نك فقرهٔ اولیسی موجبنجه خانه قابل تقسیم دکل ایسه بعدالخصومه جریان ایتمك اوزره مهایئه ایتدیرر .

وشريك حاضر دیلر ایسه ایراث مضرت ایتمیه‌جکی معلوم اولدیغی تقدیرده خانه‌نك کلیسنده متمادیاً ومستمراً ساکن اوله بیلور . بوحالده ١٠٨٣ نجی ماده‌نك فقرهٔ اخیره‌سی وجهله غائب کلدکده اوقدر مدت ساکن اوله‌بیلور .

شایان قید واشارتدرکه مادهٔ مشروحه‌ده ذکر اولنان التی آی ساکن اولمق و آلتی آی بوش براقمق خصوصی خانه‌نك بوش طورمقله خرابیتندن خوف ایدلمدیکی تقدیرده‌در . اما خوف اولنور ایسه خانه‌نك کلیسنده دائماً ومستمراً ساکن اوله‌بیله‌جکی مادهٔ آتیه‌نك فقرهٔ ثانیه‌سندن مستبان اولور . چونکه بوصورت غائب حقنده موجب منفعتدر .

شوقدركه دائرەسی خلقی غلبەلك ایسە مستغملینك استعمالیله مختلف قبیلندن اولوروبونده غائبك دلالةً رضاسی بولنماز .

بوصورتده سكنی غائب حقنده مضراولدیغندن صراحةً رضاسی اولمینجه دلالته اعتبار اولنماز .

١٠٨٢ ماده حاضر وغائبك خانۀ مشتركده حصەلری یكدیكردن مفرزایسه حاضراولان كیمسە غائبك حصەسنده ساكن اولەماز .

چونكه حصەلری افراز اولنمغله ضرورت زائل اولمشدر. ارتق شریكنك حصەسنده اوطورمغه حقی یوقدر . شریكك حق ولایتی اولمدیغی ایچون خود بخود شریكنك حصەسنی ایجار دخی ایدەمز .

لكن بوش طورمغله خراب اولمسندن خوف اولنور ایسە حاكم اول حصۀ مفرزەیی ایجارِ ایله اجرتنی غائب ایچون حفظ وتوقیف ایلر :

[خراب اولمسندن خوف اولنور ایسه] قیدی احترازی دكلدر . خراب اولمسندن خوف اولنمسەبیله حاكم اول حصۀ مفرزەیی ایجار ایدەبیلور . چونكه حاكمك ولایت عامەسی اولدیغندن غائب حقنده منفعتی موجب اولان تصرفاتی اجرا ایدەبیلور .

بومادەنك احكامی دلالةً رضايی مستلزم احوالدناولميوب استطراد نوعندن اولەرق درج اولنمشدر .

١٨٠٣ ماده مهايأة انجق بعدالخصومه جاری ومعتبر اولور .

مهاياتدن باب ثانينك فصل تاسعنده بحث اولنديغی حالده بومادەنك بوراده ذكری تفريعات آتيەيه اساس اولمق ايچوندر .

بناءً عليه برمشترك خانەده صاحبلرندن بريسی ديكرينك حصەسی ايچون اجرت ويرمكسزين بر مدت مستقلاً ساكن اولدقده ديكری يا اول مدت ايچون بنم حصەمك اجرتی وير وياخود بن اول قدر مدت ساكن اولورم ديه‌ميوب آنجق ديلرسه خانه قابل قسمت اولديغی تقديرده تقسيم و ديلرسه آندن صكره معتبر اولمق اوزره مهايأة ايتديرر .

فقط مشترك خانه صاحبلرندن بری غائب اولوبده ديكری مادۀ آنفەده « طوغريسی فقرۀ آنفەده » بيان اولنديغی اوزره بر مدت آنده ساكن اولسه غائب دخی كلدكده اوقدر مدت آنده ساكن اولەبيلور .

شركادن برينك مشترك خانه‌ده مستقلاً اوطورمسى اجاره طريقيله اولديغى صورتده اجرتى ويرمسى لازم كلور . اجاره طريقيله اولمديغى تقديرده جمله‌سى حاضر ايسه ايچلرندن برينك ملك مشتركى مستقلاً تصرف ايتمسنه ديكرى مانع اوله‌بيلور . منع ايتمديكى حالده ملك مشتركى مستقلاً تصرف ايدن شريك تأويل ملك ايله تصرف ايتمش اولديغندن قبل الخصومه واقع اولان تصرفى مهايئه‌يه داخل اولماز ٥٩٧ ، ١٠٧٥ نجى ماده‌لره باق .

لكن شريكلردن برى غائب اولوبده حاضر اولان ملك مشتركى مستقلاً تصرف ايدرايسه غائب اولان حاضرك كندو حقنده تصرفى منعه مقتدر اوله‌ميه‌جغندن و غائب اولانلرك حقوقنى محافظه لازمه‌دن اولديغندن غائب حقنده مهايئهٔ حاضرك مبداء استعمالندن اعتبار اولنور . يعنى بوماده‌نك فقرهٔ أخيره‌سى موجبنجه شريكك مشترك خانه‌ده ساكن اولديغندن طولايى ديكرك حصه‌سى ايچون اجرت اعطاسى لازم كلمز ايسه‌ده شريك غائب حاضر اولدقده اوقدر مدت ساكن اوله‌بيلور . مهايئهٔ بعدالخصومه جارى اوله‌جغندن قياساً ساكن اوله‌مامق لازم كلور ايسه‌ده استحساناً تجويز اولنمشدر .

[بناءً عليه بر مشترك خانه‌ده ...] جمله‌سيله ابتدا ايدن فقره‌نك حكمى ايله صوك فقره‌نك حكمى بيننده منافات يوقدر . چونكه فقرهٔ اوليده متشاركلرك جمله‌سنك حضورى حالنده‌كى حكم بيان ايديليور . فقرهٔ اخيره‌ده ايسه شريكلردن برينك غيوبتى حالنده‌كى حكم بيان اولنيور .

١٠٨٤ ماده خانهٔ مشتركى صاحبلرندن حاضر اولان

كيمسه ايجار واجرتندن كندى حصه‌سنى آلوب غائبك حصه‌سنى حفظ وتوقيف ايتسه جائز اولور. وغائب كلدكده حصه‌سنى آندن آلور .

شركت ملك ايله مشترك اولان شريكلر يكديكرينك حصه‌سنده اجنبى اولدقلرندن بونلردن برينك غيبوبتى حالنده ديكرى بو فصلده مندرج موادِ احكامنه توفيقاً كندى حصه‌سندن انتفاع ايتمك اوزره شريكنك حصه‌سنده دخى بردرجه‌يه قدر تصرف ايده بيلور ايسه‌ده بوصورت ضرورته مبنى اولوب ضرورتلر ايسه كندو مقدارلرنجه تقدير اولنه‌جغندن صلاحيت مذكوره آخرك حصه‌سنى دخى ايجاره شامل اولماز . بناءً عليه شريك غائبك حصه‌سنى ايجار جائز دكلدر شايد ايجار ايدر ايسه فضولى اولمش اوله‌جغى جهله ١٠٧٧ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح اولنديغى وجهله اجرتدن حصهٔ مزبوره‌يه اصابت ايدن مقدار شريك موجر حقنده طيب اولميه‌جغندن ماده مشروحه موجبنجه حفظ وتوقيف ايله غائب كلدكده اكا ويرمسى ديانةً ايجاب ايدر .

١٠٨٥ ماده مشترك اراضى صاحبلرندن برى غائب اولدقده زراعتك نقصان ارضى موجب اولميوب ارضه نافع اوله‌جغى معلوم اولورايسه حاضراولان مشاركى اول اراضينك تمامنى زراعت ايده بيلور ونقدر مدت زراعت ايدرسه غائب دخى كلدكده اول قدر اول اراضى‌يى زراعت ايلر. واكر زراعتك

نقصانِ ارضی موجب وترکی نافع وارضك قوتلشمسنی مؤدی اوله‌جغی معلوم اولورسه اول اراضینك زراعتنه غائبك دلالةً رضاسی بولنماز . بناءً علیه حاضر اولان مشارکی اول اراضیدن یالکز کندو حصه‌سی مقدارینی مثلا مناصفةً مشترك ایسه نصفنی زراعت ایلر وسنهٔ آتیه‌ده تکرار زراعت ایده‌جك اولور ایسه ینه اول نصفی زراعت ایدوب یوقسه بر سنه بر طرفنی ودیکر سنه دیکر طرفنی زراعت ایده‌مز .

یعنی برنجی سنه زراعت ایتدیکی محلده حق تصرفی تعین ایدر .

واکر اول اراضینك تمامنی زراعت ایدرسه غائب کلدکده آکا « ۹۰۷ نجی ماده حکمنه توفیقاً » نقصان ارضدن حصه‌سنی تضمین ایتدیره‌بیلور .

بوماده‌ده ایکی احتمال کوستریلوب برنجیسی : زراعتك ارضه نافع اولمسی، ایکنجیسی : زراعتك نقصان ارضی مؤدی بولنمسیدر . براوچنجی احتمال دها واردرکه اوده زراعتك ارضه نافع اولمیوب فقط نقصانی دخی موجب اولمامسیدر . کتب معتبرهٔ فقهیه‌ده مصرح اولدیغی اوزره بوصورتده شریك حاضر ارضك تمامنی زراعت ایده بیلور . زیرا زراعتیله غائب حقنده ضرر ایراث ایتمدکدن بشقه شریك غائب کلنجه اوده انك زراعت ایتدیکی مدت قدر زراعت ایدرك مستفید اوله‌بیلور .

بومادەنك انفالبيان فقراتی ایله ١٠٨١ نجی مادەدن اکلاشلدیغی اوزره اراضیٔ مشترکەیی شریك حاضرك زراعت ایتمسی ایله اقامتی بیننده فرق واردر. شویله که زراعت نقصان ارضی موجب اولور ایسه مشارکلردن بری یالکز کندی حصەسی مقدارینی زراعت ایدەبیلور. خانەده سکنی مضر اولنجه شریك حاضر کندی حصەسنده دخی ساکن اولەماز.

تفصیلات سابقه حاضرك حاکمه مراجعت ایتمدیکی تقدیرده‌در. اما حاکمه مراجعت ایتدکده هر حالده عشر یا خراج اراضی ضایع اولمامق ایچون اول اراضینك تمامنی زراعت ایتمك اوزره حاکم «ولایت عامەسی حسبیله» اکا اذن ویرر.

عشر وخراج اراضی جانب بیت‌الماله عائد اولمغله حاکمك اراضینك تمامنی زراعت ایتمك اوزره شریك حاضره اذن ویرمسی منافع عامه ملاحظەسنی مبنیدر. غائب کلدکده شریك حاضرك استعمال ایتدیکی مدت قدر قوللانەبیلور.

وبو تقدیرجه غائب کلدکده نقصان ارض دعواسی ایدەمز.

چونکه اذن شرعی ایله زراعت ایتمش اولوب جواز شرعی ضمانه منافیدر.

اخطار

كرك بوماده وكرك اراضىيه متعلق مواد سائره اراضىٔ مملوكه حقنده‌در .

اراضىٔ عشريه واراضىٔ خراجيه اراضىٔ مملوكه‌نك اقسامندندر اراضىٔ اميريه‌نك يعنى رقبه‌سى جانب بيت‌الماله عائد اولان هر نوع اراضينك صورت تصرفى اراضى قانوننده بيان قلنمشدر. قانون مزبورك ٢١ نجى ماده‌سى موجبنجه شريك غائب اراضىٔ اميريه‌نك نه‌نقصانى تضمين ايتديره بيلور ، نه‌ده اجرت طلب ايده‌بيلور .

١٠٨٦ ماده مشترك باغ صاحبلرندن برى غائب اولدقده ديكرى باغك اوزرنده قائم اولوب « يعنى بودامق ، چپالامق كبى امورى اداره واجرا ايدوب » ميوه حصوله كلدكده كندو حصه‌سنى اخذ واستهلاك ايدر. غائبك حصه‌سنى دخى صاتوب ثمننى توقيف ايده‌بيلور .

زيرا ١٠٨٧ نجى ماده حكمنجه مشاركلردن برينك حصه‌سى ديكرينك يدنده وديعه حكمنده اولديغندن وميوه مستعد هلاك اولوب انى صاتمق شريك غائب يعنى مال صاحبى حقنده فائده‌لو اوله‌جغندن استحساناً تجويز اولنمشدر .

فقط غائب كلدكده مخيردر . ديلرسه اول بيعى مجيز اولور وموقوف اولان ثمنى آلور . وديلرسه مجيز اولميوب حصه‌سنى آكا تضمين ايتديرر .

چونکه عقد شریك غائبك اجازتنه موقوف اوله‌جغندن لازم اولماز. اما ۷۸۵ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره شریك حاضر بالمراجعه حاكمك اذنیله صاتار ایسه عقد لازم اولور.

کیفیت ضمانه کلنجه؛ مثلیاتدن ایسه مثلی وقیمیاتدن ایسه ویاخود مثلیاتدن اولوبده مثلی منقطع اولمش ایسه وقت بیع وتسلیمده‌کی قیمتنی تضمین ایتدیرر.

§

شریك غائب وفات ایتمش ایسه ورثه‌سی دخی بو حق خیاری حائزدر. شریك غائب عودت ایتمز وحیات ومماتی معلوم اولمز ایسه لقطه حکمی جاری اولور.

§

شریك حاضر یدنده موقوف اولان ثمن بلا تعدی ولاتقصیر تلف اولسه ضمان لازم کلمز. زیرا غائبك حصه‌سنی جواز شرعی‌یه بناءً صاتمشدر.

بو حالده غائبك مخیر اوله‌مامسی ایجاب ایدر کبی وارد خاطر اولور ایسه‌ده حاضرك مأذونیتی نفس عقده دائر وشریك غائبك خیاری نفاذ عقده عائددر. ابتدای عقده مأذونیت نفاذ عقدی مستلزم اولماز. زیرا هر عقد نافذ عقدك صحتنی مستلزم اولور ایسه‌ده هر عقد صحیح نفاذی مستلزم اولماز بنابرین شریك غائبك مخیر اولمسی جواز شرعی ضمانه منافیدر قاعده‌سنه مغایر اولماز.

۱۰۸۷ ماده مشارکلردن برینك حصه‌سی دیکرینك یدنده ودیعه حکمنده‌در.

یوقسه حقیقتده ودیعه‌دکلدر. چونکه ایداع ایدلمامشدر. فقط برینك حصه‌سی دیکرینك یدنده امانت اولدیغندن ۷۶۲ نجی ماده‌ده

تعریف اولنان امانتك جزئیاتندن اولمغله ودیعه کبیدر .

بناءً علیه بریسی خودبخود مال مشترکی آخره ایداع ایدوبده اول مال تلف اولسه مشارکنك حصه‌سنی ضامن اولور . ٧٩٠ ماده‌یه باق .

یعنی امین اولمیان برکیمسه‌یه بلاعذر ایداع ایدر ایسه تعدی ایتمش اوله‌جغندن غاصب حکمنده اولور . تفصیلاتی کتاب الودیعه‌ده مرور ایتدی .

١٠٨٨ ماده حصه‌دارلردن بری حصه‌سنی دیلرسه مشارکنه صاتار و دیلرسه مشارکندن اذن آلمقسزین آخر کمسنه‌یه دخی صاته‌بیلور . ٢١٥ ماده‌یه باق .

چونکه مادهٔ مذکوره وشرحنده بیان قلندیغی اوزره بیع امر حکمی اولدیغندن حصهٔ شایعه‌یی مشتری‌یه تسلیم ممکن اولدیغی جهتله حصهٔ شایعه‌یی بیع جائز اولوب دیکر شریکك اذننه موقوف دکلدر . شریکی یالکز شفیع اوله‌بیلور . بوماده‌ده صاتمق تعبیری قیداحترازی اولمیوب هبه، وصیت وامثالی برصورتله علی الاطلاق ملکدن اخراجده دخی حکم بویله‌در .

فقط فصل اولده بیان اولنان خلط واختلاط اموال صورتلرنده بری مشارکنك اذنی اولمدیجه مخلوط یامختلط اولان مال مشترکده‌کی حصه‌سنی بشقه کمسنه‌یه صاته‌ماز .

چونكه خلط واختلاط اموال صورتلرنده مخلوط اولان شيئه شركا شايعاً مالك اولميوب شركت ملك افرادينك تفريق قابل اولهما- مسندن ياخود تفريقنده عسرت بولنمسندن تولد ايدهيور . بناءً عليه شريكلردن برى كندى حصەسى مقدارى صاتسه عين مالنى تسليم ممكن دكلدر . تسليم ايدەجكى مقدارك بعض فردى كندى مالندن تصادف ايدر ايسه بعض آخرى شريكنك مالندن اولمق ضروريدر. بوحالده اجزاى عقد كندوسى ايله شريكنكماللرى اوزرينه واقع اولمش يعنى حق غير تعلق ايتمش اولوب حق غير تعلق ايدن عقدلر ايسه غيرك حقنده انك اذننه موقوفاً منعقد اولەجغندن شريك ديكر اجازت ويرمديكى حالده حصەسى حقنده عقد واقعك حكمى اولميەجغى كبى بوتقديرده شريك بايع دخى كندى حصەسنى تسليمه مقتدر اولەميه- جغندن بيع فاسد اولور .

١٠٨٩ ماده موروث اولان اراضيده ورثەدن بعضيسى مشترك اولان تخمى ديكرلرينك ياخود صغير ايسەلر وصيلرينك اذنيله اكسه حاصلاتى جملەسنك بيننده مشترك اولور .

مادامكه تخم مشتركدر وديكر شركانك ويا وصيلرينك اذنيله اكيلمشدر . توابع وثمراتى اولان حاصلاتى دخى تخمده اولان اشتراكلرى نسبتنده مشترك اولور .

واكر ايچلرندن بريسى كندو تخمنى اكسه حاصلاتى آنكدر .

فقط زراعتیله ترتب ایدن نقصان ارضدن سائر ورثه‌نك حصه‌سنی ضامن اولور . ۹۰۷ ماده‌یه باق .

کذلك ورثه‌دن بعضیسی مشترك اولان تخمی دیکرلرینك یاخود صغیر ایسه‌لر وصیلرینك اذنی اولمقسزین اکسه غاصب اوله‌جغندن دیکر ورثه‌نك تخمدن حصه‌سنی ضامن اولوب حاصلات کاملاً کندوسنك اولور چونکه ضمان ایله تخم مغصوبه حین غصبدن اعتباراً مالك اوله‌جغندن حاصلات دخی کندی ملکنك ثمره‌سی اولمش اولور وفقرهٔ اخیره موجبنجه زراعتیله ترتب ایدن نقصان ارضدن سائر ورثه‌نك حصه‌سنی ضامن اولور ورثه صغیر اولدیغی تقدیرده نقصان ارض ایله اجرتدن قنغیسی دها خیرلو ایسه انی ضامن اولور .

۱۰۹۰ ماده ورثه‌دن بری دیکرلرینك اذنی اولمقسزین قبل القسمه ترکه‌دن برمقدار پاره اخذ واعمال ایتسه ضرری کندوسنه عائد اولدیغی کبی کار ایتدیکی صورتده دخی ورثه آندن حصه آله‌ماز .

چونکه برشیئك نفعی ضمانی مقابله‌سنده‌در .

واکر ورثه‌نك اذنیله اولور ایسه ضرر واقع حصه‌لری نسبتنده کندولرینه عائد اولور .

فصل ثالث

دیون مشترکه بیاننده‌در

۱۰۹۱ ماده ایکی یا زیاده کیمسه‌لرك بر کمسنه ذمتنده

اولان آله‌جقلری سبب واحددن ناشی ایسه ایکیسی بیننده شرکت ملك ایله مشترك بر دین اولور .

بناءً علیه بردینك مشترك اولمسی ایچون ایکی شرطك وجودی لازمدر برنجیسی : آله‌جقلولر متعدد اولملیدر یالکز بر شخصك دیکرندن اسباب عدیده‌دن طولایی مطلوباتی اولسه بیله جمله‌سی کندوسنه عائد اوله‌جغندن اکا دین مشترك دینلمز .

ایکنجیسی : متعدد شخصلرك مدیونده اولان آله‌جقلری سبب واحددن ناشی اولملیدر . بناءً علیه ایکی کیمسه‌نك برکمسنه‌ده برسببدن طولایی آله‌جقلری اولور ایسه اشبو آله‌جق ایکیسی بیننده دین مشترك اولمش اولور .

مثلا ایکی کیمسه مشترکاً مالك اولدقلری ایکی بارکیری صفقهٔ واحده ایله برینه صاتسه‌لر اثمانی بینلرنده مشترك آله‌جق اولمش اولور . چونکه ۹۸ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره دنیاده هر شی سبب ایله حاصل اولدیغندن برشی اوزرینه حکم شرعی ترتبی انك سببنه بنا ایدیلور سبب دخی مسببك وجودینه متوقفدر مسبب واحد ایسه سببه بنا ایدیلان حکم یالکز اکا عائد اولور متعدد ایسه سبب مذکور انلر طرفندن مشترکاً ایقاع ایدلمش اوله‌جغندن حکم دخی انلر بیننده مشترك اولمش اولور نته‌کیم مثال مذکورده محرر اولدیغی اوزره دین مشترکی موجب اولان سبب مبیع اولان مشترك بارکیرلرك صفقهٔ واحده ایله صاتلمسیدرکه بوندن ناشی مشترینك ذمتنده ثابت اولان ثمن دخی بایعلر بیننده دین مشترك اولمش اولور .

واكر سبب متحد اولماز ايسه دين دخى مشترك اولماز .

مثلا مذكور باركيرلرده اولان حصهٔ شايعه‌سنى متشاركلردن برى بشقه‌سنه صاتدقدن صكره ديكرى دخى حصه‌سنى اكا صاتسه هرنه قدر باركيرلر مشترك ومشترى برشخص ايسه‌ده مادامكه سبب دين اولان بيع بشقه بشقه وقوعبولمشدر اوسببلردن نشأت ايدن دينلرك دخى بشقه بشقه اولمسى يعنى اسبابك تبدلى احكامك دخى تبدلنى ايجاب ايدر .

اكر بويله اولميوبده شريكلردن برينك صاتمش اولديغى كندو حصهٔ شايعه‌سندن متولد دينده ديكر شريك حصه‌دار اولمق لازم كلسه مالك اولمديغى برشى مقابلنده دخى حصه‌دار اولمق ايجاب ايدركه بوده جائز دكلدر .

نته‌كيم مواد آتيه‌دن متضح ومستبان اولور .

ايضاحات مبسوطه‌يه نظراً دين مشترك ؛ متعدد دائنلرك سبب واحددن ناشى ذمت مديونده ثابت اولان آله‌جغيدر .

١٠٩٢ ماده متوفانك اعيان متروكه‌سى وارثلرى بيننده حصه‌لرينه كوره مشترك اولديغى كبى آخرك ذمتنده اولان آله‌جغى دخى كذلك وارثلرى بيننده حصه‌لرينه كوره مشترك اولور .

بو آله‌جغك مشترك اولمسى سبب واحد اولان ارثدن ناشيدر ارثك سبب دين اولمسى دخى حكمادر چونكه حقيقةً سبب دين

ازث اولميوب بلكه متوفانك قرض ويرمسى يا مال صاتمسى ويا برعينى ايجار ايتمسى كبى اسبابدن بريدر زيرا دين عقد ويا استقراض وياخود استهلاك سبيله ذمتده ثابت اولان وصفدر ارث اسباب مذكوره دن دكلدر.

كذلك متوفى آخرك ذمتنده اولان آله جغنى ايكى يا زياده كيمسه لره وصيت ايتسه سبب واحددن نشأت ايده جكى جهتله موصى له اولانلر بيننده مشترك اولور.

وكذا متوفانك تركه سى غريم اولسه تركه يه اصحاب ديونك حق سبب واحددن طولايى تعلق ايده جكندن اعيان متروكه صاتيله رق أثمانى غرما بيننده حصه لرينه كوره مشترك اولوب انلره توزيع وتقسيم اولنور.

[آخرك ذمتنده] قيدى احترازى اولميوب متوفانك آله جغى ورثه دن برينك ذمتنده اولسه حكم ينه بويله در.

١٠٩٣ ماده مال مشتركى اتلاف ايدن كمسنه نك ضماناً دينى اولان مبلغ اول مالك صاحبلرى بيننده مشترك اولور.

مثلا ايكى كيمسه نك مشترك مالنى ديكر بر شخص غصب ايدوب بشقه سنه بيع وتسليم ايتدكده مغصوب منهما غاصب اولدن مغصوبى ادعا وبدلنى استيفا ايتدكده مادامكه محكوم به اولان بدل مغصوب سبب واحددن يعنى اتلافدن نشأت ايده يور مغصوب بينلرنده مشترك اولديغى كبى اتلاف سبيله ضماناً ترتب ايدن بدلى دخى دين مشترك اولمش اولور.

١٠٩٤ ماده ايكى كشى بيننده مشترك اولان شوقدر

غروشی بر کمسنه‌یه اقراض ایتسه‌لر مستقرضك اشبو دینی
اول ایکی کشی بیننده مشترك اولور .

ایستر ایکیسی برلکده ویا بری دیکرینـك اذنیله اقراض ایتمش یاخود بلا اذن اقراض ایتدکدن صکره دیکری اذن ویرمش اولسون مادامکه مستقرض‌به اولان اقچه ذاتاً بینلرنده مشترك اولوب مستقرضك ذمتنه ترتب ایدن دین دخی سـبب واحد اولان اقراضدن نشـأت ایده‌یور اقچه صاحبی اولان مقرضلر بیننده مشـترك اولور مستقرض کرك بر وکرك متعدد اولسون .

اما ایکی کشی بر کمسنه‌یه بشقه بشقه اقچه اقراض ایتسه‌لر
هر بری بشقه بشقه آله‌جقلو اولوب مستقرضلرك بو دینلری
ایکیسی بیننده مشترك اولماز .

هر نه قدر مستقرض برشخص ایسه‌ده سبب دین مختلفدر .

١٠٩٥ ماده صفقهٔ واحده ایله برمال مشترك صاتیلوبده
هیچ برینك حصه‌سی حین بیعده ذکر وتسمیه اولنمسه بوندن
طولایی مشتری ذمتنده اولان آله جقلری دین مشترك
اولور .

زیرا آله‌جق سبب واحددن یعنی مال مشترکك صفقهٔ واحده ایله صاتلمسندن نشأت ایدر .

واکر حین بیعده هر برینك ثمن مبیعده اولان حصه‌سنك مقداری یاخود نوعی تسمیه وتعیین قلنسه مثلا برینك حصه‌سی شوقدر ودیکرینك حصه‌سی بوقدر غروش یاخود برینك حصه‌سی مسکوکات خالصه ودیکرینك حصه‌سی مسکوکات مغشوشه دیو حصه‌لری تفریق وتمییز اولنسه بایعلر ثمن مبیعده متشارك اولمیوب هر بری بشقه بشقه آله‌جقلو اولور.

چونکه حصه‌لرك تفریق وتمییزی صفقه‌نك تفریقنی موجب اولور صفقه متفرق اولنجه سبب عقد دخی متفرق اولور سببك تفرقی ایله اشتراك حاصل اوله‌میه‌جغندن شرکت ملك وقوعبولمز حتی مشتری برینك حصه‌سنده بیعی قبول ایله دیکرینك حصه‌سنده رد ایده‌بیله‌جکی ١٨٠ نجی ماده‌ده محرردر .

کذلك بریسی حصهٔ شایعه‌سنی بر کمسنه‌یه صاتدقدن صکره دیکری دخی حصهٔ شایعه‌سنی آیروجه اوله‌رق ینه اول کمسنه‌یه صاتسه ثمن مبیعده متشارك اولمیوب هر بری بشقه بشقه آله‌جقلو اولور .

چونکه صفقه‌نك تعددیله دینك سببی دخی متعدد ومختلف اولمش اولور .

بومادەدن اكلاشلديغی اوزره اموال مشتركەده اشتراك دين حاصل اولمق ايچون ايكی شرطك وجودی لازمدر بری صفقهٔ بيعك واحد اولمسی، ديكری متشاركلردن هيچ برينك حصەسی قدراً ويا صفةً تعيين وتسميه اولنمامسيدر اما مبيع اولان عينك بر مال مشترك اولمسی شرط دكلدر مبيع ايكی مال اولوبده هربری بايعلردن برينك مستقلاً ملكی اولسه بيله مذكور شرطلر تحقق ايدنجه يعنی تعيين قدروصفت وتفصيل ثمن ايدلمكسزين صفقهٔ واحده ايله بيع ايديلنجه ثمن مبيع بينلرنده دين مشترك اولور . مادهٔ آتيەده بوجهت مصرحدر .

شو حالده بومادەده برمال مشتركك صفقهٔ واحده ايله صاتلمسندەكی حكم بيان اولنيور. مادهٔ آتيەده ايسه ايكی كيمسەنك مشترك اولميان برر مالنك صفقهٔ واحده ايله صاتلمسندەكی حكم ذكر اولنيور شويله كه:

١٠٩٦ ماده ايكی كشی برر مالنی صفقهٔ واحده ايله بركمسنەيه صاتسەلر مثلا برينك برآتی ديكرينك برقصراغی اولوبده ايكيسنی برلكده اولەرق « تفصيل ثمن ايتمكسزين وصاحبلرندن هيچ برينك حصەسی قدراً ويا صفةً ذكر وتسميه اولنمقسزين » شوقدر غروشه بيع ايتسەلر مبلغ مزبور بايعلر بيننده مشترك برآلەجق اولور .

چونكه بوصورتده وجودينه لزوم كورينان شرطلرك ايكيسی دخی تحقق ايتمش اولور وبو آلەجق ١١٦٨ نجی مادەيه نظراً مالّلرينك قيمتی نسبتنده اولور. شويله كه: آتك قيمتی ايكی بيك

وقصراغك قيمتی بيك غروش اولوب ايكيسنی بيك بش يوز غروشه صاتمش ايسه‌لر بيك غروشی آت وبش يوزغروشی قصراق صاحبنك آله‌جنی اولور .

واكر هر بری كندو حيواننه شوقدر غروش ديو تسميهٔ ثمن ايلسه هر بری بشقه بشقه آله‌جقلو اولوب حيوانلرك مجموع اثمانی دين مشترك اولماز .

هر نه قدر صفقهٔ واحده ايله صاتلمش ايسه‌ده تفصيل ثمن ايدلمسی سبب دينك تفريقنی موجب اولمشدر .

بوفقره ١٧٩ نجی ماده مندرجاتنه مخالف كورينور ايسه‌ده مادهٔ مذكوره‌؛ شرحنده بيان قلندينی اوزره استحساناً وبوفقره قياساً اجتهاد اولنمشدر علی خلاف القياس ثابت اولان شی سائره مقيس عليه اولميه‌جغندن استحساناً تجويز اولنان ١٧٩ نجی ماده حكمنه ، موافق قياس اولان سائر خصوصات توفيق اولنه‌مز .

كذلك ايكی كشی بر كمسنه‌يه بشقه بشقه بر رمال صاتسه‌لر مبيعلرك اثمانی دين مشترك اولميوب هر بری بشقه بشقه آله‌جقلو اولور .

چونكه صفقهٔ بيع ، واحد اولميوب متعدددر مشترينك بر شخص اولمسی بايعلر ايچون دينده اشتراكه سبب اولماز .

وكذا ايكی كيمسه‌نك تفصيل ثمن ايدرك بر آدمه صاتمش اولدقلری حيوانلرينك مجموع اثمانی ايچون مشتريدن بر سند آلسه‌لر ينه بشقه

بشقه آله‌جقلو اولورلرسه‌ده‌ك براولمسى سببك توحيدينى مستلزم اولماز.

١٠٩٧ ماده ايكى كشى كفالتلرى حسبيله بر كمسنه‌نك بورجنى تأديه ايتدكلرنده اكر بينلرنده مشترك اولان مالدن ويرمشلر ايسه مكفول عنهده اولان آله‌جقلرى دين مشترك اولور.

يعنى مجرد كفالتده مشترك اولملرى بشقه بشقه تأديه ايتدكلرى دين مقابلى آله‌جقده دخى شركتلرينى ايجاب ايتمز [اكر بينلرنده مشترك اولان مالدن ويرمشلر ايسه] اوحالده سبب واحد اوله‌جغندن مال مذكورده‌كى حصه‌لرى نسبتنده دينده دخى مشترك اولورلر.

بورادە كفالتدن مقصد مكفول عنهك حقيقةً ويا حكماً امريله واقع اولان كفالتدر بلا امر اولان كفالت تبرع اولوب مكفول عنهده هيچ بر آله‌جقلرى اوله‌ميه‌جغندن بالطبع اشتراك دين بولنه‌مز ٦٥٧

١٠٩٨ ماده بركيمسه شوقدر غروش دينى ادا ايتمك اوزره ايكى كشى‌يه امر ايدوبده آنلر دخى تأديه ايتدكلرنده اكر بينلرنده‌كى مال مشتركدن ويرمشلر ايسه اول كيمسه‌ده اولان آله‌جقلرى بر دين مشترك اولور.

زيرا دينك سبب اشتراكى تأديه اولميوب مادهٔ آنفه‌ده محرر اولديغى اوزره تأديه ايديلان مالده‌كى اشتراك سببى نه‌ايسه دينده‌كى اشتراك سببى دخى اودر.

مأمور اولانلر اداى دين ايتدكدن صكره ١٠٥٦ نجى ماده موجبنجه مشتركاً آمره رجوع ايدرلر .

واكر ويردكلرى اقچه بينلرنده مشترك اولميوبده هر برينك حصه‌سى حقيقةً متميز ايسه مجرد برلكده ادا ايتمش اولملريله اول كيمسه‌ده اولان آله‌جقلرى دين مشترك اولماز .

١٠٩٩ ماده دين، مشترك دكل ايسه دائنلردن هر برى آله‌جغنى مديوندن بشقه بشقه طلب واستيفا ايلر .

يعنى برشخصك برقاچ كشى‌يه بشقه بشقه سببلرله مديون اولمسى دائنلر بيننده شركت دينى موجب اولماز وهر دائن مديوندن يالكز كندى آله‌جغنى طلب ايدوب بشقه‌سنك آله‌جغنى طلب ايده‌مز . حتى سبب واحددن طولايى اولان دين مشتركدن بيله هر دائن كندى آله‌جغى مقدارينى مديوندن طلب ايده‌بيلور . آندن زياده‌سنى طلب ايده‌مز . زيرا وكالت كبى حق ولايتى اولمدقجه ولوكه دينده مشترك اولسون بركيمسه آخرك ملكنده تصرف ايده‌مز .

وهر بريسى هرنه قبض ايدرايسه كندى آله‌جغنه محسوب ايدر. دائن ديكر آندن حصه آله‌ماز .

ايشته دين مشترك ايله دين غير مشترك بيننده اولان فرق بوندن عبارتدر . مواد آتيه‌ده ديون مشتركه‌نك احكامندن بحث اولنيوركه آنلردن آكلاشيله‌جغى اوزره ديون مشتركه‌ده جريان ايدن احوال بونك عكسنه‌در . بناءً عليه ايكى كيمسه‌نك برشخصده بشقه بشقه

آلەجقلری اولوبده دائنلرك ایکیسیده آلەجقلرینی تحت حکمه آلدیر-
دقلرنده مدیون اموال موجودەسندن دیلدیکنی دائنلردن ایستدیکنه
ویرەبیلور . دائن دیکر «بنم آلەجغم دخی تحت حکمه آلنمشدر» دیەرك
قابضه او مالده مشارکت ایدەمز .

۱۱۰۰ ماده دین مشترك ایسه دائنلردن هر بری کندی
حصەسنی مدیوندن طلب ایدەبیلور .

مشارکلرك جملەسی برلکده طلب ایتملری لازم دکلدر . هر بری
کندی حصەسنی مدیوندن طلب ایدەبیلور زیرا آلەجقلو کندوسیدر .
حقوق عقد ایسه آنجق عاقده عائددر . اما حصەلرك مجموعنی بلا وکالة
طلب ایدەمز زیرا شرکت دین شرکت ملکك اقسامندن اولوب
وکالتی متضمن دکلدر . حتی حصەلرك مجموعنی طلب ودعوی ایلسه
حاکم یالکز کندی حصەسنده دعوانی استماع و حکم ایدر .
فقط مستثنا اولەرق ۱٦٤۲ نجی مادەده بیان اولندیغی اوزره
متوفانك برکیمسەده اولان آلەجغنی ورثەدن یالکز بری طلب ودعوی
ایدەبیلور ایسەده ینه کندی حصەسندن فضلەسنی قبض ایدەمز .

وبرینك غیابنده دائن دیکر حاکمه مراجعت ایله حصە-
سنی مدیوندن طلب ایتدکده ویرمسی ایچون حاکم طرفندن
امر اولنور .

حاکمك امر ایتمسی ۱۸ نجی مادەده محرر اولدیغی اوزره برایش
ضیق اولدقده متسع اولور قاعدەسنه بناءً شریك حاضرك استیفای

حق ایده‌بیلمسی ایچوندر . یوقسه امر حاکم قسمت دینی موجب اولماز وغائب کلدکده مواد آتیه‌ده بیان اولندیغی وجهله حقنی آلور .

١١٠١ ماده دین مشترکده دائنلرك بری هرنه قبض ایدرسه دیکریله بینلرنده مشترك اولور . ومشارکی آندن حصه‌سنی آلور. قابض آنی یالکز کندی حصه‌سنه محسوب ایده‌مز .

بو بر قاعدهٔ کلیه‌در . مواد تالیه متفرعاتندر . سببنه کلنجه : اولاً ذمتده ثابت اولان دین قابل قسمت دکلدر . چونکه قسمت امور حسیه‌یه تعلق ایدوب اوصافه تعلق ایلمز زیرا اوصاف تجزی‌یی قبول ایتمز . بنابرین شریکلردن بری مدیوندن هرنه‌قبض ایدرسه مشترك برحق استیفا ایتمش اولور .

ثانیاً تقسیمده مبادله یعنی تملیك معناسی واردر دین تقسیم ایدیله‌جك اولورسه صاحب دیندن غیریسنه دینك تملیکی لازم کلورکه بوده جائز دکلدر .

ثالثاً دین قبض ایله عینه منقلب اولور عین ایسه اعتباراً دیندن زیاده‌در چونکه دینك مالیتی عاقبت قبض اعتباریله‌در . شو حالده شریك ساکتك بوزیاده‌ده دخی شریك اولمسی اقتضا ایدر. زیرا قبض ایله حاصل اولان زیاده اصل دینك زوائدندن معدوددر برشیئه مالك اولان آنك زوائدینه دخی مالك اولور. وتابع ایچون آیروجه حکم ویرلمز .

لکن مشارکی کندوسنه مراجعتله حصه‌سنی طلب ایدنجیه قدر

قبض ایتدیکی شی تماماً کندی ملکی عد اولنور. چونکه قبض ایله دین تعین ایدهیور واکا مالك اولیور عین ایسه حقیقتده دینك غیریدر وقابض حقندن بدل اولهرق قبض ایتدیکندن تصرفی دخی نافذ اولور فقط شریکنه حصهسنی ضامن اولور زیرا بوتصرفیله شریکنك حق مشارکتنی ابطال ومقبوضی استهلاك ایتمش اولور.

شوراسیده شایان قیددرکه شریك سا کتك شریكقابضه بهمهحال مراجعت ایتمسی لازم کلمز بوبابده مخیر اولوب دیلرسه شریك قابضه مراجعتله حصهسنی آلور ودیلرسه مقبوضیقابضه ترك ایدوب حصهسی ایچون مدیونه مراجعت ایلر.

شریکلردن بری دین مشترکدهکی حصهسنی ۱ : قبض یعنی استیفا ۱۱۰۱ ، ۱۱۰۲ ، ۲ : حصهسنه بدل بر متاع اشترا ۱۱۰۳ ، ۳ : دینك مخالف جنسی ایله صلح ۱۱۰٤ ، ٤ : حصهسنه بدل مدیونی استخدام ۱۱۰۷ ! ٥ : حصهسنه بدل آلمش اولدیغی رهنك تلفی ۱۱۰۸ ، ٦ : حصهسنی مدیونه هبه ویامدیونی اندن ابرا ۱۱۱۰ ، ۷: مدیونك برمالنی اتلاف ایدوبده بدلیله تقاص ۱۱۱۱ ، ۸ : دین سابق ایله تقاص ۱۱۱۱ صورتلرندن بری ایلهاستیفا واسقاط ایدهبیلهجکندن بونلرك احکامی اشارت ایدیلان مادهلرده ایضاح اولنمشدر.

۱۱۰۲ ماده دائنلردن بری دین مشترکدن حصهسنی آلوبده صرف واستهلاك ایتسه مشارکی آکا حصهسنی تضمین ایتدیرهبیلور.

[صرف واستهلاك] متعدد صورتده اولهبیلور آخره هبه وتسلیم

ایتمك ویاخود بیع ایلمك ویا برینه اولان بورجنی انکله ادا ایلمك کبی.
مستهلك اولان شریك دیکرینك حصه‌سنی صرف واستهلاك ایلدکده تضمین ایتمسی لازم کلور مقبوضی اولان مقدار تماماً کندی حصه‌سی اوله‌جغندن بحثله ضماندن قورتیله‌مز وتضمین ایتمکسزین وفاتی وقوعبولسه مشارکی ترکه‌سندن حصه‌سنی آله‌بیلور یوقسه مثلا موهوب له یدنده یاخود مشارکنك دائننك نزدنده عیناً موجود اولمغله اندن استرداد ایده‌مز چونکه مادهٔ سابقه شرحنده بیان قلندیغی اوزره قابضك مقبوضده‌کی تصرفی نافذدر.

مثلا ایکی کشی بیننده مناصفةً مشترك اولان بیك غروش آله‌جغندن بریسی حصه‌سی اولان بش یوز غروشی مدیوندن اخذ وقبض ایله صرف واستهلاك ایتسه مشارکی اولان دائن دیکر اکا ایکی یوز اللی غروشی تضمین ایتدیره‌بیلور وبو حالده مدیونك ذمتنده قالان بش یوز غروش ینه ایکیسی بیننده مشترك اولور.

فقط شریك قابض استهلاك ایتمیوبده یدنده تلف اولسه ترتب ایده‌جك حکم ۱۱۰۶ نجی ماده‌ده محرردر.

۱۱۰۳ ماده دائن مشارکلردن بری دین مشترکدن برشی قبض ایتمیوب فقط حصه‌سنه بدل مدیوندن بر متاع اشترا ایلسه دائن دیکر اول متاعده مشارك اولماز.

چونکه دائن مشتری اول متاعه عقد بیع ایله مالك اولوب سبب دین ایله مالك اولمامشدر. عقد بیع ایسه بنفسه ملك افاده ایده‌جکندن دین سابقك قیام ووجودندن مستغنیدر. بونده تقسیم دین وارایسه‌ده بالذات اولمیوب عقد بیع ضمننده حاصل اولمشدر. بالذات تجویز اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه‌بیلور.

فقط متاعك ثمنندن كندى حصه‌سنى آكا تضمين ايتديره‌بيلور .

يعنى ثمن مسمادن حصه‌سنى تضمين ايتديره‌بيلور يوقسه قيمتندن تضمين ايتديره‌مز چونكه شريك مشترى ، حقنى تقاص طريقيله استيفا ايلمش ديمكدر .

واكر اشتراك اوزره اتفاق ايدرلرسه اول متاع بينلرنده مشترك اولور .

مسئله : احد شريكين مديون اولان بر قادينى ديندن حصه‌سنى مهر اولمق اوزره تعيين‌ايله عقد ونكاح ايلسه اوحصه‌نك بدلى قادينك بضعى اولوب بونده ايسه اشتراك ممكن اولمديغندن شريكى رجوع ايده‌مز .

فقط بر مبلغ معين مهر تعيين اولندقدن صكره ديندن حصه‌سيله تقاص ومحسوبنى اجرا ايتسه بو طريق ايله حصه‌سنى استيفا ايلمش اوله‌جغندن شريك ديكرك حق رجوعى ثابت اولور .

١١٠٤ ماده داﺋﻦ مشاركلردن برى دين مشتركده‌كى حقندن مثلا شوقدر طوب بز اوزرينه مديون ايله صلح اوله‌رق اوقدر طوب بزى قبض ايتسه مخير اولور .

[دين مشترك] قيدى احترازيدر . زيرا شريكلردن برى عين مشتركده‌كى حقندن بربدل اوزرينه صلح اولسه بدل صلح خاصة شريك مصالحك اولور چونكه بومعامله من كل وجه معاوضه‌در .

اما دیندن بر بدل اوزرینه صلح معاوضهٔ محضه دکلدر . بوجهتله شریك مصالح دیکره حصه‌سنی ضامن اولور شویله‌که :

دیلرسه « استیفای حق جهتنی ترجیح ایدرك » آلدیغی بزلردن مشارکنك حصه‌سنه اصابت ایدن مقداری آکا تسلیم ایدر .

ودیلرسه « معاوضه جهتنی ترجیح ایدرك » واز کچمش اولدیغی حقندن مشارکنك حصه‌سنه اصابت ایدن مقدار مبلغی آکا ویرر .

[واز کچمش اولدیغی حقندن] مقصد اسقاط ایتدیکی مقدار اولمیوب اساساً آله‌جغی اولان دیندن مشارکنك دخی حصه‌سی بولنان مقدار دیمکدر .

شریك غیر مصالح بو وجهله مخیر اوله‌ماز زیرا آنك حقی دینده‌در عین اولان بزده دکلدر .

شریك غیر مصالحك مخیرلکی حصه‌سنی شریك مصالحه تضمین ایتدیرمك ویا مدیونه مراجعت ایلمك خصوصنده‌در . اکر شریك مصالحه مراجعت ایده‌جك اولورسه بوصورتده شریك مصالح اولوجهله مخیر اولدیغی حالده مادهٔ آنفه‌ده محرر اشترا مسئله‌سنده شریك مشتری مبیعك بر مقدارینی ویرمکده مخیر اولیور . سببی شودرکه : بیع مماکسه یعنی تام بدل ایله آلمق وبدلنده آلدانمامق اوزره سعی واقدامه مبتنیدر صلح ایسه مسامحه وحط وتنزیل اوزرینه مؤسسدر . بوجهتله بیعده دیندن شریکك حصه‌سنی تضمینده شریك مشتری متضرر اولماز لکن صلحده متضرر اوله‌بیلور . مثلا ایکی کشینك برنده مشترکاً

آله‌جقلری اولوبده شریکلردن بری حصه‌سی اولان بش یوز غروشدن ایکی یوز اللی غروشلق بر مال اوزرینه صلح اولدقده آله‌جغنك نصفنی ضرر ایتمش ایکن برده شریکنك دیندن حصه‌سنی یعنی ربع دین اولان ایکی یوز اللی غروشی ویرمکه مجبور اولسه بسبتون متضرر اولور . ایشته بوکا محل قالمامق ایچون شریك مصالح بروجه‌بالا مخیر اولیور . اما شریك مصالح بر کبی دینك خلاف جنسی اوزرینه صلح اولمیوبده دینك جنسندن برشی اوزرینه صلح اولسه آرتق بومعامله دینك برمقدارینی قبض دیمك اولدیغندن بونده مصالح اولوجهله مخیر اوله‌میوب ١١٠١ نجی ماده احکامی جاری اولور .

١١٠٥ ماده دائنلردن بری بروجه بالا کرك دین مشترکدن برمقدارینی یا تمامنی قبض ایتسون وکرك کندی حصه‌سنه بدل مال اشترا ایلسون وکرك آله‌جغی مقابلنده برمال اوزرینه مدیون ایله صلح اولسون دائن دیکر هر صورتده مخیر اولور . دیلرسه مشارکنك بومعامله‌سنی مجیز اولور ومواد آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره حصه‌سنی آندن آلور .

بوصورتده دیندن مدیونك ذمتنده باقی قالمش ایسه کما کان مشترك اولور .

ودیلرسه مجیز اولمیوب حصه‌سنی مدیوندن ایستر .

يعنى شريك قابضك مقبوضنى تماماً آكا ترك ايدوب حصه‌سنى مديوندن طلب ايدر ولوكه شريك قابض دينك تمامنى قبض ايتمش اولسون چونكه بو قبض شريك ساكت حقنده قبض فضوليدر . بوتقديرده شريك ساكت مديونه مراجعت ايدنجه مديون دخى شريك قابضه فضله ويرمش ايسه فضله‌سيله رجوع ايدر وشريك ساكت دينى مديوندن طلب ايتمك جهتنى اختيار ايدنجه آرتق دونوبده مشاركنه رجوع ايده‌من .

واكر مديونده آله‌جغنى باتارسه دائن قابضه رجوع ايدر مقدما مجيز اولماسى مانع رجوع اولماز .

چونكه شريك ساكتك مقبوضى تماماً شريك قابضه ترك وتسليم ايله حقنك سقوطى بشرط السلامه‌در يوقسه بالكليه دكلدر .

برده شريك ساكتك مقبوضده‌كى حقنى اسقاط ايلمسى مديوندن حصه‌سنى تماماً آله‌بيله‌جكى ظننه مستنددر خطاسى ظاهر اولان ظنه ايسه اعتبار يوقدر .

فقط قابضدن عين مقبوضى طلبه شريك ساكتك حقى يوقدر بلكه مثلنى طلب ايده‌بيلور چونكه شريك ساكتك تسليم وترك ايله عين مقبوضده‌كى حقى عودت ايتمز بلكه حقنك مثلى شريكنك ذمتنه عودت ايدر .

١١٠٦ ماده دائنلردن برى دين مشتركده اولان حصه‌سنى مديوندن آلوبده يدنده قضارا تلف اولسه مشاركنك بو مقبوضده اولان حصه‌سنى ضامن اولماز .

چونکه شریك قابضك قصور وتعدیسی اولمادیغندن ضامن اولدیغی تقدیرده متضرر اولور زیرا ضامن اولدیغی مقدار ایله آرتق مدیونه مراجعت ایده‌مز وحصه‌سنی مدیوندن طلب وقبض دخی جواز شرعی‌یه مستند اولمغله ضمانه منافیدر .

فقط کندوسی حصه‌سنی استیفا ایتمش اولور . مدیونده قالان آله‌جق دخی مشارکنه عائد اولور .

۱۱۰۷ ماده دائنلردن بری دین مشترکده‌کی حصه‌سنه بدل مدیونی اجرت ایله استخدام ایلسه دیکری اجرتدن کندی حصه‌سنه اصابت ایدن مقداری آکا تضمین ایتدیره‌بیلور .

[مدیونی ، حصه‌سنه] قیدلری اخرازی دکلدر. مدیون ذمتنده‌کی آله‌جغنه عقد اجاره‌یی مضاف قیلمیوبده بعدالعقد اجرتی آله‌جغی ایله تقاص ایلسه ویاخود دائن مدیونك برخانه‌سنی آله‌جغنه مقابل استیجار ایتسه ینه عینی حکم جاری اولور زیرا بوصورتلرده دائن مستأجر تقاص طریقیله حقنی استیفا ایتمش اولور .

۱۱۰۸ ماده دائن متشارکلردن بری کندی حصه‌سی ایچون مدیوندن رهن آلوبده یدنده رهن تلف اولسه مشارکی آندن حصه‌سنه دوشن مقداری تضمین ایتدیره‌بیلور.

کتاب الرهنده بیان وتفصیل ایدلدیکی اوزره مرهونك عینی ید

مرتهنده ودیعه ومالیتی مضموندر شریکلردن بری مرهونی قبض ایدوبده یدنده تلف اولسه آله‌جغی تقاص طریقیله استیفا ایتمش اوله‌جغندن شریك سا کتك حصه‌سنی تضمین ایدر .

مثلا مناصفةً مشترك اولان دینك مقداری بیك غروش اولوبده دائنلردن بری کندی حصه‌سی ایچون بشیوز غروشلق بررهن آلسه ویدنده بورهن تلف اولسه دین مشترکك نصفی ساقط اوله‌جغندن دائن دیکر کندی حصه‌سنه عائد اولان ایکی یوز اللی غروشی اکا تضمین ایتدیره‌بیلور .

چونکه رهن آلمق حکماً دینی استیفادر فقط مدیون ذمتنده باقی قالان دین ینه کما کان بینلرنده مشترك اولور بوجهتله دائن مرتهن ضرر ایتمش اولماز کویا تضمین ایتامش ویالکز رهنك تلف اولمسیله حصسی ساقط اولمش کبی اولور .

رهنك قیمتی دائن مرتهنك حصه‌سنه مساوی اوله‌بیله‌جکی کبی اندن زیاده ویاناقص دخی اوله‌بیلور بونلرك حکماً فرقی یوقدر اصل نظر دقته آلنه‌جق شی دائن مرتهن رهنی کندی حصه‌سنه مقابل اولمق اوزره‌می آلمشدر یوقسه دینك مجموعنه مقابل اولمق اوزره‌می آلمشدر. اکر کندی حصه‌سنه مقابل اولمق اوزره آلمش ایسه حکمی انفاً بیان اولندیغی وجهله‌در وبوصورتده رهنك قیمتی زیاده ایسه زیاده‌سی قبض امانت ایله مقبوض اوله‌رق تلف اولمش دیمك اوله‌جغندن مدیون دائن مرتهنه رجوع ایده‌مز. اما مجموع دینه مقابل رهن المش ایسه بونك شریك دیکر حقنده حکمی یوقدر چونکه فضولیدر شریك دیکر ایسترسه حصه‌سیله مدیونه رجوع ایده‌بیلور. بوتقدیرده مدیون دخی شریك دیکره‌ویردیکی مقدار ایله دائن مرتهنه رجوع ایدر .

رهنك تلفی اوزرینه ترتب ایده‌جك حکم کتاب الرهنده ذکر ایدلمدیکندن بومادده بیان اولنمشدر .

١١٠٩ ماده داٸنلردن برى دين مشتركده‌كى حصه‌سى ايچون مديوندن كفيل آلديغى وياخود حصه‌سنى بر كمسنه اوزرينه حواله ايتديرديكى صورتده كفيلدن ياخود محال عليهدن اخذ وقبض ايلديكى مبلغده داٸن ديكر آكا مشارك اولور .

چونكه كفيل ويامحال عليهدن دينه محسوباً اخذمبلغ ايتمك ويابالواسطه مديوندن اخذ ايتمك ديمكدر .

§

مواد محرره‌نك خلاصهٔ احكامى شوندن عبارتدركه: داٸنلردن برى مديوندن هرنه قبض ايدرسه ديكرى آكا مشارك اولور. ايسترطوغريدن طوغرى‌يه مديوندن وايستر طولاييسيله وبالواسطه قبض ايتسون حكماً مساويدر .

١١١٠ ماده داٸنلردن برى دين مشتركده‌كى حصه‌سنى مديونه هبه ياخود مديونك ذمتنى آندن ابرا ايلسه هبه‌سى ياابراسى صحيح اولور. و بوندن طولايى مشاركنك حصه‌سنى ضامن اولماز .

چونكه هبه وابرا اسقاط حق اولوب استيفاى دين دكلدر ضمان و مشاركت ايسه قبض دين اوزرينه ترتب ايدوب اسقاط اوزرينه ترتب ايتمز وهركس كندى حقنى اسقاطده مختاردر . حتى داٸن كندى حقنى اسقاط ايتدكدن صكره مديون داٸنه برشى هبه ايتدكده شريك

دیکر « واقعا سن حقکی اسقاط ایتدك اما مدیون دخی سکا شونی هبه ایلدی » دیه‌رك موهوبده حق مشارکتی اولدیغنی ادعا ایتسه دعواسی مسموع اولماز .

ایشته بو مسئله دائن مشارکلردن برینك مدیوندن قبض ایلدیکی مبلغك کندوسنه حصر وتخصیصی ایچون بر طریق شرعیدر .

دائن اکر آله‌جغنك برقسمنی هبه ویا ابرا ایتمش ایسه باقیسنده ینه شرکت دوام ایدر و اکر کلیسنی هبه ویا ابرا ایتمش ایسه نظر اولنور . هبه وابرا ایدن عاقد ایسه کلیسنی هبه ویا ابرا ایتدکده طرفین حضراتنه کوره صحیحدر . آنجق شریکنك حصه‌سنی ضامن اولور . عاقد دکلسه کندی حصه‌سنده هبه وابرا صحیح اولور ایسه‌ده شریکنك حصه‌سنده بالاتفاق صحیح دکلدر .

١١١١ ماده بر دین مشترکده متشارك اولان دائنلردن بری مدیونك مالنی اتلاف ایدوبده ضماناً آنك آله‌جغنه تقاص اولسه مشارکی آندن حصه‌سنی آله‌بیلور .

چونکه تقاص ایله حصه‌سنی قبض ایتمشدر وبوحالده باقی دین ینه مشترك اولور . کذلك مدیونك مالنی اخذ وغصب ویا اتلاف ایتسه ویاخود شرای فاسد ایله قبض ایدوبده آخره صاتسه ویا یدنده تلف اولسه حکم ینه بویله‌در .

فقط دین مشترکك ثبوتندن مقدم اولان بر سببله دائنلردن برینك مدیونه دینی اولوبده دین مشترکده‌کی

حصه‌سیله تقاص اولسه مشارکی آکا حصه‌سنی تضمین ایتدیره‌مز .

زیرا بو صورت قضا وایفادر . استیفا وقبض دکلدر . شریك دیکرك مشارك قابضه رجوع ایده‌بیلمسی استیفای دین حالنه مخصوصدر . بو بابده قاعده شودرکه : قارشولقلی ایکی دین اجتماع ایتدکده اولجه مدیون اولان کیمسه حاصل اولان تقاص ایله دینی ایفا ایتمش ومؤخراً مدیون اولان کیمسه استیفای دین ایلمش عد اولنور .

١١١٢ ماده دائنلردن بری دیکرینك اذنی اولمقسزین دین مشترکی تأجیل وتأخیر ایده‌مز .

یعنی نه کندی حصه‌سنی ونه‌ده شریکنك حصه‌سنی تأجیل ایده‌مز . شاید تأجیل ایده‌جك اولور ایسه صحیح اولمیه‌جغندن دائن مشارك دینك برمقدارینی قبض ایتسه تأجیل ایدن دائن دخی اکا فی الحال مشارك اولور . چونکه تأجیل دین ، دینی تقسیم دیمکدر حال بوکه ذمتده ثابت اولان دینك تقسیمی صحیح اولمدیغی ١١٠١ نجی ماده‌نك شرحنده بیان قلندی . تأجیل دینك تقسیم اولمسی ایسه حصه‌لرك تأجیل سببیله هم صفةً هم حکماً یکدیکرینه مخالف اولمسندن ناشیدر . بو تقدیرده برینك آله‌جغی معجل ودیکرینك‌کی مؤجل اوله‌جغندن صفةً مخالف اوله‌جقلری کبی بری فی الحال مطالبه ایده‌بیلوب دیکری حلول اجلده مطالبه ایده‌جکندن حکماً دخی مخالف اولور بو ایسه بر نوع تقسیم دیمکدر . زیرا تقسیم احد نصیبینك یکدیکرینه مخالف اولمسندن بشقه برشی دکلدر .

اشبو ماده طرفين حضراتنك اجتهادينه كوره‌در. امام ابو يوسف حضرتلرى ١١١٠ نجى ماده‌ده بيان قلنديغى اوزره دائن متشاركلردن برى آله‌جغنى مديونه هبه ياخود مديونك ذمتندن ابرا ايده بيلديكى كبى تأجيل دخى ايده بيلور و بو تأجيل شريك ديكر حقنده نافذ اولمازايسه‌ده كندى حقنده نافذ اولوردیمش ايسه‌ده مبحوث عنه اولان تأجيل دينى ابراء مطلقه قياس ايديله‌مز زيرا ابراء مطلق دينى بالكليه اسقاطدر. ابراء موقت اولان تأجيل ايسه بويله دكلدر بونده اصل دين ساقط اولماز. اجل حلول ايدنجه هم مديونه همده دائن ديكره مراجعت ايده بيلور. شو حالده دائنلردن برينك تأجيلدن مقصدى مؤنت مطالبه‌يى دائن ديكر اوزرينه تحميل ايتمك اولور. زيرا اجل حلول ايدنجه شريك ديكرك قبض ايتمش اولديغى شيئه مشاركت ايده بيله‌جكندن بعد التأجيل شريكنك مقبوضنه مشارك اولور وبعده ينه تأجيل ايدر و بونده ده ايكنجى مقبوضنه مشارك اولورودينك مجموعى قبض ايديلنجيه قدر بو وجهله معامله ايدركه تكرر معامله شريك ديكر حقنده موجب ضرر اوله‌جغندن جائز دكلدر.

لاحقه

١١١٣ ماده بر كيمسه ايكى كشى‌يه برمال صاتسه هر برندن حصه‌سنى بشقه بشقه مطالبه ايدر. مشتريلر يكديكره كفيل اولمادقجه برينك بورجى ديكرندن مطالبه اولنه‌ماز.

بالاده بيان اولنديغى اوزره دينك مشترك اولمسى ايچون هر حالده دائن متعدد اولمليدر. مديون متعدد اولوب دائن واحد اولورايسه دين مشترك اوله‌ماز. بونكيچون مجله جمعيتنجه مادهٔ مشروحه [لاحقه] عنوانى آلتنده

ذكر اولنمشدر. ومادهٔ مزبوره‌نك حكمی بیعه منحصر اولمیوب هر نه سببدن طولایی اولورسه اولسون بر كیمسه‌نك ایكی یازیاده كمسنه ذمتنده آله‌جغی اولورسه‌ینه بو حكم جاری اولور. اما مدیونلر بر برینه كفیل اولورلر ایسه حسب انكفاله هر بری مجموع دین ایله مطالب اولور .

باب ثانی

قسمت بیاننده اولوب طقوز فصلی مشتملدر

فصل اول

قسمتك تعریف و تقسیمی حقنده‌در

١١١٤ ماده قسمت؛ «لغتده بولمك معناسنه‌در. اصطلاح فقهاده» حصهٔ شایعه‌یی تعیین ایتمكدر .

یعنی كیل و وزن و ذراع كبی بر مقیاس ایله حصه‌لری یكدیكردن تمیز و افراز ایتمكدر. [كیل ، وزن] كلمه‌لری هم مصدر همده اسم آلت معنالرینه كلور بوراده اسم آلت معناسنده مستعملدر .

شو تعریفه كوره تمیز و افرازی موجب اولان فعل قسمتك ركنی اولوب ١١٤٧ ، ١١٤٨ نجی ماده‌لرده ایضاح اولنور .

سببی ؛ چونكه مال مشتركده هر شریك كندی حصه‌سندن استفاده ایتمك اوزره دیكرك حصه‌سنی دخی استعماله مجبور اولدیغندن شریكلردن هر برینك كندی ملكیله صورت خصوصیه‌ده انتفاعی ایچون بالتراضی تقسیم ایده‌مدكلری حالده ایچلرندن برینك طلبی اوزرینه حاكم طرفندن

١١٢٩ نجی ماده موجبنجه قضاءً تقسیم اولنه‌جغنه نظراً تقسیمی طلب سبب قسمت اولور .

فقط ١١٣٠ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغنه کوره حاکم طرفندن مال مشترك تقسیم ایدلمك ایچون قابل قسمت اولمسی ایجاب ایده‌جکندن مقسوم اولان مالك منفعتی قسمت ایله فوت اولمامسی وتبدل ایتمامسی شرطدر. منفعت فوت اولور ویاتبدل ایدر ایسه قضاءً تقسیمی جائز اولماز .

حکمی ؛ شریکلردن هربرینك حصه‌سی ملکاً وانتفاعاً تعیین ایدیله‌رك آخرك حصه‌سندن افراز اولنمقدر .

محاسنی ؛ تصرف اموالده اشتراکك آز چوق سبب اوله‌جغی تأثیراتدن آزاده قاله‌رق کمال استقلالك حصولیدر .

صفتی ؛ ١١٣٠ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره شریکلردن بری ممانعت ایتسه بیله دیکرینك طلبی وقوعنده قابل قسمت اولان مال مشترکك جبراً تقسیمنك حاکم اوزرینه وجوبیدر .

قسمتك مشروعیتی کتاب ایله ثابت وسنت واجماع مؤید وفوائدینی عقل مدرکدر . جناب حق قرآن کریمنده [واعلموا انما غنمتم من شیٔ فان الله خمسه وللرسول] بیورمشدرکه اموال غنایمدن خمسنك تفریقی قسمتدر .

ذات عالیٔ حضرت رسالتپناهی صلی الله علیه وسلم برموجب فرمان الٓهی اموال غنایم ومواریثی تقسیم بیوررلر ایدی .

قسمتده شریکلرك کندی مماللری ایله اتصافی وهر کسك حقنك کندوسنه ایصالی ایله اظهار عدل اولدیغندن وجوب مشروعیتنده اجماع حاصل اولمشدر . وبوصورت عقلاً دخی فوائدینی مؤیددر .

قسمت، ماهیتی اعتباریله ایکی نوعدر برنجیسی: قسمت فی الاعیاندرکه بوفصلده بیان اولنان بونوعدر ایکنجیسی: قسمت فی المنافعدرکه مهایئه‌دن عبارت اولوب طقوزنجی فصلده ذکر اولنور .

۱۱۱۵ ماده قسمت «مقسوم اعتباریله» ایکی وجهله اولورشویله‌که: یا اعیان مشترکه یعنی متعدد ومشترك شیلر قسملره بولنه‌رك هرفردنده شایع اولان حصه‌لر بر قسمنده جمع ایدلمش اولور. اوچ کشی بیننده مشترك اولان اوتوز قیونی اونر اونر اوچه تقسیم کبی . بوکا [قسمت جمع] دینلور .

یاخود بر عین مشترك تقسیم اولنوب هر جزئنده شایع اولان حصه‌لر بر قسمنده تعین ایدر. بر عرصه‌نك ایکی‌یه تقسیمی کبی، بوکا [قسمت تفریق وقسمت فرد] دینلور .

۱۱۱۶ ماده قسمت برجهتله افراز وبرجهتله مبادله‌در.

[مبادله] دینلوبده «بیعدر» دینلمامسی قسمتك منافعه دخی شامل اولدیغی ایچوندر . افراز ایله مبادله بیننده فرق واردر . شویله‌که : افراز عین حقی اخذ ایتمکدر مبادله ایسه حقنك عوضنی آلمقدر.

افراز تحقق ایتمك ایچون مفرزك قبل الافراز بولندیغی حال اوزره اصلی ومنافعی ایله باقی قالمسی لازمدر. حائط وحمام وقویی مثللو شیلرك

قابل قسمت اولماسی بوکا مبنیدرکه بونلرك تقسیمنده افراز معناسی بولنه‌ماز . مثلا حمام ایکی‌یه تقسیم اولندقده اصلی ومنافعی کماکان باقی قالماز . چونکه ارتق حمام اوله‌رق قوللانیله‌مز . ایشته مال مشترکك تقسیمی ایچون قابل قسمت اولمسی لزومی بوندن ناشیدر .

قسمت جمع شو وجهله‌درکه :

مثلا ایکی کیمسه بیننده مناصفةً مشترك اولان برکیله بغدایك هرحصه‌سنده هربرینك نصف حصه‌سی اولدیغی حالده مجموعی قسمت جمع قبیلندن اوله‌رق ایکی قسمه تقسیم ایله برقسمی برینه ودیکر قسمی دیکرینه ویرلدکده هربری کندوسنك نصف حصه‌سنی افراز و نصف دیکرینی آخرك نصف حصه‌سیله مبادله ایتمش اولور .

زیرا تقسیم اولنان حصه‌لرك نصفنی مشارکلر عین حقی اوله‌رق قبض ایده‌یورلر یعنی حصهٔ شایعه‌دن ربعی مقداری بالافراز تعین ایده‌یورونصف دیکرینی هرشریك مشارکنك حقی اولمق اوزره قبض ایده‌یور چونکه مجموعنده شریك ایدیلر مع مافیه شریکلرك ایکیسیده بر درجه‌ده دیکرینك حقنی قبض ایتدکلرندن تماثل وقوعبولیور وبوصورتله مبادله حاصل اولیور .

قسمت تفریق بووجهله‌درکه :

کذلك ایکی کشی بیننده مناصفةً مشترك اولان برعرصه‌نك هرجزئنده هربرینك نصف حصه‌سی اولدیغی حالده قسمت تفریق ایله ایکی‌یه تقسیم اولنه‌رق هربرینه برر قسمی ویرلدکده هربری کندی نصف حصه‌سنی افراز ونصف دیکرینی آخرك نصف حصه‌سیله مبادله ایلمش اولور .

١١١٧ ماده مثلیاتده افراز جهتی راجحدر .

هرنه‌قدر مثلیاتده دخی مبادله وار ایسه‌ده مثلیات صورتاً ومعناً یکدیکرینه مشابه اولوب فرق متفاوت اولمدیغندن افراز ایدن کیمسه کویا عین حقنی آلمش اولور .

بناءً عليه مثليات مشتركه‌ده متشارك اولانلردن هر بری دیکرینك غیابنده وآنك اذنی اولمقسزین کندی حصه‌سنی اخذ ایده‌بیلور .

چونکه بر کیمسه کندی حقنی استحصال ایچون شریکنك حضورینه واذننه احتیاجی یوقدر. وبرجنسدن اولان مثلیات مشترکه‌نك تقسیمنده مالیت ومنفعت جهتیله معادله ممکن وشریکلرك مقصودی متحد اولدیغندن بری حصه‌سنی المغله دیکرینك مقصودینی اخلال ایتمیه‌جکندن انکده رضاسی وار فرض اولنور.

فقط غائبك حصه‌سی کندوسنه تسلیم اولنمدقجه قسمت تمام اولماز. وقبل التسلیم غائبك حصه‌سی تلف اولسه مشارکنك قبض ایلمش اولدیغی حصه بینلرنده مشترك اولور .

یعنی قسمت اساساً صحیح اولور . لکن نفاذی وتمامیتی حصهٔ مفرزه‌نك شریك غائبه تسلیمنه منوطدر. زیرا قسمتده مبادله معناسی دخی بولندیغندن ومبادله‌ده ایسه تراخیٔ طرفین لازم ایدوکندن قبل التسلیم غائبك حصه‌سنك تلفی تقدیرنده حصهٔ باقیه مشترك اولور.

[غائبك حصه‌سی] جمله‌سی احترازیدر زیرا کندی حصه‌سنی اخذ ایدن شریك حاضرك حصه‌سی تلف اولسه قسمت منتقض اولماز چونکه کندیسی بالافراز اخذ ایتدیکی حق تلف اولمشدر،

§

بومادّه‌نك حکمی برجنسدن اولان ویا اجناس مختلفه‌دن اولوبده

يكديكرندن تفريق وتميز اولنه‌میه‌جق قدر مخلوط بولنسان مثلياته دائردر. اماقابل تفريق وتميز اولان اجناس مختلفه‌نك تقسيمنده شريكلرك مقصودى تخالف ايده‌جكنه مبنى مادهٔ آتيه‌نك حكمى جريان ايدر.

١١١٨ ماده قيمياتده مبادله جهتى راجحدر .

چونكه قيميات متفاوت اولديغندن افراز ايدن كيمسه كندى حقنك عينى آلمش فرض اولنه‌ماز.

[مبادله] دينلمسى تقسيم اولنان عينك منافعنه دخى شامل اولمق ايچوندر يوقسه اعيانك بوصورتله مبادله‌سى عادتا بيعدر .

مبادله ايسه تراضى ياخود حكم قاضى ايله اوله‌بيلور .

مبادله‌نك تراضى ايله اوله‌بيلمسى ظاهردر. فقط اجبار يعنى حكم قاضى ايله‌ده اوله‌بيلمسنه كلنجه: چونكه غيرك حقنى ايفادن امتناع ايدن كيمسه اوزرينه ايفاى حق ايچون اجبار اولنمق جائز ولازم اولديغى كبى اجباردن بشقه درلو استحصال اولنمسى قابل اولميان حق غيردن طولايى مبادله اوزرينه اجبار دخى جائزدر . نته‌كيم مشترى مشفوعك شفيعه تسليمنه اجبار اولنوب بوتسليم ايسه معاوضه ومبادله‌در. كذلك مديون دينى ايفا ايچون مالنك بيعنه اجبار اولنور .

بناءً عليه مثلياتدن اولميان اعيان مشتركه‌ده متشارك اولانلردن بريسى آخرك غيابنده وآنك اذنى اولمقسزين كندى حصه‌سنى اخذ ايده‌مز .

يعنى مثليات ايله قيميات بيننده افراز ومبادله جهتيله فرق بولنمسى امر تقسيمده دخى فرقى ايجاب ايدر.

١١١٩ ماده مكيلات و موزونات ايله جوز ويمورطه كبي عدديات متقاربه هپ مثلياتدر . فقط ال ايشي اولان اواني كبي اختلاف صنعت حسبيله مختلف ومتفاوت اولان موزونات قيميدر .

وبرده آرپه ايله قاريشيق بغداى كبي خلاف جنسيله يكديكردن تميز وتفريق اولنهميهجق صورتده مخلوط اولان مثلي قيمياتدندر .

ذرعيات دخي قيميدر . فقط بر جنس چوقه وفابريقه معمولاتي اولان بزلر كبي افرادى بيننده تفاوت اولميوبده ذراعي شوقدر غروشه ديو صاتيلان ذرعيات مثليدر .

حيوانات ايله قاون وقارپوز كبي افرادى بيننده قيمتجه تفاوت بولنان عدديات متفاوته قيمياتدندر .

يازمه كتابلر قيمي وباصمه كتابلر مثليدر .

فقط بر قسمى اعلا وديكر قسمى ادنا كاغد اوزرينه طبع اولنهرق مختلف بهالرله صاتيلان كتابلرك هر قسمى كندى افرادينك مثلي ايسهده بر قسمى ديكرينك مثلا اعلا كاغدليسي ادنا كاغدليسنك مثلي اولهماز .

مثليات وقيميات ١٤٥ ، ١٤٦ نجى مادەلردە تعريف اولنديغى حالدە بورادە تكرار ايدلمسى بعض امثلە ايراديلە توضيح واكمال ايچوندر .

١١٢٠ مادە قسمت جمع ايلە قسمت تفريقدن هر برى ايكى نوعە تقسيم اولنور . نوع اول قسمت رضا و نوع ثانى قسمت قضادر .

١١٢١ مادە قسمت رضا ؛ متقاسمينك يعنى ملك مشترك صاحبلرينك رضالريلە اجرا اولنان قسمتدركە بالتراضى بينلرندە تقسيم ايدرلر ياخود جملەسنك رضالريلە حاكم تقسيم ايلر .

١١٢٢ مادە قسمت قضا ؛ مقسوم لە اولانلردن يعنى ملك مشترك صاحبلرندن بعضيسنك طلبى اوزرينە قاضينك جبراً وحكماً تقسيميدر .

قبل القسمە شريكلرك كافەسى يكديكرينك حصەسنى استعمال ايلە انتفاع ايدەبيلور . چونكە حصۀ شايعە مال مشتركك هر جزئنە سارى وشامل اولديغندن بركيمسە كندى حقندن استفادە ايتمك ايچون شريكنك حصەسنى دخى استعمال ايتمسى ضروريدر . بناءً عليە طلب قسمت ايدن شريك كندى حصەسنك تعيينى ايلە شريكنك بو حصەدن انتفاعنى وكندوسنك دخى شريكنك حصەسنى استعمالدن تجرد وفراغتنى استدعا ايدەجكندن مال مشتركك تقسيمندە منفعت مقصودە

فوت اولماز ویاخود ١١٤٠ نجی ماده حکمنجه قسمتی طلب ایدن مال مشترکك قسم اعظمنه مالك اولور ایسه قاضینك جبراً تقسیم ایتمسی یعنی حصه‌لرك تعیینی ایله یکدیکرینك مداخله‌سنی منع ایلمسی اقتضا ایدر .

فصل ثانی

شرائط قسمت بیاننده‌در

١١٢٣ ماده مقسومك عین اولمسی شرطدر .

چونکه قسمت حصهٔ شایعه‌یی تعیین اولدیغندن مقسومك عین اولمسی اقتضا ایدر .

بناءً علیه دین مشترکك قبل‌القبض تقسیمی صحیح اولماز .

زیرا قبل‌القبض دین ذمتده ثابت وصف اولوب اوصاف امور حسیه‌دن اولمدیغندن تقسیمی قبول ایتمز .

مثلا متوفانك متعدد کمسنه‌لر ذمتنده آله‌جغی اولوب‌ده فلانده اولان آله‌جغی فلان وارثك وفلانده اولان آله‌جغی فلان وارثك اولمق اوزره تقسیم اولنمسی صحیح اولماز. وبوصورتده‌وارثلردن بری نه تحصیل ایدر ایسه وارث دیکر اکا مشارك اولور . « باب اولك فصل ثالثنه باق »

مع‌مافیه دین قبض ایله تعین ایده‌جکندن بعدالقبض تقسیمی جائز اولمقله [قبل‌القبض] قیدی احترازیدر بناءً علیه مثال‌مذکورده بیان قلنان آله‌جق تحصیل اولندقدن صکره بین‌الورثه تقسیمی جائزدر .

١١٢٤ ماده حصه‌لر تمییز وافراز اولنمدقجه قسمت صحیح اولماز .

زيرا ركن قسمت اولان فعل تميز وافراز بولنماز .

مثلا مشترك بر بيغين بغداى صاحبلرندن برى ديكرينه «سن بيغنك شو طرفنى آل بوطرفى بنم اولسون» ديسه تقسيم اولنمش اولماز.

چونكه بغداى مال ربا اولديغندن كيل ايله تقسيم اولنوب مجازفةً تقسيم اولنه‌ماز. وحصه‌لرك متساوى يعنى مقدار شركته كوره اولمسى لازمدر .

١١٢٥ ماده مقسوم حين قسمتده مشاركلرك ملكى اولمق شرطدر .

مشاركلرك ملكى اولمديغى تقديرده بشقه‌سنك ملكنى تقسيم ايتمش اولورلر بر كيمسه‌نك ملكنده انك اذنى اولمقسزين تصرف ايتمك باطلدر .

بناءً عليه بعدالقسمه مقسومك مجموعنه برى مستحق چيقسه قسمت باطل اولور .

اما شفيع چيقسه قسمت باطل اولماز ويره‌جكى بدل حصص مقسوم نسبتنده بين الشركا اخذ اولنور .

وكذا مقسومك نصف وثلث كبى بر جزؤ شايعنه مستحق چيقسه قسمت باطل اولوب مقسومك تكرار تقسيمى لازم كلور .

قسمت حالى اوزره ابقا ايدلسه مستحقك حصه‌سى متفرق اوله‌رق قيمتدن دوشه‌جكندن متضرر اولور ضرر ايسه واجب الازاله‌در .

كذلك برحصه‌نك مجموعنه مستحق چيقسه قسمت باطل اولوب حصهٔ باقيه حصه‌دارلر بيننده مشترك اولور .

قسمت باطل اولمسه حصهٔ مستحقه‌نك اصابت ايتمش اولديغي شريك متضرر اولور . وافراز معناسی تحقق ايتمز . چونكه قسمت حصهٔ شايعه‌يي تعيين اولوب بوده افراز ايله حاصل اوله‌جغي جهتله حصهٔ مفرزه‌نك مستحق طرفندن ضبط ايدلمسيله معناى قسمت فوت اوله‌جغندن تقسيم ايدلمامش كبي اوله‌رق او حصه كندوسنه اصابت ايتمش اولان شريك حصص سائره‌يه رجوع ايله استيفاى حق ايتمك لازم كلوركه بوده قسمتك بطلانيله يكيدن تقسيمه متوقفدر .

فقط شريك ديكر كندوسنه اصابت ايدن مقدارى صاتمش ايسه قيمتندن شريكنك سبب مذكوردن طولايي حصه‌سنه اصابت ايدن مقدارى ويرر يعني بيع فسخ اولنميوب اصلك ايفاسى قابل اولمديغي حالده بدلى ايفا اولنور قاعده‌سنه توفيقاً ضررى ازاله ايديلور .

واكر يالكز بر حصه‌نك برمقدار معينه ياخود بر جزؤ شايعنه مستحق چيقسه اول حصه صاحبي مخيردر . ديلرسه قسمتي فسخ ايدر .

چونكه حصه‌سى نقصان بوله‌رق عيبلانمشدر . انجق قسمتى فسخ ايده‌بيلمسى ايچون ديكر حصه‌داريدنده كى حصه‌يي صاتمامش اولمق لازمدر . اكر صاتمش ايسه مستحق عليه اولان حصه‌دار يدنده باقي قالان حصه ديكر حصه‌دارك صاتديغي حصه‌نك قيمتنه ضم اولنه‌رق مجموعى حصه‌لرينه كوره تقسيم اولنور .

ودیلرسه فسخ ایتمیوب مقدار نقصانیله دیکر حصه‌داره رجوع ایدر .

بوکا « خیار استحقاق » دینور . کتاب‌البیوعده خیار عیب فصلنك ذیلنده بیان قلندیغی اوزره خیاراستحقاق بیعی ابطال ایتمیوب فقط مشتری ایچون مخیرلکی موجب اولدیغنه وقسمتده مبادله اولمغله بیع حکمنده بولندیغنه بناءً بروجه محرر یالکز برحصه‌نك برمقدار معیننه ویا برجزؤ شایعنه مستحق چیقدقده‌قسمت صحیح اولور ایسه‌ده لازم اولمیوب حصهٔ مزبوره صاحبی ایچون خیاری موجب اولور . چونکه بوصورتده مقدار مستحقك ماعداسی مفرز اوله‌رق حالی اوزره باقی قاله‌جغندن افراز معناسی بالکلیه زائل اولماز . مع مافیه قسمتدن مقصود اولدیغی وجهله هرکسك ملکی تعین ایدرك منفعت خصوصیه‌نك تمام حصولی قابل اوله‌مدیغندن خیار استحقاق ثابت اولیور .

مثلا یوز آلتمش آرشون برعرصه مناصفةً ایکی‌یه تقسیم اولندقدن صکره بر حصه‌نك نصفنه بری مستحق چیقسه اول حصه صاحبی دیلرسه قسمتی فسخ ایدر ودیلرسه حصه‌سنك ربعیله مشارکنه رجوع ایدر. یعنی انك حصه‌سندن یکرمی آرشون محلی آلور. وهرحصه‌نك برر مقدار معیننه مستحق چیقدیغی تقدیرده اکر مساوات اوزره ایسه قسمت فسخ اولنماز .

زیرا شریکلردن برنده فضله بر شی قالمیور ومستحق متضرر اولمیور بناءً علیه فسخی موجب سبب یوقدر .

واکر برینککی آز وبرینککی چوق ایسه انجق مقدار زیاده‌یه اعتبار اولنور. ویالکز برینك حصه‌سندن برمقدار معینه مستحق چیقمش کبی اولور وزیاده کیمك حصه‌سنه اصابت ایتمش ایسه بروجه بالا مخیر اولوب دیلرسه قسمتی فسخ ایدر ودیلرسه مقدار نقصانیله مشارکنه رجوع ایلر .

مثلا برينك حصه‌سندن التى وديكرينك حصه‌سندن دورت آرشون محله مستحق چيقسه التى آرشون محلنه مستحق چيقمش اولان كيمسه بر آرشون ايچون ديكر شريكنه مراجعت ايدر وبر آرشون ايچون نقصان قيمت آلديغى حالده كويا هر ايكيسنك حصه‌سندن شر آرشون محله مستحق ظهور ايتمش كبى اولور . صور محرره امام اعظم رحمة الله عليهك اجتهادى وجهله يازلمشدر. امام ابويوسف رحمة الله عليه مستحقك حقندن طولايى قسمت فسخ اولنورديمشدر.

١١٢٦ ماده قسمت فضولى؛ قولاً ياخود فعلاً اجازته موقوف اولور.

مثلا برى‌مال مشتركى خود بخود تقسيم ايتسه جائز ونافذ اولماز . فقط صاحبلرى يك اعلا ديو قولاً اجازت ويرسه ياخود حصهٔ مفرزه‌لرنده تصرف ملاك ايله يعنى بيع وايجار كبى تملكك لوازمندن اولان بر وجهله تصرف ايتسه‌لر قسمت صحيح ونافذ اولور .

مال صاحبلرينك [يك اعلا] ديملرى صراحةً و [تملكك لوازمندن اولان بروجهله تصرف] ايتملرى دلالةً اذن اولديغنه اجازت لاحقه وكالت سابقه حكمنده بولنديغنه بناءً قاسم فضولى مال صاحبلرى طرفندن وكالةً تقسيم ايتمش اوله‌جغندن قسمت صحيح ونافذ اولور . بو بابده قاعده شودر: كندوسندن توكيل صحيح اولان عقودك فضولى اجراسى صحيح اولوب انجق نفاذى اجازته موقوفدر . قسمت دخى بونوع عقوددندر .

§

فضولينك نه ديمك اولديغى ١١٢ نجى وبيع فضولينك نفاذو حكمى ٣٧ نجى ماده‌لرده بيان قلندى. قسمتده مبادله اولديغى جهتله برنوع

بيع اولديغندن مذكور ٣٧٨ نجی ماده وشرحنده ايضاح اولنديغی وجهله اجازتك صحتی ايچون مال مقسومك ومتقاسمينك ومال صاحبنك موجود وقائم اولمسی شرطدر .

فقط قسمتك فسخی ايچون متقاسمينك قيامنه حاجت اولميوب انلرك ارتحاليله مال مقسوم وارثلرينه انتقال ايتمش اولسه بيله مال صاحبی قسمتی فسخ ايده‌بيلور وفسخ ايتدكدن صكره اجازت ويرسه حكمی اولماز .

١١٢٧ ماده قسمتك عادلانه اولمسی يعنی حصه‌لر استحقاقلرينه كوره تعديل اولنه‌رق بريسنده نقصان فاحش اولمامسی لازمدر .

بناءً عليه قسمتده غبن فاحش دعواسی استماع اولنور .
قسمت مطلق اوله‌رق ذكر ايدلمش اولمسنه نظراً كرك رضاءً وكرك قضاءً تقسيم ايدلمش اولسون حكماً مساويدر .
برده [غبن فاحش] مطلق اوله‌رق ذكر ايدلديكندن قيد مذكور كرك قيمتيله اولسون وكرك احد طرفينك حصه‌سی من جهة الذرع ويا من جهة الوزن وياخود من جهة العدد آخرك حصه‌سندن زياده بولنسون جمله‌سنه شامل اولور . انجق قسمتده غبن فاحش اولديغی ثابت اولمليدر .
فقط مقسوم له اولانلر استيفای حق ايلدكلرينی اقرار ايتدكدن صكره غبن فاحش دعواسی ايدرلرسه استماع اولنماز .
زيرا هر كيم كندی طرفندن تمام اولان شیء نقض ايتمكه سعی

ایدر ایسه سعیی مردوددر . برده استیفای حق ایتدیکنی اقراردن صکره غبن فاحش دعواسی تناقضدر ١٦٤٧ نجی ماده حکمنجه تناقض ملکیت دعواسنه مانع اولور. لکن مدعی دیکر شریکنک غصب طریقیله کندی حصه‌سندن فضله آلدیغنه مؤخراً واقف اولدیغنی بیان وادعا ایدر ایسه دعواسی استماع اولنور چونکه متناقض کورینان ایکی کلامك توفیقی ممکن اولوبده مدعی دخی توفیق ایدر ایسه تناقضك مرتفع اوله‌جغی ١٦٥٧ نجی ماده‌ده مصرحدر .

کذلك مقسوم‌له اقرار مذکوردن صکره غبن فاحش دعواسی ایتمیوبده غصب ادعاسنده بولنور ایسه ینه استماع اولنور .

مثلا شریکلردن بری دیکری حقنده «بعدالتقسیم بندن مقسوملك معین اولان بر قسمنی غصب ایلدی» دیو دعوی ایتسه دعواسی مسموعدر.

§

٣٥٦ نجی ماده حکمنجه بیعده بلا تغریر غبن فاحش دعواسی استماع اولنمدیغی حالده برنوع بیع اولان قسمتده استماع اولنمسنك سببی شودرکه: قسمت یا حاکمك حکمی ویا طرفینك رضاسی ایله اولور . قضا ایله تقسیم اولنمش ایسه عدله مقرون اولمسی لازمدر قسمتده غبن فاحش اولنجه عدله مقرون اولەمز . رضا ایله تقسیم اولنمش ایسه ینه غبن فاحش دعواسی استماع اولنور. چونکه قسمتك شروط اساسیه‌سندن بری وباشلیجه‌سی معادله‌در معادله بولنمیان قسمتك فسخی جائز اولمغله دعواسی مسموعدر. بیعده معادله شرط اولمدیغندن بلا تغریر غبن دعواسی استماع اولنماز .

مع‌مافیه فقهادن بعضیلری مبادله دخی مبایعه دیمك اولدیغندن بحثله قسمت رضاده بلا تغریر غبن‌فاحش دعواسنك مسموع اولمامسی

رأينده بولنمش ايسه‌ده جواز استماعی حقنده‌كی قول فقها راجح اولمسنه واشبو ١١٢٧ نجی ماده‌ده مطلق اوله‌رق ذكر ايدلمسنه نظراً قسمت قضا ورضاده بلا تغرير غبن فاحش دعواسی مسموع اولور . وغبن تحقق ايتديكی حالده ١١٦٠ نجی ماده موجبنجه قسمت فسخ ايديلور .

§

قسمتده اوچ درلو دعوی اقامه ايديله‌بيلور . برنجيسی : غبن فاحش دعواسيدر كه آنفاً بيان قلندی .

ايكنجيسی : قسمت ايله واجب اولان مقدارده سهو وغلط وقوعی دعواسيدر . مثلا مقسوم لهلردن بری فلان حصه حين قسمتده كندوسنه اصابت ايتمش ايكن سهواً فلان حصه‌داره تسليم ايدلدی ديو دعوی ايدوب‌ده ديكری تصديق ايلر وياخود انكارينه مقابل مدعی اثبات ايدر ايسه موجبنجه حكم اولنور . ايكيسيده اقامهٔ بينه ايتدكلری حالده مدعينك بينه‌سی ترجيح اولنور . چونكه مدعی خارج اولديغندن وخارج بينه‌سی مرجح ايدوكندن ذی اليد ديمك اولان ديكر حصه‌دارك بينه‌سی اوزرينه ترجيح اولنور .

مدعی اثبات مدعا ايده‌مز ايسه‌سوز مع اليمين منكر كدر . بووجهله مدعی عليهم اولان شركايه يمين توجه ايدر ايسه بونلردن هر قنغيسی يميندن نكول ايدرسه مدعی ايله نا كلك حصه‌لری بالجمله شركانك حصه‌لرينه كوره تكرار تقسيم اولنور . زيرا نكول خاصهٔ نا كل حقنده حجتدر . ١٧٤٢ ، ١٨٢٠ نجی ماده‌لره نظر اولنه

اوچنجيسی : حصه‌نك عدم تسليمی دعواسيدر . مثلا متقاسميندن بری « مقسومك بورادن شورايه قدری بكا اصابت ايتديكی حالده شريكم بكا تسليم ايتمدی » ديو ادعا وشريكی تكذيب ايتدكده تخالف ايله قسمت فسخ ايديلور .

§

مادهٔ مشروحه‌ده واقع [غبن فاحش] قیدی احترازیدر . غبن یسیر دعواسی مسموع اولماز . چونکه ۳۵۷ نجی ماده شرحنده‌بیان قلندیغی اوزره غبن یسیردن تحرز ممکن اولمامغله عادةً معفودر .

۱۱۲۸ ماده قسمت رضاده متقاسمیندن هربرینك رضاسی شرطدر . بناءً علیه بریسی غائب اولسه قسمت رضا صحیح اولماز .

یعنی غائبك رضاسنه موقوف اولوب فی‌الحال نافذ ولازم اولماز . یوقسه فاسد اولور دیمك دکلدر .

وایچلرنده صغیر وار ایسه ولیسی یاخود وصیسی آنك مقامنه قائم اولور .

قسمتده افراز و مبادله معنالری بولنمغله برنوع بیع اولدیغی جهتله ترکه مالنی صاتمغه مقتدر اولان ولی و وصیلر صبی طرفندن ترکه‌یی تقسیمه دخی مقتدر اولورلر . لکن ترکه مالنی صاتمغه مقتدر اولمیانلر تقسیمه دخی مقتدر اوله‌مزلر .

واکر ولیسی یاخود وصیسی یوق ایسه حاکمك امرینه موقوف اولور وحاکم طرفندن بروصی نصب اولنه‌رق آنك معرفتیله تقسیم اولنور .

۹۷٤ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره حاکمك ولایت‌عامه‌سی حسبیله اموال صغاری تصرفه وطرفندن وصی نصبنه صلاحیتی واردر .

مثليات مشتركه‌ده متشارك اولانلردن هر بری دیکرینك غیابنده و آنك اذنی اولمقسزین کندی حصه‌سنی اخذ ایده‌بیله‌جکی ١١١٧ نجی ماده‌ده محرر اولمغله مادهٔ مذکوره احکامی بو ماده‌یی تقیید وتخصیص ایدر.

١١٢٩ ماده قسمت قضاده طلب شرطدر . حصه‌دار- لردن بریسی طرفندن اولسون طلب واقع اولمدقجه حاکم طرفندن جبراً قسمت صحیح اولماز

اسبابی ١١٢٩ نجی ماده‌ده مصرحدر .

بناءً علیه متشارکلر حاکمه بالمراجعه مال مشترکك تقسیمنی طلب ایتدکلرنده نظر اولنور .

مقسوم اکر منقولاتدن ایسه هرحالده تقسیم اولنور یعنی کرك ارث سببیله وکرك شرا وهبه کبی برسببله مشترك اولدیغی بیان وادعا اولنسون چونکه منقولات سریع الهلاك اولوب تقسیمنده ولوکه ورثه طرفندن وفات ایتدی دنیلان مورثلرینك حیاتده اولدیغی بالآخره ثابت اولسون مال موروث مقسوماً ورثه‌نك قبض ضمان ایله یدلرینه کچمش اوله‌جغی جهتله مورثلری متضرر اولمیه‌جغندن تقسیمی جائزدر.

واکر مقسوم عقار ایسه حصه‌دارلر اشترا و اتهاب کبی برسببله تملك ایتدکلرینی یاخود سبب تملکی بیان ایتمکسزین ملکلری اولدیغنی ادعا ایتدکلری تقدیرده ینه تقسیم اولنور .

اما حصه دارلر مذکور عقار ارثاً کندولرینه انتقال ایتدیکندن بحثله تقسیمنی طلب ایدرلر ایسه امام اعظم حضرتلرینك مفتابه اولان قولنه کوره مورثلرینك وقوع وفاتی وعدد ورثه‌یی وجهت وراثتلرینی

وعقار مزبور مورثلرينك حياتنده ملكى اولەرق كندولرينه موروث اولديغنى وذى اليد اولدقلرينى اثبات ايتمك لازمدر .

چونكه عقار منقولات كبى سريع الهلاك اولمديغندن تقسيمنده استعجاله سبب وضرورت اولماديغى كبى قبل القسمه تركەدن مورث متوفانك دينى قضا ووصاياسى تنفيذ واجرا اولنه جغندن ميتك حقى باقى ودائمدر حال بوكه بعدالقسمه بوحق منقطع اولور بناءً عليه قسمت تركه ميت اوزرينه حكم وقضا اولديغندن ورثەنك حجت قاصره اولان اقرارلرى ايله حكم وقضا اولنه ميوب بينه يه احتياج دركاردر . زيرا اقرار غيره سرايت ايتمز .

امامين حضراتى ورثەنك ذى اليد اولملرى تقسيمنى طلب ايتدكلرى عقارك ملك موروثلرى اولديغنه وبينلرنده خلاف ونزاع اولمقسزين اقرار ايتملرى دخى صدق افادەلرينه دليل اولديغى بيان ايله مورثلرينك وفات ايتمش اولديغنى وعدد ورثەيى بينه ايله اثباتنه حاجت اولمقسزين طلب وافادهٔ واقعەلرينه بناءً قسمتك جوازى رأينده بولنمشلردر .

§

ايكى كيمسه شو عقار يد تصرفمزدەدر ديوبده ملكلرى اولديغنى بيان وادعا ايتمكسزين تقسيمنى طلب ايلسەلر تقسيم اولنماز . چونكه مذكور عقارك انلرك يدندەبولنمسى اجاره ويا اعارەطريقيله اولەبيلور. بو صورتده وقوعبولەجق قسمت حفظ اولور عقار ايسه بنفسه محفوظدر .

§

ورثەدن برى غائب اولديغى حالده قسمت قضا جائزميدر ؟

ورثەدن اقلى ايكيسى حاضر وعقار موروث يدلرنده اولوب ديكرلرى غائب اولديغى تقديرده حاضر اولانلردن برى ديكرينك

مواجهه‌سنده حضرت امامك بالاده بيان اولنان قولی وجهله اثبات مدعا ايدر ايسه موجبنجه حكم وقضا وتقسيم اولنور وغائبك حصه‌سنی قبض ايچون قيم يعنی وكيل نصب اولنه‌رق حصه‌سی اكا تسليم ايديلور. ورثه‌دن ايكيسی حاضر اولميوب يالكز بريسی بولنسه ديكرلری غائب اولسه استماع بينه ايله حكم وقضا ايچون خصم بولنميه‌جغندن تقسيم اولنه‌مز .

فقط بر وارث ايله برده موصی له بولنسه تقسيم جائزدر چونكه بونلر يكديكرينه قارشو خصم اوله‌بيلورلر .

ايكی وارثك ياخود بر وارث وبر موصی لهك هر ايكيسنك بالغ اولملری شرط دكلدر . برينك بالغ وديكرينك صغير اولمسنده بأس يوقدر انجق مقسوم بالغك يدنده بولنمق لازمدر . صغيرك ولی ويا وصيسی اولمديغی حالده حاكم طرفندن بر وصی نصب اولنه‌رق انك حضورنده قسمت اجرا قلنور .

كذلك ورثه‌دن بری حاضر وعقار موروث يدنده اولوبده ديكرلری غائب اولسه خصم اوله‌جق كيمسه بولنميه‌جغندن تقسيم اولنه‌مز.

فقط مشاركلر عقار مشتركه ارثك غيری برسببله مثلا بالمبايعه مالك اولدقلرينی بيان ايله تقسيمنی طلب ايتدكلرنده بری ديكرينه خصم اوله‌ميه‌جغندن جمله‌سی حاضر اولمدقچه تقسيمی جائز دكلدر .

اخطار

احكام محرره ملك عقاره مخصوص ومنحصردر. اجارتينلو ومقاطعه‌لو مسقفات ايله اراضیٔ اميريه وموقوفه‌ده متصرفلری مستأجر اولدقلرندن يكديكرينه خصم اوله‌ميه‌جقلری جهتله جمله‌سی حاضر ومتولیٔ وقف ويا طاپو مأمورينك اذنی لاحق اولمدقچه تقسيم اولنه‌مز .

١١٣٠ ماده حصه‌دارلردن بعضیسی قسمت ایستیوبده بعضیسی امتناع ایتدیکی تقدیرده فصل ثالث وفصل رابعده بیان اولنه‌جغی وجهله مال مشترك اکر قابل قسمت ایسه حاکم آنی جبراً تقسیم ایلر. دکل ایسه تقسیم ایلمز .

بوماده‌دن اکلاشلدیغی اوزره قسمت قضا ایله قسمت رضا بیننده فرق واردر یعنی قسمت قضاده مال مشترکك قابل قسمت اولمسی شرطدر . قسمت‌رضاده بویله برشرطه لزوم یوقدر. چونکه‌شریکلر رضالریله کندی ماللرینی ایستدکلری کبی تقسیم ایده‌بیلورلر .

قسمت برجهتله مبادله اولدیغندن هیچ برکیمسه مالنی بیعه جبر اولنه‌میه‌جغی کبی شریکلرك دخی قسمته جبر اولنه‌مامسی لازم کلور ایسه‌ده قسمت‌من جهة افراز اولمغله تقسیمنی‌طلب ایدن‌شریك منفعت مخصوصه‌سنك تمام واستقلالنی ایستیه‌جکنه وقابل قسمت اولان مالك تقسیمنده دیکر شریك‌ایچون ضرر ملحوظ‌اولمدیغنه بناءً مال‌مشترکك تقسیمی حاکم اوزرینه واجب اولور . انجق حاکم بهمه‌حال بالذات تقسیمه مجبور اولمیوب دیلرسه قسامه حوالهٔ کیفیت ایلر .

§

قسامك عادل وامین وکیفیت قسمته عالم اولمسی شرطدر .

زیرا قسمت عمل قضادن اولمغله قسامك سوزی شایان اعتماد وکندوسی اجرای قسمته مقتدر اولمق ایجاب ایدرکه بونلرده شرائط مذکوره‌نك وجودیله تحقق ایدر .

١١٣١ ماده قابل قسمت؛ تقسیمه صالح اولان مال

مشترکدر . شویله که اول مالدن مقصود اولان منفعت قسمت ایله فوت اولمیه .

یعنی قسمت ایله شرکا کالاول منتفع اولور ایسه اول مال قابل قسمت اولدیغی کبی اکثر حصه صاحبی منتفع اولور ایسه ۱۱۴۰ نجی ماده حکمنجه ینه قابل قسمتدر .

فصل ثالث

قسمت جمع بیانندهدر

۱۱۳۲ ماده متحدالجنس اولان اعیان مشترکهده قسمت قضا جاری اولور .

یعنی مشارکلردن بالکز بعضیسنك طلبی اوزرینه حاکم انلری حکماً تقسیم ایلر. کرك مثلیاتدن اولسون وکرك قیمیاتدن اولسون .

حیوانات وعروض کبی قیمیاتده ۱۱۱۸ نجی مادهده ذکر اولندیغی اوزره مبادله جهتی راجح وغالب اولدیغنه ومبادلهده ایسه تراضی طرفین لازم ایدوکنه نظراً لایق اولان قیمیات مذکورهده قسمته جبر اولنمامق ایدیسهده قسمتده افراز جهتی دخی بولندیغندن زیرده محرر ایکی مادهده بیان قلنان اسبابه بناءً یالکز جنس واحددن اولان اعیان مشترکهده قسمت قضانك جریانی تجویز اولنمشدر. کرك مثلی وکرك قیمی اولسون. اما مختلف الجنس اولان اعیان مشترکهده قسمت قضا جریان ایتمیهجکندن ۱۱۳۵ [متحدالجنس] قیدی احترازیدر.

۱۱۳۳ ماده متحدالجنس اولان مثلیاتك افرادی بیننده

« معتدبه » فرق وتفـاوت اولمديغندن قسمتى مشـاركاردن هيچ برينه مضر اولمدقدن بشقه هر برى حقنى آلمش وهر برينك تماميت ملكى حصوله كلمش اولور .

نته كيم ايكى كشى بيننده مشترك اولان برمقدار بغداى حصه لرينه كوره تقسيم اولندقده هر برى حقنى اسـتيفا ايدرك حصه سـنه اصابت ايدن بغدايه مستقلاً مالك اولور .

شوقدر درهم التون كليچه وبوقدر قيـه كموش يا باقر ويا تيمور كليچه وبر جنسـدن اولان شوقدر پاستال چوقه وبوقدر طوب بز وشوقدر عدد يمورطه دخى بوقبيلدندر .

١١٣٤ ماده متحدالجنس اولان قيمياتك افرادى بيننده فرق وتفـاوت وار ايسـه ده پك جزئى اولمق حسبيله يوق حكمنده اولديغندن بونلر دخى بروجه بالا قابل قسـمت عد اولنمشدر .

چونكه جنسك اتحادنده ماليت ومنفعتنده معادله ومساواته رعايت ممكن اولور . وبونلرده قسمت قضـانك جريانى ١١١٦ نجى ماده ده ذكر اولنديغى اوزره قسـمتده افراز بولنديغنـه مبنى دركه بونلرك تقسيمنى طلب ايدن حصه سيله يالكز كندوسى انتفاع ايدرك شريكنك انتفاعنك منع ايدلمسنى حاكمدن طلب ايده يور ديمكدر .

مثلا ايكى كشى بيننده مشـترك اولان بش يوز قيون حصه لرينه كوره ايكى يه تقسيم اولندقده هر برى حقنى عينيله آلمش كبى اولور . شو قدر يوز دوه وبوقدر يوز اينك دخى بوقبيلدندر .

١١٣٥ ماده اجناس مختلفه‌ده یعنی مختلف‌الجنس اولان اعیان مشترکه‌ده قسمت قضا جاری اولماز. کرک مثلیاتدن اولسون وکرك قیمیاتدن اولسون. یعنی مشارکلردن یالکز برینك طلبی اوزرینه حاکم آنلری جبراً قسمت جمع ایله تقسیم ایده‌مز.

اجناس مختلفه‌ده اختلاط اولمدیغی جهتله قسمت تمییز اولمیوب معاوضه اولور. حال بوکه حاکمك قسمته اجباره ولایتی قسمتده تمییز بولندیغی تقدیرده ثابت اولوب یوقسه معاوضه صرفه‌ده جاری دکلدر.

مثلا حصه‌دارلردن برینه شوقدر کیله بغدای واکا مقابل دیکرینه بوقدر کیله آرپه یاخود برینه شوقدر قیون واکا مقابل دیکرینه بوقدر دوه یا اینك وبرینه برقلیج ودیکرینه براکر طاقمی وبرینه برقوناق ودیکرینه بردکان یا برچفتلك اعطاسیله قسمت قضا جائز اولماز.

چونکه مشارکلرك مقصدلری مختلفدر اختلاف مقاصدایله مبادله متعذر اولور.

اما کندولری راضی اولدقلری حالده وجه مشروح اوزره قسمت رضا جائز اولور.

١١٣٦ ماده اختلاف صنعت حسبیله مختلف اولان اوانی ولوکه بر جنس معدندن مصنوع اولسه بیله مختلف الجنس عد اولنور.

[اوانی] الفك فتحیله قرائت اولنوب کسریله اوقونان انانك

قعیدر وکوکم ، ابریق ، تجزه کبی قاب وظرف معناسنه‌در . بونلر
جنسیدن مثلا باقردن معمول اولسه‌لربیله عندالفقها اجناس مختلفه‌دن
عد اولنور .

زیرا صنعتك اختلافیله جنس دخی مختلف اولور ۱٤٦۹ جنسك
نه دیمك اولدیغی وفقهانك بوبابده‌کی مقصدی ۱٤۰ نجی ماده ایله
شرحنده بیان قلنمشیدی اشبو ماده‌ایله مواد تالیه‌ده ایضاح اولنیور.

ماده ۱۱۳۷ حلیات وبیوك اینجو وجواهر دخی مختلف الجنس اولان اعیاندندر.

[حلیات] حانك ضمی ولامك و یانك تشدیدیله اوقنوب حانك
فتحی ولامك کسریله اولان حلینك جمعیدر وقادینلرك زینت ایچون
طاقندقلری التون وکموش وسائره‌یه دینلور .

[جواهر] فتح جیم‌ایله قرائت اولنه‌رق جوهرك جمعیدرکه الماس
وامثالی شیلر دیمکدر .

حلیات وبیوك اینجو وجواهرك ماهیتی متحد ایسه‌ده افرادی
بیننده تفاوت کثیر بولندیغندن وعندالفقها مقصدك اختلافیله جنس
دخی مختلف اوله‌جغندن ۱٤٦۹ قابل قسمت اولمامقده مختلف الجنس
اعیان کبیدر بناءً علیه ایکی کیمسه‌نك مشترکاً مالك اولدیغی ایکی بیوك
اینجو ویا الماس قسمت جمع ایله حکماً تقسیم اولنه‌ماز .

اما افرادی بیننده قیمتجه تفاوت اولمیان اوفق اینجولر
وصانی طاشی دنیلان خرده الماسلر کبی جواهر صغیره
متحدالجنس عد اولنور .

بونلرك بيننده معتدبه فرق اولمدیغی جهتله اختلاف مقصد[illegible]
تضمن ایده‌میه‌جکندن مختلف‌الجنس عد اولنماز .

۱۱۳۸ ماده متعدد قوناقلر و دکانلر و چفتلکلر دخی
مختلف‌الجنس اولوب قسمت جمع ایله تقسیم اولنمازلر .

قوناقلر مختلف شهرلرده ایسه بونلرده قسمت قضا بالاتفاق جا[ئز]
دکلدر . فقط برشهرده کائن ایسه‌لر امام اعظم حضرتلرینه کور[ه]
ینه قسمت قضا جاری اولماز ایسه‌ده امامین حضراتنه کوره بوتقدیرد[ه]
اجرای قسمت رأی حاکمه محول اولوب حاکم فائده‌لو کورر ایسه
قسمت جمع ایله تقسیم ایلر. کورمز ایسه تقسیم ایلمز. مادهٔ مزبوره‌د[ه]
صورت مطلقه‌ده محرر اولمسنه نظراً حضرت امامك قولی اختیا[ر]
اولنمشدر .

مثلا متعدد قوناقلردن بری مشارکلردن برینه‌ودیکری دیکرینه اعطا ایله قسم[ت]
قضا جائز اولمیوب بونلرك هر بری بروجه آتی قسمت تفریق ایله تق[سیم]
اولنه‌بیلور .

فصل رابع

قسمت تفریق بیانند‌ه‌در

۱۱۳۹ ماده برعین مشترکك تفریق وتبعیضی صاحبلر[ی]
ندن هیچ برینه مضر دکل ایسه قابل قسمتدر .

مثلا برعرصه تقسیم اولندقده هر قسمنده ابنیه یاپیلور وآغاج دیکلور و قو[یو]
قازیلور بوجهتله عرصه‌دن مقصود اولان منفعت باقی اولور .

كذلك برقوناغك سلاملق وحرمدائره‌لری بشقه‌بشقه برر منزل اولمق‌اوزره تفریق وتقسیم اولندقده قوناقدن مقصود اولان سکنی منفعتی فوت اولماز ومشارکلردن هربری مستقلاً برمنزل صاحبی اولور .

بناءً علیه کرك عرصه وکرك قوناقده قسمت قضا جاری اولور یعنی صاحبلرندن بری قسمت استیوبده دیکری امتناع ایلسه حاکم انلری جبراً تقسیم ایلر .

زیرا قسمت تکمیل منفعت مقصدیله طلب اولنه جغندن اجراسی حاکم اوزرینه واجب اولور. چونکه حکام مستحقه حقنی ایصال وظلمی دفعه مأمور ومجبوردر .

١١٤٠ ماده برعین مشترکك تفریق وتبعیضی صاحبلرندن برینه نافع و دیکرینه مضر یعنی منفعت مقصوده‌سنی مفوت اولوبده نفعی اولان کیمسه قسمت ایسترایسه کذلك حاکم آنی حکماً تقسیم ایلر .

حاکم حکماً تقسیم ایدهمسه مال مشترکك علی حاله قالمسی ایجاب ایدر . بوصورت مال مشترکك تفریق وتبعیضندن منتفع اوله‌جق شریك ایچون ضرر اشددر . هرنه قدر مال مشترکك جبراً تقسیمی شریك دیکر ایچون دخی موجب ضرر ایسه‌ده آتیده‌کی مثالدن اکلاشیله‌جغی اوزره حصه‌سی آز اولدیغندن دیکر شریکه نسبتله ضرر اخفدر. بویله ایکی ضرر اجتماع ایتدکده اخفی ارتکاب ایله اعظمنك چاره‌سنه باقلمسی قواعد کلیه اقتضاسندندر .

مثلا مشترك برخانه‌ده متشارك اولانلردن برینك حصه‌سی آز اولوبده بعدالتقسیم آنده سکنی ایله انتفاع اولنه‌میه‌جق اولدیغی حالده حصه‌سی چوق اولان مشارکی قسمت ایسترایسه حاکم آنی قضاءً تقسیم ایلر .

يعنی شریکلردن تقسیمده نفعی اولان ایله مضرتی اولانك طلبی تزاحم ایتسه نزد حاکمده نفعی اولانك طلبی ترجیح اولنور .

بوصورتده مشترك برخانه‌نك درت حصه‌سندن برینه مالك اولان قسمتی طلب ایدوبده اوچ حصه‌سنه مالك اولان راضی اولمسه بونك حقنده ضرر تعین ایده‌جکندن مذکور خانه قسمت قضا ایله تقسیم اولنماز .

فقهادن بعضیلری بومسئله‌نك عکسنی التزام ایدرك حصه‌سی چوق اولان حصه‌سی آز اولان کبی متضرر اولمیور تقسیمدن نه ایچون اجتناب ایده‌یور. اصل متضرر اولان حصه‌سی آز بولناندر بوده طلبیله ضرره متحمل اولیور دیمشلردر. بعض فقهادخی متشارکلرك هرقنغیسی طلب ایدر ایسه تقسیم اولنمق لازم کله‌جکی رأینده بولنمشلردر. واقعا هرکس ضرری اختیار ایده‌بیله‌جکندن بوکا متحمل اولانه برشی دینله‌مز ایسه‌ده بوقول معتبر اولسه آز حصه‌سی اولانلر ماهیهٔ کوچك بر ضرره تحمل ایدرك حصه‌سی چوق اولانی اضرار ایده‌بیلور وبوصورتله منافع عامه‌یه نقیصه طریان ایدر . بوکا محل قالمامق ایچون مادهٔ مشروحه‌ده نفعی کثیر اولانك طلبی اوزرینه تقسیم ایدیله‌جکی بیان قلنمشدرکه بوصورت مفتابهدر .

۱۱٤۱ ماده تفریق وتبعیض صاحبلرندن هر برینه مضر اولان برعین مشترکده قسمت قضا جاری اولماز .

قسمتك موضوعی تکمیل منفعت اولدیغندن برشیدن قبل التقسیم مقصود اولان فائده قسمت ایله فوت اولور ایسه موضوعنه مخالف اوله‌جغندن باطل اولور .

مثلا بر دکرمن تقسیم اولنسه آرتق دکرمن اولەرق استعمال اولنەمز . بوجهتله منفعت مقصوده فوت اولور . بناءً علیه مشارکلرندن یالکز برینك طلبی اوزرینه حاکم آنی تقسیم ایدەمز . اما بالتراضی تقسیم اولنور . زیرا هرکس کندی ملکنده کیف مایشاء تصرف ایدەبیلور .

١١٢١ نجی مادەدە مذکور اولدیغی اوزره قسمت رضا ایکی نوع اولوب برنجیسی : متشارکلرك رضالریله بالذات تقسیم ایتملریدر . ایکنجیسی: حاکمه بالمراجعه جملەسنك رضاسیله تقسیم ایدیویرمسیدر. قابل قسمت اولمیان مالی جمله شرکانك رضاسیله حاکمك تقسیم ایدوب ایدەمیەجکی بحثنده ایکی روایت اولوب برنجی روایته کوره تقسیم ایدەمز . چونکه حکامك بویله فائدەسز وخصوصیله اضرار وازالهٔ مالی موجب اولان شی ایله مشغول اولمسی جائز دکلدر . اما کندی مالنی اتلاف ایدن کیمسیه حکماً منع اولنەمیەجغندن شرکا بالتراضی تقسیم ایتدکلرنده حاکم منع ایدەمز .

روایت ثانیەیه نظراً هرکس کندی منفعتنی دیکرندن دها اعلا بیلەجکندن ظاهراً مضر کورینان تقسیمك شرکا حقنده فائدەلو اولمق احتمالی بولنمغله جملەسنك طلب ورضاسیله تقسیمی جائز اولور . انجق متفقاً طلب ورضالری اولمدقچه حاکمك تقسیمه مباشرتی جائز دکلدر.

حمام وقویی وقنات وکوچك اوطه وایکی خانه آراسندەکی حائط دخی بویلەدر . برحیوان ایله برعربه وبر اکر وبرجبه وبر یوزك طاشی کبی یارمغه وقیرمغه محتاج اولان عروض دخی بوقبیلدندرکه هیچ برنده قسمت قضا جاری اولماز .

والحاصل برضرر کندی مثلیله ازاله اولنەمیەجغندن ذکر وبیان اولنان اعیان مشترکه تقسیم اولنەمیوب مشارکلر یا مشترکاً قوللانورلر یاخود مهایئه ایدیلور .

وبومقوله اعیان مشترکه‌یه وهن کلوبده شریکلردن بری تعمیر ایتمك یاخود ابنیه بالکلیه منهدم اولوبده یکیدن انشا ایلك ایستسه اشبو کتابك باب خامسنك فصل اولنده بیان اولنان نفقات مشترکه احکامنه توفیقاً معامله اولنور .

١١٤٢ ماده بر مشترك کتابك تقسیم اوراقی جائز اولمدیغی کبی متعدد جلدلره منقسم اولان بر کتابك جلد بجلد تقسیمی دخی جائز اولماز .

بناءً علیه قضاءً تقسیم اولنه‌میه‌جغی کبی بالرضا دخی تقسیم اولنه‌مز. زیرا بعض اوراق ویا جلدی نقصان کتابك مطالعه‌سندن فائدهٔ تامه حاصل اولمیه‌جغی جهتله تقسیمی غیر جائزدر . فقط شریکلر رضالریله کتابه قیمت تقدیر ایتدکدن صکره بری دیکرینه قیمتدن حصه‌سنی ویروب کتابك تمامنه مالك اوله‌بیلور . اما شریك دیکر بوکا موافقت ایتمز ایسه مهایئه اولنور .

١١٤٣ ماده ایکی یاخود زیاده کیمسه‌لر بیننده مشترك اولوبده بشقه‌سنك اصلا دخوله حق اولمیان طریقك بری قسمتنی ایستیوبده دیکری امتناع ایتدیکی تقدیرده نظر اولنور.

بو فقره ایله ١٢٢٣ نجی ماده‌دن اکلاشلدیغی اوزره طریق خاص ایکی نوعدر .

برنجیسی : شرکادن بشقه‌سنك حقی اولمیان طریقدر. ایکنجیسی : بشقه‌سنك دخوله حق اولان طریقدر . [بشقه‌سنك اصلا دخوله

قی اولمیان] جمله‌سیله ایکنجی نوع طریقدن احتراز اولنیور .

اکر بعدالقسمه هر برینه برر طریق قاله‌جق اولور ایسه

سیم اولنور .

حصه‌لری معلوم ایسه حصه‌لرینه کوره، معلوم دکل ایسه عدد رؤسه

بة تقسیم اولنور . یوقسه املاکارینك مساحه‌سنه کوره تقسیم

لنماز . ساحه یعنی حولی دخی بویله‌در .

اما حصه‌دارلر بالتراضی تقسیم ایدوبده قوناقده حصه‌لری مساوی

لدیغی حالده طریقده‌کی حصه‌لرك متفاوت اولمسنی شرط ایدرلر ایسه

ائزدر . چونکه اموال ربویه‌نك غیریسنده تفاوت اوزره تقسیمده

س یوقدر .

هر برینه قاله‌جق طریقدن مقصود خانه تقسیمنده بر آدم واراضی

تقسیمنده بر اوکوز وقوریلق تقسیمنده اوطون یوکلی بر حیوان ایله

چیله بیله‌جك قدر یول اولوب یوقسه خانه تقسیمنده یوك واراضی

قسیمنده ایکی اوکوز یان یانه کچمکه مساعد طریق دیمك دکلدر. اما

آدم کچمیه‌جك قدر جزئی اولان محله یول دینلمز .

والا قسمته جبر اولنماز .

کرك هیچ برینه طریق قالمسون وکرك متشارکاردن حصه‌سی

چوق اولانه قالوب آز اولانه قالمسون

مکرکه هر برینك بشقه بشقه طریق و منفذی اوله اول

حالده ینه تقسیم اولنور .

١١٤٠ نجی ماده حکمنجه منفعتی اولانك طلبی اوزرینه عین

مشـترکك تقسیمی جائز اولدیغی حالده مادهٔ مشروحه‌یه نظراً یولك تقسیمنك جائز اولمامسی ١١٤٥ نجی ماده‌ده بیان وایضاح اولنه‌جغی وجهله منفعت مقسوم حق مرور ایله تکمل ایتدیکندندر .

١١٤٤ ماده مسیل مشترك دخی طریق مشترك کبیدرکه بری قسمت ایسـتیوبده دیکری امتناع ایتدیکی تقـدیرده اکر بعدالقسمه هر برینه صوینی آقیده‌جق قدر یر قالورسه یاخود مسیل اتخاذایده‌جك بشقه یری وارایسه تقسیم اولنور والا تقسـیم اولنماز .

١١٤٥ ماده بر کیمسـه حق مروری باقی اولمق اوزره ملکی اولان طریقی صـاته‌بیلدیکی کبی ایکی کشی بیننـده مشترك اولان بر عقارك تقسـیمنده طریق مشترکك رقبه‌سی یعنی ملکیتی برنده قالمق و دیکرینـك یالکز حق مروری اولمق اوزره قسـمت دخی جائز اولور .

شو حالده کندوسنه حق مرور ویریلان شریك طریقك رقبه‌سی کندوسـنه قالان شریکدن حق مروری صـاتون آلمش وبوکا بدل عقاردن نصیبنی اکا ویرمش اوله‌رق بووجهله معاوضه اولمش اولور بوصورتده ایکیسـیده طریقدن مرور ایده‌بیلور . رقبهٔ طریق کرك صاحب اقله و کرك صاحب اکثره ویرلسون مساویدر .

اگرچه طریق مشترکك ملکیتی برنده قالمق ودیکرینك یالکز حق مروری اولمق اوزره تقسیم اولندقده ملکیتی کندوسنه ویریلان حصه‌داره شریکندن زیاده ویرلمش اولورسه‌ده اموال ربویه‌نك غیریسنده بالتراضی تفاوت اوزره تقسیم جائزدر .

فقط حق مروری دخی اولمامق اوزره طریق کاملاً دیکرنده قالمق شرطیله تقسیم اولنور ایسه نظراولنور. اگرحق مروری دخی قالمیان شریکه اصابت‌ایدن حصهٔمعینه‌نك بشقه‌جهتندن دیکر برطریقه اتصالی وارایسه قسمت صحیح اولور. یوقسه قسمت فسخ اولنوب یکیدن حق مرور دخی ادخال‌ایدیله‌رك تقسیم اولنور .

چونکه‌قسمتدن مقصود حصه‌دارلرك‌هر برینك کندی حصه‌سنده منفعت مخصوصه‌سنی تکمیل ایدرك آخرك حصه‌سندن انتفاعدن قطع علاقه ایتمکدر. حق مروری دخی قالمیان حصه‌داره اصابت‌ایدن حصه دیکر طریقه متصل اولدیغی حالده مقصد مذکور حاصل اوله‌بیلور ایسه‌ده دیکر طریقه اتصالی اولمدیغی تقدیرده حصهٔ مفرزه‌دن مکملاً انتفاع ایتمك ایچون شریکنده قاله‌جق طریقدن مرور ایتمسی لازم کله‌رك علاقهٔ اشتراك منقطع ومنفعت تکمیل اولمیه‌جغندن قسمتك فسخیله یکیدن تقسیمی اقتضا ایدر . شوتفصیلاته نظراً بوبابده قسمت اعیان ۵۲۲ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجهله اجارهٔ عقاره مشابه‌اولوب فقط بیع ایله بیننده فرق واردر. زیرا ۲۳۵ نجی‌ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره «جمیع حقوقیله صاتدم» دیمك کبی الفاظ عمومیه شامل اولمادقجه حق مرور مبیع اولان عقار ایله برلکده صاتلمش اولمیه‌جغندن مبیعك بومثللو حقوقدن تجریدی جائزدر. چونکه بیع تملیك مبیعدن عبارت اولوب تکمیل منفعت ملتزم دکلدر .

١١٤٦ ماده برخانه‌نك تقسيمنده ایکی حصه آراسنده‌کی حائط حصه‌دارلر بیننده مشترك اوله‌رق براغلمق جائز اولدیغی کبی یالکز برینك ملکی اولمق اوزره قسمت دخی جائز اولور .

زیرا رقبهٔ حائط متشارکلرك ملك مشترکی اولمغله محل معارضه‌در. بو وجهله یالکز برینك ملکی اولمق اوزره تقسیم اولندقده مذکور دیوار اوزرینه دیکرینك کیرشلری قویمق حقی شرط اولنسه تعامله بناءً جائز اولور .

فصل خامس

کیفیت قسمت بیانده‌در

١١٤٧ ماده مال مشترك اکر مکیلاتدن ایسه کیل ایله وموزوناتدن ایسه وزن ایله وعددیاتدن ایسه عدد ایله وذرعیاتدن ایسه ذراع ایله تقسیم اولنور .

یعنی هرشی آلنوب صاتلمسی معتاد اولان مقیاس ایله یکدیکرندن تمیز وتفریق اولنور .

١١٤٨ ماده عرصه و اراضی ذرعیاتدن اولدقلرینه مبنی

ذراع ايله تقسيم اولنورلر . اما اوزرلرنده‌كی اشـجار وابنیه تقدير قيمت ايله تقسيم قلنورلر . ١١٥٠

[عرصه] اراضيدن ايسه‌ده اراضی مطلق وعمومی اولوب عرصه ابنيه انشاسنه تخصيص قلنان يرلردر اوزرنده ابنيه واشجار اولسون اولمسون .

١١٤٩ ماده بر قوناغك تقسيمنده برحصه‌نك ابنيه‌سی ديكر حصه‌نك ابنيه‌سنه نسبتله دها قيمتلو اولديغی تقديرده ممكن ايســه ديكر حصه‌يه عرصــه‌دن قيمتجه اكا معادل اوله‌جق قدر فضله ير ويريلور . دكل ايسه اكا مقابل نقود علاوه ايديلور .

تعديل انجق تقويم ايله اوله‌جغندن بر حصه‌نك ابنيه‌سی قيمتجه ديكرحصه‌نك ابنيه‌سندن نقصان اولور ايسه ابنيه‌نك بولنديغی عرصه‌ده فضله يعنی ابنيه‌نك مبنی اولديغی محلدن زياده ير وار ايسه اندن مناسب مقدار ير ويريله‌رك واكر يوغيسه اصلك ايفاسی قابل اولمديغی حالده بدلی ايفا اولنور قاعده‌سنه بناءً پاره اعطا قلنه‌رق اكمال ايديلور .

انجق فضله ير وار ايكن پاره ويريله‌مز . چونكه عرصــه‌دن ير واولمديغی حالده پاره ويريله‌رك حصــه‌لرك تعديل ايدلمسی ضرورتدن نشأت ايده‌يور ضرورتلر كندی مقدارلرنجه تقدير اولنه‌جغندن ذاتاً مشترك وقوناغك يرنده جنس واحددن اولان عرصه‌ده فضله اولوبده

اصلك ايفاسی قابل ایكن آندن بدله عدول ایله پاره ويرلمسنی موجب سبب بولنماز .

بالفرض شريكلر بيننده مشترك بر پاره اولسه مثلا تقسيم اولنان قوناق ايله مقدار معلوم نقود ارثاً كندولرينه انتقال ايتمش بولنسه عرصه‌دن يرويرلمك ممكن ايكن ينه پاره ويرلمز هرنه‌قدر مبلغ مزبور دخی عرصه كبی بينلرنده مشترك ايسه‌ده عرصه ايله پاره ايكيسی بر جنسدن دكلدر مكر كه‌بالجمله شركا علاوهٔ نقوده راضی‌اوله‌لر. منقولاتك تقسيمنده دخی حكم بويله‌در .

١١٥٠ ماده ايكی كشی بيننده مشترك بر خانه‌نك فوقانيسی برينه وتحتانيسی ديكرينه اعطا اولنمق اوزره قسمتی مراد اولندقده كرك فوقانی وكرك تحتانی تقويم اولنه‌رق قيمت اعتباريله تقسيم اولنور .

امام زيلعی رحمةالله عليهك اثری اولان « تبيين‌الحقائق شرح كنزالدقايق » ده محرر اولديغنه كوره بوماده امام محمد حضرتلرينك اجتهادی وجهله يازلمشدر . شيخين حضراتی قسمتده ذراع اصل اولديغندن تحتانی‌وفوقانينك تقسيمنده مقدار ذراع اساس اتخاذايدلمك لازم كله‌جكنی بياندن صكره حضرت امام اعظمك زماننده كوفه‌ده انشا قلنان خانه‌لرك آلت قاتی اوسط قاتندن دها قيمتلو اولمسنه نظراً مشاراليه تحتانينك بر سهمنی فوقانينك ايكی سهمنه وامام ابو يوسف حضرتلری زماننده بغدادده انشا قلنان خانه‌لرك آلت واوست قاتلری بيننده قيمتجه معتدبه فرق اولمديغنه باقه‌رق تحتانينك برسهمنی فوقانينك

بر سهمنه مقابل اوله‌جغنی افاده ایله اولوجهله حساب وتقسیم ایدلمسی لازم کله‌جکی رأینده بولنمشلردر .

مدققین فقهای متأخرین اختلاف بلاد وزمان ایله مباینیك طرز انشاسنی نظر دقته آله‌رق امام محمد حضرتلرینك اجتهادی وجهله تقویم دها زیاده تعدیلی موجب اوله‌جغندن بحثله موجبنجه فتوی ویرمش اولدقلرندن مجله جمعیتنجه دخی بوصورت اختیار اولنمشدر.

١١٥١ ماده بر قوناق تقسیم اولنه‌جق اولدقده قسام اولان کیمسه ابتدا آنی کاغد اوزرنده تصویر و عرصه‌سنی ذراع ایله مساحه و ابنیه‌سنی تقویم و صاحبلرینك حصه‌لرینه کوره تسویه وتعدیل وممکن ایسه هر حصه‌یی یکدیکره تعلقی قالمامق اوزره حق طریق وشرب ومسیلی ایله افراز وبرنجی وایکنجی واوچنجی دیو تلقیب ایتملی و بعده قرعه چکملیدر .

[تصویر] دن مقصد بنانك عرصه‌سیله برابر خریطه ورسمی دیمکدر . مالیت انجق تقویم ایله بیلنه‌جکندن عرصه‌نك مساحه ایله برابر تقویمی دخی لازمدر .

کذلك ابنیه‌نك قیمتی تقویم ایله بیلنه‌جکندن تقویمی لازم اولدیغی کبی مقداری مساحه ایله بیلنه‌جکندن مساحه ایدلمسی دخی لازمدر . خلاصه کرك عرصه و کرك ابنیه هم مساحه وهم تقویم ایدلملیدر.

فقرهٔ مشروحهده بیان اولندیغی وجهله هرحصه‌یی دیکرینه تعلق قالمامق اوزره افراز قسمتك افضل واعلاسنی بیان اولوب یوقسه بهمه‌حال بویله تقسیم ایدلمك لابد اولمدیغندن یکدیکره تعلق قالمامق اوزره تقسیم ممکن ایکن مثلابرینك حق مروری دیکرینك حصه‌سنه براغلسه جائزدر . نته کیم ممکن اولمدیغی حالده ترك ایدلدیکی کبی .

ایضاحات مسروده ١١٦٦ و ١١٦٧ نجی ماده‌لره منافی دکلدر .

شوراسی شایان قید وتذکاردرکه قرعه ایله حصه‌دارانه مجدداً ملك ثابت اولمیوب ذاتاً حقلری اولان نصیبلری بوصورتله افراز وتعیین ایدیلیور . وحکم وقضا الزامی اقتضا ایده‌جکندن قسام اولان حاکم قرعه‌سز دخی تقسیم ایده‌بیلورایسه‌ده حکم وقضا امنیت عمومیه‌یه مظهر اولمق ایچون مادهٔ مشروحه‌ده بیان قلندیغی وجله تقسیم ایدلمك لایقدر . مع مافیه امام اعظم رحمةالله علیه بوبابده قرعه قمار شائبه‌سندن تماميله سالم اوله‌میه‌جغندن بحثله بلاقرعه تقسیم جهتنی ترجیح بیورمشلردر .

برنجی ابتدا اسمی چیقانك وایکنجی ثانیاً اسمی چیقانك واوچنجی ثالثاً اسمی چیقانك اولور. زیاده حصه وار ایسه ینه بو ترتیب اوزره یورر .

مثلا اوچ کشی بینده مشترك اراضینك نصفی برینك وثلثی دیکرینك وسدسی اوبرینك اولسه اراضئ مذکوره التی سهم اوزرینه تقسیم وهرسهمی تعدیل وتسویه‌اولنوب بعده قرعه چکیلور اولااسمی چیقان برسهم صاحبی ایسه برنجی حصه‌یی الوب ایشلك ایچندن چیقار ثانیاً دیکر ایکی شریك بیننده قرعه‌کشیده ایدلدکده ثلث حصه صاحبنك

اسمی ظهور ایدر ایسه ایکنجی سهم ایله اکا متصل اولان اوچنجی سهمی الورکه بو ایکی سهم التینك ثلثی اولدیغندن بوده استیفای حق ایتمش اولور باقی اوچ سهم نصف حصه صاحبنه قالهرق قسمت تمام اولور.

استطراد

قرعه کشیده ایدیله جك اولدقده آیرو آیرو برر پارچه کاغده یازلدقدن وبو کاغدلر بوکلدکدن صکره اخذ عسکر قانوننده تعریف وبیان قلنان اصول وجهله « ماصورا » دینیلان محفظه لردن بولنور ایسه انلره قونیلوب قنغی کاغد قنغی ماصورایه قونلدیغی بیلنمامك ایچون برطوبره ویامندیل درونته وضع ایله قارشدیرلدقدن صکره ماصورالر برر برر اخذ وکشاد ایله ایچندن کاغدلر چیقاریلوب محرر اولان اسامی اوقنور. واگر ماصورا بولنمز ایسه بروجه محرر بوکولمش اولان کاغدلر برطوبره ویامندیله وضع ایله قارشدیرلدقدن صکره برر برر اخذ وکشاد ایله قرائت ایدیلور .

۱۱۵۲ ماده تکالیف امیریه اگر محافظهٔ نفوس ایچون ایسه عدد رؤس اوزرینه تقسیم اولنوب نسوان وصبیان دفتر توزیعه ادخال اولنماز .

[نسوان وصبیان] من القدیم محترم وتعرضدن مصون اولدقلرندن محافظهٔ نفسلرینه لزوم اولمامغله بوکا دائر تکالیف امیریه نك دفتر توزیعنه ادخال ایدلملرینه حاجت یوقدر وبوصورت قوانین ونظامات ایله دخی مؤیددر .

واكر محافظهٔ املاك ايچون ايسه مقدار ملك اوزرينه تقسيم اولنور .

زيرا ٨٧ ماده‌ده مذكور اولديغى اوزره غرامت غنيمته كوره‌در . [مقدار ملك اوزرندن] مقصد هركس حصهٔ مشتركه‌لرينك مقدارينه كوره ويرر ديمكدر وبونوع تكاليف محافظهٔ املاك ايچون اولديغندن مؤنت حفظى مقامنه قائم اولور . صاحبى ايستر اركك ويا قادين ايستر صغير ويا صغيره اولسون مساويدر .
كذلك صاحبى كرك املاككك بولنديغى محلده مقيم اولسون وكرك محل آخرده بولنسون ويركوسنى ويرمسى لازم كلور. §
لكن برقريه اهاليسى اوزرينه محافظهٔ نفسلرى ايچون ويركو طرح اولندقده يالكز اول قريه‌ده مقيم اولان اهالى مكلف اولوب اول قريه‌ده املاكى بولنوبده كندوسى بشقه محلده مقيم اولانه شامل اولماز .

فصل سادس

خيارات بيانده‌در

١١٥٣ ماده   بيعده اولديغى كبى اجناس مختلفه‌نك كرك قيمياتدن اولسون وكرك مثلياتدن اولسون تقسيمنده دخى خيار شرط رؤيت وخيار عيب واردر .

زيرا بوكبى امواله قسمت بيع كبى مبادله اولمغله بيعده ثابت

اولان خيارات مذكوره قسمتده دخی ثابتدر وكتاب البيوعك خياراته دائر اولان باب سادسنده محرر تفصيلات بوراده دخی جاريدر. انجق بايع ايچون خيار رؤيت اولمدیغی حالده قسمتده متشاركلردن هر بری ايچون خيار رؤيت واردر سببی شودركه: شريكلردن هر بری كندی حصه‌سنده قسماً بايع وديكرك حصه‌سنده قسماً مشتری اولوب خيار رؤيت مشتری اولمق اعتباريله هر ايكيسنه ثابت اولور .

خيار شرطه مثال :

مثلا حصه‌دارلردن بری شوقدر كيله بغدای واكا مقابل ديكری بوقدر كيله آرپه ياخود بری شوقدر قيون واكا مقابل ديكری بوقدر اينك آلمق اوزره مال مشتركی بالتراضی بينلرنده تقسيم ايتدكلرنده اگر بريسی شوقدر كون مخير اولمق اوزره شرط ايلمش اولسه اول مدت ظرفنده ديلرسه قسمتی قبول وديلرسه فسخ ايدر .

خيار رؤيته مثال :

واگر بريسی هنوز مال مقسومی كورمامش ايسه كوردكده كذلك مخير اولور .

خيار عيبه مثال :

واگر بريسنك حصه‌سی عيبلو چيقسه ديلرسه قبول وديلرسه رد ايلر .

[اگر بريسی] قيدی احترازی دكلدر ايكيسی دخی خيار شرط ايله مخير اوله‌بيلور. بيعده اولديغی كبی .

§

مقسوم لهلردن بريسی حصه‌سنی عيبلو اولديغنی بيلميه‌رك صاتدقدن صكره مشتری عيب قديمی سببيله رد ايتدكده اگر حاكمك حكمی اولمقسزين قبول ايدرايسه قسمتی نقض ايده‌مز. زيرا بالاختيار قبوليله حق فسخنی اسقاط ايتمش اولور. واگر حكم حاكم ايله قبول ايدر ايسه نقض

ایده‌بیلور . زیرا بالمجبوریه قبول ایتدیکندن حق فسخنی اسقاط ایتمش اولماز . حکم حاکم کرک بینه وکرک یمیندن نکول اوزرینه مبنی بولنسون .

١١٥٤ ماده متحدالجنس اولان قیمیاتك تقسیمنده دخی خیار شرط ورؤیت وعیب واردر .

خیار شرط وخیار رؤیت قسمت رضاده جاری اولور ایسه‌ده قسمت قضاده حاکم قسمتدن امتناع ایدنی جبر ایدر ایکن خیار رؤیت وخیار شرط کبی برسببله فسخ قسمته اقتدار ویرلمسنك جوازنده بعض فقها اشتباه ایتمشدر . اما خیار عیبك ثبوتی مطلقدر . یعنی کرك قسمت رضا وکرك قسمت قضا اولسون . زیرا قسمت رضا بالتراضی اوله‌جغندن وعیب ایسه رضایه منافی بولندیغندن قسمت رضاده خیار عیب ثابت اولور . قسمت قضاده دخی حاکمك هر حصه‌یی عیبدن سالم اوله‌رق تعیینی اقتضا ایده‌جکندن حصه‌لردن بری معیب چیقدقده حصه‌لر بیننده تعدیل وتسویه حصولی ایچون رد ایتمك مشروعدر . خیار عیب ایله رد قسمتده ٣٥١ ، ٣٥٢ نجی ماده‌لرده بیان قلنان تفصیلات تماماً جاری اولور .

خیار شرطه مثال :

مثلا مشترك اولان یوز قیون صاحبلری بیننده حصه‌لرینه کوره تقسیم اولندقده اکر بریسی شو قدر کون مخیر اولمق اوزره شرط ایلمش اولسه اول مدت ظرفنده قسمتی قبول ایدوب ایتامکده مخیر اولور .

خیار رؤیته مثال :

واکر هنوز قیونلری کورمامش ایسه کوردکده کذلك مخیر اولور .

خیار عیبه مثال :

واكر بريسنك حصه‌سنه اصابت ايدن قيونلرك عيب قديمى ظهورايتسه كذلك مخير اولوب ديلرسه قبول وديلرسه رد ايلر .

١١٥٥ ماده متحدالجنس اولان مثلياتك تقسيمنده خيار شرط ورؤيت اولميوب فقط خيار عيب واردر .

بيعده خيارشرط دفع غبنى تفكرايچون تجويز اولنمشيدى. قسمت حصۀ شـايعه‌يى تعيين وافراز اولمغله برابر مثلياتك احاد وافرادى بيننده غبنى موجب اوله‌جق صورتده فرق دخى بولنه‌ميه‌جغندن خيار شرطه لزوم اولمديغى كبى متحدالجنس اولان مثلياتدن حصۀ مفرزه معلوم اوله‌جغندن خيار رؤيته دخى محل يوقدر. فقط مثلياتده هر نقدر افراز جهتى غالب ايسه‌ده من جهةٍ مبادله بولنديغندن ومقسوم عيبلو چيقدقده حصه‌سنه اصابت ايدن حقنك عينه نائل اولميه‌جغندن خيار عيب واردر .

خيار شرطه مثال :

مثلا ايكى كشى بيننده مشترك اولان بر ييغين بغداى تقسيم اولندقده شو قدر كون مخير اولمق شرطى معتبر اولماز .

خيار رؤيته مثال :

وبرى بغدايى كورمامش ايسه كوردكده مخير اولماز .

خيار عيبه مثال :

اما برينه ييغينك اوست طرفندن و ديكرينه آلت طرفندن ويريلوبده آلت طرفى چوروك چيقسه‌صاحبى مخير اولوب ديلرسه‌قبول وديلرسه‌ردايدر.

فصل سابع

قسمتك فسخ واقاله‌سى بياننده‌در

١١٥٦ ماده قرعه‌لر كاملاً چكيلدكده قسمت تمام اولور.

بناءً عليه شريكلر كندولرينه اصابت ايدن حصه‌لره مستقلاً مالك اولورلر. يوقسه قسمتك تماميتي مجرد حصه‌لرك تعديل و تسويه وافرازيله حاصل اولماز .

چونكه حصه‌لرده ثبوت ملك نفس قسمت ايله اولميوب امور اربعه‌دن بريله حاصل اولور . آنلردن برنجيسى قرعه ، ايكنجيسى حكم حاكم ، اوچنجيسى جمله شركا برشخصى توكيل ايدوبده آنك طرفندن هربرينه برر حصه افراز وتعييني ، دردنجيسى قبض ايله اولور . قسمت صحيحه‌ده قبض افادهٔ ملك ايتديكى كبى قسمت فاسده‌ده دخى ملك افاده ايدر. هبه ياصدقه ويا مقسوم وياخود غيريسى ايله بيع شرط ايديله‌رك قسمت كبى .

§

قرعه‌لرك كاملاً چكيلمش اولمسى ايكى وجهه اولور . برنجيسى مثلا اوچ قرعه اولوبده جمله‌سنك چكيلمسى ايله اولور و ايكنجيسى يالكز ايكى قرعه‌نك چكيلمسى ايله اولوركه اوچنجيسنك يعنى الك صكره‌يه قالان قرعه‌نك چكيلمسنه حاجت اولميوب او حصه كيمك اولديغى معلوم اولور .

١١٥٧ ماده قسمت تمام اولدقده آرتق اندن رجوع اولنه‌ماز .

يعنى قسمت صحيحهٔ تامه‌دن رجوع اولنه‌ماز . اما بيع فاسدى طرفيندن هربرى فسخه مقتدر اولديغى كبى ٣٧٢ فاسد اولان قسمتى دخى متقاسميندن هربرى فسخ ايده‌بيلور .

١١٥٨ ماده اثناى قسمتده مثلا قرعه‌لرك چوغى

چيقوبده يالكز برى قالمش اولديغى حالده حصه‌دارلردن برى رجوع ايده‌جك اولسه‌باقيلور. اكر قسمت رضا ايسه رجوع ايده بيلور واكر قسمت قضا ايسه رجوع ايده‌مز.

كتب معتبرهٔ فقهيه‌ده محرر اولديغنه كوره بو ماده شويله يازلمق لازمدر .

« اثناى قسمتده قرعه‌لرك بعضيلرى چيقوبده بردن زياده قالمش اولديغى حالده حصه‌دارلردن برى رجوع ايده‌جك اولسه باقيلور . اكر قسمت رضا ايسه رجوع ايده‌بيلور واكر قسمت قضا ايسه رجوع ايده‌مز .

اما چوغى چيقوبده يالكز برى قالمش اولديغى حالده قسمت قضاده رجوع ايده‌ميه‌جكى كبى قسمت‌رضاده دخى رجوع ايده‌مز.»

اسبابنه كلنجه : بردن زياده قرعه قالديغى حالده قسمت رضاده حصه‌دارلردن برينك رجوع ايده‌بيلمسى چونكه قسمت رضانك صحتى ايچون رضا شرط اولوب قسمت تمام اولمينجه رضا حاصل اولميه‌جغندندر . حال بوكه قسمت قضاده رضا شرط اولمديغندن رجوع جائز دكلدر . اما قرعه بر دانه قالدقده حصه‌لر تعين ايتمش اوله‌جغندن آرتق قسمت رضاده دخى رجوع جائز دكلدر .

١١٥٩ ماده بعدالقسمه حصه‌دارلر كندى رضالريله قسمتى فسخ واقاله ايدرك مقسومى كمافى‌السابق بينلرنده مشترك ايده بيلورلر . كرك قسمت رضا اولسون وكرك قسمت قضا اولسون .

قسمتده مبادله بولنديغندن بيعك اقالەسى جائز اولديغى كبى قسمتك دخى اقالەسى جائزدر واقالهٔ بيعده بيان اولنان اسباب بونده دخى درميان اولنەبيلەجكندن كتاب البيوعك باب اولنك فصل خامسنه نظر اولنه .

١١٦٠ ماده قسمتده غبن فاحش اولديغى تبين ايدر ايسه فسخ اولنەرق تكرار قسمت عادله ايله تقسيم اولنور .

بوكبى دعوالرده قساملك افادەسى شهادت منزلەسنده اولديغندن قسام ايكى كشى اولوبده شهادت ايتسەلر قبول اولنەجغى كبى بر كشى اولوبده ديكر بركيمسه دخى برلكده شهادت ايتسه ينه قبول اولنور . اما يالكز برقساملك شهادتى ايله قسمتك فسخنه حكم اولنماز .

١١٦١ ماده تركەنك تقسيمندن صكره ميتك دينى ظهور ايتسه قسمت فسخ اولنور .

زيرا حق غير تعلق ايتمشدر . يعنى دين ارثه تقدم ايدەجكى جهتله مال موروثك ورثه حقنده تقرر ملكيتنه مانع اولديغندن ورثه هنوز مالك اولمدقلرى برشيئى تقسيم ايتمش ديمك اولمغله قسمت فسخ اولنور . مكركه ورثه دينى ايفا ياخود دائنلر آلەجقلرندن انلرى ابرا ايدرلر وياخود ميتك مقسومدن بشقه مالى اولوبده بورج انكله ايفا اولنور ايسه اول حالده قسمتده فسخ اولنماز .

چونكه الەجق اعيان غيرمعينەيه تعلق ايتمش اولديغندن دين ساقط اولنجه قسمته خلل كلمز . يعنى دينك ظهورى ورثه حقنده مقسوم اولان

مال موروثك تقررينه مانع ایدی شـومانع سـاقط اولنجه ورثه مال موروثه مورثلرینك تاریخ وفاتندن اعتباراً مالك اولهجقلرندن کندی ملکلرینی تقسیم ایتمش اولورلر .

[میتك دینی] قیدی احترازی اولمیوب بعدالتقسیم دیکر بروارث یاخود موصیٰ‌له چیقسه‌ینه‌قسمت‌فسخ‌اولنور. مثلامتوفی وصیت مرسله ایله بیك‌غروش‌وصیت ایتدیکی‌ظاهراولسه قسمت فسخ‌اولنور. مکرکه ورثه موصـابهی موصیٰ‌لهه ویره‌لر . کذلك ترکه‌نك ثلث ویاربعی کبی برجزؤ شایعنی وصیت ایتدیکی ظاهر اولسه قسمت فسـخ اولنور . وبوصورتده ورثه‌نك موصابهی اعطا ایدوب قسمتی فسخ ایتمیز دیمکه حقلری یوقدر. زیراموصیٰ‌الهك حقی عین‌ترکه‌یه تعلق ایتمشدر. نته‌کیم بروارث ظهور ایتسه حکم بویله‌در . مکرکه حاکم وارثك حصه‌سنی ویاموصابهی افراز ایتمش اوله .

بناءً علیه حاکمك قبل‌القسمه ورثه‌دن متوفانك دینی وارمیدر. وارایسـه ترکه‌یی محیطمیدر ومتوفانك وصیتی وارمیدر . وارایسـه وصیت مرسله‌میدر . یوقسه عینه‌می تعلق ایتمشدر . بورالرینی سؤال ایتمسی لازمدر چونکه بونلرك حکملری بشقه بشقه اولدیغندن آله‌جغی جواب اوزرینه معامله ایتمسی اقتضا ایدر .

مبحوث عنه اولان [دین] لفظی‌مطلق اوله‌رق ذکرایدلدیکندن کرك وارث اولان وکرك وارث اولمیانك دیننه شاملدر .

§

وارثك حین قسمتده سکوتی ابرایی متضمن دکلدر . بناءً علیه حین قسمتده طالب قسمت اولمیان وارثك سکوت ایتمسی مانع‌دعوی دکلدر . چونکه قسمت صـورتده وداینك حقی معنایه یعنی ترکه‌نك

مالیتنه تعلق ایدوب صورت ایسه معنانك غیریدر. لكن تقسیم تركه‌یه ابتدارایدن وارث بعده‌تركه‌دن عین دعوی‌ایده‌مز. كرك شرا ویاهبه وكرك بشقه سببله ادعا ایتسون قبول اولنماز. زیرا تقسیمه مباشرت شركتی اعترافدر.

§

فقرهٔ اولی وجهله اولان قسمتك فسخی مطاقدر. یعنی ولوكه دائن ورثه‌نك قبل قضاءالدین تقسیم تركه ایتملرینه اجازت ویرمش اولسه بیله ینه قسمتی فسخ ایده‌بیلور. نته‌كیم دائنك رضاسیله بعض ورثه میتك دیننه كفیل‌اولسه دائن ینه قسمتی‌فسخ ایده‌بیلور. مگركه بو كفالتده اصیلك برائتی شرط ایدیله.

فصل ثامن

احكام قسمت بیانده‌در.

۱۱٦۲ ماده « قبل‌القسمه مال مشتركده شریكلر شایعاً مالكدرلر. قسمت ایله هركسك نصیبی تعین ایده‌جكندن» حصه‌دارلردن هربری بعدالقسمه كندی حصه‌سنه مستقلاً مالك اولور. برینك حصه‌سنده آرتق دیكرینك علاقه‌سی قالماز. وباب ثالثده بیان اولنه‌جغی‌وجهله هربریسی كندی حصه‌سنده كیف مایشاء تصرف ایدر. حتی ایكی كشی بیننده مشترك برخانه تقسیم اولنوبده برینك حصه‌سنه ابنیه

وديكرينك حصه‌سنه عرصهٔ خاليه اصابت ايتديكى صورتده عرصه صاحبى اول عرصه‌ده قويى قازار وكاريز ياپار وابنيه انشا ايدوب ديلديكى قدر يوكسك چيقار ابنيه صاحبنك هواسنى ياخود كونشنى سد ايتسه بيله مانع اوله‌ماز .

زيرا ١١٩٤ نجى ماده حكمنجه كيم كه بر يره مالك اولورسه ما فوقنه وما تحتنه دخى مالك اولور .

استطراد

آنجق حددن افزون ارتفاعده بنا ياپوبده انهدام تهلكه‌سنده قالماق وشهر وزقاقلرك انتظامنه خلل كلامك ايچون ياپيله‌جق دكان وخانه وسائره‌نك ارتفاعى بولندقلرى زقاقك عرضيله متناسباً درجاته تقسيم ايديله‌رك معين اولان درجه‌دن زياده ارتفاعده انشالرى ابنيه قانونى ايله منع ايدلمشدر .

١١٦٣ ماده اراضى تقسيمنده اشجار وچفتلك تقسيمنده اشجار ايله ابنيه من غير ذكر داخل اولور. يعنى اشجار وابنيه كيمك حصه‌سنده بولنور ايسه انك اولور . حين تقسيمده ذكر وتصريحه ياخود جميع حقوقيله وياجميع مرافقيله دينلمك كبى بر تعبير عمومى ايله ادخاله حاجت يوقدر .

چونكه اشجار اراضينك توابع متصلهٔ مستقره‌سندندر. آيروجه حكم ويرلمز . ٤٧ ، ٢٣٢ نجى ماده‌لره نظر اولنه .

وچفتلك تقسيمنده اشجار ايله ابنيه چفتلكك مشتملاتندن اولديغندن كرك بونلر و كرك چفتلكك عرفاً شامل اولديغى سائر شيلر من غير ذكر قسمتده داخل اولورلر . ٤٣ ، ٢٣٠ نجى ماده‌لره نظر اولنه .

بوصورتده ايكى كيمسه بر قوناغى ويا اراضى‌يى بينلرنده اقتسام ايتدكدن صكره بونلردن بريسى ديكرك حصه‌سنده قالان ابنيه ويا اشجارى اولجه كندوسى انشا ويا غرس ايتديكنى ادعا ايتسه بينه‌سى قبول اولنماز . چونكه ابنيه واشجار تقسيمده تبعاً داخل اولمشدر . اما ابنيه ويا اشجارى انقسام ايتدكدن صكره بريسى ديكرك حصه‌سنده قالان ارضك اولجه اسباب تملكدن بريسيله كندوسنك اولديغنى ادعا ايتسه بينه‌سى قبول اولنور . زيرا بونده تبعيت يوقدر .

١١٦٤ ماده كرك اراضى وكرك چفتلك تقسيمنده اكين وميوه ذكر وتصريح اولنمدقجه داخل اولميوب انلر كما كان مشترك اوله‌رق قالور . حين تقسيمده كرك جميع حقوقيله كبى بر تعبير عمومى ايراد اولنسون وكرك اولنمسون .

اكين وميوه مستعد انفصالدر . مقسومك توابع متصلهٔ مستقره‌سندن عد اولنه‌ميه‌جغى مثللو حق مرور وشرب ومسيل كبى مقسومك حقوقندن دخى اولمدقلرندن [جميع حقوقيله] تعبيرى ذكر اولنسه بيله بونلره شامل اولماز ٢٣٥ نجى ماده‌يه نظر اولنه .

١١٦٥ ماده مقسومك اراضىٔ مجاوره‌ده اولان حق طريق ومسيلى هرحالده داخل قسمت اولور . يعنى كيمك

حصه‌سنده واقع اولورسه انك حقوقندن اولور. حين قسمتده
كرك جميع حقوقيله دينلسون وكرك دينلمسون .

هرنه قدر ٢٣٥ نجی ماده حكمنجه مبيعك بيعنده حق مرور
وشرب ومسيلك صراحةً ويا الفاظ عموميه دلالتی‌ايله ذكر اولنمدیغی
حالده.داخل اولميه‌جغی اكلاشيليور ايسه‌ده حقوق مذكوره بوبابده
ذاتاً مشترك اولديغندن صراحةً ويا دلالةً ذكره حاجت يوقدر .

[اراضیٔ مجاوره‌دن] مقصد مال مقسومدن غيری و مقسومه
جوار اولان ومتشاركلردن بشقه‌سنك مالی بولنان اراضی ديمكدركه
مادهٔ مشروحه‌ده اراضیٔ مجاوره تعبيريله برحصه‌نك ديكر حصه‌ده
اولان طريقندن احتراز اولنيور . بويله برطريقك حكمی ١١٦٧ نجی
ماده‌ده ذكر وبيان اولنور .

١١٦٦ ماده حين قسمتده بر حصه‌نك ديكر حصه‌ده
طريقی ياخود مسيلی اولمسی شرط ايديلورسه اول شرطه
رعايت ايديلور .

يعنی بقدرالامكان شرطه مراعات اولنمق لازمدر. واقعا ١١٥١ نجی
ماده‌ده [ممكن ايسه هر حصه‌يی يكديكره تعلقی قالمامق اوزره حق
طريق وشرب‌ومسيلی ايله افراز] ايدلمسی‌مذكور ايسه‌ده‌بوخصوص
لابد ولازم اولميوب ممكن اولسه‌ده اولمسه‌ده برحصه‌نك ديكر حصه‌ده
حق طريق ومسيلی براغلمق جائزدر .

١١٦٧ ماده بر حصه‌نك ديكر حصه‌ده « قبل‌القسمه »

طريقى اولوبده حين قسمتده ابقاسى شرط ايدلمامش ايسه بشقه طرفه « يعنى حصهٔ اولى صاحبنك ملكنك برجهتنه » صرف وتحويلى قابل اولديغى تقديرده صرف و تحويل اولنور . حين قسمتده كرك جميع حقوقيله دينلسون وكرك دينلمسون .

چونكه قسمتدن مقصد تعيين حق وتكميل منفعتدر . طريقك صرف وتحويلى قابل اولديغى حالده مقصد حاصل اولور . هر نه قدر جميع حقوقيله دينله‌رك تقسيم ايدلسه‌بيله بوتعبير اساساً مشترك اولان حصه‌لرك حقوقنه شامل اولور. حق طريق مستقلاً بر آدمك اولديغندن صرف وتحويلى ممكن ايكن [جميع حقوقى] تعبيرينه ادخال اولنه‌ماز. فقط حق طريق ويا حق مسيل صراحةً ذكر اولنه‌رق ديكر حصه‌ده ابقاسى شرط ايديلور ايسه اول وقت بوشرطه مراعات اولنور .

اما طريقك بشقه طرفه صرف وتحويلى قابل اولمديغى تقديرده باقيلور . اكر حين قسمتده جميع حقوقيله دينلمش ايسه طريق داخل قسمت اوله‌رق حالى اوزره ابقا اولنور .

صرف وتحويلك عدم قابليتى دلالتى ايله طريقك دخى قسمته ادخالنه صاحبنك رضاسى اكلاشيلور . چونكه [جميع حقوقى] تعبيرى حق شرب ومسيل وطريقه شامل اولوب طريقك صرف وتحويله عدم قابليتى دلالتى ايله طريق صاحبنك [جميع حقوقى] تعبيرندن طريقك دخى قسمته ادخالنه رضاسى اكلاشلمسه بوتعبيرك

قسماً مهمل اولمسی لازم کلور . حال بوکه ٦٠ نجی ماده حکمنجه
کلامك اعمالی اهمالندن اولادر .

واکر جمیع حقوقیله کبی برتعبیر عمومی علاوه اولنمامش
ایسه قسمت فسخ اولنور .

زیرا دلالةً اولسون رضاسی اکلاشیله‌میه‌جغندن اختلاط باقی
قالور . اکر قسمت فسخ اولنمسه اختلاط سببیله طرفین مکملاً
انتفاع ایده‌میوب ضرر حاصل اولور . ضررك ازاله‌سی قواعد کلیه
اقتضاسندندر .

بومسئله شریك متضرر حین قسمتده حصه‌سنك طریقی اولمدیغنی
بیلمدیکی تقدیرده‌در . اکر حصه‌سنك طریقی اولمدیغنی بیلور ایدیسه
قسمت نافذ اولوب فسخ اولنماز زیرا عیبه کندوسی راضی اولمش
اولور . نته‌کیم بیعده دخی بویله ایدی . ٣٤١

بوخصوصده مسیل دخی عینیله طریق کبیدر .

١١٦٨ ماده ایکی کشی بیننده مشترك برخانه‌ده دیکر
کمسنه‌نك طریقی اولوبده خانه صاحبلری اول خانه‌یی تقسیم
ایده‌جك اولدقلرنده طریق صاحبی مانع اوله‌ماز .

زیرا طریقك مقداری معلوم ایسه فقرهٔ آتیه وجهله اول مقدار
حالی اوزره ترك اولنور . معلوم دکل ایسه مادهٔ آتیه حکمنجه
خانه‌نك قاپوسی عرضنده اکا یول ویریله‌جکی جهتله بوندن ماعداسی
خانه صاحبلرینك ملکی اولدیغندن طریق صاحبنك حقی بولنمدیغی
جهتله تقسیم ایتمکه صلاحیتلری درکاردر .

فقط آنلر دخی خانه‌یی تقسیم ایتدکلرنده طریقی حالی اوزره ترك ایدرلر . واوچی بالاتفاق خانه ایله برابر طریقی دخی صاتدقلری تقدیرده اگر طریق اوچنك بیننده مشترك ایسه ثمن اوچنك بیننده تقسیم اولنور .

یعنی یالکز طریقك ثمنی اوچنك بیننده اگر طریقده‌کی حصه‌لری معلوم ایسه حصه‌لرینه واگر معلوم دگل ایسه عدد رؤسه گوره تقسیم اولنور . اما طریق مشترك اولمیوبده اول کیمسه‌نك مستقلاً ملکی ایسه ثمن دخی تماماً انك اولور .

واگر طریقك رقبه‌سی قوناق صاحبلرینك اولوبده اول کمسنه‌نك یالکز حق مروری وار ایسه هربری حقنی آلور .

شویله‌که عرصه برکره حق مرور ایله وبرکره حق مرورسز تقویم اولنوب ایکی قسمت بیننده‌کی فضله حق مرور صاحبنك اولور . وباقیسی خانه صاحبلرینه عائد اولور .

٢١٦ نجی ماده‌ده حق مرورك ارضه تبعاً بیعی جائز اولدیغی بیان قلنمشیدی حالبوکه فقرۀ آنفه‌ده حق مرورك منفرداً بیعی جائز اوله‌جغی اکلاشیلیور . سببی شودرکه اساساً بوبابده ایکی قول اولوب بریسی حق مرورك مستقلاً ودیگری ارضه تبعاً بیعنك جوازینه دائردر . مجله جمعیتی بوماده‌ده قول اولی و٢١٦ نجی ماده‌ده قول ثانی‌یی اختیار ایلمشدر .

§

ذکر وبیان اولنان حق مرورك صورت تقویمنده درت احتمال واردر . برنجیسی: عرصه‌نك حق مرورسز قیمتی ثمن مسمایه مساوی

وحق مرور ايله قيمتی اقل اولمقدر. بوصورتده ايكی قيمت بيننده‌كی فرق حق مرور صاحبنك ومتباقيسی خانه صاحبلرينك اولور .

مثلا عرصه‌نك حق مرورسز قيمتی يوز وحق مرور ايله قيمتی سكسان وحق مرور ايله برابر صاتلمش اولان عرصه‌نك ثمن مسماسی يوز التون اولور ايسه يكرمی التونی حق مرور صاحبنك ومتباقيسی خانه صاحبلرينك اولور .

ايكنجيسی : عرصه‌نك حق مرورسز قيمتی ثمن مسمادن زياده وحق مرورايله قيمتی مساوی اولمقدر. بوصورتده ايكی قيمت بيننده‌كی تفاوت زياده اولان قيمتك قاچده بری ايسه ثمن مسمانك اونسبتده‌كی مقداری حق مرور صاحبنك ومتباقيسی ديكرلرينك اولور .

مثلا عرصه‌نك حق مرورسز قيمتی يوز وحق مرور ايله قيمتی سكسان وثمن مسما سكسان التون اولور ايسه اشبو قيمتلر آره‌سنده‌كی فرق يكرمی آلتون اولديغندن تناسب قاعده‌سنه توفيقاً $\frac{١٠٠}{٢٠}$ $\frac{٨٠}{س}$

$\frac{٨٠ \times ٢٠}{١٠٠} = ١٦$ التون حق مرور صاحبنك والتمش درت التون ديكرلرينك اولور .

اوچنجيسی : عرصه‌نك حق مرورسز قيمتی ثمن مسمادن دون اولديغی كبی حق مرورايله قيمتی دخی دون اولمقدر. بوصورتده ايكنجی احتمالده اولديغی كبی ايكی قيمت بيننده‌كی فرق زياده اولان قيمتك قاچده بری ايسه ثمن مسمانك اونسبتده‌كی مقداری حق مرور صاحبنك ومتباقيسی ديكرلرينك اولور .

مثلا عرصه‌نك ثمن مسماسی يوزوحق مرورسز قيمتی اللی وحق

مرور ایله قیمتی قرق التون اولور ایسه قیمتلر بیننده‌کی فرق اون
التون اولدیغندن ٥٠/١٠ = ١٠٠/س = ١٠٠×١٠/٥٠ = ٢٠ حق مرور
صاحبنك ومتباقی سکسان التون دیکرلرینك اولور .

دردنجیسی : عرصه‌نك هم حق مرورسز همده حق مرور ایله
قیمتی ثمن مسمادن زیاده اولمقدر .

مثلا حق مرور ایله برابر التمش التونه صاتیلان عرصه‌نك حق
مرورسز قیمتی یوز و حق مرور ایله قیمتی سکسان التون اولور
ایسه بو ایکی قیمت بیننده‌کی فرق یکرمی آلتون اولدیغندن
١٠٠/٢٠ = ٦٠/س = ٦٠×٢٠/١٠٠ = ١٢ آلتون حق مرورصاحبنك
ومتباقی قرق سکز آلتون دیکرلرینك اولور .

مسیل دخی طریق کبیدر . یعنی بر مشترك خانه‌ده دیکر
کمسنه‌نك حق مسیلی اولسه اول خانه صاحبلری خانه‌یی
تقسیم ایدوب مسیلی حالی اوزره ترك ایدرلر .

اصحاب خانه ایله بالاتفاق خانه ایله برابر مسیلی دخی صاتدقلرنده
اکر رقبهٔ مسیل دخی مسیل صاحبنك ایسه ثمندن حصه‌سنی آلور .

فقط مسیلك رقبه‌سی تماماً خانه صاحبلرینك اولوبده اوکمسه‌نك
یالکز حق مجراسی وار ایسه بالاتفاق صاتدقلرنده مسیل صاحبنك
ثمندن حصه‌سی اولمیوب حق مجراسی مجاناً ساقط اولور. یعنی بو حق
یالکز حق مجرا اولوب محل جریانده حقی اولمدیغندن ثمندن حصه‌دار
اولمیه‌جغی کبی ارتق حق مسیلی دخی قالماز .

١١٦٩ ماده بر قوناغك حوليسنده دیكر كمسنه‌نك منزلی اولوبده منزل صاحبی اول حولیدن مرورایدر اولدیغی حالده قوناق صاحبلری قوناغی تقسیم ایده‌جك اولدقلرنده منزل صاحبی مانع اوله‌ماز .

فقط آنلر قوناغی تقسیم ایتدكلرنده منزلك قاپوسی عرضنده آكا بریول ترك ایدرلر .

[قاپو] دن مقصد منزلك زقاق قاپوسیدر . بروجه محرر منزلك قاپوسی عرضنده یول ترك ایتمك مذكور منزلك معین ومحدود یولی اولمدیغی صورتده‌در. اما معین ومحدود یولی وار ایسه اول یول حالی اوزره ترك اولنور. ایستر قاپونك عرضنده اولسون ایستر دها طار اولسون. وترك اولنان یولك طولی طریق عامه قدر اولمق اقتضا ایدر. مذكور حولیده ایكی كیمسه‌نك منزلی اولدیغی حالده قنغیسنك قاپوسی بیوك ایسه آنك عرضنده ایكی منزل ایچون یالكز بریول ترك ایدرلر یوقسه هر بری ایچون برر یول تركنه لزوم یوقدر زیرا یول آنجق مرور ایچون اولدیغندن ایكیسنه بریول كفایت ایدر .

١١٧٠ ماده ایكی‌یه تقسیم اولنان برقوناغك ایكی قسمی آراسنده برحائط اولوبده برقسمك دیكر حائطنك اوزرنده‌كی كیرشلرك اوجلری اول حائط مشترك اوزرنده بولندیغی

صورتده اكر حين قسمتده اول كيرشلرك رفعى شرط ايدلمش ايسه رفع اولنور. والا رفع اولنماز .

ايكى قسم آراسنده كى حائط بر حصه دارك و اوجلرى اول حائط اوزرينه بنديرلمش اولان كيرشلر ديكر حصه دارك ملكى اولمق اوزره تقسيم اولنديغى صورتده دخى حكم ينه بو وجهله در .

[حائط مشترك] تعبيرنده كون سابق علاقه سيله مجاز واردر يعنى قبل القسمه مشترك ايكن بعد القسمه يالكز برشريكك حصه سنده قالان حائط ديمكدر يوقسه مشتركا استعمال ايدلمك اوزره ابقا ايديلان حائط دكلدر زيرا ١٢١٠ نجى ماده مرجبنجه حائط مشتركى حصه دارلرك بالاشتراك استعمال حقلرى اولديغندن شرط رفعك معناسى قالماز بوصورتده بوفقره ايله فقرهٔ آتيه بيننده فرق يوقدر .

١١٧١ ماده بر قسمده واقع اولان آغاجلرك داللرى ديكر قسمك اوزرينه صارقمش اولديغى صورتده دخى اكر حين قسمتده قطعى شرط ايدلمامش ايسه اول داللر كسديريله مز

چونكه اول حصه دار مذكور آغاجلره بروجه محرر داللرى صارقمش اولديغى حالده مستحق اولمشدر . بناءً عليه بو ماده دهكى داللر ١١٩٦ نجى ماده ده بيان اولنان داللر قبيلندن دكلدر .

١١٧٢ ماده بر طريق خاصده حق مرورى اولان بر

مشترك خانه تقسيم اولندقده حصه‌دارلردن هر بری اول طریقه قاپو وپنجره آچه‌بیلور. سائر اصحاب طریق اکا مانع اوله‌ماز .

زیرا بر قاپودن مرور ایله متعدد قاپولردن مرور حکمده بر اولوب متعدد قاپو آچمق ایله حقندن فضله برشی آلمش دیمك اولمیه‌جغندن مورث بر حیات ایکن مذکور طریقه قاپو وپنجره آچمق حقنه مالك اولدیغی کبی ورثه‌سی دخی مالك اولورلر . انجق [اول طریقك] تعیینی محتاج ایضاحدر شویله‌که : بر طریق خاصده حق مروری اولان کیمسه‌نك اول طریقده واقع خانه‌سی قاپوسنك بولندیغی نقطه‌نك اوست طرفنده یعنی طریقك مدخلنده دیگر بر قاپو اچمغه حقی اولدیغی متفق علیهدر. اما خانه‌سنك قاپوسنك آلت طرفنده یعنی طریقك منتهاسنده دیگر برقاپو آچمغه حقی اولوب اولمدیغنده اختلاف اولنمشدر. بعض مشایخ اسلامیه آلت طرفنده دخی قاپو آچمغه صلاحیتی واردر . زیرا خانه‌سی دیوارینی کلیاً رفعه وخانه‌سنه دیلرسه آلت ودیلرسه اوست طرفدن کیرمکه ودیوارینی تعمیر واصلاح ایتمك ایچون بویدن بویه مروره صلاحیتداردر دیمشلردر . دیگر بعض مشایخ اسلامیه دخی آلت طرفنده قاپو آچمغه حقی یوقدر. چونکه دیواری تعمیر ایچون مرور برای ضرورت اولوب ضرورتلر ایسه کندی مقدارلرنجه تقدیر اولنور بلا ضرورت خانه‌سی قاپوسنك بولندیغی نقطه‌دن آلت جهته مروره حقی اولمدیغی کبی قاپو آچمغه دخی حقی اوله‌ماز دیمشلردر . مجله‌نك بو کتابنك تاریخ نشرینه قدر قول ثانی مفتابه ایدی . فقط مادهٔ

مشروحه‌ده طريقه قاپو آچمقلغك مطلق اوله‌رق ذكر ايدلمسنه نظراً مجله جمعيتنجه قول اول اختيار اولنمشدر . §

[حق مروري اولان] قيدى احترازى اولديغى كبى حق مرورك مشترك خانه‌يه اسنادى دخى احترازيدر . زيرا برجماعت بيننده مشترك اولان طريقه اول جماعت افرادندن برى مذكور طريقده حق مروري اولميان جوار خانه‌سى ايچون قاپو آچه‌ماز .

§

١٢٦٩ نجى ماده حكمنجه بر نهر مشتركدن حق شربى اولان اراضى‌يه مالك بولنان كيمسه وفات ايتمكله ورثه‌سى قديم جدول ويا خرقدن بشقه مجدداً جدول ويا خرق آچه‌ميه‌جغندن حق مرور ايله حق شرب بيننده فرق واردر .

١١٧٣ ماده قابل قسمت اولان بر ملك مشتركده حصه‌دارلردن برى كندوسيچون ديكر حصه‌دارك اذنى اولمقسزين بربنا ياپدقدن صكره ديكر حصه‌دار قسمت طلب ايتدكده تقسيم اولنور .

اول بنا بانيسنك حصه‌سنه اصابت ايدرسه فبها . واكر ديكر حصه‌دارك حصه‌سنه اصابت ايدرسه بو حصه‌دار اول بنايى هدم ورفع ايتديره‌بيلور .

زيرا مشترك مالكده متشاركلردن برى خودبخود بنا انشا و آغاج غرس ايده‌مز . فقط شريكنك اذنيله بينلرنده مشترك اولمق

اوزره بنا انشا و آغاج غرس ایدرسه جائز اولوب بو حالده حصهٔ مصرفیله شریکنه مراجعت ایدر .

اکر یالکز بنا انشا ویا آغاج غرس ایتمك اوزره اذن ویررایسه اراضیدن حصه‌سنی اعاره ایتمش اولور و۸۳۱ نجی ماده حکمنجه معیر اعاره‌دن رجوع ایده‌بیله‌جکندن عندالقسمه بنا ویا آغاج شریك دیکرك حصه‌سنه اصابت ایدرسه مادهٔ مزبوره موجبنجه ینه هدم ایتدیره‌بیلور . انجق بوصورتده عرصه‌یه ترتب ایده‌جك نقصاندن شریکنك حصه‌سنه اصابت ایدن مقداری ضامن اولمق لازم کلور .

اما بنا و یا آغاجك بعضیسی دیکر حصه‌دارك حصه‌سنه اصابت ایتمش ایسه بوحالده مذکورحصه‌دار یالکز اول مقدارك قلع ورفعنی طلب ایده‌بیلور .

فصل تاسع

مهایئه بیاننده‌در

۱۱۷٤ ماده مهایئه ؛ « مفاعله وزننده اولوب حاضرلنمق معناسنه‌در . همزه‌نك الفه قلبیله [مهایاة] دخی دینلور . اصطلاح فقهاده » قسمت منافعدن عبارتدر .

اعیان مشترکه‌نك منافعنده مهایئه ایدن شرکانك هر بری کندی حقی ایله برابر دیکرك حقندن تراضی و یا حکم قاضی ایله استفاده‌یه حاضرلنه‌جغندن و بونلرك بو وجهله حاضرلنملری یکدیکرینه مشابه و منفعتلری مساوی اولدیغندن تقسیم منافعه شرعاً [مهایئه] دینلمشدر .

مهايئه جنسی جنسه یعنی برمنفعتی عینی منفعته مبادله‌در. حال بوكه
منفعت مال اولمدیغندن بیعی جائز اولمدیغی كبی تسهیل احتیاج ایچون تجویز
اولنان اجاره‌ده اجرتك مأجور اولان منفعت جنسندن اولمسی تجویز
ایدلمیوب انك غیری جنسدن اولمسی دخی علی خلاف القیاس تجویز
اولنمشدر. ٤٦٣ نجی ماده وشرحنه باق . بوصورتده برجنسی عینی
جنسه مبادله اولان مهايئه‌نك قیاساً عدم جوازی لازم كلدیكندن
استحساناً تجویز اولنمشدر. وجه استحسان نقلاً وعقلاً ثابتدر :

دلیل نقلیسی [قال هذه ناقة لها شرب ولكم یوم معلوم]
آیت جلیله‌سیدركه قوم صالح علیه السلامك بركون وناقهٔ معلومه‌نك
دیكر كون صودن انتفاعنك قرارلشدیرلدیغنی یعنی بووجهله صودن
انتفاعده مهايئه ایدلدیكنی مبیندر . شرایع سالفه احكامندن قرآن
كریمده ذكر وتأیید اولنانلر بزم ایچون دخی معتبردر .

حضرت فخر كائنات علیه اكمل التحیات افندمز بدر غزاسنه
عزیمت بیوردقلرنده موجود دوه‌لر غزاة كرامه كفایت ایتمه‌مكله
هراوچ ذاته بردوه تخصیص بیوردقلرندن مهايئه ومناوبه ایله راكب
اولملریله بین الاصحاب مهايئه‌نك مشروعیتنده اجماع دخی واقع اولمشدر.

دلیل عقلیسی بودركه : اعیان مشتركه‌دن مجتمعاً انتفاع
متعذر اولدیغی تقدیرده مكملاً استیفای منفعت ایچون منافعك
تقسیمه احتیاج دركاردر . اكر مهايئه جائز اولمیه ایدی قابل
قسمت اولمیان اعیانك ذاتاً تقسیمی جائز اولمدیغندن بومثللو
اعیاندن استفاده متعذر اولوب بوحالده اعیانك باطل اولمسی اقتضا

ایدر . بوایسه بداهةً باطلدر چونكه اعیان مذكوره نوع بنی بشر انتفاع ایله مستفید اولمق ایچون خلق بیورلمشدر .

§

مهایئه مادامكه برجنسدن اولان منافعی عینی جنس ایله مبادله‌در. بوصورتده اجاره دیمك اوله‌جنی بعض فقها طرفندن درمیان ایدلمش و١١٧٨ نجی ماده‌ده زماناًمهایئه اجاره حكمنده بولندیغی ذكراولنمش وبعضیلریده بطریق الاعاره اولدیغنی سویلمش ایسه‌ده هرشریك كندی ملكنك منفعتنی دیكرینه بیع ایتمیوب مهایئه ایله استیفا ایده‌جكندن اعیان مشتركه‌نك تقسیمیله هركسك حصه‌سی تعین وتخصص ایده‌جكی كبی اعیان مشتركه‌نك منافعنك تقسیمیله دخی منافعندن هركس حصه‌سنی مكملاً استیفا ایده‌جكنه نظراً مهایئه حقیقةً اجاره ویااعاره اولمیوب مجرای قسمتده اجرا قلنور .

§

[منافع] قیدندن اكلاشلدیغی اوزره مهایئه‌نك محلی منفعت ایسه‌ده ابتداءً معدوم اولدیغندن ٤٢٠ نجی‌ماده شرحنده بیان‌وایضاح اولنان اسبابه بناءً مهایئه اعیان مشتركه اوزرینه وارد اولور .

§

مهایئه بعضاً مبادله وبعضاً افراز اولور . مختلف‌الاجناس اولان اعیانده واقع اولور ایسه من كل وجه مبادله اعتبار اولنور . بوسببه مبنی بالجمله شركانك رضاسی حاصل اولمقسزین بونلرك مهایئه‌سی جائز اولماز . برحیوان ایله برخانه‌یی مهایئه كبی .

اكر جنس واحده‌ده واقع اولوب منفعت‌متساوی ویاتفاوت‌یسیره ایله متفاوت اولور ایسه‌افراز اولور نته‌كیم‌مواد آتیه‌ده تفصیل‌اولنور.

§

مهايئه‌نك شرطى ؛ مادۀ آتيــه‌ده بيان اولنديغى اوزره عينك بقاسيله برابر انكله انتفاع ممكن اولمقدر .

صفتى ؛ شريكلردن برى عين مشتركك تقسـيمنى طلب ايتديكى حالده ديكرينك ممانعتى اوزرينه اجراى مهايئه‌نك حاكمه وجوبيدر .

١١٧٥ ماده مثلياتده مهايئه جارى اولماز .

زيرا مثلياتدن استهلاك ايدلمكسزين انتفاع ممكن اولماز . حالبوكه مهايئه منافعى تقسيمدر اعيانك استهلاكى جائز اولماز .

مهايئه اول قيمياتده جارى اولوركه عينلرى باقى اوله‌رق آنلرله انتفاع ممكن اوله .

اول عين كرك قابل قسمت اولسون وكرك اولمسون هر ايكيسنده‌ده مهايئه جارى اولور .

§

مهايئه مشترك ملك صاحبلرى بيننده جارى اولديغى كبى مشتركاً بر خانه‌يى استيجار ايدن مستأجرلر بيننده دخى جارى اولور . فقط بو نوع مهايئه لازم اولمديغندن هر برى عذر بيانه حاجت اولمقسزين فسخ ايده‌بيلور .

١١٧٦ ماده مهــايئه ايكى نوعدر . نوع اول زماناً مهايئه‌در .

نته‌كيم ايكى كشى بيننده مشترك اراضى‌يى برسنه برى وديكر سنه ديكرى زراعت ايتمك وبرمشترك قوناق صاحبلرندن هر برى بالمناوبه اول قوناقده برر سنه اوطورمق اوزره مهايئه‌لرى كبى .

حصه‌دارلر بالتراضى مهايئه ايتمشلرايسه مدت مهايئه‌يى كندولرى

تعیین ایدر . حاکم طرفندن مهایئه ایدلمش ایسه مدتی دخی حاکم تعیین ایدر . یوقسه متشارکلرك تعیین مدتده اتفاق ایتملرینی امر ایتمز.

نوع ثانی مکاناً مهایئه‌در.

نته‌کیم ایکی کشی بیننده مشترك اولان اراضینك یاریسنی بری و دیگر یاریسنی دیگری زراعت ایتمك ومشترك قوناغك برطرفنده بری ودیگرطرفنده دیگری یاخود اوست قاتنده بری وآلت قاتنده دیگری ومشترك ایکی‌خانه‌نك بریسنده بری ودیگرنده دیگری اوطورمق اوزره مهایئه‌لری کبی .

شو مثاللردن کرك برجنسدن اولسون وکرك اجناس مختلفه‌دن اولسون اعیانده مهایئه‌نك جائز اولدیغی اکلاشیلور .

§

مهایئه‌یه قابلیت اعتباریله اموال ایکی‌یه منقسمدر . برنجیسی : یالکز زماناً مهایئه‌یه قابلیتی اولان اموالدر . کوچك بر خانه وبر آت کبی‌که بونلرده صاحبلرندن هر بری بالمناوبه برر مدت معلومه اوطورمق ویا کب اولمق اوزره مهایئه ایدیلور .

ایکنجیسی : هم زماناً وهم مکاناً مهایئه‌یه قابلیتی اولان اموالدر. سالف الذکر مثاللرده بیان اولندیغی کبی . بونلرده مهایئه‌نك زماناً ویا مکاناً تعیین ایدیله بیلمسی ایچون اول امرده بو ایکی نوع مهایئه بیننده‌کی فرقك بیلنمسی اقتضا ایدر . شویله‌که :

زماناً مهایئه مکاناً مهایئه‌دن اکملدر . چونکه بونوع مهایئه‌ده شریکلردن هر بری برزمان معینده مال‌مشترکك جمله‌سیله انتفاع ایدر. مکاناً مهایئه زماناً مهایئه‌دن اعدلدر . چونکه بونوع مهایئه‌ده شریکلرك هر بری زمان واحده‌ده عین مشترکدن کندوسنه تخصیص اولنان مکاندن انتفاع ایدوب زماناً مهایئه کبی استفاده ایچون بری

دیکرینه تقدم واوبری بریکنك اکمال مدتنه انتظار ایتمز .

بناءً علیه بوایکی نوع مهایئه‌ده اعدلیت و اکملیت جهتیله فرق بولندیغندن هم مکاناً همده زماناً مهایئه یه قابلیتی اولان برمالده متشارکلردن بریسی زماناً ودیکری مکاناً مهایئه طلب ایله اختلاف ایتدکلرنده حاکم یا مکاناً ویا زماناً مهایئه اوزرینه اتفاق ایتملرینی امر ایدرو اتفاق ایتدکلرندن صکره مهایئه‌یی تعیین واجرا ایلر .

١١٧٧ ماده بر مشترك حیوانی صاحبلری بالمناوبه قوللانمق اوزره مهایئه جائز اولدیغی کبی ایکی مشترك حیواندن برینی بری ودیکرینی دیکری قوللانمق اوزره مهایئه دخی جائز اولور.

قسمتده معادله شرط اولدیغندن ایکی طرف محل منفعته متساویاً نائل اولمق لازم کلور . حال بوکه حیوانك بر کونی دیکر بر کونه بکزه‌میوب حالی تبدل ایدر و مستعملینك اختلافیله مختلف اولور . بنابرین کرك بر حیوانك و کرك متعدد حیوانلرك مهایئه‌سی جائز اوله‌میه‌جغی امام اعظم رحمة الله علیه جانبندن بیان قلنمشدر . امامین رحمة الله علیهما مادامکه مهایئه اساساً تقسیم منافعدن عبارتدر. منافعك صورت استیفاسنده‌کی فرقه نظر اولنمدیغی کبی حیوانك حالنه دخی نظر اولنمامق اقتضا ایدر دیمشلردر.

مع مافیه شو اختلاف حکم وقضا ایله جریان ایده‌جك مهایئه حقنده اولوب متشارکلرك رضالریله اجرا ایده‌جکلری بو مثللو مهایئه امام اعظم حضرتلرنجه دخی جائزدر .

مادهٔ مشروحه‌ده مطلق ذکر اولنمسنه نظراً مجله جمعیتنجه امامین حضراتنك رأیی اختیار اولنمشدر .

انجق [قوللانمق اوزره] قیدی احترازیدر. زیرا بر مشترك حیوانده استغلال اوزره مهایئه بالاتفاق جائز دکلدر . چونکه اسباب تغیرك توالیسیله حیوانك قوای جسمانیه‌سی تغیر ایده‌جکندن معادله فوت اولور . اما متعدد مشترك حیوانلرده استغلال اوزره مهایئه جائزدر.

١١٧٨ ماده زماناً مهایئه بر نوع مبادله‌در.

شویله که بر حصه‌دارك نوبتنده‌کی حصهٔ منفعتی دیکر حصه‌دارك نوبتنده‌کی حصهٔ منفعتیله مبادله ایدلمش اولور . بو جهتله زماناً مهایئه اجاره حکمنده‌در.

بر منفعت مقابلنده دیکر منفعتك ایجارینك جوازی مذکور منفعتلرك مختلف الاجناس اولملریله مشروط اولوب متحد الجنس اولورلر ایسه اجاره فاسد اولدیغی حالده بو نوع مهایئه‌نك جوازی علی خلاف القیاس ثابتدر . نته‌کیم ١١٧٤ نجی ماده شرحنده ذکر ایدلدی .

بناءً علی ذلك زماناً مهایئه‌ده شوقدر کون یاخود شوقدر آی کبی بر مدت ذکر و تعیین اولنمق لازمدر. ٤٥١ ، ٤٦٠ نجی ماده‌لره نظر اولنه .

١١٧٩ ماده مکاناً مهایئه بر نوع افرازدر .

شویله که ایکی حصه‌دارك مثلا بر مشترك قوناقده اولان منفعتلری شایع یعنی اول قوناغك هر جزئنه شامل ایکن مهایئه ایله برینك منفعتی اول قوناغك بر قطعه‌سنده و دیکرینك منفعتی دیکر قطعه‌سنده جمع ایدلمش اولور .

یعنی منافع بالضروره بر قطعه‌ده جمع ایدلمش اعتبار اولنور، یوقسه

منافع شـایعه حقیقةً بر قطعه‌ده جمع ایدیله‌مز . زیرا منافع اعراض اولوب بر محلدن دیکر محله انتقال ایده‌مز .

بناءً علی ذلك مكاناً مهـایئه‌ده ذکر وتعیین مدت لازم دکلدر .

چونکه مكاناً مهایئه‌ده شریکلرك هر برینك حصهٔ مفرزه‌ده حقی تعین ایدر کویا هر کس کندی حقنه مالك اولور . بو صـورتده مكاناً مهایئه‌ده مبادله اولمدیغندن اجاره حکمنده دکلدر .

۱۱۸۰ ماده زماناً مهایئه‌ده بدایت ایچون یعنی حصه‌دارلردن قنغیسی اول انتفاع ایتمك ایچون قرعه چکلدیکی کبی مكاناً مهایئه‌ده دخی قرعه ایله تعیین محل اولنمليدر .

۱۱۵۱ نجی ماده شرحنده بیان اولندیغی اوزره قرعه کشیده‌سی حکم وقضا امنیت عمومیه‌یه مظهر اولمق ایچون مشروعدر . بوقسه حاکم قرعه چکمکسزین دخی تعیین مبدأ وزمان ایده‌بیلور .

۱۱۸۱ ماده مشترك ومتعدد شیلرك صاحبلرندن بری مهایئه ایسـتیوبده‌دیکری امتنـاع ایتدکده اکر اول عین مشترکلر متفق‌المنفعه ایسه‌لر مهایئه‌یه جبر اولنور .

یعنی ۱۱۳۲ نجی ماده حکمنجه متحدالجنس اولان اعیان مشترکه ومتعدده‌نك قسمت قضا ایله تقسیمی جائز اولدیغی کبی مهایئه‌سی دخی

جائزدر . چونکه منافعی متحد اولدیغندن معادله و مساواته رعایت ممکندر .

واکر مختلف المنفعه ایسه‌لر جبر اولنماز .

یعنی ۱۱۳۵ نجی ماده حکمنجه مختلف الجنس اولان اعیان مشترکه‌نك قسمت قضا ایله تقسیمی جائز اولمدیغی کبی مهایئه‌سی دخی جائز دکلدر . چونکه منافعنك اختلافی حسبیله معادله ومساواته رعایت ممکن اولماز .

مثلا ایکی مشترك خانه‌دن برنده بری و دیکرنده دیکری ساکن اولمق وایکی مشترك حیواندن برینی بری ودیکرینی دیکری قوللانمق اوزره بری مهایئه ایستیوبده دیکری امتناع ایلسه مهایئه‌یه جبر اولنور .

۱۱۳۸ نجی ماده حکمنجه بومثللو اعیانك قسمت جمع ایله قضاءً تقسیمی جائز اولمدیغی حالده مهایئه‌سنك جوازی منافعده اعیان قدر تفاوت بولنمیه‌جغندن ناشیدر .

اما مذکور خانه‌لردن بری بر شهرده و دیکری بشقه شهرده اولدیغی صورتده مهایئه‌یه جبر اولنماز. چونکه شهرلرك اختلافی منافعك اختلافنی موجب اولور .

اما بری خانه‌ده ساکن اولوبده دیکری حمامی ایجار ایلمك یاخود بری خانه‌ده ساکن اولوبده دیکری اراضی‌یی زراعت ایتمك اوزره بالتراضی مهایئه جائز ایسه‌ده بری امتناع ایتسه مهایئه‌یه جبر اولنماز .

۱۱۸۲ ماده قابل قسمت اولان مال مشترك صاحبلر- ندن بری قسمت ودیکری مهایئه ایستسه قسمت ادعاسی قبول قلنور .

زيرا قسمتده هم من حيث الذات و هم من حيث المنفعه تملك بر زمانده حاصل اولور . مهايئه‌ده يالكز من حيث المنفعه تملك وقت وقت حاصل اولور .

وهيچ بريسى قسمت طلبنده اولمديغى حالده برى مهايئه ايستيوبده ديكرى امتناع ايلسه مهايئه‌يه جبر اولنور .

حكمده سبق دعوى شرط اولديغندن طلب وادعا ايدلمكسزين حاكمك قسمته جبر ايده‌ميه‌جكى ١١٢٩ نجى ماده‌ده بيان قلندى .

١١٨٣ ماده قابل قسمت اولميان بر عين مشترك صاحبلرندن برى مهايئه ايستيوبده ديكرى امتناع ايلسه مهايئه‌يه جبر اولنور .

جبر اولنمسه عين مشتركدن استفادۂ كامله متعذر اولوركه مهايئه‌نك بو سببدن ناشى مشروع قلنديغى ١١٧٤ نجى ماده شرحنده ذكر وايضاح ايدلدى .

١١٨٤ ماده سفينه و دكرمن وقهوه‌خانه وخان وحمام كبي عمومك اجرتله منتفع اولديغى عقارات مشتركه اهلنه ايجار ايله اجرتى حصه‌دارلر بيننده حصه‌لرينه كوره تقسيم اولنور . واكر حصه‌دارلردن برى حصه‌سنى ايجاردن امتناع ايدرسه مهايئه‌يه جبر اولنور .

بر حصه‌دار یالکز کندی حصه‌سنی آخره ایجار ایده‌مز . فقط هر شریك بو مثللو ملك مشترکی کاملاً کندی نفسی ایچون استیجار ایده‌بیلور .

فقط برینك نوبتنده غله‌سی یعنی کراسی زیاده اولورسه اول زیاده حصه‌دارلر بیننده تقسیم اولنور .

زیرا بو وجهله ابتداءً استغلال اوزرینه مهایئه‌سی اجرا قلنان عقارك فضله اولان غله‌سی مشترك اوله‌جغی ١١٨٦ نجی ماده‌نك فقرهٔ ثانیه‌سنده بیان اولنیورکه بوفقره دخی انك فرعیدر .

١١٨٥ ماده حصه‌دارلردن هربری زماناً مهایئه‌دن صکره کندو نوبتنده عقار مشترکی ومکاناً مهایئه‌دن صکره کندو حصه‌سنه اصابت ایدن قطعه‌یی بالذات استعمال ایده‌بیلدیکی کبی آخره ایجار ایله کندوسیچون اجرتنی اخذ ایده‌بیلور .

وشریکی بوندن حصه آلورم دیه‌مز . حین مهایئه‌ده کرك بویله برشرط درمیان ایتسونلر وکرك ایتمسونلر ومهایئه ایستر برخانه‌ده واقع اولسون ایستر متعدد خانه‌لرده واقع اولسون .

زیرا منافع کندی ملکنده حادث اولدیغندن منافع مذکوره‌یی آخره تملیك ایده بیلور .

انجق بوحکم مستعملینك اختلافیله مختلف اولمیان شیلرده جاری اولوب ١١٧٧ نجی ماده‌موجبنجه مهایئه‌اولنان حیوانی یعنی مستعملینك اختلافیله مختلف اولان شیٔ بشقه‌سی استعمال ایده‌مز . ٥٢٨، ٥٥٢ نجی ماده‌لره نظر اولنه .

§

مادهٔ مشروحه‌دن اڪلاشلدیغی اوزره مهایئه ایله عاریت بیننده فرق واردر . زیرا عاریتك منافعی مستعیره عائد ایسه‌ده معیرك اذنی اولمدقجه مستعیرك عاریتی آخره ایجار ایده‌میه‌جکی ٨٢٣ نجی ماده‌ده مصرحدر. چونکه‌ایجار ایده‌بیلسه اجاره عقود لازمه‌دن‌اولمغله معیرك ایستدیکی وقت اعاره‌دن رجوع ایده‌مامسی لازم کلور بوده جائز دکلدر . حال بوکه شرکانك عین مشترکی نوبتندن اول استرداده حقی اولمدیغندن هر برینك کندی نوبتنده مالك اولدیغی منفعتی آخره بطریق الاجاره تملیکده باس یوقدر . §

شریکلردن هر بری کندی نوبتنده دیکرینه مضر اولمیه‌جق صورتده دیلدیکنی یاپه بیلور . بناءً علیه برشریك کندی نوبتنده مشترك خانه‌ده ساکن ایکن سکناسی سببیله منهدم ویا محترق اولسه ضمان لازم کلمز . زیرا جواز شرعی ضمانه منافیدر .

فقط خلاف معتاد برشی یاپه‌رق ویا آتش یاقه‌رق مذکور خانه منهدم ویامحترق اولسه تعدیسندن طولایی شریکلرینك حصه‌لرینی ضامن اولور .

١١٨٦ ماده ابتدا منافع اوزرینه مهایئه اولندقدن صکره حصه‌دارلر کندو نوبتلرینی ایجار ایدوبده برینك نوبتنده غله زیاده اولسه دیکر حصه‌دار اول زیاده‌ده مشارك اولماز.

زیرا بونده مهایئه‌نك واقع اولدیغی منافعده معادله حاصل اولوب اندن صکره حاصل اولان زیادهٔ استغلالدن دیکری حصه‌دار اوله‌ماز.

اما ابتدا استغلال ایتمك اوزره مثلا برمشترك خانه‌نك

کراسنی بر آی بری وبرآی دیکری آلمق اوزره مهایئه ایتسه‌لر فضله‌سی مشترك اولور.

بوصورتله زماناً مهایئه برنوع مبادله اولدیغندن مبادله‌ده معادله بولنمق ایچون فضلهٔ غله‌نك دخی تقسیمی لازم کلور. بوحال عادتا بریسی بدل ایجاردن حصه‌سنی دیکره اقراض ایتمش حکمنده‌در. مثالده خانه ایراد اولنمشدر. زیرا بر مشترك حیوانده استغلال اوزره مهایئه جائز اولمدیغی ١١٧٧ نجی ماده شرحنده ذکرایدلدی.

فقط ایکی خانه‌دن برینك غله‌سنی بری ودیکرینك غله‌سنی دیکری آلمق اوزره مهایئه ایتدکلرنده بر خانه‌نك غله‌سی زیاده اولسه حصه‌دار اکا مشارك اولماز.

چونکه مکاناً مهایئه برنوع افراز اولدیغندن شریکلرك افراز اولنان حصه‌لرده حقلری تعین ایده‌جکی جهتله کندی حقنك غله‌سی زیاده‌لنمش دیمك اولمغله دیکر حصه‌دار اکا مشارك اولماز. وبرده زمان مهایئه متحد اولدیغندن عادتا ابتداءً منافع اوزرینه اولان مهایئه کبیدر.

١١٨٧ ماده اعیان اوزرینه مهایئه جائز اولماز.

چونکه اعیانده قسمت جریان ایدوب مهایئه تقسیمی متعذراولان اعیانك منافعندن استفاده ایچون ضرورةً علی خلاف القیاس تجویز اولنمشدر. بناءً علیه مهایئه کرك زماناً وکرك مکاناً اولسون برمنفعتی کندی جنسندن اولان دیکر منفعت مقابلنده مبادله‌یی متضمندرکه

بوده عين مشترك باقی اولديغی حالده اومنفعتك افراز ومبادله‌سی ايله ممكن اولور. يوقسه استيفای منفعت ايچون عين مشتركك استهلاكی جائز اولماز . نته‌كيم ٤٢٠ نجی ماده شرحنده بيان اولنديغی اوزره استهلاك عين اوزرينه اولان اجاره دخی صحيح اولميوب باطلدر .

مثلا مشترك اشجارك ميوه‌لری ومشترك حيوانلرك سوتی ويوكی اعياندن اولمغله اشجار مشتركه‌دن بر مقدارينك ميوه‌سنی مشاركلردن بری وديكر مقدارينك ميوه‌سنی ديكری ديوشرمك ومشترك قيونلرك برسوريسنك سوتی ويوكنی بری وديكر بر سوريسنك سوتی ويوكنی ديكری الق اوزره مهايئه صحيح اولماز .

١١٨٨ ماده حصه‌دارلر بالتراضی بينلرنده مهايئه ايتد كلرنده بعده يالكز بريسی آنی فسخ ايده بيلور ايسه‌ده بری كندی نوبتنی آخره ايجار ايتمش ايسه مدت اجاره منقضی اولمدقجه ديكری مهايئه‌يی فسخ ايده‌مز .

زيرا مستأجرك حقی تعلق ايتمشدر . مانع ومقتضی تعارض ايتدكده مانع تقديم اولنور .

١١٨٩ ماده حكم حاكم ايله اجرا اولنان مهايئه‌يی حصه‌دارلردن يالكز بری فسخ ايده‌مز ايسه‌ده هپسی بالتراضی فسخ ايده بيلور .

يالكز برينك فسخ ايده‌مامسی ذاتاً قضاده رضايه باقلمديغندندر . وبالفرض يالكز بری فسخ ايده‌بيلسه حاكم ديكر شريكك طلبی

اوزرینه تکرار مهایئه‌یی اعاده ایده‌جکندن بو فسخده فائده اولماز. وبالتراضی جمله‌سنك فسخ ایده بیلمسی ذاتاً قضا جمله‌سنك منافعی ایچون لاحق اولمش اولمسندن طولایی جائزدر. وخصوصیله بوصورتله فسخده اعادهٔ مهایئه‌یه محل قالماز .

١١٩٠ ماده حصه‌دارلردن بری حصه‌سنی صاتمق یاخود تقسیم ایلمك مراد ایتدکده مهایئه‌یی فسخ ایده بیلور .

چونکه تقسیم مال مشترکك هم عین وهم منفعتنی تعیین اولمغله یالکز تعیین منفعتدن عبارت اولان مهایئه‌دن اقوی اولدیغندن مهایئه اوزرینه مرجحدر .

بوراده‌کی [صاتمق] تعبیری بیع صحیح ایله بیع فاسددن اعمدر شوقدر که بیع فاسد ایله صاتدقده تسلیم ایتمدکجه مهایئه‌یه خلل کلمز. نته‌کیم بایع مخیر اولمق اوزره صاتدقده مدت خیارنده مهایئه‌یه خلل کلمه‌جکی کبی . لکن مشتری مخیر اولمق اوزره صاتدقده مهایئه منفسخ اولور . کذلك مبحوث عنه اولان مهایئه‌دن مقصد حکم حاکم ایله اولان مهایئه‌در. اما تراضیٔ طرفین ایله اولان مهایئه‌یی حصه‌دارلردن بری بلاعذر دخی فسخ ایده بیلور .

اما مجرد مال مشترکی اسکی حالنه اعاده ایتمك اوزره بلاسبب مهایئه‌یی فسخ ایده‌جك اولسه حاکم اکا مساعده ایتمز .

زیرا قبل المهایئه وقوعبولان مراجعت اوزرینه حاکم اجرای

مهايئه‌يه مجبور اولديغندن بعدالمهايئه فسخنه مساعده ايتسه ديكرينك طلبي اوزرينه ينه مهايئه‌يه مجبور اولوركه بوصورت دور وتسلسلي موجب اولديغندن باطلدر .

١١٩١ ماده حصه دارلردن برينك ياخود هبسنك وفاتيله مهايئه باطل اولماز.

باطل اولسه حياتده قالان حصه دارانك وبالجمله حصه‌داران وفات ايتسه وارثلرندن برينك طلبي اوزرينه قاضي تكرارمهايئه ايده‌جكندن موت ايله مهايئه‌نك بطلاننده فائده حاصل اولماز .

باب ثالث

حيطان وجيرانه متلق مسائل بياننده اولوب درت فصلي حاويدر

فصل اول

احكام املاكه دائر بعض قواعدبياننددر

١١٩٢ ماده هركس ملكنده كيف مايشاء تصرف ايدر .

١٢٥ نجي ماده‌ده تعريف اولنديغي اوزره ملك كرك اعيان وكرك منافع اولسون انسانك مالك اولديغي شيدركه كندوسي ايله آنك بيننده اسباب تملكدن بريله حاصل اولان رابطه واختصاصدن عبارت اوله‌رق « بوشي بنمدر » ديمكه حق اولور .

حق تملك حق حياتدن تولد ايدر . برنجی ماده‌یه مجله جمعیتنجه یازیلان ایضاحاتده بیان اولندیغی اوزره انسان اعتدال مزاجی حسبیله بقاده غدا ولباس ومسکنجه امور صناعیه‌یه محتاجدر . بونلر محافظهٔ حیات وصحتنك لوازمندندر. انسان مادامکه ودیعهٔ الهیه‌اولان روحنك حسن محافظه‌سیله مأموردر . حیات وصحتنك مداری اولان شیلری تملکه حقی درکاردر . زیرا قاعدهٔ برشی ثابت اولدقده جمیع لوازمیله ثابت اولور . بناءً علیه انسان ایچون حق تملك ثابت‌اولنجه هرکسك ملکنده کیف مایشاء تصرفه اقتداری تسلیم ایدلمك لازم کلور. هیچ بر کیمسه طرفندن تصرفدن منع اولنه‌میه‌جغی کبی تصرفه‌ده اجبار ایدیله‌مز مکرکه تصرفه اجبارده ضرورت بولنه .

بوتصرف بیع ، اجاره ، اعاره ، هبه ، رهن‌مثللو عقود ومعاملاته شامل اولدیغی کبی بناسنی هدم ایتمك ، یکیدن یاپمق ، باغچه‌سنه آغاج دیکمك مثللواحوال وافعاله دخی شامل‌اولور. وایسترسه عرصه‌سنه برشی یاپمیوب علی‌حاله بولندیرر .

فقط بشقه‌سنك حقی تعلق‌ایدرسه‌مالکی ملکنده‌استقلال اوزره تصرفدن منع ایدر .

یعنی شرعاً معین‌اولان صورت وجهله تصرف ایتمك اوزره مقید اولور. نته‌کیم مرتهنك‌اذنی‌اولمقسزین‌رهنده تصرفدن‌راهن ومستأجرك اذنی اولمقسزین مأجورده تصرفدن موجر ممنوعدر . زیرا مانع ومقتضی تعارض ایتدکده مانع تقدیم اولنور اکر مانع تقدیم‌اولنمیوب مقتضی اجرا ایدلسه مذکور مثاللرده بیان قلندیغی وجهله راهن وموجرك منافعی ایچون مرتهن ومستأجرك ازالهٔ حقوقی لازم کلور

حال بوكه هيچ بر كيمسه‌نك منفعتنى ديكركك مضرتنده آرامق جائز دكلدر.

عموم افراد بشر حقوقجه مساويدر. زيرا انسان مدنى الطبع اولديغندن بسط بساط مدنيتله جمعيت حالنده بولنمه ويكديكره معاونت ومشاركته محتاجدر. بر كيمسه ديكرلرندن حقوقنه رعايتى طلب ايده بيلمك ايچون كندوسنك دخى آنلرك حقوقنه رعايت ايتمسى ايجاب ايدر «بن بشقه‌لرينك حقوقنى طانيمام فقط هر كس بنم حقوقمه رعايت ايتمليدر» كبى مدعيات باعث نزاع وشقاق اوله‌جغندن احكام شرعيه مناسبات بشريه‌يى اصول وقواعد مطرده ومنتظمه‌يه ربط ايتمشدر. قواعد مشروعه‌يه تطبيق معامله ايدنلر منافع ذاتيه‌لرينى استحصال ضمننده منافع عموميه‌نك حصولنه مدار اولمش اولورلر. مثلا بر كيمسه پاره‌سيله بر وقيه اتمك صاتون آلدقده كندى منفعتى ايچون آلمش اولديغى حالده مقابلنده ويرمش اولديغى پاره‌دن اتمكجى، دكرمنجى، زراع كبى بر طاقم ادملر مستفيد اولور. بالعكس پاره ويرميوب غصب ويا سرقت ايتسه بو ادملر استفاده‌لرندن محروم قاله‌جقلرندن بينلرنده بالطبع منازعه وقوعه كلور. اگرچه حق غير تعلق ايدن ملكده مالكنك استقلال اوزره تصرف ايده‌مامسى حقنده موجب ضرر ايسه ده برشيده تزاحم ايدن حقوق افراد بيننده نسبت عدالت بولنمق ايچون قاعدةً مانع معتضى يه ترجيح اولنور.

((مثلا فوقانيسى برينك و تحتانيسى ديكرك ملكى اولان ابنيه‌ده فوقانى صاحبنك تحتانيده حق قرارى و تحتانى صاحبنك فوقانيده حق سقفى يعنى كونشدن وياغموردن تستر وتحفظ حق اولمغله بريسى ديكرك اذنى اولمدقجه اكا مضر اوله‌بيله‌جك برشى ياپه‌ماز.))

فوقانى صاحبى ايله تحتانى صاحبى بيننده اوچ حال اوله‌بيلور.

برنجیسی: هیچ بر وجهله مضر اولمامقدرکه بو صورتده هرکس ملکنده کیف مایشاء تصرف ایدر.

ایکنجیسی: قطعیاً مضر اولمقدرکه ضررفاحش بای وجه‌کان دفع ایتدیریلور.

اوچنجیسی: مشکل یعنی مضراولوب اولمدیغی غیرمعلوم اولمقدرکه امام اعظم رحمة الله تعالی علیهه کوره ینه منع اولنور. زیرا برینك ملکی ایسه‌ده دیکرینك حقی تعلق ایتدیکندن و مانع ایله مقتضی تعارض ایتدکده مانع تقدیم اولنه‌جغندن بو مثللو املاکی غیره ایقاع ضرردن اجتناب ایله تصرف اصل اولمغله شو اصل اشکال اولندقده صاحبی کیف مایشاء تصرفدن ممنوع اولور. امامین رحمة الله تعالی علیهما هرکس ملکنده کیف مایشاء تصرف ایده‌جکندن وغیره ترتب ایده‌جك ضرر عارضی اولدیغندن بحثله دیکره ضرری اولوب اولمدیغی تعیین مشکل اولان تصرفاتك اصله تمسك ایله جوازی رأینده بولنمشلردر.

مثال مذکورده [بریسی دیکرك اذنی اولمدقجه اکا مضر اوله‌بیله‌جك برشی یاپه‌ماز] دینلمسنه نظراً حضرت امامك رأیی اختیار اولنمشدر.

بلا اذن یاپیلان شیئك مضر اولوب اولمدیغی ابنیه‌ده حذاقت وبصارتی اولان ایکی کیمسه‌نك اخباریله معلوم اولور.

« وکندو بناسنی ییقه‌ماز.

الحق صاحبی فوقانیسنی دیکرك اذنی اولمقسزین ییقیویرسه تکرار بنا انشاسنه اجبار اولنه‌ماز. زیرا تحتانینك سقفی تحتانی صاحبنك

اولدیغندن فوقانی صاحبی فوقانیسنی بنا ایتمسه تحتانی صاحبنه ضرر ترتب ایتمز.

اما تحتانی صاحبی تحتانیسنی دیکرک اذنی اولمقسزین ییقیویرسه تحتانی ایله برابر فوقانیی دخی انشا ایتمك اوزره اجبار اولنور. یعنی ملکنه ملحق اولان حق غیری اتلاف ایلدیکندن ضمان لازم کلور. غیرك ملکنی اتلاف ایتدکده ضمان لازم کلدیکی کبی

فقط تحتانی خود بخود منهدم اولسه صاحبی بنا اوزرینه اجبار اولنماز. چونکه بونده صنع وتعدیسی یوقدر .

انجق ابنیه تماماً منهدم اولدقده عرصه‌سی تقسیم ایدیله بیله‌جکندن فوقانی صاحبنك امری اولمقسزین تحتانی ایله برابر فوقانیی دخی انشا ایتسه متبرع اولور . اما قسماً منهدم اولوبده تحتانیدن استفاده ایچون فوقانینك منهدم اولان محلنك دخی برلکده انشاسی ضروری اولوبده بلا اذن انشا ایتسه مصرفدن حصه‌سیله فوقانی صاحبنه رجوع ایدر .

§

تفصیلات مذکوره‌دن مستبان اولدیغی وجهله حق غیرك تعلقی مالکی ملکنده استقلال اوزره تصرفدن منع ایتمسنه نظراً حقوق عمومیه‌نك تعلقنده بروجه استقلال تصرفدن اصحاب املاکك منع ایدیله‌جکی اولویتله ثابتدر .

بناءً علیه ابنیه قانوننده وقوانین ونظامات سائره‌ده مبانینك صورت انشاسی ومنقول وغیر منقول اموالك تصرفی حقنده اولان تقییدات بواساسه تفریع ایدیله بیلور.

۱۱۹۳ ماده فوقانی ایله تحتانینك زقاق قاپوسی براولدیغی

حالده ایکیسنك صاحبلری اول قاپویی مشترکاً استعمال ایدرلر.
احدهما آخری دخول وخروجدن منع ایدمز .

زیرا بری دیکرینی بشقه قاپو آچ دیو اجبار ایده‌میه‌جکی جهتله دخول وخروجدن منع ایده‌جك اولسه آنك ملکنك منافعی معطل قاله‌جغندن جائز دکلدر .

١١٩٤ ماده کیم که بر یره مالك اولورسه مافوقنه وماتحتنه دخی مالك اولور .

یعنی ملکی اولان عرصه‌ده ایستدیکی ابنیه‌یی یاپمق ودیلدیکی قدر چیقمق وزمینی حفر ایله مخزن یاپمق ودیلدیکی قدر درین قویی قازمق کبی تصرفاته مقتدر اولور .
انجق ١١٦٢ نجی ماده‌ شرحنده بیان قلندیغی اوزره انشا اولنه‌جق ابنیه‌نك ارتفاعی وصورت انشاسی ابنیه قانونی ایله تحدید وتقیید ایدلمش اولدیغی کبی یر التنده جریان ایدن صولر کیمسه‌نك ملکی اولمدیغی ١٢٣٥ نجی ماده‌ده مصرحدر.
کذلك رکاز یعنی معادن ایله کنوز دینلان دفاین حقنده احکام مخصوصهٔ شرعیه اولدیغی کبی معادن وطاش اوجاقلری و آثار عتیقه نظامنامه‌لری ایله‌ دخی دولتجه بعض قیود وشروط وضع ایدلمشدر.

١١٩٥ ماده کمسنه خانه‌سنده احداث ایلدیکی اوطه‌سنك سچاغنی قومشوسنك خانه‌سی اوزرینه اوزاده‌ماز. اوزادرسه اول خانه اوزرینه کلان مقداری قطع اولنور .

١٠

مادۀ سابقه حکمنجه بریره مالك اولان مافوقنه دخی مالك اولدیغندن اوطه‌سنك سچاغنی قومشوسنك خانه‌سی اوزرینه اوزاتمق ملك غیرده تصرف اولمغله اذنی اولمدقجه جائز دکلدر .

فقط [احداث ایلدیکی] قیدندن مستبان اولدیغنه کوره قدیمدن اوزادلمش ایسه ضرر فاحشی اولمدقجه قدیم قدمی اوزره ترك اولنه‌جغندن قطع اولنه‌ماز .

١١٩٦ ماده بر کیمسه‌نك باغچه‌سنده‌کی آغاجك داللری قومشوسنك خانه‌سی یاخود باغچه‌سی اوزرینه اوزامش اولسه اول داللری باغلایوبده کیرو چکدیرمك یاخود کسدیرمك ایله کندو هواسنی تفریغ ایتدیرمکه قومشوسنك صلاحیتی واردر .

بریره مالك اولان مافوقنه دخی مالك اوله‌جغی جهتله بر کیمسه‌نك باغچه‌سنده کائن آغاجك داللری دیکرك خانه ویا باغچه‌سنك هواسنی اشغال ایتمسی جائز اولمدیغندن رفعی لازم کلور . انجق بر ضرر یا بلا ضرر یاخود کندینك دوننده بر ضرر ایله ازاله اولنمق اقتضا ایده‌جکندن مذکور داللری باغلایوبده کیرو چکمك ممکن ایکن کسدیریله‌مز .

قومشوسی اول باغچه‌یی خانه صاحبندن صاتون آلوب حین اشتراده داللر بر وجه محرر اوزامش بولنسه بیله ینه قطع اولنور .

فقط ١١٧١ نجی ماده مستنددر .

بر وجه محرر داللرك قطعی لازم کلدکده صاحبنه بالمراجعه داللری

کسمسنی ویاخود قطعی ایچون کندوسنه اذن ویرمسنی طلب ایتمك وموافقت ایتمدیکی تقدیرده حاکمه بالمراجعه قطع ایتدیرملك ایجاب ایدر. خود بخود قطع ایتدیکی حالده بالفرض حاکمه مراجعت ایتدیکی تقدیرده آنك طرفندن قطعی امر وتنسیب اولنه‌جق موضعدن قطع ایتمش ایسه بأس اولمیوب لکن صاحبی حقنده ضرری موجب صورتده قطع ایتمش ایسه تعدی ایتمش اوله‌جغندن ضمان لازم کلور .

اما آغاجك کولکه‌سی قومشوسنك باغچه‌سنده کی مزروعاته مضردر دیو آغاج کسیله‌مز .

یعنی کولکه ظل زائل اولوب داللره قیاس اولنه‌ماز .

۱۱۹۷ ماده هیچ کیمسه ملکنده تصرفدن منع اولنه‌ماز. مکرکه آخره ضرر فاحشی اوله . اول حالده منع اولنه‌بیلور. تته‌کیم فصل ثانیده تفصیل اولنور .

مادامکه حق تملك حیات وصحتك محافظه وتأمینی ایچون لازمدر. شو لزومك تماماً حصولی حریت تصرفی ایجاب ایده‌جکنه مبنی ۱۱۹۲ نجی ماده‌نك فقرۂ ثانیه‌سی حکمنجه حق غیر تعلق ایتمدکجه آخره ضرری اولسون اولمسون هرکس ملکنده کیف مایشاء تصرف ایده‌جکندن تقیید اولنه‌میه‌جغی امام اعظم رضی الله عنه جانبندن بیان قلنمش وبو صورت موافق قیاس بولنمش ایسه‌ده امام ابو یوسف رحمة الله علیه ۱۹ ، ۲۰ نجی ماده‌لرده اسبابی مفصلاً شرح وایضاح اولندیغی وجهله ضرر حدذاتنده واجب الازاله اولدیغندن بحثله ضرر

فاحشی اولان تصرفاتك منعی لزومنی استحساناً اجتهـاد ایلدیكندن مشایخ اسلامیهٔ عثمانیه بو صورتله افتا ایتملری حسبیله مجله جمعیتنجه دخی بوماده اولوجهله تنظیم وفصل آتیده مسائل متفرعه‌سی تحریر وتوضیح ایدلمشدر .

فصل ثانی

معاملات جواریه حقنده‌در

جار ؛ قومشو معناسنه اولوب جمعی جیراندر. بوحالده [معاملات جواریه] قومشولغه متعلق معاملات دیمك اولور .

١١٩٨ ماده هر كس كندی ملكی اولان حائط اوزرینه دیلدیكی قدر چیقار وایستدیكی شیٔ یاپار. ضررفاحشی اولمدجه قومشوسی مانع اوله‌ماز .

یعنی ضرر فاحشی اولمدجه هر كس ملكنده كیف مایشاء تصرف ایدر. ضرر فاحشك نه كبی شیلر اولدیغی مادهٔ آتیه‌ده تعریف وبیان ومواد تالیه‌ده ایضاح اولنور .

١١٩٩ ماده بنایه ضرر ویرن یعنی بنایه وهن كتورن وانهدامنه سبب اولان یاخود حوایج اصلیه‌یی یعنی سكنی كبی بنادن مقصود اولان منفعت اصلیه‌یی منع ایدن شیلر ضرر فاحشدر .

١٢٠٠ ماده ضرر فاحش بای وجه كان دفع ایتدیریلور.

سببی ١١٩٧ نجی ماده‌ده بیان قلندی [بای وجه كان] جمله‌سی
ر نه وجهله اولورسه اولسون دیمكدر . كیمك طرفندن ونه صورتله
فع ایدیله‌جكی زیرده محرر مثاللر ایله مواد تالیه‌ده بیان وایضاح
ولنیور . فقط ضررك حادث اولمسی شرطدر .

مثلا برخانه‌نك اتصالنده تیمورجی دكانی یاخود دكرمن یاپیلوبده تیمور
ربندن یا دكرمنك دورانندن اول خانه‌نك بناسنه وهن كلمك یاخود فرون
حداث ایله توتونك كثرتندن ویا بزرخانه احداث ایله رائحهٔ كریهه‌سندن
ول خانه‌ده اوطوریله‌میه‌جق مرتبه صاحبی متأذی اولمق ضرر فاحش اولمغله
وضررلر بأی وجه كان دفع وازاله ایتدیریلور .

وكذا بركیمسه دیكرك خانه‌سنه متصل عرصه‌سنده خرق احداث ایدرك
كرمنه صو اجرا ایتمكله خانه‌نك دیوارینه وهن كلسه یاخود بركیمسه قومشو-
سنك دیوارینك دیبنی مزبله اتخاذ وسپورندی القا ایتمكله دیوار چوریسه دیوارك
صاحبی ضررینی دفع ایتدیرر .

كذلك برینك خانه‌سی قربنده دیكرك احداث ایلدیكی خرمنك توزی كلمكله
اول خانه‌ده طوریله‌میه‌جق مرتبه صاحبی متأذی اولسه ضرری دفع ایتدیریلور.
نته كیم برینك خرمن یری قربنده دیكری برمرتفع بنا احداث ایله
خرمنك روزكارینی سد ایلسه ضرر فاحش اولمغله رفع ایتدیریلور .

كذلك بركیمسه بزازلر چارشوسنده آشجی دكانی احداث ایدوبده
توتونی قومشوسنك امتعه‌سنه اصابت ایله ضرر فاحشی اولسه دفع ایتدیریلور.
وكذلك بركیمسه‌نك خانه‌سنده‌كی كاریز یاریلوبده قومشوسنك خانه‌سنه
جریان ایتمكله ضرر فاحش اولسه قومشوسنك دغواسی اوزرینه اول كاریزك
تعمیر واصلاحی لازم كلور .

زیرا بونلرك بعضیسی بنایه وهن كتورر و بعضیلریده حوایج
اصلیه‌یی منع ایدر . فقط ذكر وتعداد اولنان ضررلرك بشقه‌سی
طرفندن احداث ایدلملری لازمدر . ذاتاً موجود اولوبده خانه‌نك

انشاسیله صاحبی متضرر اولدیغی حالده کندوسنك ازالهٔ ضرر ایتمسو
لازم کله‌جکی ١٢٠٧ نجی ماده‌ده بیان قلنیور .

١٢٠١ ماده برخانه‌نك هواسنی یاخود نظارتی کسمك
ویاخود کونشك دخولنی منع ایتمك کبی حوایج اصلیه‌دن
اولمیان منافعه مانع اولمق ضرر فاحش دکلدر .

زیرا بونلر مقاصد عارضه‌دن اولوب مقاصد اصلیه‌دن دکلدر .
فقط ضیایی بالکلیه سدایتمك ضرر فاحشدر .
چونکه ضیاسکنانك لوازم اساسیه‌سندندر .

بناءً علیه بربنا احداث ایله قومشوسنك برپنجره‌لی اولان
اوطه‌سنك پنجره‌سنی سد ایدوبده یازی اوقونه‌میه‌جق مرتبه
قرانلق اولسه ضررفاحش اولمغله دفع ایتدیریلور . قاپوسندن
ضیا آلسون دینله‌مز . زیرا اوطه‌سنك قاپوسی صوغوقدن
واسباب سائره‌دن ناشی قپاتمغه محتاج اولور .

فقط اوطه‌نك بشقه یرندن پنجره آچمق ممکن اولوبده اورادن
ضیا کله‌جك اولور ایسه بوصورتده اورادن پنجره آچیلسون دینله
بیلورمی؟ مطالعهٔ عاجزانه‌مه کوره ضرر فاحشك ازاله‌سی استحسانا
تجویز ایدلمش اولوب استحسانی اولان شیلر ایسه قصر وتحدید ایدیله‌رك
سائره مقیس علیه اوله‌میه‌جغندن پنجره‌سی قپانمش اولان قومشونك
دیکر پنجره آچمسی لازم کلور .

[احداث] قیدی وقوعیدر . بناءً علیه ضرر متعین اولدیغی حالده الاحداث دخی منع اولنه بیلور .

واگر اوطه‌نك ایکی پنجره‌سی اولوبده بریسی بر وجه بالا بنا داثیله سد ایدلمش اولسه ضرر فاحش عد اولنماز . بناءً علیه رفع ایدلمز .

١٢٠٢ ماده مطبخ وقویی باشی وخانه‌نك حولیسی کبی نسوان اولان محلك کورنمسی ضرر فاحش عد اولنور .

بو مسئله‌ده اسلام ایله غیر مسلم بیننده فرق یوقدر. زیرا ملل غیر مسلمه نسوانك عرضی دخی شرعاً محفوظدر . وضرر کرك دائمی اولسون وکرك اولمسون ازاله ایدیلور. مثلا برکیمسه خانه‌سنی تعمیر اثناسنده مشغولره حواله‌سی اولسه ولوکه بو حواله یالکز بر کون امتداد ایده‌جك اولسون دفعی چاره‌سنه باقمق لازمدر .

بناءً علی ذلك بر کمسنه‌نك خانه‌سنده احداث ایلدیکی پنجره‌سندن یاخود مجدداً انشا ایلدیکی بنانك پنجره‌سندن جار ملاصقنك یاخود زقاق آشوری خانه‌سی اولان برکیمسه‌نك مقر نسوان اولان محلی کورینور اولسه بو ضررك رفعیله امر اولنور. اول کمسنه دخی نسوان کورنمیه‌جك صورتده دیوار یاخود تخته پرده یاپوب اول ضرری دفع ایتمکه مجبور

اولور. اما بهرحال پنجره‌سنی سد ایتمك اوزره جبر اولنه‌ماز
نته‌كیم چیتدن معمول بر حائطك آرالغندن قومشونك
مقرنسوان اولان محلی كورینور اولسه اول آرالقلری سد
ایتمك اوزره حائطك صاحبنه امر اولنور. اما ییقوبده دیوار
یاپمق اوزره جبر اولنه‌ماز ٢٢ ماده‌یه باق.
كذا ٣١ نجی ماده‌یه دخی نظر اولنه.

١٢٠٣ ماده برینك انسان بویندن یوكسك یرده پنجره‌سی
اولوبده احتمالكه نردبان وضعیله قومشوسنك مقر نسوان
اولان محلنه نظر ایلر دیو قومشوسی اول پنجره‌یی سد
ایتدیره‌مز ٧٤ ماده‌یه باق.

١٢٠٤ ماده باغچه مقر نسوان عد اولنماز.

بناءً علیه بر كیمسه‌نك خانه‌سندن قومشوسنك مقر نسوان اولان محلی
كورنمیوب فقط باغچه‌سی كورنمكله قومشوسی مجرد آرالقده نسوان باغچه‌یه
چیقدقده خانه‌كدن كورنمكله باغچه‌مه اولان نظارتكی كس دیه‌مز.
زیرا باغچه‌یه چیقمق سكنانك احتیاجات ضروریه‌سندن دكلدر
فقط باغچه‌ده قویی اولوبده خانه‌ده دخی اندن بشقه قویی یوقسه باغچه‌نك
قویی جهتی مقر نسوان عد اولنور.
كذلك بر خانه‌نك سلاملق جهتی مقر نسوان عد اولنماز.

بناءً علیه خانه صاحبی سلاملق جهتنی جرم اتخاذ ایتسه قومشونك
...ته دنبرو ناظر اولان پنجره سنی سد ایتدیره مز .

١٢٠٥ ماده بر کیمسه باغچه سنده کی میوه آغاجنه چیقدقده
...ومشوسنك مقر نسوان اولان محلی کورینور اولسه اول
...کسنه آغاجك اوزرینه چیقه جق اولدقده نسوان تستر ایتمك
...ایچون اخبار ایتمك لازمدر . اخبار ایتمدیکی تقدیرده حاکم
...ی بلا اخبار اول آغاجه چیقمقدن منع ایدر .

...یوقسه علی الاطلاق منع ایده مز . زیرا بو وجهله اخبار ایله
...چیقمقده ایکی حق بینی جمع واردر . و قومشو ایستر مسلم اولسون
...ستر غیر مسلم اولسون حقوقجه مساویدر .

کذلك یکدیکره ملاصق اولان ایکی خانه نك سطحلری بربرینه
...اذی اولمقله صاحبلرندن بری اول سطحه چیقدقده قومشونك
...مقر نسوانی کورینه رك ضرر فاحشی اولسه ستره اتخاذ ایتمکسزین
...چیقمقدن منع اولنور .

اما مقر نسوانه حواله سی اولمیوبده نسوان اوته کی خانه نك
...سطحنده بولندقلری صورتده حواله سی بولنسه منع اولنه ماز . زیرا
...ایکی سطحدن دیکری کورلمکده اولدیغندن قومشوسی متضرر
...اولدیغی قدر کندوسیده متضرر اولیور .

١٢٠٦ ماده ایکی کشی بینلرنده مشترك اولان قوناغی
...تقسیم ایتدکلرنده برینك حصه سنه اصابت ایدن محلدن

دیکرینك مقر نسوان اولان محلی کورینور اولسه مشترك
بینلرنده برستره اتخاذ ایتملری ایچون امر اولنور .

ملکك تقرری برزمانده حاصل اولدیغندن یالکز یرینه «سن یاپ»
دینلسه ترجیح بلا مرجح لازم کلور بوده باطلدر .

١٢٠٧ ماده برکیمسه مشروع اوله‌رق ملکنده تصرف
ایتمکده ایکن بشقه‌سی آنك یاننده بنا احداثیله کندوسی
متضرر اولسه ضرری انجق کندو دفع ایتمك لازم کلور

زیرا دفع مفاسد جلب منافعدن اولادر ومتضرر اوله‌جغنی بیلدیکی
حالده بنا ایتمشدر .

مثلا بر خانه‌نك قدیمی پنجره‌لرندن دیکر کمسنه‌نك محدث خانه‌سنك
نسوان اولان محلی کورینور اولسه محدث خانه صاحبی مضرتی کندو
ایتمك لازم کلور. عتیق خانه صاحبندن ادعایه صلاحیتی یوقدر. نته‌کیم برکیمسه
تیمورجی دکاننه متصل عرصه‌سنده برخانه احداث ایلسه تیمور ضربندن خانه
ضرر فاحش ترتب ایده‌یور دیو دکانی تعطیل ایتدیره‌من .
وکذا اسکیدن خرمن یری اولان بر محلك قربنده بری خانه احداث
ایتدکده خرمنك توزی خانه‌م اوزرینه کلیور دیو خرمن صاحبنه بوراده خرمن
دوکمه دیه‌من .

١٢٠٨ ماده برمنزلك قدیمی یعنی عتیق پنجره‌لرندن
قومشوسنك عرصهٔ خالیه‌سی کورینورکن منزل محترق
اولدقده اولا قومشوسی اول عرصه‌ده خانه احداث ایتدکدن
صکره اول منزلی دخی صاحبی وضع قدیمی اوزره بنا ایدرك

چدیغی پنجره‌لردن اول محدث خانه‌نك مقر نسوان اولان
على كورینور اولسه بومضرتی خانه صاحبی كندو دفع ایتمك
لازم كلور. صاحب منزله نظارتكی كس دیو جبر ایده‌مز.
یعنی دفع مقاسد جلب منافعندن اولا اولدیغی كبی مذكور خانه
دیم دكلدركه قدمنه اعتبار اولنسون .

١٢٠٩ ماده بر كیمسه‌نك خانه‌سنده احداث ایلدیكی
نجره‌لر ایله قومشوسنك مقر نسوان اولان مواضعی بیننده
ومشوسنك بر یوكسك اوطه‌سی اولمغله مقر نسوان اولان
على اول پنجره‌لردن كورنمز ایكن قومشوسی اول اوطه‌یی
هدم ایتمكله اول پنجره‌لردن قومشوسنك مقر نسوان اولان
على كورینور اولسه قومشوسی مجرد پنجره‌لر محدث ایدی
نكچون نظارتكی كس یاخود پنجره‌لری سد ایت دیه‌میوب
ضرتی كندو دفع ایتمك لازم كلور .
چونكه‌مذكوراوطه‌یی هدم ایله مضرتی كندوسی احداث ایلدی .

١٢١٠ ماده حائط مشتركی صاحبلرندن بری دیكرینك
ذنی اولمدقجه ترفیع ایده‌مز واوزرینه كوشك وسائره
په‌مز. كرك آخره مضر اولسون وكرك اولمسون .

زيرا اعيان مشترکه‌نك بالاتفاق تصرف اولنه‌جغی ١٠٦٩ نجی
ماده‌ده بيان قلندی .

فقط بريسی عرصه‌سی اوزرينه اوطه بنا ايتمك اوزر
کيرش وضع ايده‌جك يعنی کيرشلرك اوجلرينی اول حائط
اوزرينه بنديره‌جك اولسه مشارکی اکا مانع اوله‌ماز .

مانع اوله‌جق اولسه حائطك منفعتی معطل اولمش اوله‌جغند
استحساناً تجويز اولنمشدر .

لکن اون قدر کيرش وضع ايده‌جك ايسه مشارکنك
دخی اول قدر کيرش وضعنه حق اوله‌جغندن حائط نقد
کيرش وضعنه متحمل ايسه آنجق نصفی قدر کيرش وض
ايده‌بيلوب زياده‌يه تجاوز ايده‌مز .

واکر اول حائط اوزرنده فی‌الاصل ايکيسنك دخی
مساوات اوزره کيرشلری اولديغی حالده بری کندی
کيرشلرينی تزييد ايده‌جك اولسه آخری منع ايده‌بيلور .

چونکه حصهٔ شايعه اولديغندن بالکز کندی حقنده تصرف
ايده‌ميوب شريکنك حصه‌سنی دخی تصرف ايده‌جکندن استحصا
مأذونيت ايتمديکی حالده شريکی منع ايده بيلور. بالاده محرر فقرهٔ ثا
استحساناً تجويز اولنديغندن مقيس عليه اوله‌مز .

١٢١١ ماده حائط مشترك صاحبلرندن بری اول حائط اوزرنده‌کی کیرشلرك محللرینی صاغه صوله وآشاغیدن یوقارویه دکشـدیره‌مز . اما کیرشـلرك اوجلری یوکسـکده ایکن ایندیروبده حائطك دها آشاغیسنه وضع ایده‌بیلور .

ذاتاً وضع ایتمش اولدیغی محلدن اشاغی‌یه وضعه شریکنك دلالةً رضاسی حاصل اولمشدر . چونکه کیرشلرك ثقلتی موضوع اولدقلری محلك اشاغیسنی اشغال ایدر بوحالده فوقنه وصاغه صوله تجاوز رضاسنه مخالف اوله‌جغی کبی کیرشلر دیوارك فوقنه قوندجه ثقلته تحمل ازاله‌رق تهلکه‌ده قالمسنی دخی موجب اوله‌جغندن جائز دکلدر .

١٢١٢ ماده برکیمسه‌نك صوقوییسی قربنده قومشوسی برکنیف یا کاریز یاپوبده اول قویینك صوینی افسـاد ایلسه ضرری دفع ایتدیریلور. وبروجهله دفع ضرری قابل اولماز ایسه او کنیف یا کاریز قپاتدیریلور .

کذلك بر صو یولنك یانـنده برینك یاپدیغی کاریزك چرکابی صویه واصل اوله‌رق ضرر فاحشی اولوبده قپاتمقدن غیری صورتله دفع ضرری قابل اولمسه اول کاریز قپاتدیریلور .

هرنقدر کنیف یا کاریزك قپاتدیرلمسی صاحبی حقنده ضررایسه‌ده قاعدةً ضرر اشد ضرر اخف ایله ازاله اولنور .

فصل ثالث

طريقلر حقنده‌در

يعنی هم طريق عام وهم طريق خاصك احكامنی حاويدر. ويالكز طريق دينلدكده طريق عام مراد اولنور.

طريقلره دائر كتاب الغصبده بعض احكام ذكر اولنديغی كبی ابنيه قانونی ايله درسعادت وولايات بلديه قانونلری ومنافع عموميه ايچون استملاك نظامنامه‌سی بوفصلك مندرجاتنی تقييد وتوضيح ايتديكندن مهم اولانلری شرح وايضاح صره‌سنده بيان قلنور.

١٢١٣ ماده ـ برطريقك ايكی طرفنده خانه‌سی اولان كيمسه برندن ديكرينه كوپری انشا ايده‌جك اولسه منع اولنور.

٩٢٦ نجی ماده شرحنده محرر اسبابه مبنی هيچ بركيمسه طريق عامه مستقلاً مالك اولمديغندن هواسنی اشغالده آخره ضرر اولوب اولميه‌جغی دخی مشكوك وفقط ضرر جهتی راجح اولديغندن منع اولنور.

اما انشا ايتدكدن صكره اكر ماره‌يه ضرری يوق ايسه هدم اولنماز.

زيرا بعدالانشا ماره‌يه ضرری اولمديغی تحقق ايتديكی حالده يقمق صاحبنی اضرار اوله‌جغندن وطريق ذاتاً عمومه مخصوص اولمق حسبيله كندوسنك دخی انده حقی اولديغندن ابقا ايديلور.

فقط بويله طريق عام اوزرينه ياپلمش اولان كوپريلرده وشهنشينلرده حق قرار اولماز .

زيرا طريق عام بملك مخصوص اولميوب برينك تصلسنه ياپديغى كوپرى وشهنشينلرك متضرر اولمامق ايچون هدم ايدلمامسيله حق قرار ثابت اولماز .

بناءً على ذلك بروجه بالا طريق عام اوزره انشا اولنان كوپرى منهدم اولدقدن صكره صاحبي بنا ايده‌جك اولسه بنه منع اولنه بيلور .

يعنى بومثللو شيلرده قدمه اعتبار اولنماز .

بومسئله مجتهدين عظام رحمة‌الله عليهم بيننده مختلف فيهدر . امام اعظم حضرتلرينه كوره طريق عام اوزرينه احداث و انشا اولنان شى ماره‌يه كرك مضر اولسون و كرك اولمسون قبل‌الاحداث منع اولنه‌جغى كبى بعدالاحداث دخى هدم اولنور . امام ابو يوسف حضرتلرينه كوره مضر اولمينجه نه‌قبل الاحداث و نه‌ده بعدالاحداث منع اولنماز . امام محمد حضرتلرينه كوره مضر اولسون اولمسون قبل‌الاحداث منع اولنوب فقط بعدالاحداث مضر اولديغى صورتده هدم اولنور .

شو رأيه كوره طريق عام اوزرينه انشا اولنان كوپرى وشهنشينلرك مضر دكلسه هدم اولنماسى لازم كلور . مجله جمعيتنجه دخي بوصورت اختيار اولنمشدر .

استطراد

ابنیه قانوننك ٧ نجی ماده‌سیله دخی بو صورت تأیید اولنه‌رق شویله دینلمشدر . [هر نوع جاده وزقاقلرك اوستنه کوپری مثللو مجدداً ابنیه انشاسی وموجود بولنان بو مقوله ابنیه‌نك هدمیله تجدیدی ویاخود قفس صورتیله تعمیری ممنوع اولوب عادی صورتله تعمیری جائز اوله بیله‌جکدر]

شو قاعده‌دن بالاستثنا ٨ نجی ماده‌سنده درسعادتده بوغازایچنده کی ساحلخانه‌لره مخصوص اوله‌رق سطح زمیندن التی ذراع معماری ارتفاعندن بدأ ایله بناسنك وسعتی وقدی نهایت دردر ارشونی تجاوز ایتمامك اوزره کوپری انشاسنه قانوناً مساعده اولنمشدرکه بوده خصوصیت موقعیه‌دن ناشیدر .

طریق عام عمومه مخصوص اولدیغندن بروجه‌بالا کوپری انشاسی کبی تصرفات خصوصیه‌یه محجوریندن ماعدا هر کیم اولور ایسه اولسون مانع اوله بیلور . شویله‌که :

درسعادت وولایات بلدیه قانونلرنجه بومقوله شیلری منع مأمورین بلدیه‌نك جمله‌ٔ وظائفندن اولدیغندن عائد اولدیغی مأموره بالمراجعه انشا آتی منع ایتدیره بیلور . مأمورین بلدیه کندولرینه مراجعت واخطار وقوعبولمقسزین دخی منع ایدرلر .

١٢١٤ ماده طریق عام اوزرنده آلچق چیقندیلر وشهنشینلر کبی ماره‌یه ضرر فاحشی اولان شیلر قدیم اولسه بیله رفع ایتدیریلور . ٧ ماده‌یه باق

بو مثللو قديم اولان شيلرده ايكی احتمال موجوددر . يعنی يا ماره يه ضرر فاحشی اولور ياخود اولماز . ضرر فاحشی يوقسه هدم اولنماز . زيرا مادۀ آنفه ده بيان قلنديغی اوزره احداث اولنوبده ضرر فاحشی اولميان كوپری وسائره هدم اولنميه جغی جهتله قديم اولان شهنشين وچيقنديلرك هدم اولنميه جغی اولويتده قالور . يعنی قاعدۀ ضرری اولميان قديم قدمی اوزره ترك اولنور .

اما ضرر فاحشی اولور ايسه ضرر قديم اولميه جغندن بأی وجه كان ازاله ايديلور .

استطراد

ابنيه قانوننك ٣٠ نجی ماده سنده [نردبان وبصه مق وسد ومخزن نجره سی كبی چيقنديلرك يول اوزرنده انشاسی كلياً ممنوعدر] ديو محرر اولديغندن خلاف ممنوعيت اوله رق انشا ايديلان شيلرك درحال هدمی لازم كلور .

فقط مذكور قانونك ٤٩ نجی ماده سنده [بالجمله زقاقلرده ارتفاعی يردن بش آرشوندن اقل اولان شهنشينلرك معدنی واخشاب طبان وطاش ايله تعميری ممنوعدر] دينلمسنه نظراً بونلرك درحال هدم ايتديرلميوب انجق تعميرينك منعيله كنديلكندن محو وخراب اولمسنه ارائۀ مساعده اولنمشدر .

اما موجود شهنشينلردن زميندن ارتفاعی بش آرشوندن دون اولانلرك حين تعميرده لغو ايديله جكی ٢٨ نجی مادۀ قانونيه ده مصرحدر .

١٢١٥ ماده بر كيمسه خانه سنی تعمير ايده جك اولدقده

مادەیه ضرر ویرمامك شرطیله طریقك برطرفنده سریعاً چامور یاپوب بناسنه صرف ایده بیلور .

بو ماده ولایات بلدیه قانوننك ٦٣ نجی مادەسنك فقرهٔ اولیسنده بو وجهله ایضاح اولنمشدر . [ابنیه تعمیر وتجدیدینه مقتضی کراسته وطاش وکیرج مثللو شیلر خانەلرك باغچه وحولیسنه ویاخود صاحبی رضاسیله جوارده مناسب بر عرصەیه وبوصورتلر ممکن اولەمدیغی تقدیرده ابنیەنك اوکندەکی زقاقدن نهایت برارشون « ذراع معماری » عرضنده مقدار محلی تحته پرده کشیدەسیله اورایه وضع اولنەجقدر]

١٢١٦ ماده لدی الحاجه امر سلطانی ایله بر کمسنەنك ملکی قیمتیله آلنوب طریقه الحاق اولنه بیلور .

قاعدهٔ حاجت عمومی اولسون خصوصی اولسون ضرورت منزلەسنه تنزیل اولنەجغندن لدی الحاجه بر کمسنەنك ملکی رضاسنه باقلمقسزین النەرق طریقه الحاق ایله ضرورت دفع ومنافع عامه تأمین اولنمش اولور . هر نه قدر صاحب ملکك عدم رضاسی حقنده ضرر ایسەده قاعدهٔ ضرر عامی دفع ایچون ضرر خاص اختیار اولنور .

فقط تأدیهٔ ثمن اولنمدقجه ملکی یدندن آلنەماز ٢٥١ و٢٦٢ مادەلره باق .

چونکه اضطرار غیرك حقنی ابطال ایتمز . بناءً علیه مذکور مادەلرده بیان قلندیغی اوزره افرادك مبایعاتنده مرعی اولان قواعده بوبابده دخی رعایت ایتمك لازم کلور .

مادهٔ مشروحه حکمی منافع عمومیه ایچون استملاك نظامنامه‌سی وابنیه قانونی وقوانین ونظامات سائره وتیمور یوللر مثللو منافع عامه‌یه متعلق مؤسسات مقاوله نامه‌لرنده تأیید وتذکار ایدلمشدر .

انجق ابنیه قانوننك ۸ نجی ماده‌سنده محرر اولدیغی اوزره زقاقلرك قانوناً معین اولان وسعتی حاصل ایتمك ایچون ایجاب ایدن یرلری یولك ایکی طرفنده عرصه‌سی بولنانلر تصفیت اوزره مجاناً ترکه مجبوردره . شوقدرکه [یوله آلنه‌جق یرلر عرصه‌نك درینلکی نسبتیله ربعنی تجاوز ایدر ایسه فضله‌سنك بدلی منافع عمومیه ایچون استملاك قانوننه تطبیقاً بالتخمین ادارهٔ بلدیه‌دن اصحابنه اعطا اولنه‌جقدر] فقره‌سیله بویله عرصه‌سی ربعندن زیاده تناقص ایدنلرك ایستدکلری حالده فضله‌سنك بدلی ایفا اولنه‌رق منفعتلری محافظه وتأمین ایدلمشدر .

§

بروجه محرر استملاکك اسبابی استملاك نظامنامه‌سنده بووجهله محرردر: [منافع عمومیه ضمننده یاپیله‌جق وطوغریدن طوغری‌یه عامه‌نك استفاده‌سیچون طرف دولت علیه‌دن تنظیم وتسویه اولنه‌جق شی اولوبده بونك ایچون لزومی اولان اراضی وسائره‌نك قیمت لایقه‌سنك اعطاسیله صاحبی ویرمکده اظهار رضا ایتمز ایسه مادامکه بوشیئك منفعتی عمومه عائددر وبهاسی دخی قیمت لایقه‌سی اوله‌رق ویریله‌جکدر ارتق صاحبنك عدم رضاسنه باقلمیه‌رق اقچه‌سی ویریلوب آلنه‌جقدر. بوصورتده اشترا اولنان املاکك بهاسی صاحبلرینه کاملاً تسلیم واعطا اولنمزدن اول اول ملکده اقامتدن ویا انتفاعدن منع اولنه‌میوب اقچه‌سی کاملاً النه کیردیکی وقت حقوق ملکیتی اسقاط اولنه‌جقدر.]

قیمت لایقه بو وجهله تعین اولنورکه سالف الذکر استملاك

نظامنامه‌سی وابنیه قانوننده بیـان قلندیغی اوزره استملاك اولنه‌جق ملکك متعلق اولدیغی دوائردن تعیین قلنه‌جق مأمورلر معرفتیله مساحه اولنوب محل وموقعجه قیمت لایقه‌سی نه ایسه ارباب وقوفدن وبیغرض کیمسه‌لردن تحقیق ایله اول محلك مساحه‌سی وشکل وحالی وقطع اولنان بهاسی بالتصریح بر قطعه مضبطه تنظیم ومأمور وخبر ویرنلر طرفندن تختیم اولندقدن صکره اشبو مضبطه طشره‌ده محل من بورك بولندیغی محل اداره مجلسی ودرسعادتده شهر امانتی مجلسی طرفندن دخی تصدیق ایدلدکدن صکره مأذونیت داخلنده ایسه همان دکل ایسه بعدالاستیذان ایجابی اجرا قلنور .

بو صورتله تعیین قلنان قیمته راضی اولمیان اصحاب املاك مجلس اداره‌نك فوقنده‌کی اداره مجلسلری ایله شورای دولته مراجعتله اعتراض ایتدکلری حالده مجالس اداره وشورای دولتجه وفوق العاده اوله‌رق مجلس وکلاجه دخی تحقیق وتدقیق اولنور .]

§

خلفاء راشدیندن عمر وعثمان رضی الله تعالی عنهما زمان عالی خلافتپناهیلرنده منافع عامه ایچون استملاك ایدوب سائر اصحاب کرام جانبندن تصویب ایدلمش اولدیغندن اساساً مشروعیتنده اجماع حاصل اولمسیله مجتهدین عظام طرفندن شروط واحکامنه متعلق مسائل لازمه تفریع ایدلدیکندن کتب فقهیه‌ده محرردر .

دولت علیه‌جه ٤ رجب سنه ١٢٧٢ تاریخنده تنظیم قلنمش اولان سالف الذکر استملاك نظامه‌سنده شرائط واحکامی ذکر وبیان اولندیغی صره‌ده [صاحبنك رضاسنه باقلمقسزین استملاك اولنه‌جق اراضی وترلا وخانه واملاك سائره‌نك ، منافع عمومه شامل اولان

ور يول وجدول وامرار انهار وتوسيع طرق وتزيين وتطهير بلده
ی شيلری سلطنت سنيه تنظيم وكشاد وتسويه ايلديكی حالده انمسنك
ياب ايتمسی لازمدر] دينلشدر .
وبومثلو شيلری دولت طوغريدن طوغری يه اجرا ايتميوب ده شركتلره
حاله ايلديكی تقديرده انلر طرفندن دخی اصول وقواعد مزبوره يه
فيقاً استحصال اولنه بيله جكی مقاوله نامه لرنده ذكر وتصريح
دلمكده در .
مادۀ مشروحه ده [لدی الحاجه امر سلطانی ايله] استملاك اولنه
بيله جكی بيان قلنيور بناءً عليه ذكر اولنان استملاك نظامه سنده
قوانين ونظامات سائره ده مصرح اولان قواعده ودوائر رسميه جه
رعی اولان اصوله توفيقاً تحقيقات لازمه اجرا قلندقدن صكره
لاستيذان صادر اوله جق ارادۀ سنيۀ حضرت پادشاهی ويا مقام
سدارتك حائز اولديغی صلاحيته مستنداً ويره جكی امر اوزرينه استملاك
ولنور . وابنيه قانوننك ١٥ نجی ماده سی موجبنجه محكمه يه دخی مراجعت
ولنه بيلور .

١٢١٧ ماده ماره يه مضرتی اولمديغی حالده بر كمسنه
طريقك فضله اولان يرينی ثمن مثليله جانب ميريدن آلوب
خانه سنه الحاق ايده بيلور .

مضرتی اولور ايسه بومعامله جائز اولماز چونكه رعيه اوزرينه
تصرف مصلحته منوطدر .
ابنيه قانوننك ٥ نجی ماده سنده دخی بووجهله محرردر . [معابد حوليلريله
سكه لرده وعمومه عائد ميدانلر ايله مسيره لرده والحاصل منافع

عامه ایچون ترك اولنمش اولان یرلرده ابنیه انشاسی وبومحللرك هر
صورتله اولورسه اولسون خصوصیته تحویلی ممنوعدر . شو قدر
دوائر بلدیه‌نك کوره‌جکی لزوم اوزرینه میدانلرك وسعت حاضره‌
تغییر واخلال اولنمامق شرطیله تنظیم وتسویه‌سی تماتندن اوله‌رق اطرافن
موجود ابنیهٔ قدیمه‌نك استبدال مواقعی ایچون استحصال اولنه‌ج
ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی موجبنجه انشا آته رخصت اعطاس
جائزاولور]

١٢١٨ ماده طریق عامه کیم اولور ایسه اولسون مجد
قاپو آچه‌بیلور .

کرك ذاتاً قاپوسی بولنسون وکرك بولنمسون . چونکه طریق
هیچ برکیمسه‌نك ملك مخصوصی اولمیوب انده عامه‌نك حقی واردر
عمومدن اذن المق ممکن اولمدیغی جهتله غیره مضراولمامق شرطیـ
هرکس مالك مستقل کبی انتفاع ایده‌بیلور .

١٢١٩ ماده طریق خاصده حق مروری اولمیان کمسن
مجدداً قاپو آچه‌ماز . زیرا :

١٢٢٠ ماده طریق خاص آنده حق مروری اولانلرك
ملك مشترکلری کبیدر .

یعنی ملك مشترك حاصلری اولمیوب اکا مماثلدر . زیرا ملك خاص
ایله طریق خاص بیننده ١٢٢٣ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله
فرق واردر .

بناءً عليه طريق خاص اصحابندن بريسى سائرينك اذنى اولمدقجه كرك مضر اولسون وكرك اولمسون اول طريقده برشى احداث ايده‌مز .

چونكه ملك مشتركده تصرف شركانك اذننه منوطدر . طريق عامده دخى بويله اولمق اقتصا ايدرسه‌ده انده عمومدن استيذان متعذر بلكه غيرقابل اولديغندن طريق عامده مضر اوليه‌جق وجهله انتفاع تجويز اولنمشدر. طريق خاصده ايسه استيذان ممكن اولديغندن بونده جمله شركانك اذنى اولمدقجه تصرف جائز دكلدر . بوسببه مبنى طريق خاصده ضرر وقوعنه سبب اولان كيمسه طريق اصحابندن ايسه حصه‌سندن ماعداسنى ، دكلسه مجموعنى ضامن اولور .

انجق توابع سكنادن معدود اولان خصوصاتده ديكرلرينك دلالةً اذنى وارديمكدر . بويله اولمسه ملكنك معطل اولمسى لازم كلور بوده جائز دكلدر .

بوحالده فقرهٔ مشروحه‌دن مقصد سكنايه عائد اولميان برشئ احداث ايده‌مز ديمكدر . يوقسه سكنايه عائد اولان شيلرى ياپه‌بيلور . مثلا موقتاً اودون قطع ايده‌بيلور. حيوان باغلايه‌بيلور .

۱۲۲۱ ماده طريق خاص اصحابندن برى سائر اصحاب طريقك اذنى اولمدقجه مجدداً بنا ايلديكى خانه‌سنك طامله‌سنى اول طريقه آقيده‌مز .

زيرا مانع ومقتضى تعارض ايتدكده مانع تقديم اولنور .

فقط سائر اصحاب طريقك اذنى اولنجه مضر اولميه‌جق وجهه
هرشى ياپه‌بيلور . مع مافيه سائر اصحاب طريق اذندن رجوع ايد
ياپديغى شيلرى رفع ايده‌بيلورلر ١٢٢٦ نجى ماده‌يه نظر اولنه
[مجدداً] ديمك فى‌الاصل خانه‌سى يوق ايكن بالاّخره احداث ايتديكى
خانه ديمكدر . بر كيمسه خانه‌سى باغچه‌سنه مجدداً برخانه انشا ايتمسى كبى
اما فى‌الاصل خانه‌سى اولوبده خراب ويا محترق اوله‌رق عرصهٔ صرف
قالدقدن صكره اصل صاحبى وياخود صاتوبده اشترا ايتمش اولان
كيمسه اول عرصه‌يه وضع قديمى اوزره بنا انشا ايتدكده طامله‌سنى
كما فى‌السابق طريق خاصه آقيده‌بيلور . ١٢٢٤ نجى ماده‌يه نظر
اولنه .

١٢٢٣ ماده بر كيمسه طريق خاصده اولان قاپوسنى
سد ايتمكله حق مرورى ساقط اولماز . بناءً عليه صكره كندوسى
وخانه‌سنى صاتسه مشتريسى تكرار قاپوسنى آچه‌بيلور .

كذلك خانه‌سى محترق اولوبده عرصه‌سى سنه‌لرجه خالى قالسه
ينه حق مرورى ساقط اولماز . مجدداً خانه انشا ايتديردكده اول
طريقدن مرور ايده‌بيلور . وقومشولرى كندوسنك حق مرورنى
منكر اولدقلرى حالده مجرد عرصه‌نك سنه‌لرجه خالى قالوب كندوسنك
كلوب كچمديكندن بحثله مانع اوله‌ماز .
منكر اولدقلرى صورتده اول كيمسه و اكر عرصه‌يى صاتمش
ايسه اشترا ايدن حق مرورى اثبات ايده‌مز ايسه اصحاب طريقك
جمله‌سنى تحليف ايتديره‌بيلور . جمله‌سى يميندن نكول ايدرسه قاپويى

چوب طریقدن مرور ایده‌بیلور . بریسی یمین ایدرسه دیکرلرندن یمین ساقط اولور . مثلا طریق خاص صاحبلری درت کشیدن عبارت اولوبده اوچی یمین ایتمیوب فقط دردنجیسی یمین ایتسه طریق خاصه قاپو آچه‌ماز .

زیرا یمینك فائده‌سی رجاء نکول اولوب بری یمین ایدرك دیکرلری ایتمدکلری حالده یمین ایدن مانع اولمش اولور . مانع ایله مقتضی تعارض ایتدکده قاعدهٔ مانع تقدیم اولنور .

١٢٢٣ ماده طریق عامدن مرور ایدنلرك کثرت ازدحامدن ناشی طریق خاصه دخول ایتمکه حقلری واردر .

کثرت ازدحام اولماز ایسه دخول ایتمکه حقلری یوقدر .

بناءً علیه بر طریق خاص اصحابی بینلرنده بالاتفاق اول طریق خاصی صاته‌مازلر . و بینلرنده تقسیم ایده‌مزلر . و آغزینی سد ایلیه‌مزلر .

طریق خاصك بر نوعی دها واردرکه اوده اصحابندن بشقه‌سنك حق دخولی اولمیان طریقدر . احکامی ١١٤٣ نجی ماده‌ده ذکر اولندی .

§

ابنیه قانوننك ٢٠ و ٢١ نجی ماده‌لری احکامنجه کرك اطرافی یول ایله محدود اطه‌لر و کرك محلات بسبتون و یاخود اون خانه‌دن زیاده‌سی محترق اولدقده اومحل یکیدن تقسیم ایله ترلا وجهله تسویه اولنه‌رق اطه‌لرده بولنان چیقماز زقاقلر محلنك اقتضاسنه و تحملنه کوره یا کشاد ویاخود سد اولنه‌رق اطه‌سنه تقسیم ایدیلور .

فصل رابع

حق مرور ومجرى ومسيل بياننده‌در

مرور ؛ ظهور وزننده اولوب كچوب كيتمك معناسنه‌دركه اكثريا انسانلرده استعمال اولنديغندن حق مرور بر كيمسه‌نك بر يولدن كچمك حقيدر .
مجرى ؛ محل جريان ديمك اولوب مثلا بر كيمسه‌نك خانه‌سنه طريق عام و ياخاصدن و ياخود ديكرك عرصه ويا تارلاسندن كونك ويا تيمور بوريلرله وياخود خرق واسطه‌سيله صواجراسنه حق مجرى دينور .
مسيل ؛ مبيع وزننده اوله‌رق صويك آقديغى محله دينوب مجرادن معدود ايسه‌ده طامله‌لق وكاريز كبى شيلرده مستعمل اولديغندن آيريجه ذكر اولنمشدر. بناءً عليه حق مسيل بر كيمسه‌نك خانه ويا دكانندن طامله وكاريزنى طريق عام ويا خاصه وياخود بشقه‌سنك عرصه‌سنه آقتمق حقيدر .

١٢٢٤ ماده حق مرورده وحق مجراده وحق مسيلده قدمه اعتبار اولنور .

يعنى بونلر قديمدن اوله كلديكى وجه اوزره ترك وابقا اولنورلر .

زيرا ٦ ماده حكمنجه قديم اولان شى حالى اوزره ابقا

لنور . وخلافنه دليل اولمدقجه تغيير اولنماز .

اما شرعه مخالف اولان قديمه اعتبار يوقدر . يعني في الاصل مشروع اولەرق ياپلمش اولان شي قديم اولسەده اكا اعتبار لنميوب ضرر فاحشي وارايسه ازاله اولنور ٢٧ مادەيه باق .

مثلا برخانەنك چركابي از قديم طريق عامه جاري اولەكلسه ومارەيه ررى اولسه قدمنه اعتبار اولنميوب ضرري دفع ايتديريلور.

اسبابي ذكر اولنان ٦ و٢٧ نجي مادەلر شرحنده بيان قلنديغى مادۀ محرره بومبحثده اصل اولوب مواد تاليه متفرعاتندندر.

١٢٢٥ ماده برينك عرصەسندن ديكر كمسنەنك ق مروري اولديغى حالده عرصه صاحبي آني مرور عبوردن منع ايدەمز .

حق مروري اولان كيمسه خانەسني بشقەسنه صاتسه صاحب جديدي خي مرور وعبوردن منع ايدەمز. بالفرض صاحب جديدي متعدد اسكي صاحبي بر كيمسه اولسه عرصه صاحبي بايع بر كشي ايدي مشتري تعدد در بوجهتله بردن زيادەسني عرصەمدن كچورمام ديەمز ١١٩٧ نجي مادەيه نظر اولنه .

١٢٢٦ ماده مبيحك اباحەسندن رجوعه صلاحيتي اردر. وبرضرر اذن ورضا ايله لازم اولماز.

٨٣٦ نجي ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره بومادەده مذكور

اولان اباحه‌دن مقصد بر کیمسه مالندن انتفاع ایتمك اوزره آخره اذن ورخصت ویرمك دیمك اولوب بو ایسه تبرع اولدیغندن مأذونی هر نه زمان دیلرسه انتفاعدن منع ایده‌بیلور .

بناءً علی ذلك بر کمسنه دیکرك عرصه‌سندن حق مروری اولمدیغی حالده مجرد صاحبنك اذنیله برمدت مرور ایتدکدن صکره صاحبی دیلرسه آنی مرودن منع ایده بیلور .

١٢٢٧ ماده برینك عرصه‌سندن برممر معینده حق مروری اولان کمسنه‌نك اذنیله صاحب عرصه اول ممر اوزرینه بنا احداث ایلسه اول کمسنه‌نك حق مروری ساقط اولوب صاحب عرصه ایله آرتق مخاصمه‌یه حقی قالماز .

٥١ ماده‌یه باق .

چونکه حق مرور حقوق مجرده‌دندر من‌له‌الحق اولان کیمسه حقندن وازکچه بیلور ساقط اولان شی ایسه عودت‌ایتمز .

امارقبهٔ طریقه دخی مالك اولورسه بووجهله احداث بنایه اذن اعاره اولوب بوحالده ٨٣١ نجی ماده حکمی جاری اولور . چونکه عین‌اولان ملك ترك ایله متروك اولماز حق‌ملکیت ساقط‌اولمق ایچون تملیکی لازمدر .

١٢٢٨ ماده برینك عرصه‌سندن دیکر کمسنه‌نك خرقی یاخود صو یولی بحق جاری اوله کلورکن عرصه صاحبی فیمابعد اجرا ایتدیرمام دیو منع ایده‌مز . وبونلر

اصلاح وتعميره محتاج اولدقده ممكن ايسه صاحبي مجرايه دخول ايله بونلرى اصلاح وتعمير ايدر .

اما اول عرصه‌يه كيرمدكجه تعميرلرى ممكن اولمديغى حالده صاحبي عرصه‌سنه كيرمكه اذن ويرمز ايسه حاكم طرفندن كندوسنه ياعرصه‌كه كيرمك اوزره اذن وير ياخود سن تعمير ايت ديو جبر اولنور .

زيرا منافع متضاده‌يى تأليف ايتمك حاكمك وظيفه‌سيدر .

١٢٢٩ ماده بر خانه‌نك ياغمور صولرى از قديم قومشونك خانه‌سنه آقبقده اولديغى حالده قومشوسى بوندن صكره آقيتمام ديه‌مز .

١٢٣٠ ماده بر طريقده اولان خانه‌لرك طامله‌لرى از قديم اول طريقه منصب واوردن آلت طرفنده واقع بر عرصه‌ايچندن جارى اوله كلوركن عرصه صاحبي عرصه‌سنده‌كى مسيل قديمى سد ايده‌مز .

زيرا هيچ بر كيمسه حقندن محروم ايديله‌مز .

سد ايدرسه حاكم طرفندن سدى رفع ايله وضع قديمنه ارجاع اولنور .

زیرا ضرر ازاله اولنور .

١٢٣١ ماده کسنه محدث اوطه‌سنك طامله‌سنی آخرك خانه‌سنه آقیده‌ماز .

یعنی قدیمدن حق مسیلی نقدرایسه اندن زیاده‌سنه تجاوز ایده‌مز . بناءً علیه حتی مسیلی اولان بنایه تبعاً احداث ایتدیکی اوطه‌سنك طامله‌سنی آقیده‌ماز .

١٢٣٢ ماده بر خانه‌ده حق مسیلی اولان کاریزی خانه صاحبی یاخود صاتار ایسه مشتریسی کما فی السابق آقمقدن منع ایده‌مز .

١٢٣٣ ماده برخانه‌دن بحق جاری اولان کاریز طولوب یاخود یاریلوبده خانه صاحبنه ضرر فاحش اولسه کاریزك صاحبی بو ضرری دفعه مجبور اولور .

یوقسه خانه صاحبنه اصلاح ایدرك ضررکی دفع ایت دیه‌مز . زیرا ضرری کیم ایقاع ایدر ایسه انك دفع ایتمسی لازم کلور .

بشقه‌سنك عرصه ویاترلاسندن یاخود طریق عام ویاخاصدن والحاصل هر نره‌دن اولورسه اولسون بحق کچن کاریز وصو یوللرینی صاحبی حسب الایجاب آچدیروب تطهیر ایتدیره بیلور. انجق ولایات بلدیه قانوننك ٦٣ نجی ماده‌سنده بیان قلندیغی اوزره ایش بتدکدن صکره درعقب قپاتدیریلوب اوزرینه قالدیرمی یاپدیریلور .

بو وجهله طریق عامده آچدیریلان صویولی ویالغمك آچدیرلد - یعنی کون قپاتدیرلمسی ممکن اولەمز ایسه آچدیرنلر طرفندن کیجەلری اومحله برفنـار وضع ایدلمك لازمدرکه کلوب کچنلر آچیلان چقوره دوشوبده متضرر اولمسونلر .

باب رابع

شرکت اباحه بیاننده اولوب یدی فصلی حاویدر .

١٠٤٥ نجی مادەده تعریف اولندیغی اوزره شرکت اباحه مباح اولان یعنی صوکبی فی‌الاصل کمسـنەنك ملکی اولمیان شـیلری اخذ واحراز ایله تملکه صلاحیتده عامەنك متشارك اولمسیدر .

بناءً علیه شرکت اباحه ایله شرکت ملك بیننده فرق اولدیغندن بوبابده مباح اولوب اولمیان شـیلرله مباح اولانلرك کیملر طرفنـدن نەصورتله بالاحراز تملك ایدیله بیلەجکی بیان قلنور .

فصل اول

مباح اولوب اولمیان شیلر بیانندەدر

١٢٣٤ ماده صو واوت وآتش مباحدر . ناس بواوچ شیده شرکادر .

[هو الذی خلق لکم مافی الارض جمیعا] آیت کریمەسنده بیان بیورلدیغی اوزره کافهٔ مخلوقات انسـان ایچون یارادلدیغی جهتله ١٢٤٨ نجی مادەده ذکر اولندیغی وجهله بالاحراز تملك ایدیلەمیان

ویا ایدلمیان خدایی نابت ومخلوق شیلر عموم ایچون اولمش اولدیغندن مباحدر . وبناءً علیه ناس بونلرده شرکادر .

انجق حوایج بشریه‌دن اولملری حسبیله باشلوجه‌لری صو واوت وآتش اولدیغندن ناسك بواوچ شیده شرکا اولدقلری جانب سنی الجوانب حضرت رسالتپناهیدن [المسلمون شرکاء فی ثلاثةٍ فی الماء والکلاء والنار] حدیث شریفیله بیان بیورلمشدرکه مادهٔ مشروحه بوحدیث عالیدن مستنبطدر .

§

صولر درته منقسم اولوب برنجیسی: دکزلر وبیوك کوللردرکه ١٢٣٧ نجی ماده‌ده ذکر اولنور .

ایکنجیسی: مملوك اولمیان انهار عامه‌درکه ١٢٣٨ نجی ماده‌ده بیان قلنور .

اوچنجیسی: انهار مملوکه‌درکه ١٢٣٩ نجی ماده‌ده تعریف ایدیلور.

دردنجیسی : کوپ ودستی مثللو اوانیده محرزاولان صولردرکه احراز ایدن کیمسه‌نك مالی اولدیغی ١٢٤٩ نجی ماده‌دن اکلاشیلور .

محرز اولمیان صولرك کافه‌سی مباح اولوب هرکسك عمومنده حق شقه‌سی وبعضیسنده حق شربی اولدیغی فصل رابعده بیان وایضاح ایدیلور .

§

اوتلردخی اوچه منقسم اولوب برنجیسی: صاحبسز یرلرده خدایی نابت اولانلردرکه ١٢٥٦ نجی ماده‌ده بیان قلنور .

ایکنجیسی : برکیمسه‌نك مالك ویا متصرف اولدیغی اراضیده کندوسنك تسببی اولمقسزین خدایی نابت اولان اوتلردرکه ١٢٥٧ نجی ماده‌ده ذکر اولنور .

اوچنجیسی : برکیمسه‌نك مباح اولان اوتلردن طوپلادیغی ویا

دوسنك تسببی ایله ثابت اولان اوتلردرکه ۱۲٤۱ نجی ماده‌ده
یف ایدیلور .

مواد مذکوره احکامندن مستبان اولدیغنه کوره مباح اولان
تدن مقصد بر کیمسه‌نك تسببی اولمقسزین خدایی ثابت اولان واحراز
یلمیان اوتلردر . کرك بر کیمسه‌نك تحت تصرفنده اولمیان وکرك
صرفی اولان اراضیده ثابت اولمش اولسون بروجه محرر خدایی ثابت
لان ووضع ید ایدلمیان اوتلرك اراضیٔ مملوکه‌ده ویا طاپولی اراضیٔ
میریه ویاموقوفه‌ده ثابت اولمش اولمسی مملوکیتنی مستلزم دکلدر .

منتار ؛ اوت حکمنده اولدیغی کبی جبال مباحه‌ده‌کی خدایی ثابت
آغاجلرك وبو آغاجلر ایله صاحبسز وادیلرده ومرعالرده‌کی صاحبسز
اغاجلرك میوه‌لرینك دخی مباح اولدیغی ۱۲٤۲ ، ۱۲٤۳، ۱۲٥۹ نجی
ماده‌لرده محرردر .

کذلك ۱۲٤۷ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره آو دخی مباحدر.

§

آتشك مباح اولمسندن مقصد ۱۲٦۱ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی
وجهله برکمسنه‌نك ملکی اولمیان صحرالرده یاقدیغی آتشدن سائر ناسك
انتفاع ایده‌بیلوب آتش صاحبنك مانع اوله‌مامسیدر. زیرا سبب انتفاع
اولان حرارت، طبیعتی اقتضاسنجه منتشر اوله‌رق مقهور وبناءً علیه
مملوك اوله‌ماز .

۱۲۳٥ ماده یر آلتنده جریان ایدن صولر کیمسه‌نك
ملکی دکلدر .

اکرچه بر یره مالك اولانك ماتحتنه دخی مالك اوله‌جغی ۱۱۹٤ نجی

مادەدە محرر ایسەدە مالکیت مملوکیتی اقتضا ایدوب حال بوکه مادۀ آنفەدە بیان قلندیغی اوزرە ماء جاری مباح اولدیغندن جریان ایدن محله تبعاً مملوك اولمسی اقتضا ایتمز . یریوزندە جاری اولان صولر دخی اویلەجە مباح اولوب احراز ایدلمدکجە کیمسەنك ملکی دکلدر .

١٢٣٦ مادە بر شخص مخصوصك سعی وعملی ایله استنباط اولنمش اولمیوبدە ناسك انتفاع ایدەکلدیکی قویلر بین‌الناس مشترك ومباح اولان شیلردندر .

یعنی کیمك طرفندن استنباط اولندیغی معلوم اولمیان ویاخود سیل وحرکت ارض کبی عوارض سببیله مستنبط اولان صاحبسز قویلر انتفاع اولنه کلدیکی حالدە بین‌الناس مشترك ومباحدر .

اما شخص مخصوصك سعی وعملی ایله استنباط اولنمش اولان قویلر انك ملکی ایسەدە ایچندەکی صو ١٢٥١ و١٢٦٦ نجی مادەلر موجبنجە ینە مباح اولوب جملە انسانك وحیوانلرك حق شفەسی واردر . مکرکه صیزندینك آرقەسی منقطع اولمش اولە .

١٢٣٧ مادە دکزلر وبیوك کوللر مباحدر .

دکز ؛ کرۀ ارضك اکثر یرلرینی احاطە ایدن صولرە دینور . وبولندقلری موقع اعتباریلە بشقە بشقەناملر ایله یاد اولنور . آق دکز ، قرەدکز کبی . عربجەسی اولان « بحر » کلمەسی دخی عثمانلیلر بیننده مستعملدر . بحر سفید ، بحر سیاه کبی .

کول ؛ درت طرفی قرە اولان طورغون صولرە دینور . وان کولی کبی . بعض کوللر برنهرك مجراسی اوزرندە بولنەرق بر باندن صوکلور

دن کیدر واشقودره کولی کبی بعضیلریده دکزه منصب اولور .
دکزلر ایله بیوك کوللره افراد طرفندن قهر وغلبه ایله احراز
هرك تملکی ممکن اولمدیغندن بونلر مباح اولوب هر کس انتفاع
بیلور. انجق دولتلر جانبندن حق حاکمیتك جاری اولوب اولهمیهجغی
ج ایضاح اولمغله بروجه زیر بیان قلنور .

استطراد

حقوق دول قواعدنجه دکزلر ایکی‌یه تقسیم اولنوب برنجیسی:
یق دکزلردر. ایکنجیسی: قره‌صولری دینلان سواحل ایله بحر
ر کبی بر دولتك ممالکی ایله محاط اولان دکزلر وبوغازلر وقویلو
رفزلردر .

قاعدهٔ آچیق دکزلر سربستدر . یعنی دولتلر ایچون دخی
حدر . دول اسلامیه‌نك کافه‌سی من‌القدیم بو قاعده‌یه رعایت
ه کلمشدر . اکرچه وقتیله دول اجنبیه‌دن بعضیلری ممالکی جوارنده
نان دکزلره حاکمیت مطلقه ادعاسنه قالقیشمشلر ایسه‌ده آچیق
زلرده نقدر مکمل دونمالر بولندیرلسه ینه قاعدهٔ قهر وغلبه
دیه ممکن اولمدیغندن عاقبت شو ادعالرندن واز کچه‌رك ایکی اوچ
سردنبرو درکه « آچیق دکزلر سربستدر » قاعده‌سنه هر دولت
ایت ایتمکده‌در .

بناءً علیه قنغی دولت تبعه‌سندن اولور ایسه اولسون هر کس
چیق دکزلرده بلا کلفت امیریه تجارت وصید ماهی وسیر سفاین
للو معاملاتده بولنوب استفاده ایتمك صلاحیتنی حائزدر . وحال
لحده سفاین ایله اسرای زنجیه نقل ایلك ودکز خرسزلغی ایتمك
محارب دولتلر ممالکنه « حرب قچاغی » دینلان اشیای ممنوعه‌یی

کوتورمك وایکی دولت بیننده اعلان حرب اولنمق مثللو احوا
استثنائیه‌دن ماعداده بو حقدن کیمسه‌یی منع ایتمکه ویا رسم اخذ
کبی تکلیفاته هیچ بر دولتك حقی یوقدر .
کذلك شو قاعده‌نك مقتضاسندندرکه آچیق دکزلرده بر سفینه
درونده بر جرم وقوعبولسه چونکه سفاین بایراغنی حامل اولدیغی
دولتك متممهٔ ممالکندن معدود اولدیغندن اودولتك ممالك بریه‌سنده
وقوعبولمش کبی فرض اولنه‌رق آکا کوره‌قانوناً لازم کلان تعقیبات
عدلیه اجرا قلنور .
لکن قره‌صولر دینلان آچیق دکزلرك قیبلری یعنی قره‌دن
دکزه طوغری اوچ میل مسافه ساحلنه مالك اولان دولتك ملکی
عد اولنمشدر . زیرا هر دولت ممالك بریه‌سنده کالیله اجرای حکومت
ایتمك وتعرض اعدایی دفعه مدار اوله‌جق تدابیری اتخاذایده بیلمك
ایچون قره صولرده حق حاکمیته مالك اولمغه محتاجدر. وقره صولر
آچیق دکزلر کبی اولمیوب ساحلنه مالك اولان دولتك تحت قهر
وغلبه‌سنده بولندیغندن حکماً احراز اولنمش عد اولنور .
نته‌کیم خدایی نابت اولان آغاجلر دخی مباح اولدیغی حالده
مجله‌نك ١٢٣٤ نجی ماده‌سنده بیان قلندیغی اوزره‌بر کیمسه اراضیسی
اطرافنه خندق چویرمك کبی بر وجهله انبات ایچون اعداد وتهیئه
ایلسه اول اراضیده حاصل اولان نباتات کندوسنك مالی اولور .
آخر کمسنه آنلردن برشی آله‌مز . آلوبده استهلاك ایدرسه ضامن
اولور. ١٢٤١ زیرا برشیئه وضع ید ایچون سببی تهیئه ایدلدیکی حالده
حکماً احراز ایدلمش عد اولنور. چونکه برشیئه مالك اولان منفعتنه
دخی مالك اولور .

فقط قره‌صولرده لنکر انداز اولان اجنبی بر سفینه درونده جرم وقوعنده بر دولتك قره صولرنده حق حاکمیتی اولدیغی کبی دولتلرك حقوق حکمرانیلری اره‌صره حدود ملکیه‌لرینك خارجنده بعض نقطه‌لرده جاری اوله بیلمك قاعده‌دن ایدوکندن حق ملکیت ایله « خارج از مملکت امتیازی » دینلان قواعده تطبیقاً شو ایکی دولتك حقوق ومنافع متضاده‌سی تألیف اولنور .

جهات اربعه‌سی بر ویا متعدد دولتلر سواحلی ایله محاط اولان دکزلر قاعدةً او دولتلرك ملکی عد اولنور. بیوك کوللرده بویله‌در.

بوغازلر ایکی نوع اولوب بری قپالی یعنی مجرد سواحلنه مالك اولان دولتك حکمی تحتنده بولنان دکزلره منتهی اولان ، دیکری سربست دکزلری یکدیکرینه ربط ایدن بوغازلردر .

برنجی نوع بوغازلر واقع اولدقلری مملکتك حکمنه تابعدر . ایکنجی نوع بوغازلر عموم‌سفاین‌تجاریه ایچون اصول‌وقواعدمخصوصه دائره‌سنده کشاده اولوب انجق سفاین حربیه‌نك مرور وعبوری بوغازلره مالك اولان دولتك اختیارینه مفوضدر.

قنالر ؛ دخی بوغازلردن معدوددر .

مواد مزبوره‌یه دائر « حقوق تجارت » نامنده‌کی اثر عاجزینك ایکنجی کتابنده تفصیلات لازمه مندرجدر .

١٢٣٨ ماده مملوك اولمیان انهار عامه که مقاسمه یعنی برجماعتك ملکی اولان مجراره داخل اولمیان نهرلردر . بونلر دخی مباحدر . نیل وفرات وطونه وطونجه کبی .

بومثللو نهرلره قهروغلبه ممکن اولمدیغندن افراد طرفندن احراز

اولنه‌ماز. مباح اولان شیلری تملك احرازایله اولوب احرازاولنه‌مینجه اصلی اوزرینه ابقا اولنور . یعنی مباح اوله‌رق قالوب هر کس انتفاع ایده‌بیلور .

١٢٣٩ ماده انهار مملوکه یعنی بروجه مشروح مقاسمه داخل اولان نهرلر ایکی نوعدر .

نوع اول اول نهرلردرکه صویی بین الشرکا متفرق ومنقسم اولور. فقط آنلرك اراضیسنده تماماً محو اولمیوب بقیه‌سی عامه‌یه مباح اولان مفازه‌لره یعنی قیرلره جریان ایلر .

بو قبیلدن اولان نهرلر من وجه عام اولدیغندن بونلره دخی نهرعام دینلور .

«نهر عامده شفعه جاری اولمدیغی کبی» بونلرده دخی شفعه‌جاری اولماز .

نوع ثانی نهر خاصدرکه صویی اشخاص معدوده‌نك اراضیسنه متفرق ومنقسم اولور. واراضیلرینك نهایتنه وارنجه محو اولوب بر مفازه‌یه منفذی اولماز . ایشته شفعه آنجق بونوعده جاری اولور . ١٠٠٨ نجی ماده‌یه نظر اولنه

انهار مملوکه کرك عام اولسون وکرك خاص اولسون حق شرب

شفه خصوصنده فرق یوقدر . لکن انهار مملوکه‌دن عام اولانلرنده
نفعه‌جاری اولامق و ۱۳۲۳ نجی ماده‌نك فقرهٔ ثانیه‌سی وجهله حق
شرب اصحابندن ابا ایدن کری واصلاحه جبراولنمق وخاص اولانلرنده
ـفعه جاری اولمق و کریه اجبار اولنه‌مامق جهتلرنجه فرق واردر .

استطراد

دولتلرك انهـار اوزرینه اولان حقوق حاکمیتلری بحثنه کلنجه:
یکی ساحلی بردولته عائد اولان نهرلر ملکیتجه‌اراضی کبیدر. بناءً علیه
رلیمانه آقان نهرلر ایله داخل ممالکده‌کی نهرلره حقوق دولجه برشی
ینه‌میوب بونلرحقنده مجلهٔ جلیله احکامنه تطبیق معامله اولنور.

متعدد دولتلرك اراضـیسندن کچن نهرلر طبیعی مشـترك اولوب
حصه‌دارانك هربری آنلردن استفاده ایتمك‌حقنی حائزدر. وهردولت
راضـیسندن کچن نهر صولرینك جریاننه عارض اوله‌جق موانعك
فعیله مجرایی حسن حالده بولندیرمغه مجبور اولدیغی کبی او مقوله
نهار مشترکه‌نك معاملات انضباطیه‌سی علاقه‌دارلری معرفتیله تنظیم
ولنمق وهیچ برطرفدن قاعـدهٔ موضوعه خلافنده حرکت اولنمامق
لازم کلور .

برنهر ایستر بردولته ایستر متعدد دولتلره عائد اولسون سربست
کنزه منتهی اولدیغی حالده‌بالجمله دول وملل مختلفه‌نك‌سفاین‌تجاریه‌سنه
آچیق اولمق لازم کلور. شوقدرکه دول اجنبیه‌نك اولبابده‌کی حقوقی
ساساً واجب‌الرعایه حقوق نوعندن اولمامق حسـبیله معاهدات
مخصوصه ایله تعیین اولنور ازجمله :

۱۸۱۵ سنهٔ میلادیه‌سنده ویانه‌ده عقد اولنان‌قونغره‌ده ایکی ودها
یاده دولتلرك حدودینی فصـل ایدن و یا مملکتلرندن کچن نهرلرده

سفاينك سربستى سير و حركتى قرارلشديرلمش اولديغى كبى بو قبيل انهاردن بولنان طونه نهرنده سربستى سفاين ماده‌سى مؤخراً عقد اولنان معاهده‌نامه‌لرده دخى ذكر اولنمشدر .

١٢٤٠ ماده بر كيمسه‌نك اراضيسنه نهرك كتورديكى چامور آنك ملكيدر ديكر كمسنه اكا تعرض ايده‌مز .

زيرا چامور بر كيمسه‌نك اراضيسيله اجتماع ايتدكدن صكره او كيمسه‌نك ملكنك اجزاسندن اولمش اولور . نته‌كيم بر كيمسه‌نك باغچه‌سنده مكان اتخاذ ايدن آريلرك ياپديغى بال باغچه‌نك منافعندن معدود اولديغى كبى ١٣٠٥

اما نهرك كتورديكى اودون و سائره اراضى صاحبنك ملكى اولماز . صاحبى ظهور ايدر ايسه آنلوى آلور . ايتمز ايسه مباح اوله‌رق كرك اراضى صاحبى وكرك بشقه‌سى آلسون هركيم آلور ايسه انك اولور .

١٢٤١ ماده صاحبسز يرلرده خدايى نابت اولان اوتلر مباح اولديغى كبى بر كيمسه‌نك ملكنده سببيتى اولمقسزين خدايى نابت اولان اوتلر دخى مباحدر .

اسبابى ١٢٣٤ نجى ماده شرحنده بيان قلندى .

اما بو خصوصده اول كيمسه‌نك تسببى اولسه شويله كه اراضيسنى سقى ايتسه ياخود اطرافنه خندق چويرمك كبى

بر وجهله انبات ایچون اعداد وتهیئه ایلسه اول اراضیده حاصل اولان نباتات کندوسنك مالی اولور. آخر کمسنه آنلردن برشی آلهماز. آلوبده استهلاك ایدرسه ضامن اولور.

بناءً علیه صاحبلرینك عادت اولدیغی وجهله چایرلرده خندق قازدیرمسی و بکجی اقامه ایتدیرمسی تسبب ایله خدایی نابت اوتلره حصول مالکیت مقصدندن ایلرو کلور .

١٢٤٢ ماده اوت؛ ساقی اولمیان نباتات اولوب اشجاره شامل اولماز . منتار دخی اوت حکمندهدر .

شو حالده اشجار ؛ ساقی اولان نباتاتدر .

١٢٤٣ ماده جبال مباحهده یعنی کمسنهنك ید تملکنه کچمامش اولان طاغلردهکی خدایی نابت آغاجلر مباحدر .

مواد محررهیه نظراً مادامکه علی العموم خدایی نابت اوتلر ایله جبال مباحهده کذلك خدایی نابت آغاجلر مباحدر. ١٢٥٤ نجی ماده حکمنجه مباح ایله هرکس انتفاع ایدهبیلهجکی جهتله بونلردن بلاقید و شرط عمومك انتفاع ایدهبیلمسی لازم کلور ایسهده صورت انتفاع اورمان نظامنامهسیله بعض قیود و شرط آلتنه آلندیغندن بیان وایضاح اولنور شویله که :

دولت علیهٔ عثمانیه جانبندن فتح واستیلا اولنان یرلردن اشخاصه تملیك ایدیلانلردن ماعداسنك رقبهسی یعنی ذاتی بیت المال عائد اولمق اوزره اراضئ امیریه عد اولنهرق یالکز حق تصرفی باطابو اهالی یه

تفويض وقرا اهاليسنه اقتضا ايدن محللر اراضئ متروكه ناميله تخصيص وبعض يرلرك اعشار و منافعی بر جهته وقف ايدلمش ايسه‌ده رقبه‌لری و كيمسه‌نك تصرفنده بولنميان سائر بالجمله اراضينك رقبه و منافعی دولته عائددر .

بوسببه مبنی اورمان نظامنامه‌سيله ممالك شاهانه‌ده موجود بالجمله اورمانلر درده تقسيم اولنمشدر . برنجيسی : طوغريدن طوغری‌يه دولته عائد ايكنجيسی : اوقافه مربوط اورمانلر اوچنجيسی : قصبات وقرايه مخصوص بالطه‌لقلر ودردنجيسی : اشخاص عهده‌سنده بولنان قوريلردر . بوقوريلر دخی يا املاك صرفه‌ده ويا اراضئ اميريه‌ده بولنمق اعتباريله ايكی قسمدر .

اشخاص عهده‌سنده بولنان قوريلرك احكام ومعاملات تصرفيه‌سی واحوال سائره‌سی اكر اراضئ مملوكه‌ده ايسه مجلهٔ جليله وا كر اراضئ اميريه‌ده ايسه اراضی قانونی احكامنه تطبيق اولنور. اراضئ موقوفهٔ صحيحه‌ده ايسه احكام جليلهٔ شرعيه وشرط واقف موجبنجه عمل اولنور .

بنابرين اورمان نظامنامه‌سنك احكامی اساساً يالكز ميری‌يه وتخصيصات قبيلندن اولان اوقافه عائد اورمانلره شاملدر . نظام مذكورده قصبات وقرا بالطه‌لقلری يعنی قديمدنبرو بر قريه ويا قصبه‌يه احتطاباً وانتفاعاً تخصيص ايدلمش اولان قوری واورمانلرك اول قريه ويا قصبه‌نك اهاليسنه مخصوص اولوب بونلرك اشجارينی قطع ايتمك خصوصنده واحوال سائرهٔ انتفاعيه‌سنده اراضی قانونی ايله هر قصبه وقريه اهاليسنك معين اولان صلاحيتنه ديكر قريه وقصبه اهاليسنك مداخله‌سنك ممنوع اولديغی بيان قلنيور .

منحصراً اوقاف مضبوطه داخلنده بولنان اورمانلرك منافع حاصله‌سی وقفك مشروط لهلرینه صرف اولنمق اوزره بونلر تحت محافظه‌یه آلنه‌رق اشجارینك صورت قطع وفروختنك وسائر معاملات متفرعه‌سنك میری اورمانلری ایچون اتخاذ ایدلمش وایدیله‌جك اصوله تطبیق اولنه‌جغی کوستریلیور .

اورمان نظامنامه‌سیله میری اورمانلری حقنده اتخاذ اولنان اصوله کلنجه : میری اورمانلرینك بالجمله منافعی بیت‌الماله عائد اولوب دولت بو اورمانلری اورمان اداره‌سی معرفتیله اشبو نظامنامه‌یه ونظامات سائره‌یه توفیقاً اداره ایدر .

بر موجب نظام بدلنی ویرمك شرطیله ادارهٔ مذکوره مأمورلرندن اذن آلمدقجه اشجار قطعی ممنوعدر . فقط اهالیٔ قرا سکنالریله انبار واغیل مثللو محتاج اولدقلری ابنیه‌یی تعمیر ویا مجدداً انشا ایتمك وعربه وادوات زراعت اعمال ایلمك واحتیاجات بیتیه‌لری مرتبه‌سنده کمور یاپمق واودون اولمق ایچون میری اورمانلرندن مجاناً کراسته واشجار قطع ایده‌بیلورلر . وهرقریه اهالیسی منسوب اولدیغی بازارینه کندی عربه وحیوانلریله نقل وفروخت ایده‌جکلری اودون وکمور ایچون لازم کلان اغاجلری قطع ایده‌بیلورلر . اما بوندن زیاده اودون وکمور قطع واعمالیله تجارت ایتمك ایستدکلری حالده سائر تجار مثللو اشجارك قیمتنی ویرمکه مجبوردرلر .

§

شایان قید وتذکاردرکه کرك مملوك وکرك مباح اولسون اشجارك قطعی استفاده مقصدینه مبتنی اولمق لازمدر . [هو الذی خلق لکم مافی الارض جمیعاً] آیت کریمه‌سنده بیان بیورلدیغی اوزره انسانك

مخلوقاتدن انتفاعی تأمین معیشت ایچوندر . مقاصد مشروعه‌یه مستند اولمقسزین مخلوقاتی اتلاف جائز دکلدر . علی الخصوص موضوع بحث اولان اوتلر و آغاجلر « حیات نامیه » صاحبی اولمغله برابر مرعالر واورمانلر ارضك زینتی وعموم انسانلرك وحیوانلرك باعث منافعیدر . ملك اللّهی اولان ارضك مزین حالده بولندیرلمسی ومنافع عمومیه‌یه خلل کتورلمامسی وظائف انسانیه‌دندر . بناءً علیه بلا لزوم قطع واحراق نباتات واشجار ایله مرعی واورمانلری تخریب وانسان وحیوانلری منافعندن محروم ایتمك شرعاً ممنوعدر .

رسول اکرم علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلری وخلیفه‌لری ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه جانبندن لاجل الغزا سوق واعزام بیوریلان عسکر قوماندانلرینه ویریلان اوامر وتعلیمات سنیه‌ده دشمنك ید اداره‌سنده بولنان محللرده نابت اوتلرك و آغاجلرك بلا لزوم قطع واتلافی منع بیورلمشدر . آرتق ممالك اسلامیه‌ده نابت اوتلرك و آغاجلرك بلا لزوم قطع و اتلافنك عدم جوازی اولویتله ثابتدر . مجتهدین عظام رحمة الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی دخی نباتات واشجاره متعلق مسائل متفرعه‌یی شو اساسه بنا ایتمشلردر .

امام محمد رحمة الله تعالی علیهك اثری اولوب شمس الائمة السرخسی رحمة الله تعالی علیه جانبندن شرح ایدلمش و عینتابی منیب افندی مرحوم ترجمه ایدرك طبع وتمثیل اولنمش اولان « شرح سیر کبیرده » بوبابده تفصیلات لازمه مندرجدر .

اسباب محرره‌یه مبنی اشجارك نه زمان قطع اولنه‌بیله‌جکی اورمان نظامنامه‌سنك ٧ نجی ماده‌سنده بیان وتحدید ایدیله‌رك [اثنای شتاده یاپراقلرینی دوکن آغاجلر یالکز تشرین اولك اون بشندن نیسانك

بشـنه قدر يعنى آغاجلرك صولرى چكيلديكى موسـمده قطع
جق وفقط ميشه آغاجلرينك قابوقلرى صويلمق ايچون رخصت
وصه اوزرينه سائر وقتلرده دخى قطعى جائزاوله‌جقدر. وياپراغنى
يان اشجار هرموسمده كسيله بيله‌جكدر] دينلمشدر.
خلاف ممنوعيت قطع اشـجار ايدن وخصوصيله عمداً آتش
رق اشجار ونباتات وحاصلاتى احراق وصور سائره ايله اتلاف
لر حقلرنده اورمان نظامنامه‌سيله جزا وبلديه قانونلرنده درجات
يه‌ده جزالر تعيين اولنمشدر.

۱۲٤٤ ماده بركيمسه‌نك ملكنده خدايى نابت اولان
جلر كندوسنك ملكيدر. آنك اذنى اولمدقجه بشقه‌سى
ى احتطاب ايده‌مز. ايدرسه ضامن اولور.
يعنى حكم غالب ترتب ايدر.
اول آغاجلرك كوكلرى قومشونك عرصه‌سـنه تجاوز ايدرك
ن حاصل اولسـه اول كيمسـه‌نك ملكى اولور. چونكه كندو
نك اجزاسيدر. لكن اول فدانلردن قومشونك عرصه‌سنى تفريغ
ه مجبوردر.
۱۲٤۱ نجى ماده‌ده بركيمسـه‌نك اراضيسنده سببيتى اولمقسزين
ى نابت اولان اوتلرك مباح اولديغى بيان قلنديغى حالده بوماده‌يه
ا بركيمسه‌نك اراضيسنده خدايى نابت اولان آغاجلر سببيتى اولمسه
ملكى اوله‌جغنه نظراً اوت ايله آغاجك استملاكى خصوصنده فرق
ر. سببى شودركه اوتلره قهر وغلبه متعذر وعمومك احتياجى دركار

اولمغله ایسترصاحبلی ایسترصاحبسز اراضیسنده نما بولسون مباح ا
احراز ایچون سببنی تهیئه لازمدر . آغاجلره عمومك بودرجه ا
اولمامغله برابر اوتلر قبیلندن دخی اولمدیغندن هرنه قدر خدایی
ایسه‌ده ارضه تبعاً صاحب ارضك ملکی اولور. احراز ایله
ایچون تهیئهٔ اسبابه حاجت یوقدر .

۱۲٤٥ ماده بر کیمسه بر آغاجی آشیلاسه آشی قلم
سورن فلیزلر کندوسنك ملکی اولدیغی کبی میوه‌لری د
آنك اولور .

یعنی بر کیمسه‌نك مستقلاً مالك اولدیغی ملك عرصه‌ده بو
آغاجنی دیکر کمسنه صاحبنك اذنی اولمقسزین آشیلاسه آشی قلم
سورن فلیزلره ملکی بولنمق ومیوه‌لرینه ملکنك ثمره‌سی اولمق حیث
مالك اولور . یاپراق آشیسی آشیلاسه حکم ینه بویله‌در .

§

اول آغاجه دخی مالك اوله‌بیلورمی ؟ بوراسی محتاج ایضا
شویله‌که : آشیلانان آغاج آشیلامش اولانك مستقلاً ویا مش
مالك ویا متصرف اولدیغی اراضیده ویاخود بر بشقه‌سنك اراضیس
بر کیمسه طرفندن غرس ایدلمش ویا خدایی نابت اولمش او
وبو اراضی یا مملوکه ویا امیریه ویاخود موقوفه‌دن اولور. شواعتبا
کوره بوبابده یدی احتمال اولمغله ذکر وبیان اولنور .

برنجیسی : آشیلانان آغاج آشیلایان کیمسه‌نك مستقلاً
اولدیغی اراضیٔ مملوکه‌ده کندوسی طرفندن غرس ایدلمش ویاخ
نابت اولمش اولور . بوصورتده مادهٔ سابقه‌ده بیان قلندیغی او

غاج كنديسنك ملكى اولديغى كبى آشيلامسيله يتشمش اولان فليزلر
ميوه‌لرى دخى كندوسنك اولور .

ايكنجيسى : مشتركاً مالك اولديغى اراضىٔ مملوكه‌ده اولان
غاجى شريكندن اذن آلمقسزين اشيلامش بولنور . بوتقديرده
زلر ايله ميوه‌لرى كندوسنك اولور . مذكور اراضىٔ تقسيم
لندقده آشيلانان آغاج كندى حصه‌سنه اصابت ايدرسه فبها ،
كرينك حصه‌سنه اصابت ايدرسه تأويل ملك ايله آشيلايوب فقط
ق قرارى قالمديغندن ۱۱۷۳ نجى ماده‌يه قياساً قلعه مجبور اولور .
قبل القسمه قلعه اجبار اولنماز .

اوچنجيسى : آغاج آخر بر كيمسه‌نك مالك اولديغى اراضىٔ
ركه‌ده بولنور . ايشته مادهٔ مشروحه‌ده ذكر اولنان آغاجدن
صد بودر . بعض فقها آشيلايان كيمسه‌نك آشيسى ايله آغاجك
مى دكيشه‌رك تبدل ايتمش حكمنده اوله‌جغى جهتله آغاجه دخى
ك اولوب فقط حقنده حكم غصب ترتيبله آغاجك قائماً قيمتى
عطا قلعه مجبور اوله‌جغنى بيان ايتمشلر ايسه‌ده ديكرلرى ملكده
كك بقاسى اصل اولوب آشيلامسيله استملاكه حقى اوله‌ميه‌جغنى
نده بولنمش ومادهٔ مذكوره‌نك روش تحريرينه نظراً مجله‌جمعيتنجه
ى بوقول اختيار اولنمشدر . آنجق بلا اذن آشيلاديغندن طولايى
لرى قطعه مجبور اوله‌جغى كبى آغاجه ترتب ايدن نقصان قيمتى
ى ضامن اولور .

دردنجيسى : بشقه‌سنك متصرف اولديغى اراضىٔ اميريه‌ده‌خدايى
ت اولور . بوكا دائر اراضى قانوننك ۲۷ نجى ماده‌سنك مندرجاتى
ٔ مشروحه حكمنه مطابقدر . يعنى اراضى متصرفى مأمورى

معرفتیله فلیزلری آشـیلاندیغی محلدن قطع ایتدیرر . و آغاجه تر
ایدن نقصان قیمت ایچون ضمان لازم کلور .

بشنجیسی : جبال مباحه‌ده خدایی ثابت اولور. بونی مأموریت
اذنیله آشـیلایان احراز ایتمش اوله‌جغندن فلیزلر ایله برابر آغا
دخی مالك اولور .

آلتنجیسی : آشیلایان کیمسه‌نك مستقلاً ویا مشترکاً متصر
اولدیغی اراضیٔ امیریه‌ده خدایی ثابت اولور: اراضی قانوننك ۲۶
ماده‌سی موجبنجه مذکور اراضی‌یه ایستر مستقلاً ایسترسه مشتر
متصرف اولسون آشیلادیغی آغاجه فلیز ومیوه‌لری ایله برابر ما
اولور .

یدنجیسی: آغاج اراضیٔ موقوفهٔ صحیحه‌ده ویا تخصیصات قبیلند
بولنان اراضیٔ موقوفه‌ده خدایی ثابت اولور. برنجیسی اراضیٔ مملوکه
وایکنجیسی صـاحبلی اراضیٔ امیریه‌ده بولنوبده آشیلانان آغا
حقنده‌کی احکام محرره‌یه تطبیق اولنور .

۱۲۴۶ ماده بر کیمسـه‌نك نفسیچون اکدیکی تخم
هر درلو حاصلاتی کندی مالیدر . کمسنه طرفندن تعر
اولنه‌مز .

کرك کندی وکرك غیرك ملکنه ایستر صاحبنك اذنیله ایستر
بلا اذن اکسون حکماً مساویدر . چونکه حاصلات تخمك زوا
ونماسیدر برشیئك ذاتنه مالك اولان فروع وزوائدینه دخی مالك او

۱۲۴۷ ماده آو مباحدر .

آوء اصطیاد یعنی آولامق معناسنه اولوب فقطا یستر قره ده وایستر دکز و کول ونهر ودره لرده بولنسون وکرك مأکول وکرك غیرمأکول اولسون انساندن متوحش وممتنع اولان حیواناته دخی علم اولمشدر . شو حالده بو ماده دن مقصد آو آولامق مباح اولدیغنی بیاندر . چونکه حیوانات متوحشه وممتنعه ذاتاً مباحدر .

الی یومنا هذا هندستانده موجود بعض مذاهب منسوبینی ایله حکمادن برطاقی حیواناتك حیات وحسه مالك اولدقلرندن بحثله مجرد شرف انسانیته بناءً ابنای بشرك حیواناتی تلف ایتمکه حقی اولمدیغنی بیان ایله برابر حیوان لحمنك اکلی مضر صحت اولدیغنی درمیان ایلمکده واقوام سائره نصل حیوان اولورسه اولسون ذبح وصید ایله اکل ایتمکده درلر .

شریعت اسلامیه ایسه حیوانات اهلیه ووحشیه دن مضر صحت اولمیانلرك اکلنی حلال ومضر صحت اولانلرك اکلنی حرام قیلمشدر . بناءً علیه حیوانات بریه دن آکل اللحم اولان آزی دیشلی ویپرتیجی طرنقلی حیوانلر ایله جنوارلر وسائر بعض حیواناتك وحیوانات بحریه دن مذهب حنفی یه کوره بالقلردن ماعداسنك اکلی ممنوعدر . لکن کرك مأکول وکرك غیر مأکول اولسون بری و بحری حیوات وحشیه وممتنعه یی آولامق مباحدر . بونلردن مأکول اولانلری اکل ایدیلور . غیر مأکول اولانلرك تویلری ، قیللری ، دیشلری ، طرنقلری ، دریلری ، بعض شیلرده یاغلری استعمال ایله انتفاع اولنور . مضر حیوانلر صید ایله مضرتلری ازاله قلنور .

جناب حق قرآن کریمنده [احل لکم صید البحر ، اذا احللتم فاصطادوا] آیت جلیله لریله صیدی تحلیل بیورمش و ذات عالی

حضرت رسالتپناهی [الصید لمن اخذه] حدیث شریفیله آو طوتانك اولدیغنی بیان ایلمشدر .

بنابرین هرکس بری و بحری حیوانات وحشیه وممتنعه‌یی صید ایده‌بیلور. آنجق [وحرم علیکم صیدالبرمادمتم حرماً] آیت جلیله‌سیله حج ویا عمره نیتیله مکهٔ مکرمه‌یه کیدنلره محرم اولدقلری مدتجه صید بری حرام اولدیغی کبی [ومن دخله کان آمنا] آیت کریمه‌سیله دخی حرم شریف بیت‌خدایه داخل اولانلر امانة‌اللهده بولندیغندن اوراده‌کی حیواناتك اصطیادی ممنوعدر .

کذلك صیدك مباح اولمسنی موجب اولان اسباب که اکل وانتفاع وازالهٔ مضرتیدر . بونلردن برینه مستند اولمقسزین مجرد اکلنجه ایچون حیواناتی اتلاف مباح دکلدر .

وکذا ١٢٥٤ نجی ماده حکمنجه مباح ایله انتفاع آخره ضرر ویرمامك شرطیله‌مقید اولدیغندن آوجیلق حیواناتك نفورینی وانسانلرك خوف واضطرابلرینی موجب اولمق کبی ممنوع اولان برشیٔ مستلزم اولور ایسه منع اولنور .

بناءً علیه ضابطهٔ صیدیه نظامنامه‌سیله اولاً آوجیلرك شکاری تعقیب ایلملرندن طولایی زراعك ضررديده اولمامسی ثانیاً مملکتك منابع ثروت طبیعیه‌سندن واهالینك اغدیه‌سندن اولان حیواناتك تناسل وتکثرینه خلل کتورلمامسی ثالثاً مناسبتسز اشخاصك صید بهانه‌سیله سلاح طاشیمغه فرصت بولمامسی رابعاً حیوانات مضره‌نك اتلافنه چاره بولنمسی خامساً هرحالده صید ایله تملکك تأمینی ایچون قیود وشروط لازمه وضع اولنمشدر .

فصل ثانی

مباح اولان شیلرك کیفیت استملاکی بیانندەدر

١٢٤٨ ماده اسباب تملك اوچدر. برنجیسی: بیع وهبه کبی ملکی بر مالکدن دیگر مالکه ناقلدر.

کذلك ٨٩٩ نجی مادەدە مصرح اولدیغی اوزره غاصب مال مغصوبی اسمی دکیشەجك صورتده تغییر ایدرسه ضمان ایله اکا مالك اولەجغندن بوصورت دخی بو نوع سبب تملکده داخلدر.

ایکنجیسی: ارث کبی بر کمسنەنك دیگرەخلف اولمسیدر.

اوچنجیسی: مالکی اولمیان بر مباح شیٔ اله کچورمکدر.

بو دخی یا حقیقیدرکه اول شیئه حقیقةً وضع ید ایلمکدر. یاخود حکمیدرکه یاغمور صویی برکدرمك ایچون بر قاب قویمق وآو ایچون طوزاق قورمق کبی سببنی تهیئه ایله اولور.

[آو ایچون طوزاق قورمق] تعبیرندن مستبان اولدیغی اوزره سببك مباح اولان شیٔ تملك مقصدیله تهیئه ایدلمسی لازمدر. زیرا برشی اوزرینه حکم شرعی ترتبی ایچون قصده مقرون اولمسی لزومی ٢ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح ایدلدی.

انجق آوك طوتلسنه سبب اولان شی طوزاق كبی عرف وعادتده آو طوتمغه مخصوص ایسه ظاهر حال آو طوتمق ایچون قورلدیغنه دلالت ایده‌جكندن طوتیلان آو طوزاق صاحبنك اولور. اما طوزاغی بشقه بر نیت ایله قورمش ایسه تصریح مقابلنده دلالته اعتبار اولنمیه‌جغندن طوتیلان آو انك مالی اولمیه‌جغی ١٣٠٣ نجی ماده‌ده مصرحدر.

كذلك عرف وعادتده آو طوتمغه مخصوص اولمیان بر شیئه مثلا مادۀ مزبوره‌ده ذكر اولندیغی اوزره بركیمسه‌نك اراضیسنده چقوره بر آو دوشسه چونكه چقورلر عادةً آو طوتمق ایچون قازلمیه‌جغندن انك مالی اولماز. اما اول چقوری صید ایچون حفر ایتمش ایسه اول آوه سائرندن احق اولور.

§

فقهادن بعضیسی احیای مواتك اسباب تملكدن دردنجیسی اوله‌رق سبب مستقل ایدوكی مطالعه‌سنده بولنمش ایسه‌ده دیكرلری بونك اوچنجی سبب تملكده داخل اولدیغنی بیان ایتمش و مجله جمعیتی دخی بوقولی اختیار ایلمشدر.

§

كرك مادۀ مشروحه‌دن وكرك مواد آتیه‌دن منفهم اولدیغنه كوره مباح اولان شیلری استیلا طریقیله تملك ایدنلرك سعی وعملی منضم اولور. وسعی وعمل مباح اولان شیلری قیمیاته تحویل ایلر. بوحالده سعی وعمل دخی قیمتدار اولمش اولور.

بناءً علیه بركیمسه مبایعه ایتدیكی خام اشیایی صنع وفعلیله شكل دیكره تحویل ایتدكده اكا دخی مالك اوله‌جغی اولویتله ثابتدر. ومصنوع اولان شی اساساً مبایعه ایلدیكی خام اشیادن عبارت اوله‌رق صنع وفعلندن بشقه بر شی علاوه ایتمسه مثلا بر مرانغوز مبایعه ایلدیكی

تحته‌لردن دولاب یاپسه دولابك قیمتی تحته‌لرك قیمتندن زیاده اوله‌جغی جهتله بوزیاده‌لکه اثر صنعتك قیمتی‌اوله‌رق مالك اوله‌جغندن حقیقتده سعی وعمل سبب تملکدر .

کذلك منافع ، ملکك تعریفنده داخل اولمقله برابر عقد ایله تقوم ایدرك مثلا اجیر مشترك ایفای عمل ایتدکده اجرته مستحق اولمسنه نظراً اجیرك سعی و عملی متقوم اولوب مستأجره صاتمش اولیور .

و کذا مؤلفات علمیه و مخترعات صناعیه کبی آثار فکر وذکا مؤلف ومخترع وصانعلرینك منابع علم وعرفاندن حاصل اولمغله کندی ملکلریدر .

بونلره « ملك معنوی » تعبیری اصطلاح قانونی اولوب بشقه‌لری طرفندن طبع وتمثیل و تقلید ایله صاحبلری اضرار ایدلمامك ایچون حق تألیف و احتراعلرینی محافظهٔ دولتجه احکام قانونیه ونظامیه وضع اولنمشدر .

مطالعه

اسباب تملکك باشلیجه‌سی استیلادر . اساساً ملکی مثبت اوله‌رق دیکرلری اندن متفرع اولدیغندن بوکا « اصالت » اطلاق اولنور . چونکه انسان‌کال آزادکی وتجردایله یارادیلوب فقط ۱۲۳٤ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره عالم کبرای انسانیتك بقاسی ایچون هرکس مایحتاج الیهی‌اولان شیلری تدارکه مجبوراولمغله کافهٔ مخلوقاتدن استفاده حقنی‌حائزدر . بو استفاده انسانلرك حال ابتدائیلرنده استیلا طریقیله باشلامشدر. شویله‌که : مباح اولان شیلری اله کچوروب اکل وشرب واستعمال ایله‌تأمین حیات و صحت ایتمشلردر ، اراضی و سائر

جماداتی احیا ایله تصرف ایتمشلردر، حیوانات وحشیه‌یی دردست وتربیه ایدرك استعمال ایله انتفاع ایتمشلردر .

ایشته بو وجهله تملك ایلدكاری شیلری رفته رفته یكدیكرینه هبه وبیع مثللو صورتلرله ویروب آلمغه باشلدقلرندن وایچلرندن بری وفات ایتدكده اقرباسی اكا خلف اولدیغندن ایكنجی واوچنجی سبب تملك حاصل اولمشدر .

اوائل حالنده عددجه قلیل اولان انسانلره نسبةً ارض غایت واسع و مخلوقات فوق‌العاده كثیر اولدیغندن هركس ایستدیكنی قولایلقله اله كچورر وبناءً علیه دیكرلرینه ضرری طوقونماز ایدیسه‌ده افراد بشر تكثر ایدرك ارضك هر جهتنه منتشر اولنجه هیأت اجتماعیه تشكیلیله هر شخص بولندیغی هیئتك منافع عمومیه‌سنی اخلال ایتامك شرطیله قیود وشروط مشروعه دائره‌سنده امرار حیات ایتمكه باشلیوب ایستدیكی یولده یشامق والنه كچوردیكنی كیف مایشاء احرازایله تملك ایلك مثللو حركات استقلالكارانه‌سندن مهما امكن وازكچوب فقط بوكامقابل امنیت جان ومالی عمومك تحت ضمانه داخل اولمش اولدی. بوندن ناشیدركه منافع عمومیه‌یه متعلق خصوصاتك تأمین واداره‌سی حكومته عائد موادندر . ینه بوندن ناشیدركه اقوام بشر نه درجه‌لرده كسب تمدن ایدر ایسه هرفردك استیلا طریقیله مباح اولان شیلری استملاك وانلردن انتفاع ایده‌بیلمسی اونسبتده محدود ومقید اولور . نته‌كیم زمانمزده حال بداوتده امرار اوقات ایدن خیمه نشین وبادیه پیما عربان وعشایر بردائرهٔ معلومه داخلنده قونوب كوچر وحیوانلرینی صورت مشتركه‌ده رعی ایلر ومناسب كوردكلری اراضی‌یی اكوب بیچر بونلر ایچلرندن هیچ برینك ملك مخصوصی

وله‌مز . ایکنجی مرتبه کویلره نظر اولندقده کوریلورکه کویلیلر مستقلاً اراضی صاحبی اولیورلر ایسه‌ده حیوان رعی ایتمك، حیوانلرینی بر محلده جمع ایلمك مثللو خصوصات ایچون محتاج اولدقلری مرعی ومیدانلرده وکویلرینه تخصیص اولنان بالطه‌لقلرده مشترکاً تصرفله انتفاع ایدرلر .

اما اوچنجی مرتبه‌ده بولنان قصبات وخصوصیله بلاد جسیمه اهالیسی اسباب معیشتلرینی یکدیکرندن مبایعه واستخلاف ایله استحصاله مقتدر اوله‌بیلوب عربان وعشائر واهالیٔ قرا کبی مشترکاً انتفاعه اشد احتیاجلری اولمدیغندن بونلرك بروجه اشتراك انتفاعه محتاج اولدقلری شیلر اکثریا طرق عامه ومیدان واسکله کبی یرلره منحصر اوله‌رق بینلرنده مستقلاً ملك صاحبی اولمق مرجحدر .

اسباب تملکدن ایکنجیسی اولان ناقلیت ملکك صور انتقالیه‌سی احکام شرعیه وقانونیه ایله تعیین قلنمشدر . مجلهٔ جلیله‌نك مندرجاتندن وبسط وبیان اولنان ایضاحاتدن مستبان اولدیغی وجهله معاملات شخصیه‌ده ناسك استعمالی برحجتدرکه انکله عمل واجب اولور قاعده‌سی شرعاً وقانوناً معتبر اولمغله احکام موضوعه انسانلر بیننده معروف اولان شرائط مقاولاتك حجت مشروعه‌سیدر .

اشبو تملکدن اوچنجیسی که برکیمسه‌نك دیکره خلف اولمسیدر. بونی موجب اولان شیلردن باشلیجه‌سی ارث اولوب کیملرك کیمه ونه‌درجه‌ده خلف اوله‌جغی شارع متعال عم نواله ورسول ذوالجلال صلوات‌الله علیه جانبندن واراضیٔ امیریه‌نك صورت انتقالی کبی بعض مواد دخی احکام شرعیه‌یه مستنداً طرف‌دولت علیه‌دن تعیین قلنمش اولوب برملك ویا حق تصرف بروجه شرعی وقانونی دیکره انتقال

ایدوب استخلاف خصوصنده عمومك ویا بعض اشخاصك رضا وموافقتی اولوب اولمدیغنه باقلماز .

١١٩٢ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره هر کس ملکنده کیف مایشاء تصرف ایدر . و ١٢٥٠ نجی ماده موجبنجه مباح ایله هر کس انتفاع ایده‌بیلور . فقط سائره ضرر ویرمامکله مشروطدر . بنابرین م خصوصی مباح یعنی عمومك ملك مشترکی اولان شیلردن اقوادر وبر کیمسه‌نك ملك خصوصی‌یه کرك انتقال وکرك استخلاف طریقیله نه‌صورتله مالك اوله‌جغی مجله‌نك مواد مندرجه‌سیله سائر کتب فقهیه‌ده وقوانین ونظاماتده بر تفصیل محرردر. شرح وایضاح ایدلمکده اولان دردنجی بابك مندرجاتی مباح اولوب اولمیان شیلرك تعریفیله شرائط واحکامنی حاوی اولمغله کیفیت استملاکی بوفصلده بیان قلنمشدر .

١٢٤٩ ماده هر کیم که مباح اولان شیء احراز ایلرسه اکا مستقلاً مالك اولور .

احراز ؛ برشیء موضع حصینده بولندیرمغه دینور. ویالکن احراز سبب ملك اولمیوب وضع ید ایتمك لازمدر. بوصورتده احراز وضع یده سببدر بناءً علیه وضع ید ایدلمکسزین سبب ملك حاصل اوله‌ماز .

مثلا بر کیمسه‌نك دستی یاخود فوچی کبی برقاب ایله برنهردن آلدیغی صو اول قاب ایچنده محرز ومحفوظ اولمغله اول کیمسه‌نك مالی اولور .
یعنی صوبی قابه قویمسیله مالك اولمیوب قابی نهردن چیقاردقده مالك اولور . بعده

بشقه‌سنك اندن انتفاعه صلاحیتی یوقدرو صاحبنك اذنی اولقسزین بشقه‌سی اخذ واستهلاك ایدرسه ضامن اولور .

يعنى حكم غصب ترتب ايدز زيرا بلاسبب مشروع برينك مالنى بركيمسه نك اخذ ايلمسى جائز اولماز ٩٧

١٢٥٠ ماده احرازك قصده مقرون اولمسى لازمدر .

بناءً عليه بركيمسه ياغمور صويى آلمق قصديله برمحله برقاب قويدقده اول قاب ايچنده طوپلانان ياغمور صويى اول كيمسه نك مالى اولور .
كذلك صو بركديرمك ايچون انشا اولنان حوض وصهريجده كى صو صاحبنك ماليدر .
اما بركيمسه نك بغير قصد برمحله وضع ايلديكى قاب درونده بريكن ياغمور صويى كندوسنك مالى اولماز . بشقه بركمسنه انى اخذ ايله استملاك ايده بيلور
٢ ماده يه باق .
اسبابى مادهٔ مزبوره شرحنده بيان قلندى .

١٢٥١ ماده صويى احرازده « صيزنديننك » آرقه سى منقطع اولمق شرطدر .

منقطع اولمازايسه ماء جاوى اوله جغندن مباحدر .

بناءً عليه ايچندن صو صيزان قويده كى صو محرز اولماز . صاحبى اباحه ايتمكسزين ديكر كمسنه اويله برقويده صيزوبده مجتمع اولان صويى اخذ و استهلاك ايلسه ضمان لازم كلمز . وكذا صويى متتابع الورود اولان يعنى بر طرفندن نقدر صو چيقارسه ديكر طرفندن اوقدر صو كيرن حوضلرده كى صو محرز دكلدر .

١٢٥٢ ماده خدايي نابت اوتلر طوپلامغـله و بيچوب دمت ايتمكله احراز اولنمش اولور .

چونكه اوتلر بوصورتله موضع حصينده بولنديريلور .

١٢٥٣ ماده جبال مباحه‌ده خدايي نابت اولان آغاجلرى كيم اولورسه اولسون احتطاب ايده‌بيلور. ومجرد احتطاب ايله يعنى طوپلامغله آنلره مالك اولور . باغلامق شرط دكلدر .

يعنى احتطاب ايله موضع حصينده بولنديرلمش اوله‌جغندن اوتلرك دمت ايدلمسنه قياساً باغلانمسنه لزوم يوقدر . فقط اورمان نظامنامه‌سنه تطبيق معامله ايدلمك ايجاب ايدر .

فصل ثالث

مباح اولان شيلرك احكام عموميه‌سى بياننده‌در

١٢٥٤ ماده مباح ايله هركس انتفاع ايده‌بيلور . فقط سائره ضرر ويرمامك ايله مشروطدر .

مباح اولان شيلر عمومك ملك مشتركى اولديغندن انتفاع ايدن حقنى استيفا ايتمش اولور . فقط سائره ضرر ويرمك حق غيره تعرض اولمغله جائز دكلدر. شو حالده مباح ايله انتفاع بشرط السلامه‌در. اما واجب اولان شى بويله برقيد ايله مقيد دكلدر. نته‌كيم ١١٩٢ نجى ماده حكمنجه هركس ملكنده كيف مايشاء تصرف ايدر .

١٢٥٥ ماده مباح اولان شيئی اخذ واحراز ايتمكدن كيمسه آخر كيمسه‌يی منع ايده‌مز .

زيرا منع ايده‌جك اولان كيمسه مباح اولان شيدن انتفاع حقنه لك اولديغی كبی منع ايده‌جكی كمسنه دخی عين حقه مالكدر. حقنی ستيفا ايده‌بيلمسنه مانع اوله‌ماز .

١٢٥٦ ماده صاحبسز يرلرده خدايی نابت اولان وتلری هركس حيوانه يديره‌بيلور وآنلردن ايستديكی قدر خذ واحراز ايده‌بيلور .

يعنی بواوتلری تصرفده آخره ضرر ويرلميه‌جكندن بركونه قيد شرطه حاجت يوقدر . فقط :

١٢٥٧ ماده بركيمسه‌نك ملكنده كندوسنك تسببی ولمقسزين خدايی نابت اولان اوتلر دخی مباح ايسه‌ده صاحبی كندی ملكنه آخری دخولدن منع ايده‌بيلور .

هرنه‌قدر اوت مباح ايسه‌ده نابت اولديغی ير مادامكه برينك تحت لكنده‌در آرتق اوت مباحدر ديه‌رك ير صاحبنك اذنی اولمقسزين ورايه دخول ايله طوپلايوب و يا يچيلوب دمت ايديله‌مز . چونكه انع ومقتضی تعارض ايتدكده مانع تقديم اولنور. فقط اوته احتياجی ولان كيمسه اول اوتی بشقه يرده بوله‌مديغی تقديرده ير صاحبی اكا ساعده ايتمكه وياخود كندوسی طوپلايوب ويرمكه مجبوردر.

١٢٥٨ ماده برکیمسه‌نك جبال مباحه‌دن طوپلایوبد
اوراده براقدیغی اودونلری بشقه‌سی اخذ ایلسه اول کیمسه
استرداد ایده‌بیلور .

زیرا ١٢٥٣ نجی ماده حکمنجه مجرد احتطاب ایله اکا مالك
اولمشدر . بشقه‌سی شاید استهلاك ایتمش ایسه تضمین ایتدیرر .
بوماده‌نك حکمی اودونه منحصر اولمیوب سائر احراز اولنا
شیلرده دخی جاریدر .

١٢٥٩ ماده جبال مباحه‌ده و صاحبسز وادیلرد
ومرعالرده‌کی صاحبسز آغاجلرك میوه‌لرینی کیم اولورسه
اولسون دیوشیره‌بیلور .

مادامکه اصلنی احتطاب ایده‌بیلیور . فروعی اولان ثمرا
دیوشیره‌بیله‌جکی اولویتله ثابتدر .

١٢٦٠ ماده برکیمسه بری قیردن اودون طوبلامق
یاخود آوطوتمق ایچون استیجار ایتسه اول اجیرك طوبلادیغی
اودون ویا طوتدیغی آو مستأجرك اولور .

یعنی مباح اولان شیلری احراز ایچون استیجار آدمی جائزدر
فقط اسبابی ١٤٥٩ نجی ماده‌ده بیان اولنه‌جغی اوزره مباحا
وکالت باطل اولدیغندن برکیمسه دیکرینی آو طوتمق اوزره توکی
ایتسه آو طوتانکدر .

١٢٦١ ماده بر كيمسه كندى ملكنده آتش ياقسه سائرينى ملكنه دخول ايله انتفاعدن منع ايده‌بيلور .

زيرا مانع ومقتضى تعارض ايتدكده مانع تقديم اولنور .

اما كمسنه‌نك ملكى اولميان صحراده برى آتش ياقسه سائر ناس آنكله انتفاع ايده بيلور . شويله‌كه : آنكله ايصينه‌بيلور . وضياسنده برشى ديكه‌بيلور . واندن قنديلنى ياقه بيلور . آتشك صاحبى مانع اوله‌ماز . فقط صاحبنك اذنى اولمدقجه كمسنه ارل آتشدن بر قور آله‌مز .

چونكه آتشى ياقان اودونى جبل مباحه‌دن طوپلامش اولسه بيله احراز ايله مالك اولمشدر . ١٢٥٧ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى و١٢٦٨ نجى ماده‌ده مصرح اولديغى وجهله اوت وصويه قياساً آتش صاحبى انتفاح ايتمك ايستيان كمسنه‌يه ياقمش اولديغى آتشك قورندن ويرمكه مجبور دكلدر . چونكه اوت وصويك ذاتى مباح اولمغله بين الناس مشترك‌در . آتشك قورى صاحبنك اولوب حرارتنده سائر ناسك حق شاركتى واردر . حرارت ايسه قابل نقل دكلدر .

فصل رابع

حق شرب وشفه بياننده‌در

١٢٦٢ ماده شرب ؛ اكين وحيوان صولامق ايچون صو ايله انتفاع ايتمك نوبتيدر .

١٢٦٣ ماده حق شفه ؛ صو ايچمك حقى ديمكدر .

شبو ايكى ماده‌دن اكلاشلديغنه كوره شـينك كسريله [شرب] دينلان صو ايله انتفاعده [حق شفه] دخى داخلدر . اما حق شفه يالكز صو ايچمك حقيدر . بوحالده حق شرب ايله حق شفه بيننده عموم وخصوص مطلق واردر .

دوداق معناسنه اولان [شفه] تعبيرينه باقيلوبده [حق شفه‌دن مقصد يالكز دفع عطش ايچون صو ايچمكدن عبارت ظن اولنمسون] آبدست المق ، غسل ايتمك ، البسه ييقه‌مق ، حيواناتى صولامق مثللو انتفاعه ولوازمات ضروريهٔ بيتيه ايچون دستى وفوچى ايله صو آلمغه دخى شاملدر .

حق شرب وشفه‌نك ركنى ؛ صودر . صو اولمينجه بو حقلر ثابت اولماز .

شرطى ؛ صويك مباح اولمسيدر . بناءً عليه انهار مملوكه‌ده حق شرب وماء محرزده حق شفه مالكلرندن غيريسى ايچون ثابت اولماز .

حكمى ؛ حق شربدن اصحابنك وحق شفه‌دن آخره ضرر ويرماملك شرطيله عمومك انتفاعيدر . زيرده‌كى مواده تفصيل اولنور .

١٢٦٤ ماده هركس هوا وضيا ايله انتفاع ايلديكى كبى دكزلر وبيوك كوللر ايله دخى انتفاع ايده‌بيلور .

اسبابى ١٢٣٧ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح ايدلدى .

١٢٦٥ ماده مملوك اولميان نهرلردن هركس اراضيسنى سقى ايده‌بيلور . واراضيسنى سقى ايتمك ودكرمن انشا ايلمك

اوزره جدول و خرق آچه بیلور . فقط سائره مضرتی اولمامق شرطدر .

بناءً علیه صویی طاشیروبده خلقه ضرر ویرسه یاخود نهرك صویی بتون بتون کسلسه ویاخود قایقلرك سیرینه مانع اولسه منع اولنور .

چونکه ضرر عامی دفع ایچون ضرر خاص اختیار اولنور .

١٢٦٦ ماده محرز اولمیان صوده جمله انسان وحیوانلرك حق شفه‌سی واردر .

ایستر انهار ومیاه غیرمملوکه‌دن و ایستر مملوکه‌دن اولسون . زیرا صو مباحدر .

١٢٦٧ ماده انهار مملوکه‌نك یعنی مجاری مملوکه‌یه داخل اولان صولرك حق شربی اصحابنکدر . سائرینك انلرده حق شفه‌سی واردر .

بناءً علی ذلك بر جماعته مخصوص اولان نهردن یاخود برینك خرقندن یا قناتندن یاخود قوییسندن بلا اذن بشقه‌سی اراضیسنی سقی ایده‌مز .

انجق سقی ایتمش اولسه ضمان لازم کلمز . چونکه غیر محرزدر .

شو قدركه فعل مذكور تكرر ايدرسه جانب حكومتدن منع ايديلور.
فقط حق شفه‌سى اولمق حسبيله صو ايچه‌بيلور. وحيوانلرينك كثرتى حسبيله نهرك ياخرقك وياخود قناتك تخريبندن خوف اولنمازايسه حيوانلرينى دخى كتوروب صولايه‌بيلور.
وبرده دستى وفوچى ايله صو آلوب خانه‌سنه وباغچه‌سنه كوتوره بيلور.

۱۲٦۸ ماده بركيسه‌نك ملكى درونده صوبى متتابع الورود اولان برحوض ياخود برقويى وياخود برنهراولديغى حالده صو ايچمك ايستيان كيمسه‌يى ملكنه دخولدن منع ايده‌بيلور.

لكن قربنده بشقه ايچه‌جك مباح صو بولنماز ايسه ملك صاحبى يااول كيمسه‌يه صو چيقارمغه وياخود كيروبده صو آلمسى ايچون رخصت ويرمكه مجبوردر. وصوچيقارمديغى تقديرده اول كمسنه‌نك كيروبده صوآلمغه حقى واردر. فقط بشرط السلامه‌در. يعنى حوضك ياقويينك وياخود نهرك كنارينى بوزمق كبى برضرر ايتامه‌سى شرطدر.

حوضه متتابع الورود اولان صولر ایله نهرلرده وقویی صولرنده جمله نڭ حق شفعه سی واردر . حوضڭ وقویینڭ ونهرڭ بر کیمسه نڭ ملکی درونده بولنمسی ملك صاحبندن ماعداسنڭ یعنی عمومڭ حق شفعه سنی اسقاط ایتمز. فقط هیچ بر کیمسه مجرد حق شفعه م واردر دیو ملك صاحبنڭ اذنی اولمقسزین مذکور ملك درونه کیره مز. زیرا مانع ومقتضی تعارض ایدکده مانع تقدیم اولنور .

انجق حق شفعه سی اولان کیمسه صو ایچمك ایستدیکی حوض ویاقویی ویاخود نهرڭ قربنده بشقه ایچه جك مباح صو بولنمازایسه ملك صاحبی یا او کیمسه یه صو ویرمکه یاخود ملکنه کیروبده صو آلمسی ایچون رخصت اعطاسنه مجبوردر. زیرا ضرر اشد ضرر اخفا ایله ازاله اولنور .

اکر ملك صاحبی چیقاروب صوویرمز وکیروب صو ایچمسنی منعده اصرار ایدر ایسه بوحال طالب شفعه اولانڭ استیفای حقنه ممانعتله برابر صوسزلقدن صحتنڭ مختل اولمسنی وبلکه هلاکنی موجب اوله جغندن صو ایچمك ایستیان آدم جبر ایده بیلور .

کذلك بر کیمسه صوسز قالوبده دیکرینڭ دستیسنده اولان صودن ایچمك ایستدکده دستی صاحبی منع ایدر . وقربنده ایچه جك بشقه صو بولنماز ایسه صو ایچمك ایستیان جبر ایده بیلور . چونکه دستیده صو محرز اولدیغندن ایچمك ایستیانڭ انده حق شفعه سی یوقسه ده هر کس ابنای جنسنڭ دفع احتیاجی ایچون معاونتله مأمور اولدیغندن صاحبنڭ صوویرمامسی مأموریتنه مخالفت اولمغله او کیمسه نڭ انی جبر ایتمسی تعزیر مقامنه کچر . زیرا حق حیات ایله حق ملك تعارض ایتدکده حق حیات ترجیح اولنور .

بخاریٔ شریفده محرر اولدیغی اوزره ذات عالیٔ حضرت رسالتپناهی کندیسنده فضله صو اولویدم یولده ابنای سبیلدن اسیر کیانك یوم قیامتده مهجور نظر الـٰهی اولەرق عذاب الیمه دوچار اولەجغنی بیان بیورمشلردر

علامه مقدسی رحمةالله تعالی علیه مبحوث عنه اولان صویه نقدر مسافه قریبنده صو بولنمامق لازم کلەجکنی تعیین و تحدید ایدنی کورمدم ایسەده لایق اولان تیممك جوازی ایچون بر میل مسافەده صو بولنمامسنك مشروط اولمسنه قیاساً صویه طالب اولانلرك ماء محرز ویا قویی وحوض ونهر صاحبنه جبر ایدرك صو آلوب ایچەبیلمسی ایچون بر میل مسافەده صو بولنمامق اقتضا ایدر دیمشدر . بر میل شرعاً درت بیك آدیم مسافەدر . بر آدیم بربچق اندازه اعتبار اولنمغله جمعاً التی بیك اندازه وتقریباً درت بیك ذراع اعشاریدر .

١٢٦٩ ماده بر نهر مشترکده حصەدار اولان کیمسه دیکرلرك اذنی اولمدقجه اندن دیکر بر نهر یعنی جدول ویا خرق آچەماز .

سد دخی یاپەمز . دکرمن وکوپری دخی انشا ایدەمز . فقط سد یاپلمقسزین سقی اراضی قابل اولماز وبینلرنده بر صورت تسویه قرارکیر اولەماز ایسه ابتدا نهرك اشاغی طرفنده اراضیسی بولنان کیمسه سد یاپارەق اراضیسنی اسقا ایدر . بعده اشاغیدن یوقارویه طوغری جملەسی برر برر سد یاپوب اراضیلرینی اسقا ایدرلر . زیرا بو صورتده بینلرندەکی اختلاف مرتفع اولەجغی کبی ضرر عام دخی دفع ایدلمش اولور .

وقديم نوبتنی تبديل ايليه‌مز .

يعنی حق شربده قدمه اعتبار اولنديغندن قديم قدمی اوزره ترك اولنور .

وكندی نوبتنی اول نهردن حق شربی اولميان ديكر اراضيسنه سوق ايده‌مز .

مثلا يالكز معين برترلايی سقيه حقی وار ايكن اكا بدل ديكر برترلايی سقی ايتسه تقادم زمان ايله بوترلايی دخی سقيه حقی اولديغی ظن اولنور . بوصورتده حق شرب صاحبی برحقی ايكی كره استيفا ايتمكه قالقيشور نهرده حق شربی بولنانلر ممانعت ايتمك ايستر بومثللو منازعاته محل قالمامق ايچون قاعدهٔ مذ كوره وضع اولنمشدر .

وبوشيلره ديكر حصه‌داران رضا ويرسه‌لر بعده كندولری ياخود وارثلری رجوع ايده‌بيلورلر .

يعنی بوبابده‌كی رضالری اعاره حكمنده‌در .   لاحقه

حق شرب وارثه انتقال ايدر . چونكه ورثه مورثنك املاك وحقوقنده مقامنه قائمدر . ١٢٦٩ نجی ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌سنده [ياخود وارثلری] تركيبيله بوكا ايما اولنمشدر .   §

بركيمسه حق شربندن ديكرينك انتفاع ايتمسنی وصيت ايتسه جائزدر . لكن حق شريك مجرد اوله‌رق بيعی ، هبه‌سی ، اجاره‌سی ، تصرفی ، بدل صلح مقابلنده اعطاسی جائز دكلدر .

چونكه شريك مقداری مجهولدر . وصودائما برمحلده وبردرجه‌ده جريان ايتمز . ومنقطع اولمسی دخی ملحوظدر . وحدذاتنده مباحدر .

ومباح اولدیغی ایچون بر کیمسه‌نك معتادوجهله سقی ایتدیکی اراضیسندن متصل اولان اراضیٔ غیره صوصیزسه ضرر وزیان دعواسی مسموع اولماز .

فقط بر کیمسه‌نك انهار مملوکه‌دن سقی واروا ایتمکده اولدیغی اراضیسنی حق شربی تفریق ایله صاتمسی جائز اولدیغندن حق شربی بالتفریق اراضیسنی صاتانلرك ویاخود وارثلرینك حق شرب دعواسی اقامه ایده بیلملری استحساناً تجویز اولنمشدر .

اصحاب شرب حق شربده نزاع ایدوبده ازقدیم کیفیت انتفاعلری معلوم اولمسه اراضیلری نسبتنده تقسیم ایدیلور . زیرا شربدن مقصود سقی اراضیدر . بالاده بیان قلنان طریق خاص حکمنه قیاس اولنه‌مز .

فصل خامس

احیاء موات حقنده‌در

احیاء ؛ لغتده دیرلتمك معناسنه اولوب بوراده اعمار معناسنده استعمال اولنمشدر . ١٠٥١ موات ؛ میمك فتحیله سحاب وزننده اولوب لغتده اولمش حیوانه دینور . شرعاً کیمسه‌نك تصرفنده بولنمیان خالی یرلره علی طریق الاستعاره اصطلاح اولمشدر : یعنی تلف اولان حیواندن انتفاع فوت اولدیغی کبی اراضیٔ خالیه‌دن دخی زراعت و حراثت ، غرس اشجار وانشای ابنیه مثللو شیلر ایله انتفاع اولنمامق حسبیله [اراضیٔ موات] تعبیر اولنمشدر .

حضرت امام اعظم رحمة الله تعالی علیه اراضیٔ موات ؛ کندوسنه صو ابلاغ اولنه‌مامق یاخود صویك تحت استیلاسنده بولنمق حسبیله زرعی متعذر

ولەرق خالی قالان یرلردر. دیو تعریف بیورمش. وامام محمد حضرتلری اراضیٔ موات؛ معموره‌یه ایستر قریب وایستر بعید اولسون یالکز اهالینك شکله انتفاع ایتمامسی وبعدالفتح کیمسه‌نك تملك ایتمامش اولمسی لازمدر. یمش . واما ابویوسف حضرتلری ایسه اقصای عمرانه قریب اولان محلره اهالینك حقیقةً ویاتقدیراً احتیاجی درکاردر . وانکله انتفاعی متحقق اولمغله بونلر مادهٔ آتیه‌ده ذکر اولنه‌جغی وجهله اهالی‌یه ترك ولنمق لازم کلوب اراضیٔ مواتدن عد اولنه‌میه‌جغنی بیان ایله اراضیٔ مواتك تعریفنی [اقصای عمراندن بعید اولمق] شرطیله تقییدایتمشدر. بوصورت شمس الائمة السرخسی رحمةالله تعالی علیه کبی اعاظم فقها جانبندن ترجیح اولنـدیغندن مجله جمعیتنجه دخی بووجهله تعریف ولنمشدر :

١٢٧٠ ماده اراضیٔ موات اول یرلردرکه کمسنه‌نك ملکی

« یعنی اراضیٔ مذکوره فتح واستیلا اولندقده صکره کیمسه طرفندن تملك وتصرف ایدلمامش اولدیغی یاخود برمدت تصرف ایدلمش ایسه‌ده مؤخراً ترك اولنه‌رق مالك ویا متصرفی معلوم اولمدیغی » وبرقصبه وقریه‌نك مرعاسی یامحتطبی یعنی بالطه‌لغی اولمدیغی « یعنی اراضیٔ مذکورده بومثللو حقلر دخی بولنمدیغی » حالده اقصای عمراندن بعید اوله .

یعنی قصبه یاقریه‌نك الك کنارنده‌کی خانه‌لرندن جهیر-الصوت اولان کیمسه‌نك صداسی استماع اولنمیه

اراضیٔ موات قانون اراضینـك ٦ نجی ماده‌سـندو دها واضح اوله‌رق شویله تعریف اولنمشدر :

[اراضیٔ موات ؛ بر کیمسه‌نك تصرفنده اولمدیغی واهالی‌یه ترك وتخصیص قلنمدیغی حالده جهیرالصوت اولان کیمسه‌نك اقصای عمراندن صیحه‌سی استماع اولنمیه‌جق درجه‌لرده قری وقصباتدن بعید بولنان یعنی اقصای عمراندن تخمیناً بربچق میل یعنی یاریم سـاعت مقداری مسافه بعدیتی اولان خالی محللردر]

بونلرك [کوهی وطاشـلق وقراج وبرنالق و اوتلاق کبی خالی محللر] اولدیغی اراضی قانوننك ١٠٣ نجی وطابو نظامنامه‌سنك ١٢ نجی ماده‌لرنده ذکر وتصریح ایدیلوب صبـانکیر تلالر اراضیٔ مواتدن عد اولنمامشدر .

[اقصای عمران] اراضیٔ موات قصبه جوارنده ایسه قصبه‌نك وقریه جوارنده ایسه قریه‌نك اك کنارنده‌کی خانه‌لر اولوب یوقسه اراضیٔ عامره‌نك کنارلری دیمك دکلدر .

[جهیر الصوت اولان کیمسه‌نك صیحه‌سـندن] مقصد یوکسك سسلی بر کیمسـه‌نك کندوسـنه مشقت ویرمیه‌جك صورتده اذان پرده‌سیله باغرمسیدر .

١٢٧١ ماده عمرانه قریب اولان یرلر اهـالی‌یه مرعی وخرمن یری ومحتطب اولمق اوزره ترك اولنور . وبو یرلره [اراضیٔ متروکه] دینلور .

که مستقلاً تملك وتصرفی جائز دکلدر . تفصیل احکامی اراضی

قانوننده مندرجدر. وقانون مذكورك ٦ نجی ماده‌سنه نظراً شهر وقصباته یاریم ساعت مسافه‌ده بولنان یرلر عمرانه قریب عد اولنور. عمرانه قریب اولان یرلر عمرانك فناسی اولوب موات عداولنه میه‌جغی كبی عمران یعنی قصبه وقریه درونده بولنان میدان مثللو یرلر دخی موات عد اولنه‌ماز .

١٢٧٢ ماده بركیمسه اذن سلطانی ایله اراضیٔ مواتدن بریری احیا واعمار ایلسه اكا مالك اولور .

اراضیٔ مواتك مشروعیت احیاسی [من احيي ارضاً ميتةً فهي له، من عمر ارضاً ليست لاحدٍ فهوا حق بها] حدیث شریفلریله ثابتدر.

انجق احیا ایچون اذن سلطان شرط اولوب اولمامسنده امامین حضراتی ذكر اولنان حدیث شریفلره نظراً اراضیٔ موات مباح اولمغله آوطوتانك اولدیغی كبی اراضیٔ موات دخی احیا ایدنك اوله‌جغنی بیانیله اذنه حاجت كورمامشلر ایسه‌ده امام اعظم حضرتلرنجه اذن سلطان شرطدر . بلا اذن احیا ایدن مالك اولماز .

چونكه [ليس للمرء الا ماطابت به نفس امامه] حدیث شریفندن محتاج استیذان اولان شیلرك جوازی امام المسلمین حضرتلرینك رأینه منوط ایدوكی مستفاد اولور. اراضی دخی اساساً فتح واستیلا طریقیله اخذاولندیغندن اولجه‌هیچ بر كیمسه‌نك ید تملكنده بولنمیسزین مباح اولان صیده‌قیاس اولنه‌میوب اراضیٔ موات فیٔ در .فیٔ، محاربه‌دن صكره دشمندن آلنان مال غنیمته دینور. غنیمت؛ حرب ایدیلوركن دشمندن اخذ وضبط اولنان مالدر . یعنی بینلرنده عموم وخصوص مطلق اولوب هرفیٔ غنیمتدر . فقط هرغنیمت فیٔ دكلدر . بناءً علیه

فیٔ اخص، غنیمت اعم اولمش اولور. فیٔ ایسه افراده مختص اولمیوب سائر غنائم کبی اذن سلطان ایله تخصیص اولنور وذکر اولنان حدیث شریفلرده واقع اذن « اذن بالشرع » قبیلندن اولدیغی یعنی جانب سنی الجوانب حضرت رسالتپناهیدن عصر سعادتده احیای موات ایدنلره شایان بیورلمش مساعده نوعندن اولوب «شرع» لولمق اوزره صادر اولمدیغی مرویدر . واکر بعدالفتح برکیمسه طرفندن برمدت تملك ویا تصرف اولندقده صکره ترك ایدرك مرور زمان ایله کیمك تملك ویاتصرف ایتدیکی معلوم اولمامسیله اراضیٔ موات حکمنی آلمش ایسه لقطه قبیلندن اولوب لقطه نك تصرفی دخی امام المسلمین حضرتلرینه عائددر. بیورمشلر .

کرك مجلهٔ جلیله ده وکرك اراضی قانوننده حضرت امامك اجتهادی وجهله اراضیٔ مواتك احیاسیله تملك ویاتصرفی ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرفصدوری ویاخود طابو مأمورلرینك حائز اولدقلری صلاحیت قانونیه دائره سنده یالکز تصرفه اذن ویرملری شرطیله تقیید اولنوب مواد متعلقه سی اکا کوره تنظیم اولنمشدر .

اراضی قانوننك ۱۰۳ نجی وطابو نظامنامه سنك ۱۲ نجی ماده لرنده دخی برکیمسه مأذوناً احیا ایتمش اولدیغی اراضیٔ مواتك حق تصرفنه مالك اولوب یالکز اوچ غروش ورقه بها اخذیله طابو سندی ویریلور. واحیا اولنان اراضی محصولندن برسنه وطاشلق ایسه ایکی سنه عشر التماز دینلمشدر .

بعدالاذن اوچ سنه ختامنه دك احیا ایتمدیکی یاخود بلا اذن احیا ایتدیکی حالده اولنه جق معامله ۱۲۷۹ نجی ماده وشرحنده بیان قلنور.

مأذون اولان کیمسه کندوسی احیا ایتمیوبده برینی توکیل ایله

احيا ايتديرسه جائزدر . يعنى احيا اولنان ارض كندوسنك اولوب كيلنك اولماز .

١٢٦٠ و ١٤٥٩ نجى ماده‌لر شرحنده بيان قلنديغى اوزره اودون الوبلامق و آو طوتمق مثللو مباحاتى احراز ايچون وكالت جائز اولديغى حالده احياى موات ايچون وكالتك جوازى موكل بهه عائد ر ائطك بولنه بيله‌جكندن ناشيدر .

و اكر سلطان ياخود وكيلى بر كيمسه‌يه بريردن مجرد انتفاع ايدوبده تملك ايتامك اوزره احياسنه اذن ويرسه اول كيمسه مأذون اولديغى وجهله اول يرده تصرف ايدر . اما اول يره مالك اولماز .

بناءً عليه امام المسلمين حضرتلرينك احيا خصوصنده مساعدهٔ سنيهٔ خلافتپناهيلرى نصورتله شرفتعلق بيوريلور ايسه اولوجهله عمل اولنور . اكر احيا ايديله‌جك اراضينك رقبه‌سنه مالك اولمق اوزره شرفصادر اولمش ايسه احيا ايدنك ملكى اوله‌رق اراضئ مملوكه‌دن اولور . واكر يالكز حق انتفاعنه تصرف ايتمك اوزره اذن ويريلور ايسه احيا ايدن اراضينك متصرفى اوله‌رق اراضئ اميريه اولور . وحقنده اراضئ اميريه‌يه دائر اولان احكام قانونيه ونظاميه تماميله جريان ايدر . اراضى قانوننك ١٠٣ نجى ماده‌سى موجبنجه طابو مأمورلرى طرفندن احياى موات ايچون اشخاصه بو ايكنجى صورت وجهله اذن ويرلمكده‌در . تمليك صورتيله اذن ارادهٔ سنيه‌يه متوقفدر .

١٢٧٣ ماده بر كيمسه بر قطعه اراضينك برمقدارينى

احیا ایدوبده باقیسنی ترك ایتسه احیا ایتدیکی محللره مالك

اولوب باقیسی انك اولماز .

چونکه اراضیٔ موات احیا ایله تملك اولنور . احیایه مأذون اولمغله تملك ایدلمش اولماز . اکرچه امام ابو یوسف حضرتلری نصفندن زیادهسنی احیا ایدن مجموعنه مالك اولور . زیرا اکثر ایچون حکم کل واردر . دیمش ایسهده مجله جمعیتجه بو جهته کیدلیوب یالکز فقرهٔ آتیهده امام محمد حضرتلرینك رأینه توفیقاً شویله دینلمشدر .

فقط احیا ایلدیکی اراضینك اورتهسنده بر مقدار محلی

خالی قالسه اول محل دخی انك اولور .

زیرا هر جهتنك احیا ایدلمش اولمسی حسبیله آخر شخص طرفندن اوراره کیریلهمیهجکندن اطرافنی احیا ایتمش اولانك اولور . اورتهده قالان محلك مقدار اعظمنه دائر کتب فقهیهده صراحته تصادف اولنهمدیغندن اطلاقی اوزره جاری اولمق اوزره اقتضا ایدر .

١٢٧٤ ماده بر کیمسه اراضیٔ مواتدن بر یری احیا

ایتدکدن صکره دیکر کمسنهلر دخی کلوب درت طرفندهکی

یرلری احیا ایتسهلر اول کیمسهنك یولی الك صکره احیا ایدنك

اراضیسنده تعین ایدر . یعنی آنك یولی اورادن اولور .

یکدیکرینی متعاقباً احیا ایدلدیکی صورتده بویله اولور . چونکه برنجی وایکنجی طرفی احیا ایدلدیکی زمان اورتهسنی احیا ایتمش

اولانك سكوتي ، طريقي ديكر ايكي جهتده اتخاذ ايتـديكنه دلالت ايدر . اوچنجي جهتك دخي احياسنده سكوت ايدرسه آرتق طريقي دوردنجي جهتده تعين ايدر . بناءً عليه بوجهتي تماماً احيا ايدن كيمسه اورته‌سني احيا ايتمش اولانك طريقني تصرف ايتمش اوله‌جغندن جائز اولميوب اكا يول براقق لازمدر . چونكه احيا ايديلان اراضيده حق غير اولماق شرط ايدوكندن يول ترك ايتمز ايسه اورته‌سنه مالك اولانك حق مروري كندوسنك احيا ايتمش اولديغي جهت رابعه‌ده باقي قاله‌جغندن شرط احيا بولنماز .

فقط اولجه احيا ايدلمش اولان برمحلك درت جهتي بر ويا متعدد كيمسه‌لر طرفندن برزمانده احيا ايدلسه بوحالده اولجه اورته‌سني احيا ايتمش اولان كيمسه‌نك ايستديكي جهتدن طريق طلبنه حق اولور .

١٢٧٥ ماده تخم اكمك و فدان ديكمك ارضي احيا اولديغي كبي نطاس ايلمك يا سـقي ايتمك ياخود سـقي ايچون خرق وجدول آچمق دخي احيادر .

١٢٧٦ ماده بر كيمسه اراضي مواتدن بريرك اطرافنه ديوار چكسـه ياخود سـيل صويندن محافظه ايده‌جك قدر اطرافني يوكسلدوبده مسنات ياپسه اول يري احيا ايتمش اولور . بنا ياپمق دخي احيادر .

١٢٧٧ ماده طاش ياخود ديكن ويا قوري آغاج داللري وضع ايدرك اراضيسنك جوانب اربعه‌سني احاطه ايتمك

ياخود اراضينك اوتلرينى آيقلامق وياخود ايچنده كى ديكنلرى ياقمق وياخود قويى قازمق اول اراضى يى احيا ديمك اولميوب آنجق تحجيردر .

١٢٧٨ ماده بر كيمســه اراضئ مواتده اولان اوتلرى يا ديكنلرى يچوب واراضينك اطرافنه وضــع ايله اوزرلرينه طوپراق دخى وضع ايدوب آنجق سيل صوينه مانع اوله جق وجهله مسناتى اتمام ايلسه اول اراضى يى احيا ايتمش اولميوب فقط تحجير ايتمش اولور .

بونلر تمـاميله قصد احرازه دلالت ايتمديكى جهتـله سبب تملك نقصان اولديغندن احيا كبى ملكى افاده ايتميوب تحجير اولور .

١٢٧٩ ماده بر كيمسه اراضئ مواتدن بر محلى تحجير ايتسه اوچ سنه مدت اول يره سائرندن احق اولور . اوچ ســنه يه قدر احيا ايتمز ايســه حقى قالماز . واحيا ايتمك اوزره بشقه سنه ويريله بيلور .

اوچ ســنه مدت اميرالمؤمنين عمر رضى الله تعالى عنه جانبنــدن تعيين قلنمشدر . مشاراليه حضرتلرينك زمان عالئ خلافتپناهيلرنده فتح ايديلان بلاد ايله ممالك اسلاميه توسع ايدرك برباشندن ديكرباشنه

على العاده انجق برسنه‌ده كيديله بيلديكندن وهركس ايستديكى محلده احياى موات ايده‌بيله‌جكندن مثلا مدينهٔ منوره اهاليسندن برينك منتهاى حدود اسلاميه‌ده بر اراضى‌يى احيـا ايده بيلمسى ايچون اذن آله‌رق اورايه برسنه‌ده كيتمك وبر سنه‌ده كلمكه مجبور وبرسـنه دخى اسباب وتدابير احيايى تداركه محتاج اولديغى بيانيله اوچ سـنه مدت تعيين قلنمش اولديغندن الى يومنا هذا بومدته رعايت ايديله كلمشدر .

احيا ايچون بويله برمدت تعيينى موجب اولان سـببه كلنجه : مادهٔ سابقه شرحنده بيان قلنان اسبابه مبنى تحجيرملكى افاده ايتميوب يالكز تحجير ايدن كيمسه تحجير ايتديكى اراضى‌يى احيايه سائرندن احق اولور . بوصورتده مدت تحجير محدود ومعين اولمسه تحجيرايدن كيمسه‌لر اراضىٔ متحجره‌يى احيا ايتمدكارى حالده بشقه‌سى طرفندن دخى احيايه مانع اوله‌بيله‌جكلرندن اراضىٔ مذكوره‌دن انتفاع ايديله‌مامك اقتضا ايدر. شومحذوره محل قالمامق ايچون تحجير ايدن كيمسه اوچ سنه ظرفنده احيا ايدرسـه فبها، ايتمديكى حالده بشـقه‌سى احيا ايده بيلور .

§

مادهٔ مشروحه‌ده تحجيرايچون اذن سلطانينك مشروطيتندن بحث اولنمديغى كبى تحجير ايدنك اوچ‌سنه‌يه قدر احيا ايتمدكجه مجرد تحجيرك ملك مؤبدى تضمن ايتميه‌جكى اكلاشيليور ايسه‌ده تحجيرك شو اوچ سنه ظرفنده ملك موقت افاده ايدوب ايتميه‌جكنه دائردخى صراحت يوقدر . وبومسئله‌ده آراى فقها مختلفدر .

آنجق اراضى قانوننك ١٠٣ نجى ماده‌سنده [بركيمسـه بروجه محرر آچمق اوزره مأمورندن اذن المش وتفوض ايتمش اولديغى محلى آچميوبده بلاعذر صحيـح اوچ سـنه على حاله ترك ايدر ايسـه آخره

ویریلور . واکر بومقوله یرلردن بلا رخصت آچوبده‌ترلا اتخاذایدن اولورسه آچمش اولدیغی محلك طابوی مثلی کندوسندن آلنه‌رق عهده‌سنه یالتفویض طابوسندی ویریلور] دیو محرردر .

شو فقره‌لره نظراً اذن ایله تفوض تحجیر اولدیغی کبی بلا اذن تحجیر ایدیلوبده هنوز آچیلمیان اراضیده تحجیرك حکمی اولمیوب طابو مأموری طرفندن بشقه‌سنه تفویض اولنه‌بیلور .

۱۲۸۰ ماده برکیمسه‌نك اذن سلطانی ایله اراضیٔ مواتده قازدیغی قویی کندوسنك ملکیدر .

صوینك حکمی ۱۲۵۱ نجی ماده‌ده بیان قلندی .

فصل سادس

اراضیٔ مواتده اذن سلطانی ایله حفر اولنان قویلرك واجرا اولنان صولرك وغرس اولنان آغاجلرك حریمی بیانده‌در

بر شیئك حریمی اطرافنده بولنان حقوق و مرافقی دیمکدرکه بونلره حریم اطلاقی مالکنك غیریسنه حرام یعنی بشقه‌سنك انده تصرفی ممنوع اولمسنه مبنیدر . حریم دفع احتیاجی تمیم ایچوندر . اکر حریم اولمسه قویی وسائر محتاج حریم اولان شیلرله دفع احتیاج قابل اوله‌ماز .

۱۲۸۱ ماده قوینك حریمی یعنی حولیسنك حقوقی هرطرفدن قرق آرشوندر .

١٢٨٠ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره بر کیمسه‌نك اذن سلطانی ایله اراضیٔ مواتده قازدیغی قویی‌یه مالك اولمسنه سبب اولان سعی وعملی مذکور قویینك حفرنده واقع اولمغله ملکیتك یالکز قویی‌یه منحصر اوله‌رق سعی وعملی منضم اولمیان حریمه قیاساً مالك اولمامق لزم کلور ایسه‌ده قوییدن صو چیقارمق وحیوانلرك صوایچه‌بیلملری ایچون قویی باشنده توقف ایتمك اوزره حریمه احتیاج درکار اولدیغی کبی حفر اولنان قویینك قریبنده آخر بر شخص دخی قویی حفر ایده‌جك اولسه اولکی قویینك صویی چکیله‌رك ایکنجی قویی‌یه کیده‌بیله‌جکندن بوکاده میدان ویرلمامك ایچون اراضیٔ مواتده اذن سلطانی ایله حفر اولنان قویبلره جانب عالیٔ حضرت رسالتپناهیدن استحساناً هرطرفدن قرقر آرشون حریم تخصیص وتشریع بیورلمشدر.

§

قویبلر ایکی نوع اولوب برنجیسی: انسانلر طرفندن ال وچیقرق وطلومبا ایله صویی اخذ واخراج اولنان قویبلردرکه بوکا « بئرالعطن » تسمیه قلنمشدر. هرطرفدن قرقر آرشوندن جمعاً ١٦٠ آرشون حریمی اولدیغنده بین الائمه اتفاق اولنمشدر.

ایکنجیسی: صویی حیوان ایله چکیلور قویبلردرکه لساننمزده دولاب قوییسی وبوستان قوییسی تعبیر اولنور. عربستانده اکثریا اوچ یاشنده‌کی دوه‌لر واسطه‌سیله صویی اخذ واخراج اولندیغندن « بئرالناضح » دینلمشدر. کلفتنه بناءً بونلرك حریمی هرطرفدن آلتمشر آرشوندن جمعاً ٢٤٠ آرشون اولمق لازم کله‌جکی امامین حضراتی جانبندن درمیان اولنمش ایسه‌ده امام اعظم حضرتلری قویبلرك حریمی قرقر آرشون اولدیغی حقنده‌کی حدیث شریفه بناءً

بو نوع قوييلرك دخى جمعاً ١٦٠ آرشون حريمى اوله‌جغنى بيان بيورديغندن مجله جمعيتنجه دخى هر ايكى نوع قوييلرك حريمنه شامل اولمق اوزره مادهٔ مشروحه‌ده [قويينك حريمى هر طرفدن قرق آرشوندر] دينلمشدر .

صدرالشريعه‌ده محرر اولديغى اوزره ذكر اولنان آرشوندن مقصد يان يانه اوسط اوچ آرپه دانه‌سى برپارمق اعتباريله يكرمى درت پارمق يعنى التى قبضه مقداريدر .

استطراد

من القديم ملل واقوام بيننده وحتى بر ملت وقومك مختلف مملكتلرده ساكن اولانلرى اراسنده استعمال اولنان مساحات واوزان واكيال درجات مختلفه‌ده‌در . ذات معالى صفات حضرت رسالتپناهى اهالئ حجازك بينلرنده معروف ومستعمل اولان مساحات واوزان واكيال ايله اجراى معامله ايتملرينى منع وتبديل بيورميوب على حاله براقديلر . انجق اميرالمؤمنين عمر رضى الله تعالى عنهك زمان خلافتپناهيلرنده فتح اولنان عراق اهاليسنك استعمال ايتدكلرى ذراع ايله يمن اهاليسنك قوللاندقلرى ذراع بيننده خيليجه فرق بولنمسى تشويش معاملاتى موجب اولديغندن شكايت ايدلمكله مشاراليه حضرتلرى اورالرده مستعمل ارشونلردن برر دانه‌سنى جلب ويكديكرينه ربط ايتدكدن صكره تنصيف ايله برقسمنى عراقه وديكر قسمنى يمنه ارسال ايدوب بعد ازين بوطولده ارشونلر استعمال اولنمسنى امر ايتمش اولديغندن بوكا « ذراع عمرى » اطلاق اولنمشدر .

حضرت اميرالمؤمنينك شوتدبير مصيبى توحيد معاملاتى موجب

اولمق حسبیله فائده‌سی بدیهی ایسه‌ده نه‌چاره‌که خلق عادات معروفه‌لرندن حالا کچمامشدر .

کتب فقهیه‌ده اوچ نوع ذراعدن بحث اولنیور . برنجیسی: ذراع الملك یعنی ذراع المساحه‌درکه یدی قبضه یعنی یکرمی سکز پارمق طولنده‌در . وهر قبضه‌ده « ابهام » پارمغنك ارتفاعی داخل حساب ایدلدیکندن ایکنجی نوع ذراعك قبضه‌لرندن بیوکدر .

عثمانلیلر بیننده مستعمل اولان بونوع ذراعه « ذراع معماری ودولتکر آرشونی» دینلور . انجق طرنق اوجندن پارمغك بوکمه قدر اولان مقدار برپارمق اعتباریله برو آرشون یکرمی درت پارمقدر .

ایکنجیسی: ذراع العامه ونام دیکرله ذراع الکرباسدرکه بالاده بیان قلندیغی وجهله التی قبضه‌دن عبارتدر . بونوع ذراع ذراع الملکدن بر قبضه منکسر یعنی نقصان اولدیغندن بوکا « ذراع المکسرة » دخی دینور . لسانمزده چارشو آرشونی اطلاق اولندیغی کبی یالکز آرشون دینلدکده بونوع ذراع قصد اولنور .

اوچنجیسی : ذراع العرب دینلان اندازه‌درکه پارمق اوجندن اوموزه قدراولان اوزونلق مقداریدر . وعربلر « قوله» ذراع دیدکلرندن اکا تشبیه اولنمشدر .

وقتیله اوروپاده دخی مقیاسات پك مختلف اولدیغندن بونلرك توحیدی ایچون « اصول اعشارینك » اتخاذینه فرانسه حکومتجه ١٧٩٠ تاریخ میلادیسنده قرار ویرلمش وبواصول براساس متینه استناد ایتدیرلمك اوزره دائرهٔ نصف النهارك ربعنك اون میلیون جزئندن برجزئنه مساوی برطول اتخاذ اولنوب « مترو » یاخود

«ذراع اعشاری» تسمیه قلنمشدرکه بونك اقسام واضعافی دخی اعشاریدر .

اشبو اصول رفته رفته دول سائره‌نك اکثریسی طرفندن قبول ایله موقع اجرایه قونلدیغی کبی دولت علیهٔ عثمانیه‌جه دخی بالقبول انواع واحکامنی مبین اوله‌رق [مساحات‌واوزان وا کیال جدیده‌یه‌دائر قانونامه‌در] عنوانیله ٢٠ جمادی‌الاخره سنه ١٢٨٦ و ١٤ ایلول سنه ١٢٨٥ تاریخنده برقانون نشر واعلان بیورلمشدر .

بوقانون ایله معاملات شرعیه‌ده مرعی اولان درهم شرعی ومسکوکاتك وزن وعیاری ومجوهرات ایچون مستعمل اولان اوزان مخصوصه‌دن ماعدا بالعموم مساحات واوزان وا کیال جدیده اصول اعشاری اوزره تعیین قلنمش‌اولدیغندن بونلرك استعمالی دوائر رسمیه وحکومات محلیه‌جه ١٢٨٧ وعموم ایچون ١٢٩٠ سنه‌سی مارتندن اعتباراً مجبوری‌الاجرا طوتلمش ایسه‌ده اهالی الفت ایتمش اولدقلری مقیاساتی استعمالدن بتون بتون صرف نظر ایتمدکلری جهتله انلر دخی هنوز قوللانلمقده‌در .

متریه نسبتله ذراع معماری ٠،٧٥٨ وچارشو آرشونی ٠،٦٨ واندازه ٠،٦٥ مقدارنده‌در .

١٢٨٢ ماده کوزلرك یعنی بریردن چیقاریلوبده صویی یریوزنده جاری اولان منبعلرك حریمی بشریوز آرشوندر.

[کوز] کلمه‌سی الفاظ مشترکه‌دن اولمغله انسانك کوزی ، دولابك کوزی دینلدیکی کبی مادهٔ مشروحه‌ده تعریف اولنان منبعلره دخی اطلاق اولنور . وبونلره عربجه‌ده «عین» دینلور .

كوزلر زراعت ايچون استنباط اولنه جغندن وصويك ترلالره اسالهسی
ريرده اجتماعی ايچون حوض كبی موضعلره لزوم كوريلهجكندن
اده محله احتياج دركار اولمغله رسول اكرم عليه الصلوة والسلام افندمز
ضرتلری [حريم العين خمسماة ذراع] حديث شريفيله عين مياه ايچون
ش يوز ذراع حريم تخصيص وتشريع بيورمشدركه جهات اربعه سندن
معاً ٢٠٠٠ زراعه بالغ اولور .

١٢٨٣ ماده هر وقت آيقلانمغه محتاج اولميان نهر كبيرك
يكی طرفدن حريمی نهرك نصفی قدردركه ايكی طرفده كی
حريملرينك مقداری نهرك عرضنه مساوی اولور .

بوماده مسائل مجتهد فيهادندر . امام اعظم حضرتلری حريملر
حقنده استحساناً تقدير بيوريلان مقادير شرعيه نصه مستند اولوب
نهار كبيرهنك حريمی اولديغنه دائر نص وارد اولمديغنه وعلی خلاف القياس
ثابت اولان شی سائره مقيس عليه اولهميه جغنه وانهار صغيره مثللو دائما كری
واصلاحنهده لزوم كورلميه جكنه بناءً انهار كبيرهنك حريمی اولمديغی
رأينده بولنمشدر. امامين حضراتی انهار كبيرهنك دخی تطهير واصلاحنه
لزوم كوريلهجكی جهتله تطهيراتك اجرا ايديله بيلمسی وچيقاريله جق
چامورلرك وضعی ايچون حريمه احتياجی دركار اولديغنده اتفاق
ايتدكدن صوكره مقدارنده اختلاف ايدوب امام محمد حضرتلری
هر ايكی طرفنده حريمی نهرك عرضی مقدارنده اولمق مناسب ايدوكنی
بيان ايدوب امام ابو يوسف حضرتلری ايسه بونك نصفی مقدارينی
كافی كورديكندن مادهٔ مزبوره بو وجهله تنظيم اولنمشدر .

١٢٨٤ ماده هر وقت آيقلانمغه محتاج اولان نهر صغيرل
يعنی خرقلرك وجدوللرك وبرده يرآلتنده‌كی قناتك حريملر
آيقلانه‌جقلری وقت طاشلرينی وچامورلرينی طرح والقايچو
لزومی قدر يردر .

زيرا بومقداردن حريملری اولمسه تطهيرلری ممكن اولماز .

١٢٨٥ ماده صوبی يريوزنده جاری اولان قناتك
حريمی كوزلركبی هرطرفدن بشريوز آرشوندر .

١٢٨٦ ماده قويولرك حريمی صاحبلرينك ملكيدر
بشقه‌سی انده بروجهله تصرف ايده‌مز . وبركيمسه ديكرينك
حريمنده قويی قازسه قپاتديريلور .

يعنی ايكنجی قويی‌يی قازان تعدی ايتمش اولديغندن برنجی قو
صاحبنك مراجعتی اوزرينه حاكم طرفندن قازديغی قويی‌يه طوبرا
طولديرلمسی صاحبنه امر اولنور .

شايد برنجی قويی صاحبی خود بخود طوبراق طولديرو
ايكنجی قويی‌يی قپار ايسه مصارف سديه‌ده متبرع اولوب صاحـ
مراجعت ايده‌مز .

منبعلرك و نهرلرك وقنواتك حريملری دخی بووجـ
اوزره‌در .

۱۲۷۸ ماده برقویینك حریمی قربنده دیکری اذن
سلطانی ایله برقویی حفر ایتسه سائر جهتلردن بوقویینك دخی
قرق آرشون حریمی اولور. اما اولکی قویینك جهتنده انك
حریمنه تجاوز ایده‌مز .

زیرا اوجهت اولکی قویی صاحبنك ملکی اولمشدر .

۱۲۸۸ ماده برقویینك حریمی خارجنده برکمسنه‌قویی
قازوبده اولکی قویینك صویی بوقویی‌یه کیتسه برشی لازم کلمز .
زیرا حفرده متعدی اولمدیغی کبی یر آلتنده جاری صولر مباح اولمغله
اولکی ایندی حصه‌سنی احراز ایتمش اولدیغندن مخاصمه‌یه محل یوقدر .
مثلا نته‌کیم برکمسنه دیکرك دکانی یاننده دکان آچوبده
اولکی دکانك اخذ واعطاسی کاسد اولسه ایکنجی دکان
سد اولنه‌مز .

۱۲۸۹ ماده اراضی مواتده اذن سلطانی ایله غرس
اولنان آغاجك حریمی هر طرفدن بشر آرشوندر. بومسافه
درونده بشقه‌سی آغاج غرس ایده‌مز .

زیرا آغاجك میوه‌سنی طوپلایوب بریره قویمق ایچون حریمه
احتیاج درکار اولدیغندن جانب عالئ حضرت رسالتپناهیدن بومقدار

حريم تخصيص وتشريع بيورلمشدركه جهات اربعه‌سندن ٢٠ آرشون
بالغ اولور .

١٢٩٠ ماده دیکرك عرصه‌سی ایچنده جریان ایدن
خرقك ایکی طرفندن صویی طوته‌جق قدر کنارلری خرق
صاحبنکدر. وایکی طرفندن کنارلری مرتفع ایسه بومرتفع
یرلو دخی کذلك خرق صاحبنکدر .

اکر مرتفع یرلرده عرصه صاحبنك مغروس آغاجلری یوق ایسه
بویله‌در . اماعرصه صاحبنك آغاجلری بولنور ایسه عرصه صاحبنك
اولور. زیرا آغاجلرك بولنمسی انك ذی‌الید اولدیغنه دلالت ایدر .
واکر کنارلری مرتفع اولمیوبده اوزرلرنده کرك عرصه
صاحبنك وکرك خرق صاحبنك مغروس آغاجلری اولمق
کبی برینك ذی‌الید اولدیغنه دائر بر دلیل دخی بولنمز ایسه
اول حالده بو یرلر عرصه صاحبنکدر .

چونکه غیرك ملکنده خرقك حریمی یوقدر.
فقط خرق صاحبی دخی خرقنی آیقلایه‌جغی وقت چامورینی
ایکی طرفه طرح والقا ایتمکه حقی واردر .
بوکا عرصه صاحبی مانع اوله‌ماز. مکرکه چامور فاحش صورتده
چوق اوله .

كذلك خرق صاحبنك حق مسيلی باقی اولوب عرصه صاحبی دفع ایده‌من .

١٢٩١ ماده بر کیمسه‌نك کندی ملکنده حفر ایلدیکی قویینك حریمی یوقدر. قومشوسی دخی انك یاننده وکندی ملکنده دیکر بر قویی حفر ایده‌بیلور . واول کیمسه بنم قویمك صوینی جذب ایدر دیو قومشوسنك قویی حفر ایتمسنه مانع اوله‌مز .

چونکه هر کس ملکنده کیف مایشا تصرف ایدر. وقویی صولری مباح اولدیغندن ایکنجی قویی برنجی قوییںك صوینی جذب ایتدیکندن طولایی صاحبی ضرر فاحش دعواسی اقامه ایده‌مز .

فصل سابع

احکام صیده دائر اولان مسائل بیانندەدر

صید حقنده ایکی نوع احکام شرعیه ترتب ایدر بریسی صیدك اکلنك حلال دیکری آو آولامق کیفینك مباح اولمسنه دائردر. بو فصلك اکثر مندرجاتی ایکنجی نوع احکامی مبین اولوب فقط ١٢٩٢ نجی ماده‌ده برنجی نوع احکامندن بحث اولنمشدر .

١٢٩٢ ماده کرك مزراق و تفنك کبی آلات جارحه ایله وکرك آغ وطوزاق کبی شیلرله وکرك معلم کلب کبی

آزيلى حيوانلر و معلم طوغان كبى ييرتيجى قوشلر ايله آو طوتمق جائزدر.

بو ماده دن مستبان اولديغنه كوره آو يا آلت جارحه اولان جمادان وياخود آو كوپكى وطوغان مثللو حيوانات ايله صيد اولنور.

آلت جارحه ؛ اجزاء بدنى بر برندن تفريق ايدن شيدن عبارتدر. مزراق ، اوق ، تفنك ، قليج ، قما ، بيچاق ، كسكين طاش ، كسكين آغاچ ، آتش كبى . اولطه و آغ وطوزاق كبى آلت صيد اولان شيلر دخى بو حكمده در .

كلب ؛ لفظنك معلوم اولان كوپكلرده استعمالى معروف ايسه ده بو مبحثده صيده آلت اوله بيلان آزيلى حيواناته تشميل ايدلمشدر . فقط امام ابو يوسف حضرتلرى ارسلان علوهمتندن و آيو حساستندن طولايى قبول تعليم ايله آلت صيد اوله ميه جغنى وبعض فقها قوردك دخى حساستى بولنديغنى بيان ايله بونلرله آو آولانه مز يعنى بونلرك طوتمش اولديغى صيدك اكلى حلال اولماز ديمشلردر .

طرفين حضراتنك اجتهادى وجهله مادهٔ مشروحه ده مطلق اوله رق ذكر اولنمسنه نظراً بو حيوانلر تعليم ايديله بيلورسه انلرله آو طوتمق دخى جائزدر . فقط خنزيرك آلت صيد اولميوب انك طوتديغنك اكلى حلال اولمديغى متفق عليهدر .

كذلك طوغان ايله شاهين، عقاب، صقر يعنى طاوشانجل قوشى كبى ييرتيجى طيور دخى آلت صيد اولان حيوانلردندر . §

صيدك اكلى حلال اولمق ايچون صائده يعنى آوجى يه ، آلت صيده ، نفس صيده عائد شرائط واردركه بونلر مدونات فقهيه ده

كتاب الصيد » عنوانيله جمع وتحرير ايدلمشدر . ومادهٔ مشروحه‌ده
كر اولنديغى اوزره كلب وطوغان وامثالنك معلم اولمسى لزومى دخى
شرائط جمله‌سندندر . زيرا معلم اولميان بركوپك وياطوغان طوتديغى
وى نفسى ايچون طوتمش اولور .
يك وانواعنك معلم اولمسى ايچون يكديكرينى متعاقباً اوچ دفعه طوتديغى
وى اكل ايتمكسزين آوجى‌يه ترك ايتمسى لازمدر .
طوغان وامثالنك معلم اولمسى ايچون دخى آوه سوق اولندقدن
كره آوجى طرفندن اوچ دفعه ايديلان دعوته اجابتله نزدينه
سى لازمدر .
بونلرك بروجه محرر معلم اولوب اولمديغى اهل خبره اولان آوجيلر
رفندن تعيين وتقدير اولنور .
كذلك [آو طوتمق] جمله‌سيله بيان قلنديغى اوزره كلب وياطوغان
امثالى آوجينك سوق وارسالى اوزرينه كيدوب آوى طوتمليدر .
نديلكلرندن كيتمشلرايسه نفسلرى ايچون طوتمش اولورلر .
كلب وطوغان وامثالنه اصطياده معلم اولميان آخر بركلب وياسائر
يوان مشاركت ايتماملدر . بناءً عليه بر آوجينك برى معلم وديكرى
اهل ايكى كوپكى اولوبده برلكده طوتسه‌لر كوپك آرتيغى اولوب
يد مشروع اولماز . چونكه قواعد كليهٔ فقهيه‌دندركه حلال ايله
رام اجتماع ايتدكده حرام حلاله غلبه ايدر ومانع ومقتضى تعارض
تدكده مانع تقديم اولنور .

١٢٩٣ ماده صيد يعنى آوانساندن متوحش اولان بيانى
يواندر .

بونلر کیمسه‌نك ملك مستقلی اولمدیغندن هر کیم اولورسه اولسون
صید ایله احراز ایده‌بیلور .

۱۲۹٤ ماده حیوانات اهلیه « مملوك اولدیغندن » صید
اولنمدیغی کبی انسان ایله مأنوس اولان یبانی حیوانلر دخی
« احراز اولنمش اولدیغندن » صید اولنماز .

بناءً علی ذلك امثالی دلالتیله یبانی اولمدیغی معلوم اولان کوکرجین یاخود
آیاغنده زیل اولان طوغان وبوینده طاسمه بولنان کیك طوتلسه لقطه
قبیلندن اولوب صاحبی ظهورنده ویرمك اوزره طوتان کیمسه‌نك آنی اعلان
ایتمسی لازم کلور .
۷۷۰ نجی ماده‌یه نظر اولنه .

۱۲۹۵ ماده صیدك انساندن ممتنع اولمسی یعنی آیاقلریله
یاخود قنادلریله صاوشوب قورتیله‌بیله‌جك حالده بولنمسی
لازمدر .

قاچوب قورتیله‌میه‌جق حاله دوچار اولسه مثلا برکیله
برقویی‌یه دوشسه حال صیدیتدن چیقمش اولور .
وحقنده ۱۳۰۳ نجی ماده احکامی جریان ایدر .

۱۲۹٦ ماده کیم که برآوی حال صیدیتدن چیقاررسه
انی طوتمش اولور .

یعنی حقیقةً دردست ایتمسه بیله ممتنع حاله کتورمسیله حکماً
طوتمش اولور .

١٢٩٧ ماده آو طوتانكدر .

بوماده [الصيد لمن اخذه] حديث شريفنك ترجمه‌سيدر . آو مباح اولوب عموم مشارك اولديغندن آوى طوتانك حقى تعين ايتمكله انك اولور .

مثلا بركيمسه برآوه آتوبده آنى قاچوب قورتيله‌ميه‌جق صورتده جرح ايلسه اكامالك اولور .

يعنى بوصورتله جرح ايتمسيله حكماً طوتمش اولور .

اماخفيفجه يعنى قاچوب قورتيله بيله‌جك صورتده جرح ايتمكله اكا مالك اولميوب ديكر كمسنه آنى اورمغله ياخود ديكرصورتده طوتسه اكا مالك اولور .

هرنه‌قدر برنجيسى جرح ايتمش ايسه‌ده صيديتدن چيقاره مديغندن اكامالك اولماز . ايكنجيسى طوتمغله مالك اولور .

وكذا بركيمسه برآوى اوروب دوشوردكدن صكره اول آوقالقوبده قاچاركن ديكر كمسنه انى اخذ ايله استملاك ايده بيلور .

مجروحيتى سرعتله فرارينه مانع اولسه بيله مادامكه قالقوب قاچمشدر صيديتدن چيقمديغندن اخذ ايدن استملاك ايده‌بيلور .

١٢٩٨ ماده ايكى صيادك قورشونلرى بردن برآوه اصابت ايلسه اول آو ايكيسى بيننده مناصفةً مشترك اولور .

يعنى اعتبار آتمغه اولميوب اصابته اولديغندن برآنده اصابت ايدن قورشونلر ايكيسى بردن ياخود يكديكرينى متعاقباً آتلمش اولسون قنغيسنك قورشونيله تلف اولديغى بيلنه‌ميه‌جكى جهتله آو يالكز برينك اولسه ترجيح بلا مرجح لازم كلور . بوده جائز دكلدر .

فقط اولجه آتانك قورشونى آوى قاچه‌ميه‌جق برحاله كتوردكدن صكره آتانك قورشونى اتلاف ايتسه آو اولجه آتانك اولور .

١٢٩٩ ماده ايكى كيمسه كلب معلملرين صاليويروبده ايكيسى برآوه اصابت ايتسه اول آو صاحبلرى بيننده كذلك مشترك اولور . واكر هر برى برز آوطوتسه هر برينك طوتديغى آو صاحبنك اولور .

كذلك ايكى كيمسه كلب معلملرينى صاليويروبده برى آوى دوشورمش وديكرى اولدرمش اولديغى صورتده اكر اولكيسنك كلبى انى قاچوب قورتيله‌ميه‌جق حاله كتورمش ايسه اول آو انكدر .

اما قورتيله‌ميه‌جق حاله كتوره‌مامش ايسه ايكنجى كلب صاحبنك اولور .

١٣٠٠ ماده بركيمسه‌نك خرقنده‌ياجدولنده‌آولامقسزين طوتيله‌ماز اولان بالقلرى ديكر كمسنه صيد ايله استملاك ايده‌بيلور .

زيرا هم ماء جارى وهم بالقلر مباح اولمغله آولامقسزين طوتيله ميان بالقلر بركيمسه‌نك خرقنده ياجدوانده بولنمسيله احراز اولنمش اوله‌ميه‌جغندن صيد ايدن استملاك ايلر .

١٣٠١ ماده بركيمسه صو كنارنده صيد ماهى ايچون بر ير تهيئه ايدرك اورايه برچوق بالق كلوبده صو آزاله‌رق

اول بالقلر آولامغه محتاج اولمقسزین طوتیله بیلور اولسه اول بالقلر اول کیمسه‌نك اولور .

زیرا آولامغه محتاج اولمقسزین طوتیله بیله‌جك حاله کتورلمسیله احراز ایدلمش اولور .

اما اول محلده صویك کثرتندن ناشی بالقلرك طوتلسی آولامغه محتاج اولسه بوبالقلر اول کیمسه‌نك اولمیوب دیکر کمسنه انلری صید ایله استملاك ایده بیلور .

١٣٠٢ ماده بر کیمسه‌نك خانه‌سنه برآو کیروبده انی طوتمق ایچون قاپوسنی سد ایلسه اکا مالك اولور .

زیرا قاپونك سدیله فراری ممتنع اولدیغندن احرازایدلمش اولور.

اما قاپوسنی سد ایله احراز ایتمدن اکا مالك اولمیوب دیکر برکمسنه اول آوی طوتیویرسه اکا مالك اولور .

چونکه احرازك قصده مقرون اولمسی شرط اولوب قاپو، ایچرویه آوکیرمك مقصدیله آچیلمامش اولدیغندن آوك کیرمسیله احراز اولنمش اولماز .

١٣٠٣ ماده برکیمسه صید ایچون برمحله آغ وطوزاق کبی برشی وضع ایدوبده برآو طوتلسه اول کیمسه‌نك مالی اولور .

فقط بر کیمسنه آغنی قوریمق ایچون بر محله سوبده اکا بر آو طوتیلیویرسه انك مالی اولماز .

نته کیم بر کیمسه‌نك اراضیسنده‌کی چقوره دوشن آوی دیکر کمسنه اخذایله‌استملاك ایده‌بیلور. اما اول اراضی صاحبی اول چقوری صید ایچون حفر ایتمش ایسه اول آوه سائرندن احق اولور ١٢٥٠ ماده‌یه باق .

اسبابی ایکنجی ماده شرحنده بیان قلندی .

١٣٠٤ ماده بر یبانی حیوان بر کیمسه‌نك باغچه‌سنده یووه یاپمغله ویمورطله‌مغله آنك مالی اولماز .

زیرا حیوان کلوب کیدر ویمورطه‌لر قوش‌اولوب اوچار بناءً علیه یووه یاپمق ویمورطله‌مغله او باغچه‌نك مادهٔ آتیه‌ده بیان قلنان بال کبی منافعندن معدود اولماز .

دیکر بر کیمسه آنك یمورطه‌لرینی یاخود یاوریلرینی اخذ ایدیویرسه باغچه صاحبی استرداد ایده‌مز .

زیرا آو مباحدر کیم طوتارسه آنك اولور . .

فقط اول کیمسه باغچه‌سنی یبانی حیوان کلوبده یمورطلامق ویاوریلامق ایچون تهیئه ایتمش ایسه کلوب یمورطلایان

یاوریلیان حیوانلرك یمورطه‌لری ویاوریلری کندوسنك

اولور .

یعنی اسبابنی تهیئه ایله احراز ایدوب حکماً طوتمش اولور .

١٣٠٥ ماده برکیمسه‌نك باغچه‌سنده مکان اتخاذ ایدن

آریلرك یاپدیغی بال اول باغچه‌نك منافعندن معدود اوله‌رق اول

کیمسه‌نك مالیدر .

آریلر هرکسك باغچه‌سنه کیروب مکان اتخاذینه شرعاً مأذون

اولمدقلرندن قوشلك یووه‌یاپمسنه‌ویمورطه‌سنه مقیس اولمیوب ١٢٤٠ نجی

ماده حکمنجه برکیمسه‌نك اراضیسنه نهرك کتوردیکی چامور آنك

ملکی اولدیغی کبی آریلر دخی مادامکه باغچه‌یی اشغال ایده‌یورلر یاپدقلری

بال اول باغچه‌نك منافعندن معدود اولور .

کمسنه اکا تعرض ایده‌مز .

ایدر ایسه ضامن اوله‌جغی ٩٠٤ نجی ماده‌ده بیان قلندی .

اما باغچه صاحبی قووان یاپه‌رق آریلری احراز ایتمدکچه تملك

ایده‌مز . چونکه مباحدر .

یالکز بیت‌الماله عشرینی ویرمسی لازم کلور .

١٣٠٦ ماده برکیمسه‌نك قوانده مجتمع بولنان آریلر

مال محرز عد اولنور . بونلرك بالی دخی اول کیمسه‌نك مالیدر .

آریلر هرنه‌قدر کیدوب کلورایسه‌ده قوشلك یووه‌سنی ترك ایتم
کبی قووه‌نی ترك ایتمیوب تمکن ایتدیکندن محرز عد اولنور .

١٣٠٧ ماده برینك قواندن چیقان اوغل آریسی دیکر
خانه‌سنه قونوبده خانه صاحبی اخذ ایلسه قوان صاحبی آ
استرداد ایده‌بیلور .

زیرا بر شیئه مالك اولان زوائد ومنافعنه دخی مالك اوله‌جغند
اوغل آریسنك قواندن چیقوب بشقه‌سنك خانه‌سنه قونمسی خانه صاح
ایچون سبب تملك اوله‌ماز .

باب خامس

نفقات مشترکه بیانده اولوب ایکی فصلی حاویدر

[نفقات مشترکه] تعبیری نفقات اموال مشترکه دیمك اولو
عباره‌ده حذف مضاف واردر . [نفقات] نفقه‌نك جمعی اولو
١٠٥٤ نجی ماده‌ده تعریف ایدلمشدر .

فصل اول

اموال مشترکه‌نك تعمیراتی ودیکر بعض مصارفاتی بیانده‌در .

١٣٠٨ ماده برملك مشترك تعمیر وترمیمه محتاج اولدقد
صاحبلری حصه‌لرینه کوره بالاشتراك تعمیر ایدرلو .

[تعمير و ترميم] ایکی صورتله اولور. برنجیسی: مرمت مستهلکه‌درکه ابنیه‌دن تفریق واخذی قابل اولمیان ترمیماتدر. بویا وصیوا کبی.

ایکنجیسی: مرتب غیر مستهلکه‌درکه ابنیه‌دن تفریق واخذی قابل اولان ترمیماتدر. مجدداً علاوه ایدیلان بنا کبی. هر ایکیسنی دخی صاحبلری حصه‌لرینه کوره بالاشتراك اجرا ایدرلر. چونکه نعمت کلفته وکلفت نعمته کوره‌در.

اما بالاشتراك تعمیر ایچون اتفاق ایده‌میوبده یالکز بریسی ملك مشترکك عمومنی تعمیر ایدیویررسه ترتب ایده‌جك حکم شرعی ایچون اوچ احتمال تصور اولنور. برنجیسی: شریکلردن برینك ملك مشترکك مجموعنی تعمیرده مضطر اولمدیغی وشریکنك اذنی بولنمدیغی وغائب اولمدیغی حالده تعمیر ایتمسیدر. بوصورتله تعمیر ایدن مصارف واقعه‌دن شریکنك حصه‌سنه اصابت ایدن مقداری ١٣١١ نجی ماده حکمنجه متبرع اولور.

ایکنجیسی: شریکلردن بری ملك مشترکك مجموعنك تعمیرنده مضطر قالمغله برابر شریکنك امتناعی اوزرینه حاکمه مراجعت ایتدیکی تقدیرده مشترکاً تعمیر ایچون شریکنه جبراً ایتمسی لازم کلور. ١٣٢٠، ١٣٢٣، ١٣٢٤ نجی ماده‌لرده بیان قلنان خصوصات کبی. بوصورتده تعمیر ایتمك ایستیان شریك دیکرینك اذنی وامتناع ایتدیکی حالده بالمراجعه حاکمك امری ایله تعمیر ایدرسه مصارف واقعه‌دن حصه‌سنه اصابت ایدن مقدار ایله شریکنه مراجعت ایدر. خود بخود تعمیر ایدرسه متبرع اولور.

اوچنجیسی: شریکلردن بری ملك مشترکك تعمیرنده مضطر قالمیوب شو قدرکه شریکنك امتناعی اوزرینه حاکمه مراجعت ایتدیکی

تقديرده مشتركاً تعمير ايچون شريكنه جبر ايتمسی لازم كليوب انجق
تعمير ايچون كندوسنه امر ويره بيلور . ١٣١٣ نجی ماده ده بيان
قلنديغی كبی . بوصورتده شريكنك اذنی ويا حاكمك امری ايله
تعمير ايدرسه مضطر قالديغندن طولايی متبرع اولماز ايسه ده
مأذون اولمديغی جهتله ملكنك تعميرايله تزايد ايدن قيمتندن شريكنك
حصه سنه اصابت ايدن مقدار ايله مراجعت ايدر .

صورمحرره شريك ديگر حاضر اولديغی تقديرده در . غائب اولور
ايسه اولنه جق معامله ١٣١٠ نجی ماده ده بيان قلنور .

١٣٠٩ ماده حصه دارلردن بری ديگرينك اذنيله كندی مالندن قدرمعروف پاره صرف ايدرك ملك مشتركی تعمير ايتسه مشاركنه حصه سيله رجوع ايدر .

يعنی مصرفدن مشاركنك حصه سنه هرنه اصابت ايدرسه انی اندن آلور .
قاعدةً امر مجرد موجب ضمان اولماز يسه ده ١٥٠٩ نجی ماده ده مصرح
اولديغی اوزره بو بابده واقع اولان اذن « بكا مراجعت ايتمك اوزره
ياپ » معناسنی متضمندر . انجق قدرمعروفی تجاوز ايتمامكله مشروطدر .
ايدرسه فضله سی تبرع اولور .

١٣١٠ ماده محتاج تعمير اولان ملك مشتركك صاحبلرندن بری غائب اولوبده ديگری انی تعمير ايتمك ايستدكده حاكمدن اذن آلور . وحاكمك اذنی غائب اولان حصه دارك اذنی مقامنه قائم اولور .

يعنى حاضر اولان حصه‌دار اذن حاكمله اول ملك مشتركى تعمير ايتدكده غائب اولان مشاركندن اذن المش حكمنده اوله‌رق مصرفدن حصه‌سيله اكا رجوع ايدر .

بالفرض شريك غائب حاضر اولمش اوليدى تعمير تكليفنى قبول ايتمك وياعدم قبول ايله ملك مشتركك تقسيمنى طلب ايلمك ويا حصه‌سنى صاتمق احتمالى مساويدر . بنابرين تعميردن صرف نظر ايدلسه ملك خراب اولوب ضرر تحقق ايده‌جكندن تعمير جهتى اختيار اولنور . چونكه تعمير نفس الامرده موجب ضرر دكلدر .

حاكمدن اذن المقسزين تعمير ايدرسه نظر اولنور . ملك مشترك قابل قسمت ايسه ١٣١٢ نجى ماده موجبنجه شريكنه اصابت ايدن مقدارى تبرع اولور . قابل قسمت دكلسه ١٣١٣ نجى ماده‌نك فقرهٔ ثانيه‌سى موجبنجه وقت تعميرده‌كى قيمتندن حصه‌سنه اصابت ايدن مقدار ايله شريكنه رجوع ايدر .

١٣١١ ـ ماده بركيمسه مشاركندن وحاكمدن استيذان ايتمكسزين ملك مشتركى خودبخود تعمير ايلسه متبرع اولور .

يعنى مصرفدن مشاركنك حصه‌سنه اصابت ايدن مقدارى اندن آله‌ماز . اول ملك مشترك كرك قابل قسمت اولسون وكرك اولمسون .

چونكه شركت ملكده شركا يكديكرينك حصه‌سنده اجنبى اولملرينه و غيرك ملكنده تصرف انك اذننه متوقف بولنمسنه بناءً شريكلردن برى ديكرينك و امتناعى حالنده حاكمك اذنى اولمقسزين ملك مشتركى تعمير ايتسه صرف ايتديكى پاره‌دن شريكنك حصه‌سنه اصابت ايده‌جك مقدارى متبرع اولور . واقعا تعمير و اتفاق ايدن

شريك ملكده مشارك ايسه‌ده اشتراك اعمار ملك ايچون كندوسنی
استحصال مأذونيتدن و ١٣٠٩ نجی ماده موجبنجه قدر معروفه
رعايتدن وارسته ايده‌مز . وارسته ايتسه شريكنك اعمار ملكه جبر
ايدلمسی اقتضا ايدرك ضرر ومقابله بالضرر لازم كلور . زيرا اعمار
ايدن شريك ملكنی خرابيتدن محافظةً دفع ضرر ايچون اعمار
ايده‌جك ، حال بو كه شريك ديكرك كندی حصه‌سنی تعمير ايتميوب
تقسيمنی طلب ايتمك ويا صاتمق احتمالی واردر . اذنی اولمقسزين تعمير
ايدلمك هر نه‌قدر ملكه نظراً منفعت ايسه‌ده صاحبنه نظراً مضرتدر .
زيرا تعمير مصرفنی ايفايه مجبور اوله‌جغندن اختيارينك بو صورتله
مختل اولمسی عين ضرردر .

شو تفصيلات مالكلری حاضر اولان ملك مشتركك تعميری
حقنده‌در . شريكلردن برينك غيابی حالنده اولنه‌جق معامله ١٣١٠ نجی
ماده‌ده بيان قلنديغی كبی ١٣١٣ نجی ماده حكمنجه تعذر قسمت
حالنده اعمار ملكدن و ١٣١٦ نجی ماده موجبنجه حائط مشتركك
تعميرندن و ١٣١٧ نجی ماده حكمنجه ستره اتخاذندن امتناع ايدن
شريك حاضر ايله ١٣١٩ نجی ماده‌ده ذكر اولنان وصی ومتوليلر
« شريك عمارت اوزرينه جبر اولنماز » قاعده‌سندن بالاستثنا تعميره
جبر اولنورلر .

١٣١٢ ماده بركيمسه قابل قسمت اولان ملك مشتركنی
تعمير ايتمك ايستيوبده مشاركی امتناع ايتمشيكن خودبخود
تعمير ايلسه متبرع اولور .

يعنی مشاركنه حصه‌سيله رجوع ايده‌مز .

واكر اول كيمسه مشاركنك بووجهله امتناعى اوزرينه حاكمه مراجعت ايتسه ٢٥ ماده‌يه مبنى تعميره جبر اولنه‌ماز. فقط جبراً تقسيم اولنه‌بيلور . وبعدالقسمه اول كيمسه كندى حصه‌سنده ايستديكنى ياپار .

تعميرايچون خودبخود صرف ايتديكى آقچه‌دن حصه‌سيله مشاركنه رجوع ايتمك و يا تعمير ايچون حاكم طرفندن مشاركى جبر ايدلمك حق ملكيتى تضييق يعنى مالكنك اختيارينى سلب اوله‌جغندن جائز دكلدر . على حاله تركى دخى ملكك خرابيتنه سبب اوله‌رق تعمير ايتمك ايستيان شريك حقنده موجب ضرر اولور . تقسيم اموالده هركسك حصه‌سى تعين ايده‌جكندن جبراً تقسيم ايله ضرر ازاله اولنور .

١٣١٣ ماده دكرمن و حمام كبى قابل قسمت اولميان برملك مشترك تعميره محتاج اولمغله صاحبلرندن برى تعمير ايتمك ايستيوبده مشاركى امتناع ايتسه حاكمك اذنيله كندى طرفندن قدر معروف پاره صرف ايدرك تعمير ايلر. ومصارف تعميريه‌دن مشاركنك حصه‌سنه اصابت ايدن مقدار پاره كندوسنك اندن آله‌جغى اولور. واول ملك مشتركى ايجارايله‌اجرتندن اشبو آله‌جغى استيفا ايده‌بيلور. واكرحاكمدن

استیذان ایتمکسزین تعمیر ایتمش ایسه نقدر صرف ایتدیکنه باقلمیوب انجق بنانك وقت تعمیرده‌کی قیمتندن مشارکنك حصه‌سنه اصابت ایدن مقداری بر وجه مشروح استیفا ایده‌بیلور .

هر نه‌قدر شریك عمارت اوزرینه جبر اولنماز قاعده‌سنه نظراً رجوع ایده‌مامك لازم کلور ایسه‌ده بوبابده رجوعی ایجاب ایدن شی اضطراردر . یعنی شریك تعمیرده مضطر قالمشدر وقسمت ملك دخی قابل اولمدیغندن تقسیم ایله اضطرار برطرف ایدیله‌مز بنابرین قاعدهٔ مذکورده‌دن بالاستثنا رجوعی تجویز اولنمشدر . واضطرار غیرك حقنی ابطال ایتمیه‌جکندن مصارفنی دخی استیفا ایده بیلور.

مع‌مافیه بوماده‌دن اکلاشلدیغی اوزره اذنك هرحالده تأثیری واردر . چونکه شریکنك وامتناعی حالنده بالمراجعه حاکمك اذنی اولمقسزین تعمیر ایدر ایسه قدر معروف مصارفه اعتبار اولنمیوب ملك مشترکك وقت تعمیرده‌کی قیمتی نظر اعتباره آلنور .

مثلا ملك مشترکك تعمیر ایدلمکسزین قیمتی اون بیك وتعمیر ایدلدکدن صکره‌کی قیمتی اون بش بیك غروش اولسه مناصفةً مشترك اولدقلری حالده شریکنه ایکی بیك بش یوز غروشله رجوع ایدر . دها زیاده صرف ایتمش ایسه اوست طرفنده متبرع اولور.

اما وقت تعمیرده‌کی قیمتی اون بش بیك غروش اولوبده بالفرض درت بیك غروش صرف ایتمش ایسه ایکی بیك غروشله رجوع ایدر . چونکه ایکی بیك بش یوز غروشله رجوع ایتسه مصرفندن بش یوز غروش فضله المق ایجاب ایده‌جکی جهتله جائز دکلدر .

بر ده مادهٔ مشروحه‌نك صوك فقره‌سی ایله ١٣١١ نجی ماده بیننده
منافات يوقدر . چونكه مادهٔ مذكوره‌نك حكمی ملك مشتركی خود
بخود تعمیر ایدن شریكك واقع اولان مصرفی حقنده‌در. بو ماده ایسه
شریكنه مراجعت ایتدیكی حالده امتناعی اوزرینه تعمیر ایدنك اختیار
ایلدیكی مصرفه دائردر . حاكمدن استیذان ایتمش اولیدی مصارف
واقعه‌دن حصه‌سیله شریكنه رجوع ایده بیلوردی حاكمدن استیذان
ایتمكسزین تعمیر ایلدیكی ایچون قیمتندن حصه‌سیله شریكنه رجوع
ایده بیلور .

١٣١٤ ماده بویله دكرمن وحمام كبی قابل قسمت
اولمیان ملك مشترك بالكلیه منهدم اولوبده عرصهٔ صرفه
قالدیغی حالده صاحبلرندن بری بنا ایتمك ایستیوبده دیكری
امتناع ایلسه بنایه جبر اولنمیوب عرصه‌سی تقسیم اولنور.

چونكه عرصه‌لر قابل قسمتدر. تقسیم ایله اضطرار برطرف
اوله بیلور .

١٣١٥ ماده فوقانیسی برینك وتحتانیسی دیكرك ملكی
اولان ابنیه منهدم یا محترق اولسه هر بری كمافی السابق
ابنیه‌سنی یاپار. احدهما آخره مانع اوله‌ماز .

وفوقانی صاحبی تحتانی صاحبنه سن ابنیه‌كی یاپ كه اوزرینه
بنده ابنیه‌می یاپه‌یم دیوبده تحتانی صاحبی امتناع ایتمكله فوقانی

صاحبي حاكمدن اذن آلەرق تحتانی وفوقانی ابنیەیی انشا ایتدكدە تحتانی صاحبي حصۀ مصرفنی ویرنجیەدك انی تحتانیدە تصرفدن منع ایدر .

یعنی تحتانی ، انشا ایدن فوقانی صاحبی ایچون رهن کبی اولوب استیفای حق ایدنجیە قدر صاحبی سکنی واستغلال مثللو تصرفدن منع ایدە بیلور .

انجق استیفای حق ایتمکسزین مذکور خانە محترق اولسە ید مرتهندە رهن تلف اولدقدە دین ساقط اولدیغی کبی فوقانی صاحبی برشی طلب ایدەمز .

قاعدةً هرکس ملکندە کیف مایشا تصرف ایتمك لازم کلدیکی حالدە بروجە محرر فوقانی صاحبنك تحتانیی انشا ومصرفنی استیفا ایتمسی چونکە فوقانینك انشاسیلە انتفاع اولنمق ایچون مستنداولەجغی تحتانینك انشاسندە اضطرار بولندیغندن ناشیدر .

اما صاحبي تحتانیی انشا ایدەجك اولدقدە فوقانی صاحبي مانع اولەمیەجغی کبی فوقانینك انشاسی ایچون اضطرار دخی بولنمیەجغندن یالکز تحتانیی بنا ایلە اکتفا ایتمسی لازم کلور. فوقانیی دخی انشا ایتمك اوزرە حاکم طرفندن اذن ویرلمز . خود بخود انشا ایدرسە متبرع اولور .

١٣١٦ مادە ایکی قومشو بیننده کی حائط مشترك اوزرندە طرفینك کوشك وکیرش اوجلری کبی حمولەلری اولدیغی

حالده حائط منهدم اولوبده برينك امتناعى اوزرينه ديكرى بنا ايلسه مشاركى مصرفنك نصفنى تأديه ايدنجيه‌دك انى اول حائط اوورينه حموله وضعندن منع ايدر .

حائط شى خسيس اولديغى كبى كوشـك وكيرش كبى حموله‌لرك وضعنده دخى شريك مضطر قاله‌جغندن تعمير املاكه قياساً حصه‌دارك اذنى وامتناعى حالنده بالاستيذان حاكمك مساعده‌سى شرط دكلدر.

١٣١٧ ماده ايكى خانه بيننده‌كى ديوارمنهدم‌اولوبده برندن ديكرينك مقر نسوان اولان محل كورينور اولديغى جهتله برينك صاحبى مشتركاً ديوارى بنا ايتمك ايستديكى حالده ديكرينك صاحبى امتناع ايلسه بنايه جبر اولنماز .

چونكه جبرى موجب سبب اولمديغندن جبر ايدلسه برينك آرزوسى اوزرينه ديكرى اضرار ايدلمش اوله‌جغى جهتله جائز دكلدر.

فقط تخته‌دن ياخود سائر نسنه‌دن بالاشتراك بينلرنده پرده اتخاذ ايتملرى ايچون حاكم طرفندن جبراولنور .

حاكم طرفندن ستره اتخاذى ايچون جبراولنه بيلمسى مقرنسوان اولان محلك كورينور اولمسى حسبيله مستوريت مشروعه‌يى محافظه مقصدينه مبنيدر. ونظر شرعده بومثللو حقوق شخصيه واداب عموميه‌ده هركس مساوى اولديغندن مذكور خانه‌لرده ايستر مسلم وايستر غير

مسلم یاخود برنده مسلم ودیکرنده غیر مسلم ساکن اولسون حکماً فرقی یوقدر .

١٣١٨ ماده ایکی قومشو بیننده مشترك اولان دیواره وهن کلوبده سقوطندن خوف اولنمغله بری نقضنی ایستدیکی حالده دیکری امتناع ایتسه بالاشتراك نقض وهدم ایتمك اوزره جبر اولنور .

امتناع ایدن کیمسه دیوارك ییقلمسندن حاصل وحصه‌سنه عائد اوله‌جق ضرره متحمل اوله بیلور ایسه‌ده دیوارك ییقلمسی دیکری حقنده دخی موجب ضرر اوله‌جغنه و بر کیمسه‌نك دیکرینی اضرار ایتمسی غیر جائز ایدوکنه بناءً بالاشتراك هدم ایتملری ایچون امتناع ایدن جبر اولنور . هر نه‌قدر جبر ایدلمك انك حقنده ضرر ایسه‌ده ٢٧ نجی ماده موجبنجه ضرر اشد ضرر اخف ایله ازاله اولنور .

١٣١٩ ماده ایکی صغیر یاخود ایکی وقف بیننده مشترك اولان برعقار تعمیره محتاج اولوبده حالی اوزره ابقاسی مضر اولدیغی حالده ایکی وصیدن یاخود ایکی متولیدن بری تعمیر ایتمك ایستیوبده دیکری امتناع ایلسه تعمیره جبر اولنور .

مثلا ایکی صغیرك خانه‌لری بیننده بر مشترك دیوار اولوبده سقوطندن خوف اولنه‌رق برینك وصیسی تعمیر ایتمك ایستدیکی حالده دیکرینك وصیسی ابا ایلسه جانب حاکمدن برامین آدم ارسال ایله نظر اولنور. فی الواقع دیوارك حالی اوزره ترکی تقدیرنده صغیرلر حقنده ضرر اوله‌جغی معلوم اولورسه ابا ایدن

صی دیکر وصی ایله مشترکاً مال صغیردن اول دیواری تعمیر ایتمك اوزره جبر
لنور .

کذلك ایکی وقف بیننده مشترك اولان برخانه تعمیره محتاج اولوبده متولیلردن
ی تعمیر ایتمك ایستدیکی حالده دیکری امتناع ایلسه مال وقفدن تعمیر ایتمك
زره حاکم طرفندن جبر اولنور .

قاعدهٔ شریکك عمارته جبر اولنهمامسی بر آدم کندی حقنده‌کی
رره متحمل اوله‌بیله‌جکندن جبر ایله اختیاری اخلال ایدیله‌رك
ها زیاده اضرار ایدلمامك مقصدینه مبنی ایدی حال بوکه وصی یتیمك
متولی وقفك ضررینه راضی اوله‌ماز بناءً علیه مذکور قاعده‌نك
بتنی اولدیغی ملاحظه‌یه بوبابده محل قالمز . لکن جبر ایدیله بیلمك
یچون ضررك وقوعی ملحوظ اولمق شرطدر .

مثلا برخانه‌نك نصفی ملك ونصف دیکری وقف اولوبده ضرر
لك جهتنه عائد اولسه خانه‌نك تمامی تعمیر ایچون متولی جبر ولنه‌
یه‌جغی کبی ایکی یتیم بیننده مشترك اولان حائطده یالکز برینك
یرشلری بولنسه مذکور حائط مائل انهدام اولنجه مشترکاً تعمیری
یچون کیرشی بولنمیان یتیمك وصیسی جبر اولنه‌ماز . یالکز کیرشی
ولان یتیمك وصیسی جبر اولنور .

مطالعه

هرنه‌قدر مجله‌ده احکام وقفه دائر برکتاب مخصوص اولمدیغی کبی
صایتدن دخی انجق برقاچ ماده‌سنده بحث اولنمش ایسه‌ده اشبو
١٣١ نجی ماده محتویاتنك بوراده ذکر اولنمسی شریك عمارت اوزرینه
جبر اولنماز قاعده‌سنه تفرع ایدن مواد سائره احکامندن ایکی وقف
یاصغیر بیننده مشترك اولان عقارك تعمیری ایچون متولی ووصیلرك

جبر اولنه بیله‌جکنك مستثنا اولدیغنی یعنی مواد مذکوره مندرجاتنك
اطلاقی اوزره جریانی لازم کلمیه‌جکنی بیان ایچوندر .

١٣٢٠ ماده ایکی کشی بیننده مشترك برحیوان اولوبد
بریسی آنی بسلمکدن ابا ایتمکله دیکری حاکمه مراجعت
ایتسه حاکم ابا ایدن حصه‌داره یا حصه‌کی صات ویاخو
مشترکاً حیوانی بسله دیو امر ایدر .

بناءً علیه حاکمك امری اولمقسزین حصه‌دار اول حیوانی انفاق
ایتسه متبرع اولوب حصهٔ مصرفیله دیکر حصه‌داره مراجعت ایده‌من
هرنه‌قدر ۱۰۷۲ نجی ماده حکمنجه حصدارلردن بری آخر
حصه‌کی بکا صات دیو جبر ایده‌من ایسه‌ده حیوان قابل قسمت اولمدیغند
تقسیم ایدیله‌میه‌جکی کبی ذاتاً نزاع شریکلردن برینك حیوانی بسلمکد
ابا ایتمسندن نشأت ایتدیکی جهتله مهایئه‌یه دخی راضی اولمیه‌جقلرند
وتحدث ایدن اختلاف سببیله حیوانك تلف اولمسی دخی ملحوظ
اولوب بو ایسه اسباب عمرانه منافی ایدوکندن محافظهٔ معموریت ایچو
حاکم مادهٔ مشروحه موجبنجه حیوانك صاتلمسنی ویا مشترکاً بسلنمس
امر ایدر .

ایجابی تصور اولنه‌میان برشیئك سلبی دخی تصور اولنه‌میه‌جغند
بوماده سالف الذکر ۱۰۷۲ نجی ماده‌دن استثنا اولمیوب باشـلیج
برمسئله‌در .

فصل ثانی

نهر ومجرالرك كری واصلاحی حقنده‌در

كری؛ كافك فتحی ورانك سكونی ایله اولوب حفر كبی قازمق معناسنه در كه مادهٔ آتیه‌ده آیقلامق ایله تفسیر اولنمش ومسناتك حال انتظامده بولندیرلمسنه دخی شامل اولمق اوزره [كری واصلاح] تعبیر ایدلمشدر.

١٣٢١ ماده مملوك اولمیان نهرك كری واصلاحی یعنی آیقلانمسی بیت‌المال اوزرینه‌در.

مملوك اولمیان نیل وفرات مثللو انهار كبیره‌دن هركس انتفاع ایده‌جكندن بونلرك كری واصلاحی منافع عمومیه‌نك محافظه‌سنی موجب اولور. وعامهٔ ناسك مصالحی ایچون وقوعبوله‌جق مصارف بیت‌المالدن تسویه ایدیلور.

واكر بیت‌المالك وسعتی یوق ایسه انی آیقلامق اوزره ناسه جبر اولنور.

زیرا علی حاله تركی منافع عامه‌یه ایراث ضرر ایده‌جكی جهتله غیر جائز ایدوكندن ومنافع ومصالح عمومیه‌ده بر آمر اولمدقجه افرادك كندو اكلرندن بالاتفاق ایش كورملری نوادردن اولوب حكومتلرك ایسه عموم ناس اوزرینه ولایت عامه‌سی بولندیغندن منافع عامه‌نك محافظه‌سی ایچون حكومتلر اوامر لازمه‌یی اعطا ایدرلر. چونكه رعیه اوزرینه تصرف مصلحته منوطدر. بالفعل كری واصلاحه مقتدر اولانلرك چالیشمغه واولمیانلرك چالیشانلری انفاقه مجبور اولدقلری

كتب فقهيه‌ده بيان قلنيور كه دولت عليه‌جه دخى شو اساسه كوره امو
نافعه‌ده عمله‌ٔ مكلفه‌نك صورت استخدامنه‌دائر نظامات تنظيم و مقررار
اتخاذ اولنمشدر .

١٣٢٢ ماده مملوك اولان نهر مشتركك آيقلانمسي
اصحابى يعنى حق شربى اولانلر اوزرينه‌در. حق شفه اصحابى
مؤنت كرى واصلاحده تشريك اولنه‌ماز .

يعنى مؤنت اصول اوزرينه‌در اتباع اوزرينه دكلدر. چونكه انها
مملوكه‌نك منافعى صاحبلرينه عائدر زيرا برشيئك منفعتنه نائل اولا
مضرتنه دخى متحمل اولور. اگرچه اهل شفه دخى انتفاع ايده‌يو
ايسه‌ده انهار مملوكه كندولرينه تخصيص اولنميوب صويك حدذاتنه
مباح اولمسنه بناءً صوايچدكلرندن نهر مملوكى آيقلامقده تشريك ايدلمل
لازم كلمز .

١٣٢٣ ماده حق شرب اصحابندن بعضيلرى نهر مشترك
تطهير ايتمك ايستيوبده بعضيلرى ابا ايتديكى صورتده نظ
اولنور . اگر نهر عام ايسه ابا ايدن كيمسه سائرلريله بالاشتراك
آيقلامق اوزره جبر اولنور . ٢٦ ماده‌يه باق .

خودبخود كرى واصلاح ايدرلر ايسه ١٣٠٨ نجى ماده شرحنه
بيان قلنديغى اوزره ابا ايدن شريكك حصه‌سنه اصابت ايدن مقداره
متبرع اولورلر .

واكر نهر خاص ايسه آيقلامق ايستيانلر حاكمك اذنيله اول نهری آيقلايوب امتناع ايدن كيمسه مصرفدن حصه‌سنه اصابت ايدن مقداری ايفا ايدنجيه‌دك انی اول نهر ايله انتفاعدن منع ايدرلر .

١٣٢٤ ماده حق شرب اصحابنك كافه‌سی نهر مشتركی آيقلامقدن امتناع ايتدكلری صورتده كذلك نهرعام ايسه آيقلامق اوزره كندولرينه جبر اولنور. واكر نهرخاص ايسه جبر اولنماز .

مادهٔ سابقه ايله بوماده‌نك فرقی اوراده حق شرب اصحابنك برقسمی كری واصلاحدن امتناع ايتدكلری وبوراده ايسه جمله‌سی امتناع ايلدكلری تقديرده اوله‌جق معامله بيان قلنمشدر .

١٣٢٥ ماده كرك مملوك اولميان وكرك مملوك اولان نهرعامك كنارنده بركيمسه‌نك يری اولوبده صوايچمك ونهری اصلاح ايتمك كبی احتياجات ايچون بشقه يول اولمديغی حالده عامه اول يردن مرور ايده بيلور. صاحبی مانع اوله‌ماز.

هرنه‌قدر ٩٦ نجی ماده حكمنجه بركيمسه‌نك حق مروری اولميان يردن صاحبنك اذنی اولمقسزين كچمسی جائز دكلسه‌ده احتياجات واقعه ضررعام قبيلندن بولنديغندن صاحبنك ضرر خاصی اختيار اولنور .

١٣٢٦ ماده نهر مشترکك مؤنت کری و اصلاحی یوقاروددن باشلار . وابتدا جمله حصه دارلر بونده متشارك اولورلر . والك اوست طرفنده کی حصه دارك اراضیسندن کچلدکده اوخلاص اولور . وهکذا اشاغیسنه قدر اینر . زیرا غرامت غنیمته کوره‌در . ٨٧ ماده‌یه باق .

مثلا اون کشی بیننده مشترك اولان برنهر آیقلانه‌جق اولدقده الك اوست طرفنده کی حصه دارك نهایت اراضیسنه‌قدر اولان قطعه‌سنك مصارفی جمله‌سنك اوزرینه وآندن صکره طقوزی اوزرینه وایکنجینك اراضیسی دخی کچلدکده سکزی اوزرینه تقسیم ایدیلور . صکره ده بوسیاق اوزره کیدیلور . والك اشاغیده‌کی حصه دار جمله‌سنك مصرفنده مشارك اوله‌رق الك صکره کندو حصه‌سنی یالکز یاپار . بوجهتله الك یوقاروده‌کی حصه دارك مصرفی جمله‌سندن آز والك آشاغیده‌کی حصه دارك مصرفی جمله‌سندن زیاده اولور .

چونکه نهرك منفعتی صویك محل ورودینك اصلاحی ایله حاصل اوله‌جغندن هر حصه دارك کندی قطعهٔ اراضیسنه ویوقاری طرفده‌کی قطعاته اصابت ایدن مصارفه اشتراك ایله تأمین منفعت ایتدکدن صکره اشاغیده‌کی قطعاتك مصارفنه اشتراك ایچون سبب قالماز .

بو ماده امام اعظم حضرتلرینك اجتهادی وجهله تنظیم اولنمشدر . امامین حضراتی نهرك آشاغی طرفنك کری واصلاحی صویك طاشه‌رق یوقاری طرفده بولنان قطعات اراضی‌یی طغیان ایله اضراره مانع اوله‌جغندن وبناءً علیه آنلرك اصحابی ضرردن قورتیلوب مستفید اوله‌جقلرندن بحثله شریکلرك کافه‌سنك بالجمله مصارفده مشترك اوللری لازم کله‌جکی رأینده بولنمشلردر .

١٣٢٧ ماده كاريز مشتركى آيقلامق مؤنتى آشـاغيدن شلار .

شويله كه: الك آشاغيده كى حصه دارك عرصه سنده كى حصهٔ كاريزك مصرفنده له سنى حصـه دار اولورلر. وآندن يوقارو چيقلدقده اول حصـه دار خلاص لور . وهكذا برر برر خلاص اوله رق الك يوقاروده كى حصـه دار كندى صه سـنى يالكزجه ياپار . بو جهتله الك آشـاغيده كى حصه دارك مصرفى له سندن آز والك يوقاروده كى حصه دارك مصرفى جمله سندن زياده اولور . يوقاريده كى كاريزك جريانى مابعدينه محتاجدر . اما آشـاغيده كى ديز ايچون ماتقدمنه احتياج يوقدر . قاعدهٔ كلفت نعمته كوره در.

١٣٢٨ ماده طريق خاصـك تعميرى دخى كاريز كبى شاغيدن باشلار وآغزى يعنى مدخلى آشاغى منتهاسى يوقارو د واعتبار اولنور . وآغزنده بولنان حصه دار يالكز كندى صه سنه عائد اولان مصارف تعميريه ده مشـارك اولور. منتهاسنده اولان حصه دار هر برينك حصهٔ مصـارفنده شارك اولدقدن بشقه كندى حصه سنى يالكز كندى ياپار.

مادهٔ سابقه شرحنده بيان قلنان سبب بوراده دخى عينيله جاريدر. بو ماده نك حكمى طريق خاص اصحـابى تعميرده اتفـاق ايتدكلرى ورتده در .

اما اتفاق ايتمزلر ايسـه ١١٩٢ نجى ماده موجبنجه تعمير ايتمك زره كندولرينه جبر اولنمـاز . فقط ايچلرندن بعضيلرى حا كمك

اذنیله اول طریقی تعمیر ایدر ایسه امتناع ایدن شریکی قدر معروفد
حصه‌سنی اعطا ایدنجیه قدر اول طریق ایله انتفاعدن منع ایده‌بیلورلر
برده طریق خاصك تعمیری رقبه‌سنه مالك اولانلر اوزرینه اولو
یالکز حق مروری بولنانلر تعمیر واصلاحده تشریك اولنه‌ماز .

باب سادس

شرکت عقد بیاننده اولوب التی فصلی حاویدر

فصل اول

شرکت عقدك تعریف وتقسیمی بیاننده‌در

١٣٢٩ ماده شرکت عقد ؛ ایکی یازیاده کیمسه‌لر بیننـ
سرمایه وفائده‌سی مشترك اولمق اوزره عقد شرکتدن عبارتد
عقدسببیله اولان شرکتك ادلهٔ مشروعیتی وفوائدی ١٠٤٥ نج
ماده شرحنده بیان وایضاح ایدلدی . بوراده شرکت عقدك اقسا
وبونلرله شرکت اباحه وشرکت ملك وتجارت قانونی احکامنه تطبـ
عقد اولنان تجـارت شرکتلری بیننده ماهیةً وحکماً اولان فرو
اساسیه‌یی مجملاً ذکر ایده‌لم . شویله که :
کتاب الشرکتك محتویاتندن مستفاد اوله‌جغی اوزره مجلهٔ جلیله
اوچ نوع شرکتدن بحث اولنمشـدر ، آنلرده شرکت اباحه وشرکـ
ملك وشرکت عقددر . هر نه‌قدر مضاربه ، مزارعه ، مساقات ثا
اوچ نوع شرکتدن دها بحث اولنمش ایسه‌ده بونلر شرکت عقدك اقسامنه
معدوددر .

شركت عقد ، عقد سببيله حاصل اوله‌جغی کبی مواد آتیه‌ده محرر اولدیغی اوزره هر قسمی وکالتی متضمندر. شرکت اباحه اساساً عقده محتاج اولمیوب مباح اولان شیلری احرازده مشارکتدن عبارتدر. هر کیم احراز ایدرسه تملك ایدر. بعدالاحراز ماعداسنك حق تملکی اوله‌ماز. واصطیاد مثللو مباح اولان شیلر وکالتی قبول ایتمیه‌جکندن بونلر اوزرینه عقد شرکت دخی جائز دکلدر .

شرکت عقد ایله شرکت ملك بیننده دخی وجوهله فرق واردر: شرکت عقد بهمه‌حال عقد سببیله حاصل اولور . شرکت ملك دخی بعضاً عقد سببیله حاصل اولور ایسه‌ده ورثه‌یه انتقال ایدن مال موروث کبی من غیر عقد دخی حاصل اوله بیله‌جکندن بهمه‌حال عقده لزوم یوقدر. کذلك شرکت عقدده شرکا یکدیکرینك وکیلی وبعض اقسامنده کفیلی اولدقلرندن شرکته ترتب ایدن فوائد وخسار دخی شرعاً معین اولدیغی وجهله جمله‌سنه شاملدر . شرکت ملك ایسه وکالت وکفالت کبی احکامی تضمن ایتمیوب یالکز ملکده اشتراك اولدیغندن شرکا یکدیکرینك حصه‌سنده اجنبیدر .

شرکت عادیه ایله شرکت تجاریه بیننده اولان فرقلردن باشلیجه‌سی تجارت شرکتلرینك موضوعی تجارت بریه وبحریه قانونلرنده بیان قلنان مواد تجاریه‌یه دائر اولمسیدر . بناءً علیه عادی شرکتلر ایله تجارت شرکتلری بیننده عموم وخصوص مطلق واردر . یعنی قانوناً عقد اولنمش اولان تجارت شرکتلری احکام فقهیه‌یه مغایر شرائطی حاوی اولمدقلری حالده مجلهٔ جلیله احکامنجه دخی معتبر اولور ایسه‌ده هر بر شرکت عقد شرائط قانونیه‌یی حاوی اولمدقجه قانوناً تجارت شرکتی صفتنی حائز اوله‌ماز .

ثانياً تجارت شركتلرينك حصه‌دارلق وجهله اولانلر ندن ماعداس
برر شخص معنوی اعتبار اولنور. اموال شركتك متصرفی حقیقتد
بوشخص معنويدر . شركانك شركت باقی اولدقجه وضع ایتمش
اولدقلری سرمایه‌ده مستقلاً حق تصرفلری اولمیوب كويا شركت
فسخندن صكره اعاده ایدلمك اوزره برر مقدار مال توديع ايتمش
عد اولنورلر . حالبوكه شركت عاديه‌ده شخصيت معنويه اولمديغند
بعض اقسامندن ماعداده هرشريك شركت نامنه اجرای معامله ایده‌بيلور
ثالثاً شركتلرك تشكلی ، افلاس ومرجع محاكمه كبی خصوصاتد
دخی برطاقم فرقلر واردكه تفصيلاتی تجارت قانونلرنده محرردر .
بناءً برين شركت عاديه ايله شركت تجاريه‌يی يكديكرندن تمييز
وتفريق ايچون شركتك صورت تشكلنی وماهيت معاملاتنی تدقيق ایتمك
لازم كلور . مثلا تجارت ايدلمك اوزره قانوناً موضوع شرائطه تمام
تطبيق ايدلميه‌رك عقد اولنمش اولان برشركت قانوناً تجارت شركتلرندن
عد اولنماز ايسه‌ده نقصان واقع بالفرض شرائط مقاوله‌نك قانونك
تعريفی وجهله اعلان ايدلمامسی مثللو برسبب ايسه مجلهٔ جليله احكامنجه
بطلان شركتی موجب اولمديغی تقديرده شركت عاديه اولمش اولور
اما نقصان مذكور مجله احكامنجه‌دخی بطلان شركتی موجب درجه‌ده
ايسه شركت منعقد اولماز .
بوبابده « حقوق تجارت » نام اثر عاجزيده ايضاحات لازمه
مندرجدر .

١٣٣٠ ماده شركت عقدك ركنی لفظاً ياخود معناً ايجاب
وقبولدر .

مثلا بر کیمسه دیکر کیمسه‌یه شوقدر غروش سرمایه ایله اخذ واعطا
ك اوزره سنکله شریك اولدم دیوبده دیکری دخی قبول ایتدم دیسه لفظاً
اب وقبول ایله شرکت منعقد اولور . واکر بریسی دیکرینه بیك غروش
روب وبونك اوزرینه سنده بیك غروش قوی ومال اشترا ایت دیوبده دیکری
ی انك دیدیکی کبی یاپسه معنا قبول ایتمش اولمغله شرکت منعقد اولور.
١٧٣ و ١٧٤ نجی ماده‌لره نظراً مکتوب و دلسزك اشارات
روفه‌سی ایله دخی منعقد اولور .

١٣٣١ ماده شرکت عقد؛ ایکی قسمه تقسیم اولنور .
ویله‌که : شریکلر اکر بینلرنده مساوات تامه اولمق شرطیله
قد شرکت ایدرك سرمایهٔ شرکت اوله‌بیله‌جك مال‌لرینی
رکته ادخال ایتدکلری حالده مقدار سرمایه‌لری وربحدن
صه‌لری متساوی اولورسه (شرکت مفاوضه) اولور .

مفاوضه ؛ مساوات معناسنه اولدیغندن بونوع شرکته علم
لمشدر .

شرکانك مادهٔ محرره‌یه نظراً مال‌لرینی شرکته ادخال ایتملری کافی
لوب بالفعل قارشدیرملری لازم دکلدر . واقعا شرکت مفاوضه‌ده
وافق قیاس اولان خلط اموال ایسه‌ده استحساناً یالکز ادخال کافی
ورلمشدر . چونکه شرکا یکدیکرینك هم وکیل وهم کفیلیدر .

نته کیم بر کیمسه وفات ایدوبده اوغللری پدرلرندن قالان مجموع اموالی
رمایه اتخاذ ایدرك هردرلو مال الوب صاتمق وربحی بینلرنده مساوات اوزره
سیم ایتمك اوزره عقد شرکت مفاوضه ایده بیلورلر .

فقط بویله مساوات تامه اوزره شرکتك وقوعی نادر اولور .

فقهادن بعضیلری بر نوع تجارت اوزره دخی شرکت مفاوضه

عقدینك جوازینه قائل اولمشلر ایسه‌ده [هردرلو مال الوب صاتمق تعبیرینه نظراً مجله جمعیتنجه شرکت مفاوضه‌ده هرنوع تجارت اوزری عقد شرکت ایدلمسنك شرط اولدیغی حقنده کی رأی فقهـا اختیار اولنمشدر .

واکر مساوات تامه شرط ایدلمکسزین عقد شرکت ایدرلر ایسه (شرکت عنان) اولور .

چونکه شرکت مفاوضه‌نك صحتی ایچون شرکت عنانك شرائطنی جامع اولدقدن بشقه مساوات تامه دخی شرطدر . مساوات تامه بولنمینجه شرکت مفاوضه اوله‌میوب فقط شرکت عنانك شرائطی بولندیغندن شرکت عنانه منقلب اولور . بونکده شرطلری بولنمازایسه باطل اولور .

عنان ، عینك کسریله اولوب ظهور معاسنه‌در . یعنی شرکت عنان برکیمسه‌نك مالنده دیکرك حق تصرفی ظاهر اولدی دیمکدر .

نته کیم حیوانه راکب اولان کیمسه براليله دیزکنی طوتوب اداره ایتدیکی کبی شرکت عناندن شریکلردن بری کویا براليله کندی مالنده ودیکر اليله دخی شریکنك مالنده عنان تصرفی دردست ایدرل قوللانور دیمك اولور .

١٣٣٢ ماده شرکت کرك مفاوضه وکرك عنان اولسون یا شرکت اموال ویا شرکت اعمال ویاخود شرکت وجوه‌در

شویله که : شریکلر اورته‌یه سرمایه اولمق اوزره برر مقدار مال قویوبده برلکده یاخود آیرو آیرو ویاخود مطلقـا اخذ

عطا ايتمك وحاصل اوله جق ربحى بينلرنده تقسيم ايلمك اوزره
ند شركت ايدرلر ايسه (شركت اموال) اولور .
واكر عمللرينى سرمايه ايدوبده آخردن ايش تقبل يعنى
تعهد والتزام ايدرك حاصل اوله جق كسبى يعنى اجرتى بينلرنده
تقسيم ايلمك اوزره عقد شركت ايدرلر ايسه (شركت اعمال)
اولور. بوكا (شركت ابدان وشركت صنايع وشركت تقبل)
دخى دينور . نته كيم ايكى درزينك ياخود بر درزى ايله بر
بوياجينك شريك اولملرى كبى .

عمل ؛ عرض اولديغندن تقبلى قابل اوله ميه جغى جهتله بوراده
تقبل، تعهد والتزام معناسنه اولديغى متن مادده ايضاح ايدلمشدر .

واكر سرمايه لرى اولمديغى حالده كندى اعتبارلريله
ويره سى يه مال آلوب صاته رق حاصل اوله جق ربحى بينلرنده
تقسيم ايتمك اوزره عقد شركت ايدرلر ايسه (شركت وجوه)
اولور .

فصل ثانى

شركت عقدك شرائط عموميه سى بياننده در

١٣٣٣ ماده شركت عقدك هر قسمى وكالتى متضمندر .

شـويله كه : شريكلردن هر بری تصرفده يعنی آلوب
صاتمقده و آخردن اجرتله ايش تقبل ايتمكده ديكرينك وكيليدر
١٤٥٩ و ١٤٦٨ نجی ماده‌لر احكامنجه وكالتده موكل بهك معلو
اولمسی شرطدر حال بوكه شركت عقدده شركانك الوب صاته‌جقلر
شيلر مجهول اولمسنه نظراً بوبابده وكالت جائزاولمامق لازم كلوردی
انجق وكالت جائز اولمسه شركانك يكديكرينه ولايتی اولمامسيله بر
ديكرينك اذنی اولمقسزين انك مالنده تصرف ايده‌ميه‌جكی جهتله عق
شركتده اولان مقصـد مهم حاصل اوله‌ميه‌جغندن و٥٤ نجی ماد
حكمنجه بالذات تجويز اولنميـان شی بالتبع تجويز اولنه بيله‌جكند
شركت عقدك هرقسمنده وكالت تجويز اولنمشدر. §

مادامكه شركت عقدك هرقسـمی وكالتی متضمندر مقعود عل
يعنی شول تصرفكه عقد شركت انك اوزرينه واقع اوليور انك د
وكالتی قابل اولمسی شرطدر. تاكه شريكلرك هر برينك حاصل ايلديك
شی جمله‌سی بيننده مشترك اوله يعنی هركسك اشترا واستحصال ايتديك
شی كندوسی ايچون اصالةً وشريكی ايچون وكالةً آلنمش اوله. بوصورتد
اصطياد مثللو وكالتی قبول ايتميان مباحات اوزرينه عقد شركت جا
اولماز . چونكه بركيمسه‌نك ديكرينی توكيل ايتمسی كندوسی ايچو
ثابت اولان ولايت تصرفی ديكرينه اثباتدر حال بوكه مبـاح اولا
شيلر اساساً كيمسه‌نك مالی اولميوب كيم احراز ايدر ايسه او تملك ايلر
بنابرين ايكی كيمسه آو آولامق اوزره عقد شركت ايتسه‌لر شرك
فاسد اولوب هر بری آولاديغی آوه مالك اولور. اكر برسی ديكرين
ياردم ايتمش ايسه ياردم ايدن كيمسه اجرت ايله آو آولار طاقمدن اولديغ

ره امام محمد حضرتلرینك رأیجه بالغاً مابلغ اجر مثلی آلور. امام
وسف حضرتلری اجر مثل اصطیاد اولنان آولرك نصف ثمنی
ز ایتمز دیمشدر که بوصورت ٤٦٢، ١٤٢٦ نجی ماده‌لره موافقدر.
بناءً علی ذلك وكالتده عقل و تمییز شرط اولدیغی کبی
العموم شرکتده دخی شریکلرك عاقل و ممیز اوملری
طدر .

١٣٣٤ ماده شرکت مفاوضه کفالتی دخی متضمندر .
بناءً علیه مفاوضلرك کفالته اهلیتلری دخی شرطدر .
بوکفالت هرشریکك دیندن حصه‌سنه اصابت ایده‌جك مقداره
نصر اولمیوب عموم منه شاملدر. وشرکت مفاوضه‌ده مکفول به و مکفول له
ول ایسه‌ده کفالت طوغریدن طوغری‌یه اولمیوب عقد شرکت
منده بالتبع واقع اوله‌جغندن صحتنه مانع دکلدر .
اکر شرکت مفاوضه کفالتی متضمن اولمسه شریکلر بیننده هم
اوات بولنماز . همده برینك مباشرت ایتدیکی شیده دیکرینی طلب
حقق اولماز .

١٣٣٥ ماده شرکت عنان یالکز وکالتی متضمن اولوب
فالتی متضمن دکلدر .
چونکه شرکت عنانده مساوات شرط اولمدیغندن عقد شرکت
یله شرکانك یکدیکرینه کفیل اولمسنه حاجت یوقدر .
بناءً علیه حین عقدنده کفالت ذکر اولنمدیغی صورتده

شريكلر يكديكرك كفيلي دكلدر . بوجهتله صبئ مأذ
دخي عقد شركت عنان ايده بيلور .

اما شركت عنانك حين عقدنده كفالت ذكر اولند
تقديرده شريكلر يكديكرك كفيلي اولور .

يعني مقتضاي عقد شركتدن اولميوب بشقه‌جه كفالت ايدلمش اول
فقط ١٣٨٧ و ١٣٨٨ نجي ماده‌لرده محرر اولديغي اوزره شر
اعمالك عناني ايفـاي عملده واقتضـاي بدل خصوصنده مفـاو
حكمنده‌در .

١٣٣٦ ماده شريكلر بيننده ربحك نه وجهله تقسـ
اولنه‌جغي بيان اولنمق شرطدر . مبهم ومجهول قالورسه شرك
فاسد اولور .

چونكه ربح معقود عليهـدر . معقود عليه مبهم ومجهول او
ايسه عقد فاسد اولور و ١٣٦٨ نجي ماده‌ده بيان اولنديغي اوزره
وفائده شركانك سرمايه‌لري نسبتنده تقسيم اولنور .

١٣٣٧ ماده شريكلر بيننده تقسـيم اولنه‌جق ربح
حصه‌لري نصف وثلث وربع كبي جزؤ شايع اولمق شرطد
شريكلردن برينه ربحدن مقطوعاً شـوقدر غروش ويرلم
اوزره مقاوله اولنسه شركت باطل اولور .

چونكه ربحك مقطوعاً اعطـاسي جائز اولسـه شركتك

ile اولنان مقدار معينه مساوى اولديغى تقديرده ربحك تماماً
دارانذن برينه ويريلوب ديكرلرينه برشى ويرلمامسى ايجاب ايدر.
لده شركته سبب فرض اولنان عقدك شركتى موجب اولمامسى
كلور . بناءً عليه قلب موضوع لازم كله جكندن طولايى شركت
اولور .
مع مافيه فقهادن بعضيلرى شرط مذكور ايله شركتك باطل
وب مادۀ سابقه يه قياساً فاسد اوله جغى رأينده بولنمش ايسه ده مجله
تنجه بوصورت اختيار اولنميوب شركتك باطل اولمسى جهتى
جيح ايدلمشدر .
مع مافيه شركت برطرفدن مال وديكر طرفدن عمل اولمق اوزره
اولنور ايسه بوصورتده عاقدينك حصه لرينك مقطوعاً تعيين
سى عقد شركتى ابطال ايتميوب افساد ايدر ١٤١٢، ١٤٢٦ نجى
ه لره نظر اولنه .
§
مادۀ مشروحه دن مستبان اولديغنه كوره شركت مقاولاتى قطع
كتى موجب قيودى حاوى اولمامق اقتضا ايده جكندن استحصال
فعده بين الشركا مناوبه اصولى جريان ايتمز .
يعنى شركتك بالفرض برسنه ظرفنده حاصل اوله جق ربحى
يكلردن برينه واوبرسنه ظرفنده حاصل اوله جق ربحى ديكرينه
لمك اوزره شرط ايدلسه جائز اولماز .

فصل ثالث

شركت اموالك شرائط مخصوصه سى بيانندهدر

كرك شركت مفاوضه وكرك شركت عنان اولسون هرايكيسنه
املى اولان شرائط مواد آتيه ده بيان قلنور .

١٣٣٨ ماده سرمایه‌نك نقود قبیلندن اولمسی شرط

نقود ١٣٠ نجی ماده‌ده تعریف وبیان قلندی . سرمایه‌نك نقود
قبیلندن اولمسنك سببی دخی ١٣٤٢ نجی ماده‌دن مستبان اولور .
نقود كرك برجنسدن وكرك اجناس مختلفه‌دن اولسون سر
اتخاذی جائزدر . زیرا نقود ثمن اولمقده جنس واحد كبیدر .
آنجق شركت مفاوضه‌ده مختلف‌الجنس نقودك یعنی هر شریك
نقداً وضع ایتدیكی سرمایه‌نك قیمتجه مساوی اولمسی شرطدر
شركت عنانده شرط دكلدر .

١٣٣٩ ماده رائج اولان باقر سكه عرفاً نقود

معدوددر .

سائر معدنیاتدن ضرب اولنان مسكوكات ایله قائمه‌لرك د
رواجنده عرفاً نقوددن معدود اولدیغی ١٣٠ نجی ماده شرحنده ب
قلندی .

١٣٤٠ ماده مسكوك اولمیان آلتون وكموش ایله معا

بین‌الناس عرف وعادت ایسه بونلردخی نقود حكمنده اولور

هر نه قدر آلتون وكموش ثمن اوله‌رق مخلوق ایسه‌ده ثمن اولمق
مسكوك اوله‌رق اختصاص پیدا ایتدكلرندن مسكوك اولمدقلری ح
بونلرله بین‌الناس معامله عرف وعادت ایسه ناسك استعمالی موجب
عمل واجب اولور .

دكل ایسه عروض حكمنده‌درلر .

١٣٤١ ماده سرمايه‌نك عين اولمسى شرطدر. دين يعنى
ناسده اولان آله‌جق سرمايهٔ شركت اوله‌ماز.

چونكه ذمتلو وصفدر اوصاف مجرده جلب منافع ايده‌مز.
ى من عليه‌الدينذن غيريسنه تمليك ايجاب ايدركه بوده جائزدكلدر.
مثلا ايكى كيمسه آخر كمسنه ذمتنده اولان آله‌جقلرينى سرمايه اتخاذ
ده آنك اوزرينه عقد شركت ايده‌منزلر. وبرينك سرمايه‌سى عين
ريناك سرمايه‌سى دين اولسه ينه شركت صحيح اولماز.
فقط سرمايه‌نك عقد شرا اثناسنده حاضر اولمسى يعنى مفقود اولمامسى
ل اولوب عقد شركت اثناسنده حاضر اولمسى شرط دكلدر.
بناءً عليه حين عقد شركتده شريكلردن برينك مالى مجلس
كتده حاضر بولنميوبده حين شراده آنى احضار ايتسه شركت تمام
ر.

١٣٤٢ ماده عروض وعقار كبى نقوددن معدود اولميان
ال اوزرينه عقد شركت صحيح اولماز. يعنى بونلر سرمايهٔ
كت اوله‌ماز.

بوراده [عروض] كلمه‌سى ١٦٥ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى
ره عقار ونقوده مقابل ذكر اولنمشدر. بناءً عليه نقود وعقاردن
ا متاع وقماش مثللو مذروعات ومكيلات وموزونات وعدديات‌ته
لدر. بو صورتده كرك مكيلات وموزونات وكرك متاع وقماش
و مذروعات ايله عقار اوزرينه شركت عقد اولنسه فاسد اولور.
١٥١ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره مكيلات ومذروعات

وموزونات وعدديات ايله عقار اوزرينه ذاتاً شركت عقدى
اوله بيلور ايسه‌ده بونلر آلتون وكموش كبي ثمن اوله‌رق
اولنمديغندن بالطبع آنلر كبي قدرى مقرراوله‌ماز. تنزل ويا ترقى ا
ثانياً بونلر سرمايهٔ شركت عد اولنديغى حالده چونكه
شركتدن مقصد آليش ويريش ايديله‌رك حاصل اوله‌جق ربحدن استفاده
بونلرله طوغريدن طوغرى‌يه برشى آلنه‌ميوب اول امرده نق
تحويل ايتمك اوزره كندولرينى صاتمق ايجاب ايلر . صاتلديغى
بالفرض ايكى شريك ربحى مناصفةً تقسيم اولنمق اوزره سرمايهٔ شر
اوله‌رق بشرطوب قماش وضع ايتدكلرى تقديرده مادامكه نقودك غيرى
قيمتجه متفاوتدر برينك وضع ايتديكى قماشك بهر طوبى يوز
غروش ايدرك جمعاً ٧٥٠ وديكرينك وضع ايتديكى قماشك بهر ط
يوز غروش ايدرك جمعاً ٥٠٠ غروش حاصل اوله بيلور . بو
مساوى اوله‌رق وضع ايتدكلرى سرمايه‌دن برينك حصه‌سى
غروش زياده اولور . بوزياده‌دن بش طوب قماشى ٧٥٠ غروش ا
شريكك استفاده ايتمسى لازم كلور ايكن بوندن بشقه بر
ايدلمكسزين شركت فسخ ايدلسه موجود مناصفةً تقسيم قلنه‌جق
وشركت فسخ اولنميوبده مذكور ٢٥٠ غروش ربحدر ديه
تقسيمنه قالقيشلسه ينه تنصيف اولنه‌جغندن على كلا التقديرين شريكلر
برينك مالك ويا ضامن اولمديغى برشيئك فائده‌سنه نائل اولمق اق
ايدر . يعنى اصطلاح فقهاجه « ربح مالم يضمن » حاصل اولور . بو
جائز دكلدر يعنى باطلدر . زيرا ١٣٤٧ نجى ماده‌ده مصرح اولد
اوزره ربحه استحقاق مال ويا عمل وياخود ضمان ايله اولور .
لكن ايكى كيمسه نقودقبيلندن اولميان مالارينك نصفنى يكديك

ـدقدن صکره بومالل اوزرينه عقد شرکت ايتدکلری حالده حاصل
ـجق فضله يالکز برينك مالندن اولديغی تعين ايده ميه جکی جهتله
ـ مالم يضمن حاصل اولميه جغندن شويله دينلمشدر :

ـمکر که ايکی کيمسه بويله نقود قبيلندن اولميان مالليرينی
ـمايهٔ شرکت ايتمك استدکلرنده هر بری مالنك نصفنی
ـکرينه صاتوبده اشتراکلری حاصل اولدقدن صکره بومال
ـتترکلری اوزرينه عقد شرکت ايده بيلورلر .

انجق مالنك نصفنی صاتمق شرکت مفاوضه ده لازم ايسه ده شرکت
ـانده ثلث وربع کبی اجزاسنی صاته بيلور . چونکه شرکت عنانده
ـساوات شرط دکلدر . شريکلردن هر بری مالنك نصفنی ديکرينك
ـنصف مالی مقابلنده صاتمق جائز اولديغی کبی نقود مقابلنده صاتمق
ـدخی جائزدر .

ـنته کيم ايکی کيمسه مثلياتدن اولان برنوع مالليرينی مثلا برر
ـمقدار بغدايلرينی يکديکرينه قارشديروبده بينلرنده شرکت
ـملك حاصل اولدقدن صکره اشبو مال مخلوطی سرمايه اتخاذ
ـايدرك انك اوزرينه عقد شرکت ايده بيلورلر .

اما عدديات متفاوته کبی قيمياتدن اولان مالليرينی خلط ايدوبده
ـعقد شرکت ايتسه لر صحيح دکلدر . بناءً عليه [مثليات] قيدی احترازيدر .
کذلك [برنوع مالليرينی] قيد احترازيسندن دخی آکلاشلديغی

اوزره مخلوط برنوع اولميوب مختلف اولسه شركت عقد حاصل ا
يالكز شركت ملك اولور . فرق شودركه : جنس واحددن
مخلوط مثلياتدن اولوب اجناس مختلفه‌دن مخلوط اولان شيلر قيمي
شو حالده عروضده اولديغي كبي جهالتي موجب اوله‌بيلور .

مادهٔ مشروحه‌نك صوك فقرسي امام محمد حضرتلري
اجتهادي وجهله يازلمشدر . مشاراليه كوره مكيلات وموزونات
وجه ثمن ومن وجه عروض اولديغندن يعني هم ثمنه وهم عر
مشابه بولنديغندن خلطايله عدم خلط حاللرينه نسبةً بوايكي مشا
عمل اولنمق ايچون عقد شركت اولنه‌بيلور .

امام ابو يوسف حضرتلري خلط اموالده مثليات تعين ايده‌جك
يالكز شركت ملك حاصل اولور . بعده شركت عقد جائز ا
بيورمشلردر .

ثمرهٔ اختلاف شودركهماللر مقدارجه متساوي و ربح متفاض
اولمق اوزره شرط ايدلسه امام محمد حضرتلرينه كوره ماللر
ايدلدكده جائزدر . امام ابو يوسف حضرتلرينه كوره جائز دكلد
حاصل اولان ربح ماللرك مقداري نسبتنده تقسيم اولنمق لازم كلو

١٣٤٣ ماده برينك باركيري وديكرينك اكر طا

اولوبده بونلري ايجار ايله حاصل اولان اجرتي بينلرنده تقس
ايتمك اوزره شريك اولسه‌لر شركت فاسد اولوب اجر
حاصله باركير صاحبنه عائد اولور . واكر طاقمي باركيره دخ

وتابع اولمغله صاحبي اجرتدن حصه دار اوله میوب انجق اکرینك اجر مثلنی الور .

یعنی اکر طاقمی عروض قبیلندن اولمغله سرمایهٔ شرکت اوله میه جغندن شرکت فاسد اوله جغی کبی ٤٧ نجی ماده حکمنجه وجودده بر شیئه تابع اولان حکمده دخی اکا تابع اوله جغندن اکر صاحبی اجرتدن حصه دار اولهماز . انجق اکرینی حیوان صاحبنه اجارهٔ فاسده ایله ایجار ایتمش اوله جغنه بناءً ٤٦١ نجی ماده موجبنجه اجر مثل لازم کلور .

اما بری کندی حیوانیله دیکریده کندی ادواتیله عمل ایتمك اوزره یوك نقلنی تقبلده اشتراك ایتسهلر برشیٔ تعهد و التزام سرمایهٔ شرکت اوله بیله جکی جهتله بو صورتله شرکت عقد صحیح اولوب اجرت شرط ایتدکلری وجهله بینلرنده تقسیم اولنور .

§

برینك بارکیری دیکرینك مرکبی اولوبده بونلری ایجار ایله حاصل اولان اجرتی بینلرنده تقسیم ایتمك اوزره شریك اولسهلر بارکیر ایله مرکب اشیا نقلنده متفاوت اولدیغی جهتله شرکت فاسد اولوب اجرت حاصله بینلرنده حیوانلرینك اجر مثلنه کوره تقسیم اولنور .

١٣٤٤ ماده برینك دابهسی اوزرینه دیکری امتعهسنی تحمیل ایله کزدیروب صاتمق وربحی بینلرنده مشترك اولمق

اوزره شريك اولسه‌لر شركت فاسد اولوب حاصل اولان
كار امتعه صاحبنك اولور .

چونكه دابه ١٣٤٢ نجى ماده حكمنجه سرمايهٔ شركت
اوله‌میه‌جغندن حاصل اولان كار امتعه صاحبنك بدل مالكى اوله‌رق
كندوسنك اولور .

دابه صاحبي دخی دابه‌سنك اجر مثلنى آلور.

زيرا دابه صاحبي دابه‌سنك منفعتنى بلا عوض آخره تمليكه
يعنى اعاره‌يه راضى اولميوب اجرتله ويرمشدر . بناءً عليه مذكور
دابه ايستر معدللاستغلال اولسون ايستر اولمسون اجر مثل لازم
كلور .

دكان دخی دابه كبيدركه برى ديكرك دكاننده امتعه‌سنى
صاتوبده ربحى بينلرنده مشترك اولمق اوزره شريك اولسه‌لر
شركت فاسد اولوب امتعه‌نك ربحى صاحبنه عائد اولور
دكان صاحبي دخی دكانك اجر مثلنى الور .

فصل رابع

شركت عقده متعلق بعض ضوابط حقنده‌در

١٣٤٥ ماده عمل تقويم ايله متقوم اولور . يعنى اينه

تعين قيمت ايله قيمتلنور. وبرشخصك عملی دیكر شخصك عملنه نسبتله دها قيمتلو اولور .

مثلا شركت عنان ايله شريك اولان ايكی كيمسه‌نك سرمايه‌لری متساوی وايكيسنك دخی عمل ايتمسی مشروط اولديغی حالده برينه ربحدن فضله حصه اعطاسی شرط قلنسه جائز اولور . زيرا بريسی اخذ واعطاده دها ماهر و عملی ازيد وانفع اوله‌بيلور .

چونكه عمل يا عقد وياخود شبه عقدايله تقويم اولنور . هر كس كندی عملنی ايستديكی قدر قيمتلنديره‌جكی كبی شريكی دخی اكا راضی اولدقده نفس الامرده دها ماهر وعملی ازيد اولمسه بيله هرحالده تقويم اولنان عملنه مقابل اوله‌جغندن ربح مالم يضمن عد اولنماز .

١٣٤٦ ماده ضمان عمل بر نوع عملدر .

بناءً عليه بر كيمسه دكاننه ارباب صنايعدن بريني قويوب وتقبل وتعهد ايلديكی ايشلری اكا كورديروبده حاصل اوله‌جق كسبی يعنی اجرتی بينلرنده مناصفةً تقسيم ايتمك اوزره عقد شركت صنايع ايتسه‌لر جائز اولور .

١٣٤٤ نجی ماده‌يه قياساً فاسد اولمسی لازم كلور ايكن ضمان عمل برنوع عمل اولديغی جهتله بريسندن ضمان عمل وديكرندن عمل اوزره عقد شركت ايتمش اولدقلرندن جائزدر . يوقسه دكان صاحبی دكاننك منفعتنی سرمايه اولمق اوزره وضع ايتمش ديمك دكلدر .

ودكان صاحبنك نصف حصه‌يه استحقاقی انجق عملی ضامن

ومتعهد اولمسیله‌در. شوقدر که بونك ضمننده دکانك منفعتنه دخی نائل اولور.

دکانك منفعتندن مقصد دکانده اوتوروب ایش تعهدوتقبل ایتمك وعقدشرکت ایله حاصل اوله‌جق منفعت دیمکدر یوقسه عاملدن آیروجه دکان کرای ایستیه‌مز و عمل تقویم ایله متقوم اوله‌جغندن دکان صاحبنك تقبل وتعهدی ارباب صنایعدن اولان شریکنك عملندن دها دکرلی ویادکرسز اوله‌بیلور بناءً علیه‌کسبی تنصیف بهمه‌حال لازم اولمیوب بینلرنده تصورتله شرط ایدرلرایسه اکا رعایت اولنور.

وبومادەوجهله عقداولنان شرکتده‌دکان‌صاحبی‌تقبل ایده‌بیله‌جکی کبی عامل یعنی عملی مشروطاولان شریك دخی‌تقبل وتعهد ایده‌بیلور. حتی عاملك تقبل ایده‌مامسی شرط ایدلسه شرکت جائز اولماز.

١٣٤٧ ماده ربحه استحقاق بعضاً مال یاعمل ایله اولدیغی کبی بعضاً دخی ٨٥ ماده حکمنجه ضمان ایله اولور.

نته‌کیم مضاربه‌ده ربحه رب‌المال مالیله و مضارب عملیله مستحق اولور « ١٤٢٥ و ١٤٢٦ » وارباب صنایعدن بری‌یاننه برشاکرد آلوبده تقبل وتعهد ایلدیکی ایشلری نصف اجرتله اکا کوردیرسه جائز اولور. وکسبك یعنی ایش صاحبلرندن النان اجرتك نصفنه اول شاکرد عملیله مستحق اولدیغی

كبي استاد دخي عملي ضامن ومتعهد اولمسيله نصف ديكرينه مستحق اولور.

ربحه استحقاق خصوصنده ضمان ايكي درلودر. بري ضمان عمل، ديكري ضمان ثمندر. بومادهده بيان اولنان ضمان عملدر. شركت وجوهدهايسه ربحه استحقاق ضمان ثمن ايلهدر.

١٣٤٨ ماده سالف الذكر امور ثلثهدن يعني مال و عمل وضماندن بريسي بولنماز ايسه ربحه استحقاق يوقدر.

مثلا بركيمسه ديكرينه سن مالكله تجارت ايتده ربحي بينمزده مشترك اولسون ديسه شركتي ايجاب ايلمز. وبوصورتده حاصل اولان ربحدن حصه آلهماز.

كذلك بركيمسه ديكرينه بكا بيك غروش اودنج ويرده تجارت ايدهيم حاصل اولان ربح بينمزده مشترك اولسون ديوبده اوده ويرسه حاصل اولان ربحك تمامي مستقرضك اولوب مقرض بوندن بر شي آلهماز. چونكه مستقرض قبض ايله قرضه مالك اولديغي جهتله مقرضك انده ملكي قالمديغي كبي عمل وضماني دخي يوقدر.

وكذا شركت عنانده شريكلرك سرمايهلري متساوي اولوب فقط بريسي عمل ايتمك مشروط بولنديغي حالده ربحك ثلثاني عمل ايتميان وثلثي عمل ايدن شريكه عائد اولمق اوزره شرط ايدلسه جائز اولميوب ربح سرمايهلرينك مقدارينه كوره تقسيم اولنور. زيرا فضلهٔ ربحه مقابل اولمق ايچون امور ثلثهٔ مذكورهدن هيچ بريسي يوقدر.

١٣٤٩ ماده ربحه استحقاق انجق عقد شركتده ايراد

اولنان شرطه کوره‌در . اجرا اولنان ایشه کوره دکلدر.

بناءً علیه عمل ایتمسی مشروط اولان شریك عمل ایتمسه بیله عمل ایتمش کبی عد اولنور .

مثلا شرکت صحیحه ایله شریك اولان ایکی کیمسه‌نك ایکیسی دخی عمل ایتمك اوزره شرط ایدلمش اولدیغی حالده یالکز بریسی عمل ایدوبده دیکری بعذر یاخود بغیر عذر عمل ایتمسه بیله یکدیکرك وکیلی اولدیغندن شریکنك عمل ایتمسیله کندوسی دخی عمل ایتمش کبی عد اولنه‌رق کار بینلرنده شرط ایتدکلری وجهله تقسیم اولنور .

چونکه ۱۳۳۳ نجی ماده حکمنجه شرکت عقدك هر قسمی وکالتی متضمن اولدیغندن ایکی شریکدن برینك سعی وعملی تماماً کندوسنه عائد اولمیوب نصفی کندوسی و نصف دیکرینی بحسب الوکاله شریکی ایچون ایفا ایتمش اولور و ۱٤٤۹ نجی ماده موجبنجه وکیل موکلنك یرینه قائم اولدیغندن عمل ایتمیان شریکه حقیقتده غیر عاملدر دینه‌مز . بنابرین عقد باقی اولدقجه ربحه استحقاق دخی باقیدر .

فقط [شرکت صحیحه] تعبیرندن مستفاد اولدیغنه کوره بوماده‌نك حکمی مطلق اولمیوب شروط صحیحه‌یه عائددر وبقدرالامکان شرطه مراعات اولنمق لازم کلور قاعده‌سنه متفرعدر . اما ربح مالم یضمن حصولنه مؤدی اولان شروط فاسده اوزرینه ترتب ایده‌جك حکم ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ و ۱٤۰۲ نجی ماده‌لرده بیان اولنور .

§

ضرر وزیان خصوصنده اعتبار رأس‌الماله کوره اولوب بشقه درلو شرطه اعتبار اولنماز ۱۳٦۹ ماده‌یه نظر اولنه .

١٣٥٠ ماده شريكلر يكديكرك امينيدر .

هر برينك يدنده مال شركت وديعه حكمنده در .

چونكه برى ديكرينك اذنيله قبض ايتمشدر . انجق [وديعه حكمنده در] قيدندن آكلاشلديغى اوزره عين وديعه كبى دكلدر . زيرا حكم وديعه عقد شركت ضمننده ثابت اوليور .

بلاتعد ولاتقصير بريسنك يدنده مال شركت تلف اولسه شريكنك حصه سنى ضامن اولماز . ٧٧٧ نجى ماده يه نظر اولنه .

١٣٥١ ماده شركت اموالده سرمايه شريكلر بيننده متساوياً ياخود متفاضلاً مشترك اولور .

اما برندن سرمايه وديكرندن عمل اولديغى صورتده اكر ربحى بينلرنده مشترك اولمق اوزره مقاوله اولنسه مضاربه اولور . نته كيم باب مخصوصنده كلور .

واكر ربحى تماماً عاملنه عائد اوله جق ايسه قرض اولور .

واكر ربحك تماماً سرمايه صاحبنه عائد اولمسى شرط ايديلورسه اول سرمايه عاملك يدنده بضاعه وعامل مستبضع اولور . مستبضع ايسه وكيل متبرع حكمنده اولديغندن كار وزيان تماماً مال صاحبنه عائد اولور .

وكالتده موكل بهك معلوم اولمسی شرط اولدیغی حالده ایضاعده شرطدکلدر چونکه وکالت عقد ایضاع ضمننده ثابت اولیور بالذات تجویز اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه بیلور .

١٣٥٢ ماده شریکلردن بری فوت یاخود جنون مطبق ایله مجنون اولسه شرکت منفسخ اولور .

فقط شریکلر اوچ یازیاده اولدیغی صورتده شرکتك انفساخی یالکز فوت یا مجنون اولان حقنده اولوب دیکرلری بیننده شرکت باقی قالور .

چونکه موت وجنت مطبقه وکالتی ابطال ایدر شرکت عقدك هرقسمی وکالتی متضن اولدیغندن وکالت باطل اولنجه شرکت منفسخ اولور .

کذلك اسباب سائره ایله محجوریت کبی وکالتی ابطال ایدن احوال ایله دخی شرکت منفسخ اولور .

وشریکلردن برینك شخصنده بروجه محرر وقوعبولان تغیردن ناشی شرکت منفسخ اولنجه دیکر شریك حکماً وکالتدن منعزل اولهجغندن شریکنك فوت ویاجننندن صکره وقوعبولهجق معاملاتندن حاصل اولهجق ربح شریکنك فوت ویاجنتی خبری کندوسنه واصل اولسون اولمسون منحصراً کندوسنه عائد اولور . ١٥٢٧ و ١٥٣٠

§

سرمایه نك تماماً هلاکی ایله دخی شرکت منفسخ اولور . زیرا شرکت عقدده معقود علیه سرمایه‌در وسرمایه نقوددن اولدیغی حالده

ده تعيين ايله تعين‌ايدر. نته‌كيم هبه‌ده ووصيتده دخى تعين ايدر
عليهك هلاكى ايسه عقدك بطلاننى ايجاب ايدر.

ذلك ايكى كيمسه عقد شركت اموال ايدوبده وضع ايده‌جكلرى
. يكديكرينه قارشديرلمقسزين برينك سرمايه‌سى كنديسنك ويا
نك يدنده تلف وهلاك اولسه شركت منفسخ اولور . زيرا
ن عقد لازم اولميوب عقود جائزه‌دن اولديغندن ابتداسنده
قلنان شيئك دوامى دخى شرطدر. بويله اولمسه سرمايه‌سى تلف
كيمسه‌نك شريكنك وضع ايده‌جكى سرمايه‌ربحندن استفاده‌ايتمسى
لموركه بوده جائز دكلدر .

ما سرمايه‌لر يكديكرندن تميز وتفريق اولنميه‌جق صورتده بربرينه
رلدقدن صكره تلف اولسه ١٣٦٩ نجى ماده‌ حكمنجه خسارى
ه‌ده عائدوباقيسى مشترك‌اولوب شركته‌خلل كلمز. لكن‌شريكلردن
ركت ايچون مال آلدقدن‌صكره ديكرى هنوز آلمدن سرمايه‌سى
اولسه‌النان مال بروجه مشروط مشترك اولور وبناء عليه ثمنندن
سيله اكا رجوع ايدر . چونكه عقد شركت وقت شراده قائم
ندن بعده ديكرينك سرمايه‌سى تلف اولمغله عقدك حكمى
ايتمز .

ريسنه‌عائد سرمايه قبل الخلط والشرا تلف‌اولدقدن صكره‌ديكرى
نه عائد سرمايه ايله مال آلدقده نظر اولنور . عقد شركتده
تصريح ياخود وكالتى مفيد برسوز ذكر ايدلمش‌ايسه النان مال
ت ملك ايله مشترك اولور. واكر مجرد عقد شركت اولوبده
ه مشروح وكالت ذكروتصريح ايدلمامش ايسه النان مال خاصةً

الانك اولور. زيراشركت منفسخ اولنجه انك ضمننده‌كى وكالت
باطل اولور .

١٣٥٣ ماده شريكلردن برينك فسخيله شركت منفسخ او
فقط انك فسخنى ديكرك بيلمسى شرطدر برينك
ايلديكى ديكرينك معلومى اولمدقجه شركت منفسخ اولما

بناءً عليه برى شركتى فسخ ايتسه شريكنه خبر ويرنجيه قدر
دوم ايدو هم كندوسنك وهم شريكنك بوارالق اجرا ايتد
معاملاتده ايكيسى دخى مشترك اولور . چونكه شركتى فسخ
يكديكرينى وكالتدن عزل اولديغندن فسخ ايدن ديكرينه
و ١٥٢٤ نجى ماده‌لر موجبنجه اخبار كيفيت ايتمسى لازمدر .

١٣٥٤ ماده شريكلر فسخ شركت ايدوبده
موجوده برينك وذممده اولان آله‌جق ديكرينك اولمق او
اقتسام ايتسه‌لر قسمت صحيح اولماز.
بوصورتده نقود موجوده‌دن برى نه قبض ايتسه د
اكا مشارك اولور . ذممده‌كى آله‌جق دخى بينلرنده مش
قالور . ١١٢٣ ماده‌يه باق .

چونكه مادهٔ مذكوره احكامنجه دين مشتركك قبل القبض ق
صحيح دكلدر .

١٣٥٥ ماده شريكلردن برى مال شركتدن برمقد

ه اعمال ایدرکن مجهلاً فوت اولسه ترکه‌سندن شریکنك
ی استیفا اولنور . ٨٠١ ماده‌یه باق .
لا شرکت مالی اولان برعینی اعمال ایدوبده نه‌یاپدیغنی بیان
زین و یاخود مذکور عینی صاتوب فقط ثمننك قاچ غروش
ی و کیمك ذمتنده قالدیغنی سویلمکسزین وفات ایدر ایسه تعدی
اوله‌جغندن مادهٔ مزبوره حکمنجه قیمتندن شریکنك حصه‌سی
ندن تضمین ایدیلور .

فصل خامس

شرکت مفاوضه بیانده‌در

١٣٥ ماده فصل ثانیده بیان اولندیغی اوزره مفاوضلر
کرك کفیلیدر . بناءً علیه برینك اقراری کندو حقنده
نافذ اولورسه شریکی حقنده دخی اویله‌جه نافذ اولور.
دین اقرار ایتدکده مقرله هر قنغیسندن ایستر ایسه
ه ایدر . وبیع وشرا واجاره کبی شرکت جاری اولان
تدن طولایی مفاوضلردن برینه هر نه‌درلو بورج ترتب
یسه دیکرینه دخی لازم اولور .
معاملات کرك شرکت وکرك کندی نفسی ایچون اولسون
مساویدر .

كذلك ضمان تجارته مشابه اولان خصوصاتدن طولايي ترتب ايدن بورج ديكرينه دخي لازم اولور .

وكذا بر كيمسه ايكي مفاوضدن بردين مطالبه ايتديكي حالده لدى الت بري يمين ايتمش ايكن ديكري نكول ايتسه ايكيسنه لازم ك چونكه برينك اقراري ايكيسي حقنده ده لازمدر . لكن بحثنده امام اعظم رحمة الله عليه ١٧٠٠ نجي ماده ده مصرح او اوزره شريكلردن برينك كندي لهنه شهادتلري قبول اولنم حقنده كي اقرارينك مفاوضه اوزرينه لازم اولميه جغي وامامين ر عليهما لازم كله جكي رأينده بولنمشلردر .

اما عمداً قتلدن ونفقه دن صلح كبي شركت جاري اوليان ش مفاوضلردن برينه ترتب ايدن بورج ديكرندن طلب اولنه ميه جغ شريكلردن بري اصيلك يعني مديون اولان كيمسه نك امري اولمق كفيل اولسه مكفول له شركت مفاوضه يه مستنداً شريكنه مر ايده مز . چونكه بلا امر كفالت تبرع اولوب كفيل مكفول ب ايتدكدن صكره اصيله مراجعت ايده ميه جكندن بو بابده حكم ش جريان ايده مز .

اكر اصيلك امريله كفيل اولمش ايسه او حالده مكفول له شريكنه دخي مراجعت ايده بيلور .

وبرينك صاتديغي شي عيبله ديكرينه رد اولنه بيلديكي برينك اشترا ايلديكي شيء ديكري عيبله رد ايده بيلور .

چونكه شركت مفاوضه ده حقوق عقد هم عاقده همده شر

نوب ١٣٧٧ نجی ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله شرکت عنانه
ولنه‌مز .

١٣٥ ماده مفاوضلردن برینك كندویه واهل وعیالنه
مأكولات والبسه وسائر حوایج ضروریه كندوسنكدر.
ـنك انده حقی یوقدر .

نلر مقتضای مفاوضه‌دن استحساناً استثنا اولنمشـدر . چونكه
لردن هر بری دیكرینك حوایج ضروریه‌سنه حالاً واقفدر. حالك
ایله معلوم اولان استثنا مقالاً مشروط اولان استثنا كبیدر .

ـط بایع بونلرك ثمننی دخی بحسب الكفاله شریكندن
ه ایده‌بیلور .

مطالب اولان شریك تأدیه ایتدكدن صـكره ویرمش اولدیغی
شركت مالندن تسویه ایتمش ایسه نصفنی و كندینك مال شركت
اموالندن ویرمش ایسه تمامنی شریكندن الور . یعنی بروجه
شریكلر بیننده اولان دلالت استثنائیه بایعه سرایت ایتمز. زیرا
بیعی مشتری كندوسی ویااهل وعیالی ایچون الدیغنی ولودلالةً
ن بیلمیوب شركت نامنه الیورظنیله صاتدیغندن حسب الكفاله
دیكره مراجعت ایده‌مسـه متضرر اولور شرعاً ضرر جائز

١٣٥ ماده شركت اموالده مفاوضلرك مقدار سرمایه‌لری
ـن حصه‌لری متساوی اولمق شرط اولدیغی كبی برینك

سرمايهٔ شركتدن فضله سرمايهٔ شركت اوله بيله جك ما
نقودی ياخود نقود حكمنده اولان اموالی اولماق شر
ايستر حين عقدده موجود ايستر عقد شركتدن صكره
اولسون

امابرينك سرمايهٔ شركتدن فضله سرمايهٔ شركت اول
مالی يعنی عروض ياعقاری ياخود آخر كمسنه ذمتنده آ
اولسه مفاوضه يه ضرر ويرمز .

زيرا مفاوضه ده آرانيلان مساوات سرمايهٔ شركت اوله
حقنده در .

١٣٥٩ ماده شركت اعمالده شريكلرك هر بری
ايش اولورسه اولسون تقبل والتزام ايده بيلمك وعلی
عملی ضامن ومتعهد وفائده وضررده متساوی وبرينه
سببيله نه ترتب ايدرسه ديكری اكا كفيل اولمق
عقد شركت ايدرلرسه مفاوضه اولور .

بو صورتده هر قنغيسندن اولورسه اولسون اجير
اجرتی مطالبه اولنه بيلور. وانلردن آخر بر كمسنه
دعوی ايدوبده بريسی اقرار ايتدكده ديكری انكار
بيله انك اقراری نافذ اولور .

چونکه بحسب الکفاله جمله‌سی شخص واحد حکمنده‌در .
[هر بری نصل ایش اولورسه اولسون] تعبیرینه نظراً بر نوع
وصنعت اوزرینه عقد شرکت ایدلدیکی تقدیرده مفاوضه اولمیوب
اولور . نته‌کیم ١٣٣١ نجی ماده‌ده [هر درلو مال آلوب صاتمق]
ایراد اولنمشدر . §

ایشــده اتحاد صفت شرط اولمدیغی کبی اتحاد مکان دخی شرط
ر .

مثلا بر بویاجی ایله بردرزی آیرو آیرو دکانده اوتورمق اوزره
شرکت مفاوضه ایده‌بیلور .

انجق ایش ، عاملك انی کورمسیله اجرته کسب استحقاق ایدر
ه توکیل قابل اولور شیلردن اولمق شرطدر . §

شرکت مفاوضــه‌نك اعمال قســمنده شریکلرك سرمایهٔ شرکت
جق مالده دخی مساوی اولملری شرط دکلدر . §

شریکلر عملده مســاوی اولمق اوزره حاصل اوله‌جق مالدن بری
یدم ایکی ودیکری بر المق اوزره شرط ایتسه‌لر صحیح اولور .
مادامکه شریکلر عملده متساویاً ضامن اولیورلر . قیاســاً عملدن
ـسل اولان فائده‌ده دخی متســاوی اولملری لازم کلدیکی حالده
مسئله اســتحساناً تجویز اولنمشدر. وجه اســتحسان بودرکه عمل
بلنده حاصل اولان مال ربح دکلدر . اجر عملدر . تقویم ایله متقوم
ه‌جغندن شریکلردن برینك عملی دیکرندن قیمتلی اوله‌بیلور. وعملده
ـساوات شرط اولدیغنــدن اجر عملده تفاوت مفاوضه‌یی افســاد
مز .

١٣٦٠ ماده ایکی کیمسه ویره‌سی‌یه مال آلوب صاتمق

ومال مشترا وثمن وربحی بینلرنده مناصفةً مشترك وهر
دیکرینه کفیل اولمق اوزره عقد شرکت ایتسه‌لر شر
وجوهك مفاوضه‌سی اولور .

١٣٦١ ماده عقد مفاوضه‌ده مفاوضه لفظی سویل
یاخود مفاوضه‌نك جمیع شرائطی تعداد اولنمق شرطدر

مفاوضه لفظنك معنای لغویسنی بیلمیه‌رك تلفظ ایتسه‌لر ش
صحیح اولور . چونکه مفاوضه لفظی بو نوع شرکتلره عر
اولمشدر .

کذلك عقودده اعتبار مقاصد ومعانی‌یه اولوب الفاظ وم
اولمدیغندن مفاوضه لفظی ذکر اولنمقسزین جمیع شرائطی بیان قل
شرائط مزبوره موجبنجه عقد شرکت اولنسه مفاوضه اولمش ا
اما لفظ ویاشرائط مفاوضه ذکر وبیان اولنمیه‌رق :

علی الاطلاق عقد شرکت اولنورسه عنان اولور .

زیرا شرکت عنان شرکت عقدك نوع ادناسیدر . ادنا متی
اعلا ایسه مشکوك اولوب شك ایله یقین زائل اولمیه‌جغندن مط
شرکت عقد بونوع شرکته یعنی شرکت عنانه حمل اولنور .

١٣٦٢ ماده بروجه‌بالا بوفصلده‌مذکور اولان شرط
بریسی بولنمسه مفاوضه عنانه منقلب اولور .

چونکه مساواته خلل کلور .

مثلا شركت امو الده مفاوضلردن برينك يدينه ارث ايله ياهبه طريقيله برمال كچدكده اكر نقود كبي سرمايهٔ شركت اوله‌بيله‌جك مال ايسه مفاوضه عنانه منقلب اولور . اما عروض وعقار كبي سرمايهٔ شركت اولميان مال ايسه مفاوضه‌يه ضرر ويرمز .

ارثده مال موروث وارثك يدينه كچمسی شرط اولميوب مجرد مورثك وفاتيله وارث موروثه مالك اوله‌جغندن مفاوضه عنانه منقلب اولور .

مفاوضه‌نك عنانه منقلب اولمسی يالكز بو فصلده‌كی شرطلردن برينك عدم وجودينه منحصر اولميوب مفاوضه‌ده لازم اولديغی حالده عنانده لازم اولميان شرطلردن برينك بولنمامسيله مفاوضه‌ناميله عقد اولنان شركت، عنان اولور. مثلا بالغ ايله صبي بيننده عقد مفاوضه ايدلسه عنان اولور . چونكه صبي كفالته اهل دكلدر .

١٣٦٣ ماده شركت عنانك صحتی ايچون هرنه‌كه شرط ايسه مفاوضه‌نك صحتی ايچون دخی شرطدر.

١٣٦٤ ماده شركت عنان ايله شريك اولانلر تصرفجه هرنه يا په بيلورايسه مفاوضلر دخی انی يا په بيلور

فصل سادس

شركت عنان حقنده اولوب اوچ مبحثی حاويدر

مبحث اول

شركت امواله دائر اولان مسائل بيانندەدر

١٣٦٥ ماده شركت عنان ايله شريك اولانلرك سرمايه

لری متساوی اولمق شرط دکلدر. برینك سرمایه‌سی دیکرینك سرمایه‌سندن دهازیاده اوله بیلور. وهر بریسی بالجمله نقدلرینی سرمایه‌یه ادخال ایتمکه مجبور اولمیوب مالللرینك مجموعی یاخود برر مقداری اوزرینه عقد شرکت ایده بیلور. بوجهتله سرمایه‌لرندن فضله سرمایهٔ شرکت اوله بیله جك مالللری مثلا نقدلری اوله بیلور

کذلك سرمایه‌لرك یکدیکرینه قارشدیرلمسی دخی شرط دکلدر. چونکه شرکت اموال؛ شریکلر یکدیکرینی توکیل ایدوب سرمایهٔ شرکت اولمق اوزره وضع ایده‌جکلری اقچه‌ایله آلیش ویریش ایدرك حاصل اوله جق ربحی بینلرنده تقسیم ایتمکدر. بناءً علیه شریکلر سرمایه اولمق اوزره اتخاذ ایتدکلری اقچه‌یی قارشدیروب آلیش ویریش ایده بیله جکلری کبی هرشریك سرمایه‌سی کندنده بولنمق اوزره آلیش ویریش ایتسه مادامکه شراکت عقدك هرقسمی وکالتی متضمندر بوصورتله معامله‌ده بولنان من وجه اصالةً ومن وجه وکالةً اجرای معامله ایتمش اوله‌جغی جهتله حاصل اوله جق ربح کندوسی ایله شریکی بیننده مشترك اولور.

١٣٦٦ ماده عموم تجارت اوزرینه عقد شرکت جائز اولدیغی کبی خاصةً برنوع تجارت اوزرینه مثلا ذخیره تجارتی اوزرینه دخی عقد شرکت اولنه بیلور.

كذلك شركت عنان بلامدت عقد اولنه‌بيله جكى كبي معين بروقت ايله دخى عقد اولنه‌بيلور. ووقت معينك مروريله شركت منفسخ اولور. اندن صكره شريكلردن هر برى نه قزانيرايسه مشترك اولميوب خاصةً كندوسنك اولور.

١٣٦٧ ماده شركت صحيحه‌ده ربحك نوجهله تقسيمى شرط ايديلورايسه هرحالده اول شرطه رعايت اولنور.

١٣٧٠ ، ١٣٧١ ، ١٣٧٢ نجى ماده‌لردن اكلاشيله جغى اوزره عمل شرط ايدلمكسزين عقداولنان شركتده فائده‌نك سرمايه‌نسبتنده اولمسى لازمدر. عمل شرط ايدلمش ايسه عامله سرمايه‌سنه نسبةً حاصل اوله‌جق ربحدن فضله ويريله بيلور. بناءً عليه شرطك فاسد وياخود لغو اولمامسى لازمدر. هرحالده اعتبار شروط صحيحه‌يه‌در.

١٣٦٨ ماده شركت فاسده ده ربح وفائده سرمايه‌لرك مقدارينه كوره تقسيم اولنور. شريكلردن برينه فضله شرط ايدلمش ايسه اكا اعتبار اولنماز.

چونكه ربح ماله تابع ايكن شركت صحيحه‌ده شرط اولنديغى وجهله تقسيم ايديليور ايدى. شركت فاسد اولدقده شرطك حكمي قالميوب مال موجود شركت ملك ايله مشترك اولور شركت ملكده ايسه ربح وحاصلات صاحبلرينك حصه‌لرينه كوره تقسيم اولنور.

١٣٦٩ ماده بلاتعد ولاتقصير وقوعه كلان ضرر

وزیان هر حالده سرمایه لرك مقدارینه کوره منقسم اولور .
دیکر وجهله شرط ایدلسه اکا اعتبار اولنماز .

شریکلردن بری وضع ایتدیکی سرمایه دن بالنسبه زیاده ضرره متحمل اولسه دیکری وضع ایتدیکی سرمایه دن بالنسبه نقصان متضرر اوله رق بو صورتله حاصل اوله جق فائده نك مقابلی اولمدیغی ایچون غیر جائزدر .

اکرچه شریکلردن بری وضع ایتدیکی سرمایه دن زیاده ربح الماق اوزره شرط ایده بیلور ایسه ده شو زیاده عمل ویاضمان عمل مقابلی اولدیغندن طولایی تجویز ایدلمشدر .

اما شریکلردن بری تعدی وتقصیری ایله مال شرکتی اتلاف ایدر ایسه او حالده شریکنك حصه سنه اصابت ایدن مقداری ضامن اولور .

۱۳۷۰ ماده سرمایه لر کرك متساوی وکرك متفاضل اولسون شریکلر کاری بینلرنده سرمایه لرینك مقدارینه کوره تقسیم ایتمك اوزره شرط ایتسه لر صحیح اولور . وکار بینلرنده شرط ایتدکلری وجهله سرمایه لرینك مقدارینه کوره تقسیم اولنور . کرك ایکیسنك دخی عمل ایتمسی شرط اولنسون وکرك یالکز برینك عمل ایتمسی شرط قیلنسون .

ایکیسنك عملی مشروط ایسه ربحه استحقاق هم مال وهم عمل ایله در ، یالکز برینك عملی شرط ایدیلور ایسه عمل ایتمیانك ربحه استحقاقی مال ایله در .

شوقدروارکه یالکز برینك عملی مشروط اولدیغی تقدیرده انك یدنده دیکرلرك سرمایه‌سی بضاعه حکمنده اولور .

بناءً علیه سرمایه سنك کار وضرری مبضعه عائددر .

١٣٧١ ماده شریکلرك سرمایه‌لری متساوی اولدیغی حالده برینه ربحدن فضله حصه مثلا ربحك ثلثانی شرط ایدلسه ایکیسنك دخی عمل ایتمسی مشروط اولدیغی تقدیرده شرکت صحیح وشرط معتبر اولور ١٣٤٥ ماده‌یه باق

امایالکز بریسنك عمل ایتمسی مشروط اولدیغی تقدیرده نظر اولنور: عمل اکر ربحدن حصه‌سی زیاده اولان شریك اوزرینه شرط ایدلمش ایسه کذلك شرکت صحیح وشرط معتبر اولور واول شریك مالیله سرمایه‌سنك ربحنه وعملیله فضله‌سنه مستحق اولور

یعنی ربحك بالنسبه مالندن زیاده اولان مقدارینه اجر عملی اوله‌رق مستحق اولور. بوصورتده ربح لفظی مجازاً استعمال اولنوب اجر عمل قصد اولنه‌جغندن ربح مالم یضمن حاصل اولماز.

فقط انك یدنده شریکنك سرمایه‌سی مال مضاربه حکمنده اوله‌رق مضاربه‌یه شبیه برشرکت اولور.

وعمل اكر بحدن حصه‌سی آزاولان شريك اوزرينه شرط ايدلمش ايسه جائز اولميوب ربح بينلرنده سرمايه لرينك مقدارينه كوره تقسيم اولنور .

يعنى شركت عقد فاسد اولوب شركت ملك باقى قالور .
زيرا اكر شرط ايتدكلرى وجهله تقسيم اولنسه عامل اوليان شريكك اله‌جنى فضله‌يه مال وعمل وضماندن برشى مقابل اولماز ربحه استحقاق ايسه انجق بوامور ثلثه‌دن بريله‌در ١٣٤٧ و ١٣٤٨ ماده‌لره باق

١٣٧٢ ماده شريكلرك سرمايه‌لرى متفاضل مثلا برينك سرمايه‌سى يوزبيك وديكرينك سرمايه‌سى يوزاللى بيك غروش اولديغى حالده ربحك بينلرنده مساوات اوزره تقسيمى شرط اولنسه سرمايه‌سى آزاولان كيمسه‌نك سرمايه‌سنه نسبتله ربحدن فضله حصه آلمسى شرط ايدلمش ديمك اوله‌جغندن شريكلرك سرمايه‌لرى متساوى اولديغى حالده برينه ربحدن فضله شرط ايدلمش كبى اولور.

بناءً عليه ايكيسنك ياخود ربحدن حصه‌سى زياده يعنى سرمايه‌سى آزاولان شريكك عمل ايتمسى شرط ايدلمش ايسه شركت صحيح وشرط معتبر اولور. واكر يالكز ربحدن حصه‌سى آز يعنى سرمايه‌سى چوق اولان شريكك عمل ايتمسى شرط ايدلمش

ایسه جائز اولمیوب کاربینلرنده سرمایه‌لری مقدارینه کوره تقسیم اولنور .

سرمایه‌لرینك مقدارینه کوره تقسیم اولنمسه سرمایه‌سی آزاولان شریکك مالك ویاضامن اولمدیغی شیئه مالك اولمسی اقتضاایدر یعنی ربح مالم یضمن حاصل اولور بوایسه شرکت عقدی افساد ایده جکندن ١٣٦٨ نجی‌ماده موجبنجه کاروضرر شرکانك حصه‌لرینه کوره تقسیم اولنور .

١٣٧٣ ماده شریکلرك هر بری مال شرکتی کرك پشین پاره ایله وکرك ویره‌سی‌یه اوله‌رق آز وچوق بها ایله صاته بیلور .

ولوکه غبن فاحش اولسون. چونکه شریکلریکدیکرینك وکیلی اولدیغندن ووکیللر بوکبی عقدلری اجرایه‌مقتدر ایدوکندن شریکلر دخی انلری اجرایه مقتدر اولورلر ١٤٩٤ نجی ماده وشرحنه نظر بیوریله .

١٣٧٤ ماده شریکلردن قنغیسی اولور ایسه اولسون یدنده شرکتك سرمایه‌سی اولدیغی حالده پشین پاره ایله وویره‌سی‌یه مال اشترا ایده‌بیلور .

فقط غبن فاحش ایله مال اشترا ایدر ایسه آلدیغی مال کندوسنك اولوب شرکتك اولماز .

مادهٔ سابقه‌یه نظراً شریکلر غبن فاحش ایله مالِ شرکتی صاتە بیلدکلری حالده بوماده حکمنجه غبن فاحش ایله بر مال اشترا ایده‌مزلر. اکر ایتسه‌لر وحتی سعر وقیمتی معین اولان برشیٔ غبن یسیر ایله آلسه‌لر ١٤٨٢ نجی ماده حکمنجه کندولرینك اولور.

١٣٧٥ ماده شریکلردن بری یدنده شرکتك سرمایه‌سی اولمدیغی حالده شرکت ایچون مال اشترا ایده‌مز. ایدرسه اول مال کندوسنك اولور.

زیرا شرکت ایچون اولسه شریکنك حصه‌سی ایچون اکا مراجعت ایتمسی لازم کلوب بوایسه سرمایه‌یه مقابل اولمیان نصف مالك شریکی اوزرینه ثبوتنی ایجاب ایدر. حال بوکه شریکك رضاسی انجق سرمایهٔ شرکت حقنده‌در.

١٣٧٦ ماده شریکلردن بری تجارتلری جنسندن اولمیان برشیٔ کندو پاره‌سیله اشترا ایتدکده اول مال کندوسنك اولوب شریکی اندن حصه‌مند اولماز.

چونکه اشترا ایتدیکی شی عقد شرکتك شامل اولدیغی خصوصاتدن اولمدیغندن بونی المقده شریکی طرفندن وکالتی جائز دکلدر. زیرا وکالت تخصیص ایله تخصص ایدر واصل اولان مقید اولمسیدر.

شو حالده [کندو پاره‌سیله] قیدی احترازی اولمیوب شرکتك پاره‌سیله دخی اشترا ایتسه ینه کندوسنك اولور. وویردیکی پاره‌دن شریکنك حصه‌سنی ضامن اولور.

اما بریسنك یدنده شركتك سرمایه‌سی وار ایكن تجار-
تلری جنسندن اولان برمالی كندو پاره‌سیله اشترا ایتسه
بیله شركتك اولور .

زیرا معین بر شیئك اشتراسی ایچون عقد شركت اولندقده
شریكلردن بری انی كندو نفسی ایچون صاتون آله‌ماز ولوكه كندو
پاره‌سیله المش اولسون ١٤٨٥ نجی ماده‌یه نظر اولنه
مثلا قماشجیلق ایتمك اوزره عقد شركت ایدن ایكی كمسنه‌دن بری كندو
پاره‌سیله برآت آلسه كندوسنك اولوب شریكی اول آته حصه‌دار اولماز.
اما برقماش آلسه شركتك اولور. وآلور ایكن بن قماشی كندم ایچون آلیورم
شریكمك بونده حصه‌سی یوقدر . دیو اشهاد ایتسه بیله معتبر اولمیوب اول
قماش شریكیله بینلرنده مشترك اولور .
فقط غبن فاحش ایله مبایعه ایتسه ١٣٧٤ نجی ماده حكمنجه
قماش كندوسنك اوله‌جغی كبی بالجمله شریكلری حاضر اولدقلری حالده
بوقماشی كندم ایچون الیورم دیوبده شریكلری سكوت ایتسه‌لر دلالةً
اذن عد اولنه‌رق غبن فاحش ایله المدیغی حالده دخی قماش كندوسنك
اولور .

١٣٧٧ ماده حقوق عقد انجق عاقده عائددر .

بوماده قواعدكلیه‌دندر. كتاب الوكاله‌ده مندرج ١٤٦٠ و١٤٦١ نجی
ماده‌لر بوقاعده‌یی ایضاح ایدر . و١٤٥٨ نجی ماده حكمنجه وكیل
صغیر ممیز غیر مأذون ویابالغ محجوز اولدقده حقوق عقد اكا عائد
اولمیوب موكلنه عائد اوله‌جغندن بویله مستثنالری واردر .
مادهٔ مشروحه‌نك بوراده ذكر اولنمسی شركت عقدك هرقسمی
وكالتی متضمن اولمسی حسبیله تعلقندن ناشیدر. شویله كه :

اجرای معاملاتده شریکلر یکدیکرینك وکیلی اولوب برینك مبایعه ایتدیکی مالك نصفی کندوسی ونصف دیکری شریکی ایچون آلنمش اولیور ایسه‌ده وکیللرك کندی نفسلرینه اضافتله اجرا ایده‌جکلری عقدلرده موکللرینه دخی عاقد نظریله باقیله‌ماز . بناءً علیه هر شریك اکرچه دیکرینك وکیلی ایسه‌ده آلمش اولدیغی مالك عقدنده اصیلدر. چونکه عقدی کندو نفسنه اضافتله وجوده کتورمشدر . بوصورتده مادامکه ذات عقدده کندوسی مباشردر حقوق عقد ذات عقدك قابل انفکاك اولمیان اجزاسندن عد اولنمغله حقوق مذکوره دخی انجق کندوسنه عائد اولور .

بناءً علیه شریکلردن برینك اشترا ایلدیکی مالی قبض ایله ثمننی تأدیه ایلمك یالکز انك اوزرینه لازم اولور . بوجهتله برینك اشترا ایلدیکی مالك ثمنی آنجق اندن مطالبه اولنوب شریکندن مطالبه اولنه‌ماز .

وکذا شریکلردن برینك صاتدیغی مالك ثمننی قبض ایتمك انجق انك حقیدر . بوجهتله مشتری ثمنی دیکرینه ویرسه یالکز ثمنی قابض اولان شریکك حصه‌سندن بری اولوب عاقد اولان شریکك حصه‌سندن بری اولماز .

یعنی عاقدك حصه‌سی مقدارینی کندوسنه ویرمك وبوصورتده فضله ویرمش اوله‌جغی مقداری استرداد ایلمك لازمدر .

مادامکه حقوق عقد انجق عاقده عائددر . قیاساً قابض اولان شریك دخی حصه‌سندن بری اولماملی ایدی . مع‌مافیه بوصورت اختیار اولنسه معاملات تجاریه تضییق ایدیله‌جکی کبی ١٥٠٣ نجی ماده‌ده ذکر و ایضاح اولنه‌جغی اوزره قابضك کندو حقنی تضمین ایتمسی اقتضا ایدوب بوندنده برفائده حاصل اولمیه‌جغندن مادۀ مشروحه‌ده ذکراولندیغی وجهله قابضك کندو حصه‌سندن بری اولمسی استحساناً تجویز ایدلمشدر .

وینه بو جهتله عاقد اولان شریك صاتدیغی مالك ثمننی قبضه آخر برکیمسه‌یی توکیل ایتسه « قبض ثمن حقوق عقدك متمماتندن اولوب حقوق عقده نظراً عاقد دخی اصیل اولمغله » شریکی انی عزل ایده‌مز .

اما بیع وشرا و اجاره ایچون شریکلردن برینك توکیل ایتدیکنی دیکر شریکی عزل ایده‌بیلور .

زیرا شریکلردن بری توکیل ایتدیکی کیمسه‌یی کندی طرفندن اصالةً و شریکی طرفندن وکالةً توکیل ایده‌جکندن اشبو وکیل ١٤٦٦ نجی ماده موجبنجه شریکنك دخی وکیلی اولور و ١٥٢١ نجی ماده حکمنجه غیرك حقی تعلق ایتمیان وکیلی موکل دخی عزل ایده‌بیلور .

١٣٧٨ ماده عیب ایله رد دخی حقوق عقددن اولمغله شریکلردن برینك اشترا ایلدیکی مالی دیکری عیب ایله رد

ایده‌مز . و برینك صاتدیغی مال عیب ایله دیکرینه رد اولنه‌ماز .

۱۳۷۹ ماده شریکلردن هر بری مال شرکتی ایداع وابضاع ایده‌بیلور . ومضاربه‌یه ویره‌بیلور . وعقد اجاره ایده‌بیلوب مثلا مال شرکتی حفظ ایچون دکان واجیر استیجار ایده‌بیلور .

بونلر عقد شرکتك تحتنده‌در . هر عقد مادونی تضمن ایدر . بوبابده قاعده شودرکه : شریکلردن هر بری شرکتك لواحقندن وتجارتك توابعندن وتجارك عاداتندن اولان شیلری یاپه‌بیلور . کرك شرکت مفاوضه وکرك عنان اولسون . چونکه شرکادن هر بری دیکری طرفندن بوکبی خصوصاتك اجراسنه دلالةً مأذوندر. مکرکه شریکی صراحةً نهی ایتمش اوله اوحالده تصریح مقابلنده دلالته اعتبار یوقدر . §

۷۹۰ نجی ماده‌ده محرراولدیغی اوزره مستودع ودیعه‌یی بلا اذن آخره ایداع ایده‌مدیکی حالده شریکك مال شرکتی اجرت ایله و یا اجرتسز آخره ایداع ایده‌بیلمسی مال مزبور یدنده عینیله ودیعه اولمیوب بو حکمده اولدیغندندر .

اما شریکنك اذنی اولمدقجه مال شرکتی کندو مالیله خلط وآخر کمسنه ایله عقد شرکت ایده‌مز . ایدوبده مال

شركت ضايع اولسه شريكنك حصه‌سنى ضامن اولور .

چونكه خلط اموال ايتديكى تقديرده تعدى ايتمش اوله‌جغندن شريكنك حصه‌سنى ضامن اولور .

بشقه‌سيله عقد شركت ايتديكى حالده ينه تعدى ايتمش اوله‌جغندن مال هلاك اولديغى صورتده ضامن اولور. مال هلاك اولميوب ربح دخى حاصل اولور ايسه نظر اولنور . اكر ربح كندوعملى سببيله حاصل اولمش ايسه تنصيف ايديله‌رك نصفى بوايكنجى شريكك ونصف ديكرى كندوسيله اولكى شريكنك اولور .

ايكنجى شريكنك عملى سببيله حاصل اولمش ايسه بوشريك ايله كندوسى بيننده مشترك اولوب برنجى شريك حصه‌دار اولەماز چونكه ايكنجى شريك برنجينك وكالتنى حائزدكلدر .

شركت‌عنان‌ايله شريك اولانلرشركت‌مفاوضه‌وياعنان‌عقدايده‌مزلر ايسه‌ده شركت مفاوضه‌ده شريكلردن برى ديكرينك اذنى اولمقسزين عقد شركت عنان ايده‌بيلور. وكنديه عائداولان‌ربح مفاوضلر بيننده مشترك اولور .

١٣٨٠ ماده شريكلردن برى ديكرينك اذنى اولمدقجه مال شركتدن آخر كمسنه‌يه اقراض ايده‌ماز .

چونكه عقدشركتدن مقصد استحصال وتقسيم تمتعدر اقراضده تمتع حاصل اولماز زيرااقراض‌ابتداءً تبرع وانتهاءً معاوضه‌در واقراض اولنان اقچه نك استيفاسى خصوصنده تهلكه واردر .

كذلك مال‌شركتى اهدا وانكله ديكر شريكنك‌ذاتنه عائدبورجنى تأديه ايده‌مز .

اما شرکت ایچون استقراض ایده‌بیلور.

چونکه مستقرض استقراض وقبض ایله قرضه مالك اولوب بعده مثلنی ویرمك لازم کله‌جکندن وبوایسه مبادلهٔ دیمك اولدیغندن تجویز اولنمشدر. بوجهتله استقراض ایله ١٣٧٥ نجی ماده‌ده بیان قلنان اشترا مسئله‌سنده فرق واردر.

وبری هرنه‌قدر اقچه استقراض ایدرایسه بالاشتراك شریکنك دخی بورجی اولور.

فقط تأدیه ایتمك اوزره مستقرضه جبر اولنور. دیکرینه جبر اولنه‌ماز چونکه حقوق عقد انجق عاقده عائدر.

١٣٨١ ماده شریکلردن بری امور شرکت ایچون آخر دیاره کتدکده مصرفنی مال شرکتدن آلور.

شریکلردن برینك امور شرکت ایچون آخر دیاره کیتمسندن ملحوظ اولان فائده دیکر شریکه دخی عائد اوله‌جغندن قدر معروف مصرفندن انك حصه‌سنه اصابت ایدن مقداره متحمل اولمق لازم کلور.

١٣٨٢ ماده شریکلردن هربری دیکرینه [رأیکله عمل ایت] یاخود [دیلدیککی یاپ] دیه‌رك شرکت ایشنی یکدیکرلك رأینه تفویض ایتسه هربری توابع تجارتدن اولان ایشلری یاپه بیلور.

شویله که: مال شرکتی رهن وشرکت ایچون ارتهان ومال شرکت ایله سفر ومال شرکتی کندی مالیله خلط وآخر کمسنه ایله عقد شرکت ایده بیلور.

یعنی شرکادن هر بری یکدیکرینه شرکت ایشنی تفویض ایدر ایسه نفع ایله ضرر بیننده متداول اولان وتوابع تجارتدن بولنان هر نوع خصوصاتی اجرا ایده بیلور. دیکرینك صراحةً اذننه حاجت یوقدر زیرا بو کبی بر لفظ عام ایله وقوعبولان توکیلده وکیلك مأذونیتی دلالةً تعین ایتمشدر.

اما مالی اتلاف وبغیر عوض تملیك خصوصلرینی شریکنك اذن صریحی اولمدقجه یاپه مز.

مثلا شریکنك اذن صریحی اولمدقجه مال شرکتدن کمسنه یه اقراض وهبه ایده مز.

چونکه شرکت استحصال وتقسیم ربح وفائده ایچون منعقد اولوب هبه مثللو ضرر محض اولان شیلر عقد شرکتك موضوعنه مخالف اولدیغندن حکمی اولماز.

١٣٨٣ ماده شریکلردن بری دیکرینی مال شرکتله آخر دیاره کیتمه یاخود ویره سی یه مال صاتمه دیو نهی ایتمشیکن دیکری دیکلمیوبده آخر دیاره کیتسه یاخود ویره سی یه مال صاتسه واقع اولان ضرردن شریکنك حصه سنی ضامن اولور.

مادهٔسابقه حكمنجه شريكلردن هر برى بوكبى خصوصاتى اجرايه دلالةً مأذون ايدى. صراحةً نهى ايديلور ايسه دلالتك حكمى قالماز. وماتع ايله مقتضى تعارض ايتدكده مانع تقديم اولنور .

بناءً عليه شريكلردن برى ديكرى نهى ايتمشيكن ديكلميوبده آخر دياره كيتدكده شريكنك مالنى غصباً كوتورمش اوله جغندن كسب ايتديكى ربح كندوسنك اولور .

اما ويره‌سى يه مال صاتمقدن نهى اولنمش ايكن ديكلميوبده صاتدقده كندى حصه‌سنده نافذ اولور ايسه‌ده شريكنك حصه‌سنده آنك اجازتنه موقوف اولور. اجازت ويرر ايسه جائز وربح مشترك اولور. ويرمز ايسه عقد منفسخ اولور .

فقط تخصيص مكان ايله تقييد حاصل اولماز . تقييدى افاده ايتمك ايچون نهى وشرط كبى برشى لازمدر. مثلا ازميرده عمل ايت ديمسيله تقييد ايدلمش اولماز . اما ازميرده عمل ايتمك اوزره سنكله شريك اولدم ديسه تقييد حاصل اولور .

١٣٨٤ ماده شركت عنانك معامله‌لرنده شريكلردن برينك بورج اقرار ايتمسى ديكرينه سرايت ايتمز.

چونكه اقرار حجت قاصره‌در غيره سرايت ايتمز . شركت مفاوضه‌ده ١٣٥٦ نجى ماده حكمنجه سرايت ايتمسى بحسب الكفاله ايدى . شركت عنان كفالتى متضمن دكلدر .

شويله كه : اول دينك انجق كندو عقد ومعامله‌سى ايله

نی اقرار ایتمش ایسه تمامنی کندوسنك ایفا ایلمسی
کلور.

اکر شریکیله برلکده اجرا ایلدیکی معامله‌دن طولایی
رج اولدیغنی اقرار ایتمش ایسه نصفنی ادا ایلمسی لازم اولور.

واکر انجق شریکنك اجرا ایلدیکی برمعامله‌دن طولایی
ح اولدیغنی اقرار ایتمش ایسه برشی لازم کلمز .

چونکه بونده کندی نفسی اوزرینه برشی اقرار ایتامشدر. واقعا
طرفدن بری دیکرینك وکیلیدر . لکن حقوق عقد آنجق عاقده
اولدیغندن ایفای ثمن عاقده لازمدر . موکله یعنی دیکر شریکه
کلمز .

مادهٔ مشروحه‌ده یالکز دیندن بحث اولنمش ایسه‌ده عینی اقرارده
حکم بووجهله‌در .

مبحث ثانی

شرکت اعماله دائر اولان مسائل بیانده‌در

١٣٨٥ ماده شرکت اعمال ایش تقبل ایتمك اوزره عقد
کتدن عبارتدر. شویله که: اجیر مشترکلر مستأجرین طرفندن
ب وتکلیف اولنان عملك ایفاسنی تقبل یعنی تعهد والتزام
ك اوزره عقد شرکت ایدرلر. ضمان عملده کرك متساوی

وكركـ متفاضل اولسونلر. يعني كركـ عملى على التساوى من
وضامن اولمق شرطيله عقد شركت ايلسونلر وكركـ عملك
ثلثنى بريسى اوزرينه وثلثانى ديكرى اوزرينه شرطايتسو
شركت اعمالده شريكلركـ سرمايه اولمق اوزره معلوم المقدار
وضع ايتملرى شرط دكلسه‌ده عمل وضمان عمل ايله‌ده ربحه كسب استح
اولنه‌جغندن عمل وضمان عمل شرطيله ايكى كيمسه عقد شركت ا
اساساً مانع شرعى اولمدقدن بشقه شركت عقدكـ هرقسمى وكالتى متض
اولمق حسبيله شريكلردن هر برينك عملنك نصفى كندوسى ونص
ديكرى شريكى ايچون ايفا ايدلمش اوله‌جغى جهتله يكديكركـ اج
عملندن مستفيد اوله‌جقلرندن شركت اعمال عندالحنفيه تجو
ايدلمشدر .

آنجق شركت مزبوره‌نك صحتى ايچون معقود عليه اولان
اساساً مشروع اولمقله برابر انك اوزرينه عقد اجاره‌نك ايقاعى صحي
ووكالتى قابل اولمسى شرطدر..

بناءً عليه كار وضررى مشترك اولمق اوزره قمار اوينامق
شرعاً ممنوع اولان ويا تسئل ايتمك اوزره اجرتله آدم طوتمق
استيجارى جائز اولميان وياخود اصطياد مثللو مباحاتدن اولوبده وكا
قبول ايتميان شيلر اوزرينه عقد شركت صحيح اولماز .

١٣٨٦ ماده شريكلردن هر برى ايش تقبل وتعهـ
ايده‌بيلور. برى تقبل ايدوبده ديكرى عمل ايتمك دخى جا

ر. وشركت صنايع ايله شريك اولان ايكى درزينك برى
ى قبول ايله كسوب بيچمك وديكرى ديكمك دخى جائزدر.
مادهٔ آتيه‌دن منفهم اوله‌جغى وجهله هرايكيسى دخى يكديكرينك
ايتديكى شيئى ضامن اولور. زيرا بربريك وكيليدر. حتى
ايدن عمل ايتمسه بيله عملى ضامن اولديغندن طولايى ربحدن
سى مقدارينه مستحق اولور.
فقط حين عقدده شريكلردن برينك ايش قبول ايتمسى وديكرينك
ايلمسى يعنى ايش قبول ايدنك عمل ايلمامسى وعملى تعهد ايليانك
قبول ايتامسى شرط ايدلسه بو شرط حكم وكالته منافى اوله‌جغندن
شركت فاسد اولور.
الحاصل شريكلردن هر برينك تقبلنه ويا عملنه تخصيص ايدلمك
ك اولميوب انجق انلردن برى طرفندن تقبل وعمل كيفيتنك نفى
امسى لازمدر.

١٣٨٧ ماده ايش تقبل ايتمكده شريكلر يكديكرك
يليدر.
وكيل عمله كرك مقتدر اولسون وكرك اولمسون يعنى بو وجهله
ى ايچون توكيل جائزدر.
بو جهتله برينك تقبل ايلديكى ايشك ايفاسى هم كندوسنه
عمده شريكنه لازم كلور.
مكركه ١٣٨٩ نجى ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌سنده محرر اولديغى اوزره
ستأجر يالكز برينك عمل ايتمسنى شرط ايتمش اوله.

بناءً على ذلك ضمان عملده شركت اعمالك عنانى مفاو
حكمنده‌دركه شريكلردن برينك تقبل ايلديكى ايشك ايفا
مستأجر هرقنغيسندن استرايسه مطالبه ايدر. وشريكلر
هر بريسى اول ايشى ايفايه مجبور اولور بريسى بوايشى شر
تقبل ايتمش بن قارشمم ديه‌مز.

وبرى تقبل ايتديكى شيئى ديكر شريكنه ويروبده انك يد
بلا تعد تلف ويا ضايع اولسه ضمان لازم كلمز. چونكه شر
عنانك قيد كفالتدن عارى اولمسنه نظراً شريكلردن برينك تق
ايتديكى ايشدن ديكرى قياساً مطالب اولماملى ايدى. انجق شر
اعمالده عمل شريكلرك جمله‌سى اوزرينه وارد اولدبغندن يعنى ١٣٥٧
ماده‌ده مصرح اولديغى اوزره بركيمسه مفاوضلردن برينه بر
صاتدقده بحسب الكفاله شريكندن مطالبه ايده‌بيلديكى كبى بركمسه
شركت اعمال ايله مشترك اولان ايكى درزيدن برينه برقات البسه
سپارش ايتدكده ديكرندن طلب ايده‌بيله‌جكندن حكم كفالت ع
شركتده تحظر اولنه‌رق عملده وكالت استحساناً كفالت معناس
تضمن ايده‌يور.

١٣٨٨ ماده اقتضاى بدل خصوصنده دخى شرك
اعمالك عنانى مفاوضه حكمنده‌در.

يعنى شريكلردن هربرى مستأجردن تمام اجرتى مطالبه ايده‌بيلور. مستأ
دخى هر قنغيسنه ويرسه برى اولور.

مل اولان شريك عملی وعامل اولمیان شريك تقبلی ایله اجرته
، وهر ایکیسی یکدیکرینك وکیلی اولدیغندن مفاوضه حکمنده در.

§

کر اولنان ایکی ماده ده بیان قلنان خصوصاتك غیریسنده شرکت
عنانی کندی مقتضاسی اوزرینه باقیدر . مثلا شریکلردن بری
ستهلکك ثمنندن یاخود مدت ایجاری منقضی اولمش اولان
یا اجیرك اجرتندن بورج اولدیغنی بیان واقرار ایتسه یالکز
حصه سی حقنده حجت اولوب شریکنه سرایت ایتمز . حالبوکه
مفاوضه ده مفاوضلردن برینك اقرارندن طولایی بحسب الکفاله
ی مطالب اولور .

١٣٨ ماده شریکلردن بری تقبل ایلدیکی ایشی بالذات
مجبوردکلدر. دیلرسه کندوسی یاپار ودیلرسه شریکنه
دیکر برینه یاپدیرر.

یرا عقد مطلقده معقود علیه عملدر. تقبل ایدن ایسترسه بالذات
ن ایسترسه شریکنه ویا آخره یاپدیرسون .

نقط مستأجرا کر بالذات انك عمل ایتمسنی شرط ایدرسه
حالده کندوسنك یاپمسی لازم کلور. ٥٧١ ماده یه باق.

و شرط ایله معقودعلیه تقبل ایدنك عملی اولدیغندن برینه بشقه سی
وله ماز بقدرالامکان شرطه مراعات اولنمق لازم کلور .

١٣٩٠ ماده شريكلر كسبي شرط ايتدكلري وجهله ايدرلر.

يعنى متساوياً تقسيم ايتمك اوزره شرط ايتمشلر ايسه مساوات اوزر[ه] ايدرلر. واكر متفاضلاً مثلا ثلث وثلثان وجهله تقسيم ايتمك اوزره شرط ايسه ايكيلى برلى اولەرق تقسيم ايدرلر .

١٣٩١ ماده عملده تساوى وكسبده تفاضل شرطا[يتمك] جائز اولور.

مثلا شريكلر متساوياً عمل ايتمك وكسبى ايكيلى برلى اولەرق تقسـ[يم] اوزره شرط ايتسەلر جائز اولور . زيرا بريسى صنعتده دها ماهر وعم[لى] ايى اوله بيلور .

اسبابى ١٣٤٥ نجى ماده شرحنده ايضاح ايدلدى .

١٣٩٢ ماده شريكلر ضمان عمل ايله اجرته مستحق اولو[رلر] بناءً عليـه برى مريض اولمق ياخود طرفه كيتمك ويا[خود] بوش طورمق كبى بروجهله ايشلميوبده يالكز شريكى ايش[لسه] حاصـل اولان كسب واجرت ينه شرط ايتدكلرى و[جهله] تقسيم اولنور .

زيرا ضمان عمل بر نوع عمل اولديغى كبى ايش تقبل ايتمكده يكديكرك وكيلى اولديغندن عامل اولان شريك حسب الوكاله د[يگر] ايچون دخى عمل ايتمش اولەجغى جهتله كسب واجرتدن انكده حص[ه] اولمسى لازم كلور .

١٣ ماده شریکلردن برینك صنعیله مستأجر فیه تلف
اولسه دیکر شریکیله بالاشتراك ضامن اولورلر.

وسقط اولمسنده کرك تعدیسی یا تقصیری اولسون وکرك اولمسون
مادة حکمنجه متلفه ضمان لازم کله جکی کبی ١٣٨٧ نجی ماده ده
اولدیغی اوزره ضمان عملده شرکت اعمالك عنانی مفاوضه
اولدیغندن بالاشتراك ضامن اولورلر .

ستأجر مالنی قنغیسنه ایسترایسه تضمین ایتدیرر. وبوزیان
بیننده مقدار ضمانه کوره تقسیم اولنور .

عملی متفاوت اولور ایسه ضمان دخی متفاوت اولور. وزیان
لو شرط ایدلمش اولسه بیله شرط مذکور باطلدر .

ایشی مناصفة تقبل وتعهد ایتمك شرطیله عقد شرکت ایتمشلر ایسه
یاری یاری یه تقسیم اولنور . واکر ثلث وثلثان وجهله عملی تقبل
تمك اوزره عقد شرکت ایتمشلر ایسه زیان دخی ایکیلی برلی اوله رق
لنور .

ن یالکز برینه عائد اولمق اوزره عقد شرکت ایتمشلر ایسه
ذکور لغو اولوب بروجه محرر زیان ایکیسنه ده تقسیم اولنور.

١٣ ماده تقبلده وعملده متشارك اولمق اوزره حماللرك
رکت ایتمسی صحیحدر.

بر ایشی مشترکاً قبول ومشترکاً عمل ایتمك اوزره عقد شرکت
یسه صحیحدر. اما یالکز عملده متشارك اولمق اوزره عقد شرکت
یسه صحیح اولماز .

١٣٩٥ ماده دكان برينك وآلات وادوات ديكر
اولەرق ايكى كشى تقبل عمل ايتمك اوزره عقد شركت ا
صحيح اولور.

١٣٩٦ ماده برندن دكان وديكرندن عمل اولمق ا
ايكى كشى عقد شركت صنايع ايتسەلر صحيح اولور
مادەيه باق

١٣٩٧ ماده برينك براسترى وديكرينك بردو
اولوبده انلرله حموله نقلنى متساوياً تقبل وتعهد ايتمك ا
عقد شركت اعمال ايتسەلر صحيح اولور . وحاصل ا
كسب واجرت بينلرنده مناصفةً تقسيم اولنور. دوەيو
زياده اولمسنه باقلماز. زيرا شركت اعمالده شريكلر ضمان
ايله بدله مستحق اولورلر .

بوصورتده معقود عليه استر ايله دوه اولميوب حموله نقلنى
وتعهد ايتمكدر . تقبل وتعهد خصوصنده ايسه شريكلر متس
مشتركدرلر .

اما تقبل عمل اوزرينه عقد شركت اولنميوبده استرودو
عيناً ايجار ايتمك وحاصل اولان اجرتى بينلرنده تقسيم

شريك اولسه‌لر شركت فاسد اولوب استر ودوه‌دن
ايجار اولنور ايسه اجرتى صاحبنه عائد اولور.
نط ديكرى تحميل ونقلده اكا اعانه ايتمش ايسه عملنك
ثلنى الور.

ام ابو يوسف حضرتلرينه كوره نصف اجرتى تجاوز ايتامك
اجرمثلنى‌الوركه بوصورت ٤٦٢ و١٤٢٦ نجى ماده‌لره موافقدر.
ند حضرتلرينه كوره بالغاً مابلغ اجر مثلنى آلور . لكن دوه
ايكيسى بردن عقد واحد واجرت واحده ايله ايجـار اولنور
جرت استر ودوه‌نك اجرمثللرينه بالتقسيم اونسبتده صاحبلرينه
ولنور .

١٣٩ ماده بركيمسه كندوسنك‌عيالنده‌بولنان اوغليله
ده اوله‌رق اجراى صنعت ايلسه كسبك كافه‌سى اول
ه‌نك اولور. واوغلى معين صاييلور .
رندن اجر مثل دخى طلب ايده‌مز .

نه كيم بركيمسه آغاج غرس ايدركن عيالنـده اولان
اكا اعانه ايتسـه آغاج اول كيمسه‌نك اولوب اوغلى
شارك اولماز .

كذلك برچوجق‌عيالنده بولنديغى‌بيوك قرداشى‌ايله برلكده‌اوله‌رق

اجرای صنعت ایتسه کسبك کافه‌سی بیوك قرداشنك اولوب ک
معین صاییلور . چونکه بیوك قرداش پدر مقامنده‌در .
وکذا بر قادین تحت نکاحنده بولندیغی زوجی ایله
صنعت ایتسه حاصل اولان کسبك کافه‌سی زوجك اولوب ک
معین صاییلور .
اما کرك چوجق وکرك زوجه مستقلاً اجرای صنعت
حاصل اولان کسب کندولرینك اولور .
ایشته مادهٔ مشروحه‌ده واقع [اوغلیله برلکده اوله‌رق]
بوندن احتراز ایچوندر .
عیالك نه‌دیمك اولدیغی وکیملره شامل اوله‌جغی ٧٢٢ نجی
شرحنده بیان قلندی .

مبحث ثالث

شرکت وجوهه دائر اولان مسائل بیاننده‌در

شرکت وجوهده سرمایه مال ویاعمل اولمیوب ضمان ثمندر.
رکلر کندی اعتبارلرینه بناءً ویره‌سی‌یه مال الوب صاته‌رق
ایده‌جکلرندن انلره ویره‌سی‌یه مال ویرن بایع وجاهتلرینه
کورنشلرینه که اعتبارلری دیمکدر. اعتماد ایده‌جکندن طولایی
شرکته [وجوه] اطلاق اولنمشدر .
شرکت وجوهده مال کبی مادةً وعمل کبی فعلاً سرمایه و
اولنمیورایسه‌ده بین‌التجاراعتبار بك‌قیمتلی‌سرمایه‌اولدیغی کبی‌ویره
مال آلوب صاتمق‌دخی وکالتی قبول ایدن معاملات شرعیه‌دن او
وشرکا یکدیکرینك معاملاتندن مستفید اوله‌بیلمك ایچون مو

ك وكالتی قبول ایتمسی جوازینی مستلزم اسبابدن بولنمسنه بناءً
وجوه عندالحنفیه تجویز اولنمشدر .

١٣٩ ماده شریکلرك مال مشتراده علی التساوی
دار اولملری شرط دکلدر .

الدقلری مال بینلرنده نصفیت اوزره اولهبیلدیکی کبی ایکیلی برلی اولمق
ز اولور .
ریکلرك اعتباری مساوی اولهمیهجغندن مال مشتراده حصهلری
ی نسبتنده اولور .

§

رکت وجوه بر نوع تجارت اوزرینه عقد اولنهبیله جکی کبی
تجارت اوزرینه دخی عقد اولنهبیلور . وبرنجیسنه «شرکت وجوه
وایکنجیسنه «شرکت وجوه عامه» دینلور .

١٤٠ ماده شرکت وجوهده ربحه استحقاق آنجق
ایلهدر .

نی سبب استحقاق ثمنی ضامن اولمقانی تعهد ایتمکدر . بناءً علیه
دن مقصود مال مشترانك ضمان ثمنیدرکه مادهٔ آتیهدن
اولور .

١٤٠ ماده مال مشترانك ضمان ثمنی شریکلرك مال
ده کی حصهلرینه کورهدر .

اءً علیه ایکی کیمسه مناصفةً ویرهسیه بر مال صاتون الدقده ثمنی
ری یه ادا ایدهجکلرینی سویلمسهلر بیله عقد بیع موجبنجه ضمان ثمن
ً لازم کلور .
برا بری ثمنك نصفندن زیادهسنی ضامن اولمق اوزره شرط ایدلسه

نصفندن نقصانی ضامن اولمق لازم کلان دیکرینك استفاده‌سنا
اوله‌میه‌جنی جهتیله ربح مالم یضمنه مؤدی اوله‌جغندن جائز
یعنی شرکت عقد فاسد اولور .

١٤٠٢ ماده شریکلردن هر برینك مال مشا
حصه‌سی نقدر ایسه ربحدن حصه‌سی دخی اوقدر اولـ

یعنی اشتراط ربح مشتراده اشتراك ملك مقداریله‌در .
ربح توابع وثمرات ملکدندر . ملك نقدر ایسه ثمره‌سی دخی
اولور . زیرا ٤٧ نجی ماده حکمنجه وجودده برشیئه تابع اولان
دخی اکا تابع اولور .

واکر برینه مال مشترادهکی حصه‌سندن فضله
ایدلسه شرط لغو اولور .

زیرا ربحه استحقاق ایچون لازم اولان مال ویا عمل ویاخو
عملدن هیچ بری موجود دکلدر . هرنه‌قدر شرط مذکور فاسد
ذات عقده تعلق ایتمیوب توابعنه تعلق ایده‌جکی جهتله عقدی
ایتمیه‌جکندن شرط لغو وعقد صحیح اولور .

وربح بینلرنده مال مشترادهکی حصه‌لرینه کوره
اولنور .

مثلا آلدقلری اشیانك بینلرنده یاری یاری‌یه اولمسنی شرط ایدرلر
دخی یاری یاری‌یه اولور .

واکر ایکیلی برلی اولمق اوزره شرط ایدرلرسـ
دخی ایکیلی برلی اولور . اما آلدقلری اشـیانك نـ

اولمسی مشروط اولدیغی حالده ربحك ثلث وثلثان
ه تقسیمنی شرط ایتسه‌لر بوشرطه اعتبار اولنیوب ربح
ه مناصفةً تقسیم اولنور .

١٤ ماده ضرر و زیان هر حالده شریکلرك مال
اده‌کی حصه‌لرینه کوره تقسیم اولنور . عقد شرایه
رلکده مباشرت ایتسونلر و کرك یالکز بریسی
ت ایلسون .

لا شرکت‌وجوه ایله شریك اولان ایکی کیمسه اخذ واعطالرنده متضرر
ی صورتده اکر مال مشترا بینلرنده نصفیت اوزره اولمق شرطیله عقد
ایتمشلر ایسه ضرر وزیان دخی مساوات اوزره تقسیم اولنور . واکر
تراده ثلث وثلثان وجهله حصه‌دار اولمق شرطیله عقد شرکت ایتمشلر
رر وزیان دخی ایکیلی برلی اوله‌رق تقسیم اولنور . ضرر ایتدکلری
ك برلکده صاتون آلسونلر وکرك بریسی شرکت ایچون صاتون
اولسون .
جونکه شراده هر بری دیکرینك وکیلیدر .

باب سابع

مضاربه حقنده اولوب اوچ فصلی حاویدر

فصل اول

مضاربه‌نك تعریف وتقسیمی بیاننده‌در

١٤٠ ماده مضاربه ؛ برطرفدن سرمایه ودیکرطرفدن

سعی وعمل اولمق اوزره برنوع شرکتدر . سرمایه ص
[رب المال] وعامله [مضارب] دنیلور .

مضاربه ؛ مفاعله وزننده اولوب لغتده یرده یوریمك معنا
مضاربك سعی عمل ایچون سیر وسفره مجبور اولمسی علاقه‌سیله
شرکته مضاربه تسمیه ایدلمشدر .

§

مضاربه حقیقتده رب المال طرفندن عاملی استیجار اولوب
هم عمل وهمده اجرت ابتداءً مجهول اولدیغندن وربح حاصل
ایسه اجرت انتهاءً معدوم اوله‌جغندن قیاساً فاسد اولمسی لازم
حالده استحساناً تجویز اولنمشدر .

وجه استحسان شودرکه هرکس بر حالده اوله‌ماز . بعض
زنکین اولور . فقط امور تجارتی بیله‌مز . ویا معاملات تجارتد
مانعی اولور . بعض آدمك عقلی امور تجارته ایرر . فقط
ایده‌جك مالی بولنماز . بو مقوله‌لردن بری سرمایه قویه‌رق ود
چالیشه‌رق مستفید اولملری ایچون مضاربه تجویز اولنمشدر .

مضاربه‌نك مشروعیتی کتاب ایله ثابت ، سنت واجماع ایله
وفوائدینی عقل مدرکدر .

جناب حق قرآن کریمده [یضربون فی الارض ی
من فضل الله] بیورمشدرکه فضل اللهدن ابتغا ایتمك یعنی تحص
وفائده ایلك اوزره ارضده سیر وسفر ایدرلر دیمك اولمقله مض
عنداللهیده مستحسن کورلمشدر .

ت عالیٔ حضرت رسالتپناهی بعثت سنیه‌لرنده بین الناس جاری
ضاربه اصولنی تقریر وعباس رضی الله تعالی عنهك بعض شرائط
د ایتدیکی مضاربه‌یی استحسان بیوردقلرندن سنت واجماع
اقع اولمشدر .

§

ریف مذکوردن مستبان اولدیغی اوزره مضاربه‌ده ایکی مهم
واردر . برنجیسی : اشتراك ، ربحده اولملیدر . اکر اشتراك
ده اولور ایسه مضاربه فاسد اولور .
یکنجیسی : رب المالك مضارب ایله عمل ایتمسی شرط ایدلمامليدر .
رط ایدیلور ایسه مضاربه فاسد اولور . ١٤١٠ نجی ماده‌یه
لنه .

١٤٠ ماده مضاربه‌نك ركنی ایجاب وقبولدر .

لا رب المال مضاربه شو سرمایه‌یی آل ربحی بینمزده یاری یاری‌یه
ایکیلی برلی تقسیم اولنمق اوزره مضاربةً سعی وعمل ایت دیسه یاخود
ه‌لری آل وسرمایه ایت ربحی بینمزده شو نسبت اوزره مشترك اولسون
کی مضاربه معناسنی افاده ایدر برسوز سویلسه ومضارب دخی قبول
ضاربه منعقد اولور .
تونکه عقودده اعتبار مقاصد ومعانی‌یه‌در . الفاظ ومبانی‌یه‌دکلدر .
ا مضاربه لفظی ذکر اولنمدیغی کبی مضاربه معناسنی افاده ایدر
دخی سویلنمسه مضاربه منعقد اولماز .

١٤٠ ماده مضاربه ایکی قسمدر . بری [مضاربهٔ مطلقه]

ری [مضاربهٔ مقیده] در .

١٤٠ ماده مضاربهٔ مطلقه ؛ زمان ومکان و برنوع

تجارت ایله وبایع ومشتری‌یی تعیینله مقید اولمیان مض
وبونلردن بریله تقیید اولنورسه مضاربهٔ مقیده اولور
مثلا فلان وقت یا فلان یرده یاخود فلان جنس مال آل صات
فلان کیمسه‌لر ایله فلان بلده اهالیسیله آلیش ویریش ایت دیسه
مقیده اولور .
مضار حین عقدده تقییداولنه‌بیله‌جکی کبی بعدالعقد دخی اول
یعنی عقد مضاربه ایدلدکدن صکره سرمایه هنوز حالیله ط
اولدیغی حالده تقیید ایدلدکده صحیح اولور .
سرمایه ایله برمدت اخذ واعطا ایدیلوبده سرمایه ین
تحول ایتدکده رب‌المال ویره‌سی‌یه صاتمامق قیدیله تقیید ایده
اما سرمایه ایله عروض آلندقده مذکورعروض حالیله ط
تقدیرده مضاربی ویره‌سی‌یه صاتمقدن نهی ایتسه معتبر اولماز
رب‌المال بوتقدیرده مضاربی عزل ایده‌مدیکی کبی تخصیص و
دخی مقتدر اوله‌ماز . چونکه تخصیص وتقیید نوعما عزلدر .

§

مضاربه‌ده اصل اولان اطلاق وعمومدر. تقیید وتخصیص
اصلدر . بناءً علیه رب‌المال ایله مضارب بیننده دعوی وقوعن
اطلاقی ادعا ایدنکدر . تقییدی اثبات لازمدر .

فصل ثانی

مضاربه‌نك شروطی بیاننده‌در

١٤٠٨ ماده رب‌المالك توکیله ومضاربك وکالته اهل
شرطدر .

مضاربه وكالتى متضمن اولوب رب‌المال موكل ومضارب وكيل اولديغندن بونلرك ١٤٥٧ و ١٤٥٨ نجى ماده‌لر موجبنجه توكيل ووكالته اهل اولملرى شرطدر .

١٤٠٩ ماده رأس‌المالك سرمايهٔ شركت اوله‌بيله‌جك مال اولمسى شرطدر. باب شركت عقدك فصل ثالثنه باق بناءً على ذلك عروض و عقار ايله ذمم ناسده اولان آله‌جق مضاربه‌ده رأس‌المال اوله‌ماز .

[ذمم ناس] تعبيرى من وجه وقوعيدر . زيرا مضاربك ذمتنده اولان دين دخى رأس‌المال اوله‌ماز . ومن وجه احترازيدر . چونكه غاصب ويا مستودع وياخود مستبضع يدنده‌كى پاره رأس‌المال اوله‌بيلور.

فقط رب‌المال اكر عروضدن برشى ويروبده بونى صات وثمنيله مضاربةً عمل ايت ديسه ومضارب دخى قبول وقبض ايدرك اول مالى صاتوب وبدلى اولان نقودى سرمايه ايدوبده آليش ويريش ايلسه مضاربه صحيح اولور .

چونكه بوصورتده مضاربه عروضك بيعيله حاصل اوله‌جق ثمنه مضاف قلنور . ثمن اوزرينه مضاربه جائز اولديغى كبى عقد مضاربه‌يى مستقبله اضافت دخى جائزدر . چونكه عقد مضاربه حكم وكالت وديعه واجاره‌يى متضمن اولوب بونلر عقد مزبورى مستقبله مضاف قيلمغه مانع اولماز .

[ویروبده] قیدی احترازی دکلدر . زیرا عروض ویرمیوبده « بنم ایچون ویره‌سی‌یه بر آت آلوب صاتده پاره‌سیله مضاربه وجهله عمل ایت » دیسه ومضاربه دخی اولوجهله عمل ایتسه صحیح اولور .

کذلك « فلانك ذمتنده آله‌جغم اولان شو قدر غروشی قبض ایتده مضاربه یولنده قوللان » دیسه اودخی قبول ایتسه صحیح اولور .

چونکه بوصورتله رب المال مضاربه‌یی زمان قبضه مضاف ایدر . وقبض ایله دین عینه تحول ایدر . وعین رأس المال اولمقلغه صالحدر . بوحالده مضارب ابتداءً دینی قبضه وکیل اولمش اولور .

فقط آنفاً بیان اولندیغی اوزره مضاربك ذمتنده اولان دینی سرمایه اولمق اوزره دائن عقد مضاربه ایده‌مز . چونکه مضارب ابتداءً امین اولمق لازمدر بر کیمسه‌نك ذمتنده اولان دین اوزرینه امین اولمسی تصور اولنه‌ماز .

١٤١٠ ماده سرمایه‌نك مضاربه تسلیم اولنمسی شرطدر .

چونکه سرمایه ودیعه حکمنده اولوب عقد ودیعه‌دخی تسلیم ایله تمام الور . ١٣٦٥ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره شرکت عنان اموالده هر بر شریکك حصه‌سی کندی نزدنده بولنه بیلوردی . چونکه شرکت عقدك هرقسمنده کافهٔ شرکا یکدیکرك وکیلی اولمق حسبیله بربری ایچون معامله‌ده بولنه‌بیلورلر وبعضیسنك معامله‌ده بولنمامسی شرط ایدلسه شرکت فاسداولور ایدی . حالبوکه مضاربه‌ده یالکز مضارب سعی وعمل ایده‌جکندن سرمایه‌نك کندوسنه تسلیمی

اقتضا ایدر ورب‌المالك عمل ایتمسی شرط اولنسه شرط مزبوره بناءً رب‌المال سرمایه‌یی مضاربه ویرمامکه مقتدر اوله‌جغی جهتله شرط مذکور عقد مضاربه‌یی افساد ایدر .

مع‌مافیه عقد مضاربه افساد ایدلمیه‌رك رب‌المالك سعی ایتمسی ممکندر شویله‌که : حین عقدده بویله برشرط درمیان ایدلمکسزین رب‌المال سرمایه‌یی مضاربه ویردکدن صکره مضارب اندن برمقدارینی مال المق اوزره رب‌الماله اعطا ایتسه بضاعه حکمنده اوله‌رق جائزدر .

اما رب‌المال مضاربك رضاسی اولمقسزین سرمایه‌دن برمقدارینی الورایسه نظر اولنور: اکر الدیغی شی نقود قیلندن ایسه مضاربه باطل اولور. زیرا رأس‌المالك مضاربه تسلیمی ابتداءً شرط اولدیغی کبی بقاسی دخی شرطدر .

عروض قیلندن ایسه فسخ شرکت اولمدیغندن مضاربه باطل اولماز. لکن عروضی صاتوبده نقده تحویل ایدرسه مضاربه باطل اولور. بناءً علیه بوصورتله حاصل اولمش اولان نقدایله آلیش ویریش ایدرسه بوندن مضارب حصه‌دار اولەماز. اما عروضی بشقه عروض ایله مبادله ایلسه ینه شرکت باقیدر .

١٤١١ ماده شرکت عقدکبی مضاربه‌ده دخی رأس‌المالك معلوم اولمسی وعاقدینك ربحدن حصه‌لری نصف وثلث کبی برجزؤ شایع اوله‌رق تعیین ایدلمسی شرطدر.

رأس‌المالك معلومیتی ٢٣٩ نجی ماده ده بیان قلندیغی وجهله

میدانده ایسه مشاهده ایله ، دکلسه مقدار ووصفنی بیان ایل
حاصل اولور .

رأس‌المالك مجهول اولمسی نزاعه مؤدی اوله‌جغی کبی معقود علی
اولان ربحك صورت تقسیمنك مجهول اولمسی دخی نزاعی موجب
اوله‌جغندن وموجب نزاع اولان شیلر عقدی افساد ایده‌جکندن
مضاربه فاسد اولور .

انجق رأس‌المالك معلومیتندن مقصد عندالقبض معلوم اولمسیدر
حین عقدده معلوم اولمازایسه ضرری یوقدر. چونکه سرمایه ایله عندالقبض
استفاده ایدیلور. بونك ایچوندر که بوماده ایله ١٤٠٩ نجی ماده‌نك صوك
فقره‌سی بیننده منافات یوقدر .

فقط علی الاطلاق شرکت تعبیراولنسه مثلا ربحی بینمزده
مشترك اولسون دینلسه مساواته مصروف اولور. ورب المال
ایله مضارب بیننده ربح یاری یاری‌یه تقسیم اولنور .

چونکه مساوات؛ قسمت ربحك ادناسیدر هرشیده ادنا تعین ایدر.
بناءً علیه بوصورتله مضاربه فاسد اولماز . §

مضاربه‌ده ربح معین اولملیدر . ربحده تردید قلنسه مثلا بری
دیکرینه ربحك ثلثی یانصفی سنك اولسون دیسه مضاربه فاسد اولور.

١٤١٢ ماده بالاده مذکور اولان شرطلردن بری
بولنمسه مثلا عاقدینك حصه‌لری جزؤ شایع اوله‌رق معین
اولمیوبده برینه ربحدن شوقدر غروش ویرلمك اوزره قطع
وتعیین اولنسه مضاربه فاسد اولور .

مضاربه‌نك بالاده بیان قلنان شرائطی بووجهله اجمال اولنور که :

برنجیسی : عاقدینك اهلیتی ،

ایکنجیسی: رأس‌المالك سرمایهٔ شرکت اوله‌بیله‌جك مال‌اولمسی،

اوچنجیسی : سرمایه‌نك مضاربه تسلیم ایدلمسی ،

دردنجیسی : رأس‌المالك معلوم اولمسی ،

بشنجیسی : عاقدینك ربحدن حصه‌لری معلوم ومعین اولمسی ،

آلتنجیسی : عاقدینك ربحدن حصه‌لری نصف وثلث کبی جزؤ شایع اولمسی .

یدنجیسی : مضاربه‌نك تعریفنده بیان اولندیغی اوزره مضاربك حصه‌سی ربحدن مشروط بولنمسیدر .

اشبو شرائطدن برنجیسی بولنماز یعنی عاقدین اهل اولماز ایسه مضاربه باطل‌اولور زیرا بوشرط رکن عقده راجعدر. شروط سائره صحتِ عقده دائر اولدیغندن بونلردن بری بولنماز ایسه مضاربه فاسد اولور .

§

مضاربهٔ صحیحه‌ایله مضاربهٔ فاسده بعض حکمده اتحاد و بعضیسنده افتراق ایدر .

اتحاد ایلدیکی حکم شودرکه مضاربه ، کرك صحیح اولسون وکرك فاسد اولسون مضارب هرحالده امیندر ١٤١٣ و ١٤٢٧

افتراق ایلدیکی حکم بودرکه مضاربه، صحیح‌اولورایسه ربح بروجه مشروط تقسیم اولنور . فاسد اولور ایسه ربحك مجموعی رب‌الماله عائد اولوب مضاربه اجر مثلی ویرر ١٤٢٥ و ١٤٢٦

فصل ثالث

مضاربه‌نك احكامى بيانندەدر

١٤١٣ ماده مضارب اميندر .

عقد مضاربه ايستر صحيح ايستر فاسد اولسون .

انك يدنده سرمايه وديعه حكمندەدر .

زيرا سرمايه‌يى سوم شرا كبى مبادله ورهن كبى وثيقه طريقيله اولمقسزين رب‌المالك اذنيله قبض ايده‌يور . آنجق سرمايه‌نك وديعه حكمنده اولمسى وديعه‌نك هرنوع احكامنده دكلدر . نته‌كيم مستودع وديعه‌يى آخره ايداع ايده‌مديكى حالده مضارب سرمايه‌يى آخره ايداع ايده‌بيلور .

وسرمايه‌ده تصرف ايتمسى جهتله رب‌المالك وكيليدر .

چونكه رب‌المالك امريله تصرف ايده‌يور بشقه‌سنك مالنده انك اذنيله تصرف ايسه وكالتدر . بناءً عليه حقوق عقددن كندوسنه نه ترتب ايدرايسه انكله رب‌الماله رجوع ايدر .

وكار ايدرسه انده شريك اولور .

مخالفت ايدرسه غاصب اولور. مضاربه فاسد اولورسه اجير اولور.

١٤١٤ ماده مضاربهٔ مطلقه‌ده مضارب مجرد عقد مضاربه ايله مضاربه‌نك لوازم وتفرعاتندن اولان ايشلرى ياپمغه مأذون اولور .

شویله‌که: اولاً صاتوب کارایتمك ایچون مال اشترا ایده‌بیلور. فقط غبن فاحش ایله مال اشترا ایدرسه کندوسی ایچون المش اولور. مضاربه حسابنه داخل اولماز.

چونکه غبن فاحش ایله اشترا موضع تهمتده واقع اولمغله حکم وکالتك خارجنده‌در. وسعر وقیمتی معین اولان شیلری غبن یسیر ایله المق دخی بونك کبیدر. اما سعر وقیمتی معین اولمیان شیلری غبن یسیر ایله آلسه مضاربه حسابنه داخل اولور ١٤٨٢

ثانیاً کرك پشین پاره ایله وکرك ویره‌سی‌یه اوله‌رق آز وچوق بها ایله مال صاته‌بیلور. فقط بین التجار عرف وعادت اولدیغی مرتبه مهلت ویره بیلور. یوخسه بین التجار معروف اولمیان اوزون مدت ایله مال صاته‌ماز.

زیرا عادت محکمدر.

ثالثاً صاتدیغی مالك ثمنی حوالةً قبول ایده‌بیلور.

چونکه عادات تجاردندر.

رابعاً آخر کمسنه‌یی بیع وشرایه توکیل ایده‌بیلور.

حال بوکه بیع وشرایه عادیاً وکیل اولان آخری توکیل ایده‌مز.

خامساً مال مضاربه‌یی ایداع وابضاع ورهن وارتهان وایجار واستیجار ایده‌بیلور.

زيرا بونلر مضاربه‌نك مادوني اولوب هرعقدمادوننی تضمن ايدر. صاتديغی شيئك ثمنني دخی تنزيل ايده‌بيلور . شوقدركه ميعك عيبلی چيقمسی كبی لزومی اولان يرده تنزيل ايتمليدر . لزومی اولميان يرده تنزيل ايدرسه يالكز كندی حقنده نافذ اولوب رب‌المال حقنده نافذ اولماز .

سادساً آليش ويريش ايتمك اوزره آخر بلده‌يه كيده‌بيلور.

زيرالوازم مضاربه‌دندر . فقط ناسك اجتناب ايتدكلری مخوف محلره كيده‌مز .

١٤١٥ ماده مضاربهٔ مطلقه‌ده مال مضاربه‌يی مضارب كندی ماليله قارشديرمغه ومضاربه‌يه ويرمكه مجرد عقد مضاربه ايله مأذون اولماز .

چونكه كندی ماليله قارشديرمق مضاربه‌نك فوقنده اولديغی كبی آخره مضاربه‌يه ويرمك دخی مثليدر عقد مضاربه مافوقنی ومثلنی متضمن اوله‌ماز .

فقط مضاربلرك مال مضاربه‌يی كندیماللری ايله قارشديرملری عادت اولان بلده‌ده ايسه مضاربهٔ مطلقه‌ده مضارب اكا دخی مأذون اولور.

زيرا بين‌الناس معروف اولان شی بينلرنده مشروط كبيدر . وعادت محكمدر .

١٤١٦ ماده اكر مضاربهٔ مطلقه‌ده رب‌المال مضاربه رأيكله عمل ايت ديه‌رك مضاربه امورينى‌انك رأينه تفويض ايلمش ايسه مضارب هرحالده مال مضاربه‌يى كندى ماليله قارشديرمغه ومضاربه‌يه ويرمكه مأذون اولور .

بوصورتده رب‌المال مضاربك رأينه‌تفويض امورايلديكندن توابع تجارتدن اولان معاملاتى اجرايه مأذون اولمش اولور .

آنجق مضارب ثانينك قازانه‌جغنى ربحدن اكا نه‌مقدارى شرط ايدلمش ايسه ويريلوب ماعداسى شركتك اولور . مضارب اول ايله رب‌المال بيننده اصل عقد شركت مضاربه‌ده نه قدر حصه رب‌الماله شرط ايدلمش‌ايسه‌اوقدرى انك اولوب متباقيسى مضارب اولك‌اولور.

اما مال مضاربه‌دن هبه‌واقراض ايتمكه وسرمايه‌دن زياده بورج آلتنه كيرمكه بوصورتده دخى مأذون اولميوب‌بونلرك اجراسى رب‌المالك اذن صريحنه موقوفدر .

بونلر ضرر محض اولان خصوصاتدن اولمغله رب‌المالك صراحةً اذنى اولمدقجه اجراسى عقد مضاربه‌نك موضوعنه مخالف اولور.

١٤١٧ ماده مضارب كندى ماليله مال مضاربه‌يى قارشديرديغى صورتده حاصل اولان ربحى سرمايه‌لرك مقدارينه كوره تقسيم اولنور .

یعنی کندی سرمایه‌سنك فائده‌سنی کندوسی آلور ومال مضاربه‌نك فائده‌سی رب‌المال ایله بینلرنده شرط ایتدکلری وجهله تقسیم اولنور .

چونکه بو صورتده ایکی درلو شرکت میدانه کلور . برنجیسی خلط اموالدن حاصل اولان شرکت ملکدر شرکت ملکده ایسه کار وضرر شریکلرك حصه‌لرینه کوره تقسیم اولنور بناءً علیه مضارب کندی سرمایه‌سنك ربحنی الدقدن صکره ایکنجی درجه‌ده قالان شرکت مضاربه‌یه عائد ربح وفائده‌یی رب‌المال ایله بینلرنده شرط ایتدکلری وجهله تقسیم اولنور .

١٤١٨ ماده رب‌المالك اذنیله مضاربك سرمایه‌دن زیاده اوله‌رق ویره‌سی‌یه آلدیغی مال ایکیسی بیننده شرکت وجوه ایله مشترك اولور .

مضارب هم کندوسنك وهم رب‌المالك اعتبارینه بناءً ویره‌سی‌یه المش اولدیغندن رب‌المالك اذن ویردیکی اثناده تعیین ایتدکلری شرط وجهله ربح بینلرنده تقسیم اولنور . صورت تقسیمنی تعیین ایتمامشلر ایسه مناصفةً مشترك اولورلر .

١٤١٩ ماده مضارب اکر مضاربه ایشیله بولندیغی بلده‌دن بشقه یره کیدرسه قدر معروف مصرفنی مال مضاربه‌دن آلور .

[بشقه یره کیدرسه] دن مقصد بتون کیجه‌یی عائله‌سیله برابر کچیره‌میه‌جك قدر اوزاق اولان محل دیمکدر ایستر مدت سفر بولنسون ایسترسه بولنمسون .

اما کندوسنك وعائله سنك مقيم اولديغى محلده بولندقجه مصرفى کندومالندن لازم‌کلور . چونکه عقد مضاربه ایتمامش اولسیدی ينه اوراده اقامت ايده‌جك‌ايدى کندوسى وعائله‌سى ايستر بر بلده‌ده‌ايسترسه بشقه بشقه بلده وخانه‌لرده اقامت ايتسونلر .

[قدر معروف مصرف] دن مقصـد مضاربك يه‌جكى وكيه‌جكى وخادمنك يعنى آشجى كبى استخدام ايده‌جكى آدملرينك اجرتى ومصرفى مثللو عادتاً صرفى لازم‌كلان شيلردر .

اماخسته اولوبده تداويسى ايجون وقوعبولان مصرف نفقـه‌دن معدود اولميوب کندى مالندن صرف ايتمسى ايجاب ايدر .

[مال مضاربه] دن مقصد ربحدر . يعنى ربح واراپکن سرمايه‌دن صرف ايده‌مز . اماربح اولمينجه سرمايه‌دن صرف ايدر. بعده ربح حاصل اولدقده رب‌المال اول امرده مذكور مصرفى ربحدن آلوب اوست طرفى بينلرنده شرط ايدلديكى وجهله تقسيم‌اولنور .

احكام‌محرره مضاربهٔ صحيحه حقنده‌در. مضاربه فاسدايسه مضارب نفقه‌سنى کندى مالندن صرف ايتمك لازم كلور. چونکه بوتقديرده مضـارب اجير ديمك اولور اجيرك نفقه‌سى ايسه مسـتأجر اوزرينه لازم كلمز ٥٧٦

١٤٢٠ ماده مضاربهٔ مقيده‌ده رب‌المالك قيد و شرطى نه ايسه مضاربك اكا رعايت ايتمسى لازمدر .

چونکه غيرك ملكنده تصرف انك اذننه متوقف اولديغـندن نصل‌اذن ويرديسه اويله تصرف ايتمك يعنى‌بقدرالامكان شرطه مراعات ايلك لازم‌كلور .

تقییداوچ صورتله اولور. برنجیسی: قیدمفید درکه بهمه‌حال‌رعایت واجبدر. مثلا بش یوز غروشه صات دیمك کبی که مضارب بوکارعایت ایتمزایسه حقنده حکم غصب ترتب ایدر .

ایکنجیسی: قید غیر مفیددر که حکمی اولمدیغندن مضاربك عدم رعایتدن طولایی کندوسنه برشی‌لازم کلمز. رب‌المال ویره‌سی‌یه صات دیدیکی حالده مضاربك پشین اقچه ایله صاتمسی کبی .

اوچنجیسی: فی‌الجمله مفید اولان قیددر یعنی مفید ایله غیر مفید اراسنده بولنان قیددر. بوشهرك فلان چارشوسنده آلیش ویریش‌ایت دیمك کبی که بوتقدیرده بشقه یرده عمل ایتمکدن نهی ایتمش‌ایسـه قید مذکوره رعایت لازمدر . والافلا .

١٤٢١ ماده مضارب اکر مأذونیتنك خارجنه چیقار وشرطه مخالفت ایدرایسه غاصب اولور. وبو حالده ایتدیکی آلیش ویریشك کار وضرری کندوسنه عائد اولور . ومال مضاربه تلف اولورسه ضامن اولور .

١٤٢٢ ماده رب‌المال اکر مال مضاربه ایله فلان محله کیتمه یاخود ویره‌سی‌یه مال‌صاتمه دیونهی ایتمشیکن‌مضارب اکا مخالفت ایدرك مال مضاربه ایله اول محله کیدوبده مال مضاربه تلف اولسه یاخود ویره‌سی‌یه مال صاتوبده پاره‌سی باتسه مضارب ضامن اولور .

وضمان ايله رأس‌المالە مالك اولوب كار وضررى كندوسنه عائد اولور. والحاصل بو ايكى ماده‌ده بيان قلنديغى وجهله مضاربك امره مخالفتيله حكم غصب ترتب ايدر .

۱٤۲۳ ماده رب‌المال مضاربه‌يى بر وقت معين ايله توقيت ايتدكده اول وقتك كچمسيله مضاربه منفسخ اولور.

چونكه مضارب رب‌المالك وكيليدر . وكالت بر وقت ايله تقييد اولنور ايسه اول وقتك كچمسيله عقد وكالت منفسخ اولور .

۱٤۲٤ ماده رب‌المال مضاربى عزل ايتدكده عزلنى اكا بيلديرمسى لازم كلور . مضارب كندوسنك عزلنه واقف اولنجيه‌دك واقع اولان تصرفاتى معتبر اولور. وعزلنه واقف اولدقدن صكره النده‌كى نقودده تصرف ايده‌مز. اما النده نقوددن بشقه مال بولنورسه آنى صاتوب نقده تبديل ايده بيلور.

چونكه مضارب اوزرينه واجب اولان رأس‌المال جنسندن اولان مالى ويرمكدر. بو ماده‌ده عزل حقيقيدن بحث اولنيور وكالتده دخى حكم بويله‌در. وعزل حكمى ۱٤۲۹ نجى ماده‌ده ذكر اولنور.

مضاربك عزلنى بيلمسى ايكى كشينك ويا فضولىٔ عادلك خبر ويرمسيله ياخود رب‌المالك عاقل ومميز اولان كيمسه‌يى رسول اوله‌رق كوندرمسيله اولور .

١٤٢٥ ماده مضارب آنجق عملی مقابله‌سنده ربحه مستحق اولور . عمل ایسه آنجق عقد ایله متقوم اولور . بناءً علیه عقد مضاربه‌ده مضاربه نه مقدار شرط ایدلمش ایسه اکا کوره ربحدن حصه آلور .

چونکه بقدرالامکان شرطه مراعات اولنمق لازم کلور .

١٤٢٦ ماده رب‌المالك ربحه استحقاقی مالی ایله‌در . بناءً علیه مضاربهٔ فاسده‌ده ربحك مجموعی اکا عائد اولور . ومضارب آنك اجیری منزله‌سنده اولوب اجر مثل آلور . فقط حین عقدده شرط ایتدکلری مقداری تجاوز ایده‌مز . وربح یوق ایسه اجر مثله دخی مستحق اولماز .

مقدار معین شرط ایتمامشلر ایسه ١٤١١ نجی ماده حکمنه‌توفیق معامله اولنور. اجرمثلك مقدار معینی تجاوز ایتمامسی امام ابویوسف حضرتلرینك قولیدر. امام محمد حضرتلرینه کوره بالغاً مابلغ اجر مثل لازم کلور .

١٤٢٧ ماده مال مضاربه‌دن برمقداری تلف اولسه اول امرده ربحدن محسوب اولنوب رأس‌المالہ سرایت ایتدیرلمز .

اكر ربح تقسيم اولنمش ايسه اعاده ايديله رك محسوبى اجرا قلنور .

واكر ربحك مقدارينى تجاوز ايدوبده رأس المال سرايت ايدرسه مضارب آنى ضامن اولماز . مضاربه كرك صحيح اولسون وكرك فاسد اولسون .

مضارب هم امين وهم وكيل اولديغندن بركونه تعديسى اولمديغى حالده كندوسنه ضمان لازم كلمز .

١٤٢٨ ماده ضرر وزيان هر حالده رب المال عائد اولور .

اكر ربحك مقدارينى تجاوز ايتمش ايسه . چونكه مضارب وكيلدر ضرر وزيان ايسه مؤكله عائد اولور .

ومضارب ايله بينلرنده مشترك اولمسى شرط ايديلورسه اول شرطه اعتبار اولنماز .

وشروط فاسده مضاربه يى افساد ايتميه جكندن مضاربه صحتى اوزره قالور .

١٤٢٩ ماده رب المال يا مضارب فوت ياخود جنون مطبق ايله مجنون اولسه مضاربه منفسخ اولور .

وديكر صورتله محجور اولسه لر ينه مضاربه منفسخ اولور . زيرا توكيل وكيل ووكالته اهليتلرى قالماز .

١٤٣٠ ماده مضارب مجهلاً فوت اولسه تركه سندن ضمان لازم كلور . ٨٠١ و ١٣٥٥ ماده لره باق

باب ثامن

مزارعه ومساقات بیاننده اولوب ایکی فصله منقسمدر.

فصل اول

مزارعه بیانندهدر

۱٤٣١ ماده مزارعه؛ برطرفدن اراضی ودیکر طرفدن عمل یعنی زراعت اولهرق حاصلات بینلرنده تقسیم اولنمق اوزره برنوع شرکتدر.

مزارعه؛ مفاعله وزننده‌در. زرعدن مشتق اولوب ارضه تخم اکمك معناسنه اولدیغندن بالاشتراك عقد زراعتده اصطلاح اولمشدر.
امام اعظم رحمةالله علیه عقد مزارعه‌ده اراضی صاحبنه کوره عامل اجیر اولوب حال بوکه اکیلان تخمدن نه قدر حاصلات اولهرق عاملك حصه‌سنه اصابت ایده‌جك مقداری ابتداءً مجهول اولدیغی کبی حاصلات اولماز ایسه اجر عملی معدوم اوله‌جغی جهتله قیاساً فسادی رأیننده بولنمشدر. مشارالیه حضرتلرینك اجتهادینه کوره مزارعه‌یی فساددن قورتارمق ایچون صاحب ارضك بالموافقه عاملی مدت واجرت معلومه ایله استیجار واستعمال ایتدکدن صکره حاصلاتدن اجرتنه محسوباً مناسب مقدار اعطاسی لازم کلور.
انجق بوصورت مزارعه‌دن زیاده اجاره دیمك اولدیغندن ومزارعه ایسه اصحاب کرام ایله تابعین وصلحای امت جانبندن اجرا قلنوب مضاربه کبی تهوین احتیاجه مدار اولور معاملات معروفه‌دن ایدوکندن

بحثله امامین رحمةالله علیهما قیاسی عرفه فدا ایدرك استحساناً تجویز ایتمش وشمس‌الائمة السرخسی حضرتلری کبی اعاظم فقها اولوجهله فتوی ویرمش اولدقلرندن مجله جمعیتنجه دخی بوفصلك مندرجاتی امامین حضراتنك اجتهادی وجهله تنظیم اولنمشدر .

§

مواد آتیه ایله اولبابده ویریله‌جك ایضاحاتدن مستبان اوله‌جغی اوزره مزارعه تخم صاحبنه یعنی تخمی ارض صاحبی ویره‌جك‌ایسه اکا واکر چفتجی کندی تخمنی اکه‌جك ایسه بوکا کوره عقدلازم دکلدر . چونکه تخمی زرع استهلاك اولدیغندن استهلاکه جبراولنماز. فقط تخمی ارض صاحبی چفتجی‌یه ویردیکی انده کندی حقنده عقد لازم اوله‌جغی کبی تخم چفتجیدن اولمق اوزره عقد اولنان مزارعه‌ده چفتجی تخمی اکدیکی‌حالده عقدبونك حقنده دخی لازم اولور .

تخمی ویرمیانه یعنی تخمی ارض صاحبی ویره‌جك ایسه چفتجی‌یه واکر چفتجی کندی تخمنی اکه‌جك ایسه ارض‌صاحبنه کوره عقود لازمه‌دندر .

§

[عمل‌یعنی زراعت] دن مقصد تارلایی نطس ایتمك ، تخم اکمك ، چپالامق ، صولامق ، بالذات ویاقوریجی‌طوتارق حاصلاتی‌محافظه ایلمك مثللو عقد مزارعه‌نك موجبی اولان اعمال ومصارف حین عقدده ذکرو بیان اولنمسه‌بیله چفتجی‌یه‌لازم‌کلور. فقط حاصلاتك بیجدیرلمسی، تارلادن خرمن یرینه نقلی ، خرمن ایدیله‌رك دوکلوب صاورلمسی ، در انبار ایدلمسی کبی اعمال ومصارف ارض صاحبی ایله چفتجی بیننده حصه‌لرینه‌کوره تقسیم اولنور. زیرا بونلر عقد مزارعه‌نك موجبی

اولمیوب منافعیدر برشیئك منفعتنه نائل اولان مضرتنه دخی متحـ
اولمق لازم كلور .

شو قدر كه اشبو اعمال ومصارفك چفتجی طرفندن تسویه وایفا
شرط ایدیلور ایسـه تعامله بناءً امام ابویوسف حضرتلری تجو
بیوردقاری مروی اولمغله موجبنجه فتوی ویرلمشدر . اما صاحـ
ارض طرفندن تسویه وایفاسی شرط ایدیلور ایسه متعامل اولمدیغنـ
مزارعه فاسد اولور .

١٤٣٢ ماده مزارعه‌نك ركنی ایجاب وقبولدر .

شویله كه : اراضی صاحبی عامله یعنی چفتجی‌یه بو یر
حاصلاتدن شو قدر حصه آلمق اوزره سكا مزارعه وجه
ویردم دیوبده چفتجی دخی قبول ایتدم یا راضی اولدم دیـ
یاخود رضاسنه دلالت ایدر برسوز سویلسه ویاخود چفتجـ
یر صاحبنه بن سنك یركده مزارعه وجهله عمل ایده
دیوبده او دخی راضی اولسه مزارعه منعقد اولور .

١٤٣٣ ماده مزارعه‌ده عاقدینك عاقل اولمسی شرطد
بالغ اولمسی شرط دكلدر . بناءً علیه صبی مأذون دخی عـ
مزارعه ایده‌بیلور .

٩٦٦ و ٩٧٩ نجی ماده‌لر احكامنجه صغیر غیر ممیز ایله مجنو

لانلرك تصرفات قوليه‌لری غیر معتبر اولدیغندن بونلر عقد مزارعه
ده‌مز .

§

مزارعه بین‌الزراع كثیرالوقوع معاملاتدندر . وحاصلات ا كثریا
اصفةً تقسیم اولندیغندن عثمانلی زراعی طرفندن مزارعه « یاریجی »
نوانی ویرلمكده‌در. شرائط اساسیه‌سنك بیلنمسی الزم اولدیغندن
روجه آتی بیان وایضاح اولنور .

عقد مزارعه‌نك شرائطی ایكی نوعدر . برنجیسی : شرائط
عقادیدركه بوماده‌ده ذكر ایدلدیكی اوزره عاقدینك اهلیتیدر. اسبابی
كرراً بیان قلندی .

ایكنجیسی : شرائط صحتیدركه انلرده شونلردر : —

١ : ارضك زرعه صالح اولمسی

٢ : یرك چفتجی‌یه تسلیم ایدلمسی

بوایكی شرط ١٤٣٦ نجی ماده‌ده ذكر ایدلمشدر .

٣ : عاقدینك حاصلاتدن حصه‌لرینك تعیین قلنمسیدركه ١٤٣٥ نجی
ماده‌ده بیان قلنور .

٤ : تخمك جنسنك معلوم اولمسیدركه ١٤٣٤ نجی ماده‌دن
كلاشیلور .

٥ : خارجده شركتك شرط اولمسیدركه ١٤٣٥ نجی ماده‌دن
مستبان اولور . بونلره دائر لازم كلان ایضاحات دخی مواد مذكوره
شرحلرنده بیان قلنور .

٦ : تخمی كیمك ویره‌جكنك تعیین قلنمسی

٧ : مدت مزارعه‌نك معلوم اولمسیدر .

بوايكی شرط مجله‌ده ذكر وتصريح ايدلمديكندن ايضاحنه ابتدار اولنور .

تخمی كيمك ويره‌جكنك تعيينی شرط اولمسنك سببی شودركه : اكر تخم صاحب‌ارض طرفندن ويريلور ايسه مقعود عليه چفتجينك عملی اولور . چفتجی كندی تخمنی‌زرع ايدر ايسه مقعود عليه ارضك منفعتی اولور . مادامكه تخم صاحبنك اختلافيله معقود عليه مختلف اوليور معقود عليهك جهالتی نزاعی موجب اوله‌جغندن تخمی كيمك ويره‌جكنك حين عقدده بيان ايدلمسی لازمدر .

تخمی كيمك ويره‌جكی يا صراحةً بيان اولنوركه ظاهردر . ياخود دلالةً بيان اولنوركه صاحب ارضك مزارعه فلان ترلامی زراعت ايتمكلك ايچون سكا ويردم . ياخود بالذات‌زراعت ايتمك اوزره ويردم ديمسی كبی .

اما صراحةً ويا دلالةً ذكر ايدلمزايسه بعض‌فقها اوبلده زراعی بيننده نصل متعارف‌ايسه اولوجهله معامله‌اولنور . زيراعادت محكمدر . واكر بوبابده تعامل يوق ايسه مزارعه فاسد اولور . ديمشلردر .

§

مزارعه درت شی‌ايله حاصل اولور . برنجيسی ارض، ايكنجيسی تخم، اوچنجيسی عمل، دردنجيسی حيواندر . اشبو درت شيئه كوره مزارعه‌نك يدی قسمی حاصل اوله‌جغندن بروجه‌زير بيان قلنور .

١ : ارض وتخم برينك وعمل وحيوان ديكرينك اولمق اوزره عقد مزارعه صحيحدر .

مزارعه ابتداءً اجاره اولديغندن اكر تخم صاحب ارضك اولور ايسه چفتجی اجير اولور . وحيوان زرع ايچون آلت اولديغندن

انك چفتجيدن اولمق اوزره شرط ايدلمسی عقدی افساد ايتمز .
م اكنه وايبلكی كندوسندن اولمق اوزره درزی استيجارينك
ح اولديغی ٥٧٤ نجی ماده‌ده بيان قلندی .

٢ : ارض وتخم وحيوان برينك ويالكز عمل ديكرينك اولمق
ه مزارعه صحيحدر. بوحالده دخی آنفاً بيان قلنديغی اوزره چفتجی
اولور .

٣ : ارض برينك وتخم وحيوان وعمل ديكرينك اولمق اوزره
رعه صحيحدر . بوصورتده تخم اجرت مقامنده اولوب معقودعليه
ت ارض اولمش اولور .

٤ : ارض وحيوان برينك تخم وعمل ديكرينك اولمق اوزره
ط ايدلسه عقد مزارعه فاسد اولور .

اگرچه بوصورتده تخم صاحبیارض ايله برلكده حيوانی استيجار
ش اولور ايسه‌ده ارضدن ظهور ايده‌جك حاصلات ايله حيوانك
جاری مقصود اولمق صحيح اولماز . زيرا حيوانك منفعتی ارضك
ی جنسندن دكلدر. ارضك منفعتی طبيعتنده مركوز برقوتدركه
ج انكله حاصل اولور. حيوانك منفعتی برصلاحيتدركه عمل انكله
اولور. بوحالده حيوان ايله ارض بيننده مجانست معدوم اولمغله
انی ارضك منفعتنه تابع قيلمق ممكن اوليه‌جغندن منفعت ارضك
حقاقی مزارعه ايله مقصود اولمق جائز اولماز .

٥ : حيوان برينك ، ارض وتخم وعمل ديكرينك اولمق اوزره
رعه صحيح اولماز .

٦ : تخم برينك ، حيوان وارض وعمل ديكرينك اولمق شرطيله

مزارعه صحيح اولماز . زيرا بوصورتله مزارعه حقنده شرع وار
اولمامشدر .

٧ : تخم وحيوان برينك ، اوض وعمل ديكرينك اولمق اوزر
عقد مزارعه صحيح اولماز . زيرا يالكز تخم ياخود حيوان برينك
اولمق شرط ايدلسه مزارعه جائز اولمديغى حالده ايكيسنك برد
عاقديندن برينه شرط ايدلمسى حالنده عدم جوازى اولويتله ثابتدر

§

مذكور ايكى شرطدن ايكنجيسى اولان مدت مزارعه‌نك معلومي
سببى شودركه: آنفاً بيان وايضاح اولنديغى وجهله معقودعليه‌ياچفتجينك
عملى وياخود ارضك منفعتيدر هرايكى صورتده دخى معقودعليه‌مدتله
معلوميتى ايله تعين ايدر. معمافيه اجاره‌ده اولديغى و ٤٨٤ نجى ماده‌د
بيان قلنديغى وجهله يالكز مدتك معلوميتى دخى كافى اولميوب تعيي
اولنه‌جق مدتك مزارعه‌دن مقصود اولان ادراك حاصلاته كفايت
ايتمسى لازمدر .

بناءً عليه مدت مزارعه ادراك حاصلاته كفايت ايتميه‌جك قدر
قيصه اولورايسه مزارعه فاسد اوله‌جغى كبى عاقدينك عمر طبيعيلرينه
وفا ايتميه‌جك قدر اوزون اولور ايسه ينه فاسد اولور .

فقهادن بعضيلرينه كوره مدت تعيين قلنمديغى تقديرده عقد
مزارعه برنجى حاصلاته مصروف اولور .

١٤٣٤ ماده زرعك يعنى نه اكيله‌جكنك تعيينى ياخود

چفتجى هرنه ديلرسه اكمك اوزره تعميمى شرطدر .

زيرا تخم اجرت مقامنده اولديغندن معلوميتى لازمدر . وبو

جنسنك بیانی یاخود چفتجی هرنه دیلرسه اکمك اوزره تعمیمی ایله
حاصل اولور. نوعنك بیانته حاجت یوقدر. مثلا بغدای اکیله جکی
یین قلندقدن صکره تعیین نوع ایدلمسه جائزدر. کذلك تردیدایله
مزارعه جائزدر. مثلا بغدای اکر ایسه‌ك شوقدر وآریه اکرایسه‌ك
قدر حصه الورم دیه‌رك تردید ایلسه مزارعه صحیح اولور.

١٤٣٥ ماده حین عقدده چفتجینك حاصلاتدن اولمق
اوزره حصه‌سی نصف وثلث کبی جزؤ شایع اوله‌رق تعیین
اولنمق شرطدر.

واکر حصه‌سی تعیین اولنماز یاخود حاصلاتدن بشقه
شی ویرلمك اوزره تعیین قلنور ویاخود حاصلاتدن شوقدر
کیله دیو قطع اولنور ایسه مزارعه صحیح اولماز.

مزارعه ابتداءً اجاره اوله‌رق منعقد اولوب انتهاءً شرکت
اوله‌رق ختام بوله‌جغندن حاصلاتده شریك اولمق لازمدر. بناءً علیه
قطع شرکتی موجب اولان شرائط عقدی افساد ایدر.

١٣٣٧ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره قطع شرکتی موجب
اولان شیلرله شرکت عقد باطل اولیور ایدی. مزارعه‌نك فاسد
اولمسی ابتداءً اجاره اولدیغندندر. §

اشبو ١٤٣٥ نجی ماده تخمك صاحب ارض طرفندن ویرلمش
اولمسی تقدیریله یازلمشدر. اکر تخم چفتجیدن ایسه صاحب ارضك
حصه‌سنی تعیین لازم کلور. چونکه حاصلات بالتبع تخم صاحبنکدر.

دیکرینك حصه‌دار اولمسی عقد مزارعه‌ده واقع اولان شرط
ایلرو کلیور . شو اساس اوزرینه یدی مسئله تفرع ایتدیک
بیان قلنور .

١ : تخم صاحبی حاصلاتدن ارضك خراجی ویرلدکدن ص
مقدار متباقیده شرکتی شرط ایلسه نظر اولنور : اکر خراج مو
ایسه مزارعه فاسد اولور . زیرا خراج موظف اراضی او
مقطوعیت وجهله توظیف و تعیین ایدلمش اوله‌جغندن حاص
آنجق خراج موظفه کفایت ایدوب فضله قالماسی ملحو
مزارعه ایسه طرفین ایچون جلب منفعت قصدیله عقد اولنور

اکر خراج مقاسمه ایسه عقد مزارعه صحیح اولور .
خراج مقاسمه اراضینك حاصلاتندن یرك تحملنه کوره عش
نصفه قدر آلنمق اوزره شایعاً تعیین ایدیله‌جکندن بو حساب ا
خراج اراضی ایفا ایدلدکدن صکره فضله‌سی قاله‌جغی جهتله مزار
اولان مقصدی اخلال وعقدی افساد ایتمز .

٢ : تخم صاحبی حاصلاتدن ویرمش اولدیغی تخم مقداری آل
صکره باقیسنده شرکتی شرط ایتسه عقد مزارعه فاسد اولور .
چونکه تخمك مقدارندن زیاده حاصل اولمامق احتمالی اولد
بو صورتده شرکت منقطع اولور .

٣ : حاصلاتدن حبوبات برینك ، صمان دیکرینك اولمق
ایدلسه عقد مزارعه فاسد اولور .

زیرا بو شرط مقصود به اولان حبوباتده شرکتی قطع ایدر . ه
صمانده دخی شرکتی قطع ایدرسه‌ده صمان مقصود بالذات اولمیوب
تابعدر . بناءً علیه ذکر اولنه‌جق ٤، ٥ نجی مسئله‌لر بوندن تفرع

٤ : حاصل اوله‌جق حبوباتك نصفيت اوزره تقسيمی شرط
وب ضمانی حقنده بركونه شرط درميان ايدلمسه عقد مزارعه
ح اولور .
چونكه ضمان حبوباتك توابعندن اولوب ٤٨ نجی ماده‌يه نظراً
اولان شيئه آيروجه حكم ويريله‌ميه‌جكندن حبوبات ايله برابر
فةً تقسيم اولنور . وتوابعك مسكوت عنه قالمسی اصل عقدك
نی موجب اولماز .
٥ : حاصل اوله‌جق حبوباتك نصفيت اوزره تقسيمی وضمانك
صاحبنه عائد اولمسی شرط ايدلسه عقد مزارعه صحيح اولور .
ضمان تخمك نماسی اولوب مقصود بالذات اولمديغندن صاحب
شرط ايدلمسی حكم عقده مخالف اولماز .
٦ : حاصل اوله‌جق حبوباتك نصفيت اوزره تقسيمی وضمانك
ن آخره اعطاسی شرط ايدلسه عقد مزارعه فاسد اولور .
زيرا ضمانك عاقديندن بشقه‌سنه شرط ايدلمسی مقتضای عقده مخالف
جنی كبی حبوباتك آفت سماويه ايله هلاك اولوب يالكز ضمانك قالمسی
اولديغندن بالفرض شرط مذكور عقدی افساد ايتمسه بويله بر
وقوعنده تخم ايله اكا انضمام ايدن سعی و عملك ثمره‌سی اولان
ك بشقه‌سنه ويريلوب عاقدينه برشی قالمامسی ايجاب ايدر . بو ايسه
مزارعه‌ده اولان مقصده مخالفدر .
٧ : شريكلردن بری زراعت اولنه‌جق ارضك نصف معيننده
ل اوله‌جق مقدار بنم و نصف ديكرنده حاصل اوله‌جق مقدار
اولسون ديو شرط ايتسه عقد فاسد اولور . چونكه ارضك
بهتك حاصلاتی آفت سماويه ايله هلاك اولوب يالكز ديكر

جهتنك حاصلاتنى ادراك اولنمق مأمولدر . بويله بر حال قطع شركتـ
موجب اولور .

١٤٣٦ ماده يرك زرعه صالح اولمسى وچفتجى يه تسليـ
ايدلمسى شرطدر .

يرزرعه صالح اولماز ياخود چفتجى يه تسليم ايدلمز ايسه معقو
عليه اولان منفعت دخى حاصل اولهماز .

چفتجى يه تسليم ، تسليم ايتدم ديمكله حاصل اولهجغى كبى ارضـ
وقت عقدده بشقه شيدن فارغ اولمسيله دخى اولور .

يرك زرعه صلاحيتى شرطى مدت مزارعهده آرانمق لازمدر . بو جهـ
حين عقد مزارعهده صويك انقطاعى كبى برسببله زراعت ممكن دكلسه
مدت مزارعهده زراعتى قابل اولسه ومثلا ارضك صويى عودت ياخو
موسم زراعت حلول ايلسه صحيح اولور. §

صاحب ارضك برلكده ايشلمسى شرط ايدلسه عقد مزارعه فاسـ
اولور . چونكه صاحب ارض بويله بر شرطه بناءً ارضنى چفتجى
تسليمدن امتناع ايدهبيلور . بو ايسه نزاعه مفضى اولهجغندن عقد
افساد ايدر .

١٤٣٧ ماده بالاده مذكور اولان شرطلردن بر
بولنماز ايسه مزارعه فاسد اولور.

مزارعهنك ذكر اولنان شرطلرى ايكى نوعدر . برنجيسى : شر
انعقاددركه ١٤٣٣ نجى مادهده ذكر ايدلدى . بوشرط بولنماز ايسـ
مزارعه باطل اولور .

ایكنجیسی: شروط صحتیدر كه مواد سابقه‌ده ذكر و تعداد اولندی.
نلردن بری بولنماز ایسه مزارعه فاسد اولور كه مادهٔ مذكوره‌ده
م وجودی فساد عقدی موجب اوله‌جغی بیان قلنان شرطلردن
صد بونوعدن اولانلردر .

١٤٣٨ ماده مزارعهٔ صحیحه‌ده عاقدین نصل شرط
دیلر ایسه حاصلاتی بینلرنده اولوجهله تقسیم ایدرلر .

مزارعهٔ صحیحه‌نك حكمی ایكیدر. برنجیسی: حالاً اولان حكمیدر كه
نعت ارض و زرعه مالكیتدر . ایكنجیسی: مآلاً اولان حكمیدر كه
صلاتده شركتدن عبارت اولوب اشبو ماده موجبنجه عاقدین شرط
دكلری وجهله بینلرنده تقسیم ایدرلر .

١٤٣٩ ماده مزارعهٔ فاسده‌ده حاصلات كاملاً تخم
احبنك اولور . دیكری یر صاحبی ایسه یرینك اجرتنی
لور. واكر چفتجی ایسه اجر مثل آلور .

حاصلات تخمك ثمره‌سیدر . ثمرات وفوائد دخی اصلنه تابعدر .
ند مزارعه‌نك صحتی حالنده تخم ویرمیانك حاصلاتدن حصه‌دار
لمسی مقتضای عقددن نشأت ایدر. مزارعهٔ فاسده‌ده ایسه عقد ذمته
لق ایدر. حاصلات اولمسه بیله ذمته تعلق ایدن حق منعدم اولمیه‌جغندن
كر طرف ایچون ٤٦٢ نجی ماده موجبنجه اجر مثل لازم كلور.

§

مزارعه برطرفدن ارض وحیوان اولمسی جهتیله فاسد اولدقده

تخم صاحبي هم ارضك همده حيوانك اجر مثلنى ويرمك اقتضا ا
چونكه هم ارضك همده حيوانك منافعنى عقدفاسدله استيفا ايتم

۱٤٤٠ ماده اكين يشيل ايكن ير صاحبي فوت او
اكين يتيشنجيه قدر چفتجي ايشنه دوام ايدر . متو
وارثلرى اكا مانع اولهمز .

قاعدهٔ احدعاقدينك وفاتيله مزارعه نك باطل اولمسى لازم
چونكه مزارعه برنوع اجارهدر. اجاره ايسه احد عاقدينك و
باطل اولور .

انجق بعدالزرع اكين يشيل ايكن يرصاحبي فوت اولسه
يتشنجيه قدر چفتجينك ايشنه دوامى استحساناً تجويز اولنمش
چونكه بوصورتده هم چفتجينك وهم ورثهنك حقوقنه م
واردر . اكر ورثه مانع اولسه چفتجينك حقى ابطال ايدلمش ا
ابقا ايسه ابطالدن اولادر .

واكر چفتجي فوت اولسه كندوسنك وارثى
مقامنه قائم اولوب ديلرسه اكين يتيشنجيه دكين زر
ايشنه دوام ايلر . ير صاحبي اكا مانع اولهماز .

زيرا چفتجينك وفاتيله يشيل اكينده اولانحق حقوق سا
كبي ورثهسنه انتقال ايدر . بونلرك حقنهده مراعات لازمدر .
ير صاحبي وچفتجي ايكيسى بردن وفات ايدر ايسه
چفتجينك ورثهسي مخير اولور .

§

احد عاقدين بعدالزرع وقبل النبات وفات ايتديكی تقديرده فقهادن
بعضيلری زرع ايديلان تخم مستهلك اولديغندن عقـد مزارعه‌نك
منفسخ اوله‌جغی رأينده بولنمش ايسه‌ده ديكرلری تخم استنما ايچون
بذراولنديغندن حاصلاتك ادرا كنـه قدر ماده‌مشروحه‌وجهله معامله
ايدلمك لازم كله‌جكنی بيان ايتمشدر .

§

تخمی صاحب ارض چفتجی‌يه‌ويرمكسزين ويا تخم چفتجی طرفندن
اولوبده بذر ايتمكسزين عقدی فسـخ ايده بيلور. چونكه تخم اعطا
ويا بذر ايده‌جك اولانه كوره غير لازمدر .

انجق تخمی صـاحب ارض ويره‌جك اولوبده اعطـا ايتمكسزين
عقدی فسخ ايتدكده اكر چفتجی نطس ايتمش ايسـه عمل مستهلك
اولديغندن نطس عملياتنه مقابل برشی ويرمك قاعدةً لازم كلمزايسه‌ده
جر مثلی اعطا ايتمسی مقتضای ديانت وفتودر.

§

مدت مزارعه مرور ايتديكی حالده محصول هنوز ادراك ايتمامش
يعنی كاله ايرمامش اولسه ٥٢٦ نجی ماده‌يه نظراً ينه مزارعه ابقـا
ولنور . فقط مزارع ختام مدتدن اكين ادراك ايدنجيه‌قدر كـذار
يده‌جك زمان ايچون ارضك اجر مثلندن حصه‌سنه اصابت ايده‌جك
مقداری صاحبنه ويرر .

بويله مدتك مرورندن صكره زرعك مؤنتی چفتجی ايله صاحب
ارض بيننده حصه‌لرينه كوره مشترك‌اولور. ولوكه اكينك ادرا كندن
اول وقوعبولمش اولسون.زيرا مزارعه نهايت بولمشدر .

§

مزارعه اجاره كبی اعذار ايله‌دخی فسخ‌اولنه‌بيلور مثلا مزارعك
ايفای عمل ايده‌ميه‌جك صورتده خسته اولمسی كبی

كذلك صاحبنك دينى تسويه ايدلمك اوزره مزرعه‌نك بالضر
صاتلسى كبى. انجق زرع اولنمش اولديغى تقديرده امام ابو يوسـ
حضرتلرينه كوره تخمك مثلنك وامام محمد حضرتلرينه كوره او
بر دفعه غير مزروع وبردفعه‌ده مزروع اولديغى حالده تقويم ايديله
حاصل اولان فرقك ويرلمسى لازم كلور .

امثالى شيلرده وخصوصيله اراضى قانوننده امام ابو يوسـ
حضرتلرينك رأيى اختيار اولنمشدر .

فصل ثانى

مساقات بياننده‌در

١٤٤١ ماده مساقات ؛ برطرفدن اشجار وديكرطرفـ
تربيه اولمق وحاصل اولان ميوه بينلرنده تقسيم اولـ
اوزره برنوع شركتدر .

مساقات ؛ مهايات وزننده اولوب « سقى » لفظندن مشتقد
اشجارك تربيه‌سى صولامق ايله حاصل اولديغندن بروجه محرر ا
قلنان عقوده مساقات اطلاق اولنمشدر .

مزارعه حقنده بين الائمه ايراد ايدلديكى ١٤٣١ نجى ماده شرح
بيان قلنان مطالعات بومبحثده دخى درميان ايدلديكندن مجله جمعيتـ
اشبو فصلك مندرجاتى احكام مزارعه كبى امامين رحمة الله عليهما
اجتهادى وجهله قلمه النمشدر . §

[اشجار] ١٢٤٢ نجى ماده‌دن مستبان اولديغنه كوره ساقى او
شيلردر. كرك نشو ونماسى وميوه ويرمسى سنه‌لره محتاج اولان آغا

ـون وكرك بادنجـان وانكنار كبى بر قاج آيده ثمره‌دار اولان
اولسون .

[تربيه] تعبيرندن مقصد اشـجارى غرس ايتمك ، صـولامق ،
ن حالده بولنديريلوب محافظه‌سنه نظارت ودقت‌ايتمك كبى ثمره‌دار
ى مستلزم اولمق اوزره عقد مساقاتك موجبى اولان افعـالدركه
ى اجرا واولبابده اختيارى لازم‌كلان مصرفى ايفا عامله‌عائددر .
بنابرين محافظه‌ده قصورندن ناشى اشجار تلف ويا ضايع اولسه
ود صولامديغى جهتله قوريسه عامل ضامن اولور .
لكن اشجارك ادرا كندن يعنى‌كماله كلدكدن‌صكره وقوعبوله‌جق
ف عامل ايله اشجار صاحبى بيننده حصـه‌لرينه كوره مشـترك
. مكركه عامل طرفندن ايفاسى عرف‌بلده‌يه بناءً شرطايدلمش

§

عامل برمدت چاليشدقدن صكره ترك ايله ميوه ادراك ايتدكده
سنى طلب ايتسه نظر اولنور . اكر ترك عمل ايتـديكى زمان
قيمتدار اولمش يعنى صاتيله‌بيله‌جك برحاله كلمش ايديسه‌حصه‌سى
ور . والافلا

§

[ديكر طرفدن تربيه اولمق] قيدندن اكلاشيليوركه مساقاتدن
د تربيهٔ اشجار اولوب بناءً على‌ذلك‌بركيمسـه شريكنه مشترك
ده‌كى حصه‌سنى مساقات طريقيله‌ويرسه جائز اولماز . وحاصـلات
ده‌كى حصه‌لرينه كوره تقسيم اولنور .
كذلك بر آغاج باغچى ويا باغچوانه وبكجى‌يه محتاج اولمقسزين ميوه
برحالده بولنسه آنده مساقات جارى‌اولميه‌جغى كبى‌اثمارمدركه‌ده

يعنى عمله محتاج اولميه‌جق بر حاله كلمش اولان شيلرده دخى مساقا[ت]
جارى اولماز . §

مساقات ايله مزارعه اساساً احكامجه متحد وشرائطى يكديگر[ينه]
موافق ايسه‌ده بعض خصوصده بينلرنده فرق واردر . شويله‌كه :

١ : مزارعه بر صاحبى ايچون تخمى چفتجى‌يه ويرنجيه قد[ر]
واكر تخم چفتجيدن ايسه بذر ايدنجيه قدر عقد لازم دكلدر . حا[ل]
بوكه مساقاتده مزارعه كبى استهلاك اولمديغندن عاقدينك هرايكيس[ى]
حقنده وقت عقددن اعتباراً لازم اولوب برى مقتضاى عقدى ايفاد[ن]
امتناع ايتدكده ديكرينك طلبى اوزرينه حاكم طرفندن جبر اولنو[ر]

٢ : مساقات ابتداءً اجاره اولديغندن مدتنك بيانى قياساً لاز[م]
ايسه‌ده ميوه‌نك وقت ادراكى معلوم اولمق حسبيله مدتى تعيين قلنمدي[غى]
حالده دخى صحيح اولمسى استحساناً تجويز ايدلمشدر . آنجق اشجا[ر]
فدان اولوبده نه وقت ميوه ويره‌جكى معلوم اولماز ايسه او حال[ده]
مدتك بيانى لازمدر . حال بوكه مزارعه‌ده مدتك بيانى هرحالده لازمد[ر]

٣ : ميوه‌نك ظهور ايده‌جكى مدت بيان اولنوبده آنجق اثمـ[ـار]
ادراك ايتمدن مدت مذكوره منقضى اولسه اشجار عامل يدنده [...]
اجرة ترك اولنور . وعاملك اثمارك نهايت ادراكنه قدر بلا اجر[ت]
عمل ايتمسى لازم كلور . حال بوكه مزارعه‌ده مدتك انقضاسندن صكر[ه]
كذار ايده‌جك زمان ايچون چفتجى طرفندن ارضك اجر مثلنك اعطا[سنى]
ايجاب ايده‌جكى كبى مصارفى دخى صاحب ارض ايله مزارعك حصه‌لر[ينه]
كوره ويرملرى اقتضا ايدر .

٤ : اشجار بالاستحقاق ضبط اولنمق كبى برسببله مساقات منفس[خ]

اولسه عامله اجر مثل ویرلمك لازم كلور. حال بوكه مزارعه‌نك فسخنده قول مختاره كوره تخمك مثلی اعطا قلنور .

١٤٤٢ ماده مساقاتك ركنی ایجاب وقبولدر .

شویله‌كه اشجار صاحبی میوه‌سندن شو قدر حصه آلمق اوزره مساقات وجهله شو اشجاری سكا ویردم دیوب عامل یعنی اول اشجاری تربیه ایده‌جك اولان كیمسه دخی قبول ایتسه مساقات منعقد اولور .

مساقاتده حاصلاتدن طرفینك حصه‌لری اثنای عقدده تعیین اولنه‌بیله‌جكی كبی بعدالعقد دخی تزیید اولنه‌بیلور .

فقط بونده ایكی احتمال واردر . برنجیسی : عامل آغاج صاحبنك حصه‌سنی تزیید ایدرسه جائزدر . چونكه عامل تزیید ایتدیكی مقداری كندی حصه‌سندن اسقاط ایتمش اولور: ایكنجیسی: آغاج صاحبی عاملك حصه‌سنی تزیید ایدرسه جائز دكلدر . چونكه بو صورت هبه‌در . ٨٥٨ نجی ماده حكمنجه قابل قسمت اولان مشاعی هبه صحیح اولماز.

١٤٤٣ ماده عاقدینك عاقل اولمسی شرطدر . بالغ اولمسی شرط دكلدر .

٩٧٩،٩٦٦ نجی ماده‌لر حكمنجه صغیر غیرممیز ایله مجنون اولانلر عقد مساقات ایده‌مز .

١٤٤٤ ماده مزارعه‌ده اولدیغی كبی عقد مساقاتده

دخی عاقدینك حصه‌لری نصف وثلث کبی جزؤ شایع اوله‌رق
تعیین اولنمق شرطدر .

اسبابی ١٤٣٥ نجی ماده شرحندن اکلاشیلور .

١٤٤٥ ماده اشجارك عامله تسلیمی شرطدر.

١٤٣٦ نجی ماده‌یه نظر اولنه

١٤٤٦ ماده مساقات صحیحه‌ده عاقدین بینلرنده شرط
ایتدکلری وجهله میوه‌یی تقسیم ایدرلر .

اسبابی ١٤٣٨ نجی ماده‌دن منفهم اولور .

١٤٤٧ ماده مساقات فاسده‌ده حاصل اولان میوه
تماماً اشجار صاحبنك اولور. عامل دخی «٤٦٢ نجی ماده‌موجبنجه»
اجر مثل آلور.

اسبابی ١٤٣٩ نجی ماده شرحنده مذکوردر .

١٤٤٨ ماده میوه خام ایکن اشجار صاحبی فوت اولسه
میوه یتیشنجیه قدر عامل ایشنه دوام ایدر. متوفانك وارثلری
اکا مانع اوله‌ماز .

واکر عامل فوت اولسه وارثی آنك مقامنه قائم اولوب
دیلرسه ایشنه دوام ایدر . اشجار صاحبی اکا مانع اوله‌ماز

اسبابی ١٤٤٠ نجی ماده‌ده بیان قلندی .

فقط عامل متوفانك وارثی ایشنه دوامدن امتناع ایدرسه عمله اجبار اولنه‌میوب اشجار صاحبی اوچ وجهله مخیر اولور . دیلرسه خام میوه‌یی وارث ایله بروجه مشروط تقسیم ایدرلر . ودیلرسه وارثك میوه‌دن حصه‌سنك قیمتنی ویرر . ودیلرسه کندوسی اذن حاکم ایله قدر معروف مصرف ایدرك میوه کمالی بولدقده مذکور مصرفی وارثدن آلیر .

لکن بو مصرف میوه‌دن حصه‌سی قیمتنی تجاوز ایتمامك شرطدر . مدت مساقاتك مروریله حصوله کله‌جك مسائل دخی بویله‌در .

§

میوه خام ایکن اشجارك صاحبی وفات ایتدیکی تقدیرده عامل ضررینی کندوسی التزام ایدرك ایشنه دوام ایتمیوب میوه خام ایکن قطعنی طلب ایتسه ورثه مخیر اولور ایسترلر ایسه قطع ایدرك بینلرنده اقتسام ایدرلر . وایسترلر ایسه میوه کمالی بولنجیه قدر کندولری اذن حاکم ایله قدر معروف صرف ایدرك بعده بو مصرفی عاملدن اخذ ایدرلر . انجق اختیار اولنه‌جق مصرف عاملك میوه‌دن حصه‌سی مقدارینی تجاوز ایتمامك شرطدر . §

مساقات دخی مزارعه واجاره کبی اعذار ایله وازجمله عاملك عدیم‌الاقتدار اولمسی کبی شیلرله فسخ اولنه بیلور .

§

کتاب‌الشرکت حقنده تعلق ایدن ارادۂ سنیه تاریخی

فی ١٦ جماذی‌الآخره سنه ١٢٩١

کتاب الشرکتی ترتیب ایدن مجله جمعیتی هیئتی

قاضیٔ دارالخلافة العلیه سابقا سیف الدین	امین الفتوی السید خلیل	ناظر معارف عمومیه احمد جودت
عن اعضاء مجلس تدقیقات شرعیه احمد خالد	عن اعضاء دیوان حکام عدلیه احمد حلمی	مفتیٔ دارشورای عسکری احمد خلوصی

فهرست

صحيفه		
		كتاب الشركت بر مقدمه ايله سكز بدر
٢	مقدمه	شركته متعلق اصطلاحات فقهيه
١٠	باب اول	شركت ملك بيانندە اولوب اوچ فصلدر
١٠	فصل اول	شركت ملكك تعريف وتقسيمى
١٥	« ثانى	اعيان مشتركەنك كيفيت تصرفنه دائر
٤١	« ثالث	ديون مشتركه حقنده
٦٥	باب ثانى	قسمت حقنده اولوب طقوز فصلى حاويدر
٦٥	فصل اول	قسمتك تعريف وتقسيمى بيانندە
٧٣	« ثانى	شرائط قسمت بيانندە
٨٦	« ثالث	قسمت جمع
٩٠	« رابع	قسمت تفريق
٩٨	« خامس	كيفيت قسمت
	سادس	خيارات بيانندە
١٠٧	سابع	قسمتك فسخ واقالەسى حقنده
١١٢	« ثامن	حكام قسمت حقنده
١٢٥	« تاسع	مهايئه بيانندە
١٤٠	باب ثالث	حيطان وجيرانه متعلق مسائل درت فصلدر
•	فصل اول	احكام املاكه دائر بعض قواعد
١٤٨	« ثانى	معاملات جواريه بيانندە
١٥٨	« ثالث	طريقلر حقنده

فهرست

صحیفه		
١٧٠	« رابع	حق مرور ومجری ومسیله دائر
١٧٥	باب رابع	شرکت اباحه حقنده یدی فصلدر
١٧٥	فصل اول	مباح اولوب اولمیان شیلر حقنده
١٩٥	« ثانی	مباح اولان شیلرك استملاکی حقنده
٢٠٢	« ثالث	مباح اولان شیلرك احکام عمومیه‌سی
٢٠٥	« رابع	حق شرب وشفه بیاننده
٢١٢	« خامس	احیاء موات حقنده
٢٢٢	« سادس	قویولر وصولر واشجارك حریمی حقنده
٢٣١	« سابع	احکام صیده متعلق اولان مسائل
٢٤٠	باب خامس	نفقات مشترکه بیاننده ایکی فصلدر
٢٤٠	فصل اول	اموال مشترکه‌نك تعمیرات ومصارفی
٢٥٣	« ثانی	نهر ومجرالرك کری واصلاحی
٢٥٨	باب سادس	شرکت عقد بیاننده اولوب التی فصلدر
٢٥٨	فصل اول	شرکت عقدك تعریف وتقسیمی
٢٦٣	« ثانی	شرکت عقدك شرائط عمومیه‌سی
٢٦٧	« ثالث	شرکت اموالك شرائط مخصوصه‌سی
٢٧٤	« رابع	شرکت عقده متعلق ضوابط بیاننده
٢٨٣	« خامس	شرکت مفاوضه‌یه دائر
٢٨٩	« سادس	شرکت عنان مباحثی حقنده
٣١٧	باب سابع	مضاربه حقنده اولوب اوچ فصلدر
٣١٧	فصل اول	مضاربه‌نك تعریف وتقسیمی

فهرست

صحيفه		
٣٢٠	« ثانی	مضاربه‌نك شروطی حقنده
٣٢٦	« ثالث	مضاربه‌نك احكامی حقنده
٣٣٦	باب ثامن	مزارعه ومساقات حقنده ایكی فصلدر
٣٣٦	فصل اول	مزارعه بیاننده
٣٥٠	« ثانی	مساقات بیانندەدر

قال النبی صلی الله علیه وسلم

[من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین]

روح المجلة

یدنجی جلد

کتاب الوکالة ، کتاب الصلح والابراء ، کتاب الاقرار .
کتاب الدعوانك شرحیدر

محرری

اسبق موصل والیسی ، مکتب حقوقدن مأذون

حاجی رشید پاشا

درسعادت

جغال اوغلنده آیاصوفیه جاده‌سنده « مطبعهٔ خیریه وشرکاسی »

١٣٢٨

بسم الله الرحمن الرحيم

موجبنجه عمل اوله

صورت خط همايون

كتاب حادى عشر

وكالت حقنده اولوب بر مقدمه ايله اوچ بابى مشتملدر

مقدمه

بعض اصطلاحات فقهيه بياننده‌در

۱٤٤۹ ماده وكالت ؛ لغتده حفظ معناسنه‌در . نته‌كيم اسما
سبحانيه‌دن اولان « وكيل » بومعنايه‌دركه «ياوكيل» دينلدكده «ياحافظ
مراد اولنور. ديكر بركلمه ايله تركيب ايديله‌رك ذكر اولندقده تفويض
واعتماد معناسنه دلالت ايدر . « توكل » بومعناده مستعملدركه «توكلت
على الله » دينلدكده الله تعاليه امورمى تفويض واعتماد ايتدم ديمك
اولور . اصطلاح شرعده :

بركيمسه ايشنى بشقه‌سنه تفويض ايتمك واول ايشده
آنى كندو يرينه اقامه ايلمكدر .

يعنى موكل موكل بهده اولان حق تصرفنى وكيله تفويض ايتمكدر
وكيل موكل به حقنده موكل كبى تصرف ايدر .

بوراده‌کی ایشدن مقصد ١٤٥٩ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره
صل تصرفه نظراً موکل ایچون تصرف جائز وکندوسی بالذات
صرفه مقتدر اولدیغی ایشدر . زیرا موکلك بالذات ایفاسنه مقتدر
له‌مدیغی برایشی وکیلنك بالنیابه ایفایه مقتدر اوله‌میه‌جغی درکاردر .
کذلك [ایشی] کلمه‌سندن منفهم اولدیغنه کوره موکل‌بهك معلوم
لمسی لازمدر . بناءً علیه وکالت عامه‌ده موکل به مجهول اولمسنه نظراً
یر جائز اولمق لازم کلور ایکن تفویض امور ایدلمش اولمق حسبیله
کیل موکلنك امرینه امتثاله مقتدر اوله‌جغندن تجویز اولنمشدر .

اول کیمسه‌یه [موکل] و یرینه اقامه ایلدیکی کمسنه‌یه
وکیل] و اول ایشه [موکل‌به] دینلور .

وبرشخصه وکیل دینلدیکی کبی برقاچ کیمسه‌یه‌ده دینلور کرك
کك وکرك قادین اولسون یعنی موکل، فلان افندی ویا خانم وکیلمدر .
یدکده صحیح اولدیغی کبی فلان وفلان وفلان افندیلر ویا خانملر
وکیلمدر دیسه ینه صحیح اولورا . §

وکالتك تعریفندن ایصاء خارج قالور . چونکه ایصاده ولایت
صرف موصیده قالمامق اوزره وصی‌یه انتقال ایدر . وکالتده ایسه
ق تصرف وکیله ثابت اولمغله برابر موکلدن زائل اولمیوب تصرفه
تدار، انده دخی باقی قالور . §

وکالتك مشروعیتی کتاب، سنت، اجماع ایله ثابت وعقل فوائدینی
یددر .

کتاب ایله ثبوتنه [فابعثوا حکماً من اهله وحکماً من اهلها]
یت کریمه‌سی دلیلدر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز

حضرتلري « قربان » الملق اوزره حكيم بن حزام رضى الله عنهى توكيل بيورمش اولدقلري كبي تحصيل زكات وسائره ايچون مأمورلر تعيين بيوررلرايدى. وكالتك دركاراولان محاسننه مبنى مشروعيتنده من القديم اجماع حاصل اولمشدر . چونكه انسان بعضاً مرافعه وعمل مشقتندن نفسنى تخليص وراحت ايتمك وياخودايشنى بالايجاب بشقه سنه كورديرمك احتياجنده بولنور. بنابرين دفع احتياج ايچون وكالت تجويزاولنمشدر زيرا مشقت تيسيرى جلب ايدر .

١٤٥٠ ماده رسالت؛ بركيمسه تصرفده دخلي اولمقسزين بركمسنه نك سوزيني ديكره تبليغ ايتمكدر :

كه نقل كلامدن عبارتدر . ولغةً دخي بومعنايه در .

اول كيمسه يه [رسـول] واول كمسـنه يه [مرسل وديكرينه [مرسل اليه] دينلور .

قبضه وكالت ايله رسالت حكماً متحد كبي ايسـه ده خصوصات سائره ده بينلرنده فروق مهمه اولديغندن بروجه آتي بيان قلنور .

١ : وكيل عقده مباشرت ايدر . رسول ايسـه مرسـلك عقده مباشرتنى مرسل اليهه تبليغ ايلر .

٢ : وكيل عقدى بعض خصوصاتدن ماعداده نفسنه مضاف قيلار رسول ايسه عقدى نفسنه اضافه ايده ميوب بهمه حال مرسله مضاف قيلار

٣ : وكالتده حقوق عقد انجق وكيله عائددر . رسـالتده ايسـه تماماً مرسله عائددر .

٤ : ٣٣٣ نجي ماده حكمنجه قبض مبيعه وكيل اولان كيمسه نك

يعنى رؤيتى موكلنك خيار رؤيتنى اسقاط ايدر . اما رسولك رؤيتى
رسلنك خيار رؤيتنى اسقاط ايتمز .

٥ : وكيل عزل حقيقى ايله عزل اولندقده خبر عزل كندوسنه
اصل اولنجيه قدر وكالتى دوام ايدر. رسول ايسه خبر عزل واصل
لمقسزين يعنى زمان عزلندن اعتباراً معزول اولور .

٦ : استقراض ايچون وكالت جائز اولمديغى حالده رسالت جائزدر .

باب اول

وكالتك ركن وتقسيمى بياننده در

١٤٥١ ماده توكيلك ركنى ايجاب وقبولدر .

شويله كه موكل شوخصوصه سنى وكيل ايتدم ديوبده وكيل دخى قبول
لدم ديسه ياخود قبولى مشعر بشقه برسوز سويلسه وكالت منعقد اولور .
كذلك وكيل برشى سويلميوبده اول خصوصك اجراسنه تشبث ايلسه دلالةً
كالتى قبول ايتمش اولمغله تصرفى صحيح اولور .
زيرا معرض حاجتده سكوت بياندر . وصراحت اولميان يرده
لالت معتبردر .

اما بعدالايجاب وكيل رد ايتسه ايجابك حكمى قالماز .

ى عقد وكالت رد ايله مردود اولور .
بناءً عليه موكل بوخصوصه سنى وكيل ايتدم ديوبده وكيل اوله جق
سنه قبول ايتمام ديو رد ايلدكدن صكره موكل بهك اجراسنه مباشرت
نه تصرفى صحيح اولماز .
مثلا برمالنى بيعه وكيل ايتمش ايسه وكيل ايجابى رد ايتدكدن
كره مال مزبورى بيع ايتسه فضولى اولوب ٣٦٨ نجى ماده حكمنجه
كلك اجازتنه موقوفاً منعقد اولور . §

وكالتِ عقود لازمه‌دن اولمدیغندن ایجـاب وقبول ایله غیر لاز اوله‌رق منعقد اولور. بوجهتله موكل هر نه‌زمان دیلر ایسه وكیلنی عز ایده بیلور. یالکز اوچنجی بابك التنجی فصلنده بیان قلنه‌جغی وجه حق غیرِ تعلق ایتمش ایسه عزل ایده‌مز ، وكیلِ دخی حق غیر تعلق ایتمامش ایسه كندینی وكالتدن عزل ایده بیلور .

كذلك وكالت عقـد غیر لازم اولدیغی جهتله انده خیـار شرط صحیـح ولازم اولمـاز . مثلا موكل اوچ كون مخیر اولمق اوزره مالنی بیعه برینی توكیل ایتسه وكالت صحیح وشرط باطلدر .

١٤٥٢ ماده اذن واجازت توكیلدر .

یعنی وكالتك ركنی ایجابِ وقبول ایســه‌ده عقد وكالت بهمه‌حال «توكیل ایتدم. وكالتی قبول ایلدم» دیمكه متوقف ومنحصر اولمیوب اذن، تفویض ، اجازت، فلان ایشی یاپ كبی لفظلر ایله‌ده منعقداولور. مثلا برادم دیكركِ مالنده تصرف ایدركن مال صـاحبی كوروب سكوت ایتسه یاخود بر كیمسه دیكرینه « بنم شو مالمی صاتمق ایچون سكا اذن ویردم » دیسه اوكیمسه‌یی توكیل ایتمش اولور .

وكذا وكالت مكاتبه ، رسالت، دلسزك اشـارت معهودهسی ایله دخی منعقد اولور ٦٩ ، ٧٠ ، ١٤٥٠ .

١٤٥٣ ماده اجازت لاحقه وكالت سابقه حكمندهدر.

مثلا بر كیمسه فضولی آخرك مالنی صاتدقدن « یعنی ٣٦٨ نجی ماده حكمنجه بیـع مال صاحبنك اذننه موقوفاً منعقد اولدقدن » صكره مال صاحبنه خبر ویروب اودخی « بو بیـعی ٣٧٨ نجی ماده‌ده محرر شرطلر وانديغی حالده » مجیز اولسه اولجه انی وكیل ایتمش كبی اولور .

اجازت عقود موقوفه یه لاحق اولور اما عقود مفوضـه ولازمه وباطله یه لاحق اولماز. مادهٔ مشروحه‌ده بیعدن مثال کتورلمسنك سببی بودر .

اما شراده حکم بویله دکلدر . مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌نك امر وتوکیلی اولمقسزین انك ایچون برمال اشترا ایتدکده نظر اولنور. فضولی عقدی اوکمسنه یه مضاف قیلاز ایسه انك قبولنه موقوفاً منعقد اولور . نفسنه مضاف قیلارایسه اومال کندوسنك اولور. حتی اوکمسنه بالآخره مجیز اولسه‌بیله انك اولماز. چونکه فضولینك کندی نفسنه اضافت ایله عقد شراسی کنـدوسی ایچون عقد نافذدر . عقد نافذه اجازت لاحق اولماز .

وکذامال صاحبی بیع فضولی‌یی فسخ ایتدکدن صکره مجیز اولسه اجازت صحیـح وبیـع مفسوخ صحته منقلب اولماز. زیرا فسخ ایله عقد باطل اولمشدر .

اجازت اقواله لاحق اولدیغی کبی بعض فقهـانك بیـانه کوره افعاله دخی لاحق اولور نته‌کیم درزی البسه‌یی بوزدیغی حالده صاحبی بوزوقلغنی بیـله‌رك اخذ ایدوب تلبس ایلسـه آرتق درزی‌یه تضمین ایتدیره‌مز .

فقط بوندن فعل اتلاف مستـثنادر . یعنی اجازت اتلافه لاحق اولماز .

بناءً علیه برکیمسه برینك مالنی استهلاك ایتدکدن صکره صاحبی اتلافه راضی اولدم دیسه بواجازتك حکمی یوقدر . انی تضمین ایتدیره بیلور . ٩١٨ نجی ماده شرحنه نظر بیوریله .

١٤٥٤ ماده رسالت وكالت قبيلندن دكلدر .

مثلا بركيمسه‌يه صراف اقچه اقراض ايده‌جك اولوبده اودخی اقچه‌يی كتورمك اوزره خدمتكارينی كوندرسه خدمتكار اول كمسنه‌نك رسوليدر يوخسه استقراضه وكيلی دكلدر .

شومثالدن اكلاشلديغنه كوره استقراضده رسالت صحيح ايسه‌ده ١٤٥٩ نجی ماده شرحنده بيان قلنه‌جغی اوزره استقراض ايچون وكالت صحيح دكلدر .

كذلك بركيمسه‌نك برآت اشترا ايتمك اوزره جانبازه كوندرديكی شخص اول جانبازه « فلان كيمسه سندن فلان آتی صاتون الق ايسته‌يور » ديمش اوزرينه جانباز دخی « شوقدر غروشه اولمق اوزره بو آتی اكا صاتدم وار اكا سويله و آتی تسليم ايله » ديه‌رك اول شخصه ويروب او دخی منوال مشروح اوزره اول كيمسه‌يه آتی تسليم و او دخی همان قبول ايتدكده اول كيمسه ايله جانباز بيننده بيع منعقد اولەرق اولشخص آره‌ده مجرد بررسول وواسطه اولور . يوخسه وكيلی اولماز .

وكذلك بركيمسه قصابه « نم بازاره كيدوب كلان فلان خدمتكارمه ايچون يوميه شوقدر قيه ات وير » ديوب اودخی بو وجهله ويرسه اول خدمتكار افنديسنك رسولی اولور . وكيلی ديمك اولماز .

١٤٥٥ ماده امر بعضاً وكالت وبعضاً رسالت قبيلندن اولور .

مثلا بركيمسه‌نك امريله خدمتكاری بر تاجردن مال اشترا ايلدكده اول كيمسه‌نك شرايه وكيلی اولور .

اما اول كيمسه برتاجر ايله بازارلق ايدوبده مالی آلوب كتورمك اوزره خدمتكارينی كوندرسه افنديسنك رسولی ديمك اولوب يوخسه وكيلی اولماز

امر بعضاً مشورت قبيلندن دخی اولور . مثلا بركيمسه برمالی بركمسنه‌يه كوسترەرك « بونی قاچ غروشه قدر آليرسه‌م الدانمامش

لورم » دیو سؤال ایتسه واوده « یوز غروشه آل » دیسه مشورت
لمندن اولمش اولور .
امر بعضاً بواوچ صورتدن بشقه معناده دخی استعمال اولنه بیلور.
ه کیم ١٥١٢ نجی ماده‌ده بیان قلنور .

١٤٥٦ ماده رکن توکیل بعضاً مطلق اولور .

یعنی برشرطه معلق یابر وقته مضاف یاخود برقید ایله مقید اولماز .

وبعضاً شرطه معلق اولور .

یعنی عقد وکالت تملیکاتدن اولمدیغی ایچون شرطه تعلیقی جائزدر.
٨٢ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح اولندیغی اوزره شرطه تعلیق
ل الحال علت حکمه مانع اولدیغندن وکالت فی الحال نافذاولمیوب
شرطك وجودینه توقف ایدر. و شرطك ثبوتی عندنده اکا معلق
ولان شیئك ثبوتی لازم اولور.
مثلا فلان تاجر بورایه کلور ایسه نم شوآتمی صاتمق اوزره سنی وکیل
یتدم دیوبده او دخی قبول ایتسه وکالت اول تاجرك کلمسنه معلق اولەرق
نعقد اولور. و اول تاجر کلور ایسه وکیل دخی اول مالی صاته‌بیلور. والا
صاته‌ماز .
١٥٢١ نجی ماده شرحنده بیان اولنه‌جغی اوزره وکالت دوریه‌نك
حتی دخی وکالتك شرطه تعلیقی جائز اولدیغندندر .

وبعضاً بروقته مضاف اولور .

وکالتك بر وقته اضافه‌سی شرطه تعلیقی کبی فی الحال علت حکمه
مانع اولمدیغندن و کالت فی الحال منعقد اولوب فقط حکم وکالتك
مضاف الیه اولان وقته تأخیرینه سبب اولور .
مثلا نیسان آینده نم حیوانلری صاتمغه سنی وکیل ایتدم دیوبده اودخی

قبول ایتسه شهر نیسان خلولنده وکیل اولوب همان اولوقت یاخود اندن صکره اول حیوانلری بالوکاله صاته‌بیلور. اما نیساندن اول صاته‌ماز.

[اندن صکره] قیدی وکالتك نیسان آینه منحصر اولمیوب صکره‌ده اجرای وکالت ایده‌بیله‌جکنه اشارتدر. §

برکیمسه دیکرینه اون کونه قدر وکیلمسك دیمش اولسه اضافه وتقیید اولمدیغندن اوکیمسه زمان توکیلدن اعتباراً اون کون ظرفنده وکیل اولدیغی کبی اون کوندن صکره دخی عزل ایدیلنجیه قدر وکیل اولور.

وبعضاً برقید ایله مقید اولور.

زیرا وکالت تفویض اموردن عبارت اولمغله موکل وکیلنه ایستدیکی قدر وایستدیکی یولده اقتدار تصرف ویره‌بیلور.

مثلا شو ساعتمی بیك غروشه صاتمغه سنی وکیل ایتدم دیسه وکیلك وکالتی انی بیك غروشدن آشاغی‌یه صاتمامق ایله مقیدر اولور.

١٤٧٩ و ١٤٩٥ نجی ماده‌لر بوکا دائر ایضاحاتی حاویدر. §

شو تفصیلاتدن مستفاد اولدیغنه کوره وکالت عقد اعتباریله درت قسم اولوب وکالت مطلقه، معلقه، مضافه. مقیده‌در.

وکالت موکل به اعتباریله دخی عامه وخاصه‌یه منقسم اولور.

وکالت عامه؛ برکیمسه دیکرینه توکیلی جائز اولان شیلرده وکیلمسك یاخود وکالت عامهٔ مطلقه ایله سنی توکیل ایتدم کبی عمومی مشعر سوز ایله توکیل واوکمسنه دخی قبول ایتسه وکالت عامه اوله‌رق منعقد اولور.

اما برکیمسه دیکرینه سن بنم هر شیده وکیلمسك ویاخود آز چوق هر ایشمه وکیلمسك دیوب اودخی قبول ایتسه موکل به معلوم

ولمديغندن ووكالت عامه ايله تفويض امور ايتديكنه دلالت ايدر بر
سوز سويلمديكندن بويولده‌كى وكالت حفظ معناسنه حمل اولنه‌رق
الكنز مالنى حفظه وكيل اولور .

امامين رحمةالله عليهمايه كوره وكالت عامهٔ مطلقه ايله وكيل
اولان كيمسه موكلى حقنده هر نوع معاملاتده بولنه‌بيلور . امام
اعظم رحمةالله عليهه كوره اسقاطات وتبرعاته وكيل اولماز . فقهاى
متأخرين دخى اختلاف ايدوب بعضيلرى امامين حضراتنك رأينه
ذاهب اولمش وقاضيخانده وكالت عامه‌نك يالكز عقود معاوضه‌يه
شامل اوله‌جغى وشرنبلاليه‌ده موكل اولان كيمسه‌نك تجارت مثللو
صنعتى معلوم ومعروف اولورايسه وكالت عامهٔ مطلقه‌نك مواد تجاريه‌يه
مصروف واولماز ايسه وكالتك باطل اوله‌جغى ذكر اولنمشدر .

وكالت خاصه ؛ بوخانه‌يى صاتون آلمغه ويا فلان ايله شو ايشمدن
طولايى مرافعه‌يه وكيلمسك كبى خصوصى مشعر برسوز ايله توكيل
ايتمكدر .

مجلهٔ جليله‌ده وكالت بوصورتله ايكي‌يه تقسيم ايدلمامش ايسه‌ده
١٤٦٨ نجى‌ماده‌نك صوك فقره‌سنده وكالتك عام وخاص اوله‌بيله‌جكنه
اشارت قلنمشدر .

باب ثانى

شروط وكالت بيانده‌در

١٤٥٧ ماده موكلك « اصل تصرفه نظراً » موكل به
اولان ايشى ياپمغه مقتدر اولمسى شرطدر .

چونكه وكيلك بالوكاله يابه جغى ايشك معتبر اولمسى ايچون كندوسنده اقتدار شرعى لازمدر . وكيلك اقتدارى ايسه موكلنك اقتدارندن حاصل اولور ، موكل موكل به اولان ايشى ياپمغه مقتدر اولمينجه وكيلى دخى مقتدر اوله مياز .

بناءً عليه صبىٔ غير مميز ايله مجنونك توكيلى صحيح اولماز ، اسبابى ٩٦٦ ، ٩٧٩ ، ٩٨٠ نجى ماده لرك متن وشرحلرنده بيان قلنمشدر .

وصبىٔ مميز حقنده هبه وصدقه كبى ضرر محض اولان ايشلرده وليسى اذن ويرسه بيله آخرى توكيل ايده مز ، زيرا ولى ووصيلر صغيرك منفعتنى محافظه ايله مأموردرلر بويولده كى اذنلرينك حكمى اولماز .

وقبول هبه وصدقه كبى حقنده نفع محض اولان ايشلرده وليسنك اذنى اولمسه بيله آخرى توكيل ايده بيلور .

اما بيع وشرا كبى نفع ايله ضرر بيننده دائر ومتردد اولان تصرفاتده اكر اخذ واعطايه مأذون ايسه بشقه سنى دخى توكيل ايده بيلور . دكل ايسه توكيل وليسنك اجازتنه موقوفاً منعقد اولور . ٩٦٧

وليسى اجازت ويرر وياخود على الاطلاق تجارته مأذون قيلار ايسه عقد وكالت نافذ اولور .

معتوه ومحجور اولانلر دخی صغیر ممیز کبیدرلر ٩٧٨ ، ٩٩٠

١٤٥٨ ماده وکیلك عاقل ومميز اولمسی شرطدر . بالغ

اولمسی شرط دکلدر .

يعنی ٩٤٣نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره ملکیتی بیعك سالب وشرانك جالب اولدیغنی بیلمسی وغبن فاحش ایله غبن یسیری فرق وتمیز ایلسی لازمدر. صبیٔ غیر ممیزایله مجنون اولانلر وکیل اوله‌ماز.

بناءً علیه صبیٔ ممیز مأذون اولمسه بیله وکیل اوله‌بیلور.

فقط حقوق عقد اکا عائد اولمیوب موکلنه عائد اولور .

حقوق عقد وکیل اولان صبیٔ ممیز غیر مأذونه عائد اولسه مثلا شرایه وکیل اولان صبی ممیز ١٤٩١نجی ماده موجبنجه ثمنی کندی مالندن بالاعطا مبیعی قبض ایله مزبور ثمنی موکلندن المقسزین مبیعی اکا تسلیم ایتسه موکلنك عدم اقتداری حالنده ثمنی الەمیەجکی کبی ١٤٩٢نجی ماده موجبنجه استیفای ثمن ایچون مبیعی آلیقویوبده اول حالده تلف یاضایع اولسه ارتق موکلنه مراجعت ایده‌میه‌جکندن علی کلاالتقدیرین کندوسنك متضرر اولمسی لازم کلور . حال بوکه صبیٔ ممیز غیر مأذون حقنده موجب ضرر اولان شیلرك اجراسی جائز دکلدر. بعدالعقد بالغ اولسه بیله‌ینه حقوق عقدموکلنه عائددر. محجور بالغ دخی بوحکمده‌در .

فقط صبیٔ ممیز بالوکاله صاتدیغی مالك ثمنی قبض ایتسه صحیح اولور. چونکه عاقد کندوسیدر . انتفاء لزوم انتفاء جوازه دلالت ایتمز .

لکن صبیٔ ممیز مأذون بیعه وکیل اولدیغی صورتده کرك ثمن حال

وكرك ثمن مؤجل ايله بيعه وكيل اولسون بيعي صحيح وحقوق عقد كندوسنه عائد اولور .

شرايه وكيل اولديغي تقديرده موكل ثمني پشين ويروبده انكله شرايه وكيل اولور ايسه كذلك شراسي صحيح وحقوق عقد كندوسنه عائد اولور ايسه‌ده ثمن مؤجل ايله وكيل اولديغي حالده ينه شراسي صحيح اولوب انجق حقوق عقد موكلنه عائد اولور . چونكه بوراده كفالت معناسي واردر .

§

وكيلك وكالتدن خبردار اولمسي شرطدر .

بناءً عليه بر كيمسه ديكريني توكيل ايتدكده خبر وكالت كندوسنه واصل اولمقسزين موكلك برمالني صاتسه حسب الوكاله اولميوب فضولاً صاتمش اولور .

§

وكيلك معلوم ومعين اولمسي شرطدر .

بناءً عليه بر كيمسه بر قاچ كشي‌يه خطاباً فلان شيئي بكا الموق اوزره ايچكزدن بريكز وكيلمدر ديسه وكالت صحيح اولماز . فقط بريكز وكيلم اولكز ديوبده انلردن بري اليويرسه صحيح اولور .

١٤٥٩ ماده بر كيمسه بالذات ياپه‌بيله‌جكي خصوصلرده ومعاملاته دائر اولان هر حقك ايفا واستيفاسنده بشقه‌سني توكيل ايده‌بيلور .

مثلا بر كيمسه بيع وشرا وايجار واستيجار ورهن وارتهان وايداع واستيداع وهبه واتهاب وصلح وابرا واقرار ودعوى وطلب شفعه وقسمت وايفا واستيفاى ديونه وقبض ماله ديكر بر كيمسه‌يي توكيل ايتسه جائز اولور .

فقط موكل بهك معلوم اولمسي لازمدر .

موكل بهك معلوميتی تعيين وتخصيص ايله حاصل اولهجغی كبی ١٤٥٦ نجی ماده شرحنده بيان قلنديغی وجهله تعميم ايلهدخی اولور.

١٤٥٧ نجی ماده موكلك يالكز ذاتنه وبو ماده ذات مع الوصفنه عائد اولان شروطه دائردر. بو ماده اولمیه ايدی سالف الذكر ١٤٥٧ نجی ماده يه نظراً توكيله مقتدر اولان كيمسه هر برايشنك ايفا واستيفاسی ايچون ديكری توكيل ايده بيلمسی لازم كلوردی. مادهٔ مشروحه دن اكلاشلديغنه كوره بر كيمسه بالذات كندوسی ياخود ولی ويا وصيسی اولديغی صغير ايچون يا په بيلهجكی خصوصلرده ومعاملاته دائر اولان هر حقك ايفا واستيفاسنده بشقه سنی توكيل ايده بيلور.

مع مافيه بر كيمسه كندی حقنده حكم اولنان حد وقصاصك ايفاسی ايچون بشقه سنی توكيل ايدهمز. زيرا عقوباتده نيابت جاری اولماز.

استيفاسی ايچونده توكيل جائز اولماز. چونكه حد وقصاص شبهه ايله زائل اوله جغندن استيفاسی اوزرينه حكم اولنان كيمسه نك بالذات بولنمسی لازمدر. شو قدركه برلكده بولنمق اوزره برينی توكيل ايتمسه جائز اولور. §

موكل بهك وكالتی قابل اولمسی شرطدر.

بناءً عليه بر كيمسه كندوسنه توجه ايدن يمينه بشقه سنی توكيل ايدهمز.

كذلك بر كيمسه مباحاتدن اولان برشيئی احرازايچون بشقه سنی توكيل ايتسه صحيح اولماز. چونكه بر كيمسه نك ديكرينی توكيل

ایتمسی کندوسی ایچون ثابت اولان ولایت تصرفی دیکرینه اثبا تدر.
حال بوکه مباح اولان شیلر کیمسه نك مال مخصوصی دکلدر . بناءً
علیه وکیل اولان کمسنه نك احراز ایتدیکی شی کندی ملکی اولوب
موکلنه عائد اولماز .

فقط ١٢٧٢ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره اراضیٔ
مواتدن بر یری احیایه مأذون اولان کیمسه کندوسی احیا ایتمیوب
وکالةً برینه احیا ایتدیرسه جائزدر . واول ارض موکلك اولوب
وکیلنك اولماز .

§

استقراض ایچون دخی وکالت باطلدر .

چونکه استقراض اولنان اقچه یه مالکیت قبضه متوقفدر . مستقرض
قبل القبض مجرد عقد ایله اقچه یه مالك اوله میه جغندن هنوز مالك
اولمدیغی برشیٔ قبض ایچون برینی توکیل ایتمك غیرك ملکنده تصرفه
وکالت دیمك اولوب غیرك ملکنده بلاسبب شرعی تصرف باطلدر .
بناءً علیه وکیل نفسنه اضافتله عقد استقراض ایتسه کندوسی ایچون
استقراض ایتمش اولور . انجق قاضیخانده محرر اولدیغنه کوره وکیل
عقدی موکلنه اضافتله فلانه شوقدر غروش اقراض ایت دیوب مقرض
دخی راضی اولسه صحیح اولور . چونکه بوصورتده وکالت رسالت
حکمندهدر . هر نه قدر شرایه وکالت حین عقدده غیرك ملکنده
بولنان مبیعی قبضه امر اولمغله بونك دخی باطل اولمسی لازم کلور
کبی وارد خاطر اولور ایسه ده شرعا عوض مقابلنده اولمغله برابر
مبیعه مالکیت عقد ایله حاصل اوله جغندن یعنی قبضه توقف ایتمیه جکندن
وکالت جائزدر.

باب ثالث

وكالتك احكامی بیاننده اولوب التی فصلی مشتملدر

فصل اول

وكالتك احكام عمومیه‌سی بیاننده‌در

وكالتك تعریفندن مستبان اولدیغی اوزره مادامكه موكل ایشنی كیله تفویض ایدیور توكیلك شامل اولدیغی شیده وكیل ایچون لایت تصرفك ثبوتی وكالتك احكام عمومیه‌سنك باشلیجه‌سیدر . اً علیه برمالی بیعه وكیل اولان كیمسه اومالی بیع ایده‌بیلور . حق وكیل نه‌مقوله عقدلری موكلنه مضاف قیلمغه مجبوردر . وقنغی قدلری نفسنه مضاف ایده بیلور بونلر ایله سائر احكام متفرعه‌سی فصلده ذكر وبیان اولنمشدر .

§

وكالتك باشلیجه احكامندن بریده موكل بری اجرایه وكیلك یار اولنه‌مامسیدر . چونكه وكالت عقود لازمه‌دن دكلدر مكركه رت شرط ایدلمش ویاحق غیر تعلق ایتمش اوله

١٤٦٠ ماده هبه‌واعاره‌ورهن‌وایداع‌واقراض‌وشركت مضاربه‌ده وعن انكار صلحده وكیلك عقدی موكلنه ضاف قیلمسی لازمدر. موكلنه مضاف قیلماز ایسه حیح اولماز.

چونكه‌ذكر وتعداد اولنان عقودده آزچوق اسقاط حق معناسی

واردرساقط اولان شيلر مثلاشيدر طاغيلور انكچون حكم سببدن منفصل اولماز. بنابرين سببك برشخصدن وحكمك ديكرندن صادر اولمسى جائز اولهميه جغندن حكمك سببه مقارن اولمسى ايچون وكيلك عقدى موكلنه مضاف قيلمسى لازمدر .

١٤٦١ ماده بيع وشرا واجارهده وعن اقرار صلحده وكيلك عقدى موكلنه مضاف قيلمسى شرط دكلدر. موكلنه مضاف قيلميوبده نفسنه اضافت ايله اكتفا ايتمسى دخى صحيح اولور .

عقود مذكورهده اسقاط معناسى اولمديغندن سببك برشخصدن وحكمك ديكرندن صادر اولمسى جائزدر .

هرنه قدر وكيل بالشرا عقدى نفسنه مضاف قيلوب قيلهميهجغى خصوصنده بين الفقها اختلاف اولنمش ايسهده مادهٔ مشروحهده مطلق ذكر اولنمسنه نظراً مضاف قيلمق شرط اولمديغى اكلاشيليور .

وايكى صورتده دخى ملكيت انجق موكلنه ثابت اولور .

فقهادن بعضيسى ملكيت ابتداءً وكيله ثابت اولوب آندن بلا توقف موكلنه انتقال ايدر ديمش ايسهده اصح اقواله كوره طوغريدن طوغرىيه موكله ثابت اولوب وكيله اولميهجغندن بوكا اشارت اولمق اوزره [ملكيت آنجق موكله ثابت اولور] دينلمشدر .

فقط عقد اكر موكله مضاف قيلنماز ايسه حقوق عقد عاقده يعنى وكيله عائد اولور .

بوصورتده وكيل اصل عقدده نائب وحقوقده اصيل اولور . موكل دخی حقوق مذكورەده شخص اجنبی حكمنده بولنور. موكل كرك اوبلدەده حاضر اولسون وكرك غائب اولسون حتی وكيل غائب اولسه موكل مشتریدن ثمن مبیعی طلب ایدەمز . فقط مشتری ویرر ایسه دیندن بری اولور .

§

وكيل وفات ايتدكده حقوق عقد وكيلك وارثنه ويا وصيسنه انتقال ايدر .

شو قدركه وكيل صغير مميز غير مأذون ويا بالغ محجور اولدقده حقوق عقد اكا عائد اولميوب موكله عائد اولەجغی ١٤٥٨ نجی مادەده ذكر اولنمشدر .

§

موكل وكيلك اجرای عقد ايتديكی مجلسده حاضر اولور ايسه بوصورتده حقوق عقدك كيمه عائد اولەجغنده بين الفقها اختلاف اولنمش ايسەده فقرۀ مشروحەده مطلق ذكر اولنمسنه نظراً ينه وكيله عائد اولور .

واكر موكله مضاف قيلنور ايسه حقوق عقد دخی موكله عائد اولور. وبوصورتده وكيل رسول كبی اولور .

مثلا وكيل بالبيع عقدی موكلنه مضاف قيلميوبده نفسنه اضافت ايله اكتفا ايدرك موكلنك برمالنی صاتدقده مبيعی مشترييه تسليم ايتمكه مجبور اولور. وثمنی مشتريدن طلب وقبض ايدەبيلور . ومال مشترايه بر مستحق چيقوبده بعدالحكم ضبط اولنسه مشتری وكيل بالبيعه رجوع ايدر . يعنی ويرديكی ثمنی آندن ايستر .

ووكيل بالشرا عقدی بووجهله موكلنه مضاف قيلمقسزين اشترا ايلديكی مالی قبض ايدر ومال مشترانك ثمنی موكلندن المسەبيله كندی مالندن بايعه

ويرمك اوزره جبر اولنور. ومال مشتراده عيب قديم ظهور ايتسه رد ايچون وكيلك مخاصمه‌يه حق اولور .
اما وكيل اكر عقدى موكلنه مضاف قيلمش ايسه مثلا فلانك طرفندن بالوكاله صاتدم ياخود فلان ايچون آلدم ديه‌رك عقد بيع ايلمش اولسه اول حالده آنفاً بيان اولنان حقوق عقدهب موكله عائد اولور. وبوصورتده وكيل رسول حكمنده قالور .

١٤٦٢ ماده رسالتده حقوق عقد مرسله عائد اولور. رسوله اصلا تعلق ايتمز .

رسول عقدى نفسنه مضاف قيلوب‌ده مثلا بومالى اشترا ايتدم ديوبده بايع دخى قبول ايتسه مال مشترا رسولك اولوب مرسلك اولماز . اما مرسلك مالنى نفسنه اضافتله صاتدم ديسه صحيح اولماز .

١٤٦٣ ماده بيع وشرا وايفا واستيفاى دينه وقبض عينه وكيل اولان كيمسه‌نك جهت وكالتدن طولايى مقبوضى اولان مال كندى يدنده وديعه حكمنده‌در. بلا تعد ولا تقصير تلف اولسه ضمان لازم كلمز .

جهت رسالتدن طولايى رسولك يدنده‌كى مال دخى كذلك وديعه حكمنده‌در .

چونكه وكيل موكلك ورسول مرسلك اذنى ايله قبض ايده‌يور. بناءً عليه عيناً موجود ايسه موكله ويا مرسله تسليم ايتمك لازم كلور. بوقسه قبض دينه وكيل اولان كيمسه مقبوضنى كندوسنك موكلنده‌كى اله‌جغنه محسوب ايده‌مز. ووديعه‌نك احكامى تماميله جريان ايدر .

§

بر كيمسه دائنه ويرمك اوزره وكيله برمبلغ ويروبده وكيلى آنى دائنه ويردم ديديكى حالده دائن المدم ديسه سوز برائت ذمتى حقنده وكيلك اولور . فقط عدم قبض خصوصنده سوز دائنك اولمغله وكيلك مذكور سوز ايله قبضى ثابت وآله‌جغى ساقط اولمش اولماز .

بوصورتده موكله وكيل ايله دائندن برينى تصديق وديكرينى تكذيب ايت دينور . موكل وكيلى تصديق ايدر ايسه دائن المديغنه تحليف اولنور . يمين ايدر ايسه موكلك پاره‌يى تكرار دائنه ويرمسى لازم كلور . وكيلدن برشى طلب ايده‌مز .

واكر دائنى تصديق ايدر ايسه وكيل تحليف اولنور . يمين ايدر ايسه وكيله برشى لازم كلمز . ودائن آله‌جغنى تكرار موكلدن طلب ايدر .

١٤٦٤ ماده مديون بورجنى دائنه كوندروبده قبل الوصول رسول يدنده تلف اولديغى صورتده اكر مديونك رسولى ايسه مديونك مالندن تلف اولور . واكر دائنك رسولى ايسه دائنك مالندن تلف اولوب مديون بورجندن برى اولور .

[بورج] تعبيرى احترازى اولميوب عين دخى اولسه ينه حكم بويله‌در . نته‌كيم ٢٩٨ نجى ماده‌ده بيان قلنديغى وجهله بركيمسه‌نك سوم شرا طريقيله اشترا ايتمك اوزره برمالى آدمى آلوبده كوتورر ايكن دوشوب قيرلسه اوكيمسه قيمتنى ضامن اولمسى لازم كلور . اما بايعك آدمى كوتورر ايكن تلف اولسه ضررى بايعه عائد اولور .

١٤٦٥ ماده بر كيمسه ايكى كشى يى بردن « يعنى زمان واحدده برسوزايله » توكيل ايتسه وكيل اولدقلرى خصوصده يالكز بريسى تصرف يعنى ايفاى وكالت ايده مز.

شايد وكيللردن يالكز برى تصرف ايدر ايسه معتبر اولماز. چونكه موكل ايكيسنك رأينه راضى اولمشدر. حتى برمالك بيعنه ايكى كشى يى توكيل ايدوبده ثمنى تعيين ايتمش اولسه بيله ينه بريسى صاتهماز. زيرا تعيين ثمن ايدلمش اولمسى آندن زياده يه صاتملرى ايچون وكيللرك استشاره سنه مانع دكلدر.

اما حين توكيلده آيرى آيرى ايفاى وكالت ايده بيله جكلرينى علاوة مقال ايتمش ايسه يالكز برينك تصرفى جائز اوله جغى كبى ايكى وكيلك اجتماعنده مانع اولور ياخود موكل به رأيه محتاج اولماز ويا وكيللر بشقه بشقه توكيل ايدلمش بولنور ايسه بوصورتلرده يالكز برينك ايفاى وكالت ايده بيلمسى جائز اولديغندن فقرات آتيه ده بيان وايضاح ايديلور.

فقط خصومته ياخود رد وديعه يه وياخود قضاء دينه وكيل ايسه لر يالكز بريسى ايفاى وكالت ايده بيلور.

كذلك رد عاريته ويا رد مغصوبه وياخود بيع فاسد ايله مبيعى رده ويا تسليم هبه يه وكيل ايسه لر يالكز بريسى ايفاى وكالت ايده بيلور. چونكه مجلس قضاده ايكى وكيلك اجتماعى عبث دعوايه ومناقشه يه مفضى اوله بيله جكندن يالكز برينك بولنه بيلمسى تجويز اولنمشدر. مع مافيه ديكرينك انضمام رأيى ايله ايفاى وكالت ايتمسى لازمدر

عانك ردی وقضای دين وتسليم هبه كبی شيلر رأيه محتاج اولمامغله
لكز بری ايفای وكالت ايده بيلور .
اما بونلری يالكز بريسی قبض ايده‌مز. زيرا ايكی كشينك حفظی
كشينك حفظی كبی دكلدر .

اما بر كيمسه‌يی بر خصوصه وكيل ايتدكدن صكره
يكرينی دخی رأساً او ايشه وكيل ايتديكی صورتده هر
بعيسی ايفای وكالت ايتسه جائز اولور .

چونكه موكل حين توكيلده هر برينك رأينه راضی اولمشدر .
ينی توكيل ايتدكدن صوكره بشقه‌سنی دخی توكيل ايتمكله برنجينك
أينه اولان رضاسی تغير ايتمز .

فقط ١٨٠٢ نجی ماده موجبنجه بردعوايی معاً استماع وحكم ايتمك
وزره طرف سلطانيدن نصب اولنان حاكم وياخود ١٨٤٢ و١٨٤٣
نجی ماده‌لر موجبنجه خصمينك تعيين ايتديكی حكم وبرصغير ايچون
وليسی وياحاكم طرفندن تعيين قلنان ايكی وصی وبركيمسه ايله عقد
مضاربه ايدن ايكی مضارب هرنه‌قدر آيری آيری زمانلرده تعيين
قلنمش وعقد مضاربه ايتمش اولسه‌لربيله مأمور ومتعهد اولدقلری
ايش رأی وتفكره محتاج اولديغندن يالكز بری ايفا ايده‌مز .

١٤٦٦ ماده بركيمسه وكيل اولديغی خصوصده بشقه‌سنی
وكيل ايده‌مز .

زيرا وكيل موكل بهده حسب الوكاله موكلی ايچون تصرف
ايده‌جكندن صراحةً ويا دلالةً اذنی لازمدر ، موكلی بشقه‌سنی

توكيل ايتمك اوزره صراحةً اذن ويرمديكي تقـديرده عقد مطلق دلالةً اذني تضمن ايتمز . چونكه انسانلر رأى وتدبير وايفاى عملده متفاوت اولديغندن موكل مومى اليه وكيلك آيفا ايتمسني قصد ايتمش ديمك اولور .

مكركه موكل اكا اذن ويرمش وياخود رأ يكله عمل ايت ديمش اوله .

بو تقديرده توكيله دخي وكيل اولمش اوله جغندن :

اول حالده وكيل بشقه‌سني توكيل ايده‌بيلور .

بناءً عليه شرايه وكيل اولان كيمسه‌نك اشترا ايتديكي مبيعك ملكيتي موكلنه عائد اولديغي مثللو :

وبووجهله وكيلك توكيل ايتديكي كيمسه موكلك وكيلي اولور . يوخسه اول وكيلك وكيلي اولماز .

زيرا وكيل اول وكيل ثانيي موكلنك نامنه توكيل ايتمش اولديغندن موكلنك امرني تنفيذ وتبليغده واسطه اولمش اولور .

فقط مالني بيعه توكيل ايدن كيمسه ثمني تعيين ايتمش ايسه بوصورتده وكيل صراحةً ويا دلالةً مأذون اولمسه بيله ديكريني توكيل ايده بيلور . چونكه رأيه احتياج ثمنك تقدير وتعييني ايچون اولوب بوده حاصل اولمشدر .

كذلك وكيل موكل مومى اليه ايفا ايچون موكلنك اذني اولمقسزين آخري توكيل ايتسه ووكيل ثاني موكل مومى اليه ايشلسه اكر عقود قبيلندن ايسه وكيل اولك اجازتنه موقوف اوله‌رق اذن واجازت ويرر ايسه

صحيح وحقوق عقد وكيل ثانی‌يه عائد اولور . چونكه بالذات تجويز اولنميان شی بالتبع تجويز اولنه بيلور . وبرده موكلك مقصودی وكيل اولك رأينك حصولندن عبارت اولوب بوده حاصل اولمشدر .

يالكز شرا بوندن مستثنادر . زيرا اجازت عقود موقوفه‌يه لاحق اولور . عقود نافذه‌يه لاحق اولماز ١٤٥٣

واكر خصومت وقضای دين مثللو عقود قبيلندن دكلسه بونلری موكل وكيل اولك لفظنه تعليق ايتمش ديمك اولديغی جهتله وكيل ثانينك تصرفاتی صحيح اولماز .

حتی وكيل اولك عزليله ياخود وفاتيله وكيل ثانی منعزل اولماز .

[وكيل اولك عزليله] قيدندن مقصد موكل وكيل اولی عزل ايتسه ديمكدر . يوقسه وكيل اول وكيل ثانی‌يی عزل ايتسه ديمك دكلدر . چونكه وكيل اول وكيل ثانی‌يی عزل ايتدكده نظر اولنور . اكر موكل وكيل اوله دلديككی ياپ ويا رأيكله عمل ايت ديمش ايسه وكيل اول وكيل ثانی‌يی عزل ايده بيلور . اما موكل وكيل اوله فلانی توكيل ايت ديمش ايسه عزل ايده‌مز . چونكه وكيل اول او كيمسه‌يی توكيل ايله وكالتی نهايت بولمشدر .

ماده ١٤٦٧ اكر وكالتده اجرت شرط ايديلوبده وكيل دخی ايفای وكالت ايلرايسه اجرته مستحق اولور . واكر شرط ايدلميوبده وكيل دخی اجرت ايله خدمت ايدر مقوله‌دن دكل ايسه متبرع اولوب اجرت ايسته‌يه‌مز .

اجرت ایله استخدام اولنور مقوله دن ایسه ٥٦٣ نجی ماده موجبنجه
اجر مثل الور . چونکه وکالتده اجرت شرط ایدیلنجه اجاره دیمك
اولور . اجاره نك شرائط صحتی موجود اولمق لازمدر . شرائط
صحتدن بری بولنماز ایسه اجارهٔ فاسده اولوب ٤٦٢ نجی ماده موجبنجه
اجر مثل آلور .

فصل ثانی

شرایه وکالت بیاننده در

١٤٦٨ ماده ١٤٥٩ ماده نك فقرهٔ اخیره سی حکمنجه
وکالتك ایفاسی قابل اوله جق مرتبه موکل بهك معلوم
اولمسی لازمدر .

شویله که موکل اشترا ایتدیره جکی شیئك جنسنی بیان
ایتملیدر . وجنسك تحتنده اکر انواع متغایره وارایسه یالکز
جنسنك بیانی کافی اولمیوب نوعنی یاخود بهاسنی دخی بیان
ایتمك لازم کلور .

واکر آلنه جق شیئك جنسی بیان اولنماز ایسه یاخود
جنسی بیان اولنوب انجق تحتنده انواع متغایره اولدیغی حالده
نوعی یا بهاسی تعیین قلنماز ایسه وکالت صحیح اولماز . مکرکه
وکالت عامه ایله توکیل ایتمش اوله .

حاصلی وکیل موکلنك امرینه امتثاله مقتدر اولمق ایچون موکل
بهك معلومیتی درت صورتله اوله بیلور . برنجیسی : موکل به وکیل
ایله موکل عندنده ذاتاً معلوم اولور .
ایکنجیسی وکیل وکالت عامه ایله توکیل ایدلمش اولور .
اوچنجیسی: تحتنده انواع متغایره اولمیان شیئك یالکز جنسی بیان
ایدلمش یعنی : جهالت فاحشه بولنمامش اولور.
دردنجیسی : موکل به جهالت یسیره ایله مجهول اولور یاخود
جهالت متوسطه ایله مجهول اولدیغی حالده نوعی ویا ثمنی بیان قلنه‌رق
جهالت یسیره‌یه قلب ایدیلور . مادهٔ مشروحه‌نك مثاللرنده ایکنجی
اوچنجی ودردنجی صورتلر ایضاح ایدلدیکندن اسبابی هر برینك
بیانی ضره‌سنده ذکر اولنور .
شرکت عقدك هر نوعی ایله مضاربه وبضاعه وکالتی متضمن ایسه‌ده
بونلرده موکل بهك معلوم اولمسی شرط دکلدر . زیرا وکالت مقصود
بالذات اولمیوب عقد شرکت ضمننده ثابت اولدیغندن بالذات تجویز
اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه بیلور .
مثلا بر کیمسه بکا بر آت آل دیو دیکرینی توکیل ایتسه وکالت صحیح
اولور .
هرنه‌قدر آتك افرادنده جهالت وار ایسه‌ده جهالت یسیره
اولدیغندن وکالت جائز اولوب بهاسنی ذکر وبیان ایتمك لازم دکلدر .
فقط موکل بکا ایکی بیك غروشه بر آت آل دیو بهاسنی ذکر ایدرایسه
وکیل ایکی بیك غروشلق بر آت المغه مأمور اولور . بهاسنی ذکر ایتمزایسه
١٤٧٨ نجی ماده موجبنجه موکلنك حالنه مناسب بر آت آلور .
وبر کیمسه اثوابلق قماش المق اوزره برینی توکیل ایده‌جك اولدقده جنسنی
یعنی چتاریمی المق ایستر یوقسه بشقه‌جنس قماشمی ایستربوراسنی بیان ایله برابر

شام پاهند قماشی دبو نوعنی یاخود طوبی شوقدر غروشلق دیو بهاسنی بیان ایتمسی لازمدر .

قماش مثللو تحتنده انواع متغایره اولان شیلرك یالکز جنسنی بیان کافی دکلدر زیرا تغیرانواعده اولان جهالت، جهالت متوسطه‌در جهالت یسیره‌یه منقلب اولمق ایچون شام قماشی کبی حقیقةً ویاخود طوبی شوقدر غروشلق کبی ذکر بهاسیله تقدیراً نوعنی تعیین لازمدر .

جنسنی بیان ایتمیوبده یالکز بردابه آل یاخود قماش آل دیسه ویاخود مثلا چتاری آل دیوبده نوعنی یابهاسنی بیان ایتمسه وکالت صحیح اولماز . دابه یرده یورویانلرك اسمی اولوب عرفاً آت، قاطر و امثالی حیواناته علم اولدیغندن اجناس مختلفه‌یه شامل اولور. جنسده جهالت جهالت فاحشه اولوب جهالت فاحشه دخی امتثال امره مانع اولور .

فقط بکا برقات روبالق قماش یاخود چتاری آل هرقنغی جنس ونوعدن اولورسه اولسون سنك رأیکه مفوضدر دیسه وکالت عامه اولوب وکیل قنغی جنس ونوعدن ایسترایسه آله‌بیلور .

وکالت عامه‌ده تفویض امور اولدیغندن وکیل هرقنغی جنس ویانوعدن اشترا ایتسه موکلنك امرینه امتثالاً آلمش اولور .

١٤٦٩ ماده اصلك یا قصدك ویاخود صنعتك اختلافیله جنس دخی مختلف اولور .

مثلا یوق بزیله کتان بزی اصللرینك اختلافی سببیله مختلف الجنسدرلر . وقیونك یوکی ایله دریسی اختلاف مقصد سببیله مختلف الجنسدر . زیرا دریدن مقصد طلوم یاپمق اولوب یوك القدن مقصد ایسه ایپلك یاپوب کلیم طوقومق کبی اکا مغایر اولان خصوصلردر .

وشار کوی کچه‌سیله عشاق کچه‌سی هب یوکدن معمول اولدقلری حالده اختلاف صنعت حسبیله مختلف الجنسدرلر .

جنس ١٤٠ نجی ماده‌ده تعریف اولنمشدر .

١٤٧٠ ماده وكيل اكر جنسده مخالفت ايدرسه يعني موكل فلان جنسدن برشي آل ديوبده وكيل بشقه برجنسدن مال آلسه هرنه قدر آلديغي شي دها فائدهلو اولسه بيله موكل حقنده نافذ اولماز . يعني وكيلك آلديغي مال كندو ذزرنده قالوب موكل ايچون آلنمش اولماز .

كذلك ثمنك جنسنده مخالفت ايتسه عقدينه موكلى حقنده نافذ اولماز. مثلا اون عدديوزلك عثمانلي التونيله معين برآتي اشترايه مأمور اولان كيمسه اللى عدد يكرميلك سيم مجيديه يه آلسه موكلى حقنده نافذ اوليوب مذكور آت كندو اوزرنده قالور .

[نافذ اولماز] سوزندن موكلك اجازتنه موقوف اولور معناسي آكلاشلماماق ايچون [يعنى] كلمه سيله باشلايان جمله ايله تفسير اولنمشدر. چونكه ١٤٥٣ نجى ماده شرحنده بيان اولنديغي اوزره اجازت عقود موقوفه يه لاحق اولور. عقود نافذه يه لاحق اولماز.

بناءً عليه وكيلك اشترا ايتديكي شي كندو اوزرنده قالور. مكركه وكيل حقوق عقد كندوسنه عائد اولميان صبي اوله بوصورتده اشترا موقوف اولور .

١٤٧١ ماده موكل قوچ آل ديوبده وكيل ديشي قيون آلسه موكل حقنده نافذ اوليوب آلنان قيون وكيلك اولور .

هرنه قدر قوچ، قيون ايكيسى دخى خلقةً برجنسدن ايسه ده شرعاً اختلاف مقصد ايله جنس دخى مختلف اولور وقوچ لفظي اسم خاص

اولمغله حصراً حكم قطعى افاده ايده‌جكندن موكلك مقصدى ديشى
قيون آلمغه‌دخى شاملدر ديناه‌مز. اما قيون آل ديوبده اركك ويا ديشى
ديوتقييد ايتمسه وكيل اركك وياديشى قيون آله‌بيلور چونكه قيون
لفظى ايكيسنه‌ده شاملدر.

١٤٧٢ ماده موكل بكا فلان عرصه‌يى آل ديوبده
اول عرصه اوزرينه بنا ياپلسه آندن صكره وكيل آنى
بالوكاله آله‌ماز.

چونكه عرصه؛ اوزنده بنا اولميان ارضه اطلاق اولنور عرصه‌يه
بنا انشاسيله مقصد تخلف ايدر.
كذلك اول عرصه اوزرينه اشجار غرس ايدلسه ينه آله‌ماز.
آلورسه موكل حقنده نافذ اولميوب وكيل اوزرنده قالور.
اما فلان خانه‌يى آل ديوبده اول خانه صيوادلسه ياخود
اكا بر ديوار علاوه ايدلسه بو حالده وكيل آني بالوكاله
آله‌بيلور.

زيرا خانه‌نك صيوادلمسى وديوار علاوه اولنمسى كبى شيلرله مقصد
شرا اخلال ايدلمش اولماز.

١٤٧٣ ماده موكل سوت آل ديوبده نه‌سوتى اولديغنى
تصريح ايتمسه بلده‌ده معروف اولان سوته محمول اولور.
يعني موكلك مقصدينى عرف تعيين ايدر ووكيل معروف اولان

ثلا قیون سوتی آلدقدن صکره موکل بنم مقصدم اینك سوتی ایدی
یوب انی قبول ایتامکه حقی اولەماز چونکه عرف ایله تعیین نص ایله
یله تعیین کبیدر.

۱۴۷٤ ماده موکل پرنج آل دیسه وکیل اولان کیمسه
پارشوده صاتیلان هر نوع پرنجدن آلەبیلور .

۱۴۷٥ ماده بر کیمسه بر خانه آلمق ایچون دیگرینی
وکیل ایدەجك اولدقده محلەسنی وبهاسنی بیان ایتملیدر. بیان
یتمز ایسه وکالت صحیح اولماز .

محله وبهاسی بیان ایدلمیەرك اشترا اولنان خانه وکیلك اوزرنده قالور.
سکز اون عصر مقدم خانەلر اکثریا برطرزده یاپلدیغندن فقهای
متقدمینه کوره وکالتك صحتی ایچون موکله اولان خانەنك یالکز
بهاسنی ذکر ایتمك کافی ایدی . صکرەلری خانەلر صور متنوعەیه
لمغه باشلدیغی کبی محل وموقعلردخی یکدیکرینه نسبتله شرفلی اولدیغندن
فقهای متأخرین خانەنك هم محله وهم بهاسنك بیان ایدلمسی لزومنی
فاده ایتمشلردر. ۳۲٦نجی ماده دخی بو اسبابه کوره قلمه النمشدر زیرا
زمانك تغیریله احکامك تغیری قابل انکار دکلدر .

۱۴۷٦ ماده بر کیمسه بر تك اینجو یاخود بر قیرمزی
یاقوت طاشی آلمق اوزره برینی توکیل ایدەجك اولدقده
بهاسی قاچ غروشه قدر اولەجغنی بیان ایتمسی لازمدر . ایتمز
یسه وکالت صحیح اولماز .

بونلرك عددی متفاوت اولدیغندن موكلك مقصـدی اكلاشلمق
ایچون بهاسنك بیانی لازمدر .

١٤٧٧ ماده مقدراتده موكل بهك مقـداری یاخود
ثمنی بیان اولنمق لازمدر .

مقدرات؛ ١٣٢ نجی مادده بیان قلندیغی اوزره ،مكیلات،موزونات
عددیات ومذروعاتدن عبارتدر.

مثلا بغدای المق ایچون برینی توكیل ایتدكده قاچ كیله اوله جغنی سویلمك
یاخود شـوقدر غروشلق بغدای دیو مقدار ثمنی بیان ایلمسی لازم كلور. بیان
ایتمز ایسه وكالت صحیح اولماز.

بیان اولندیغی حالده دخی موكلك بولنـدیغی بلده‌ده‌كی بغدایدن
اشترا ایتمسی اقتضا ایدر.

١٤٧٨ ماده موكل بهك وصفی بیان اولنمق لازم دكلدر

مثلا اعلی یا اوسط یا ادنی دیو وصفنك بیانی لازم كلمز.

یعنی جهالت صفت استحساناً وكالتك فسادینی ایجاب ایتمز چونكه
وكالت استعانه اولوب ضرورةً وتوسعه مبنی مشروع قیلنمشدر بیان
وصفده ایسه بر نوع مشقت واردر مشقت ایسه تیسیری جلب ایدر.
شوقدركه موكل بهك وصفی موكلك حالنه موافق اولمق
لازمدر .

مثلا بر باركیر كراجیسی كندوسـنه بر باركیر المق اوزره برینی توكیل
ایتدكده وكیل كیدوبده یكرمی بیـك غروشلق برعرب آتی الهمز. آلورایسه
شراسی موكل حقنـده نافذ اولمـاز یعنی اول آت موكل ایچون التمش اولیوب
وكیلك اوزرنده قالور.

زیرا نصاً ویا دلالةً تقیید بولندیغی تقدیرده مطلق اطلاقی اوزره جاری اولمیوب تقیید وجهله معامله اجرا اولنمق لازم کله جکندن ومبیعك وصفی موکلك دلالت حالی ایله مقید اولدیغندن مادۂ آتیه موجبنجه وکالت مقیده قبیلندن اولور.

١٤٧٩ ماده وکالت بر قید ایله تقیید اولندقده وکیل اکا مخالفت ایده‌مز. ایدر ایسه شراسی موکل حقنده نافذ اولمیوب آلدیغی مال کندو اوزرنده قالور. فقط موکل حقنده دها فائده‌لو بر صورتده مخالفت ایدر ایسه معناً مخالفت عد اولنمز.

مثلا بر کیمسه فلان خانه‌یی بنم ایچون اون بیك غروشه آل دیدکده وکیل دها زیاده‌یه اشترا ایتسه موکل حقنده نافذ اولمیوب اول خانه کندوسنك اوزرنده قالور. اما اون بیك غروشدن اشاغی ایسه موکل ایچون النمش اولور.
کذلك ویره‌سی‌یه آل دیوبده وکیل پشین اقچه ایله آلسه اول مال وکیلك اوزرنده قالور. اما پشین اقچه ایله آل دیوبده وکیل ویره‌سی‌یه آلسه موکل ایچون النمش اولور.

١٤٧٠ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره وکیل جنسده مخالفت ایتدکده آلدیغی شی موکلی حقنده دها فائده‌لو اولسه بیله جائز اولمیوردی بوحالده اشبو ١٤٧٩ نجی ماده‌ده ذکر اولنان قید جنسك غیریده واقع اولمق لازمدر. جنسده اولور ایسه مادۂ مشروحه ایله مثاللرندن اکلاشلدیغی وجهله وکیلك قیده مخالفتی موکلی حقنده نافع اولدیغی تقدیرده معناً مخالفت عد اولنمیه جغندن عقد موکلی حقنده

نافذ اولور. نافع اولماز ایسه وکیل مخالفتیله وکالتدن منعزل اوله جغندن عقد موکلی حقنده نافذ اولمیوب اشترا ایتدیکی شی کندو اوزرنده قالور.

§.

بر کیمسه دیکرینه قیه‌سی اون غروشلق اتدن بنم ایچون یکرمی غروشه ایکی قیه ات صاتون آل دیوب یعنی موکل بهك مقدارینی تعیین ایدوبده دیکری اونر غروشه صاتیلان اتدن زیادهٔ کثیره‌یی مثلا درت قیه‌سنی یکرمی غروشه آلسه امام اعظم حضرتلرینك رأینه کوره ایکی قیه‌سی اون غروشه موکلك اولوب دیکر ایکی قیه‌سی وکیلك اوزرنده قالور. چونکه مقدار معین اشترا ایتمك اوزره مأمور اولدیغندن ایکی قیه‌دن زیاده‌سی کندی حقنده نافذ اولور.

امامین حضراتی وکیلك یکرمی غروشه درت قیه ات آلمسی موکلی حقنده زیاده خیرلی اولدیغندن جمله‌سی موکلنك اولور دیمشلردر.

١٤٧٩ نجی ماده صورت مطلقه‌ده یازلمش ومقدراته دائر بشقه بر ماده بولنمامش اولدیغندن مقدرات حقنده امامین حضراتنك رأینه توافق ایدن مادهٔ مذکوره احکامیله عمل ایدلمك اقتضا ایدر.

١٤٨٠ ماده بر کیمسنه اشتراسنه وکیل اولدیغی شیئك نصفنی اشترا ایتدیکی صورتده اکر اول شیئك تبعیضنده ضرر وار ایسه شراسی موکل حقنده نافذ اولماز. یوق ایسه نافذ اولور.

مثلا برطوب قماش آل دیوبده وکیل یارم طوب آلسه موکل حقنده نافذ اولمیوب اول مال وکیلك اوزرنده قالور. اما التی کیله بغدای آل دیوبده وکیل اوچ کیله آلسه موکل ایچون آلنمش اولور.

موكلك التى كيله بغداى آل ديمسندن مقصدى بغداى آلمقدر شو مقصده كوره وكيل اوچ كيله بغداي بولديغى حالده أنى آلمسه مقصده مخالف اولور آلسه قيده مغاير اولور بوحالده مقصد ترجيح اولنور چونكه قيدك مقصد درجه‌سنده فائده‌سى يوقدر وبالآخره اوچ كيله بغداى دها آلمق ممكندر بناءً عليه قيده مخالفت ايدلمك موكلى حقنده موجب مضرت اوله‌ميه‌جغندن معناً مخالفت بولنماز.

اما تبعيضنده ضرر اولان شيلرده موكلى حقنده ضرر دركار اولمغله قيدك فائده‌سى نظر اعتنايه النمغه شايانددر. شوقدر واركه تبعيضنده ضرر اولان شيئك وكيل نصفنى آلدقدن صكره قبل الخصومه نصف ديكرينى دخى آلسه شراسى موكلى حقنده نافذ اولور چونكه بوحالده ضرر شركت زائل اولمغله ممنوع اولان نفاذ دخى عودت ايدر.

مثلا بر آت المغه مأمور اولان كيمسه اولا آتك نصفنى وقبل الخصومه نصف ديكرينى آلسه او آت موكلنك اولور.

لكن وكيل هنوز نصف ديكرينى اشترا ايتمدن موكلى كندوسيله مخاصمه ايدوبده حاكم نصف شرانك وكيلك اوزرنده قالمسيله حكم ايتدكدن صكره وكيل نصف ديكرينى دخى اشترا ايتسه ينه موكلى حقنده نافذ اولماز.

١٤٨١ ماده موكل بكا بر جبه‌لك چوقه آل ديوبده وكيلك آلديغى چوقه‌دن جبه چيقمسه شراسى موكل حقنده نافذ اوليوب اول چوقه وكيلك اوزرنده قالور.

زیرا آلنه‌جق چوقه جبه چیقمق قیدیله مقید اولدیغندن اولی قیده مخالفت ایتمش دیمکدر .

١٤٨٢ ماده برشیئك بهاسی بیان اولنمقسزین اشتراسنه وکیل اولان کمسنه اول شیٔ قیمت مثلیه‌سیله آله بیلدیکی کبی غبن یسیر ایله دخی آله بیلور .

چونکه غبن یسیردن تحرز ممکن دکلدر .

فقط ات و اتمك کبی سعر و قیمتی معین اولان شیلرده غبن یسیر دخی معفو اولماز .

زیرا معروف اولان شی مشروط کبیدر .

اما غبن فاحش ایله آلورسه هر حالده شراسی موکل حقنده نافذ اولمیوب اول مال کندیسنك اوزرنده قالور .

چونکه وکیل بالشرا نفسی ایچون دخی شرایه مقتدر اولدیغندن وکیل بالشرانك نفسی ایچون غبن فاحش ایله آلدیغی برشیٔ صکره‌دن پشیمان اولوب موکلی ایچون آلدم دیمسی ملحوظدر . بناءً علیه وکیل بالشرا ایچون غبن فاحش محل تهمتدر . مواضع تهمت ایسه باب وکالتدن استثناء عقلی ایله مستثنادر .

فقط موکل غبن فاحش ایله قبول ایدرسه کندوسی ایچون آلنمش اولور .

١٤٨٣ ماده علی الاطلاق اشترا نقودیله اشترایه مصروف اولور .

چونكه نقود ثمن اولەرق مخلوق اولديغندن موكلك وكيلنه بكا [illegible]لان شئ آل ديمسى پاره ايله آل ديمك مقامندەدر . وبرده اشتراده معروف اولان نقود ايله آلمقدر عرف ايله معروف اولان شي ايسه شرط قلنمش كيدر .

بوصورتده برشيئك اشتراسنه وكيل اولان كيمسه آني برمال‌ايله ترانيه ايتسه موكل حقنده نافذ اوليوب اول شي وكيلك اوزرنده قالور .

١٤٨٤ ماده بر موسم معينده لزومى اولان شئ آلمق ايچون بركيمسه ديكرينى توكيل ايتسه اول موسمه مصروف اولور .

١٤٥٦ نجى ماده‌ده بيـان قلنديغى اوزره ركن توكيل بر وقته مضاف اوله بيلور . و ١٤٧٩ نجى ماده حكمنجه وكالت دلالةً مقيد اولور .

مثلا بركيمسه بربهار موسمنده شالى جبه آلمق ايچون برينى توكيل ايتسه اوياز قوللانلق اوزره جبه آلمسى ايچون توكيل ايتمش اولور . موسم كچدكدن صكره ياخود كله‌جك سنه‌نك بهارنده آلسه موكل حقنده نافذ اوليوب وكيلك آلديغى جبه كندي اوزرنده قالور .

زيرا امر موقت ايله مطلوب اولان فعل بروقت محدود ايله مقيد اولديغندن وقت مذكورك انقضاسيله حكمى قالماز .

١٤٨٥ ماده بر معين شـيئك اشتراسـنه وكيل اولان كيمسه اول شئ كندوسى ايچون اشترا ايده‌مز . واشـترا ايدركن بن بونى كندم ايچون آلدم ديسه بيله كندوسـينك اوليوب موكلك اولور .

چونکه وکیلك موکلی حاضر اولمقسزین اشترا ایتدیکی ش
کندوسنك اولسه‌بیله وکیللرك بویله برمساعده‌دن بالاستفاده موکللر
اضرار ایده‌بیلملری پك‌قولایدر. بونکچون وکالتده‌محل تهمت اولا
شیلر جائز دکلدر . وکیلك [کندم ایچون آلدم] دیمسی بوایش
وکالتدن نفسمی عزل ایتدم معناسنی متضمن ایسه‌ده ١٥٢٤ نج
ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره وکیلك کندوسنی عزلی موکلنك معلو
اولنجیه قدر وکالت عهده‌سنده قاله‌جغندن بویله بر سوزك تأثیر
اولماز .

ثمننك تسمیه ایدیلوب ایدلمامسی وثمنی وکیل کندو مالندن و
موکلنك مالندن ویرمش اولمسی‌مساویدر. بیع هرحالده موکلك‌اولور
واول معین مالی کندوسی ایچون آله‌مینجه بر شخص آخر ایچو
آله‌میه‌جغی بطریق‌الاولی اکلاشیلور .

مکرکه موکلك تعیین ایتدیکی بهادن زیاده‌یه وتعیین ا
ایتمدیکی صورتده غبن فاحش ایله آلورسه اول وقت ما
وکیلك اولور .

وکیل موکلنك تعیین‌ایتدیکی بهادن‌زیاده‌یه واکر بها تعیین‌ایتمامش
ایسه غبن فاحش ایله ویاخود نقودك غیریسی ایله یعنی ترانیه صورت
آلدیغی حالده موکلنك امرینه مخالفت ایتمش اوله‌جغندن مخالفتی ا
وکالتدن منعزل اوله‌رق آلدیغی شی کندی اوزرنده قالور .

وبرده موکل حاضر اولدیغی حالده وکیل بن بونی کند
ایچون آلدم دیرسه اول مال وکیلك اولور .

بوصورتده وكيل نفسنى وكالتدن عزل ايتمش وموكل دخى خبردار
ولمش اولور .

فقط مبيع وكيلك اولمق ايچون عقدى موكلنه مضاف قيلماملىدر.
موكلنه مضاف قيلار ايسه موكلنك اجازتنه موقوف اولور .

§

احكام مبسوطه معين برشيئك اشتراسى حقندهدر . معين اولميان
برشيئك اشتراسنه وكيل اولان كيمسهنك آلديغى شيئه كلنجه بونده
اوچ احتمال واردر .

برنجيسى: شرايى موكلنك مالنه مضاف قيلارايسه موكلنك اولور.
ايكنجيسى : شرايى نفسنه مضاف قيلار ايسه كندوسنك اولور .
ولوكه عكسنه نيت ايتمش اولسون .

اوچنجيسى: صورت مطلقهده اشترا ايدر ايسه نظر اولنور . اكر
ويرهسىيه آلمش ايسه مال مشترا كندوسنك اولور . پشين پاره ايله
آلمش ايسه موكلنك اولمق نيتيله آلديغى تقديرده آنك اولور . كندوسنك
اولمق اوزره آلديغى وشو نيتنى موكلى تصديق ايتديكى حالده كندوسنك
اولور .

اما وكيل ايله موكل بيننده نيتده تكاذب بولنوب موكل « بنم
ايچون نيت ايتمش ايدك » وكيل دخى « كندم ايچون نيت ايتمش ايدم »
ديو اختلاف ايدرلر ايسه ثمن كيمك مالندن ادا اولنمش ايسه آنك
اولور .

اكر نيت وكيلك خاطرينه كلمديكنه هم وكيل وهم موكلى اتفاق
ايدرلر ايسه بوصورتده امام محمد حضرتلرينه كوره مبيع عاقدك يعنى

وكيلك اولور . امام ابو يوسف حضرتلرينه كوره نقد حكم اتخاذ اولنه‌رق قنغيسنك مالندن ويرلمش ايسه آنك اولور .

١٤٨٦ ماده بركيمسه بكا فلانك آتنى آل ديوبده وكيل لا ونعم برشى سويلمكسزين كيدوب اول آتى اشترا ايتديكى تقديرده اكر آلوركن موكل ايچون آلدم ديرسه موكلك اولور .

بوصورتده وكالتى دلالةً قبول ايتمش اولور .

واكر كندم ايچون آلدم ديرسه كندوسنك اولور .

بوحالده وكالتى رد ايتمش ديمكدر .

اما يالكز آلدم ديوبده كيمك ايچون آلديغنى سويلامشيكن صكره‌دن موكل ايچون آلدم ديديكى صورتده اكر آت تلف ياخود برعيب حادث اولمدن ديمش ايسه تصديق اولنور .

زيرا وكيل اخبار ايتديكى امرى فى الحال اجرايه مقتدردر .

واكر آت تلف ياخود برعيب حادث اولدقدن صكره ديمش ايسه تصديق اولنماز .

چونكه اولا مذكور آتى كندوسى ايچون آلوب بعده تلف ويا عيب حادث اولنجه موكل ايچون الدم ديمك احتمالى اولديغندن موضع تهمتدر .

§

مادهٔ مشروحه‌ده بیان اولندیغی اوزره برکیمسه برآتك اشتراسنه وکیل اولوبده آتی سنك ایچون آلدم دیه‌رك موکلنه ترك ایتمك ایستدکده موکلی کندك ایچون آلدك دیوب اختلاف ایتسه‌لر سکز احتمال تصور اولنور . شویله‌که او آت یا معیندر . ویا غیر معیندر . هرایکی حاله نظراً ثمن وکیله یا ویرلمشدر . ویا ویرلمامشدر . وبودرت احتماله کوره آت یا حیاتده‌در . ویا تلف اولمشدر . ثمن اکر وکیله ویرلمش ایسه سوز جمیع صورتده وکیلك اولور . زیرا برائت ذمت اصلدر . ثمن اکر وکیله ویرلمامش ایسه نظر اولنور . آت تلف اولمش ایسه سوز موکلکدر. تلف اولمامش ایسه سوز عندالامامین وکیلکدر .

۱٤۸۷ ماده برکیمسه‌یی ایکی کشی بشقه بشقه توکیل ایتدیکی صورتده وکیل اول مالی آلورکن قنغیسی ایچون قصد ومراد ایتمش ایسه اول مال آنك اولور .

۱٤۸۸ ماده وکیل بالشرا کندی مالنی موکل ایچون صاتسه صحیح اولماز .

صاته بیلسه وکیلك هم بایع وهم مشتری اولمسی لازم کلور . ۳٦۱ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره ملدامکه ایجاب وقبول متعدددر . تعدد عاقد دخی شرطدر . فقط ولی ووصی وحاکم اولانلر مستثنادر .

§

۱٤۹۷ نجی ماده حکمنجه وکیل بالبیع کندو لهنده شهادتلری جائز اولمیانلره موکلنك مالنی صاته‌مدیغی کبی وکیل بالشرا دخی

کندو لهنده شهادتلری جائز اولمیانلردن موکلی ایچون برمال صاتون آلهماز . مکرکه دکرندن نقصان ایله آله ویاخود موکلی وکالت عامه ایله توکیل ایتمش ویا کندو لهنده شهادتلری جائز اولمیانلردن دخی آل دیو صراحةً اذن ویرمش اوله .

حاصلی مادهٔ مذ کوره شرحنده ایضاح اولنان اسباب وکیل بالشرا حقنده دخی وارد اولدیغندن اکا قیاساً اجرای معامله ایدلمك اقتضا ایدر .

§

کذلك وکیل بالشرا موکلنك اولجه صاتمش اولدیغی مالنی تکرار موکلی ایچون آلهماز . اما کندوسنك ویا برباشقهسنك صاتمش اولدیغی مالی موکلی ایچون آله بیلور .

١٤٨٩ ماده وکیل آلدیغی مالی هنوز موکله تسلیم ایتمدن عیبنه مطلع اولسه انی کندولکندن اولهرق « یعنی موکلنه صورمیهرق خیار عیب ایله » رد ایدهبیلور .

زیرا خیار عیب ایله رد حقوق عقددن اولمغله عاقد اولان وکیله عائددر . اکر کندوسی وفات ایتمش ایسه وارثی ویا وصیسی رد ایدر . بونلرده یوق ایسه موکلی رد ایدهبیلور . §

وکیل مبیعی قبض ایتدکدن صکره عیب قدیمنه راضی اولورسه خیار عیب ساقط اولوب ارتق رد ایدهمز . بو صورتده موکل دیلرسه مبیعی عیبی وثمنك مجموعی ایله قبول ایدر . دیلرسه وکیله ترك ایدرك پارهسنی ویرمش ایسه تضمین ایتدیرر .

اکر موکلك عدم قبولندن اول مبیع وکیلك یدنده هلاك اولورسه

يمان لازم كلمز . چونكه وكيل امیندر . يدنده بولنان شى وديعه
حكمندهدر .

اما موكله تسليم ايتدكدن صكره انك امر وتوكيلى
ولمقسزين رد ايدهمز .

زيرا تسليم ايله وكالت نهايت بولور . ١٥٢٦

١٤٩٠ ماده وكيل اكر مالى مؤجل اولهرق اشترا
ايلسه موكل حقنده دخى مؤجل اولوب وكيل انك ثمنى
پشين اولهرق طلب ايدهمز .

بو آرالق وكيل وفات ايتسه تأجيل ثمندن مقصد فوت اولمغله
برابر ثمن تركه‌يه منقلب اولوب تركه دخى اعياندن عبارت اولديغى
جهتله تأجيل وتقسيطى قبول ايتميه‌جكندن بايع ثمن مبيعى وكيلك
تركه‌سندن استيفا ايدر .

لكن موكل حقنده ينه مؤجل اولهرق قاله‌جغندن وكيلك ورثه‌سى
اجل حلول ايتمدن موكله مراجعت ايدهمز .

اما وكيل پشين پاره ايله اشترا ايتدكدن صكره بايع ثمنى
تأجيل ايتسه وكيل ثمنى موكلدن بروجه پشين طلب ايده‌بيلور .

كذلك بايع ثمن مبيعى تماماً وكيله هبه ايتسه ثمن وكيلك اولور .
وهنوز موكلندن آلامش ايسه بالمراجعه اخذ ايدر .

فقط بايع ثمن مثلا بيك غروش اولوبده ابتدا بش يوز ومؤخراً
ديكر بش يوز غروشنى هبه ايتسه برنجى بش يوز غروش ٢٦٠ نجى

ماده موجبنجه ثمندن حط وتنزيل عدّ اولنوب موكلندن يالكز ايكنجى دفعه هبه ايدلمش اولان بش يوز غروشى طلب ايده بيلور .

١٤٩١ ماده وكيل بالشرا ثمنى « موكلنك امرى اولسون اولمسون » كندى مالندن ويروبده مبيعى قبض ايتسه موكلنه رجوع ايده بيلور . يعنى ويرديكى ثمنى آندن آله بيلور . ومال مشترانك ثمنى هنوز بايعه ويرمامش اولسه بيله موكلندن ثمنى طلب وموكل آنى ادا ايدنجيه دك مالى حبس و توقيف ايده بيلور .

بو مادهنك حكمى ثمن معجل اولديغى تقديرده‌در . مؤجل اولور ايسه موكل حقنده دخى مؤجل اوله جغندن ٢٨٣ نجى ماده يه نظراً وكيل ثمنى استيفا ايدنجيه قدر مالى حبس وتوقيف ايدرم ديه مز . حتى حبس ايدوبده تلف اولسه ٧٩٤ نجى ماده حكمنجه ضامن اولور .

١٤٩٢ ماده وكيل بالشرا يدنده مال مشترا قضاءً تلف يا ضايع اولسه موكلك مالندن تلف اولور وثمندن برشى ساقط اولماز .

وكيلك يدى موكلك يدى كبى اولديغندن مال مشترا يدنده امانتدر امانت دخى مضمون دكلدر .

فقط وكيل آنى استيفاى ثمن ايچون حبس ايدوبده اول حالده تلف يا ضايع اولسه ثمنى وكيلك ويرمسى لازم كلور

طرفين حضراتنه كوره وكيلك مبيعى ثمن ايچـون حبس ايتمسى بايعك حبسى كبى اولديغندن مبيع تلف اولدقده وكيلك ٢٩٣ نجى ماده‌يه توفيقـاً ثمنى ويرمسى لازمدر . چونكه وكيل كندى منفعتى ايچون حبس ايتديكندن ضررى كندوسنه عائد اولور .

امام ابويوسف حضرتلرينه كوره مبيع وكيل يدنده ثمنه مقابل رهن حكمنده بولنديغنـدن مبيعك قيمتى ثمندن نقصان ايسـه قيمت ايله ثمن بيننده‌كى فرقى موكلندن آله‌بيلور. يعنى مبيع ضمان رهن ايله مضموندر .

مجله جمعيتنجه طرفين حضراتنك قوللرى اختيار اولنمشدر .

§

مبيع وكيلك يدنده تلف يا ضايع اولميوب فقط عيبلانسه ثمندن برشى ساقط اولماز. چونكه اوصاف قيلنندر . وصفك ثمندن حصه‌سى اولمـاز . لكن موكل مخير اولور ديلرسه جميع ثمن مسمى ايله قبول ايدر . ديلرسه ترك ايدر .

§

وكيل بالشرا سوم شرا طريقيله بر مال اخذ ايدوب موكلنه ارائه ايتدكده اشـترايه راضى اولمسـه وبو ارالق مال مزبور وكيل يدنده تلف اولسه وكيل بايعه ضامن اولور. وصـكره نظر اولنور . اكر موكلك سوم شرا طريقيله اشتراى اموال ايچـون وكيلنه امر ايتمش ايسه وكيل دخى موكلنه رجوع ايدر. امر ايتمامش ايسه رجوع ايده‌مز .

١٤٩٣ ماده وكيل بالشرا موكلك اذنى اولمدقجه عقد بيعى اقاله ايده‌مز .

چونکه وکیل شرایه مأمور اولوب اقاله مأموریتنه مغایر اولمغله برابر مبیعی اشـترا ایتمکله مأموریتی دخی ختام بولور . مکرکه اقاله ایچون مأذونیتی حائز اوله .

فصل ثالث

بیعه وکالت حقنده‌در

١٤٩٤ ماده علی الاطلاق بیعه وکیل اولان کیمسـه موکلنك مالنی آزه چوغه یعنی مناسب کوردیکی بها ایله صاته بیلور .

بها وثمنی تعیین اولنمیه‌رق بیعه وکیل اولان کیمسه موکلنك مالنی نقود ایله وترانیه صورتیله وپشین ویا ویره‌سی‌یه وقیمت حقیقیه‌سندن غبن یسیر ویا فاحش درجه‌سنده وبیع صحیح ویا فاسد ایله ویاخود خیار شرط ایله صاته بیلور . والحاصل موکلك صورت مطلقه‌ده یاپه‌بیله‌جکی شیلری وکیل دخی یاپه بیلور .

هرنه‌قدر علی الاطلاق بیعه وکالتده وکیلك مبیعی قاچه صاته‌جغی مجهول ایسه‌ده جهالت وصفه‌عائد اولدیغندن ١٤٧٨ نجی ماده حکمنجه وکالتی افساد ایتمز .

بو ماده دخی مسائل مجتهد فیهادن اولوب امام اعظم حضرتلرینك اجتهادی وجهله یازلمشدر .

صـورت اختلافه کلنجه : حضرت امامه کوره وکیل مادامکه علی الاطلاق بیعه وکیل اولمشدر مطلق اطلاقی اوزره جاری اوله‌جغندن تقیید ایدلمدیکی حالده وکیل مبیعی ایستدیکی بولده صاته بیلور .

اكرچه على الاطلاق شرايه وكالتده وكيلك غبن فاحش ايله الدیغی شیئك كندو اوزرنده قاله‌جغی ١٤٨٢ نجی ماده‌نك فقرهٔ اخیره‌سنده بیان قلنمش ایسه‌ده اوراده شرح وایضاح ایدلدیكی اوزره سببی موضع تهمت اولمسی ایدی . حالبوكه بیعه وكیل اولان كیمسه بیعی غبن فاحش ایله دخی صاته‌بیلور .

امامین حضراتی معاملاتده هرشی ثمن مثلیله پشین اوله‌رق نقداً صاتلمسی معتاد اولدیغندن بحثله على الاطلاق بیعه وكیل اولان كیمسه‌نك مبیعی ثمن مثلیله پشین اوله‌رق او بلده‌ده رائج نقد ایله صاته‌بیلور. ویره‌سی‌یه وترانیه صورتیله صاته‌ماز دیمشلردر .

١٩٤٥ ماده موكل اكر تعیین ثمن ایتمش ایسه یعنی شو قدر غروشه صات دیمش ایسه وكیل آندن نقصانه صاته‌ماز . صاتار ایسه بیعی موكلنك اجازتنه موقوفاً منعقد اولور. وخود بخود نقصانه صاتوبده مالی مشتری‌یه تسلیم ایتدكده موكل اكا اول مالی تضمین ایتدیره‌بیلور .

١٤٧٩ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره وكالت بر قید ایله تقیید اولندقده وكیل اكا مخالفت ایده‌مز. اكر بوقید جنسه‌دائر ایسه وكیلك مخالفتی قطعا جائز دكلدر . مثلا موكل شو مالمی اللی عدد یكرمیلك سیم مجیدیه‌یه صات دیو تقیید ایتدیكی تقدیرده وكیل انی اون عدد یوزلك عثمانلی آلتوننه صاته‌ماز .

اكر قيد مذكور جنسك غيريده ايسه وكيلك صورت مخالفتنه نظر اولنور. موكلي حقنده خيرلوايسه معناً مخالفت بولنمديغندن بيع موكلي حقنده نافذ اولور. دكلسه نافذ اولميوب موقوف اولور. موكلي راضي اولمديغي حالده وكيل موكلي حقنده مضر صورتده تصرف ايتديككندن طولايي وكالتدن منعزل اولوب ثمن مبيع ايله موكلنك تسميه ايتديكي مقدار بيننده‌كي فرقي ضامن اولور .

١٤٩٦ ماده وكيل بالبيع موكلنك مالني كندوسي ايچون آلسه صحيح اولماز .

١٤٨٨ و ١٥٠٥ نجي ماده‌لر شرحنه نظر بيوريله

١٤٨٩ ماده «موكل تسميهٔ ثمن ايتمامش ايسه» وكيل بالبيع كندو لهنده شهادتلري جائز اولميانلره موكلك مالني «ثمن مثلي وياغبن يسير ايله» صاته‌مز. مكركه دكرندن زياده‌يه صاتار ايسه بيعي صحيح اولور.

بوفقره امام اعظم حضرتلرينك رأييدر . سببيده وكيلك كندي لهنده شهادتي معتبر اولميان كيمسه‌لره موكلنك مالني ذكر بهاسيله صاتمسي بر كيمسه‌نك كندي لهنده شهادتي جائز اولميانلر ايله منفعتي مشترك اوله‌جغندن سوءظني جلب ايده‌بيلور . يعني موضع تهمتدر . مواضع تهمت دخي باب وكالتدن استثناء عقلي ايله مستثنادر .

لكن وكيل موكل بهى دكرندن زياده يه صاتار وياخود موكلنك بوبابده صراحةً ويادلالةً اذني بولنور ايسه موضع تهمت قالماز .

امامین حضراتی اذنه حاجت اولمقسزین غبن یسیر ویادکر بهاسی ایله صاته‌بیلور چونکه وکالتی مطلقدر دیمشلردر .
کیملرك شهادتی جائز اولمیه‌جغی ۱۷۰۰ نجی ماده ایله مواد تالیه سنده محرردر .

وبرده موکل اکردیلدیکك کیمسه‌یه صات دیو وکالت عامه ایله توکیل ایتمش . « ویاخود کندی لهنده شهادتلری جائز اولمیانلره دخی صات دیو تصریح ایلمش . » ایسه اول حالده وکیلك انلره دخی ثمن مثلیله صاتمسی جائز اولور .

مواضع تهمتك باب وکالتدن استثناسی موکلك محافظهٔ حقوقی ایچوندر موکل راضی اولنجه محافظه‌یه لزوم قالماز .
امامین حضراتنه کوره وکیل بونلره غبن یسیر ایله‌ده صاته بیلور ایسه‌ده امام اعظم حضرتلری ثمن مثلیله صاته بیله‌جکی رأینده بولنمش ومجله جمعیتنجه بوصورت اختیار اولنمشدر .
اجاره‌یه وکالتده دخی احکام بویله‌در .

۱٤۹۸ ماده علی الاطلاق بیعه وکیل اولان کیمسه موکلك مالنی پشین اقچه‌ایله یاخود اول مال حقنده بین التجار معروف اولان مدت ایله ویره‌سی‌یه صاته بیلور . اما عرف وعادته مخالف برمدت طویله ایله صاته‌مز .

وبرده صراحةً ياخود دلالةً بروجه پشين صا...
وكيل اولسه ويره‌سی‌يه صاته‌مز .

مثلا موكل بومالى بروجه پشين صات ياخود شومالى صاتده بورجمى ديسه وكيل آنى ويره‌سی‌يه صاته‌مز .

اسبابى ١٤٩٤ و١٤٩٥ نجى ماده‌لر شرحندن مستبان اولور .

موكل ويره‌سی‌يه صات ديمش ايسه وكيلك پشين اقچه‌ايله صاتو... صاته‌میه‌جغى بحثنده فقهادن بعضيسى ويره‌سی‌يه صاتشده ثمن زيا... اوله‌جغى جهتله موكلك مقصدى دكرندن زياده‌يه صاتمق اولديغند... اكر وكيل بر وجه پشين غالى بهاايله صاتار وبناءً عليه موكلك مقصد... حاصل اولور ايسه جائز اوله‌جغى رأينده بولنمش ايسه‌ده مفتابه اولا... قوله كوره دكرندن زياده اولسون اولمسون مطلقا صاته‌بيلور .

§

پشين ويا ويره‌سی‌يه صاتمق خصوصنده موكل ايله وكيلى بينند... اختلاف ظهور ايتسه سوز موكلكدر . چونكه امر وكالت موكلد... مستفاد اولوب اطلاق ايدلديكى حقنده دلالت اولمديغندن ووكالتـ... تقييد اصل اولديغندن وكيلك سوزى خلاف اصل اولمغله اثبات ايتمـ... لازم كلور .

مضاربه‌ده بونك خلافنه اولديغى ١٤١٤ نجى ماده‌ده بيان قلنديـ...

١٤٩٩ ماده برمالك تبعيضنده ضرر وار ايسه وكيـ...
آنك نصفنى صاته‌مز . يوق ايسه صاته‌بيلور .

— امام اعظم رحمة الله عليه مطلقا بيعه وكالتك مقتضاسنه نظراً وكيلك... تبعيضنده ضرر اولسون اولمسون هيجى هرحالده صاته‌بيله‌جكى رأينده...

ايسه‌ده امامين رحمة‌الله عليهما وكالت مطلقه متعارفه محمول
متعارف اولان ايسه موكله ضررى موجب اولميه‌جق صورتده
ايدوكندن بحثله وكيلك انجق تبعيضنده ضرر اولميان شيئك
صاته‌بيلمسنى وضرر اولديغى حالده صاته‌مامسنى استحساناً اجتهاد
مشلردر . بناءً عليه وكيل تبعيضنده ضرر اولان مالك نصفنى
ينى تقديرده موكلنك اجازتنه موقوف اولور . شوقدركه قبل
ومه نصف ديكرينى دخى صاتار ايسه مقصد حاصل اوله‌جغندن
دخى نافذ اولور . §

بو ماده‌دن شو مسئله مستثنادر . بر كيمسه مثلا بر رأس آتنى
بيك غروشه صاتمغه برينى توكيل ايدوبده وكيل مذكور آتك
فنى ايكى بيك غروشه صاتسه صحيح اولور . ونصف ديكرى
لك تحت تملكنده قالور .

١٥٠٠ ماده وكيل ويره‌سى‌يه صاتديغى مالك ثمنى
بلنده رهن يا كفيل آله‌بيلور .

وكيل حقوق عقدده اصيل اولوب قبض ثمن دخى حقوق
دندر . رهن وكفيل توثيق استيفاى ثمن ايچون النه‌جغندن
ل عقدى نفسنه مضاف ايدرك صاتديغى مالك ثمنى مقابلنده رهن
كفيل آله‌بيلور .

فقط رهن تلف يا كفيل مفلس اولسه وكيل ضامن اولماز .

يعنى ٧٤١ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره رهن تلف
قده دينك يوم قبضنده‌كى قيمتى مقدارى ساقط اوله‌جغندن
فيل مفلس اولدقده مطالبه‌سنده فائده اولميه‌جغندن ترتب ايده‌جك

ضرر موكله عائد اولوب وكيل ضامن اولماز. چونكه وكيل صلا
شرعيه‌يه بناءً رهن يا كفيل المشدر. جواز شرعى ضمانه منافى او

١٥٠١ ماده موكل رهن ايله يا كفيل ايله صات ديد
وكيل بلا رهن وبلا كفيل صاتەمز.

رهن وكفيل توثيق استيفاى ثمن ايچون النه‌جغندن قيدمز بو
موكل حقنده فائده‌سى دركاردر. و [رهن] و [كفيل] كلمه
لفظ خاص اولملريله حكم قطعى‌يى افاده ايده‌جكلرندن موكل ر
ويا كفيلسز بيعه دخى راضى اولمشدر دينله‌مز.

بناءً عليه وكيل بلا رهن وبلا كفيل صاتمش اولديغى مالك
مشتريدن استيفا ايده‌مز ايسه موكلنه ضامن اولمسى لازم كلور.

١٥٠٢ ماده وكيل بالبيع صاتديغى مالك ثمنى مشتري
آلمديغى حالده كندى مالندن موكله ادا ايتمك اوزره جبراولنم

كرك اجرتسز وكرك اجرتلى اولسون. زيرا وكيل بيعه ما
اولوب ثمن مبيعى متعهد دكلدر. حتى ثمن مزبورى كندى مالند
موكله ويروبده بعده مشتريدن آلەمسه موكله مراجعت ايده‌ميو
متبرع اولور.

§

يالكز شو مسئله مستثنادر. وكيل بالبيع پشين پاره ايله صاتدق
صكره تأجيل ايتسه صحيح اولور. اما موكله كندى مالندن پش
اوله‌رق ويرمكه مجبور اولور. وبعد حلول الاجل ثمنى كندوسى ا
مشتريدن قبض ايدر.

١٥٠٣ ماده ثمن مبيعى قبض ايتمك وكيلك حقى اولسه دخى موكل قبض ايديويرسه صحيح اولور .

يعنى قبض ثمن حقوق عقددندر . وكيل عقدى نفسنه مضاف قيلدقده ثمنى طلب كندوسنه عائد اولور. موكل طوغريدن طوغرى‌يه مشترى‌يه مراجعتله ثمنى طلب ايده‌مز . مع مافيه موكل مراجعت ايدوبده مشترى دخى ثمنى اعطا ايتسه استحساناً ذمتدن برى اولور . وكيل آرتق مشتريدن ثمنى طلب ايده‌مز . چونكه بر حق ايكى دفعه استيفا اولنه‌ميه‌جغندن اكر وكيلك ثمنى طلبه حقى اولسه مشترينك اولجه ويرمش اولديغى ثمنى موكلدن استرداد ايتمسى لازم كلور. حالبوكه ثمن موكلك حقيدر . مجرد وكيله ويرلمدى ديو كندوسندن النوب وكيلنه ويرلمكده فائده اولماز .

انجق بيع صرفده موكل قبض ايده‌مز . زيرا بيع صرفده قبض ايجاب ويا قبول منزله‌سنده‌در .

١٥٠٤ ماده وكيل اكر اجرتسز ايسه صاتديغى مالك ثمننى استيفا وتحصيله مجبور دكلدر .

هرنه‌قدر تحصيل ثمن حقوق عقدك متفرعاتندن ايسه‌ده بلا اجرت وكالت متبرعاتدن اولديغندن وكيل ايستديكى زمان حق غير تعلق ايتمامش ايسه وكالتدن چكيله‌بيلور. واصل ساقط اولدقده فرع دخى ساقط اولور.

فقط كندو رضاسيله تحصيل ايتمديكى تقديرده موكلنى قبض وتحصيل ثمنه توكيل ايتمسى لازم كلور .

چونکه مشتری ثمن مبیعی موکلنه دفع وتسلیمه اجبار اولنه‌ماز.
زیرا عاقد وکیلدر . موکل دکلدر . بناءً علیه وکیل موکلنی قبض
وتحصیل ثمنه توکیل ایتمسه موکلی متضرر اولور . ضررك ازاله‌سی
قواعد کلیه اقتضاسندندر .

اما دلال وسمسار کبی اجرت ایله بیعه وکیل اولان
کیمسه مبیعك ثمنی استیفا وتحصیله مجبوردر .

بونلر اجرت ایله عمل ایتدکلرندن متبرع دکلدرلر . بناءً علیه
اجرت ایله وکیل اولانلر شو فقره موجبنجه استیفای دینه جبر اولنور.

١٥٠٥ ماده وکیل بالبیع خودبخود بیعی اقاله ایده‌بیلور.

چونکه وکیل عاقددر . عاقد اولانلر کتاب البیوعك باب اولنك
فصل خامسی احکامنه توفیقاً بیعی اقاله ایده‌بیله‌جکی کبی فقرهٔ آتیه
حکمنجه وکیل ثمنی بایعه ویره‌جکندن وکیلك اقاله‌سی موکلی حقنده
دخی ضرری موجب اولماز .

١٤٩٣ نجی ماده حکمنجه وکیل بالشرانك اقاله ایده‌میه‌جکی متفقاً
بیان قلندیغی حالده اسباب محرره‌یه مبنی وکیل بالبیعك اقاله‌سی طرفین
حضراتی جانبندن استحساناً تجویز اولنمشدر .

[خودبخود] دن مقصد بایعك امری اولمقسزین دیمکدر. چونکه
بایعك امریله اقاله ایتدکده انك حقنده دخی نافذ اولور .

فقط « بایعك امری اولمقسزین » بو اقاله موکل حقنده نافذ
اولمیوب وکیلك موکله ثمنی ویرمسی لازم کلور .

زیرا بیعه وکیل اولان کیمسه مبیعی صاتمقله وکالتی ختام بوله‌جغی

جهتله اقاله موكله نظراً مشترى ايله وكيل اراسنده بيع جديد حكمنده اولديغندن يالكز وكيل حقنده نافذ اولور .

§

وكيل بالبيع مبيعى كندوسى ايچون آله مديغى حالده تضمين ثمن ايله مبيع اوزرنده قاله جغندن بوصورت وكيلك مبيعى اشترا ايده بيلمسنه بر طريق اولمش اولور . وابتداءً تجويز اولنميان شى بقاءً تجويز اولنه بيلور .

§

خيار شرط وعيب ورؤيته وفساد بيعه بناءً رد مبيع اقاله كبى دكلدر . مشترى خيار ايله مبيعى وكيله رد ايتدكده اوده موكلنه رد ايدر . مشترينك ردى كرك خود بخود وكرك حكم حاكم ايله اولسون.
فساد بيعه بناءً رده كلنجه : وكيل بيعنه مأمور اولديغى مالى فاسداً بيع ومشترى يه تسليم وثمنى بالقبض موكلنه اعطا ايتسه بيله ينه بيعى فسخ وثمنى موكلدن استرداد ايده بيلور . ولوكه موكل راضى اولميه چونكه بونده حق شرع واردر .

§

وكيل بالشرا ايله وكيل بالبيع بيننده بالاده مواد متعلقه سنده تفصيل ايديلان فرقلر بروجه آتى خلاصه اولنور .

١ : وكيل بالشرا موكلنك أمرينه جنسده خيرلو اولسون اولمسون مطلقا وجنسك غيريده ضررلى برصورتده مخالفت ايدر ايسه المش اولديغى مال كندوسنك اولور . موكل اجازت ويرسه بيله انك اولماز.
وكيل بالبيعك جنسده مخالفتنده فرق يوق ايسه ده جنسك غيريده ضررلى برصورتده مخالفت ايدر ايسه المش اولديغى مال موكلنك اجازتنه موقوف اولور .

٢ : وكيل بالشرا موكلنك رضاسى اولمقسزين غبن فاحش ايله

مال صاتون آله‌ماز . آلور ایسه موکلی حقنده نافذ اولماز . وکیل بالبیع موکلنك مالنی غبن فاحش ایله صاته بیلور .

٣ : وکیل بالشرا صاتمغه مأمور اولدیغی مالی دیکر بر مال ایله ترامپه ایده‌ماز . هر حالده نقود ایله صاتملیدر . وکیل بالبیع ترامپه ایده بیلور .

٤ : وکیل بالشرا اقاله ایده‌مز . وکیل بالبیع ایده‌بیلور .

فصل رابع

مأموره دائر اولان مسائل بیانده‌در

مأمور دخی وکیل دیمکدر . انجق وکیل ایله مأمور بیننده عموم وخصوص مطلق واردر . یعنی هر وکیل مأموردر . فقط هر مأمور وکیل دیمك دکلدر . بینلرنده‌کی فرق زیرده‌کی موادّدن اکلاشیلور .

١٥٠٦ ماده . برکیمسه برشخصه یاخود میری‌یه اولان دیننی ادا ایتمك اوزره دیکر کیمسه‌یه امر ایدوبده او دخی کندی مالندن ایفا ایتسه صکره آمره رجوع ایدر . آمر کرك رجوعی شرط ایتسون وکرك ایتمسون .

یعنی کرك صکره بندن آلمق اوزره بورجمی ویر یاخود سن ویرده صکره بن سکا ویره‌یم دیمك کبی برتعبیر ایله مأمورك کندوسنه رجوع ایتمسنی شرط ایلسون وکرك یالکز بورجمی ویر دیمش اولسون .

زیرا مأمور آمرك ذمتنده اولان بورجنی دائندن صاتون آلمقله مأمور اولوب بعینه وکیل بالشرا کبی اولور وکیل بالشرا نصل ثمن

بيع ايله موكلنه رجوع ايدر ايسه مأمور دخی اویله‌جه آمرینه رجوع ایدر.

[امرایدوبده] قیدی احترازیدر. چونکه بر کیمسه‌دیکر کمسنه‌نك بورجنی امری اولمقسزین ادا ایتسه متبرع اوله‌جغندن او کیمسه‌یه رجوع ایده‌میه‌جکی کبی دائندن دخی استرداد ایده‌مز. لکن مسائل آتیه مستثنادر.

ورثه‌دن بریسی ویاوصی متوفانك بورجنی کندی مالندن ادا ایلسه ترکه‌یه رجوع ایده‌بیلور.

کذلك وصی متوفانك وصیتنی کندی مالندن تنفیذ ایتسه هرحالده متوفانك ترکه‌سنه رجوع ایده‌بیلور.

وکذا وصی یتیمك الده موجود مالی اولمامسی حسبیله کندی مالندن یتیمه صرف ایتسه اکا رجوع ایده‌بیلور. §

مأمورك آمره رجوعی خصوصنده قاعده شودر: بر کیمسه کندی اوزرینه لازم اولان شیئك ایفاسنی دیکرینه امر ایتدکده رجوعی شرط ایتمامش اولسه بیله مأمور آمره رجوع ایده‌بیلور. اما کندی اوزرینه لازم اولمیان بر شیئ امر ایتسه رجوع شرط ایدلمامش ایسه مأمور آمره رجوع ایده‌مز.

تعبیر دیکرله مدفوع الیه مال مدفوعه بر مال مقابلنده اوله‌رق مالك اولور ایسه حین امرده شرط ضمان ورجوع لازمدکلدر. فقط مدفوع الیه مال مدفوعه‌برمال مقابلنده‌اولمیه‌رق مالك اولور ایسه‌حین امرده شرط ضمان ورجوع لازمدر.

بورادەکی‌مال ایستر عین‌ویا دین ایستر سائر برحق مقابلی‌اولسون معمافیه فقرهٔ اولاسی بوقاعده‌یه‌مستند اولان ١٥٠٩ نجی‌ماده‌نك

فقرهٔ اخیرهٔ استثنائیه‌سنده بیان قلندیغی وجهله مأمور آمرك عیالنده
ویا شریکی اولوبده‌رجوعی عرف وعادت‌اولان شیلرده شرط‌رجوعك
ایراد ایدلمامسی رجوعه مانع اوله‌ماز.

۱۵۰۷ ماده کندی مالندن مسکوکات مغشوشه ایله ایفای دینه مأمور اولان کیمسه دائنه مسکوکات خالصه ویرسه آمردن مسکوکات مغشوشه آلور. ومسکوکات خالصه ایله ایفای دینه مأمور اولان کیمسه مسکوکات مغشوشه ایله اداء دین ایتسه آمردن مسکوکاتِ مغشوشه آلور.

بوبابده قاعده شودر: مأمور آمرك امر ایتدیکی شیئك جیدینی ویرر ایسه امراولندیغی شیله رجوع ایدر. چونکه امرك فوقنه تجاوز ایله زیاده‌یی تبرع ایتمش اولور.

مأمور آمرك امر ایتدیکی شیئك اخس وادناسنی ویرر ایسه مؤدا ایله رجوع ایدر. چونکه مأمورك ویردیکی مقداردن فضله طلبه حقی یوقدر.

۶٥٧ نجی ماده‌نك فقرهٔ اولاسندن ویازیلان شرحندن اکلاشیله‌جغی اوزره کفیل اصیله کفیل اولدیغی شی ایله مراجعت ایدوب مؤدایه اعتبار اولنمامسی کفیلك اداء دین ایله اصیلك ذمتنده اولان شیئه‌مالك ومکفول لهك یرینه قائم اولمسندندر مأمور اداء دین ایله نه آمرك ذمتنه ونه‌ده دائنك یرینه قائم اولور.

اداء دین: دائنك اقراری ویا یمیندن نکولی ویاخود بینهٔ عادله‌ایله

ثابت اولوب يوقسه مجرد مأمورك اقراري و آمرك تصديقي ايله ثابت اولماز.

اما بر دينك اداسنه مأمور اولان كيمسه دائنه كندى مالنى صاتوبده آمرك ديننه تقاص ايتسه دينك مقدارى نه ايسه آمردن آنى آلور. وكندى مالنى دائنه دكرندن زياده يه صاتمش اولسه بيله آمر مديون اول زياده يى ديندن تنزيل ايتديره مز.

چونكه مالك قيمتى مسمانك عينى اولمديغندن دكرندن زياده يه صاتلديغى ظن اولنان مالك طالبى عندنده دها زياده دكرى اوله بيلور.

§

آمر فلانه اولان اون بش عدد يكرميلك سيم مجيديه بورجمى مالكدن اكا وير ديو بر كيمسه يه امر ايدوبده اوده دين مذكوره بدل دائنه رضاسيله ايكى عدد يوزلك التون ويرسه آمر دينه اون بش مجيديه ايله رجوع ايدر. آمر ايكى التون ويررم ديه مز چونكه التون مجيديه نك خلاف جنسيدر.

§

مأمور بورجك مقدارى اوزرينه داين ايله مصالحه ايتديكى تقديرده ويرديكى بدل صلح ايله رجوع ايدر. يوقسه مجموع دين ايله رجوع ايده مز. چونكه مصالحه سببيله دينك بر مقدارى ساقط اولور. ساقط اولان شى ايچون ٦٥٧ نجى ماده نك فقرهٔ اخيره سنده بيان قلنديغى اوزره كفيلك بيله اصيله مراجعته حقى اولمامغله مأمورك مراجعت ايده مامسى اولويتله ثابتدر.

١٥٠٨ ماده بر کیمسـه کندوسی یاخود اهل و عیالی ایچون مصرف ایتمك اوزره آخر کمسـنه‌یه امر ایتدکده [صکره مصرفکی بن ویره‌یم] دیو رجوعی شرط ایتمسه بیله اول کمسنه قدر معروف مصرفنی آمردن آلور.

کذلك [خانه‌می یاپدر] دیو امر ایدوبده مأمور دخی یاپدردیغی صورتده رجوعی شرط ایتمامش اولسه‌بیله صرف ایتدیکی قدر معروف مبلغی آمردن آلور .

انفاق وتعمیره مأموریت شرایه وکالتی تضمن ایدر وکیل بالشرا دخی١٤٩١ نجی‌ماده موجبنجه المش‌اولدیغی شیئك ثمنی ایچون موکلنه رجوع ایده بیلور .

[امرایدوبده] قیدی احترازیدر. چونکه‌امرایتمکسزین‌اول‌خانه‌یی برکیمسه یاپدیرمش ایسـه نظر اولنور : اکر کندی نفسی ایچون یاپدیرمش ایسه غاصب دیمـك اوله‌جغندن هدم ایدرك مال صاحبنك ملکنی تفریق ایله امر اولنور . واکر مال صاحبی ایچون یاپدیرمش ایسه بنا مال صاحبنك اولوب اول کیمسه متبرع اولور وبناءً علیه مال صاحبنه برشیله رجوع ایده‌مز . ولوکه اول کیمسه زوج ویامستأجر اولسون .

§

آمر ایله مأمور صرفیاتك مقدارنده اختلاف ایتسـه‌لر بنااهـل خبره‌یه کشف ایتدیریلور. اهل خبره قنغیسنك‌ادعاسنده‌اتفاق ایدرسه

زانكدر. اهل خبره دخي اختلاف ايدرسه سوز يمينيله زياده‌يي
ار ايدنكدر .
آمر امر ايتديكنى اقرار ايدوب فقط مأمور برپاره صرف
امشدر و ياخود مثلا بيك غروش صرف ايتدم ديورايسه‌ده بش يوز
روش صرف ايتمشدر ديسه مأمور آمرك مجرد امرى اوزره بيك
روشى تماماً صرف ايتديكنى اثباته مجبوردر. آمرك مجرد امرينى اقرار
سيله برشى لازم كلمز. اثبات ايده‌مديكى تقديرده صرف ايتديكنى
لمديكنه يمينى ايله سوز آمركدر .
اما آمر اولجه مأموره بيك غروش ويردكدن صكره بش يوز
روش صرف ايلدك ديو ادعا ومأمور بيك غروشى تماماً صرف
لديكنى افاده‌ايله اختلاف ايتدكلرنده سوزمع اليمين مأموركدر .
چونكه امين اولان كيمسه برائت ذمتى حقنده يمينى ايله تصديق
ولنور . ١٧٧٤ نجى ماده‌يه باق §
[قدر معروف] قيدى زياده سندن احتراز ايچون اولوب آمر
مرنه قدرصورت مطلقه‌ده امر ايتمش ايسه‌ده دلالت حالنه بناءً قدرمعروف
يله تقييد ايتديكنى مبيندر .

١٥٠٩ ماده بركيمسه فلانه اودنج آقچه وياخود صدقه
وير صكره بن سكا ويره‌يم ديو آخر كمسنه‌يه امر ايدوب‌ده
او دخي ويرسه صكره آمره رجوع ايدر .
اما صكره بن سكا ويره‌يم ياخود صكره بندن آل ديمك
كبي برسوز ايله رجوعي شرط ايتمكسزين يالكز وير ديديكي

صورتده مأمور آمرینه رجوع ایده‌مز . شوقدر وارکه مأ...
اگر آمرك عیالنده بولنمق یاخود شریکی اولمق کبی بروجه...
بومثللو خصوصلرده آمره رجوعی عرف وعادت ایسه ...
رجوعی شرط ایتمامش اولدیغی صورتده دخی رجوع اید...

٣٦ ماده‌یه باق .

اسبابی ١٥٠٦ نجی ماده‌یه یازیلان ایضاحاتدن مستبان اولور .

١٥١٠ ماده برکمسنه‌نك امری آنجق کندی ملـ...
حقنده جاری اولور .

١١٩٢ نجی ماده‌یه نظراً هرکس ملکنده کیف مایشاء تصر...
ایدر . و ٩٥ نجی ماده حکمنجه غیرك ملکنده تصرفله امر ایتمـ...
باطلدر .

مثلا برکیمسه شو مالی دکزه آت دیوبده مأمور دخی آنی بشقه‌سـ...
مالی اولدیغنی بیلەرك آتسه صاحبی اومالی آتانه تضمین ایتدیرر مجبر اولمد...
آمره برشی لازم کلمز .

زیرا مباشر یعنی بالذات فاعل ایله متسبب مجتمع اولدقده حکـ...
اول فاعله مضاف قلنور .

اما مأمور بشقه‌سنك مالی اولدیغنی بیلمیه‌رك آمرك مالیدر ظنیلـ...
آتسه مال صاحبی آتانه تضمین ایتدیردکده اتان الدانمش اوله‌جـ...
جهتله آمره رجوع ایدر . ولوکه آمر مجبر اولمسون .

١٥١١ ماده برکیمسه بنم شو قدر غروش دینمی سو...

...دی مالندن ادا ایت دیو آخر کمسنه‌یه امر ایدوب او
...نی وعد ایتدکدن صکره ادادن امتناع ایتسه مجرد وعد
...ش اولمسیله اول کمسنه ادای دینه جبر اولنماز .
٨٤ نجی ماده حکمنجه وعدلر صور تعلیق اکتسا ایتمدکجه لازم
...ماز .

١٥١٢ ماده آمرك مأمورده آله‌جغی یاخود امانت
...ه‌سی اولوبده آندن دینی ادا ایتمك اوزره امرایلسه مأمور
...ای دینه جبر اولنور .

مأمور وکیل اولمدیغندن قبولی شرط دکلدر . و آمرك مأموردده
...له‌جغی ویا امانت اقچه‌سی اولدقده مأمور انی آمره ویرمکه مجبور
...لدیغندن آمرك دائنی انك طرفندن قبضه وکیل اوله‌جغی جهتله
کادخی اعطایه مجبوراولور . §

حواله مقیده‌ده محال علیهك قبولی شرط اولدیغی حالده بو مسئله‌ده
...رط اولمامسنك سببی شودرکه: حواله‌ده محال علیه قبول حواله ایله
...دیون اولیور. بناءً علیه بلا التزام الزام اوله‌ماز . حال بوکه بوراده
...أمور امر ایله مدیون اولیور . یعنی بلا التزام الزام یوقدر بلکه
...ساساً مدیون اولوب دینی دائنه ادایه مجبور اولدیغی کبی دائنك
...کیلنه‌ده ادایه مجبور اولیور . نکچون رد دخی ایده‌مز .
اما آمر فلان مالمی صاتده دینمی ادا ایت دیدیکی صورتده
مأمور اکر وکیل متبرع ایسه بیله جبر اولنماز .

چونكه متبرع اوزرينه اجبار يوقدر .

واكر وكيل بالاجره ايسه اول مالى بيع ايله آمرك دينني ادا ايلك اوزره جبر اولنور :

زيرا وكيل بالاجره اجير اولوب اجاره ايسه عقد لازم اولديغندن اجيرك امتناعى وقوعنده جبر اولنور .

١٥١٣ ماده بر كيمسـه فلان دائنمه وير ديو آخر كمسنه‌يه برمقدار اقچه ويرديكى صورتده آمرك بشقه دائنلرى آندن حصه آلمغه صلاحيتلرى اولميوب مأمور اول اقچه‌يى آنجق آمرك امر ايتديكى دائنه ويرر .

يعنى مديون اولانلر ذمتلرنده بولنان اقچه‌يى دائنلرينك ايسته‌ديكى ويره‌بيلورلر . مأمور اولانلر ترجيح غرمايه مقتـدر اوله‌ميوب هر حالده كندولرينه امر اولنان دائنه اعطا ايدرلر . زيرا آمر مديون دائنى تخصيص ايتديكى جهتله حكم قطعى‌يى افاده ايده‌جكندن مأمور امر مذكورى تغيير ايده‌منز .

١٥١٤ ماده بر كيمسه بورجنى تأديه ايتمك اوزره بشقه‌سنه بر مقدار اقچه ويروبده مأمور هنوز اول مبلغى دائنه اعطا يا ارسال وايصال ايتمدن آمرك فوت اولديغى معلوم اولسـه اول اقچه آمرك تركه‌سنه رجعت ايدر . ودائنك تركه‌يه مراجعتى لازم كلور .

١٥٢٧ نجی ماده حکمنجه موکلك وفاتیله ـ حق غیر تعلق ایتمامش ایسه ـ وکیل منعزل اوله‌جغنه نظراً آمرك وفاتیله مأمورك ختام مأموریتی اولویتله ثابتدر.

١٥١٥ ماده برکیمسه دائننه ویرمك اوزره آخر کمسنه‌یه بر مقدار اقچه ویروب آنجق دائنده‌کی سندمه ظهریه ایتمدکجه ویاخود علم وخبر آلمدقجه اقچه‌یی تسلیم ایتمه دیو نهی ایتمشیکن مأمور ظهریه ایتدیرمکسزین و علم و خبر آلمقسزین اقچه‌یی دائنه ویروب بعده دائن آنی انکار ایتسه وقبضی اثبات اولنه‌میوبده تکرار اول پاره‌یی آمردن آلسه آمر آنی مأموره تضمین ایتدیرر.

آمرك نهیی کندی حقنده مفید اولدیغندن مأمورك امره رعایت ایتمسی لازمدر. بناءً علیه [تسلیم ایتمه‌دیونهی ایتمشیکن] قیدی احترازیدر. چونکه آمر یالکز سندمه ظهریه ایت ویاخود علم وخبر آل دیوامر ایتسه وفقط ظهریه ایتدیرمدکجه ویا علم وخبر آلمدن اقچه‌یی ویرمه دیو نهی ایتمسه مأمور ظهریه ایتمدن وعلم وخبر المدقجه اقچه‌یی اعطا ایده‌بیلور. بونك سببنه کلنجه: اوله‌ده‌بیان ایدلدیکی اوزره‌بوکبی قیدلر من وجه مفید ومن وجه غیر مفید اولدیغندن خلافنه حرکتدن نهی ایدلمدکجه بوکبی قیدلره مخالفتله ضمان لازم کلمز.

فصل خامس

خصومته يعنى مرافعه‌يه وكالت حقنده‌در

قرأن كريمده [ولاتنازعوا] وارد اولمغله خصومتك معناى حقيقيسى اولان منازعه شرعاً مهجور اولديغندن معناى مذكورى قصدمتعذردر. ٦١ نجى ماده حكمنجه معناى حقيقى متعذر اولدقده مجازه كيديله‌جكندن خصومته وكالتك افاده ورد جوابه توكيل اولديغى اكلاشلمق ايچون [مرافعه] قيديله تفسير اولنمشدر.

١٥١٦ ماده ـ مدعى و مدعى عليهدن هر برى ديلديكنى خصومته توكيل ايده‌بيلور .

استحصال حق ودفع خصم ايچون مرافعه‌يه لزوم كورن كيمسه‌لرك آخرى توكيل ايده‌بيلملرينك جوازنده بالجمله مجتهدين عظام رحمة‌الله عليهم حضراتى اتفاق ايتمشلردر.

انجق مدعى ايله مدعى عليهدن برى خصمنك رضاسى اولمقسزين بشقه‌سنى توكيل ايتدكده وكالتك لازم اولوب اولميه‌جغنده يعنى برينك وكيلنى ديكرى مطلقا قبوله مجبورميدر يوقسه رد ايده‌بيلورمى بوبحثده اختلاف اولنوب امام اعظم حضرتلرى جواب خصم اوزرينه لازم وخصومت متفاوت اولديغندن حقوق عباده‌ده خصومته توكيل ايچون خصمك رضاسى لازمدر رضاسى اولمقسزين تعيين قلنان وكيلى خصم رد ايده‌بيلور .

فقط ماشياً حضور حاكمه كلمكدن عاجز وياخود مدت سفر بعيد محلده بولنان ويا متهئ سفر بعيد اولان وياخود ديكر برقضا حبسخانه‌

سنده موقوف اولان ارککلر ایله مخدراتدن اولان قادینلر کرك مدعی کرك مدعی علیه اولسونلر خصملرینك رضاسنه باقمقسزین برینی توکیل ایده بیلور بیورمشدر.

امامین حضراتی خصومته توکیل موکلك کندی حقنده تصرف اولمغله خصمك رضاسنه متوقف دکلدر وانسان خصومت مشقتندن نفسنی تخلیص ایتمك ایسته یه جکی کبی حقنی لایقیله ادعا ومدافعه ده دخی عاجز اوله‌بیله جکندن اساساً خصومته وکالتك جوازی بر مساعدهٔ شرعیه در وکالتك لزومی خصمك رضاسنه متوقف اولسه اولبابده اساساً تجویز ایدیلان مأذونیت تضییق ایدلمش اولور مطالعه سنده بولنمشلردر.

فقهای متأخریندن بعضیلری شو ایکی رأیی تألیف ایله بر کیمسه‌نك خصومت ایچون توکیل ایتدیکی شخصی قبولده خصمك بلا موجب تعنتی معلوم اولدقده حاکم انك رضاسنه باقمقسزین وکیلی قبول ایدر اما موکل خصمنی اضرار ایچون برینی توکیل ایدر ایسه بوصورتده خصمك رضاسی بهمه‌حال شرط اولوب رضاسی اولمقسزین قبول ایده‌مز دیو فتوی ویرمشلردر مجله جمعیتنجه امامین حضراتنك رأیی ترجیح اولنه‌رق:

دیکرینك رضاسی شرط دکلدر.

جمله‌سیله بوکا اشارت اولنمشدر   استطراد

زمانمزده دعوی وکالتی بر مسلك مخصوص اولوب احکام شرعیه وقوانین ونظاماته معلومات کافیه‌سی اولمیان ویا سؤ حالی بولنانلرك دعوی وکالتی ایدرك اضاعهٔ حقوق ناسه سبب اولمامه‌لری وبومسلکده بولنانلرك محافظهٔ اعتبارلری یعنی هم اصحاب مصالحك وهمده دعوی

وكالتنی مسلك اتخاذ ایدنلرك تعیین وظـائف وتأمین حقوقی ایچون ١٢٩٢ تاریخنده [محاكم نظـامیه دعوی وكیللری حقنده نظامنامه] عنوانیله برنظام تنظیم ایدیلهرك نشر واعلان اولنمشدر . §

خصومته وكالت شرعاً موكل به‌ی وخصمی تخصیص ایله اوله‌بیله‌جكی كبی تعمیم ایله‌ده اوله بیلور . اما نه تخصیص ونه تعمیم ایدلمز ایسه وكالت صحیح اولماز . چونكه موكل به وخصم مجهول اولنجه وكیل ایفای وكالته مقتدر اوله‌ماز .

مثلا بر كیمسه دیكرینه مخاصم به ومخاصم فیه‌ی تخصیص ایله فلان كیمسه ذمتنده اولان شوقدر غروش الهجغمی تحت حكمه الدیرمق اوزره سنی وكیل ایتدم دیوب اوده قبول ایتسه وكالت خاصه اوله‌رق منعقد اوله‌جغی كبی مخاصم به ومخاصم فیه‌ی تعمیم ایدرك هرحقنی طلب ودعوایه وعلیهنده ظهور ایدن وایده‌جك اولان هرنوع دعواده خصومته توكیل ایتسه بوصورتله تعمیم ایله وكیل ایفای وكالته مقتدر اوله‌جغندن وكالت عامه اوله‌رق منعقد اولور . ١٤٥٦ ، ١٤٥٩ نجی ماده‌لر شرحنه نظر بیوریله .

فقط بر كیمسه فلانی وكالته توكیل ایتدم دیوبده كیمك ایله وقنغی ایشی حقنده خصومته توكیل ایلدیكنی سویلمسه صحیح اولماز .

١٥١٧ ماده خصومته وكیل اولان كیمسه‌نك موكلی علیهنه اقراری اكر حضور حاكمده ایسه معتبر اولور .

مجتهدین عظامدن بعضیلری وكیلك حضور حاكمده اقراری قیاساً معتبر دكلدر . چونكه اقرار مسالمه‌یی موجب اولور . مسالمه مخاصمه‌نك ضدیدر . وكیل مخاصمه‌یه مأمور اولدیغندن مسالمه ایده‌مز

زيرا برشی ضدينه تناول ايتمز بيورمش وبعضيسی وكيلك هم حضور حاكمده وهم حضور حاكمك غيريده اقراری معتبر اوله‌جغی رأينده بولنمشدر .

امام اعظم ومحمد رحمة‌الله عليهما بوبابده‌كی اقرار مخاصمه‌نك ضدی اولديغی مسـلم دكلدر . چونكه خصومته توكيل مطلق اوله‌رق افاده وجوابه توكيلدر . موكل مادامكه اقرار وانكاره مقتدردر . وكيلی دخی بوايكی اقتـداری حائز اولمق لازم كلور . خصوصيله وكيلك اقراری بعضاً موكلی حقنده خيرلو اولور . بناءً عليه موكل حين توكيلده اقراری استثنا ايتمديكی تقديرده وكيلك موكلی عليهنه حضور حاكمده اولان اقرارينك استحساناً معتبر اوله‌جغنی بيان ايتمشلردر .

مع مافيه وكيلك اقراری :

حضور حاكمده دكل ايسه معتبر اولماز .

زيرا وكيل مرافعه‌يه مأموردر . مرافعه ايسـه حضور حاكمده اولور. آنك غيريده‌كی اقراری مقتضای مأموريتنك خارجنده اولمغله حكمی اولماز .

آنجق وكيل موكلی عليهنه اقرار ايتمكله موكلنك خصومتده حقسز اولديغنی اعتراف ايتمش اوله‌جغی جهتله آرتق حضور حاكمه كلوبده ايفای وكالتی جائز اولميه‌جغندن :

وكندوسی وكالتدن منعزل اولور .

كذلك خصومته وكيل اولان كيمسـه موكلنك اذنی اولمقسزين مدعی عليهی دعوادن ابرا ايده‌مز. مصالحه وهبه دخی ايده‌مز . زيرا

بونلر خصومت قبیلندن اولمدیغی جهتله تحت توکیلده داخل اولماز .

§

ولی ووصیلرك تحت ولایت ووصایتلرنده بولنانلر علیهنه اولان اقراری حضور حاکمده بیله اولسه معتبر دکلدر . چونکه کندولری محافظهٔ منافع ایله مأموردرلر. معمافیه دیکر وکیللر کبی منعزل دخی اولمیوب آنجق اقرارلری ایله ولایت ووصایتلرنده بولنانلر حقلرنده خیانتلری آکلاشیله جغندن دیکر بر وصی نصب وتعیین اولنه رقماللری اکا تودیع اولنور .

١٥١٨ ماده بر کیمسه آخری خصومته توکیل ایدوبده کندی علیهنه اقراری استثنا ایلسه جائز اولور .

بوصورتده موکلك علیهنه وکیلك اقراری صحیح اولماز . ١٤٥٦ ماده نك فقرهٔ اخیره سنه باق. وبویله اقراره مأذون دکل ایکن اقرار ایتدیکی صورتده « اقراری صحیح اولمیوب کندوسی دخی » وکالتدن منعزل اولور .

بو ماده دخی مسائل مجتهد فیهادندر. امام ابو یوسف حضرتلرینه کوره خصومته وکالتده اقرارك استثناسی جائز دکلدر. چونکه اصول فقه کتابلرنده تفصیل وایضاح ایدلدیکی اوزره استثنانك شرطی صدر کلام اولان مستثنا منهك مستثنایه تبعی وضمنی اولمیه رق حقیقةً وقصداً شامل اوله جق بر حالده بولنمسیدر . زیرا استثنا بر تصرف لفظیدر مستثنا مستثنا منهك قصداً مدلولندن اولملیدر . حال بوکه خصومته توکیل اقراره قصداً شامل اولمیوب ضمناً شاملدر . بناءً علیه سالف الذکر شرط تحقق ایتمدیکندن بوصورتله استثنا جائز اولماز طرفین حضراتنه کوره خصومتك معنای حقیقیسی اولان منازعه

شرعاً مهجور اولوب عموم مجاز طریقیله مطلقا افاده وجواب معناسنه‌در، بوده اقراره شامل اولدیغندن استثناسی جائزدر . بوصورت مفتابه اولمغله مادهٔ مشروحه اولوجهله یازلمشدر . §

برکیمسه دیکرینی انکار ایتمامك اوزره خصومته توکیل ایتسه وکالت صحیح اولور . وموکلك بوشرط ایله توکیلی اقرار عد اولنماز . زیرا انکار ایتمامك اوزره توکیلی تهییج شر وخصومتی دفع مقصدینه مستند اولمق احتمالی اولدیغندن سنده مستند اولان احتمال ایله حجت یوقدر . ۷۳ §

برکیمسه دیکرینی انکار واقرار ایتمامك اوزره خصومته توکیل ایتسه فقهادن بعضیلرینه کوره وکالت صحیح دکلدر . برطاقمی سکوته وکیل اولوب یالکز خصمك ادعا وبیناتنی استماع ایدر دیمشلردر .

۱۵۱۹ ماده خصومته وکالت قبضه وکالتی مستلزم اولماز .

ائمهٔ حنفیهٔ ثلثه رحمة الله علیهم قبض دین خصومتك متمماتندن اولدیغندن خصومته وکالت قبضه وکالتی مستلزمدر دیمشلردر . امام اعظم حضرتلرینك شاکردانندن امام زفر رحمة الله علیه قبض دین خصومتك غیری اولمغله برابر وکیلك ایفای خصومتله تحت حکمه آلدیردیغی بر اقچه‌یی قبض ایله کندی امورنده صرف ایتمسی دخی ملحوظ اولدیغندن موکلی اذن ویرمدکجه خصومته وکیل اولان کیمسه‌نك قبض ماله صلاحیتی اوله‌میه‌جغی رأینده بولنمش وبوصورت امنیت معاملاتی مستلزم اولدیغندن بین الفقها موجبنجه فتوی ویرلمش اولمغله مجله جمعیتنجه دخی اختیار اولنمشدر .

بناءً علیه دعوی وکیلی قبضه دخی وکیل دکل ایسه محکوم به اولان مالك بالوکاله قبضنه صلاحیتی اولماز .

اما قبضه دخی وکیل ایسه ویا وکالت عامه ایله توکیل ایدلمش ایسه قبض ایده بیلور . نته کیم وکیل بالخصومه یدنده موکلنك مالی اولسه بیله موکل بنی خصمه دفع وتسلیمه جبر اولنماز . ووکیل خود بخود موکلنك دیننی دائننه تأدیه ایتسه موکلنه رجوع ایده من . فقط وکیل بدفع الودیعه دفع ودیعه یه جبر اولنور .

١٥٢٠ ماده قبضه وکالت خصومته وکالتی مستلزم اولماز .

قبض اولنه جق شیء یاعین ویادیندر . عین ایسه قبضه وکالت خصومته وکالتی مستلزم اولمیه جغی متفقاً بیان قلنمشدر ؛ دین ایسه نظر اولنور . دائن غائب اولوبده قبض ایچون حاکم طرفندن توکیل ایدلمش ایسه کندوسی امین محض اولوب رسوله مشابه ایدوکندن وکالتی خصومتی مستلزم اولمیه جغی کذلك متفقاً بیان قلنمشدر . اکر دائن حاضر اولوبده کندوسی توکیل ایتمش ایسه امام اعظم حضرتلرینه کوره خصومته دخی وکالتی مستلزم اولوب امامین حضراتی قبض خصومتك غیری اولدیغندن قبض لماله امین اولان هر کس خصومته لایقیله مقتدر اوله میه جغی بیانیله دینی قبضه وکالت خصومته وکالتی مستلزم اولمیه جغی رأینده بولنمش و مادۀ مذکوره صورت مطلقه ده محرر اولمسنه نظراً مجله جمعیتنجه امامین حضراتنك رأیی اختیار ایدلمشدر .

فقط برعینك تقسیمنه و برعقارك شفعه ایله اخذینه و هبه دن رجوعه ومبیعك عیب ایله ردینه وکیل اولان کیمسه لر هم قبضه وهم خصومته وکیل اولورلر . چونکه حصۀ شایعه نك تقسیمی وعقارك شفعه ایله اشتراسی وهبه دن رجوع ومبیعی عیب ایله رد طلب وخصومته محتاجدر .

دائن مدیونك كفیلنی مكفول بهی قبضه توكیل ایتسه صحیح اولماز . اكر صحیح اولسه كفیل ذمتی ابراده یعنی مكفول بهی مكفول عنهدن تحصیل ایده‌میوبده كندوسی ایفا ایتدیكی صورتده نفسی ایچون عامل اولمش اولوب غیر ایچون عمل منعدم اولور .

§

قبضه وكیل اولان كیمسه موكل بهی ادایه كفیل اولسه كفالتی صحیح اولوب وكالت باطل اولور . یعنی كفالت عقود لازمه‌دن اولدیغندن وكالتی فسخ ایدر و وكیل كندی نفسنی كویا وكالتدن عزل ایتمش اولور .

فصل سادس

عزل وكیله دائر اولان مسائل بیانندهدر

١٥٢١ ماده موكل وكیلنی وكالتدن عزل ایده‌بیلور .

وكالت مطلقه یعنی اجرت مقابلی اولمیان وكالت عادیه طرفین ایچون عقود جائزهٔ غیرلازمه‌دن اولدیغندن قابل فسخدر . بناءً علیه تفویض اموره مقتدر اولان موكل عقد وكالتی فسخه دخی مقتدر اولور . ایشته بو فصلده موضوع بحث ایدیلان عزل وكیلدن مقصد بونوع وكیللرك عزلیدر .

اما اجرت مقابلی اولان وكالت اجاره حكمنده اولدیغندن فسخی دخی احكام اجاره‌یه تطبیق اولنمق لازم كلور. §

وكالت عادیه ایله وكالت دوریه بیننده دخی فرق واردر .

شویله كه :

بر کیمسه دیکرینی شو خانه‌می صاتمق اوزره سنی وکیل ایتدم . نه‌زمان عزل ایدر ایسه‌م ینه وکیلمسك دیو توکیل ایتدکدن صکره وکیل موکل بهی ایفا ایتمکسزین موکلی سنی وکالتدن عزل ایتدم دیسه معزول اولماز . اما بن سنی عزل ایتدم وعزل ایتدکدن صکره ینه عزل ایتدم دیر ایسه معزول اولور .

چونکه برنجی صورتده موکلك سنی وکالتدن عزل ایتدم سوزیله وکیل معزول اولور ایسه‌ده مادامکه حین توکیلده نه‌زمان عزل ایدر ایسه‌م ینه وکیلمسك دیو شرط ایتمشدر . وکیل بوشرطه بناءً ینه منصوب اولور. اما موکل بن سنی عزل ایتدم وعزل ایتدکدن صکره ینه عزل‌ایتدم دیر ایسه برنجی عزلیله وکیل برنجی وکالتدن وایکنجی عزلیله بحکم‌الشرط منصوب اولدیغی وکالتدن معزول اولور .

§

کذلك موکل وکیلنه سنی هر نه‌زمان عزل ایدر ایسه‌م ینه وکیلم اول دیو توکیل ایدر ایسه موکلك سنی‌عزل ایتدم ویا عزل ایتدکدن صکره ینه عزل ایتدم سوزلریله معزول اولماز . یعنی لفظاً عزل اولنمسنی متعاقب بحکم‌الشرط منصوب اولور .

لکن موکل وکیلنی‌عزلده وکالت معلقه‌دن رجوع ایتدم ووکالت منجزه‌دن سنی عزل ایتدم دیر ایسه وکیل معزول اولور . چونکه موکلك رجوعیله وکالت معلقه‌دن اثر قالماز . و وکالتٌ منجزه‌دن عزل ایتمسیله معزول اولور .

اما وکالت منجزه‌دن عزل ایتدم سوزینی ابتدا سویلر ایسه عزلی ینه صحیح اولماز .

§

شو تفصیلات عقد وکالته حق غیر تعلق ایتمدیکی تقدیره کوره‌در .

فقط غيرك حقى تعلق ايتمش ايسه عزل ايده‌مز .

نته‌كيم برمديون مالنى رهن ايدوبده حين عقد رهنده ياخود صكره‌دن دينك وعده‌سى حلولنده رهنى صاتمق اوزره برينى توكيل ايتديكى صورتده مرتهنك رضاسى اولمدقجه موكل راهن او وكيلى عزل ايده‌مز .

چونكه رهنى بيعـه وكالتده مرتهنك حقى تعلق ايدر . عزل ايده‌بيلسه مرتهنك متضرر اولمسى لازم كلور بوده جائز دكلدر .

رهنى بيعه وكالت ايله وكالت عاديهٔ مطلقـه بيننده‌كى ديكر فرقلر ٧٦١ نجى ماده وشرحنده بيان قلنمشدر .

كذلك مدعينك طلبى اوزرينه مدعى عليه برينى خصومته توكيل ايتدكده مدعينك غيابنده آنى عزل ايده‌مز .

شويله‌كه مدعى مدعى عليهه خطاباً سـنك غيبوبت ايده‌جكندن خوف ايده‌يورم . مرافعـه اولمق اوزره برينى توكيل ايت ديوبده اوده توكيل ايلسه ارتق مدعينك رضاسى اولمقسزين وكيلى عزل ايده‌مز .

زيرا فقرهٔ آنفه موجبنجه راهن رهنى بيعـه برينى توكيل ايله مرتهنى تأمين ايتديكى مثللو مدعينك طلبى اوزرينـه مدعى عليهك لاجل المرافعه برينى توكيلى دخى تأمين مقامنده اولديغندن مدعينك رضاسى اولمقسزين وكيلنى عزل ايده‌بيلسـه تأمينات قالميه‌جغى جهتله مدعى متضرر اوله‌بيلور .

اما مدعى عليه مدعى حاضر اولديغى حالده بالذات مرافعه اولنمق اوزره وكيلنى عزل ايتسه مدعى راضى اولسون اولمسون جائزدر ، زيرا حق مرافعه كندوسنه عائداولوب محكمه‌ده حاضر اولمسيله عزل وكيلدن مدعى‌يه ضرر ترتبنه محل قالماز .

وكذا مدعينك طلبى اوزرينه فقط غيابنده برينى توكيل ايتسه مدعى مطلع اولمقسزين بنه عزل ايده‌بيلور .

§

[مدعينك طلبى اوزرينه] قيدى احترازيدر . مدعى عليهك طلبى اوزرينه مدعى برينى توكيل ايتسه هر حالده عزل ايده‌بيلور . زيرا مدعى صاحب حق اولوب وكيلنى عزل ايدرك بالذات مرافعه‌يه مقتدردر .

كذلك مدعى طلب ايتمكسزين مدعى‌عليه وكيل تعيين‌ايتمش ايسه مدعينك خبرى اولمقسزين عزل ايده‌بيلور . §

وكيل بالبيع امر حاكم ايله موكلنى قبض ثمنه توكيل ايتسه عزل ايده‌مز .

كذلك موكل بهه حق وكيل تعلق ايدر ايسه موكل وكيلنى عزل ايده‌مز . مثلا موكل دائننه فلان مالمى صاتده ثمننى بورجم مقابلنده آل ديسه آرتق آنى عزل ايده‌مز .

١٥٢٢ ماده وكيل كنديني وكالتدن عزل ايده‌بيلور .

چونكه عقود جائزهٔ غير لازمه‌دن اولان وكالت مطلقه تبرع اولديغندن وكيل ايفاى وكالت ايتمك اوزره اجبار اولنه‌ماز .

فقط بروجه بالا غيرك حقى تعلق ايتمش ايسه عزل ايده‌ميوب ايفاى وكالته مجبور اولور .

كذلك اجرت ايله وكالتى تعهد ايتمش ايسه عقود لازمه‌دن اوله‌جغندن حقنده احكام اجاره جريان ايدر .

١٥٢٣ ماده موكل وكيلنى عزل ايتدكده وكيله خبر عزلى واصل اولنجيه‌دك وكالتى اوزرنده قالور. واول وقته قدر تصرفى صحيح اولور.

زيرا عزل كندوسندن الزام قصد اولنور بر خطابدر قاعدةً مخاطبه ابلاغ اولنمدقچه انك حقنده حكم خطاب ثابت اولماز . اكر ثابت اولسه خبر عزل كندوسنه واصل اولمقسزين موكلى حسابنه اوله‌رق كندى نفسنه اضافتله اجرا ايده‌جكى معاملاتك كندى حقنده نافذ اولوب موكله رجوع ايده‌مامسى وبناءً عليه متضرر اولمسى لازم كلور . ضرر ايسه شرعاً واجب الازاله‌در .

§

شو مسئله مستثنادر . بر كيمسه بر غائبى خصومته توكيل ايدوبده خبر وكالت كندوسنه واصل اولمقسزين موكل انى عزل ايتدكده وكالت درحال ساقط اولور . چونكه وكالتدن خبردار اولمقسزين موكلى ايچون بر كونه معامله‌ده بولنه‌ميه‌جغندن خبر عزلك كندوسنه ايصال ايدلمامسندن طولايى ضرر ترتبنه محل يوقدر .

كذلك شركت عقد ومضاربه فسخ اولندقده بالجمله شركانك شركت حسبيله حائز اولدقلرى وكالت تاريخ فسخدن اعتباراً ساقط اولور . وشركت بعضيسنك غيابنده فسخ اولنور ايسه خبر فسخ كندوسنه واصل اولنجيه قدر وكالت اوزرنده قالماز . چونكه برشى باطل اولدقده انك ضمننده‌كى شى دخى باطل اولور .

§

خبر عزلك وكيله ايصالى مكتوبله وياخود عادل اولسون اولمسون

بر بالغ ویا صغیر ممیزی کوندرمکله حاصل اوله‌جغی کبی بر کیمسه‌نك فضولی خبر ویرمسیله دخی حاصل اولور . انجق بو کیمسه‌نك عادل اولمسی ویاخود ایکی کشینك خبر ویرمسی لازمدر . شوقدرکه مخبر فضولینك خبرینی وکیل تصدیق ایدر یعنی اینانور ایسه ینه وکالتدن معزول اولور.

§

رسول اولان کیمسه کندی نامنه‌تصرفاتده‌بولنه‌میه‌جغندن مرسلك رسولنی عزل ایتمسیله معزول اولور . خبر عزلك کندوسنه ایصالی شرط دکلدر .

بناءً علیه وکیللر دخی‌عقدی موکللرینه‌مضاف قیلدیغی‌خصوصاتده ١٤٦١ نجی ماده حکمنجه رسول کبی‌اوله‌جقلرندن موکللر کندولرینی عزل ایتدکلری آنده معزول اولورلر. وخبر عزل کندولرینه‌تبلیغ اولننجیه قدر موکللرینه اضافتله وقوعبولان تصرفلری اوزرلرنده قالمیوب موکللرینه عائد اولور .

١٥٢٤ ماده وکیل کندوسنی عزل ایتدکده عزلنی موکله بیلدیرمسی لازم کلور . وعزلی موکلك معلومی اولنجیه‌دك وکالت کندی عهده‌سنده قالور .

اما رسول کندوسنی عزل ایتدکده همان معزول اولور . عزلنی موکلنه بیلدیرمسی لازم دکلدر .

§

بو ماده‌ده‌کی وکیلدن مقصد خصومته ویا معین برشیئك اشتراسنه وکیل اولان کیمسه‌در . یوخسه موکلنك مالنی بیعه ویاخود غیرمعین برشیئك اشتراسنه وکیل اولان کیمسه ووکیل‌بالطلاق کندوسنی‌عزل

ایتدکده همان معزول اولور . عزلنی موکلنه بیلدیرمسی لازم دکلدر.

١٥٢٥ ماده مدیونك غیابنده قبض دینه وکیل اولان کیمسه‌یی موکلی عزل ایده‌بیلور . اما دائن آنی مدیونك حضورنده وکیل ایتمش ایسه مدیونك علمی لاحق اولمدقجه عزلی صحیح اولماز .

بوصورتده مدیون آنك عزلنی اوکرنمدن آکا دینی اعطا ایتسه دیندن بری اولور .

١٥٢٦ ماده موکل بهك ختامیله وکالت نهایت بولور.
قاعدهٔ اصولیه‌دندرکه امر مطلق تکراری افاده ایتمز .
وکیل دخی بالطبع وکالتدن منعزل اولور .

موکل بهك ختامی ایکی صورتله اولور . برنجیسی : موکل بهی وکیل ایفا ایدر .

ایکنجیسی : موکل بهی موکل ایفا ایدر . بوحالده وکیل موکلنك امرینه امتثالدن عاجز قاله جغندن وکالتدن منعزل اولور .

فقط موکل به موکلك ملکنه ملك قدیم ایله عودت ایدرسه وکالت دخی عودت ایدر . مثلا برکیمسه معلوم اولان مالنی صاتمق اوزره برینی توکیل ایتدکدن صکره اوشیٔ بالذات صاتسه وکیل وکالتدن منعزل اولور . لکن مبیع خیار عیب ایله رد اولنسه مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ایده‌جکندن وکالت دخی عودت ایدوب وکیل اومالی صاته بیلور . یکیدن توکیله حاجت یوقدر .

١٥٢٧ ماده موكلك وفاتيله وكيل منعزل اولور .

زيرا توكيل تصرف غيرلازم اولوب دوامى ايچون امرك قيامى اقتضا ايدر امر ايسه موكلك وفاتيله باطل اولور .

موكلك وفاتنه وكيلك علمى لاحق اولمق شرط دكلدر. چونكه بوعزل حكمى وشرعيدر قصدى دكلدر .

فقط غيرك حقى تعلق ايتمش ايسه منعزل اولماز ٧٦٠ ماده‌يه باق .

١٥٢٨ ماده موكلك وفاتيله وكيلك وكيلى دخى منعزل اولور ١٤٦٦ ماده‌يه باق .

زيرا ١٤٦٦ نجى ماده حكمنجه وكيل ثانى موكلك وكيليدر. انك وفاتيله وكيليده منعزل اولور. اما وكيل اولك وفاتيله ياخود عزليله وكيل ثانى منعزل اولماز .

١٥٢٩ ماده وكالت موروث اولماز .

يعنى وكيل فوت اولدقده وكالتك حكمى قالماز. وبوجهتله وكيلك وارثى آنك مقامنه قائم اولماز .

فقط خيار عيب ايله رد مبيع حقى وارثنه ياخود وصيسنه انتقال ايدر. ووارث وياوصيسى يوغيسه موكله راجع اولور. وبوندن طولايى وكالتك موروث اولمسى لازم كلمز. چونكه رد وكيل ايچون اصالة ثابت اولان حقوقدندر .

۱۵۳۰ ماده موكلك ياخود وكيلك تجنن ايتمسيله وكالت باطل اولور .

انجق جنون مطبق ايله تجنن ايتمسى لازمدر. مجنون غير مطبقك حال صحتنده‌كى تصرفاتى معتبر اولديغندن كلوب كچيجى عارضه سببيله وكالت باطل اولماز .

برينك تجنن ايتديكنك ديكرينه اخبارى مشروط اولميوب همان منعزل اولور . چونكه احد عاقدينك وفاتى كبى جنتى ايله دخى وكالتك سقوطى قصدى اولميوب حكميدر .

برده وكيلك تجننى ايله هرحالده يعنى غيرك حقى تعلق ايتسه بيله وكالت باطل اولور. چونكه وكيلك تصرفه اهليتى قالماز . اما موكل تجنن ايتدكده اكر حق غير تعلق ايتمش ايسه وكالت باطل اولماز.

§

وكيل موكلنك متوكل بهى ايفاده عجزى ايله منعزل اولور .

مثلا بركيمسه معلوم اولان مالنى صاتمق اوزره ديكرينى توكيل ايتدكدن صكره ۹۵۸ نجى ماده حكمنجه حجر اولنسه وكيلى دخى منعزل اولور . چونكه وكالتك بقاسى ابتداسى ايله معتبردر . موكل حجر ايدلمكله ابتداءً كندوسنده اولان اقتدار ساقط اولور . آرتق تاريخ حجرندن اعتباراً وكيلى دخى كندوسى حقنده تصرفاته مقتدر اوله‌ماز . ووكيلك بوصورتله منعزل اولمسى عزل حكمى اولديغندن تاريخ عزلندن صكره اولان تصرفاتى كندى اوزرنده قالور

§

کتاب الوکاله اوزرینه تعلق ایدن ارادهٔ سنیه تاریخی

فی ۲۰ جماذی الاولی سنه ۱۲۹۱

کتاب الوکاله‌یی ترتیب ایدن مجله جمعیتی هیئتی

قاضیٔ دار الخلافة العلیه	امین الفتوی	معاون ریاست شورای دولت
احمد خلوصی	السید خلیل	احمد جودت
عن اعضاء دیوان احکام عدلیه		رئیس دائرهٔ محاکمات
احمد حلمی		سیف الدین

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همایون

کتاب ثانی عشر

صلح وابرا حقنده اولوب برمقدمه ایله درت بابی مشتملدر

مقدمه

بعض اصطلاحات فقهیه بیانندهدر

۱۵۳۱ ماده صلح ؛ لغتده مصالحه معناسنه اسم اولوب مسالمه دیمکدرکه مخاصمهنك خلافیدر . وفسادك ضدی اولوب استقامت حال معناسنه اولان صلاحدن مشتقدر .

اصطلاح فقهاده ؛ بالتراضی « متخاصمین یعنی مدعی ایله مدعی علیه بیننده » نزاعی رفع ایدن برعقددر .

صلحك مشروعیتی کتاب ایله ثابت وسنت واجماع ایله مؤید وفوائدی ظاهردر . قرآن عظیم الشانده [الصلح خیر] وارد اولمشدرکه جنس صلحك محض خیر اولدیغنی بیاندر .

مفخر موجودات علیه اکمل التحیات افندمز حضرتلری [کل صلح جائز بین المسلمین الا صلحاً احل حراماً اوحرم حلالاً]

بیورمشدرکه بین المسلمین حرامی حلال وحلالی حرام قیلاندن ماعدا
هر نوع صلحك جائز اولدیغنی مبیندر .

صلح انسانلر آراسنده اشتعال ایدن نائرهٔ فسادی اطفا ومنازعاتی
رفع ایده‌جکندن فوائدی آشکاردر . خصوصیله مخاصمه‌ده مدعی
حقنی تماماً طلب وادعا ومدعی علیهك انکاری اوزرینه اقامهٔ بینه ایله
اثبات مدعایه وحاکم حکمه مجبور اوله‌جغی جهتله طرفین وشهود
وحکام میاننده عداوت وفتن تکثر وتهیج ایده‌بیله‌جکنه وصلحاً
تسویهٔ مصلحت ایدلدکده بونلرك هیچ برینه محل قالمدقدن بشقه
طرفین بیننده ذاتاً موجود اولان منازعه رضالریله رفع اولنه‌رق
کسب صلاح ایده‌جکلرینه نظراً صلحك فی حد ذاته مستحسن اولدیغنده
اجماع حاصل اولمشدر . وبوندن ناشیدرکه [الصلح سیدالاحکام]
دینلمشدر . عقد اولنمق اوزره بولنان صلحه مانع اولمق ویاخود
انعقادندن صکره بوزمق بین الناس فتح باب منازعات ایله اثارهٔ نائرات
واقامهٔ فتن ومکایداته سبب اوله‌جغندن زیاده‌سیله مذموم ومقدوحدر .

§

صلح بالتراضی نزاعی رفع ایدن برعقد اولدیغندن دعوای صحیحه‌دن
صلح جائز اولدیغی کبی دعوای فاسده‌ده دخی نزاع اولوب صلح
ایله رفع ایدیله‌بیله‌جکنه نظراً بعض شرائطنك نقصان اولمسیله وصفاً
فاسد اولان دعوادن دخی صلح جائزدر .

اما فساد اصل دعواده اولور ایسه اندن صلح جائز اولماز .
مثلا قبض دینه وکیل اولان کیمسه آله‌جغك بر مقدارینی قبض
وموکلنه تسلیم ایتدکده موکل مجرد وکالتی قبول ایتدیکندن بحثله
ماعداسنی کندی مالکدن ویر دیو طلب ودعوی ایدرك وکیل

ودعوادن برمقدار اقچه اوزرینه صلح اولسه صحیح اولماز .

دعوای باطله‌دن صلحك جوازنده بين الفقهـا اختلاف اولنوب بعضیسی فداء یمين اولدیغی بیان ایله صحتنه قائل اوله‌رق عقد صلحدن صکره اساساً دعواتك باطل اولدیغی تبين ایتسه مدعی علیه بدل صلحی استرداد ایده‌من دیمشلر ایسه‌ده قواعد کلیهٔ فقهیه اقتضاسنجه برشی باطل اولدقده انك ضمننده‌کی شی دخی باطل اوله‌جغندن اشبو صلحك صحیح اولمیوب مدعی علیهك بدل صلحی استرداد ایده‌بیله‌جکی معتبرات کتب فقهیه‌ده محرردر ، ومشاهیر مشایخ عثمانیه‌دن ابن کمال مرحوم دخی بومطالعه‌ده بولنمشدر .

§

صلحك صورت انعقادینه گلنجه : صلح برعقددر

که ایجاب وقبول ایله منعقد اولور .

یعنی ایجـاب وقبول صلحك رکنیدر . وانعقـاد صلح ایچون ایجابه بهمه‌حال لزوم واردر . انجق هرحالده قبوله لزوم اولوب اولمدیغی محتاج ایضاحدر شویله‌که: باب ثالثك فصل اولی مندرجاتندن اکلاشـیله‌جغی اوزره تعیين ایله متعين اولان یاخود تعیين ایله متعين اولمیوب فقط ١٥٥٤ نجی ماده موجبنجه صلح جنس آخراوزرینه‌اولان محلده صلح معاوضه معناسنده اولدیغندن انعقادی ایچون ایجاب وقبولك ایکیسیده بهمه‌حال لازمدر .

اما مصالح عنه ایله مصالح علیه ایکیسیده تعیين ایله متعين اولمیان برجنسدن مثلا التون ویا کموشـدن اولور ایسه مجرد دائنك ایجابیله صلح منعقد اولور .

مثلا دائن مدیونه‌سـنده اولان اون عـدد یوزلك عثمانلی التونی

الهجغمدن یدی عدد یوزلك عثمانلی التونی اوزرینه صاح اولدم دیسه اوچ عدد التونی الهجغندن حط وتنزیل ایتمش اولور. وهر کس کندی حقنی اسقاط ایده بیلهجکندن بوبابده مدیونك قبولی شرط دکلدر. فقط رد ایدهبیلور ١٥٦٨ نجی مادهیه نظر اولنه.

لکن ایجاب مدیوندن صادر اولور ایسه هرحالده قبول لازمدر. دین کرك تعیین ایله تعین ایتسون وکرك ایتمسون زیرا بوصلح یااسقاط اولور. بوصورتده اسقاط ایدن حقیقت حالده صاحب حق یعنی دائن اولهجغندن قبول ایتمکسزین دائنك ایجابیله سقوط حقی ممکن اولهماز. یاخود معاوضه اولورکه بونده‌ده قبولك مطلقا لازم اولدیغی آنفا بیان قلندی.

§

صلح تعاطی ایله‌ده منعقد اولور. انجق مدعینك حق اخذی اولمدیغی برمالی مدعی علیهك اعطا وکندوسنك قبض ایتمسی ایله اولور. مثلا مدعی بیك غروش دعوی ایدوبده مدعی علیه انکار ایتمکله برابر مدعابه اولان شیئك جنسنك غیری برمال ویروب مدعیده اخذ ایلسه تعاطی طریقیله صلح منعقد اولور. ارتق فسخ ایده‌مزلر.

اما مدعینك حق اخذی اولان برمالی ویرسه صلح بالتعاطی اولمیوب دیننه محسوب ایدیلور.

§

صلحك تمامیتی ایچون بدل صلحك مجلس صلحده قبضی انواعنه کوره بعضاً شرطدر. بعضاً دکلدر. شرط اولمیانلر شونلردر:

١ : مصالح عنه قیمی اولور ایسه بدل صلحك قبضی شرط دکلدر. مصالح علیه کرك قیمی اولسون کرك اولمسون.

٢ : مصالح عنه مثلی اولوب مصالح علیه قیمی اولور ایسه کذلك بدل صلحك قبضی شرط دکلدر.

٣ : مصالح عنه دين اولوب مصالح عليه دخی مذكور دينك
عينيسی اولور ايسه ينه قبضی شرط دكلدر .

صلحك تماميتی ايچون بدل صلحك مجلس صلحده قبضی شرط
اولانلر بونلردر :

١ : مصالح عنه ايله مصالح عليه ايكيسيده مثلی اولور ايسه قبض
بدل شرطدر . كرك برجنسدن اولسونلر وكرك بشقه بشقه جنسلردن
اولسونلر .

٢ : مصالح عنه كموش ومصالح عليه التون وياخود عكسی اولور
ايسه ينه حكم بويله‌در .

١٥٣٢ ماده مصالح ؛ عقد صلح ايدن كمسنه‌در .
كرك مدعی اولسون كرك مدعی عليه اولسون . ايكيسنه
متصالحين ؛ ديرلر .

١٥٣٣ ماده مصالح عليه ؛ بدل صلح ديمكدر .

١٥٣٤ ماده مصالح عنه ؛ مدعا به اولان شيدر .

١٥٣٥ ماده صلح ؛ « مدعی عليه اعتباريله » اوچ قسمدر .

قسم اول عن اقرار صلحدر كه مدعی عليهك «مدعينك مطلوبنی»
اقراری اوزرينه واقع اولان صلحدر .

كرك صراحةً اقرار ايتسون وكرك حكماً اقرار ايتمش اولسون .
مثلا مدعا به اولان مالدن صلح طلب ايتمك كبی .

قسم ثانی عن انکار صلحدر که مدعی علیهك مدعینك مطلوبنی
انکاری اوزرینه واقع اولان صلحدر .

قسم ثالث عن سکوت صلحدر که مدعی علیه مدعینك مطلوبنی
اقرار وانکار ایتمیوب سکوتی اوزرینه واقع اولان صلحدر
صلحك بو صورتله تقسیمی تقسیم عقلیدر . بوندن بشقه برقسم
اوله‌مز . چونکه مدعی علیه یا سوز سویلر یا سکوت ایلر سوزی دخی
یا اقرار ویا انکار اولور .

١٥٣٦ ماده ابراء ؛ ایکی قسم اولوب بری ابراء اسقاط
ودیکری ابراء استیفادر .

ابراء اسقاط ؛ بر کیمسه دیکر کمسنه‌ده اولان حقنك
تمامنی اسقاط یاخود برمقدارینی حط وتنزیل ایله اول کمسنه‌یی
بری قیلمقدر . ایشته بو کتاب صلحده موضوع بحث اولان
ابرا بودر .

ابراء استیفا ؛ بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن حقنی قبض واستیفا
ایلمش اولدیغنی اعتراف ایتمکدن عبارت اوله‌رق بر نوع اقراردر
ابراء اسقاط ایله ابراء استیفا بیننده حکماً شو فرق واردر که
مدیون ایفای دین ایلدکدن صکره دائن آنی ابراء اسقاط ایله ابرا

ايسه مديون ويرديكني دائندن استرداد ايلر . اما ابراء استيفا ايله
را ايتسه استرداد ايدەمز . §
بر كيمسه ديكر كمسنەيه على الاطلاق سني ابرا ايتدم ديدكده برائت
مقاطه حمل اولنور . ٦٦٠

١٥٣٧ ماده ابراء خاص؛ برخانه ياخود برچفتلك وياخود
برجهتدن طولايي آلەجق دعواسي كبي بر خصوصه متعلق
دعوادن بر كمسنەيي ابرا ايتمكدر .

١٥٣٨ ماده ابراء عام؛ كافهٔ دعاويدن بر كمسنەيي ابرا
ايتمكدر .

١٥٦٥ نجي ماده ايله ايضاح اولنمشدر .

باب اول

عقد صلح وابرا ايدنلر حقندەدر

١٥٣٩ ماده مصالحك عاقل اولمسي شرطدر. بالغ اولمسي
شرط دكلدر .

بناءً عليه مجنون ومعتوه ايله صبئ غير مميزك صلحي اصلا صحيح اولماز.
بونلر ٩٥٧ نجي ماده حكمنجه ذاتاً محجور اولدقلرندن تصرفات
قوليەلري شرعاً معتبر دكلدر . انجق ٩٧٨ نجي مادەدەمصرح اولديغي
اوزره معتوه اولان كيمسه صغير مميز حكمندەدر . بو حالده معتوه
مأذون دخي صبئ مأذون حكمنده اولمق لازم كلور. بناً عليه بومادەده

محرر معتوهدن معتوه غير مأذون وياخود هيچ عقلى ايرميه‌جك قدر
معتوه اولانلر قصد ايدلمك اقتضا ايدر .

وصيء مأذونك صلحنده ضرربين يوق ايسه صحيح اولور .
يعنى صلح كندى حقنده نفع محضى موجب اولور ويا نه نفعى
نه‌ده مضرتى موجب اولماز وياخود مضرتى موجب اولور ايسه‌ده
ضرربين درجه‌سنده بولنماز ايسه ،صبىء مأذونك صلحى صحيح اولور
شويله‌كه بركيمسه صبىء مأذوندن برشى دعوى ايدوبده او دخى اقرار
ايتديكى صورتده عن اقرار صلحى صحيح اولور .
مادامكه دين تحت اقراردندر. دائنك حط وتنزيلى صبى حقنده
محض نفعدر . وبو [اقرار] قيدى وقوعيدر . عن انكار صلحى دخى
صحيحدر . وصيء مأذون مدعى اولديغى صورتده دخى حكم بويله‌در .
وصيء مأذون آله‌جغنى امهال وتأجيل ايتمك اوزره عقد صلح ايده‌بيلور.
كرك بينه ويا مدعى عليه مقر اولسون وكرك اولمسون . هر نه‌قدر
تأجيل وتأخير موجب ضرر ايسه‌ده تجارتك ضرورياتندن اولديغندن
ضرر فاحش درجه‌سنده دكلدر .
كذلك صبىء مأذونك صاتديغى مبيع عيب قديمى سببيله كندوسنه
رد ايدلمك ايستنلدكده ثمنك برمقدارينى حط وتنزيل ايله صلح اوله‌بيلور.
وآله‌جغنك برمقدارى اوزرينه صلح اولدقده اكر بينه‌سى وار ايسه
صلحى صحيح اولماز .
چونكه صبينك مأذونيتى منافعنك محافظه‌سيله مقيددر . بينه‌سى
وار ايكن صلح اولمق ضرر فاحش اولمغله مأذونيتى خارجنده‌در.
واكر بينه‌سى اولميوبده خصمنك يمين ايده‌جكى دخى معلوم اولور ايسه
صلحى صحيح اولور .
زيرا بونده منفعت واردر .

وآخر كمسنه‌دن برمال دعوى ايدوبده مقدار قيمتى اوزرينه صلح اولسه صحيح اولور .
بونده صبى ايچون منفعت اولمديغى كبى مضرت دخى يوقدر .
فقط اول مالك قيمتندن نقصان فاحش اوزرينه صلح اولسه صحيح اولماز. زيرا ضرر دركاردر .

١٥٤٠ ماده برصبينك دعواسندن وليسى صلح اولدقده اكرصبي‌يه ضرر بين يوق ايسه صحيح اولور. واكرضرر بين وار ايسه صحيح اولماز .

چونكه ٩٦٧ نجى ماده‌نك فقرهٔ ثانيه‌سندن منفهم اولديغى اوزره وليلر صبيلرك نفع وفائده‌سنى محافظه ايله مكلفدر .
بناءً عليه بركيمسه برصبيدن شو قدر غروش دعوى ايدوبده صبينك پاره‌سندن ويرمك اوزره پدرى صلح اولدقده اگر مدعينك بينه‌سى وارايسه صلح صحيح اولور. واگر مدعينك بينه‌سى يوق ايسه صلح صحيح اولماز .
ولى، مدعينك بينه‌سى اولديغى اولا بركره حضورحاكمده دعوى ايدلمكله ثانياً ولينك حضورنده شاهدلرك شهادتيله ثالثاً مدعينك شاهدلرى اولوبده حضور حاكمده شهادت ايده‌جكلرينه قناعت حاصل ايتمكله واقف اولور .

§

[صبينك پاره‌سندن ويرمك اوزره] قيدى احترازيدر . اگر ولى كندى مالندن ويرمك اوزره صلح اولور ايسه مدعينك بينه‌سى اولسون اولمسون هرحالده صلح معتبردر . چونكه ولى متبرع اولوب صبي‌يه مراجعت ايده‌ميه‌جكندن آنك ايچون ضرر ترتب ايتميه‌جكى جهتله صحت صلحه مانع يوقدر .
وصبينك آخر كمسنه ذمتنده آله‌جنى اولوبده پدرى آنك بر مقدارينى

حط وتنزیل ایله صلح اولدقده اكر بینه‌سی وار ایسه صحیح اولماز. وا ک
بینه‌سی اولمیوبده خصمنك یمین ایده‌جكی دخی معلوم اولور ایسه اول حالد
صلح صحیح اولور. وصبینك آله‌جغی قیمتنده برمال اوزرینه ولیسی صلح اولس
صحیح اولور . فقط غبن فاحش بولنور ایسه صلحی صحیح اولماز .

آنجق شو تفصیلات صبینك آخر كمسنه ذمتنده‌كی آله‌جغی ولیسنك
معامله‌سی جهتندن اولمدیغی تقدیرده بین الائمه متفق علیهدر . اکر
ولیسنك معامله‌سی جهتندن اولور ایسه طرفین حضراتنه كوره بینه‌سی
اولسه بیله ولی برمقدارینی حط وتنزیل ویاخود غبن فاحش ایله صلح
اولدقده صحیح اولور . آنجق حط وتنزیل ایلدیكی مقداری مصا
اولان ولی صبی‌یه ضامن اولور .

مثلا صبینك برخانه‌سنی ولیسی آخر بركمسنه‌یه برسنه مدت ایل
بیك غروشه ایجار ایدوبده اجرتك بش یوز غروشنی حط وتنزیل
ایله یاخود مستأجرك بش یوز غروشلق بر مالی اوزرینه صلح اولس
صحیح وساقط اولان بش یوز غروشی ولی صبی‌یه ضامن اولور .

امام ابویوسف حضرتلرینه كوره بومسئله‌ده دخی مادهٔ مشروح
احكامی جاریدر . ومفتابه اولانده بودر .

۱۵٤۱ ماده علی الاطلاق «یعنی كرك مأذون وكرك غیر مأذون»
صبی ایله مجنون ومعتوهك ابراسی صحیح اولماز .

بوابرادن مقصد ابراء اسقاطدر. ابراء اسقاط تبرع اولوب ضرر
محض اولدیغندن مأذون دخی اولسه‌لر صحیح اولماز . اما ابراء استیفا
اقرار اولدیغندن مأذون ایسه‌لر صحیح اولور .

۱۵٤۲ ماده خصومته وكالت صلحه وكالتی مستلزم اولماز

بناءً عليه بر كيمسه آخر كمسنه‌يى دعواسنه‌وكيل ايدوبده اودخى بلا اذن
ول دعوادن صلح اولسه صحيح اولماز .
كذلك صلحه وكالت دخى خصومته وكالتى مستلزم اولماز . چونكه
صلح بشقه خصومت بشقه‌در . برى مغايرينى استلزام ايتمز .

١٥٤٣ ماده بر كيمسه كندى دعواسندن صلح اولمق اوزره ديكرينى توكيل ايدوبده او دخى بالوكاله صلح اولدقده مصالح عليه موكل اوزرينه لازم كلور. وكيل آنكله مؤاخذه ومطالب اولماز .

اكر صلح معـاوضه‌يه متحمل دكل ايسه مكيلات وموزوناتدن اولان دينك برمقدارى اوزرينه‌صلح كبى. زيرا بوصلح اسقاط اولوب وكيل رسول ومعبردر .
فقط وكيل بدل‌صلحى كندولكندن ويرسه صحيح اولوب موكله رجوع ايدر . چونكه صلح ايله امر ضمان ايله امردر .

مكركه وكيل مصالح عليهه ضامن اوله اول حالده وكيل « ٦٣٤ نجى ماده حكمنجه » كفالتى حسبيله مؤاخذه اولنور .

يعنى صلح اسـقاط معناسنى متضمن اولديغى ويا معاوضه معناسنى متضمن اولوب فقط وكيل عقدى موكلنه مضاف قيلديغى زمان وكيل ضامن اولمدقجه مواخذه اولنه‌ماز . زيرا رسول حكمنده‌در .
وكيل ضامن اولدقدن صكره موكلنه رجوع ايدر. ولوكه موكلنك امرى اولمقسزين ضـامن اولمش اوله هر نه قدر مديونك امرى

اولمقسزین کفـالت ابتداءً وانتهاءً تبرع قبیلندن اولدیغندن وکیلك
بدل صلح ایله موکلنه رجوع ایده‌مامسی لازم کلور کبی ایسه‌ده بوبابده
کفالت عادیه کبی هیچ بر امر یوقدر دینله‌مز . چونکه صلح ایله
امر بدل صلحك اداسیله امری متضمندر .

مثلا وکیل بالوکاله شو قدر غروش اوزرینه « عن اقرار ویا عن انکار
ویاخود عن سکوت » صلح اولدقده اول مبلغی وکیلك ویرمسی لازم کلور
وکیل آندن مسئول اولماز . فقط سن شو قدر غروش اوزرینه صلح اول
بن کفیلم دیمش ایسه اول حالده بو آقچه وکیلدن آلنور . او دخی موکلنه
رجوع ایلر . وبرده عن اقرار مالدن مال اوزرینه صلح واقع اولوبده وکیل
سن فلانك دعواسندن بماله صلح اول دیه‌رك عقد صلح ایتمش ایسه بیع
حکمنده اولدیغی جهتله بو صورتده دخی بدل صلح وکیلدن آلنور . اودخی
موکلنه رجوع ایدر .

بوبابده قاعده شودر : وکیلك صلحی موکلنك ذمتنده‌کی دینك
کندی جنسندن بر مقداری اوزرینه ویا دم عمددن ویاخود جنایت
فیما دون النفسدن ویاخود نکاحدن واقع اولور ایسه صلح کرك
عن اقرار اولسون وکرك عن انکار ویاخود عن سکوت اولسون
ضامن اولمدقجه بدل صلح موکل اوزرینه لازم کلور . زیرا بو صلح
اسقاطی متضمن اولدیغی جهتله وکیل حد ذاتنده رسولدر .

فقط صلح بر مالدن دیکر مال اوزرینه اولدیغی صورتده مدعابه
اولان مال ایله بدل صلح کرك عین اولسون وکرك ایکیسیده مختلف
الجنس دین اولسون اکر عن انکار اولور ایسه بدل صلح موکله
لازم کلور . وعن اقرار اولدیغی تقدیرده وکیل صلحی نفسنه مضاف

لار ايسه بدل صلح وكيله لازم كلور . موكله مضاف قيلار ايسه وكله لازم كلور .

١٥٤٤ ماده ايكى كشى بيننده اولان دعوادن آخر كمسنه فضولى اوله‌رق يعنى بلا امر صلح اولدقده اكر بدل صلحه ضامن اولور ايسه ياخود بم فلان مالم اوزرينه يو بدل صلحى كندى مالنه مضاف قيلار ايسه وياخود شو مبلغ ياخود شو ساعت اوزرينه ديو ميدانده اولان نقوده يا عروضه اشارت ايدر ايسه ياخود ضامن اولميوب وكندى مالنه اضافه يا اشارت دخى ايتميوبده على الاطلاق شو قدر غروش اوزرينه صلح اولدم دير واول مقدار مبلغى تسليم ايدر ايسه اشبو درت صورتده دخى صلح صحيح واول كمسنه متبرع اولور .

واكر دردنجى صورتده بدل صلحى تسليم ايتمز ايسه مدعى عليهك اجازتنه موقوف اولوب اكر مجيز اولور ايسه صلح صحيح وبدل صلح مدعى عليه اوزرينه لازم اولور واكر مجيز اولماز ايسه صلح باطل اولور . ودعوى حالى اوزره قالور .

بر کیمسه فضولی اوله‌رق مدعی ایله صلح اولدیغی تقدیرده عقد صلحی نفسنه مضاف قیلار ایسه هرحالده ضامن اولور . اما عقد صلحی مدعی علیهه مضاف قیلار ایسه مادۂ مشروحه‌ده بیان اولندیغی اوزره بش صورت اولوب درت صورتده صلح لازم ومصالح فضولی متبرع اولور . بشنجی صورتده صلح مدعی علیهك قبولنه موقوف اولور صور اربعه‌نك اسباب لزومنه کلنجه صلحدن مقصد مدعی علیهك دعوادن برائتیدر . حصول برائته سبب اولان کیمسه‌نك اجنبی اولمسی عقدك لزومنه مانع دکلدر . بناءً علیه فضولی اولان مصالح بدل صلحی ضامن اولنجه مدعی مدعی علیهی ابرا ایتمش اوله‌جغی کبی مصالح فضولی بدل صلحی کندی مالنه مضاف قیلدیغی حالده بدلك تسلیمنی التزام ایتمش ومیدانده اولان نقود ویا عروضه اشارت ایتدیکی حالده دخی عوضك سلامتنی شرط قیلمش اولور . لکن مصالح فضولی ضامن اولمیوب وکندی مالنه اضافه ویا اشارت دخی ایتمیوب علی الاطلاق بر مقدار معلوم اوزرینه صلح اولدیغی زمان مصالح علیهی تسلیم ایدر ایسه تسلیمی ایله ینه عقد صلح لازم وتمام اولور . تسلیم ایتمدیکی حالده مدعی علیهك اجازتنه موقوف اولور مدعی علیه مجیز اولماز ایسه صلح باطل اوله‌جغی کبی دعوی دخی حالی اوزره قالور . زیرا برشی باطل اولدقده اتك ضمننده‌کی شی دخی باطل اولور .

§

فضولیدن مقصد تبرعه اهل اولان یعنی محجور اولمیوب عاقل وبالغ اولان فضولیدر زیرا فضولی تبرعه اهل اولمدیغی تقدیرده صلح صحیح اولماز .

ذ كر و بيان اولنان صورتلردن بری ايله فضـولی صلح اولدقدن
صكره بدل صلح بالاستحقاق ضبط اولنسه نظر اولنور . اكر برنجی
جهله يعنی بدل صلحی ضامن اولمق صورتيله صلح اولمش ايسه بدل صلح
بالاستحقاق ضبط اولندقدن صكره ينه ضامن اولور . چونكه ضمان
ايله بدل صـلحی التزام ايتمش اولديغی جهتله ذمتنده دين اولور .
ماصورثلثة باقيه‌ده مطالبه اولنه‌ماز . زيرا بونلرده فضولی متبرع ومعلوم
برشيئك تسليمنی ملتزم اولوب بشقه مالدن ايفاسی متعهد اولمديغندن
بشقه مال لازم كلمز . فقط مدعی دعواسنه رجوع ايدر .

باب ثانی

مصالح عليه ايله مصالح عنهك بعض احوال وشروطی بياننده در

ماده ١٥٤٥ مصالح عليه اكر عين ايسه مبيع حكمنده
واكر دين ايسه ثمن حكمنده اولور . بناءً عليه بيعده مبيع
مأخوذ ثمن اولمغه صالح اولان شی صلحده بدل صلح اولمغه
دخی صالح اولور .

امابيعده مبيع اولمغه صالح اولميان بعض شيلر واردركه بدل صلح
اولمغه صالح اولور . ثمنده دخی بويله در . نته كيم ١٥٤٧ نجی ماده ده مذكور
اولان حق معلوم اولمديغی جهتله مبيع وثمن اوله مديغی حالده بدل صلح
اوله بيلور .

[دين] تعبيری غير معين مكيل وموزونه دخی شامل اولور .
مصالح عليه منفعت ايسه اجاره حكمنده در . بوكا بناءً صلح بعضاً

بيع وبعضاً اجاره حكمنده اولور بعضاً دخی عقود معهوده‌نك هیـ
برينه حمل وارجاعى ممكن اوله‌ماز. ايكى طرفدن اقامه اولنان دعوا
ترك ايتمك اوزره صلح كبي .

١٥٤٦ ماده مصالح عليه‌مصالحك مال « متقوم » وملكي
اولمق شرطدر .

كذلك مقدورالتسليم اولمسى دخى شرطدر .
[ملك] تعبيرى منفعته‌ده شاملدر. چونكه مصالح عليه مال او
بيله‌جكى كبى منفعت دخی اوله‌بيلور. معين‌حيوانه وقت معيننده ركو
ومعين خانه‌ده وقت معيننده سكنى كبى .
بناءً عليه مصالح بشقه كمسنه‌نك مالنى بدل صلح اوله‌رق ويرسه صلح
صحيح اولماز .
مكر كه مال صاحبى اجازت ويره. زيرا ٩٦ نجى ماده حكمنجه
بركمسنه‌نك ملكنده انك اذنى اولمقسزين آخر بركيمسه‌نك تصرف
ايتمسى جائز دكلدر .
[بشقه كيمسه‌نك مالندن] عباره سنده‌كى مالدن مقصد تعين‌ايد
متعين اولان مالدر . زيرا بشقه كيمسه‌نك مالى عين اولميوبده دين
اولورايسه ياخود تعيين ايله متعين اولميان عين يعنى نقود اولور ايسه
اوكيمسه مجيز اولمسه بيله صحيح اولور ومثلنى مدعى‌يه ويرمسى
لازم كلور .

١٥٤٧ ماده كرك مصالح عليه وكرك مصالح عنه قبض
وتسليمه‌محتاج ايسه‌معلوم اولمسى لازمدر.واكرقبض‌وتسليمه
محتاج دكل ايسه معلوم اولمسى شرط دكلدر .

مثلا برکیمسه دیکر کمسنه‌نك یدنده بولنان بر خانه‌دن واول کمسنه دخی
نك یدنده بولنان باغچه‌دن برحق دعوی ایدوبده ایکیسی دخی تعیین مدعا
تمکسزین دعوالرندن واز کچمك اوزره صلح اولسه‌لر صحیح اولور.
کذلك برکیمسه دیکرك یدنده‌کی خانه‌ده برحق دعوی ایدوبده تعیین‌مدعا
تمکسزین مدعی علیه اکا بربدل معلوم ویرمك واو دخی ترك دعوی ایتمك
وزه صلح اولسه‌لر صحیح اولور .
اما مدعی مدعی‌علیهه بدل ویرمك واو دخی اکا حقنی تسلیم ایتمك اوزره
صلح اولسه‌لر صحیح اولماز.
یعنی حق مجهولك تسلیمی لازم‌کلدیکی وقت مصالح علیه ویامصالح
عنهك ویاخود هر ایکیسنك جهالتی فساد صلحی موجب اولماز .
حق مجهولك تسلیمی لازم کلدیکی وقت انك جهالتی نزاعی
موجب اوله‌جغندن صلح فاسد اولور فاسد اولمسه چونکه صلح دفع
نزاع ایچون مشروع اولدیغندن قلب موضوع لازم کلور .

§

صلح ؛ مصالح علیه اعتباریله درت صورتله اوله‌بیلور .
برنجیسی : مصالح عنه ومصالح علیه ایکیسیده معلوم اولور .
بووجهله صلح صحیحدر .
ایکنجیسی : مصالح عنه ومصالح علیه ایکیسیده مجهول اولور .
وتقدیرده نظر اولنور . حق مجهول محتاج تسلیم ایسه صلح فاسد ،
دکلسه صحیح اولور .
اوچنجیسی : مصالح عنه معلوم ومصالح علیه مجهول اولور ایسه
صلح فاسد اولور. چونکه بدل‌قبضه محتاج اوله‌جغندن جهالتی نزاعی
موجب اولور .
دردنجیسی: مصالح عنه مجهول ومصالح‌علیه معلوم‌اولور. بوحالده
صلح صحیح اولور .

§

مصالح عنه ؛ مصالحك كندوسندن اعتياض جائز اولان حـ
اولمق شرطدر . بناءً عليه حقوق عموميه‌دن صلح جائز دكلدر.
كذلك كفالت بالنفس وشفعه كبي قابل اعتياض اولميان حقو
مجرده‌دن صلح جائز دكلدر . مثلا كفيل بالنفس كندوسنى كفالتد
ابرا ايتمك اوزره مكفول له ايله برمال اوزرينه صلح اولسه جائز اولماز
بونكله برابر كفالت دخى باطل اولوب ارتق كفيل حسب الكفاله مطالب
اولماز .

باب ثالث

مصالح عنه حقنده اولوب ايكى فصلى مشتملدر

مصالح عنه؛ دعوى اولنديني تقديرده اوچ احتمال واردر. برنجيسى
مال دعواسى ايكنجيسى منفعت دعواسى اوچنجيسى حق شرب كبي
حقوق مجرده دعواسيدر . بونلره ترتب ايده‌جك احكام اشبو بابده
بروجه زير بيان قلنور .

فصل اول

صلح عن الاعيان حقنده‌در

١٥٤٨ ماده برمال معين دعواسندن عن اقرار صلح
اكر مال اوزرينه واقع اولور ايسه بيع حكمنده‌در .

چونكه بونده مبادله واردر . وبرقاچ صورتله اولور . ياهر ايكى
مال قيمى اولور . بوصورتده بيع مقايضه اولور . ويا مصالح عليه
ايله مصالح عنهدن برى مثلى وديكرى قيمى اولور . بوصورتده بيع
معروف اولور. بونلرده قبض شرط دكلدر .

ایکیسیده مثلی ومختلف الجنس اولور ایسه بدل صلح مجلس صلحده قبض اولندیغی تقدیرده صلح ینه صحیح اولور . چونکه بو صورتله بیع صرف اولمش اولور .

ایکیسیده مثلی ومتحد الجنس اولور ایسه بو حالده صلح بیع حکمنده اولماز . بلکه ابرا ویا استیفا ویاخود ربا اولور .

بونده « یعنی مال اوزرینه عن اقرار صلحده » خیار عیب وخیار رؤیت وخیار شرط جاری اولدیغی کبی کرك مصالح عنه وکرك مصالح علیه عقار اولدیغی تقدیرده شفعه دعواسی دخی جاری اولور .

ومصالح عنهك کلیسی یاخود بعضیسی بالاستحقاق ضبط اولنسه مدعی علیه ویرمش اولدیغی بدل صلحك اول مقدارینی یعنی کلیسنی یاخود بعضیسنی کیرو آلور . واکر بدل صلحك کلیسی یاخود بعضیسی بالاستحقاق ضبط اولنسه مدعی مدعی علیهدن مصالح عنهك اول مقدارینی یعنی کلیسنی یاخود بعضیسنی ایستر .

[بدل صلحدن] مقصد نقد ودین اولمیوبده عین اولان بدل صلحدر . زیرا بدل صلح عین اولمیوبده تعیین ایله متعین اولمیان نقد اولسه بو بدلك بالاستحقاق ضبطی ویاقبل التسلیم هلاکی نقض صلحی

مستلزم اولماز . بلكه مدعى انك مثلنى مدعى عليهدن آلور چونكه
ذمتنه تعلق ايتمشدر .

مثلا بر كيمسه ديكرندن بر خانه دعوى ايدوب اودخى اول خانه انك
اولديغنى اقرار ايله برابر شوقدر غروش بدل ويرمك اوزره صلح اولسه‌لر
مدعى اول خانه‌يى مدعى عليهه صاتمش كبى اولور . وبونده بروجه بالا بيعك
احكامى جارى اولور .

يعنى بيع حكمنده‌اولان صلحده كتاب‌البيوعده مبيعه‌وثمنه‌واجله
وشرطه دائر نه‌كبى احكام وار ايسه كافه‌سى جاريدر . فقط آتيده‌كى
مسئله مستثنا اولوب انده بيع حكمى جارى‌دكلدر. شويله‌كه :

بورجى وار ظنيله مدعى عليه مدعى‌يه بر مال ويره‌رك صلح
اولسه‌لرده بعده بورجى اولمديغنه تصادق ايتسه‌لر وياعندالمحاسبه بورجى
اولمديغى تبين ايتسه صلح‌باطل اولورومدعى‌عليه ويرديكى مالى استرداد
ايدر .

حال بوكه دائن آله‌جغى مقابلنده مديوندن برمال اشترا ايتسه‌ده
بعده دين بولنمديغنه تصادق ايتسه‌لر شرا باطل اولماز قاچ غروش آلمش
ايسه بدلنى ويرمسى لازم كلور .

چونكه بيعده عاقدينك ايكيسنده مبيعك قيمتى تعيين ايتدكلرى
ثمن نسبتنده اولمق اوزره اعتقاد ايدرلر . صلحده ايسه بويله اولميوب
مسامحه واردر . يعنى آله‌جغى باتمامق‌اوزره قاچ غروش ايدرسه ايتسون
راضى اولمشدر .

١٥٤٩ ماده مال دعواسندن عن‌اقرار صلح اكر منفعت
اوزرينه واقع اولور ايسه اجاره حكمنده‌در . بونده دخى
اجاره احكامى جارى اولور .

كذلك منفعت دعواسندن عن اقرار صلح مال اوزرينه وياجنس آخردن اولان ديكر منفعت اوزرينه واقع اولورايسه اجاره حكمنده‌در. حقنده احكام اجاره جريان ايدر. وهرمنفعت كه اجاره ايله استحقاق اولنه بيلور صلح ايله‌ده استحقاق اولنه بيلور .

مثلا بركيمسه بر باغچه دعواسندن شوقدر مدت مدعى عليهك خانه‌سنده اوتورمق اوزره صلح اولسه باغچه مقابلنده اول خانه‌يى اوقدر مدت ايله استيجار ايتمش اولور .

بومثالدن دخى اكلاشيله‌جغى اوزره صلحك اجاره حكمنده اولمسى مدعا بهك خلافى اوزره واقع اولديغى صورتده‌در . اما برخانه دعواسندن اوخانه‌ده برسنه اوتورمق اوزره صلح اولسه بوصلح بعض حقى استيفا اوزرينه واقع اولمش اولور .

١٥٥٠ ماده عن انكار ياخود عن سكوت صلح اولمق مدعى حقنده معاوضه و مدعى عليه حقنده يميندن خلاص ايله قطع منازعه‌در .

سكوت اقرارده انكارده محتمل ايسه‌ده ذمم ناسده برائت اصل اولديغندن انكار جهتى ترجيح اولنور .

بناءً على ذلك مصالح عليه اولان عقارده شفعه جريان ايدر .

١٠٢٥ نجى ماده حكمنجه شفعه دعواسنده مشفوع اولان عقار بدلنك معلوم المقدار مال اولمسى شرطدر . مادامكه مدعى بر مال مقابلنده صلح اولديغنى اقرار ايديور ٧٩ نجى ماده موجبنجه كشى اقراريله مؤاخذه اولنه‌جغندن مصالح عليه حقنده شفعه دعواسى درميان ايديله بيلور .

اما مصالح عنه اولان عقارده شفعه جريان ايتمز . ومصالح عنهك كليسى ياخود بعضيسى بالاستحقاق ضبط اولنسه مدعى بدل صلحك اول مقدارينى يعنى كليسنى ياخود بعضيسنى مدعى عليهه رد ايدر . ومستحق ايله خصومته باشلار .

چونكه مدعى عليهك عوض يعنى مصالح عليهى اعطادن غرضى فداء يمين ورفع نزاعدر . هرنه قدر مدعى اول مبلغى اوعقارك عوضى اولمق اوزره زعم ايده‌يور ايسه‌ده انك بو زعمى مدعى عليهه سرايت ايتمز . بناءً عليه مصالح عنه اولان عقارده شفعه جريان ايتميه‌جكى كبى مصالح عنه بالاستحقاق ضبط اولنجه ضبط اولنديغى مقدارده موجب نزاع قالميه‌جغندن مدعينك بدل صلحدن اول مقدارينى رد ايتمسى اقتضا ايدر .

و « عين اولان » بدل صلحك كليسى ياخود بعضيسى بالاستحقاق ضبط اولنسه مدعى اول مقدارده دعواسنه رجوع ايلر .

زيرا مدعى دعواسنى انجق بدل صلح كندوسنه قالمق ايچون ترك ايتمش ايدى . صلح باطل اولنجه دعواسنه رجوع حقى عودت ايدر .

١٥٥١ ماده بر كيمسه برمال معين مثلا بر باغچه دعوى ايدوبده برمقدارى اوزرينه صلح اوله‌رق باقيسنك دعواسندن مدعى عليهى ابرا ايتسه حقنك برمقدارينى آلمش وباقيسنك دعواسندن واز كچمش يعنى باقيسنده‌كى دعوى حقنى اسقاط ايلمش اولور .

[باقيسنك دعواسندن] قيدى احترازيدر . زيرا عين دعواسندن ابرا هر حالده صحيحدر . عين مذكور كرك مغصوب اولسون كرك امانت اولسون . اما عيندن ابرا صحيح دكلدر .

مادهٔ مشروحه وجهله باقیسنك دعواسندن ابرا ایتمز ایسه صلح صحیح اولماز . بناءً علیه اعیاندن بر مقداری اوزرینه صلح اولنمق ایستنلدکده باقیسنك دعواسندن مدعی علیهی ابرا ایتمك ویاخود اعیاندن بر مقداری اوزرینه صلح اولنه‌رق باقیسی ایچون دخی آز چوق مدعی علیهه بر بدل ویرمك لازمدر. بو صورتده مصالح حقنك بعضیسنی عیناً وبعضیسنه مقابل عوض اخذ ایتمش اولور .

[بر مقداری] تعبیری احترازی دکلدر، زیرا مدعی بر مال معین مثلا بر باغچه دعوی ایدوبده دیکر بر باغچه‌نك برمقدار معینی اوزرینه صلح اولسه صحیح اولور . وبونك صحتنده باقیسنك دعواسندن ابرا شرط دکلدر . چونکه بو صلح معاوضه اولمش اولور .

فصل ثانی

دیندن یعنی آله‌جقدن وحقوق سائره‌دن صلح اولمق بیاننده‌در.

ماده ١٥٥٢ بر کیمسه آخر کمسنه ذمتنده‌کی آله‌جغنك بر مقداری اوزرینه صلح اولسه آله‌جغنك بعضیسنی استیفا ایله باقیسنی اسقاط یعنی باقیسندن اول کمسنه‌یی ابرا ایلمش اولور .

کرك عن اقرار اولسون وکرك عن انکار ویا عن سکوت اولسون. چونکه مدعابه دین اولوبده بر مقداری اوزرینه صلح اولنور ایسه معاوضه معناسی اولمیوب قسماً استیفا وقسماً اسقاط معناسی واردر . بو کبی یرلرده اکثر ایله اقلی مبادله جائز دکلدر . حتی مصالح علیه

فضله اولسه ربا اولور . ومصالح عنه مؤجل ایسه مصالح علیهك معجل اولمسی جائز دکلدر . چونکه معجل مؤجلدن خیرلو اولوب عقدصلح ایله استحقاق ایدیله‌میه جکیندن محطوطك حذاسنده بولنمش اولور . بو ایسه اجلدن اعتیاضدرکه جائز دکلدر .

§

دینك بر مقداری اوزرینه صلحده بدل صلح معین اولمق لازمدرکه حط وتنزیل اولنان مقدار دخی معلوم اولسون . زیرا بوکبی ابراده حط وتنزیل اولنان شیئك معین اولمسی لازمدر .

§

دائن مدیوننه سنده اولان بیك غروش مطلوبنه محسوباً یارین بکا بش یوز غروش ویرر ایسه‌ك اوست طرفی سنك اولسون دیوب صلح اولسه طرفین حضراتنه کوره مدیون بر موجب شرط بش یوز غروش ویرر ایسه اوست طرفندن بری اولور . ویرمز ایسه بری اولماز . زیرا شرط تحقق ایتمینجه مشروط دخی تحقق ایتمز .

امام ابو یوسف حضرتلرینه کوره مدیون بر موجب شرط بش یوز غروش ویرمسه بیله دیکر بش یوز غروش ساقط اولور . زیرا مطلقا ابرا حاصل اولدی . ابرا حاصل اولنجه برائت دخی حاصل اولور .

اما دائن مدیونه سنده اولان بیك غروش آله‌جغمك بش یوز غروشندن سنی ابرا ایلدم . اکر یارین بکا بش یوز غروش ویرر ایسه‌ك دیوبده مدیون ایرته‌سی کونی بش یوز غروشی ویرمسه بیله دیکر بش یوز غروشدن بری اوله‌جغی متفقاً بیان قلنمشدر .

§

مصالح علیه مصالح عنهك جنسندن اولماز ایسه صلح ینه صحیح

اولور ایسەدە ابرا اولیوب معاوضه اولور و بیع صرف حکمندە اولدیغندن مصالح علیهك مجلس صلحدە قبضی شرطدر. التون الەجق مقابلندە کموش اقچە ایلە صلح اولمق کبی .

١٥٥٣ مادە بر کیمسه معجل اولان هر درلو آلەجغنی تأجیل وامهال ایتمك اوزرە صلح اولسه کندوسنك حق تعجیلنی اسقاط ایلمش اولور .

فقط مادۀ آنفەدە اسبابی بیان ایدلدیکی اوزرە مثلا اون عدد یوزلك عثمانلی التونی الەجغنی اللی عدد یکرمیلك سیم مجیدیەیە مؤجلاً صلح اولسه صحیح اولماز .

١٥٥٤ مادە بر کیمسه مسکوکات خالصه اولان آلەجغنی مسکوکات مغشوشه اولەرق آلمق اوزرە صلح اولسه آلەجغنك سکۀ خالصه اولمق حقنی اسقاط ایلمش اولور.

انجق مجلس صلحدە قبض شرطدر .

١٥٥٥ مادە حق شرب وشفه وحق مرور کبی حقوق دعوالرندە یمیندن قورتلمق ایچون بدل ویروبدە صلح اولمق دخی صحیحدر .

حقوق مجردە قابل اعتیاض دکل ایسەدە صلح یالکز معاوضه معناسنی متضمن اولمدیغندن حقوق مجردەدن بومادە حکمنجە قطع منازعه ایچون صلح اولنەبیلور .

بوبابده قاعده شودر: قنغی برحقده یمین توجه ایتمك لازم کلورایسه اوراده یمینی فدا ایچون بدل ویرمك جائزدر .

§

حق شرب وحق مرور عوض ایله تملیك اولنه بیله جکندن کندولرندن صلح جائزدر. لکن بررأیه کوره بونلرعوض ایله تملیك اولنه‌ماز حتی ٢١٦ نجی ماده بورأیه کوره قلمه آلنمشدر .

فقط حق شفعه قابل اعتیاض اولمدیغی ایچون انك کندوسندن صلح باطل اولور. بناءً علیه شفیعك آلدیغی پاره‌یی مشتری‌یه ویرمسی لازم کلور . شوقدرکه حق شفعه دخی مجاناً ساقط اولمش اولور. چونکه شفیع صلح اولنجه حق شفعه‌سندن فراغت ایتمش اولور .

اما شفیع مشفوعك نصف یاخود ثلثی کبی بعضیسنی ثمن مسماذن حصه‌سیله آلمق اوزره صلح اولدقده جائزدر. وشفیعك بوصورتله صلحی طلب مواثبه وطلب تقریر واشهاددن صکره اولورایسه شفیع آلدیغی شفعه ایله آلمش وباقیسنده اسقاط شفعه ایتمش اولور.

واکر بوصلح طلب شفعه‌دن اول اولور ایسه شفیع آلدیغی مقداری ابتداءً شرا ایله آلمش اوله‌رق کلیسنده اسقاط شفعه ایتمش اولور .

باب رابع

احکام صلح وابرا بیاننده اولوب ایکی فصلی مشتملدر

فصل اول

احکام صلحه دائر اولان مسائل بیاننده‌در

١٥٥٦ ماده صلح تمام اولدقده یالکز طرفیندن بری

ندن دونه‌مز . ومدعی صلح ایله بدل صلحه مالك اولور.

وارتق دعواده حقی قالماز .

دعواده حقی قالسه مدعی علیه صلح ایله مدعا بهه مالك اوله جغندن
رملکده آن واحدده جهت واحده‌دن مالکلرك تزاحمی لازم کلور.
وده باطلدر . اما استحقاق کبی حکمی ابطال ایده جك برشی عارض
ولور ایسه دعواسنه رجوع ایدر .

ومدعی علیه دخی بدل صلحی آندن استرداد ایده‌مز.

اما صلح باطل اولدیغی تبین ایدر ایسه او حالده بدل صلحی استرداد
یده بیلور. نته کیم مدعی بعد الصلح مدعی علیهده بر کونه حقی بولنمدیغنی
قرار ایدرسه صلح باطل اولوب مدعی علیه بدل صلحی استرداد ایدر .

§

صلحك احکامی مصالح علیهه نظراً بشقه ومصالح عنهه نظراً
ینه بشقه‌در . شویله که : مدعی علیه کرك مقر اولسون وکرك منکر
اولسون مدعی مصالح علیهه مالك اولور . مصالح عنهه نظراً اولان
حکمنه کلنجه : مصالح عنه مال کبی قابل تملیك اولوبده مدعی علیه
دخی مقر ایسه مدعی علیه اکا مالك اولور . اما مصالح عنه قصاص
کبی تملیکه متحمل دکلسه مدعی علیه برائت قزانمش اولور . کذلك
مدعی علیه منکر ایسه مصالح عنه کرك قابل تملیك اولسون وکرك
اولمسون بونك حکمی دخی مدعی علیهك برائتیدر .

١٥٥٧ ماده طرفیندن بری فوت اولسه وارثلری

دخی آنك صلحنی فسخ ایده‌مز .

ورثه حقوقده مورثلرینك یرینه قائم اولور . مورثلری فسخه
مقتدر اولمینجه ورثه دخی بالطبع مقتدر اولەماز .
فقط عن اقرار منفعت اوزرینه واقع اولان صلحده مدعی هنوز
تماماً استیفای منفعت ایتمکسزین متصالحیندن بری وفات ایتسه ۱۵٤۹ نجی
ماده حکمنجه منفعت اوزرینه صلح اجاره حکمنده اولدیغندن استیفا
ایدلمیان منافعده صلح باطل اولور .

۱۵۵۸ ماده صلح اگر معاوضه حکمنده ایسه طرفین آنی
« کتاب البیوعك باب اولنك فصل خامسی احکامنه توفیقاً »
کندو رضالریله فسخ واقاله ایده بیلورلر .

زیرا عقود معاوضه‌نك فسخ واقاله‌سی جائزدر .

واگر معاوضه معناسنه اولمیوبده بعض حقوقك اسقاطنی
متضمن ایسه اصلا نقض وفسخی صحیح اولماز ٥١ ماده یه باق .

بعدالصلح تکرار صلح اولمقده دخی بو ماده‌نك حکمی جاریدر .
یعنی صلح اگر معاوضه حکمنده ایسه طرفین بعدالصلح تکرار صلح
اوله بیلورلر . وصلح ثانی معتبر وبرنجیسی باطل اولور ۱۷٦ واگر
معاوضه حکمنده اولمیوبده بعض حقوقك اسقاطنی متضمن ایسه
صلح ثانی باطل اولوب صلح اول صحیح اوله‌رق قالور .

۱۵۵۹ ماده یمیندن خلاص ایچون بدل ویرمك اوزره
عقد صلح اولندقده مدعی حق خصومتنی اسقاط ایلمش اولور
وآرتق مدعی علیه تحلیف اولنه‌ماز .

بينه ايله‌ده اثبات مدعا ايده‌مز . ايده‌بيلديكى تقديرده مدعابهك
بت اولمسى لازم كلور . حال بوكه ساقط اولمشدر. ساقط اولان شى
عودت ايتمز .

١٥٦٠ ماده بدل صلح هنوز مدعى‌يه تسليم اولنمدن
كليسى ياخود بعضيسى تلف اولديغى صورتده اكر تعيين
ايله متعين اولان شيلردن ايسه بالاستحقاق ضبط اولنمش
حكمنده اولور .

[تعيين ايله متعين اولان شيلردن] مقصد عروض وعقار وميدانده
موجود واشارت اولنان مثليات كبى شيلردر .

يعنى عن اقرار واقع اولان صلحده مدعى مصالح عنهك كليسنى ياخود
بعضيسنى مدعى عليهدن ايستر وعن انكار ياخود عن سكوت واقع اولان
صلحده مدعى دعواسنه رجوع ايلر ١٥٤٨ و ١٥٥٠ ماده‌لره باق
واكر بدل صلح دين ايسه يعنى شوقدر غروش كبى تعيين ايله متعين
اوليان شيلردن ايسه صلحه خلل كلميوب تلف اولان مقدارك مثلى مدعى عليه
طرفندن مدعى‌يه ويرلمك لازم كلور .

فصل ثانى

احكام ابرايه دائر اولان مسائل بيانده‌در

ابرا متعلق اعتباريله درت قسمه منقسمدر . قسم اول : دعوايه
متعلق اولان ابرادر. كرك دين وكرك عين دعواسى اولسون. عين دخى
ايستر مضمون وايستر امانت اولسون . وياخود شفعه وكفالت كبى
حقوقه متعلق بولنسون ١٥٦٤ ، ١٥٦٥ ، ١٥٦٦ نجى ماده‌لرده بيان
قلنديغى اوزره بونلردن ابرا صحيحدر .

قسم ثانی : نفس دینه متعلق ابرادر . دائن الهجغندن مدیونی ابرا ایتمك كبی . بوده صحیحدر .

قسم ثالث : نفس عینه متعلق ابرا اولوب ایكی نوعدر . نوع اول : اوعینك مضمون اولمسیدر . بوصورتده دخی ابرا یاانشا طریقیله اولور . سنی فلان مالمدن ابرا ایتدم دیمك كبی . بوابرا من حیث الدعوی باطل اولور یعنی بونوع ابرا حق دعوایی اسقاط ایتمز . زیرا « ابرا ایتدم » لفظی انشا اولوب معناسی بولفظ ایله فی الحال اثبات برائت ایدلمكدر بو ایسه عیندن اسقاط اولهجغندن وعین قابل اسقاط اولمدیغندن ابرا صحیح اولماز . بناءً علیه ابرا ایدن بعده انی دعوی ایده بیلور .

فقط بونوع ابرا نفی ضمان جهتندن صحیح اولور . یعنی ضماندن ابرایه محمول اولور . بناءً علیه عین مغصوب امانت حالنه كیرر . یوقسه ابرا ایدنك اول عینده كی حق اخذی ساقط اولماز . وبوصورتده كی ابرا یااخبار طریقیله اولور . فلان كیمسه كندوسنده اولان مالمدن بریدر دیمك كبی كه ابرا صحیح ودین وعینه شامل اولهرق ارتق دعواسی مسموع اولماز . چونكه بووجهله اولان ابرا ذاتاً ثابت اولان برائت ذمتی اخطاردر . یوقسه یكیدن برائتی انشا وبیان دكلدر .

نوع ثانی : ابرا اولنان مالك امانت اولمسیدر . بوابرا باطلدر . بناءً علیه بركیمسه دیگر كمسنه نزدنده كی امانت مالندن اول كمسنه یی ابرا ایتسه باطل اولوب بعده مذكور امانتی طلب ایده بیلور .

قسم رابع : سائر حقوقدن ابرادر . كفالت ، حق شفعه ، حق مسیل ، حق شرب ، خیارات كبی ١٥٦٢ نجی ماده ده مصرح اولدیغی اوزره صحیحدر .

١٥٦١ ماده برکیمسه فلان ایله دعوی و نزاعم یوقدر وفلانده حقم یوقدر وفلان ایله اولان دعوامدن فارغ اولدم یاخود واز کچدم وفلانده حقم قالمدی و فلاندن تماماً حقمی آلدم دیسه آنی ابرا ایتمش اولور .

یعنی ابرایه دلالت ایدن سوزلر ایله ابرا اونور . بهمه‌حال ابرا ایتدم دیمك شرط دکلدر . زیرا عقودده اعتبار مقاصد ومعانی‌یه اولوب الفاظ ومبانی‌یه دکلدر .

١٥٦٢ ماده برکیمسه دیکرینی برحقندن ابرا ایتدکده اول حق ساقط اولور. آرتق آنی دعوی ایده‌مز ٥١ ماده‌یه باق.

انجق ابرا اولنان حقك ساقط اولمسی ایچون ایکی شرطك وجودی لازمدر .

برنجیسی : اول حقك قابل اسقاط اولمسیدر. دین ، حق شفعه، حق مرور ومجری ، حق مسیل ، خیارات کبی .

اما اول حق قابل اسقاط دکلسه ابرانك حکمی یوقدر . هبه‌دن رجوع ، مبیعی کورمکسزین خیار رؤیت واجاره حقنی اسقاط کبی که ساقط اولماز .

ایکنجیسی : ابرانك صورت مشروعه‌ده وقوعبولمسیدر . غیر مشروع اوله‌رق ابرانك حکمی اولماز .

١٥٦٣ ماده ابرانك مابعدینه شمولی اولماز .

يعنى بركيمسه ديكر كمسنه‌يى ابرا ايتدكده ابرادن مقدم اولان حقوق ساقط اولور. يوقسه ابرادن صكره حادث اولان حقنى دعوى ايده‌بيلور .

چونكه ابرا اسقاط معناسنه‌در . اسقاط اولنان شيئك موجود اولمسى لازمدر . معدوم ساقط اولماز . زيرا اسقاط ثبوتك فرعيدر . دين ثابت وواجب اولمينجه اسقاط تصور اولنه‌مز .

بناءً عليه مديون دائنى ابرا ايتمش ايدى ديوب دائن ايسه آله‌جغنك ذمت مديونده باقى اولديغنى بيان ايتسه نظر اولنور . ابرا تاريخى ، دين تاريخندن مؤخر ايسه ابرا ايله حكم اولنور. وبالعكس دين تاريخى ابرا تاريخندن مؤخر ايسه دين ايله حكم اولنور . ايكيسنكده تاريخى مساوى ايسه ياخود هيچ برينك تاريخى بيان اولنمامش ايسه وياخود برينك تاريخى بيان اولنمش وديكرينك تاريخى بيان اولنمامش ايسه برائت ذمت اصل اولمسنه بناءً اشبو صورتلرده دخى ابرا ايله حكم اولنور .

١٥٦٤ ماده بر كيمسه ديكرينى بر خصوصه متعلق دعوادن ابرا ايتسه ابراء خاص اولوب بعده اول خصوصه متعلق دعواسى مسموع اولماز . اما بشقه خصوصه متعلق حقنى دعوى ايده‌بيلور .

مثلا بركيمسه برخانه دعواسندن خصمنى ابرا ايلسه آرتق اول خانه‌يه متعلق دعواسى مسموع اولماز . اما چفتلك وسائر نسنه‌يه متعلق دعواسى استماع اولنور .

يعنى ابرا تقييد وتخصيص ايديله بيلور كه بوكا [ابراء خاص] دينلور . تجزيز واضافه دخى ايديلور. فقط بعض مستثنياتندن ماعداده

شرطه تعليق ايدیله‌مز . اسبابی ٨٢ و٨٣ نجی ماده‌لر شرحنده بیان وايضاح ايدلدی .

١٥٦٥ ماده بر كيمسه فلانی كافهٔ دعاويدن بری قيلدم ياخود آنده اصلا حقم يوقدر ديسه ابراء عام اولوب آرتق ابرادن مقدم اولان هيچ بر حق دعوی ايده‌مز . حتی كفالتدن طولايی برحق دعوی ايتسه مسموع اولماز .

شويله‌كه اول ابرادن مقدم سن فلان كمسنه‌يه كفيل اولمشيدك ديو دعوی ايتسه استماع اولنمديغی كبی آخر برشخصدن سن بنم ابرا ايتمش اولديغم كيمسه‌يه قبل الابرا كفيل اولمشيدك ديو دعوی ايده‌مز . ٦٦٢ ماده‌يه باق .

يعنی حقوق ماليه وغير ماليه‌دن واعياندن هيچ برحق دعوی ايده‌مز . اعياندن بالخاصه ابرا صحيح دكلسه‌ده ابراء عام ضمننده صحيح اولور . يعنی بالذات تجويز اولنميان شی بالتبع تجويز اولنه بيلور .

§

ابرانك حكمی ابرا ايدن كيمسه‌نك هرنوع حقوقنه شاملدر . بناءً عليه مادهٔ مشروحه‌ده بيان قلنديغی وجهله بركيمســه ديكرينی ابراء عام ايله ابرا ايتـدكده ارتق اندن قبل الابرا استيلا وانتقال طريقيله مالك اولمش اولديغی برحقی دعوی ايده‌ميه‌جكی كبی مثلا مورثنـك مدعی عليهده آله‌جغی اولوبده قبل الابرا وفاتی حسبيله ارثاً استخلاف ايتمش اولور ايسه انی دخی دعوی ايده‌مز .

فقط حكم ابرا سـائره سرايت ايتمز . بناءً علی ذلك مدعی عليهی ابرا ايتدكدن صكره بشقه‌سی طرفندن ديكر برحقدن طولايی بالوكاله انك عليهنه اقامهٔ دعوی ايده بيلور .

كذلك ولى ویاوصیسی اولدیغی چوجغك مطلوبندن مدعی علیهی ابرا ایتسه ١٥٤٠ نجی ماده‌دن منفهم اولدیغنه كوره شرعاً معتبر اولمیه‌جغندن اوچوجق نامنه اقامهٔ دعوی ایده بیلور .

١٥٦٦ ماده برکیمسه مال صاتوب وثمنی قبض ایدوبده مبیعه متعلق کافهٔ دعاویدن مشتری‌یی ابرا ایتدیکی کبی مشتری دخی آنی ثمن مذ کوره متعلق کافهٔ دعاویدن ابرا ایتمش وبو وجهله بینلرنده سند تعاطی ایدلمش ایکن مبیع بالاستحقاق ضبط اولنسه ابرانك تأثیری اولمیوب مشتری ویرمش اولدیغی ثمنی بایعدن استرداد ایلر ٥٢ ماده‌یه باق .

مبیع بایعك ملکی ظنیله عاقدین یکدیکرینی ابرا ایتمش ایدی مبیع بایعك ملکی اولمدیغی تحقق ایدنجه انك ضمننده واقع اولان صلحه دخی اعتبار اولنماز یعنی قاعدةً برشی باطل اولدقده انك ضمننده‌کی شی دخی باطل اولور .

اما ثمن ضبط اولنسه بایع مبیعی استرداد ایده‌میوب ثمنك مثلنی آلور . چونکه ثمن ذمتده ثابت بروصف اولوب تعیین ایله تعین ایتمز .

١٥٦٧ ماده ابرا اولنان کمسنه‌لر معین ومعلوم اولمق لازمدر .

بناءً علیه برکیمسه جمله مدیونلرمی ابرا ایتدم . یاخود هیچ کیمسنه‌ده حقم یوق دیسه ابراسی صحیح اولماز . اما فلان محله اهالیسنی ابرا ایتدم دیوب اول محله اهالیسی دخی معین و معدود کسنه‌لردن عبارت ایسه‌لر ابرا صحیح اولور .

زیرا ابرا من وجه تملیك اولدیغندن تملیك ایدیلان کیمسه‌لرك
ملوم ومعین اولمسی لازمدر .

۱٦٤٦ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره محله اهالیسنك معین
معلوم اولمسی ایچون یوز کشیدن زیاده اولمامالری لازمدر .

۱٥٦٨ ماده ابرا قبوله توقف ایتمز. فقط رد ایله مردود
لور .

شویله‌که برکمسنه دیکر کمسنه‌یی ابرا ایتدکده اول کمسنه‌نك قبولی شرط
کلدر . فقط او مجلسده ابرایی قبول ایتام دیو رد ایلسه اول ابرا مردود
لور . یعنی حکمی قالماز .

زیرا ابرا من وجه اسقاطدر قبوله توقف ایتمز ایسه‌ده من وجه
لیك معناسنی متضمن اولدیغندن وعالیجناب اولان مدیونلر دائنلرینك
راسنی قبول ایتمیه‌جکندن رد ایده بیلورلر .

مدیون رد ایتمیوبده سکوت ایتسه حق ردی ساقط اولور . زیرا
رض حاجتده سکوت بیاندر . §

اسباب محرره‌یه مبنی مواضعه ابرایی ابطال ایدر . یعنی مواضعه
زرینه غریمی ویا کفیلی ابرا ایتمك باطل اولور. §

[او مجلسده] قیدی او کیمسه‌نك حاضربالمجلس اولمسنه کوردر.
ئب اولدیغی صورتده قول راجحه کوره ابرایی طویدیغی مجلسده رد
درایسه ینه مردود اولور .

لکن ابرایی قبول ایتدکدن صکره رد ایتسه ابرا
ردود اولماز .

کذلك مدیونك طلبی اوزرینه دائن ابرا ایتدکدن صکره رد

ایتسه ابراینه مردود اولماز یعنی هرکیمکه کندو طرفندن تمام اولا
شیء نقض ایتمکه سعی ایدر ایسه سعیی مردوددر .

وبرده محال له محال علیهی یاخود آله‌جقلو کفیلی ابر
ایدوبده محال علیه یاخود کفیل آنی رد ایتسه ابرا مردو
اولماز .

۶۶۰ و۶۹۹ نجی ماده‌لرده بیان قلندیغی اوزره مکفول‌له ومحال لهل
ابراسی اسقاط محض قبیلندن اولدیغندن کفیل ومحال علیهك رد
ایله مردود اولماز .

برده رأس‌مال سلمدن مشتری‌یی ابرا هم قبوله توقف ایدر . همد
رد ایله مردود اولور . چونکه سلمده رأس‌مال سلمی مجلس عقدد
قبض شرط اولوب قبل‌القبض رأس مال سلمدن مشتری‌یی ابرا عق
سلمك فسخنی مستلزم وطرفین بیننده صحیح ولازم اوله‌رق منعق
اولان بر عقدی فسخ واقاله طرفینك رضاسنه متوقفدر . بو حالد
مذکور ابرا حقیقةً ابرا دکلدر . §

والحاصل ابرا اوچ نوعه منقسم اولور . برنجیسی : نه قبوله توقف
ایدر . نه‌ده رد ایله مردود اولور . کفیلی ابرا کبی .

ایکنجیسی : قبوله توقف ایتمز . فقط رد ایله مردود اولور
رأس‌مال سلمدن ماعدا دیوندن اصل مدیونی ابرا کبی .

اوچنجیسی : قبوله توقف ایدر . وبطریق‌الاولویه رد ایله مردو
اولور . رأس مال سلمدن مشتری‌یی ابرا کبی .

۱۵۶۹ ماده وفات ایدن کمسنه‌یی دیننددن ابرا ایتمك
صحیح اولور .

ارتق تركه‌سندن مطالبه اولنه‌میه‌جغی كبی بو ابرادن بالجمله
نه مستفید اولور . ورثه بو ابرایی رد ایتسه‌لر امام ابو یوسف
حضرتلرینه كوره مردود اولور . امام محمد حضرتلرینه كوره مردود
از . ماده‌نك صورت تحریرینه نظراً بوقول اختیار اولنمشدر .
ل مدیون ورثه‌دن برینك حصه‌سنه اصابت ایدن مقدار دیندن ابرا
نه دیكر ورثه استفاده ایده‌میه‌جكی كبی اووارث بو ابرایی ردایتسه
فاق مردود اولور .

۱۵۷۰ ماده بركیمسه مرض موتنده ورثه‌سندن برینی
ندن ابرا ایتسه صحیح و نافذ اولماز . اما وارثی اولمیان
سنه‌یی دیندن ابرا ایتسه ثلث مالندن معتبر اولور .

اما ورثه اجازت ویررسه جمله‌سنده صحیح اولور . §

اجنبی‌یی ابرانك ثلث ماله قدر معتبر اولمسی قاعده‌سندن شو
له مستثنادر . اجنبی اولان كیمسه‌نك مریضه اولان بورجنه
ی كفیل اولمش ایسه چونكه اصیلك برائتی كفیلنك دخی
تنی موجب اوله‌جغی جهتله اول اجنبی‌یی ابرا وارثی ابرا دیمك
جغندن صحیح و نافذ اولماز . §

مرض موتده وقوعبولان ابرانك نافذ اولمامسی مریضك اول
ضدن افاقت بولمامسیله مشروطدر . اكر مریض افاقتیاب اولور
بوبابده‌كی مسائلك كافه‌سی نافذ اولور . زیرا مانع زائل اولدقده
ع عودت ایدر .

۱۵۷۱ ماده تركه‌سی مستغرق دیون اولان كمسنه

مرض موتنده كندى مديونلرندن برينى دينندن ابرا ايلمـ
صحيح ونافذ اولماز .

يعنى جمله اموالندن معتبر اولميه‌جغى كبى ثلث مالندن دخى معـ
اولماز . زيرا بو ابرا وصيت ديمك اولوب وصيت ايسه تأديهٔ دينـ
مؤخردر . كرك دينك جنسندن ابرا ايتسون وكرك بعضيسندن ا
ايلمسون . اما دائنلر مجيز اولورسه نافذ اولور .

اخطار

اشبو ١٥٧٠ ، ١٥٧١ نجى ماده‌لر احكامنك اسباب وتفصيلا
كتاب البيوعك بيع مريضه دائر وكتاب الاقرارك اقرار مريض حقـ
اولان فصلى مندرجاتى ايله شرحلرندن مستبان اولور .

§

كتاب الصلح والابرا اوزرينه تعلق ايدن ارادهٔ سنيه تاريخى
فى ٦ شوال سنه ١٢٩١

كتاب الصلح والابرايى ترتيب ايدن مجله جمعيتى هيئتى

احمد حلمى احمد خلوصى سيف الدين السيد خليل احمد جودت

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب ثالث عشر

اقرار حقنده اولوب درت بابی مشتملدر

باب اول

اقرارك شرائطی بياننده‌در

۱۵۷۲ ماده اقرار؛ لغتده جحود ايله ثبوت بيننده مترددلان شيئی اثبات معناسنه‌در . اصطلاح فقهاده ؛ بر كيمسه ديكرسنه‌نك كندوسنده اولان حقنی خبر ويرمكدر .
اول كيمسه‌يه [مقر] واول كمسنه‌يه [مقر له] واول حقهمقر به] دينلور .

اهلندن صادر ومحلنده واقع اولان اقرار شرعاً و عقلاً معتبرلوب مقرك عليهنه حجت ملزمه‌در . قاعدهٔ كشی اقراريله مؤاخذهلنور . ادله واسبابی ۷۹ نجی ماده شرحنده بيان وايضاح اولندی .تاب الاقرار اشبو قاعده‌نك شرائط واحكامنی مبيندر .

§

فقهادن بعضيلری اقرار انشا وبعضيلری اخبار معناسنه‌در ديمشلر‌نه‌ده ارجح اقواله كوره اساساً اخباره موضوع اولوب فقط آثار

مترتبه قیلندن‌اوله‌رق بعضاً حکم انشا دخی ترتب ایدر. اقرارك اخبا
موضوع اولدیغی مسائل متفرعهٔ آتیه‌دن متضح اولور .

۱ : برکیمسه یدنده اولوب قابل قسمت اولان برعقـارك نصف
وثلث کبی حصهٔ شایعه‌سی فلانکدر دیو اقرار ایتسـه صحیح اولور
اگر اقرار انشا اولسیدی بواقرار هبه‌یه حمل‌اولنور ایدی. حال بو
۸۵۸ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره قابل قسمت اولان
مالك حصهٔ شایعه‌سنی هبه ایتمك صحیح دکلدر .

۲ : اقرار قبوله توقف ایتمز . اگر اقرار انشا اولسیدی قبو
لازم کلور ایدی .

۳ : صبیٔ ممیز مأذونك مأذونیتی صحیح اولان خصوصـلر
اقراری صحیحدر . اگراقرار انشا اولسیدی هبه قبیلندن اوله‌جغند
وهبه صغیر حقنده ضررمحض اولدیغندن هیچ برزمان اقراری صحی
اولمامق لازم کلور ایدی .

٤ : مجهولی اقرار صحیحدر . حال‌بوکه موهوبك معلوم اولم
شرطدر. ۸۵۸

٥ : حقوق عبادده اقراردن رجوع صحیح اولماز. هبه‌دن رجو
صحیحدر. ۸٦۲

٦ : مقربهك زمان اقرارده مقرك ملکی اولمق شرط دکلدر
اگر اقرار انشا اولسیدی هبه اولمسی ایجاب ایدوب ۸٥۷ نجی
موجبنجه موهوب واهبك مالی اولمسی ایجاب ایدردی .

۷ : مرض‌موت ایله مریض اولان کیمسه جمیع مالنی اقرباسن
اولمیانه اقرار ایده‌بیلور. اگر اقرار انشـا اولسیدی انجق ثلث

...ارنده اقراری نافذ اولوب فضله‌سی حقنده ورثه‌سنك اجازتی
...ضا ایدر ایدی . ۸۷۹
۸ : اقرارده خیار شرط ایدیله‌مز . چونکه اقرار اخباردر .
...ارده ایسه اختیار یوقدر . اگر انشا اولسیدی خیار شرط جاری
...ر ایدی .
بونلردن بشقه دیانته و مناکحاته متعلق دها برطاقم مسائل تفرع
...ر .

§

فقط اقرارك انشا ویا من‌وجه انشا اولدیغنه قائل اولان فقها
...بابده ایکی سؤال ایراد ایده‌یورلر .
برنجی سؤال : اقرار رد ایله مردود اولیور . اگر اخبار
...سیدی رد ایله مردود اولماق لازم گلور ایدی .
جواباً دینلیورکه اقرارك رد ایله مرود اولمسی حکمی مقربهك
...وری اولدیغی ایچوندر . بناءعلیه آثار مترتبه قیلنلندر . یوقسه
...یة حدوث وثبوتی اولدیغندن طولایی دکلدر . یعنی انشا اولمدیغندن
...یدر . بناءعلی‌ذلك اقرار سبب ملك اولماز ۱۶۲۸
ایکنجی سؤال : اقرار مقربهك زوائدینه شامل دکلدر . مثلا
...کیمسه یدنده بولنان قوزیلی بر قیونه اشارت ایدرك « بو قیون
...نکدر » دیدکده مقرله تصدیق ایتدیکی تقدیرده صحیح و یالکز
...ل قیون مقرلهك اولوب یاوروسی اقرارده داخل اولماز . اگر
...ار اخبار اولسیدی یاوری ملکیتده آناسنه تابع اولدیغندن اقرارده
...خل اولمسی لازم گلور ایدی .
جواباً دینلیورکه یاورینك اقرارده داخل اولمامسی اقرارك انشا
...لدیغندن طولایی دکلدر . زیرا اقرار حجت قاصره اولوب مقردن

غیری‌یه سرایت ایتمدیکی کبی مقربهدن غیری‌یه دخی سرایت ایتم
بناءً علیه یاوری مقربه اولمدیغندن اقرارده داخل اولماز .

§

اقرار ایکی نوعدر . یا اقرار عام اولورکه برکیمسه‌نك کندو
نسبت اولنان اموالك جمله‌سنه شامل اولان اقراردر . یاخود اقر
خاصدرکه برخانه ویابرآت کبی اموالندن معین برشیئه منحصر اولا
اقراردر .

§

اقرارك مادهٔ مشروحه‌دهکی تعریفنه نظراً مقرك اقراری حضو
حاکمده اولمق شرط دکلدر . حضور حاکمك غیریده اولان اقرار
دخی معتبر اولور. چونکه مطلق اوله‌رق تحریر ایدلمش ومطلقك اطلا
اوزره جاری اولمسی قواعد کلیه اقتضاسندن بولنمشدر .
انجق حضور حاکمك غیریده اولان اقرارك حجت اولمسی ایچو
علی‌الاصول اقامهٔ شهود ایله اثباتی لازم کاوب مشهودبه عین ودین ک
اولمیوب سوزدن عبارت بولنمسنه و نقل کلام تأویل کوتورر شیلر
اولمسنه بناءً مدققین حکام شهاده علی‌الاقرارده فوق‌العاده دقت واهم
ایدر ایدی . ١٦٧٤ نجی ماده‌ده علی‌الاطلاق اقرار دعواسی استم
اولنمیوب فقط دعوی اولنان اقرارمقدما مدعی‌علیهك معروف اولا
خط ویا ختمنی حاوی برسنده ربط اولنوبده اول سندك تاریخند
وقت دعوایه قدر مرور زمان مدتی بولنمامش ایسه اوصورتده اقر
دعواسی استماع اولنور دینلدیکی کبی ١٢٩٧ تاریخنده نشر اولنا
اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ٦٩ نجی ماده‌سنده [کرك مدع
علیهك وکرك وکیلنك حضور حاکمده اقراری معتبردر . اما حضو
حاکمدن بشقه برمحلده مدعی علیهك اقرار ایتمش اولدیغی حقنـ

درميان اولنان ادعانك اقامهٔ شهود ايله اثباتى مسموع اولماز . فقط
اول اقرارك صحتنه دلالت ايدر امارات بولنور ايسه مسموع اولور .
حضور حاكمك غيرى محلده وكيلك اقرار ايتمش اولديغى ادعاسى
مسموع اولماز] ديو محرردر .
[امارات] دن مقصد صلح تكليف اولنمق ورؤيت محاسبه يه
مباشرت ايدلمك كبى خصوصاتدر . وكيلك حضور حاكمك غيريده اقرارينك
معتبر اولمديغى واسبابى ١٥١٧ نجى ماده شرحنده بيان قلنمشدر .

١٥٧٣ ماده مقرك عاقل بالغ اولمسى شرطدر .

بناء عليه صغير وصغيره ومجنون ومجنونه ومعتوه ومعتوهه نك
اقرارى صحيح دكلدر .

كتاب الحجرك برنجى بابنك ايكنجى فصلى احكامندن اسبابى معلوم
اوله جغى اوزره بونلرك تصرفات قوليه لرى معتبر دكلدر .
كذلك كتاب مزبورك ايكنجى بابى ذيلنده يازيلان ايضاحاتدن
مستبان اوله جغنه كوره نائم ومغمى عليهك دخى اقرارى صحيح دكلدر .
فقط طريق محظور ايله سرخوش اولان كيمسه نك حقوق عباده
اقرارى صحيح ومعتبردر .

وبونلرك عليهنه ولى ووصيلرينك اقرارى دخى صحيح اولماز .
وليلرك ولايتى ووصيلرك وصايتى نظر ايله مقيددر . يعنى صغار
وامثالى حقنده موجب نظر ورأفت اوله جق صورتده ولايت ووصايتلرى
جانب شرعدن تجويز اولنمشدر . يوقسه كندولرينه ولايت ووصايت
مطلقه ويرلمامشدر . بو تقديرده بر صبينك ولى ويا وصيسى اوصبينك

بر كيمسه‌يه مثلا يوز غروش بورجی اولدیغنی اقرار ایلمسه صحیح اولماز

فقط ولی ویا وصی كندی مباشرتیله مدیونك ذمتنه تعلق ایدن آله‌جغندن مدیونی ابرا ایتسه ویا اول آله‌جغنی استیفا ایلدیكنی اقرار ایتسه صحیح اولور . اما ولی ویا وصی صبی‌یه ضامن اولور . ١٥٤٠ نجی ماده شرحنه و ١٦٣٤ نجی ماده‌نك صوك فقره‌سنه نظر اولنه .

فقط صغير مميز مأذون كندوسنك مأذونيتی صحيح اولان خصوصلرده بالغ حكمنده‌در .

اقرارده التزام حق واردر . برشیء التزام ایدن كيمسه‌نك مكلف اولمسی شرط اولوب حد تكليفك ادنا مرتبه‌سی دخی بلوغدر . بناءً عليه بالغ اولمیان كيمسه‌نك اقراری صحيح دكلدر . انجق صغير مميز مأذونك مأذونيتی صحيح اولان خصوصلرده اقراری صحيح اولمسه تجار كندوسنه امنيتله مال اعطا ايتميه‌جكلرندن معاملات تجاريه‌ده بولنه‌مز . انكچون تجارته اذن لوازم تجارتدن اولان شيلره دخی اذنی مستلزم اولور .

اما صبیء مميز مأذونك مأذونيتی صحيح اولميان شيلرده اقراری دخی صحيح اولماز . مثلا كفالت وهبه كبی تجارتك توابعندن اولميان خصوصلرده بالغ حكمنده دكلدر . چونكه كفالت ابتداءً وبعضاً هم ابتداءً وهم انتهاءً تبرع اولديغندن وهبه دخی تبرعاتدن ايدوكندن باب تجارته داخل اولميوب ضرر محضدر صغيرك حقنده ضرر محض اولان اقراری معتبر اولماز .

١٥٧٤ ماده مقر لهك عاقل اولمسی شرط دكلدر .

بناءً عليه بر كيمسه بر صغير غير مميز « ويا مجنون » ايچون مال اقرار ايلسه صحيح اولور. واول مالى ويرمسى لازم كلور.

مقرك « فلان چوجغك پدرندن كندوسنه ارثاً انتقال ايدن بش بيك غروش امانةً بنده محفوظدر » ديو اقرار ايتمسى صحيح اولديغى كبى بر كيمسه مثلا التى ايلق بر چوجقدن بيك غروش استقراض ايلديكنى ياخود اون بيك غروشه اندن برخانه صاتون الديغنى اقرار ايلسه اقرارى صحيح اولوب مقربهى ادا ايتمسى لازم كلور .

هرنه قدر التى آيلق بر چوجق اقراض وبيعه مقتدر اولهمز ايسه ده كلامك اعمالى اهمالندن اولى اولديغندن مقرك چوجقدن استقراض وياا شترا ايتدم ديمسى چوجغك وليسندن انك مالنى استقراض وياا شترا ايتدم ديمك اولهجغنه ووليسى طرفندن وقوعبولان معاملهدن ناشى مقر اوزرنده چوجغك ثبوت حقى دخى ممكن اولديغنه بناءً مقر ذمتنده چوجغك حقى اولديغنى اخبار ايتمش اولور .

شو تفصيلاتدن اكلاشيلهجغى اوزره مقرك مقر لهك يا په ميهجغى برسبب بيان ايلمسى اقرارك صحتنه مانع اولماز . §

برجنين ايچون مال اقرار ايدن كيمسه اومالك جنينك ملكى اولديغنه صالح برسبب بيان ايدر ايسه اقرارى صحيح اولور .

مثلا بركمسنه «فلان خاتمك حامل اولديغى چوجغك متوفى پدرندن انتقال ايدوب نزدمده موقوف شوقدر غروش حقى واردر » ياخود شومالى متوفى احمد افندى فلان خاتمك حامل اولديغى چوجغهوصيت ايتمشدر » ديو اقرار ايلر ايسه مورث ويا موصينك ملكنى اخبار اولديغندن وجنين ايچون وصيت ممكن ومتصور ايدوكندن بيان

اولنان سبب ، صالح اولمغله اقراری صحیح اولوب وقت اقراردن اعتباراً التی آیدن اقل مدتده حیاً تولد ایدر ایسه مقربه انك اولور ، ایکیز طوغار ایسه علی مافرض الله تقسیم اولنور .

جنینك تاریخ اقراردن اعتباراً التی آیدن اقل مدتده تولدایتمسی لزومی حین اقرارده مقرلهك حقیقةً ویاحکماً موجود اولمسی اقرارك جملهٔ شرائطندن اولوب جنینك حین اقرارده موجود اولمسی دخی وقت اقراردن اعتباراً التی آیدن اقل مدتده تولد ایتمسیله معلوم اولور . زیرا اقل حمل التی آی اولدیغندن بومدتدن صکره تولد ایتدکده وقت اقرارده موجود دکل ایمش دیمك اولور . هرنه قدرا کثر حمل ایکی سنه ایسه‌ده نادر اولدیغندن حکمی یوقدر . حیاً طوغمسی لزومی دخی جنین تملکه اهل اوله‌میه‌جغی جهتله ملکیت ولادتی آنده کندوسنه انتقال ایده‌جکندر . اگر میتةً طوغار ایسه ملکیت کندوسنه انتقال ایده‌میه‌جکنه ومقر ذاتاً مورث ویا موصینك جنینه ویرلمك اوزره کندوسنده حقی اولدیغنی اقرار ایدوب کشی اقراریله مؤاخذه اولنه‌جغنه بناءً مقربهی متوفی مورث ویا موصینك ورثه‌سنه اعطا ایتمسی لازم کلور .

برده جنین والده‌سنه تابع اولوب ٤٨ نجی ماده حکمنجه تابعه آیروجه حکم ویریله‌میه‌جکندن جنینه سبب صالح بیانیله برشی اقراری غیر جائز اولمق لازم کلور ایسه‌ده قاعدهٔ مذکوره‌دن بالاستثنا تجویز اولنمشدر .

اما جنین ایچون مال اقرار ایدن کیمسه اومالك جنینك ملکی اولدیغنه غیر صالح سبب بیان ایدرسه اقراری لغو اولور .

مثلا برکیمسه شوخانه‌می فلان خانمك حامل اولدیغی جنیندن

لدمغی بورجمدر » یاخود« جنین بکا شوقدر غروش اقراض ایلمش
دی» دیو اقرار ایلسه صحیح اولماز .
چونکه جنینك خانه صاتمسی ویا اقچه اقراض ایلمسی حقیقةً غیر
کن اولدیغی کبی مقر، حمل اوزرینه ولی اولهمیه جغی جهتله اقرار
ذ کورك مجازه حملی دخی ممکن اولهمیه جغندن لغو اولور . زیرا
٦٠ نجی ماده حکمنجه بر کلامك إعمالی ممکن اولمز ایسه اهمال
لنور .
§
جنین ایچون مال اقرار ایدن کیمسه سبب بیان ایتمیوب «فلان
انمك حامل اولدیغی جنینك ذمتمده شوقدر غروش الهجغی واردر»
یو مبهم اولهرق اقرار ایلسه امام ابو یوسف رحمةالله‌علیه کوره
قراری لغودر. امام محمد رحمةالله‌علیه کوره اقرارمبهم ؛ سبب صالح
انیله اولان اقراره محمولدرزیرا اقرار حجت موجبه اولدیغندن و ٦٠ نجی
اده حکمنجه کلامك اعمالی اهمالندن اولی ایدوکندن ارث ووصیت کبی
بب صالحه حمل ایله اعمالی ممکن ایکن اهمال ایدلمز .

١٥٧٥ ماده اقرارده «یعنی اقرارك نافذ اولمسنده» مقرك رضاسی شرطدر. بناءً علیه جبر واکراه ایله واقع اولان قرار صحیح « یعنی نافذ » اولماز ١٠٠٦ ماده‌یه باق .

چونکه اقرارکه اخبارحقدر خبرك صدق وکذبه احتمالی اولدیغی
الده صدق جهتی بالترجیح مقرك اقراری ایله مؤاخذه اولنمسی عاقل
ولان کیمسه‌نك نفسنه ویا مالنه ضرری مؤدی اولان برشیئ کاذباً
قرار ایتمسی عادتاً ممتنع اولدیغندندر. حالبوکه اکراه معتبرکرك اکراه

ملجی وکرك اکراه غیر ملجی اولسون هرحالده مقرك رضاسنی سلب ایده‌جکندن اکراه، اقرارینك کذب اولدیغنه دلالت ایدر .

١٥٧٦ ماده مقرك محجور اولمامسی شرطدر .

کتاب حجرك ایکنجی واوچنجی ودردنجی فصللرینه باق .

١٥٧٧ ماده ظاهر حالك اقراری تکذیب ایتمامسی شرطدر .

بناءً علیه جثه‌سنك بلوغه تحملی اولمیان برصغیر اکر بالغ اولدم دیو اقرار ایلسه صحیح ومعتبر اولماز .

٩٨٩ و ١٤٨٦ نجی ماده‌لره نظر اولنه .

١٥٧٨ ماده مقرلهك جهالت فاحشه ایله مجهول اولمامسی شرطدر. اما جهالت یسیره اقرارك صحتنه مانع اولماز.

مثلا برکیمسه یدنده‌کی مال معینه اشارت ایله « بومال برآدمکدر » دیو اقرار ایلسه یاخود «بومال فلان بلده اهالیسندن برینکدر» دیو اقرار ایدوبده اول بلده اهالیسی معدود اولمسه اول کیمسه‌نك اقراری صحیح اولماز .

زیرا مقرله جهالت فاحشه ایله مجهول اولدیغی زمان مجهول مستحق‌به اوله‌میه‌جغندن اقراردن فائده حاصل اولماز .

اما «بومال شوایکی کشیدن برینکدر» دیسه یاخود « فلان محله اهالیسندن برینکدر» دیوبده اول محله اهالیسی قوم محصور اولسه اقراری صحیح اولور .

[قوم محصور] ١٦٤٦ نجی ماده‌دن اکلاشلدیغنه کوره نهایت یوز نفردن عبارت اولان محله اهالیسی دیمکدر .

وبروجه‌بالا بركيمسه «بومال شوايكى كشيدن برينكدر» ديديكى صورتده «مقربه‌اولان مال اوايكى كشيدن قنغيسنك اولديغنى بيان ايتمك اوزره امر اولنور . بيان ايتمز ايسه جبر اولنماز فقط» اكر اول ايكى كشى اتفاق ايدرلر ايسه اول مالى مقردن آله بيلورلر. وبعدالاخذ اول ماله بالاشتراك مالك اولورلر .

واكر اختلاف ايدرلر ايسه‌هربرى اول مال كندوسنك اولمديغنه مقرك يمين ايتمسنى طلب ايده‌بيلورلر .

فقهادن بعضيلرى جمله‌سى ايچون بر يمين كافيدر ديمشلر ايسه‌ده ارجح اقواله كوره مقرلهلك عددرؤسنه نسبةً آيرى آيرى تحليف اولنور. مجله جمعيتنجه دخى بوقول اختيار اولنمشدر .

وحاكم امر تحليفده مخير اولوب ديلرسه قرعه چكه‌رك وديلرسه ايستديكندن باشلايه‌رق تحليف ايدر .

ومقر ايكيسنك يميندن دخى نكول ايدرسه اول‌مال كذلك اول ايكى كشى بيننده مشترك اولور .

زيرا يميندن نكول بر روايتده بونلرك مشتركاً ماللرى اولدلغنى اقرار ايدوكندن ايكيسنك تكليف ايتديكى يميندن نكول ايله مقربه‌ى ايكيسنك مالى اولديغنى اقرار ايتمش اولور. ديكر روايته كوره يميندن بذلدركه بوصورتده دخى ايكيسى بيننده مشترك اولور .

واكر يالكز برينك يميندن نكول ايدرسه اول‌مال مستقلاً يميندن نكول ايتديكى كشينك اولور .

ايكيسنه دخى يمين ايدرسه مقرانلرك دعواسندن برى‌اولوب مقربه‌اولان مال كندى يدنده قالور .

يعنى حاكم انلرى اشبو دعوالرى‌ايله مقره بلابينه معارضه‌دن منع ايدر. زيرامقر يمينى ايله اقرارينى تكذيب ايتمشدرارتق‌اول مالى‌اوايكى كشى مقردن آلوب بالاشتراك مالك اولمغه صلاحيتدار دكلدر .

بو صورت امام ابو يوسف حضرتلرينك اجتهادى اولوب امام
محمد حضرتلرينه كوره اقرار موجبنجه مقرله اولانلر مقردن مقر
الورلر .

§

اقرارده جديت شرطدر .
بناءً عليه هزل واستهزا طريقيله اولان اقرار صحيح دكلدر .

§

مقرك متعين اولمسى شرطدر .
بناءً عليه ايكى كيمسه‌دن برى « ايكيمزدن بريسنك فلان كمسنه‌يه
شو قدر غروش بورجى واردر » ديمش اولسه بو اقرارى صحيح اولماز .

باب ثانى

اقرارك وجوه صحتى بياننده‌در

١٥٧٩ ماده ' معلومى اقرار صحيح اولديغى كبى مجهولى
اقراردخى صحيح اولور . فقط بيع واجاره كبى مع الجهاله صحيح
اولميان عقودده مقر بهك مجهول اولمسى اقرارك صحتنه مانعدر .

نته كيم بر كيمسه « بنده فلان كيمسه‌نك اماتى واردر » ياخود « بن فلان
آدمك مالنى غصب ياسرقت ايلدم » ديسه اقرارى صحيح اولوب اول امانت
مجهوله‌يى ياخود مال مغصوب يامسروقى بيان و تعيين ايتمك اوزره كندوسنه
جبر اولنور . اما « بن فلان كمسنه‌يه برشى صاتدم » ياخود « اندن برشى استيجار
ايتدم » ديسه صحيح اولماز . واول صاتديغى ويا استيجار ايتديككى ندرديو بيان
ايتمك اوزره جبر اولنماز .

مقربه صحت وتحقق تصرفى ايچون معلوميتى مشروط اولميان
شيلردن ايسه جهالتى اقرارك صحتنه مانع اولماز . امانت وغصب كبى

مجهول اولسه‌دخی جهالت ، بونلرك امانت ویامغصوب اولدیغنك صحت وتحققنه مانع دكلدر . زیرا انسان بیلمه‌دیكی بر مالی امانت اوله‌رق اخذوحفظ ایده‌بیلور. كذلك قیمتی بیلمدیكی وجنسنی طانیمدیغی برمالی غصب ویاسرقت ایده‌بیلور. بونكله برابر مادامكه مقر اقراری ایله ذمتنده‌واجب اولان برشیٔ خبرویره‌یور موجود ایسه‌عینی ومستهلك ایسه قیمتنی بیان وتعیین ایتمك لازمدر زیرا ذمتنده واجب اولان شیئك مستهلك بیله اولسه قیمتی واردر ، تعبیر دیكرله قیمتی اولمیان شی ذمتده واجب اولماز . تعیین وبیان ایتمز ایسه ذمتنده ثابت اولان برحقی ایفادن استنكاف اولدیغندن حاكم طرفندن جبر اولنور . مقربه‌ی قیمتنك غیری ایله یاخود شرعاً مال وقیمتی اولمیان شی ایله بیان ایلرایسه‌اقرارندن رجوع دیمك‌اولوب ١٥٨٨ نجی ماده حكمنجه حقوق عباده اقراردن رجوع صحیح اولمیه‌جغندن ینه جبر اولنور .

فقط مقر مجهولی اقرار ایلسه‌لا مقرله طرفندن اثبات ایچون بینه قبول اولنماز زیرا مقربه مجهولدر . وینه بوسببه مبنی مقره دخی یمین تكلیف ایدلمز. اما مقر قیمتی اولان برشی‌ایله بیان‌ایلسه مقبول ومعتبر اولور . زیاده دعوی اولنسه‌زیاده‌یی بیانه مقرجبر اولنماز فقط مقرله اثبات ایده‌بیلور .

مقر تعیین وبیان ایتمكسزین‌وفات ایدر ایسه نه‌یاپیله‌جغنده‌فقهادن بعضیلری توقف‌ایدرك شیخ حسن شرنبلالی‌رحمة‌الله علیه لایق‌اولان ورثه‌یه مراجعتدر دیمش ایسه‌ده ورثه‌نك معلومی اولمدیغی صورتده كندولرینه مراجعتدن فائده حاصل اولماز.

مقربه صحت تصرفی ایچون معلومیتی مشروط اولان شیلردن‌ایسه جهالتی‌اقرارك صحتنه مانع اولور. بیع كبی كه مبیعك جهالتی ٢١٣ نجی

ماده حكمنجه فساد بيعى موجب اولديغندن مبيع مجهولى اقرار دخى
صحيح اولماز. چونكه بركيمسه نك المش اولديغى مالى بيلمامسى تصور
اولنه ماز.

لكن مقربه ده ترديد ايله اقرار مجهولى اقرار اولميوب بوصورتده
اقل مقدار لازم كلور.

١٥٨٠ ماده اقرار « ك صحتى » مقر لهك قبولنه توقف ايتمز. فقط انك رديله مردود اولوب حكمى قالماز . ومقرله مقربهك يالكز برمقدارينى رد ايلسه انجق اول مقدارده اقرارك حكمى قاليوب رد ايتمديكى مقدارده اقرارى صحيح اولور .

حين اقرارده مقرله حاضر ايسه اقرار مقر حقنده صحيح ولازم اولوب
فقط مقرله حقنده صحيح ايسه ده لازم دكلدر. بناءً عليه قبل القبول رد
وتكذيب ايده بيلور سببى ١٥٧٢ نجى ماده شرحنده بيان قلندى. يالكز
نسب وحريت ووقفيت وطلاق كبى شيلر اقرار اولندقده رد ايله
مردود اولماز: چونكه بونلر نقض قبول ايتمز.

بوبابده قاعده شودر: تمليك مالى متضمن اولان شيلر قبل القبول
رد ايله مردود اولور. متضمن اولميانلر رد ايله مردود اولماز.

حين اقرارده مقرله غائب ايسه مقر حقنده دخى لازم اولماز
بناءً عليه غائبه خبر اقرار واصل اولمقسزين آخر بر كيمسه حقنده
اقرار ايتسه معتبر اولور.

مقرله اقراری رد وتكذيب ايده‌بيلور ايســه‌ده بر كره اقراری قبول وتصديق ايتدكدن صكره رد ايلديكی حالده مردود اولماز. زيرا هر كيمكه كندی طرفندن تمام اولان شیٔ نقض ايتمكه سعی ايدر ايسه سعی مردوددر.

كذلك رد ايتدكدن صكره تصديق ايلسه حكمی اولماز. زيرا ساقط اولان شی عودت ايتمز. لكن بعد الردمقر ايكنجی دفعه اوله‌رق تكرار اقرار ايدوبده مقرله دخی تصديق ايلسه قياساً صحيح اولامسی ايجاب ايدرايسه‌ده استحساناً تجويز اولنمشدر. چونكه ايكنجی اقراری برنجی اقرارينی تأسيس وتأكيده حمل اولنه‌بيلورده ديكر بر بورجنی اقرار ايده‌يور ديمك اولور.

مقرله اقراری تصديق ويا رد ايتميوب سكوت ايتسه قبوله دلالت ايدر. چونكه معرض حاجتده سكوت بياندر.

١٥٨١ ماده مقر ايله مقرله مقربهك ســببنده اختلاف ايتسه‌لر بو اختلافلری اقرارك صحتنه مانع اولماز.

زيرا اقرارك صحتی ســببه محتاج دكلدر واصــل مقصــد حاصل اولدقدن صكره سببده اختلافك حكمی اولماز.

مثلا بركيمسه جهت قرضدن طولايی بيك غروش دعوی ايدوب مدعی عليه ايســه ثمن مبيع اوله‌رق بيك غروش اقرار ايلســه بووجهله اختلافلری اقرارك صحتنه مانع اولماز.

لكن مقربهده اختلاف اقرارك صحتنه مانعدر. مثلا مقر وديعه‌يی اقرار ومقرله ثمن مبيعدن آله‌جغنی ادعا ايتمك كبی.

١٥٨٢ ماده بر مالدن صلحه طالب اولمق اول مالی

اقرار دیمك اولور. اما برمالك دعواسندن صلحه طالب اولمق اول مالی اقرار دیمك اولماز .

شویله که بر کیمسه دیکر کمسنه یه « ذمتکده بیك غروش الهجق حقم اولمغله ویر » دیدکده اول کمسنه « مبلغ مزبوردن یدی یوز غروشه صلح اولهلم » دیو صلحه طالب اولسه مطلوب اولان بیك غروشی اقرار ایتمش اولور . اما « شو بیك غروش دعواسندن صلح اولهلم » دیو مجرد دفع منازعه ایچون صلحه طالب اولسه مبلغ مزبوری اقرار ایتمش اولماز .

بوکبی اقرار قبیلندن اولان احوال طلب صلحه منحصر دکلدر. دینك تأجیلنی طلب ایتمك ، دینك تأدیه ایدلدیکنی ادعا ایلمك ، اول دین ایله شخص آخر اوزرینه حواله ایتدیکنی ادعا ایلمك ، دینك کندوسنه هبه و یاتصدق ایدلدیکنی دعوی ایتمك ، ابرا اولندیغنی سویلمك ، مدعابه اولان مبلغه دیکر بر شخصك کفالتنی ایستمك دخی اقرار قبیلندندر .

ماده ١٥٨٣ برکیمسه‌نك یدنده‌کی مالی دیکر کمسنه‌نك شرایه یا استیجاره ویا استعاره‌یه طالب اولمسی یاخود بومالی بکا هبه‌ایت ویا ودیعه اوله‌رق ویردیمسی ویاخود اول کمسنه اکا بومالی ودیعه اوله‌رق آل دیوبده انك دخی قبول ایتمسی اول مال کندوسنك اولمدیغنی اقراردر .

شرایه طالب اولمق خصوصنده ایکی مسئله واردر . برنجیسی : اول مال کندوسنك اولمدیغنی اقراردر . بومسئله متفق علیهادر .

ایکنجیسی : اول مال اول کیمسه‌نك ملکی اولدیغنی اقرار اولوب

اولمامسیدر. بومسئله مختلف فیها اولوب روایت الجامعه کوره اقراردر ومعتبرات کتب فقهیه‌ده بوصورت ترجیح ایدلمشدر . روایت الزیاداته کوره اقرار دکلدر .

ثمرهٔ اختلاف شومسئله‌ده ظاهراولور : برکیمسه دیکر کمسنه‌نك وکیلی یدنده‌کی مالك شراسنه طالب اولسه مذکور مال کندوسنك اولدیغنی ادعا ایده‌مز . اما غیری ایچون بالوصایه و یا بالوکاله دعوی ایتدکده روایت اولایه کوره صحیح دکلدر . روایت ثانیه‌یه کوره صحیحدر .

§

شرایه طالب اولمق ضمناً اقراردر . صریحاً دکلدر. بناءً علیه بر کیمسه برمالی دیکر کمسنه‌دن صاتون الدقدن ومشترینك پدری اومالی بالاستحقاق ضبط ایتدکدن صکره پدری وفات ایدرك اومال ارثاً مشتری‌یه انتقال ایتسه بایعه انك ردیله امر اولنماز . و ثمن مبیعی بایعدن استرداد ایدر. اما حین بیعده مذکورمال بایعك ملکی ایدوکنی صریحاً اقرار ایتمش ایسه اکا رد ایله امر اولنور .

ماده ١٥٨٤ شرطه تعلیق اولنان اقرار باطلدر .

اقرار اخباره موضوع اولدیغندن مقرسابقده اولمش برشیٔ خبر ویرر. بناءً علیه اولمش برشیٔ اوله‌جق برشیئه تعلیقه محل اولمدیغی کبی بالفرض تعلیقی تجویز ایدلسه چونکه خبرك صدق و کذبه احتمالی اولمق حسبیله مقرك اقراری طوغری یعنی مقربه وجود پذیر اولمش ایسه شرطك عدم تحققی حالنده اقرار اولنان شیٔ غیر موجود عد ایتمك لازم کلور . حال بوکه موجوددر .

بالعكس مقرك اقراری کذب ایسه شرطك تحققنده مشروطك دخی تحققی ایجاب ایدر ایکن معدوم اولدیغی تبین ایدر .

فقط عرف ناسده حلول اجله صالح اولان برزمانه تعلیق اولنور ایسه دین مؤجلی اقراره حمل اولنور .

مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه یه « بن فلان محله وارزسم یاخود فلان مصلحتی درعهده ایدرسم سکا شو قدر غروش دینمدر » دیسه اشبو اقراری باطل اولوب مبلغ مزبورك تأدیه سی لازم کلمز .

یعنی اقرارك حکمی اولمینجه برائته تمسك اولنور . زیرا برائت ذمت اصلدر .

اما « فلان آیك ابتداسی یاخود روز قاسم کلورسه سکا شوقدر غروش دینمدر » دیسه دین مؤجلی اقراره حمل اولنور واول وقتك حلولنده مبلغ مزبورك تأدیه سی لازم کلور ٤٠ ماده یه باق .

مقرله اجلی تصدیق ایتمز ایسه مقردن دین مؤجل اولدیغنه بینه طلب اولنور . بینه دن عاجز قالور ایسه مؤجل اولمدیغنه مقرله تحلیف اولنور .

٨٢ نجی ماده شرحندن مستبان اوله جغی اوزره شرطك خطر وجود اوزره معدوم اولمسی تعلیقك صحتنك شرطیدر بناء علیه حقیقة ویا حکماً موجود اولان برشیئه تعلیق ایله اقرار جائزدر .

مثلا بر کیمسه « هرنه زمان وفات ایدرسم فلانه شو قدر غروش بورجمدر » دیسه صحیح اولور . بوصورت ظاهراً تعلیق ایسه ده حقیقتده بعد الوفات ورثه سی انکار ایتمامك ایچون تأکید ایله دینی اقراردر .

اما مستحیل اولان بر شیئه تعلیق اولنور ایسه لغو اولور .

١٥٨٥ ماده مشاعی اقرار صحیحدر .

شويله كه: بركيمسه‌يدنده اولان برملك عقارك نصف وثلث كبي برحصهٔ
شايعه‌سنی ديكر كمسنه‌يه اقرار واودخی تصديق ايتدكدن صكره قبل‌الافراز
والتسليم مقر وفات ايلسه مقربهك شيوعی اشبو اقرارك صحتنه مانع اولماز.
اقرار انشا اولمديغی هبه اوله‌جغندن قابل قسمت اولان شيئك
حصهٔ شايعه‌سنی اقرار صحيح اولماق لازم كلوردی. اقرار اخبار معناسنده
اولديغندن مشاعی اقرار صحيح اولمغله مقرله وفات ايتدكده وارثی
مقردن حصهٔ شايعه‌يی طلب ايده‌بيلور. وبوصورت عقاره مخصوص
اولميوب منقولده دخی مشاعی اقرار صحيحدر.

١٥٨٦ ماده دلسزك اشارت معهوده‌سيله اقراری معتبردر. اما ناطق اولان كمسنه‌نك اشارتيله اولان اقراری معتبر دكلدر.

مثلا بركيمسه ناطق اولان كمسنه‌يه « فلانك سنده شو قدر غروش حق
وارميدر » ديدكده اول كمسنه باشنی اكمسيله اول حقی اقرار ايتمش اولماز.
٧٠نجی ماده شرحنده ايضاح اولنديغی اوزره دلسزك اشارت
معهوده‌سنك لسان ايله بيان كبي عد اولنمسی ضرورته بناءً تيسير مشقت
ايچون تجويز اولنمشدر ضرورتلو كندو مقدارلرنجه تقدير اولنه‌جغندن
ناطق اولان كيمسه‌نك سوز سويلمسنده مانع ضروری اولمديغندن
اشارتی معتبر دكلدر.
فقط مستثنا اوله‌رق بعض يرلرده ناطق اولان كيمسه‌نك دخی
اشارتی معتبر اولور. مثلا بری ديكرينه خطاباً « شو چوجق سنك
اوغلكميدر » ديوبده اوكمسنه دخی تصديق مقامنده باشنی عموداً
آشاغی‌يه طوغری صاللاسه كندی اوغلی اولديغنی اقرار ايتمش اولور.

باب ثالث

اقرارك احكامى بياننده اولوب اوچ فصلى مشتملدر

فصل اول

احكام عموميه بياننده‌در

ماده ١٥٨٧ يتمش طقوزنجى ماده‌موجبنجه كشى اقراريله الزام اولنور. انجق حاكمك حكميله تكذيب اولنورسه اقرارى حكمسز قالور .

١٥٧٢ نجى ماده شرحنده ذكر وبيان اولنديغى اوزره اقرار اخباره موضوع اولوب خبرك دخى صدق وكذبه احتمالى اولديغى حالده ٧٩ نجى ماده شرحنده ايضاح اولنان اسبابه مبنى صدق جهتى بالترجيح كشى اقراريله‌مؤاخذه اولنور. انجق مقراولانلربشقه‌لرينك ولايتنى حائز اولمديغندن حكم الزام يالكز كندى حقلرنده حجت اوله بيله‌جكى كبى ظاهر حالك ويا حاكمك تكذيبى ايله‌ده اقرارك حكمى قالماز .

بو صورتده اقرارك حكمى مقر بهك ظهوريدر . يوقسه بداية حدوثى دكلدر . ١٦٢٨ وبر كيمسه ديكر كمسنه‌نك كندوسنده اولان حقنى اقرار ايتمك شان انسانيته وحقانيته موافقدر . انكار ايدنلر لدى‌الاثبات محجوب ومقدوح اولورلر .

شويله‌كه بر كيمسه‌نك صابون آلوبده يدنده بولنان بر شيشه آخر كمسنه مستحق چيقه‌رق انى ادعا ايتمسى اوزرينه لدى‌المحاكمه اول كمسنه « بوشيشه

لانك مالى ايدى بكا صاتدى » ديمش اولديغى حالده اول كمسنه دعواسنى
ثبات وحاكم دخى حكم ايتدكده مشترى بايعه رجوع ايله ثمن مبيعى اندن
سترداد ايلر . واكرچه حين محاكمه‌ده اول شى بايعك مالى ايدوكنى اقرار
يله مستحقك دعواسنى انكار ايلمش ايسه‌ده حاكمك حكميله تكذيب اولنمش
دوكندن اقرارينك حكمى قالمديغى جهتله مانع رجوع اوله‌ماز .

يعنى ذى‌اليدك ابتدا كندى مالى اولديغنى اقرار ايتدكدن صكره
يعه مراجعت ايتمسى تناقض اولوب ١٦٤٧ نجى ماده حكمنجه تناقض
لكيت دعواسنه مانع اولور ايسه‌ده اقرارى حاكمك حكميله حكمسز
الديغندن تناقض مرتفع اولور . ١٦٥٤

مسئله : مجهول‌النسب بر كيمسه‌يه معروف‌النسب بر كمسنه
توفى پدرمك اوغلى ولابوين قرداشمدر ديسه مقرك شو اقرارى
عتبر اولوب مقر لهه پدرندن حصهٔ ارثيه‌سنى ويرمك لازمدر .

فقط اقرار مذكور نسب حقنده معتبر اولماز . زيرا بو نسبى
يره تحميل وغيرك عليهنه اقرار اولمغله معتبر اولماز .

١٥٨٨ ماده حقوق عبادده اقراردن رجوع صحيح اولماز .

شويله‌كه : بر كيمسه « فلان كمسنه‌يه شو قدر غروش دينم واردر »
يدكدن صكره « اقرارمدن رجوع ايتدم » ديمسنه اعتبار اولنميوب اقراريله
لزام اولنور .

چونكه اقرارده التزام حق واردر . اقراريله مقر لهك حقى
عين ايتدكدن صكره مقرك رجوع ايتمسى تناقض اولور . تناقضه
خى اعتبار اولنماز . وبرده مقرك اقراريله مقربه اولان حق تعين
تمشدر . هر كيمكه كندو طرفندن تمام اولان شئ نقض ايتمكه سعى
يدر ايسه سعيى مردوددر .

فقط حقوق‌اللهدن رجوع صحيحدر . مثلا بر كيمسه « زنا ايتدم »

ديدكدن صكره اقراراندن رجوع ايتسه جائزدر . چونكه حدود شرعيه شبهه ايله ساقط اولور .

١٥٨٩ ماده بركيمسه وقوعبولان اقرارنده كاذب اولديغنى ادعا ايتسه مقرله انك كاذب دكل ايدوكنه تحليف اولنور .

مثلا بركيمسه « فلاندن شوقدر غروش استقراض ايتدم » ديو برقطعه سند ويردكدن صكره «واقعا اوقدر غروش استقراض ايتدم ديوسند ويردم ايسه‌ده هنوزمبلغ مزبورى اندن المدم » ديسه انك بواقرارنده كاذب اولديغنه مقرله تحليف اولنور .

طرفين حضراتنه كوره كشى اقراريله مؤاخذه اولنور قاعده‌سنه بناءً مقرك صكره‌دن كاذب اولديغنى بيان ايتمسنك حكمى يوقدر مقر بهى ويرمك اوزره امر اولنور بناءً عليه مقرلهك تحليفنه لزوم يوقدر ومقتضاى قياس بودر .

انجق امام ابويوسف حضرتلرى ابتداسنده ويريلوب صكره پاره‌نك النمسى متعاملدر . بناءً عليه مقرضك مستقرضدن سندى الدقدن صكره پاره‌يى ويرمامسنى محتمل اولمغله مستقرضك كاذب اولديغى حقنده‌كى ادعاسنه التفات اولنميه‌رق اقرارى موجبنجه الزام ايدلسه متضرر اولمسى ملحوظ ايدوكنه ومقرلهه يمين تكليف اولنديغى حالده چونكه طوغرى اوله‌رق ايديلان يمين موجب مثوبات اوله‌جغى جهتله يمين ايله توثيق طلب ايتمش اولور لكن خلاف حقيقت اوله‌رق انكار ايده‌يور ايسه يميندن نكول ايتمسيله مقرك ضررى مندفع اوله‌جغنه بناءً واستحساناً تحليف اولنمسنى تنسيب ايتمش ومشايخ فقها

طرفندن دخی بوصورتله فتوی ویرلمش اولدیغندن مجله جمعیتنجه دخی بورأی اختیار اولنمشدر .

§

مقر وفات ایدوبده وارثی مورثنك كاذب اولدیغنی ادعا ایتسه مقرله « مورثی كاذب دكلدر » دیو تحلیف اولنه جغی كبی مقرله وفات ایتسه انك وارثی عدم علمه یعنی مقر اقرارنده كاذب اولدیغنی بیلمدیكنه تحلیف اولنور .

انجق كذب دعواسنك استماعی ایچون اولجه برحكم لاحق اولمامق لازمدر . حكمك لحوقیله تقرر ایتدكدن صكره كذب دعواسی محتمل الثبوت اولمیه جغندن مقرك كاذب اولدیغنی بیان ایتمسیله مقرله تحلیف اولنماز .

اقرارده كذب دعواسی اقراردن رجوع دكلدر. زیرا رجوعده كذب دعواسی اولمیوب اقراردن رجوع ایتدم ، واز كچدم دیمكدر. حال بوكه كذب دعواسی مقر اقرارینی رد ایتمك یعنی جدی اولمدیغنی بیان ایتمكدر .

١٥٩٠ ماده برکیمسه دیکر کمسنه‌یه «ذمتمده شوقدر غروش الهجغك واردر » دیو اقرار ایتدكده اول كمسنه دخی « اول الهجق بنم دكلدر فلان شخصكدر » دیو اقرار واوشخص دخی انی تصدیق ایلسه اول الهجق ایكنجی مقرلهك اولور. لكن حق قبضی اولكی مقرلهك اولور یعنی ایكنجی مقرله انی مدیوندن مطالبه ایتسه انی ادا ایتمك اوزره مدیونه جبر اولنماز .

اولكی مقرله ایكنجینك وكیلی حكمنده اولوب ایكنجی مقر
موكل منزله‌سنده‌در. مبیعك حق قبضی وكیله عائد اولدیغی كبی مقر
بهك حق قبضی دخی برنجی مقرلهه عائد اولور. زیرا قبض؛ حقوق
عقددندر . حقوق عقد انجق عاقده عائددر . ١٣٧٧

شوقدركه مدیون كندی رضاسیله اول دینی ایكنجی
مقرلهه اعطا ایدرسه ذمتی بری اولوب اولكی مقرله انی تكرار
مدیوندن مطالبه ایده‌مز .

زیرا مقرك ذمتی دیندن بری اوله‌جغندن بوصورت استحسانا
تجویز اولنمشدر ١٥٠٣ نجی ماده‌یه باق .

فصل ثانی

نفی ملك ونام مستعار بیانده‌در

[ملك] لفظندن دخی مستبان اوله‌جغی اوزره بوفصلك مندرجاتی
املاك صرفه حقنده‌در . اراضیء امیریه ایله بالاجارتین تصرف اولنان
مسقفات و مستغلات موقوفه‌ده نفی ملك جاری اولماز . زیرا اراضی
امیریه‌نك رقبه‌سی بیت‌المال‌ه عائد اولدیغی ووقف دخی كیمسه‌نك ملكی
بولنمدیغی جهتله بونلرده نفی ملكی یعنی مقرك اقرارینی ظاهر حال
تكذیب ایدر .

برده بو اقرار بیت‌المال ایله وقف علیهنه‌در . حال بوكه اقرار
حجت قاصره اولوب حجت متعدیه دكلدر. بناء علیه مقرك غیری اولان
بیت‌المال ووقفه تعدی وسرایت ایتمز .

١٥٩١ ماده مقر اكر اقرارنده مقر بهی نفسنه مضاف

قيلارسه انی مقرلهه هبه ایتمش اولوب تسلیم وقبض بولنمدقجه تمام اولماز .

مقرك نفسنه مضاف قیلدیغی اقرارده انشای ملك واردر . اخبار اولسیدی مقربه اخبار حسبیله مقرلهك ومقرك نفسنه اضافتی حسبیله کندوسنك یعنی بر ملك بر زمانده ایکی کشینك مالی اولمق اقتضا ایدردی . بوده باطلدر .

هرنه‌قدر مقربهك مقرك یدنده بولنمسی انك مالی اولدیغنه دلالت ایدر ایسه‌ده علت تامه دکلدر . اکر علت تامه اولسه کیمسه‌یه امانت برشی ویرلمامك لازم کلور . زیرا هرکس «یدمده اولان شیلربنمدر» دیو دعوای تملك ایتدکده مدعا بهك کندی یدنده بولنمسی دلیل کافی اولمق لازم کلوردی . بو حالده مقرك مقربهی نفسنه مضاف ایله وقوعبولان اقرارینی اخبار معناسنه حمل ایتمك متعذردر . معنای حقیقی متعذر اولدقده مجازه کیدیله‌جکندن و معنای حقیقیدن عدول ایچون مقرك مقربهی نفسنه مضاف قیلمسی قرینه‌ایدوکندن بویولده‌کی اقرارلرمجازاً هبه معناسنه مصروف وحقنده احکام هبه جاری اوله‌رق قبض ایله تمام اولور .

واکر نفسنه مضاف قیلمازسه مقربه قبل الاقرار مقرلهك ملکی اولدیغنی اقرار ایله نفی ملك ایتمش اولور .

و بو اقرار ایله قضاءً اول مال مقرلهك اولور . لکن مال مزبور حقیقتده مقرلهك ملکی اولمدیغی کبی مقر دخی تملیك ایتمامش ایسه مجرد بواقرار سببیله دیانةً کندوسنه حلال اولماز .

مثلا بر کیمسه « یدمده اولان کافهٔ اموال و اشیام فلان کمسنه نکدر
نم اصلا علاقهم یوقدر » دیسه اول وقت یدنده موجود اولان جمیع امو
و اشیاسنی اول کمسنه‌یه هبه ایتمش اولوب تسلیم و قبض لازم کلور
چونکه هبه تسلیم وقبض ایله تمام اولور .

واکر « اوزریمه لابس اولدیغم اثوابدن ماعدا بکا نسبت اولنان کافهٔ امو
و اشیا فلان کمسنه نکدر . نم اصلا علاقهم یوقدر » دیسه اول وقت لابس
اولدیغی اثوابدن ماعدا کندوسنه نسبت اولنان یعنی انکدر دینلان کا
اموال و اشیایی اول کمسنه‌یه اقرار ایله نفی ملك ایتمش اولور
زیرا مقر اقرارنده مقر به اولان اشیایی نفسنه مضاف قیلمدیغند
اقرارنده اخبار جهتی توجه ایدر .

فقط بو اقرارندن صکره بعض اشیایه مالك اولسه اشبو اقراری اول اشیا
شامل اولماز .

یعنی اقرارك مابعدینه شمولی اولماز . ووقت اقرارده موجو
اولوب اولمدیغنده اختلاف اولنسه سوز مقرکدر .

کذلك « شودکانم ایچنده اولان جمیع اموال واشیام فلان کبیر اوغلمکدر
نم علاقهم یوقدر » دیسه اول وقت دکان مذکور ایچنده موجود اولان جمیـ
اموال واشیاسنی اول بیوك اوغلنه هبه ایتمش اولوب تسلیم لازم کلور .
چونکه هبه قبض ایله تمام اولور . و [کبیر] قیدی صغیردن احتراز
ایچوندر . چونکه صغیر اوغلمکدر دیسه اول وقت اول مالی صغیر
اوغلنه هبه ایتمش اولور . [نم علاقهم یوقدر] دیمسه بیله صغیر
اوغلی اکا مالك اولور تسلیم وقبضه محتاج اولماز .

واکر « شودکانم ایچنده اولان جمیع اموال واشیا فلان کبیر اوغلمکدر
نم علاقهم یوقدر » دیسه اول وقت دکان مذکور ایچنده موجود اولان
جمیع اموال واشیایی اول بیوك اوغلنه اقرار ایله نفی ملك ایتمش اولور
فقط آندن صکره اول دکانه بعض اشیا قویسه بو اقراری اول اشیا
شامل اولماز .

وکذلك برکیمسه « فلان یرده‌کی دکانم زوجه‌مکدر » دیسه هبه قبیلندن

وب تسليم لازم كلور. واكر « بكا نسبت اولنان فلان دكان زوجه‌مكدر» سه قبل‌الاقرار اول دكان زوجه‌سنك اولوب كنديسنك ملكى اولمديغنى ار ايتمش اولور .

وكذلك « شو دكانم ايچنده اولان جميع اموال واشيام فلان غير اوغلمكدر بنم علاقه‌م يوقدر » ديسه اول وقت مذكور دكانك چنده موجود اولان جميع اموال واشياسنى اول كوچك اوغلنه هبه نش اولور تسليم لازم كلمز . زيرا ذاتاً اوغلى وآنك مالى كندى قبضنده‌در . بناءً عليه بوبابده پدرك هبه ويا اقرارنده تسليمجه رق يوقدر .

آنجق دكانك ايچنده اولان اشيا واموالك تمامنى هبه ايتميوبده قسمنى هبه ايتسه وموهوب اولان شيلرك تقسيمى قابل اولسه حالده موهوب اولان اشيا واموالى افراز وتعيين ايتمسى لازمدر.

§

قاعدهٔ اقرارده اعتبار مظروفه‌در ظرف معتبر دكلدر. بناءً عليه كيمسه « شو دكانمك ايچنده جميع اموال واشيا فلان كمسنه‌نكدر» يسه هرنه‌قدردكانى كندى نفسنه مضاف قيليورايسه‌ده اموال‌واشياىى ضاف قيلمديغندن بونلرى مقر لهه نفى ملك ايتمش اولور .

١٥٩٢ ماده بركيمسه باسند يدنده اولان برملك دكان حقنده « بودكان فلان كيمسه‌نكدر بنم علاقه‌م يوقدر وسندنده محرر اسمم مستعاردر» ديوب ياخود باسند آخردن صاتون آلديغى برملك دكان ايچون « بودكانى فلان كمسنه ايچون آلمشدم ثمن اوله‌رق ويرديكم اقچه دخى انك مالندندر

وسندنده اسمم مستعار اولەرق قيد اولنمشدر» ديسه اودكاز
نفس الامرده اول كمسنەنك ملكى اولديغنى اقرار ايتمش اولور
[ياخود] ديه باشلايان فقرۀ ثانيەده [فلان كمسنەايچون آلمشدم]
قيدندن صكره ذكر ايديلان قيود كلامك محتملاتنى قطع وقرينه
ظاهرەء اولمق اوزره كتورلمشدر. زيرا بالوكاله آلمق احتماليده واردر.

§

بو ايكى فقرەدن يالكز بريسى ذكر اولنسه نفى ملك معناسنه
اولمسنه قرينۀ كافيه اولور . فقط اولكى ذكر اولنوب ايكنجى ذكر
اولنمسه بو اقراره نفى ملك دينلوب نام مستعار دينلمز .

١٥٩٣ ماده بركيمسه « باسند فلان كمسنه ذمتنده
اولان شوقدر غروش آلەجق هر نەقدرسندده بنم نامم محرر
ايسەده مبلغ مزبور فلان كمسنەنكدرسندده اسمم مستعاردر»
ديسه مبلغ مزبور نفس الامرده اول كمسنەنك حقى اولديغنى
اقرار ايتمش اولور .

واكر مقر مقر لەى توكيل ومديونده تصديق ايتمش ايسه آنى
ادا ايتمك اوزره جبر اولنور . توكيل ايتمامش ايسه جبر اولنماز .
چونكه حقوق عقد آنجق عاقده عائددر .

١٥٩٤ ماده بركيمسه حال صحتنده ايكن بر وجه بالا اقرار
ايله نفى ملك ايتمش اولسه ياخود اسمنك مستعار اولديغنى اقرار

[اي]تسه اقراری معتبراولوب حال حیاتنده کندوسی ووفاتندن
[صو]کره ورثه‌سی بو اقرار ایله الزام اولنور :

یعنی برکیمسه حال صحتنده نفی مالك ایتسه ویا اسمنك مستعار
[او]لدیغنی اقرار ایلسه هم دائنلرینه همده ورثه‌سنه قارشو معتبر اولور.
[چ]ونکه دائنلرینك آله‌جغی او کیمسه‌نك ذمتنه تعلق ایدر اموالنك
[ع]ینته تعلق ایتمز. ورثه‌یه قارشوده معتبردر. زیراحال صحتده‌مورثنك
[ما]لنه ورثه‌نك حقی تعلق ایتمامشدر .

اما مرض موتنده ایکن اول وجهله اقرار ایتسه حکمی
[ف]صل آتیده مستبان اولور .

فصل ثالث

اقرار مریض بیاننده‌در

عوارض سماویه‌دن اولان مرض عجز خالص دیمك اولان موته
[مفض]لتدر. موت دخی خلفیت طریقیله ورثه وغرمانك ترکهٔ متوفایه مالك
[ا]ولملرینك علتیدر . بوحالده مرض موت ، ورثه ایله غرمانك ترکه‌یه
حقلری تعلق ایتمسنه سبب اولدیغندن مریضك اهلیتنه ایراث نقصان
[ا]یدرك بیع وهبه‌سی حقنده ترتب ایدن احکام شرعیه کتاب البیوع
[و]کتاب الهبه‌ده بیان قلنمشیدی . بوفصلده دخی مرض موتك تعریفیله
مریضك اقرارینه مترتب احکام بیان قلنور .

١٥٩٥ ماده مرض موت؛ اول خسته‌لکدر که اکثریا
[ا]نده اولوم قورقوسی اولدیغی حالده خسته ذکوردن ایسه

خانه‌سی خارجنده واناثدن ایسه خانه‌سی داخلنده اولان مصالحنی کورمکدن عاجز اولوب بوحال اوزره برسنه مرور ایتمدن وفات ایلیه . کرك صاحب فراش اولسون وکرك اولمسون :

[اولوم قورقوسی] قیدندن مستفاد اوله‌جغی اوزره حامل اولوبده آغریسی طوتان قادینلرك وقصاص ویا اعدام اولنمق ودکزه‌دوشوبده غرق اولمق اوزره بولنان کیمسه‌نك حالی مرض موتدر .

واکر مریضك مرضی ممتد اولوبده دائما برحال اوزره برسنه‌کچر ایسه اول مریضك مرضی مشتد وحالی متغیر اولمدقچه صحیح حکمنده اولوب تصرفاتی صحیحك تصرفاتی کبیدر .

زیرا مرضی مشتد وحالی متغیر اولمدقچه غالباً اولوم قورقوسی اولماز . اولوم قورقوسی اولمیان مریضك حقوق عبادده اهلیتنه نقصان کلمز .

بناءً علیه کوتورم ومفلوج ومسلول یعنی ورم اولان کیمسه‌نك وقت مرضندن اعتباراً برحال اوزره برسنه مرور ایتسه‌مرضی مشتد وحالی متغیر اولمدقچه وقوعبولان اقراری صحیح ومعتبر اولور .

امامرضی مشتد وحالی متغیر اولوبده برسنه کچمدن وفات

ايدرسه وقت تغيردن اعتباراً وفاتنه‌دك اولان حالى مرض
موت عد اولنور .

مثلا مفلوج اولان كيمسه‌نك ابتداى مرضندن بش آى صكره
مرضى مشتد وحالى متغير اولوبده بو اشتداد وتغير اوزرندن برسنه
كچمكسزين وفات ايدرسه مرضى مشتد وحالى متغير اولديغى تاريخدن
صكره وقوعبولان اقرارى مرض موت ايله اقراردر .

ماده ١٥٩٦ هيچ وارثى اولميان كشينك ياخود زوجه‌سندن
بشقه وارثى اولميان ادمك وياخود زوجه‌سندن بشقه وارثى
اولميان قادينك مرض موتنده اقرارى بر نوع وصيت
اوله‌رق معتبر اولور .

هر نه قدر اقرار اخباره موضوع ايسه‌ده حسن اخلاق اصحابى
صدق وهبه ووصيت كبى محاسنى اكثريا خفياً اجرا ايتمكده اولديغندن
انسانك مرض موتنده اقرارى اشاعهٔ حسناتدن احترازه حمل اولنه‌رق
وصيت ديمك اولور .

بناءً عليه وارثى اولميان كشى مرض موتنده جميع اموالنى اقرار ايله
تمليك ايتسه صحيح اولوب وفاتندن صكره تركه‌سنه امين بيت المال طرفندن
مداخله اولنه‌ماز .

كذلك زوجه‌سندن بشقه وارثى اوليان كيمسه مرض موتنده جميع
اموالنى زوجه‌سنه ياخود زوجندن بشقه وارثى اولميان قادين جميع اموالنى
زوجنه اقرار ايله نفى ملك ايتسه صحيح اولوب بعدالوفات بونلردن بريسنك
تركه‌سنه امين بيت المال طرفندن مداخله اولنه‌ماز .

يعنى امين بيت المال طرفندن وفات ايدن زوج ايسه زوجه‌يه ،

زوجه ایسه زوجه حصهٔ معینهٔ ارثیه‌کی آل اوست طرفی بیت المالک
دینله‌مز .

اگر بو صورتله اقرار ایتمامش اولیدی متوفانك ترکه‌سی اثماننه
ربعی زوجه‌سنه و اگر وفات ایدن زوجه ایسه نصفی زوجنه ویریله
اوست طرفی بیت المال ایچون ضبط اولنوردی .

چونکه ٨٧٨ نجی ماده شرحنده بیان اولندیغی اوزره زوج
زوجه من لا یرد علیهمدرلر . اما زوج ویا زوجه‌دن بشقه ورثه متوف
جمیع ترکه‌سنی فرضاً ویا رداً اخذ ایده‌جکلری جهتله بونلر ایچ
وصیته حاجت یوقدر .

١٥٩٧ ماده برکیمسه مریض ایکن ورثه‌سندن بر
مال اقرار ایدوبده بعده اول مرضدن افاقت بولسه بو اقرار
معتبر اولور .

مادهٔ آتیه‌دن مستبان اوله‌جغنه گوره برکیمسه‌نك مرض مو
ورثه‌سندن برینه مال اقراری دیگرلرینك اجازتنه موقوف اولمسی
مریضك کسب افاقت ایتمسیله زائل اوله‌جغندن کندوسی اقرا
الزام اولنور . زیرا قاعدهٔ مانع زائل اولدقده ممنوع عودت اید

١٥٩٨ ماده برکیمسه مرض موتنده وارثلرندن بر
برعین یاخود دین اقرار ایتدکدن صکره فوت اولسه د
وارثلرك اجازتنه موقوفدر .

مقرك مرض موت ایله مریض اولدیغی تاریخدن اعتباراً ترک

سنك حقى تعلق ايتمش اولديغندن اقرارينك لازم اولمسنه ورثه سنك حقى
در . چونكه ديكر وارثلردن مال قاچيرمق احتمالي مرض موته
سنده مستنددر. قاعدهٔ سنده مستند اولان احتمال ايله حجت يوقدر.

انلر مجيز اولورسه انك اقراري دخي معتبر اولور .

زيرا مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ايدر .

واكر انلر مجيز اولماز ايسه انك اقراري دخي معتبر اولماز.

فقط بر كيمسه مرض موتنده زوجه سنه شو قدر غروش مهر
ديني اولديغني اقرار ايتدكدن صكره فوت اولسه مقر تصديق
ور يعني اقراري معتبر ونافذ اولوب ورثه سنك اجازتنه توقف
. چونكه مهر مثل ديون سائره كبي اقرار ايله ذمته تعلق ايتميوب
ح صحيحك حكميدر. انجق مهر مثلدن فضله اقرار ايدرسه بوزياده
ثلرك اجازتنه موقوف اولور .

شوقدر واركه مقرك حياتنده ديكر وارثلر اني تصديق
شلر ايسه وفاتندن صكره انلر بو تصديقندن رجوع
ه ميوب اول اقرار معتبر اولور .

چونكه مقرك اقراري ورثه سنك تصديقيله نافذ اولمشدر. كندي
فلرندن تمام اولان اقرار مزبوري طانيمامغه قالقيشورلر ايسه سعيلري
دود اولور ١٠٠ برده بوتصديق اجازت اولميوب ورثه نك كندي
اريدر . حقوق عباده ايسه اقراردن رجوع صحيح دكلدر .

وبرده وارثه امانت اقراري هر حالده صحيحدر .

زیرا وارثه امانت اقرارنده دیکر وارثلردن مال قاچرمق احتما[ل]
اولمدقدن بشقه ترکه‌یه ضم واردر .

شویله‌که برکیمسه کندوسنك بر وارثنده اولان امانتنی
قبض ایتمش یاخود وارثنك کندوسنده اولان امانت معلومه‌سنی
استهلاك ایلمش ایدوکنه مرض موتنده اقرار ایلسه صحیح
اولور .

اما برمال مضمون اقرار ایدرسه بونده تهمت ایثار وتخصیص
بولندیغندن دیکر وارثلرك تصدیق واجازتنه موقوف اولور .
مثلا « فلان اوغلمده ودیعه اولان مالمی اخذ وقبض ایتمشـمدر » د[یو]
اقرار ایتسه صحیح ومعتبراولور. وکذا « فلان کیمسه‌ده اولان آله‌جغمی فلا[ن]
اوغلم بالوکاله اخذ ایدوب بکا تسلیم ایتمشدر » دیسه اقراری معتبر اولور .
کذلك « فلان اوغلمك بنده ودیعه یاخود عاریت اولان بش بیك غروشـلـ[ق]
الماس یوزوکنی صاتوب ثمننی کندی امورمه صرف و اسـتهلاك ایتمشمدر
دیسه اقراری معتبراولوب اول یوزوکك قیمتی ترکه‌دن تضمین اولنمق لازم کلور
هرنه‌قدر ودیعه وعاریت صرف واستهلاك اولنمش ایسه‌ده تضمی[ن]
ایله تاریخ صرف واسـتهلا کندن اعتباراً مقرك ملکی اوله‌جغند[ن]
ترکه‌یه ضرر ترتب ایتمز بلکه مقر قیمتندن زیاده‌یه صـاتمش ایسـ[ه]
فضله‌سی ترکه‌یه منضم اولمش اولور .

ودیعه وعاریت صاتلمش ایسـه زمان تعدی وقت بیع اولدیغند[ن]
او وقتکی قیمتی ترکه‌دن تضمین اولنمق لازم کلور.

شو قدرکه امانتك یعنی ودیعه وعاریتك معلوم و معروف اولمس[ی]
شرطدر . معلوم ومعروف اولمیوبده مقر « فلان اوغلمك بنده‌ودیـ[عه]

يا عاريت اولەرق بش بيك غروش قيمتنده بر الماس يوزوكى وار
يدى . استهلاك ايلدم » ديمسيله اقرارى معتبر اولماز ديكر ورثەنك
جازتنه موقوف اولور . مكركه مقرله آنى بالبينه اثبات ايده .

١٥٩٩ ماده بومبحثده وارثدن مراد مريضك وقت وفاتنده وارث بولنان كيمسەدر .

وارث اوچ صورتله اولور . برنجيسى ؛ مقرك وقت اقرارنده
وحين فوتنده وارث اولور . اوغلى كبى كه بونك حقنده مال اقرارى
سالف الذكر ١٥٩٨ نجى ماده احكامنه تطبيق اولنور .
ايكنجيسى ؛ وقت اقرارنده وارث اولور . حين وفاتنده اولماز .
مثلا باباسى واوغلى اولميان بر كيمسه مرض موتنده لابوين اركك
قرنداشنه مال اقرارايتدكدن صكره اول كيمسەنك براوغلى تولد ايتسه
لابوين اركك قرنداشنك وراثتنه مانع اولەجغندن وبناءً عليه اركك
قرنداشى اجنبى حكمنده قالەجغندن اقرارى ينه صحيح اولور .
اوچنجيسى : وقت اقرارنده وارث اولماز . حين وفاتنده وارث
اولور . بوصورت بروجه زير ايضاح ايدلمشدر .

شوقدر واركه وارث دكل ايكن صكرەدن بر سبب حادث ايله مقرك وقت وفاتنده حاصل اولان وراثت اقرارك صحتنه مانع اولماز .

چونكه حين اقرارده تهمتى موجب بر سبب يوقدر . صكرەدن
حادث اولان سبب ايله اقرار باطل اولماز .

نته كيم بر كيمسه مرض موتنده براجنبي قادينه مال اقر
ايدوبده بعده انى تزوج ايتدكدن صكره فوت اولسه اقرار
نافذ اولور .

بو مسئله‌ده هبه و وصيت حكماً مخالفدر . ٨٧٩ نجى ماده
صورت مطلقه‌ده تحرير ايدلمش اولمسندن اكلاشلديغى اوزره بر كيمسه
مرض موتنده كرك سبب حادث وكرك سبب قديم ايله وارثى اولا
برشى هبه ايتسه ديكر ورثه‌نك اجازتنه موقوف اولور. وصيت ايله
حكم ينه بويله‌در .

اما وراثتى برسبب حادث ايله حاصل اولميوبده سبب
قديم ايله اولور ايسه اقرارى ينه نافذ اولماز .

زيرا ديكر ورثه‌نك حقنى ابطال واردر.
مثلا اوغلى اولان بركيمسه لابوين قرنداشلرندن برينه مال اقرارايدو
اوغلنك وفاتندن صكره كندوسى وفات ايتسه مقرله انك قرنداشى بولند
جهتله وارث اوله‌جغندن اول اقرار نافذ اولماز .
چونكه مقرك لابوين قرنداشنك وارث اولمسنه اوغلى حا
ايدى . ٢٤ نجى ماده حكمنجه مانع زائل اولدقده ممنوع عود
ايده‌جكندن سبب تهمت بوقدر دينلەمز .

١٦٠٠ ماده مريضك مرض موتنده ايكن زمان صح
اسناد ايله اقرارى زمان مرضنده‌كى اقرارى حكمنده‌در .

بو اقراردن مقصد مريضك وارثنه اقراريدر . آخره او
اقرارينك حكمى ١٦٠٣ نجى ماده‌ده بيان قلنور .

بناءً عليه مرض موتنده ايكن وارثنده الهجنى اولان شـوقدر غروشى
مان صحتنده اسـتيفا ايلمش ايدوكنى اقرار ايتسـه ديكر وارثلر مجيز اولمدقجه
فذ اولماز .

كذلك حال صحتنده ايكن فلان مالنى ورثه‌سندن فلانه هبه وتسليم ايلمش
دوكنى مرض موتنده اقرار ايلسه هبه‌سى بينه ايله ثابت ياخود ديكر وارثلرى
ى مجيز اولمدقجه اقرارى نافذ اولماز .

يعنى هبه‌سى بينه ايله ثابت اولمدقجه مقرك مجرد زمان صحتنه اسناد
يتمسى ورثه‌دن مال قاچرمق احتمالنى رفع ايتمز .

١٦٠١ ماده مريضـك مرض موتنده اجنبى يه يعنى كندوسـنه وارث اولميان كيمسـه‌يه كرك عين وكرك دين اقرارى جميع اموالنى محيط اولسه‌بيله صحيح اولور .

مرض موته مبتلا اولان كيمسه‌نك تركه‌سنه ورثه‌سنك حقى تعلق
يده‌جكى جهتله بر كيمسه مرض موتنده ورثه‌سندن برينه مال اقرار
يتدكده اومالى ديكرلرندن قاچرمق احتمالى بولنديغندن ديكر وارثلر
ن اقرارك نفاذينى مانع اوله‌بيلملرينه نظراً و مريضـك وصيتى ثلث
النده معتبر اولمسنه قياساً مريضك اجنبى يه اقرار ايتديكى مال تركه‌سنك
هايت ثلثى مقدارينى تجاوز ايتمديكى تقديرده نافذ اولوب اكر تجاوز
يدر ايسه زياده‌سنك تصديق ورثه‌يه موقوف اولمسى لازم كلور ايسه‌ده
ريضك اقرارينك جميع مالنه شمولى استحساناً تجويز اولنمشدر .

چونكه هر نه‌قدر مريضك مالنه حق ورثه تعلق ايتمش ايسـه‌ده
ادامكه حيـاتده‌در . هنوز اقتدار تصرفه مالك اولديغى كبى اجنبى يه
ال اقرارنده اومالى ورثه‌سندن قاچرمق احتمالى قرابت كبى بر سنده
سـتند اولمديغندن بويله ضعيف وعادتا وهم قبيلندن اولان ملاحظه

ايله اقرارى ثلث مالندن زياده‌سنده معتبر اولمسه انسانلر ايچون و
حلول اجل مجهول اولمسى حسبيله اجراى معاملهٔ تجاريه‌ده بولنـ
بر آدمك عقيب معامله‌ده خسته‌لنه‌رق وفاتى ممكن ومحتمل ايدى كنـ
مريض ايكن معاملهٔ مزبوره‌يه دائر اولان اقرارى اموال متروكه‌سـ
ثلثندن زياده‌ده ورثه‌سنك تصديقنه موقوف اولمسى تجارك يكديكر
ويره‌سى‌يه مال آلوب ويرمكدن احترازينى وبناءً عليه امور تجاريـ
سكته‌دار ايده‌جك مرتبه‌ده مشقتى موجب اولور. مشقت ايسه شـ
جالب تيسير ايدوكندن مريضك اجنبى‌يه اقرارى استحساناً جـ
مالنه شامل ونافذدر.

شوقدر واركه مقربه مقره هنوز بيع يا هبه اولنمـ
يالخود آخردن ارثاً انتقال ايلمش اولمق كبى برسببله وقـ
اقرارده انك ملكى اولديغى چوق كيمسه‌لرك معلومى اوله‌ر
كندو اقرارنده كاذب ايدوكى ظاهر اولورسه اول حا
نظر اولنور.

١٥٧٧ نجى ماده حكمنجه ظاهر حالك اقرارى تكذيب ايتمه
شرط اولديغندن احوال محرره‌يه نظراً واقع اولان اقرار معنـ
حقيقيسنه حمل اولنه‌مز.

[چوق كيمسه‌لرك] اقل محتملاتى ايكيدر. واقل محتملاته «شهر
حكميه» ديرلر. اما تواتر درجه‌سنه بالغ اولور ايسه «شهرت حقيقـ
ديرلر.

اكر بواقرارى مذاكرهٔ وصيت اثناسنده دكل ايسه

ه ديمك اوله‌رق تسليم لازم كلور. واكرمذا كرهٔ وصيت
اسنده ايسه وصيت معناسنه محمول اولور. وكرك هبه
سون وكرك وصيت اولسون انجق ثلث مالندن معتبر اولور.

هبه ووصيتده انشا يعنى تمليك معناسى اولديغندن وارثى اولان
سه‌لرك هبه ووصيتى انجق ثلث مالندن معتبر اولور. ٨٧٩ نجى
ه نظر بيوريله.

١٦٠٢ ماده ديون صحت ديون مرض اوزرينه مقدمدر.

ديون صحت وديون مرض ايستر واحد ايستر متعدد اولسون.
ون موجوده كرك وارث وكرك اجنبى‌يه اولسون. ومديونك يالكز
ارى ويا اسباب معروفه ايله ياخود بينه ايله معلوم اولسون.

يعنى تركه‌سى غريم اولان كيمسه‌نك حال صحتنده ذمتنه تعلق ايدن ديونى
ض موتنده‌كى اقراريله ذمتنه تعلق ايدن ديونى اوزرينه تقديم قلنور.
يله‌كه: مريضك تركه‌سندن اولان ديون صحت استيفا قلنوب بعده فضله
ر ايسه ديون مرض تأديه اولنور.

مرض موت ايله مريض اولان كيمسه‌نك خسته اولديغى تاريخدن
باراً اموال مملوكه‌سنه غرماى صحتك حقى تعلق ايدر. زيرا مديون
ى اموال موجوده‌سندن ادا ايده‌جك ايدى. مرض موتنده اولان
ارى هرحالده غرماى صحتى اضرار تهمتندن سالم اوله‌ماز. چونكه
ار ايله مضمرنى بيان ايده‌يور، مرض موت خبرك كذبه احتمالنى
جيدر.

فقط مريضك مرض موتنده اسباب معروفه ايله يعنى

اقراردن بشقه ناسك مشاهد ومعلومی اولان شرا واستقراض
واتلاف مال كبی « تبرع قبیلندن اولمیان » سببلرله ذمتنه تعلق
ایدن دینلری دیون صحت حكمنده‌در .

چونكه اسباب معروفه خبرك صدقنی مؤیددر. تهمته محل قالمز
مقربه اعیاندن بر شی اولدیغی صورتده دخی حكم
بومنوال اوزره‌در .

یعنی بركیمسه مرض موتنده اجنبی‌یه هرنه درلو شی اقرار ایتسه دیو
صحتی یاخود بروجه بالا اسباب معروفه ایله لازم كله‌رك دیون صحت حكمنده
اولان دیونی تأدیه اولنمدقجه مقرله مقربه‌ه مستحق اولماز .

تفصیلات مبسوطه‌یه نظراً دیون صحت ؛ اسباب معروفه‌دن بریله
حصوله كلان ویا بینه ویاخود مقرك حال صحتنده‌كی اقراری ایله
ثابت اولان دیوندر .

دیون مرض ؛ اسباب معروفه‌دن بریله ثابت اولمیوب انجق
مریضك خسته‌لكی اثناده‌كی اقراریله ثابت اولان دیوندر .

استطراد

اجرا وتجارت بریه وبحریه قانونلرنده دیون ممتازه‌دن بحث
اولنمشدر . یعنی مدیونك ذمتنده متعدد دینلر اجتماع ایتدیكی تقدیرده
اموالندن صورت تحصیلی خصوصنده حق رجحانی حائز اولان دیونك
نه كبی شیلر اولدیغی بیان قلنمشدر . مادهٔ مشروحه‌یه نظراً دیون
صحتك دیون مرضه تقدیمی دخی بر نوع حق رجحاندر .

١٦٠٣ ماده بركیمسه كندوسنك براجنبی كمسنه‌ده

ولان آله‌جغنی استیفا ایلمش اولدیغنی مرض موتنده اقرار
یتدکده نظر اولنور. اکر بو آله‌جغی کندوسنك حال
مرضنده ایکن اول کسنه‌نك ذمتنه تعلق ایتمش ایسه
واقراری صحیح اولور.

زیرا اقرار مزبور اهلندن صادر ومحلنده واقع اولدیغی کبی
١٦٠ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله ورثه‌دن مال قاچرمق احتمالی
دخی یوقدر.

فقط غرماء صحت حقنده نافذ اولماز.

چونکه مادهٔ آنفه‌ده ذکر اولندیغی اوزره دیون صحت دیون
مرض اوزرینه مقدم اولدیغندن هر نه قدر حال مرضنده ذمتنه تعلق
ایتمش ایسه بیله ینه غرماء صحتك حقی تعلق ایتمشدر. مکرکه غرماء
صحت مقری تصدیق یاخود مقرله تأدیه ایلدیککنی بینه ایله اثبات ایده.
اما اول آله‌جق مهر ودم عمددن صلح کبی مال بدلی دکل ایسه
غرماء صحت حقنده دخی نافذ اولور.

واکر بو آله‌جغی کندوسنك حال صحتنده ایکن اول
کسنه‌نك ذمتنه تعلق ایتمش ایسه هر حالده صحیح اولور.
کرك دیون صحت اولسون وکرك اولمسون.

چونکه مقر مالنی حال صحتنده ایکن ملکندن چیقارمش اولدیغندن
دائنلرك حقی تعلق ایتمامشدر. زیرا دائنلرك حقی حال صحتنده مدیونك

ذمتنه تعلق ایدر و مرض موتنده ترکه‌نك معناسنه تعلق ایدر . ترك
اعیاندن عبارت اولوب دین ایسه اعیاندن اولمامغله بو اقرار ایله غرمانك
حقنی اتلاف ایلمش اولماز . یالکز مریضك بو اقراری مشاهدهٔ معلوم
اولمق لازمدر . کندوسی ومقر لهك تصدیقلری ایله معلوم اولور
ایسه غرماء صحت حقنده ینه نافذ اولماز .

مثلا بر مریضك حال مرضنده ایکن بر مال صاتدقدن صکره ثمننی قبض
ایلمش اولدیغنی اقرار ایتسه صحیح اولور ایسه‌ده غرماء صحت وار ایسه انلر
بو اقراری طوتمامغه قادر اولورلر .

چونکه مریض مالنی حق غرما تعلق ایتدکدن صکره صاتمشدر
فقط ثمننی استیفا ایتدیکی معروف ایسه بو حالده مادهٔ سابقه‌نك فقرهٔ
ثانیه‌سی حکمنجه غرما حقنده دخی نافذ اولور .

واکر حال صحتنده ایکن برمال صاتدقدن صکره ثمننی قبض ایلمش اولدیغنی
مرض موتنده اقرار ایتسه هر حالده صحیح اولوب غرماء صحت اولسه دخی
انلر بو اقراری طوتمیز دیه‌مزلر .

مریض مالنی حق غرما تعلق ایتمکسزین صاتمش اولدیغندن ثمنی
استیفا ایلدیکنی اقرار ایله غرمانك حقی ابطال ایدلمز .

١٦٠٤ ماده کمسنه مرض موتنده دائنلردن برینك دیننی ادا ایله سائر دائنلرینك حقوقنی ابطال ایده‌مز .

چونکه مریضك مالنه حقوق غرما تعلق ایتمش اولدیغندن ترجیح
غرما ترجیح بلا مرجح اوله‌جغی جهتله جائز دکلدر . ولوکه ایفاء
مهر واعطای بدل ایجار اوله .

فقط مریض ایکن استقراض ایلدیکی پاره‌یی واشترا
ایلدیکی مالك ثمننی ادا ایده بیلور .

استقراض واشتراده ترکه‌یه ضم اولنه‌مایه‌جغندن غرمانك حقی ابطال
لنماز . یعنی غرمانك حقی ترکه‌نك صورت وعینلرینه تعلق ایتمیوب
نای ترکه‌یه تعلق ایدر وبو ایکی صورتده‌ایسه معنای ترکه‌ینه‌باقیدر .
انجق استقراض واشترانك مشاهد ومعروف اولمسی ویاخود بینه
ه اثبات ایدلمسی لازمدر . مریضك « استقراض ایتدیکم پاره‌یی ویا
ترا ایتدیکم مبیعك ثمنی ادا ایده‌یورم » دیمسی کافی دکلدر .
برده اشترا ثمن مثلی ایله اولملیدر . واکر اشترا ثمن مثلندن غبن
حش درجه‌ده زیاده اولور ایسه اول زیاده تبرع اوله‌جغندن ترکه‌یه
ـ اولنور .

§

فقرهٔ مشروحه‌نك حکمی یالکز استقراض واشترایه منحصردر .
ی مریض بر یر استیجار ایدوب اجرتنی ویرسه بالاسترداد غرمایه
سیم واعطا قلنور . کذلك مرض موتنده تزوج ایلیوب زوجه‌سنك
هرینی ویرسه غرماء صحت مشارکت ایدر .

١٦٠٥ ماده بومبحثده کفالت بالمال دین اصلی حکمنده‌در

چونکه کفالت انتهاءً معاوضه ایسه‌ده ابتداءً تبرعدر .
بناءً علیه بر کمسنه مرض موتنده وارثنك بورجنه یاخود آله‌جغنه کفیل
لسه نافذ اولماز . واجنبی‌یه کفیل اولدقده ثلث مالندن معتبر اولور .
زیرا مرض موتنده‌کی تبرعات وصیت قبیلندندر .
اما حال صحتنده ایکن اجنبی‌یه کفیل اولدیغنی مرض موتنده اقرار ایتدکده
نوع مالندن معتبر اولور . شو قدرکه دیون صحت وار ایسه تقدیم اولنور .

تنبیه

بومبحثده مریضك اقراری صحیح اولان مواضعده مقرله مقربهی
رکه‌دن آلمق ایستدکده « یمین استظهار » ایله تحلیف اولنور .

باب رابع

اقرار بالکتابه بیانندهدر

١٦٠٦ ماده کتابتله یعنی یازو ایله اقرار لسان ایله اقرار کبیدر . ٦٩ مادهیه باق .

لسان ، ترجمان جنان اولدیغی کبی کتابت دخی مضمرات قلبك شکل مرتسمیدر . ٦٩ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح ایدلدیکی اوزره کتابته اعتبار اولنمیوبده معاملاتك مقولاته حصری مشقق موجب اولدیغندن ومشقت ایسه شرعاً جالب تیسیر ایدوکندن مکاتب مخاطبه کبی عد اولنمشدر . آنجق شبهۀ تزویر وتصنیعدن سالم اولمسی مشروطدر . نه صورتله سالم اوله بیلهجکی بوبابده وکتاب البینانك ایکنجی بابنك برنجی فصلنده ذکر اولنور .

١٦٠٧ ماده برکسنهنك کندو اقرارینی یازمق اوزره آخره امر ایتمسی حکماً اقراردر .

چونکه امر انشادر . اقرار ایسه اخباردر . بونلر حقیقةً متحد اولهمازلر . فقط برکیمسه کندو اقرارینی یازمق اوزره آخره امر ایتمسیله حکماً یعنی آنك ضمننده اقرار ایتمش اولور .

بناءً علیه «فلان کیمسهیه شوقدر غروش بورجم اولدیغنه دائر برسندیاز» دیوکاتبه امر ایدرك یازدیروبده امضا ایلمش یاخود مهرلمش اولدیغی سند کندو خط دستیله اولان سند کبی اقرار بالکتابه قبیلندندر .

امضا ومهر قیدلری اقرارك اسباب ثبوتیهسندندر . یوقسه شرط دکلدر . حتی اقرار ایدوب امضالمسه ویا مهرلمسه اقرار ینه تمام اولوب آمر آنکله مؤاخذه اولنور .

١٦٠٨ ماده تجارك معتدبه اولان دفترلرندهكى قيودى
خى اقرار بالكتابه قبيلندندر ·

مثلا بر تاجر بركمسنه‌يه شوقدر غروش بورجى اولديغنى كندو دفترينه
د ايتمش اولسه اول كيمسه‌يه اول قدر بورج اقرار ايتمش اولوب لدى‌الحاجه
رار شفاهيسى كبى معتبر ومرعى اولور ·

امر تجارت معاملات وتعهدات متقابله‌يى توليد ايدر · وبونلرك
فه‌سى پيشين‌اچقه ايله وقوعبولميوب اكثريا اعتباره مبنيدر · يعنى تجار
كثريا اعتبار اوزرينه معامله‌ده بولنه‌جغندن برتاجر ويره‌سى‌يه مال
اتمه بيله‌جكى كبى ثمننى برمدت معينه ظرفنده تأديه ايتمك اوزره مال
خى آله‌بيلور · بومقوله معاملات خاطرده قالميه‌جغندن واوراق پريشان
زرنده حفظ ايتمك ممكن اولسه بيله امنيت بخش اوله‌ميه‌جغندن
جارك دفتر طوتمسى مصلحت اقتضاسندندر ·

بناءً عليه تجارك مرأت معاملاتى اولان مندرجات دفاترى ايجاب
صلحته وعادت مرعيه‌يه مستنداً يازيله‌جغندن وبرتاجرك دفترلرينه
ندو عليهنه خلاف حقيقت اوله‌رق ذمت قيدى عادتاً محال اولمغله
قيقةً ممتنع كبى اولديغندن تجارك معتدبه اولان دفترلرنده‌كى قيودى
رار بالكتابه قبيلندن عد اولنور ·

انجق قيود دفاترك صاحبى عليهنه حجت اولمسى ايچون « قرملمه »
يلندن اولميه‌رق يوليله يازلمش وبناءً عليه دفترك معتدبه يعنى اعتماده
ايان بولنمش اولمسى كافيدر · تجارت‌قانوننده مندرج شرائطه موافق
لمامسى مثلا دفترك رسماً تصديق ايتديرلمامسى كبى نواقص صاحبنك
ليهنه حجت اولمسنه مانع دكلدر ·

§

انسانك سوزى كندو لهنه اولەرق بشقەسنك عليهنده حجت اولەميەجغى كبى كتابتى دخى حجت متعديه اولەمز .

انجق تجارت بريه قانوننك ٨ نجى مادەسنه نظراً تجار بيننده معاملات تجاريەدن متحدث اختلافاتك حل وفصلى ايچون قانون مزبورك تعريف وبيان ايتديكى شرائطه توفيقاً طوتلمش اولان دفاتر منتظمه قيودى صاحبنك لهنه وخصمنك عليهنه دليل اولەرق حكام طرفندن قبول اولنه بيلور ايسەده ينه اقرار ديمك دكلدر . اسباب وشرائطى « حقوق تجارت » نام اثر عاجزيده بر تفصيل بيان قلنمشدر .

ماده ١٦٠٩ بر كيمسه كندوسى يازوب ياخود بر كاتبه يازديرويده ممضى ياخود مختوم اولەرق آخره ويرمش اولديغى دين سندى اكر مرسوم ايسه يعنى رسم وعادته موافق اولەرق يازلمش ايسه اقرار بالكتابه اولوب تقرير شفاهيسى كبى معتبر ومرعى اولور .

برمعتاد ويريلەكلان وصوللر يعنى مقبوض علم وخبرلرى دخى بوقبيلدندر .

وقتيله اهالئ حجاز بيننده مهر استعمالى معروف دكل ايدى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى يدنجى سنهٔ هجريەده ملوك اطرافه سفيرلر اعزام ونامهٔ همايونلر تصدير وارسال بيوردقلرنده عندالملوك مهرە اعتبار اولنه كلسنه مراعاةً كموشدن بر خاتم اعمال و [محمد رسول الله] عبارهٔ جليلەسنى حك ايتديروب نامهٔ همايونلرى تختيم بيورديلر . اندن صكره مهر استعمال ايدلمكه باشلاندى .

آنجق مهرك تقليدى وبال مومى ويا مركب ايله كاغده باصلمش
اولان مهرك ديكر كاغده نقلى ممكن اولمقله برابر بركيمسه خاتمنى دائما
حرز جان كبي حفظ ايده‌ميوب قصداً ويا سهواً برطرفده براقدقده
بشقه‌سى آلوب تحرير ايده‌جكى سنده تختيم ايده‌بيله‌جكندن بين الفقها
بالكز ختمه اعتبار اولنمامش ايسه‌ده تغيرات زمانيه‌دن اولمق اوزره
اوروپالولر واقوام سائره بيننده مهر استعمالى نادر دينله‌جك قدر
آزالديغى حالده اسلاملر وخصوصيله عثمانيلر آراسنده تعمم ايتديكندن
ختمه اصلا اعتبار ايدلمامسى ابطال حقه سبب اوله‌جغى نظر اعتباره
آلان مجله جمعيتى شبهۀ تزوير وتصنيعدن سالم سندات مرسومه‌ده محرر
ومختوم خط وختمه اعتبار اولنمسنه قرار ويره‌رك مادۀ مشروحه ايله
مواد تاليه‌يى اكا كوره تنظيم ايتمشدر .

١٦١٠ ماده بركيمسه بروجه‌بالا مرسوم اوله‌رق يازوب ياخود يازديروبده ممضى ياخود مختوم اوله‌رق ويرمش اولديغى دين سندى كندوسنك اولديغى معترف ايكن حاوى اولديغى بورجى انكار ايتسه انكارينه اعتبار اولنميوب اول بورجى ايفا ايلسى لازم كلور . اما سند كندوسنك اولديغنى انكار ايتديكى تقديرده اكر خط ويا ختمى مشهور ومتعارف ايسه انكارينه اعتبار اولنميوب اول سند ايله عمل اولنور .

واكر خط وختمی مشهور ومتعارف دکل ایسه استکتاب اولنه‌رق اهل خبره‌یه کوستریلور. انلرایکیسـده برشخصك یازوسیدر دیو خبر ویررلرایسه دین مذکوری ویرمك اوزره اول کیمسه‌یه امر اولنور .

اهل خبره‌نك خبری علی طریق الاشهاد اولمیوب تحقیق واستکشاف حال طریقیله‌در . صور اجرائیه‌سی اصول محاکمات حقوقیه قانوننك تدقیق خط وخاتمی مبین اولان فصل رابعنده ذکروایضاح اولنمشدر.

الحاصل سند اکر شائبهٔ تزویر وشبههٔ تصنیعدن بری اولور ایسه آنکله عمل اولنور. اما شبهه‌دن بری اولمدیغی تقدیرده مدیون اول سند کندی سندی اولدیغنی انکار ایلدیکی کبی اصل دینی دخی منکر ایسه‌دینی اولمیوب سند دخی کندوسنك اولدیغنه مدعینك طلبیله تحلیف اولنور .

شائبهٔ تزویر وشبههٔ تصنیعدن سالم اولمیان سندده مختوم مهر مدعی‌علیهك معروف مهری اولدیغی اهل خبره طرفندن بیان قلنسه‌بیله حکمی اولماز .

١٦١١ ماده بروجه بالا بر کیمسه مرسوم اوله‌رق دین سندی ویردکدن صکره فوت اولسه وارثلری او سند

متوفانك اولديغنى معترف اولدقلرى حالده اول دينى تركهٔ متوفادن ايفا ايلملرى لازم كلور .

تركه‌سى غريم اولور ايسه وارثلرك اقرارى كافى اوليوب دائنلرك آله‌جقلرينى اثبات ايتملرى لازم كلور . چونكه تركه‌يه غرمانك حقى تعلق ايتديكندن بو اقرار غيرك عليهنه اولمش اولور .

اما اول سند متوفانك اولديغنى انكار ايتدكلرى تقديرده اكر متوفانك خط وختمى مشهور ومتعارف ايسه اول سند ايله عمل اولنور .

يعنى سندمتوفانك خط دستيله محرر وختمى مختوم اولمغله برابر خط وختمنك مشهور ومتعارف اولمسى شرطدر . ختم كندوسنك وخط بشقه‌سنك اولور ايسه اول سند ايله عمل اولنماز. چونكه حين وفاتنده بشقه‌سى طرفندن سند يازيلوب مهريله تختيم ايدلمش اولمسى سندده مستند احتمالاتدندر .

١٦١٢ ماده وفات ايدن بركيمسه‌نك تركه‌سندن نقود ايله مملو بركيسه ظهور ايدوب اوزرنده [بوكيسه فلان كمسنه‌نك ماليدر بنم يدمده امانتدر] ديو متوفانك خطيله محرر برياقته بولنسه اول كمسنه اول كيسه‌يى تركهٔ متوفادن اخذ ايدر. ديكر وجهله اثباته محتاج اولماز.

یعنی سند کبی مرسوم وممضی ویا مختوم اولمسه بیله هیچ بر کیمسه
کندی پاره سنی ایچون فلانکدر دیو یازمیه جغنه عادت شهادت ایلدیکندن
مذکور یافته مبلغ مزبورك انده اسمی محرر کیمسه نك اولدیغنه
دلالت ایدر .

§

کتاب الاقرار اوزرینه تعلق ایدن ارادهٔ سنیه تاریخی

في ۹ جمادی الاولی ۱۲۹۳

کتاب الاقراری ترتیب ایدن مجله جمعیتی هیئتی

عن اعضاء شورای دولت	امین الفتوی	ناظر عدلیه
سیف الدین	السید خلیل	احمد جودت
عن اعضاء مجلس تدقیقات شرعیه	رئیس ثانی محکمهٔ تمییز	عن اعضاء مجلس تدقیقات شرعیه
احمد خالد	السید احمد حلمی	السید احمد خلوصی
	اعلامات تمییزی معاونی	رئیس المسودین
	عبد الستار	عمر حلمی

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب رابع عشر

دعوى حقنده اولوب بر مقدمه ايله ايكى بابى مشتملدر

مقدمه

بعض اصطلاحات فقهيه بياننده‌در

١٦١٣ ماده دعوى؛ لغتده بر كيمسه‌ايستر مسالمه ايسترسه منازعه طريقيله اولسون بر شيئ نفسنه اضافه ايتمك معناسنه اسمدر. شو خانه بنمدر، فلانده آله‌جغم واردر كبى. اصطلاح فقهاده:

بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن حضور حاكمده حقنى طلب ايتمكدر.

بو حالده [دعوى] كلمه‌سى معناى مطلقدن بر وجه محرر حضور حاكمده طلب حق ايله تقييد وتخصيص ايدلمشدر. زيرا قاعدهٔ بينه مدعى ايچون ويمين منكر اوزرينه‌در. وهر برى اقامهٔ بينه ويا يمين ايليان كيمسه اوزرينه برشيئك اضافتنه محتاجدر. بينه ويا يمينك محتاج اليهى اولان شيئ طلب دخى‌دعوى ديمك‌اولمغله دعوانك صحتى ايچون مدعينك نفسنه مدعا بهى اضافه ايتمسى اقتضا ايدر.

دعوانك جمعى « دعاوى » در. مصدرينه « ادعا » دينلور.

[حضور حاكمده] قيدى حضور حاكمك غيريده طلب حقدن احترازايچوندر. بناءً عليه بر كيمسه‌اجراى محاكمه وحكمه‌صلاحيتدار

اولميان برمأمورك ويا احاددن برينك وياخود مجلس محاكمه‌نك غيری
برمحلده بولنديغی حالده حاكمك حضورنده ديكرندن بر حق طلب
ودعوی ايدوبده مدعی عليه مجاوبه‌دن استنكاف ايلسه برشی لازم
كلمز وجبر اولنماز . حتی بويولده‌كی مطالباتك مرور زمانه بيله مانع
اولميه‌جغی ١٦٦٦ نجی ماده‌ده تصريح ايدلمشدر .

فقط حضور حكمده واقع اولان دعوی تعريفـده داخلدر
زيرا تحكيم جائز اولان شيلرده حضور حكم حضور حاكم كبيدر .
١٨٤١ ، ١٨٤٨ نجی ماده‌لره نظر اولنه .

[حقنی] كلمه‌سندن مقصد مدعابهك عين ويا دين اولمسی شرط
اولميوب هرنوع حقوقه شامل اولديغنی بياندر . كرك حق وجودی
كرك حق عدمی اولسون .

حق وجودی ؛ بنم مدعی عليهده شو قدر غروش آله‌جغم وار
ديمك كبی .

حق عدمی ؛ دفع تعرض دعواسيدر . فلان كمسنه بوشيده بكا
بغير حق تعرض ايده‌يور دفعنی طلب ايدرم ديمك كبی .

اما قطع نزاع دعواسی مسموع دكلدر . شويله كه بركيمسه حضور
حاكمه واروب فلان كمسنه بنده برحقی وار ايسه دعوی ايتسون
ديسه بوسوزی مسموع اولماز .

آنجق [حقنی] قيدنده‌كی اضافتله مدعابهك معلوم اولمسنك
شرط اولديغنه اشارت ايدلمشدر . مدعابه كرك مدعی اصيل اولمق
كبی حقيقةً حقی اولسون كرك مدعی وكيل ويا وصی ويا ولی وياخود
متولی اولمق كبی حكماً حقی اولسون ايكيسنه‌ده شاملدر . شو حالده

مدعابهك مجهولیتیله فاسد اولان دعاوئ غیر صحیحه تعریفندن خارج قالور .

کذلك حاکمك حضورینه الزام حق ودفع خصومت کبی برسببه بناءً کیدیله‌جکندن [حضور حاکمده] جمله‌سی مدعابهك منازع فیه اولمسی لزومنی تضمن ایدر. بناءً علیه برکیمسه حضورحاکمه‌کیدوبده « شو مال بنمدر بشقه‌سنك دکلدر » دیسه مال مزبوری طلب ایدن بولنمدیغجه بوسوزینه شرعاً دعوی اطلاق اولنماز .

[طلب] علی طریق‌الجزم والتحقیق اولملیدر . ظن کافی دکلدر . مثلا برکیمسه « ظن ایدرسه‌م فلان کمسنه‌ده شو قدر غروش آله‌جغم اوللی » دیو دعوی ایلسه مسموع اولماز .

مبحوث عنه اولان تعریف دعوای‌اصلی‌یه دائر اولدیغی کبی‌دفع دعوایه دخی شاملدر .

اول کیمسه‌یه [مدعی] واول کمسنه‌یه [مدعی‌علیه] دینلور.

وایکیسنه «طرفین» اطلاق‌اولنور. « مترافعان» دخی‌دینلور. ١٧٢٠

مدعی ؛ ترك خصومت ایتدکده مخاصمه‌یه یعنی طلب حقه جبر اولنمیان کیمسه‌در .

مدعی علیه ؛ ترك خصومت ایتدکده مخاصمه‌یه یعنی ایفای حقه جبر اولنان کیمسه‌در .

مدعی ایله مدعی علیهك بینلرینی تفریق ایتمك اهم والزمدر . چونکه طرفیندن قنغیسنك دعوایی اثبات‌ایلمسی واثبات مدعاایدلمدیکی حالده یمین کیمك اوزرینه لازم کله‌جکی معلوم اولمق اقتضا ایدر .

دعوانك رکنی ؛ مدعی اصیل ایسه حقی کندو نفسنه و وکیل

ويا ولی یاخود وصی ویاخود متولی ایسه مقامنه قائم اولدیغی کیمسه
مضاف قیلمقدر . بومال بنمدر ، یاخود ولی ویا وصیسی اولدیغم فلا
چوجغکدر ویاخود متولیسی بولندیغم فلان وقفکدر . دیمك كبی .
دعوانك حكمی ؛ مدعی علیه اوزرینه اقرار ویا انکار ایله جوا
ویرمکلكك وجوبیدرکه اقرار ایدرسه مدعا ثابت اولور . انکا
ایدرسه بینه استماع اولنور . سکوت ایلرسه انکارعد اولنور . مگر
سکوتی صاغر اولوبده دعوایی ایشیده مدیکندن ایلرو گلمش اولمق
برعذره مبتنی اوله . بوحالده حكمی اولماز .
دعوانك سببی ؛ تعاطئ معاملات ایله بقاء مقدرك تعلقیدر .
دعوی ذاتاً مشروع اولمیوب حكماً قطع منازعه ایله بقاسـ
مظنون اولان فسادی دفع ایچون تجویز اولنمشدر .
دعوی ایکی قسمدر . برنجیسی : دعوای صحیحه درکه شرائ
دعوانك وجودیله تحقق ایدر . ودعوای صحیحه اوزرینه احكام دعو
ترتب ایدر . مدعی علیهی احضار واستجواب كبی .
ایکنجیسی : دعوای فاسده درکه شرائط دعوادن بری بول
ایسه دعوی فاسد اولور . وبونك اوزرینه احكام ترتب ایتمز .
فساد دعواده دخی ایکی احتمال واردر . برنجیسی : قابل تصحیحد
مثلا مدعی مدعابهی مجهول اوله‌رق حضور حاکمده بیان ایدر . حـ
« تصحیح دعوی ایله » دیر . اگر مدعی تصحیح دعوی ایله مدعا
بیان ایلر ایسه رؤیت دعوی ایدر . والا فلا .
ایکنجیسی : قابل تصحیح دکلدر . مدعابهك ثبوتی تقدیر
خصم اوزرینه برشی ترتب ایتمامك كبی . مثلا برکیمسه حضورحا
گلوبده « بن شو آدمك وکیلی‌یم » دیو دعوی واو کمسنه انکار ایـ

بودعوی صحیح دکلدر . زیرا وکیل اولدیغی تبین ایتسه بیله حق غیر تعلق ایتمدیکی حالده موکل کندوسنی وکالتدن عزل ایده بیلور . بناءً علیه بویله بر دعواده حاکم مدعی بی وجه یعنی بینه استماعنه حاجت قالمقسزین معارضه‌دن منع ایدر .

١٦١٤ ماده مدعا ؛ مدعینك دعوی ایلدیکی شیدرکه [مدعا به] دخی دینلور .

[مدعا] کلمه‌سی لغةً فصیح ایسه‌ده استعمالی مهجوردر .
[مدعا به] لفظی غلط ایسه‌ده استعمالی مشهوردر .

١٦١٥ ماده تناقض ؛ « تفاعل وزننده اولوب لغتده تدافع معناسنه‌در . اصطلاح فقهاده » مدعیدن کندی دعواسنه مناقض یعنی دعواسنك بطلاننی موجب برسوز سبقت ایلمش اولمقدر .

یعنی مدعیدن کرك حضور حاکمده وکرك حضور حاکمك غیریده برادعا صادر اوله‌که او ادعانك تمامی ویا بعضیسی دیکر ادعالرینك ابطالنی مقتضی اولور . وتناقض حضور حاکمده اولورایسه ایکی دعوی بیننده وحضور حاکمك غیریده اولور ایسه دعوی ایله دیکر برسوز ویا فعل آراسنده وقوعبولور .

مثلا برکیمسه دیکر کمسنه‌دن حضور حاکمده برمال دعوی ایدر ایکن مال مزبور آخرك اولدیغنه دائر برسوز سویلمك یاخود صاتون آلمق ایستدیکی برمالی کندوسنك اولدیغنی بیان ایله طلب وادعا ایتمك کبی که هر ایکی صورتده دخی تناقض اولدیغندن دعواسی مسموع اولماز . ١٦٤٧ ، ١٦٥٠ .

فقط مناقض سوز سويليانك شخص واحد اولمسى شرطدر . يوقسه مناقض كورينان ايكى سوزدن برينى مدعى و ديكرينى شخص آخر سويلمسيله تناقض تحقق ايتمز. مثلا مدعى «بومال بنمدر» ديدكدن مدعى عليه « پدرك بومال سنك اولميوب فلانك اولديغنى سويلشيدى. بناءً عليه تناقض حاصل اولدى » ديه‌مز .

[مناقض] كلمه‌سندن مقصد اصلى معناى لغويسيدركه [يعنى دعواسنك بطلاننى موجب برسوز] ديو تفسير اوئنيور . بناءً عليه معرف اولان [تناقضدن] مقصد معناى شرعى ايدوكندن دورى مستلزم اولماز .

[سوز] حقيقةً وياحكماً اوله‌بيلور. نته‌كيم ١٦٥٦ نجى ماده‌ده‌كى [ابتدار] و ١٦٥٩ نجى ماده‌ده‌كى [سكوت] سوز حكمنده‌در .

باب اول

دعوانك شروط واحكامنه ودفع دعوايه دائراولوب

درت فصلى حاويدر

فصل اول

دعوانك شروط صحتى بياننده‌در

١٦١٦ ماده مدعى ومدعى عليهك عاقل اوللرى شرطدر

دعواده مدعى طلب حق ومدعى عليه مدافعه ايده‌جكى جهتله حقلرنده ضرر محض اولمديغندن طرفينك بالغ اوللرينه حاجت اولميوب يالكز عاقل اوللرى كافيدر .

اهليتك ادنا مرتبه‌سى عقل اولوب نااهله خطاب اولنه‌میه‌جغندن :

مجنونك وصبئ غير مميزك دعوالرى صحيح دكلدر

فقط وليلرى ووصيلرى بالولايه وبالوصايه انلرك يرينه

مدعى ومدعى عليه اولورلر .

بوبابده ولى ووصى كيملر ايدوكى ۹۷٤ نجى مادده ذكر وتعداد ايدلمشدر . آنجق مادۀ مزبوره حكمنجه حاكمك دخى نااهللر اوزرينه ولايتى وار ايسه‌ده انلر طرفندن مدعى ويامدعى عليه اوله‌مز . زيرا حاكملك ايله مدعى ويا مدعى عليه صفتنك شخص واحدده اجتماعى جائز دكلدر .

[صبئ غيرمميز] تعبيرى صبئ مميز مأذوندن احتراز ايچوندر . زيرا تجارته اذن انك لوازم وضروريانندن اولان شيلره دخى اذنى متضمن اوله‌جغندن تجارت ويا مرافعه‌يه مأذون اولان صبئ مميزك دعواسى يعنى مدعى ويا مدعى عليه اولمسى ويمينى ويميندن نكولى صحيحدر .

اما صبئ مميز تجارته ويا مرافعه‌يه مأذون دكلسه صبئ غيرمميز كبى دعواسى صحيح اولماز .

۱٦۱۷ ماده مدعى عليهك معلوم اولمسى شرطدر .

چونكه دعوانك فائده‌سى اسباب حكمدن بريله دعوى ثابت اولدقده خصمى الزام اولوب مدعى عليه مجهول اولديغى تقديرده حاكم ايچون « مدعينك حقنى وير » ديوامر وحكم اولنه‌جق كيمسه بيلنه‌میه‌جكندن عبثه اشتغال ايدلمش اولور .

بناءً علیه مدعی « فلان قریه اهالیسندن لاعلی التعیین برنده یاخود برقاچنه شوقدر غروش آله جغم وار » دیسه صحیح اولماز . مدعی علیهی تعیین ایلما لازم کاور .

مدعی علیهك شخصاً معلوم اولمسی کافیدر . مدعی انك اسم وصفتی بیلمدیکی حالده دعواسی باطل اولماز .

فقط مدعی ویا مدعی علیه ویاخود هر ایکیسی قادین اولدیغی صورتده ذات وهویتی تعیین اولنمق شرطدر . قادینك ذاتی ایکی ارکك ویاخو بر ارکك ایکی قادین طرفندن تعریف وتعیین اولنمقسزین لاحق اوله جق حکم نقض اولنور .

۱۶۱۸ ماده حین دعواده خصمك « مجلس محاکمه ده حضوری شرطدر .

فقط توکیلی جائز اولان شیلرده برینی توکیل ایتمش ایسه یالکز وکیلك حضوری کفایت ایده جکی کبی تحت ولایت ووصایتده بولنانلر نامنه ویا علیهنه اقامه اولنان دعاوینك یالکز ولی ویا وصیلرینك و اوقافه متعلق دعوالرده متولی ویا وکیللرینك حضوری کافیدر .

فقط مدعابه صغیرك ــ مثلا برینك مالنی اتلاف ایتمك کبی ــ مباشرتیله حاصل اولمش ایسه توجیه خصومت ایچون ولی ویا وصیسنك ودعوی وشهادتده کندوسنه اشارت اولنمق اوزره صغیرك حضوری شرطدر . ایکیسیده حاضر اولدیغی حالده مدعی « بوچوجق شوقدر غروش قیمتلو برمالی اتلاف ایلدی » دیوب انك مالندن تضمینی ولی ویا وصیسندن طلب ودعوی ایدر .

مدعابه بالنفس صغیر اولدیغی تقدیرده یعنی حق حضانه نك سقوطندن بحثله صغیرك کندوسنه تسلیمنی ولیسی دعوی ایدوبده صغیرك سنندن

اختلاف اولندقده لاجل المعاینه صغیرك مجلس مرافعه‌یه احضاری لازم کلوب حاضر اولمدقچه فصل دعوی ایدیله‌میه‌جکی مقدما مجله جمعیتنجه تذکر قلنمش ایسه‌ده جلب واحضاری ممکن اولمدیغی حالده محاکمه‌نك غیاباً رؤیتی جائز اوله‌جغی اخیراً فتواخانهٔ عالیدن بیان بیورلمشدر .

§

مدعابه صغیرك مباشرتیله اولمیوبده ولی ویا وصیسنك مباشرتیله اولور ایسه صبینك حین محاکمه‌ده حضوری شرط دکلدر . یالکز ولی ویا وصینك خصم اولمسی کفایت ایدر .

مثلا « شو مال وصیسی بولندیغم فلان صبینکدر . پدرندن ارثاً انتقال ایلدی » دیو اوصبینك غیابنده وصیسی دعوی ایتسه صحیح اوله‌جغی کبی برکیمسه « فلان صغیرك مورثی متوفی فلانده شو قدر غروش الهجغم وار » دیه‌رك انك غیابنده و وصیسنك مواجهه‌سنده دعوی ایتسه صحیح اولور .

استطراد

اصول محاکمات جزائیه قانونی احکامنجه علی العموم جنایت دعوالری ایله حبسی مستلزم جنحه دعوالرنده مظنون علیهك حضوری شرط اولدیغندن یالکز وکیل ایله دعوی رؤیت اولنماز .

حبسی مستلزم اولمیان جنحه دعوالرنده یالکز وکیلك حضوری کافی ایسه‌ده محکمه‌لرجه لزوم کورلدکده موکل یعنی مظنون علیه‌دخی احضار اولنور .

کذلك قصاص دعواسندن طولایی حضورحاکمده قاتل ایله محاکمه اولمق ایچون ولی قتیلك دیکر کمسنه‌یی وکیل ایتمسی جائز ایسه‌ده قصاصك اجرا اولنه‌جغی محلده کندوسی حاضر اولمیه‌رق غیابنده قصاصك اجرا واستیفاسیچون دیکرینی وکیل ایتمسی جائزدکلدر .

شوقدر واركه ولی قتيل محل قصاصده بالذات حاضر اولوبده كندی حضورنده قاتلی قصاصاً قتل ايتمك اوزره آخری توكيل ايتمسی جائزدر .

§

[خصمدن] مقصد اصالةً خصم اولاندر . يعنی طوغريدن طوغری‌يه كندوسندن دعوی اولنان كيمسه‌در. مثلا بر كمسنه«فلانده اولان شوقدر غروش آله‌جغمك اداسنه انك امريله كفيل اولمشدر» ديه‌رك حضور حاكمده بر كيمسه‌دن ادعا واثبات ايتدكده اولبابده لاحق اوله‌جق حكم شرعی ايله كفيل محكوم اوله‌جغی كبی مديون دخی محكوم اولور . هرنه قدر مديون مجلس محاكمه‌ده حاضر دكل ايسه‌ده كفيل حاضر اوله‌رق مديونك امريله كفيل اولديغی بر نهج شرعی ثابت اولديغندن اصيلك غيابی حكمك صحتنه مانع اولماز .

ومدعی عليه محكمه‌يه كلمكدن و وكيل كوندرمكدن امتناع ايتديكی تقديرده اولنه‌جق معامله كتاب قضاده بيان قلنه‌جقدر . ١٨٣٤

١٦١٩ ماده مدعا بهك معلوم اولمسی شرطدر. مجهول اولور ايسه دعوی صحيح اولماز .

مدعا به مجهول اولور ايسه كندوسنه اشارتله تحت حكمه آلمق ممكن اوله‌ميه‌جغندن كرك اصل دعوی وكرك دفع دعواده مدعا بهك معلوميتی دعوانك شرائط صحتندندر .

فقط بش مسئله‌ده مدعا بهك مجهوليتی دعوانك فسادينی موجب

اولماز. بونلردن برنجیسی : غصب، ایکنجیسی: رهندرکه ١٦٢١ نجی
ماده‌ده ذکر اولنور.

اوچنجیسی: اقرارمجهول دعواسیدر ، ١٥٧٩ نجی ماده‌وشرحنده
بیـان ایدلدیکی اوزره مقر به صحت وتحقق تصرفی ایچون معلومیتی
مشروط اولمیان شیلردن ایسه جهالتی اقرارك صحتنه مانع اولمیه‌جغندن
بر کیمسه« فلانك ذمتنده جهت‌قرضدن شوقدر غروش آله‌جغم واردر
کندوسیده اقرار ایلدی » دیو دعوی ایتسه مسموع اولور .

دردنجیسی : وصیتدر . مثلا بر کیمسه متوفی فلانك وارثنـدن
« مورثك بکا بر سجاده وصیت ایتدی وکندوسی مصراً علی ایصـائه
وفات ایلدی اول سـجاده‌یی ویر » دیو دعوی ایدوب فقط « قیمتنی
بیلمام» دیسه صحیح اولور .

بشنجیسی : ابراء مجهولدر . مثلا بر کمسه دیکر کمسنه‌دن « جهت
قرضدن شوقدر غروش حقم واردر » دیو دعوی ومدعی علیه « سن
نی کافهٔ دعاویدن ابرا ایتمش ایدك » دیو دفع ایلسه صحیح اولور .

بو بش مسئله‌ده مدعی علیهه یمین توجـه ایدر . ومدعینك حقی
اصولی دائره‌سنده ثابت اولور ایسه بشنجی مسئله‌دن ماعداسنده خصم
مدعا بهی بیان ایتمك اوزره جبر اولنور زیرا مجهول اوزرینـه حکم
اولنه‌ماز .

١٦٢٠ ماده مدعا بهك معلومیتی اشـارت ایله یاخود
وصف وتعریف ایله‌در. شویله‌که عین‌منقول اولدیغی تقدیرده
مجلس محاکمه‌ده حاضر ایسه اکا اشارت کافیدر .

زیرا اشارت طرق تعریفك ابلغیدر . اوصاف واحوال سائره‌سی
تعریفه حاجت قالماز .

وحاضر دکل ایسه وصف وتعریف وقیمتی بیان ایل
معلوم اولور . وعقار اولدیغی تقدیرده حدودینك بیانیل
تعیین اولنور . ودین ایسه جنس ونوع ووصف ومقداری
بیان اولنمق لازم کلور . نته‌کیم مواد آتیه‌دن متضح اولور

۱۶۲۱ ماده مدعابه عین منقـول اولدیغی حالده حاضر
بالمجلس ایسه مدعی اکا الیله اشارت ایدرك « ایشته بو نمدر
بو آدم اکا بغیر حق وضع ید ایده‌یور . آلیویرلمسنی طلب
ایدرم » دیو دعوی ایدر .

[بغیر حق وضـع ید ایده‌یور .] جمـله‌سی احترازیدر . چونك
عین دعواسنده خصم انجق ذی‌الیددر .

[آلیویرلمسـنی طلب ایدرم] جمـله‌سی دخی احترازیدر زیر
حکمده سبق دعوی شرطدر .

واکر حاضر بالمجلس اولمیـوب انجق مصرفسز جلب
واحضاری ممکن ایسه دعواده وشهادت ویاخود یمینده اک
بویله‌جه اشارت اولنمق اوزره مجلس حکمه کتوریلور .

زیرا مدعا بهك نهـایت درجه‌ده تعریفی شرط اولوب بو ایسه

احضاری قابل اولان شیلرده بعدالاحضار الیله اشارت ایدیلەرك ممکن اولور . باشی ایله اشارتده مقصد عین مدعابه اولدیغی بیلنورسه کافیدر. والافلا

واکر مصرفسز احضاری ممکن دکل ایسه مدعی انی تعریف وقیمتنی بیان ایلر . فقط غصب ورهن دعوالرنده قیمتنك بیانی لازم کلمز .

مثلا بر زمرد یوزوکمی غصب ایتدی دیسه وقیمتنی بیان ایتمسه وحتی قیمتنی بیلمم دیسه بیله دعواسی صحیح اولور .

زیرا انسان اکثریا مالنك قیمتنی بیلەمیەجکی جهتله بیان قیمتله مکلف طوتلمز . مکلف اولسه متضرر اولور .

١٦٢٢ ماده اکر جنس ونوع ووصفلری مختلف اعیان ایسه جملەسنك مجموع قیمتنی ذکر ایتمك کافی اولور . هر برینك بشقه بشقه قیمتلرینی تعیین ایتمك لازم کلمز .

١٦٢٣ ماده مدعابه عقار ایسه حین دعوی وشهادتده بلدەسی وقریەسی ویامحلەسی وزقاقی وحدود اربعەسی یاخود ثلثەسی وحدودینك صاحبلری واراپسه انلرك وبابا ودده لرینك اسملری ذکر اولنمق لازمدر .

زیرا عقارك مجلسه نقلی واشارت ایله تعریفی متعذر اولدیغندن

معلوميتی حدودينك تعيينی ايله ممكن اولور . وحدود ثلثه‌سی بيان اولنسه كفايت ايدر . چونكه اكثر ايچون حكم كل واردر .

حدودينك صاحبلری يوقسه طريق عام، مسجد، دژه كبی جوارنده بولنان شيلری ذكر وبيان ايتمليدر .

مدعابه اولان عقار فوقانی اولديغی تقديرده تحتانينك حدودينی بيان كفايت ايدر .

فقط مشهور ومعروف اولان آدمك يالكز اسم وشهرتنی ذكر ايتمك كافيدر . بابا ووده‌سنك اسملرينی ذكره حاجت يوقدر .

زيرا مقصد اصلی مدعا بهی سائرندن تمييز ايده‌جك درجه‌ده تعريف اولوب مشهور ومعروف اولان آدمك اسم وشهرتنی بيان ايله مقصد حاصل اولور .

كذلك اول عقار اگر شهرتنه مبنی تحديدن مستغنی ايسه كرك دعواده وكرك شهادتده حدودينك بيانی شرط دكلدر .

بو فقره امامين حضراتنك قولنه مستنددر . امام اعظم حضرتلرينه كوره حدودينك هر حالده بيانی شرطدر .

وبرده مدعی اگر « شو سندده حدودی محرر اولان عقار بنم ملكمدر » ديو دعوی ايدر ايسه صحيح اولور .

بوصورت آله جق دعواسنده صحیح اولدیغی کبی سائر شیلری دعواده دخی صحیح اولور .

١٦٢٤ ماده مدعی حدودك بیاننده اصابت ایدوبده عقارك مقدار ذراع ویا دونمنی اکسیك یازیاده سویلسه دعوانك صحتنه مانع اولماز .

حدودك بیاننده اصابت ایتدکدن صکره مقدار ذراع ویا دونمنی بیانه حاجت قالمیه جغندن سویلیوب سویلمامسی ویا نقصان سویلمسی صحت دعوایه مانع اولماز. ٢٢٦

فقط مدعی حدود ثلثه سنی بیانده اصابت ایدوبده دردنجیسنده غلط ایتسه دعواسی صحیح اولماز. چونکه حد رابعك اختلافیله مدعابه مختلف اولور . مکرکه مدعی ومدعی علیه خطا وغلط وقوعنده توافق ایده . بوحالده غلط ضرر ویرمز .

١٦٢٥ ماده عقارك ثمنی دعواده حدودینك بیانی شرط دکلدر .

چونکه ثمن دعواسی حقیقتده دینی طلب ودعوادر . دعوای دینده ایسه مبیعك مجلسه احضاری ویااوصافنك ذکروبیانی لازم دکلدر.

١٦٢٦ ماده مدعابه دین ایسه مدعی انك جنس ونوع ووصف ومقدارینی بیان ایلمسی لازمدر .

زیرا دین انجق بونلرك بیانی ایله معلوم اولور ،

مثلا آلتون یا کموش دیو جنسنی وعثمانلی سکه سی یاخود انکلیز سکه سی

ديو نوعنى وسكهٔ خالصه ياخود سكهٔ مغشوشه ديووصفنى ونه مقدار اولديغنى بيان ايلمسى لازمدر .

فقط على الاطلاق شوقدر غروش ديو ادعا ايتسه دعوى صحيح وعرف بلده جه معهود اولان غروشه مصروف اولور . وايكى درلو غروش متعارف اولديغى حالده برينك رواج واعتبارى دها زياده اولسه ادناسنه صرف اولنور .

زيرا متيقن اولان ادناسيدر .

نته كيم شوقدر عدد بشلك ديو ادعا ايتسه فى زماننا مسكوكات مغشوشه دن اولان قره بشلكه مصروف اولور .

اشبو كتاب الدعونك حين تنظيمنده بش غروشه متداول اولان مسكوكات مغشوشه نك ١٢٩٧ تاريخنده نشر واعلان قلنان مسكوكات قرارنامه سيله يوزپاره يه تداولى قرارلشديرلديغندن فى زماننا بشلك دينلدكده قره بشلكه مصروف اوله ميوب بش غروشه تداول ايتمكده بولنان مجيديه چاريكنه صرف اولنور . زيرا ازمانك تغيرى ايله احكامك تغيرى انكار اولنه ماز .

١٦٢٧ ماده مدعابه عين اولديغى تقديرده سبب ملكيت بيان اولنمق لازم كلميوب بلكه « بومال بنمدر » ديو ملك مطلق دعواسى صحيح اولور .

مدعى سبب ملكى بيان ايتدكدن صكره تحويل لسان ايله ملك مطلق دعواسى ايتسه صحيح اولماز . مكركه اولكى دعواسندن رجوع ايده

امادين اولديغى تقديرده سبب وجهتى يعنى ثمن مبيعميدر يوخسه اجرتميدر وياخود آخر جهتدن طولاييمى بربورجدر الحاصل نه جهتدن طولايى دين اولديغى سؤال اولنور .

زيرا احكام ديون اختلاف اسباب ايله مختلف اولور . انكيچون احتياطاً مدعيدن سؤال اولنور . فقط حاكم سؤالده مختاردر .

١٦٢٨ ماده اقرارك حكمى مقربهك ظهوريدر . يوخسه ابتداءً حدوثى دكلدر . بوجهتله اقرار سبب ملك اولهماز .

يعنى اقرار ، بيع وهبه كبى ملكى برمالكدن ديكرينه نقل ايتمز . بلكه قبل الاقرار ثابت اولان برحقى اظهار ايدر . چونكه اقرر اخبار اولوب انشادكلدركه ناقل اولسون

مثلا مدعى « بومال بنمدر وانك ذى اليدى اولان شو آدم دخى بنم اولديغنى اقرار ايتمشيدى » ديو دعوى ايتمه استماع اولنور .

زيرا مدعى اقرارى سبب ملك طوتميوب مدعاسنه دليل اولهرق سويلمشدر . مدعى مدعاسنى اثبات ايدهمسه مدعى عليه اول مال مدعينك ملكى اولديغنى اقرار ايتمديكنه تحليف اولنميوب بلكه اول مال مدعينك اولمديغنه تحليف اولنور .

اما « بومال بنمدر زيرا انك ذى اليدى اولان شو آدم بنم اولديغنى اقرار ايتمشيدى » ديو دعوى ايتسه استماع اولنماز .

كذلك مدعى « جهت قرضدن طولايى شو آدمده بوقدر غروش آلهجغم واردر . حتى كندوسى دخى بوجهتدن طولايى اوقدر غروش بورجى اولديغنى اقرار ايتمشيدى » ديو دعوى ايتسه مسموع اولور . اما « شول آدم بكا جهت قرضدن طولايى بوقدر غروش بورجى اولديغنى اقرار ايتمش اولديغى ايچون انده بوقدر غروش حقم واردر ايسترم » ديو دعوى ايلسه مسموع اولماز .

زيرا بوصورت اخيرهده اقرار سبب ملك طوتلمشدر .

فقط اقرار سبب ملك طوتيلهرق دفع دعوى ايدلسه مسموعدر .

مثلا بركيمسه ديكر كمسنهدن « بومال بنمدر » ديو دعوى ايتدكده

مدعى عليه دخی « بومال بنم أولديغنی مدعئ مزبور اقرار ايتمشيدی»
ديو دفع ايتسه مسموعدر .

١٦٢٩ ماده مدعا بهك محتمل الثبوت اولمسی شرطدر .

يعنی ظاهر حال دعوايی تكذيب ايتماملیدر .

بناءً عليه عقلاً يا عادةً وجودی محال اولان شیٔ ادعا صحيح اولماز .

زيرا عقلاً وعادةً محال اولان شیٔ دعواده كذب ظاهر ومتيقندر.
شرعاً وعقلاً محال اولديغنه مثال :
مثلا بر كيمسه كندوسندن سناً بيوك ياخود نسبی معروف اولان كمسنه
حقنده « بنم اوغلمدر » ديو ادعا ايتسه دعواسی صحيح دكلدر .
عادةً محال اولديغنه مثال :
فقر ايله معروف اولان بر كيمسه ديكر كمسنه يه دفعةً مثلا يوز
بيك غروش اقراض ايتمش اولديغندن بحثله مبلغ مزبورك استردادينی
طلب وادعا ايتسه مسموع اولماز .

١٦٣٠ ماده دعوانك ثبوتی تقديرنده مدعی عليهك برشی ايله محكوم وملزم اولمسی شرطدر .

مدعی عليه برشی ايله محكوم وملزم اولماز ايسه دعوی عبث
اوله جغندن مردود اولور.
مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه يه برشی اعاره ايتدكده ديكر برشخص چيقوبده
« بن آنك متعلقاتندنم بكا اعاره ايتسون » ديو دعوی ايتسه صحيح اولماز .
كذلك بر كيمسه ديكر كمسنه يی برخصوصه توكيل ايتدكده ديكر برشخص
چيقوبده « بن آنك قومشوسی يم آنك وكالتنه دها مناسبم » ديو دعوی ايتسه
صحيح اولماز .

زیرا هرکس مالنی دیلدیکنه اعاره ودیلدیکنی امورینه توکیل ایده‌بیله‌جکندن بو دعوالر ثابت اولدیغی تقدیرده مدعی علیه حقنده هیچ بر حکم رتب ایتمز. ومدعی علیهه سؤال دخی توجه ایتمیوب بی‌وجه معارضه‌دن منع اولنور چونکه مدعی علیهه سؤال توجهی صحت دعوی ایله مشروطدر.

فصل ثانی

دفع دعوی حقنده‌در

١٦٣١ ماده **دفع**؛ لغتده منع ایتمك واعطا ایتمك معنالرینه اولوب اضداددندر. اصطلاح فقهاده؛ مدعی علیه طرفندن **مدعینك دعواسنی دفع ایده‌جك بر دعوی درمیان اولنمقدر.**

تعریفده‌واقع (دفع) کلمه‌سی معنای لغوی‌یه مخصوص اولدیغندن تعریفده دور یوقدر.

دفع مدعی علیه طرفندن درمیان اولنملیدر. فقط ورثه‌دن بری مدعی علیه اولدیغی زمان دیکری دفع ایده‌بیلور.

دفع دعوی قبل الحکم صحیح اولدیغی کبی بعدالحکم دخی صحیحدر. کذلك دفع دعوی حکم ایدن حاکمك حضورنده درمیان قلنه‌جغی کبی انك تبدیلیله مقامنه قائم اولان حاکمك حضورنده دخی درمیان ایدیله‌بیلور.

وکذا دفع الدفع ومازاد علیه‌دخی جائزدر. والحاصل ممکن اولدیغی قدر دفع ایدیله‌بیلور.

مثلا برکیمسه جهت قرضدن طولایی شو قدر غروش دعوی ایتدکده مدعی علیه بن آنی ادا ایتمشیدم یاخود سن بنی اندن ابرا ایتمشیدك ویاخود بر صلح اولمش ایدك یاخود بومبلغ قرض دکلدر بلکه سکا صاتمش اولدیغم فلان مالك ثمنیدر ویاخود فلان کمسنه‌ده آله‌جغم اولان اولمقدار غروشی سکا

حواله ایتمکله سن دخی بکا اول مبلغی ویرمشیدك » دیسه مدعینك دعواسنی دفع ایتمش اولور .

کذا برکیمسه دیکر کمسنه‌دن « فلانك ذمتنده آله‌جغم اولان شـو قدر غروشه سن کفیل اولمشیدك » دیو دعوی ایتدکده اول کمسنه مدیونك مبلغ مزبوری ادا ایلمش ایدوکنی ادعا ایتسه مدعینك دعواسنی دفع ایتمش اولور .

وکذا برکیمسه دیکر کمسنه‌نك یدنده بولنان برمالی « بنمدر » دیو دعوی ایتدکده اول کمسـنه اکا « بوندن مقدم فلان آدم اول مالی بندن دعوی ایتدکده سن انك دعواسنه شهادت ایتمشیدك » دیو ادعا ایلسه مدعینك دعواسنی دفع ایلمش اولور .

کذلك برکیمسه برمتوفانك ترکه‌سندن شو قدر غروش آله‌جق دعوی ووارثك انکاری اوزرینه بودعواسنی اثبات ایتدکدن صـکره متوفانك حال حیاتنده اول دینی ادا ایلمش اولدیغنی وارثی ادعا ایلسـه مدعینك دعواسنی دفع ایتمش اولور .

١٦٣٢ ماده دفـع دعوی ایدن کیمسـه دفعنی اثبات ایتدکده مدعینك دعواسی مندفع اولور . واثبات ایده‌مدیکی تقدیرده انك طلبیله اصل مدعی تحلیف اولنور .

[اصل مدعی] قیدی وکیل وولی ووصیدن احتراز ایچوندر زیرا یمینده نیابت جاری اولماز .

مدعی یمیندن نکول ایدرایسه مدعی علیهك دفعی ثابت اولور . واکرمدعی یمین ایدرایسه کندوسنك اصل دعواسی عودت ایدر .

١٦٣٣ ماده برکیمسه دیکر کمسنه‌دن شوقدر غروش آله‌جق دعوی ایدوبده مدعی علیه دخی « بن سنی بومبلغ ایله

[..]نك اوزرينه حواله ايدوب هر بريكز دخی حواله‌يی قبول [ا]تمش ايديكز » ديو ادعا وبونی محال عليه دخی حاضراولديغی [ح]الده اثبات ايلسه مدعی‌يی دفع ايله مطالبه‌سندن خلاص [او]لور . واكر محال عليه حاضر دكل ايسه انك حضورينه‌قدر وقوفاً مدعی‌يی دفع ايلمش اولور .

محال عليهك حضورينك شرط ايدلمسی غائب اوزرينه بلا نائب [ح]كم لازم كلامك ايچوندر. مدعی عليه ؛ محال عليه حاضر دكل ايكن [ا]قامهٔ بينه ايدر ايسه استماع اولنور . اثبات ايده‌مديكی حالده مدعی [ت]حليف اولنور. ويميندن نكول ايدرسه مدعی عليه دينندن بری اولور.

اقامهٔ بينه ايله اثبات مدعا ايدرسه بالكليه مطالبه‌دن خلاص ايچون [م]حال عليه حاضر ايكن دفعنی اثبات ايتمك لازمدر .

فصل ثالث

خصم اولوب اولميانلر بياننده‌در

١٦٣٤ ماده بر كيمسه برشی دعوی ايتدكده اكرمدعی عليهك اقراری تقديرنده انك اقراری اوزرينه بر حكم ترتب [ا]يدرايسه انكاريله دعواده واقامهٔ بينه‌ده خصم اولور. واكر [م]دعی عليهك اقراری تقديرنده بر حكم ترتب ايتمز ايسه [ا]نكاريله خصم اولماز .

مثلا اصنافدن بری کلوبده برذاتدن «سنك رسولك فلان بندن شومالی الد
ثمنی ویر » دیودعوی ایتدکده اول ذات اقرار ایتسه ثمن مبیعی دفع وتسلیم
مجبور اولدیغی جهتله انکار ایتدیکی صورتده دخی مدعی یه خصم اولور. او
حالده مدعینك دعوی وبینه سی استماع اولنور .

زیرا رسالتده حقوق عقد مرسله عائد اولوب رسوله دکلدر.
بناءً علیه مرسلك اقراری و انکاری تقدیرنده مدعینك دعو
وبینه سی معتبردر .

اما مدعی «سنك شرایه وکیلك اولان کمسنه آلدی» دیودعوی ایتدکده مد
علیه اقرار ایتسه ثمن مبیعی مدعی یه دفع وتسلیمه مجبور اولدیغی جهتله انکا
ایتدیکی صورتده مدعی یه خصم اولماز .

زیرا وکالتده حقوق عقد وکیله عائد اولوب موکله راجع دکلدر.

اول حالده مدعینك دعواسی استماع اولنماز .

ولی ووصی ومتولی بوقاعده دن مستثنادر. شویله که :

کیمسه مال یتیمی یاخود مال وقفی « ملکمدر» دیو دعوی

ایتدکده ولینك یاوصینك یاخود متولینك اقرارلری نافذ

اولمدیغندن اوزرینه برحکم ترتب ایتمز .

چونکه بونلر ولی ووصی ومتولیسی اولدقلری صبی ووقفك
محافظهٔ منافعی ایله مکلف اولوب بروجه محرر اقرارلری صبی ووقفك
علیهنه اولمغله معتبر دکلدر. ویمیندن نکول دخی برنوع اقراردر .

اما انکارلری صحیح اولوب انك اوزرینه مدعینك دعوی

وبینه سی استماع اولنور .

زیرا انکارلریله صبی ووقف علیهنه ضرر ترتب ایتمز .

شوقدر واركه ولى ووصى و متوليدن صادر اولان
عقد اوزرينه دعوى اولنديغى حالده اقرارلرى دخى
معتبر اولور .

بوحالده عاقد اولدقلرندن كندى فعللرينى اقرار ايتمش اولورلر.
مثلا مسوغ شرعى‌يه بناءً برصغيرك مالنى وليسى صاتوبده اكا دائر مشترى
طرفندن بر دعوى وقوعبولسه ولينك اقرارى معتبر اولور .

ولى‌يه نظراً مسوغ شرعى محمودالحال اولمسى وثمن مثليله صاتوب
غبن فاحش بولنمامسيدر . وصى يتيمك منقولاتى صاته‌بيلور ايسه‌ده
عقارينى صاتمق ايچون كندوسنك محمودالحال اولمسى وغبن فاحش
بولنمامسى كفايت ايتميوب مسوغات شرعيه‌دن برينك بولنمسى لازمدر.
مسوغات شرعيه :

١ : عقارك قيمتنك ايكى مثلنه طالب بولنمسى .

٢ : ضرورت دين اولمسى .

٣ : ضرورت نفقه بولنمسى .

٤ : تركه‌ده وصيت مرسله بولنوب تنفيذى ايچون عقارك
صاتيلوب ثمننه احتياج بولنمسى .

٥ : عقارك غله‌سى مصارفنه كافى اولميوب بيعى يتيم حقنده خيرلو
اولمسى .

٦ : عقارك مشرف خراب اولمسى .

٧ : غصب ايديله‌جكندن خوف اولنمسى .

٨ : عقارك بعضيسى وصيت اولنمش اولوب قابل تقسيم اولمامسى .

٩ : عقارك تقسيمى يتيم حقنده ضررلى اولمسى ماده‌لريدر .

§

خصومتك توجهى خصوصنده برقاچ احتمال واردر :

برنجيسى : دعواده ، اقامهٔ بينه‌ده ، يمينده خصم اولمقدر . مث

بر كيمسه‌نك ديكر كمسنه‌دن جهت قرضدن بيك غروش آله‌جغى اولدقد

او كمسنه اول كيمسه‌يه هم دعوى وهم اقامهٔ بينه واستحلافده خص

اولوركه مادهٔ مشروحه‌ده بوصورت تصريح ايدلمشدر .

ايكنجيسى : دعوى واقامهٔ بينه‌ده خصم اولور ، اقرار و يمين

خصم اولماز . بالاده بيان قلنان ولى و وصى مسئله‌سى كبى .

اوچنجيسى : دعوى ويمينده خصم اولور ، اقامهٔ بينه‌ده اولماز .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن صاتون آلديغى بر آت ايچون « فلا

شخصكدر » ديو اقرار ايدرك مقر لهه تسليم ايتدكدن صكره شاه

اقامه ايدوبده ثمن مبيعى استرداد ايتمك ايستسه قبول اولنماز . فقط

آت مقر لهك اولمديغنه او كمسنه‌يه يمين ويريلور .

دردنجيسى : دعوى واقامهٔ بينه‌ده خصم اولور ، يمينده اولماز

نته‌كيم ١٧٤٢ نجى ماده‌ده محرر اولديغى وجهله بر كيمسه ديكر كمسنه‌د

« سن فلانك وكيليسين » ديو دعوى ايدوبده اول كمسنه انكا

ايتديكى صورتده كندوسنه يمين ويرلمك لازم كلمز . يعنى وكيل عليه

اقامهٔ دعوى و بينه ايديله‌بيلور وبوصورتله خصم اولورايسه‌ده اثبا

ايديله‌مديكى تقديرده وكيله يمين توجه ايتميه‌جكندن بو خصوصد

خصم اولماز .

بشنجيسى : يالكز اقرارى حالنده خصم اولور ، انكارى

تقديرده اولماز . مثالى ١٦٤١ نجى ماده شرحنده بيان قلنور .

آلتنجيسى : يالكز اقامهٔ بينه‌ده خصم اولور : اقرارده اولماز

وكيل مسـخر كبي كه غائب عليهنه اقامهٔ بينه‌ده خصم اولور ايسه‌ده
اقراری معتبر اولماز .

يدنجيسی : بونلرك هيچ بريله خصم اولميوب يالكز مدعى عليه
مدعابهی مدعی‌يه تسـليم ايدرسه معتبردر . يعنی مدعی عليه مدعابهی
اقرار ايتدكده بعضاً مؤاخذه اولنميه‌جنی كبی انكاری تقديرنده دخی
اكنه اقامه وتحليف اولنه‌ماز ايسه‌ده مدعی عليه مدعابهی مدعی‌يه تسليم
ايتسه معتبر اولور .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه « فلان مالمی بيعه وكيلم اولان فلان
سكا صاتمش ثمنی بكا وير » ديو دعوی ايلسه ومشتری دخی مدعينك
دعواسنی تصديق ايتسه هر ايكيسی يكديكره خصم اولماز. واقامهٔ بينه‌يه
محل قالماز ايسه‌ده مدعی عليه ثمن مبيعی اعطا ايتسه معتبر اولور .
١٥٠١ نجی ماده شرحنه نظر اولنه .

١٦٣٥ ماده دعوای عينده خصم انجق ذی‌اليددر .

يعنی بر كيمسه برعينی « بنم مالمدر » ديو دعوی ايتسه اوعين كيمك
النده ايسه آندن ويا مقامنه قائم اولان كيمسه‌دن طلب ودعوی ايتمك
لازم كلور .

اما دعوای فعلده يعنی ضماناً عينك قيمتنی دعواده خصم ذی اليد
اولمق شرط دكلدر . ذی اليدك غيريدن دخی دعوی اولنه‌بيله‌جكندن
[دعوای عين] قيدی احترازيدر .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌نك آتنی غصب ايله آخر برشخصه بيع وتسليم
ايدوبده اوكيمسه آتنی استرداد ايتمك ايستدكده آنجق ذی‌اليددن دعوی ايدر.
اما اوآتك قيمتنی تضمين ايتديرمك ايستدكده غاصبدن دعوی ايدر .

١٦٣٦ ماده بر كيمسه مال مشترايه مستحق چيقوبده

انی دعوی ایتدکده نظر اولنور . اکر مشتری اول مالی قبض ایتمش ایسه حین دعوی وشهادتده خصم یالکز مشتریدر بایعك حضوری شرط دکلدر .

چونکه مشتری هم مالك وهم ذی الیددر .

واکر مشتری اول مالی هنوز بایعدن قبض ایتمامش ایسه مشتری مالك وبایع ذی الید اولمق حسبیله حین دعوی وشهادتده ایکیسنك دخی حضوری لازمدر .

بیع صحیح اولمیوب فاسد ایسه قبل القبض خصم یالکز بایعدر چونکه بیع فاسد عندالقبض ملکیت افاده ایدر ٣٧١ قبض اولمدقجه مشتری یه مالکدر دینله مز . واکر مشتری مبیعی قبض ایتمش ایسه خصم مشتریدر . چونکه هم مالك وهم ذی الیددر .

بیع باطل ایسه قبل القبض خصم بایعدر . بعدالقبض خصم هم بایع وهم مشتریدر . چونکه مشتری مستودع حکمنده اولدیغندن ١٦٣٧ نجی ماده حکمنه توفیق معامله ایدیلور .

١٦٣٧ ماده ودیعه‌یی ودیعدن و مستعاری مستعیردن ومأجوری مستأجردن ومرهونی مرتهندن «ومغصوبی غاصبدن دعوی وقتنده ودیع ایله مودعك ومستعیر ایله معیرك ومستأجر ایله موجرك ومرتهن ایله راهنك » و غاصب ایله مغصوب منهك » برلکده حاضر بولنملری شرطدر .

چونکه بونلرك بری ذی‌الید و دیکری مالکدر . بناءً علیه هر ایکیسنك حضوری شرطدر . مدعابه کرك منقول وکرك غیرمنقول اولسون . ایستر ملك اولسون ایسترسه مدعی طرفندن وقف اولدیغی ادعا اولنسون . بو حکمده مساویدر . وذی‌الید وقف اولدیغنی درمیان ایله دفع ایده‌جك اولسه دفع دعواسی صحیح اولماز . زیرا وقفیت دعواسی متولی‌یه عائدر .

فقط مدعی علیه کندی یدینك یدامانت یاخود ید ضمان اولدیغنی مال صاحبی حاضر دکل ایکن ادعا ایلسه بودفعی صحیح اولور . اثبات ایدرسه مال صاحبنك حضورینه موقوفاً مدعی‌یی دفع اتمش اولور . اثبات ایچون اقامه ایدیله‌جك شاهدلر مدعابه غائب اولان کیمسه‌نك ایدوکنه و انك طرفندن مدعی علیهه مثلا رهن و تسلیم ایدلدیکنه شهادت ایتملری لازمدر . بونکله مدعی علیهك یدی ید خصومت اولدیغی تحقق ایدر یوقسه غائب ایچون ملکك ثبوتی دکلدر .

اثبات ایده‌مزسه مدعی‌یه عدم علمه یمین ویریلور .

انجق بو وجهله دفع دعوانك معتبر اولمسی ایچون شرائط آتیه‌نك وجودی لازمدر .

اولاً دافع غائبی دفعده و شاهدلر شهادتده انك اسمنی تعیین ایتملری لازمدر .

ثانیاً دفع قبل الحکم اولملیدر .

ثالثاً مدعی علیه مدعابه اولجه یاخود فی‌الحال کندی ملکی اولدیغنی ویاخود وقتیله مدعینك ملکی ایدوکنی اقرار ایتمامليدر .

رابعاً مدعی کندوسنك شخص غائب طرفندن قبضه وکیل اولدیغنی اقرار ایتملیدر .

خامساً مدعى ذی‌الیدم برفعلن نسبت ایتاملیدر. مثلا مدعی «بو آت بنمدر و بن سکا هبه وتسلیم ایتدم» دیو دعوی ایتدکده ذی‌الید «بومال یدمده فلانك ودیعه ویا عاریتیدر» دیوبده اقامهٔ بینه ایده‌جك اولسه قبول اولنماز .

مادهٔمشروحه مندرجاتنه بین‌الفقها «مسائل مخمسه» اطلاق اولنور. چونکه مسائل مذکوره اصولاً بش صورتدن عبارتدر . معناً زیاده اوله‌بیلور ایسه‌ده اول زیاده ینه اصول خمسه‌یه راجعدر .

فقط ودیعه ویا مستعار ویا مأجور ویاخود مرهون غصب اولنسه‌یالکز ودیع‌ومستعیر ومستأجر ومرتهن‌انلری غاصبدن دعوی ایده‌بیلور . مالکك حضوری لازم کلمز.

چونکه بونلرك یدلری ید صحیحه‌ومعتبره‌در. بحق وضع یدایتدکلرندن غاصبدن انلری استرداد ایچون یالکز اوله‌رق دعوالری صحیحدر .

وبونلر حاضر اولمدقجه یالکز مالك انلری دعوی ایده‌مز.

یعنی بونلر مقدما ذی‌الید اولدقلری ایچون حضورلری شرطدر .

١٦٣٨ ماده ودیع مشتری‌یه خصم اولماز .

چونکه‌ودیعك یدی یدخصومت‌اولمدیغندن اقراری تقدیرنده الزام لازم کلمزکه انکاری حالنده خصم اولسون .

شویله‌که برکمسنه دیکر کیمسه‌نك یدنده اولان خانه ایچون «بن‌بوخانه‌یی فلان شخصدن شوقدر غروشه صاتون آلدم آنی بکا تسلیم ایت» دیو دعوی ایتدکده اول کمسنه «بوخانه‌یی بکا اول شخص ایداع وتسلیم ایتدی» دیسه مدعینك خصومتی‌مندفع اولور ـ اول شخصك ایداعنی اثباته حاجت یوقدر .

چونکه مدعی علیه ایله مدعینك اول خانه شخص مزبورك اولدیغنده تصادق و اتفاقلری واردر . ذی الید اولان مدعی علیهه وصولی اول شخص طرفندن اولمغله مدعی علیهك یدی ید خصومت اوله ماز .

فقط مدعی دخی « فی الواقع اول شخص بو خانه یی سکا ایداع ایتمشیدی لکن صکره بکا صاتدی و سندن قبض وتسلمه بنی توکیل ایتـدی » دیوبده اول شخصك بیع وتوکیلنی اثبات ایدرسه اول خانه یی ودیعدن اخذ ایدر .

زیرا مدعی بینه سـیله اول خانه نك امسا کنه مدعی علیهدن احق اولدیغنی اثبات ایلمشدر . بوراده شـایان دقت برجهت واردرکه مدعی شرا وتوکیلی اثبـات ایده مدیکی تقدیرده مدعی علیهه یمین ویرلمز . چونکه مدعی علیـه اقرار ایتسـه غیرك یعنی مودعك علیهنه اولدیغی جهتله معتبر اولمدیغندن یمیندن نکولی دخی مفید اولماز .

§

ودیع ؛ مستعیره ، موهوب لهه ، مستأجره ، مرتهنه ، مغصوب منهه ، موصی لهه دخی خصم اولماز . فقط مودعك وارثنه خصم اولور . زیرا وارث مودعك نائبیدر .

کذلك مستأجر ، مستعیر ، مرتهن دخی مشتری یه خصم اولماز .

١٦٣٩ ماده ودیع مودعك دائننه خصم اولماز .

بناءً علیه دائن مود عده اولان الهجغنی ودیعك مواجـهه سنده اثبات ایدوبده اندکی ودیعه دن استیفای دین ایده مز .

فقط ٧٩٩ ماده ده بیان اولندیغی اوزره غائبك اوزرینه نفقه سی واجب اولان کشی نفقه سنی غائبك امانت اقچه سـندن الق اوزره ودیعدن دعـوی ایده بیلور .

[غائبدن] مقصـد بلده ده غائب دیمکدر . ایستر بشقه یره کیدرك ایسترسه بلده ده اختفا ایلیه رك غیبوبت ایتمش اولسون .

[امانت اقچه‌سندن] ترکیبی مأکولات و ملبوسات کلمه‌لرینه نظراً قید عادیدر . و نفقه جنسندن اولمیان عروض وعقار مثللو اماناتدن احتراز ایچوندر .

[نفقه] طعام و کسوه وسکنادن عبارتدر . ونفقه‌نك سبب وجوبی اوچدر .

برنجیسی : زوجیتدر . فقیره اولمق شرط دکلدر .

ایکنجیسی : مؤبداً حرمت نکاحی موجب درجه‌ده اولان قرابتدر . بونده من له النفقه که انا وبابادن عبارتدر . فقیر اولمق وبرادر وهمشیره کبی ذی رحم محرم ایسه فقیر اولمغله برابر کسبدن عاجز قالمق شرطدر .

اوچنجیسی : ملکیتدر . اموال مشترکه کبی .

ودیعك ودیعه‌یی وسبب وجوب نفقه‌یی تصدیق ایتمسی شرطدر .

[ودیع] قیدی اتفاقیدر . مضاربده دخی حکم بویله‌در .

١٦٤٠ ماده دائنه مدیوننك مدیونی خصم اولماز .

بناءً علیه برکیمسه متوفاده اولان آله‌جغنی متوفانك مدیونی مواجهه‌سنده اثبات ایدوبده اندن استیفا ایده‌مز .

زیرا مدیونك مدیونی دائن اوله اولان دینی اقرار ایتدیکی تقدیرده برحکم ترتب ایتمیه‌جکندن انکاری حالنده‌ده خصم اولماز .

[متوفی] قیدی اتفاقیدر . غائب حقنده دخی حکم بویله‌در .

[متوفانك مدیونی] ترکیبی متوفانك وارث ووصیسندن احتراز ایچوندر .

١٦٤١ ماده بایعه مشترینك مشتریسی خصم اولماز .

مثلا برکیمسه برمالی دیکر کمسنه‌یه بیع واودخی انی قبض ایله آخر شخصه بیع وتسلیم ایتدکدن صکره « مشتری اول اول مالی ثمنی ادا ایتمکسزین

قبض ایتمشیدی انك ثمنی ویر یاخود ثمننك استیفاسنه قدر حبس ایتمك اوزره آنی بکا ویر » دیو بایعك مشتری ثانیدن دعواسی استماع اولنماز .

زیرا بایع ایله مشتری اول بیننده عقد تمام اولدقدن صکره مشتری اولك مبیعی مشتری ثانی یه صاتمسی مستقل برمعامله اوله رق بیع اوله تعلیقی اولمدیغندن مشتری ثانی بایعك دعواسنی انکار ایتدیکی حالده خصم اولماز . فقط مشتری اول مبیعی بایعك اذنی اولمقسزین قبض ایدوبده آخر شخصه بیع وتسلیم ایتدکدن صکره «بایع مشتری اول مال مزبوری ثمننی ادا ایتمکسزین واذنم یوغیکن قبض ایتمشیدی ثمنی استیفا ایدنجیه قدر مبیعی بکا ویر » دیو دعوی ایتدکده مشتری ثانی بایعك دعواسنی تصدیق ایدرسه بایع مشتری ثانیدن مبیعی استرداد ایده بیلور. زیرا کشی اقراریله الزام اولنور. شو حالده [بایعه مشترینك مشتریسی خصم اولماز] جمله سندن مقصد انکاری صورتده خصم اولماز دیمکدر .

١٦٤٢ ماده متوفانك لهنه وعلیهنه اولان دعواده یالکز ورثه دن بریسی خصم اوله بیلور .

چونکه ورثه دن هربری متوفانك مقامنه قائمدر . وارث صغیر ایسه ولی ویا وصیی وغائب اولدیغی تقدیرده حاکم طرفندن تعیین قلنه جق وکیل مسخر دخی خصم اوله بیلور .

لکن متوفانك وارثی ووصیسی اولمیوبده ترکه سنه امین بیت المال مداخله ایتدیکی تقدیرده نظاماً صلاحیتی یوغیسه حاکم طرفندن دعوی وخصومتی رأی اولنمدقجه خصم یعنی مدعی یامدعی علیه اوله ماز.

ترکه دن الهجق دعواسنده مدعینك مطلوبی ترکه نك مجموعنه شامل اولمغله بونلردن هربری خصم اوله بیلور ایسه ده :

، فقط ترکه‌دن بر عینی دعواده اول عین ورثه‌دن کیمك یدنده ایسه خصم اودر. ذی‌الید اولمیان وارث خصم اوله‌ماز.

چونکه مدعینك حقی معین اولمغله ذی‌الید اولان وارثی براقوبده دیکرلرندن طلبه محل قالماز. شوقدرکه وارث ذی‌الیدك منحصراً خصم اولمسی ایچون درت شرطك وجودی لازمدر :

برنجیسی : ترکه اولجه بالتقسیم عین مزبور غائبك حصه‌سنه اصابت ایدوبده لاجل‌الحفظ وارث حاضره تودیع ایدلمامش اولمیدر. اکر برای حفظ تودیع ایدلمش ایسه وارث ذی‌الید ودیع اوله‌جغندن خصم اولماز .

ایکنجیسی: وارث غائب، حاضر اولدقده بومالك ترکه‌دن اولدیغنی تصدیق ایتمك لازمدر . ترکه‌دن اولدیغنی انکار ایله مال مزبور کندی ملك مطلقی اولدیغنی ادعا ایدر ایسه دعواسی مسموع وبینه‌سی مقبول اولور :

اوچنجیسی : اول عینك کلیسی حاضر یدنده موجود اولملیدر . بعضیسی غائبك مستودعی یدنده بولنورسه ینه خصم اولماز .

دردنجیسی : وارث حاضر علیهنه اولان دعوی کندی حصه‌سنه منحصر اولمیوب ترکه‌یه اضافتله عموم ورثه‌نك حقی اولمق اوزره دعوی ایدلمش اولملیدر . یالکز کندی حصهٔ ارثیه‌سنی طلب ودعوی ایتدیکی تقدیرده اولبابده لاحق اوله‌جق حکم شرعی ایله دیکرلرینك حقی ثابت اولمش اولماز . انلرده بشقه‌جه دعوی ایتمك لازم کلور .

مثلا متوفانك بر کمسنه‌ده اولان آله‌جغنی ورثه‌دن یالکز بری دعوی ایده‌بیلور . وبعدالثبوت اول آله‌جغك مجموعی جمله ورثه ایچون حکم اولنور.

فقط مدعی اولان وارث اندن یالکز کندی حصه‌سنی قبض ایدر . سائر ورثه‌نك حصه‌سنی قبض ایده‌مز .

چونکه مدعی اولان وارث قبض خصوصنده سائر ورثه‌نك حصه‌لرنده اجنبیدر . یعنی ورثه‌دن هر بری مورثنك مقامنه قائم اولدیغندن ترکه‌نك عمومی حقنده خصم اوله‌بیلور ایسه‌ده بعدالحکم هر بر وارثك حصه‌سی تعین ایده‌جکی جهتله دیکرلری طرفندن قبضه وکیل اولمدقجه ویاخود ولایت ووصایتی بولنمدقجه قبض ایده‌مز .

§

مدعی علیه انکار ایدوبده یمین ایدرسه سائر ورثه بزم حضورمزده بردها یمین ایتسون دیه‌مز . چونکه یمین تکرر ایتمز . فقط بعدالیمین کرك مدعی اولان وارث وکرك دیکر ورثه اقامهٔ بینه ایده‌بیلورلر .

اما ورثه‌دن بریسی یالکز کندی حصه‌سنی دعوی ایدرسه حکم یالکز اول حصه‌یه منحصر اولور . سائر ورثه‌نك حصه‌لرینی دعوی ایتمدیکندن انلرك حقلرینه شامل اولماز . زیرا حکمده سبق دعوی شرطدر .

کذلك بر کیمسه ترکه‌دن دین دعوی ایده‌جك اولدقده ورثه‌دن یالکز بریسنك حضورنده دعوی ایده‌بیلور . کرك اول وارث یدنده ترکه‌دن مال بولنسون وکرك بولنمسون .

مال بولنمامق ایکی صورتله اولور . بری متوفانك اصلا ترکه‌سی بولنماز . دیکری مالی وارسه‌ده مدعی علیه یدنده اولماز .

ترکه مستغرق دیون ایسه ینه حکم بویله‌در . انجق ورثه ترکه‌یی استخلاص ایتمدکلری کبی قضای دیندن دخی امتناع ایتدکلرنده جبر اولنه‌میوب حاکم طرفندن وصی نصب اولنه‌رق انك معرفتیله ترکه صاتیلوب اثمانندن دین ایفا اولنور .

وبویله یالکز بر وارثك حضورنده دعوای دین ایدلوبده اول وارث دخی دینی اقرار ایتدیکی تقدیرده دیندن انك حصه‌سنه نقدر اصابت ایدرسه یالکز اول‌مقداری ویرمك اوزره امر اولنور. وانك اقراری سائر ورثه‌یه سرایت ایتمز.

زیرا اقرار حجت قاصره اولدیغندن دیکره سرایت ایتمیوب انجق مقر اولان مؤاخذه اولنور.

خصم اولان وارثك انکاری اوزرینه کندوسنه یمین تکلیف اولنوبده نکول ایتسه بر نوع اقرار اولدیغندن حکم ینه بویله‌در.

فتواخانهٔ عالیجه مندرجاتنه تطبیق مسائل ایدلمکده بولنان کتب معتبرهٔ فقهیه‌دن « فتاوای علی افندی » نام کتابده شویله بر فتوی مندرجدر:

[زید متوفانك ورثه‌سی ترکه‌سنی اقتسام ایتدکلرندن صکره عمرو «ورثه‌دن‌زید ذمتنده قرضدن شوقدراقچه‌حقم واردر» دیودعوی ایتدکده ورثه‌دن بکر اقرار ایدوب دیکرلری انکار ایلسه‌لر عمرو بعدالحکم مبلغ مزبوری تماماً بکرك مقبوضی اولان حصهٔ وافیه‌سندن آلمغه قادر اولورمی؟ الجواب اولور.] مجله‌نك مبحوث‌عنه اولان کتاب الدعواسنك تاریخ نشرینه قدر بو فتوی موجبنجه عمل اولنور ایدی. مادهٔ‌مشروحه‌ده اقرارك حکمی مقرك حصه‌سی مقدارینه‌حصر وتخصیص ایدلمشدر.

§

اکر ترکه مستغرق بالدیون ایسه ورثه‌نك‌اقراری حضورحاکمده اولسه بیله معتبر دکلدر. چونکه حق غرما تعلق ایتمشدر. ولوکه ورثه ترکه‌یی استخلاص ایتسون.

§

ورثه دینی انکار ایتدکلرنده کندولرینه یمین توجه ایتمیوب مدعی دعواسنی بینه ایله اثباته مجبوردر. فقط خصم ینه وارثدر.

§

تركه‌یی استخلاص ؛ ورثه‌نك تركه‌ده‌كی اعیانك قیم حقیقیه‌لرینی غرمایه تأدیه ایدوب جمله تركه‌یی ضبط ایتملرندن عبارتدر .

مستغرق بالدیون اولان تركه‌یی استخلاصه ورثه‌نك حقلری واركاردر. بوصورتده دائنلری تركه‌یی عیناً ضبط ایدرز دیه‌میه‌جكلری كبی تركه‌نك استخلاصی ایچون دكرندن زیاده‌یه اوله‌رق مجموع دینی طلبه دخی حقلری یوقدر .

واكر اقرار ایتمیوبده مدعی یالكز اول وارثك حضورنده دعواسنی اثبات ایدرسه جمله ورثه علیهنه حكم اولنور .

چونكه بینه حجت متعدیه‌در . وحاكمك ولایت عامه‌سی اولمق حسبیله بالبینه اعطا ایتدیكی حكم ورثۀ سائره‌یه شامل اولور.

ومدعی اولوجهله محكوم‌به اولان دینی تركه‌دن آله‌جق اولدقده سائر ورثه مدعی‌یه اول دینی تكرار بزم حضورمزده اثبات ایت دیه‌مز.

فقط مدعی ورثه‌یه یمین استظهار تكلیف ایدر. یعنی مدعی دعواسنی اثبات ایده‌مزسه تركه مستغرق بالدیون اولمدیغی حالده ورثه‌دن هر برینك آیری آیری عدم علمه تحلیفی لازم كلور.

ورثه‌دن برینك یمین ایتمسیله دیكرلرندن یمین ساقط اولماز. زیرا وارثك بریسی بیلمیور ایسه دیكرلری بیله‌بیلور .

ورثه‌دن بعضیسی غائب ویا صغیر اولور ایسه غائب حاضر وصغیر بالغ اولدقده تحلیف اولنور.

فقط مدعینك دعواسنی دفعه صلاحیتلری واردر .

اما قبل القسمه متوفانك تركه‌سندن اولان وفقط ورثه‌دن برینك یدنده بولنان برآتی بر كیمسه «بنم مالم اولوب متوفایه ایداع ایتمشیدم» دیو دعوی ایده‌جك اولدقده خصم انجق ذی‌الید اولان وارثدر دیكر ورثه‌دن دعوی ایتسه استماع اولنماز .

وذی‌الیددن دعوی ایدوبده انك اقراریله حکم اولنورایسه سائر ورثه
سرایت ایتمز. انك اقراری انجق کندی حصه‌سی مقدارنجه نافذ اولوب او
آتده اولان حصه‌سی مدعینك اولق اوزره حکم اولنور.

واکر ذی‌الید اولان وارث انکار ایدوبده مدعی دعواسنی اثبات ایدرسه
مجموع ورثه علیهنه حکم اولنور ۷۸ ماده‌یه باق

بعدالقسمه دخی بویله‌در. یعنی ترکه اقتسام اولندقدن صکره ورثه‌د
برینك حصه‌سنه اصابت ایدن آتی بر مستحق چیقوبده دعوی ایتدکده خص
انجق ذی‌الیددر. انجق قبل‌القسمه دعوی ایله بعدالقسمه دعوی بیننده ش
فرق واردر که بعدالقسمه بینه ایله بالاستحقاق ضبط اولنان آت حین قسمتد
متوفانك متروکاتندن اولمق اوزره وارث ذی‌الیده حصه‌سی مقابلند
ویرلمش اولدیغی حالده متوفانك مالی اولمدیغی ثابت اولمغله خطاسی ظاه
اولان ظنه اعتبار اولمدیغندن وارث مزبور دیکر ورثه‌یه مراجعت
مذکور آته بدل ادعای حق ایدر.

لکن اقرار ویا یمیندن نکولیله مذکور آت مستحقه ویریلو
ایسه دیکر ورثه‌یه مراجعتله اکا بدل برشی طلب ایده‌مز.

مادۀ مشروحه‌ده ذکر اولنان دعوادن مقصود نسبك غیری اولان
دعوالردر. اما نسبی دعوی واثباتده وارث، وصی، متوفانك مدیونی
مستودعی، دائنی وموصی لهی خصم اوله‌بیلور.

١٦٤٣ ماده ارثدن غیری برسبب ملك ایله برقاچ کیمسه
بیننده مشترك اولان برعینی دعواده شرکادن بری دیکرك
حصه‌سنده مدعی‌یه خصم اوله‌مز.

مادۀ سابقه‌ده ذکر اولندیغی اوزره متوفانك لهنه وعلیهنه اولا

عواده يالكز ورثه‌دن بريسنك خصم اوله‌بيلمسى دعواى مزبوره حقيقتده شخص معنوى اولان تركه‌يه عائد اولوب ورثه‌دن هر برى ورثتك مقامنه قائم اولديغى جهتله اوشخص معنوينك تمثال مجسمى اوله‌رق خصم اوله‌بيلور ايدى. شركانك مال مشتركلرى تركه كبى بر شخص معنوى تشكيل ايتميوب هرشريكك حصه‌سى ذاتنه عائدوكندوسى موجود اولديغندن برشريك مجرد شركت ملك سببيله ديكر شركاسى ايچون شخص ثالثه قارشو خصم اوله‌مز. مكركه ولايت ونيابت ووكالت كبى شريكلرينك مالنده تصرف وخصومته صلاحيت بخش اولور برسبب اوله.

مثلا شرا طريقيله برقاچ كيمسه بيننده مشترك برخانه‌يى بركيمسه شركادن يالكز برى حضورنده «ملكمدر» ديو دعوى واثبات ايدوبده حكم اولنسه ايجق حاضر اولان شريكك حصه‌سنه مقصور اولوب سائرينه سرايت ايتمز. فقط حاضر اولان شريك ديكر شريكك ولى ويا وصى وياخود وكيلى ايسه انك حصه‌سى حقنده دخى سارى ومرعى اولور.

مادهٔ مشروحه‌ده يالكز عين دعواسندن بحث اولنمش اينسه‌ده‌دين دعواسنده دخى بويله‌در. شركت عقدده شركا يكديكرينك وكيلى وبعض اقسامنده كفيلى اولدقلرندن مال شركت اولان برعينى دعواده شركادن برى ديكرك حصه‌سنده وكالت وبعضاً هم وكالت وهم كفالت حسبيله مدعى‌يه خصم اولور.

١٦٤٤ ماده طريق عام كبى منافعى عمومه عائد اولان يرلرك دعواسنده عامه‌دن يالكز برلسى مدعى اولوب انك دعواسى استماع ايله مدعى عليه اوزرينه حكم اولنه‌بيلور.

يعني عمومه متعلق اولان شيلرده هر كسك حقى اولديغندن عامه‌دن يالكز بريسى ادعاى حق ايده‌جكى كبي مادهٔ آتيه‌دن مستبان اوله‌جغى اوزره عامه‌دن يالكز بريسى مدعى عليه دخى اوله‌بيلور بويله اوليوبده عمومه متعلق اولان خصوصاتده عمومك مدعى ومدعى عليه اولمسى لازم كلسه عمومك متفقاً ادعا ايتملرى ومدعى عليه صفتيله محكمه‌يه جلب واحضار ايدلملرى متعذر اوله‌جغى جهتله منافع عموميه‌يه خلل طريان ايدر . بناءً عليه :

١٦٤٥ ماده اهاليلرى قوم غير محصور اولان ايكى قريه بيننده نهر ومرعى كبي منافعى مشترك اولان شيلر دعواسنده طرفيندن بعضيلرينك حضورى كافيدر .

ايكى طرف اهاليسندن ولوكه بر كشى اولسون بونلرك حضوريله دعوى رؤيت اولنور. مدعى دعواسنى اثبات ايدرسه حكامك ولايت عامه‌سى اولديغندن لاحق اوله‌جق حكم مدعى عليه اولان قريه اهاليسنك جملهسنه شامل اولور .

مدعى عليه دفع ايله مدعاسنى اثبات ايدرسه لاحق اوله‌جق حكم دخى مدعى اولان قريه اهاليسنك جملهسنه شامل اولور .

اما طرفين دعواده تصادق ايدرلرسه معتبر اولميه‌جغى كبي مدعالرينى اثبات ايده‌مدكلرى حالده تحليف اولنمازلر. مدعابه بينلرنده مشترك اوله‌ق ابقا ايديلور .

اما اهاليلرى قوم محصور اولديغى صورتده بعضيلرينك

حضوری کافی اولمیوب جمله‌سنك یاخود طرفلرندن وکیللرینك حضوری لازمدر .

۱٦٤٦ ماده یوز نفردن زیاده اولان قریه‌اهالیسی قوم غیر محصور عد اولنور .

یوز نفر واندن آز اولان قریه اهالیسی قوم محصـوردر. وقوم محصورده نسا وصغیر ومجنون اولانلر دخی داخلدر .

اخطار

۱۲۹۷ تاریخنده دولت علیهٔ عثمانیه‌جه اجرا قلنان تشـکیلات عدلیه‌صره‌سنده مدعیٔ عمومیلك مأموریتی تأسیس اولندیغندن تاریخ مزبورده نشرواعلان قلنان [محاکم نظامیه‌نك تشکیلاتی قانونی] احکامنجه مدعیٔ عمومیلر حقوق یعنی منافع عمومیه‌یه تعلق ایدن احواله وبرمحل اهالیسنه‌وعمومه‌متعلق تأسیساته‌ووجوه‌بره‌دائروصیتنامه‌لره‌وصبی‌ومجنون ومحجورکبی تحت وصایتده بولنان اشخاصه وغائب اولانلره دائرحقوق محکمه‌لرنده‌رؤیت اولنه‌جق دعاوی‌یه بالمداخله بیان مطالعه واعتراض وحکم‌واقعی‌استئناف وتمییز ایده بیله‌جکلرندن بوکبی خصوصاتده قانون مذکورواحکامنه مراعات اولنمق لازم کلور .

فصل رابع

تناقض بیانده‌در

۱٦٤۷ ماده تناقض ملکیت دعواسنه مانع اولور .

چونکه متناقض اولان ایکی کلامك بری خلاف حقیقت اوله جغندن مدعی اولان شخص ملکیت دعواسنده کذب ایله متهمدر . وحاکم ایچون دخی ایکی کلامدن بری دیکرینه مرجح اولمدیغی جهتله حکم اعطاسی متعذردر .

§

ملکیت دعواسی تصرفده شاملدر . بناءً علیه اراضیٔ امیریه ده بر آدم تصرف دعواسنده بولنوبده سوزی یکدیکرینه مناقض اولسه دعواسی مسموع اولماز .

§

اما تناقض نسب ووراثت دعواسنه مانع اوله ماز . مثلا بر کیمسه «بن فلان آدمك وارثی دکلم » دیدکدن صکره «او بنم بابامدر» دیسه مسموع اولور .

کذلك « بن فلان واقفك اولادندن دکلم » دیدکدن صکره « اولادندنم بناءً علیه غلهٔ وقفدن اولاده مشروط اولان حصه می ایسترم » دیسه مسموع اولور .

زیرا بونلر ملك جبری قبیلندندر . ترك ایله متروك اولماز . یعنی اوغلی ووارثی اولدیغی ایستراقرار ایتسون ایستر انکار ایلسون نسبی ثابت اولدقده ارث و غلهٔ وقفدن اولان حقی دخی شرعاً ثابت اوله جغندن متناقض سوزلر ایله حق مشروعی ساقط اولماز .

مثلا بر کیمسه بر مالی استشرا ایدوبده یعنی صاتون الق استیوبده بعده اول مال قبل الاشترا کندوسنك ملکی ایدوکنی دعوی ایتسه مسموع اولماز .

چونکه استشرا اول مال کندوسنك اولمدیغنی اقراردر . بعده قبل الاشترا کندوسنك ملکی ایدوکنی دعوی تناقضدر . تناقض دخی ملکیت دعواسنه مانع اولور .

وكذا « فلان كمسنه‌ده هيچ بر حقم يوقدر » ديدكدن صكره اول كمسنه‌دن برشى دعوى ايتسه مسموع اولماز .

كذلك بركيمسه ديكر كمسنه‌دن « فلان آدمه ويرمك اوزره سكا شوقدر غروش ويرمشيدم . سن اكا ويرميوب يدنده قالمغله كتور اول مبلغى وير » ديو دعوى ايتدكده مدعى عليه انكار ايتمكله مدعى اقامهٔ بينه ايتدكدن صكره مدعى عليه دونوبده « كرچك اول آدمه ويرمك اوزره بكا اوقدر غروش ويرمشيدك . لكن بن اول مبلغى اكا تسليم ايلدم » ديودفع دعوى ايده‌جك اولسه مسموع اولماز .

وكذلك بركيمسه ديكرك يدنده اولان بردكانى « ملكمدر » ديودعوى ايتدكده ذى اليد « كرچك اول دكان سنك ملكك ايدى . لكن فلان تاريخده سن انى بكا بيع ايتمشيدك . » ديو دعوى ومدعى «اصلا بيننزده بيع وشرا جريان ايتمدى » ديو كلياً انكار ايتمكله ذى اليد دعواسنى اثبات ايتدكدن صكره مدعى دونوب « فى الحقيقه اول دكانى اول تاريخده سكا بيع ايتمشيدم . لكن بو بيع وفاءً ياخود شو مقوله شرط مفسد ايله عقد اولمشيدى » ديو دعوى ايلسه استماع اولنماز .

متناقض اولان كلاملرك ايكيسيده حضور حاكمده سويلنوب سويلنلمامسنده بين الفقها اختلاف اولنديغندن مجله جمعيتنجه شو مثالره نظراً يالكز بريسى يعنى متناقضك ايكنجى كلامى حضور حاكمده اولمق كفايت ايده‌جكنه دائر اولان قول اختيار اولنمشدر .

*
* *

تناقضك تحققنده سوزى سويليان كيمسه شخص واحد اولمق ومتعدد اولديغى حالده متكلم واحد حكمنده بولنمق شرطدر . ١٦٥٢

§

تناقض اصل ملكيت دعواسنه مانع اولديغى كبى دفع ودفع الدفع دعوايه دخى مانع اولور .

١٦٤٨ ماده بر كيمسه بر مالى ديكر كمسنه‌نك اولديغنى

اقرار ایتدکدن صکره «بنمدر» دیو دعوی ایتسه صحیح اولمدیغی کبی آخرك طرفندن بالوکاله یا بالوصایه دعوی ایتمسی دخی صحیح اولماز .

مادامکه مال مزبور دیکر کمسنه‌نك اولدیغنی اقرار ایتمشدر . ولوکه بشقه‌سی ایچون اولسون انی طلب و دعوی متناقض وکذبی ظاهر اوله‌جغندن مسموع اولماز .

١٦٤٩ ماده بر کیمسه دیکر کمسنه‌یی جمیع دعوادن ابرا ایتدکدن صکره کندوسی ایچون آندن بر مال دعوی ایتسه صحیح اولماز .

یعنی بر کیمسه دیکرینی ابراء عام ایله ابرا ایتدکدن صکره ابرادن مقدم تاریخ ایله کرك اصالةً وکرك کفالةً برعین ویادین دعواسی قامه ایتسه ابرایی متضمن اولان سوزینه مناقض اولمغله استماع اولنماز .
عین دعواسنه مثال : بر کیمسه دیکر کمسنه‌یی جمیع دعوادن ابرا ایتدکدن صکره مدعی علیه یدنده اولان برخانه ایچون « بوخانه بنمدر » دیو دعوی ایتسه صحیح اولماز .
دین دعواسنه مثال : بر کیمسه دیکر کمسنه‌یی « ذمتکده اصلا حقم یوقدر » دیو ابرا ایتدکدن صکره « پدرمك سنده اون عدد عثمانلی یوزلك التونی وار ایدی . وفات ایدوب بکا میراث قالدی . سنی ابرا ایتدیکم زمان پدرمك وفاتنی بیلمیور ایدم » دیسه مسموع اولماز . یعنی وقت ابراده مورثنك وفاتنی بیلمسه بیله ابرا صحیحدر .

§

فقط مدعی‌علیه برنجیسنی مناقض اولان دعوای ثانی‌یی تصدیق
درسه نظر اولنور . عین دعواسی ایسه صحیحدر . دین دعواسی
سه صحیح اولماز .

مثلا بر آدم برشخصی بالجمله دعاویسندن ابرا ایتدکدن صکره
عین‌دعوی ومدعی‌علیه‌دخی‌تصدیق‌ایتسه مسموعدر.زیراعین‌موجود
لوب تناقض دخی خصمك تصدیقیله مرتفع اولور . ١٦٥٣

اما دینی ابرا ومدعی‌علیه قبولدن صکره تصدیقنك حکمی‌یوقدر .
را ابرا بعدالقبول رد ایله مردود اولماز . ١٥٦٨

اما بشقه‌سی‌ایچون‌بالوکاله‌یاخود بالوصایه‌دعوی‌ایده‌بیلور.

چونکه بونده تناقض‌یوقدر. زیرا ابرا ایدن کیمسه مدعی‌علیهده
کنز کندوسنك حقی‌اولمدیغنی بیان ایتمشدر . بشقه‌سنك حقی‌یوقدر
مامشدر . بناءً علیه دیکری ایچون بالوکاله یاخود بالوصایه دعواسی
اقض اولمدیغندن مسموعدر . §

ابرادن مؤخر تاریخ ایله اولان دعوی هرحالده مسموعدر .

مثلا بر کیمسه دیکرینه « بن‌سنی‌ابراء عام‌ایله ابرا ایتدکدن‌صکره
نتده جهت قرضدن شوقدر غروش آله‌جغم حاصل‌اولدی ایسترم »
و دعوی ایتسه مسموعدر . چونکه بونده تناقض یوقدر §

[جمیع دعوادن] قیدی ابراء خاصدن احتراز ایچوندر . بعض
عوادن ابرا ایدر ایسه ابرا ایتمدیکی دعواسی مسموع اولور .

١٦٥٠ ماده بر کیمسه برمالی آخر کمسنه ایچون‌دعوی
تدکدن صکره کندوسی ایچون دعوی ایتسه صحیح‌اولماز.

چونکه آخر کمسنه ایچون دعوی ایتمسی او مال کندوسنك اولمدیغنی
اقرار اولمغله بالآخره کندوسی ایچون دعوی ایتمسی تناقضدر .
اما کندوسی ایچون دعوی ایتدکدن صکره بالوکاله آخر
کمسنه ایچون دعوی ایده بیلور . زیرا دعوی وکیلی بعضاً
ملکی نفسنه مضاف قیلار . اما بر کمسنه عندالخصومه کند
ملکنی بشقه سنه مضاف قیلماز .

١٦٥١ ماده حق واحد ایکی کشیدن آیرو آیرو استیفا
اولنه مدیغی کبی جهت واحده دن طولایی حق واحد ایکی
کشیدن ادعا دخی اولنه ماز .

بو ماده ده ایکی حکم بیان ایدیلیور . برنجیسی: حق واحد ایکی
کشیدن آیرو آیرو استیفا اولنه ماز . مثلا دائن آله جغنی تماماً کفیلدن
آلور ایسه اصیله و اصیلدن آلور ایسه کفیله مراجعت ایده مز .
ایکنجیسی: جهت واحده دن طولایی حق واحد ایکی کشیدن ادعا
اولنه ماز . مثلا بر کیمسه دیگر کمسنه دن « سکا قرضاً بیك غروش
اعطا ایتمشیدم ویر » دیو دعوی ایتدکده او کمسنه نك انکاری اوزرینه
اثبات ایده مامکله دونوب « مبلغ مزبوری او کمسنه یه قرضاً ویر
دیو اولان دعوامده غلط ایتمشیدم او کمسنه یه ویرمیوب شو ذاته
ویردم » دیه رك بر بشقه سندن دعوی ایلسه مسموع اولماز .
ایکی جهتدن طولایی اولان حق واحد ، بر جهتنه حکم لاحق
اولمش اولسه بیله ایکی کشیدن ادعا اولنه بیلور .

مثلا بایع ثمن مبیعدن اولان آلهجغنی مشتریدن دعوی ایتدکدن
[حك]م لاحق اولدقدن صکره اول مبلغی مشتـرینك کفیلندن دخی
[بحك]م الکفاله دعوی ایدهبیلور . ٦٤٤

۱٦٥۲ ماده نصل که متکلم واحدك دعواسنده تناقض
[مان]ور ایسه وکیل وموکل ووارث ومورث کبی متکلم واحد
[حك]منده اولان ایکی کمسنهنك کلاملرنده دخی تناقض تحقق
[ایدر] . شویله که برخصوص حقنده موکلدن سبق ایدن دعوایه
[مخال]ف وکیلی بردعوی درمیان ایتسه صحیح اولماز .

مثلا بایع ثمن مبیعدن اولان آلهجغنی مشتریدن دعوی ایتدکدن
[صکره] مرافعهیه برینی توکیل ایدوبده وکیلی موکلنك غلط ایتدیکنی
[بی]ان ایله مدعابهك جهت قرضدن مطلوب ایدوکنی سویلسه مسموع
[اولما]ز .

زیرا وکیل اقتدار تصرفی موکلندن اخذ ایتدیکندن کندوسنك
[سوز]ی موکلنك سوزی دیمکدر . شوایکی سوز بیننده کی تناقض دخی
[تصد]ر اولمغله موکلی تناقض ایتمش حکمندهدر .

۱٦٥۳ ماده خصمك تصدیقیله تناقض مرتفع اولور .

چونکه ایکی سوزك بربرینه مناقض اولمسی برینك کذب اولدیغنه
[دلال]ت ایدر . مع مافیه قنغیسنك صحیح وقنغیسنك کذب اولدیغی بیلنهمدیکی
[ایچو]نله تناقض ملکیت دعواسنه مانع اولور . اما خصم سوزلردن
[بر]ینك صحیحسنی تصدیق ایدنجه ارتق انك صحیح ودیکرینك کذب اولدیغی

تحقق ایده‌چکندن وتصریح مقابله‌سنده‌دلالته اعتبار اولمدیغندن دعوا
استماعنه مانع قالماز. ومانع زائل اولنجه ممنوع عودت ایدرك دعوا
استماع اولنور.

مثلا برکیمسه جهت قرضدن اوله‌رق دیکر کمسنه‌دن شوقدر غر
آله‌جق دعوی ایتدکدن صکره مبلغ مزبورك جهت کفالتدن اولدیغنی دع
ایدوبده مدعی علیه دخی بونی تصدیق ایلسه تناقض مرتفع اولور.

١٦٥٤ ماده حاکمك تکذیبیله دخی تناقض مر اولور.

مثلا برکیمسه دیکر کمسنه‌نك یدنده اولان مالی «بمدر» دیو دع
ایدوب مدعی علیه دخی «اول مال فلانك ایدی بن اندن صاتون الدم»
انکار ایتمکله مدعی اقامهٔ بینه ایدوبده حکم اولنسه محکوم علیه اول م
ثمنیله بایعنه رجوع ایدر. واکرچه ابتدا اول مال بایعك ایدوکنی اقرارایتم
صکره‌کی رجوعی بیننده‌تناقض وارایسه‌ده حاکمك حکمیله بواقراری تک
اولندیغندن تناقض مرتفعدر.

لکن شومسئله بوماده‌نك مستثناسیدر: برکیمسه دیکر کمسنه
«فلان مالکی بکا صاتدك» دیو دعوی واوکمسنه‌نك انکاری اوزر
اثبات مدعا ایدوبده بعده موجب رد عیب قدیمی بیان ایدرك و
ادعا ایتمکله مدعی علیه اولان بایع مشتری کندوسنی جمیع عیو
ابرا ایتدیکنی ادعا واقامهٔ بینه ایده‌جك اولسه قبول اولنماز.
مشترینك بایعی عیب دعواسندن ابرا ایتمش اولمسی ایچون اولجه
بیعی اقراری ایجاب ایلر ایکن انکاری اوزرینه عقدك وقوعی
حاکمله ثابت اولدیغندن انکار ایتمش اولدیغی برعقده مستنداً
دعواسی مسموع اولمیه‌جغی کبی مبیعك عیبدن سلامتی اصل اولدیغ
مشترینك مبیعی عیب قدیمه بناءً رد ایتمسنه حکم مزبور مانع اول

١٦٥٥ ماده محل خفا اولوبده مدعينك معذرتى ظاهر
ور ايسه تناقض معفو اولور.

قاعدهٔ هيچ بركيمسه جهلندن استفاده ايده‌من. زيرا اوكرنمكه
در ايكن اوكرنمامسى كندوسى ايچون سبب معذرت اوله‌من ؛
محلِ خفاده اولان جهل سبب معذرت اولور. چونكه محل
اده اولمسى علمنه مانع اولمشدر. بوده كندى قصورندن ناشى دكلدر.
عليه مدعينك ادعا ايتديكى شيئك سببى كيزلى اولوبده كندوسنك
ور اولديغى بينه ويا خصمنك اقرارى ايله ثابت اولورسه تناقض
تفع اولور.

مثلا بركيمسه برخانه‌يى استيجار ايتدكدن صكره « بن صغير ايكن پدرم
انه‌يى بنم ايچون اشترا ايتمش حين استيجارده خبرم يوق ايدى » ديو
جردن ادعا وبويولده برقطعه سند ابراز ايلسه دعواسى مسموع اولور.
كذلك بركيمسه برخانه‌يى استيجار ايتدكدن صكره وقتيله اول خانه
دوسنه پدرندن ارثاً انتقال ايلمش ايدوكنه واقف اولوبده موجردن ادعا
ه دعواسى استماع قلنور.

١٦٥٦ ماده تقسيم تركه‌يه ابتدار مقسومك مشترك
لديغنى اقراردر. بناء عليه بعدالتقسيم مقسومى « بنمدر » ديو
وى ايتمك تناقضدر.

مثلا تركه‌نك تقسيمندن صكره ورثه‌دن بريسى اعيان مقسومه‌دن برينى
ن متوفادن صاتون آلمشيدم » ياخود « متوفى انى حال صحتنده بكاهبه‌وتسليم
ندى » ديو ادعا ايتسه مسموع اولماز.
هرنه‌قدر اولجه مقسومك مشترك اولديغنى لساناً سويلمامش ايسه‌ده

تقسیم ترکه‌یه ابتدار ایله حکماً سویلنمش عد اولنور. آرتق بعدالتق
مقسومی « بنمدر » دیو دعوی ایتمسی تناقضدر.

فقط « بن صغیر ایکن متوفی اولمالی بکا ویرمش وقت تقسیمده‌بیلمیو
دیر ایسه معذور ودعواسی مسموع اولور.

چونکه محل خفا اولدیغندن مدعینك معذرتی ظاهر اولمغله‌تناق
معفودر.

برده تقسیم ترکه‌یه ابتدار متوفانی دیندن ابرا دکلدر. بناءً
ورثه‌دن بری بعدالاقتسام متوفادن بر آله‌جق دعوی ایتسه‌مسموع اولو

۱۶۵۷ ماده‌ متناقض کورینان ایکی کلامك توفیق ممک
اولوبده مدعی دخی توفیق ایدر ایسه تناقض مرتفع اولو

متناقض کورینان کلاملر توفیق ایدیلور ایسه معناً تناقض قا
جغندن مانع زائل اولوب ممنوع عودت ایدر. لفظاً متناقض کور
اولملری دعوانك استماعنه مانع اولماز. زیرا اعتبار مقاصد ومعا
اولوب الفاظ ومبانی‌یه دکلدر.

انجق ایکی کلامك توفیقی ایکی شرطك تحققنه‌متوقفدر. برنجیس
کلاملر قابل توفیق اولملی. ایکنجیسی: مدعی توفیق ایتملیدر. کلا
فی‌حد ذاته قابل توفیق دکل ایسه مدعی هرنه‌قدر توفیق ایتدم د
بیله توفیق ایدلمش اولمیه‌جغی کبی کلاملر قابل توفیق اولدیغی حالده‌مد
توفیق ایتمز ایسه تناقض مرتفع اولماز.

متناقض سوز سویلیان کیمسه کلاملرینی کرك قبل‌الحکم و
بعدالحکم توفیق ایتسون دعواسی مسموع اولور.

انجق متناقض کورینان کلاملرك امر توفیقنده بین‌الفقها اخت

وب بعضيلرينه كوره امكان توفيق كافيدر بالفعل توفيقه حاجت
دز. قياسه موافق اولانده بودر . بعض فقهايه كوره امكان توفيق
اولميوب استحساناً بالفعل توفيق لازمدر [مدعى دخى توفيق ايدرسه]
ره سندن منفهم اولديغنه كوره مجله جمعيتنجه بو قول اختيار اولنمشدر.
مثلا برخانه‌ده مستأجر اولديغنى اقرار ايتمش ايكن « بو خانه بنمدر »
دعوى ايتسه استماع اولنماز . « اما مستأجر ايدم صكره صاحبندن صاتون
م » ديو توفيق ايلسه دعواسى استماع اولنور.
كذلك بركيمسه جهت قرضدن معلوم المقدار غروش دعوى ايدوبده مدعى
دخى « بن سندن برشى آلمدم وسنكله بينمزده هيچ برمعامله جارى
مشدر. » ياخود «بن سنى اصلا طانيمام» ديوبده مدعى اقامهٔ بينه ايتدكدن
كره مدعى عليه « بن اول مبلغى ايفا ايتمشيدم » ياخود «سن بنى اندن ابرا
يدك» ديو ادعا ايلسه تناقض اولمغله دعواسى استماع اولنماز.
چونكه مدعيدن برشى آلمديغنى وبينلرنده هيچ برمعامله جريان
يكنى ادعا ايتديكى حالده مدعا بهى ايفا ويا اندن ابرا دعواسى عادةً
تدر. عادةً ممتنع اولان شى حقيقةً ممتنع كبى اوله جغندن بو دعوى اصلا
ل توفيق دكلدر .
اما مدعينك دعواى مشروحه سى اوزرينه مدعى عليه « سكا هيچ بورجم
دز » ديوبده مدعى اقامهٔ بينه ايتدكدن صكره مدعى عليه « اوت سكا او قدر
جم وار ايدى لكن بن آنى سكا تأديه ايتمشدم » ياخود « سن بنى اندن ابرا
يدك » ديو دعوى واثبات ايلسه مدعى بى دفع ايده بيلور . وكذلك بركيمسه
ر كمسنه‌دن « سنده شويله برو ديعه‌م وار ايدى وير » ديو دعوى ايتدكده
ى عليه «سن بكا اصلا برشى ايداع ايتمدك » ديو انكار ايدوبده مدعى اقامهٔ بينه
كدن صكره مدعى عليه «بن آنى سكا رد وتسليم ايتمشيدم » ديو دفع ايده جك
رسه بو دفعى مسموع اولميوب وديعه آنك يدنده موجود ايسه مدعى آنى
آلور . ومستهلك ايسه قيمتنى تضمين ايتديرر .
وديعه‌نك تسليم وتضمينى خصوصنده مدعينك بينه‌سنه استناد
يوب مدعى عليهك اقرارينه بناقلنور . زيرا بر حادثه‌ده بينه ايله

اقرار جمع اولسه حكمى آخره سرايت ايتديرمك كبى بينه‌يه حا
اولمديغى تقديرده اقراره بنا ايديلور. زيرا اقرر بينه‌دن اقوادر.

اما مدعينك دعواى مشروحه‌سى اوزرينه مدعى عليه « بنده‌سنك او
وديعه‌ك يوقدر » ديو انكار ايدوبده مدعى اقامهٔ بينه ايتدكدن صكره مدعى ع
« اوت اويله برو وديعه‌ك وار ايدى لكن بن آنى سكا رد وتسليم ايتمشيدم »
ادعا ايتسه دعواسى مسموع اولور .

١٦٥٨ ماده بر كيمسه برعقدك باتاً وصحيحاً كندوسنه
صادر اولديغنى اقرار ايدرك بو اقرارى سنده ربط اولندقد
صكره دونوبده اول عقدك وفاءً وياخود فاسداً منعقد اولديغ
ادعا ايتسه دعواسى مسموع اولماز . ١٠٠ نجى ماده‌يه باق
مقر اولان كيمسه « واقعا عقدك باتاً وصحيحاً وقوعنى اقرار ايتم
ايدم لكن اقرارمده كاذب ايدم طوغريسى وفاءً ايدى » ديو دعو
ايلسه ١٥٨٩ نجى ماده‌نك حكمى جارى اولماز . چونكه بو دعوا
ظاهرنده توفيق ممكن اولميان تناقض واردر .

مثلا بر كيمسه ملك منزلنى بر كمسنه‌يه ثمن معلوم مقابلنده بيع وتسليم ايتدك
صكره حضور حاكمه واروب « بن شو حدود ايله محدود اولان منزلى
قدر غروش مقابلنده فلان كمسنه‌يه بيع بات صحيح ايله صاتدم » ديو اق
ايدوبده بو اقرارى سنده ربط اولندقدن صكره دونوبده بيع مزبورى و
طريقيله ياخود شو مقوله شرط مفسد ايله عقد اولنمشيدى » ديو ادعا ا
دعواسى مسموع اولماز .

دينك دخى حكمى بويله‌در .

كذلك بر كيمسه ديكر كمسنه ايله اولان دعواسندن صلح اوله‌رق حض
حاكمه واروبده اول صلحك صحيحاً عقد اولنديغنى اقرار ايدرك بو اقرا
سنده ربط اولندقدن صكره دونوبده صلح مزبورى « شو مقوله شرط م
ايله اولمشيدى » ديو ادعا ايلسه دعواسى مسموع اولماز .

۱۶۵۹ ماده بر کیمسه بر مالی « ملکمدر » دیو دیگر کمسنه حضورنده آخره بیع وتسلیم ایتدکده اول کمسنه کوروبده بلاعذر سکوت ایتمشیکن صکره‌دن « اول مال بنمدر » یاخود « انده حصه‌م واردر » دیو دعوی ایتسه نظر اولنور . اگر اول کمسنه بایعك اقاربندن یاخود زوج وزوجه‌دن بریسی ایسه اشبو دعواسی مطلقا استماع اولنماز .

قاعدهٔ ساکته سوز اسناد اولنماز ایسه‌ده بایع مبیعی صاتار ایکن اقاربندن اولان بریسی یاخود زوج ویازوجه‌سی کوروب سکوت ایتدکدن صکره اول مال بنمدر دیو دعوی ایتمسی شبههٔ تزویردن سالم اوله‌میه‌جغندن بوکا محل ویرلمامك اوزره استحساناً معرض حاجت عد اولنه‌رق سکوتی بیان حکمنده طوتلمش یعنی بیعی ومبیعك تسلیمنی کوروبده سکوت ایتمسی مبیع بایعك ملکی اولدیغنی اقرار عد اولنمشدر .

واگر اجانبدن ایسه اولوجهله یالکز مجلس بیعده بولنمسی دعواسنك استماعنه مانع اولمیوب انجق مجلس بیعده حاضر اولدقدن بشقه مشترینك بر مدت اول ملکده ابنیه یاپمق یاخود ییقمق ویاخود آغاج دیکمك کبی تصرف ملاك ایله تصرفنی کوروبده بلاعذر سکوت ایتدکدن صکره بروجه بالا

« بنم ملكمدر » ياخود « انده حصه‌م واردر » ديو دعوى ايتسه كذلك استماع اولنماز .

يعنى اجنبينك دخى سكوتى اقرار عد اولنور . انجق اقارب ايله اجانب بيننده شو فرق واردركه اقاربك بيعى كوروب سكوت ايتمسى اقرارينه دلالت ايچون كافى اولديغى حالده اجانب حقنده بو صورت كافى اولميوب مشترينك برمدت اول ملكده تصرف ملاك ايله تصرفنى كوروبده بلاعذر سكوت ايتمسى لازمدر .

اسبابنه كلنجه : اقارب يكديكرينك مالنه اجانبدن زياده طمع ايدوب خصوصيله حقوق ارثيه‌نك اقارب وزوجينه عائد اولمسى بوبابده تزويره مساعد اولديغندن ومادۀ مشروحه ذاتاً منع تزوير مقصديله تشريع ايدلديكندن اقارب وزوجينك عقد بيعى ومبيعك تسليمنى كوروب بلا عذر سكوت ايتملرى بعده اقامه ايده‌جكلرى دعوانك عدم استماعنه سبب كافى عد اولنمشدر . اما اجانب اقارب كبى يكديكرينك مالنه حق ارث مثللو برسببه مستنداً طمع ايده‌ميه‌جكلرندن انلرك مجلس بيعده حاضر اولملرى عدم استماع دعوايه سبب كافى اولميوب مشترينك بر مدت اول ملكده تصرف ملاك ايله تصرفنى كوروبده بلا عذر سكوت ايتمش اولملرى لازمدر .

§

مبحوث عنه اولان اقاربك كيملر اولديغى كتب فقهيه‌ده بيان وتعداد ايدلمامشدر . انجق عموجه‌نك دخى داخل اولديغى بعض كتابده محرر اولمسنه واسباب مبسوطه‌يه نظراً حق ميراثه مالك اولان اقارب ديمك اولديغى اكلاشيليور .

§

بوماده‌نك حكمى اوچ شيئه منحصردر . برنجيسى بيع ، ايكنجيسى

هبه وتسليم، اوچنجيسى وقفدر. بيع حكمنده اولان صلح بيعده داخلدر. واراضئ اميريه‌نك فراغنده دخى بو حكم جاريدر .

فقط ايداع ، اعاره ، رهن وايجـار ايديلان بر مال حقنده اقارب واجانبك سكوتى عدم استماع دعوايه سبب اولميوب دعوالرى مسـموع اولور . بطريق الاسـتغلال بيع دخى رهن حكمنـده‌در . چونكه بو تصرفات ملكك مالكدن خروجنى مستلزم اولمديغى كبى انفاً بيان قلنان مسائلده دعوانك مسموع اولمامسى على خلاف القياس تجويز اولنمشدر. على خلاف القياس ثابت اولان شى سائره مقيس عليه اوله‌ماز .

[بلاعذر] قيدى عذرسببيله سكوتدن احتراز ايچوندر. بناءً عليه بر كيمسه بر مالى ملكمدر ديو صـغير اوغلى حضورنده آخره بيع وتسليم واوغلى كوروب سكوت ايتمش ايكن بالغ اولدقده « اول مال بنمدر » ديو دعوى ايده‌بيلور . زيرا حين بيع وتسليمده صـغير اولمغله معذوردر ١٦٥٥

برده مادۀ مشروحـه‌نك حكمى مدعى عليهك انكارى تقديرنده جاريدر. مدعى عليه مدعابه اولان مال مدعينك اولديغنى اقرار ايله برابر مجرد سكوت ايتمش اولمسى حسبيله حقى سـاقط اولديغنى ادعا ايتسه قبول اولنميوب اقراريله الزام اولنور.

باب ثانى

مرور زمان حقنده‌در

قاعدۀ تقادم زمان ايله حق ساقط اولماز ايسه‌ده مرور زمان بولنان بر دعواده مدعى عليهك انكارينه مقابل اثبات حق مشكل اولمغله اصحاب دعوى اكثريا طريق حيله وفساده منسلك اولدقلرى كبى كندولرينك

مدعابهی ادعایه صلاحیت کلدیکی تاریخدن اعتباراً بلاعذر شرعی مدت مدیده طلب وادعا ایتمامش اولملری دخی ظاهراً ادعالرنده حقسز اولدقلرینه دلالت ایتدیکندن بلاعذر شرعی مرور زمان بولنان دعوالرك مدعی علیهك اقراریله تصدیق اولنمدیغی حالده عدم استماعی اصولی وضع اولنمشدر .

بو اصولك اساساً مستلزم محسنات اولدیغی متفق علیه ایسه‌ده مرور زمان ایچون تعیین اولنان مدت بحثی مختلف فیهدر . مرور زمان مدتی وقتیله بین الفقهـا اوچ ، اوتوز ، اوتوز اوچ ، اوتوز التی سنه اوله‌رق تعیین ایدلمکله یعنی مشاهیر فقهانك هربری بردرلو مدت تعیین ایتمکله «خیر الامور اوساطها» فحواسنجه پك چوق فقها اوتوز سنه‌دن صکره دعوی استماع اولنماز دیو فتوا ویرمشلردر .

دولت علیهٔ عثمانیه‌ده مسند جلیل مشیختی احراز ایتمش اولان مشاهیر فقهادن ابوالسعود افندی ، منقاری یحیی افندی ، عبدالله افندی وسائر مدققین اراضیٔ موقوفه‌نك رقبه‌سنه دائر اولان دعوالرکی مستثنا بعض دعاویدن ماعداسنك اون بش سنه مروردن صکره استماع اولنمامسنی رأی وتنسیب ایتملریله [قضا زمان ومکان ایله وبعض خصوصاتك استثناسیله تقید وتخصص ایدر . ۱۸۰۱] قاعده‌سنه بناءً بلاعذر شرعی اون بش سنه مرور ایدوب مدعی علیه طرفندن اقراریله تصدیق اولنمیان دعوالرك استماعندن حکام وقتیله منع اولنمش ایسه‌ده دعاوینك اوتوز التی سنه‌یه قدر استماع اولنه‌بیله‌جکی حقنده‌کی قول فقهایه مبنی حکامدن اومدتك انقضاسنه قدر دعاوینك استماع اولنه بیلمسی رأی وفکرنده بولنانلر دخی اکسیك اولمدیغندن مرورزمان ایچون اون بش سنه مدت برقاعدهٔ مطرده شکلنی احراز ایده مامش ایدی .

نهایت مجلهٔ جلیله‌نك ١٢٩٣ تاریخنده نشر اولنان کتاب الدعواسنك
ن ترتیبنده مجله جمعیت علمیه‌سنجه دین وودیعه وملك عقار مثللو
ك وقفه‌وعمومه عائد اولمیان دعوالرك اون بش واصل وقفه متعلق
والرك اوتوز التی سنه‌دن صکره استماع اولنمامسی تنسیب اولنمش
ی‌العرض ارادهٔ سنیه حضرت پادشاهی دخی‌منوال مشروح اوزره
ر فسنوح بیورلمش اولدیغندن تاریخ مزبوردن اعتباراً مذکور
تلر تقرر ایتمشدر .

§

مرور زمان ایکی نوعدر . برنجیسی : مرور زمان عمومیدرکه
انین عمومیه ایله احکامی تعیین اولنانلردر . بوبابده ذکر اولنان
ور زمانلر دخی بونوعدر .

ایکنجیسی: مرورزمان‌خصوصیدرکه کرك‌قوانین عمومیه‌ده‌وکرك
انین خصوصیه‌ده بعض مواده مخصوص اوله‌رق تعیین اولنان مرور
انلردر . مثلا تجارت قانوننده امتیاز قانونیسنی محافظه ایدن پولیچه
مره محرر سندات حقنده بش سنه‌دن عبارت بولنان مرور زمان
ی کبی .

«حقوق تجارت» نام‌اثر عاجزیده‌اسبابی‌ذکراولندیغی اوزره‌قوانین
صوصیه احکامی ایله استثنا اولنمیان موادك قوانین عمومیه احکامنه
بیقی قاعده‌دن اولدیغی جهتله بش سنه‌دن عبارت بولنان مرور زمان
ارت قانوننك ١٤٦ نجی ماده‌سنده بیان‌قلنان خصوصاته منحصردر.
نك کبی مستثنا احوالدن‌ماعدا معاملات قوانین عمومیه احکامنه یعنی
بابده موضوع بحث ایدیلان مرور زمان قاعده‌سنه تطبیق اولنور .
لا پولیچه امتیاز قانونیسنی ضایع ایدوبده عادی سند اولور ایسه

بوسندن طولانی تحدث ایدن دعوی اون بش سنه نهایتنه قدر اس
اولنور .

١٦٦٠ ماده دین ووديعه وملك عقار ومیراث وعقار
موقوفه‌ده مقـاطعه یاخود اجارتین ایله تصرف ومشرو
تولیت وغله دعوالری کبی اصل وقفه وعمومه عائد اولم
دعوالر اون بش سنه ترك اولندقدن صکره استماع اولنماز

[دین] کلمه‌سی دیون شخصیه واميريه يه شاملدر . بناءً علیه خز
مالیه‌نك دیونی حقنده مرور زمان قاعده‌سی جاری اولدیغی کبی آله
حقنده دخی جاری اولمسی ایچون ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی ص
اولمش ومحاکمجه اولوجهله معامله ایدلمکده بولنمشدر .

[ودیعه] احترازی اولمیوب عاریت کبی برعقد ضمننده ویابلا
واقع اولان امانات ومغصـوبات ایله اجاره مثللو عقودده دخی
بویله‌در .

[ملك عقار] ترکیبی عقارات موقوفه‌دن احتراز ایچوندر . بو
حیوانات وامتعه مثللو ملك اولان اعیان سائره‌ده دخی حکم بویله
وقف ، منفعتی عباداللهه عائد اولور وجهله برعینی جناب ح
ملکی حکمنـده اولمق اوزره تملیـك وتملکدن محبوس وموقو
قیلمقدر .

[مقاطعه] اصطلاح قانونی اولوب عرصه‌سی وقف واوزرند
ابنیه واشجار وکرومی ملك اولان عقارده متصرفی طرفندن ج
وقفه ویرلمك اوزره عرصه‌سی ایچون قطع وتعیین اولنمش اولان ا
سنویه‌در . بوکا « اجارهٔ زمین » دخی دینلور .

[اجارتين] اصطلاح قانونى اولوب اجارهٔ واحده لو اوقافدن
[ممتاز] ايچوندركه اجارهٔ معجله واجارهٔ مؤجله ديمكدر .

وبويله ايكى اجاره ايله ايجار اولنه كلان مسقفات ومستغلات
[اوقافه] «اجارتينلو اوقاف» تسميه قلنور .

اجارتينلو عقارات موقوفه طرف وقفدن طالب اولان كيمسه يه
[ابتدا]ءً ايجار وتفويض اولنه جق اولدقده « اجارهٔ معجله » ناميله
[او] عقارك قيمتنه قريب برمبلغ پشين اوله رق اول كيمسه دن وقف
[ايچو]ن قبض وهرسنه ختامنده « اجارهٔ مؤجله » ناميله جزئى برمبلغ
[ويرمه]مك اوزره اول كيمسه يه تفويض اولنمقده اولديغندن « اجارتينلو
[اوق]اف » تسميه قيلنمشدر .

مسقفات ؛ مسقفك جمعيدر . ميمك ضمى وسينك فتحى وقافك
[تشد]يدى وفتحى ايله مسقف ؛ سقفى يعنى طوانى حاوى ابنيه يى مشتمل
[اولا]ن مستغلدر .

مستغلات ؛ مستغلك جمعيدر . ميمك ضمى وسينك سكونى وتا
[ي]نك فتحى ولامك تشديدى ايله مستغل ؛ مؤسسات خيريه نك
[مصا]رفى ايچون اقتضا ايدن غلان وواردانى كتورمك اوزره وقف
[اولن]مش اولان مالدر .

مستغل اعم ومسقف اخصدر . فقط اكثريا مسقفات ومستغلات
[م]وقوفه ديناه رك مسقفات ، مستغلات مقابلنده ذكر واستعمال اولنيور .
[بو] حالده « عام خاصه مقابل ذكر اولندقده عامدن اوخاصك ماعداسى
[مر]اده اولنور » قاعدهٔ اصوليه سى منطوقنجه مستغلاتدن مسقف اولميان
[مس]تغلات اراده ايديلور .

[غله] يعنى غلهٔ وقف ؛ وقفك فائده سى ومحصولى ديمكدر .

نقود موقوفه‌نك ربحی وعقارات موقوفه‌نك اجاره‌سی ووقف باغچه
ثمره‌سی کبی .

[مشروطه تولیت] مطلقـا تولیت ادارهٔ وقف ایچون او
حق ولایتدرکه اداره‌یه مأمور اولانه « متولی » تعبیر اولنور .

تولیت ایکی صورتله اولور . بریسی حاکم طرفندن برکیمسه‌
بروقفك اداره‌سنه مأمور یعنی متولی تعیین ایدلمسی صورتیله حا
اولور . دیکری واقف طرفندن وقفیه‌ده ذکر وبیان قلنـان شرا
توقیفاً تعیین‌قلنان متولیدرکه انك‌تولیتنه « مشروطه تولیت » دینلو

شـو ایضـاحاتدن منفهم اولان دعوالر ایله امثالی دعاوی كـ
الدعوانك تاریخ نشرندن اعتباراً اون بش سنه ترك اولندقدن‌صـ
مادهٔ مشروحه حکمنجه استماع اولنماز . §

اصول محاکمات جزائیه قانوننك ٤٨٦ نجی ماده‌سنده [جنا
وجنحه وقباحتدن‌طولایی حقوق شخصیه‌جهتنجه وقوعبولمش‌حکـ
لایتغیر حالنه کیردکلری تاریخدن اعتباراً اون بش سنه صکره سا
اولور] دینلمسنی موجب اولان سـبب که ولو بعدالحکم اولنسـ
اون‌بش سنه ترك ایدلمش اولان دعوانك احیاسـیله تجدید وتشـ
منازعاتك منعی اولوب سـبب مزبور جزادن منبعث اولمیـان حقو
عادیه‌دعوالرنده دخی وارد اولدیغندن انلره دائرلاحق‌اولان اعلاما
اجراسی اون‌بش سنه ترك ایدلدکدن صکره تنفیذی حقنده درد
ایدیله‌جك دعوانك مسموع اولمامسی لازم کلور . §

٤٨٧ نجی ماده زیرنده استطراداً بیان وایضـاح اولندیغی‌او
عثمانلولر بیننده تعیین میقات ایچون سـنین وشهور شـمسیه وقمر
قوللانیله‌رق بر سندده بعضاً ایکیسی بردن یاخود یالکز بری تحـ

ایدلمکده وبعضاً دخی شمسیه ویاقمریه اولدیغی تصریح ایدلمکسزین یالکز سنه ویا آی دینلمکده اولدیغی وشو ایکی اعتبار اراسنده سنه‌ده اون بر اون ایکی کون فرق اولمسیله اون‌بش سنه‌ده تقریباً التی آی تفاوت ایده‌جکی جهتله مرور زمانده قنغی سنه حسابنك معتبر اولمسی لازم کلاجکنه دائر مجله جمعیتنجه ویریلان قراری حاوی تنظیم اولنان مضبطه‌ده شویله محرردر .

[کرك شهر وکرك سنه‌نك قمریه ویارومیه کبی برقید ایله مقید اولمیه‌رق علی‌الاطلاق ذکر اولندیغی حالده عرف شرع اوزره قمریه‌یه صرفی اقتضا ایده‌جکنه ومجله‌نك مرور زمان حقنده تعیین ایلدیکی اون بش سنه مدت کتب شرعیه وفقهیه‌دن مأخوذ وذکر اولنان مدت کتب مزبوره‌ده علی‌الاطلاق مذکور بولندیغنه بناءً عرف شرع اوزره بوناك دخی قمریه‌یه حصر وتخصیص اولنمسی وفقط تأجیل دین واجاره کبی مرور زمان ایله محدود ومقید اولان معاملاتده متعاقدین بونلردن هرقنغیسنی تصریح ایدرك عقد ومقاوله ایدرلرایسه مقاوله‌لری وجهله معتبر طوتلمسی لازم کلور] §

مرور زمانده اختلاف اولنسه سوز انکار ایدنکدر . خلافنی ادعا ایدنك اثبات ایتمسی اقتضا ایدر .

١٦٦١ ماده اصل وقف حقنده متولی ومرتزقه‌نك دعوالری اوتوز التی سنه‌یه قدر استماع اولنور . اما اوتوز التی سنه مرور ایتدکدن صکره آرتق استماع اولنماز .

مثلا برکیمسه‌ اوتوز التی سنه برعقاره ملکیت اوزره متصرف اولدقدن صکره بروقفك متولیسی « اول عقار بنم وقفمك مستغلاتندندر » دیو دعوی ایتسه استماع اولنماز .

[اصل وقف] وقفه متعلق اولوب صحت وقفك موقوف عليهی بولنان شيلردر . نته كيم برعقارك وقف اولمسی اصل وقف وغله‌سی قوائد وقف اولديغندن اصله عائد دعوی اوتوز التی وفوائده عائد دعوی اون بش سنه‌دن صكره استماع اولنماز ،

مادهٔ مشروحه‌ده مندرج مثال‌ده بيان قلنديغی وجهله برعقاره اوتوز التی سنه ملكيت اوزره متصرف اولان كيمسه عليهنه بر وقفك متوليسی طرفندن « اول عقار بنم وقفمك مستغلاتندندر » ديو دعوی ايدلسه مسموع اولماز .

اما اوتوز التی سنه نهايت بولمازدن مقدم دعوی ايدلسه مدعی عليه « مذكور خانه‌يی اون بش سنه‌دنبرو ملكيت اوزره تصرف ايده‌يورم » ديه‌رك مرور زمان ايله دفع ايده‌مز . چونكه دعوی اصل وقف حقنده اولمغله مرور زمان ايچون اوتوز التی سنه بلا نزاع گچمش اولمق لازمدر .

فقط اهل مرتزقه‌دن بری اون بش سنه مقدم مستحق اولديغی وظيفهٔ معينه‌سنی هنوز اخذ وقبض ايتمديكنی بيان ايله طلب ودعوی ايتدكده مسموع اولماز . زيرا غلهٔ وقفه عائد دعاويده مرورزمانك اون بش سنه اولديغی مادهٔ سابقه‌ده مصرحدر . §

بر وقفك متوليسی برعقاری اول وقفك مستغلاتندن اولمق اوزره ديگر وقفك متوليسی مواجهه‌سنده اوتوز التی سنه مدت ايجار ايدوب وقف ثانی متوليسی بو مدتده بلا عذر سكوت ايتمشيكن « حالا اول عقار اوتوز التی سنه اقدم بنم متولی اولديغم وقفك مستغلاتندندر » ديو وقف اول متوليسندن دعوی ايلسه استماع قلنماز . اوتوز التی سنه نهايت بولمقسزين دعوی ايدرسه استماع قيلنور . اما بر كيمسه بر

وقف عقاره دیکر کمسنه مواجهه‌سنده اون بش سنه بالاجارتین تصرف ایدووب ذکر اولنان مدتده او کمسنه بلاعذر سکوت ایتدکدن صکره «حالا اول عقار مدت مذکوره‌دن اقدم بالاجارتین بنم تصرفمده‌در» دیو دعوی ایلسه مسموع اولماز. §

کذلك ایکی کیمسه اجارتینلو بر وقف عقاره اون بش سنه علی الاشتراك تصرف ایدوب بو مدتده یکدیکرندن هیچ برشی دعوی ایتمامشیکن حالا انلردن بری «اول عقار بسنین مذکوره‌دن مقدم مستقلاً اجارتین ایله بنم تصرفمده ایدی» دیو دیکرندن دعوی ایلسه دعواسی استماع قلنماز. یعنی مرور زمان قاعده‌سی شرکا بیننده دخی جاریدر. §

بر کیمسه بر وقف عقاری اول وقفك متولیسی حضورنده اون بش سنه مدت اجارتین صورتیله ضبط وتصرف ایدوب بومدتده متولی بلا عذر سکوت ایتمشیکن «اول عقار طرف وقفدن سکا ایجار اولنمیوب سن اول عقاری فضولاً ضبط ایدرسن» دیو او کیمسه‌دن دعوی ایلسه مسموع اولماز.

مسائل مزبوره اصل وقفه متعلق اولمدیغندن اوتوز التی سنه مرورینه حاجت یوقدر . §

بر مزرعه‌یه اراضیٔ امیریه‌دن اولمق اوزره بر وقفك متولیسی مواجهه‌سنده اوتوز التی سنه مدت تصرف اولنوب اول وقفك متولیسی بومدتده بلاعذر سکوت ایتدکدن صکره «اول مزرعه سنین مذکوره‌دن مقدم متولیسی اولدیغم وقفك مستغلاتندن ایدی» دیو طابو مأموری حضورنده دعوی ایلسه دعواسی استماع قلنماز. یعنی مزرعه‌لرك اراضیٔ موقوفه ویا امیریه‌دن اولوب اولمدیغی حقنده‌كی دعاوی دخی اوتوز التی سنه مرور زمانه تابعدر. §

بر وقف نقودك متوليسی دیکر کیمسه ایله بر بلده‌ده اوتوز التی سنه ساكن اولوب متولی مدت مذكوره‌ده او کیمسه‌دن هیچ برشی دعوی ایتمیوب بلاعذر سکوت ایتمشیکن حالی متولی «سنین مرقومه‌دن مقدم وقف مزبورك نقودندن ذمتكده شوقدر غروش واردر» دیو انکارینه مقارن او کیمسه‌دن دعوی ایلسه استماع قلنماز . اما « نقود موقوفهٔ مزبوره‌نك ربحندن ذمتكده شو قدر غروش واردر » دیو دعوی ایلسه بونده اوتوز التی سنه مرورینه حاجت اولمیوب اون بش سنه‌دن صكره استماع قلنماز .

یعنی مادتین مشروحتینك احكامی عقاره مخصوص اولمیوب نقود وقفیه‌یه دخی شاملدر . خلاصه

برعقار وقفمیدر یوقسه ملك ویا اراضئ امیریه‌دنمیدر واساساً وقفیتی معلوم ومصدق اولان عقار قنغی وقفك مستغلاتندندر وبر کیمسه‌نك ذمتنده نقود موقوفه‌دن اقچه وارمیدر بومثللو دعاوی اصل وقفه عائد اولدیغندن ایستر متولی ایله افراد ویا اهل مترزقه یاخود طابو مأموری بیننده وایستر ایکی متولی اراسنده تحدث ایتسون اوتوز التی سنه‌دن صكره استماع اولنماز .

اما اجارتینلو مسقفات ومستغلات وقفیه‌نك تصرفنه واهل مرتزقه‌نك وظائفی ونقود موقوفه‌نك ربحی کبی غلهٔ وقفه متعلق دعاوی اون بش سنه‌دن صكره استماع اولنماز .

§

[متولی] کرك بالمشروطه وکرك حاکمك نصبی ایله تعیین قلنمش اولسون شرع عالی وشروط وقفیه وقوانین ونظامات موضوعه موجبنجه امور ومصالح وقفی اداره ورؤیته مأمور اولدیغندن وقفه متعلق دعاویده خصم یعنی مدعی ومدعی علیه اولور .

[مرتزقه] وقفك غلەسندن معاش وتعين آلان وظيفەدارأندركه كندولرينه « اهل وظائف » دخی دينلور .

اوقافك ادارەسی متوليلرينه عائداولديغندن خصم يالكز كندولری اولمق لازم كلوب فقط واقفی بر ذات اولان وقفك مشروط لهلری منفعت مشروطەيه متعلق دعواده كرك مدعی اولسون وكرك مدعی عليه اولسون انلردن بريسی سائری طرفندن خصم اوله بيلەجكندن مادۀ مشروحەده متوليدن صكره مرتزقه دخی ذكر اولنمشدر .

١٦٦٢ ماده طريق خاص ومسيل وحق شرب دعوالری

اكر ملك عقارده ايسه اون بش سنه مرور ايتدكدن صكره استماع اولنماز . واكر عقارات موقوفەده ايسه متولينك انلری اوتوز التی سنەيه قدر دعوايه صلاحيتی واردر .

[طريق خاصدن] مقصد ١١٤٣ نجی مادەشرحنده بيان قلنديغی اوزره صاحبلرندن بشقەسنك اصلا دخوله صلاحيتی اولميان طريقدر. ١٢٢٣ نجی مادەده مصرح اولديغی اوزره من وجه عام اولوب صاتلمسی جائز اولميان طريق خاصده عمومه عائدجهتدن طولانی طريق عام كبی ١٦٧٥ نجی ماده حكمنجه مرور زمانه اعتبار اولنماز .

[حق شربدن] مقصد ١٢٣٩ نجی مادەده ذكر اولنديغی اوزره كندوسنده شفعه جاری اولان نهرخاصدن حق شربدر . شفعه جاری اولميان نهرلر مملوك بيله اولسه من وجه عام اولديغندن ١٦٧٥ نجی ماده حكمنجه بونلرده مرور زمانه اعتبار اولنماز . §

طريق خاص ومسيل ايكی معناده مستعملدر . برنجيسی: بونلرك

رقبه‌سی یعنی ذاتی دیمکدرکه ملك اولدقلری تقدیرده املاك سائره کبی اون بش و وقف اولدقلری صورتده اوتوز التی سنه مرورزمان قاعده‌سنه تابعدرلر .

ایکنجیسی : حق مرور وحق مسیل معناسی اولوب بونلردن بری رقبه‌سی دیکر برکیمسه‌نك اولان طریقدن مرور حقی ودیکری بشقه‌سنك عرصه‌سنه صو آقتمق حقی دیمکدر .

مادهٔ مشروحه‌یه نظراً طریقك رقبه‌سی وطامله‌لق ملك ایسه انلره تبعاً حق مرور ومسیل دخی اون بش واکر وقف ایسه اوتوز التی سنه مروز زمان قاعده‌سنه تابعدر . زیرا تابع ایچون بشقه‌جه حکم ویرلمز . حق مجری دخی بویله‌در .

بنابرین برکیمسه دیکر کمسه‌نك عرصه‌سندن حق مرور وحق مسیل ومجری دعوی ایتدکده نظر اولنور . اکر مذکور عرصه ملك ایسه اون بش واکر وقف ایسه اوتوز التی سنه‌دن صکره دعواسی استماع اولنماز .

فقط برکیمسه دیکر کمسه‌نك ملك عرصه‌سنده وقف اوله‌رق حق مرور وحق مسیل ومجری دعوی ایتسه عرصه‌یه تبعاً اون بش سنه مرور زمانه تطبیق اولنیوب اوتوز التی سنه نهایتنه قدر استماع اولنور. اندن صکره استماع اولنماز. یعنی اسبابك تبدلیله احکام دخی تبدل ایدر .

اون سنه مروردن صکره اراضیٔ میریه دعوالری استماع اولنمدیغی کبی اراضیٔ میریه‌ده‌کی طریق خاص ومسیل

وحق شرب دعوالری دخی اون سنه ترك اولندقدن صکره استماع اولنماز .

تخصیصات قبیلندن اولان اراضئ موقوفه ایله انلرده‌کی طریق خاص ومسیل وحق شرب دعوالری دخی بویله‌در .

کذلك کرك اراضئ امیریه‌وکرك تخصیصات قبیلندن اولان اراضئ موقوفه‌ده‌کی حق مجری دعوالری دخی بوفقره‌یه تطبیق اولنور .

§

اراضی قانوننك ۲۰ نجی ماده‌سی موجبنجه اون سنه بلا نزاع تصرف اولنان طابولی اراضی‌یه متعلق دعوالر استماع اولنمیه‌جغی کبی ۷۸ نجی ماده‌سی وجهله بر کیمسه اراضئ امیریه وموقوفه‌یی بلانزاع اون سنه زراعت وتصرف ایتمش اولورایسه حق قراری ثابت‌اولوب کرك یدنده معمول به سندی بولنسون وکرك اصلا سند بولنمسون اول اراضی‌یه محلول نظریله باقلمیوب یدینه مجاناً ومجدداً طابوسندی ویرلملك لازم کلور .

بناءً علیه املاك صرفه واوقاف صحیحه‌ده مرور زمان محرومیت حقی موجب اولدیغی حالده اراضئ امیریه ایله تخصیصات قبیلندن اولان اراضئ موقوفه‌ده مرور زمان ثبوت حقی مؤدی اولیور .

§

اراضی قانوننك ۲۰ نجی ماده‌سنه ۱۱ جمادی‌الاولی سنه ۱۳۰۵ تاریخنده شوفقره تذییل ایدلمشدر .

[اراضئ خالیه ومحلوله‌دن دولتجه مهاجرینه تفویض اولنوب انلر طرفندن زراعت وابنیه انشا اولنان اراضی حقنده بلاعذر ایکی

سنه مروردن صکره آخری طرفندن اقامه اولنه‌جق تصرف دعواسی استماع اولنماز .

§

١٦٦١ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره بر مزرعه‌یه اراضی امیریه‌دن اولمق اوزره بر وقفك متولیسی مواجهه‌سنده اوتوز التی سنه تصرف اولندقدن صکره مذکور مزرعه‌نك وقف اولدیغی حقنده اقامه ایده‌جکی دعوی استماع اولنمیه‌جغی کبی اراضیٔ امیریه‌دن بر محل وقف اولمق اوزره بلا نزاع اوتوز التی سنه تصرف اولندقدن صکره اراضیٔ امیریه‌دن اولدیغی حقنده طابو مأموری طرفندن درمیان ایدیله‌جك دعوی استماع اولنماز .

یعنی اراضیٔ امیریه‌نك رقبه‌سنه عائد اوله‌رق اقامه ایدیله‌جك دعوانك عدم استماعی ایچون تصرف اراضی دعواسنه قیاساً اون سنه کچمش اولمسی کافی اولمیوب اوتوز التی سنه‌یه قدر استماع اولنمسی حقنده ارادهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهی متعلق بیورلمشدر .

§

املاك صرفه و اوقاف صحیحه ایله اراضیٔ امیریه‌ده‌کی مرور زمان مدتلرنده فرق اولدیغی کبی خصوصات آتیه‌ده بیان قلنان فرقلر دخی واردر .

شویله که : اراضیٔ امیریه‌ده وتخصیصات قبیلندن اولان اراضیٔ موقوفه‌ده حق قرار اسباب تصرفندر . بناءً علیه بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن « یدکده‌کی اراضیٔ امیریه ویا موقوفهٔ غیر صحیحه بنم عهدهٔ تصرفمده ایکن سن فضولاً ضبط ایده‌یورسك » دیو دعوی ایلدکده اول کمسنه اون سنه‌دنبرو بلا نزاع اول اراضی‌یه متصرف اولدیغنی ادعا واولوجهله تصرفنی اثبات ایتسه مدعینك دعواسی مسموع اولماز . وسبب تصرفنی بیانه مدعی علیه مجبور دکلدر .

حال بوکه عین صورتله اولان ملك و وقف صحیح دعواسنده

ى عليه سبب تصرفنى بيانه مجبوردر . چونكه بر كيمسه طول مدت
ر بر كمسنه‌نك ملكنه وياخود وقف صحيحه وضع يد ايتمسيله اكا
عاً مالك ومتصرف اوله‌ماز . زيرا سبب تملك ١٢٤٨ نجى ماده‌ده
ن ايدلديكى وجهله امور ثلثه‌دن بريله اولور .

كذلك بر كيمسه ديكر كمسنه‌نك يدنده‌كى ملك خانه‌ايچون « بو خانه
ملكم ايكن اون التى سنه‌دنبرو فضولاً ضبط وتصرف ايده‌يورسك »
دعوى ومدعى عليه « سنك ايديسه‌ده اون التى سنه اول سندن
ساتون آلديغمدن متصرفم » ديو دفع ايتدكده بو وجهله صاتون
يعنى اثبات ايتمسى لازم كلوب اثبات ايده‌مديكى وتكليف اولنان
دخى مدعى اجرا ايلديكى حالده اقرار مذكوره بناءً مدعا به
ن خانه او كمسنه‌دن آلنوب اول كيمسه‌يه رد اولنور . چونكه ١٦٧٤
ماده حكمنجه تقادم زمان ايله حق ساقط اولماز ومدعى عليهك
مال سنك ايدى » ديمسى صراحةً اقراردر ، بونك اوزرينه
ع اولان دفعى اثبات ايده‌مديكى ومدعى دخى تكليف اولنان يمينى
ا ايتديكى تقديرده مدعى عليه اقراريله الزام اولنور .

اوقاف صحيحه‌ده دخى حكم بويله‌در .

اما اراضئ اميريه ايله تخصيصات قبيلندن اولان اراضئ موقوفه‌ده
صورتله مرور زمانه استناداً واقع اولان دعواده مدعى عليه صورت
غنى اثباته قانوناً مجبور اولميوب مدعا به مدعى عليهك يدنده ابقا
ه‌رق مدعينك دعواسى استماع اولنماز .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن اراضئ اميريه ويا تخصيصات قبيلندن
ن اراضئ موقوفه ايچون « بو اراضى تحت تصرفمده ايكن اون بر
دنبرى فضولاً ضبط وتصرف ايده‌يورسك » ديو ادعا ايتدكده

مدعی علیه « اراضیٔ مبحوث عنها مدعینك تحت تصرفنده ایكن ا
برسنه مقدم اذن صاحب ارض ایله مدعیدن تفرغ ایدوب اول وقتدن
متصرفز » دیدكده اراضیٔ مذكوره مدعی علیهك یدنده ابقا ومدعی
دعواسی ردّ اولنور .

چونكه اراضی قانوننك ٢٠ نجی ماده‌سنده [مدعی علیه یدنده بولن
اراضی یی فضولاً ضبط وزراعت ایتمش اولدیغنی اقرار واعتراف ایدرای
بو صورتده مرور زمانه وتصرفه اعتبار اولنمیوب اول اراضی صاح
آلویریلور] دیو محرردر . حال بوكه مسئلهٔ مبسوطه‌ده مدعی ع
اذن صاحب ارض ایله تصرفنی ادعا ایتدیكندن فضولاً تصر
اقرار ایتمش اولماز . وحق قرار ثبوتی مدعی اقرار ایلمش اولمسنه ب
اقراریله الزام اولنور .

١٦٦٣ ماده بو بابده معتبر یعنی دعوانك استماعنه ما
اولان مرور زمان انجق بلا عذر واقع اولان مرور زمانه
یوخسه مدعینك وصیسی بولنسون بولنمسون صغیر یامجنو
یامعتوه اولمسی یاخود مدت سفر اولان آخر دیارده بولنم
ویاخود خصمنك متغلبه‌دن اولمسی كبی اعذار شرعیه‌دن بر
مرور ایدن زمانه اعتبار اولنماز . بناءً علیه مرور زمانه
مبدئی عذرك زوال واندفاعی تاریخندن اعتبار اولنور .

مثلا بر كیمسه‌نك حال صغرنده كچن زمانه اعتبار اولنمیوب مرور ز
انجق حد بلوغه واصل اولدیغی تاریخدن معتبردر .

كذلك بر كيمسه‌نك متغلبه‌دن بريله دعواسى اولوبده خصمنك تغلبى
اوله‌رق دعوى ايده‌مديكندن مرور زمان بولنسه اول دعوانك استماعنه
اولماز. مرور زمان انجق تغلبك زوالى تاريخندن معتبردر .
صغر وجنت وعته حصراً مدعى‌يه عائددر. مدعى‌عليهك عوارض
بوره‌دن برينه مبتلا اولمسى مدعينك استفاده‌سنى موجب اعذاردن
اولماز. زيرا مدعى بومقوله‌لرك ولى وياوصيلرى كبى خصم شرعى
اجهه‌سنده ادعا واثبات مدعا ايده‌بيلور . ولى ويا وصيلرى يوغيسه
كمه مراجعتله بر وصى تعيين ايتديروب دعواسنى كورديره‌بيلور .
صمتك متغلبه‌دن اولمسندن مقصد مدعى عليهك تغلبيدر .
اما مدت سفر آخر دياره بولنمق عذرى هم مدعى‌وهم مدعى
عليه‌ه عائد عذردر . §
مدعى ذات‌الزوج بر قادين اولوبده زوجى آقامهٔ دعوادن منع
در ايسه‌بوده اعذار شرعيه‌دندر. فقط زوجك اكيداً منعى‌معروف
ينه ايله ثابت اولمسى شرطدر . §
جهل ؛ مرور زمانده اعذار معتبره‌دن دكلدر .
مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه مواجهه‌سنده بر وقفك توليتنه اون
ن سنه متصرف‌اولوب اوكمسنه او مدتده بلاعذر سكوت ايتدكدن
كره « حالا سنين مذكوره‌دن مقدم شرط واقف موجبنجه اول
ليته بن مستحق ايدم لكن شمدى‌يه دكين شرط واقف مجهولم
لنديغى جهتله دعوى ايده‌مامش ايدم شمدى ايسه شرط واقفه
طلاع كسب ايتديكمدن دعوى ايدرم » ديسه‌دعواسى استماع‌اولنماز.
١٦٦٤ ماده مدت سفر ؛ سير معتدل ايله اوچ كوتلك
نى اون سكز ساعتلك مسافه‌در .

سير معتدلدن مقصد على العاده يوزيمكدر . بو يورويش ايله او
سكز ساعتلك مسافه تقريباً طقسان كيلو متروية بالغ اولور . بومسا
باركير ويا عربه ايله كيديلەرك اوچ كوندن اول قطع اولنسه وح
تيمور يوليله بر قاچ ساعت ظرفنده كيدلسه ينه مدت سفردر. زير
هركسك كونده التى ساعت يورويەرك اوچ كونلك مسافه يه كيدەبيلەجك
يقيناً معلومدر اما آت ويا عربه تدارك وياخود تيمور يولنه ركوب
ايدرك دها اول كيدەبيلەجكى مشكوكدر . شك ايله يقين زائل
اولميەجغندن قاعدهٔ متيقن اولانه اعتبار اولنور .

١٦٦٥ ماده بينلرنده مدت سفر اولان ايكى بلد
ساكنلرندن بريسى بر قاچ سنه ده بر كره بر بلده ده برلشوب
يكديكريله محاكمه لرى قابل ايكن بربرندن برشى دعوى
ايتميه رك بووجهله مرور زمان بولندقدن صكره مدت مرورد
مقدم تاريخ ايله برينك ديكرندن دعواسى استماع اولنماز .

[محاكمه لرى قابل ايكن] قيدندن منفهم اولديغنه كوره بلده دن
مقصد اجراى محاكمه يه مأمور حاكمى بولنان محل ديمك اولوب
حاكمى اولميان مثلا بر كويده برلشسه لر مجرد كوريشوب سويلشملر
مرور زمانه مانع اوله ميه جغى كبى حاكمى اولان محلده برلشوب فقط
اسباب شرعيه يه مبنى محاكمه لرى قابل اوله مز ايسه ينه مرور زما
مانع اولماز .

اراضئ اميريه ده دخى بويله در . شويله كه : بر بلده اهاليسندن اولان
بر كيمسه برقاچ سنه ده بر كره مدت سفر بعيد آخر دياره كيدوب اول

یارده اراضیٔ امیریه‌دن بر تارلایه متصرف اولان دیکر کمسنه ایله
لشوب او کمسنه‌دن دعوی ممکن ایکن نسنه دعوی ایتمیوب بو وجهله
ون سنه مرور ایتدکدن صکره « حالا اول کیمسه اول تارلا سنین
رقومه‌دن مقدم طابو ایله بنم تصرفمده ایدی » دیو او کمسنه‌دن دعوی
یتسه مسموع اولماز .

١٦٦٦ ماده بر کیمسه بر خصوصی حضور حاکمده
دیکر کمسنه‌دن برقاچ سنه‌ده بر کره دعوی ایدوب انجق فصل
دعوی ایدلمیه‌رك بو وجهله اون بش سنه مرور ایتسه دعوانك
استماعنه مانع اولماز .

اصل وقفه واراضیٔ امیریه‌نك رقبه‌سنه متعلق دعاویده بو وجهله
اوتوز التی واراضیٔ امیریه‌نك تصرفنه متدائر دعوالرده اون سنه کچسه
آنلرده دخی دعوانك استماعنه مانع اولماز .
زیرا دعوانك استماعنه مانع اولان مرور زمان مدتنك بلا دعوی
کچمش اولمسی شرطدر . [برقاچ سنه‌ده بر کره] تعبیریله اشارت
اولندیغی وجهله هر ایکی دعوی بیننه تخلل ایدن مدت مرور زمان
مدتنه بالغ اولمامليدر . مدت متخلله مرور زمان حدینه بالغ اولور
ایسه دعوی استماع قلنماز .
مثلا بر کیمسه دیکرندن مقدار معلوم آله‌جق دعوی ایتدکدن
صکره اون التی سنه ترك ایله بعده تکرار دعوی ایتسه مسموع اولماز .
اما حضور حاکمده اولمیان ادعا ومطالبه مرور زمانی
دفع ایده‌مز .

بناءً عليه بر كيمسه بر خصوصى مجلس حاكمك غيرى يرلرده ادعا ومطالبه ايدرك بو وجهله مرور زمان بولنسه مدعينك دعواسى استماع اولنمز .

چونكه دعوانك مجلس حاكمده درميانى شرطدر. يعنى بو فقره‌دن منفهم اولديغى اوزره مرور زمانى قطع ايدن دعوادر . دعوى ايسه ١٦١٣ نجى ماده‌ده تعريف ايدلديكى وجهله بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن حضور حاكمده حقنى طلب ايتمكدن عبارت اولديغندن ١٦١٨ نجى ماده‌ده حين دعواده خصمك حضورى شرط اولديغى بيان قلنمشيدى. بو حالده مرور زمانك قطعى ايچون مدعى؛ حضور حاكمده وخصم وياخود وكيل مسخر مواجهه‌سنده مدعا بهى طلب ايتمليدركه دعوى تحقق ايلسون .

١٦٦٧ ماده مرور زمان مدعى مدعا بهى ادعايه صلاحيت كلديكى تاريخدن اعتبار اولنور .

بناءً عليه دين مؤجلى دعواده مرور زمان انجق حلول اجلدن معتبر اولور. زيرا قبل حلول الاجل مدعينك اول دينى دعوى ومطالبه‌يه صلاحيتى يوقدر. مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن « بوندن اون بش سنه مقدم ثمنى اوچ سنه مؤجل اولمق اوزره سكا بيع ايلديكم فلانشى ثمننده سنده شوقدر غروش آله‌جغم واردر » ديو دعوى ايلسه استماع اولنور. زيرا حلول اجلدن اعتباراً انجق اون بش سنه كچمش اولور .

كذلك بطناً بعد بطن اولاده مشروط وقفه دائر بطن ثانيده بولنان اولادك دعوالرنده مرور زمان انجق بطن اولك انقراضى تاريخندن معتبردر. زيرا بطن اول موجود ايكن بطن ثانينك دعوايه صلاحيتى يوقدر.

چونکه بطن اولك انقراضندن صکره آنجق برسنه مرور ایتمشدر.
اندن اول کچن مدت مرور زمان مدتنه محسوب ایدلمز .
کذلك واقفك بطناً بعد بطن اولادینه واولاد اولادینه مشروط
بر تولیتی اجانبدن برکیمسه واقفك بطن اولده اولادی مواجهه‌لرنده
اون درت سنه ضبط ایدوب بعده بطن اول منقرض اولمغله بطن ثانیده
بولنان اولاد برسنه مرورنده تولیت مذکوره‌یی او کیمسه‌دن دعوی
ایتدکلرنده او کیمسه مجرد « اون بش سنه مرور ایتمکله دعوا کز
مسموع اولماز » دیو مدعیلرك دعواسنی منع ایده‌مز .
وکذلك مهر مؤجل دعواسنده مرور زمانك مبدئی وقت طلاقدن یاخود
احد زوجینك وفاتی تاریخندن اعتبار اولنور. زیرا مهر مؤجل یاطلاق یاخود
وفات ایله معجل اولور .

١٦٦٨ ماده مفلس اولان کمسنه‌دن آله‌جق دعواسنده مرور زمان انجق افلاسك زوالی تاریخندن معتبردر .

مثلا اون بش سنه‌دنبرو متمادیاً مفلس اولوب هنوز کسب یسار ایلدیکی
متحقق اولان برکیمسه‌دن دیکر کمسنه « اون بش سنه مقدم ذمتکده فلان
جهتدن شو قدر غروش آله‌جغم وار ایدی اول تاریخدنبرو مفلس اولدیغك
جهتله دعوی ایده‌مدم شمدی ادای دینه اقتدارك اولمغله دعوی ایدرم » دیسه
استماع اولنور .
بو ماده‌کی مفلسدن مقصد ٩٩٩ نجی ماده‌ده تعریف اولنان
مفلسدر. قانون تجارت احکامنجه اولان مفلسك دیونی حقنده قانون
مزبورده مندرج قواعد واحکام مخصوصه‌یه تطبیق معامله اولنور .
مادهٔ مشروحه‌نك حکمی مفلسك دیوننه مخصوص اولوب آله‌جغنه
وحقوق سائره‌سنه شمولی یوقدر انلر مواد سابقه احکامنه تطبیق
اولنور .

١٦٦٩ ماده بر كيمسه بر دعوايي بروجه بالا بلا عذر ترك ايدرك مرور زمان بولنسه اول دعوى حياتنده كندوسندن استماع اولنمديغي كبي وفاتنده وارثندن دخي استماع اولنماز .

چونكه وارث مورثنك مقامنه قائمدر . دعوى مورثندن استماع اولنمينجه كندوسندن دخي استماع اولنماز .

١٦٧٠ ماده بر دعوايي بر مدت مورث و برمدت وارث ترك ايدوبده ايكي مدتك مجموعي مرور زمان حدينه بالغ اولورسه ارتق استماع اولنماز .

زيرا مورث ايله وارث شخص واحد حكمندهدر . §

كذلك منتقل منه ايله منتقل اليهك مدت تصرفلري بربرينه ضم وعلاوه ايديلور. شويله كه: بر كيمسه اجارتين ايله بر وقف عقاره برمدت تصرف ايتدكدن صكره وفات ايدوب اول عقاري برمدت دخي انتقال عادي يه بناءً متوفانك اصحاب انتقالدن اولان ورثهسي اجارتين ايله ضبط وتصرف ايدوب بو ايكي مدتك مجموعي مرور زمان حدينه بالغ اولسه او مدتلرده بلا عذر سكوت ايتمش اولان مدعينك دعواسي استماع قلنماز .

١٦٧١ ماده بايع ايله مشتري وواهب ايله موهوب له مورث ايله وارث كبيدر .

چونکه مشتری وموهوب‌له بایع ایله واهب مقامنه قائمدر . کویا
ك ایدنك حال حاضرده‌دخی آنده‌یدی‌وار عد اولنور و تملك ایدنك
ی یدی تملیك ایدنك یدی عد اولنور .
مثلا برکیمسه بر عرصه‌یه اون بش سنه متصرف اولوب اول عرصه‌نك
النده خانه‌سی اولان کمسنه بو مدتده سکوت ایتدکدن صکره اول خانه‌یی
نه بیع ایتدکده مشتری « اول عرصه اشبو اشترا ایتدیکم خانه‌نك طریق
سیدر » دیو دعوی ایلسه مسموع اولماز .
کذلك برمدت بایع وبرمدت مشتری سکوت ایدوبده ایکی مدتك مجموعی
ورزمان حدینه بالغ اولسه مشتری‌نك دعواسی استماع اولنماز .

١٦٧٢ ماده متوفانك دیکرنده اولان بر مالنی دعواده
ثه‌سندن بعضیلری حقنده مرور زمان بولنمشیکن دیکر
ضیسی حقنده صغر کبی بر عذرایله مرور زمان بولنمدیغنه
نی اول مالی دعوی واثبات ایتدکده .مدعا بهده اولان
صه‌سی کندوسنه حکم اولنور . وبو حکم سائر ورثه‌یه
رایت ایتمز .
ورثه‌دن هر بری کندی حصه‌سنك صاحبی اولمغله بشقه بشقه
ت و ادعا ایتملری لازم کلور ایکن بونلردن معذور اولمیانلرك ترك
وی ایتملرندن ناشی مرور زمان حاصل اولدیغندن ترکه‌نك لهنه
علیهنه اولان دعاویده ورثه‌دن یالکز برینك خصم اولمسنه قیاساً
رث معذورك اثبات مدعا ایتمسندن بالاستفاده کندو حصه‌لرینی طلب
عوی ایده‌مزلر .

١٦٧٣ ماده بر کیمسه بر عقارده‌مستأجر اولدیغنی مقر

ایکن اون بش سنه‌دن زیاده زمان مرور ایتمکله اکا ما
اوله‌ماز .

زیرا تقادم زمان ایله حق ساقط اولماز .

اما انکار ایدوبده مالك دخی « اول عقار بنم ملکم
شو قدر سنه‌مقدم سکا ایجار ایتمشیدم‌دائما اجرتنی قبض‌اید
دیو دعوی ایتدکده نظر اولنور . اکر ایجاری بین‌النا
معروف ایسه دعواسی استماع اولنور .

زیرا معروف اولان برشیئه ایجار ایدلمامشدر دینله‌میه‌جکن
مستأجرك انکاری حکمسزدر .

دکل ایسه استماع اولنماز .

زیرا موجرك ادعاسی قول مجردنده قالوب مرور زمان حاص
اولنجیه قدر بلا عذر سکوتی دخی حقی اولمدیغنه دلالت ایدر .

§

کذلك برکیمسه بر عقاری اوتوز التی‌سنه‌دن زیاده برمدت تصر
ایتدکدن صکره بروقفك متولیسی « اول عقارمتولیسی اولدیغم وقف
مستغلاتندن اولوب مدت مذکوره‌ده سکا ایجار ایتمشیدم » دیو دعو
ایتدکده اوکیمسه« دخی اول عقار بنم ملکمدر» دیومتولینك دعوا
انکار ایلسه نظر اولنور . اکر مدت مذکوره‌ده طرف وقف
اوکیمسه‌یه ایجار اولندیغی بین‌الناس معروف ومشهور ایسه متولی

[...]اسی استماع اولنور. واکر معروف ومشهور دکل ایسه اوصورتده
[...]اع اولنماز.

۱٦۷٤ ماده تقادم زمان ایله حق ساقط اولماز .

مرور زمان ایله دعوانك عدم استماعی ابنای بشر آراسنده حیل
[...]ویرك اوکنی آلمق ومنازعاته نهایت ویرمك ملاحظهٔ عادلهسنه
[...]ندر یوقسه تقادم زمان ایله حقك سقوطندن ناشی دکلدر .

[...]بناءً علیه مرور زمان بولنان بردعوادهمدعیعلیه حضور
[...]کمده مدعینك دعواسی وجهله حالا کندوسنده حق
[...]یعنی صراحةً اقرار واعتراف ایدیورر ایسه مرور زمانه
[...]یار اولنمیوب مدعیعلیهك اقراری موجبنجه حکم اولنور.
[...]سکوت ایدر ایسه انکار عد اولنور. §

فقرات آنفالبیاندن آکلاشلدیغی اوزره کرك محاکم شرعیهده
[...]رك محاکم حقوقیهده حکام مدعینك دعواسنده مرور زمان واردر
[...]رك رأساً یعنی کندولکلرندن رد ایدهمزلر . چونکه مدعیعلیهك
[...]ا بری اقرار ایتمك احتمالی واردر .

اما مدعیعلیه اقرار ایتمیوب مدعا بهی انکار ایلدکدن صکره
[...]که دعوایه شروع اولنمش اولسه بیله مرور زمان واردر. دیو
[...]وایی دفع ودفع واقعی اثبات ایدر ایسه مدعی معارضهدن منع
[...]نور . یعنی مرور زمان ادعاسی اصول محاکمات حقوقیه قانوننده
[...]کر وتفصیل اولنان مدافعات ابتدائیه قبیلندن دکلدر .

اما مدعی علیه حضور حاکمده اقرار ایتمیوبده مد
انك دیكر برمحلده اقرار ایتمش اولدیغنی دعوی ایدرسه مدعین
اصل دعواسی استماع اولنمدیغی کبی اقرار دعواسی دخی استم
اولنماز . چونکه بو صورتده شبههٔ تصنیع وتزویر واردر .

فقط دعوی اولنان اقرار مقدما مدعی علیهك معرو
اولان خط ویا ختمنی حاوی بر سنده ربط اولنوبده او
سندك تاریخندن وقت دعوایه قدر مرور زمان مدتی بولنمام
ایسه او صورتده اقرار دعواسی استماع اولنور .
زیرا بو حالده شبههٔ تزویر وتصنیعدن بری اوله‌رق ثابت اولور. §

بر وقف متولیسنك اول وقف علیهنده وقوع بولان اقرار
صحیح ونافذ اولماز. بناءً علیه متولینك وقف علیهنده وقوع بولا
اقراریله مرور زمان مندفع اولماز . شویله که : بر وقفك متولیسی
عقاری اول وقفك مستغلاتندن اولمق اوزره دیكر کیمسه مواجهه‌سن
اون بش سنه ضبط وتصرف ایدوب او کیمسه اومدتده بلا عذ
سکوت ایتدکدن صکره « اول عقار سنین مذکوره‌دن مقدم تار
ایله بنم ملکمدر » دیو دعوی ومتولی دخی اول عقار انك ملك
اولدیغنی اقرار ایاسه مدعینك دعواسنده اولان مرور زمان مند
اولماز . بناءً علیه مدعینك دعوای مذکوره‌سی استماع قلنماز. §

کذلك بر وقفك متولیسی بر عقاری اول وقفك مستغلاتندن او

ره دیکر وقفك متولیسی مواجهه‌سنده اوتوز التی سنه مدت ضبط
صرف ایدوب وقف ثانی متولیسی بو مدتده بلاعذر سکوت ایتمشکن
حالا اول عقار متولیسی اولدیغم وقفك مستغلاتندندر » دیو وقف
متولیسندن دعوی ایتدکده وقف اول متولیسی دخی اول عقار وقف
مستغلاتندن اولدیغنی اقرار ایلسه وقف ثانی متولیسنك دعواسنده
ن مرور زمان مندفع اولماز . بناءً علیه وقف ثانی متولیسنك
وای مذکوره‌سی استماع قلنماز . §

١٥٧٣ نجی ماده حکمنجه مقرك عاقل بالغ اولمسی شرط اولدیغندن
ر وصغیره ومجنون ومجنونه ومعتوه ومعتوهه‌نك اقراری صحیح
دیغی کبی بونلرك علیهنه ولی و وصیلرینك اقراری دخی صحیح
دیغندن مرور زمانه مانع اوله‌مز .

فقط ولی ویا وصی کندی مباشرتیله مدیونك ذمتنه تعلق ایدن
جغنی استیفا ایلدیکنی اقرار ایتسه صحیح اولور . هرقاچ سنه کچمش
ر ایسه اولسون مرور زمانه باقیلمیوب اقراریله مؤاخذه اولنور .
حق مدعا به ولی ویا وصیسی اولدیغی چوجق ویا محجورك مالندن
یه ایدیلور ایسه اکا ضامن اولور .

١٦٧٥ ماده طریق عام ونهر ومرعی کبی منافع عمومه د اولان یرلرك دعواسنده مرور زمانه اعتبار اولنماز .

مثلا برقریه‌یه مخصوص اولان مرعایی برکیمسه بلا نزاع اللی سنه ضبط
صرف ایتدکدن صکره قریه‌سی اهالیسی اول مرعایی اندن دعوی ایتسه‌لر
ع اولنور .

بوصورت اراضی قانونی ایله‌دخی تأیید ایدلمشدر . چونکه عمومه
اولان یرلر کیمسه‌نك ملك مستقلی اولمدقدن بشقه عموم میاننده

صغير ومجنون ومعتوه مثللو قاصرين ومحجورين دخی بولنمقده اول
كي غائب بولنمقـدن دخی خالی دكلدر . بونلرك معذرتی ايسـه م
زمانه مانعدر .

§

١٢٢٣ ، ١٢٣٩ نجی ماده‌لرده تعريف اولنديغی وجهله
وجه عام اولان طريق خاص ايله انهار مملوكه‌ده ومنـافعی عمومه
ومشروط اولان مؤسسات خيريه دعوالرنده دخی مرور زمان ج
اولماز .

§

كتاب الدعوی اوزرينه تعلق ايدن ارادهٔ سنيه تاريخی

في ٩ جمادی الاخری سنه ١٢٩٣

كتاب الدعوای ترتيب ايدن مجله جمعيتی هيئتی

عن اعضاء شورای دولت	امين الفتوی	ناظر عدليه
سيف الدين	السيد خليل	احمد جودت
رئيس ثانئ محكمهٔ تمييز	عن اعضاء مجلس تدقيقات شرعيه	
السيد احمد حلمی	السيد احمد خلوصی	
رئيس المسودين	عن اعضاء مجلس تدقيقات شرعيه	
عمر حلمی	احمد خالد	

اعلامات مميزی معاونی

عبدالستار

فهرست

كتاب الوكاله بر مقدمه ايله اوچ بابدر
مقدمه وكالت حقنده اصطلاحات فقهيه
باب اول وكالتك ركن وتقسيمى حقنده
باب ثانى شروط وكالت بياننده
باب ثالث وكالتك احكامى حقنده التى فصلدر
فصل اول وكالتك احوال عموميه‌سى بياننده
« ثانى شرايه وكالت حقنده
« ثالث بيعه وكالت حقنده
« رابع مأموره دائر اولان مسائل
« خامس خصومته وكالت حقنده
« سادس عزل وكيله دائر مسائل بياننده‌در
كتاب الصلح والابرا بر مقدمه ايله درت بابدر
مقدمه صلح وابرايه دائر اصطلاحات فقهيه
باب اول عقد صلح وابرا ايدنلره دائر
« ثانى مصالحه‌نك احوال وشروطى حقنده
« ثالث مصالح عنه حقنده اولوب ايكى فصلدر
فصل اول صلح عن الاعيان حقنده
« ثانى ديندن وحقوق سائره‌دن صلح حقنده
باب رابع احكام صلح وابرا حقنده ايكى فصلدر
فصل اول احكام صلحه دائر اولان مسائل
« ثانى ابرايه دائر اولان مسائل

كتاب الاقرار درت بابدر

١٢١ باب اول اقرارك شرائطى بياننده
١٣٢ « ثانى اقرارك وجوه صحتى بياننده
١٤٠ « ثالث اقرارك احكامى حقنده اوچ فصلدر
١٤٠ فصل اول احكام عموميه بياننده
١٤٤ « ثانى نفى ملك ونام مستعار بياننده
١٤٩ « ثالث اقرار مريض حقنده
١٦٤ باب رابع اقرار بالكتابه بياننده‌در

كتاب الدعوى برمقدمه ايله ايكى بابدر

١٧١ مقدمه دعوى حقنده اصطلاحات فقهيه
١٧٦ باب اول دعوانك شروط واحكامى درت فصلدر
١٧٦ فصل اول دعوانك شروط صحتى
١٨٩ « ثانى دفع دعوى حقنده
١٩١ « ثالث خصم اولوب اولميانلر بياننده
٢٠٩ « رابع تناقض مياننده
٢٢٣ باب ثانى مرور زمان حقنده‌در

سطر	صحيفه	خطا	صواب
٣	٥٦	صاتمغه	آلمغه
٤	٥٦	صاتمليدر	آلمليدر
١٥	٨٩	معتدوه	معتوه

قال النبی صلی الله علیه وسلم

[من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین]

روح المجلة

سکزنجی جلد

کتاب البینات والتحلیف ایله
کتاب القضانك شرحیدر

محرری

اسبق موصل والیسی ، مکتب حقوقدن مأذون
حاجی رشید پاشا

درسعادت

جغال اوغلنده آیاصوفیه جاده‌سنده « مطبعهٔ خیریه وشرکاسی »

۱۳۲۸

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب خامس عشر

بينات وتحليف حقنده اولوب بر مقدمه ايله درت بابى مشتملدر

اكثر كتب فقهيه‌ده شهادته متعلق احكام ومسائل «كتاب الشهادة» عنوانيله بر كتابده جمع وتلفيق ومسائل تحليف كتاب الدعوايه درج وتمنيق ايدلمش ايسه‌ده مجله‌نك اشبو كتابنده انواع بيناتدن بحث اولنديغى كبى قاعدةً دعوانك تصحيحندن صكره مدعيدن بينه سؤال اولنمق اقتضا ايده‌جكى جهتله شهادت يميندن مقدم بولنديغندن يمين بحثى شهادت بحثندن مؤخر اولمق لازم كله‌رك اولوجهله تحرير ايدلمش اولمسنه مبنى [كتاب البينات والتحليف] عنوانى مناسب كورلمشدر.

- دنياده هر شى سببه مستند اولديغندن بر دعوى اوزرينه حكم صدورى سببه محتاجدر. اسباب حكم اقرار ، بينات ، يمين ويميندن نكولدر .

اقرار باللسان ويا كتابت ايله اولوب تعريف وشرائط واحكامى كتاب الاقرارده بيان قلندى . -

بينات؛ شهادت شخصيه، حجج خطيه، قرينهٔ قاطعه‌يه منقسمدر كه بونلرك ويمين ويميندن نكولك تعريف وشرائط واحكامى بو كتابده بيان قلنور .

اقرار قبل الدعوى دخى اوله‌بيلور ايسه‌ده بينات وتحليف بعد الدعوى حضور حاكمده اولمق شرط ايدوكندن [كتاب البينات والتحليف] كتاب الدعوادن صكره تنظيم قلنمشدر . §

بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن حضور حاكمده بر حق طلب ودعوى ايتدكده مدعى عليه يا اقرار ايله تصديق ياخود انكار ايله تكذيب ايدر. اكر اقرار ايدر ايسه كتاب الاقرارده بيان قلنديغى وجهله اقراريله الزام اولنور. ٧٩

واكر انكار ايدر ايسه چونكه مدعينك دعواسى قول مجرد اولوب مدعى عليه‌ه تعدى ايده‌ميه‌جكندن حكم حاكم اينه تصديقنه احتياج حاصل اولور. ومدعينك دعواسنك صدق وكذبه احتمالى اولمغله حاكم بر جهتنى ترجيح ايله حكم اعطاسنه سبب اولمق ايچون دعواسنى بالبينه تنوير ايتمك اقتضا ايدر. اثبات ايتديكى حالده انك لهنه حكم اولنور. زيرا برهان ايله ثابت اولان شى عياناً ثابت كبى اولديغندن بينه اثبات مدعا ايچون حجت شرعيه‌ميندر وخلاف ظاهرى اثبات ايچون مشروع وحجت متعديه اولديغندن اصلى ابقا ايچون مشروع وحجت قاصره اولان يمينه مقدمدر. بناءً عليه بو كتابك برنجى بابنده بينهٔ شخصيه وايكنجى بابنده حجج خطيه وقرينهٔ قاطعه‌نك شرائط واحكامى بيان قلنور .

مدعى دعواسنى اثبات ايده‌مديكى صورتده بريمين حقى قالمغله طالب اولور ايسه مدعى عليه تحليف اولنور. يمين ايتديكى حالده مدعى

معارضه‌دن منع اولنور. نكول ايدر ايسه نكوليله حكم اولنور .
بناءً عليه يمين ويميندن نكول دخی اسباب حكمدن اولمغله صورت
اجراسی وشرائط واحكامی اوچنجی بابده ذكر اولنور .
بعضاً طرفينك هر بری هم مدعی وهم مدعی عليه اولور. مثلا مشتری
بايعك كندوسندن ثمن مسمادن زياده طلب ايتديكنی ادعا وبايع دخی
طلب ايتديكی مقدار ثمن مسمی اولديغنی بيان ايدرك مدعينك دعواسنی
انكار ايله برابر مشترينك كندوسندن مبيعدن زياده ايستمكده بولنديغنی
ادعا ايتدكده مشتری ثمندن زياده‌يی طلبده مدعی ومبيعك زياده اولديغنی
انكار ايله مدعی عليه اولمش وبايع دخی مشترينك طلب ايتديكی زيادهٔ
ثمنی انكار ايله مدعی عليه ومشترينك مبيعدن زياده طلب ايتديكنی
ادعا ايله مدعی اولمش اولديغندن هر بری دعواسنی اثباته مجبور اولور.
بری اثبات ايدوب ديكری ايده‌مديكی تقديرده اثبات ايدنك
اثبات ايتديكی شی كندی لهنه حكم اولنور. ديكری اثبات ايده‌مديكی
شی ايچون مدعی عليهه يعنی منكره يمين تكليف ايدر. اوده يمين ايدرسه
معارضه‌دن قورتيلور . نكول ايدرايسه نكوليله عليهنه حكم اولنور.
بناءً علی ذلك طرفيندن بری اثبات وديكری نكول ايله دعواسنی
قزانور .
اما ايكيسيده اثبات ايدرايسه مدعابه بينلرنده نصفيت اوزره حكم
اولنور. بينه‌لر متهاتر اولور ايسه مدعابه ذی اليدك يدنده ترك وابقا
قلنور. ايكيسيده يمين ايدرايسه حاكم عقد بيع واجاره‌يی فسخ ايدر .
شو نتيجه‌نك حصولی ايچون طرفيندن قنغيسنك بينه‌سی ديكرينه ترجيحاً
استماع ايدلمك لازم كله‌جكنی تعيين مواد مهمه‌دن اولوب بونك ايچون
اول امرده ذی اليد وخارجك وتحليف اولنمق ايچون دخی سوز كيمك

لديغنك وتحالف نه كبي دعاويده ونه صورتله اجرا قلنه جغنك بيلنمسي
ضا ايده جكي جهتله دردنجي بابده بونلرك تعريف وشرائط واحكامي
سان ايديلور. ومقدمهٔ كتابده بينات وتحليفه دائر بعض اصطلاحات
ﻬيه ذكر اولنور .

مقدمه

بعض اصلاحات فقهيه بياننده‌در

١٦٧٦ ماده بينه ؛ حجت قويه ديمكدر.

[بينه] بياندن مأخوذ اولوب لغتده واضح و آشكار اولمق معناسنه
لمديكي كبي بيندن مأخوذ اولمق اعتباريله دليل وبرهان معناسنه دخي
كلور . جمعي بانك فتحي ويانك كسرى وتشـديدى ايله « بيّنات » در
[حجت] لغتده دليل وبرهان معناسنه‌در. اصطلاح فقهاده دعوانك
صحتنه دلالت ايدن شي ديمكدر . جمعي حانك ضمي وجيم اولك فتحي
وثانينك سكوني ايله « حجج » در .
[حجت] لفظي تعريفك جنسي مقامنـده اولوب شهادته شـامل
اولديغي كبي اقرار ونكول عن اليمينه دخي شامل ايسه‌ده [قويه] لفظي
فصـل كبي اولەرق بونكله اقرار ونكول عن اليمين خارج قالديغنـدن
تعريف تام اولمشدر .

اثبات مدعا ايچون اقامه اولنان شاهدلرك مشاهده ويا معاينه ايله
معلوملرى اولان شيء خبر ويرملرينه شرعاً [شهادت] دينلديكي كبي
شو خبر مدعينك صدق ادعاسني اثبات ايتمسي حسبيله [بينه] وشهادت
ايله خصمه غلبه ايدلمسي اعتباريله دخي [حجت] دينلمشدر .

بو حجتك [قويه] اولمسی دخی متعدی اولدیغندندر. یعنی بینه بر حجتد
اثری اقرار کبی یالکز مقره منحصر اولمیوب غیره سرایت ایتدیکن
قویدر .

[شهادت] حجت متعدیه اولدیغندندر که اوزرینه شهادت و
اولان یعنی مشهود علیهدن غیریسنه ده سرایت ایدر. فقط اقرار، یمی
نکول عن الیمین حجت قاصره اولدیغندن غیره سرایت ایتمز .

چونکه شهادتك حجت اولمسی حکم حاکمه مقارن اولمغله مشروط
بر شاهد ادای شهادت ایلیوبده حکم لاحق اولمسه اوشهادت بینه اولهماز
اما حاکمك ولایت عامه سی اولمق حسبیله حکم حاکمه مقارن اولا
حجت قصر اولنمیوب غیره سرایت ایدر .

حال بوکه اقرارك حجت اولمسی ایچون حکم حاکمه مقارنتی مشرو
اولمیوب بنفسه حجتدر. انجق مقرك ولایتی کندی نفسنه مقصور اولو
حاکم مثللو غیر حقنده ولایت عامه سی اولمدیغندن کندوسندن اقتباس
ایدیلان حجت دخی کندی نفسنه منحصر اولوب آخره سرایت ایتمز.

مع مافیه بر اعتبار ایله اقرار شهادتك فوقنده بر حجتدر. شویله که
اقرارده تهمت کذب یوقدر یعنی عاقل اولان کیمسه نك کندی علیهنه
کاذباً اقراری عادةً ممتنع اولدیغی جهتله حقیقةً ممتنع کبیدر حال بوکه
شهادتده تهمت کذب واردر چونکه شاهدلر متخاصمیندن برینك
لهنه ودیکرینك علیهنه شهادت ایده جکلر ندن یلان سویلملری محتملدر
انکچون ایفای شهادتدن صکره تهمت کذبی ممکن مرتبه ازاله مقصدیله
تزکیه وتحلیف شهود کبی احکام شرعیه وضع اولنمشدر .

بنابرین اقرار شهادتك فوقنده بر حجت اولمغله شهادت اقرار

نسبتله ضعیف ایدوکندن ایکیسی بر یرده جمع اولسه حکم اقراره استناد ایتدیریلور .

§

شهادت ؛ ایکی صورتله حجت متعدیه اولور. برنجیسی: بعض ناس علیهنه اولور. ذی الید علیهنه حکم کبی که استحقاق دعواسنده مشتری یه ثابت اولان حکم بایعلرینه ده ساریدر. ایکنجیسی : کافهٔ ناس علیهنه اولورکه وکالت ، حریت اصلیه ، نکاح ، نسب ، ولاء العتاق وبعض فقهایه کوره وقف مسئله لرینه شهادت کبی .

مثلا برکیمسه دیکر کمسنه علیهنه « بنم موکلم فلانك سنده جهت قرضدن اللی عدد عثمانلی یوزلك التونی الهجغی واردر وبنی وکالت عامهٔ مطلقه ایله توکیل ایتدی وکالتم حسبیله طلب ایدرم » دیو دعوی واثبات ایدرك ثبوت وکالت ایله حکم اولندقده بو حکمه مستنداً موکلنك بشقه لرنده اولان مطلوباتنی دخی طلب ودعوی ایده بیلور. بشقه بشقه اثبات وکالته حاجت یوقدر .

بناءً علیه برنجی مدعی علیه حقنده سبق اثبات دیکرلری حقلرنده دخی اثبات اولدیغندن حکم مزبور موکلنك بالجمله خصماسنه شامل اولور .

١٦٧٧ ماده تواتر ؛ کذب اوزره اتفاقلری عقلاً جائز اولمیان جماعتك خبریدر .

[تواتر] تفاعل وزننده اولوب لغتده بربری آردنجه ظهور ایلك معناسنه در که عربلر دوه لرك قطار اولوب کلمسنه « تواترت الابل » دیرلر .

[جماعتك خبری] قیدی خبر واحد ومشهوردن احتراز ایچوندر .

خبر واحد ؛ بر کشـینك خبریدر . خبر مشهور ؛ شهرت حکمیه ایله مشهور اولان خبردرکه نصاب شهادته بالغ اولان شـاهدلرك خبرینه اطلاق اولنور . بوحالده تواتر ؛ شهرت حقیقیـه ایله مشهور اولان خبر دیمکدر .

تواترا سویلنیلان خبرك حسه مستند اولمسی شرطدر . کرك حس سمعی اولسـون وکرك آنك غیری اولسون . بنـاءً علیه وجدانیات مثللو حسه مستند اولمیان برشیء غیر محصور بر جماعت اخبار ایتسـه بیله شرعاً تواتردن معدود اولماز . بوکبی مسائلده حصول علم برهـانه متوقفدر .

١٦٧٨ ماده ملك مطلق ؛ ارث و شرا کبی اسـباب ملکدن بریله مقید اولمیان ملکیتدر .

مثلا مدعی « شـومال بنمدر . مدعی علیه اکا بغیر حق وضع ید ایده‌یور . آلیویرلمسنی طلب ایدرم » دیو دعوی ایتمسی کبی .

و بویله بر سـبب ایله مقید اولان ملکیته دخی [ملك بسبب] دینلور .

مثلا « شـو مال بنمدر . بابامدن ارثاً انتقـال ایتدی » یاخود « فلاندن صاتون آلدم » ویاخود « فلان بکا هدیه وتسـلیم ایتدی . بو آدم بغیر حق وضع ید ایده‌یور . آلیویرلمسـنی طلب ایدرم » دیو دعوی ایتمسی کبی .

اما یالکز « صـاتون آلدم » دیوبده کیمدن آلدیغنی صراحة بیان ایتمز ایسـه ملك مطلق دعواسی حکمنده اوله‌جغی ١٧١٠ نجی ماده‌ده مصرحدر .

§

ملك مطلق ایله ملك مقید بیننده ماهیةً فرق اولدیغی کبی مدعابه اولان ملك اعیاندن ایسه حکماً دخی فرق واردر . یعنی ملك مطلق ملك مقیددن اکثر و زیاده اولدیغندن ١٧١٠ نجی ماده‌ده تصریح وایضاح ایدلدیکی اوزره ملك مطلقك ثبوتی تقدیرده مدعی اوملکك زوائدینه دخی مستحق اولور . ملك مقیدك ثبوتنده ایسه زوائدینه مستحق اولماز . اما مدعابه اولان ملك دیوندن ایسه ملك مطلق ایله ملك مقید بیننده فرق یوقدر .

١٦٧٩ ماده ذی‌الید ؛ بر عینه بالفعل وضع ید ایدن یاخود تصرف ملاك ایله تصرفی ثابت اولان کیمسه‌در .

[ذی‌الید] جمله‌سی مرکب اضافی اولوب لغتده [ذی] صاحب و [الید] ال معناسنه اولدیغندن « الی اولان » دیمکدر .

[بالفعل وضع ید] منقولاتده اولور . بر کیمسه‌نك النده بولنان تسبیحی ولابس اولدیغی اثوابی کبی که اوکیمسه انلره حقیقةً واضع الیددر .

[تصرف ملاك ایله تصرف] عقارده اولور . ترلایی زراعت ایتمك وخانه‌ده ساکن اولمق کبی که زراعت ایدن وساکن اولان کیمسه انلره حقیقةً وضع ید ایتمامش ایسه‌ده بروجه محرر تصرف ایلدیکندن طولایی حکماً واضع الیددر .

تصرف ملاکك نه کبی شیلر اولدیغی و تأثیراتی ٣١٢ ، ٣٣٥ ، ٣٥٩ ، ١٦٥٩ نجی ماده‌لرده دخی ذکر اولندی .

١٦٨٠ ماده خارج ؛ بروجه بالا وضع ید و تصرفدن بری اولان کیمسه‌در .

يعني مدعابه اولان عينه حقيقةً وضع يد ايتمـان ياخود تصرف ملاك ايله تصرف ايدرك حكماً وضع يد ايلميان كيمسه‌در . §

ذي‌اليد ايله خارج بيننده ماهيةً فرق اولديغي كبي حكمـاً دخي فرق واردر . شويله‌كه : ذي‌اليد مدعى عليه اولوب مدعابه اولان‌مال مدعى بولنـان خارجك اولمديغنـه يمين ايله مكلف طوتيله‌رق يمين ايدرسه مدعينك دعواسـندن بري اولور . يمين ايتمز ايسـه نكوليله محكوم ايديلور .

اما خارج مدعى‌اولوب ذي‌اليدك يدنده‌كي‌مالي آلمق‌ايچون دعواسني اثبات ايتمك لازم كلور . اثبات ايده‌مديكي تقديرده مدعى عليه دخي يمين ايدنجه كالاول ذي‌اليدده قضاءً ترك ايله براغيلور .

١٦٨١ ماده تحليف ؛ تفعيل وزننده مصـدر اولوب ثلاثيسي حلفدركه تركچه « آند ايچمك » معناسنه‌در . بوتقديرده تحليف يمين ويرمك ديمكدر. اصطلاح‌فقهاده : **احد خصمينه يمين ويرمكدر** .

[احد خصـمينك] كيم اولديغي ١٦٣٤ نجي ماده‌دن مسـتبان اولور .

[يمينك] معناسي و سبب تسميه‌سي ٧٦ نجي ماده شرحنده بيان وايضاح ايدلدي . §

يمين ايكي درلو اولوب بريسي يمين قسميدركه خبرك ايكي جانبندن برني يعني صدق جهتني اسم الله ايله احكام ايلمكدر . « والله مدعي‌يه بر اقچه بورجم يوقدر » ديمك كبي . ديكري يمين تعليقـدركه « والله فلان‌ايشي ياپار ايسه‌م صدقه بورجم اولسـون » ديمك كبي . بوماده‌ده

یاپان قلنان یمیندن مقصد یمین قسمیدر . و یمین تعلیقه دخی شامل
اولمق اوزره « خبرك ایکی طرفندن برینی مقسم به ایله تقویه ایتمکدر »
دیو تعریف اولنمشدر .

مقسم به ؛ جناب حقك اسم ذات ویاصفاتی ویمین باللهك غیری یه
گوره جزانك شرطه تعلیقیدر .

یمین ایدنه « حالف » وایدیلان خصوصه « محلوف علیه » ومقسم
به « محلوف به » تعبیر قلنور .

§

یمین اوچ قسم اولوب یمین غموس ، یمین لغو ، یمین منعقده
دینلور .

یمین غموس ؛ كه بوكا « یمین فاجره » دخی اطلاق اولنور . ماضی
یاحالده‌كی بر امرك خلافنه اوله‌رق یعنی یلان یره عمداً ایدیلان یمین
اولوب كناه كبائردندر .

یمین لغو ؛ ظنه مبنی خلاف واقع ایدیلان یمیندر . مثلا « والله فلانه
فلان بورجمی ویردم . انك بنده آله‌جغی یوقدر » دیو ایدیلان یمین
حقیقته مطابق ایسه صادقدر . دكلسه عدم مطابقتی حالفك معلومی
اولدیغی حالده یمین ایتمش ایسه « یمین غموس » وا كر ظن اوزرینه
یمین ایتمش ایسه «لغو» اولور .

یمین منعقده فعل ویاترك اوزرینه اولان عزمی تأ كید ایچون
ایدیلان یمیندركه ثبات ایتمیان حانث اولور .

§

یمین منعقده دخی اوچ قسمدر . برنجیسی : یمین مرسلدركه « یمین
مطلق » دخی دینور . بر وقت ایله مقید اولمیان یمیندر . كرك نفیاً كرك
اثباتاً اولسون . مثلا « والله فلان خانمی تزوج ایدرم » دیو ایدیلان یمین
مرسل اثباتدر . حالف ، محلوف علیه قائم اولدقجه حانث اولماز . اما ایكیسی

یاخود یالکز بری قبل الازدواج وفات ایدرسه حالف حانث اولور .
« والله فلانجه‌یی تزوج ایتمم » دیو ایدیلان یمین دخی یمین مرسل نفیدر .

ایکنجیسی : یمین موقتدر . یعنی معین بر وقت ایله مقید اولان یمیندر . مثلا « والله بو کون بو ایشی ایشلمم » یاخود « والله بو نه‌ضیفیه‌یه نقل خانه ایتمم » دیو ایدیلان یمیندر که حالف وقت مزبورده مذکور ایشی ایشلر ویاخود سنهٔ مرقومه‌ده صیفیه‌یه نقل خانه ایلرایسه حانث اولور .

اوچنجیسی : یمین فور در . یعنی بر کلامه جواب اولمق کبی بر سببه بنا اولنان یمیندر که دلالت حال ایله تقید ایدوب اندن صکره‌یه شامل اولماز .

مثلا بر کیمسه تناول ایتمکده اولدیغی طعامی برلکده یمك اوزره دعوت ایتدیکی کمسنه‌نك « والله یمم » دیو ایتدیکی یمین دلالت حال ایله اوطعامه مقصوردر . بعده اوطعامی اکل ایدرسه حانث اولور . بشقه بر طعام اکل ایدرسه بر شی لازم کلمز . دیانةً یمین غموس ایدنك توبه ایتمسی ویمین لغو ایدنك استغفار ایلمسی ویمین منعقده‌ده حانث اولانك کفارت ویرمسی ایجاب ایدر .

کفارت ، اوچ صورتله اولور . برنجیسی : حانث مقتدر اولدیغی حالده برقول آزاد ایتمکدر ، ایکنجیسی : حانث قولی آزاد ایتمکه مقتدر اولماز ایسه اون فقیری برر دفعه اطعام ایتمك ویاخود اون فقیره هیچ اولماز ایسه برر طون و کوملك الباس واکسا ایلمکدر . اوچنجیسی حانث بونلرده مقتدر اولماز ایسه متتابعاً اوچ کون اورج طوتمقدر .

یمین منعقده اوزرینه وحانث اولان حقنده شرعاً ترتب ایدن احکام باب ثالث ورابعده بیان قلنور .

§

۱۷٤٦ و ۱۷٤۷ نجی ماده‌لردن مستبان اوله‌جغنه کوره تحلیفده بعض مستثنیاتندن ماعداده خصمك طلبی وجا کمك تکلیفی شرط اولوب طلب وتکلیف وقوعبولمقسزین مدعی علیهك کندیلکندن اسم اللهی ذکر ایتمسی شرعاً تحجت عد اولنماز .

۱٦۸۲ ماده تحالف ؛ « تفاعل وزننده اولوب یمینلشمك معناسنه‌در . اصطلاح فقهاده ؛ **خصمیندن ایکیسنه دخی یمین ویرمکدر.**

مثلا بایعه بومالی بیك غروشه صاتمدیغنه ومشتری‌یه دخی مذکور مالی بیك بش یوز غروشه آلمدیغنه یمین ویرلدکده تحالف اولور ۱۷۷۸ و ۱۷۷۹ و ۱۷۸۱ نجی ماده‌لره نظر اولنه . §

تحلیف خصمیندن برینه و تحالف هر ایکیسنه یمین ویرمك اولدیغندن بینلرنده ماهیةً فرق اولدیغی کبی حکماً دخی فرق واردر. شویله‌که : تحلیفك نتیجه‌سنده یا مدعی مدعی‌علیهه قارشو واقع اولان معارضه‌سندن منع اولنور یاخود مدعی علیه مدعابه ایله الزام ایدیلور. اما تحالف اجرا اولندقده ۱۷۵۵ نجی ماده‌ده تصریح و تمثیل ایدلدیکی وجهله ایکی کیمسه بر عقاره ذی‌الید اولوبده ایکیسیده یمین ایدر ایسه هیچ بریسنك ذی‌الید اولدیغنه حکم اولنمیوب حقیقت حال ظاهر اولنجیه‌دك مدعابه اولان عقار توقیف اولنور .

۱٦۸۳ ماده تحکیم حال ؛ **یعنی حال حاضری** « یاخود حال سابقی » **حکم قیلمق استصحاب قیلنلندر.**

استصحاب دخی « بکمش زمانده و یاخود شمدیکی حالده »

عدمی مظنون اولمیان بر امر محققك بقاسیله حکم ایتمکدرکه ابقاء ما کان علی ما کان دیمك اولور .

مدخلك ایکنجی بابنك ایکنجی فصلنك التنجی مبحثنده و ٥ و ١٠ نجی ماده‌لر شرحنده تعریف وانواع واحکامی بیان وایضاح اولنمشدر .

باب اول

شهادت حقنده اولوب سکز فصلی مشتملدر

فصل اول

شهادتك تعریف ونصابی بیاننده‌در .

١٦٨٤ ماده شهادت ؛ مشاهده‌دن مشتق اولوب مشاهده دخی معاینه‌یه میتنی اولدیغندن شهادت جزم قطعی ایله ویریلان خبر معناسنه اسمدر . یعنی شهادت خبر ویرمك معناسنده مصدر ایسه‌ده سببی ذکر ایله مسببی قصد ایتمك صورتنده اوله‌رق قطعیاً سویلنیلان سوزه اسم اولمشدر .

بعضیلری شاهد اولا محل وقعه وبعده مجلس حاکمده حاضر بولنه‌جغی جهتله حضور معناسنه اولان شهوددن مشتق اولدیغنی بیان ایتمشلردرکه بو تقدیره کوره شهادت ؛ وقعه‌یی مشاهده ایله مجلس قضاده ویریلان خبر معناسنه اولمش اولور . اصطلاح فقهلده :

بر کیمسه‌نك آخر کمسنه‌ده اولان حقنی اثبات ایچون

حضور حاكمده وخصمينك مواجههلرنده [شهادت] لفظيله يعني [شهادت ايدرم] ديو خبر ويرمكدر .

اشبو مخبره [شاهد] واول كيمسه‌يه [مشهودله] واول كمسنه‌يه [مشهود عليه] واول حقه [مشهودبه] دينلور .

[بر كيمسه‌نك آخر كمسنه‌ده اولان حقني] جمله‌سى كندوسنده آخر كيمسه‌نك اولان حقني اخباردن احتراز ايچوندر . زيرا بو اخبار اقرار ديمكدر .

مآل ماده‌يه نظراً شهادت؛ بر كيمسه‌نك بالمشاهده عياناً بيلديكى بر شئ اثبات حق ايچون حضور حاكمده وخصمينك مواجهه‌لرنده خبر ويرمكدر . ظن وتخمين ايله سويلنيلان سوز شهادت اولماز .

شهادتك سبب مشروعيتى

١٥٧٢ ، ١٥٨٧ نجى ماده‌لر شرحنده ايضاح اولنديغى اوزره خبرك صدق وكذبه احتمالى اولوب انجق عاقل اولان كيمسه‌نك كندى عليهنه اقرارى عادةً ممتنع اولديغندن صدق جهتى بالترجيح حجت قاصره عد اولنمشدر . حال بوكه بر كيمسه‌نك بشقه‌سى عليهنده اخبارى بويله بر ملاحظه‌يه مبتنى اوله‌ميه‌جغندن قياساً شهادت مشهود عليه حقنده حجت ملزمه اوله‌مامق لازم كلور ايسه‌ده شهادتك حجت شرعيه اولديغنه دائر نصوص متعدده وارد واجماع واقع اولديغندن قياس ترك اولنمشدر . ازجمله قرآن عظيم الشانده [ولا يأب الشهداء اذا مادعوا] بيورلديغى وشهادتك نصابنه وشاهدلرك صفاتنه وشهادتى صورت اداارينه واحكامنه دائر آيات سائره‌دخى وارد اولوب بونلردن بعضيسى

مواد آتيه‌ده ذكر اولنور . صاحب شريعت عليه افضل التحيات افندمز حضرتلرى دخى [ليس لك الا شاهداك او يمينه] حديث شريفيله فصل دعواده حجت شرع مبين شاهد ايله يمين اولديغنى بيان بيورمشلردر . و بوبابده پك چوق احاديث شريفه وارد اولمغله برابر ذات عالئ جناب نبوتپناهيلرى بالذات رؤيت بيوردقلرى دعاويده شاهد استماع ايتمشلردر .

شهادتك حجت متعديه اولديغنده من القديم اجماع واقع ودائمدر .

استطراد

احكام شرعيه ونظاميه يه دائر هر نوع دعاويده شاهد استماع اولنور ايسه‌ده مواد جزائيه‌ده شاهدلرك صورت وشرائط استماعى وشهادتلرينك درجهٔ تأثيراتى اصول محاكمات جزائيه قانونى ايله تعيين وبيان قلنمش اولديغندن اشبو كتاب البيناتده شهادت بحثى حقوق ناسه شهادت حقنده‌كى شرائط واحكامى جامع اوله‌رق تحرير ايديلوب حقوق الهيه شهادت حقنده‌كى احكام شرعيه ذكر اولنمديغى كبى حقوق ناسه متعلق دعاويدن تجارت قانونى احكامنجه معاملات تجاريه‌ده شاهد استماعى محكمه‌نك تنسيبنه معلق وسند واوراق سائره ايله اثباتى لازم كلان خصوصاتدن ماعدايه مخصوص ومنحصر اولديغنه واصول محاكمات حقوقيه قانونيله دخى حقوق عاديه دعوالرنده شاهد استماعى تقييد ايدلديكنه بناءً بورالرى بيلنمك اوزره مجله جمعيتى رئيسى مرحوم جودت پاشانك عدليه نظارتى مقامنده بولنديغى اثناده تحرير ايلديكى ٩ ذى القعده سنه ١٢٩٣ تاريخلى مذكره ايله اصول محاكمات حقوقيه قانوننك بعض ماده‌لرى عيناً درج اولنور .

مذكره صورتی

[مجلهٔ احكام عدليه‌نك اون بشنجی كتابی اولان كتاب بينات بوكره رهين حد ختـام اوله‌رق باارادهٔ سنيهٔ جناب پادشـاهی طبع ونشر قلندی .

مجلهٔ مذكوره‌نك نشر اولنان اون درت كتابی محاكم شرعيه‌ده نوجهله معمول‌به ايسـه محاكم نظاميه‌ده دخی سـياق مطرد اوزره دستورالعمل اولمق امر طبيعيدر . ذكر اولنـان كتاب بينات دخی كرك محاكم شرعيه‌ده وكرك محاكم نظاميه‌ده مرعی‌الاجرا اولمق لازم كلور . چونكه كتاب مزبور درت بابی مشـتمل اولوب برنجيسی: شهـادت وتواتر ، ايكنجيسی : حجج خطيه ، اوچنجيسی ، يمين ، دردنجيسی : ترجيح بينات ايله تحالف حقنده‌در .

ابواب ثلثهٔ اخيره حقنده برديه‌جك اولميوب علی‌الخصوص يمين حقنده محاكم نظاميه ايچون برنظام اولمديغی جهتله محـاكم نظاميه‌نك يمين بابنه شدت احتياجی واردر . مباحث سائره‌يه دخی باجمله محاكم نظاميه‌نك احتياجی دركاردر .

شهادت بحثنه كلنجه : بيع وشرا حقنده شاهد استماعی تجارت قانونـنامه‌سنده مندرج اولديغی حالده هنوز كيفيت استماعنه دائر برنظام ياپلمامشدر . شوحالده باب‌اولك دخی علی‌العموم محاكم نظاميه‌يه مرجع اولمسی امر طبيعيدر ، شو قدر واركه تجارت قانونـنامه‌سنده مصرح شاهد استماعی خصوصی محكمه‌نك تنسيبنه معلق اوله‌رق مندرجدر . وشركت وپوليچه كبی نيجه مواد تجاريه والتزام وملتزملر بيننده عقد شركت مثللو پك چوق معاملات نظاميه هب سندات واوراق معتبره ايله اجرا اولنه‌رق بونلردن متحدث دعاوی ومنازعاتك محاكم نظاميه‌ده

حين رؤيتنده يالكز سنداته اعتبار اولنمق معروف ومرعيدر وتجار بيننده معروف اولان شي مشروط حكمنده اولمق دخي مجله‌نك مقدمه‌سنده مندرج اولان اصول فقهيه‌دندر .

بناءً علي ذلك بومثللو معاملاتك شهادت اوزرينه بناسي قابل اولمديغي كبي تجارت محكمه‌لرنده شاهد استماعي محكمه‌نك تنسيبنه معلق اوله‌رق جريان ايده‌بيله‌جكدر . كتاب مذكورده شهادت بحثي ايسه اطلاقي اوزره مندرج اولديغندن وسندات اوزرينه تعامل جاري اولان خصوصلرده يه سند آرانمق امر ضروري بولنديغندن محاكم نظاميه‌ده وعلي الخصوص تجارت محكمه‌لرنده نه درلو خصوصلرده وقاچ غروشه قدر دعوالرده شاهد استماع اولنه‌جغنه دائر بر نظام ياپلمق لازمهٔ حالدن كوريلور . آنجق بو نظام ياپلنجيه قدر محاكم نظاميه‌ده كافي السابق شاهد استماع اولنان دعوالرده شاهد استماع اولنه‌رق خصوصات سائره‌ده ايشبو كتاب بيناتك احكام مندرجه‌سنه تماميله توفيق معامله اولنمسي لازمه‌دن اولمغله محاكم نظاميه بو يولده تبليغات اجراسي خصوصي دخي امر وفرمان جناب شهنشاهيدن بولنديغندن اولوجهله ايفاي مقتضاسي خصوصنه همت ...]

بروجه محرر لازمهٔ حالدن اولديغي بيان قلنان نظام مؤخراً [اصول محاكمات حقوقيه قانوني] عنوانيله تنظيم وشاهد استماع اولنه‌جق اولان دعاوي تعيين وتحديد ايدلمش ايسه‌ده « حقوق تجارت » نام اثر عاجزيده برتفصيل بيان قلنديغي اوزره معاملات تجاريه‌ده شاهد استماعي ايچون مدعا بهك جنس ومقدارينه باقلميه‌جغندن قانون مزبور ايله ايديلن بومثللو تحديدات حقوق عاديه دعوالرينه منحصر قالديغنك بيانيله بوكا دائر اولان مواد قانونيه عيناً ايراد اولنور .

[سکسانجی ماده . سنداته ربطی عرف وعادت اولان هر درلو
...هدات ومقاولات ایله شرکت والتزام واقراضه دائر اولوبده بش
...ك غروشی متجاوز اولان ادعالر سند ایله اثبات اولنمق لازمدر .
...صوصات مذکوره‌یه دائر برسنده قارشو درمیان اولنان دعوی
...ن بیك غروشی تجاوز ایتمدیکی حالده بیله سند ویاخود مدعی علیهك
...رار ویادفتریله اثبات اولنمق لازمدر .
سکسان برنجی ماده سکسانجی ماده‌ده بیان اولنان اصول وقاعده
...شته‌نك رأس المال ضمیله ویاخود اساساً ادعا اولنان برقاچ قلم مبلغك
...لشمسیله حاصل اولان مقدار بش بیك غروشی تجاوز ایتسه بیله
...ری ومرعی اولور .
سکسان ایکنجی ماده سکسانجی ماده‌ده بیان اولنان اصول وقاعده
...وال آتیه‌ده جاری اولمیوب اقامهٔ شهود ایله اثبات مدعا اولنمق
...ئزدر . احوال مزبوره دخی مواد آتیه‌دن عبارتدر .
برنجیسی: زوج وزوجه واصول فروع وبرادر وهمشیره یابونلرك
...لادلری ویا پدر ومادر وهمشیره‌سی وقاین پدر وقاین والده بیننده
...لان معاملات .
ایکنجیسی: برسبب اضطراریدن طولایی یاخود قانوناً مقبول
...لان اسبابه مبنی سند آلمق ممکن اولمیان ادعا .
اوچنجیسی : دائن یدنده اولان سندینی قضاءً ضایع ایتمش اولمسی .
دردنجیسی : طرفین برقریه‌ده اولوبده اول قریه‌ده سندیازه بیلور
...مسنه‌نك بولنمامسیدر] §
کله‌لم صدده :
[حضور حاکمده وخصمینك مواجهه‌لرنده] قیدلری حضور

حاكمك غيريده ياخود خصمين بولنمقسزين حضور حاكمده ايديلان
شهادتدن احتراز ايچوندر . زيرا بو مقوله شهادات شرعاً مقبول
دكلدر . چونكه حاكم شاهدلرك شهادتنه بناءً حكم ايده‌جكى جهتله
شهادتك حضور حاكمده اولمسى ايجاب ايده‌جكى كبى حكمك اثرى تعلق
ايده‌جك خصمينك دخى حضورى لازمه‌دندر .

فقط حقوق‌اللهده شهادتده حضور خصمه لزوم يوقدر. مثلا هلال
شهر رمضانى مشاهده ايدن كيمسه حاكمه كيدوب شهادت ايده‌بيلور.
وبوكا « شهادت حسبه » دينور. مادهٔ مشروحه‌ده مطلق ذكر اولنمسى
مجلهٔ احكام عدليه اساساً حقوق ناسه متعلق احكام شرعيه‌يى جامع
اولوب بونلره شهادتده دخى خصمينك مواجهه‌لرى مشروط اولديغندن
ناشيدر .

§

[شهادت لفظيله] قيدندن منفهم اوله‌جغى اوزره بشقه لفظ ايله
شهادت جائز دكلدر . چونكه بو لفظ منصوص اولديغى يعنى بوبابده‌كى
آيات واحاديث شريفه‌ده [شهادت] لفظيله وارد اولديغى كبى شهادت
كلمه‌سى يمين، مشاهده ، خبر معنالرينى متضمن وبناءً عليه الفاظ يميندن
معدود اولديغندن لفظ مذكورك ذكرينك شرط اولمسى مأثوره
مطاوعت ويلان يره شهادت ايتمكدن اجتنابه سبب اولمق ايچوندر.

[شهادت لفظيله] قيدينك [يعنى شهادت ايدرم] جمله‌سيله تفسير
ايدلمسنك فائده‌سى دخى ماضى صيغه‌سيله يعنى « شهادت ايتدم » تعبيريله
ايفاى شهادت ايتمك جائز اولمديغنى بيان ايچوندر . چونكه [ايدرم]
كلمه‌سى حاله موضوع اولديغندن [شهادت ايدرم] جمله‌سى « بن الله
عظيم الشانه قسم ايدرمكه بوخصوصه بو منوال اوزره مطلع اولديغمى
خبر ويررم » ديمك اولور. شو معانى [شهادت ايدرم] جمله‌سندن ماعداسى

مفقود اولدیغندن شهادتك بوجمله ایله ایفا ایدلمسی لازمدر.
شو تفصیلاته نظراً [شهادت ایدرم] جمله‌سی شهادتك رکنی اولمش اولدیغندن بویله دینلمیوبده « یقیناً بیلورم » یاخود « پك اعلا بیلورم بوایش بویله‌در » یاخود « ظن وتخمین ایدرمکه فلانك فلانده مطلوبی اولملی » کبی سوزلرله شهادت اولماز. ١٦٨٩

شهادتك سبب وجوبی

حقوق عبادده شهادتك سبب وجوبی حق صاحبنك مطالبه‌سیدر. زیرا شهادت مدعینك حقی اولوب استیفای حقده ایسه طلب شرطدر. مع مافیه مدعی شاهدك شهادتنی بیلمز وشاهد دخی سکوتی حالنده حقك ضایع اوله‌جغندن خوف ایلر ایسه بلا طلب ایفای شهادت ایدر.

آنجق صور محرره حقوق ناسه شهادت حقنده‌در. حقوق اللهده شهادتده طلب شرط اولمدیغی کبی ذات مکارمسمات حضرت رسالتپناهی [للذی شهد عنده لوسترته بثوبك لكان خیراً لك] بیورمش اولدیغندن حدود شرعیه‌یی موجب اولوب شیوعی وقوعندن فنا اولان شیلری اشهاد واعلاندن ستر واخفا البته کوزلدر. والله عظیم الشان غفور ورحیمدر.

شهادتك حکمی

شهادتك حکمی یعنی شهادت اوزرینه ترتب ایدن اثر بعدالتزکیه شهادتك موجبی ایله قاضی اوزرینه حکمك وجوبیدر ١٨١٨ و١٨٢٨ نجی ماده‌لره نظر بیوریله. فقط متخاصمینك صلح اولملری مأمول اولور ویا مدعی علیه دفع دعوی ایدوبده دفعنی اثبات ایلر یاخود قاضی برسبب مشروعدن طولایی شاهدلردن شبهه ایدر ایسه حکمنی تأخیر ایده بیلور.

شهادتك شرائطى

شهادتك شرائطى ايكى قسمدر . برنجيسى : حكم اخروى‌يه متعلقدر . ايكنجيسى : حكم دنيوى ايچوندر. حكم اخروى‌يه متعلق شرائط كه شاهد ايچون اداى شهادتك وجوبيدر. [ولاتكتموا الشهادة ومن يكتمها فانه آثم قلبه] آيت كريمه‌سنده فرمان بيورلديغى اوزره شهادتى طلب اولنان كيمسه نزد قاضيده شهادتنك قرين قبول اوله‌جغنى ويا قبوله اسرع يعنى بشقه‌سنك شهادتندن كندوسنك شهادتى شايان قبول ايدوكنى ياخود بشقه شاهد اولميوب كندوسى اوزرينه قاضينك اداى شهادتى تعيين ايده‌جكنى بيلديكى حالده ايفاى شهادتله مأمور اولديغندن شهادتدن امتناع وكتم ايدر ايسه آنك امتناع وكتمى ضياع حقوقه مؤدى اوله‌جغى جهتله قلبى آثم اولور . اثمك قلبه تخصيصى محل شهادت اولديغندندر. اما شهادتنك قبول اولنميه‌جغى ويا بشقه‌لرى طرفندن شهادت اولنديغى ياخود مدعى عليهك اقرارينك خوفاً وكرهاً اولديغنى بيلور وياخود بولنديغى محلك مجلس قضايه مسافه‌سى بر كونك اقشامنه قدر كيدوب كله‌ميه‌جك مرتبه‌ده بعيد اولور وياخود حاكم عادل اولماز ايسه شهادتدن امتناع وكتمده معذوردر .

حكم دنيوى‌يه متعلق شرائط مكانه . تحمله ، ادايه مخصوص اولمق اوزره اوچ قسمه آيريلور. اكثريسى متن مجله‌ده محرر ايسه‌ده بعضيلرى ذكر اولنمديغندن اجمالاً جمله‌سى بيان قلنور.

شرط مكان

شهادتك مجلس قضاده وقوعبولمسيدر.

شرائط تحمل

شاهدك شهادتى حين تحملنده كامل العقل اولمسى ودلسز واعمى اولمامسى ومشهود بهى معاينه ايتمش اولمسيدر .

شرائط ادا

بوده ایکی قسمدر . برنجیسی : شرائط عامه‌درکه هرنوع شهادته ایکنجیسی : شرائط خاصه‌درکه بعض نوع شهادته شاملدر .

شرائط عامه شونلردر : شاهدك حین شهادتده عاقل وبالغ وحر عادل وبصیر ونطوق اولمسی ومحدود فی‌القذف اولمامسی وشهادتده فع مغرم وجر مغنم ملاحظه‌سی بولنمامسی وشاهد ایله طرفین بیننده خصومت دنیویه بولنمامسی وشاهدك مشهودبه خاطرنده اولوب اصلا ك وشبهه‌سی اولمامسیدر .

ذکر اولنان طقوز شرط عمومی شاهدك ذاتنه عائد اولوب نجی شرط دخی شهاداته راجعدرکه اوده شاهدلرك شهادتلرنده فاق ایتملری لزومیدر .

شرائط خاصه‌دن حقوق عباده متعلق دعاویده مشروط ومجله‌ده مندرج لانلری سبق دعوی لزومندن وشهادتك دعوایه موافقتندن عبارت لوب ماعداسی حقوق اللهه شهادته وشاهدلرك دین ومذهبنه متعلق لمغله انلردن بحث اولنمامشدر .

١٦٨٥ ماده حقوق عبادده شهادتك نصابی ایکی ار نود بر ار ایله ایکی خاتوندر .

نصاب شهادت [واستشهدوا شهیدین من رجالکم فان لم یکونا جلین فلیشهد رجل وامرأتان] آیت جلیله‌سیله تعیین بیوریلوب ۀ مزبوره بو آیتك ترجمه‌سیدر . ولایت شهادتده توهم عداوت خصومت درکار اولدیغنه بناءً یالکز برشاهدك شهادتی الزام خصمادة عاً حجت قلنمیوب تعدد شهود وشرائط عدالت وسائره ایله تشدید ثیق ایدلمشدر .

وبر ارکك ایله برابر ایکی قادینك بر ارکك شاهد مقامنه قا
اولمسی سببنه کلنجه: مدخلك ایکنجی بابنك اوچنجی فصلنك دردنجی
مبحثنده بیان وایضاح اولنان مراتب عقلدن عقل هیولائی وعقل
بالملکه‌ده قادینلر ارککلر ایله مشترك ایسه‌ده عقل بالفعل وعقل مستفادد
عمومیت اعتباریله قادینلرك عقلی ارککلرك عقلندن دون مرتبه‌د
بولندیغندن بونلرده شبهۀ ضلال ویا شبهۀ نسیان تحقق درکار اولمغ
بر قادین بر ارککه معادل اوله‌میوب انجق حقوق عباد شبهه ایله ساقط
اولمیه‌جغندن برارکك شاهد بولندیغی حالده ایکی قادین دخی بر ارکك
مقامنده طوتیله‌رق شهادتلری قبول اولنور .

مع مافیه اثبات مدعا ایچون بهمه‌حال برارکك شاهد بولنمسی شرط
اولدیغی کبی ایکی قادین بر ارکك شاهد مقامنه قائم اوله‌جغی جهتـ
قادینلرك بردن استماع اولنوب مجلس محاکمه‌یه آیری آیری کلاملر
لازمدر. وحکم شرعی عمومنك شهادتی اوزرینه لاحق اولور.

فقط ارککلرك اطلاعی ممکن اولمیان یرلرده یالکـ
خاتونلرك مال حقنده شهادتلری قبول اولنور .

یعنی بکارت وعیوب نسا ووضع حمل کبی ارککلرك اطلاعی ممکـ
اولمیان یرلرده قادینلرك شهادتنك عدم استماعی اضاعۀ حقوق ونسبه مؤد
اوله‌جغندن وشهادت اساساً اثبات حق ایچون مشروع اولوب قاعدۀ
ضرورتلر دخی ممنوع اولان شیلری مباح قیله‌جغندن رسول اکر
صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری [شهادة النساء جائزة فیما لا یستطی
الرجال النظر الیه] حدیث شریفیله بو مثللو یرلرده شهادت نسا
تجویز بیورمشدر .

بكارت وعيوب نسايه وولادته واستهلال صبی‌یه یعنی صغیر میتك
نمازی قیلنمق ایچون طوغدقدن صکره وفات ایتدیکنه دائر ولوكه
بر خاتونك حتی ابه قادینك شهادتنك شایان قبول ایدوكی بین الائمه
متفق علیهدر . چونكه بونلرده توهم عداوت وخصومته محل یوقدر.
اما شاهد ایکی خاتون اولور ایسه احوط یعنی دها اعلادر .

فقط شو مساعدهٔ شرعیه ضرورتدن ناشی اولوب ضرورتلر ایسه
کندو مقدارلرنجه تقدیر اولنه‌جغندن مواد مزبوره‌دن ماعداده مثلا
صغیر میت ایچون حق ارثك ثبوتنده قادینلرك شهادتنك عدم جوازی
امام اعظم رحمة الله علیه جانبندن افاده بیورلمش ایسه‌ده امامین رحمة الله
علیهما مادامکه ارککلرك مطلع اولمدقلری یرلرده خاتونلرك شهادتی
تجویز بیورلمشدر . بو مثللو یرلرده ایکی خاتونك شهادتیله دعاوی
مالیه‌یه مثلا بعدالولاده وفات ایدن بر صغیرك حق ارثنه دخی حکم
اولنه‌جغنی اجتهاد ایلمش وفقرهٔ مشروحه بو وجهله قلمه آلنمشدر .
بو مسئله‌ده امام شافعی رحمة الله علیه ایکی قادین بر ارکك مقامنه قائم
اوله‌جغنه نظراً درت قادینك شهادت ایتمسی لازم کله‌جکی رأینده بولنمش
ایسه‌ده ائمهٔ حنیفه رحمة الله علیهم اسباب محرره‌یه مبنی قادینلرك شهادتنه
مساعده بیورلمش اولمسی عددك دخی ارکك شاهدلرك نصابنه تنزیلنی
ایجاب ایده‌جکندن بحثله ایکی قادینك شهادتنك کفایت ایده‌جکنی
بیان ایتمشلردر .

§

[حقوق عباد] قیدی حقوق اللهدن احتراز ایچوندر . زیرا
نصاب شهادت حد زناده درت وحد شرب وقصاص کبی عقوباتده ایکی
ارککدر . بونلرده قادینلرك شهادتی قبول اولنماز . چونکه نص شارع
او یولده شرف وارد اولمشدر . زیرا آنفاً ذکر اولندیغی اوزره قادینلرده

شبهۀ ضلال ویا شبهۀ نسیان تحقق درکار اولوب حدود شرعیه دخی
شبهه ایله ساقط اوله جغندن قادینلرك بوبابده شهادتنك حکمی اولماز
حد زنایه شهادتده درت ارککشاهد اقامه‌سی مشهود بهك شیوعی
وقوعندن فنا اولدیغی جهتله مستوریتی شرعاً ملتزم اولدیغندن ناشیدر
قصاص اشد عقوبات ایسه‌ده مستوریتی ملتزم اولمدقدن بشقه قصاص
ایله حیات عمومی تأمین اولنه‌جغندن ایکی شاهد کافیدر . حدود
سائره‌یه شهادتده دخی ایکی شاهدك کفایتی اولویتده قالور .
ایضاحات مسروده‌دن مستبان اولدیغنه کوره شرعاً مشهود بهك
درجۀ اهمیتنه کوره مراتب شهود متفاوتدر .

١٦٨٦ ماده دلسزك واعمانك شهادتلری مقبول دکلدر

چونکه دلسز رکن شهادت اولان [شهادت‌ایدرم] لفظنی ذکر
ایده‌مز . واقعا دلسزك اشارت معهوده‌سی لسان ایله بیان کبی ایسه‌ده
بو صورت ضرورته مستنداً قبول ایدلمشدر . شهادتده ایسه ضرورت
یوقدر .
اعمی اولان دخی تمییزه مقتدر اولمدیغندن وشاهدك مشهود بهی
معاینه ایتمسی شرط اولدیغندن شهادتی معتبر دکلدر . §
شاهدك حکم صادر اولنجیه قدر شرائط شهادتی جامع بر حالده
بولنمسی دخی شرط اولدیغندن ادای شهادتدن صکره دلسز ویا اعمی
اولمسی شهادتنك قبولنه طرفین حضراتنه کوره مانعدر .
امام ابو یوسف حضرتلری سماعاً شهادت جائز اولان یرلرده
اعمانك شهادتی مقبول اولدیغی کبی سماعاً شهادت کفایت ایتمیان‌شیلرده
حین تحملده کوروب وقت اداده اعمی اولمش اولان کیمسه مشهود

عليهي اسم ونسبي ايله بيلديكي ومشهود بهك تعييني اشارته محتاج اولمديغي صورتده دخي اعمانك شهادتي قبول اولنور بيورمشلر ايسه‌ده مادهٔ مشروحه‌نك صورت مطلقه‌ده محرر اولمسنه نظراً مجله جمعيتنجه طرفين حضراتنك رأيي اختيار اولنمشدر .

فقط بصير ايكن تحمل شهادت ايتديكي حالده حين شهادتده بعض عارضه‌يه مبني كورميان كيمسه‌نك شهادتي رد اولندقدن صكره كسب افاقتله كورمكه باشلادقده رد اولنديغي خصوصه تكرار شهادت ايتسه مقبول اولور . زيرا مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ايدر .

فصل ثاني

شهادتك كيفيت اداسي بياننده‌در .

١٦٨٧ ماده مجلس محاكمه‌نك خارجنده اولان شهادت معتبر دكلدر .

١٨٠١ نجي ماده حكمنجه قضا زمان ومكان ايله وبعض خصوصاتك استثناسيله تقيد وتخصص ايده‌جكندن حاكم محكمه‌ده اجراى حكومته مأمور اولمله شاهدلري دخي اوراده استماعه مجبوردر . بناءً عليه مجلس محاكمه‌نك غيريده استماع شهودك حكمي اولماز .

§

بوبابده حكم دخي حاكم كبيدر . انجق حكم اولانك نره‌ده اجراى تدقيقات ايده‌جكي قانوناً معين اولمامقله شاهد استماعي ايچون بر مكان مخصوص اولمديغندن نره‌ده شاهد استماع ايدرسه اوراسي مجلس حكم اولمش اولور .

١٦٨٨ ماده شاهدلرك مشهود بهی بالذات معاینه ایتمش اولوبده اولوجهله شهادت ایلمسی لازمدر .

[الا من شهد بالحق وهم یعلمون] آیت کریمه‌سندن شاهدلرك حقیقةً بیلدکلری شیٔ شهادت ایتملرینك شرط ایدوکی مستبان اولدیغی کبی صاحب شریعت علیه افضل التحیات افندمز حضرتلری دخی اصحابدن بر ذاته [اذا علمت مثل الشمس فاشهد والافدع] حدیث شریفیله کونش کبی بیلدیکنده شهادت ایت یوقسه ترك ایله بیوردقلرندن شهادت ؛ شاهدك یقیناً بیلدیکی شیٔ خبر ویرمك دیمك اولوب اسباب علم دخی حواس ، عقل سلیم ، خبر صحیحدن عبارتدر . انجق مادهٔ مشروحه حکمنجه شاهدك مشهود بهی بالذات معاینه ایتمش اولمسی شرط اولدیغندن معاینه‌نك اقسام حواسدن اولان کوز وقولاق واسطه‌سیله اولمسی وتعبیر دیکرله بو مقامده معاینه یالکز کوز ایله کورمکه حصر ایدلمیوب قولاق ایله ایشتمکه دخی شمولی بولنمسی ایجاب ایدر . چونکه مشهود به افعالدن ایسه سبب علم کورمك اولوب لکن مسموعات قبیلندن ایسه سبب علم آیشتمکدر . زیرا عقودکه ایجاب وقبولك مربوطیتندن عبارتدر . اکا علم ایشتمك ایله حاصل اولور . معاینه کورمکه مخصوص اولسیدی بیع ، اجاره ، رهن وامثالی عقودده شهادت جائز اولمامق لازم کلوردی . حال بوکه عقودده شهادت جائزدر .

سماع ایله یعنی « ناسدن ایشتدم » دیو شهادت ایلمسی جائز اولماز .

[سماعدن] مقصد [يعنى ناسدن ايشتدم] تفسيرندن دخى
كلاشيله‌جنى اوزره برشيئك وقوعنى مجرد خلقدن ايشتمك ديمكدر .
معاينه‌نك شاهدك سماع عقودى شهادته عدم شمولنى مستلزم اولماز .

§

معاينه‌ده اوچ احتمال متصوردر . برنجيسى : شاهد هم مالكى
هم ملكى معاينه ايدر . بو صورت معاينه‌نك اك اعلاسى اولوب هر
حالده جائزدر . ايكنجيسى : يالكز ملكى كوروبده مالكى كورمز .
استحساناً بوده جائزدر . اوچنجيسى : مالكى كوروبده ملكى كورمز .
بوصورتده شهادتى غير جائزدر . چونكه مشهود به مجهوليدر .

فقط بر محلك وقف ياخود بر كمسنه‌نك فوت اولديغنه
ثقه‌دن ايشتدم » ديو شهادت ايتسه يعنى « بوكا شهادت
ايدرم . زيرا ثقه‌دن بويله ايشتدم » ديسه شهادتى مقبول
اولور .

ولايت و موت و نسب خصوصلرنده وجه شهادتى
بويله تفسير ايليه‌رك يعنى ايشتمه سوزينى سويليه‌رك سماع
ايله شهادت ايلسى جائزدر.

[فوت] فانك فتحى وواوك سكونى ايله بر دها ادراكى متعذر
اوله‌جق وجهله الدن كيتمك وكچوب صاوشمق معناسنه‌دردر . نته كيم
فرصتى فوت ايتدم دينلور .

وفات ، دخی اولمكه دینلور . زیرا « وفی »دن مأخوذ اولو
وفی ایسه اجلی تمام اولدی دیمكدر .

[موت] اولمك معناسنه‌در . بناءً علیه فوت ایله موت بینن
من جهة الوضع فرق وار ایسه‌ده اكثریا الفاظ مترادفه‌دن اول
اوزره مستعمل ایدوكندن بوراده دخی اولمك معناسنه اولمق اوزر
برنجی فقره‌ده فوت، ایكنجیسنده موت كلمه‌لری قوللانلمشدر.

اصل وقف ، موت ، ولایت و نسب خصوصلرنده سماع ا
شهادت استحساناً تجویزاولنمشدر. وجه استحسان شودركه : بونلر
تسامع ایله شهادت اساساً ممنوع اولسیدی مشكلاتی وتعطیل احكا
موجب اولوردی . چونكه بونلری معاینه متعذر وبلكه محالدر .
مثلا نسب سماع ایله ثابت اولور. فلان فلانك اوغلیدر . یاخو
برادر زاده‌سیدر. بویله بیلورم وشهادت‌ایدرم دیمك كبی. زیرا سبـ
نسب علوق اولوب بشرك انده علمی اوله‌ماز . بلكه شاهدك و
بیله علمی اوله‌ماز . امدی نسبده شهادت بالتسامع جائز اولمیو
حقیقةً نسبه علم لازم اولسیدی نسبده شهادتك رأساً واصلاً عد
جوازی لازم كلوردی .

كذلك حالت نزعده بولنان خسته‌نك یاننده هركس طورمز
واحوال مذكوره‌نك عقود كبی تحویلی ممكن اولمیوب استقر
ایدر كیدر . مثلا چوجق طوغدقدن صكره رحم مادره عود
تكرار طوغمسی ممكن دكلدر . نظام عالمی محافظه ایسه وقوعا
و احكامی مشكلاتدن مهما امكن محافظه‌یه متوقف اولدیغنـ
خصوصات مذكوره‌ده سماع ایله شهادت استحساناً تجویز اولنمشد
شو قدر واركه سماع ایله شهادت ایده‌جك كیمسه مشهود بهی كند

وزرينه اتفاقلرى متصور اولميان بر جماعتدن ياخود ايكى عادل
كسنه‌دن ايشتمش اولمسى شرطدر . بونك برنجيسنه : « شهرت
حقيقيه » تسميه اولنوركه بونده جماعتك عادل اولملرى شرط دكلدر.
ايكنجيسنه « شهرت حكميه » تعبير ايديلوركه بونده نصاب شهادت
عدالت شرطدر .

[ثقه] شايان اعتماد اولان عادل كيمسه‌در. وقف وفوته‌شهادتده
بوكا شهادت ايدرم زيرا ثقه‌دن بويله ايشتدم] ديمك ايجاب ايدر .
شاهد شايد « فلان محلك وقف اولديغنى ايشتدم وبوكا شهادت‌ايدرم»
يو شهادت ايتسه قبول‌اولنماز. زيرا بووجهله شهادت وقفيته اولميوب
ثقه‌دن ايشتديكنه شهادتدر .

اما وقف وموته شـهادتدن ماعداده [ثقه‌دن ايشتدم] سوزينى
بويلميه‌رك مثلا « فلان چوجق فلان شخصك اوغليدر. بويله بيلورم
شهادت ايدرم» ديملى. شايد شاهد [ثقه‌دن بويله ايشتدم] جمله‌سنى
علاوه ايله افاده‌سنى تفسير ايدر ايسه شهادتى مقبول اولماز .
سببنه كلنجه : شهادت يقيناً بيلنان شئ خبر ويرمكدر. شاهدك
ثقه‌دن بويله ايشـتدم] ديو سماع اوزره شـهادتنى اظهار ايتمسى
كندوسنجه علم يقين حاصل اولمديغنه دلالت ايدر .

اما وقف وفوته شـهادت مثلا يوز سـنه اول وقف ايدلمش
يا فوت اولمش بر شيئه اوله‌بيلور انك ايچون شاهدعن سماع شهادت
ايتـديكى ظاهر ايدوكندن [ثقه‌دن بويله ايشـتدم] ديوب ديمامسى
مساويدر .

[وقفدن] مقصد اصل وقفه‌متعلق اولوب صحت وقفك موقوف
عليهى بولنان شيلردر .

ذی الیدك تصرفی اسباب ملکدن برسبب شرعی یه مستند اولمدقجه اصل وقف حقنده تسامعله شهادت قبول اولنور .
مثلا بر کیمسه نك یدنده اولان برعقار ایچون بر وقفك متولیسی « اول وقفك مالیدر » دیو دعوی واو کیمسه دخی اسباب ملکدن بر سبب بیان ایتمیه رك « اول عقار بنم ملکمدر » دیو ملك مطلق ادعا وبو وجهله متولینك دعواسنی انکار ایتدکده متولینك مدعاسنه بعض کیمسه لر تسامعله شهادت ایلسه لر قبول اولنور .
اما ذی الیدك تصرفی شرا وهبه وارث کبی اسباب ملکدن بر سبب شرعی یه مستند اولور ایسه او صورتده اصل وقف حقنده تسامعله شهادت قبول اولنیوب تسجیل وقفی اثبات لازمدر .

§

تسجیل حقنده تسامعله شهادت قبول اولنماز .
مثلا بر کیمسه بر عقاری آخردن اشترا ایدرك ملکیت اوزره اکا متصرف ایکن بر وقفك متولیسی « اول عقار وقف مزبور مستغلاتندندر » دیو دعوی ایتدکده متولینك مدعاسنه بعض کیمسه لر تسامعله شهادت ایلسه لر بو شهادت قبول اولنماز . §
کذلك محض شرط وقف حقنده تسامعله شهادت قبول اولنماز
مثلا برجهته مشروط اولمق اوزره ضبط اولنه کلن بر عقار حقنده واقفك اولاد اولادندن بر کیمسه «اول عقارك غله سنی واقف اولادینه واولاد اولادینه شرط ایتمشدر» دیو دعوی ایتدکده مدعاسنه بعض کمسنه لر تسامعله شهادت ایلسه لر قبول اولنماز .
زیرا اصل وقف مشتهر اولور . لکن شرائط وقف مشتهر اولماز ومرور زمان ایله شرائطه خلل کلور آنکچون شرائط وقفك تسجیلی اثبات لازمدر .

[تسجيل وقف] اصول شرعيه‌سی وجهله بر وقفك لازم اولمسنه حكم ايتمكدر .

اما اصل وقف خصم طرفندن انكار اولنوبده اصله سماعله شهادت ضمننده شروط وقفه دخی سماعله شهادت ايدلسه‌لر قبول اولنور، زيرا بالذات تجويز اولنميان شی بالتبع تجويز اولنه‌بيلور . §

اصل وقفه شهادتده جهت وقف يعنی موقوف عليه مكتبميدر نه‌در شاهدلرك انی دخی بيان ايتملری لازمدر . بيان ايتمزلر ايسه شهادتلری قبول اولنماز .

قول راجحه كوره واقفك بيانی شرط دكلدر. §

مسائل مذكوره‌دن ماعدا عتق ، نكاح ، مهر . دخول ، ولاء ، ولادت مسئله‌لرنده دخی تسامعله شهادت جائز اولديغی كتب فقهيه‌ده بيان قلنديغندن متن مجله‌ده ذكر ايديلان مسائل مبحوث عنها ايله برابر تسامعله شهادت جائز اولان شيلر اون مسئله‌دن عبارت اولمش اولور .

مثلا « فلان آدم فلان تاريخده بو بلده‌ده والی ياخود حاكم ايدی وفلان آدم فلان وقت فوت اولدی وفلان كيمسه فلانك اوغليدر . بويله بيليورم » ديوبده « ايشتدم » ديمه‌رك صورت قطعيه‌ده شهادت ايتديكی صورتده هر نه‌قدر بوخصوصلری معاينه ايتمامش اولسه‌وسنی انلری معاينه‌يه مساعد اولمسه‌بيله شهادتی قبول اولنور .

وبرده « ناسدن ايشتدم » ديمويده » بلكه « بز بوخصوصی معاينه ايتمدك امابيزمزده‌بويله مشتهردر بويله‌بيلورز» ديه‌رك شهادت ايلسه هر صورتده جائز اولور. چونكه شهادتده معتبر اولان شاهدلرك مشهود بهی يقيناً بيلملريدر. مشهود بهك متواتراً مشتهر اولمسی دخی علم يقين افاده ايدر ١٧٣٣ نجی ماده‌يه نظر بيوريله .

١٦٨٩ ماده شاهد اكر « شهادت ايدرم » ديميوبده

يالكز « فلان خصوصى بويله بيلورم » ياخود « خبر ويررم » ديمش اولسه اداء شهادت ايلمش اولماز .

زيرا [شهادت ايدرم] لفظى شهادتك ركنيدر ركن اولمينجه شهادت وجود بولماز .

فقط انك اوزرينه حاكم آكا « بويله شهادت ايدرميسين » ديو سوأل ايدوبده اودخى « اوت بويله شهادت ايدرم » ديدكده ايفاى شهادت ايتمش اولور .

بو فقره امام ابو يوسف حضرتلرينك قوليدر . شهادت مذكوره ايله حكم جائز اولور . زيرا بونده احد خصمينه اعانه ايتمك تهمتى اولميوب بلكه احياء حق واردر . چونكه هر شاهد [شهادت ايدرم] لفظنك ركن اولديغندن ذكرى لازم ايدوكنى بيلمز .

واكرچه اهل خبره‌نك اخبارى كبى مجرد تحقيق واستكشاف حال ايچون واقع اولان افاداتده شهادت لفظى شرط دكلدر ، انجق بونلر شهادت شرعيه اولميوب مجرد اخبار قبيلندندر .

[خبره] خانك كسرى ايله علم معناسنه اسم اولديغندن [اهل خبره] معلومات ووقوفلى ادملر ديمكدر .

§

شو فقره‌دن مستبان اولديغى اوزره اخبار ايله شهادت بيننده فرق واردر . شهادت هرحالده [شهادت ايدرم] لفظيله اولمليدر .

وشهادت واقعه‌ایله حاکم اوزرینه حکم واجب اولور. اما اهل خبره‌نك اخبارنده شهادت ایدرم لفظنك تلفظی شرط اولمدیغی کبی بونلرك افاداتی ایله حاکم اوزرینه حکم واجب اولمیوب قبول ورددی تقدیرینه منوطدر.

١٦٩٠ ماده مشهودله ومشهود علیه ومشهودبه حاضر ایسه‌لر شاهد شهادت ایدرکن اوچنه دخی اشارت ایدر. وانك بو وجهله اشارتی کفایت ایدر. مشهودبه ایله مشهود علیهك بابا ودده‌لرینك اسملرینی ذکر ایلمسی لازم کلمز. اما غائب اولان موکله یاخود متوفایه دائر اولان شهادتده شاهد انلرك بابا ودده‌لرینك اسملرینی ذکر ایتمك لازمدر.

انسان پدریله معروف اوله‌جغندن بابالرینك اسمنی ذکر ایتمك لازم اولدیغی کبی احمد اوغلی محمد مثللو بك چوق کیمسه‌لرك کندولریله پدرلرینك اسملری مشابه وموافق اولدیغی جهتله سهوه محل قالمامق ایچون دده‌لرینك اسمنی ذکر ایتمك دخی لازمدر.

فقط مشهور و معروف اولان برکیمسه ایسه شاهد انك یالکز اسم وشهرتنی ذکر ایتمك کافیدر. زیرا مقصد اصلی انی سائرندن تمییز ایده‌جك وجهله تعریفدر.

١٦٩١ ماده عقاره دائر اولان شهادتده حدودینك «١٦٢٣ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی وجهله» بیانی لازمدر.

فقط شاهدا اگر مشهود به اولان عقارك حدودینی ذکر ایتمیوبده محلنده تعیین و ارائه ایده بیله‌جکنی بیان ایلر ایسه محلنه کیدیلوب ارائه ایتدیریلور .

یا حاکم طرفین وشاهد ایله برلکده محلنه کیدر، یاخود ١٨٠٥ نجی ماده‌یه نظراً نصب وعزل نائبه مأذون ایسه دیکر کیمسه‌یی کندوسنه نائب تعیین ایدرك کوندرر .

شاهدلر اصحاب حدودك اسملرینی بیان ایتمه‌لر بأس یوقدر .

١٦٩٢ ماده ١٦٢٣ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره مدعی سندنده‌کی حدوده استناداً ایله دعوی ایتدیکی تقدیرده شاهدلر دخی « بو سندده حدودی محرر اولان عقار انك ملکیدر » دیو شهادت ایتسه‌لر صحیح اولور .

بوصورتده مشهود به اشارت ایله معلوم اولمش حکمنده‌در .

١٦٩٣ ماده بر کیمسه مورثنك دیکر کمسنه ذمتنده شوقدر غروش آله‌جغی اولدیغنی دعوی ایتدکده شاهدلر اکر متوفانك اول کمسنه‌ده اول مقدار آله‌جغی اولدیغنه شهادت ایتسه‌لر کفایت ایدر « ورثه‌سنه موروث اولمشدر » دیو تصریحه حاجت یوقدر .

زیرا ورثه مورثك مقامنه قائم اولدیغندن مورثه ثابت اولان حقك ورثه یه انتقالی مقتضای شرع عالیدر . بو تصریحه اصطلاح فقهاده « جره شهادت » دینلور .

کذلك وارث دعوی ایتدکده جر دعوایه دخی حاجت یوقدر .

دین یرینه عین ادعا اولندیغی صورتده یعنی اول کمسنه یدنده مورثك بر مال معینی بولندیغی ادعا اولندقده دخی حکم ینه بو وجهله‌در .

زیرا مورثك مالی اولدیغنه علم موروث اولدیغنه علمی مستلزمدر . بو ماده امام ابو یوسف حضرتلرینك قولیدر . طرفین حضراتنه کوره دعوی وشهادتده جره یعنی «اول عین ویادین ورثه‌سنه موروث اولمشدر» دیو تصریحه حاجت واردر .

١٦٩٤ ماده بر کیمسه ترکه‌دن شوقدر غروش آله‌جق دعوی ایتدکده شاهدلر اکر متوفانك اول کیمسه‌یه اوقدر دینی اولدیغنه شهادت ایتسه‌لر کفایت ایدر . « وفاتنه قدر ذمتنده باقی ایدی » دیو تصریحه حاجت یوقدر .

بو بابده شهادتدن مقصد اصلی مدعینك متوفانك ذمتنده آله‌جغی یاخود یدنده معین برمالی اولدیغنی بیلمکدر چونکه ١٠ نجی ماده حکمنجه برزمانده ثابت اولان شیئك خلافنه دلیل اولمدقچه بقاسیله حکم اولنه‌جغندن مدعینك متوفانك ذمتنده آله‌جغی ویا یدنده اماتنی ثابت اولدیغی حالده ملکیتی ازاله ایدن برحال اولمدقچه ملکیتك بقاسیله

حکم اولنور .

انجق مدعینك متوفادن برصورتله استیفای حق ایتمش ویا ابرا ایلمش اولمسی ملحوظ اولمغله ١٧٤٦ نجی ماده موجبنجه بعدالثبوت مدعی‌یه بوحقنی متوفادن بروجهله استیفا ایتمدیکنه وایتدیرمدیکنه وانی ابرا وبشقه‌سنك اوزرینه حواله ایلمدیکنه وبشقه کمسنه طرفندن ایفا اولنمدیغنه وبوحقك مقابلنده متوفانك رهنی اولمدیغنه حاکم طرفندن یمین ویردیریلور .

بنابرین شاهدلرك «مدعابه وفاتنه قدر متوفانك ذمت ویایدنده باقی ایدی» دیو تصریحنه حاجت یوقدر . بوماده استصحاب ایله عمل قیلندندر .

دین یرینه عین ادعا اولندیغی صورتده یعنی اول کیمسه متوفانك یدنده کندیسنك بر مال معینی اولدیغنی دعوی ایتدکده دخی حال بو منوال اوزره‌در .

یعنی شاهدلر مدعینك دعوی ایلدیکی مال معینه اشارت وتعریف ایدرك « بومال مدعینك ملکیدر » دیو شهادت ایلسه‌لر کفایت ایدر « شووقته قدر مدعینك ملکیدر » دیو تصریحه حاجت یوقدر .

١٦٩٥ ماده برکیمسه دیکر کمسنه‌دن آله‌جق دعوی ایتدکده شاهدلر اکر اول کیمسه‌نك مدعی‌یه اول مقدار دینی اولدیغنه شهادت ایتسه‌لر کفایت ایدر . فقط خصمی حالا دینك بقاسندن سؤال ایدوبده شاهدلر «حالا بقاسنی بیلمیز » دیسه‌لر شهادتلری رداولنور .

بو ماده دخی استصحاب ایله عمل قیلنمشدر . وشاهدلرك [حالا بقاسنی بیلمیز] دیملری اوزرینه رد اولنملری شهادتده یقیناً علم شرط اولدیغی حالده بوسوز ایله جهللرینی اظهار ایتملرندن ناشیدر . §

مادۀ مشروحه وجهله دعواده اوچ احتمال واردر برنجیسی : کرك دین کرك عین اولسون مدعی فی الحال آله جغی ویا مالی بولندیغی دعوی وشاهدلر بویله شهادت ایدرلر ایسه صحیح اولور .

ایکنجیسی : مدعی ماضیده کی آله جغنی دعوی وشاهدلر فی الحال آله جغی اولدیغنه شهادت ایدرلر ایسه صحیح اولماز . چونکه بر آدم کندی مالنك بولندیغی حالی یقیناً بیلمیدر . بیلمامسی شهادتك عدم قبولنه سبب اولور .

اوچنجیسی : مدعی فی الحال آله جغی اولدیغنی بیان ودعوی وشاهدلر ماضی یه شهادت ایدرلرسه بوصورت ابتداءً مقبولدر . چونکه شاهدلر سبب دینی مشاهده ایتمشلردر . فقط خصمك سؤالی اوزرینه « حالا بقاسنی بیلمیز » دیرلر ایسه شهادتلری رد اولنور .

فصل ثالث

شهادتك شروط اساسیه سی بیاننده در

۱۶۹۶ ماده حقوق ناسه شهادتده سبق دعوی شرطدر .

۱۶۸۵ نجی ماده شرحنده بیان اولندیغی اوزره حقوق عباده وجوب شهادتك سببی حق صاحبنك مطالبه سی ویا شهادتندن مدعینك عدم معلوماتی جهتله سکوتی حالنده حقك ضایع اوله جغندن خوف ایلمسی ایدی هر ایکی صورتده دخی شاهدك شهادت ایتمسنك وجوبی سبق دعوایه متوقفدر . اورته ده دعوی اولمقسزین ایکی کیمسه حضور

حاكمده «فلانك فلانده جهت قرضدن شو قدر غروش آله جغی واردر شهادت ایدرز» دیسه‌لر آله جقلی طرفندن دعوی ایدلمدیکی وبناءً علیه کندولری ایچون هنوز شهادت واجب اولمدیغی جهتله التفات ایدلمز.

§

[حقوق ناس] قیدی حقوق اللهدن احتراز ایچوندر . زیرا حقوق اللهده شهادتده سبق دعوای شرط دکلدر . بلا طلب اداسی واجب اولدیغندن دعوی سبق ایتمکسزین « شهادت حسبه » قبول اولنور. شهادت حسبه‌نك مواضعی کتب فقهیه‌ده مندرج بولنمش وازجمله اشباهده ابن نجیم رحمة الله علیه اون درته ابلاغ ایتمشدرکه آنلرده شونلردر:

وقف ، طلاق ، تعلیق طلاق ، طلاق بالمال ، عبد وجاریه‌نك حریتی ، مدبره اولمسی ، شهر رمضانك رؤیت هلالی ، نسب ، حد زنا ، حد شرب ، ایلاء ، ظهار ، حرمت مصاهره ، مولاسنك رقدن نسبنی دعوی ایتمکدر .

١٦٩٧ ماده محسوسك خلافنه اقامه اولنان بینه مقبول اولماز .

مثلا بر کیمسه‌نك برحیات ویا برخانه‌نك معمور اوله‌بنی مشاهد ایکن اول کیمسه‌نك وفات ایلدیکنه یاخود اول خانه‌نك خراب اولدیغنه بینه اقامه اولنسه مقبول ومعتبر اولماز.

زیرا بینه صدق وکذبه احتمالی اولان خبرك جهت صدقنی ترجیح ایچون اقامه اولنور . حساً ثابت اولان علم شهادت ایله حاصل اوله جق علمدن قوی اولدیغندن محسوسك خلافی کذب محض اولوب صدق احتمالی یوقدر .

١٦٩٨ ماده متواترك خلافنه اقامه اولنان بينه قبول اولنماز.

١٧٣٣ نجى ماده ده بيان اولنديغى اوزره تواتر علم يقين افاده ايتديكندن شهادتك موضوعنه غلبه ايدر . حتى متواترك خلافنه اقامه اولنه جق بينه تواتر اولسه بيله ينه قبول اولنماز. چونكه برنجى تواتر حجت قطعيه در . ايكنجيسنده اويله فرض ايدر ايسه‌ك اجتماع نقيضين حاصل اولور .

ايكى طرف دخى تواتر بينه سى اقامه ايده جكلرينى بيان ايدرلرسه حاكم قنغى طرف شروط تواترى جامع ايسه انى قبول ايدر .

١٦٩٩ ماده بينه برحق اظهار ايچون مشروع قيلنمشدر.

بناءً عليه فلان كيمسه اوايشى ايشلمدى وفلان شى فلان كيمسه نك دكلدر وفلانك فلانه بورجى يوقدر كبى نفى صرفه شهادت مقبول اولماز.

چونكه بينه اظهار حق ايچون مشروع قلنمشدر. نفيده اظهار حق اولميوب بلكه انكار واردر . ثانياً بينه خلاف ظاهرى اثبات ايچوندر . نفى وعدم ايسه اصل وظاهردر . ثالثاً شهادت مشاهده ومعاينه يه مبتنى اولمق لازم كلور . نفى وعدم ايسه مشاهده ومعاينه اولنه ماز .

§

بعض شيده لفظاً نفى كورنيوب معناً نفى واردر . بوكاده شهادت مسموع دكلدر .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه دن جهت قرضدن شو قدر غروش دعوى ايدوبده اول كمسنه « مدعينك بيان ايتديكى تاريخ استقراضده

بن بوراده اولمیوب فلان شهرده بولنیوردم » دیسه بو سوزك معنای حقیقیسی « استقراض ایلمدم » دیمك اولدیغندن بوراده بولنمدیغنه دائر بینه اقامه ایده‌جك اولسه قبول اولنماز .

فقط نفی متواتر بینه‌سی مقبولدر .

چونکه تواتر علم یقین افاده ایده‌جکندن استماعی ضروری اولوب خلافنی دعوی مسموع اولماز .

مثلا بر کیمسه « فلان کیمسه‌یه فلان وقت فلان محلده شو قدر غروش اقراض ایتدم » دیو جهت قرضدن اول مقدار غروش دعوی ایدوب حال بوکه اول کمسنه‌نك اول وقت اورادە اولمیوب بشقه محلده بولندیغنی تواتراً اثبات اولنسه اشبو تواتر بینه‌سی مقبول اولوب مدعینك دعواسی مسموع اولماز .

§

نفی صرفه شهادت مقبول اولماز قاعده‌سندن بر مسئله مستثنادر اوده شروطده نفی اوزرینه شهادتك قبول اولنمسیدر .

مثلا بر کیمسه « فلان آدم سنك آله‌جغنی ویرمز ایسه بن ویررم » دیسه کفالت ایتمش اولور بعده دائن « مدیوندن آله‌جغمی ایستدم ویرمدی بحکم الکفاله اول مبلغی بکا ویر » دیو کفیلدن دعوی ایدوبده کفیل « دائنك مدیوندن طلبنی ومدیونك ویرمدیکنی بیلمام » دیو انکار ایلسه دائن مدیوندن بعد الطلب ویرمدیکنه اقامهٔ بینه ایلدکده قبول اولنور . چونکه بوندن مقصد شرطك تحققی ایله کفالتك وقوعنی اثباتدر . بو ایسه اظهار حقدر .

۱۷۰۰ ماده شهادتده دفع مغرم وجر مغنم یعنی دفع مضرت وجلب منفعت داعیه‌سی اولمامق شرطدر .

زيرا شهادت اظهار حق ايچون بی طرفانه اخباردر. دفع مضرت وجلب منفعت داعيه‌سی موضوع شهادته مغايردر. موضوعنه مغاير اولان شی دخی باطلدر.

بناءً عليه اصلك فرعه وفرعك اصله يعنی آبا واجداد وامهات وجداتك اولاد واحفادی لهلرينه واولاد واحفادك آبا واجدادی وامهات وجداتی لهلرينه وهكذا احد زوجينك ديكری لهنه شهادتلری مقبول اولماز.

سبب وحكمتی هم نقلاً وهم عقلاً ثابتدر. زيرا حديث شريفده [لاتجوز شهادة الوالد لولده ولا الولد لوالده ولا امرأة لزوجها ولا الزوج لامرأته ولا العبد لسيده ولا السيد لعبده ولا الشريك لشريكه ولا الاجير لمن استأجره] وارد اولمشدر. چونكه شاهد ايله مشهودله اراسنده منافعده اتصال واردر. بوشهادت من وجه كندی نفسی لهنه شهادتی تضمن ايده‌جكندن مقبول اولماز.

[زوجيندن] مقصد وقت قضا وحكمده اولان زوجيتدر. كرك وقت ادا وتحملده زوجيت بولنسون وكرك بولنمسون.

بناءً عليه بر كيمسه برخاتونه بحق شهادت ايلدكدن صكره قبل الحكم زوج ايتسه شهادتی باطل اولور.

كذلك طلاق باين ايله عدتنده اولان معتده‌سنه شهادت ايتسه قبول اولنماز.

§

نسبنی نفی ايدنلرك ولدينه شهادتی دخی معتبر اولماز. مثلا اوغلی يعنی معروف اولان چوجق ايچون پدری «او بنم اوغلم دكلدر»

دیوبده لهنـه شهادت ایتسـه قبول اولنماز .

کذلك مملوکنه ومدبرینه وام ولدینه شهادتی مقبول دکلدر . §

آنجق اصلك فرعی لهنه شهادتی مقبول دکلدر قاعده‌سندن شو مسئله مستثنادر .

زید باباسی عمرودن بر شی دعوی ایتـدکده زیدك جدی یعنی عمروك باباسی حفیدی زیدك بودعواسنه اوغلی عمرو علیهنه وحفیدی زید لهنه شهادت ایتسه قبول اولنور . چونکه اوغلی دها قریب ایکن علیهنده شهادت ایتمسیله رد شهادتی موجب اولان تهمت برطرف اولور .

§

ذکر اولنان اقربا وزوجینك یکدیکری علیهنه اولان شهادتلری قبول اولنور . زیرا بونده تهمت منفعت بولنماز .

اما بونلردن ماعداً اقربانك یکدیکری لهنسنه شهادتلری مقبول اولور .

بناءً علیه قرنداشك قرنداشه وقز قرنداشنه وقرنداشنك اولادینه وعموجه واولادلرینك ودایی واولادلرینك وخاله وتیزه واولادلرینك لهسنه شهادتلری مقبولدر .

کذلك بر کمسنه حرمنك والده‌سنه وکندیسنك دامادینه وباباسنك دیکر حرمنه وکندو حرمنك قز قرنداشنه وبر اوغلی ایچون دیکر اوغلنه وربیبك مربیسنه شهادتلری مقبولدر .

زیرا بونلرك املاکی بینلرنده متمیز ویدلری متحیز اولوب بری دیکرینك ملکنـده من حیث القرابه تصرف ایده‌میه‌جکندن جلب منفعت ودفع مضرت تهمتندن وارسته‌دورلر . §

اسباب محرره يه مبنى مورث متوفانك ورثه سى اوزرينه وارثك شهادتى معتبردر .

مثلا بر كيمسه براز قرنداشيله ايكى كمسنه ذمتنده شوقدر غروش ويا بر مقدار مال ترك ايدرك وفات ايلدكدن صكره زيد ظهور ايدوب «بن متوفانك اوغلى ووارثى يم» ديو دعوى وانلرده مدعايه شهادت ايلسه لر شهادتلرى مقبولدر .

كذا ورثه دن برى مورثلرى زيدك عمروده شوقدر دينى اقرار ووارث مرقومله برابر ديكر بر كمسنه دخى شهادت ايلسه لر شهادتلرى مقبولدر .

وكذا ورثه دن ايكيسى مورثلرينك فلانه شوقدر غروش بورجنى اقرار ايلدكلرندن صكره مبلغ مزبورى دائنه ويرميوب حاكم شرعى اقرارلريله دخى حكم ايتميوب استشهاد ايلسه دين مذكوريله مورثلرينك اوزرينه شهادتلرى مقبولدر . ومبلغ مزبور تركه اوزرينه ثابت اولور . اما حاكم شرعى مرقوم وارثلرك اقرارلريله حكم ايدوب حصه لرندن مبلغ مزبورى الزام ايدر ايسه شهادتلرى مقبول اولماز .

چونكه قبل القضا مجرد اقرار ، دينى كندولرينك حصه لرينه تحويل ايتمز . وحكمدن صكره شهادتك عدم قبولى جر مغنم ودفع مغرم اولديغيچوندر .

كذلك بر كيمسه نك اتفاقيله تعيش ايدن آدمنك واجير خاصنك كندو لهسنه شهادتلرى مقبول اولماز .

زيرا مشهود لهك نفع وضررى كندى نفع و ضررلرى كيبدر . حتى بر كيمسه آخره شهادت ايدوبده قبل القضا اكا اجير اولسه

شهادتی باطل اولور . امابعدالقضا اجیر اولورسه حکم واقع تنفیذ ایدیلور .
وکذا فقرهٔ آتیه حکمنجه شریکلرك یکدیکری لهسنه شهادتی مقبول اولمدیغی کبی برینك اجیری شریك آخرك لهسنه شهادت ایتسه قبول اولنماز .

اما قپو یولداشلرینك یکدیکری لهسنه شهادتلری قبول اولنور .

زیرا بونلرك بیننده‌کی مناسبت رفاقتدن عبارت اولوب افندی ایله اوشاغی میاننده‌کی مناسبته قیاس اولنماز .

وکذلك شریکلرك مال شرکتده یکدیکری لهسنه شهادتلری وکفیل بالمال اولان کیمسه‌نك اصیل طرفندن مکفول بهك ادا اولندیغنه شهادتی مقبول اولماز .

شرکا استحصال وتقسیم ربحده مشترك اولدیغندن واصیل طرفندن مکفول بهك اداسیله کفیل تعهدندن بری اوله‌جغندن بونلرك یکدیکری لهنه شهادتی کندو منفعتنه شهادت اولمغله مسموع اولماز .
کذلك آجرك مأجورده مستأجره ، معیرك مستعارده مستعیره شهادتلری قبول اولنماز . §

وکذا دائنك جنس حقندن برشی ایچون مدیون مفلسك لهسنه شهادتی قبول اولنماز . چونکه شهادتی موجبیله مشهود بهه دسترس اولورایسه دائن اندن استیفای حق ایده‌بیله‌جکندن شهادتی جر مغنم تهمتندن سالم اولماز .

اما سائر خصوصلرده یکدیکره شهادتی مقبول اولور .

ربح وغلهٔ وقف حقنده وقفك لهسنه مرتزقه‌سنك شهادتی مقبول دکلدر . مثلا بر وقف نقودك متولیسی دیکر کیمسه‌دن « نقود موقوفه‌دن سکا اقراض ایتمش اولدیغم اقچه ایچون اوزرینه وجه مشروع اوزره شو قدر اقچه ربح الزام ایتمشیدم » دیو دعوی واو کیمسه دخی انکار ایتدکده متولینك مدعاسنه اول وقفك مرتزقه‌سندن بعض کیمسه‌لر شهادت ایتسه‌لر قبول اولنماز .

کذلك بر وقفك متولیسی دیکر کیمسه‌یه «اول وقفك عقاراتندن فلان عقاری سکا ایجار ایتمشدم آنك اجرتندن مجتمع ذمتکده شو قدر اقچه واردر » دیو دعوی واو کیمسه دخی انکار ایتدکده متولینك مدعاسنه اول وقفك مرتزقه‌سندن بعض کمسنه‌لر شهادت ایلسه‌لر قبول اولنماز.

§

اما اصل وقف حقنده وقفك اهسنه مرتزقه‌سنك شهادتی مقبولدر . مثلا بر وقف نقودك متولیسی بر کیمسه‌دن « اصل مال وقفدن ذمتکده شو قدر اقچه واردر » دیو دعوی ایتدکده اول وقفك مرتزقه سندن بعض کمسنه‌لر متولینك مدعاسنه شهادت ایلسه‌لر قبول اولنور .

کذلك بر وقفك متولیسی دیکر کیمسه‌نك یدنده اولان بر عقار ایچون «اول وقفك مستغلاتندندر» دیو دعوی وذی الید دخی «ملکمدر» دیو متولینك دعواسنی انکار ایتدکده متولینك مدعاسنه اول وقفك مرتزقه‌سندن بعض کمسنه‌لر شهادت ایتسه‌لر قبول اولنور . §

شاهده شهادت ایتمك اوزره پاره ویاهدیهٔ برمال ویرلسه شهادتی مقبول اولماز . زیرا منفعت مقابلنده شهادت ایتمش اولور .

كذلك مدعی شاهدی احضار ایتدیکی حیوان ویاعربه یه ارکاب ایله محکمه یه کتورسه شهادتی مقبول اولماز .

فقط شاهدك كمال ضعفندن ناشی اوزون مسافه یول یوریمکه طاقتی اولمامغله مدعی برحیوان ویاعربه یه ارکاب ایله محکمه یه کتورسه بأس یوقدر .

اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ۸۷ نجی ماده سنده دخی شویله محرردر [شاهدك خسته اولمسندن ویاخود طائفهٔ نسادن اولوبده معذرت مشروعه سندن طولایی شهادتنك اقامتكاهنده استماع وتحریری طلب اولنور ایسه اول شاهدك افاداتی اخذ ایتمك اوزره محکمه طرفندن برنائب یعنی برمأمور تعیین وارسال اولنه رق طرفین حاضر اولدقلری حالده اول شاهدك افاداتی ضبط وتحریر ایله کندوسنه امضا وتمهیر ایتدیریلور .]

وكذلك امام ابویوسف حضرتلرینه كوره مدعی كرك مخصوصاً حاضرلسون وكرك ماحضراولسون شاهدی اطعامی جائز اولوب قبول شهادته مانع دكلدر ومشایخ اسلام طرفندن بووجهله فتوی ویرلمشدر . چونکه بروجه محرر شاهدك اقامتكاهنه نائب اعزامی ضرورتندن ناشی اولدیغی كبی مشیه طاقتی اولمیان شاهدی مدعینك برحیوان ویا عربه یه ارکاب ایله محکمه یه کتورمسی واطعامی اکرام اولوب اکرام ایسه [اکرموا الشهود فان الله تعالی یحیي الحقوق بهم] حدیث شریفیله مجازدر .

امام محمد حضرتلری اطعام شهود موجب منفعت اولدیغندن بحثله غیر جائز ایدوكی رأینده بولنمشدر .

۱۷۰۱ ماده دوستك دوستنه شهادتی مقبولدر .

زیرا دوستلقده تهمت منفعت یوقدر .

فقط بینلرنده‌کی دوستلق یکدیکرک مالنده تصرف ایتمه مرتبه‌سنه وارر ایسه اول حالده یکدیکرک لهسنه شهادتلری مقبول اولماز .

بوصورتده منافعلری مشترك دیمك اولدیغندن شاهد کندی منفعتنه مبنی شهادت ایتمش اولورکه جائز دکلدر . لکن علیهنه اولان شهادتی هرحالده مقبولدر .

١٧٠٢ ماده شاهد ایله مشهود علیه بیننده عداوت دنیویه اولمامق شرطدر .

زیرا بونده تهمت افترا واردر. چونکه عداوت دنیویه اساساً حرام اولدیغندن بونی ارتکاب ایدن کیمسه‌نك اخبارینك طوغری اولدیغنه امنیت اولنیله‌ماز .

عداوت دنیویه عرف ایله بیلنور .

قاتل ایله ورثهٔ مقتول بیننده‌کی عداوت کبی

[عداوت دنیویه] عداوت دینیه‌دن احتراز ایچوندر .

عداوت دینیه شهادته مانع دکلدر. زیرا دیندار برکیمسه‌نك کندی دیننده اولمیانلره عداوت ایتمسی صداقتنه دلالت ایدر .

١٧٠٣ ماده برکیمسه هم مدعی وهم شاهد اوله‌ماز .

بناءً علیه وصینك یتیمه وو کیلك موکله شهادتلری صحیح اولماز .

چونکه وصی وصایتی قبول ایتدکدن صکره متوفانك یرینه کچه‌رك

وصی ایله یتیم بابا ایله اوغل مقامنده بولنه جغندن وصینك یتیمه وقت وصایتنده شهادتی قبول اولنمیه جغی کبی وصایتدن انفصالندن صکره یتیمه شهادت ایتسه ینه قبول اولنماز .

کذلك وصیسی اولدیغی میتك آله جغنی ودیکرنده اولان مالنه ورثهٔ صغار ایچون شهادت ایلسه میتك مشاعاً ترکه سندن صغارك حصه سنی کندوسی قبض ایده جکندن شهادتی نفسنه راجع اوله جغی جهتله مقبول اولماز . لکن ورثهٔ کبار ایچون کرك وصایتی اثناسنده وکرك بعدالعزل شهادت ایلسه مقبولدر .

اماوصی متوفی موصینك ویتیمك علیهنه شهادت ایتسه هرحالده قبول اولنور .

§

وکیل اقتدار تصرفی موکلدن اخذ ایده جکی جهتله بونلر دخی شخص واحد حکمنده اولدیغندن وکیلك موکلی لهنه شهادتی صحیح اولماز . انجق بوبابده وکالت عامه ایله وکالت خاصه یی تفریق ایتمك لازمدر . شویله که :

برکیمسنه دیکرینی وکالت عامه ایله توکیل ایدوب اودخی حسب الوکاله حضور حاکمده موکلی ایچون خصومته قائم اولدقدن صکره کندوسنك موکلی لهسنه کرك حق مطلوب کرك حق قائم کرك حق حادثده شهادتی قبول اولماز . مکرکه عزلندن صکره واجب اولمش برحقنه شهادت ایده اول حالده قبولنه شرعاً مانع یوقدر

وکالت خاصه ده حق مطلوبه بعدالوکاله شهادتی قبول اولنماز . اماوکالتدن عزل اولندقدن صکره مطلوب منذ کوردن ماعدامطالبنه شهادتی معتبردر .

فقط مرافعه دن اول عزل اولنورایسه طرفین حضراتنه کوره

لوب مذكوره دخی شهادتی معتبردر. امام ابو يوسف حضرتلرينه
ه معتبر دكلدر .

اما موكلی عليهنه وكيلك شهادتی هرحالده معتبردر. §

وكيلك وكالتنه بابا وده واولاد واحفادينك شهادتلری مقبول
لماز. كذلك موكلك اوغللرينك دخی شهادتلری قبول اولنماز .
فقط بركيمسه رضاعاً باباسنه واناسنه واولادينه شهادت ايلسه
بولندر .

١٧٠٤ ماده بر كيمسه‌نك كندو فعلنه شهادتی
تبر دكلدر .

زيرا شهادت بركيمسه‌نك آخر كمسنه‌ده اولان حقنی خبر وايرمك
ديغندن بر كيمسه‌نك كندو فعلنه شهادتی موضوع شهادته مغايردر .

بناءً عليه وكيللرك ودلاللرك « بز بيع ايتمشيدك » ديو
ندو فعللرينه شهادتلری معتبر اولماز .

كذلك بربلده حاكمی انفصالندن صكره قبل الانفصال
ندوسندن صدور ايتمش اولان حكمه شهادت ايلسه
حيح اولماز. اما قبل الانفصال بركيمسه‌نك كندو حضورنده
قع اولان اقرارينه بعد الانفصال شهادت ايلسه معتبر اولور.

زيرا كندی فعلنه اولميوب بشقه‌سنك اقرارينه شهادتدر . اقرار
يورك حاكم اولمق صفتيله كندو حضورنده وقوعی اكا شهادته مانع
لمز . §

كذلك قاسم املاك اولان كيمسه‌لر تقسيم ايلدكلری شيلرده «اوشی بز تقسيم ايلدك » ديو كندی قسمتلرينه بعد الدعوی شهادت ايلسه‌لر امام اعظم حضرتلری عندنده مقبولدر . وامام محمد حضرتلری قاسمك شهادتنی تجويز ايتمامش وامام ابو يوسف حضرتلری دخی اولا امام محمدك رأينه قائل اولديغی حالده مؤخراً حضرت امامك قولنی ترجيح ايتمشدر .

تقسيمده كيفيت شهادت وصورتی : شو نصف شونك شو نصف آخرده بونك تقسيمده سهملرينه اصابت ايتدی ديمكدر .

بيعده بايعك شهادتنك قبول اولنميوبده تقسيمده قاسمك شهادتنك قبول اولنمسنك وجهی ملكيت قسمت ايله ثابت اولميوب آنجق بالتراضی ويا قرعه كشيده اولنوبده طرفينك صكره‌دن واقع اولان تراضيلريله ثابت اولديغندندر . شو قدركه تقسيمده شهادتك قبولنده واقع اولان اختلاف اجرتسز اجرا ايديلان قسمت حقنده اولوب اما اجرتله اولان قسمتده قاسمك شهادتی اجماعاً جائز اولماز . تقسيم مذكوركرك ميانه‌لرنده رضاءً وكرك طرف حاكمدن قضاءً اولسون حكمی بردر

§

فقط تقسيمه مأمور اولان ايكی كيمسه مقسم‌به اولان عقاری تقويم وتقسيم ايلدكلرندن صكره كيفيتی ورثه حضورنده حاكمه عرض و ورثه دخی تخمين وتقسيم مذكوری اقرار ايدوب حاكم بونلرك ميانه‌لرنده قرعه كشيده‌سيله حصه‌لرينی اعطا ايتدكدن صكره تقسيم مذكوره دائر وقوعبوله‌جق دعوايه اول مخمنلر معلوماتلری اوزره شهادت ايلسه‌لر بلا خلاف مقبولدر .

١٧٠٥ ماده شاهدك عادل اولمسی شرطدر .

چونکه [و اشهدوا ذوی عدل منکم] آیت جلیله‌سی شرف ارد اولمشدر .

زیرا شهادت ؛ صدق وکذبه محتمل خبر اولوب حجت ایسه صادق اولان خبر اولمغله عدالت شهود ایله صدق طرفی ترجح ایدر ، عادل ؛ حسناتی سیأتنه غالب اولان کیمسه‌در .

بناءً علیه رقاص ومسخره کبی ناموس ومروتی مخل حال وحرکتلری اعتیاد ایدن اشخاصك وکذب ایله معروف اولان کسانك شهادتلری مقبول اولماز .

[رقاص] کوچك وچنکی [مسخره] خلقی اکلندیرن صویتاری دیمکدر . [ناموس] وقار وسکونت و آغرلق معناسنه اولدیغی کبی شریعت معناسنه‌ده کلور . [مروت] عقلاً وعادةً وشرعاً مرغوب محاسن اخلاق ومکارم افعالی موجب اولان انسانیت دیدکلری شیوه‌دن عبارتدر .

حسنات وسیئاتك نه کبی شیلر اولدیغی کتب فقهیه‌ده بر تفصیل مندرج اولوب آنجق جمله‌سنك مستند الیهی کناه کبائری ارتکاب وصغائری اعتیاد ایتمامکدن عبارتدر . §

ولوالجیه نام کتاب معتبره‌ده محرر اولدیغنه کوره موسوی ونصرانی اولان شاهدلرك عدالتی دخی دینی ولسانی ویدی حقنده امین اولمغله برابر صاحب قریحه اولمقله اولور . زیرا بونلر بو صفت ایله متصف اولورلر ایسه ظاهر حال اولان اختیار کذب ایتماملریدر . چونکه کذب

كافهٔ ادیانده حرامدر . ایمدی موسوی ونصرانی بروجه مشروع امانت ایله موصوف اولنجه خیانتلك ایتمیه جكندن ظاهراً عدل اولورلر. امام اعظم رحمة الله علیه یه كوره عدالت ظاهریه كافی اولوب بلا تعریض تعدیل شهوده حاجت یوقدر . امامین رحمة الله علیهمایه كوره عدالت ظاهریه كافی اولمیوب عدالت حقیقیه لازمدر . بوده تعدیل وتزكیه طریقیله احوال شهوددن سؤال ایله ثابت اولان عدالتدر . اسبابی وصورت تزكیه فصل سادسده بیان قلنور .

فصل رابع

شهادتك دعوایه موافقتی بیانندهدر

۱۷۰٦ ماده شهادت اكر دعوایه موافق ایسه قبول اولنور.

چونكه حقوق ناسه شهادتده سبق دعوی شرطدر . شهادت دعوایه موافق اولماز ایسه دعوی اولنمیان شیئه شهادت ایدلمش اولور. بناءً علیه شهادت دعوایه موافق

دكل ایسه قبول اولنماز. فقط لفظه اعتبار اولمیوب معنی موافقت كافیدر .

زیرا قاعدهٔ اعتبار مقاصد ومعانی یه اولوب الفاظ ومبانی یه دكلدر.

مثلا مدعا به ودیعه اولوبده شاهدلر مدعی علیهك ایداعی اقرار ایلدیكنه شهادت ایتسهلر یاخود مدعا به غصب اولوبده شاهدلر مدعی علیهك غصبی اقرار ایلدیكنه شهادت ایلسهلر مقبول اولور .

كذلك مدیون اداء دین ایلدیكنی دعوی ایدوبده شاهدلر دائنك مدیونی ابرا ایلدیكنه شهادت ایتسهلر مقبول اولور .

اما مدیون ایفاء دین ایلدیكنی دعوی ایدوبده شاهدلر دائنك

...بری مدیونه هبه یاصدقه ویا بشقه‌سنه حواله ایلدیکنه شهادت
...ه‌لر مقبول اولماز .
فقط شهادت حسبه‌ده شهادتك قبولی ایچون سبق دعوی شرط
...یغندن یعنی حقوق‌اللهی دعوی هرکس اوزرینه واجب اولمغله
...ی موجود دیمك اولدیغندن افرادن برینك اقامهٔ دعوی ایدوب
...سی حکماً مساوی اولوب بویله بر مدعی ظهور ایتدیکی تقدیرده
...ت واقعه آنك ادعاسنه موافق اولمسه بیله اساس دعوایه غیر
...قدر دینله‌میه‌جکی جهتله قبول اولنور .

١٧٠٧ ماده شهادتك دعوایه موافقتی یا اکا تماميله
...بقتی ویاخود مشهود بهك مدعابهدن اقل اولمسی صورتیدر .

اولکی صورتده شهادتك دعوایه مطابقتی دلالت بالمطابقه، ایکنجی
...تده دلالت بالتضمن اولور .
مثلا مدعی « بومال ایکی سنه‌دنبرو بنم ملکمدر » دیو دعوی ایدوبده
...دلر دخی ایکی سنه‌دنبرو ملکی اولدیغنه شهادت ایتدکلری صورتده شهادتلری
...ل اولدیغی کبی بر سنه‌دنبرو ملکی اولدیغنه شهادت ایتدکلری صورتده
...تلری قبول قلنور .
کذلك مدعی بیك غروش دعوی ایدوبده شاهدلر بش یوزه شهادت
...کلری صورتده بش یوز غروش حقنده شهادتلری قبول اولنور .
زیرا شاهدلرك شهادت ایتدکلری مقدار من وجه مدعینك دعواسی
...منده داخلدر . نته‌کیم ١٧٨ نجی ماده حکمنجه بیعده قبولك
...ه ضمناً موافقتی کافیدر .

١٧٠٨ ماده مدعا به اقل اولوبده شاهدلر اکثره شهادت
...ه‌لر مقبول اولماز .

زیرا دعوی اولنمیان بر شیئه شهادت ایتمشلردر . حقوق نا
شهادتده ایسه سبق دعوی شرطدر . بناءً علیه مدعی
طلب ایتمدیکی شیٔ کندوسنك حقی اولمق اوزره شهادت ایتمك خ
حقیقت اولمغله قبول شهادته مانعدر .

مکر که شهادت ایله دعوی بیننده‌کی اختلاف ذاتاً ق
توفیق اولوبده مدعی دخی آنلرك بیننی توفیق ایلیه‌اول ح
شهادت قبول قلنور .

چونکه ذاتاً قابل توفیق اولوبده مدعی توفیق ایدرسه تنا
مرتفع اوله‌جغندن شهادتك قبولنه مانع قالماز .

مثلا مدعی « بومال ایکی سنه‌دنبرو بنم ملکمدر » دیو دعوی اید
شاهدلر اوچ سنه‌دنبرو ملکی اولدیغنه شهادت ایلسه‌لر قبول اولنماز .
شاهدلر تاریخ بیان ایتموب ملك مطلق اوزرینه شهادت اید
ینه قبول اولنماز . زیرا اکثره شهادت ایتمش اولورلر .
کذلك مدعی بش یوز غروش دعوی ایدوبده شاهدلر بیك غرو
شهادت ایتسه‌لر قبول اولنماز .
اما مدعی « بنم آنده آله‌جغم فی‌الواقع بیك غروش ایدی لکن بش یو
استیفا ایتمشیدم شاهدلر اوراسنی بیلمزلر » دیو دعوی ایله شهادتك
توفیق ایلسه شاهدلرینك شهادتی قبول اولنور .

مدعی دعوی ایله شهادت بیننی توفیق ایتدکده اکر تو
ایلدیکی شی ابرا واستیفا کبی یالکز مدعی ایله تمام اولان شی
ایسه توفیق مذکوری بینه ایله اثباته حاجت یوقدر . اما
واتهاب کبی مدعی ودیکری ایله تمام اولان شیلردن ایسه بو
توفیق بینه ایله اثبات اولنمق لازم کلور .

[ذاتاً قابل توفيق اولوبده] جمله‌سی احترازیدر . ذاتاً قابل توفيق
یان تناقضی توفیقه مدعی چالیشور ایسه سعيي مردوددر . ١٦٥٧
مادەیه نظر اولنه .

١٧٠٩ ماده مدعی مثلا « شو باغ بنم ملکمدر » دیو
ك مطلق دعواسی ایدوبده شاهدلر « مدعی بوباغی فلاندن
اتون آلدی » دیو ملك مقیده شهادت ایتسه‌لر قبول اولنور .
چونکه ملك مقيد ملك مطلقدن اقل اولدیغندن شهادت ایله
وی بيننده‌كی اختلاف ذاتاً قابل توفیق اولوبده مدعی انلرك بيني
فيق ایدرایسه بووجهله شهادت مقبول اولور .
شویله که: شاهدلراولوجهله ملك مقیده شهادت ایتدکارنده
كم « سنده بوسببله‌می ملك دعواسی ایده‌یورسین یوخسه
ر سببله‌می » دیو مدعیدن سؤال ایدر . « بوسؤال حاکم
ريته واجبدر . بلا سؤال رد ایده‌جك اولور ایسه نقض حکمی
جب اولور . » مدعی اگر « اوت بنده‌بوسببله‌دعوی‌ایدرم »
ر ایسه حاکم اول شاهدلرك شهادتنی قبول ایدر .
زیرا بوصورتده شهادت ایله دعوی اراسی توفیق اولنمغله شهادت
وایه مطابق اولمش اولور .
واگر « سبب آخرله دعوی ایدرم » یاخود « بن بوسببله
عوی ایتمم » دیر ایسه حاکم اول شاهدلرك شهادتنی ردایلر .

چونکه مدعی شاهدلرینی تکذیب ایتمشدر .
سکوت ایدر ایسه امام محمد رحمة الله علیه کوره بیانه جبراول
ایسه‌ده بیان ایتمدکجه دخی شهادت مذکوره قبول اولنماز .
والحاصل شهادت مبحوث عنهانك قبولی مدعینك بروجه مح
توفیقنه متوقف اولوب شاهدلر ملك مقیده شهادت ایتدکدن صک
ملك مطلقه شهادت ایتسه‌لر قبول اولنماز . چونکه برنجی شهادتلر
کندولری تکذیب ایتمش اولدیغندن ایکنجیسنه‌ده اعتبار اولنماز
بالعکس ملك مطلقه شهادت ایتدکارندن صکره ملك مقیده شهاد
ایتسه‌لر تفصیل مذکور ایله قبول اولنور .

۱۷۱۰ ماده مدعی مثلا بر باغده ملك مقیـد دعواس
ایتدیکی صورتده نظر اولنور . اکر بایعنی ذکر ایتمیه‌ر
« صاتون آلدم » یاخود مبهم اوله‌رق « برآدمدن صاتون آلد
دیر ایسه ملك مطلق حکمنده اولمغله شاهدلر « بوباغ آند
ملکیدر » دیو ملك مطلقه شهادت ایتسه‌لر قبول اولنماز .

زیرا مشتری یعنی مدعی بایعنی ذکر ایتمیه‌رك ویا مبهم سویلیه‌ر
دعوی ایتدکده کانه هیچ ذکر ایتمیوب ملك مطلق دعواسی ایتمش
اولدیغندن شاهدلرك دخی اطلاق اوزره شهادتلری اصل دعوایه موافق
اوله‌جغی جهتله قبول اولنور .

اما « فلان آدمدن صاتون آلدم » دیو بایعنی تصریح
ایدوبده شاهدلری ملك مطلقه شهادت ایتسه‌لر قبول اولنور

چونكه ملك مطلق ثابت اولسه عن اصل وقوعى ثابت اولوب زوائدينه مثلا باغك مقدما حصوله كلمش اولان ميوه‌لرينه دخى مدعينك مالك اولمسى لازم كلور . ملك مقيد ايسه آنجق هبه‌نك مثلا عقد بيع و شرانك تاريخ وقوعندن اعتباراً ثابت اولور. بوجهتله ملك مظلق ملك مقيده نسبتله اكثر اولور وبوصورتده شاهدلر اكثره شهادت ايتمش اولورلر .

بواختلافك تأليفيده غير قابلدر. چونكه قديمك حادث وحادثك قديم اولمسى متصور دكلدر . §

مدعى « مدعابه اولان طاى كندو قسراغمك ياوريسيدر » ديو نتاج دعواسى ايدوبده شاهد « بوطاى مدعينك ملكيدر » ديو ملك مطلقه شهادت ايتسه‌لر قبول اولنور. زيرا نتاج دعواسى ملك مطلقدن اكثردر . چونكه ملك مطلق حدوث وقدمه احتمالى اوله‌رق اولويت افاده ايدر . لكن نتاج يقيناً وقطعياً اولويت افاده ايدر .

اما مدعى ملك مطلق ادعا ايدوبده شاهدلر نتاج اوزرينه شهادت ايلسه‌لر قبول اولنماز . فقط مدعى « قسراغمك ياوريسيدر مدعى عليهه صاتدقدن صكره اشترا ايله ينه تملك ايلدم » ديوب توفيق ايدر ايسه قبول اولنور ، §

دعوى ايله شهادت بيننده امر زائدويانقصان ايله اختلاف مجازدر. يعنى اثباتنه شرعاً حاجت كورلميان زياده ويانقصانده دعوى ايله شهادت بيننده اختلاف واقع اولسه اول زياده ويا نقصانك شرعاً اثباتنه مدعى مكلف اولمديغندن شاهدك قبول شهادتنه مانع دكلدر .

مثلا مدعى دعواسنده « كون » ذكر ايتمديكى ياخود « فلان تاريخده » يو دعوايى توريخ ايلمديكى حالده شاهد مدعى عليهك اقرارينه شهادت « فلان كون وتاريخده » ديو تقييد وتوريخ ايلسه ياخود مدعى قرار ادعا ايتمش ايسه‌ده محل بيان ايلمديكى حالده شاهدلر « فلان محلده

اقرار ایلدی » دیو شهادتده اختلاف ایتسه‌لر بومثللو زیاده یاخـو
مدعی « فلان محلده اقرار ایلدی » دیو محل بیان ایلمش ایکن شاهد
محل بیان ایتمیه‌رك یالکیز اقراره شهادت ایدوب نقصان ایله اختلاف
ایتسه‌لر شهادتك قبولنه مانع دکلدر، زیرا بونلرك ذکر اولنوب اولنمامسی
حکماً مساویدر .

١٧١١ ماده شهادت اکر دینك سببنده دعوایه مخالف
اولور ایسه مقبول اولماز .

زیرا برشیده سبب تملکك تبدلی اول شیئك تبدلی مقامنه قائم
اولدیغندن مدعابه بشقه ؛ مشهودبه دخی بشقه اولمش اولور .
مثلا مدعی « ثمن مبیع اولمق اوزره بیك غروش آله‌جق » دعوا
ایدوبده شاهدلر مدعی علیهك « جهت قرضدن طولایی اول مقدار دینی اولدیغنه »
شهادت ایلسه‌لر مقبول اولماز .
زیرا شهادت سبب دینده دعوایه موافق دکلدر . وبرده ١٦٩٦ نجی
ماده حکمنجه حقوق ناسه شهادتده سبق دعوی شرط اولوب
صورت دعوی سبق ایتمیان شیئه شهادت اولمش اولور .
کذلك مدعی « بوملك بکا پدرمدن موروثدر » دیو دعوی ایدوب
شاهدلر « اناسندن موروث اولدیغنه » شهادت ایتسه‌لر مقبول اولماز .
چونکه شهادت ایله بیان اولنان شی مدعابه دکلدر .

فصل خامس

شاهدلرك اختلافلری بیاننده‌در

١٧١٢ ماده شاهدلر مشهود بهده اختلاف ایتسه
شهادتلری مقبول اولماز .

مثلا شاهدلردن بری بیك غروشلق آلتون ودیكری بیك غروشلق سیم مجیدیه دیو شهادت ایتسه‌لر شهادتلری قبول اولنماز .

شهادتك حجت اولمسی ایچون ١٦٨٥ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله شاهدلرك نصابنه بالغ اولمسی شرطدر . شاهدلرك عددی نصابنه بالغ اولمسی یعنی ایکی شاهد اقامه‌سی لازم كلور ایكن برشاهد اقامه ایدلسه انك شهادتیله حكم اولنمیه‌جغی كبی شاهدلرك شهادتی یكدیكرینه موافق ومطابق اولمز ایسه هرنه قدر شخصاً ایکی آدم ایسه‌لرده یكدیكرك سوزی مطابق اولمامغله هربری باشقه‌باشقه شهادت ایتمش اوله‌رق منفرد قاله‌جقلرندن نصاب شهادت بولنمیه‌جغی جهتله برینك سوزی حجت اولماز بناءً علیه شاهدلرك اختلافی مانع قبولدر.

فقط صورت موافقت ومطابقت بحثنده بین الائمه اختلاف اولنوب امام اعظم رحمه‌الله علیهه كوره شاهدلرك شهادتلری لفظاً ومعنیً دلالت مطابقیه ایله یعنی لفظك موضوعی ویامرادفی اعتباریله عینی معناسنی افاده ایتمك اوزره موافقت ومطابقتی شرطدر دلالت تضمنیه كفایت ایتمز.

مثلا شاهدلردن بری مدعینك جهت قرضدن بش یوز ودیكری اوچ یوز غروش آله‌جغنه شهادت ایلسه قبول اولنماز .

امامین رحمة‌الله علیهمایه كوره دلالت تضمنیه دخی كفایت ایدر. بناءً علیه مثال مذكورده بیان قلنان شهادت اوچ یوز غروش حقنده قبول اولنور .

فتاوای علی افندیده حضرت امامك قولی موجبنجه برفتوی محرردر. اسباب اختلافه كلنجه : امامین حضراتی ١٧٠٦ و ١٧٠٧ نجی ماده‌لرده بیان وایضاح قلندیغی اوزره دعوایه معنیً موافق اولان شهادت شایان قبول اولدیغی كبی شاهدلرك سوزلری بیننده معنی

موافقت بولندقده قبول شهادتلرینه کفایت ایدر. حضرت امامك اجتهاد
نظراً معنیً موافقت تکذیبدن خالی دکلدر مثلا مدعی جهت قرض
بش یوز غروش دعوی ایتدیکی حالده شاهدلر اوچ یوز غروشه شهاد
ایتسه‌لر هرنه قدر اوچ یوز غروش بش یوز غروشده داخل او
اعتباریله معنیً موافق ایسه‌ده زیاده‌سی اولان ایکی یوز غروشده مدعی
تکذیب ایتمش اولورلر. انجق حکم شرعی شهادته بنا ایدیله‌جکند
مدعینك تکذیب ایدلمسی قبول شهادته مانع دکلدر اما شاهدلردن بر
بش یوز، دیکری اوچ یوز غروشه شهادت ایتدکده اکرچه اوچ یو
غروش بش یوزده داخل اولمق اعتباریله معنیً موافق ایسه‌ده بش یو
غروشه شهادت ایدن دعوایی تصدیق ایله شاهد آخری تکذی
ایتمش اولدیغندن وکذباً شهادت شایان قبول اولمدیغندن انك شهاد
رد اولنور. مدعی دیکر شاهدی وارایسه اقامه ایدر. یوق ایسه نصا
شهادته خلل کلدیکی جهتله دعوایه موافق شهادت ایدنك دخی حکم
قالماز.

§

اما شاهدلرك افاداتی لفظاً مطابق اولمیوبده مرادف اولور ایسه
قبول شهادته عندالامام دخی مانع دکلدر.

مثلا شاهدلردن بری «مدعی مدعا بهی مدعی علیهه هبه ایتدی
دیکری «احسان ایلدی» دیسه شهادتلری قبول اولنور.

چونکه اوچنجی ماده شرحنده بیان وایضاح اولندیغی اوزر
بعضاً الفاظ متعدده معنای واحدده استعمال اولندیغندن هرنه قدر هـ
واحسان کلمه‌لری لفظاً مطابق دکل ایسه‌ده ایکیسیده برمعناده استعمال
اولندیغی جهتله یکدیکرینك مرادفی اولمغله شاهدلرك شهادتنده اختلاف
وقوعبولمامش دیمکدر.

§

اختلافك انواعی واردر . برنجیسی : اختـلاف ، مشهود بهك جنسنده اولور كه شهادتك قبولنه مانعدر . مادهٔ مشروحه‌نك مثـالنده ذكر اولندیغی كبی .

ایكنجیسی : اختلاف ، مشهود بهك سببنده اولور . نته‌كیم دینك سببنده دعوایه مخالف اولان شهـادتك قبول اولنمیه‌جغی ۱۷۱۱ نجی ماده‌ده مصرح اولمسنه نظراً ، مشهود بهك سببنده اختلاف ایدن شاهدلرك قبول اولنمیه‌جغی اولویتله ثابتدر .

اوچنجیسی : اختلاف ، مشهود به ملك یا اقرار اولور كه بوده یا عینده یاخود دینده وقوعبولور . عینده اولور ایسـه شهادت قبول اولنماز . دینده اولور ایسه قبول اولنور .

مثلا شـاهدلردن بری « بومال مدعینكدر » دیو ملكه دیكری « بومال مدعینك اولدیغنی مدعی علیه اقرار ایلدی » دیو اقراره شهادت ایتسه قبول اولنماز .

اما شاهدلردن بری « مدعی علیه مدعی‌یه جهت قرضدن اون عدد عثمانلی یوزلك آلتونی بورجی اولدیغنی اقرار ایلدی » ودیكری « مدعی علیه مدعی‌یه كندوسنه اون آلتون ودیعه ویردیكنی اقرار ایلدی » دیو شهادت ایتسه قبول اولنور .

دردنجیسی : مشهود به بتات یا اقرار اولمقله مختلف اولور . شویله كه : شاهدلردن بری مال مغصوبك قیمتی اون عدد یوزلك عثمانلی آلتونی اولدیغنه شهـادت ایتدیكی حالده دیكری « مال مذكورك قیمتی اون آلتون اولدیغنی غاصب اقرار ایتدی » دیو شهادت ایتسه قبول اولنماز .

بشنجیسی : اختلاف ، مشهود به فعل یاخود قول اولمقله اولور . یعنی شاهدلردن بری فعله دیكری قوله شهادت ایتسه قبول اولنماز .

مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه یدنده‌کی مالی دعوی ایتدکده شاهدلردن بری « اومال مدعینکدر . مدعی علیه آندن غصب ایلدی » دیکری « مدعی‌علیه آندن غصب ایتدیکنی اقرار ایلدی » دیو شهادت ایلسه‌لر قبول اولنماز . زیرا مشهودبه یکدیکرینه مخالفدر .

شوقدر وارکه قول ایله فعل متحد اولور ایسه قبول اولنور .
مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن « سن بومالی شوقدر غروشه بکا قطعیاً صاتدك بنمدر » دیو دعوا ایتدکده شاهدلردن بری « اولوجهله صاتدی » ودیکری « اولوجهله صاتدیغنی مدعی علیه اقرار ایلدی » دیو اقرار ایتسه‌لر قبول اولنور . چونکه هرایکیسی مشهود بری مدعی‌علیهك صاتدیغنی اخبار ایتمکله قول ایله فعل متحددر .

التنجیسی : اختلاف ، مشهود به ایکی فعل مختلف اولمغله اولور .
مثلا ولیسی طرفندن صغیر ممیزه تجارت ایچون اذن ویرلدیکنه شهادت ایدنلردن بری « بو صغیر ممیز بغدای آلوب صاتار ایکن » ودیکری « قیون آلوب صاتار ایکن ولیسی کوروب منع ونهی ایتمدی » دیو شهادت ایتسه ایکی مختلف فعله شهادت ایتمش اولدقلرندن قبول اولنماز .

یدنجیسی اختلاف ، ملك مورخ وغیر مورخ اولمقله اولور .
مثلا مدعی ملك مورخی دعوی وشاهدلردن بری ملك مورخه دیکری ملك غیر مورخه شهادت ایتسه قبول اولنماز . زیرا ملك غیر مورخه شهادت اکثره شهادت اولدیغندن مانع قبولدر . ١٧٠٨
اما مدعی ملك غیر مورخی دعوی شاهدلردن بری ملك مورخه ودیکری ملك غیرمورخه شهادت ایتسه قبول اولنوب ملك غیرمورخه حکم اولنور . زیرا اقله شهادت اولدیغندن مانع قبول دکلدر . ١٧٠٩

سکزنجیسی : اختلاف ، ملك مقید وغیر مقید اولمقله اولور .

مثلا مدعی ملك مطلق دعوی ایتدیکی حالده شاهدلردن بری
ملك مقیده دیکری ملك مطلقه شهادت ایتسه قبول اولنماز. ١٧٠٩
فقط مدعی ملك مطلق دعوی ایدوبده شاهدلردن بریسی ملك
مطلقه دیکری ملك مقیده شهادت ایتسه قبول اولنوب ملك مقید ایله
حکم اولنور. ١٧١٠
كذلك ١٧١٠ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره دعوی ایله
شهادت بیننده اثباتنه شرعاً حاجت کورلمیان زیاده ونقصانده اختلاف
شهادتك قبولنه مانع اولمدیغندن شاهدلرك بومقوله اختلافاتی دخی مانع
قبول دکلدر.

١٧١٣ ماده شاهدلرك مشهودبهه متعلق اولان برشیده
اختلافلری مشهود بهده اختلافی موجب اولور ایسه شهادتلری
قبول اولنماز. وموجب اولماز ایسه قبول اولنور.

بناءً علیه غصب وایفای دین کبی صرف فعلدن عبارت
اولان خصوصلرده شاهدلرك بری برزمان معینده ویا مكان
معینده فعله و دیکری زمان آخرده یا مكان آخرده فعله
شهادت ایلسه‌لر بواختلافلری مشهود بهده اختلافی موجب
اولمغله شهادتلری قبول اولنماز.

اما قول قبیلندن اولان بیع وشرا واجاره و كفالت
وحواله وهبه ورهن ودین وقرض وابرا ووصیت خصوصلرنده

شاهدلرك زمان ومكانده اختلافلری مشهود بهده اختلافی موجب اولمامغله شهادتلرينك قبولنه مانع اولماز .

مثلا بركيمسه بورجنی ادا ايلمش اولديغنی دعوی ايدوبده شاهدلرك بری « خانه‌سنده » وديكری « دكانده » ادا ايلمش اولديغنه شهادت ايتسه‌لر شهادتلری قبول اولنماز .

اما بركيمسه ديكر كمسنه‌نك يدنده اولان برمال ايچون « سن بومالی بكا شو قدر غروشه صاتمش ايدك آنی بكا تسليم ايت » ديو دعوی ايتدكده شاهدلرك بريسی « فلان خانه‌ده » وديكری « فلان دكانده » صاتمش اولديغنه شهادت ايتسه‌لر شهادتلری قبول اولنور .

زيرا فعل تكرار واعاده اولنه‌ماز . اما قول تكرار واعاده اولنه بيلور

يعنی فعل واحد ايكی زمان ويا ايكی مكانده اجرا ايديله‌ميه‌جكندن برزمان ومكانده ايشلنيلان فعل ديكر زمان ومكانده ايشلنيلان فعلك عينی اولميوب غيريدر .

اما برزمان ومكانده سويلنيلان سوز ديكر زمان ومكانده تكرار ايديله بيله‌جكندن ايكنجی سوز برنجی سوزك بهمه‌حال غيری اولمق لازم كلمز .

§

[صرف فعلدن عبارت اولان] جمله‌سی صحتی ايچون قول شرط اولان فعلدن احترازايچوندر . بناء عليه صحتی ايچون قول شرط اولان فعله شهادتده زمان ويامكانده اختلاف مانع قبولدر .

مثلا نكاحك صحتنده حضور وياحضارشاهدين شرط اولديغندن شاهدلرك زمان ويا مكان نكاحده اختلافلری شهادتلرينك قبولنه مانع اولور .

§

فقط فعلی ایله تمام اولان بعض سوزلرده فعلك تكرری قبول شهادته مانع اولماز . مثلا هبه قبض ایله تمام اولدیغی حالده شاهدلردن بری موهوب لهك موهوبی فلان یرده ودیگری بشقه بر محلده قبض ایتدیكنه شهادت ایتسه‌لر موهوب له قبض ایتدكدن صكره موهوبی واهبه تودیع ایدوب بشقه برمحلده تكرار قبض ایتمسی ممكن وجائز اولدیغندن بوكا شهادت ایدنلرك اختلافلری قبولنه مانع اولماز .

بوسببه مبنی مادۀ مشروحه‌ده قوله شهادت مطلق اوله‌رق ذكر اولنمشدر .

١٧١٤ ماده شاهدلر مال مغصوبك رنكنده یاخود اركك ویا دیشی اولمسنده اختلاف ایتسه‌لر شهادتلری قبول اولنماز .

مثلا مغصوب اولان حیوان حقنده شاهدلرك بری « قیر آت » دیگری « یاغیز یاآل آت » ویاخود بری « آت » ودیگری « قصراق » دیوشهادت ایلسه‌لر شهادتلری قبول اولنماز

زیرا بوكبی اختلاف مشهودبهده اختلافی موجب اولور . چونكه قیر آت بشقه یاغز آتده بشقه‌در . كذلك آت وقصراق یكدیگرك مخالفی اولوب قیمت ومقصد اعتباریله دخی بینلرنده فرق واردر .

١٧١٥ ماده دعوای عقدده شاهدلر بدلك مقدارنده اختلاف ایتسه‌لر شهادتلری قبول اولنماز .

مثلا شاهدلرك بری برمالك « بش یوز غروشه » ودیگری « اوچ یوز غروشه » صاتلدیغنه شهادت ایلسه‌لر شهادتلری قبول اولنماز

زيرا مقصود اثبــات عقد اولوب عقد ايســه اختلاف بدل ايله مختلف اولور .

فصل سادس

تزكية شهود حقنده‌در

تزكيه : تفعله وزننده مصدر اولوب لغةً پاك قيلمق معناسنه‌در . اصطلاح فقهاده ؛ شاهدك حسناتى سيئاتنه غالب يعنى عادل اولديغى بيان ديمك اولوب بونى بيان ايدنه « مزكى » دينلور .

١٧١٦ ماده شــاهدلر شهادت ايتدكده حاكم مشهود عليهدن [نه‌ديرســين بونلر شهادتلرنده صادقميدرلر يوخســه دكلميدرلر] ديه سؤال ايدر .

فقرهٔ آتيه‌ده محرر اولديغى اوزره مشهود عليه شاهدلرى تصديق ايدر ايسه اقرارينه ؛ ايتمز ايسه بعدالتزكيه والقبول شهادتلرينه بناءً حكم اولنه‌جغنــدن سبب حكم اكلاشــلمق ايچون حاكم اولوجهله سؤال ايدر .

هردعواده حاكم مدعى عليهه ايكى دفعه سؤاله مجبور اولوب بريسى بوفقره‌ده وديكرى ١٨١٦ نجى ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌ســنده بيــان قلنمشدر .

مشهود عليه اكر [شاهدلر بو شهادتلرنده صادقدرلر] يأخود [بوشهادتلرنده عادلدرلر] « ويابونلرك بنم عليهمه شهادتلري

جائزدر » دیر ایسه مدعابهی اقرار ایتمش اولور. واقراریله حکم اولنور

بوخصوصده شهادت ایله اقرار اجتماع ایتدکده اقراری موجبنجه مقرك الزام اولنمسنك سببی ١٦٧٦ نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

واکر [بونلر شاهد زوردرلر] یاخود [بونلر عادل آدملردرلکن بوخصوصده خطا ایده یورلر] یاخود [واقعه یی اونوتمشلر] دیر ایسه ویاخود یالکز [بونلر عادل آدملردر] دیمکله برابر مدعابهی انکار ایتسه حاکم حکم ایتمیوب شاهدلری سراً وعلناً تزکیه ایله عادل اولوب اولمدقلرینی تحقیق ایلر.

مشهود علیهك شاهدلر ایچون کرك قبل الشهاده کرك بعد الشهاده [بونلر عادل آدملردر] دیمسی مدعابهی اقرار عد اولنماز. زیرا انسان عادل اولمغله خطا ونسیاندن خالی اوله میه جغندن مدعی علیهك مدعا بهی انکار ایتمسنه نظراً کلام مزبوری شاهدلر عادلدر فقط شهادتلرنده خطا ونسیان ایتدیلر معناسنه حمل اولنور .

برده ١٧١٨ نجی ماده ده مصرح اولدیغی اوزره مزکیلر شاهدلر ایچون [عدل ومقبول الشهاده در] دیو مستوره یه اشارت وتحریر ایدنجه انلری تعدیل ایتمش اولدقلری حالده مشهود علیهك [عادلدر] دیمسیله شاهدلری تعدیل ایتمش اولمامسنك سببی شودرکه : مزکینك عادل اولمسی شرطدر . شاهدلر شهادتلریله مشهود علیهك انکار حق

ایدرك عادل اولمدیغنی بیان ایده‌یورلر آریق آنك کندی حقلرنده‌کی تعدیلنه اعتبار اولنماز .

مشهود علیه فی‌الواقع عادل دکل ایسه تعدیلنه اعتبار اولنمیه‌جغنده مجتهدین عظام رحمة‌الله علیهم اتفاق ایتمشلردر . اکر عادل ایسه امام ابو یوسف حضرتلرینه کوره شاهدلری تعدیل ایتمسی جائز اولوب بشقه‌جه تزکیه‌یه لزوم قالماز . امام محمد حضرتلرینه کوره دیکر مزکی ایله برابر تعدیل ایدر ایسه جائزدر. چونکه مشارالیهك اجتهادنجه مزکینك ایکی شخص اولمسی لازمدر .

فقرهٔ مشروحه‌نك صورت تحریرینه نظراً مجله جمعیتنجه امام اعظم حضرتلرینك اجتهادی اختیار اولنمغله مشهود علیه ایستر عادل ایستر غیر عادل اولسون شاهدلره عادلدر دیمسی تعدیل عد اولنماز .

§

مشهود علیه شاهدلره طعن ایتمامکله برابر مدعاسنی انکار ایتدکده حاکمك حکم ایتمیوب شاهدلری سراً وعلناً تزکیه ایله عادل اولوب اولمدقلرینك تحقیقی لزومنك مادهٔ مشروحه‌ده تصریح ایدلمسی امامین رحمة‌الله علیهمانك قولنه مستندر .

١٧٠٥ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره امام اعظم رحمة‌الله علیهك اجتهادینه کوره شاهدك مقبول‌الشهاده اولمسی ایچون عدالت ظاهریه کافی اولوب مشهود علیه طرفندن طعن ایدلمدکجه تزکیه‌سنه حاجت یوقدر .

جناب حق قرآن عظیم‌الشانده [وکذلك جعلناکم امةً وسطاً لتکونوا شهداءً علی‌الناس] بیورمشدر . زیرا انسانی عقل ودین قبایحدن منع ایدر. رسول اکرم صلی‌الله‌علیه وسلم افندمز حضرتلری

دخی [المسلمون عدول بعضهم علی بعض الا المحدود فی قذف ومثل ذلك] بیورمشدرکه عدالت مسلمین ایچون حجتدر . خصوصیله سرائرقلوبه وقوفدن انسان محجوب اولمغله من کیلر شاهدك مضمرقلبنه واقف اولمقسزین ظاهر حالنه بناءً عادل وشهادتی قبوله شایان اولدیغنی سویلیه جکاری جهتله تزکیه دن کماهی حقها فائده دخی مأمول اولمدیغندن مشهود علیه طرفندن طعن وقوعبولمدقجه حاکم رأساً تزکیهٔ شهوده ابتدار ایتمیوب عدالت ظاهریه سنه نظرله اکتفا ایتمسی لازم کلور .

امامین رحمةالله علیهمایه کوره قضا حجته مبتنی اولوب حجت دخی عدالت شهود ایله اولور . شاهدك ظاهر حالنه نظراً قبل التزکیه عدالتی ظاهر اولور ایسه ده شهادتی حجت اولمغه صالح اوله ماز . زیرا شهادتك صدق وکذبه احتمالی اولدیغندن ظاهر حالك عدالتنه دلالت ایتمسی سوزینك طوغریلغنه وبناءً علیه حجت اولمسنه کفایت ایتمز لکن شهودك عدالتی عندالتزکیه تحقق ایدرسه شهادتنده صدق احتمالی قوتلشه جکی جهتله مدار حکم اولور . بنابرین قضایی بطلاندن صیانت ایله حکمی برهانه استناد ایتمك اوزره طعن وقوعبولسون بولمسون تزکیهٔ شهوده لزوم واردر .

فقهاء متأخرین بیوریورلرکه بین الائمه واقع اولان اختلاف مبحوث عنها اختلاف برهانی اولمیوب اختلاف عصر وزمانیدر . چونکه امام اعظم حضرتلری اوچنجی قرنده یعنی تبعهٔ تابعین زماننده بولوب قرن مزبورده ناسك صلاحنی ذات عالئ حضرت رسالتپناهی [خیرالقرون قرنی الذی انا فیه ثم الذین یلونهم ثم الذین یلونهم ثم یفشوا الکذب حتی یحلف قبل ان یستحلف ویشهد قبل ان یستشهد] حدیث شریفیله بیان بیورمشلردر . زیرا قرن اولاده اصحاب کرام

مشکوة صدر نبوتدن اقتباس فیض کمال ایلیه‌رك محاسن اخلاق ایله متصف اولدقلری کبی تابعین وتبعهٔ تابعین دخی بربرلرندن نقلاً وتواتراً محاسن اخلاق نبویه‌یی اوکرنه‌رك کسب صلاح حال ایتدیلر. آنلردن صکره کلانلر قرناً بعد قرنٍ عصر عالیٔ رسالتپناهیدن اوزاقلاشدقجه حدیث شریفده بیان بیورلدیغی وجهله بین‌الناس شیوع کذب ایله استحلاف اولنمقسزین یمین ایتمکه و استشهاد ایدلمکسزین شهادت ایلمکه باشلادیلر . حضرت امام کندی زماننده‌کی انسانلرك صلاحنه نظر ایدرك طعن ایدلمکسزین تزکیهٔ شهوده حاجت کورمامش ایسه‌ده مشارالیهدن صکره حیاتده قالوب قرن رابعی ادراك ایدن امامین حضراتی انسانلر بیننده فساد اخلاقك تکثرینی مشاهده ایتدکلرندن طعن اولنمقسزین دخی تزکیهٔ شهودك لزومنی بیان ایتمشلردر. زمانك تغیریله احکامك تغیری قابل انکار اولمامسنه مبنی مشایخ اسلامیه امامین قولی موجبنجه فتوی ویردکلرندن مجله جمعیتنجه دخی امامین قولی اختیار اولنمشدر .

اما مشهود علیهك طعن ایتدیکی شاهدك لزوم تزکیه‌سی بین‌الائمه متفق علیه اولدیغی کبی قصاص وحدود شرعیه‌یه شهادت ایدنلرك دخی طعن ایدلمسه‌بیله تزکیه‌سی لازم کله‌جکی متفقاً بیان قلنمشدر . چونکه بونلر شبهه ایله ساقط اوله‌جغندن تزکیه‌نك ایراث شبهه ایدرك قصاص وحدودك سقوطنه سبب اوله‌جغی مأمولدر . مظنون علیهمك لهنه اولان شیلره دقت واعتنا مقتضای شرع عالیدر . §

[سراً وعلناً تزکیه] تعبیرندن مستبان اولدیغنه کوره شاهدلر هم سراً وهم علناً تزکیه ایدلمك وتزکیه ابتدا سراً وبعده علناً اجرا قلنمق لازمدر . چونکه شاهدلر ابتدا علناً تزکیه ایدیلور ایسه مقبول

الشهاده اولمدقلری تقدیرده کندولری سوء حال ایله تشهیر ایدلمش اولور. انسانلرك مساویسنی تشهیردن ایسه مستور قالمسی اولادر .

ثانیاً مزکیلر علناً تزکیهده بعض اسبابه مبنی جرح شهوددن احتراز ایدهبیلهجکلرندن حقیقت تظاهر ایتمز .

ثالثاً ، مشهود علیه ویا شاهدلر طرفندن مزکیلرك اطماعیله عادل اولمدقلری حالده « عدل ومقبول الشهادهدر » دیملرینه سبب اولور .

اما سراً تزکیهده شاهدلر مقبول الشهاده اولمدقلری حالده حاکم مدعی یه « بشقه شاهد احضار ایله » دیوب مجروح اولان شاهدلرك احوالی مستور قالهجغندن محاذیر مذکوره یه امکان مساعده ویرلمز . شو مطالعاته مبنی سراً تزکیه اصولنی قاضی شریح رحمةالله علیه احداث ایدوب الی یومنا هذا مرعی ومعتبردر .

اگرچه فقهادن بعضیلری مزکیلر ایله شاهدلر وطرفین اراسنده بغض وعداوتك حصولیله تولید فتنه وفساده باعث اولهجغی مطالعه - سیله علناً تزکیهیی مناسب کورمیوب سراً تزکیه ایله اکتفا اولنمسی رأینده بولنمشلر ایسهده مادهٔ مشروحه ایله موادتالیهده مصرح اولدیغی وجهله علناً تزکیه لازمهدن اولوب حسن صورتله اجراسی حکامك رأی وتدبیرینه منوطدر .

تزکیهنك کیملردن ونه وجهله اجرا قلنهجغی بروجه زیر بیان اولنور .

١٧١٧ ماده شاهدلر کرك سراً وکرك علناً منسوب اولدقلری جانبدن یعنی طلبهٔ علومدن ایسه ساکن اولدقلری مدرسه مدرسی ایله معتمد اهالیسندن وعسکریدن ایسه

طابوری ضابطان وکاتبلرندن وکتبه‌دن ایسه قلمی ضابطان وخلفاسندن وتجاردن ایسه تجارك معتبراندن واصنافدن ایسه کتخداسیله لونجه اوسته‌لرندن وصنوف سائره‌دن ایسه محله ویا قریه‌لرینك موثوق ومؤتمن اهالیسندن تزکیه اولنور -

زیرا مزکیلرك احوال شهودی بیلملری لازم اولوب شاهدلرك احوالنی دخی منسوب اولدقلری صنفك متحیزانی دیکرلرندن زیاده بیله جکلرندن هر شاهد بولندیغی مسلکك ایلرو کلانلرندن ومحله وقریه‌سنك موثوق ومؤتمن اهالیسندن یعنی وثوق واعتماده شایان اولوب طمعکار وفقیر اولمق کبی سهل الاطماع اولمیانلرندن تزکیه اولنور. وبو بابده مزکیلرك ظاهر حالنه نظر ایله اکتفا قلنور. شاهدلر کبی مزکیلرنده تعدیلی جهتنه کیدیله جك اولسه تسلسلی وامر اشهاد وقضاده مشقتی موجب اولور مشقت ایسه شرعاً جالب تیسیردر . §

[اهالی] کلمه‌سی قادینلره دخی شاملدر . خصوصیله شاهد قادین اولور ایسه انك احوالنی قادینلر ارککلردن زیاده واقف اولورلر. وقادینلرك شهادتی ارککلر ایچون اطلاع ممکن اولمیان شیلره منحصر اولدیغی واطلاع ممکن اولان شیلرده ایکی قادین ایله برارککك شهادتنه لزوم کوستردیکی حالده تزکیه‌ده قادینلر ایچون بومثللو قیوده دخی احتیاج یوقدر چونکه تزکیه امور دینیه‌دن اولوب بونده ارکك ایله قادین مساویدر . §

شاهد غریب الدیار ایسه حاکم لدی السؤال محکمه‌نك بولندیغی قضاده کندوسنی بیلانلر اولدیغنی بیان ایتدکده انلردن تزکیه ایدر.

کندوسنی بیلانلر بولنمدیغی یاخود بیلانلر بولنوبده کندولرندن تزکیه جائز اولمدیغی حالده اقامتکاهنك منسوب اولدیغی قضا حاکمنه اشعار کیفیتله محلنجه تزکیه ایتدیریر .

§

مدعی ومدعی علیه بالاتفاق تعدیل شهود ایچون برایکی ذاتی انتخاب ایدوبده تزکیه‌سنه راضی اولدقلرنده حاکمك انلردن تزکیه ایتمسی جائزدر .

١٧١٨ ماده سراً تزکیه اصطلاح فقهاده [مستوره] تعبیر اولنور ورقه ایله اجرا اولنور . شویله که حاکم اول ورقه‌یه مدعی ومدعی علیهك اسملرینی ومدعابه ایله‌شهودك اسم وشهرت وصنعتلرینی واشکال ومحللرینی وباباوددەلرینك اسملرینی ومعروف ایسەلر یالکز اسم وشهرتلرینی تحریر والحاصل شاهدلری سائرندن تمییز ایده‌جك وجهله تعریف وبیان وبر ظرف درونته وضع ایله اوزرینی مهرلدکدن صکره مزکی انتخاب اولنان کسنه‌لره ارسال ایدر . مزکیلر دخی مستوره‌یی فتح وقرائت ایدوب ایچنده اسملری محرر اولان شاهدلر عادل ایسەلر اسملری تحتنه [عدل ومقبول الشهاده] دیو تحریر وعادل دکللر ایسه [عادل دکللر] دیو تحریر وامضا ایلیه‌رك مستوره‌یی کتورن آدمی وآخر

كسنه‌يی مضمونه واقف ايتمكسزين ظرف اوزرينی مهرليوب حاكمه اعاده ايدر .

مستوره‌يه بهمه‌حال عدل ومقبول الشهاده‌در ديومی يازملی يوقسه يالكز عدل ديمك كافيميدر؟ بوبابده بين الفقها اختلاف اولنوب بعضيلری يالكز عدل كلمه‌سنك كافی اولديغی وبر طاقمی كافی اولمديغی رأينده بولنمش ومادهٔ مشروحه‌يه نظراً [عدل ومقبول الشهاده‌در] ديو تصريح ايدلمسی لزومی مجله جمعيتنجه اختيار اولنمشدر . §

مزكيلرك تزكيه‌سی اوزرينه شاهدلرك شهادتنده صدق جهتی تقوی ايدرك حاكم موجبيله حكم ايده‌جكندن تزكيه اظهار ويا ابطال حقه بادی اوله‌جغی جهتله مزكيلر شاهدلرك عدل ومقبول الشهاده اولدقلرينی بيلدكلری حالده اولوجهله مستوره‌يه تحرير ايدرك اظهار حقه مدار اوله‌جقلرندن حقلرنده موجب ممدوحيت وباعث اجر ومثوبات اولور .

بالعكس حال وشانی بيلمدكلری شخصی تعديل عن جهل اخبار اولمغله حاكم انلرك تزكيه‌سی اوزرينه موجبيله حكم ايتديكی شهادت خلاف حقيقت اولديغی تقديرده مزكيلر مسئوليت معنويه‌سندن قورتيله‌ميه‌جقلری جهتله تعديل شهود مزكيلر حقنده دقته شايان موادden اولمغله حال وشانی بيلمدكلری شاهدلری تعديل ايتمامه‌لری لازمكلور .

١٧١٩ ماده . مستوره‌ده مزكيلر طرفندن شاهدلر حقنده [عادل ومقبول الشهاده] ديو يازلميوبده [عادل دكللر] ياخود [حاللرينی بيلميز] ويا [مجهول الاحوال] وياخود [الله بيلور]

کبی صراحةً یاخود دلالةً جرحی افاده ایدر برسوز یازلمش اولور ویاخود هیچ برشی یازلمقسزین مستوره مختوماً حاکمه اعاده اولنورایسه حاکم اول شاهدلرك شهادتنی قبول ایتمز.

مزکی جرح ایتدیکی حالده لایق اولان شاهدك عادل اولمدیغنی واسبابنی بیان وتصریح ایتمیوب « الله اعلم » ویا « حالنی بیلمام » کبی برشی یازارق ویا هیچ برشی یازمیەرق مستورەیی اعادەایتمکدر. زیرا سرائر قلوبه انجق جناب حق واقف اولدیغندن شاهدك شهادتنده صادق اولوب اولمدیغنی مزکی ایچون مجهول اولدیغی کبی خصال ذمیمەنك افشا ایدلمیوب مستور طوتلسی دخی لازمەدن ایدوکندن مزکی شاهدك هتك عرض وناموسندن توقی ایتمك لازمدر.

بنـاءً علیه « الله اعلم » کبی برقید ایله ویا هیچ برشی یازلمیەرق مستورەنك اعاده اولنمسنك جرح عد ایدلمسی چونکه مزکی شاهدك عدالتنی بیلمش اولسیدی « عادل ومقبول الشهـاده » اولدیغنی تحریر واشارت ایدرایدی بروجه محرر اعادەسی جرح ایتدیکنەدلالتایدر.

فقط شاهد عادل دکل ایکن دیکر مزکی طرفندن تزکیه وتعدیل اولنەرق حاکمك موجبیله حکم ایدەجکندن خوف ایدر ایسه اول حالده مزکی شاهدك عادل ومقبول الشهاده اولمدیغنی صراحةً یازار . زیرا ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار .

بوصورتدەحاکم طرفندن مدعی یه [سنك شاهدلرك جرح اولندی] دینلمیوب انجق [بشقه شاهدلرك وارایسه کتور] دینلور .

حاكمك بو وجهله افادەسی اداب قضادندر .

شوقدرکه مزكيلر شاهدی جرح ایتدکدن صکره «شهودله « بن بونلری تزکیه ایدەجك اهل ثقه وامانتدن بعض کمسنەلری کتوریرم» یاخود « شاهدلرك حاللرینی فلان کیمسەلره سئوال ایله » دیو حاکمدن طلب ایدرسه حاکم بو افادەسنی قبول ایدر . بناءً علیه تزکیەلری مشروع اولان مزکیلری مشهودله حاکمه کتورر یاخود حاکم اول کیمسەلردن تزکیه ایتدیروبده انلرك تزکیەلری مشروع اولور ایسه حاکم جرح ایدن کیمسەلره « بوشاهدلری نیچون جرح ایتدیکنز » دیو سئوال ایدر. اکر جرح ایچون بیان ایتدکاری سبب مشروع یعنی موجب رد اولورایسه حاکم جرحلرینی قبول ایدوب ایکنجی تزکیەیی ردایدر. واکر جرح ایچون بیان ایتدکاری سبب مشروع یعنی موجب رد دکل ایسه ایکنجی تزکیەیی قبول ایدر .

واکر مستورەده [عادل ومقبول الشهادەدرلر] دیو یازلمش ایسه مرتبهٔ ثانیەده اولەرق علناً تزکیەیه ابتدار اولنور.

مزکیلر شاهدلرك عدالتلرینی بیلوب فقط مدعینك دعواسی باطل اولدیغنی یاخود شاهدلر شهادتك بعضیسنده وهم ایتدکلرینی بیلدیکی تقدیرده انلره لایق اولان بو احوالی حاکمه اخبار ایتملیدر . یعنی شاهدلر عادل ومقبول الشهادة ایسەلرده مدعی دعواسنده مبطل اولدیغنی یاخود شاهدلر شهادتلرینك بعضیسنده وهم ایتدکلرینی حاکمه بیلدیرملیدر .

بونك اوزرینه حاکم دخی بو خبری زیادەسیله تفحص ایدرك اکر طوغری اولدیغی تبین ایدرسه شاهدلری رد ایدر ، ایتمزسه قبول ایلر.

۱۷۲۰ ماده علناً تزکیه بووجهله اجرا اولنورکه مزکیلر
حضور حاکمه جلب ایله مترافعان حاضر اولدقلری حالده
شاهدلر تزکیه اولنور .

شویله که حاکم مزکیلره «سزك تزکیه ایتدیککز شاهدلر بونلرمیدر»
ویاخود «بونلر عادل ومقبول الشهاده میدرلر» دیو سؤال ایدر.

ویاخود مترافعان برابر اولدقلری حالده شاهدلر تزکیه
اولنمق اوزره مزکیلرك یانلرینه کوندریله‌رك محللرنده علناً
تزکیه اولنورلر .

تزکیه نائبی؛ حاکم طرفندن محکمه‌نك ضبط کاتبی کبی مأمور
مستخدملرندن انتخاب وتعیین قلنور. تزکیه نائبك برکیمسه اولمسی
کافیدر . اگرچه امام محمد حضرتلرینه کوره ایکی کشی اولمسی شرط
ایسه‌ده مجله جمعیتنجه شیخین حضراتنك قولی اختیار اولنمشدر.

۱۷۲۱ ماده سراً تزکیه‌ده برمزکی کافی ایسه‌ده احتیاطه
رعایةً لاأقل ایکی اولملیدر .

بوماده دخی شیخین حضراتنك قولیدر . امام محمد حضرتلرینه
کوره مزکی هرحالده ایکی اولملیدر .

سراً تزکیه شهادت قبیلندن اولمیوب استکشاف حالدن عبارت
امور دینیه‌دن اولدیغندن مزکینك یالکز عادل اولمسی شرطدر .
مرأة واعمی اولمق کبی شهادته مانع احوالك عدمی شرط دکلدر .

بناءً علیه اوغلك باباسنه وزوجك زوجه‌سنه شهادتی غیر مقبول
ایکن بونلرك یکدیکرینی سراً تزکیه ایتملری جائزدر .

۱۷۲۲ ماده تزکیهٔ علنیه شهادت قبیلندن اولوب شهادتك
شرط ونصابی بونده دخی معتبردر .

یعنی مزکیلرك عاقل ، بالغ ، عادل ، ناطق ، بصیر ، حر اولملری
وتزکیه‌نك حاکم ویا نائبی حضورنده اولمسی وتزکیه‌ده دفع مغرم
وجر مغنم داعیه‌سی اولمامسی شرط اولدیغی کبی نصاب شهادت دخی
شرطدر . ۱۶۸۵

شو قدر وارکه مزکیلرك [شهادت] لفظنی ذکر ایتملری
لازم دکلدر .

زیرا شهادت مشاهده ومعاینه‌یه مبتنیدر تزکیه‌ده مزکیلر مشاهده
ومعاینه‌یه مستنداً بر شی خبر ویرمیورلر .

§

برده علناً مزکیلر سراً مزکیلرك غیری اوله‌جنی کبی سراً مزکیلرك
علناً تزکیه ایتملری دخی جائزدر . یعنی بر مزکی شاهدلری هم سراً
وهم علناً تزکیه ایده‌بیلور .

۱۷۲۳ ماده بر حاکمك عندنده بر خصوص ضمننده
عدالتی ثابت اولان شاهدلر ینه اول حاکمك حضورنده
دیکر برخصوصه شهادت ایتدکلرنده اکر آره‌سی آلتی آی
کچمامش ایسه حاکم تکراراً آنلری تزکیه ایله مشغول اولماز.

زيرا ظاهر حال اولان ، بو مدتده انلرك عدالتى باقيدر . زائل اولمامشدر .

واكر آلتى آى كچمش ايسه حاكم تكرار آنلرى تزكيه ايلر.

مدت مزبوره امام ابويوسف حضرتلرى طرفندن تنسيب وتعيين قلنمشدر : امام محمد حضرتلرى بر آيدن صكره تكرار تزكيه يه لزوم كوسترمشدر .

§

[ينه اول حاكمك حضورنده] قيدى احترازيدر . شاهد بر خصوص حقنده بر حاكمك حضورنده شهادت ايدوب بعدالتزكيه شهادتى قبول اولندقدن صكره ديكر بر حاكمك حضورنده بشقه بر خصوص حقنده شهادت ايتسه بو ايكنجى حاكم شاهد مرقومى تكرار تزكيه ايدر . برنجى تزكيه‌دن صكره التى آى كچمش اولمسه بيله شهادتنى قبوله مجبور دكلدر .

١٧٢٤ ماده كرك قبل التزكيه وكرك بعدالتزكيه مشهود عليه دفع مغرم وياخود جرمغنم كبى شهادتك قبولنه مانع اولور برشى اسناديله شاهدلره طعن ايدر ايسه حاكم آندن بينه طلب ايلر .

زيرا مشهود عليهك ادعاسى يعنى طعنى خلاف ظاهردر .

§

مشهود عليه شاهدى « طعن » ايده‌بيله‌جكى كبى « جرح » دخى ايده‌بيلور . وطعن ايله جرح بيننده فرق واردر شويله‌كه :

طعن ؛ شاهد عادل ایکن شهادتنی اخلال ایدن برشیء اظهاردن عبارتدر . مثلا شاهد مشهودلهك پدری اولدیغنی بیان ایتمك کبی

جرح ؛ شاهدك عدالتنی اخلال ایدن شیء اظهاردن عبارتدر . سیأتی بیان کبی .

ومشهود علیه بونی بالبینه اثبات ایلدیکی تقدیرده حاکم اول شاهدلرك شهادتلرینی رد ایدر . واثبات ایده‌مدیکی تقدیرده حاکم اکر شاهدلری تزکیه ایتامش ایسه تزکیه ایلر . واکر تزکیه ایلمش ایسه شهادتلری موجبنجه حکم ایدر .

جرح ایکی قسمدر . برنجیسی : جرح مجرد ، ایکنجیسی : جرح مرکبدر .

جرح مجرد؛ حق اللهی ویاخود حق عبدی تضمن ایتمیان جرحدر. شاهدك فاسق اولدیغنی بیان کبی .

فسق مجرد، تحت حکمه داخل اولماز. زیرا فاسق مجلس شهادتده ویا اندن اول توبه ایدرسه معفو اوله‌جغندن فسق مجرد ایله الزام تحقق ایتمز . وشاهدك فعلی حق عبدی دخی تضمن ایتمیور .

شوقدر وارکه مشهود علیه جرح مجردی موجب اولان احوالی ولوکه بعدالتزکیه اولسون حاکمه سراً اخبار واثبات ایدر ایسه حاکم اول شاهدك شهادتنی قبول ایتمز .

جرح مرکب؛ حق اللهی ویاخود حق عبدی تضمن ایدن جرحدر. شاهدلرك قاتل اولدقلرینی یاخود شهادتلرنده جر مغنم بولندیغنی بیان ایتمك کبی .

مشهود علیه شاهدك قاتل اولدیغنی بیان واثبات ایدر ایسه کرك مشهود بهده و کرك خصوصات سائره‌ده شهادتی رد اولنه‌جغی کبی حقنده حکم قتل دخی ترتب ایدر .

کذلك مشهود علیه مثلا شاهد پاره‌اله‌رق یلان شاهدلکی ایتدیکنی دعوی واثبات ایتدکده شهادتی رداولنه‌جغی کبی حقنده جزا قانونه تطبیقاً معامله ایدیلور .

١٧٢٥ ماده مزکیلردن بعضیسی شاهدلری جرح وبعضیسی تعدیل ایلسه جرح طرفی مرجح اوله‌رق حاکم انلرك شهادتلریله حکم ایتمز . جرح کرك سراً وکرك علناً اولسون .

مزکی ایکی شخص اولوبده بری تعدیل ودیکری جرح ایتسه یاخود مزکی درت بش ودها زیاده اولوبده ایکیسی تعدیل ودیکر ایکی ویا اوچی جرح ایتسه جرح طرفنك بو ماده موجبنجه مرجح اوله‌جغی درکاردر . زیرا مانع ومقتضی تعارض ایتدکده مانع تقدیم اولنور .

فقط مزکیلر متعدد اولوبده یالکز بریسی جرح وایکی ویا دها زیاده‌سی تعدیل ایتسه تعدیل جهتنك مرجح اوله‌جغی کتب فقهیه‌ده مصرحدر . چونکه ایکی یادها زیاده شاهد نصاب شهادته بالغ وبلکه زائد اولدیغندن افاده وبیانلری حجت کامله اولوب انکله دعوی فصل وحکم اولندیغی کبی ایکی یا زیاده مزکینك تعدیللری دخی شایان قبولدر .

اما بر شاهد ایله دعوی فصل اولنه‌مدیغی و ١٧٣٠ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی اوزره شاهدلردن بری شهادتندن رجوع ایتدکده باقیسی نصاب شهادته بالغ اولور ایسه انلرك شهادتلریله حکم اولندیغی کبی مزکیلردن برینك جرحیله دخی دیکرلرینك تعدیلنه خلل کلمز .

١٧٢٦ ماده · معاملاتده شاهدلر بعد اداءالشهاده فوت وياخود غائب اولسه‌لر حاكم آنلرى تزكيه ايدرك شهادتلريله حكم ايده‌بيلور .

[معاملاتده] قيدى قصاصه شهادتدن احتراز ايچوندر . زيرا قصاصده امضاء قضا يعنى حكم واقعى انفاذ واجرا ايتمك تمهٔ قضادن اولديغندن وقصاص شبهه ايله مندفع اوله‌جغندن قتل عمده شهادت ايدن شاهدلر بعدالحكم قبل الامضا شهادتدن رجوع ايتسه‌لر وياخود شاهدلر فوت ويا غائب اولسه وياخود كندولرينه عمى وجنون كبى مانع شهادت بر حال عارض اولسه شهادتلرينك حكمى قالماز .

[فوت] كلمه‌سى ١٦٨٨ نجى ماده شرحنده ايضاح اولنديغى وجهله اولمك معناسنده استعمال اولنمشدر .

[غائب] حاضر اولميوب نره‌ده بولنديغى دخى بيلنميان ديمكدر . چونكه بولنديغى محل معلوم اولور ايسه ١٧١٧ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى وجهله بولنديغى محل حاكمى معرفتيله تزكيه ايتديريلور . ١٧٢٠ نجى ماده‌دن مستفاد اولديغى اوزره علناً تزكيه‌ده شاهدلرك حضورى لازم ايكن قبل التزكيه وفات ايدن ويا غائب اولان شاهدلرك سراً وعلناً تزكيه‌لرى استحساناً تجويز ايدلمشدر . بو صورته كيدلمسه مدعينك بشقه شاهدلرى اولمديغى تقديرده اضاعهٔ حقوقى موجب اولور . اما قبل الحكم اعمى اولمق مثللو مانع شهادت بر عارضه حادث اولدقده شهادتلرينك معاملاته شهادتده دخى حكمى قالماز .

تذنيب

تحليف شهود حقنده‌در

١٧٢٧ ماده مشهود عليه قبل الحكم [شاهدلر شهادتلرنده كاذب اولدقلرينه يمين وير] ديو حاكمه الحاح ايدوبده شهادتك يمين ايله تقويتنه دخی لزوم كورلديكی تقديرده حاكم او شاهدلره يمين ايتديره بيلور . وحاكم شاهدلره [يمين ايدرسه‌كز شهادتكزی قبول ايدرم والا ايتمم] ديه بيلور .

١٦٨٤ نجی ماده شرحنده بيان قلنديغی اوزره [شهادت] كلمه‌سی يمين معناسنی دخی متضمن اولديغندن مجتهدين وفقهای متقدمين حنفيه شاهده بشقه‌جه يمين ويرديرمكه لزوم كورمامشلردر . انجق مجتهد فی الشرع اولان ائمه‌دن ابن ابی ليلی رحمة الله عليهك اختيارينه وتغير زمان ايله بين الناس فسق وفساد تكثر وامر تزكيه تعذر ايتديكنی كورملرينه بناءً متأخرين فقهای حنفيه‌دن بعضيلری شاهدلرك عدالتی ظاهر اولميوبده مجهول الحال ومزكيلری دخی مجهوليتده انلره مثال اولنجه مجهولك مجهولی تزكيه وتعريف ايتمسی قابل اولمز ديه‌رك شهادتك يمين ايله تقويتنی تجويز وافتا ايتمشلردر . ازجمله فتاوای علی افنديده بويولده بر فتوی مندرجدر . انجق بهجه نام فتوی كتابنده دخی قاضينك تكليفی اوزرينه يميندن نكول ايدن شاهدك شهادتنه خلل كلميه‌جكنه دائر بر فتوی مندرج اولديغندن حكام الشرع جانبندن شهودك تحليفی جهتنه كيدلمديكی ايچون مجله جمعيتنجه بو ماده‌نك تنظيمنه لزوم كورلمشدر .

§

[لزوم كورلديكي تقديرده] قيدندن مستبان اولديغنه كوره
شاهدي تحليف لزوم اوزرينه اولمق ايجاب ايدر . زيرا شهودي تزكية
اصل اولوب اصلدن عدول ايچون سبب لازمدر . بلاسبب يعني مجرد
مشهود عليهك طلبي ايله اصلدن رجوع اولنميه‌جغي كبي سبب درميان
ايتدكده تحليفي موجب اولوب اولمديغي تقدير دخي رأي حاكمه
مفوضدر .

§

مشهود عليهك طلبي اوزرينه حاكم قبل التزكيه شاهدلري تحليف
ايده‌بيله‌جكي كبي [قبل الحكم ... شهادتك يمين ايله تقويتنه دخي]
عباره‌سنه نظراً بعدالتزكيه دخي تحليف ايده‌بيلور . بو صورت جائز
اولمسه متن ماده‌ده قبل التزكيه دينلمك لازم كلوردي .

خصوصيله ١٧٢٤ نجي ماده‌ده مصرح اولديغي اوزره مشهود
عليه بعدالتزكيه شاهدلري طعن واثبات ايتديكي حالده حاكم اول شاهدلرك
شهادتلريني رد ايده‌بيله‌جكنه نظراً مشهود عليهك بعدالتزكيه شاهدلري
تحليف ايتديره‌بيلمسي ويميندن نكول ايدن شاهدك شهادتني حاكمك
رد ايتمسي لازم كلور ايسه‌ده بهجه‌ده محرر فتوايه بناءً فتواخانهٔ عاليه‌جه
رد ايدلمديكندن [حاكم شاهدلره يمين ايدرسه‌كز شهادتكزي قبول
ايدرم والا ايتمم ديه‌بيلور] جمله‌سنك فائده‌سي بويله بر سوز اوزرينه
شاهدلرك طوغريي سويلرلري ملاحظه‌سندن عبارتدر .

وكذا مزكيلر شاهدلرك ظاهر حالنه وخصوصات سائره‌ده‌كي عدالتلرينه
بناءً تعديل وتزكيه ايدوب مشهود عليه ايسه مشهود بهده شهادتلرينك
كاذب اولمديغنه يمين ايتديره‌جكنه وشاهدلري تحليفك جوازي حقنده
فقهاي عظام طرفندن انفاً بيان قلنان اسبابه نظراً قبل التزكيه تحليف
اولنان شاهدك ارتق تزكيه‌سنه حاجت قالمز كبي ايسه‌ده يمين توثيق

ون اولوب مختلف فيه دخی ایدوکندن وشاهدلرك لزوم تزکیه‌سنه اولان ١٧٢٦ نجی ماده احکامی عمومی وقطعی اولدیغندن تحلیف تزکیه‌دن استغنا حاصل اوله‌میه‌جغی کذلك فتواخانهٔ عالینك جملهٔ واتندندر .

اما شاهدلر تعدیل وتزکیه اولنوبده شهادتلری موجبیله حکم ندقدن صکره شاهدلره یمین ویریله‌مز . زیرا دعوی ثابت اوله‌رق م ایله ختام بولمشدر. انکچون متن ماده‌ده [قبل الحکم] دینلمشدر.

فصل سابع

شاهدلرك شهادتدن رجوعی حقنده‌در .

١٧٢٨ ماده . شاهدلر بعد اداء الشهاده وقبل الحکم ضور حاکمده شهادتلرندن رجوع ایتسه‌لر شهادتلری کأن کن حکمنده اولور .

[بعد اداء الشهاده] قیدی قبل اداء الشهاده‌دن احتراز ایچوندر. زیرا هدلر شهادت ایدرز دیو سوز ویردکدن صکره واز کچسه‌لر بوکا وع دینلمز .

[قبل الحکم] قیدی بعد الحکم شهادتدن رجوعدن احتراز ایچوندر. الحکم رجوع ایدن شاهدلر حقنده اولنه‌جق معاملهٔ مواد آتیه‌ده ردر .

شاهدلر اولجه مثلا «مشهود به اولان شو مال مشهود لهکدر» دیدکاری ه رجوع ایتملری مشهود به مشهود لهك اولمدیغنی بیان ایله تناقض وکندن تناقض ایله حجت قالمز . حق شاهدلر برقصراغك یاوریسی

ايله برابر «شهودلهك اولديغنه شهادت ايتدكدن صكره «ياوريسى انل
دكل ايمش» ديه‌رك رجوع ايتسه‌لر قصراق حقنده دخى شهادتلرينك
حكمى قالمز .

§

شاهدلر قبل الحكم شهادتلرندن رجوع ايتدكلرنده حكم لاح
اولمقسزين يالكز شهادت ايله حق ثابت اولميه‌جغى جهتله شهاد
واقعه‌لرى بر شيئك اتلافنه سبب اوله‌ميه‌جغندن حقلرنده حكم ضما
ترتب ايتمز ايسه‌ده شهادتلرنده سهو وخطا ايتمك كبى رجوعلرى معذر
مشروعه‌يه مستند اولميوبده رجوعلريله كاذباً شهادت ايتدكلر
اكلاشلدقده: وكندولرى تعذير اولنور .

ماده ١٧٢٩ شاهدلر بعدالحكم حضورحاكمده شهادتلر
ندن رجوع ايتسه‌لر حاكمك حكمى نقض اولنميوب محكوم
شاهدلره تضمين ايتديريلور ٨٠ ماده‌يه باق

يعنى تناقض ايله حجت قالمز . لكن متناقضك عليهنه اولان حك
خلل كلمز اسبابى ٨٠ نجى ماده شرحنده برتفصيل بيان قلندى .
كيفيت ضمانه كلنجه: محكوم به مثلياتدن ايسه مثلى وقيمياتدن ايه
يوم قضاده‌كى قيمتى تضمين لازم كلور . §

مادهٔ سابقه‌ده مصرح اولديغى اوزره قبل الحكم رجوع ايد
شاهدلر تعذير اولنمسنه نظراً بعدالحكم رجوع ايدنلرك تعذير اولنه‌جقلر
اولويتله ثابتدر .

شاهدلرك وكندولرينه يلان شاهدلكى ايتديرن وشهادتدن
ايليانلرك نصل تعذير اولنه‌جقلرى جزا قانوننامه‌ده بووجهله تع
قلنمشدر .

[ایکی یوز طقوزنجی ماده دعاوئ عادیه‌ده یلان شاهدلکنی ارتکاب ایدن شخص التی آیدن برسنه‌یه قدر حبس اولنور .

ایکی یوز اوتجی ماده یلان شاهدلکنی ارتکاب ایدن شخص ‌نك ضمننده پاره المش ایسه تعاطی اولنان اقچه‌نك برمثلی دخی استیفا ولنه‌رق الان وویرن حقنده مرتشی وراشی جزالری اجرا اولنور .

ایکی یوز اون برنجی ماده شهادت صحیحه ومستقیمه اصحابنی ‌بقای شهادتدن کرهاً منع ایدن ویاخود جبراً یلان شهادتی ایتدیرن کیمسه حقنده یلان شاهدلرینك درجهٔ تهمتنه کوره ترتب ایدن جزای انونی اجرا اولنور .] §

قصاصه شهادت‌ایدن شاهدلرك رجوعی مادهٔ مشروحه احکامندن ستثنادر . شویله که: قتل‌عمده شهادت‌ایدن شاهدلر بعدالحکم قبل الامضا ‌شهادتلرندن رجوع ایتسه‌لر حکم واقع انفاذ واجرا اولنه‌ماز . چونکه ‌قصاصده امضاء قضا یعنی حکم واقعی انفاذ واجرا ایلك تمهٔ قضادندر . فقط حکم واقع قصاص اولوبده اجرا ایدلمش ایسه قصاص اولنان کیمسه‌نك دیتنی شاهدلر ضامن اولورلر . یوقسه قصاص ایدلمزلر . اما ‌سیاسته اعدام ایدیله‌بیلملری حقنده مساغ شرعی اولدیغندن جزا ‌قانوننك ایکی یوزنجی ماده‌سنده شویله محرردر [جنایاته متعلق مواد ‌ایله متهم اولان کیمسه‌نك کرك لهنده وکرك علیهنده یلان شاهدلکی ‌ایدن شخص بعدالتشهیر موقتاً کورکه قونیلور . وا کرعزو جنایات ‌ایله متهم اولان کیمسه‌نك شهادت کاذبه‌سیله موقت کورك جزاسندن ‌اشد برجزا کورمش ایسه شاهد زور حقنده دخی عینیله بوجزا ‌جزا اولنور .] §

امام اعظم حضرتلرینك اجتهادینه کوره مزکیلرك رجوعی ایله

كندولرينه ضمان لازم كلورايسه‌ده امامين حضراتنه كوره سرائرقلر
بيله‌مدكارى جهتله حكمنه سبب اولمدقلرندن رجوعلرنده ضمان لازم
كلمز . مجله‌ده مزكيلرك ضمانندن بحث اولنمامسى امامين قولك اختيار
اولنديغنه دلالت ايدر .

١٧٣٠ ماده شاهدلرك بعضيسى بروجه بالا شهادتندن
رجوع ايتدكده اكرباقيسى نصاب شهادته بالغ ايسه رجوع
ايدندن ضمان لازم كلمز .

زيرا شهودباقيه ثبوت مدعايه كافيدر. بعضيسنك رجوعيله اتلاف
مال حاصل اولمامشدر .

فقط تعذير اولنور .

چونكه يلان شاهدلكنى ارتكاب ايتمشدر .

واكر باقيسى نصاب شهادته بالغ دكلسه محكوم بهك
نصفى رجوع ايدن بركشى اولديغى تقديرده مستقلاً ا...
وبردن زياده اولدقلرى تقديرده بالاشتراك سوياً انلره تضمين
ايتديريلور .

يعنى شاهدلر اوچ كشى اولورسه يالكز برى رجوع ايتدكده
تقديرده ضمان لازم كلمز. اما مؤخراً ديكر بريده رجوع ايتسه محكوم
بهك نصفى بوايكى كشى‌يه سوياً تضمين ايتديرلور . بوتقديرده ابتدا
رجوع ايدن شاهدك رجوعيله نصابه خلل كلديكى جهتله تلف مال
اولمديغندن مؤخراً ديكر برينك رجوعيله اولكيسنه ضمان لازم كلامه

یدی. دیو برسؤال وارداولورسه جواباً دینلورکه تلف هرایکی شاهده مضافدر شوقدر وارکه اولکیسنك رجوعیله باقی قالان شاهدلرك نصابنه خلل کلدیکندن تلفك اثری ظاهر اولمامش ایدی . دیکر شاهدك رجوعیله ظاهر اولمشدر .

§

بر ارکك ایله ایکی قادین شهادت ایدوب ده قادینلردن بری رجوع ایتسه ایکی قادین بر ارکك شاهد مقامنه قائم اولدیغندن محکوم به مثلا بیك غروش ایسه نصفی اولان بشیوز غروش ارکك شاهدك نصف دیکری اولان بشیوز غروش دخی مناصفةً قادین شاهدلرك حصه‌لرینه صابت ایده‌جکندن رجوع ایدن قادین شاهدك ایکی یوز اللی غروشی ضمین ایتمسی لازم کلور .

۱۷۳۱ ماده رجوعك شرطی حضور حاکمده اولمقدر .

شاهدلرك بشقه محلده رجوعنه اعتبار یوقدر .

زیرا رجوع فسخ شهادتدر. شهادتك مجلس قضاده حضور حاکمده بقاسی شرط اولدیغی کبی رجوعك دخی مجلس قضاده حضور حاکمده اولمسی شرطدر .

بناءً علی ذلك مشهود علیه شاهدلرك بشقه محلده شهادتلرندن رجوع ایتدکلرنی دعوی ایتسه مسموع اولماز .

فقط شاهدلر قنغی محکمه‌ده وقنغی حاکمك حضورنده شهادت ایتمش ایسه ینه اومحکمه‌ده و اوحاکمك حضورنده رجوع ایتمسی شرط اولمیوب :

وشاهد بر حاکمك حضورنده شهادت ایتدکدن صکره

دیکر حاکمك حضورنده شهادتدن رجوع ایتسه رجوعی معتبر اولور .

محکمه ایستر شهادت ایتدیکی محکمه اولوب ده حاکم تبدل ایتمش اولسون. ایستر بشقه محکمه ده و بشقه حاکم حضورنده رجوع ایلسون.

فصل ثامن

تواتر حقنده در

١٧٣٢ ماده کثرت شهوده اعتبار یوقدر .

یعنی طرفیندن برینك طرف آخره نسبتله شاهدلری زیاده اولمغله انك ترجیح اولنمسی لازم کلمز .

زیرا شهادتده معتبر اولان عدلدر. عدد دکلدر . شاهدلرك عادل ونصاب شهادته بالغ اولمسی کفایت ایدوب زیادهٔ عدل وعدده اعتبار یوقدر .

مکرکه شاهدلرینك کثرتی درجهٔ تواتره بالغ اوله .

بوصورتده علم یقین حصولیله دلیل تقوی ایتمش اولور. وتواترك ترجیحی دلیلك قوتنه بناءدر یوقسه کثرتنه مستند دکلدر .

١٧٣٣ ماده تواتر علم یقین افاده ایدر .

یعنی کذب اوزرینه اتفاقلرینی عقل تجویز ایتمیان جم غفیرك خبری شك وزوال اولمیان بر علمی افاده ایدرکه بونکله حاصل اولان علم ضروریدر .

بناءً عليه بالاده «١٦٩٨ نجی ماده‌ده» بیان اولندیغی اوزره تواترك خلافنه بینه اقامه اولنه‌ماز .

زیرا اقامه وقبول اولنسه ضروةً ثابت اولان برشیئك تکذیبی لازم کلور . حال بوکه ضروراته شك داخل اولماز .

مثلا مسجد محلی اوله‌رق وقف ایدوکی تواتراً معلوم وثابت اولان برعرصه‌یی برکیمسه ملکی اولدیغنی دعوی وبینه اقامه ایده‌جك اولسه مسموع اولماز.

§

انجق محسوسك خلافنه اقامه اولنان بینه‌نك مقبول اولمیه‌جغی ١٦٩٧ نجی ماده‌ده محرر اولمسنه نظراً محسوسك خلافنه اقامه اولنه‌جق اولان بینه تواتر درجه‌سنه بالغ اولسه‌ بیله کذب محض اولمغله مقبول اولماز .

مثلا حیاتده اولدیغی بالمشاهده معلوم اولان برذاتك وفات ایتدیکنی بیان ایله ترکه‌سندن برحق دعوی وتواتراً اثبات ایتمك ایستیان کیمسه‌نك دعوی وتواترینه التفات اولنماز . §

کذلك تواتراً خبر ویریلان شی ممکناتدن اولوب عقلاً محال اولمامق شرطدر . بناءً علیه برکیمسه کندوسندن سناً بیوك اولوب وفات ایدن برکمسنه‌نك کندی اوغلی اولدیغنی بیان ایله ترکه‌سندن حق ارث دعوی وتواتراً اثبات ایده‌جك اولسه التفات اولنماز .

١٧٣٤ ماده تواترده لفظ شهادت شرط اولمدیغی کبی عدالت دخی آرانماز . بناءً علیه مخبرلرك تزکیه‌سنه حاجت کورنمز .

واقعا تواتراً خبر ویرنلر آیری آیری شهادت ایتسه‌لر عندالتزکیه جرح ایدلملری محتمل اولوب بوصورتده کذبلری ظاهر اوله‌جغنه نظراً انلردن ترکب ایدن متواترلرده عدالت ارانمق ایجاب ایدر کبی وارد خاطر اولور ایسه‌ده افرادك اخباری ایله جماعتك اخباری بیننده فرق اولوب چونکه داخل جماعت اولانلردن بعضیسی یلان سویلسه‌ده دیکرلری تکذیب ایده‌جکی جهتله یلان سویلدکلری تظاهر ایده‌جکندن مخبرلرك تعددی اعتباریله خبر تعدد ایدنجه جزم ویقین افاده ایدر . زیرا اسبابك اجتماعی مسببك قوتنی اقتضا ایدر . بوحالده تواتر ایله علم ضروری حاصل اوله‌جغندن کذب اوزره اتفاقلرینی عقل تجویز ایتمیان جم غفیرك یمینی تضمن ایدن [شهادت] کلمه‌سنی ذکر ایتملرینه وکندولرینك تزکیه اولنملرینه حاجت یوقدر .

۱۷۳۵ ماده علمادن بعضیلری مخبرلرك عددی درجهٔ تواتره بالغ اولمق اوزره لااقل ۳،۵،۶،۱۰،۲۰،۴۰،۵۰،۷۰ نفر اولمق لازم کلور دیه‌رك درجات مختلفه‌ده تعیین ایتمشلر ایسه‌ده ارجح اقواله کوره :

تواترده مخبرلرك عدد معینی یوقدر . انجق عقل انلرك کذب اوزره اتفاقلرینی تجویز ایتمیه‌جك مرتبه برجم غفیر اولملری لازمدر .

بوده هرحالده نصاب شهادتدن زیاده اولمغله حاصل اولور . بناء علیه ایکی ارکك ویا برارکك ایکی قادینك اخباری تواتر اولمیوب شهادتدر .

باب ثانی

حجج خطیه وقرینهٔ قاطعه بیـاننده اولوب ایکی فصله منقسمدر

فصل اول

حجج خطیه بیاننده‌در

١٧٣٦ ماده یالـکز خط وختم ایله عمل اولنماز .

یعنی برسندك مضمونی اصولاً ثابت اولمدقجه مجرد سندی یازمش اولدیغی بیان قلنان محرری علیهنه حجت اوله‌مز . چونکه برکیمسه‌نك یازیسی دیکرینك خطنه مشابه اوله‌جغی کبی برینك خطنی بشقه‌سنك تقلید ایتمسی دخی ممکندر . وبرکیمسه یازمش اولدیغی برشیئ کندی علیهنه اوله‌رق یازه‌جغی کبی تجربهٔ قلم نوعندن اوله‌رق یازمسی دخی ممکندر . بناءً علیه یالـکز خط شبههٔ تزویردن سـالم اولمدیغی جهتله شرعاً حجت اوله‌مز .

کذلك یالـکز ختم ایله‌ده عمل اولنماز . چونکه خاتم خاتمه‌مشابه اوله‌جغی کبی برمهرك تقلیدی یاخود مثلا بالمومی‌یه باصیلان برمهرك کاغده نقلی ممکـناتدندر . خصوصیله بر آدمك مهرینی بشقه‌سی اخذ وبرسند تنظیم ایدرك تختیم ایتدیکی کثیرالوقوع حالاتدندر . بناءً علیه یالـکز ختم ایله عمل اولنماز . حتی برسـنده موضوع اولان مهری صاحبی «بنم مهرمدر» دیوبده مضمون سندی انکار ایتسه مجرد مهر کندوسـنك اولدیغنی اقرار ایتمسی مضمون سـندی دخی اقرار عد اولنماز .

وكذلك خط وختمك مجموعيله دخى عمل اولنماز . يعنى مدعى «بوسندك يازيسى ومهرى مدعى عليهك خطى ومهريدر» ديمسيله انك عليهنه حكم اولنماز . چونكه آيرى آيرى هر برنده شبهۀ تزوير اولديغى كبى ايكيسى برسندده محرر ومختوم اولدقده دخى شبهۀ تزوير بولنور .

فقط شبهۀ تزوير وتصنيعدن سالم ايسه معمول به يعنى مدار حكم اولور. بشقه وجهله ثبوته حاجت قالماز .

ياسندى يازان ومهرى باصان عليهنه مدار حكم اولوركه اقرار بالكتابه ديمك اولديغندن شرائط واحكامى كتاب الاقرارك باب رابعنده بيان قلندى . ياخود بشقه سنك عليهنه حجت اولوركه بوفصلده بيان قلنان حجج خطيه بونوعدر .

١٧٣٧ ماده برات سلطانى وقيود دفتر خاقانى تزويردن امين اولمغله معمول بهدر .

[برات سلطانى] ارادۀ سنيۀ پادشاهى اوزرينه دوائر متعلقه سنجه اصول مخصوصه سنه توفيقاً تنظيم وبالاسى طغراى غراى همايون ايله توشيح اولنمغله برابر ارقه سنه رؤسا وضابطان اقلام طرفندن «صح» كشيده ومهر رسميله تختيم ودفتر مخصوصنه قيد وترقيم ايديله رك تزويردن امين اولمسنه اعتنا قلنمقده بولنديغندن طولايى مضموننك اثباتنه حاجت اولمقسزين معمول بهدر .

§

[قيود دفتر خاقانى] حقنده مجله جمعيت علميه سى اعضاى كرامندن كتاب البيناتك مؤلفلرندن اسبق محكمۀ تميز رئيس اولى عمر حلمى مرحومك « احكام الاراضى » نام كتابنده « ايضاح » مرلوحه سيله مندرج مقاله عيناً نقل اولنور .

(اليوم دفترخانهٔ عامرهده موجود ومحفوظ اولوب دفاتر جديده تعبير اولنان دفاتر خاقانيه‌نك عددى طقوزيوز يتمشه بالغ اولمشدر .

اشبو دفاتر سلاطين ماضيهٔ آل عثمان وباخصوص سلطان سليمان خان وسلطان مراد خان ثالث حضراتى زمان سلطنتلرنده اصحاب فضل وكمالدن وارباب اهليت واستقامتدن انتخاب وتعيين اولنان مؤتمن وموثوق محررلر معرفتلريله ممالك محروسهٔ شاهانه‌ده بولنان قرا ومزارع ومرعى واورمان ويايلاق وقشلاق واراضئ سائره وجهت مربوطيتلرى كمال اعتنا ايله تحقيق وشك وشبهه‌دن سالم اوله‌بيله‌جك منتظم برصورتده دفاتر مذكوره‌يه ثبت وتحرير ودفاتر مذكوره‌دن هر برينك بالاسى اول وقتلر خط همايون شهنشاهى وطغراى غراى جهانبانى ايله تزيين وتوشيح بيورلمشدر .

دفاتر مذكوره دفتر امينى « شمدى دفتر خاقانى ناظرى دينليور » بولنان ذوات كرامك نظارت عليه‌لرى تحتنده امادن بولنان مأمور مخصوصلرى معرفتيله بربرى ايچنده درت تيمور قاپونى حاوى غايت متين ومأمن برعدد مهور مخزن درونده كمال دقت ومزيد اعتنا ايله محافظه اولنمش والآن اولنمقده‌در .

دفاتر مذكوره‌ده مقيد بولنان اراضيدن برقطعه‌نك مساغ شرعى وقانونى‌يه بناءً مربوطيت قديمه‌سى لمصلحة دولتجه تبديل اولنه‌رق اولوجهله قطعهٔ مذكوره‌نك قيدى محلنك تصحيحى لازم كلدكده اولبابده شرف صدور ايدن ارادهٔ سنيه‌يى مبين ديوان همايون قلمندن بالاسى طغراى غراى شهنشاهى ايله موشح اصدار اولنان فرمان عاليشان موجبنجه تصحيح اولنوب مجالس مضبطه‌لرى ومحاكم اعلاملرى ودوائر علم وخبرلرى مثللو اوراق ايله بلافرمان عالى قيد تصحيحى

جائز اولەمدیغی کبی قیدتصحیحی انجق توقیعی افندینك خطیله مخصوص اولوب اندن غیریسنك خطیله تصحیح جائز اولەماز .

شویله که : برقیدك تصحیحی حقنده فرمان عالیشان شرفصدور ایتدکده قیود خاقانی قامی خلفاسی طرفندن فرمان عالیٔ مذکور بعبارته برورقەیه تحریر اولنەرق ورقهٔ مذکوره تصحیح اولنەجق دفتر ایله معاً کیسەدار افندی‌یه « کیسەدارلق مأموریتی اقدمجه لغو اولنەرق الیوم وظیفەسی قلم مذکور ممیزلکی طرفندن ایفا اولنمقدەدر» تسلیم اولنوب افندیٔ مومی الیه دخی دفترامینی بولنان ذاتك حضورنده ذکر اولنان ورقه ودفتری توقیعی افندی‌یه اعطا ایدوب مومی الیه دخی حکم فرمان عالینك خلاصه ونتیجەسنی دفترده موجود اولان قیدك بالاسنه کندی خطیله تحریرودفتر وورقهٔ مذکورەلردن هربرینه امضاسنی وضع ایدوب ورقهٔ مذکوره دفترك قیدی محلنه ربط وهمان دفتر مذکور دخی مخزن مخصوصنه اعاده وفرمان عالی دخی مأمور مخصوصی معرفتیله حفظ اولنور .

دفاتر مذکورەنك حفظی حقنده قدیماً دولتجه وضع وتأسیس بیورلمش اولان اصول توثیقیه مأمورلری طرفندن قطعا اخلال ایدلمیەرك عفیفانه ومستقیمانه علی الدوام محافظه وحسن استعمال اولنمش اولدیغی جهتله دفاتر مذکوره قیوداتنه هیچ برصورتله خلل وفساد طاری اولمیوب شبههٔ تزویر وتصنعدن امین وسالم قالدیغنه مبنی متأخرین فقهانك مظهر قبول وتصدیقلری اولەرق انلرك بلابینه مضمونیله عمل جائز ایدوکی متداول اولان بعض کتب فقهیەیه درج بیورلمش اولدیغندن اولوجهله مجله جمعیت علمیەسی طرفندن مادهٔ مذکوره ترتیب اولنمشدر .

طوغریسی بوکیفیت دفاتر خاقانیەنك زمان تأسیسندن بوآنه دکین

محافظه‌سنه مأمور اولان ذواته باعث شرف عظیمدر. اجرهم علی الله .

اشبو تفصیلاتدن مستبان اولدیغی اوزره مادهٔ مذکورده‌ده محرر [قیود دفتر خاقانیه‌دن] مراد بالاده تعریف وحقیقتی بیان اولنان دفاتر مخصوصه معتنابها قیودی اولدیغی حالده مجله‌نك مأخذی اولان کتب فقهیه‌نك مطالعه‌سیله متوغل اولمیوب دفتر خانهٔ عامره‌یه دخی نسبتی بولنمیان اکثر ذواتك تفصیلات مذکوره‌یه وقوف واطلاعلری اوله‌مامسی خسبیله بعض محاکمده مادهٔ مذکورده‌ده تحریر اولنان قیود دفتر خاقانی‌یه خلاف مراد اوله‌رق مطلقا دفترخانه‌ده موجود دفترلرك قیودی معناسی ویریله‌رك مجله‌نك مادهٔ مذکوره‌سنه استناداً دائرهٔ مذکوره اقلامنده موجود اولان دفترلرك قیودیله ینه دائرهٔ مذکوره‌دن تنظیم ایدلمش بالجمله سنداتك همان بلا بینه وبلا تدقیق مضمونلری ایله حکم ایدلمکده اولوب بو ایسه فقها طرفندن بیان بیوریلان جواز شرعی دائره‌سندن خارج اوله‌رق برچوق حقوق عبادك ضیاعنه بادی اوله‌جغندن مادهٔ مذکوره‌نك بروجه بالا ایضاح وتفصیلنه ابتدار اولندی .)

۱۷۳۸ ماده کتاب قضاده « ۱۸۱٤ نجی ماده‌ده » بیان اولنه‌جغی وجهله حیله و فساددن سالم اوله‌جق صورتده طوتیلان سجلات محاکم ایله دخی عمل اولنور .

کذلك ۱۸۲۱ نجی ماده‌ده محرر اولدیغی اوزره [اصولنه موافق وشبههٔ تزویر وتصنیعدن سالم اوله‌رق بر محکمه حاکمی طرفندن ویریلان اعلام وسندك بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائزدر]

یعنی بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائز اوله‌بیله‌جك صورتده

سندات شرعیه‌نك تنظیمنه دائر ٤ جمادی الاولی سنه ١٢٩٦ تاریخنده
بر [تعلیمات] قلمه آلنمش اولدیغندن بو تعلیمات احکامنه توفیقاً طوتیلان
سجلات وتنظیم اولنان اعلام و سندات حیله و فساددن سالم اولمش
اوله‌جغی جهتله بلا بینه مضمونیله عمل اولنور .

فقط مذکور تعلیماتك ٢٥ نجی ماده‌سنده مصرح اولدیغی اوزره
[لدی التدقیق بر اعلام ویا حجت و یا بر قیدده تزویر وتصنیع شائبه‌سی
حس اولنه‌دیغی تقدیرجه حاکم اول اعلام و حجت و قیدك بلا بینه
مضمونیله حکم ایتمیوب مضموننه بینه طلب ایدر] وبر اعلامك مضمونی
اثبات ایچون اقامه اولنان شاهدلر مثلا « بز فلان حاکم حضورنده یعنی
حین مرافعه و حکمنده حاضر ایکن حاکم مومی الیه بعدالمرافعه شو
وجهله حکم ایتدی » دیو شهادت ایدرلر . مذکور اعلامده بیان اولنان
خصوصه شهادت ایدنلرك اسملرینی ذکر ایتمك لازم دکلدر .

ذکر اولنان [تعلیمات] روح المجله‌نك ذیلنده عیناً درج ایدلدی .

١٧٣٩ ماده مجرد وثیقه ایله عمل اولنماز . اما بروجه
بالا موثوق و معتمد به اولان سجل محکمه‌ده مقید ایسه
اول حالده معمول به اولور .

استطراد

بو فصلك مندرجاتندن مستبان اولدیغی واصول محاکمات حقوقیه
قانوننده تصریح و ایضاح ایدلدیکی اوزره سندات ایکی نوع اولوب
سندات رسمیه وسندات عادیه‌در .

سندات رسمیه ؛ ایکی صورتله تنظیم اولنور . برنجیسی : دوائر

رسميه طرفندن ايجاب مصلحت اوزرينه تنظيم ايديلور . برات عالى وقيود دفترخاقانى كبى .

ايكنجيسى : افراد طرفندن تعهدات ومقاولاتى شامل اوله‌رق مقاولات محررلرى وسائر وظيفه‌داراولان مأمورينه تنظيم‌ايتديريلان وياخود افراد طرفندن تنظيم ايله مأمورين مومى اليهمه تصديق ايتديريلان سنداتدر .

سندات عاديه ؛ افراد طرفندن تعهدات ومقاولاتى شامل اوله‌رق تنظيم وامضا ويا تمهيرايديلوب فقط مأمور مخصوصنه تصديق‌ايتديرلميان سنداتدر . وظيفه‌سنه عائد اولميان برمأمورك تصديقيله مصدق وياخود مأمور مخصوصنك اصول تصديقده قصورى محقق اولان بر سند طرفينك امضاسيله ممضى ياخود مهرلريله مختوم اولديغى حالده عادى سند صاييلور .

§

سندات رسميه ايله سندات عاديه بيننده حكماً فروق عديده واردر .

اولا : مأمورين مخصوصه‌سى طرفندن تنظيم ايديلان سندات رسميه مندرجاتى عقد مقاوله ايتمش‌اولان طرفين ووارثلرى وقائم مقاملرينه قائم اولانلر والحاصل مصلحتك شامل اولديغى كيمسه‌لر حقلرنده معتبر اولور .

حتى اشخاص متعدده بيننده برسند رسمى تنظيم وتعاطى‌اولندقدن صكره وياخود تنظيم اولنديغى صره‌ده اشخاص مرقومه‌دن بعضيسنك مذكور سند رسمينك مجموع احكامنى وياخود احكامندن بعضيسنى فسخ ايتمك اوزره بينلرنده خفياً ومواضعةً تنظيم ايتدكلرى مقاولات يالكز كندولري يعني ذكر اولنان مقاولات خفيه‌يى امضا ايدن

کمسنه‌لر حقنده مرعی اولوب اشخاص سائره حقنده معتبر اوله‌مز .

فقط سند طرفین بیننده تنظیم اولندقدن صکره تصدیق ایتدیریلو
ایسه یالکز سندده محرر امضا و یا مهری تصدیق اولمغله تعـا
ایدنلر ایله وارثلری ویرلرینه قائم اولانلر حقلرنده بر سند رسـ
اولمق اوزره معتبر اولور ایسه‌ده بو تصدیقك مندرجات سنده تأثیر
أولمدیغندن بلا بینه مضمونیله عمل جائز اولان سنداتدن معدود اولم

اما سندات عادیه یعنی طرفین بیننده تعاطی قلنوب رسماً تصدی
ایتدیرلمیان یاخود وظیفه‌سنه عائد اولمیان برمأمور طرفندن تنظیم
تصدیق ایدیلان ویاخود مأمور مخصوصنك اصول تنظیم وتصدیق
قصوری محقق اوله‌رق بلا بینه مضمونیله عمل جائز اولمیـان سنداتا
معتبر اولمسی ایچون صاحب سـندك امضا ویا تختیم ایتدیکنی تصـدی
ایتمسی یاخود امضا ویا ختم آنك امضا وختمی اولدیغی محکمه‌جه تحق
ایتمسی لازمدر . صاحبی اقرار ایدر یاخود محکمه‌جه لدی التدقی
تحقق ایلر ایسه مأمور مخصوصنه تصدیق ایتدیریلان سندات رسمـ
کبی معتبر اولور . صاحبی انکار ایدر ومحکمه‌جه دخی تحقق ایده‌م
ایسه حکمی اولماز . زیرا یالکز خط وختم ایله عمل اولنماز .

ثانیاً مأمور مخصوصی طرفندن بلا بینه مضمونیله عمل اولنه‌ج
وجهله تنظیم قلنان سندات مندرجاتنك خلافی دعوی ایدلسه مسمو
اولماز. اما سندات عادیه مندرجاتنك خلافی دعوی واثبات ایدیله‌جل
اولسه مسموع اولور .

احکام فقهیه اقتضاسـنجه بلا بینه مضمونیله عمل جائز اولمیـ
هرنوع سندات مندرجاتنك شاهد اقامه‌سیله اثباتی جائز ایسـ
اصول محاکمات حقوقیه قانونی احکامنجه خط وختمی انکار اولنـ

سندات قانون مذكورده محرر تدقيق خط وخاتم اصولنه توفيقاً تدقيق
اولنور .

§

كرك سندات رسميه وكرك سندات عاديه نك ساخته لكى ادعا اولنه
بيلور. وسندك ساخته اولديغى ثابت اولدقده حكمى قالميه جغى كبى ترتيب
وتصنيع ايدن ومحكمه يه ابرازايليانلر ايستر مأمورينندن وايستر افراددن
اولسون قانون جزا احكامنه تطبيقاً مجازات اولنور .

فصل ثانى

قرينهٔ قاطعه بيانندهدر

۱۷٤۰ ماده اسباب حكمدن بريسى دخى قرينهٔ قاطعه‌در.

۱۷٤۱ ماده قرينهٔ قاطعه حديقينه بالغ اولان اماره‌در.

مثلا بر كيمسه‌نك النده قانه بولاشمش بچاق اولديغى حالده خوف وتلاش
ايله برخالى خانه‌دن چيقديغى كبى درعقب اول خانه‌يه كيريلوبده هنوز بوغازلنمش
برشخص كورلسه اول كمسنه بوشخصك قاتلى اولديغنه اشتباه اولنماز . شايدكه
اول شخص كندو كندوسنى اولدرمش اولمق كبى صرف احتمالات وهميه‌يه
التفات قلنماز . ۷٤ ماده‌يه باق

مجلهٔ احكام عدليه فقهك معاملات قسمنه دائر اولديغى حالده
عقوباتدن مثال كتورلمسى واضح اولديغندن طولايى كتب فقهيه‌ده
دخى قرينهٔ قاطعه‌يه بومثالك ايراد اولنديغندن ناشيدر . ۱٦۱۲ نجى
ماده مندرجاتى معاملاتدن برمثال اولور .

باب ثالث

تحليف بيانندهدر

١٧٤٢ ماده اسباب حكمدن برى دخى يمين ياخود يميندن نكولدر .

شويله كه مدعى دعواسنى اثباتدن اظهار عجز ايلديكى تقديرده انك طلبيله مدعى عليهه يمين ويريلور .

تحليف ١٦٨١ نجى ماددده تعريف اولنمش اولديغى كبى يمينك تعريفى ومنكر اوزرينه اصلى ابقـا ايچون اولديغى وايشلنمسى ممنوع اولان شيئك استنمسى دخى ممنوع اولور قاعدهسنه نظراً دعواسنده حقلى اولديغى حالده خصمنك انكارينه مقارن اقامهٔ بينهدن عاجز قالان مدعينك مدعى عليهك تحليفنى طلب ايدهمامسى لازم كلور ايكن سبب تجويزى ٣٥ و ٧٦ و ٧٧ نجى مادهلر شرحنده بر تفصيل ذكر اولندى .

§

١٦٨٤ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره شـاهدلرك كامل العقل اولملرى شرط اولديغى كبى يمين ايدنك دخى كامل العقل اولمسى شرطدر .

بناءً عليه صبىٔ غير مميزايله اوحكمده بولنانلره يمين ويرلمك ايجاب ايتدكده بلوغ وتجردن خلاصنه تعليق اولنور .

فقط مرجح اولان قول فقهايه كوره صغير مميز مأذونك شهادتى مقبول اولديغى كبى تحليفى جائز ويمينى معتبردر . §

[مدعی دعواسنی اثباتدن اظهار عجز ایلدیکی تقدیرده] عبارەسی سبب تحلیفی بیـاندر . زیرا مدعی علیهك انکاری تقدیرنده اثبـات مدعا ، مدعی اوزرینە واجب اولمغله بوبابده اصل اولان بینەدر . یمین اندن خلفدر . اصلدن خلفه عدول ایچون سببە لزوم واردر . بناءً علیه مدعینك دعواسنی اثباتدن اظهـار عجز ایتمسی مدعی علیهی تحلیفه سبب اولور .

تعبیر دیکرله یمین وجدانی اولوب ابتداءً اسباب حکمدن دکلدر . هرمدعی دعواسنی شرعی ویا قانونی برسبب ایله اثبات ایتمسی لازم کلور . اثبات ایدەمدیکی حالده [برائت ذمت اصلدر] قاعدەسنه بناءً معارضەدن منعی لازم کلور ایکن مدعی علیه یمین تکلیف ایتدیره بیلمسی چونکه بك چوق معاملات طرفین بیننده امنیت اوزره شفاهاً جریان ایدوب شاهد وسنده لزوم کورلمامکده بولندیغندن بو تقدیرده انسانلر بیننده شاهدسز وسندسز هیچ بر ایش کورلمامك لازم کلوب بوده مشقتی موجب اولور . مشقت ایسه تیسیری جالبدر . بنابرین اثبات مدعادن اظهـار عجز ایدن مدعینك مدعی علیهی تحلیف ایتدیرمسی تجویز اولنمشدر .

شو ایضاحاتدن مسـتبان اولدیغی اوزره مدعی حاکمه « شاهدلرم حاضرایسەده ابتدا مدعی علیه یمین ویردیرده بعده اقامهٔ شهود ایدرم » دیسه قلب موضوع لازم کلهجکندن بوسوزینه التفات ایله مدعی علیه تحلیف اولنماز .

§

[آنك طلبیله] قیدی مدعینـك طلبی اولمقسزین مدعی علیهك خود بخود یاخود حاکمك تکلیفی اوزرینـه یمین ایدر ایسـه حکمی اولمیه جغنی بیان ایچوندر . زیرا ١٦٩٦ نجی ماده حکمنجه حقوق ناسه

شهادتله سبق دعوی شرط اولدیغی کبی تحلیفده دخی طلب شرطدر . فقط حقوق اللهده سبق دعوی واکا شهادتده طلب شرط اولمدیغی کبی ١٧٤٦ نجی ماده‌ده ذکر اولنه‌جق بعض مسائلده حقوق شرعیه‌یی صیانةً حاکم بلا طلب یمین ویردیرر . §

یمینك رکنی ١٧٤٣ نجی ماده‌ده ذکر اولنور .

حکمی ؛ مدعی ومدعی علیه بیننده اولان خصومتك انقطاعی ونزاعك فصلیدر . بناءً علیه مدعی علیهك یمیندن صکره اول دعوی مسموع اولماز .

اما مدعی « شاهدلرم خسته ویا غائب اولدیغندن محکمه‌یه احضارندن عاجزم مدعی علیهك یمین ایتمسنی طلب ایلرم » دیمسی اوزرینه حاکم مدعی علیهی تحلیف ایتمش ایسه بعدالتحلیف شاهدلری کسب صحت ایدوب ویا کیتدکلری محلدن عودت ایلیوبده مدعی اقامهٔ بینه ایتمك ایسته‌سه شاهدلرینك استماع اولنه‌جغی ٧٧ نجی ماده شرحنده بیان قلندی . زیرا مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ایدر . ومدعی علیه اضطرار اوزرینه تحلیف ایتدیرلدیکندن یمین ایتمش اولمسی استماع شهوده مانع اولماز . §

یمین توجهی خصوصنده قاعده شودر : هرقنغی برموضعده که مدعی علیه اقرار ایتدیکی صورتده اقراریله الزام اولنور . انکار ایتدیکی تقدیرده استحلاف اولنور .

انجق مستثنیاتی اولوب بعضیلری بروجه آتی بیان اولنمشدر .

فقط برکیمسه دیکر کمسنه‌دن [سن فلانك وکیلیسین]

يودعوى ايدوبده اول كمسنه انكار ايتديكى صورتده كندوسنه
يمين ويرلمك لازم كلمز .

زيرا وكالت عقد غير لازمدر ، مدعى عليه وكالتنى انكار ايلسى
يميندن نكول ايتمسى حسبيله وكالتى ثابت اولدى ديئلمكده فائده
يوقدر . چونكه وكيل حق غير تعلق ايتمديكى حالده وكالتك ثبوتندن
صكره كنديني وكالتدن عزل ايده بيلور .

اما حق غير تعلق ايتمش ايسه ١٥٢٢ نجى ماده حكمنجه كنديني
عزل ايده ميوب ايفاى وكالته مجبور اولديغندن يميندن نكول ايتديكى
تقديرده نكوله الزام اولنمق اقتضا ايدر .

كذلك ايكى كشينك هر بری بر كمسنه نك يدنده كى
مالى [اندن اشترا ايتدم] ديو دعوى ايدوبده اول كمسنه برينه
صاتديغنى اقرار ايله ديكرينك دعواسنى انكار ايتديكى
صورتده كندويه يمين توجه ايتمز .

زيرا برينه اقرار ايله اول مال مقرلهك اولمشدر . يمين ايتمسيله
ديكرينك اولميه جغندن يمين ايتمسنده فائده يوقدر . چونكه يميندن
نكول يابذلدركه بر كيمسه ديكرك مالنى آخره بذل ايدهمز . ياخود
اقراردر ، اقرار ايسه حجت قاصره اولوب غيره سرايت ايتمز يعنى
برنجى اقرار ايله اومال مقرلهك اولمشدر . ايكنجى اقرار برنجى
مقرلهك عليهنه اوله جغندن معتبر دكلدر .

بوخصوصده استيجار وارتهان واتهاب دخى اشترا كيدر .

چونکه بونلر تملیك عین ویا منفعتی متضمن اولدیغندن بیع حقنده انفاً بیان قلنان اسباب بونلرده دخی عینیله جاریدر . §
یمین دعوای صحیحه‌ده جاری اولور. فاسده‌ده جاری اولماز. §
یمیندن نکول‌ك نه‌دیمك اولدیغی واحکامی ١٧٥١ نجی ماده‌ده بیان وایضاح اولنور .

١٧٤٣ ماده خصمیندن بری تحلیف اولنه‌جق اولدیغی حالده [واللّه] ویاخود [باللّه] دیو اللّه تعالی حضرتلرینك اسمنه قسم ایتدیریلور .

یعنی یمینك رکنی ، اللّه تعالی حضرتلرینك اسمنه قسم ایتمکدر. کرك ذات وکرك صفات ازلیه‌سنك اسمی اولسون .
١٦٨٤ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح اولندیغی اوزره شهادتده [شهادت] لفظنك ذکری مشروط اولدیغی حالده یمینده [واللّه] ویاخود [باللّه] لفظلریله قسم ایتمك شرط دکلدر . چونکه کافهٔ مخلوقات کندی لسانلریله خالق تعالی‌یی ذکر ایدر . اللهی ذکر برکلمه‌یه مخصوص ومنحصر دکلدر . وبرقوم دیکر قومك لسانیله مثلا بر ترك ترکجه اوله‌رق « چلاپه آند ایچیورم » دیدکده قسم ایتمش اولدیغی کبی عربجه « واللّه » یاخود لسان فارسیله « بخدا سوکندمیخورم » دیسه ینه یمین ایتمش اولور .
اما [لا تحلفوا بآبائکم ولا بالطواغیت من کان منکم حالفاً فلیحلف باللّه او لیذر] حدیث شریفیله اللّه تعالی حضرتلرینك اسم شریفنك غیریسیله یمین منع بیورلمشدر . بناءً علیه مدعی علیه « بابامك باشنه یمین ایدرم » دیسه وبالفرض حاکم بووجهله یمین ایتدیرسه

يمين ايتمش اولماز. وحتى حاكم تكليف ايدوبده مدعى عليه استنكاف
ايتسه نكول عد اولنماز . يا تكرار اسم اللهه يمين ايتملى ياخود بذر
ايلملى يعنى يميندن واز كچوب مدعابهى اكا بدل صاچى ويرمليدر .

§

يمينده تغليظ جائزدر. يعنى حاكم لزوم كوردكده جناب حقك اوصافنى
ذكر ايله تأكيد وتشديد ايدرك يمين ويرديره بيلور .
مثلا شريك ونظيرى اولميان وكندودن غيرى اله بولنميان وحاضر
وغائب وآشكاره وكيزلى هرشئ بيلن ورحمن ورحيم صفتلريله موصوف
اولان ذوالجلاله سنده فلانك شوقدر غروش الهجغى ويا شويله برمالى
اولمديغنه واللهمى ؟ ديو يمين ايتديره بيلور .
نته كيم محاكم دولت عليه جه متعامل اولديغى اوزره مصحف شريفه
ال باصديروب يمين ايتديرلمسى دخى برنوع تغليظدر .

١٧٤٤ ماده يمين انجق حاكمك ياخود نائبنك حضورنده اولور .

١٦٨٤ و ١٦٨٧ نجى ماده لر احكامنجه شهادت حاكم ويا نائبنك حضورنده
ومجلس محاكمه ده ايدلمك شرط اولديغى كبى يمينك دخى حاكم ويا نائبنك
حضورنده ومجلس محاكمه ده ايدلمسى شرطدر. زيرا يمينك حكمى طرفين
بينندهاولان خصومتك انقطاعى ونزاعك فصليدر احادناسك حضورنده
اولان يمين ايله دفع نزاع وقطع دعوى ممكن اولمديغندن وحاكم مجلس
محاكمه ده اجراى حكومته مأمور اولديغندن مجلس محاكمه نك خارجنده
اولهرق كرك حاكمك وكرك بشقه سنك حضورنده ايديله جك يمين مدعى
ويا وكيلى بولنسون بولنمسون سبب حكم اوله ماز .

بناءً عليه مجلس محاكمه‌نك خارجنده اوله‌رق حاكم ياخود نائبي وياخود بشقه كمسنه حضورنده اولان يميندن نكوله اعتبار يوقدر. فقط حكمك تحليفي جائز اولديغندن انك حضورنده نكوله اعتبار اولنور.

١٧٤٥ ماده تحليفده نيابت جاري اولور.

زيرا نائب موكلنك مقامنه قائمدر.

اما يمينده نيابت جاري اولماز.

چونكه هيچ بركيمسه آخرك برشيئه علمنه وياعدم علمنه وجداناً وقطعياً واقف اوله‌ميه‌جغندن انك يرينه قائماً تحليف ايتديريله‌مز. بالفرض يمين ايتسه حكمي اولماز

بناءً عليه دعوى وكيللرى خصمه يمين ويرديره‌بيلور. اما موكللرينه يمين توجه ايتدكده بالذات انلرك يمين ايتمسي لازم كلور. وكيللرينه يمين ايتديريله‌مز.

كندوسنه يمين توجه ايدن صغيره نيابةً ولي وياوصيسي ومال وقف ايچون متولي ومال ميري ايچون امين بيت المال تحليف ايديله‌مز. زيرا بونلرك صغير ووقف وميري مالي عليهنه اقرارلري معتبر اولمديغندن يميندن نكوللريله برحكم ترتب ايتمز. مكركه صنع وفعللريله وقوعبولوب عليهنه حكم ترتيب ايديله‌بيله‌جك برشيئه يمين ايتديريله بوحالده تحليفلري جائز ويمينلري معتبردر.

١٧٤٦ ماده يمين انجق خصمك طلبي اوزرينه ويريلور.

فقط درت يرده بلاطلب حاكم طرفندن يمين ويريلور .

اسبابى ١٧٤٢ نجى ماده شرحنده ذكر اولندى . يالكز شوراسى اخطار اولنور كه بونلردن برنجيسى اولان يمين استظهار ايله مدعى عليهى مدعينك طلبى اولمقسزين حاكمك تحليف ايده جكنده بين الائمه اتفاق اولنمشدر . ديكر اوچ مسئله‌ده حاكمك بلا طلب يمين ايتديرمسى امام ابويوسف حضرتلرينك قوليدر . طرفين حضراتنه كوره حاكم بعد الثبوت تحليف ايتديرمكسزين حكم ايدر .

اولاً بر كيمسه تركه‌دن برحق دعوى واثبات ايتدكده حاكم مدعى‌يه بوحقنى متوفادن بروجهله استيفا ايتمديكنه وايتديرمديكنه وانى ابرا وبشقه‌سنك اوزرينه حواله ايلمديكنه وبشقه كمسنه طرفندن ايفا اولنمديغنه وبوحقك مقابلنده متوفانك رهنى اولمديغنه يمين ويرز . ايشته بوكا [يمين استظهار] دينلور .

چونكه مدعى حقنى استيفا ايتمك كبى بر وجهله اسقاط ايتمش اولديغى حالده شاهدلر بيلميوب مدعابه حالا باقى ظنيله استصحاب اوزرينه شهادت ايتمش اولملرى محتمل ايدوكندن احتياطاً يمين استظهار لازم كلور .

مدعى يمين ايتمكسزين استيفاى حق ايدرسه بمده يينه يمين تكليف اولنور . نكول ايلرسه مقبوض استرداد ايديلور .

[حق] كلمه‌سى اعيان وديون وحقوق سائره‌يه شاملدر .

ثانياً بر كيمسه برماله مستحق چيقوبده دعواسنى اثبات ايتدكده اول مالى كمسنه‌يه صاتمامش وهبه ايتمامش والحاصل بروجهله ملكندن چيقارمامش ايدوكنه حاكم طرفندن يمين ويريلور .

بوكا « يمين استحقاق » دينلور .

[دعواسنى اثبات ايتدكده] جمله‌سى اقراردن احتراز ايچوندر . مستحق عليه مستحق به اولان حق، مستحقك اولديغنى اقرار ايدر ايسه يمينه حاجت قالماز .

٦١٦ نجى ماده شرحنده تعريف وبيان اولنديغى اوزره استحقاق، مبطل وناقل اوله‌رق ايكى‌يه منقسم اولوب فقرهٔ مشروحه‌ده ذكر اولنان استحقاق ناقلدركه يمين بونوع استحقاق دعواسنده لازم كلور .

ثالثاً مشترى مبيعى عيبنه بناءً رد ايده‌جك اولدقده عيبنه مطلع اولدقدن صكره قولاً ياخود ٣٤٤ ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره ملاكك تصرفى كبى تصرف ايله دلالةً عيبنه راضى اولمامش ايدوكنه حاكم طرفندن يمين ويريلور .

بوكا « عيب سببيله يمين » دينلور .

مشترينك يالكز عيب قديمى اثبات ايتمسيله مبيعك رديته حكم اولنمز . چونكه مشترى اولوجهله مبيعك عيبنه راضى اولمش ايسه بايع بوكا واقف اوله‌ميه‌جغندن مشترى‌يه يمين ويريلور . فقط [رد

...دەجك اولدقده] جملەسندن منفهم اولديغى اوزره مشترى مبيعى
...ايتمك ايستەيوبده بايعك قبول ايتماسى شرطدر . اكر قبول ايدر
...سه تحليفه حاجت قالمز .

رابعاً حاكم طرفندن شفعه ايله حكم اولنەجق اولدقده
...فيعه شفعەيى ابطال يعنى حق شفعەسنى بر وجهله اسقاط
...ايتامش اولديغنه يمين ويريلور .

بوكا « يمين شفعه » دينلور .

...شفيع بيعه راضى اولمش ايسه مشترى واقف اولەمەجغى جهتله
...ين ويريلور . يمين ايدرسه شفعه ايله حكم اولنور . والافلا §
[حق شفعەسنى بر وجهله اسقاط ايتامش اولديغنه] عبارەسى
...اصله يمين ويريلەجكنى مبيندر . فقط شفيع شافعى المذهب ايسه سببه
...ين ويريلور .

چونكه امام شافعى رحمةالله عليه جواريت سببيله شفعەيى تجويز
...يورمديغندن شافعى المذهب بركيمسه ديكر كمسنەنك جار ملاصقى
...ولمق سببيله شفيعى بولنديغى برعقارى مالكندن اشترا وقبض ايتدكدن
...صكره اوكمسنه اول كيمسەدن شفعەيى ادعا ايلدكده اول كيمسه
...شفعەيى انكار ايلسه يعنى «بوكمسنەنك شوعقارده شفعەسى يوقدر» ديو
...حاصلى انكار ايتديكى حالده مدعى اثبات ايدەميوب يمين ويرلمك لازم
...ايلدكده سببه يمين ويريلور يعنى « والله مدعينك شفعەسى اولديغنى
...دعوى ايتديكى شوخانەيى صاتون الدم » ديو يمين ويريلور .

...يوقسه حاضله يمين ويرلمز يعنى « والله بومدعينك شوخانەده

شفعه‌سی یوقدر . یاخود شفعه‌یه مستحق دكلدر » دیو یمین ویرلم
زیرا بویله یمین ویرلسه مدعی علیه شافعی‌المذهب اولدیغی جه
جواریت سببیله شفعه‌یی اعتقاد ایتمدیکندن یمیننده صادق اولوب بو حال
مدعی ضرردیده اولور . §

غائب اوزرینه نفقه تقدیر اولنه‌جق اولدقده حاکم مدعی‌یه غا
نفقه کوندرمدیکنه ونفقه جنسندن مال براقدیغنه وبشقه‌سنه
اوزرینه حواله ایلمدیکنه واکر من له‌النفقه زوجه ایسه الیوم غائبل
نکاحنده اولوب تطلیق ایتمدیکنه بلا طلب یمین ویردیرر .

کذلك نکاحه ورقه دائر بعض مسائلده دخی حاکم بلا طلب یمی
ویردیرر ایسه‌ده بونلر مجله‌ده بحث اولنمیان احکام شرعیه‌یه متعلق
اولدیغندن ذکر وتصریح ایدلمامشدر .

١٧٤٧ ماده خصمك طلبی اوزرینه هنوز حاکم طرفند
یمین تکلیف اولنمدین مدعی علیه یمین ایدرسه معتبر اولمیوب
تکرار حاکم طرفندن تحلیف اولنمق لازم کلور .

اسبابی ١٧٤٢ نجی ماده شرحنده ذکر اولندی .

١٧٤٨ ماده برکیمسه کندو فعلنه دائر یمین ایده‌جك
اولدقده [بتاته] یمین ویریلور . یعنی بوشی بویله‌در یاخو
دکلدر. دیو قطعیاً یمین ایتدیریلور .

[بتات] بت ، مصدرندن مشتق اولوب قطع معناسنه اولدیغی
١١٧ نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

اما دیگر کیمسه‌نك فعلی حقنده یمین ایده‌جك اولدقده
عدم‌علمه] یمن ویریلور . یعنی اول شیٔ بیلمدیکنه یمین
ندیریلور .

قاعدهٔ یمین منکر اوزرینه‌در . منکر ایسه نفی مدعا ایتمکله
زرینه یمین واجب اولدیغندن یمین نفی صورتیله ایتدیریلور . بعضاً
بات ایله برلکده یمین ویریله‌جکندن [بوشی بویله‌در یاخود دکلدر]
ره‌سی کیفیت یمینی تصویر ایله برابر بوصورتی مبیندر .
زیرده مندرج [تعلیم اصول تحلیفده] ایراد اولنان امثله‌نك
قه‌سنده یاالکز نفی اوزرینه یمین ایدیله‌جکی محرردر .
اثبات ایله یمین ایدیله‌جکنه مثال شودرکه : مستأجر مدت سفر
ید برمحله عزیمت ایده‌جکنی بیان ایله عقد اجاره‌یی فسخ ایتمك
سته‌یوبده کندوسنه یمین توجه ایتدکده سفری قصدایدوب سوزنده
ذب اولمدیغنه یمین ایتدیریلور .
بتاته یمین ویرلمك لازم کلان یرده عدم علمه یمین ویرلسه معتبر
ملازایسه‌ده‌عدم‌علمه یمین‌ویرلمك‌لازم‌کلان‌یرده‌بتاته‌یمین‌ویرلسه معتبردر .
چونکه بتاته یمین عدم علمه یمیندن اعلادر اعلی اولان شی‌دخی‌مادونی
مستلزمدر . اما ادنی اعلایی متضمن اولماز .

١٧٤٩ ماده یمین یا [سببه] یاخود [حاصله] اولور .

شویله که برخصوصك واقع اولوب اولمدیغنه یمین ایتمك

سببه يمیندر . و برخصوصك حالا باقی اولوب اولمديغنه يمين ايتمك حاصله يميندر .

مثلا بيع وشرا دعواسنده عقد بيعك اصلا وقوعبولمديغنه يمين ايتمك سببه يميندر. اما عقدك حالا باقی اولوب اولمديغنه يمين ايتمك حاصله يميندر .

يمينك حاصله ياخود سببه اولمسنده درت قول واردر .

برنجيسی : يمينك حاصل اوزرينه اولمسيدر مثلا برادم يكرمی عدد عثمانلی التونی استقراض ايتسه يكرمی التون بورجی اولمديغنه يمين ويريلور. يوقسه يكرمی التون استقراض ايتمديكنه يمين ويرلمز .

ايكنجيسی : يمينك سبب اوزرينه اولمسيدر. مكركه مدعی عليه تعريض ايده اول حالده حاصله يمين ويريلور .

ذكر اولنان مثالده استقراض ايتمديكنه يمين ايتمك كبی . مكركه مدعی عليه «انسان استقراض ايدر بعده تأديه دين ايلر ويا ابرا ايديلور بناء على ذلك سببه يمين ايتديرمك حقمده ضرردر» ديو تعريض ايدرسه اوحالده حاصله يمين ويريلور . بوقولی امام ابويوسف حضرتلری قائل اولمشدر .

اوچنجيسی : حاكمك مدعی عليهك انكارينه نظر ايدرك اگر حاصلی انكار ايدرسه حاصله يمين ويرر واگر سببی انكار ايدرسه سببه يمين ويرر .

بوقول دخی امام ابو يوسف حضرتلرندن روايت اولنمشدر وكتب معتبرهٔ فقهيه‌ده ومجله جمعيتنجه ترتيب ايدلمش اولان [تعليم اصول تحليف] ده بوصورت اختيار اولنمشدر .

دردنجيسی : صورت يمين رأی حاكمه مفوض اولمسيدر . بوكا فقهای عظامدن فخر الاسلام رحمة الله عليه قائل اولمشدر. §

خصم مدعی علیهك یمین ایتمسنی طلب ایتدکده مدعی علیه
خصوص مذکور ایچون مقدما فلان حاکم حضورنده یمین ایتمش
اولدیغنی یاخود مدعی اول وقت طالب تحلیف اولمیه‌رق اسقاط حق
ایلدیکنی دعوی واقامهٔ بینه ایدر ایسه قبول اولنوب یمین ویرلمز.

١٧٥٠ ماده مختلف دعوالر مجتمع اولدقده بر یمین کفایت
ایدر . هر برینه بشقه بشقه یمین ویرلمك لازم کلمز .

زیرا یمین دعوای صحیحه اوزرینه ترتب ایدر . اعیان مختلفه‌نك
دعواسی صحیح اولدیغی تقدیرده جمله‌سی ایچون بر یمین کفایت ایدر.
فقط ایکنجی دعوانك استماعی برنجی دعوانك حل وحسمنه
موقوف اولورسه برنجی دعوایه یمین ویرلدکدن صکره ایکنجی‌یه
مبادرت اولنور . شویله‌که :
بالوکاله بر حق دعوی اولندقده مدعی علیه هم وکالتی وهم اول
حقی انکار ایدر . و وکیل اثبات وکالت ایده‌مز ایسه مدعی علیهه
او کیمسه مدعینك وکیلی اولمدیغنه یمین ویردیریلور .
بعده مدعی بالذات یاخود برینی توکیل ایدرك اساس دعوانك
رؤیتنه ابتدار اولندقده اثبات ایده‌مدیکی تقدیرده مدعابه ایچون دخی
مدعی علیهه بشقه‌جه یمین ویردیریلور .

١٧٥١ ماده معاملاته دائر اولان دعوالرده کندویه
یمین توجه ایدن کیمسه‌یه یمین تکلیف اولنوبده [یمین ایتمم]
دیو صراحةً یاخود بلاعذر سکوت ایله دلالةً یمیندن نکول
ایتسه حاکم انك نکولیله حکم ایدر .

[معاملاته] قيدى عقوباته يمينذن احتراز ايچوندر . حدود شرعيه حقوق شخصيه‌دن برحقى استلزام ايتمدكجه مدعى عليه استحلاف اولنماز . ويمين تكليف اولنوبده استنكاف ايدسه نكوليله حكم اولنماز . اما حقوق شخصيه‌دن برحقى استلزام ايدر ايسه مدعى عليه استحلاف اولنور . واستنكاف ايدرايسه نكوليله حكم اولنور . نه صورتله حكم اولنه‌جغى واسبابى ومستثنياتى كتب فقهيه‌نك عقوباته دائر اولان اقسامنده محرردر .

§

مدعى عليهك [يمين ايتمم] ديمسى صراحةً و [سكوت] ايلمسى دلالةً نكولدر . سكوتك دلالةً يميندن نكول عد اولنمسى معرض حاجتده سكوت بيان اولديغندندر . اما صاغر اولمق كبى بر عذر شرعى يه بناءً حاكمك تكليفنى ايشتميوبده سكوت ايتمش ايسه نكول صايلماز .

كذلك صراحةً ويا دلالةً نكول ايتميوبده اوچ كون مهلت ويرلمك اوزره مساعده ايستنسه استمهاليله نكول ايتمش عد اولنماز .

§

بعض فقهايه كوره يمينك اوچ دفعه تكليف اولنمسى لازمدر . يعنى حاكم مدعى عليهه برنجى دفعه يمين تكليف ايتدكده يمين ايتمسه همان نكوليله حكم ايتميوب ايكنجى واوچنجى كره تكليف ايدوبده ينه ايتمز ايسه اول وقت نكوليله حكم ايتمسى لازم كلور .

لكن فقهادن ديكرلرى تكليفك تكرارينه لزوم كورمدكلرندن فقرۀ مشروحه‌نك صورت تحريرينه نظراً حاكم بردفعه يمين تكليف ايدوبده مدعى عليه يمين ايتمسه تكرار تكليفه حاجت اولميوب نكوليله حكم ايدر .

§

قرآن کریمده اثبات مدعا ایچون [واستشهدوا شهیدین] وارد اولمش اولدیغی کبی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری دخی [بینه مدعی ایچون ویمین منکر اوزرینه‌در] بیوروب نکول ذکر اولنمامش وابتداءً یمینك مدعی علیهه توجیهی ظاهر حال کندوسنه شاهد اولمسنه مبنی اولوب مدعی علیه نکول ایتدکده ظاهر حال مدعینك لهسنه شاهد اوله‌جغی جهتله یمینك دخی مدعی‌یه عودت وتوجه ایتمسی مقتضای قیاس بولنمش اولدیغندن وحتی اسباب محرره‌یه مبنی امام شافعی رحمة الله علیه مجرد مدعی علیهك نکولیله حکمه قائل اولمیوب بعدالنکول یمینی مدعی‌یه رده ذاهب بولندیغندن بحثله یمیندن نکول ایله حکم، کتاب وسنت وقیاسه مخالف کبی کورلدیکی بولنده بر سؤال وارد اوله‌بیلور . فقهای حنفیه شو مطالعه‌ده بولنیورلر . واقعا شهادت ویمینك اسباب حکمدن اولدیغی قرآن کریم وحدیث شریفده بیان بیورلمشدر . آنجق برشیئك بالتخصیص ذکری ماعداسندن نفی حکمه دلالت ایتمیه‌جکندن نه قرآن ونه حدیثده یمیندن نکول ایله حکم اولنمیه‌جغنه دلالت ایدر برشی اولمدقدن بشقه نکول ایله حکمك جوازی حقنده اجماع دخی حاصل اولمشدر . اجماع ثابت اولنجه قیاس ترك اولنور .

یمیندن نکول امام اعظم حضرتلرینك اجتهادنجه بذل وامامین حضراتنه کوره اقراردر . ایکی قوله نظراً دخی سبب حکم اولدیغی ۷٦ نجی ماده شرحنده بیان وایضاح ایدلدی .

آنجق یمیندن نکول ایستر بذل وایستر اقرار اولسون مدعینك دعواسنی اثبات اولمامغله آنك اوزرینه مدعاسنك وجوبی لازم کلمز . زیرا نکول بذل ، اعتبار اولندقده یمیندن فدا اولمغله مدعینك ثبوت

حقنی مستلزم اولماز. نکول اقرار، اعتبار اولندقده هر نه‌قدر مدعی علیه نکولیله مدعینك دعواسنی تصدیق ایتمش اولور ایسه‌ده ینه شبهۀ بذلدن قورتیله‌مز . علی کلاالتقدیرین مجرد نکول ایله مدعی‌یه برشی ثابت اولمیه‌جغی جهتله اتصال قضایه محتاج اولدیغنه ونکول حاکم ایچون سبب حکم اوله‌بیله‌جکنه بناءً [حاکم آنك نکولیله حکم ایدر] دینلمشدر .

وبعدالحکم یمین ایده‌جك اولسه اکا التفات اولنمیوب حاکمك حکمی حالی اوزره قالور .

زیرا هرکیم که کندی طرفندن تمام اولان شیئی نقضه سعی ایدرسه سعیی مردوددر . §

[بعدالحکم] قیدی احترازیدر . زیرا بعدالنکول وقبل‌الحکم یمین ایده‌جك اولورسه بونده نقض حکمی موجب ضررو فساد اولمدیغندن التفات اولنوب یمین ایتدیریلور . §

کذلك مدعی علیه نکولی اوزرینه بعدالحکم اقامۀ بینه ایده‌جك اولسه بعض مسائلده قبول اولنور .

مثلامشتری خیارعیب ایله‌مبیعی رد ایتمك استدکده بایع عیب‌مذکور قدیم ایدوکنی انکار ایتمکله لدی‌الاستحلاف نکول ایتمسی اوزرینه حاکم حکم ایتدکدن صکره بایع مشتری‌نك کندوسنی مذکور عیب دعواسندن ابرا ایلدیکنی ادعا واثبات ایتسه قبول‌اولنور. زیرا سبب تبدل ایده‌یور برشیده سببك تبدلی اوشیئك تبدلی کبیدر .

١٧٥٢ ماده دلسزك اشارت معهوده‌سیله یمینی ویمیندن نکولی معتبردر .

١٦٨٦ نجی ماده‌ده [دلسزك شهادتی مقبول دكلدر] دینلمسی رکن شهادت اولان [شهادت] کلمه‌سنی تلفظ ایده‌میه‌جکندن طولایی ایدی. یمینده تلفظی مشروط کلماولمدیغندن مقصده بناءً دلسزك اشارت معهوده‌سیله یمینی ویمیندن نکولی معتبردر . §

کذلك مادۀ مزبوره حکمنجه اعمانك شهادتنك مقبول اولمامسی مشهودبهی مشاهده‌یه مقتدر اولمدیغندن ناشیدر . یمینده مشاهدة‌الله قابل اولمدیغندن اعمانك یمینی ویمیندن نکولی معتبردر . §

بوبابك مندرجاتنی ایضاحاً مجله جمعیتنجه قلمه آلنمش اولان تعلیمات عیناً درج اولنور .

تعلیم اصول تحلیف

مدعی علیهه یمین ویرلمك لازم کلدیکی حالده دعوانك رؤیت اولندیغی محکمه‌ده یاخود محکمه طرفندن کوندریلان نائب « ویاحکم » حضورنده خصمی دخی حاضر اولدیغی حالده یمین ایتدیریلور .

شویله که حاکم یاخود نائبی « ویاحکم » مسئله‌یی تصویر ایدرك [بو خصوصه یمین ایدرمیسین] دیو مدعی علیهدن سؤال ایدوب اودخی [اوت ایدرم] دیدکدن صکره یمینك شکل وکیفتنی تصویر ایدرك مجلهٔ احکام عدلیه‌نك ١٧٤٤ نجی ماده‌سی حکمنجه [والله] دیو الله تعالی حضرتلرینك اسمنه قسم ایتدیرر .

والله یرنده [بالله] یاخود [تالله] دینلمك دخی جائز اولور . فارسیجه [بخدا سوکند میخورم] وترکجه [اللهه اند ایچیورم] تعبیرلری یمیندر .

تحلیفك اصولی مجلهٔ احکام عدلیه‌ده مسطور ایسه‌ده بونی بر مرتبه دها ایضاح ایچون زیرده بعض امثله ایراد اولنه‌جقدر . فقط

ابتدا بوكا دائر بروجه آتی بعض مواد اساسیه بیان قلنه‌جقدر :

مدعی ادعا ایدوبده مدعی علیهك انكار ایتدیكی نه ایسه انك اوزرینه یمین ویرلمك لازم كلور. ادعا وانكار اولنان شی اكر مدعی علیهك كندو فعلی ایسه بتاته واكر غیریسنك فعلی ایسه عدم علمه یمین ویریلور . مجلهٔ احكام عدلیه‌نك ١٧٤٨ ماددسنه باق .

وبرده یمین یاسببه ویاخود حاصله یعنی مدعینك حاصل دعواسی اوزرینه اولور. ایشته بووجهله دخی یمین ایكی قسمه تقسیم ایدیلور . شویله كه: مدعینك دعواسیله مدعی علیهك انكارینه نظر اولنور. اكر مدعی جهت بیان ایتمكسزین برحق یاخود مجلهٔ احكام عدلیه‌نك ١٦٧٨ نجی ماده‌سی حكمنجه ملك مطلق دعواسنی ایدوبده مدعی علیه دخی انك بو دعواسنی انكار ایدرسه حاصله یمین ویریلور.

واكر مدعی جهت بیان ایدرك برحق یاخود ملك بسبب دعوی ایدوبده مدعی علیه انك حاصل دعواسنی انكار ایدرسه كذلك حاصله یمین ویریلور .

اما مدعی علیه جهت ویاسببی انكار ایدرسه اوحالده سببه یمین ویریلور . نته‌كیم كیفیت امثلهٔ آتیه‌دن متضح اولور .

بتاته تحلیف حقنده بعض امثله

مدعی مدعی علیهدن جهت بیان ایتمكسزین [سنده شوقدر غروش الهجغم واردر] دیو دعوی ولدی الاستجواب مدعی علیه انكار ایدوبده مدعی اثباتدن اظهار عجز ایله اكا یمین ایتدیرملك استدكده حاكم اكا [والله بنم بو آدمه اوقدر غروش بورجم یوقدر] دیو یمین ایتدیرركه حاصله تحلیف دیمك اولور .

« كتب فقهیه‌ده محرر اولدیغنه كوره یمینده كل ایله بعضك

بینی جمع ایدلمك لازم کلور . بو حالده [اوقدر غروش بورجم یوقدر] دیمك کافی اولمیوب « اوقدر غروش یادهـا آز بورجم یوقدر] دیو یمین ایتدیرلمك اقتضا ایدر »

صورت اخری

مدعی مدعی علیهك یدنده اولان معلوم الحدود بر عقار حقنده [بو عقار بنم ملکمدر سن اکا بغیر حق وضع ید ایده یورسین اندن کف ید ایت] دیو دعوی ولدی الاستجواب مدعی علیـه انکار ایدوبده مدعی اثباتدن اظهار عجز ایله اکا یمین ایتدیرمك استدکده حاکم اکا [والله اول عقار بوادمك ملکی دکلدر] دیو یمین ایتدیرر . وبو دخی حاصله تحلیف قبیلندن اولور .

دیکر مسئله

مدعی [جهت قرضدن شو قدر غروش آله جغم وار انی ایسترم] دیو دعوی ایتدکده اکر مدعی علیه [بورجم یوقدر] دیو حاصل دعوایی انکار ایدر ایسـه حاکم اکا کذلك [والله بنم اکا اوقدر غروش بورجم یوقدر] دیو حاصله یمین ایتدیرر .

واکر مدعی علیه [بن اندن اوقدر غروش استقراض ایتمدم] دیو جهتی انکار ایدر ایسه اول حالده حاکم اکا [والله بن بو آدمدن اوقدر غروش استقراض ایتمدم] دیو سببه یمین ایتدیرر .

دیکر صورت

مدعی مدعی علیه یدنده بولنان معلوم الحدود بر عقـار حقنـده [فلان تاریخده سن بو عقاری اون بیك غروش بدل مقـابلنده بکا صاتدك بن دخی اشترا ایتدم اول جهتدن بو عقار بنم ملکمدر اون بیك غروشی آلده بو عقاری بکا تسـلیم ایت] دیو دعوی ایتدکده اکر

مدعي عليه [بو عقار سنك ملكك دكلدر] ديو حاصل دعوايي انكا
ايدر ايسه حاكم اكا [والله بو عقار بو آدمك ملكي دكلدر] د
حاصله يمين ايتديرر .

واكر مدعى عليه [بن بو عقاري سكا صاتمدم] ديو سببي انكا
ايدر ايسه اول خالده حاكم اكا [والله بن بو عقاري بو آدمه صاتمدم
ديو سببه يمين ايتديرر .

مسئلهٔ اخرى

مدعى مدعى عليهدن [سن بنم فلان كمسنه ذمتنده فلان جهتد
آله جق حقم اولان شو قدر غروشك اداسنه انك امريله كفيل اولمشيدك
بناءً عليه كفالتك حسبيله سنده اوقدر غروش حقم اولمغله اني سندن
ايسترم] ديو دعوى ولدى الاستجواب مدعى عليه انكار ايدرك مدعى
اثباتدن عجز ايله اكا يمين ايتديرمك ايستدكده حاكم اكا (والله بو آدمك
بيان وادعا ايلديكى كفالت جهتندن بنده اوقدر غروش حقي يوقدر
ديو يمين ايتديرر .

مسئلهٔ اخري

مدعي مدعى عليهدن [سنك ذمتكده ثمن مبيع اولهرق شو قدر
غروش آله جق حقم اولوب حتى اول جهتدن اوقدر غروش بورجلو
اولديغنى اقرار دخى ايتمشيدك] ديو دعوى ولدى الاستجواب مدعى
عليه انكار ايدوبده مدعى كرك اصل ديني وكرك مدعى عليهك اني
اقرار ايتديكنى اثباتدن اظهار عجز ايله اكا يمين ايتديرمك ايستدكده
اقراره يمين ويرلميوب ماله يمين ويريلور . شويله كه مدعى عليهه [والله
بنم بو ادمه اوقدر غروش بورجم يوقدر] ديو يمين ايتديريلور .

عدم علمه تحليف حقنده بعض امثله

بر كيمسه جهت بيان ايتميه‌رك بر متوفانك تركه‌سندن شوقدر غروش آله‌جق دعوى ايدوبده اثباتندن اظهار عجز ايله متوفانك وارثنه يمين ايتديرمك ايستدكده حاكم انى عدم علمه تحليف ايدر. شويله كه [والله بن مورثمك بو آدمه اوقدر غروش بورجى اولديغنى بيلمم] ديو يمين ايتديرر .

صورت اخرى

مدعى [فلان كمسنه حياتده ايكن فلان تاريخده بندن شوقدر غروش استقراض ايله امورينه صرف ايدوب حالا حقم اولمغله تركه‌سندن ايسترم] ديو دعوى ولدى الانكار اثباتدن اظهار عجز ايدوبده متوفانك وارثنه يمين ايتديرمك ايستدكده وارث اكر مورثنك اكا بورجى اولديغنى انكار ايدر ايسه حاكم اكا [والله مورثمك بو آدمه اوقدر بورجى اولديغنى بيلمم] ديو يمين ايتديرر .

واكر استقراضى انكار ايدر ايسه حاكم اكا [والله مورثمك بو آدمدن اوقدر غروش استقراض ايتديكنى بيلمم] ديو يمين ايتديرر.

ديكر صورت

بر آدمك بر شخصدن اشترا ايلديكى عقارى ديكر كمسنه [اول عقارى دها اول بن او شخصدن اشترا ايتمشيدم] ديو دعوى ايدوبده اثبات ايده‌مديكى جهتله اول آدمه يمين ايتديرمك ايستدكده حاكم اول آدمى عدم علمه يعنى كندوسندن اول بو عقارى اول كمسنه‌نك اشترا ايلمش اولديغنى بيلمديكنه تحليف ايدر . شويله كه [والله بن بو آدمك بو عقارى بندن اول اول شخصدن صاتون آلديغنى بيلمم] ديو يمين ايتديرر .

§

بالاده مذكور اولان صورتلر هب مدعينك طلبى اوزرينه ويريـ
يمينلره مثالدر . اما مدعينك طلبى اولمقسزين حاكم طرفندن
ويريلان صورتلر مجلهٔ احكام عدليه نك ١٧٤٦ نجى ماده سنده مسـ
اولمغله آنلردن بحثه حاجت كورلمامشدر .

لاحقه

١٧٥٣ ماده مدعى [هيچ شاهدم يوقدر] ديدكـ
صكره شاهد كتوره جك اولسه ياخود [فلان وفلاندن بشـ
شاهدم يوقدر] ديدكدن صكره [آخر شاهدم وارديسـ
قبول اولنماز .

امام محمد رحمة الله عليه كوره ١٦٤٧ نجى ماده حكمنجه تناقـ
ملكيت دعواسنه مانع اولديغندن مدعينك هيچ شاهدم يوقدر ديدكـ
صكره آخر شاهدم واردر ديمسى تناقض اولمغله قبول اولنماز .

امام اعظم رضى الله عنه مدعينك هيچ شاهدم يوقدر ويا فلا
وفلاندن بشقه شاهدم يوقدر ديمسى مشهود بهى معاينه ايتمش بـ
شاهد اولديغنى بيلمديكنه دلالت ايده جكى وبناءً عليه بشقه شاهـ
يوقدر ديدكدن صكره شاهد بولنديغندن خبردار اوله بيله جكى جهـ
كرك بوندن وكرك اسباب سائره دن طولايى تناقض مرتفع اوله جغنـ
شهود جديده نك قبولنى تجويز بيورديغنه مبنى مادهٔ مشروحه اطلا
اوزره جارى اولميوب دوح المجله يه تذييل ايديلان تعليمات سنيه
٩ نجى ماده وعلاوه وسيله تقييد وتوضيح ايدلمش اولمغله مطالعه بيوريلـ

باب رابع

ترجيح بينات وتحالفه دائر اولوب درت فصلی مشتملدر

فصل اول

تنازع بالا يدى بيانندەدر

[تنازع بالايدى] بردن زياده كيمسەلرك بر ماله وضع يد حقندە
اع و مخاصمەلرى ديمكدر . [ايدى] يدك جمعيدر . يد؛ لغتده أل
ناسنه ايسـەده تصرفدن كنايه اولەرق اسـتعمال اولنور . نته كيم
شو خانه فلانك يد ادارەسندەدر » دينلدكده مذكور خانەنك فلان
فدن تصرف ايدلمكده اولديغنى بيان قصد ايديلور .

ايكى كشى بيننده « شو خانه بنم ملكمدر » ديو مالكيت دعواسى
وعبولەجنى كبى مجرد ذى اليدلك يعنى ملكيتـدن عارى اولەرق ـ
لا مذكور خانه كيمك اولور ايسـه اولسون ابتدا بحث اولنميەرق
وخانه سنك ياخود بنم يد تصرفمدەدر ـ ديو برماله وضع يدلك دخى
ت نزاع اولەبيلور .

ذى اليـد ايله خارجى تفريق ايتمك دعواده الك لازملى و پك
ەليدر . چونكه بونكله كيم مدعى وكيم مدعى عليه اولديغى معلوم
لور . زيرا ١٦٣٥ نجى ماده حكمنجه دعواى عينده خصم انجق
ى اليددر .

بناءً عليه خارج مدعى وذى اليد مدعى عليه اولوب خارجدن بينه
ب اولنور. زيرا بينه مدعى ايچوندر. اثبات ايدرسه فبها ، ايدەمز
ه منكر اولان مدعى عليهه يمين ويريلور. زيرا يمين منكر اوزرينەدر.

يمين ايدرسه مدعی معارضه‌دن منع ایدیلوب حال حاضر ابقا ایدیلو
نکول ایدرسه ١٨٢٠ نجی ماده حکمنجه مدعابه مدعی ایچون قض
ترك ایله حکم اولنور . اما قضاء استحقاق ایله حکم اولنه‌ماز .

قضـاء ترك ایله حکم اولندیغندن طولاییدرکه بعده مدعی اقا
بینه ایده‌جك اولسه ١٧٥١ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی وجه
بعض خصوصده قبول اولنه‌رق مدعی لهنه قضاء استحقاق ایله حـ
اولنور .

ایشته شونتایجك حصولی ایچون طرفینك قنغیسندن بینه طلب
اولنمق وقنغیسنه یمین تکلیف ایدلمك لازم کله‌جکنك بیانمسی اقتضا
ایدوب بوده ذی الید کیم اولدیغنك اکلاشلمسیله اوله‌جغندن ذی الید
نه ایله اثبات اولنه‌جغی بروجه‌زیر بیان قلنور .

١٧٥٤ ماده منازع فیه اولان عقـارده ذی الیدلك بینه ایله اثبات اولنمق لازمدر .

زیرا ملك مطلق دعواسی ازالهٔ ید ایله ترك تعرض دعواسی یعنی
مدعی علیه مدعابه‌دن النی چکه‌رك مدعی‌یه تعرضدن منعی طلب اولنوب
ازالهٔ یدی طلب دخی صـاحب یددن اوله‌بیله‌جکندن مدعی مدعی
علیهك مدعابه اولان عقاره ذی الید اولدیغی بینه ایله اثبـات ایتمسی
لازمدر .

طرفینك تصادقی یعنی مدعینك دعواسی اوزرینه مدعی
علیهك دخی اقرار ایلمسی ایله مدعی علیهك ذی الید اولدیغنه
حکم اولنه‌ماز .

بناءً علیه [بینـه ایله اثبات اولنمق لازمدر] قیدی تصـادقدن احتراز ایچوندر .

اگرچه فقهادن بعضیسی عقارده دخی ذی الیدلكك تصادق ایله ثابت اوله‌جغی رأینده بولنمش ایسه‌ده مفتابه اولان قوله گوره ثابت اولمیه‌جغندن مجله جمعیتنجه فقرهٔ مزبوره بو یولده قلمه آلنمشدر.

چونکه اموال منقوله‌ده اولدیغی گبی حقیقةً ذی الیدلك عقارده تحقق ایده‌میـوب تصرف ملاك ایله تصرف گبی احواله نظراً بر کیمسه‌نك برعقاره ذی الید اولدیغنه حکم ویریلور. بوصورتده آخرك عقارینی غصباً تصرف ایدن برکیمسـه انی تملك ایتلك ایسـتدکده مواضعةً صاحب عقار اولمق اوزره بر کمسـنه‌یی دعواجی ایدرك لدی المحا کمه او کمسنه مذکور عقاره انك ذی الید اولدیغنی تصدیق ایتمسیله حکم ، لاحق اولدقده بینه حجت متعدیه اولدیغی جهتله بعدما غاصب عقار مذکوری حجت شرعیه‌یه مستنداً تصرف ایدرك اصل صـاحبی منع واضرار ایدیله‌جکندن بو مثللو حیـله وتزویرك اوکی آلنمق ایچون منـازع فیه اولان عقارده ذی الیدلك بینه ایله اثبات اولنمق لازمدر. تصـادق کافی دکلدر. حاکم منازع فیه اولان عقاری تصادق طرفینه بناءً مدعی علیهك ملکی اولمق اوزره حکم ایتسـه حکمی نافذ اولماز .

§

طرفین تصادق ایتدکده حاکم بینه طلبنده مخیردر . دیلرسـه مدعیدن دیلرسه مدعی علیهدن طلب ایدر . محکمه‌لرجه متخذ اولان اصـوله گوره ابتدا مدعی علیهدن طلب اولنور . اظهار عجز ایدر ایسه مدعیدن ایستنیلور .

§

ذی الیدلك بینهٔ شخصیه ایله اثبات ایدلمك ایستنلدکده چونکه عقاره حقیقةً ذی الید اولنه میوب حکماً اولنه جغندن عقارك نوعنه کوره صورت تصرفی تغیر ایدر . بناءً علیه مدعابه اولان عقار خانه ایسه انده ذی الیدلك ساکن اولمق یاخود ابنیه احداث ایتمك ، عرصه ایسه قویی ونهر وخرق مثللو شیلری حفر ایتمك وبنا یاپمق و آغاج دیکمك وا کین اکمك وطوپراغندن کرپیچ یاپمق ، اورمان ایسه آغاجلرینی کسوب صاتمق کبی بر وجهله انتفاع ایتمك ، چایر ومرعی ایسه اوتنی بیچوب حیوانلرینه یدیرمك ویا صاتمق ویاخود حیوانلرینی چایرلتوب رعی ایتمك کبی شیلرله ثابت اوله جغندن شاهدلر مدعا بهك جنسنه کوره اسباب تصرفی بیان ایله ذی الیدلکی اثبات ایتملری لازم کلور .

فقط مدعی [اول عقاری بن سندن اشترا ایتمشیدم] یاخود [سن انی بندن غصب ایتمشیدك] دیو دعوی ایتدیکی صورتده مدعی علیهك ذی الید اولدیغنی بینه ایله اثباته حاجت یوقدر .

یعنی ملك مقید دعواسنده ذی الیدلکی اثبات ایچون تصادق طرفین کافیدر . زیرا غصب مثللو افعالی ذی الیددن دعوی صحیح اولدیغی کبی ذی الیدك غیریسندن دعوی دخی صحیحدر . چونکه غاصب مغصوب عقاری آخره بیع وتسلیم ایتدکده مغصوب منه رد واعادهدن عاجز قاله جغندن بدلنك اعطاسی لازم کلور .

انجق [بن سندن اشترا ایتمشیدم] عبارهسندن مستفاد اولدیغی کوره سبب تملك مدعی علیهه مضاف اولمق شرطدر . یعنی ذی الید

لكك بينه ايله اثباتنه حاجت اولميه‌رق تصادق طرفينك كفايت
يتمسى مدعى مدعى عليهدن شرايى دعوى ايتديكى صورتده اولوب
ما صبب تملك بشقه‌سنه مضاف اولور ايسه ذى‌اليدلك بينه ايله اثبات
ولنمق لازمدر . مثلا مدعى [بو عقارى بن زيددن صاتون آلدم
عمرو غصب ايلدى] ديو عمرودن دعوى ايلر ايسه عمروك وضع
يد ايتديكى بينه ايله اثبات اولنمق لازمدر .

وبرده منقول هر كيمك يدنده ايسه ذى‌اليد اودر .

زيرا يدمشاهددر • بالمعاينه معلوم اولور .

روجه بالا بينه ايله اثباته حاجت يوقدر . وبونده طرفينك
تصادقى كافيدر .

مع مافيه لدى الايجاب بينه ايله اثباتى دخى جائز ايدوكندن منقو-
لاتده ذى‌اليدلك يا بالمعاينه مشاهده ويا تصادق ياخود بينه ايله ثابت ولور .

۱۷۵۵ ماده ايكى كيمسه برعقارده نزاع ايدوب هر
برى اول عقاره ذى‌اليد اولديغنى ادعا ايتدكده اولا « يعنى
ملكيت دعواسنك رؤيتنه ابتدار اولنمقسزين » انلردن قنغيسنك
ذى‌اليد اولديغنه بينه طلب اولنور .

زيرا بينه اولمديغى تقديرده ظاهراليد ايله ملكيته استدلال
ايچون ذى‌اليدلكك تعينى لازمدر .

ايكيسى بردن ذى‌اليد اولدقلرينه اقامهٔ بينه ايتدكلرى

تقدیرده ایکیسنك دخی مشترکاً ذی‌الید اولدقلری ثابت اولور .

زیرا برهان ایله ثابت اولان شی عیاناً ثابت کبیدر . شوقدر وارکه مشترکاً ذی‌الید اولدقلری ثابت اولمسیله مشترکاً مالك اولدقلرینه حکم اولنه‌ماز . چونکه تملك بشقه ، وضع ید بشقه‌در . یدلر متعدد ومتنوع اوله بیلور .

مثلا مرتهن مرهونك کندی مالی اولدیغنی وراهن دخی کندی مالی ایدوکنی بیان ایله هرایکیسیده واضع‌الید اولدقلرینی اثبات ایتسه‌لر چونکه راهن ملکیت حسبیله مرهونك واضع‌الیدی اولدیغی کبی مرتهن دخی حق حبسی اولمق اعتباریله واضع‌الید اوله‌جغندن مشترکاً ذی‌الید اولدقلری ثابت اولور .

اما راهن ومرتهنك بوصورتله واضع‌الید اولملری مرهونه دخی مشترکاً مالکیتلرینی استلزام ایتمز . زیرا ۱۶۵۱ نجی ماده حکمنجه جهت واحده‌دن طولایی حق‌واحد ایکی کشینك اوله‌مز .

شوقدرکه مرتهن رهن حسبیله ذی‌الید اوله‌رق خصم یعنی مدعی علیه ومرتهن مدعی اولور .

واکر بری وضع یدینی اثباتدن اظهار عجز ایدوبده دیکری واضع‌الید اولدیغنه اقامهٔ بینه ایدرسه انك ذی‌الید اولدیغنه حکم اولنوب اوبری خارج عد اولنور .

اثبات ایده‌میانك طلبی اوزرینه دیکر طرفه یمین تکلیفنه حاجت یوقدر ،

بوتقديرده خارج مدعی علیه عد اولنه‌رق ملکیت دعواسی اکا کوره رؤیت اولنور . وشاید ذی‌الید عقار مذ کور کندوسنك ملکی اولدیغنه اقامهٔ بینه ایده‌جك اولسه قبول اولنماز . زیرا ذی‌الید خصم اولدیغندن ملك اوزرینه بینه‌سی مقبول دکلدر . بینه مدعی ایچوندر.

وخصمیندن هیچ بریسی ذی‌الید اولدیغنی اثبات ایده‌مز ایسه هر برینه آخرك طلبیله خصمنك اول عقارده ذی‌الید اولمدیغنه یمین ویریلور .

بو یمین قطع نزاع ودفع خصومت ایچوندر . انجق بو بابده برسؤال وارد اولور . شویله که : اقرار ایله ثابت اولمیان ذی‌الیدلك یمیندن نکول ایله ثابت اوله‌ماز . چونکه یمیندن نکول یا اقرار ویا بذلدر . اکر اقراردر دینله‌جك اولورسه ۱۷۵٤ نجی ماده‌نك فقرهٔ اولیسی حکمنجه طرفینك تصادقی ایله ذی‌الیدلك ثابت اولمیه‌جغندن بو اقرار معتبر دکلدر . واکر بذلدر دینلورسه اقرار معتبر اولمیه‌جغی اولویتده قالور . علی کلا التقدیرین یمینه محل یوقدر . بوکا جواباً فقهادن بعضیسی بوبابده تحلیف اثبات یدایچون دکلدر. اثبات تغلب ایچوندر. یعنی منازع فیه اولان عقار تغلباً وغصباً اخذاولنوب اولنمدیغی بیلنمك ایچوندر . تغلب اقرار ایله ثابت اولدیغی کبی یمیندن نکول ایله‌ده ثابت اوله بیلور دیمشلردر . بعض فقهاده بو جواب سؤال واقعی تماماً دفع ایده‌میه‌جکندن بحثله بو مسئله‌یه علی خلاف القیاس ثابت اولمش نظریله باقمشلردر .

ایکیسی دخی یمیندن نکول ایدرسه بالاشتراك اول عقارده

ذی‌الید اولدقلری ثابت اولور. واکر بری یمیندن نکول ایدوبده دیکری یمین ایدر ایسه یمین ایدن کیمسه اول عقاره مستقلاً واضع الید اولمق اوزره حکم اولنوب دیکری خارج عد اولنور. واکر هر بری یمین ایدرسه هیچ بریسنك ذی‌الید اولدیغنه حکم اولنمیوب حقیقت حال ظاهر اولنجیه‌دك مدعابه اولان عقار توقیف اولنور.

هر بری یکدیکرینه خصم اوله‌مدیغندن طرفینك اصل دعواسی استماع اولنماز . زیرا عین دعواسنده خصم انجق ذی‌الیددر. ذی‌الید کیم اولدیغی اکلاشیلمینجه کیم مدعی وکیم مدعی علیه اوله‌جغی معلوم اوله‌ماز .

فصل ثانی

ترجیح بینات حقنده‌در

بوفصلك مندرجاتی شو قاعده‌یه مستنددر : بینه خلاف ظاهری اثبات ویمین اصلی ابقا ایچوندر . ٧٧ بناءً علیه ظاهر حال کندوسنك خلافنه شهادت و دلالت ایدرسه انك بینه‌سی مرجح اولوب دیکر طرف مرجوح اولور . فقط اصله متمسك اولدیغندن سوز انك اولور .

§

یکدیکرینه ضد ومباین اولان ایکی بینه‌ده اوچ حال واردر. برنجیسی: متهاتر یعنی ایکیسیده عملدن ساقط اولور. ١٧٦١ نجی ماده‌ده بیان قیلنور.

ایکنجیسی : بینه‌لرك ایکیسیله‌ده عمل اولنور .
اوچنجیسی : بینه‌لردن بریسیله عمل اولنوب دیکری رد اولنور .
بو ایکی حال تفصیلات آتیه‌دن مستفاد اولور . شویله‌که : برمالده ایکی کشی نزاع ایتدکلرنده اوچ صورت اوله‌بیلور : برنجیسی : ایکیسیده ذی‌الید اولمقدر . بونك حکمی ١٧٥٦ نجی ماده‌ده اتیان اولنمشدر .

ایکنجیسی : ایکیسیده خارج اولمقدر . یعنی اول مال هیچ برینك نزدنده ویدنده بولنیوب شخص ثالثك یدنده اولورده کندولری طلب ودعوی ایدرلر . بوصورتده ایکیسیده اقامهٔ بینه ایدرسه مناصفهٔ حکم اولنور .

اوچنجیسی : بری خارج دیکری ذی‌الید اولمقدر . ١٧٥٧ و ١٧٥٨ نجی ماده‌لره باق

انجق صور ثلثهٔ مذکوره من‌غیر تواتر اثبات مدعا ایدلدیکی تقدیره کوره‌در . اکر طرفیندن بری تواتراً اثبات مدعا ایدرسه مدعابه کندوسی ایچون حکم اولنوب ١٦٩٨ نجی ماده موجبنجه متواترك خلافنه اقامه اولنان بینه قبول اولنماز .

١٧٥٦ ماده ایکی کشی برمالده علی الاشتراك متصرف یعنی ایکیسی دخی ذی‌الید ایکن بری بالاستقلال ودیکری بالاشتراك ملکمدر دیو دعوت ایتدکده استقلال بینه‌سی اولادر .

یعنی ایکیسی دخی اقامهٔ بینه ایده‌جك اولدقلرنده دعوای استقلال ایدنك بینه‌سی دعواسی اشتراك ایدنك بینه‌سی اوزرینه ترجیح اولنور .

[مال] کلمه‌سی منقول وغیر منقوله شاملدر .

[بالاشتراك] قیدندن مقصد نصف وثلث وربع کبی شایعاً اشتراك دیمکدر. [متصرف] قیدی خارجدن احترازایچوندر. یعنی بومادهنك حکمی برمالده ایکی کشینك ذی الید اولوبده نزاع واقامهٔ بینه ایتدکلری حالده قنغیسنك بینه‌سی ترجیح اولنه‌جغنی مبین اولوب اما طرفین خارج اولور ایسه بالاستقلال دعوی ایتمك باعث ترجیح اولمیوب کرك ید و کرك ملکیت دعواسی ایتسونلر هرکسه کندی مدعاسی مقدار حکم اولنور.

§

مادهٔ مشروحه‌نك اسباب موجبه‌سنه کلنجه : طرفینك ایکیسیده ذی الید اولدیغی حالده برینك « اول مال مستقلاً » ملکمدر دیمسی خلاف ظاهردر . بناءً علیه بالاستقلال دعوی ایدن خارج اولدیغندی بینه‌سی راجحدر.

مثلا بر خانه‌ده ساکن اولان ایکی شخصدن بریسی مذکور خانه‌نك نصفی کندوسنك اولدیغنی و دیکری خانه تماماً کندو مالی ایدوکنی بیان وادعا واقامهٔ بینه ایتدکلرنده نصفنی دعوی ایدن یدنده بولنان قسمنی ادعا ایله اثبات ایتمکده اولوب بالاستقلال ملکیتی دعوی ایدن ایسه مذکور نصف ایله برابر دیکر نصفنه دخی مالك اولدیغنی بیان وادعا ایتمکله بالاشتراك دعوی اولنان نصف خانه حقنده هم ذی الید وهم خارجك بینه‌سی اجتماع ایتمش اولدیغنه ومادهٔ آتیه حکمنجه خارجك بینه‌سی اولی ایدوکنه بناءً مذکور خانه‌نك تمامی حقنده بالاستقلال ادعای ملکیت ایدن طرفك بینه‌سی ترجیح وقبول اولنه‌رق اکا حکم اولنور .

شوقدر وارکه محکوم له منازع فیه اولان نصف خانه‌یه حکم حاکم

أيله مالك اولور. نصف ديكرى حقنده نزاع ودعوى سبق ايتمديكندن بونك ايچون حكم حاكم لاحق اولميوب كما كان يدنده قالور .

واكر ايكيسى دخى استقلال دعواسى ايدوبده اقامهٔ بينه ايتسه‌لر اول عقار مشتركاً انلره حكم اولنور .

هر برى ايچون حكم اولنان ديكرك واضع اليد بولنديغى نصفدر. يوخسه كندى يدنده بولنان نصف حصه دكلدر .

واكر برى اثباتدن عاجز اولوبده ديكرى اثبات ايلسه اول عقار مستقلاً انك ملكى اولمق اوزره حكم ايديلور .

ايكيسيده اثباتدن عاجز قالور ايسه يكديكرينه طلبلريله يمين تكليف اولنور. ايكيسيده يمين ايدرايسه هربرى ديكرينك دعواسندن خلاص اولور ومنازع فيه اولان عقار وضع يدلرى جهتيله بينلرنده مناصفة ابقا قلنور. ايكيسيده يميندن نكول ايدرسه اول عقار مشتركا انلره حكم اولنور. برى يمين وديكرى نكول ايدر ايسه عقارك كليسى يمين ايدن ايچون حكم اولنور .

[عقار] كلمه‌سى وقوعى اولوب يوقسه بومادهنك حكمى منقولاته دخى شاملدر .

١٧٥٧ ماده تاريخ بيان اولنميان ملك مطلق دعواسنده خارجك بينه‌سى اولادر

مثلا بركيمسه ديكر كمسه‌نك يدنده اولان خانه ايچون بوخانه [بنم ملكمدر بو آدم اكا بغيرحق وضع يد ايده‌يور آليويرلمسى مطلوبمدر]ديو دعوى وذى اليد دخى [بوخانه بنم ملكمدر بوجهتله بحق وضع يد ايده‌رم] ديو دعوى ايتدكده خارج اولان كيمسه‌نك بينه‌سى ترجيح واستماع قلنور .

چونكه ذى اليد مدعى دكلدرمدعى بشقه‌سنك يدنده اولان برمالى كندوسنك اولديغنى بيان ايله طلب ودعوى ايدن كيمسه اولوب ذى

اليدك بويله برادعاسی بوقدر ذاتاً ملكی اولدیغنی بیان ایتدیكی شیئك علی حاله ابقاسنی طلب ایده‌یور .

اما خارج بشقه‌سنك ذی‌الید اولدیغی برمالی كندوسنك اولمق اوزره ادعا ایتدیكندن كندوسی مدعی ودعواسی ذی‌الیدك دعواسندن اكثر اولمش اولدیغندن انك بینه‌سی ترجیح ایدیلور .

انجق بوصورت تاریخ بیان اولنمیان ملك مطلق واو حكمده اولان وقف دعوالری حقنده‌در . تاریخ بیان اولنورسه ١٧٦٠ وملك مقید دعوی ایدیلورسه ١٧٥٨ و ١٧٥٩ نجی ماده‌لره تطبیق اولنور . §

برده ملك مطلق دعواسنده بركیمسه دیكر كمسنه‌دن [بنم مالمی غصب ایتدی] دیو برفعل دخی ادعا ایدر واو كمسنه یالكنز ملك مطلق دعوی ایلرایسه ملك مطلق ایله برابر فعل غصبی دخی دعوی ایدنك ادعاسی اكثر اولمقله انك بینه‌سی ترجیح ایدیلور . زیرا ١٧٦٢ نجی ماده حكمنجه زیاده بینه‌سی اولادر .

اما ایكیسیده یكدیكرندن هم ملك مطلق همده غصب كبی اكا منضم برفعلی دعوی ایدرلر ایسه ادعاده مساوی اوله‌جقلرندن مادهٔ سابقه‌ده بیان اولندیغی وجهله مدعابه بینلرنده مشترك اولمق اوزره حكم اولنور .

١٧٥٨ ماده شرا كبی تكرری قابل برسببله مقید اولان وتاریخ بیان اولنمیان ملكیت دعوالری ملك مطلق دعواسی حكمنده اولوب بونلرده دخی خارجك بینه‌سی ذی‌الیدك بینه‌سی اوزرینه ترجیح اولنور

زيرا خارجك بينه‌سى خلاف ظاهرى اثبات ايچوندر .

بو ماده‌نك شو فقره‌سى‌درت قيد ايله مقيددر برنجيسى: طرفيندن بريسى‌ذى‌اليد ديكرى خارج اولمقدر. اكرايكيسيده خارج اولورايسه مدعابه بينلرنده مناصفة حكم اولنور .

ايكنجيسى : خارج ايله ذى اليدك هر برى شرايى ادعا واثبات ايتمامكدر. اكرخارج اولان كيمسه ذى‌اليداولان كمسنه‌يه « بن بومالى سندن » وذى‌اليد اولان كمسنه دخى « خارج اولان كيمسه‌دن صاتون آلدم » ديو ادعا واقامهٔ بينه ايله اثبات مدعا ايدرلرسه ايكيسنك دخى بينه‌لرى متهاتر اوله‌رق مال مدعابه ذى‌اليدده براغيلور .

اوچنجيسى: ذى‌اليدخارجدن‌تلقىٔ ملك‌ايتديكنى‌دعوى‌ايلامكدر. اما بركيمسه ديكر كمسنه‌نك يدنده‌كى مال‌ايچون «بومال بنمدر» ديوملك مطلق ادعا واوكمسـنه « بن انى سندن آلدم» ديو دفع دعوى ايدوب ايكيسـيده اقامهٔ بينه ايدرلرسـه ذى‌اليدك بينه‌سى‌اولادر. زيرا خارج اولية الملكى اثبات ايده‌يور ايسـه‌ده ذى‌اليداندن تلقىٔ ملكى اثبات ايدوب بونده ايسه تنازع اولنامغله تلقىٔ ملكى‌ادعاايدن ملكى‌اولاخارج ايچون اقرار ايتدكدن صكره اندن شرايى دعوى كبى اولور .

دردنجيسى : خارج ايله ذى‌اليد شـخص واحددن تلقىٔ ملك ادعاسنده بولنمامقدر . بولنورلر ايسه اولنه‌جق معامله بو وجهله بيان قلنور كه :

فقط ايكيسى دخى برشخصدن تلقىٔ ملك ايتمش اولدقلرينى

ادعا ايتدكلرى صورتده ذى‌اليد بينه‌سى ترجيح قلنور

زيرا ذى‌اليدك واضع‌اليد بولنمسى سبق شراسنه دلالت ايدر .

[ایکیسی] قیدی بالذات کندولری ایله مورثلرندن اعمدر. یعنی ایستر کندولری ایستر مورثلری آلمش اولسونلر . زیرا مورث ایله وارثك شخص واحد حکمنده اولدیغی ١٦٧٠ نجی ماده‌ده بیان قلندی. کذلك بایع ایله مشتری وواهب ایله موهوب له دخی مورث ایله وارث کبیدر . ١٦٧١

مثلا برکیمسه دیکر کمسه‌نك یدنده اولان بردکان ایچون [بودکانی بن ولی اغادن اشترا ایتدم بوجهتله بنم ملکم ایکن بو آدم بغیر حق وضع ید ایده‌یور] دیو دعوی وذی‌الید دخی [بن آنی بکر افندیدن اشترا ایتدم یاخود پدرمدن موروثدر . بوجهتله وضع ید ایدرم] دیو دعوی ایتدکده خارجك بینه‌سی ترجیح واستماع اولنور . اما ذی‌الید [بودکانی ولی اغادن بن اشترا ایتدم] دیسه اول حالده آنك بینه‌سی خارجك بینه‌سی اوزرینه ترجیح قلنور .

درمیان ایدیلان سببك تکرری قابل اولوب اولمدیغنده تردد اولندقده اهل خبره‌دن استیضاح ایدیلور . آنلرده تردد ایدر ایسه ملك مطلق دعواسی حکمنده قلنوب خارجك بینه‌سی ترجیح ایدیلور . زیرا شك ایله یقین زائل اولماز .

١٧٥٩ ماده نتاج کبی تکرری قابل اولمیان بر سببله مقید ملکیت دعوالرنده ذی‌الید بینه‌سی اولادر .

مثلا خارج وذی‌الید برطایده نزاع ایدوبده هر بری اول طایك کندو قصراغندن طوغمه‌مالی اولدیغنی دعوی ایتدکلرنده ذی‌الیدك بینه‌سی ترجیح اولنور. [نتاج] نونك کسری وتانك مدی وجیمك سکونیله او قنوب یاوری طوغمق معناسنه‌در . طای وقوزی وامثالی کبی که « بوطای بنم قصراغمدن طوغمه‌در » دیو ایدیلان دعوایه نتاج دعواسی دینلور.

§

نتاج دعواسنده ذی‌الید بینه‌سنك اولویتی ایکی وجهله ثابت اولمشدر. برنجیسی: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری برناقه یعنی دیشی دوه نزاعنده نتاجی اولدیغنی بیان ایدن ذی‌الیدك بینه‌سنی قبول بیورمشلردر .

ایکنجیسی : خارج ایله ذی‌الیدك بینه‌لری اثبات مدعاده مساوی اولدیغی حالده صاحب یدك بینه‌سی ید ایله ترجح ایده‌یور . §

[ذی‌الید] تعبیرندن مستفاد اولدیغنه کوره بو ماده‌دن مقصود طرفیندن بری واضع الید ودیکری خارج اولمقدر . اما طرفینك ایکیسیده ذی‌الید ویا خارج اولور ایسه ترجیح بینات ایله اعطای حکمده فرق حاصل اوله‌جغندن ۱۷٦۱ نجی ماده ایله شرحنده محرر ایضاحاته توفیق معامله اولنور . §

فقط شومسئله بوماده‌دن مستثنادر: ایکی کیمسه یدلرنده برر قیون بولنوبده بونلردن هر بری دیکرینك یدنده‌کی قیون کندی یدنده‌کی قیوندن طوغمه ملکی ایدوکنی دعوی واقامهٔ بینه ایله اثبات مدعا ایتدکده اکر بیان ایتدکلری تاریخ تولده سنلرینك توافقی مشکل اولور ایسه هر مدعی ایچون دیکرك یدنده‌کی قیون ایله حکم اولنور. بونده ذی‌الیدك بینه‌سی ترجیح اولنماز .

زیرا بونلر نتاج دعواسنده متساوی وبینه‌لری متعارض اولمغله نتاج دعواسی معتبر اولمیوب کویا ملك مطلق ادعا ایتمشلر حکمنده‌در. بناءً علیه هر قیونده خارجك بینه‌سیله حکم اولنور. §

مادهٔ مشروحه حکمنجه نتاج دعواسنده ذی‌الید بینه‌سنك ترجیحی ایچون خارج ذی‌الیددن نتاج ایله برابر رهن وغصب کبی بر فعلی ادعا ایتمامك لازمدر . بویله برفعل ادعا ایدر مثلا ذی‌الیدده بولنان

طای « بنم قصراغمدن طوغمه ملکمدر . اکا ودیعه اولەرق اعطا ایتمش ایدم » دیر ایسه او حالده خارجك بینەسی قبول اولنور .

§

نتاجه شهادتده شاهدلر « بوحیوان مدعینك یدنده طوغمه ملکیدر » دیو شهادت ایتملری لازمدر . اما « یدنده طوغمەدر » دیمیوب ده یالکز « ملکیدر » دیسەلر شهادتلری قبول اولنماز . زیرا حیوان بشقەسنك یدنده دخی طوغه بیله‌جکندن شهادت مذکوره نتاجه شهادت اولمش اولماز .

اما خارج وذی الید برطایك اناسنده اختلاف ایتسەلر خارجك بینەسی مرجحدر . ١٧٥٧ §

نسج متاع مسئلەسی دخی نتاج کبیدر . مثلا بر کیمسه دیکر کمسەنك یدنده بولنان برطوپ شام قماشنی « بن نسج ایتدم » وذی الید دخی « بن نسج ایتدم » دیو دعوی ایدوب هر ایکی طرف اقامهٔ بینه ایده‌جك اولسه ذی الیدك بینەسی ترجیح اولنور .

١٧٦٠ ماده ملك مورخ دعواسنده تاریخی مقدم اولانك بینەسی اولادر .

زیرا بر امر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتی اصل اولدیغی جهتله حدوث ایله قدم بینەسی جمع اولدقده حدوث بینەسنك ترجیح اولنه‌جغی ١٧٦٨ مادەده مصرحدر . مقدم تاریخ بیان ایدن طرف کرك ذی الید وکرك خارج اولسون . وهر بری ایستر ملك مطلق ایستر شرا کبی تکرری قابل ملك مقید دعوی ایتسون .

مثلا بر کیمسه دیکر کمسەنك یدنده اولان عرصه ایچون [بن بوعرصەیی

بر سنه مقدم فلان شخصدن اشترا ایتدم] دیو دعوی و ذی الید دخی [بو عرصه بش سنه مقدم وفات ایدن پدرمدن بکا موروثدر] دیو دعوی ایتدکده ذی الیدك بینه‌سی ترجیح اولنور . و اکر [التی ای مقدم وفات ایدن پدرمدن موروثدر] دیمش اولسه اول حالده خارجك بینه‌سی ترجیح قلنور .

کذلك خصمیندن هر بری مدعا بهی بشقه بشقه شخصلردن اشترا ایتمش اولدقلرینی ادعا وایکیسیده بایعلرینك تاریخ تملکلرینی بیان ایتسه‌لر قنغیسنك بایعنك تاریخ تملکی مقدم ایسه انك بینه‌سی ترجیح اولنور .

زیرا ١٦٧١ نجی ماده حکمنجه بایع ایله مشتری وواهب ایله موهوب له مورث ایله وارث کبی اولوب شخص واحد حکمنده اولدقلرندن مشتری ایچون بایعك وموهوب له ایچون واهبك ووارث ایچون مورثك تاریخ تملکی معتبردر . §

[ملك مورخ] طرفیندن هر ایکیسی جانبندن قطعی صورتده تاریخ تملك بیان اولنمقله اولور. مدعابه کرك متخاصمیندن بریسی وکرك شخص ثالث یدنده بولنسون. اکر قطعی صورتده بیان ایدلمیوبده شك وتردد اولنور ایسه قاعدهٔ شك ایله یقین زائل اولمیه جغندن متیقن اولان اقل معتبر اولوب اکثر حکمسزدر . §

وقف دعواسنده دخی حکم بو وجهله اولدیغندن [ملك] کلمه‌سی وقفدن احتراز ایچون دکلدر . فقط [ملك مورخ] تعبیریله تاریخ وجوبی مبین سند ایله تاریخ ابرائی حاوی سندك حکمندن احتراز اولنیور .

چونکه بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن باسند شو قدر غروش دعوی ایتدکده مدعی علیه مدعینك کندوسنی دین مزبوردن ابرا ایتدیکنی مبین بر ابرانامه ابراز ایلسه نظر اولنور . قنغیسنك تاریخی مقدم ایسه انکله عمل اولنور . برینك یاخود ایکیسنك دخی تاریخی یوق ایسه برائت ذمت اصل اولدیغندن ابرانامه ایله حکم اولنور .

تاريخك مقدم اولمسى ديكر طرفك دخى تاريخ بيـان ايتمسـيله بيلنه‌جكندن مادهٔ مشروحه حكمى ايكى طرفدن تاريخ بيان ايدلديكى تقديره كوره‌در . طرفين تاريخ بيان ايتمز ياخود برى سويلرديكرى سويلمز ايسه ملك مطلق حكمنده اولوب ١٧٥٧و١٧٥٨ نجى ماده‌لره تطبيقاً خارجك بينه‌سى ترجيـح اولنور .

مبحوث عنه اولان تاريخدن مقصد تاريخ تملكدر . تاريخ غيبته يعنى « شو مال نيمدر بر سنه مقدم مدعى عليه انى بندن اخذ وغصب ايتدى » ديو بيان قلنان تاريخه اعتبار يوقدر .

اخطار

مواد سالف‌الذكرك احكامى سنده ربطى قانون ونظـام وعرف وعادت اقتضاسندن اولميان بالجمله اموال منقوله وغيرمنقوله‌يه شاملدر . فقط ممالك دولت عليه‌ده كائن بالعموم اراضى وعقارك صورت تصرفنك سـند رسمى‌يه ربطى طابو نظامنـامه‌سيله نظامات سـائره احكامندن اولديغندن اموال غيرمنقوله‌ده طرفين بيننده سندات عاديه ايله بيع وشرا وقوعبولور وبوندن طولايى بركونه دعوى تحدث ايدر ايسه محاكمده استماع اولنمامسى حقنده شـوراى دولت ومجلس وكلا قراريله‌بالاستيذان ٢٠ جمادى الاخره سنه ١٣٢٠و١٧ ايلول سنه ١٣١٨ تاريخنده ارادهٔ سنيهٔ جناب‌پادشاهى متعلق بيورلمسنه نظراً عقارده حق تملكك سند رسمى ايله اثباتى لازم كلور .

كذلك اموال غير منقوله حكمنده‌اولان سفائنك‌صورت‌تصرفنك سنده ربطى تجـارت بحريه قانونى احكامندن اولديغندن بونلرك و ١٦٨٤ نجى ماده شرحنده بيان وايضاح ايدلديكى واصول محاكمات حقوقيه قانوننك ٨٠ نجى ماده‌سنده مصرح اولديغى اوزره سـنداته

ربطی عرف وعادت اولان ویا حکم قانون ونظام اقتضاسندن بولنان شیلرك سندله اثباتی لازم کلور .

١٧٦١ ماده نتاج دعواسنده تاریخه اعتبار اولنیوب بروجه بالا «١٧٥٩ نجی ماده حکمنجه» ذی الید بینه‌سی ترجیح اولنور .

کرك طرفین تاریخ بیان ایدرك تاریخلری موافق اولسون کرك برینك تاریخی دیکرندن مقدم بولنسون . وایستر ایکیسیده تاریخ بیان ایتمسون ایستر بری تاریخ بیان ایدوب دیکری ایتمسون .

انجق « تاریخ بیان اولنورایسه » مدعابهك سنی ذی الیدك تاریخنه توافق ایتمدیکی صورتده اکر خارجك تاریخنه توافق ایدرسه خارجك بینه‌سی ترجیح اولنور .

زیرا ذی الیدك دعواسنی ظاهر حال تکذیب ایده‌یور . ١٦٢٩ و ١٧٣٣ نجی ماده‌لر ایله شرحنده بیان قلندیغی اوزره غیر معقول اولان شیء دعوی واثبات مسموع اولماز .

واکر سنی ایکیسنه دخی مخالف اولور یاخود معلوم اولماز ایسه اول حالده ایکیسنك بینه‌لری متهاتر یعنی متساقط اوله‌رق مدعابه ذی الیدك یدنده ترك وابقا قلنور .

[سنی ایکیسنه دخی مخالف اولور ایسه] ایکیسنك دخی یلان اولدیغی میدانه چیقه‌جغندن حکمی اولماز .

[معلوم اولماز ایسه] معتبرات کتب فقهیه‌ده تصریح اولندیغی اوزره طرفیندن بری ذی‌الید، دیکری خارج اولدیغی تقدیرده مدعا به اولان حیوانك سنی ایکی طرفدن هر برینك بینه‌سنه موافق اولمق احتمالی مساوی اولمغله احد طرفینك کذبی یقیناً معلوم اولمامسنه بناءً ذی‌الید ایچون حکم اولنور .

[متهاتر] تفاعل بابندن اسم فاعلدر. لغتده متساقط یعنی دوشیجی معناسنه اولوب باطل دعوی ایدن کیمسه‌نك اقامه ایدوب یکدیکرینی تکذیب ایلیان شهاداتك حکمسز اولمسنه دینور .

عندالفقها ؛ تعارض وتضاد واستحاله وعدم مشروعیت مثللو عللہ بناءً بیناتك بعضیسی بعضیسنی ابطال ایتمسنه دینورکه جمله‌سی متساقط اولور.

§

مادۀ مشروحه ١٧٥٩ نجی ماده‌نك متممی اولوب ایکیسیده طرفیندن بری ذی‌الید دیکری خارج اولمق صورتیله یازلمشدر. طرفینك ایکیسیده ذی‌الید ویا خارج اولدقده ترتب ایده‌جك احکام مجملاً بیان قلنور . شویله که :

طرفین ذی‌الید اولدقلری صورتده تاریخ بیان ایتمزلر یاخود ایکیسیده عینی تاریخ ذکر ایدوبده حیوانك یاشی تاریخنه توافق ایدر ویا مشکل اولور ایسه بینلرنده نصفیت اوزره حکم اولنور . توافق ایتمز ومشکل اولمز ایسه بینه‌لری باطل اولور .

بری مقدم دیکری مؤخر تاریخ بیان ایتدکده حیوانك یاشی قنغیسنه توافق ایدر ایسه اکا حکم اولنور . هیچ برینه توافق ایتمز

ایسه بینه‌لری باطل اولور . برینه عدم موافقتی معلوم ودیکرینه عدم موافقتی مشکوك اولور ایسه مشکوك اولان ایچون حکم اولنور .

طرفیندن بری تاریخ بیان ایدوب دیکری ایتمدکده حیوانك یاشی بیان اولنان تاریخه توافق ایدر ایســه تاریخ بیان ایدنه وتوافق ایتمز ایسه تاریخ بیان ایتمیانه تماماً ومشکل اولور ایسه بینلرنده مناصفةً حکم اولنور .

§

طرفین خارج اولدقلری صورتده تاریخ بیان ایتمزلر یاخود ایکیسیده عینی تاریخ ذکر ایدوبده حیوانك یاشی موافق ویامشــکل اولور ایسه بینلرنده نصفیت اوزره حکم اولنور. موافق اولمز ایسه ایکیســنکده بینه‌لری باطل اولور .

بری مقدم دیکری مؤخر تاریخ ذکر ایتــدکده حیوانك یاشی کیمك تاریخنه توافق ایدر ایسه اکا حکم اولنور . هیــچ برینه توافق ایتمز ایســه ایکیسنکده بینه‌لری باطل اولور . مشکل اولور ایســه بینلرنده نصفیت اوزره حکم اولنور . بریســنه عدم موافقتی معلوم ودیکرینه عدم موافقتی مجهول اولور ایسه مجهول اولان ایچون حکم اولنور .

طرفیندن بری تاریخ ذکر ایدوب دیکری ایتمدکده حیوانك یاشی مورخك تاریخنه موافق اولور ایســه اکا ومخالف اولور ایسه تاریخ بیان ایتمیانه حکم اولنور .

۱۷٦۲ ماده زیاده بینه‌سی اولادر .

یعنی مشهودبه کرك عین ویادین اولسون کرك مبیع ویاثمن وکرك ملك ویا وقف اولسون زیاده‌یی اثبات بینه‌سی ضدندن اولادر . زیرا بینات اثبات ایچون مشروع قلنمش اولوب ایکی بینه‌نك متفق اولدقلری

مقدارده بینه‌لرك معارضه‌لری اولمدیغی کبی زیاده‌سنده دخی ایکی بینه‌نك معارضه‌سی اولمامغله کلیسیله حکم اولنور .

مثلا بایع ومشتری ثمنك یامبیعك مقدارنده اختلاف ایتسه‌لر زیاده دعوی ایدنك بینه‌سی ترجیح اولنور .

بناءً علیه بایع ثمن مبیع بش‌یوز ومشتری درت یوز غروشدر دیه‌رك اختلاف ایتسه‌لر بایعك بینه‌سی ترجیح اولنور . §

فقط شو مسئله مستثنادر . برکیمسه « بن فلان خانه‌می اون بیك غروش بدل ایله‌شهر رمضانده مدعی علیهه صاتدم مبلغ مزبوری هنوز ویرمدی بالتحصیل طرفمه اعطاسنی طلب ایدرم » دیو دعوی ومشتری « مذکور خانه‌یی ماه شوالده بش بیك غروش بدل ایله اندن آلدم » دیه‌رك ادعا ایله اقامهٔ بینه ایتدکلرنده مشترینك بینه‌سی ترجیح اولنور.

زیرا ۱۷٦ نجی ماده حکمنجه بعدالعقد ثمنك تبدیلی ویاخود تزیید ویاتنزیلی ایله تکرار بازارلق اولندقده عقد ثانی معتبر اوله‌جغندن مشتری مؤخر تاریخ ایله عقدی اثبات ایتدکده بایعك ادعاسی وجهله دها زیاده بدل ایله صاتمش اولسه بیله بیان ایتدیکی عقدك حکمی قالمدیغندن بدلك مقدارده زیاده اولمسی انك بینه‌سنك ترجیحنی موجب اوله‌ماز. §

مبیعك هم ثمن وهم مقدارنده اختلاف ایتدکلرنده مثلا بایع « مشتری‌یه بیك غروشه یوز کیله بغدای صاتدم» ومشتری « بایعدن سکز یوز غروشه یوزیکرمی کیله آربه صاتون الدم» دیو ادعا ایتسه‌لر بایعك ثمن ومشترینك مبیع حقنده‌کی بینه‌لری قبول اولنه‌رق بیك غروشه یوز یکرمی کیله اربه صاتلمش اولدیغنه حکم اولنور .

زیرا بری ثمنده ودیکری مبیعده زیاده‌یی اثبات ایتمشدر. §

زیاده بینه‌سی اولی اولدیغی کبی اصل اثبات بینه‌سی دخی اولادر.

مثلا معير عاريت يد مستعيرده بالتعدى تلف اولديغنه ومستعير عاريتى معيره رد واعاده ايلديكنه اقامهٔ بينه ايتدكلرنده معيرك بينه‌سى ترجيح اولنور . زيرا معير عاريتك تلف اولديغنى اثبات ومستعير نفى ايده‌يور بينه اثبات مدعا ايچون مشروع اولوب نفى اثباتك ضمننده‌در .

١٧٦٣ ماده تمليك بينه‌سى عاريت بينه‌سى اوزرينه ترجيح اولنور .

مثلا بركيمسه ديكر كمسه‌نك يدنده‌كى مالى [عاريت ويرمشيدم] ديوكيرو آلمق ايستيوبده اول كمسه دخى [سن اول مالى بكا بيع ياهبه ايتمشيدك] ديسه بيع ياهبه بينه‌سى ترجيح قلنور .
زيرا تمليكده زياده‌لك واردر . چونكه تمليك برعينك هم رقبه‌سنى وهم منفعتنى شاملدر . عاريت يالكز تمليك منفعتدن عبارتدر .
لكن ذى‌اليد « بكا فلان ايداع ايتدى » وخارج « سندن آلدم » ديو ادعا واثبات ايتدكلرنده ذى‌اليدك بينه‌سى ترجيح اولنور .
كذلك تمليك بينه‌سى ايداع وغصب بينه‌لرى اوزرينه دخى ترجيح اولنور . زيرا تمليكده انلردن دخى زياده‌لك واردر .

١٧٦٤ ماده بيع بينه‌سى هبه ورهن واجاره بينه‌لرى اوزرينه واجاره بينه‌سى رهن بينه‌سى اوزرينه ترجيح اولنور .

بيع فى‌الحال جانبيندن معاوضه اولديغندن حكم افاده‌سى قبضه متوقف اولان هبه‌دن وعندالهلاك معاوضه اولان رهندن ويالكز تمليك منفعتدن عبارت بولنان اجاره‌دن اقوى وزياده اولديغى كبى اجاره دخى رهندن زياده‌در . چونكه فى‌الحال تمليك منفعتدر .

اكرچه عوض شرطيله هبه بيع حكمنده ايسه‌ده ٨٦٨ بوده‌قبضه متوقف اولديغندن بيع بينه‌سى‌ينه راجحدر .

كذلك رهن بينه‌سى عاريت بينه‌سندن ، هبه بينه‌سى غصب بينه‌سندن ، تفويض بالوفا بينه‌سى تفويض قطعى بينه‌سندن ، بيع مواضعه بينه‌سى بيع قطعى بينه‌سندن ، بيع بالوفا بينه‌سى بيع قطعى بينه‌سندن مرجحدر .

وكذا عوض شرطيله هبه‌وتقابض بينه‌سى رهن وقبض بينه‌سندن ، رهن مع القبض بينه‌سى هبه بغير عوض بينه‌سندن ، فساد بينه‌سى صحت بينه‌سندن ، اكراه بينه‌سى بيع وهبه واقرار وصلح ومال دعواسندن ابرا خصوصنده طوع بينه‌سندن ، تركه‌ده ايفاى دينه كافى منقولات وار ايكن وصى عقارى صاتمش وبناءً عليه بيع غير صحيح بولنمش اولديغنه دائر اولان بينه تركه‌نك دينه‌كافى منقولاتى يوغيدى بناءً عليه بيع صحيحدر بينه‌سندن ، غبن وتغرير بينه‌سى قيمتك ثمن مثل ايدوكى حقنده‌كى بينه‌دن ، مرهون كلاً ويابعضاً تلف اولدقدن صكره قيمتنده اختلاف اولندقده راهنك بينه‌سى مرتهنك بينه‌سندن مرجحدر .

عقود مذكوره‌ده ايكى احتمال واردر . برنجيسى : طرفيندن برى جانبندن ديكرى عليهنه اقامهٔ بينه اولنمقدر .

مثلا بركيمسه ديكر كمسنه‌يه [فلان مالى سكا صاتمشيدم ثمنى وير] ديو دعوى ايدوبده اول كمسنه دخى [سن انى بكا هبه وتسليم ايتمشيدك » ديو دعوى ايتدكده بيع بينه‌سى ترجيح قلنور .

ايكنجيسى : طرفين جانبندن شخص آخر عليهنه اقامهٔ بينه اولنمقدر .

مثلا بركمسنه يدنده بولنان برمال ايچون ايكى كيمسه‌دن برى « بومالى اوكمسنه‌دن صاتون الدم » وديكرى « اتهاب وقبض ايلدم » ديو دعوى واثبات ايتدكلرنده شرعا بينه‌سى ترجيح اولنور .

١٧٦٥ ماده عاريتده اطلاق بينه‌سى اولادر .

مثلا برعاريت آت مستعير يدنده تلف اولوبده معير [بن آتى سكا درت كون قوللانمق اوزره اعاره ايتمشيدم سن ايسه درت كون مرورنده آتى بكا تسليم ايتميوب بشنجى كون يدنده هلاك اولمغله قيمتنى ضامن اول] ديو دعوى ومستعير دخى [سن اويله درت كونه‌دك ديو تقييد ايتميوب على الاطلاق قوللانمق اوزره بكا اول آتى اعاره ايتمشيدك] ديو دعوى ايتدكده مستعيرك بينه‌سى ترجيح واستماع اولنور .

كذلك كفالت ووكالتده اطلاق بينه‌سى تقييد بينه‌سندن اولادر .

زيرا بينه خلاف اصلى اثبات ايچون اولوب بونلرده اطلاق خلاف اصل وتقييد اصلدر .

اما ١٤٠٧ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره مضاربه‌ده اطلاق اصل وتقييد خلاف اصل اولديغندن بونده تقييد بينه‌سى اولادر .

١٧٦٦ ماده صحت بينه‌سى مرض موت بينه‌سى اوزينه ترجيح اولنور .

مثلا بركيمسه برمالى ورثه‌سندن برينه هبه ايدوبده وفات ايتدكده ديكر ورثه انى مرض موتنده هبه ايلمش اولديغنى وموهوب له دخى حال صحتنده هبه ايتمش ايدوكنى ادعا ايتدكده موهوب لهك بينه‌سى ترجيح قلنور .

چونكه بر امر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتى اصل اولمغله صحت خلاف اصل ايدوكندن انك بينه‌سى ترجيح اولنور .

اما شاهدلر « حال صحتنده‌مى يوقسه حال مرضنده‌مى بيلميورز » ديسه‌لر حال مرضنده هبه‌يه حمل اولنور . زيرا حال صحتنده‌كى تصرف حال مرضده‌كى تصرفدن اعلى اوله جغندن اعلاسى ثابت اولمينجه متيقن اولان ادنايه كيديلور .

§

برده بينه بعضاً صحت عقدى مثبت اولمق اعتباريله ترجيح اولنور .

مثلا بر كيمسه فوت اولوبده اوغلى زيد سائر ورثه‌دن « بن صغير ايكن بابام حال صحتنده شو مالى بكا هبه واعلان واشهاد ايتمشيدى » ديو دعوى وديكرلرى « متوفى مال مزبورى سكا هبه ايتديكى وقت سن بالغ ايدك. مذكور مالى سكا تسليم ايتمكسزين وفات ايتديكندن هبه باطل اولدى » ديو ادعا وايكى طرف اقامهٔ بينه ايتسه‌لر زيدك بينه‌سى ترجيح اولنور .

١٧٦٧ ماده عقل بينه‌سى جنون وياعته بينه‌سى اوزرينه ترجيح اولنور .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن « عاقل اولديغك حالده بكا صاتمش اولديغك فلان مالى هنوز تسليم ايتمدك وير » ديو دعوى واول كمسنه دخى « حين بيعده مجنون ايدم بيع باطلدر » ديو ادعا وايكيسيده بينه اقامه ايتدكلرنده عقل بينه‌سى ترجيح اولنور .

چونكه جنون دعواسنده بولنمق كندوسندن اول مالك وجوب تسليمنى دفعدر. عقل ادعاسنده بولنمق ايسه آنى اثباتدر . بينات اثبات ايچون اولديغندن عقل بينه‌سى مرجحدر . §

ايشته بوسببه مبنى بلوغ بينه‌سى دخى صغر بينه‌سى اوزرينه ترجيح قلنور .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه برمال صاتدقدن صكره « صغير غير مأذون ايكن صاتديغمدن حكمى اولمديغى جهتله كيرو ويرمكلكنى طلب ايدرم » ديدكده او كمسنه « بالغ اولدقدن صكره صاتديغندن بيعك نافذدر رد واعاده ايتمام » ديو دعوى وايكيسيده بينه اقامه ايتدكلرنده بلوغ بينه‌سى ترجيح اولنور .

١٧٦٨ ماده حدوث ايله قدم بينه‌سى جمع اولدقده حدوث بينه‌سى ترجيح اولنور .

زيرا قدم اصل وحدوث خلاف اصلدر .

مثلا بركيمسه‌نك ملكنده ديكر كمسنه‌نك مسيلى اولوبده حادثدر . ياخود قديمدر ديو بينلرنده اختلاف واقع اوله‌رق صاحب خانه آنك حدوثنى ادعا ايله رفعنى طلب وصاحب مسيل دخى آنك قدمنى ادعا ايتدكده صاحب خانه‌نك بينه‌سى ترجيح قلنور .

چونكه صاحب خانه مسيل صاحبنه احداث يد اسناد ايده‌يور . واحداث يدى اثبات ايتديكى ايچون صاحب خانه‌نك بينه‌سى ترجيح اولنور . ١٧٧٧ نجى ماده‌يه نظر اولنه .

مسيل مسئله‌سنك تفصيلى شويله‌دركه : صاحب خانه حق مسيلى انكار ايتدكده صاحب مسيلك زمان دعواده مجرد مسيلى موجود بولنمسى حق مسيلى اولديغنى اثباته كفايت ايلمز . بروجه آتى ايكى امردن برينى اثبات ايلمسى لازمدر .

برنجيسى : صاحب مسيل ، مسيلك حدوث وقدمندن قطع نظر آنده حق مسيلى اولديغنى اثبات ايدر ايسه حق مسيلى بولنديغنه حكم اولنور .

ايكنجيسى : حق مسيلى بولنديغنى اثبات ايده‌مديكى تقديرده مسيلك قدمنى اثبات ايدرايسه ينه حق مسيلى بولنديغنه حكم اولنور . زيرا قديم قدمى اوزره ترك اولنور .

اما صاحب مسيل قدمنى وصاحب خانه حدوثنى اثبات ايدر ايسه حدوثيله حكم اولنور . نه صاحب خانه ونه صاحب مسيل اثبات

ايده‌مزلر ايسه وقت خصومتده صوبك جريان ايتديكى معلوم اولمديغى حالده سوز محدث اولمديغنه يميله قدمى ادعا ايدنكدر . §

مادهٔ مشروحه‌نك حكمى تاريخ بيان اولنمديغى صورته كوره‌در. اكر طرفين تاريخ بيان ايدر ايســه تاريخى مقدم اولانك بينه‌سى ترجيـح اولنور.

١٧٦٩ ماده راجع طرفى «كندوسندن بينه ايستنلدكده اقامهٔ بينه ايدر ايسه انك لهنه حكم اولنور. اما» اقامهٔ بينــه‌دن اظهــار عجز ايتديكى صــورتده مرجوح طرفندن بينه ايستنيلور .

زيرا مرجوحك بينه‌سى دخى شايان قبول اولديغى حالده راجح طرفنك بينه‌سى بونك قبولنه مانع ايدى . مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ايدر . بناءً عليه مرجوح طرفى دعواسنى بينه‌سى ايله اثبات ايدرسه فبها.

يعنى بونك لهنه حكم اولنور. زيرا دعواسنى بينه ايله تنوير ايتدى. ايده‌مديكى صورتده كندوسنه يمين ايتديريلور .

يمين ايتديرمك راجح طرفنك حقى اولديغندن تحليفنى طلب ايتمسى شرط اولديغى كبى راجح « طرفى مرجوح طرفنك اقامهٔ بينه ايتديكنى ايسته‌مام يمين ايتسون » ديمكه دخى حقى واردر .

١٧٧٠ ماده بروجه بالا راجح طرفى اثباتدن اظهار عجز ايتمكله مرجوح طرفى اقامهٔ بينه ايدوبده موجبيله حكم

اولندقدن صكره راجح طرفی اقامهٔ بینه ایتمك ایستدیكی تقدیرده ارتق اكا التفات اولنمز .

یعنی مجرد راجح اولدیغنـدن طولایی بعدالحكم بینه‌سی استماع اولنماز. چونكه مرجوح طرفنك بینه‌سی اتصال قضا وحكم ایله كسب رجحان ایتمشدر بر حكم اصولاً ثابت اولدقدن صكره معارضك ظهوریله تغیر ایتمز .

فقط راجح طرفی یعنی محكوم علیه ١٨٣٩ و ١٨٤٠ نجی ماده‌لر موجبنجه تمییز دعوی ایله حكم واقعی نقض ویادفع دعوی ایله تصحیح ایتدیره بیلور .

اخطار

ترجیح بینـاتدن مجله‌نك حاوی اولدیغی مواده دائر اولانلردن مهملری بروجه بالا بیان قلندیغندن انلری ایضاح ایله اكتفا اولندی. معتبرات كتب فقهیه‌ده مندرج موادمرجحه شام مفتیسی مرحوم محمود حمزه افندی طرفندن « الطریقة الواضحة الی البینة الراجحة » عنوانیله جمع وترتیب و ١٣٠٣ سنهٔ هجریه‌سنده شامده طبع وتمثیل ایدلمشدر.

فصل ثالث

سوز كیمك اولدیغنه وتحكیم حاله دائردر

بوبابده قاعده شـودر : سوز ظاهر حال كندوسنك لهنه شهادت ایدن كیمسه‌نكدر. وسوز كندوسنك اولان كیمسه اوزرینه یمین لازم كلور .

فقط ١٧٧٣ نجی ماده ایله بعض مسائل بوقاعده‌دن مستثنادر. ازجمله

١ : حاكم يتيمك مالنى صاتدقدن صكره مشترى خيار عيب ايله رد ايتمك ايستدكده حاكم « سن مبيعى هر عيبيله قبول ايتدك » ديسه بوسوزى بلا يمين تصديق اولنور .

٢ : بر كيمسه حاكمدن « سن فلان وقفك ويا فلان يتيمك شو خانه‌سنى بكا ايجار ايتدك » ديوبده حاكم انكار ايلسه يمين لازم كلمز .

٣ : حاكم وامينى مثلا اجرا مأمورى « مديونك مالنى شوقدر غروشه صاتوب مبلغ مزبورى دائنه ويردم » ديدكده بلا يمين سوزى تصديق اولنور .

٤ : زوجهٔ مطلقه زوجندن حمل نفقه‌سى طلب ايدوبده زوجى حملى انكار ايتسه زوجه‌نك سوزى بلا يمين تصديق اولنور .

٥ : بر كيمسه صغير اوغلى ايچون بر خانه اشترا ايدوبده مقدار ثمنده شفيع ايله اختلاف ايتدكارنده سوز بلا يمين ابكدر .

٦ : وصينك صغيره انفاق ايلديكى مبلغ نفقهٔ مثل اولور ايسه قول مجردى قبول اولنور .

٧ : شرايه وكيل اولان كيمسه موكلنك امرى اولسون اولمسون خيار شرط ايله موكلى ايچون بر مال صاتون الدقدقدن صكره بايع « موكلك بيعه راضى اوله‌رق خيارى اسقاط ايلدى » ديو دعوى ووكيل انكار ايلدكده سوز بلا يمين وكيلكدر .

زيرا بايع خيارك سقوطيله ثمنك وجوبنى ادعا ايده‌يور . وكيل اسقاط خيار ايتدي ديناان موكلدن نائب اولمغله انكاريله كندوسنه يمين توجه ايتميه‌جكندن سوزى تصديق اولنوب بايعك اثبات مدعا ايتمسى لازم كلور .

١٧٧١ ماده زوج ايله زوجه ساكن اولدقلرى خانه

دروننده‌كی اشياده اختلاف ايتدكلری صورتده نظر اولنور.

يعنی شرعاً نكاح زوج ايچون زوجه‌دن يالكز استمتاعی موجب اولوب يوقسه مجرد نكاح حسبيله زوج ايچون زوجه‌نك امواننده حق تملك واشتراك ثابت اولماز بناءً عليه زوجه مالنی زوجنه بيع وهبه كبی بر سبب شرعيله تماماً تمليك ويا انده زوجنی تشريك ايتمدكجه هربری كندی مالنك صاحبی اوله‌جغنه وبرلكده ساكن اولدقلری خانه دروننده هر ايكيسنك اشياسی بولنه‌جغنه نظراً خانه دروننده‌كی اشيادن شو شی سنكدر ويا بنمدر ديو بينلرنده اختلاف وقوعبولدقده اگرچه زوجه زوجك يد تصرفنده اولمغله انك مالك اولديغی اشيا دخی كندی يد ادارەسنده ديمك اولديغندن شو اعتبار ايله زوج ذی‌اليد ايسه‌ده زوجه دخی كندی اشياسيله برابر زوجنك اشياسنی‌ده استعمال ايله كسب اختصاص ايتديكندن زوجيندن قنغيسی ذی‌اليد وقنغيسی خارج اعتبار اولنه‌رق بينه‌سی ترجيح اولنمق لازم كله‌جكنك تعيينی ايچون ظاهر حاله باقيلور. شويله كه :

تفنك وقلنج كبی يالكز زوجه صالح اولان ياخود اوانی ومفروشات كبی ايكيسنه‌ده صالح اولان شيلرده زوجه‌نك بينه‌سی ترجيح اولنور. وايكيسيده اثباتدن عاجز اولدقلری صورتده سوز مع‌اليمين زوجكدر. يعنی اول اشيا زوجه‌سنك اولمديغنه يمين ايدرسه كندوسنك اولديغنه حكم اولنور .

اما زوج « بن بو اشيايى زوجەمدن صاتون آلدم » ويا « زوجەم بكا هبه وتسليم ايتدى. » ديو ادعا ايدر ايسه بوصورتده دفعنى اثبات ايتمك لازمدر. ايدەمديكى حالده بيع ويا هبه وتسليم ايتمديكنه يمينيله سوز زوجەنكدر . ١٦٣٢

اما يالكز نسايه صالح اولان البسه وحليات كبى شيلرده زوجك بينەسى ترجيح قلنور .

وايكيسيده اثباتدن عاجز اولدقلرى تقديرده سوز مع اليمين زوجەنكدر .

اما زوجه « بن بواشيايى زوجمدن صاتون آلدم » ياخود « زوجم بكا هبه وتسليم ايتدى. » ديو ادعا ايدر ايسه بوصورتده دفعنى اثبات ايتمك لازمدر . ايدەمديكى حالده بيع ويا هبه ايتمديكنه يمينيله سوز زوجكدر .

مكركه برى ديكره صالح اولان شيلرك صانع وبايعى اولورسه هرحالده سوز مع اليمين انكدر .

مثلا كويه نسايه مخصوص حلياتدن اولوب انجق زوج قيومجى اولديغى صورتده سوز مع اليمين انك اولور.

هرنەقدر ظاهر حال كويه زوجەنك مالى اولديغنه دلالت ايدر ايسەده مادامكه زوج قيومجيدر . مذكور كويه صاتمق ايچون انك طرفندن ياپلمش مالى اولديغنەدها زيادەواقوى اولەرق دلالتايلديكندن مرجحدر .

كذلك زوجه رجاله ويا هم رجال وهم نسايه صالح اولان البسه

وسائرەنك صانع وبايعی اولور ایسه اسباب محررەیه مبنی سوز مع الیمین مزبورەنك اولور .

[زوج ايله زوجه] تعبيری اورتاق اولان ایکی زوجەنك ، بابا واوغلنك ، قائم پدر ودامادك ، ویردیکی جهازدن طولایی پدری ايله قزینك ، موجر ايله مستأجرك ، پشمقجی ايله عطارك بر خانه ودكان درونندە بولنان اشیادە اختلافلرندن احتراز ایچوندر . بونلر احكام مخصوصەسنه تابع اولورلر .

[ساكن اولدقلری خانه] قیدی زوجینك ساكن اولدقلری خانه خارجندەكی اموالندن احتراز ایچوندر . بونلردن طولایی تحدث ایدەجك اختلاف ایکی اجنبی شخص بیننده متحدث دعاوی مثللو رؤیت وفصل اولنور .

مذكور خانه ایستر مشتركاً زوجینك یاخود یالكز برینك ملكی اولسون ایستر اجاره ویا عاریت صورتیله ساكن اولمقده بولنسونلر صورت تصرفی درونندەكی اشیادن متحدث دعاوی یه تعلق وتأثیر ایتمز .

§

زوجینك ساكن اولدقلری خانه درونندەكی اشیا حقندە مادۀ مشروحەیه توفیق معامله اولنمق ایچون نكاحك دوامی شرط دكلدر .

بناءً علیه زوجه زوجنك تحت نكاحنده ایكن ظهور ایدەجك اختلافلری بروجه محرر فصل اولنەجغی كبی بربرلرندن مفارقتندن صكره اولجه ساكن اولدقلری خانه درونندەكی اشیادن طولایی تحدث ایدەجك اختلافلری دخی مادۀ مزبورەیه توفیقاً فصل اولنور .

١٧٧٣ ماده . احد زوجینك وفاتنده ورثه مورثك مقامنه قائم اولور .

بناءً عليه اموال موروثه‌دن طولانی بینلرنده ظهور ایده‌جك اختلاف مادهٔ سابقه احکامنه توفیقاً فصل اولنور .

فقط طرفین بر منوال محرر اثباتدن عاجز اولدقلری تقدیرده ایکیسنه دخی صالح اولان شیلرده سوز مع الیمین حیاتده اولانکدر .

° اگر حیاتده اولان زوج ایسه بوفقره مادهٔ سابقه‌نك فقرهٔ اولیسنده محرر قاعده‌یه موافق اولور. واگر زوجه ایسه قاعدهٔ مزبوره حکمنجه سوز زوج متوفانك مقامنه قائم اولان ورثه‌سنك اولمق لازم کلورایکن بوفقره‌یه نظراً زوجه‌نك اولدیغی امام اعظم رضی الله تعالی عنه جانبندن بالاستثنا تجویز بیورلمشدر. چونکه زوجك وفاتیله یدی وارثنه انتقال ایتمیوب ساقط اولمش وزوجه ذاتاً ذی الید اولمغله زوجك ورثه‌سی خارج قالمش اولدیغندن ورثه‌نك بینه‌سی مرجح اوله‌رق سوز مع الیمین زوجه‌نك اولور.

١٧٧٣ ماده واهب هبه‌دن رجوع ایتمك ایستیوبده موهوب له دخی موهوبك تلف اولدیغنی دعوی ایتدکده سوز بلا یمین موهوب لهکدر .

بو ماده صفات عارضه‌ده اصل اولان عدمدر قاعده‌سنك مستثنیاتندن اولوب اسبابی ٩نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

§ .

کذلك واهب «شو یله برعوض ویرمك مشروط ایدی» وموهوب له «مشروط دکل ایدی» دیو اختلاف ایتدکلرنده سوز بلا یمین موهوب لهکدر .

فقط واهب « سكا هبه ایتمش اولدیغم مال بودر » وموهوب له دخی « بو دكلدر مال موهوب تلف اولدی » دیو اختلاف ایتسه‌لر اول مال هبه اولنان مال اولمدیغنه موهوب لهه یمین ویریلور.

١٧٧٤ ماده امین اولان کیمسه برائت ذمتی حقنده یمینیله تصدیق اولنور .

یعنی ظاهر حال کندوسنی تکذیب ایتمدیکی تقدیرده سوزی یمینیله تصدیق اولنور .

نته‌کیم مودع ودیعه‌یی دعوی ایدوبده ودیع دخی [بن انی سکا رد ایتدم] دیدکده سوز مع الیمین ودیعکدر .

اما یمین ایتدکدن صکره ودیعه‌نك کندو یدنده بولندیغی ظاهر اولور ایسه یمینك حکمی قالمیوب مودعه اعاده‌سی لازم کلور .

کذلك مودع ودیعه‌یی طلب ایتدکده ودیع عذر شرعی‌یه مستند اولمقسزین ویرمسه امانته خیانت ایتمش اوله‌جغندن بعده بلا تعد ولا تقصیر تلف اولدیغنی بیان ایتدکده سوزینه اعتبار اولنمیوب ویمین تکلیف ایدلمیوب ٧٩٤ نجی ماده موجبنجه ضامن اولمسنه حکم اولنور.

[برائت ذمتی حقنده] قیدی بشقه‌سنه ایجاب ضماندن احتراز ایچوندر . بناءً علیه ودیع « ودیعه‌یی مودعك امریله بشقه‌سنه ایداع ایتدم اوده تلف ایتمش » دیوبده مستودع ثانی انکار ایلسه بوسوزی ایله مستودع ثانینك مسئولیتی جهتنه کیدلمز. وکندوسنه یمین ویردیرلمز. اثبات مدعا ایتمسی لازم کلور .

والحاصل امینك یمینیله تصدیق اولنمسی برائت ذمتنه امنحصر

وامانتـه خيانت ايتمامكله مشروطدر . امانتـه خيانت ايتمديكى حالده برائت ذمتى يمينيله تصديق اولنه‌جغى كبى .

فقط يميندن خلاص ايچون اقامهٔ بينه ايده‌جك اولورسه بينه‌سى استماع قلنور .

وارثق يمين ايتديرلمز .

اما مودع وديعه‌يى استرداد ايتمديكنه ويا وديعك يدنده موجود اولوب تلف اولمديغنه اقامهٔ بينه ايده‌جك اولورسه نفيى اثبات اوله‌جغندن قبول اولنماز .

۱۷۷٥ ماده مختلف ديونى اولان كمسنه دائننه برمقدار شى ويردكدن صكره قنغى دينئه محسوباً ويرمش اولديغنى دعوى ايدرسه سوز انكدر .

مثلا بركيمسه دلال واسطه‌سيله برمال صاتون آله‌رق برمقدار پاره ويردكدن صكره دلال « سن انى بكا دلاليه اوله‌رق ويردك » ومشترى « بن انى ثمن مبيعه محسوباً پى اقچه‌سى اوله‌رق بايعه ويرمك اوزره سكا اعطا ايتمشيدم » ديه‌رك بينلرنده اختلاف وقوعنده دلاليه اوله‌رق ويرمديكنه يمينى ايله سوز مشتر ينكدر .

قاعدهٌ مملك وقت تمليكده وبعده جهت تمليكى تعيين ايدوبده بوتعيين مفيد اولور ايسه سوز انكدر . زيرا تمليك مملكك جهتدن مستفاد ومستحصل اولديغى كبى جهت تمليكى تعيين ايتمسيله جهات سائره‌دن حصول ملكنى انكار ايتمش اوليور . سوز دخى مع اليمين منكر كدر .

§

[مختلف دیوندن] مقصد جهت ویاجنسی مختلف دیون دیمکدر. جهتی مختلف اولان دیون مثال آنف الذکرده بیان قلندی. جنسی مختلف دیونه مثال شودر که : بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن نصفی التون ونصف دیکری کموش‌پاره اوله‌رق اون‌بیك غروش استقراض ایتدکدن صکره دائنه ایکی بیك غروش اعطا ایتسه کموش پاره اوله‌رق استقراض ایتدیکی مقداره محسوب ایدیلور . §

اما دیونك جهت وجنسی متحد اولورایسه تعیین مفید اولمیه‌جغندن معتبر دکلدر. مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن اولاً بیك وبعده ایکی بیك که جمعاً اوچ بیك غروش استقراض ایتدکدن صکره مقرضه بش یوز غروش ویرسه مذکور اوچ بیك غروشدن محسوب ایدیلور « برنجی ویا ایکنجی دفعه استقراض ایتدیکم مقداره محسوباً ویردم » دیو تعیین ایتمکده فائده یوقدر .

فقط استقراض ایتدیکی مبالغدن برمقداری ایچون کفیل ویرمش ایسه کفیلی عهدهٔ کفالتدن اخراج وکندوسنه رجوع حقنی قطع ایچون « فلانك کفیل اولدیغی مقداره محسوباً ویردم » دیو تعیین ایدر ایسه معتبر وسوز کندوسنك اولور .

۱۷۷۶ ماده بر دکرمنك مدت اجاره‌سی منقضی اولدقدن صکره مستأجر مدت اجاره اثناسنده صویك انقطاعی حسبیله اول مدتك اجرتدن حصه‌سنی تنزیل ایتمك ایستیه‌رك موجرایله بینلرنده اختلاف واقع اولوبده بینه دخی اولمدیغی تقدیرده نظر اولنور. اکر اختلافلری مدت انقطاعك مقدارنده ایسه

مثلا مستأجر [اون كون] وموجر [انجق بش كون] انقطاعنى دعوى ايتسه سوز مع اليمين مستأجر كدر .

چونكه بو حالده مستأجر موجرك طلب ايتديكى زياده اجرتى منكردر .

وا كر اختلافلرى اصل انقطاعده ايسه يعنى موجر صويك انقطاعنى كلياً انكار ايتسه حال حاضر تحكيم اولنور يعنى حكم قلنور شويله كه اكر صو وقت دعوى وخصومتده جارى ايسه سوز مع اليمين موجر كدر .

يعنى اولقدر مدت منقطع اولديغنى بيلمديكنه يمين ايتديريله رك سوزى تصديق اولنور. زيرا خلافنه دليل اولمدقجه برشيئك بولنديغى حال اوزره قالمسى اصلدر قاعده سنه بناءً وقت دعواده صويك جارى اولمسيله كچمش زمانده دخى جاريدر دينله رك حال حاضر بالتحكيم زمان ماضى يه استصحاب وتطبيق ايله حكم اولنمسى اصلدر موجر بو اصله متمسك اولديغندن سوز انككدر .

وا كر اول وقت منقطع ايسه سوز مع اليمين مستأجر كدر .

يعنى مدت انقطاع اون كوندن نقصان اولمديغنه يمين ايتديريله رك سوزى تصديق اولنور. چونكه وقت خصومتده صويك منقطع اولمسنه نظراً ظاهر حال زمان ماضيده دخى منقطع اولديغنه دليلدر مستأجر بو اصله متمسك اولديغندن سوز انككدر . §

[مدت اجارەسی منقضی اولدقدن صکره] عبارەسی وقوعیدر مدت اجاره منقضی اولمسەده حکم بویلەدر .

١٧٧٧ ماده بر کیمسەنك خانەسنه آقان صویولی حقنده حادثدر یاخود قدیمدر دیو اختلاف اولنوبده صاحب خانه مسیلك حادث اولدیغنی ادعا ایله رفعنی ایستدیکی وطرفینك بینەلری اولمدیغی صورتده نظر اولنور . اکر وقت خصومتده اول مسیلدن صو جریان ایدر ، یاخود اولجه جریانی معلوم اولور ایسه حالی اوزره ابقا اولنور .

زیرا بر شیئك بولندیغی حال اوزره قالمسی اصلدر . واصله متمسك اولدیغی جهتله « و سوز مع الیمین صاحب مسیلك اولور . یعنی مسیلك حادث اولمدیغنه یمین ایتدیریلور .

زیرا صویك وقت خصومتده یاخود اولجه جریانی عندالکشف معلوم وثابت اولەجغندن کچمش زمانده دخی جاری اولدیغنه دلالت ایدر وصاحب مسیلك یمینیله اولوجهله حکم اولنور.

واکر وقت خصومتده صو جریان ایتمز ویا اندن اولجه جریانی معلوم اولماز ایسه سوز مع الیمین صاحب خانەنك اولور .

یعنی ظاهر حال صاحب خانەنك لهنه شهادت ایتمکده اولدیغندن

کندوسنه مسیلك قدیم اولمدیغنه یمین ایتدیریلوب سوزی تصدیق اولنور.

§

طرفینك بینه‌لری اولدقده قنغیسنك ترجیح ایدیله‌جکی حقنده ١٧٦٨ نجی ماده شرحنده بیان قلنان ایضاحاتك بو مادهٔ مشروحه‌یه دخی شمولی واردر.

فصل رابع

تحالفه دائردر

١٧٧٨ ماده بایع ومشتری ثمنك یامبیعك ویا ایکیسنك دخی مقدارنده «وثمنك» یا صفنده ویاجنسنده اختلاف ایتدکلری صورتده هرقنغیسی اقامهٔ بینه ایلر ایسه انك لهنه حکم اولنور.

اقامهٔ بینه ایده‌میان طرفك دعواسی قول مجردنده قالوب دیگر طرف دعواسنی بینه ایله تنویر ایتدیکندن برهان ایله ثابت اولان شی عیاناً ثابت کبیدر. وبینه حجت متعدیه اولدیغندن موجبیله حکم، حاکم اوزرینه واجب اولور.

واگر ایکیسی دخی اقامهٔ بینه ایدرلر ایسه زیاده‌یی اثبات ایدنك لهسنه حکم اولنور.

چونکه زیاده بینه‌سی اولادر.

وایکیسی دخی اثباتدن عاجز اولورلر ایسه انلره یابریکز

اوبریکزك دعواسنه راضی اولور یاخود بیعی فسخ ایلرز دینیلور .

یعنی ایکیسنه‌ده آیری آیری «یا دیکر طرفك دعواسنه راضی اولورسك یاخود ایکیکزه‌ده طلبکز اوزرینه یمین ویردیروب بیعی فسخ ایلوم» دیو حاکم اخطار ایدر.

چونکه غرض اصلی بینلرنده‌کی منازعه‌یی قطعدر . طرفینك رضالریله منازعه بر طرف اوله‌جغندن حاکمك بو وجهله اخطاری قطع منازعه ایچون بر یولدر . وابقا فسخدن اولی اولدیغندن حاکمك طرفینی ابقای بیعه ترغیب ایتمسی لازم کلور .

و بونك اوزرینه بریسی دیکرینك دعواسنه راضی «اولور ایسه نزاع برطرف اولوب عقد بیع علی حاله ابقا ایدیلور» اولماز ایسه حاکم انلرك هر برینه دیکرینك دعواسی اوزرینه یمین ویرر .

زیرا کندی دعوالرینی اثبات ایده‌مامشلر ایسه‌ده هر بری دیکرینك دعواسنی انکارده مصر اولملرینه بناءً کندولری تحلیف ایدیلور .

وابتدا مشتریدن بدأ ایلر .

امام ابو یوسف حضرتلرنجه اختلاف کرك ثمن وکرك مبیعده اولسون ابتدا بایعدن یاخود قنغیسی اول دعوی ایتمش ایسه اندن بدأ اولنمق لازم کله‌جکی مروی ایسه‌ده امام محمد حضرتلری اختلاف

ثمنده اولور ایسه ابتدا مشتریدن باشلانمق اقتضا ایده‌جکی رأینده بولنمش وامام اعظم حضرتلرندن دخی بویله روایت اولنمش و مشایخ اسلامیه بو صورتی بالتصویب افتا ایتمش اولدقلرندن مجله جمعیتنجه دخی اولوجهله یازلمشدر .

چونکه ۲۶۲ نجی ماده حکمنجه ابتدا مشتری ثمنی بایعه ویرمکه بورجلی اولدیغندن عندالمطالبه انکار ایتدکده بادیٔ نزاع اوله‌جغی جهتله انکارده بایعدن اشد اولدیغی کبی یمیندن نکول ایتدکده همان اعطای ثمن ایله محکوم اوله‌جغندن تحلیفده ابتدا مشتریدن بدأ ایتمك فائده‌لیدر .

اما اختلاف مبیعده اولور ایسه بایعدن بدأ ایدر . زیرا بایع انکارده اشددر.

بیع مقایضه وصرفده وعین مقابلی اولان مسلم فیهده حاکم مخیردر. دیلدیکندن بدأ ایدر . یاخود قرعه کشیده ایلر . زیرا بونلرده بدلین هم ثمن وهم مبیعدر .

هر قنغیسی یمیندن نکول ایدر ایسه آخرك دعواسی ثابت اولور .

تحلیفه مشتریدن بدأ اولندقده نکول ایدر ایسه آرتق بایعك یمینه حاجت قالمیوب نکولیله مشترینك علیهنه و بایعك لهنه حکم اولنور .

اما مشتری یمین ایدر ایسه ثانیاً بایعه یمین تکلیف اولنور. اگر نکول ایدر ایسه انك علیهنه و مشترینك لهنه حکم اولنور .

تحلیفه بایعدن بدأ اولندقده نکول ایدر ایسه آرتق مشترینك

يميننه حاجت قالميوب بايعك عليهنه ومشترينك لهسنه حكم اولنور.
اما بايع يمين ايدرايسه ثانياً مشترى يه يمين تكليف اولنور. اكر نكول ايدر ايسه انك عليهنه وبايعك لهسنه حكم اولنور.
زيرا ١٧٤٢ نجى مادهده مصرح اولديغى اوزره يميندن نكول اسباب حكمدندر.

واكر ايكيسى دخى يمين ايدرسه حاكم اول بيعى فسخ ايدر.

يعنى ١٧٦١ نجى مادهده بيان قلنديغى اوزره بينه‌لر متهاتر اولديغى كبى تحالفده دخى بينه‌لر حكمسز قالوب [اذا اختلف المتبايعان تحالفا وترادا] حديث شريفى مقتضاى عاليسنجه حاكم بيعى فسخ ايدرك بايعك ثمنى مشترى يه ومشترينك مبيعى بايعه رد ايتمسنى امر ايدر.
زيرا متبايعان يكديكرينك دعواسنى منكر اولمغله يمين يالكز انكارلرينى تأكيد ايدوب يوقسه يمين ايتملرى حسبيله هيچ برينك دعواسى ثابت اولميه‌جغندن منازع فيه اولان بيع يابلا ثمن ياخود ثمن مجهول ايله قالهرق ٢٣٧ و٢٣٨ و٣٦٤ نجى ماده‌لر احكامنجه فاسد اولديغى جهتله مستحق فسخدر.
بعض فقها بيع تحالف ايله منفسخ اولور ديمشلر ايسه‌ده ارجح اقواله كوره تحالف ايله منفسخ اولميوب فقط مستحق فسخ اولديغندن [حاكم اول بيعى فسخ ايدر] دينلمشدر. بناءً عليه بعدالتحالف وقبل الفسخ متبايعاندن برى بيعه راضى اوليويرسه صحته منقلب ونافذ اولور. ارتق بونك ايچون تجديد عقد ويا حكم حاكمه حاجت يوقدر.

§

تحالف اجراسی لازم کلدکده مشتری یه بایعك ادعاسی وجهله اشترا ایتمدیکنه وبایعه دخی مشترینك ادعاسی وجهله بیع ایتمدیکنه یمین ایتدیریلور . §

[بایع ومشتری] کلمه‌لری موجر ومستأجردن احتراز ایچون اولوب انلردن مادهٔ آتیه‌ده بحث اولنیور . §

حاکم بیعی فسخ ایله بایعك ثمنی مشتری یه ومشترینك مبیعی بایعه رد ایتملرینی امر ایده‌بیلمك ایچون عقد بیعك فسخی قابل وثمن ومبیعك ردی ممکن اولمق لازم کلور .

بناءً علیه بیعك فسخی قابل وثمن ومبیعك ردی ممکن اولمیان وثمن ومبیعه طوغریدن طوغری یه عائد بولنمیان اختلافاتك فصلی ایچون تحالف اجرا قلنمیوب بونلرده یالکز برطرفك تحلیف اولنه‌جغی ١٧٨٢ و ١٧٨٣ نجی ماده‌لرده بیان قلنیور . §

مادهٔ مشروحه‌نك احکامی متبایعان بیننده ظهور ایدن اختلاف یالکز ثمن یاخود یالکز مبیع ویاخود هم ثمن وهم مبیعه دائر اولدیغی حالده ضورت فصلنی وتحالف اجراسنی مبین اولدیغندن اکا کوره تمهید ایضاحاته ابتدار اولنور . شویله که :

متبایعان بیننده ظهور ایدن اختلاف ثمن ویا مبیعك یاخود هر ایکیسنك یامقدارنده یاوصفنده ویانوعنده ویاجنسنده اوله‌رق بش صورتله وقوعبولور .

برنجیسی : ثمنك مقدارنده اختلاف ایتمکدر . مثلا بایع « بیك غروشه صاتدم » ومشتری « بش یوز غروشه آلدم » دیملری کبی .

بوصورتله بایع زیادهٔ ثمنی دعوی ایله مشترینك ادعاسنی انکار ومشتری نقصان ثمنی ادعا ایله بایعك دعواسنی انکار ایتمش اولدقلرندن

اشبو اختلاف بر وجه بالا بیان قانان اصوله توفیقاً فصل اولنور .

انجق ثمنك مقدارنده اختلاف طوغریدن طوغری‌یه اولمیوب برشی ضمننده اولور ایسه تحالف جاری اولماز . مثلا مبیع اون اولوبده « چوالنك طاره‌سی بش قیه ایدی بناءً علیه ثمندن اصابت ایده‌جك مقدارك تنزیلنی طلب ایدرم » دیو مشتری دعوی وبایع « اوچ قیه‌در ثمندن اول مقداره اصابت ایده‌جك قدرینك تنزیلی لازم كلور » دیو ادعا ایدرلر ایسه بونده تحالف جاوی اولمیوب سوز مع الیمین مشترینكدر .

چونكه صورت محرره مقبوضده اختلاف اولوب ثمنده اختلاف انك ضمننده واقعدر . زیرا مقبوض زیاده ایسه ثمن دخی زیاده ونقصان ایسه ثمن دخی نقصان اولور نفس قبض یعنی مبیعی قبض ایتمدیكی ویانقصان قبض ایتدیكی حقنده سوز قابضك اولوب خلافنی بایعك اثبات ایتمسی لازم كله‌جكندن تحالف جاری اولمامغله بونك ضمننده حاصل اولان اختلاف ثمنده دخی تحالف جاری اولماز . چونكه قاعدةً تابع اولان شیئه آیروجه حكم ویریلەمز .

ایكنجیسی : مبیعك مقدارنده اختلاف ایتمكدر . مثلا مشتری « بكا بایع شو آتی اكری ایله برابر بیك غروشه صاتدی » وبایع « اكرسز یالكز آتی بیك غروشه صاتدم » دیملری كبی . بومثللو اختلاف مادهٔ مشروحه‌یه توفیقاً تحالف ایله فصل اولنور .

اوچنجیسی : هم ثمنك وهم مبیعك مقدارنده اختلاف ایتمكدر . مثلا مشتری « بكا بایع شو آتی اكریله برابر بیك غروشه صاتدی » بایع « مذكور آتی اكرسز بیك بش یوز غروشه صاتدم » دیملری كبی . بودخی مادهٔ مشروحه‌ده بیان قلندیغی وجهله فصل اولنور .

شو قدر که یالکز بر جهتی اثبات ایدرلر ایسه هر برینك اثبات ایتدیکی جهت کندوسنه حکم اولنه جغی ١٧٦٢ نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

دردنجیسی : ثمنك وصفنده اختلاف ایتمکدر . مثلا بایع « سکهٔ خالصه ایله صاتدم » ومشتری « سکهٔ مغشوشه ایله آلدم » دیملری کبی . بونده دخی تحالف جاری اولور . چونکه ثمن ذمتده ثابت دین اولمغله وصفی تعریف ایله معلوم اوله جغندن تحالف نفس ثمنه راجع اولمش اولور .

§

اما مبیع معیوب اولوب اولمامق کبی مبیعك وصفنده اختلاف ایدرلر ایسه تحالف جاری اولماز . چونکه مبیع ثمن کبی اولمیوب حین بیعده تعین ایده جکندن انك وصفی ثمنك وصفی مثللو قدر منزله سنه ارتقا ایده مز .

بناء علیه ٣١٠ نجی ماده ده محرر اولدیغی اوزره مشتری «صاغیلور» دیو آلدیغی اینکك سوتی کسلمش اولدیغندن بحثله خیار وصف ایله ردینی ایستدکده بایع «بن بواینکی اویله بر وصف مرغوب ایله توصیف ایتمدم » دیسه سوز کندوسنك اولوب مشترینك اثبات مدعا ایتمسی لازم کلور. اثبات ایده مدیکی تقدیرده بایعه یمین ویریلور. نکول ایدر ایسه بیع فسخ اولنور . یوقسه مشتری یه دخی یمین ویریله رك تحالف اجرا قلنماز .

§

نوعده اختلاف اولندقده مثلا بایع « سیم یکرمیلك مجیدیه اوفقلغی ایله صاتدم » ومشتری « یکرمیلك مجیدیه ایله آلدم » دیو دعوی ایتسه لر حکم ینه بر وجه مشروحدر .

بشنجیسی : ثمنك جنسنده اختلاف ایتمکدر . مثلا بایع « آلتون پاره ایله صاتدم » ومشتری « کموش اقچه ایله آلدم » دیملری کبی .

بوده ثمنك وصفى كبى قدر منزله‌سنده اولديغندن تخالف جارى اولور . اكرچه ٢٠٨ نجى ماده حكمنجه جنسى بيان اولنه‌رق صاتيلان شى بشقه جنسدن چيقسه بيع باطل اوله‌جغندن بونده تخالف جارى اولمامسنه نظراً ثمنك جنسنده اختلاف اولندقده دخى تخالف جارى اولمامق لازم كلور كبى وارد خاطراولور ايسه‌ده بيعده ثمن مقصود بالذات اولميوب حتى‌حين بيعده تسميهٔ ثمن ايدلمسه بيع باطل اولميوب فاسد اوله‌جغندن و بيع فاسد ايسه يا صحته قلب و يا فسخ ايديله‌جكندن تخالف جارى اولور . §

اما مبيعك جنسنده اختلاف اولنور ايسه تخالف جارى اولماز . زيرا سالف‌الذكر ٢٠٨ نجى ماده حكمنجه جنسى بيان اولنه‌رق صاتيلان شى بشقه جنسدن چيقدقده بيع باطل اوله‌جغندن مثلا مشترى بايعك الماس ديو صاتديغى طاشك صرچه چيقديغنى بيان ايله بيعك بطلاننى ادعا وبايع مذكور طاشى صرچه اولمق اوزره صاتديغنى بيان ايتدكده سوز بايعك اولوب مشترينك اثبات ايتمسى لازم كلور . اثبات ايده‌مديكى حالده طلبيله بايعه يمين ويريلور . نكول ايدر ايسه بيع فسخ اولنور . يوقسه بايعه دخى يمين ويريله‌رك تخالف اولنماز . §

شو تفصيلاتدن مستبان اولديغنه كوره [يا وصفنده وياجنسنده] قيدى ذمتده ثابت دين اولان ثمنك يا وصفنده و يا جنسنده اختلافه دائر اولوب مبيعك وصفنده ويا جنسنده اختلاف اولندقده تحالف جارى اولميه‌جغندن برنجى فقره‌نك تقييدي ايجاب ايدر . §

احد بدلينك قبضندن اول متبايعان بيننده اختلاف اولندقده

تحالفك جريانی قیاسه موافقدر . زیرا هر بری منكر اولوب یمین دخی منكر اوزرینه‌در .

اما بدلینك قبضندن صكره زیاده‌یی‌ده ادعا ایدن مدعی وطرف دیكر مذكور زیاده‌یی منكر اولمغله قیاساً منكرك یمینی ایله اكتفا ایدلمسی لازم كلور ایسه‌ده بونده دخی تحالفك اجراسی بالاده محرر حدیث شریف ایله تجویز بیورلدیغندن قیاس ترك ایدلمشدر . §

تحالف اصولی كرك رأساً عقد اولنان وكرك اقاله ایدیلان بیعه شاملدر . چونكه هر ایكیسنده مبیعك ردی جائز وممكندر .

بناءً علیه بعدالاقاله و قبل القبض عاقدین ثمنده اختلاف ایتسه‌لر تحالف جاری واقاله مرتفع اوله‌رق بیع عودت ایدر . و بوصورت قیاسه موافقدر .

لكن مبیع بحكم الاقاله قبض ایدلدكده اصل مالكنه عودت ایتدیكندن شیخین حضراتنه كوره تحالف جاری اولماز .

چونكه بالاده بیان قلندیغی اوزره مبیع قبض اولندقدن صكره تحالفك اجراسی حدیث شریفه بناءً علی خلاف القیاس ثابت اولمشدر علی خلاف القیاس ثابت اولان شی سائره مقیس علیه اوله‌میه‌جغنه واقاله‌ده بعدالقبض تحالف ایدلسه مبیعك ایكنجی دفعه اوله‌رق مشتری‌یه اعطاسی لازم كلوب یوقسه رد مبیع دیمك اولمدیغنه نظراً تحالف جاری اولماز .

امام محمد حضرتلرینه كوره حكم نص بعدالقبض تحالفه دخی علت اوله‌بیله‌جكندن تحالف جاری اولور . §

سلم اقاله اولندقدن صكره رأس المال كرك قبض واسترداد اولنسون وكرك اولنمسون رأس المالده اختلاف وقوعنده تحالف جاری اولماز .

چونکه تخالفدن غرض اقالهیی فسخ ایله عقد سلمك عودتیدر حالبوکه سلمده مسلم فیه مسلم الیهك ذمتنده ثابت دین اولمغله اقاله ایله ساقط اولور ساقط اولان شی دخی قاعدةً عودت ایتمیهجکی جهتله تخالفدن فائده حاصل اولماز .

۱۷۷۹ ماده مستأجر هنوز مأجورده تصرف ایتمدین « یعنی استیفای منفعت ایلمکسزین ویا استیفاسنه مقتدر اولمقسزین » اجرتك مقدارنده موجر ایله اختلاف ایتدکده مثلا مستأجر [اجرت اون آلتوندر] و موجر [اون بش آلتوندر] دیو دعوی ایتدکلری تقدیرده قنغیسی اقامهٔ بینه ایدر ایسه قبول اولنور .

کذلك مادهٔ سابقهده محرر اولدیغی اوزره موجر « بدل ایجار آلتوندر » ومستأجر « کموشدر » دیهرك اجرتك جنسنده ویاموجر « بدل ایجار سکهٔ خالصهدر » ومستأجر « سکهٔ مغشوشهدر » دیهرك وصفنده ویاخود موجر « بدل ایجار سیم یکرمیلك مجیدیه اوفقلغیدر » ومستأجر « سیم مجیدیه یکرمیلکیدر » دیو نوعنده اختلاف ایتدکلری تقدیرده قنغیسی اقامهٔ بینه ایدر ایسه قبول اولنور . زیرا برهان ایله ثابت اولان شی عیاناً ثابت کبیدر .

وایکیسی بردن اقامهٔ بینه ایدرلر ایسه موجرك بینهسیله حکم اولنور .

چونکه موجرك بینهسی زیادهٔ اجرتی اثبات ایدهیور زیاده بینهسی اولادر .

واكر ایکیسی دخی اثباتدن عاجزاولورلر ایسه ایکیسینده تحلیف قلنور .

یعنی استیفای منافع ایدلمکسزین اجاره هنوز مبیع قبض اولنمیان بیع کبیدر . زیرا موجر ایله مستأجردن هر بری دیکرینه قارشو هم مدعی وهم منکر یعنی مدعی علیهدر واجاره بیع کبی قابل فسخ ، عقود معاوضه‌دن اولمغله تحالفده فائده درکاردر .

اکرچه تحالفده معقود علیهك یعنی مبیعك قیامی شرطدر حتی مبیع تلف اولدقده تحالف جاری اولمدیغی ۱۷۸۲ نجی ماده‌ده مصرحدر حال بوکه اجاره‌ده معقود علیهك منفعت اولدیغی ۴۲۰ نجی ماده‌ده محرردر منفعت ایسه ابتداءً معدومدر بناءً علیه اجاره‌ده تحالف جاری اولمامق لازم کلور دینلور ایسه جواب ویریلور که مادهٔ مذکوره شرحنده بیان قلندیغی اوزره اجاره‌ده معقود علیهك یعنی مأجورك منفعت اولمسی انتهاءً وحکمادر عقد ابتداءً عینه تعلق ایدوب منفعت حاصل اولدقجه اکا انتقال ایدر عین دخی موجوددر بناءً علیه استیفای منافع ایدلمکسزین تحالف اجرا قلندیغی تقدیرده عینك اعاده‌سی ممکن اولمغله اجارده تحالفك اجراسی جائزدر .

ومستأجرك تحلیفیله بدأ اولنور .

اختلاف اجرتده اولدیغی تقدیرده مستأجر کندی اوزرینه زیادهٔ اجرتك لزومنی منکردر . اما اختلاف منفعتده ایسه اختلاف مبیعده اولدیغی وقت بایعك تحلیفندن بدأ اولندیغی کبی موجرك تحلیفیله بدأ اولنور .

هر قنغیسی نکول ایدر ایسه نکولیله الزام قلنور. وایکیسی دخی یمین ایدر ایسه حاکم عقد اجاره‌یی فسخ ایلر.

اسبابی مادهٔ سابقه شرحنده محرر ایضاحاتدن مستفاد اولور.

مدتده یاخود مسافه‌ده « یعنی منافعده » اختلاف ایتدکلری حالده دخی حکم بووجهله‌در. شوقدر وارکه ایکیسی دخی اقامهٔ بینه ایتدکلری تقدیرده مستأجرك بینه‌سیله حکم اولنور.

چونکه انك بینه‌سی زیاده‌یی مثبتدر.

وتحالف صورتنده موجرك تحلیفیله بدأ ایدیلور.

زیرا انکارده اشددر. §

اختلاف هم اجرت وهم منافعده اولور ایسه مثلا موجر « بو خانه‌یی بر آیلق اوله‌رق ایکی یوزغروشه ایجار ایتدم» ومستأجر « ایکی آیلق اوله‌رق یوزاللی غروشه ایجار ایتدك » دیو اختلاف ایدوبده ایکیسیده اقامهٔ بینه ایتدکلرنده ایکی آیلق ایکی یوزغروشه ایجاراولندیغنه حکم اولنور. زیرا هربری زیاده‌یی اثبات ایتمشدر.

هیچ بریسی اقامهٔ بینه ایده‌میوبده تحالف لازم کلدیکنده قنغیسی اولا ادعا ایلمش ایسه ابتدا انك تحلیفندن باشلانیلور.

ایکیسیده بردن ادعا ایلمش ایسه حاکم دیلدیکندن باشلار یاخود قرعه کشیده ایلر.

١٧٨٠ ماده مدت اجاره‌نك انقضاسندن صکره موجر

ومستأجر مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره اختلاف ایتسه‌لر تحالف یوقدر .

مستأجر مدت اجاره‌ده کرك کاملاً و کرك قسماً استیفای منافع ایتمش اولسون ایستر ایسه استیفای منفعته مقتدر اولدیغی حالده اصلا استیفای منفعت ایتمکسزین مدت اجاره منقبضه اولمش اولسون .

چونکه ٤٦٩ و ٤٧٠ نجی ماده‌لر احکامنجه استیفای منفعت ایله اجرت لازم اولدیغی کبی اجارهٔ صحیحه‌ده استیفای منفعته اقتدار ایله دخی اجرت لازم اولور . انجق ٤٢٠ نجی ماده شرحنده ایضاح اولندیغی اوزره استیفا ویا اقتدار استیفای منفعت ایله معقود علیه تحقق ایتمش و منافع مرور زمان ایله عین مأجوری استعمال آراسنده حاصل اولان تعلقات مخصوصه‌دن عبارت اولمغله تحالف ایله عقد اجاره فسخ ایدلسه معقود علیه اولان منافع مستهلکه‌نك اعاده‌سی غیرقابل بولنمش اولدیغندن مدتك انقضاسندن صکره تحالف اجرا قلنماز موجرك اثبات مدعا ایتمسی لازم کلور . اثبات ایده‌مدیکی تقدیرده سوز مع الیمین مستأجرکدر .

چونکه مستأجر زیادهٔ اجرتی انکار ایده‌یور .

اما منافعده اختلاف ایتسه‌لر ینه تحالف یوق ایسه‌ده سوز مع الیمین موجرکدر . زیرا موجر زیادهٔ منفعتی انکار ایده‌یور .

الحاصل ٧٦ نجی ماده حکمنجه یمین منکر اوزرینه اولدیغندن قنغیسی انکار ایدر ایسه سوز مع الیمین آنکدر . زیرا برائت ذمت اصلدر .

١٧٨١ ماده مدت اجاره اثناسنده موجر ومستأجر
اجرتك مقدارنده اختلاف ايتسه‌لر تحالف جارى اولوب
باقى مدت حقنده عقد اجاره فسخ اولنور .

مادۀ آتيه شرحنده بيان قلنه‌جغى اوزره مبيعك بعضيسى تلف اولدقده شيخين حضراتنه كوره تحالف اجرا قلنمديغى حالده اجاره‌ده مستأجر منافعدن بعضيسنى بالفعل استيفا ايتدكدن وياخود امكان استيفاى منفعته مقتدر اولدقدن صكره اوست طرفى ايچون عاقدين بيننده اختلاف ظهورنده تحالفك اجرا قلنه‌جغى بين الائمه متفق عليهدر. چونكه ٤٢٠ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره عقد اجاره ابتداءً عينه تعلق ايدوب آناً فآناً منفعت حاصل اولدقجه اكا انتقال ايده‌جكندن منافعك برقسمى استيفا اولندقدن صكره قسم ديكرى هنوز استيفا اولنمامسيله معقود عليه متباقى منافعده مأجور اولوب اوده باقى وبعدالتحالف اعاده‌سى ممكن اولمغله تحالفك فائده‌سى دركاردر .

. چن مدتك حصه‌سنده دخى سوز «مع اليمين» مستأجرك اولور .
سببى مادۀ سابقه شرحنده بيان قلندى .

١٧٨٢ ماده مشترى يدنده مبيع تلف ياخود مانع رد اولور بر عيب حادث اولدقدن صكره متبايعان اختلاف ايتسه‌لر تحالف يوقدر . انجق مشترى تحليف اولنور .
[مشترى يدنده] قيدى قبل القبض بايع يدنده ايكن تلف اولان

مبیعدن احتراز ایچوندر . مبیع قبل القبض بایعك یدنده تلف اولسه ۲۹۳ نجی ماده شرحنده ایضاح اولندیغی اوزره بایعك ویا شخص آخرك ویا مبیعك فعلی ویاخود آفت سماویه ایله تلف اولسون مشتری حقنده برشی ترتب ایتمیوب ضرری بایعه عائد اولور . واکر مشترینك فعلیله تلف اولور ایسه بو صورتده ضرری مشتری یه عائد اولور ایسه‌ده بو ضرر فعل اتلافدن نشأت ایدر . بناءً علی ذلك مبیع قبل القبض بایعك یدنده تلف اولدقده تحالف یوقدر .

فقط مبیع حین عقدده ذکر اولنان مقداردن نقصان چیقار ایسه تفرق صفقه جهتیله مشتری یا عقدی فسخ ویا مجموع ثمن ایله ظهور ایدن مقداری قبولده مخیر اولدیغی ۲۲۳ و ۲۲٤ نجی ماده‌لرده مصرح اولمسنه نظراً مبیع بایع یدنده قسماً تلف اولوبده مشتری دخی مجموع ثمن ایله متباقیسنی قبول ایده‌جك اولسه بیع یالکز متباقی اوزرینه اعتبار ایدلمش اوله‌جغندن تحالف جاری اولور . §

مبیع کلاً ویا قسماً تلف اولدقده طرفین تحالف اولنوب اولنمیه‌جغی بین الائمه مجتهدفیهدر . امام محمد رحمة الله علیه تلف اولان مبیعك اعاده‌سی قابل دکل ایسه‌ده اصلك ایفاسی قابل اولمدیغی حالده بدلی ایفا اولنور قاعده‌سنه نظراً بدلنك یعنی قیمت ویا مثلنك ایفاسی قابل اوله‌جغی جهتله مبیع ایستر تماماً ایستر قسماً هلاك اولسون تحالف اجرا قلنه‌جغنی بیان ایتمش و امام شافعی رحمة الله علیهك اجتهادی دخی بو صورتده واقع اولمشدر .

شیخین رحمة الله علیهما مبیعك تماماً تلف اولمسی ایله قسماً تلف اولمسنی حکماً تفریق ایتمشلردر . شویله که :

مبیع تماماً تلف اولور ایسه ۲۹۳ نجی ماده حکمنجه ضرری

بایعه عائد اوله‌جغندن وقیمت ویا مثلی عین مبیع اولمدیغندن تحالفدن فائدهٔ مقصوده حاصل اولماز . چونکه تحالف [اذا اختلف المتبایعان تحالفا وترادا] حدیث شریفیله علی خلاف القیاس ثابت اولمشدر . وحدیث عالیده « رد اولنور » بیورلمشدر . مبیعك رد اولنمسی ایچون اولا موجود اولمسی اقتضا ایدر . بناءً علیه [ترادا] کلمه‌سی مبیع موجود ایسه رد اولنور دیمکدر یعنی حدیث عالی [اذا اختلف المتبایعان والسلعة قائمة تحالفا وترادا] تقدیرنده اولوب لفظاً بووجهله اولدیغی دخی مرویدر .

ثانیاً تحالف ایله حاکم بیعی فسخ ایدر . عقدك فسخی دخی معقود علیهك یعنی مبیعك قیامیله اولور . مبیع تلف اولدقده اکا بدل قیمت ویامثلنی تضمین ایتمك مبیعه قیاساً اولور حال بوکه مبیعده تحالف علی خلاف القیاس ثابت اولدیغندن سائره مقیس علیه اوله‌ماز .

مبیع قسماً تلف اولور ایسه امام اعظم حضرتلرینه کوره ینه تحالف اولنماز . چونکه عقد اجزاء مبیعك کافه‌سنه شامل واجزاء ثمن اجزاء مبیعه منقسم اولدیغندن مبیعك کلیسی معقود علیه اولمغله بعضیسی هلاك اولدقده مبیعلکدن چیقه‌رق قابل اعاده اولماز . وموجود اولان مقدارده تحالف اولنوبده بیع فسخ ایدلدکده مشتری دخی ثمندن اکا اصابت ایده‌جك مقداری اعاده ایتسون دینیله‌مز . چونکه بو صورت تفریق صفقه دیمك اولوب انکده جائز اولمدیغی ۲۲۳ و ۲۲٤ نجی ماده‌لرده بیان قلندی .

فقط امام ابو یوسف حضرتلری بالذات تجویز اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه‌بیلور قاعده‌سنه نظراً تلف اولان مقدارك قیمتی موجود اولان مقدار ایله تضمین ایدیله بیله جکندن تحالفك جوازی رأینده بولنمشدر .

مادهٔ مشروحه‌ده [مبیع] مطلق اوله‌رق ذکر اولنمسی حسبیله امام اعظم حضرتلرینك اجتهادی اختیار اولنمشدر .

اما بالاده بیان قلندیغی وجهله مشتری مجموع ثمن ایله مبیع متباقی‌یه راضی اولور ایسه تحالف اولنور .

کذلك ثمن استهلاك اولندقدن صکره دخی تحالف اولنور . چونکه ثمن بیعده مقصود بالذات اولمیوب وسیلهٔ مبادله‌در ؛ وثمن مثلیاتدن اولمغله عقد ایله تعین ایتمیه‌جکندن برشیئك مثلنی ویرمك عین شیئ ویرمك کیبدر .

وکذا بیع مقایضه‌ده بدلین هم ثمن وهم مبیع اولدیغندن احد بدلین تلف اولدقده ثمن اعتباریله تحالف جاری اولور . اما ایکیسیده تلف اولور ایسه بری مبیع اوله‌جغندن تحالف جاری اولماز . §

[مشتری یدنده مانع رد برعیب حادث اولدقدن صکره متبایعان اختلاف ایتسه‌لر تحالف یوقدر] چونکه طرفین یمین ایتدکلری تقدیرده بیعك فسخیله مبیعك بایعه ردی لازم کلور حال بوکه ۳٤٥ نجی ماده حکمنجه مبیعك مشتری عندنده برعیب حادث اولدقدن صکره عیب قدیمی میدانه چیقسه‌بیله عیب حادث مانع رد اوله‌جغندن مشترینك بایعه رد ایتمکه صلاحیتی اولمیوب فقط نقصان ثمن ادعاسنه صلاحیتی اولمغله متبایعان عیب حادثده اختلاف ایتدکلرنده تحالف اولنماز .

اما بایع یدنده ایکن مبیعده موجود اولان قصور مانع رد اولمدیغی کبی ۳۳۷ بعدالبیع قبل القبض بایع یدنده ایکن مبیعده حادث اولان عیب موجب رد اولان عیب قدیم حکمنده اولمغله ۳٤۰ متبایعان اختلاف ایتدکلرنده تحالف اولنور ؛ مبیعك عیب قدیم ایله قصورلی اولمسی تحالفه مانع دکلدر . چونکه عقد فسخ اولندقده مبیع بایعده قاله‌جغی جهتله کندی

مالی کندی یدنده ایکن معیوب اولدیغندن برشی دیمکه حقی اولماز .
[مانع رد اولور] قیدی مانع رد اولمیان عیبدن احتراز ایچوندر .
زیرا ٣٤٩ نجی ماده شرحنده ایضاح اولندیغی اوزوه مبیع حیوان
اولوبده مشترینك قوللانمسیله ضعیفلنمق کبی مانع رد اولمیان عیب
حادثی تحالفه دخی مانع اولماز .

١٧٨٣ ماده اجل دعواسنده یعنی مؤجل اولوب اولمامقده وشرط خیارده وثمنك کلیسنی یابعضیسنی قبضده تحالف اولمیوب بو اوچ صورتده دخی منکر اولان تحلیف قلنور .

عاقدین معقود علیه ومعقودبهده یعنی مبیع وثمنده اتفاق ایدوب
مؤجل اولوب اولمامسی کبی امر زائد عارضده اختلاف ایتدکلرنده
سوزی امرزائد عارضی انکار ایدنکدر . دیکر طرف اثبات مدعا
ایده مدیکی تقدیرده انك تحلیفیله اکتفا اولنور یوقسه تحالف اولنماز .

§

مادۀ مزبورده امور عارضه نك یالکز اوچ صورتندن بحث
اولنوب کتب فقهیه ده صور سائره دخی مندرج اولدیغندن بروجه
زیر بیان وایضاح اولنور .

١ : اجل دعواسنده اختلافدر . یعنی بایع « مشتری ثمنی فی الحال
ویرمك اوزره اشترا ایتدیکنی » ومشتری « مدت معلومه وعده ایله
صاتون آلدیغی » بیان ایدرك اختلاف ایتملیدرکه مادۀ مذکورده
مصرح اولدیغی اوزره تحالف اولنمیوب سوز مع الیمین بایعکدر .

٢ : مقدار اجلده اختلافدر . مثلا بایع ثمن مبیعك « بر آی »

ومشتری« ایکی آی» مؤجل اولدیغنی ادعا ایتملری کبی. بونده دخی تحالف اولمیوب سوز مع الیمین بایعکدر .

اما بایع « مدت اجل مرور ایلدی » ومشتری « هنوز باقیدر » دیوب اختلاف ایتسه‌لر سوز مع الیمین مشتری‌نکدر .

٣ : اصل بیعده اختلافدر . مثلا مشتری « شو آتی بکا صاتدك» وبایع « صاتمدم » دیملری کبی. اجل دعواسنده تحالف اولمنجه عدم دعواسنده تحالف اولمیه‌جغی اولویتله ثابتدر. وبایع حصراً منکر اولدیغندن سوز مع الیمین انکدر .

نیته کیم بایع« بو آتی بندن شو قدر غروشه صاتون آلدك پاره‌یی ویروب آتی آل» دیو دعوی ومشتری انکار ایتدکده سوز مع الیمین مشتری‌نکدر.

٤ : شرط خیارده اختلافدر. مثلا بایع «اوچ کون خیار شرط ایله صاتدم » ومشتری « شرط خیار درمیان ایدلمکسزین صاتدك » دیملری کبی. بوصورتده دخی تحالف اولمایوب سوز مع الیمین مشتری‌نکدر.

اما مشتری «خیار شرط ایله آلدم» وبایع «خیار شرط ایدلمیه‌رك آلدك» دیو اختلاف ایتدکلرنده سوز مع الیمین بایعکدر .

٥ : قبض ثمنده اختلافدر. یعنی مشتری « ثمن مبیعی تماماً ویا قسماً ویردم » وبایع« اصلا آلمدم یاخود مشتری‌نك دیدیکی مقداردن آز آلدم» دیو اختلاف ایتدکلرنده سوز مع الیمین بایعکدر. بوراده‌کی قبضدن مقصود استیفا اولوب بر وجه بیان ثمنك اخذ ایدیلوب ایدلمدیکی حقنده اولدیغی کبی حط وتنزیله وصلح وابرایه دخی شاملدر .

بناءً علیه مشتری «بایع ثمنی حط وتنزیل ایتدی ویا ثمندن شو مقداره صلح اولدی . ویاخود ثمندن ذمتمی ابرا ایلدی» دیو دعوی ایدوبده بایع انکار ایتسه سوز مع الیمین بایعکدر .

٦ : شرط رهنده اختلافدر. يعنى بايع « ثمن مبيع مقابلنده ١٨٧ نجى ماده وجهله رهن ويرمك مشروط ايدى » ومشترى « دكل ايدى » ديو اختلاف ايتدكلرنده سوز مع اليمين مشترينكدر .

٧ : شرط كفالتده اختلافدر. يعنى بايع « ثمن مقابلنده ١٨٧ نجى ماده وجهله كفيل ويرمك مشروط ايدى » و مشترى « دكل ايدى » ديدكلرنده سوز مع اليمين مشترينكدر .

٨: مبيعك مكان تسليمنده اختلافدر. يعنى بايع « عقد مطلق اولوب ٢٨٥ نجى ماده موجبنجه مبيعى حين بيعده بولنديغى محلده تسليم ايده جكنى بيان» ومشترى « فلان يرده تسليمى شرط ايدلمش اولديغندن ٢٨٧ نجى ماده موجبنجه اوراده تسليمنى طلب » ايتدكده سوز مع اليمين بايعكدر.

كذلك عقد سلمده مسلم فيه مثلا بغداى اولوب رب المال « كندى انبارينه كتوريلوب اوراده » ومسلم اليه « خرمن محلنده » تسليمى مشروط ايدوكنى بيان ايله اختلاف ايتدكلرنده سوز مع اليمين مسلم اليهكدر.

§

كتاب البينات والتحليف اوزرينه تعلق ايدن ارادۀ سنيه تاريخى

٢٦ شعبان سنه ١٢٩٣

كتاب البينات والتحليفى ترتيب ايدن مجله جمعيتى هيئتى

عن اعضاء شوراى دولت — سيف الدين

امين الفتوى — السيد خليل

معارف ناظرى — احمد جودت

قاضئ دار الخلافة العليه — السيد احمد خالد

رئيس ثانئ محكمۀ تميز — السيد احمد حلمى

رئيس مجلس تدقيقات شرعيه ومجلس انتخاب حكام — السيد احمد خلوصى

اعلامات شرعيه مميزى معاونى — عبد الستار

مستشار مفتش اوقاف — عمر حلمى

موجبنجه عمل اولنه

صورت خط همايون

كتاب سادس عشر

قضا حقنده اولوب بر مقدمه ايله درت بابى حاويدر

مقدمه

بعض اصطلاحات فقهيه بياننده‌در

١٧٨٤ ماده قضا ؛ « لغةً معانىٔ كثيره‌ده مستعمل اولوب انجق اكثريا ادا معناسنده استعمال اولنيور. قضاى دين ايتدم كبى. جمعى افعله وزننده اوله‌رق الفك فتحى وقافك سكونى وضادك كسرى ويانك تشديدى ايله « اقضيه » در .

اصطلاح فقهاده ؛ حكم وحاكملك معنالرينه كلور. فلان قاضى بويله قضا ايلدى يعنى حكم ايتدى. وشو ذات فلان بلده قاضيلغنه تعيين قلندى يعنى حاكم اولدى ديمكدر . §

مجله جمعيتنجه برنجى ماده‌يه يازيلان ايضاحاتدن مستفاد اولديغى اوزره بنى بشرك وقت مقدره‌دك بقاسى بينلرنده عدل ونظامك خللدن محفوظيتنه متوقف اولمغله عدالت الهيه كتب وصحف معلومهٔ شريفه ايله بيان وتبليغ بيورلديغى كبى احكام شرعيهٔ صمدانيه‌نك تنفيذ واجراسنه انبياء ورسل عظام صلوات الله و سلامه عليهم افنديلرمز حضراتنك من طرف الله مأمور بيورلدقلرى [انا انزلنا التوراة فيها هدى ونور يحكم بها النبيون ـ وان احكم بينهم بما انزل الله

ولاتتبع اهوائهم] آیت جلیله‌لری ودیکر آیات جلیله ایله ثابتدر. وخاتم النبیین افندمز حضرتلری برموجب امر وفرمان خدا امر قضایه بالذات مباشرت بیوردقلری کبی امام علی کرم‌الله وجهه‌یی ومعاذ رضی‌الله عنهی خطهٔ یمانیه‌یه اعزام ایله قضایه مأمور بیورمشلردر.

نه ایله حکم ایده‌جکنی لدی‌السؤال معاذ حضرتلرینك ویردیکی جوابدن ذات عدالتسمات حضرت رسالتپناهی محظوظ اوله‌رق جناب حقه ـ مدخلك قیاس بخشنده محرر حدیث شریف ایله ـ حمد وثنا بیورمش وامور قضایه دائر پك چوق احادیث شریفه کتب احادیث وفقهیه‌ده مندرج بولنمشدر.

حاکم، تعرضات غیر مشروعه‌یی دفع ایدرك مغدوری صیانت وحقی مستحقنه ایصال وامر بالمعروف ونهی عن‌المنکر ایله مأمور اولدیغندن قضانك مشروعیتنده من‌القدیم اجماع حاصل ودائمدر.

شو تفصیلاته نظراً عقل دخی محاسننی مؤیددر. حتی امیرالمؤمنین عمر رضی‌الله عنه بعض کسانه خطاباً « اکر سز کندی کیفکزه براقلسه‌کز اولادلرکزی صاتارسکز » بیورمشدر. عثمانلیلر بیننده دخی « حاکمی اولمیان محله اوطورمق جائز دکلدر » سوزی ضرب مثل اولمشدر.

§

ارکان قضا التیدر حاکم، حکم، محکوم‌به، محکوم علیه، محکوم‌له، اسباب حکم اولوب بونلردن اسباب حکم کتاب الاقرار ایله کتاب البینات والتحلیفده ذکر وبیان اولندیغندن دیکرلری بروجه زیر تعریف اولنور.

١٧٨٥ ماده حاکم؛ بین الناس وقوعبولان دعوی

ومخاصمه‌یی احکام مشروعه‌سنه توقیفاً فصل وحسم ایچون طرف سلطانیدن نصب وتعیین بیوریلان ذاتدر .

مادهٔ سابقه‌ده قضانك تعریفی محرر اولمسنه نظراً قضایه‌مأمور اولان‌ذاته « قاضی » دینلمك لازم‌کلورکن بوماده‌ده [حاکم] دینلمسی قضا یالکز قاضیلره مخصوص ومنحصر اولمیوب بشقه عنوانلر ایله‌یاد اولنان سائر بعض مأمورین طرفندن دخی فصل وحسم‌دعوی ایدلدیکندن طولاییدر .

شویله‌که : ممالك دولت‌علیه من‌القدیم قضالره تقسیم اولندیغندن هر قضایه برحاکم شرعی تعیین بیوریلوب « قاضی » دینلور ایدی . مؤخراً قاضیلق طریق مخصوص اتخاذ اولنه‌رق علی الاصول ضبط مأموریت ایدن قاضیلره مخصوص معاشلرك اعطاسیله مأموریتلرینه ۱۸۰۵ نجی ماده موجبنجه برر نائب تعیین ایدیلوب انلرك اجرای حکومت شرعیه ایتملری اصول اتخاذ اولندی . وبونلره دائر نظامنامه‌لر یاپلدی . الحالة هذه مکهٔ‌مکرمه ومدینهٔ منوره قاضیلقلری کبی بعض قضالردن ماعداسنه نائب تعیین ایدلمکده‌در .

نائب افندیلر مقام‌عالئ مشیخت‌پناهی ایله‌مجلس انتخاب حکام‌الشرع طرفندن انتخاب اولنوب فقط مأموریتلری روم ایلی قطعه‌سنده واقع اولانلره « مراسله » نامیله ویرلمکده بولنان مأموریت امرنامه‌لری بااراده‌ٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی منصوب وتائب تعیینه مأذون روم ایلی قاضیعسکری واناطولی وعربستان وکردستان قطعه‌لرنده‌بولنانلره اناطولی قاضیعسکری افندیلر حضراتی جانبندن بالتصدیق مسئلهٔ شرعیه‌سنه توفیق معامله ایدلمکده‌در .

ثانیاً محاکم نظامیه‌نك تشکیلاتی حقنده‌کی قانونده تفصیلاتیله محرر اولدیغی اوزره محاکم نظامیه درجاتنه کوره متعدد حاکملردن مرکب اولدیغندن بر محکمه حاکملرینك برنجیسنه رئیس ودیکرلرینه اعضا دینلور . وبعض محکمه‌لرده اعضای اصلیه‌دن بری بولنمدیغی حالده اکا وکالت ایتمك اوزره اعضا ملازمی تعیین قلنمقده‌در . واستنطاقه مأمور اولانلره مستنطق دینلور .

مأمورین ملکیه‌نك اجرای محاکمه‌سنه مأمور مجالس اداره ایله شورای دولت محاکمی وعسکری دیوان حربلری حاکملرینه دخی بو عنوانلر ویرلدی .

۱۸۰۹ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره بر دعوانی استماع وحکمه مأمور اولان حاکمه « مولی » تعبیر اولنور .

بنابرین عمومنه شامل اولمق ایچون مادهٔ مشروحه‌ده [حاکم] دینلوب قاضی دینلمدی . اما مدعیٔ عمومیلر اعطای حکمه مأمور اولمدقلرندن حاکم کلمه‌سنك انلره شمولی یوقدر . مدعیٔ عمومیلك مأموریتنك سبب وصورت تشکیل ووظائفی « حقوق تجارت » نام اثر عاجزینك دردنجی کتابنده بر تفصیل محرردر .

کذلك ۱۷۹۰ نجی ماده‌ده تعریف اولندیغی وجهله [حکم] دخی حاکم ایسه‌ده طرفین جانبندن تحکیم اولنه‌جقلرندن مادهٔ مشروحه‌ده تعریف اولنان حاکمدن معدود دکلدر .

۱۷۸۶ ماده حکم ؛ « لغتده حانك ضمی وکافك سکونیله اولوب منع معناسنه‌در. اصطلاحده ؛ حاکمك مخاصمه‌یی قطع وحسم ایلسیدر .

يعنى لدى المرافعه دعوى اصـولى وجهله ثابت اولدقده حاكمك مدعى يه « حقك واردر ياخود يوقدر » ديه‌رك قطع وحسم ايلمسيدر . بوقسه « حقلى اولديغك اكلاشيليور ظن ايدر ايسه‌م ايشك طوغريسى بويله‌در » كبى سوزلر حكم دكلدر .

حاكمك حكمى قطع وحسم مخاصمه‌يه دائر اوله‌جغندن بالتراضى نزاعى رفع ايدن صلح ولوكه محكمه‌ده حضور حاكمده عقد اولنسون حكم حاكمدن معدود دكلدر .

بو دخى « يعنى حكم يا برشيئ الزام ويا منع اوله‌جغى جهتـله » ايكى قسمدر .

قسم اول حاكمك [حكم ايتدم ادعا اولنان شيئى وير] ديمك كبى سوزلر ايله محكوم بهى محكوم عليهه الزام ايتمسى يعنى لازم قيلمسـيدر . ايشـته بوكا [قضـاى الزام وقضاى استحقاق] دينلور .

قسم ثانى [حقك يوقدر منازعه‌دن ممنوعسـين] ديمك كبى سـوزلر ايله حاكمك مدعى يى منازعه‌دن منع ايتمسيدر . بوكا دخى [قضاى ترك] دينلور .

قضاى استحقاق ايله قضاى ترك بيننده ايكى وجهله فرق واردر . برنجيسى : بر حادثه‌ده قضاى استحقاق ايله محكوم عليه اولان كيمسه اول حادثه‌ده ابداً محكوم له اوله‌ماز . اما بر حادثه‌ده قضاى ترك ايله

محکوم علیه اولان کیمسه ینه اول حادثه‌ده مدعاسنه مؤخراً اقامه بینه ایدر ایسه محکوم له اوله بیلور .

ایکنجیسی: شخص ثالث مال محکوم به کندوسنك ایدوکنی دعوی ایتدکده قضای ترکده دعواسی مسموع اولور. اما قضاسی استحقاقده مسموع اولماز . مکرکه محکوم له جهتندن تلقیٔ ملکی ادعا ایده اول حالده مسموع اولور .

١٧٨٧ ماده محکوم به ؛ حاکمك محکوم علیهـه الزام ایلدیکی شیدرکه قضای الزامده مدعینك حقنی ایفـا ایتمسی وقضای ترکده مدعینك منازعه‌دن واز کچمسیدر .

بر حقك ایفاسی وسبب منازعه اولان شیدن واز کچلمسی انلرك معلوم اولمسنه متوقفدر . شو حالده محکوم به مدعا بهدن عبارت اولوب انکده معلومیتنك شرط ایدوکی ١٦١٩ نجی ماده‌ده مصرحدر .

١٧٨٨ ماده محکوم علیه ؛ علیهنه حکم اولنان کمسنه‌در.

محکوم علیه یا متعین اولور یا اولمـاز . متعین اولدقده یا بر کشی ویا متعدد اولور . زیرا مدعی علیه متعین وشخص واحد اولدقده یالکز انك علیهنه حکم اولنور . کندوسندن بر حق طلب اولنان کیمسه‌نك محکوم علیه اولمسی کبی .

مدعی علیه متعین ومتعدد اولدقده جمله‌سی علیهنه حکم اولنور . مثلا ٦٤٧ نجی ماده موجبنجه بر دینه معاً کفیل اولانلر علیهنه بردن اقامهٔ دعوی ایدلدکده محکوم علیه اولملری کبی .

اما مدعی علیه متعین اولمدیغی تقدیرده عموم محکوم علیه اولمش

اولور. نته‌كیم ١٦٤٥ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره منافع عامه‌یه دائر لاحق اوله‌جق حكملر عمومه ساری اولور .

١٧٨٩ ماده محكوم له ؛ لهسنه حكم اولنان كیمسه‌در.

محكوم له دخی محكوم علیه كبی یا متعین و واحد اولور بر كمسه‌نك لهسنه حكم اولنمق كبی. یاخود متعین ومتعدد اولور. بر كمسنه‌دن مشتركاً طلب حق ایدن ایكی یا زیاده كیمسه‌لرك یعنی قوم محصورك لهسنه حكم اولنمق كبی .

اما ١٦٤٤ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره منافعی عمومه عائد اولان یرلرك دعواسنده عامه‌دن یالكز بریسنك لهسنه ویریله‌جك حكم عمومه ساری اولمغله عموم ناس محكوم له اولمش اولور .

كذلك ١٦٩٦ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره سبق دعوی شرط اولمیان حقوق الله‌ده محكوم له شرع عالی اولمش اولور .

١٧٩٠ ماده تحكیم ؛ «لغةً بر شخصه تفویض حكمدن عبارتدر.

اصطلاحاً» خصمینك خصومت ودعوالرینی فصل ایچون رضالریله آخر كیمسه‌یی حاكم اتخاذ ایتملرندن عبارتدر .

اول كیمسه‌یه فتحتین ایله [حكم] ومیمك ضمی وحانك فتحی وكاف مشدده مفتوحه ایله [محكم] دینلور .

حكم ؛ بین الطرفین رفع نزاعه مأمور اولدیغندن انلرك اراسنده منازع فیه اولان خصوصده حاكم اولمغله ایلروده بیان قلنه‌جغی وجهله حاكمك حائز اولمسی اقتضا ایدن اوصاف ایله متصف اولمسی لازمدر.

فقط حكم طرفينك رضالريله تعيين قلنه‌جغندن صورت تعيينده حاكمدن فرقليدر .

١٧٩١ ماده وكيل مسخر ؛ محكمه‌يه احضار اولنه‌ميان مدعى عليهه حاكم طرفندن نصب اولنان وكيلدر .

مسخر ؛ ميمك ضمى وسينك فتحى وخانك تشديد وفتحى ورانك سكونيله تسخيردن اسم مفعولدر .

صورت تعييني ١٨٣٤ نجى ماده‌ده بيان قلنور . ومدعى عليهه «خصم متوارى» دينلوركه مختفى ديمكدر .

باب اول

حكامه دائر اولوب درت فصلى حاويدر

فصل اول

حاكمك اوصافى « وشرائطى » بياننده‌در

حقوق ناس كندوسنك رأى وتقدير وحكمنه مفوض اولان حاكمك اوصاف ممدوحه‌ايله متصف اولمسى لازمدر . [ان تؤدوا الامانات الى اهلها] فرمان الهيسى مقتضاى عاليسنجه مأموريتلرى اهلنه تفويض فريضه‌در ، منور الجنان اولان حاكم حكيم تأمين عدالت واقامهٔ حقانيت يولنده‌پك بيوك خدمتلر ايده‌بيلور . صره‌سنه كوره بر كلمهٔ حق فتق ورتق اموره ، احياى حقه ، ترفيع بناى جمعيته ، تشييد بنيان مدنيته سبب اولور . رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى [من استعمل واحداً وفى رعيته من هو اولى منه فقد خان الله ورسوله وجماعت

المسلمين] بيورمشدركه مأل عاليسى : قوللاندينى مأموردن تبعه‌سى ميانده دها اهليتليسى بولنديغى حالده الله ورسولنه وجماعت مسلمينه خيانت ايتمش اولور ديمكدر . بنابرين مأمورينك انتخاب وتعيينى شرعاً پك زياده لازم الاعتنا مواد مهمه‌دندر . آنجق حاكمك اوصافى ايله شرائطى بيننده فرق واردر . يعنى اوصاف لازمه‌نك فقدانى حالنده حاكمك حكمى باطل اولماز ايسه‌ده شروطندن بعضيسى كندوسنده بولنميان ذاتك حكمى باطل اولور .

١٧٩٢ ماده حاكم ، حكيم فهيم مستقيم وامين مكين متين اولمليدر .

حكيم ، يعنى حكمت دنيا وحكمت امور ومصالحه آشنا اولمليدر .

فهيم ، يعنى مزاج مصلحتده‌كى صلاح ايله فساد بينى وتزويرات اوزرينه مرتب اولان دعوالرى واساس مسئله‌لر ايله دفعلرى فرق وتمييزه مقتدر اولمليدر . بونكده نه ايله حاصل اوله‌جغى مادهٔ آتيه‌ده بيان قلنور .

مستقيم ، يعنى هرحالده استقامتى اولمليدر .

امين ، يعنى غدر وخيانت نقيضه‌سندن برى اولوب على كل شئ مؤتمن اولمليدر . زيرا ناسك حقوقى عرضى كبى اولوب اوده حاكمك انصاف وتقديرينه حواله اولنيور .

مكين ، يعنى زوزك اولميوب مزاج عمره كوره وقور اولمليدر .

متين ، يعنى رأى وقلبنده متانت اولمليدر .

١٧٩٣ ماده حاكم ، مسائل فقهيه‌يه واصول محاكمه‌يه واقف ودعاوئ واقعه‌يى آنلره تطبيقاً فصل وحسمه مقتدر اولمليدر .

محاكم شرعيه ونظاميه حاكملرينك صورت انتخاب وتعييني حقنده مخصوص نظامنامه‌لر تنظيم وانتخاب مأمورين شرعيه وعدليه مجلس وانجمنلری تشکيل قلنديغندن بونلر معرفتيله اهل و اربابی انتخاب وتعيين قلنمقده‌در .

محاکم اداره وديوان حرب هيئتلرينك صورت انتخاب وتعييني نظامات مخصوصه‌سنه تابعدر .

§

ممالك دولت عليه‌ده علم فقه تدريس و تحصيلنه مخصوص محللر درت نوعدر .

برنجيسی: فتواخانهٔ عاليه‌در كه بورادن پك چوق فقها يتشمش واليوم يتشمكده بولنمشدر .

ايكنجيسی : ١٢٧٠ تاريخنده تأسيس بيوريلان معلمخانهٔ نواب « قضاة » اولوب حكام شرعيه مخصوص برمخرجدر .

اوچنجيسی: ١٢٩٧ تاريخنده تأسيس بيوريلان مكتب عالئ حقوق اولوب مأمورين عدليه‌يه مخرج اولديغی كبی بورادن نشأت ايدنلردن خدمات سائره‌ده استخدام اولنانلر دخی چوقدر . بعض ولايت مركزنده‌لرده دخی حقوق مكتبلری آچيلمغه باشلاندی .

دردنجيسی : مدارس اسلاميه‌در كه من القديم علوم آليه وعاليه‌يه مخصوص برر دارالتدريس اولديغی معلومدر .

١٧٩٤ ماده حاكمك تمييز تامه مقتدر اولمسی لازمدر .

بناءً عليه صغير ومعتوه واعمی وطرفينك صوت قويلرينی ايشيده‌ميه‌جك مرتبه صاغر اولان كمسنه‌نك قضاسی جائز دكلدر .

يعني ١٦٠٦ نجي مادەده شرح وايضاح اولنديغي وجهله شهادته اهليت ايچون لازم اولان شرائط حاكمك اهليتنده دخي ارانيلور. زيرا شهادت حاكم اوزرينه حكمي موجب اولديغي كبي حكم دخي محكوم عليه اوزرينه محكوم بهي ملزم اولور .

وحاكمده شاهدلرده لازم اولان شرائطدن بشقه شرطلره دخي لزوم كوريلور . ازجمله صاغر اولمق شهادته مانع دكل ايكن مادهٔ مشروحه حكمنجه قضايه مانعدر . انجق طرفينك صوت قويلريني ايشيده جك مرتبه ده صاغر اولمق قضايه مانع دكلدر .

كذلك حاكمك طرف سلطانيدن منصوب وياخود با ارادهٔ سنيه منصوب ونائب تعيينه مأذون بر حاكم طرفندن نائب وحكمه مأذون اولمسي شرطدر . ١٧٨٥ و ١٨٠٥

فصل ثاني

حاكمك آدابي بياننده در

آداب ؛ ادبك جمعيدر . ضيافته دعوت معناسنه موضوع اولوب انجق محاسن اخلاق ، صاحبنه جلب خير ايتمسنه مبني اخلاق جميله وخصال مستحسنه يه دخي «ادب» وصاحبنه «اديب» اطلاق اولنمشدر . بناءً عليه ادب ؛ ناس ايله معاشرت ومعامله ده اخلاق جميله وخصال مستحسنه ايله تخلقدن عبارت اولوب حاكمك آدابي نه كبي شيلر ايدوكي بروجه زير بيان قلنور .

١٧٩٥ ماده حاكم ، مجلس محاكمه ده آليش ويريش وملاطفه كبي مهابت مجلسي ازاله ايده جك افعال وحركاتدن اجتناب ايتمليدر .

حاكمك مجلس محاكمه‌ده آليش ويريش ايتمسی مهابت مجلسی ازاله ايده‌جكی جهتله مكانته مخالفدر. فقط ايجاب حكم اوله‌رق محكوم بهی صاتمق كبی بيع وشراسی جائزدر.

ملاحظه، لطيف اولمق شرطيله مجاز ايسه‌ده بونكده مهابت مجلسه آز چوق تأثير ايده‌جكی دركار ايدوكندن حاكمك مجلس محاكمه‌ده طرفين ويا سائرلری ايله ملاحظه ايتمك مثللو افعال وحركاتدن اجتناب ايتمسی لازمدر.

١٧٩٦ ماده حاكم، ايكی خصمدن هيچ بريسنك هديه‌سنی قبول ايتمز.

هديه ؛ بركيمسه‌يه اكراماً كتوريلان ويا كوندريلان مال اولوب بوقسه ترويج مرام ايچون ويريلورسه رشوت اوله‌رق شرعاً وقانوناً ممنوع ايدوكی ٨٣٤ نجی ماده وشرحنده بيان وايضاح قلندی.

احد طرفينك هديه‌سی ترويج مرام مقصديله كتورلمش اولمق شائبه‌سندن قورتيله‌ميه‌جغی كبی هديه آلمق هرحالده مهدی‌يه رعايتی موجب اوله‌جغندن وحاكم ايسه بين الخصمين عدل ايله مأمور اولديغندن خصمينك هديه‌سنی قبول ايلك قطعا جائز دكلدر.

فقط لاجل المرافعه حضورينه كلميان وذی رحم محرمی اولان اقرباسی ايله احبای قديمنك بر معتاد كوندرديكی هديه‌لرينی و آمرينك احسانی قبول ايتمسنه مساغ واردر.

١٧٩٧ ماده حاكم؛ متخاصميندن هيچ بريسنك ضيافتنه كيتمز.

زیرا بوضیافت مادهٔ سابقه‌ده بیان قلنان هدیه قبیلندن اولور .
کذلك بر بلده قاضیسی اهالیدن برینك محکمه‌ده ایشی اولمدیغی حالده بیله کندو نامنه ویردیکی ضیافته کیتمسی دخی شبههٔ تهمتدن وارسته اوله‌میه‌جغی جهتله غیرجائز ایدوکی فقهای عظام طرفندن بیان قلنمشدر.
انجق حاکم، حضورنده مرافعه‌سی اولمیان ذی رحم محرم اقرباسی ایله آرالقده کندوسنه ضیافت کشیده‌سی معتادی اولان احبای قدیمنك وآمرلرینك ضیافتنه کیده‌بیله‌جکی کبی ولیمه وختان جمعیتلری مثللو عمومی ضیافتلره دخی صاحب ضیافتك کندی حضورنده محاکمه‌سی اولمدیغی حالده کیده‌بیلور.

١٧٩٨ ماده . اثنای محاکمه‌ده حاکم طرفیندن یالکز بریسنی خانه‌سنه قبول ایتمك ومجلس حکمده بریله خلوت ویاخود ایکیسندن برینه ال یا کوز ویا باش ایله اشارت ایتمك ویا انلردن بریسنه کیزلو لاقیردی یاخود دیکرینك بیلمدیکی لسان ایله سوز سویلمك کبی تهمت وسوءظنه سبب اوله‌بیله‌جك حال وحرکتده بولنمامليدر .

اما ایکیسنی بردن خانه‌سنه قبول واطعام ایده‌بیلور.
ومدعی مثلا بش یوز غروش دعوی ایدوبده شاهد بیك غروشه شهادت ایتسه ١٧٠٨ نجی ماده موجبنجه شهادتی قبول اولنمیه‌جغندن حاکم شاهده « احتمالکه مدعی بش یوز غروشدن مدعی علیهی ابرا ایتمشدر » دیه‌رك تلقین شهادت ایده‌مز . چونکه بوصورتده شهادتك

قبولی لازم کله‌رك حاکم مدعی‌یه معاونت ایتمش و کندو بی‌طرفلغنه خلل کلمش اولور .

فقط امام ابو یوسف حضرتلرینك اجتهادنجه شاهد [شهادت ایدرم] دیمدیکی حالده حاکمك شاهده [بویله شهادت ایدرمیسین] دیمسی جائزدر . چونکه بونده مدعی‌یه اعانه اولمیوب بلکه احیای حق اولدیغی ١٦٨٩ نجی ماده شرحنده بیان قلندی .

١٧٩٩ ماده حاکم بین‌الخصمین عدل ایله مأموردر .

عدل : هرشیئ محل لایقنه وضع ایتمکدر . مثلا « فلان حاکم بو دعواده عادلانه حکم ایتدی » دینلدکده احکام شرعیه‌یی بحق تنفیذ و اجرا ایله تعرضات غیر مشروعه‌یی منع و مغدوری صیانت ایدرك حقی مستحقنه ایصال ایلدی دیمك اولور .

عدل ، افعال وحرکات مشروعه‌یی نصابنده اجرا ایدوب افراط وتفریطدن اتقا ومنهیاتدن قطعیاً احتراز ایتمکله حاصل اولور .

مثلا سبب شرعی اولمقسزین بر آدمی جزالندیرمق ظلم اولدیغی کبی مستحق جزا اولان مجرمی بلاسبب عفو ویا لزوم شرعیدن زیاده تأدیب وترهیب جائز دکلدر . شرعاً وقانوناً لازم کلان معامله اجرا ایدلملیدرکه عدالت بونکله حاصل اولور . حقوق عادیه‌ده دخی بویله‌در .

کذلك طرفینه صورت متساویه‌ده معامله ایتمك دخی عدل جمله‌سندندر . زیرا مساواته رعایت معنای عدالتی متضمندر . چونکه انسانلر فطرةً مساوی اولدقلرندن حقلرنده حقوقجه صورت متساویه‌ده معامله اولنمق اقتضا ایدر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز

حضرتلرى حجةالوداعده موقف عرفاتده ايراد بيوردقلرى خطبهده [ايها الناس ان ربكم واحد وان آباكم واحد كلكم لآدم وآدم من تراب اكرمكم عندالله اتقاكم ليس لعربى على عجمى فضل الا بالتقوى] يعنى « اى ناس ! تحقيق ربكز بردر . بابالريكز بردر . جمله كز آدمه منسوب وآدم ترابدن مخلوقدر . عندالله اكرمكز اك متقيكزدر . عرب ايچون عجماوزرينه فضل يوقدر . فضيلت انجق تقوى ايلهدر » بيورمشلردر . بناءً عليه فلان حاكم طرفينه عادلانه معامله ايدر . دينلدكده صورت متساويهده معامله ايتمكده اولديغى افاده ايدلمش اولور .

[انالله يأمر بالعدل ـ وان حكمت فاحكم بينهم بالقسط انالله يحب المقسطين] آيت كريمهلريله حكام عدل ايله مأمور اولدقلرى كبى [فلاتخشوا الناس واخشونى] آيت جليلهسى ايله دخى جناب خالق ذوالجلال قوللرينه خشيةاللهى امر ايله اجراى حكومتده ناسدن قورقوب مداهنه ومراعات خاطردن نهى ايدهيور. صاحب شريعت عليه افضل التحيات افنديمز حضرتلرى دخى [اذاابتلى احدكم بالقضاء بين المسلمين فلايقض وهو غضبان فليسو بينهم فى النظر والمجلس والاشارة] بيورمشدر.

بناءً عليه « حاكمك » طرفيندن برى هرنهقدر اشرافدن وديكرى احاد ناسدن اولسه بيله حين محاكمهده طرفينى اوتورتمق وكندولره احالهٔ نظر وتوجيهخطاب ايتمك كبى محاكمهيه متعلق معاملاتده تماميله عدل ومساواته رعايت ايتمسى لازمدر .

بوماده مواد سابقهنك اسباب موجبهسى وتعبير ديكرله مواد مذكورهبونك فرعيدر . وحاكم اوزرينه رعايتى الزم اولان خصوصاتك

خلاصه‌سی بين الخصمين عدل ايله معامله ايدوب مغايری احوالدن ومهابت مجلسی ازاله ايده‌جك افعال وحركاتدن اجتناب ايتمكدر . تفصيلاتی كتب فقهيه‌ده مندرج اولوب مخصوص كتابلر ورساله‌لر دخی تحرير ايدلمشدر . انجق امير المؤمنين عمر رضی الله عنهك كوفه‌يه قاضی نصب وتعيين ايلدكلری ابو موسای اشعری رضی الله عنهه تصدير وارسال بيوردقلری مكتوب شريف قواعد لازمه‌يی جامع اولمغله شيخ الاسلام اسبق پيری زاده محمد صاحب افندی مرحوم طرفندن ايديلان ترجمه‌سی تبركاً درج ايله عدالت فاروقانه‌دن برمثال ارائه اولنور .

[ترجمهٔ مكتوب شريف سرنامهٔ صحيفهٔ كتاب مشكين نقاب عنوان فصل الخطاب امابعد ايله تصدير وتوشيح اولنوب يعنی ادای حمد خدا ورسول كبريادن صكره يا ابا موسای اشعری ! معلومك اوله كه حكم وقضا كتاب و سنت واجماع امت ايله ثابت فرائض محكمه‌دن اولوب احكام شرع شريفه كمال مراعات ايله احتياط وتحری واجب اولان اموردندر .

يا اباموسی ! حضوركده برخصوصده ترافع خصمين واقع اولدقده طرفينك كلاملرينی علی وجه الايقان فهم واذعان ايدوب حق ظاهر ومتبين اولدقدن صكره حكم شرعی اجرا وتنفيذ وامضا لازمهٔ ذمتدر . زيرا السنهٔ حكامدن صدور ايدن كلام حق حليهٔ نفوذدن عاطل اولدقده لفظ بی‌معنی كبی فائده‌دن خالی امر بی‌طائل اولديغی مقرردر .

مجلس مرافعه‌ده معاملهٔ خصومده مساوات اوزره حركت ايدوب احد خصمينی ميل ونظر وقيام وجلوس وعدل ونصفتده آخره ترجيح وتقديمدن احتراز ايله كه اغنيا واقويا كندولره معاونت ومظاهرت

امیدی ایله سندن ظلم وجور صدورینی طمع ایتمیوب وفقرا وضعفا دخی حق اوزره حکم وعدلکدن مأیوس اولمیه‌لر .

فصل دعواده حجت شرع مبین شاهد ایله یمین اولوب مدعیدن شاهد وخصم جاحددن یمین طلب اولنور . وبین الخصمین رضای طرفین ایله عقد صلح دخی جائز ومشروع اولوب الا احلال حرام وتحریم حلاله مؤدی اولان مصالحه باطلدر .

بر مادده لدی المرافعه سندن برحکم وقضا صادر اولوب بعده عقل سلیم وطبع مستقیمه مراجعت ورهنمونی بدرقهٔ توفیق ایله طریق حقه هدایت اولنوب اول حکمك بطلان وفسادی ظاهر اولدقده ای حاکم وقاضی حکم ماضی سنی حقه رجوعدن منع ایتمسونکه حق وصواب اصل وقدیم اولوب حقه مراجعت باطلده اصرار وتماديدن اقدمدر .

اول امرکه کتاب وسنتده حکم شرعیسی منصوص ومبین اولمیوب حل وحرمت وصحت وفساددن بری معلوم اولمامغله قلبکده شك وتردد حاصل اولدقده ابتداً اول امری علی ماهو حقه ادارهٔ فکر ونظر ایله فهم واذعان ایدوب بعده کتاب وسنتده اول امرك امثال واشباهنك علل شرعیه‌سی معلوم اولدقدن صکره امر مذکوری اشباه ونظائرینه قیاس وحکم شرعیسنی احکام منصوصه‌دن اقتباس ایله . لکن اعمال مقیاس اجتهاد ایله شرائط قیاسه رعایتده دقت ایدوب رضای حقه اقرب وصدق وصوابه اشبه اولان حکم قویمی تخریج واستنباطه بذل مجهود ایله .

اکر برشخص ادعای دعوای حق ایله خصمنی مجلس حکمه احضار اول دخی انکار ایدوب شاهده حواله اولنسه اتیان بینه ایچون مهل شرعی ایله امهال لایقدرکه وقت موعودده اتیان شهود ایله اقامت

بينهٔ عادله ایدرسه حقی احقـاق والا خصمی مطالبه ومؤاخـذه‌دن اطلاق اولنه. زیرا انقضای مدت مهل ایله شك وتردد زائل اولوب وجه صدق وصواب ظاهر ومنكشف اولور.

هرخصوصده عدول مسلمين وثقات موحدینك شهادتلری جائز ومقبول اولوب الا حـد قذف ایله محدود یاشهـادت زور ایله مجرب ومعروف یانسب وولاده متهم اولان كیمسه‌لرك شهادتلری مردوددر. زیرا سرائر قلوبه آنجق جناب علام الغیوب عالم ومطلع اولوب علم غیبدن بشر محجوب اولمغله احكام شرعیه بینات عادله‌یه وبینات دخی شهودك عدل وجرحده احوال ظاهره‌سنه مبنیدر.

یا ابا موسی! لدی المرافعه مجلس حكمده اضطراب وتهور ایله خصمی تأذیدن احـتراز واجتناب ایله كه احقاق حقده صبر وثبـات احراز مثوباته ذریعه اولوب حسن عاقبت وذخر آخرته وسیلهٔ قویه‌در.

امدی اول حاكم وقاضی كه تحصیل رضای احكم الحاكمینه ساعی اولوب خلوص نیت واخلاص طویت ایله اجرای احكامه مبـادرت ایلیه جناب حق ناس ایله انك بیننده واقع اولان مكایدی دفعه كافیدر. اگر قولی فعلنه موافق وظاهری باطننه مطابق اولمیوب قلبی غش ونفاق ایله مشوش ایسه جناب عالم السر والنجوی انك مكر وعیبنی اظهار ایدر. بوتقدیرجه هرحالده رضای حق قبلهٔ آمال و وجهـهٔ اعمال ایدوب آخرك رضاسنی امر حقه تقدیمدن احتراز ایله كه خزائن رحمت ارحم الراحمیندن محروم اولمیه‌سك والسلام.] انتهى

شـو تفصیلاتدن حاكملكك نه درجـه‌لرده مهم ونازك اولدیغی آكلاشلدی ارتق بین الخصمین عدل ایله معامله ایتمیان حاكمك اونسبتده

من طرف الله مسئول ومعاتب اوله‌جغی درکاردر . بو مقوله‌لرك معامله‌ٔ واقعه‌سی احد طرفینك مادةً مغدوریتنی موجب اولور ایسه شرعاً دخی مسئول اولور . ومغدور اولان طرف اصول محاكمات حقوقیه قانوننك سكزنجی بابنده بیان قلنان اصوله توفیقاً [اشتكا عن الحكام] دعواسی اقامه ایده‌بیلور . اگر حاكمك معامله‌ٔ غیر مشروعه‌سی قانوناً جرمدن معدود ایسه حقنده حقوق عمومیه دعواسی اقامه ایدیله‌رك مجازات قلنور .

لاحقه

طرفین وشاهدلرك ومستمعین وسائر اشخاصك بر محكمه حضورنده وياخود هر نه محلده اولور ایسه اولسون عموم مواجهه‌سنده وقوعبولان تحقیقات اثناسنده یعنی كرك حكام وكرك والی ومتصرف وقائمقام ومدیر وضابطهٔ ملكیه وعدلیه مأمورلری علناً اجرای مأموریت ایتدكلری صره‌ده اهالینك كمال ادب وسكونت ایله بولنملری شرعاً وقانوناً لازمدر .

مغایری افعال وحركات ومقالاتده بولنانلری حكام ومأمورين سائره‌نك منع ولدی الایجاب حبس وتأدیب ایده‌بیله‌جكلری مشروع اولدیغی كتب فقهیه‌ده مصرح اولدیغی كبی اصول محاكمات حقوقیه قانوننك ٣٨ نجی ماده‌سی ایله مواد تالیه‌سنده واصول محاكمات جزائیه قانوننك دردنجی بابنك دردنجی فصلنده بوكا دائر تفصیلات واحكام لازمه مندرجدر .

فصل ثالث

حاكمك وظائفی بیانده‌در .

۱۸۰۰ ماده حاكم؛ طرف سلطانيدن اجراى محاكمه يه وحكمه وكيلدر .

۱۷۸٤ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره انبياء ورسل عظام صلوات الله عليهم افنديلرمز حضراتى من طرف الله تنفيذ احكام شرعيه يه مأمور بيورلدقلرندن منصب قضا خلافت اسلاميهٔ عظمى داخلنده اولان مناصب ساميه دندر . آنجق ادارهنك انتظام ومصالح عامهنك محافظه وتمشيتى خلفا وسلاطين حضراتنك سعى واقداملرينه منوط وبالذات مباشرت ومبادرتلرينه مربوط اولمغله دائرهٔ اسلام توسع وامور سياسيه واداره تكثر ايتدكجه احاد ناس بينلرنده واقع اولان منازعات ومخاصماتده حكم وقضا امرينى آخره تقليد وتفويض بيورديلر .

ذات عدالتسمات حضرت رسالتپناهى خطهٔ يمانيه يه اعزام بيوردقلرى على ومعاذ رضى الله عنهمايى حكم وقضايه مأذون بيوردقلرى كبى خلفاء راشديندن ابوبكر الصديق رضى الله عنه زمان خلافتنده عمر بن الخطاب رضى الله عنهى مركز خلافت اولان مدينهٔ منورهده حكم وقضايه مأذون قيلمش وحضرت عمر دخى زمان خلافتنده كذلك مدينهٔ منورهده اجراى قضا ايچون ابى الدردا حضرتلرينه اذن ويرمش وابو موساى اشعرى حضرتلرينى كوفه يه وكبار تابعيندن شريحى بصره يه قاضى نصب واعزام بيورمشدر . رضى الله عنهم

بناءً عليه حاكم طرف سلطانيدن اجراى محاكمه يه وحكمه وكيل اولمسنه نظراً حكامك درجهٔ اقتدارى مقام عالئ خلافتپناهيدن تقدير وتعيين بيوريله جغندن بوبابده احكام وكالت جريان ايده جكى جهتله بروجه زير بيان اولنور .

١٨٠١ ماده . قضا ، زمان ومكان ايله وبعض خصوصاتك

« وبعض اشخاصك » استثناسيله « وبر مجتهدك قوليله » تقييد وتخصص

ايدر .

زيرا قضا ، بر نوع وكالت اولوب وكالت دخی بعضاً مطلق وبعضاً
بر وقته مضاف وبعضاً بر قيد ايله مقيد اولور . ١٤٥٦

زمان ايله تقييدينه مثال :

مثلا برسنه مدت ايله حكمه مأمور اولان حاكم انجق او سنه ايچنده حكم ايدر .
زيرا مأموريتی برسنه اوله رق توقيت وتقييد ايدلمشدر .
اوسنه نك حلولندن اول وياخود مرورندن صكره حكم ايده مز .

١٤٥٦ نجی ماده حكمنجه وكالتك بر وقته اضافتی جائز و فی الحال
منعقد اولوب انجق حكم وكالتك مضاف اليه اولان وقته تأخرينه
سبب اوله جغندن فلان تاريخدن اعتباراً ديو كله جك بر وقته مضاف
اوله رق تعيين قلنان حاكم فی الحال مأمور اولور ايسه ده حكم ايده بيلمسی
وقت مزبورك حلولنه توقف ايدر . هنوز حلول ايتمكسزين بر مرافعه يی
رؤيت وحكم ايتسه حاكملك اقتدارينی حائز اولمديغی جهتله نافذ
اولماز . مگر كه طرفين كندوسنی تحكيم ايتمش اوله لر .

كذلك وكالت بعضاً بر قيد ايله مقيد اوله بيله جكی جهتله حاكم
بر مدت معينه ايله منصوب اولدقده اومدتك مروريله حاكملك اقتداری
كندوسنده قالميوب منعزل اولور .

مكان ايله تقييدينه مثال :

وكذا معين بر قضاده حكم ايتمك اوزره نصب اولنان حاكم اول قضانك
هر محلنده حكم ايدر .

يعنی قضانك نفاذی ایچون صورت مطلقه‌ده تعیین قلندیغی قضا مرکزنده حکم ایتمسی بهمه‌حال لازم کلیوب داخل دائرهٔ قضاسی اولان برمحله عزیمتنده اوراده دخی عقد مجلس مرافعه ایله حکم ایده بیلور .
نته کیم زمانمزده طشره ناحیه نائبلرینك همان کافه‌سی مأمور اولدقلری ناحیه داخلنده کائن قریه‌لری دولاشه‌رق هرقریه‌ده کندوسنه عرض اولنوب صلاحیتی دائره‌سنده بولنان دعاوی‌یی فصل وحسم ایتمکده‌درلر .
اما دیکر قضاده « وناحیه نائبلری دیکر ناحیه‌ده » حکم ایده‌من .
زیرا دائرهٔ مأموریتلرینك خارجنده‌در .
وبرمحکمهٔ معینه‌ده حکم ایتمك اوزره نصب اولنان حاکم انجق اول محکمه‌ده حکم ایدوب دیکر محلده حکم ایده‌من .
الیوم نادراً قضا نائبلری کبی سیار اولان بعض حکامدن ماعدا محاکم شرعیه ونظامیه‌نك حکام ومأمورلرینك کافه‌سی محکمه‌ده اجرای مأموریت ایتمك اوزره تعیین قلنمقده‌در .
بعض خصوصاتك استثناسیله تقییده مثال :
وکذلك مصلحت عامه ملاحظهٔ عادله‌سنه بناءً [فلان خصوصه متعلق دعوی استماع اولنمیه] دیو امر سلطانی صادر اولسه حاکم اول دعوایی استماع وحکم ایده‌من .
کتاب الدعوانك ایکنجی بابنده بیان وایضاح اولندیغی وجهله مرور زمان اولان دعاوی‌یی رؤیتدن حکامك ممنوع اولمسی بوقبیلدن وممنوعیت عامه نوعندندر .
فقط « فلان حاکم بو آدمك شوایشنه باقوب حکم ایتمسون » دیو ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی صادر اولور ایسه ممنوعیت خاصه نوعندن اوله‌رق اوحاکم اوایشی رؤیتله حکم ایده‌من .
ممنوعیته دیکر مثال :

ویاخود برمحکمه حاکمی بعض خصوصات معینه استماعنه مأذون اولوبده ماعداسنی استماعه مأذون اولمسه اول حاکم انجق مأذون اولدیغی خصوصاتی استماع وحکم ایدر. ماعداسنی استماع وحکم ایده‌مز.

نته‌کیم محاکم شرعیه‌دن درسعادتده محکمهٔ اوقاف قاضیسی یالکز اوقافه ومحاکم نظامیه‌دن تجارت محکمه‌لری یالکز تجارته متعلق وصلاحیتلری دائره‌سنده اولان موادی رؤیت وحکم ایتمکده‌درلر. ماعداسنی رؤیتله موظف اولمدقلرندن بر تجارت محکمه‌سی برجزا دعواسنی رؤیت وحکم ایتسه نقض اولنور.

برمجتهدك قولیله تقیده مثال :

وکذلك برمجتهدك برخصوصده رأیی ناسه ارفق ومصلحت عصره اوفق اولدیغنه بناءً انك رأییله عمل اولنمق اوزره امر سلطانی صادر اولسه اول خصوصده حاکم اول مجتهدك رأینه منافی دیکر برمجتهدك رأییله عمل ایده‌مز. ایدرایسه حکمی نافذ اولماز.

مجله‌نك حاوی اولدیغی مسائلدن مجتهد فیه اولانلر ایله کیمك رأینك اختیار ایدلدیکی واسبابی، محرر اولدیغی ماده‌ده شرح وبیان قلندی. آرای مجتهدیندن قنغیسی مجله‌ده تحریر ایدلمش ایسه انکله عمل اولنمسی هر کتابك بالاسنده باخط همایون اراده وفرمان بیورلدیغندن حکام آرای سائره ایله عمل ایده‌مز.

مسائل مزبوره‌نك همان کافه‌سی ائمهٔ حنفیه رحمة الله علیهم میاننده واکثریسی حضرت امام اعظم ایله امامینك ویا برینك اراسنده واقع اولمش مجتهدات اولوب انجق ۳۲۶ ، ۶۹۲ ، ۱۵۱۹ نجی ماده‌لرده بیان قلنان اوچ مسئله امام اعظم حضرتلرینك شاکردانندن امام زفر رحمة‌الله علیهك اجتهادی وجهله یازلدیغی کبی ۵۹۶ نجی ماده شرحنده بیان قلنان اسبابه مبنی مال میری ووقف

ويتيم ايله بو حكمده اولانلره عائد منافع مغصوبه نك امام شافعی رحمة الله عليهك اجتهادی وجهله مضمون اوله جغنه دائر متحيزان مشايخ حنفيه طرفندن فتوی ويرلمسنه و١٧٢٧ نجی ماده موجبنجه شهودك تحليفی مجتهد فی الشرع اولان ذواتدن ابن ابی ليلی رحمة الله عليهك اجتهادی اولديغی حالده اخيراً بعض فقهای حنفيه طرفندن دخی ترويج ايدلمسنه بناء مذكور ماده لر ايله مواد متعلقه سی اولوجهله تحرير ايدلمشدر.

كذلك ٥٧٠ نجی ماده شرحنده بيان قلنديغی اوزره ائمهٔ حنفيه رحمة الله تعالى عليهم حضراتی طاعت اوزرينه اجاره یی تجويز ايتامشلر ايكن فقهای متأخرين حنفيه نك تنسيبی وجهله مادهٔ مزبورده اجرتك لازم كله جكی بيان قلنمشدر .

§

مادهٔ مشروحه نك تفصيل علل واسبابنه بووجهله ابتدار اولنور كه:

قضا اخبار قبيلندندر . يعنی قاضی محكوم لهك محكوم عليهده اولان حقنی خبر ويرر يوقسه حكم ايله محكوم لهه يكی برحق اثبات ايتمز. اكر قضا انشا قبيلندن اولسيدی تقيد وتخصص قبول ايتامك لازم كلوردی .

١٤٥٦ نجی ماده شرحنده بيان قلنديغی وجه اوزره وكالت ، عامه وخاصه يه منقسم اولديغی كبی حاكمك ولايتی دخی ياعمومی وياخصوصی اولور.

خلفاء راشدين رضی الله تعالى عنهم حضراتی عصرنده قضاة اسلام انجق بين الخصوم فصل خصومات وقطع منازعاته مأمور اولوب امور عامه ده تصرف ومداخله يه مأذون ومأمور دكللر ايدی . مؤخراً دائرهٔ مأموريت ومأذونيتلری توسيع اولنه رق حتی بنی عباسدن مأمون خليفه قاضی القضاة يحيی ابن اكثمی اردو سرعسكری تعيين ايتمشدر.

حاصلی امر قضا اوته‌دنبرو برحالده بولنمیوب حکام کاه ولایت عامهٔ مطلقه ایله تعیین وکاه امر قضا زمان ومکان وبعض خصوصاتك استثناسیله تقیید ایدلمشدر .

ولایت عامهٔ مطلقه ایله توکیل وتعیین قلنمسان حاکملرك نظرلری شامل اوله‌جق مواد واحکام کتب فقهیه‌ده بروجه زیربیان اولنیور :

١ : حاکمك صورت مطلقه‌ده فصل منازعات وقطع خصومات ایتمسیدر ١٧٨٥

٢ : قضای الزامده محکوم بهی محکوم علیهدن آلوب محکوم لهه ویرلمسنه حکم ایتمسی وقضای ترکده محکوم علیهی منازعه‌دن منع ایلمسیدر. ١٧٨٦

٣ : صغیر ایله بوحکمده بولنانلر وسفیه اولانلر اوزرینه ولایتنك ثبوتیدر . ٩٧٤ نجی ماده ایله موار تالیه‌سنه نظر اولنه

٤ : امور اوقافی صیانت ومحافظه ایلمسیدر . احکامی کتاب الاوقافده بیان قلنور .

٥ : مشروع اولان وصایایی موصی طرفندن ایراد ایدیلان شرائطه توفیقاً واکر برکونه شرط درمیان ایتمامش ایسه کندی اجتهادینه نظراً تنفیذ واجرا ایتمسیدر . احکامی کتاب الوصایاده بیان قلنور .

٦ : مستحقلری اوزرینه اقامهٔ حدود «جزا» ایتمسیدر. احکامی کتاب الجنایاتده بیان قلنور .

٧ : طریق اوزرینه اولان تعدیات وتصرفاتی منع ایتمسیدر . کتاب الشرکتك باب ثالثنك فصل ثالثنه نظر بیوریله .

٨ : شهودك احوالنی تفتیش وتحقیق ایلمسیدر. ١٧١٦

٩ : بين‌الخصمين عدل ايله معامله اتمسيدر ١٧٩٩

آنفاً بيان قلنديغى وجهله قضا اوته‌دنبرو اكثريا تقييد وتخصيص ايدلمش اولديغى كبى دولت عليهٔ عثمانيه‌جه مقدما مرعى اولان اصوله كوره فاضيلو امور بلديه‌يه قدر ذكر اولنان شيلرك اكثريسنه قاريشور ايديسه‌ده شمديكى حالده دائرهٔ صلاحيتلرى تحديد ووظيفه‌لرى تفريق ايدلمشدر . شويله‌كه :

امور بلديه‌يه متعلق شيلرى رؤيت وظيفه‌سى دوائر بلديه‌يه ويريلوب يالكز بونلره متعلق دعاوينك رؤيتى عائد اولديغى محاكمه محولدر.

جنس ونوع دعوايه كوره حكامك وظيفه وصلاحيتلرى قوانين ونظامات موضوعه ايله تفريق وتعيين ايدلديكندن محكمه‌لر دخى محاكم شرعيه ، محاكم نظاميه عنوانيله ايكى‌يه ومحاكم نظاميه دخى حقوق وجزا دائره‌لرينه تقسيم اولنمش ولزوم كوريلان محللرده يالكز امور تجاريه‌يى رؤيتله موظف تجارت محكمه‌لرى تشكيل قلنمقده بولنمشدر.

ناحيه‌لرده ناحيه مجلسلرينه وقريه‌لرده اختيار مجلسلرينه صلح وظيفه‌سى ويرلمشدر .

مأمورين ملكيه وشرعيه‌نك مأموريتلرينه متعلق محاكمه‌لرى محاكم اداره‌ده رؤيت اولنمقده وافراد عسكريه‌نك وظيفه‌لرندن منبعث جرائمى رؤيت وتدقيق ايچون دائمى وموقت ديوان حربلر تشكيل قلنمقده‌در .

دولت عليه تبعه‌سندن برى ايله تبعهٔ اجنبيه‌دن برشخص بيننده تحدث ايدن دعاوينك اثناى رؤيتنده رسمى ترجمان واعضاى اجنبيه بولنديرمق مثللو بعض معاملات استثنائيه متعامل اولديغى كبى تبعهٔ غير مسلمه‌نك امور مذهبيه‌لرينه متعلق خصوصات دخى اوته‌دنبرو منسوب اولدقلرى جماعت مجلسلرى طرفندن رؤيت ايدلمكده‌در .

اعلاماتك صورت تنفيـذ واجراسی وحكامك بوبابده‌كی وظيفه وصلاحيتلری اجرا قانونی ايله تعيين وتقييدودرسعادت محاكم شرعيه‌سندن ويريلان اعلامات شرعيه‌يی تنفيذ ايتمك اوزره عدليـه نظـارتنده [اعلامات شرعيه اجرا مأمورلغی] تشكيل قلنمشدر .

١٨٠٣ ماده بر دعوايی معاً استماع وحكم ايتمك اوزره نصب اولنان ايكی حاكمدن يالكز بريسی اول دعوايی استماع وحكم ايده‌مز. ايدرسه حكمی نافذ اولماز ١٤٦٥ ماده‌يه باق .

موكل برايشی ايچون بر كيمسه‌يی توكيل ايده‌بيله‌جكی كبی ايكی يازياده كيمسه‌لری دخی توكيل ايده‌بيله‌جكندن برمحكمه‌يه يالكز بر حاكم تعيين قلنه‌جغی كبی متعدد حاكملر دخی تعيين قلنه‌بيلور .

انجق ١٤٦٥ نجی ماده حكمنجه بر كيمسـه ايكی كشی‌يی بردن توكيل ايتسه وكيل اولدقلری خصوصده يالكز بريسی تصرف يعنی ايفای وكالت ايده‌ميـه‌جكی كبی مادهٔ مشروحه وجهله تعيين قلنـان ايكی يازياده حاكملردن يالكز بريسی حكم ايده‌مز .

حتی برايش ايچون بشقه بشقه زمانلرده تعيين قلنان ايكی وكيلك هربری موكل بهی يالكزجه ايفا ايده بيلديكی حالده برمحكمه‌نك متعدد حاكملری بشقه‌بشقه زمانلرده تعيين قلنسه‌لر بيله‌ينه هربری يالكزجه حكم ايده‌مز . زيرا امر قضا مذاكره‌يه محتاج امور مهمه‌دندر .

اما برمحكمه‌يه بری قاضی وديكری نائب اوله‌رق آيری آيری حكمه مأذون ايكی حاكم نصب وتعيين قلنه بيلور . §

محاكم شرعيهٔ عثمانيه حاكملری منفرد اولوب برمحكمه‌ده معاً حكم ايتمك اوزره ايكی حاكم شرعی تعيينی شـمدی‌يه قدر اصول اتخـاذ

ایدلمامشدر . اکرچه حکام الشرعدن بعضیلرینه مستشار ویا مشاور ویاخود معاون تعیین قلنیور ایسه‌ده بونلر استشاره ومعاونته مأمور اولوب حکمه مأذون دکلدرلر .

فقط روم ایلی قاضیعسکری ایله قسامی ، استانبول قاضیسی ایله معاونی ، حرمین محترمین قاضیلری ایله نائبلری آیری آیری مرافعه وحکمه مأذوندرلر .

محاکم نظامیه‌نك عمومنده ایسه حکام متعدددر . وحتی مستقل حاکم اولان مستنطق قرارنامه‌لرینك رؤساء محاکمك تصدیقنه اقترانی دخی اخیراً اصول اتخاذ قلنمشدر .

انجق معاً استماع وحکمه مأمور ایکی حاکمك هرخصوصده متحدالرأی اولملری غیر ممکن ایدوکندن بدایت محکمه‌لرینك ودوائره منقسم ایسه هربرینك بررئیس ایله ایکی اعضا واستیناف محکمه‌لرینك هردائره‌سی برر رئیس ایله‌دردر اعضا وتمییز محکمه‌سنك استدعا دائره‌سی بررئیس ایله درت اعضا وحقوق وجزا دائره‌لری برر رئیس ایله التیشر اعضادن عبارت اوله‌رق تشکیل قلنمش ورؤسادن بری رئیس اول ودیکرلری رئیس ثانی اعتبار اولنمش اولدیغندن محاکم نظامیه‌جه دعاوی‌یه اکثریت مطلقه ایله قرارویرلمسی وانجق جنایت محکمه‌لرنجه مجرمیت قرارلرینك ثلثان اکثریت آرا ایله اعطاسی محاکم نظامیه‌نك تشکیلاتی واصول محاکماتی قانونلرنده ذکر وتصریح ایدلمشدر. زیرا اکثر ایچون حکم کل واردر .

محاکم اداره ودیوان حربلر حکامی یعنی رؤسا واعضاسی دخی درجات مختلفه اوزره متعدددر .

۱۸۰۳ ماده متعدد حاکمی اولان بلده‌ده خصمیندن

بريسى بر حاكمك وديكرى اوبر حاكمك حضورنده مرافعه اولمق ايستيوب بووجهله بينلرنده اختلاف واقع اولسنه مدعى عليهك اختيار ايلديكى حاكم ترجيح اولنور .

اول امرده شوراسنى بيان ايدهلمكه بر بلدهده بولنان متعدد حاكملرك وظيفه وصلاحيتلرى يامتحد ويامتخالف اولور . متحد اولور ايسه بوماده‌يه توفيق معامله اولنور. شويله كه: وظيفهٔ متحد اولان استانبول قاضيسى ايله نائبندن برينى مثلا قاضى‌يى مدعى ونائبنى مدعى عليه اختيار ايتسه نائبنك حضورنده مرافعه اولنمق لازم كلور .

اكرچه امام ابويوسف رحمةالله عليه مادامكه مدعى اثباته مجبوردر قنغى حاكمى اختيار ايدر ايسه انك حضورنده اقامهٔ دعوى ايدرك خصميله مرافعه اوله بيله‌جكى رأينده بولنمش ايسه‌ده امام محمد رحمةالله عليه كوره قاعدهٔ برائت ذمت اصلدر. بناءً عليه مدعى عليه مدعينك دعواسنى دفع ايله سلامت نفسنى طالب اولوب حال بوكه مدعى كندو- سندن برحق طلب ايتمكده اولديغندن انك ايستديكى حاكمى اختيار ايتمسى حاكم مومى اليهك مدعى‌يى التزام ايده‌جكى يولنده مدعى عليهه ايراث شبهه ايده‌جكندن بوكا محل قالمامق ايچون مدعى عليهك طلبنه مراعات، مدعينك اختيارينه مماشاتدن اولادر. مشايخ اسلاميه دخى بووجهله افتا ايتدكلرندن ماده‌مز كوره اويولده قلمه آلنمشدر.

اصول محاكمات حقوقيه قانوننك ١٨ نجى ماده‌سنده دخى شويله محرردر :

[دعوانك قنغى محكمه‌ده رؤيت اولنمسى لازم كله‌جكى بروجه آتى تعيين وبيان اولنور. اولا هردعوى مدعى عليهك اقامتكاهى محكمه‌سنده

رؤیت اولنور. فقط مدعی دعواسنی مدعی علیهك اقامتکاهی اولمدیغی حالده موقتاً بولندیغی بلدهنك ویا اشیانك تعهد وتسلیم ویا اقچهنك تأدیه اولنهجغی محللرك محکمهلرندن هرقنغیسنده مراد ایدر ایسه فصل ورؤیت ایتدیرمکه مقتدر اولور.

ثانیاً بردعوانك رؤیتی اثناسنده اول دعوایه متعلق اولهرق تعهد وکفالت مادهلرندن طولایی دیکر بردعوی حدوث ایدر ایسه دعوای حادثه دعوای اصلیهنك رؤیت اولندیغی محکمهیه حواله اولنور.

فقط دعوای اصلیهنك مجرد دعوای حادثهده مدعی علیه اولان کیمسهیی کندو محلی محکمهسندن بشقه بر محکمهیه احضار مرادیله تصنیع اولنمش اولدیغی قرینهٔ حالیه ویا بعض اوراق وسندات دلالتی ایله ثابت اولور ایسه اوحالده تعهد وکفالت دعواسنده مدعی علیه بولنان شخصك احضار اولندیغی محکمهدن نقل دعوایه حق وصلاحیتی واردر.]

§

— بربلدهده بولنان متعدد حاکملر وظیفهٔ متخالف اولورلر ایسه بوحالده مدعا بهك فصل ورؤیتی ایچون وظیفهدار اولان حاکمك حضورنده اقامهٔ دعوی ایدلمك لازمدر. اکر مدعی علیهك اختیار ایتدیکی حاکم وظیفهدار دکل ایسه وظیفهدار اولوبده مدعینك حضورنده اقامهٔ دعوی ایتدیکی حاکمه ترجیح اولنهماز.

نته کیم درسعادتده محکمهٔ اوقاف قاضیسی اوقافه متعلق خصوصاتی رؤیتله موظفدر. اوقافه متعلق اولمیان بردعوانك حضورنده رؤیتنی مدعی علیه اختیار ایدهمز.

کذلك تجارت محکمهلری تجارته دائر موادی رؤیت وحکم ایله

موظفدر . تجارته متعلق اولمیان بردعوی مجرد مدعی علیهك اختیارینه بناءً یعنی مدعی تجارت محکمه‌سنه مراجعت ایتمسی اوزرینه مدعی علیه موافقت ایتمسیه بیله رؤیت اولنه‌مز . شاید ایدیلور ایسه ویریله‌جك حکم نقض اولنور .

§

شو ایضاحاتدن مستفاد اوله‌جغی اوزره « وظیفه » مسئله‌سی انتظام عامه‌یه متعلق موادندر . بناءً علیه بردعوانك رؤیتنه مباشرت اولنه‌جغی صره‌ده واثنای رؤیتنده وبعدالحکم طرفیندن هر قنغیسی جانبندن اولور ایسه اولسون بیان واعتراض ایدیله بیله‌جکی کبی اعتراض وقوعبولمقسزین حاکم دخی وظیفه‌دار اولمدیغندن بحثله دعوایی رؤیتدن استنکاف ایده بیلور .

اما محاکمك صلاحتی حقنده اولنه‌جق اعتراضات مسائل ابتدائیه‌دندر . یعنی مدعی علیه مدعینك اقامهٔ دعوی ایتدیکی محکمه کندینك منسوب اولدیغی محکمه اولمدیغنی اساس دعوایه کیریشمکسزین بیان واعتراض ایتمسی لازمدر . ذات ماده‌یی مدافعه‌یه ابتدار ایله او محکمه‌ده مرافعه اولمسنه راضی اولمش وحاکم دخی وظیفه‌دار بولنمش اولدیغندن بعده صلاحیت اعتراضنی درمیان ایده‌مز . زیرا ساقط اولان شی عودت ایتمز .

مثلا مدعی علیه اسکدارده ساکن اولوبده مدعی آنك علیهنه درسعادت حقوق محکمه‌سی حضورنده اقامهٔ دعوی ایدوب اوده عدم صلاحیت اعتراضنده بولنمقسزین مرافعه اولوبده حکم لاحق اولدقده صحیح ومعتبر اوله‌جغی اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ٤٩ نجی ماده‌سنده مصرحدر .

آنجق ١٨٠١ نجی ماده‌ده [معین بر قضاده حکم ایتمك اوزره نصب اولنان حاکم اول قضانك هر محلنده حکم ایدر . اما دیکر قضاده

حكم ايده‌مز »] دينلمسنه نظراً درسعادت محكمه‌سنك اسكدارده ساكن مدعى عليه حقنده ـ مدعا به ولو استانبولده بولنسون ـ ويرديكى حكمك باطل اولمسى لازم كلور .

محكمهٔ تميز بوايكى ماده‌يى توفيق ايده‌جك مقررات اتخاذ ايتمشدر. شويله‌كه : برقضا محكمه‌سنه بالمراجعه ديكر قضا داخلنده اقامت ايدن شخص عليهنه استدعا ويرلدكده مدعى‌عليه على‌الاصول دعوت‌ايديلور. اجابت ايدنجه قضاسى داخلنه على طريق‌المسافره كيرمش و محكمه حق حاكميتى اكتساب ايلمش اولور . بوندن صكره مدعى عليه صلاحيت ادعاسنده بولنور ايسه اصول محاكمه‌يه توفيقاً دعوى رد وسكوت ايلر ايسه اقتضا ايدن حكم اعطا اولنور . لكن مدعى عليه محكمه‌نك دعوتنه اجابت ايتمديكى تقديرده مدعى‌عليه محكمه‌نك‌دعوتنه بالمطاوعه عدم صلاحيت ادعاسنده بولنمديغى بهانه‌سيله محكمه‌عندالغياب اعطاى حكم ايليه‌مز . زيرا اجابت ايتمامسى عدم صلاحيت ادعاسنده بولنديغنه فعلاً دلالت ايدر .

١٨٠٤ ماده برحاكمك عزلى وقوعبولوب فقط برمدت خبر عزل كنديه واصل اولمامغله اول مدتده بعض دعاوى استماع وفصل ايتمش اولسه صحيح اولور .

اما خبر عزلك وصولندن صكره وقوعبولان حكمى صحيح اولماز .

اسبابى ١٥٢٣ نجى ماده شرحندن مستفاد اولور .   §

حاكمك عزلى خبرى كنديه واصل اولمامغله برابر خلقى دخى ورود

ايدر ايسه آرتق هيچ بر حكمه صلاحيتی قالماز .

اما خبر عزل واصل اولوبده خلفی همان كلمز ايسه امور عبادی تعطيلدن صيانةً خلفنك ورودينه قدر كما كان ايفای مأموريت ايتمسی لازم كله جكی امام ابو يوسف حضرتلری جانبندن درميان قلنمش ايسه ده مجتهدين سائرهٔ حنفيه حاكم عزلی خبرينه مطلع اولمسيله معزول اوله جغی رأينده بولندقلرينه وبودهٔ موافق قياس اولديغنه بناءً مادهٔ مشروحه صورت مطلقه ده يازلمشدر .

مع مافيه معاملات ناس دوچار تعطيل اولمامق ايچون حكام الشرعك انفصالی وقوعنده خلفلرينك ورودينه قدر كما كان ايفای مأموريت ايتملری حقنده مقام عالئ مشيختپناهيدن تبليغات وقوع بولمقده اولديغی كبی حاكم وفات ايتمش ويا بشقه بر قضايه تحويل ايله عزيمت ايلمش اولور ايسه حاكم جديد اكثريا تلغراف كشيده سيله محلی مفتيسی افندی‌يی ويا سائر مناسب برذاتی توكيل ايتمكده در .

محاكم نظاميه ده حكام متعدد ورئيسك غيابنده اعضادن برينك واعضادن برينك غيابنده اعضا ملازمی ويا محكمه باش كاتبنك وكالت ايتمسی حكم قانون اقتضاسندن اولمغله بونلردن برينك انفصالی وقوعنده خبر آلمغله برابر معزول اولورلر . مكركه عدليه نظارتی جانبندن خلفنك ورودينه قدر ايفای مأموريت ايتمسی امر واشعار اولنه .

١٨٠٥ ماده حاكم اكر نصب وعزل نائبه مأذون ايسه ديكر كيمسه‌يی كندوسنه نائب نصب وآنی عزل ايده بيلور . دكل ايسه ايده مز . وكندوسنك معزول يا فوت اولمسيله نائبی منعزل اولماز ١٤٦٦ ماده يه باق .

بناءً عليه برقضانك حاكمى وفات ايتدكده يرينه ديكر حاكم كلنجيه‌دك اول قضاده وقوعبولان دعوايي حاكم متوفانك نائبي استماع وحكم ايده‌بيلور .

نته‌كيم روم ايلى وآناطولى قاضيعسكرلرى افنديلر حضراتى قاضى‌القضاة اولدقلرندن نائب نصبنه حسب‌المأموريه مأذون اولملرينه مبنى ١٧٨٥ نجى ماده شرحنده بيان قلنديغى اوزره اليوم قضا نائبي افنديلره ويرلمكده اولان مراسله‌لر مشار اليهمادن برى جانبندن تصديق واعطا قلنمقده‌در .

نائب افنديلر دخى نائب نصب وعزلنه مأذون اولدقلرندن مادهٔ سابقه‌ده ذكر اولنديغى اوزره محل مأموريتلرينه مواصلت ايدنجيه قدر كندى مقامنده وكالت ايتمك اوزره برينى توكيل ايتمكده وبالذات ايفاى قضايه باشلدقدن صكره دخى باب وناحيه نائبلرى نصب وعزل ايلمكده‌در .

١٨٠٦ ماده حاكمك استماع ايلديكى بينه ايله نائبي ونائبك استماع ايلديكى بينه ايله كندوسى حكم ايده‌بيلور .

شويله‌كه حاكم بردعوى حقنده بينه استماع ونائبه اخبار ايلسه نائبي اعادهٔ بينه ايتمكسزين حاكمك اخباريله حكم ايده بيلور . وحكمه مأذون اولان نائب برخصوصده بينه استماع ايدوبده حاكمه انها ايلسه حاكم اعادهٔ بينه ايتمكسزين نائبك انهاسيله حكم ايده بيلور .

زيرا بينلرنده رابطهٔ كامله واردر .

اما حكمه مأذون اولميوبده انجق تدقيق واستكشاف ايچون بينه استماعنه

مأمور اولان كيمسه‌نك انهاسيله حاكم حكم ايده‌ميوب بالذات استماع بينه ايتمسی لازمدر .

بو ماده حكمنك حاكم ايله نائبنه تخصيص ايدلمسندن اكلاشيله‌جغی اوزره هيچ بر حاكم سلفنك استماع ايلديكی بينه ايله حكم ايده‌مز . زيرا خلف وسلف يكديكرك وكيلی دكلدر .

حتی بر محكمه حاكمی استماع بينه ايتدكدن صكره قبل الحكم عزل و بر مدت صكره ينه او حاكملكه تعيين قلنسه « مأموريت سابقه‌مده شاهدلری استماع ايتمش ايدم » ديه‌رك حكم ويره‌مز . زيرا عزليله اولكی معاملاتی نهايت بولمشدر .

شو قدر وار كه حاكم لاحق تشكيل طرفين ايدرك حاكم سابق زماننده طوتيلان ضبطنامه‌لری لدی القرائه طرفين تصديق ايدرلر ايسه يكيكدن اجرای محاكمه ايدلمش عد اولنور . واليوم محاكمجه بو يولده معامله ايدلمكده‌در .

١٨٠٧ ماده — بر قضا حاكمی بشقه بر قضا داخلنده‌كی اراضی دعواسنی استماع ايده‌بيلور . فقط كتاب دعواده « ١٦٢٣ نجی مادده‌ده » بيان اولنديغی وجهله حدود شرعيه‌سنك بيانی لازم كلور .

اول امرده شونی افاده ايده‌لمكه هر قضا حاكمی او قضا داخلنده بولنان مقيم ومسافر وتبعهٔ دولت عليه واجنبيه‌دن اولان كافهٔ ناسك اوزرينه وظيفه وصلاحيتی دائره‌سنده ولايتی حائزدر . بناء عليه مأمور اولديغی قضا داخلنده بولنانلر طرفندن اقامه اولنان دعاوی‌يی استماع وحكم ايده‌بيلور .

انجق مدعابه اموال منقوله‌دن اولدیغی حالده کرك عین کرك دین اولسون حاکمك حکمه صلاحیتی بین الفقها متفق علیهدر .
اما اموال غیر منقوله‌دن اولورسه فقهادن بعضیلری طرفینك شخصلرینه و بولندقلری محله اعتبار اولنمیوب عقار مدعابه قنغی قضا داخلنده کائن ایسه او قضا محکمه‌سنده اقامهٔ دعوی اولنمق لازم کله‌جکی رأینده بولنمشدر .
فقهای سائره‌نك قولنه کوره دعوانك صحتی ایچون مدعا بهك معلوم اولمسی شرطدر ١٦٢٣ نجی ماده‌ده تعریف اولندیغی وجهله عقار حدود و صاحبلرینك بیانیله معلوم اولور بناءً علیه برعقارك کائن اولدیغی قضانك خارجنده بر بلده‌ده بولنان مدعیانك او عقاره متعلق دعوالرینی او قضانك حاکمی رؤیت ایده‌میوبده «عقارك بولندیغی قضا حاکمنه مراجعت ایدیکز» دیمسنده مناسبت و مجبوریت یوقدر .
شو حالده بو ماده‌دن مقصد یالکز اراضی دعوالرینه منحصر و مقصور اولمیوب هرنوع عقار دعوالرینی طرفینك بولندقلری قضا حاکمی رؤیت و حکم ایده بیله‌جکی حقنده‌کی قول فقهانك اختیار ایدلدیکنی بیاندر .

١٨٠٨ ماده محکوم له حاکمك اصول و فروعندن بری و زوجه‌سی و حکم اولنه‌جق مالده شریکی و اجیر خاصی و حاکمك انفاقیله تعیش ایدر آدمی اولمامق شرطدر .

بناءً علیه حاکم بونلردن برینك دعواسنی استماع ایله لهسنه حکم ایده‌مز .

١٧٩٤ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره شاهدلرك شهادته اهلیتی ایچون مشروط اولان شرطلر حاکمده دخی ارانیلور ١٧٠٠

نجی ماده حکمنجه شهادتده دفع مغرم وجر مغنم داعیه‌سی اولمامق شرط ایدوکندن حکم وقضاده دخی دفع مضرت وجلب منفعت داعیه‌سنك بولنمامسی شرطدر .

بناءً علیه حاکمك لهسنه شهادتی جائز اولمیان کسانك لهسنه حکمی دخی جائز اولماز . آنجق بومقوله‌لر طرفیدن کندی حضورنده اقامهٔ دعوی ایدیلان حاکمك انلرك لهسنه‌می یوقسه علیهنه‌می حکم ویره‌سی اقتضا ایده‌جکی عندالمحاکمه بیلنه‌جکندن حاکم بونلر طرفندن اقامه اولنان دعوانی وشاهدلرینی استماع ایده‌بیلور .

نتیجهٔ محاکمه‌ده علیهنه حکم ویرملك لازم کلدکده ویرر . چونکه بو حکمده قرابت واشتراك منفعت مثللو شیلر حاکم حقنده سؤ ظن وتهمت ایراث ایده‌مز . اما لهسنه حکم ویرملك لازم کلدکده حاکم کندولرینه مادهٔ آتیه موجبنجه دیکر حاکمه مراجعت ایلملرینی توصیه ایدر .

[حکم ایده‌مز] قیدی بروجه بیان محاکمه ایده‌بیله‌جکنی تضمن ایدر . چونکه حکم نتیجهٔ محاکمه‌ده ویریلور . حاکم قید مزبور ایله حکمدن ممنوعدر .

[حاکمك اتفاقیله تعیش ایدن آدمی] قیدی انفاق ایتمیوب فقط مدعابه اولان شیئك کندوسنه تعلق اولوبده انك رؤیتی ایچون توکیل ایتمش اولدیغی آدمه‌ده شاملدر . حاکم انك لهسنه دخی حکم ایده‌مز . زیرا بوصورت کندی لهنه حکم دیمك اولوب هیچ بر کیمسه کندی فعلنه حکم ایده‌مز ١٧٠٤

تفصیلات محرره اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ٦٢ نجی ماده‌سنده دها واضح وفرقلی اوله‌رق یازلمش اولدیغی اخطار اولنور .

١٨٠٩ ماده بر بلده حاكمنك ياخود مادۀ آنفه‌ده مذكور منسوباتندن برينك اول بلده اهاليسندن بر كمسنه ايله دعواسى اولديغى صورتده اول بلده‌ده ديكر حاكم وار ايسه انك حضورنده مرافعه اولورلو .

مثلا درسعادتده روم ايلى قاضيعسكرى ايله قسامى كبى كه هر برى آيرى آيرى حكمه مأذون اولدقلرندن بونلردن برينك منسوباتندن اولان كيمسه خصمى ايله ديكرينك حضورنده محاكمه اولنور . وبونك ايچون طرفينك رضاسى شرط دكلدر .

محاكم نظاميه‌نك هر برنده متعدد حاكم بولنديغندن اسباب محرره‌يه مبنى حاكملردن يعنى رئيس واعضادن برى بر ايشك محاكمه‌سنده حاضر اولماز ايسه اعضا ملازمى ويا حكمه مأذون محكمه باش كاتبى اعضالق وظيفه‌سنى ايفا ايده‌جكندن دعوايى ديكر محكمه‌يه نقله حاجت يوقدر .

اما هيئت محكمه‌دن اكثريسى وياعمومى حقنده رد حاكم اعتراضى درميان ايديلور ايسه محكمه درسعادت بدايت حقوق محكمه‌سى كبى ايكى محكمه‌يه منقسم اولديغى حالده اوبر محكمه‌ده رؤيت وحكم دعوى اولنور .

واكراول بلده‌ده ديكر حاكم يوق ايسه طرفين كندى رضالريله نصب ايده‌جكلرى حكمك ياخود اول حاكم نائب نصبنه مأذون اولديغى تقديرده طرفندن منصوب نائبك

ویاخود جوارده‌کی دیگر برقضا حاکمنك حضورنده مرافعه اولوررلر .

هرنه‌قدر نائب نصب ایدن قاضی اساساً معترض علیه ایسه‌ده قاضینك بوبابده‌کی وظیفه‌سی یالکز نائب تعیینندن عبارت اولوب نائب افندی نام نامئ حضرت پادشاهی‌یه اجرای حکومت ایده‌جکندن حکمی صحیح ومعتبردر .

وطرفین بوصورتلردن برینه راضی اولمدقلری صورتده طرف سلطانیدن [مولی] استدعا ایدرلر .

[مولی] میمك ضمی و واوك فتحی ولامك تشدیدی ایله‌اولوب اصطلاح فقهاده؛ دعاوئ معینه‌یی فصل وحسم ایچون طرف سلطانیدن نصب ایدیلان حاکمه دینیلور. ودعاوئ معینه‌یه مخصوص اولمق اوزره سائر حکام مثللو حقوق ووظائفی حائز اولور. نظام مخصوص واردر.

١٨١٠ ماده حاکم رؤیت دعواده الاقدم فالاقدم قاعده‌سنه رعایت ایتملیدر. فقط ورودی مؤخر اولان بر دعوانك تعجیلی ایجاب حال ومصلحتدن کورلدیکی حالده آنك رؤیتنی تقدیم ایلر .

اصول محاکمات حقوقیه قانوننك اوچنجی بابنك ایکنجی فصلی مندرجاتی بوماده حقنده ایضاحات لازمه‌یی حاوی اولدیغندن مطالعه اولنه .

۱۸۱۱ ماده حاكمك لدى الحاجه آخردن استفتا ايتمسى جائزدر .

فتوى موجبنجه بهمه‌حال حكمه مجبور اولميوب رأى واجتهادينه موافق كورديكى حالده انكله وموافق كورمز ايسه كنديته قناعت بخش اولان صورت وجهله حكم ايدر . اماترددن قورتيله‌مديغى تقديرده فتوى موجبنجه حكم ايتمسى اقتضا ايدر . يوقسه هيچ بر حاكم حضورنده اجرا قلنمش اولان محاكمه اوزرينه حكم‌اعطاسندن استنكاف واجتناب ايده‌مز .

بوحالده مفتيلرك فتواسى حاكم ايچون مدارحكم اوله‌بيله‌جكندن مفتيلرك فقيه ومتقى اوللرى وسائر شرائط ووظائفى كتب فقهيه‌ده برتفصيل بيان قلنمشدر .

۱۸۱۲ ماده حاكم؛ غم وغصه وآچلق وغلبهٔ نوم كبى صحت تفكره مانع اوله‌بيله‌جك برعارضه ايله‌ذهنى مشوش اولديغى حالده حكمه تصدى ايتماملیدر .

زيرا صحت تفكره مانع‌اولان عارضه حاكمك حكمده خطاايتمسنه سبب اوله‌بيلور . مع‌مافيه حاكم بويله برعارضه‌يه مبتلا اولديغى حالده حكم ويرسه مجرد عارضهٔ مذكوره‌دن طولايى نقضى مستلزم اولماز . يعنى طرفيندن برى « حاكم افندى مغموم اولديغى حالده حكم ويرديكندن نقضى طلب ايدرم » ديو ادعا ايتسه التفات اولنماز .

اما « حاكم افندى مغموم اولديغى‌حالده حكمه تصدى ايتديكندن دعوايى مسئلهٔ شرعيه‌سنه تطبيق ومحاكمه‌يى اصولنه توفيقده خطا

ایتدی » دیو اعتراض ایدرسه لدی التدقیق واقع اولدیغی اکلاشلدقده حکم مذکور نقض اولنور .

[غم] غینك فتحی ومیمك تشدیدی ایله اوقونه رق وقوعبولمش اولان احوال مکدره دن نشأتله سرور قلبی سترایدن بر کیفیتدر .

بو کیفیت زمان حال واستقبالده وقوع ویاعدم وقوعندن استکراه اولنان برشیدن نشأت ایدرسه «اندوه» اطلاق اولنور . وغم واندوه کلمه لری اکثریا برلکده استعمال اولنور .

[غصه] غینك ضمی وصادك تشدیدی ایله قلبه عارض اولان صقندی یه اطلاق اولنور که غمك عطف تفسیری کبیدر .

[غضب] فتحتینله طارلمق وحدتلنمك معناسنه اولدیغی کبی طارغنلق معناسنه اسم اوله رق دخی قوللانیلور . بومعنایه کوره غضب بروصف جبلیدر که جناب حق جنس حیوانده خلق واجزای خلقتنده ترکیب ایتمشدر . انسان انی تعدیل ایتمك وبناءً علیه حاکم غضبلی ایکن حکم ایتامك ایجاب ایدر .

۱۸۱۳ ماده حاکم مرافعاتده اجرای تدقیقات ایتمکله برابر ایشی سورنجمه ده براقاملیدر .

حاکمك ایشی سورنجمه ده براقسی حقلی اولان طرفك وقتیله استیفای حق ایده مینه رك مغدوریتنی وحقسز اولان طرفك دخی محکمه یه کلوب کیدرك کاروکسبندن قالمسنی موجب اولور حاکم عدله مأمور اولوب طرفینی هرنه صورتله اولور ایسه اولسون اضراردن توقی واجتناب ایتمکله مکلفدر .

§

حکم ویرلدکده تنفیذی دخی تأخر ایتاملیدر . ۱۷۹۹ نجی ماده

شرحنده مندرج مکتوب شریفده امیرالمؤمنین حضرتلری [السـنهٔ حکامدن صـدور ایدن کلام حق حلیهٔ نفوذدن عاطل اولدقده لفظ بی معنی کبی فائده‌دن خالی امر بی طائل اولدیغی مقرردر] بیوریور.

۱۸۱٤ ماده حاکم محکمه‌یه سجلات دفتری وضع ایدوب ویره‌جکی اعلامات وسنداتی حیله وفساددن سالم اوله‌بیله‌جك منتظم برصورتده اول دفتره قید وتحریر وانك حفظنه دقت واعتنا ایدر . وکندوسـنك عزلی وقوعبولدقده یاباالذات ویا امینی واسطه‌سیله سجلاتی خلفی اولان حاکمه دور وتسلیم ایلر.

[سـجلاتدن] مقصد اعلامات وسـائر حجج شرعیه عیناً درج وتمیق ایدیلان دفاتر دیمکدر .

۱۷۳۹ نجی ماده حکمنجه حیله وفساددن سالم اوله‌بیله‌جك صورتده طوتیلان سجلات محاکم ایله عمل اولنه‌جغندن وغیر منتظم سجلات ایله عمل اولنمیوب مضمونی اثبات اقتضا ایده‌جکندن سجلات محاکمك تنظیم ومندرجاتنك حك وسیلاتی اولمقسزین قید وتحریری وسجلاتك محافظه‌سی وحاکمك تبدیلنده خلفنه دوری شایان اعتنا موادندر .

بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائز اوله‌بیله‌جك صورتده سندات شرعیه‌نك تنظیمنه دائر اولوب « روح المجله » یه تذییل ایدیلان [تعلیمات سنیه] ایضاحات لازمه‌یی حاویدر .

محاکم نظامیه‌ده طوتیله‌جق دفترلرك انواعنه دائر اصول محاکمات وتنفیذ اعلامات قانونلری ایله مقـاولات محررلری نظامنامه‌سـنده تفصیلات واردر .

فصل رابع

صورت محاكمه‌يه دائردر

۱۸۱۵ ماده حاكم محاكمه‌يى علناً اجرا ايدر .

يعنى مرافعه وحكمى استماع ايتمك اوزره محكمه‌ده بولنمق ايستيانلرى منع ايتمز يوقسه بهمه‌حال مستمعين موجود اولديغى حالده محاكمه‌يى اجرا ايدوب مستمع بولنمقسيزين محاكمه‌يى اجرا وحكمى تفهيم ايده‌ماز ديمك دكلدر .

محاكمه‌نك علناً اجراسى فوائد عموميه‌يى موجب اولور . شويله كه:

اولاً جريان محاكمه‌دن هركس خبردار اوله‌بيلوب حاكم عليهنه سوء ظنه محل قالماز .

ثانياً طرفين وعموم ايچون حاكمك عدالتندن امنيت حاصل اولور .

ثالثاً مضمون اعلامك لدى الايجاب اثباتى ايچون مستمعين اشهاد اولنه‌بيلور .

ملت اسلاميه جانبندن من القديم علنيت محاكمه‌يه رعايت ايدلمش والآن ايدلمكده بولنمشدر . حتى جوامع ومساجد شريفه عموم ايچون دائما كشاده اولوب هيچ بر مسلم جامع ومسجده دخولدن ديانةً منع اولنه‌ميه‌جغى جهتله محاكاتك علناً اجراسنى تأمينه مدار اولمق اوزره صدر اسلامده جوامع ومساجد شريفه‌ده اجراى محاكمه وحكم اولنور ايدى . ذات عدالتسمات حضرت رسالتپناهى صلى الله عليه وسلم [انما بنيت المساجد لذكر الله تعالى والحكم] بيورمشدر كه مآل عاليسندن حكم شرعينك دخى عباداتدن معدود اولديغى مستفاد اولور .

انجق ۱۸۰۱ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله قضامکان ایله تقیید وتخصیص ایده‌جکندن مؤخراً حاکملر محکمه دینلان مکان مخصوصده وبعضیلری کندی خانه‌لرنده اجرای محاکمه وحکم ایتمشلر ایسه‌ده هرکیم اولور ایسه اوکسون محاکمه اجرا ایتدکلری صرده‌ده محکمه ویاخانه‌لرینه دخولدن منع ایدلمیوب علنیت محاکمه‌یه کماکان رعایت اولنمشدر .

زمانمزده بالعموم حکام الشرع ایله مأمورین عدلیه دولتجه تعیین وتخصیص ایدلمش اولان محکمه‌لرده علناً محاکمه اجرا ایتمکده‌درلر، حتی بوصورتی تأییداً اصول محاکمات حقوقیه قانوننک ۳۵ نجی ماده‌سنده شویله یازلمشدر. [محاکم نظامیه‌ده مرافعات علناً اجرا اولنور، فقط علنی اجراسنده مجالت ویامحذوری موجب اولان دعوالر محکمه‌نک قراریله خفیاً اجرا اولنه بیلور.]

فقط قبل الحکم نه‌وجهله حکم ایدیله‌جکنی افشا ایتمز .

چونکه ۱۸۲۸ نجی ماده‌یه نظراً حکمک سبب وشرطلری تماميله بولندقدن صکره تأخیری موجب بر سبب شرعی اولمدیغی حالده حاکمک حکمی تأخیر ایتمسی جائز اولمدیغندن اگر حکمک سبب وشرطلری تمام اولمقسزین حاکم نه‌وجهله حکم ایلیه‌جکنی افشا ایدر ایسه اسباب شرعیه‌یه مبنی اولمیوب کندو آرزوسی وجهله حکم ایده‌جکنه دلالت ایدرکه بوصورت غیرجائز وبحق اعتراضی موجبدر .

واگر حکمک سبب وشرطلری تمام اولدقدن صکره حکمی بلاموجب تأخیر ایدر وبوصره‌ده نه وجهله حکم ایدیله‌جکنی افشا ایلر ایسه ویریله‌جک حکمه راضی اولمیان طرفک اولوجهله حکم اعطاسنی منع

ایچون ایقاع حیله وفساد ایتمسنه و بناءً علیه حاکمك اضطرارینه وحقنده سؤظن وبلکه تهمته سبب اوله جغندن بونلره میدان ویره جك شیلردن اجتناب حکام ایچون شایان اعتنا موادندر .

حاکم منفرد اولدیغی حالده حکمی افشا ایتمامسی قولای ایسه ده مستشاری بولنان حاکم الشرع انکله رسماً وفقهادن بعض ذوات ایله من غیر رسم استشاره یه لزوم کوردکده خفیاً استشاره ایتمسی لازمدر . علناً استشاره ایتدیکی صورتده مذاکرهٔ واقعه دن نتیجهٔ حکم استدلال اولنه بیله جکندن محاذیر مذکوره وارد اوله جغی کبی واقف حقایق اولمیان مستمعین حاکمك جهلنه ذاهب اوله جقلری جهتله بوصورت حاکمك اهلیتی حقنده شبهه ایراثی ومهابت مجلسك ازاله سنی موجب اوله جغندن جائز دکلدر .

محاکم نظامیه حکامی متعدد اولمسنه مبنی بر ایش حقنده قرار اعطاسی رأی طوپلامغه ومذاکره یه محتاج اولمغله اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ١٢٠ نجی ماده سنده [مرافعه ختام بولدقده طرفین طیشاری یه چیقاریله رق هیئت محکمه همان اعطای حکمه مقتدر ایسه رئیس اعضانك رأیلرینی طوپلار. واکر اعطای رأیدن مقدم مذاکره یه لزوم کورینور ایسه هیئت محکمه مذاکره اوطه سنه چکیلور]

١٨١٦ ماده طرفین لاجل المحاکمه حضور حاکمه کلدکلرنده حاکم اولا مدعی یه دعواسنی تقریر ایتدیرر .

حاکمك مدعی یه دعواسنی تقریر ایتدیره بیلمسی ایچون طرفیندن قنغیسنك مدعی اولدیغنی بیلمسی لازم کلور . بناءً علیه امام ابو یوسف حضرتلرینه کوره حاکمك اولا طرفیندن «قنغیکز مدعیسکز»

دیو بالسؤال تعین ایتدکدن صکره دعواسنی تقریر ایتدیرمسی اقتضا ایدیو .* امام محمد حضرتلری حاکمك بو وجهله سؤالنده احد طرفینه معاونت ملاحظه‌سی اولمغله سؤال ایتمسی مناسب اولمیوب طرفیندن قنغیسی مدعی ایسه بلاسؤال تقریر دعوی ایتمسی ایجاب ایدر . امام ابو یوسف حضرتلرینك قولی مفتابه اولدیغندن مادهٔ مشروحه دخی اکا کوره قامه آلنمشدر .

* اصول محاکمات حقوقیه‌قانوننك ۱۵ نجی ماده‌سی حکمنجه هر بر دعوی عرضحال ایله بیان اولنمق لازم کله‌جکندن محاکم نظامیه‌ده مدعی قبل‌المحاکمه تعین ایتمش اولور .

واکر اولجه دعواسی تحریراً ضبط اولنمش ایسه قرائت ایله مضمونی کندوسنه تصدیق ایتدیریلور .

یعنی محاکم شرعیه‌ده مدعینك قبل‌المرافعه محکمه کاتبنه دعواسنی سویلیه‌رك ضبط وتحریر ایتدیرمسی جائز واصول مرعیه‌دن اولوب انجق دعوانك حضور حاکمده افاده‌سی اقتضا ایده‌جکندن حاکم ضبطنامه‌یی طرفین حضورنده قرائت ایتدیردکدن صکره اکر یالکز مدعینك افادهٔ مضبوطه‌سی ایسه اکا ومدعی‌علیهك دخی افاده‌سی ضبط اولنمش ایسه هر ایکیسنه کندی افادهٔ مضبوطه‌لرینی تصدیق ایتدیرر. شاید بری تصدیقدن امتناع ایدرایسه اکا وایکیسیده امتناع ایدرایسه ایکیسنه‌ده یکیدن تقریر ایتدیرر. واولا مدعی‌یه دعواسنی سویلتبور. زیرا مدعی طالبدر. نه ایستدیکی اکلاشلمدقجه مدعی علیهه «سن نه دیه‌جکسك» دیو سؤاله محل اولماز .

وثانياً مدعی علیهی استجواب ایلر . شویله که [مدعی سندن شو وجهله دعوی ایده یور نه دیرسین] دیو سؤال ایدر .

دعوی یا صحیح ویا غیر صحیح اولور . دعوای صحیحه کتاب الدعواده محرر شرائطه موافق اولان دعوادرکه حاکم هر حالده استماع ایدر .

دعوای غیر صحیحه دخی یا قابل تصحیح اولور یا اولماز . قابل تصحیح اولان دعوای غیر صحیحه ذاتاً مشروع اولوب بعض شرائطنك نقصانی حسبیله فاسد اولان دعوادر . مدعی دعواسنی تصحیح ایتدیکی تقدیرده حاکم استماع ایدر .

قابل تصحیح اولمیان دعوای غیر صحیحه ذاتاً ووصفاً غیر مشروع اولان دعوای باطله اولمغله حاکم استماع ایتمز .

بناءً علی ذلك دعوای صحیحه‌ده مدعینك تقریری اوزرینه ودعوای غیر صحیحه‌ده بعد التصحیح حاکمك سؤالی اوزرینه :

١٨١٧ ماده مدعی علیه اقرار ایدر ایسه حاکم آنی اقراریله الزام ایدر . واکر انکار ایدرسه حاکم مدعیدن بینه ایستر .

١٨١٨ ماده مدعی بالبینه دعواسنی اثبات ایتدیکی صورتده حاکم آنك اوزرینه حکم ایلر . واثبات ایده‌مدیکی صورتده بر یمین حقی قالمغله طالب اولور ایسه حاکم آنك

طلبی اوزرینه مدعی علیهه یمین تکلیف ایلر .

١٨١٩ ماده مدعی علیه یمین ایدرسه یاخود مدعی یمین ویردیرمز ایسه حاکم مدعی‌یی مدعی علیهه معارضه‌دن منع ایدر .

١٨٢٠ ماده مدعی علیه یمیندن نکول ایدرسه حاکم نکولیله حکم ایدر . ونکولیله حکم ایتدکدن صکره یمین ایدرم دیسه آرتق التفات اولنماز .

مواد مذکوره کشی اقراریله مؤاخذه اولنور ، برهان ایله ثابت اولان شی عیاناً ثابت کبیدر ، بینه مدعی ایچون ویمین منکر اوزرینه‌در ، بینه خلاف ظاهری اثبات ویمین اصلی ابقا ایچوندر . بینه حجت متعدیه واقرار حجت قاصره‌در . قاعده‌لرینك صور تطبیقیه‌سنی مبین اولوب عالل واسبابی وقنغیسنك دیکرینه مرجح اولدیغی ودرجهٔ تأثیراتی کتاب الاقرار ایله کتاب البیناتده بر تفصیل ذکر وبیان وایضاح اولندیغندن تکراره حاجت یوقدر .

١٨٢١ ماده اصولنه موافق وشبههٔ تزویر وتصنیعدن سالم اوله‌رق برمحکمه حاکمی طرفندن ویریلان اعلام وسندك بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائزدر .

[اعلام] حکمی وحاکم الشرعك امضا وختمنی واعلامات

نظامیه‌ده رئیسك امضاسی ایله محکمه‌نك مهر رسمیسنی حاوی بولنان سند رسمیدر .

مدعینك صورت دعواسی ایله استناد ایتدیکی ادله‌یی ومدعی علیهك صورت جوابنی ودفعی حاوی ایسه دفعنك اسباب ثبوتیه‌سنی - واکر مدعی عمومی دخی استماع اولنمش ایسه مطالعه‌سنی - حاوی وخاتمه‌سنده دخی ۱۸۲۷ نجی ماده موجبنجه اسبابیله برابر حکم وتنبیهی محتوی اولور .

§

[سند]دن مقصد حجج شرعیه‌درکه حکمی حاوی اولمیوب طرفیندن برینك اقرار ودیکرینك تصدیقی وحاکمك امضا ومهرینی ومحاکم نظامیه‌ده رئیس ویا مقاولات محررینك امضاسی ایله مهر رسمیسنی محتوی اولور . حکام الشرع طرفندن حجج شرعیه‌نك بالاسی تختیم ایدلمك عادت اولمشدر . وحجته سند اطلاقی لدی الحاجه صاحبی اکا استناد ایله اثبات مدعاسنه دلیل اتخاذ ایتدیکنه مبنیدر .

حجج شرعیه مضموننه نسبتله وکالت حجتی ، مصالحه حجتی کبی نامل ایله یاد اولنمقده اولدیغی کبی مقاولات محررلرینك تنظیم ایتدکلری سندات دخی برر حجتدر .

§

اعلامات وسندات شرعیه‌نك اصول تحریر وتنظیمنه اصطلاح فقهاده « اصول صك » تعبیر اولنور . اصول صك بین الحکام بر قاعدهٔ سالمه‌یه ربط اولنه‌رق بوکا دائر مخصوص کتابلر ونمونه‌لر تحریر وتنظیم ایدلمش اولدیغندن محاکم شرعیه‌دن ویریلان اعلامات وسندات صورت تحریر وتنظیمنجه یکدیکرینه مشابه ومطابقدر . حتی لاجل التدقیق اعطا قلنان اعلامات وحجج شرعیه‌نك فتواخانهٔ عالیه‌جه یالکز سبکنك یعنی تطبیقات شرعیه‌سنك تدقیقیله اکتفا اولنمیوب صکنك

دخی موافق اصول اولوب اولمدیغی بالتدقیق موافق ایسه تصدیق ودکل ایسه جرح ایدیلور .

بنابرین اعلامات وسندات شرعیه‌نك بلا بینه مضمونیله عمل وحکم اولنمق ایچون صورت تحریر وتنظیمی فوق‌العاده شایان اعتنا اولمغله « روح‌المجلة‌یه » تذییل‌ایدیلان [تعلیمات سنیه] بو بابده لازم کلان شرائطی معرف اولدیغندن بو تعلیماته موافق صورتده تحریر وتنظیم ایدیلان اعلات وسندات شرعیه‌نك بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائز اولدیغی مادهٔ مشروحه‌ده تصریح ایدلمشدر . ومجله‌ده بویله بر صراحته احتیاج درکار ایدی چونکه تعلیمات مذکوره‌نك تاریخی اولان ٤ جماذی‌الاولی ١٢٩٦ تاریخندن مقدم‌محاکم شرعیه‌دن ویریلان اعلامات وسندات شرعیه‌نك بلا بینه مضمونیله عمل وحکم اولنمیور ایدی . حتی مذکور تعلیماتك ٢٥ نجی ماده‌سنه علاوه ایدیلان فقره‌ده شویله دینلمشدر [اشبو تعلیمات سنیه لایحه‌سنك نشرندن مقدم تنظیم واعطا اولنمش‌اولان اعلامات وسنداتك بلابینه مضمونیله عمل جائز اولمیوب مضمونه بینه طلب اولنمق لازمدر .]

بر اعلام ویاسندك بالبینه مضمونی اثبات ایسه ذات‌ماده‌یی اثبات قدر مشكل اولوب حتی بعضاً اعلام ویا سند کلیاً حکمسز طوتیله‌رق ذات ماده یکیدن اثبات اولنمق لازم کلیور ایدی . بونده‌کی مشقت وصعوبت درکار اولمغله تعلیمات مزبوره حقیقةً تسهیلات وفوائدی موجب اولمشدر .

مع‌مافیه [بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائزدر .] دیمك مندرجاتی بر موجب تعلیمات اصولنه موافق وتزویر وتصنیعدن سالم اولان سنداتك مقبولیتنی مبیندر . یوقسه مذکور تعلیماتك ٢٥ نجی

ماده‌سنده مصرح اولدیغی اوزره [لدی‌التدقیق بر اعلام ویا حجت ویاخود بر قیدده تزویر وتصنیع شائبه‌سی حس اولندیغی تقدیرجه حاکم اول اعلام وحجت وقیدلك بلابینه مضمونیله حکم ایتمیوب مضموننه بینه‌طلب ایدر .]

§

محاکم نظامیه‌دن ویریلان اعلامات وسندات مندرجاتنك حاوی اولمسی لازم کلان قیود وشروط اصول محاکمات قانونلری ایله مقاولات محررلری نظامنامه‌سنده بیان قلنمش اولدیغندن انلرك تحریر وتنظیمنده دخی قیود وشروط قانونیه ونظامیه‌یه رعایت اولنمغله برابر اصول تحریر وتنظیمنك بر قاعدهٔ مطردهٔیه ربطی خصوصنه دخی همت وغیرت ایدلمکده‌در . واصولنه موافق وشبههٔ تزویر وتصنیعدن سالم اولان اعلامات وسندات نظامیه‌نك دخی قانوناً بلا بینه مضمونیله عمل وحکم جائزدر .

۱۸۲۲ ماده مدعی علیه بروجه بالا لدی‌الاستجواب لاونعم بر جواب ویرمیوبده سکوتنده اصرار ایدر ایسه سکوتی انکار عد اولنور .

زیرا ساکته برسوز اسناد اولنماز .

وکذلك [اقرارده ایتمم انکارده ایتمم] دیو جواب ویررسه بو جوابی دخی انکار عد اولنور .

بوصورتده اقرار ویا انکار ایدنجیه قدر حبس ایدلمسی لزومی امام ابو یوسف حضرتلری جانبندن افاده اولنمش ایسه‌ده طرفین حضراتی مدعی علیه بوسوزی ایله اقرار ایتمش اولمه‌جغندن انکار عد

اولنه‌جغنی بیان ایلمش ومشایخ اسلامیه بو وجهله فتوی ویرمش اولدیغندن مجله جمعیتنجه دخی فقرهٔ اخیرهٔ مشروحه قول مشارالیهمایه توفیقاً قلمه آلنمشدر .

وایکی صورتده دخی « یعنی کرك سکوتنده اصرار ایتسون وکرك اقرارده ایتمم انکارده ایتمم دیسون » مدعیدن بروجه بالا بینه طلب قلنور .

١٨٢٣ ماده مدعی علیه اقرار یا انکار ایده‌جك یرده مدعینك دعواسنی دفع ایده‌جك بر دعوی درمیان ایتدکده کتاب دعواده وکتاب بیناتده بیان اولنان مسائله توفیقاً معامله اولنور .

بعض دعوی واردرکه مدعی علیهك غیری دخی دفع ایده‌بیلور . مثلا ورثه‌دن بری علیهنه اقامه اولنان ارث دعواسنی مدعی علیه اولمیان دیکر وارث دفع ایده‌بیلور . چونکه ١٦٤٢ نجی ماده حکمنجه متوفانك لهنه و علیهنه اولان دعواده یالکز ورثه‌دن بریسی خصم اوله‌بیلوب بعدالثبوت مدعا بهك مجموعی جمله ورثه ایچون حکم اولنه‌جغندن مدعی علیه اولمیان وارث دفع دعوی ایده‌مسه متضرر اولمسی لازم کلور .

کذلك بر کیسه زیددن اشترا وقبض ایتدیکی مالی دیکر کمسنه « بنمدر » دیو دعوی ایلسه بایع اولان زید مدعی علیه اولمدیغی حالده بونك دعواسنی دفع ایده‌بیلور . چونکه مشتری علیهنه حکم اولندقده

بايعه مراجعتله ثمنی طلب ایده‌جکندن بایع دفع دعوی ایده‌مسه متضرر اولور . بو نوع اعتراضاته [اعتراض الغیر] تسمیه اولنور .

١٨٢٤ ماده طرفیندن بریسی افاده‌سنی تکمیل ایتمدکجه دیکری افاده‌یه تصدی ایده‌مز . ایده‌جك اولور ایسه حاکم طرفندن منع اولنور .

بری سوزینی تکمیل ایتمدکجه دیکری سوزه باشلامق انك دعواسنی تقریره وایکیسی بردن سویلمك حسن تفهیم وتفهمه مانع اوله‌جغندن جائز دکلدر . وطرفین دعوی ومدافعه‌سنی ادب دائره‌سنده افاده وبیان ایتمك لازمدر . بری دیکرینه مناسبتسز برسوز سویلدکده حاکم منع وتعزیر ایدر . ٣٧ اصول حقوقیه .

١٨٢٥ ماده طرفیندن لسان بیلمیان کمسنه‌نك افاده‌سنی ترجمه ایچون محکمه‌ده موثوق ومؤتمن ترجمان بولندیریلور .

نته‌کیم محاکم دولت علیه‌ده محاکماتك ترکجه لسان ایله اجراسی حکم قانون اقتضاسندندر . طرفیندن بری ترکجه بیلمسه انك افاده‌سنی ترجمه ایچون اثنای محاکمه‌ده ترجمان بولندیریلور . بالفرض حاکم اولسانه آشنا اولسه دیکر مأمورین محکمه و مستمعین واقف اولمیه‌جقلرینه وبونلرك محاکماته وقوفنده فائده درکار اولوب حاکم ترجمه ایتسه احد طرفینه معاونت معناسنی تضمن ایده‌بیله‌جکنه بناءً ترجمان بولندیرلمسی ینه لازمدر .

§

امام محمد حضرتلری ٧١ نجی ماده حکمنجه ترجمانك قولی هرخصوصده قبول اولنه‌جغندن نصاب شهادتده اولدیغی کبی ترجمانك

ایکی اولمسی لزومی رأینده بولنمش ایسه‌ده شیخین حضراتی ترجمانك افاده‌سی شاهدلرك افاداتی کبی حاکم ایچون اعطای حکمی ملزم اولیه‌جغنه وحاکم لزوم کوردکده ترجمانی تبدیل و یا ایکی ترجمان بولندیره‌بیله‌جکنه نظراً اثنای محاکمه‌ده برترجمان بولندیرلمسنی تجویز ایتمکله برابر ایکی اولور ایسه دها اعلا اوله‌جغنی دخی سویلمشلردر .

و کذلك مشار الیهما قادینلرك امواله متعلق دعاویده ترجمان اوللرینی دخی تجویز ایتمشلردر .

١٨٢٦ ماده اقربا بیننده وقوعبولان ویاخود طرفینك صلحه رغبتلری مأمول اولان مخاصمه‌ده حاکم بر ویا ایکی دفعه طرفینه مصالحه‌یی توصیه واخطار ایدر .

حکم حکمه مأمور اولدیغی حالده بو فقره موجبنجه طرفینه صلح تکلیف ایتمسی استحساناً تجویز اولنمشدر . چونکه حکمدن مقصود صلح وحسم نزاعدر . انجق حکم بحق ویرلمش اولسه‌بیله طرفین بینده آز چوق حدوث عداوته سبب اوله‌بیلور . صلح ایسه بالتراضی عد اولنه‌جغندن بو کبی حالله محل قالمقسزین رفع نزاع ایدلمش اولور . بنابرین نزاعك بالتراضی صلحاً رفعی حکماً رفعندن اولی اولدیغندن و اقربا بیننده‌کی مناسبات حسنه‌نك خللدن وقایه‌سی وبلکه تأیید وتشییدی لازمه‌دن ایدوکندن اقربا بیننده وقوع بولان مخاصمه‌ده صلحه رغبتلرینی مأمول ایتسون ایتمسون حاکم طرفینه مصالحه‌یی توصیه واخطار ایدر . اما اقربادن اولمیان طرفینه توصیه ایتمك ایچون صلحه رغبتلرینی مأمول ایتمسی لازمدر . [بر ویا ایکی

دفعه] تعبيری مكرراً توصيه واخطاردن احترازايچوندر. زيرا حاكمك تكرار تكرار توصيه واخطارنده صلح ايچون اجبار معناسی توهمی ايله حقلی اولان طرف صلح ايله قسماً حقندن وازكچهرك متضرر اولور. حكماً اجرای عدالته مأمور اولان حاكمك ولو بو صورتله اولسون احد طرفينی اضرار ايتمسی غيرجائزدر .

موافقت ايدرلرسه كتاب صلحده مندرج اولان مسائله توفيقاً مصالحه ايدر. وموافقت ايتمزلر ايسه محاكمه‌يی اتمام ايلر .

اصول محاكمات حقوقيه قانوننك ٦٠ نجی ماده‌سنده حكم معرفيله رؤيتی قابل ومناسب كوريلان مخاصمه‌لرده محكم تعييننك دخی طرفينه توصيه واخطار اولنه بيله‌جكی بيان قلنيور. حكم تعيينيله آنك قرارينه راضی اولمق دخی صلح منزله‌سنده‌در .

١٨٢٧ ماده حاكم محاكمه‌يی اتمام ايتدكدن صكره مقتضاسنی حكم وطرفينه تفهيم ايلر .

يعنی تفهيم تتمهٔ قضادن اولوب يالكز حكم اعطاسی كافی دكلدر . وطرفيندن بری محكومله وديكری محكوم عليه اولديغندن ايكيسنه بردن تفهيم اولنمليدر . وحاكمك لسان لين ايله اسبابنی اكلاده‌رق تفهيم ايتمسی آداب قضادندر .

تفهيمك متمم قضا اولديغی اصول محاكمات قانونلرنده دخی ذكر وبيان قلنديغندن صورت محرره‌يه محاكم نظاميه‌جه دخی رعايت اولنمقده‌در .

لاحقه

حكمك تنفيذى تتمهٔ قضادن دكلدر . بر حاكمك ويرديكى اعلام حكمنى ديكر حاكم ويا اجرا مأمورى تنفيذ ايده بيلور . نته كيم درسعادتده محاكم شرعيه وحقوقيه وتجاريه‌دن ويريلان اعلاماتك تنفيذى ايچون بشقه بشقه اجرا مأمورلرى تعيين قلنمشدر. اعلامات جزائيه‌مدعى عموميلر طرفندن‌ضابطه معرفتيله اجرا ايتديرلمكده‌در. فقط شرعاً حكم قصاصك امضاسى تتمهٔ قضادن جزؤ اولديغندن قصاصه هرقنغى حاكم حكم ايتمش ايسه آنك تنفيذ وامضا ايتمسى يعنى قصاصى اجرا ايتديرمسى لازمدر. شايد بعدالحكم وقبل الاجرا عزل اولور ايسه يرينه مأمور اولان حاكم آرتق او حكمى اجرا ايده‌ميوب يكيدن حكم اعطاسيله كندى حكمنى امضا ايتمسى اقتضا ايدر .

واسباب موجبه‌سيله برابر حكم وتنبيهى حاوى بر اعلام تنظيم ايدوب محكوم لهه ولدى الايجاب بر نسخه‌سنى دخى محكوم عليهه اعطا ايدر .

[اسباب موجبه] يعنى حكمك اعطاسنى موجب اولان اسباب ايله حكمك بنا ايدلديكى مسئلهٔ شرعيه‌نك اعلامده تحريرى لازمدر . مثلاً « مدعى‌دعواسنى‌فلان وفلانك شهادتلريله اثبات ايتديكندن‌مجلهٔ احكام عدليه‌نك [..] نجى ماده‌سى موجبنجه حكم وعلناً طرفينه تفهيم اولندى » ديو يازلمق لازمدر .

واكر منع تعرض ايدلمش‌ايسه حكم يرينه «مدعى‌يه بى‌وجه‌شرعى

تعرض ایتامسی مدعی علیهه تنبیه اولندی » دیو یازلمق ایجاب ایدر .

§

محکوم له حکم واقعی تنفیذ ایتدیرەرك استیفای حق ایلمك ویا حقنده وقوعبولان تعرضاتی منع ایتدیره بیلمك ایچون حکمی حاوی بر سند رسمی یه احتیاجی درکار اولمغله اعلامك کندوسنه اعطاسی لازمدر . یوقسه اعلام تنظیم واعطاسی تمۀ قضادن دکلدر . عندالفقها محکوم علیهه اعلامك بر نسخه‌سنك اعطاسنده بهمه حال لزوم محقق اولمیوب انجق اوده کیفیت محاکمه وحکمه بالاطراف مطلع اولەرق ایستدیکی حالده اعتراض ایده بیلمك ایچون اکاده بر نسخه‌سنك اعطاسی مناسب اولور .

§

اسباب موجبه وحکم وتنبیهی حاوی‌اولمیان اعلام شرعی فتواخانۀ عالیجه جرح اولنور . وبونلری حاوی‌اولوب فقط [تعلیمات سنیه‌ده] تعریف اولندیغی وجهله تنظیم ایدلمیان اعلامك بلابینه مضمونیله عمل اولنماز .

§

محاکم نظامیه‌دن ویریلان اعلاملرك صورت تنظیم وتبلیغی اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ١٣٦ نجی ماده‌سنده بووجهله بیان‌قلنیور .

[حکم اعلاملری، فصلنده محرر ضبط دعوی ورقه‌لرینه مطابق وویریلان حکمك علل واسبابی ایله مواد قانونیه‌سی واول حکمك تاریخ اعطاسیله اتفاق ویا اکثریت آرا ایله ویرلدیکنی متضمن اولمق لازم کلوب بونك مسوده‌سی قلمه النه‌رق ورئیس واعضای موجوده حضورنده لدی القرائه تصدیق قلندقدن وسکزنجی ماده‌ده محرر اولدیغی وجهله دفتر مخصوصنه قیدوتمهیر اولندقدن صکره ورقۀ صحیحه

اوزرینه بالتبییض محکمه‌نك مهریله ممهور ورئیسـك امضاسیله ممضی اوله‌رق محکوم لهه ویریلور، وبر قطعه نسخهٔ مصدقه‌سی محکوم علیهه تبلیغ قلنور .

اعلاماتك تبلیغی کیفیتی دعوت پوصوله‌لرینك تبلیغی حقنده‌کی اصوله توفیقاً محکوم علیهك بالذات کندوسنه ویاخود اقامتکاهنه اعطاسندن عبارت اولوب اولوجهله مباشر معرفتیله بالتبلیغ آلنه‌جق علم وخبر دخی محکمه کاتبی طرفندن بعدالتصدیق محکوم له یدینه ویریلور. وهر براعلام بووجهـله تبلیغ اولنمدقجه حکمی اجرا اولنه‌مز]

قانون مذکورك ٢٣٢ نجی ماده‌سنده دخی خلاف قانون حکم ویرلمش ومحا کمه‌نك اصـوله مخالف صـورتده اجرا قلنمش اولمسی اعلامك نقضنی موجب اسبابدن اولدیغی ذکر وتصریح ایدلمشدر .

١٨٢٨ ماده حکمك سبب وشرطلری تمامیله بولندقدن صکره حاکمك حکمی تأخیر ایتمسی جائز دکلدر .

زیرا حاکم حکم ایله اجرای عدالته مأموردر سبب وشرطلری بولندیغی حالده حکمی تأخیر ایتمسی مأموریتنه مخالف اولمغله غیرجائز وکناهدر وسبب تعزیر وعزل دخی اوله‌بیلور .

محاکم نظامیه رؤسا واعضاسی احقاق حقدن استنکاف ایلدکلری تقدیرده علیهلرینه اشتکا عن الحکام دعواسی اقامه اولنه‌بیله‌جکی اصول حقوقیه قانوننك ٢٥٦ نجی ماده‌سنده بیان قلنمشدر .

فقط اولا حاکم شاهدلرك شاهد زور اولدیغنده یعنی بینه‌نك صحتنده شبهه ایدر ثانیاً حاکم طرفینك صلح اولملرینی مأمول ایلر ویا دعوی اقربا بیننده اولوبده کندوسی صلح تکلیف ایدر ه

ثالثاً مدعی اقامهٔ شهود ومدعی علیه دفع دعوی ایچون استمهال ایلر .

رابعاً حاکم استفتایه لزوم کوررایسه حکمی مناسب برمدت جزئیه ایله تأخیر ایده‌بیلور. زیرا اسباب محرره‌دن برینه مستنداً حکمك تأخیری اظهار حق وایجاب مصلحته مبتنی وبناءً علیه مشروع اولمغله جائزدر .

لاحقه

حکمك بلاسبب شرعی وقانونی تأخیر ویا عدم اجراسی دخی جائز دکلدر. تنفیذ وامضا ایدلمیان احکام کلام بی‌معنادن عبارت قالور. بخاریٔ شریفده محرر اولدیغی اوزره ام المؤمنین عایشه رضی‌الله‌عنهادن مرویدرکه برمرتبهٔ سارقه‌نك مظهر عفو عالی اولمسنی جماعت قریش تمنی ایدرك رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلمك سوکیلیسی اولان اسامة بن زیدك استرحام ایتمسنی تنسیب ایتدکلرندن اسامه عرض نیاز ایلدکده ذات عالیٔ حضرت رسالتپناهی اسامه‌یه « حدودالله‌دن برحدحقنده‌می شفاعت ایدیورسك ؟ » بیوردقدن صکره قیام ایله جماعته خطاباً :
[یاایهاالناس انماضل من قبلکم انهم کانوا اذا سرق الشریف ترکوه واذا سرق الضعیف فیهم اقاموا علیه الحد وایم الله لوان فاطمة بنت محمدسرقت لقطعت محمدیدها] بیورمشلردرکه مآل عالنسی : ای ناس؛ سزدن اول ضلالت ایتدی اوکیمسه‌لرکیم شریف سرقت ایتدیکی وقتده ترك ایدرلر یعنی جزا ایتمزلر ، ضعیف سرقت ایتدیکی وقتده حقنده اقامهٔ حدایلرلر ایدی . والله اکر فاطمه بنت محمد سرقت ایدر ایسه محمد البته انك یدینی قطع ایدر دیمکدر. ابوبکرالصدیق رضی‌الله عنه خلیفه اولدیغی زمان ایراد ایلدیکی خطبه‌ده « معلومکز اولسونکه عندمده

اك قويكز الك ضعيف اولانكزدر بشقه‌سنده اولان حقنى آليويريم.
الك ضعيفكزده الك قوى اولانكزدر بشقه‌سنك كندوسنده اولان حقنى
اخذ ايلرم» بيورمشدر.

باب ثانى

حكمه دائر اولوب ايكى فصلى مشتملدر

فصل اول

حكمك شروطى بياننده‌در

١٨٢٩ ماده حكمده سبق دعوى شرطدر .

شويله كه حاكمك حقوق ناسه متعلق برخصوصى حكم ايتمسى اول امرده
اول خصوصى بر كيمسه‌نك آخر كمسنه‌دن دعوى ايتمسيله مشروطدر .
دعوى سبق ايتمدن وقوعبولان حكم صحيح اولماز .

حكم، قطع وحسم مخاصمه اولديغندن حقوق ناسه‌متعلق اولديغى
حالده طلب شرطدر. چونكه اولا حقوق ناسك محافظه‌سى صاحبنه
ويا يرينه قائم اولانه عائد اولوب بوبابده حاكم ولايت عامه‌سنه مستنداً
مدعى اوله‌ماز. زيرا ولايت خاصه ولايت عامه‌دن اقوادر.

ثانياً مدعى بعدالحكم بيله حقندن واز كچه‌رك خصمنى ابرا ايده‌
بيله‌جكندن قبل الحكم ابرا ايتمسى اولويتده قالمغله حاكمك حكم اعطاسى
ايچون مدعى، مدعى عليهى ابرا ايتمامش ودعواسنى تعقيبدن واز كچمامش
اولمسى لازمدر بوده مدعينك حاكمه كلوب طلب حكم ايتمسيله معلوم
اولور .

حتى اصول محاكمات حقوقيه قانوننك ١١٨ نجى ماده‌سنده [محكمه‌يه

عرضحال ویرن التی آی محکمه‌یه مراجعت ایتمز ایسه ذکر اولنان عرضحال بطال ایدیلور. مجدداً عرضحال ویرمدکجه دعواسی استماع اولنمز] و ١١٩ نجی ماده‌سنده [اثنای محاکمه‌ده طرفین بالتراضی دعوایی ترك وتأخیر ایده‌بیلور. فقط بو حالده محکمه‌یه بر بیاننامه اعطاسنه مجبوردرلر] دینلمشدر.

شو سببلره مبنی « کندوسندن طلب اولنان شیٔ مدعی‌یه ویر» ویاخود «مدعی‌یه تعرضدن واز کچ» دیمك کبی مدعی علیهه حکم وتنبیه اولنمق ایچون سبق دعوی شرطدر. یوقسه حاکم کندولکندن بر کیمسه‌یه « فلانك سنده اولان حقنی ویر » یاخود « اکا تعرض ایتمه» دیه‌رك حکم وتنبیه ایده‌مز .

§

اما حکم ضمنی اولور ایسه سبق دعوی شرط دکلدر. نته‌کیم ١٦١٨ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره بر کیمسه مدیونك امریله کفیل اولدیغی بالبینه ثابت اولدقده انك علیهنه ویریلان حکم ایله ضمناً مدیون دخی محکوم علیه اولمش اولور .

§

حکم صریحك قولی اولمسی دخی شرطدر . اما حکم فعلی اولور ایسه سبق دعوی شرط دکلدر .

مثلا حاکم عندالحاجه یتیمك مالنی بیع وعقارینی تقسیم واحتیاجنه صرف اولنمق اوزره مال اشترا ایتمك حکم فعلیدر . بونلرده دعوی شرط اولمیوب حاکم لزوم کوردکده بلا دعوی اجرا ایده‌بیلور .

حتی صغیر ایچون منفعت کوردیکی حالده ولی ویا وصیسی ممانعت ایتمك ایستسه بیله حاکمك ینه اجرا وحکم ایده‌بیله‌جکی واسبابی ٩٧٥ نجی ماده‌دن مستبان اولور .

§

[حقوق ناسه] قیدی حقوق اللهدن احتراز ایچوندر. ١٢٩٦ نجی

ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره حقوق‌اللهه شهادتده سبق دعوی شرط اولمدیغی کبی حکمده دخی شرط دکلدر .

بناءً علیه حاکم حقوق‌اللهه متعلق بر شیئه مثلا هلال رمضانك ثبوتنه حکم ایتمك ایچون هلالی رؤیت ایتدیکنه شهادت ایدنلرك شهادتی اوزرینه بلا سبق دعوی وطلب حکم ایده‌بیلور .

استطراد

انجق تشکیل محاکم قانوننده بیان قلندیغی اوزره محاکم نظامیه نزدنده مدعی عمومیلك مأموریتی تشکیل قلنمش اولدیغندن مواد جزائیه‌یه دائر حقوق عمومیه دعوالرینك محاکم نظامیه‌ده حین رؤیتنده مدعی عمومیلر حاضر بولنه‌رق انلرك طلب ودعواسی اوزرینه رؤیت وحکم اولنمقده‌در .

۱۸۳۰ ماده حین حکمده طرفینك حضوری شرطدر . یعنی طرفین بالمواجهه محاکمه ایدلدکدن صکره حکم اولنه‌جغی وقت مجلس حکمده حاضر اولملری لازمدر .

ادعای حق ایدن کیمسه‌نك دعواسی اوزرینه حکم اعطا وتفهیم اولنمق ایچون حضوری شرط اولدیغی کبی خصمنك ویا طرفینك نائبلرینك حضوری شرطدر . زیرا حکمك طرفینه تعلقی درکاردر . احد طرفین بولنمدقجه یالکز برینك حضوریله حکم صحیح اولماز ولوکه حکم واقع غائبك لهنه صادر اولمش اولسون .

فقط بر کیمسه دیکرندن بر خصوصی دعوی ایدوبده مدعی علیه دخی اقرار ایتدکدن صکره قبل الحکم مجلس

حكمدن غائب اولسه حاكم انك غيابنده اقرارينه بناءً حكم ايده بيلور .

زيرا اقرار بنفسه حجت اولديغندن حكم حاكمه محتاج اولمقسزين كشى اقراريله مؤاخذه اولنور . حاكمك مقرى الزام ايتمسى مقرلهه اعانه قبيلندندر. بناءً على ذلك حاكم مقرك اقراريله مقربهى كندوسنه ويرمك اوزره الزام ايتديكنى مقر لهـه تفهيمنده مقرك غيابى صحت حكمه مانع اولماز .

كذلك مدعى عليه مدعينك دعواسـنى انكار ايدوبده مدعى بالمواجهه مدعاسنه اقامهٔ بينه ايتدكدن صكره قبل التزكيه والحكم مدعى عليـه مجلس حكمدن تغيب ايلسـه حاكم انك غيابنده بينه يى تزكيه وحكم ايده بيلور .

بو صورت حكم غيابى ديمك اولمغله طرفين حضراتنه كوره غير جائزدر . انجق امام ابويوسف حضرتلرينك تجويز بيورديغى روايت اولنمش وبوده مصلحت ناسه ارفق اولمغله متحيزان فقهادن بعضيلرى طرفندن ترجيح قلنمش اولديغندن مجله جمعيتنجه دخى اختيار ايدلمشدر.

بعض كتب فقهيه ده حاكمك وكيل مسخر تعيينيله انك حضورنده حكم ايتمسى لازم كله جكى محرردر . ١٨٣٤ نجى ماده ايله اصول محاكات حقوقيه قانوننك حكم غيابى يه دائر اولان فصلى مندرجاتنه نظراً فقرهٔ مشروحه موجبنجه حاكمك حكم ايتمسى ايچون دخى وكيل مسخر تعيينى لازمدر .

مدعی علیهك بروجه بیان تغیبی تمردینه مبنی اولمق لازم کلوب یوقسه معذرت مشروعه‌یه بناءً محکمه‌یه کله‌میه‌جکنی حاکمه اخبار ایتدکده اندفاعنه قدر حاکمك حکمی تأخیر ایده‌جکی قانون مذکورك ١٤٠ نجی ماده‌سنده مصرح اولوب بوده قول فقهایه موافقدر .

فقرهٔ مشروحه‌یه توفیقاً ویریلان حکم اعلامنك دخی ١٨٣٥ نجی ماده موجبنجه مدعی علیهه تبلیغی لازم کلور .

١٨٣١ ماده مدعی علیهك وکیلی مواجهه‌سنده اقامهٔ بینه اولندقدن صکره مدعی علیه بالذات مجلس حکمه حاضر اولسه حاکم اول بینه ایله مدعی علیه اوزرینه حکم ایده‌بیلور . وبالعکس مدعی علیهك مواجهه‌سنده اقامهٔ بینه اولندقدن صکره وکیل مجلسه حاضر اولسه حاکم اول بینه ایله وکیلك اوزرینه حکم ایده‌بیلور .

شاهدلردن برینی موکل ودیکرینی وکیلك مواجهه‌سنده استماع ایتسه ینه حکم ایده‌بیلور . حاصلی وکیل اقتدار وکالتی موکلندن اخذ ایتدیکی جهتله ایکیسی حکماً بر شخص کبیدر .

١٨٣٢ ماده جمله ورثه‌یه خصومت توجه ایدن دعواده ورثه‌دن برینك مواجهه‌سنده اقامهٔ بینه اولنوبده قبل الحکم غائب اولسه حاکم اول بینه ایله احضار اولنان دیکر وارث

اوزرینه حکم ایده‌بیلور . اعادهٔ بینه‌یه حاجت یوقدر .

۱۶۴۳ نجی ماده حکمنجه متوفانك لهنه وعلیهنه اولان دعواده یالکز ورثه‌دن بری خصم اوله‌بیله‌جکی جهتله مدعی ورثه‌دن برینك علیهنه دعوی وبر شاهد اقامه ایتدکدن صکره وارث مومی الیهك غیبوبتی اوزرینه دیکر وارث علیهنه دعوی وایکنجی شاهدی اقامه ایتدکده اولکی شاهد ایله برلکده نصابه بالغ اوله‌جقلرندن حاکم شهادتلری اوزرینه حکم ایدر. یوقسه برنجی شاهدی تکرار استماع ایلمز. اسبابی مادهٔ مزبوره شرحندن مستفاد اولور.

فصل ثانی

حکم غیابی بیاننده‌در

۱۸۳۳ ماده مدعینك طلب واستدعاسی اوزرینه حاکم طرفندن مدعی علیه محکمه‌یه دعوت اولنور.

معذرت مشروعه‌سی اولمدیغی حالده محکمه‌یه کلمکدن ووکیل کوندرمکدن امتناع ایدرسه بالاجبار محکمه‌یه احضار قلنور.

کرك دعوت وکرك اجبار ایله طرفین مجلس محاکمه‌ده حاضر اوله‌رق ویریلان حکمه « حکم وجاهی » دینلور.

مدعی حقسز اولدیغی حالده ادعا ایده‌یور ایسه مدعی علیهی دعوت ولدی الحاجه اجبار ایله محکمه‌یه احضار حقنده ، تعدی اوله‌جغنه نظراً

مدعینك ادعای مجردی اوزرینه مدعی علیه دعوت واحضار ایدلملمك لازم کلور . بالعکس مدعی حقلی اولدیغی حالده مدعی علیهی دعوت واحضار ایله مرافعه وحکم ایدلمامسی دخی مدعینك ضررینی موجب اوله جغی جهتله غیر جائزدر . انجق ابتدای امرده مدعینك حقلی اولوب اولمدیغی حاکم ایچون مجهول اولوب شوقدرکه برکیمسه نك حقسز اوله رق دیکری علیهنه اقامهٔ دعوی ایتمسی تعدی اولوب بوده شرعاً منهی اولدیغی جهتله ارباب اتقادن تعدی مأمول ونتیجهٔ محاکمه ده حقسزلغی حکماً تبین ایده جك کیمسه نك دیکری علیهنه اقامهٔ دعوی ایتمسی معقول اولمامسنه وحسن ظن سؤظنه مرجح بولنمسنه بناءً مدعینك طلب واستدعاسی اوزرینه دعواسنده حقلی اولدیغنه دلیل واماره ایستنلمکسزین مدعی علیهك دعوت ولدی الحاجه جبر ایله محکمه یه احضاری شرعاً تجویز بیورلمشدر .

§

ملاحظهٔ مسروده یه مبنی رداعضا واشتکا عن الحکام دعوالرینك استماعی ایچون مدعینك اسباب بیانی وساخته اولدیغی ادعا قلنان سندك محکمه یه ابراز واعطاسی لزومی اصول محاکمات قانونلرنده ذکر وتصریح قلنمشدر .

§

محاکم شرعیه جه مدعی علیه [محضر] دینلان جدمهٔ محکمه معرفتیله دعوت اولنیور . محضرك شفاهاً تبلیغ دعوت ایتمسی جائز ایسه ده [ورقهٔ دعوتیه]دینلان مراسله ایله دعوت اولنمسی اصول جاریه دندر .

§

[احضاردن] مقصد لدی الحاجه ضابطهٔ عدلیه معرفتیله مدعی علیهك کتوریله بیله جکنی بیاندر .

انجق مدعى عليه احضار اولنه بيلمك ايچون معذرت مشروعه‌سی اولمديغی حالده محكمه‌يه كلمكدن ويا وكيل كوندرمكدن امتناع ايتمش اولمسی شرطدر . بناءً عليه مدعی عليه محكمه‌يه كله‌ميه‌جك مرتبه خسته اولور ايسه جبراً احضار ايدلمز .

بروجه محرر امتناعك تحقق ايچون اول امرده كندوسنه ورقهٔ دعوتيه كوندرلمك اقتضا ايده‌جكندن ورقهٔ دعوتيه ايله دعوت اولنمقسزين همان احضاره جبر اولنماز .

§

محاكم شرعيه‌جه مادهٔ مزبوره احكامنه توفيق معامله اولنمقده اولديغی كبی حقوق و تجارت محكمه‌لرنجه دخی بو اساسه رعايتله برابر اصول محاكمات قانوننده صورت جلب و احضار تفصيل ايدلمشدر شويله كه :

بر دعوانك رؤيتی ايچون تعيين اولنان كونده اصولنه توفيقاً دعوت قلنان مدعی و مدعی عليهك ايكيسی ويا خود وكيللری محكمه‌يه كلمدكلری حالده مؤخراً بری كلوبده خصمنك مجدداً دعوت و احضارينی طلب ايدنجيه قدر دعوی تأخير اولنور .

طرفيندن بری كلوبده ديكرينك كلمسی موانع صحيحه‌دن نشأت ايتديكنه محكمه ذاهب اولور ايسه دعوانك رؤيتی ديكر بر كونه و اكر كلميانك معذرتی آغرجه بر خسته‌لك كبی بالذات كلمكه ويا خود وكيل تعيين و ارسال ايتمكه مانع اولور درجه‌ده بر معذرت مشروعه ايسه اول معذرت اسبابنك اندفاعنه قدر تأخير اولنور . محكمه‌يه كلمسی موانع صحيحه‌دن نشأت ايلديكنه محكمه‌جه ذهاب اولنميان وياخود معذرت مشروعه‌سيندن محكمه‌يی خبردار ايتميان وياخود

ویریلان مهلتك انقضاسندن صکره دخی محکمه‌یه کلمیان شخص متمرد عد اولنور .

متمرد اولان طرف مدعی ایسه مدعی علیه کندو علیهنده اولان ادعایه جواب ویرمکه مجبور اولمقسزین حق محاکمه‌نك سقوطنه دائر برقرار غیابی طلب وتحصیل ایده‌بیلور .

مدعی علیه ایسه غیاباً محاکمه‌سنك اجراسیله حکم ویریلور . یوقسه ضابطه معرفتیله احضار اولنماز .

١٨٣٤ ماده مدعی علیه محکمه‌یه کلمکدن ووکیل کوندرمکدن امتناع ایدوبده جلب واحضاری قابل اولمدیغی تقدیرده مدعینك طلبیله محکمه‌یه مخصوص اولان ورقهٔ دعوتیه آیرو آیرو کونلرده اوچ دفعه کندویه کوندریله‌رك محکمه‌یه دعوت وکلمدیکی صورتده حاکم اکا بر وکیل نصبیله مدعینك دعوی وبینه‌سنی استماع ایده‌جکنی کندویه تفهیم ایلر .

تفهیمك [مخطره] نامیله مدعی علیهه تبلیغ اولنان ورقه ایله اجراسی محاکم شرعیه‌جه اصول اتخاذ قلنمشدر .

بونك اوزرینه مدعی علیه ینه محکمه‌یه کلمز ووکیل کوندرمز ایسه حاکم انك حقوقنی محافظه ایده‌جك بر کیمسه‌یی اکا وکیل نصب ایدوب وکیل مزبور مواجهه‌

سنده مدعینك دعوی وبینه‌سنی استماع وتدقیق ایدرك مقارن صحت اولدیغی تبین ایدرسه بعدالثبوت حکم ایدر.

ایشته بوکا [حکم غیابی] دینلور.

امام مالك وشافعی واحمدبن حنبل رحمةالله علیهم اولا صاحب شریعت غرا علیه افضل التحایا افندمز حضرتلری ابی سفیان غائب عن البلد اولدیغی برزمانده زوجه‌سی هندك مراجعتی اوزرینه ابی سفیانك مالندن کندوسی ایله ولدینك نفقه‌سنه کفایت ایده‌جك مقدار اخذینی امر بیورمشلردر.

ثانیاً حدیث شریفده [البینة للمدعی] جمله‌سی یعنی بینه‌نك مدعی ایچون اولدیغی صورت مطلقه‌ده بیان بیوریلوب خصمك اشتراطی یعنی مدعی علیهك و یا مقامنه قائم اولانك حضوری شرط ایدلمامشدر.

ثالثاً بینه ایله ثابت اولان شیء عیاناً ثابت کبیدر.

بنابرین مدعی علیه غائب اولدیغی ومقامنه قائم کیمسه بولنمدیغی حالده مدعینك دعوی وبینه‌سنك استماعیله حکم اعطاسنك جائز ایدوکنی بیان ایتمشلردر.

ائمهٔ حنفیه رحمةالله علیهمك اجتهادنجه اولا حکم شرعینك صدوری اقرار ویا بینه‌یه مستند اولمق لازم کلدیکی حالده مزبوره هند حقنده شرف صادر اولان امر عالئ حضرت رسالتپناهی بو ایکیدن برینه مبتنی حکم شرعی اولمیوب انجق ابی سفیانك غائب اولدیغی معلوم سامئ حبیب‌الله اولمسیله هند وولدینك زوج وپدرینك مالندن نفقه اخذ ایده‌بیله‌جکلرینی بیان وافتا ایله اخذ ایده‌بیلملری خصوصنده انلره اعانه‌یی متضمندر. بناءً علی ذلك علی الاطلاق حکم غیابی اعطاسی

ایچون سند و دلیل اوله‌میوب احکام شرعیه‌نك طرفینك حضورنده اعطاسی ایسه دلیل صریح شرعی‌یه و قاعدهٔ اصولیه‌یه مستنددر شویله‌که :

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری علی کرم الله وجهه‌یه (لاتقض لاحد الخصمین حتی تسمع کلام الآخر فانك اذا سمعت کلام الآخر علمت کیف تقضی) حدیث شریفله آخرك یعنی مدعی علیهك کلامنی دیکلمکسزین یالکز خصمیندن برینك یعنی مدعینك سوزی اوزرینه قضا ایتمه زیرا آخرك سوزینی دیکلدیکك وقتده نصل حکم ایده‌جککی بیلورسك بیورمشلردر . چونکه مدعی علیه اقرار ایدر ایسه اقراریله الزامی وانکار ایتدیکی ومدعی دخی بینه اقامه ایلدیکی تقدیرده بینه اوزرینه حکم اعطاسی وهرایکی طرف بینه اقامه ایدر یاخود تحالف اولنور ایسه کتاب البینات والتحلیفده ذکر وتفصیل اولندیغی وجهله حکم ومعامله اولنمسی لازمدر.

اسبابك تنوعیله احکام تغیر ایده‌جککی جهتله مدعی علیه اقرار ایدر ایسه بینه‌یه حاجت قالمیه‌جغندن ویمین توجه ایتدیکی حالده نکولیله حکم اولنه‌جغندن ویمینده نیابت جاری اولمدیغندن مدعی علیهك غیابنده وکیل مسخر تعیین ایلدیکی تقدیرده یالکز مدعینك دعوی وبینه‌سنی استماع واصول محاکمه‌یه متفرع بعض مدافعاته‌ابتدار ایده‌بیلوب یوقسه‌موکلی اولان غائب علیهنه‌اقرار ایده‌مز. زیراوکیل اقتدار وکالتی‌موکلندن اخذ ایتمك‌اقتضا ایدوب محکمه‌جه‌تعیین قلنان وکیل‌مسخر ایچون موکلنك اقرار ایدوب ایتمیه‌جکی معلوم اوله‌میه‌جغندن وکیل کندولکندن اقرار ایدر ایسه بیلمه‌رك‌اقرار ایتمش‌اوله‌جغی وبناءً علیه ظاهر حال اقرارینی تکذیب ایده‌جکی جهتله حکمی‌اولماز. شوحالده

سبب حكم بينه‌يه يعنى مدعينك اثبات مدعا ايتمسنه مقصور قالور . حال بوكه بينه٬ مدعى عليهك انكارى تقديرنده اقامه اولنمق لازم كلور. . برده وكيل مسخرك اقرارى معتبر اولميجه مدعى ، مدعى عليهك انكارى تقديرنده بلا بينه استيفاى حق ايده‌بيلمكدن محروم قاله‌رق بهمه‌حال اقامهٔ بينه‌يه مجبور اوله‌جغى جهتله شايد بينه اقامه ايده‌مز ويا بينه‌سى قبول اولنماز ايسه ـ مدعى عليه حاضر اولسه كندوسنه يمين ويرديرمك صلاحيتنى حائز اولديغى ونكولى تقديرنده كندى لهنه حكم اولنمق لازم كلديكى حالده ـ يمينده نيابت جارى اولمديغندن وكيل مسخره يمين تكليف ايده‌ميه‌جكى جهتله نكولندن استفاده ايده‌مز.

ثانياً بينه حجت متعديه واقرار حجت قاصره‌در. مدعى عليه مجلس حكمده حاضر اولوبده اقراريله الزام اولنور ايسه يالكز كندى محكوم عليه اولمش اولور. اما غيابنده بينه‌يه مستنداً حكم ويريله‌جكندن ومدعى عليهك بالذات مدافعه‌سيله وكيلك مدافعه‌سى آراسنده فرق عظيم بولنديغندن آنك لايقيله مدافعه ايده‌ميوبده مدعينك بينه‌سيله حكم اولندقده حكم واقعك سرايت ايده‌جكى كسانك متضرر اولملرى دخى محتملدر .

ثالثاً حكم ، قطع منازعه ايچون مشروع اولوب حال بوكه مدعى عليه اقرار ايتديكى حالده اقراريله الزام اولنور . انكار ايتديكى تقديرده بينه استماع وحكم اولنور . مدعى عليه غائب اولديغى صورتده انكار ايدوب ايتميه‌جكى مجهول اوله‌جغى جهتله بينه استماع وحكم اولنمق ايچون قاعدهٔ نزاع دخى تحقق ايتمز .

بومثللو اسبابه مبنى ائمهٔ حنفيه رحمة الله عليهم بر حاكمك دائرهٔ مأموريتى داخلنده بولنان مدعى عليهى احضار ايله وجاهاً محاكمه

اجرا وحكم اعطاسی صورتنی ترجیح والتزام بیورمشلردر .

اما مدعی علیه مختفی اولور ایسه مادهٔ مشروحه وجهله ومجلس محاکمه‌ده حاضر اولوب اقرار ایتدکدن ویاخود اقامهٔ بینه اولندقدن صکره غیبوبت ایدر ایسه ١٨٣٠ نجی ماده موجبنجه غیاباً حکم اعطاسنی تجویز ایتمشلردر .

کذلك مشتری مبیعی عیب قدیمی سبیله رد ایتمك ایستدیوبده بایع مختفی اولمسه و ٦٥١ نجی ماده‌ده بیان قلندیغی وجهله کفیل مکفول بهی احضار ایدوبده مکفول له تغیب واختفا ایلسه و ٧٨٥ نجی ماده موجبنجه مفقودك وفات ایتمش اولدیغی دعوی ایدلسه غیاباً حکم اولنه‌بیلور .

وکذا ٩٦٢ نجی ماده حکمنجه مدیون وسفیه اولانلر غیاباً حجر اولنه‌بیله‌جکی کبی غائبك مالندن اوزرینه نفقه‌سی واجب اولانه نفقه تقدیر ایدیلور .

خلاصه مشارالیهمه کوره محاکمه وحکمك وجاهاً اجرا واعطاسی قابل اولدیغی حالده غیاباً حکم اولنماز . چونکه حکم وجاهی اصلدر . قابل اولمدیغی حالده ضرورةً حکم غیابی تجویز اولنور . زیرا قاعدةً اصلك ایفاسی قابل اولمدیغی حالده بدلی ایفا اولنور . انجق اصلی ترك ایله بدله عدول ایچون بر سبب مشروعك وجودینه لزوم اولدیغی کبی ضرورتلر دخی کندی مقدارلرنجه تقدیر اولنه‌جغندن غیاباً محاکمه اجرا وحکم اعطاسی ایچون آنفاً ذکر اولنان مثاللرده اولدیغی کبی برسبب مشروع وضرورته مستند اولمق لازم کلوب یوقسه اقامتکاهی معلوم وکندوسی موجود اولان کیمسه‌نك مجرد دعوت واقعه‌یه عدم اجابتندن طولایی حکم غیابی اعطا قلنمیوب جبراً احضاری ایجاب ایدر .

واقعا حاكمك وجاهاً محـاكمه اجرا وحكم اعطاسى غياباً اجرا واعطاسـندن ازهرجهت مرجحدر . انجق صدر اسـلامده وقرون متعاقبه‌ده حاكمك دعوتنه عدم اجابت احكام شرع شريفه عدم مطاوعت كبى كناه كبائردن اولديغى اعتقادى تعمم ايدرك خصمك جبراً احضارينه پك اوقدر حاجت كورلديكندن غياباً حكمه محل قالمز ايدى . لكن حق ناشناسان كيتدكجه تكثر وكندولرينى محكمه‌يه احضار كسب تعسر ايتديكندن حقلى اولان پك چوق كيمسه‌لر حكم استحصال ايدرك وقتيله ويا بتون بتون استيفاى حق ايده‌مامكه باشـلدقلرندن فقهاى متأخرين حكم غيابى اصولنى ترويج وتوسـيع يولنه كيتملريله مجله جمعيتنجه دخى مادهٔ مشروحه قلمه آلنمشدر .

اخيراً تنظيم وتعديل قلنـان اصول محـاكمات حقوقيه و جزائيه قانونلريله دها زياده توسـيع ايديله‌رك محـاكم نظاميه‌جه حكم غيابى اعطـاسى ايچون مدعى عليه‌ه بر دفعـه دعوتيه ورقه‌سى تبليغى كافى كورلديكى كبى بالفرض مدعى عليه محكمه‌نك صفه‌سنده وحتى مستمعين محلنده بولنوبده مجلس محاكمه‌يه حاضر اولمسـه بنه غياباً حكم اعطا اولنمغه باشلانمشدركه بو صورت اولسه اولسـه ائمهٔ ثلثه‌نك اجتهادينه توفيق اولنه‌بيلور .

مع مافيه مدعى عليهك احضارى وياغياباً محاكمه‌سنك اجرا وحكم اعطاسى ايچون اولجه كندوسنك محكمه‌يه دعوت ايدلمسى لازم اولوب بلا دعوت كيمسـه حقنده كرك محاكم شرعيه وكرك محاكم نظاميه‌جه حكم ويرلمز . حتى جنـايتله متهم اولانلر مختفى اولديغى حالده جانب محكمه‌دن غياباً محاكمه‌سـنك اجرا قلنه‌جغى اصـول محاكمات جزائيه قانوننك دردنجى بابنك ايكنجى فصلنده بيـان قلنان اصوله توفيقـا

اعلان اولنور . دعوتنیه ورقه‌لرینك وجلب واحضار مذکره‌لرینك نه صورتله تنظیم وتبلیغ ایدیله‌جکی اصول محاکمه قانونلرنده برتفصیل بیان قلندیغندن قانونه توفیقاً تنظیم وتبلیغ ایدلمیان ورقه ومذکره‌لرله مدعی علیه ومظنون علیه بولیله دعوت ایدلمش اولمیه‌جغی جهتله حقنده غیاباً حکم ویرلسه نقض اولنور .

۱۸۳۵ ماده برمنوال مشروح واقع اولان حکم غیابی مدعی علیهه تبلیغ ایدیلور .

۱۸۲۷ نجی ماده‌ده وجاهاً ویریلان حکمك طرفینه تفهیم ایدیله‌جکی وتبلیغك یعنی اعلامك برنسخه‌سنك محکوم علیهه لدی الایجاب اعطا قلنه‌جغی بیان اولنمشیدی . مادۂ مشروحه حکمنجه حکم غیابی اعلامنك محکوم علیهه بهمه حال تبلیغی اقتضا ایدر. چونکه وجاهاً ویریلان حکمه محکوم علیه واقف اولدیغی جهتله اعلامك کندوسنه تبلیغنه پك اوقدر لزوم یوقدر . اما محکوم علیه حکم غیابی‌یه واقف اولمق ایچون اعلامك تبلیغی اقتضا ایدر . زیرا بوتبلیغ تمۂ قضادن اولان تفهیم مقامنده‌در .

محاکم نظامیه‌دن ویریلان حکم غیابی اعلاملرینك دخی محکوم علیه اولانلره تبلیغی شرطدر .

۱۸۳۶ ماده غیاباً علیهنه حکم اولنان کیمسه محکمه‌یه حاضر اولوبده مدعینك دعواسنی دفعه صالح بر دعوایه تشبث ایدرایسه استماع وایجابی وجهله فصل اولنور .

دعوایی دفعه تشبث ایتمدیکی ویا ایدوبده دفعه صالح اولمدیغی تقدیرده حکم واقع انفاذ واجرا قلنور .

بوکا [اعتراض علی الحکم] دینلور .

محاکم نظامیهٔ حقوقیه‌دن ویریلان حکم غیابیلره اعلامك تبلیغی تاریخندن اعتباراً اوتوز بر کون ظرفنده اعتراض ایدیله بیلنور . بو مدت قانونیه مرور ایتدکدن صکره دفع دعوی استدعالری محکمه‌جه قبول اولنماز . واو حالده حکم غیابی حکم وجاهی صورتنی کسب ایدر .

مادهٔ مشروحه‌نك صورت مطلقه‌ده محرر اولمسنه نظراً غیاباً ویریلان حکم شرعی‌یه اعتراض ایچون بر مدت معلومه تعیین وتقیید ایدلمدیکندن بالعموم دعاویده مرور زمان ایچون کتاب دعواده معین اولان مدتك انقضاسنه دکین اعتراض اولنه بیلور .

§

اصول محاکمات حقوقیه قانونی احکامنجه اعتراض علی الحکم استدعا نامه‌سنك حکم مذکوری ویرمش اولان محکمه‌یه اعطاسی ایجاب ایدر .

محاکم شرعیه‌دن غیاباً ویریلان حکملره اعتراض ایچون متخذ وجاری اولان اصول شو وجهله‌درکه: محکوم علیه حکم غیابی اعلامنه ربط ایله مقام مشیخته بر استدعا نامه اعطا ایدر . مقام مشار الیهدن فتواخانهٔ عالی‌یه واوراجه لدی التدقیق لزوم کورلدکده مجلس تدقیقات شرعیه‌یه تودیع اولنور . ومجلسجه درکنار ایدیله‌جك مقتضا اوزرینه

مذ كور عرضحال حكمي ويرمش اولان محكمه‌يه حواله ايديله‌رك محاكمهٔ لازمه اجرا قلنور .

باب ثالث

دعوانك بعدالحكم رؤيتي حقنده‌در

١٨٣٧ ماده اصول مشروعه‌سنه موافق يعني حكمك سببي وشرطلري موجود اوله‌رق حكم واعلام اولنان دعوانك تكرار رؤيت واستماعي جائز اولماز .

يعني باب ثانينك فصل اولنده بيان قلنديغي وجهله بر دعوي اوزرينه سبب وشرطلري موجود اوله‌رق حكم اولندقدن صكره طرفين وياخود بريسي بر شي علاوه واعتراض ايتمكسزين بداية درميان ايتدكلري ادعا ومدافعه‌لريني تكرار ايله حكم مزبوري اعطا ايدن ويا ديكر برحاكم حضورنده يكيدن اودعوايي رؤيت وحكم ايتديرمك ايستسه‌لر شرعاً مسموع اولماز .

زيرا حكم واقعك اسباب وشروطنده نقصان وخلل بولنمق كبي برشي درميانيله اعتراض ايديله‌رك بر موقع رسميدن تصديق ايتديرلمكسزين قول مجردله يكيدن دعوانك رؤيتي تقديرنده اكر حكم مذكوري اعطا ايدن حاكم رؤيت ايدز ايسه اولجه بالمحاكمه ويرديكي حكم ايله تقرر ايتمش اولان رأى واجتهادينه مغاير حكم اعطا ايده‌مز .

ديكر بر حاكم رؤيت ايدر ايسه مادامكه حكم واقعك سبب وشرطلرنده نقصان وخللدن بحث وادعا اولنميور . بالفرض بوايكنجي

حاكمك رأى واجتهادى حاكم اولك رأى واجتهادينه موافق اولمسه بيله برنجى رأى واجتهاد مادامكه حكمه اقتران ايتمشدر حاكم ثانى حكم مزبورى نقض ايله يكيدن بر حكم ويره‌مز . چونكه اسبابى ١٦ نجى ماده شرحنده ايضاح اولندیغى اوزره اجتهاد ايله اجتهاد نقض اولنماز . بناءً عليه كرك برنجى حاكمك وكرك ايكنجيسنك بروجه محرر حكم ابتدائى‌يى تكرار رؤيت ايتمسى عبثله اشتغالدر .

ثانياً ايكنجى حاكم برنجيدن زياده تدقيقات اجرا ولايقيله شرعه تطبيقاً حكم اعطا ايدر ديلور ايسه بوكاده جواب ويريلوركه بردعوى اوچنجى ودردنجى والى نهايه متعدد حاكملره بشقه بشقه رؤيت وحكم ايتديرلسه هر برنده عينى ملاحظه وارد اولمغله ملاحظهٔ مزبوره بر دعوانك ايكى كره رؤيت وحكمنه سبب اوله‌مدقدن بشقه تسلسل محاكمات واحكام ايله هيچ بر حكمك مستقر ونزاعك مرتفع اوله‌مامسنى ايجاب ايدركه بوده جائز دكلدر .

لكن ١٨٣٦ نجى ماده‌ده محرر اولدیغى اوزره مدعى عليه حكم غيابى‌يى دفعه صالح بر دعوايه تشبث ايتدكده ايجابى وجهله يعنى تشريحى صددنده بولنديغمز باب ثالثده بيان قلنان اصوله توفيقاً فصل اولنه‌جغى كبى وجاهاً وبدايةً ويريلان حكملر استيناف وتمييز ودفع دعوى اولنه بيلور . شويله‌كه :

١٨٣٨ ماده بر دعوى حقنده لاحق اولان حكمك اصول مشروعه‌سنه موافق اولمديغنى محكوم عليه ادعا وعدم موافقت جهتنى دخى بيان ايدوبده استيناف دعوى طلبنده

بولنـديغى حالده وقوعبولان حكم لدى التحقيق اصـول مشروعه‌سنه موافق ايسه تصديق اولنور. دكل ايسه استيناف قلنور .

١٨٣٩ ماده بر دعوى حقنـده لاحق اولان حكمه محكوم عليه قناعت ايتميوبده اول حكمى حاوى اولان اعلامك تميزى طلبنده بولنديغى حالده لدى التدقيق اصول مشروعه‌سنه موافق ايسه تصديق قلنور. دكل ايسه نقض اولنور .

١٨٤٠ ماده دفع دعوى « ١٦٣١ نجى مادده بيان قلنديغى وجهله » قبل الحكم صحيح اولديغى كبى بعـد الحكم دخى صحيح اولور .

بناءً عليه بر دعواده محكوم عليه اولان كيمسه اول دعوايى دفعه صالح بر سبب سرد و بيان ايله دفع دعوى ادعاسنده واعادهٔ محاكمه طلبنده بولنديغى حالده محكوم لهك مواجهه‌سنده اشبو ادعاسى استماع و بو خصوص حقنده محاكمه‌لرى اجرا اولنور .

مثلا بر كيمسه ديكر كسنه‌نك يد تصرفنده اولان برخانه پدرندن كندويه موروث اولديغنى دعوى و اثبـات ايدوبده حاكم دخى حكم ايتدكدن صكره

اول كيمسه‌نك پدری اول خانه‌يی مقدما ذی اليدك پدرينه صاتمش اولديغنی مبين بر سند معمول به ظهور ايتدكده ذی‌اليدك دعواسی استماع ايله اثبات ايلديكی تقديرده حكم اول منتقض و اول كيمسه‌نك دعواسی مندفع اولور .

شو ماده‌لردن مستفاد اولديغی اوزره بر حكم ابتدائينك استينافی ايچون اصول مشروعه‌سنه موافق اولمديغنك تحقق اقتضا ايدر . بوده تدقيقه توقف ايلر .

درسعادت وطشره محاكم شرعيه‌سندن ويريلان حكملرك نصورتله ونره‌ده ونصل تميز واستيناف واعادهٔ محاكمه اولنه‌جغنی مبين اولمق اوزره تنظيم و١٢ محرم سنه ١٣٠٠ و٢ تشرين ثانی سنه ١٢٩٨ تاريخنده شرفصادر اولان ارادهٔ سنيه ايله بالتصديق نشر واعلان قلنان [تعليمات سنيه] عيناً درج اولنور .

برنجی بند بر محكمهٔ شرعيه‌دن اعلام شرعی ويرلدكده محكوم‌له آنك بر صورت مصدقه‌سنی دخی آلوب اصولی وجهله محكوم عليهه تبليغ ايتديرر . ومحكوم عليه آنی قبول ايتميوبده مجلهٔ احكام‌عدليه‌نك ١٨٣٨ وياخود ١٨٣٩ ياخود ١٨٤٠ نجی ماده‌لرندن برينه استناد ايله اعتراض ايليه‌جك اولور ايسه اعتراض لايحه‌سنی تنظيم ايتمك اوزره تاريخ تبليغدن اعتباراً كندوسنه اوچ آی مهلت ويريلور . بو مدت ظرفنده اعتراض لايحه‌سيله اعلامك صورت مصدقه‌سنی بر قطعه عرضحاله ربط ايدرك مقام مشيخت عليايه تقديم اولنمق اوزره حكومت محليه‌يه اعطا ايلر . جانب حكومتدن دخی درحال باب فتواپناهی‌يه تقديم اولنور . وآنك اوزرينه نتيجهٔ قراره دكين اعلامك اجراسی تأخير قلنور . وكوندريلان اعلامات تصديق اولنديغی تقديرده محكوم بهك ادا وتسليمنه محكوم‌عليهدن بر كفيل آلنه‌بيلور .

ایکنجی بند اوچ آی مدت ظرفنده محکوم علیه لایحهٔ اعتراضیه‌سنی حکومته تسلیم ایلمز ایسه اعلامك حکمی صورت قطعیه‌ده اوله‌رق اجرا قلنور. وبعده محکوم علیه اعتراض ایده‌جك اولور ایسه اعتراضی استماع اولنمیه‌جقدر. فقط ایتام ومجانین ومعتوهین واوقافك علیهلرینه لاحق اولان حکم وحکم مذکوری حاوی اولان اعلام قبل التمییز اجرا اولنمیه‌جقدر.

اوچنجی بند محکوم له اعلامی تمییز ایتدیرمك ایسترسه باعرضحال اصل اعلامی یاخود صورت مصدقه‌سنی حکومت محلیه‌یه لدی الاعطا درحال باب فتواپناهی‌یه تقدیم اولنور.

دردنجی بند بروجه بالا ویریله‌جك صورت مصدقه ایچون کاتبیه نامیله بریکرمیلك مجیدی آلنه‌جقدر. اما اندن صکره آلنه‌جق نسخهٔ ثانیه‌لر ایچون اعلامك ربع خرجی آلنور.

بشنجی بند بروجه بالا طشره‌لردن باب فتواپناهی‌یه وارد اولان اعلاملر فتواخانه‌یه حواله اولنور. فتواخانه‌جه‌دخی بر اعلام اگر اصول مشروعه‌سنه موافق ایسه تصدیق اولنور. ودگل ایسه عدم موافقتك اسبابی ودعوانك استینافاً رؤیتی لازم کلوب کلیه‌جکی یاخود محکوم علیهك دفعی مسموع اولوب اولیه‌جغی والحاصل معاملهٔ ایجابیه‌سی اعلامك هامش ویا ظهرینه تحریر وفتوی اماتی واعلامات مدیرلکی مهرلریله تمهیر قلنور. فقط لایحهٔ اعتراضیه‌ده یا عرضحالده مضمون اعلامك خلاف واقع اولدیغنی ادعا کبی بر اعتراض درمیان اولنمش ایسه بو کبی صك وسیکك خارجنده اوله‌رق تدقیقات اجراسنه متوقف اولان اعلامك یالکز صك وسیکلرنجه اولان مقتضالری ظهر ویا

هامشلرینه تحشیه وتحریر قلنه‌رق تدقیقات خارجیه اجرا قلنمق اوزره مجلس تدقیقات شرعیه‌یه حواله‌سی کوستریلور .

التنجی بند مجلس تدقیقات شرعیه‌یه حواله اولنان دعوالر حقنده تدقیقات لازمه اجراسیله نتیجه‌سنی مبین مضبطه‌سی مقام فتواپناهی‌یه تقدیم اولنور .

یدنجی بند فتواخانه ویاخود مجلس تدقیقات شرعیه‌دن استینافاً رؤیتنه لزوم کوستریلان دعوی بش بیك غروشلق یاخود دها دون اولدیغی تقدیرده بدایةً رؤیت اولندیغی محکمه‌ده تکرار واعاده اولنور . وبش بیك غروشلقدن زیاده اولان دین وسائر دعوالر ایله بش بیك غروش قیمتندن زیاده عقار دعوالری وکذلك نکاح وطلاق دعوالری کبی شایان اهتمام اولان دعاوی بدایةً قضا محکمهٔ شرعیه‌سنده رؤیت اولنمش ایسه استینافاً ولایت محکمهٔ شرعیه‌سنده واکر بدایةً ولایت محکمهٔ شرعیه‌سنده حکم اولنمش ایسه استینافاً اول ولایته اك قریب اولان دیکر ولایت مرکزی محکمهٔ شرعیه‌سنده وفقط درسعادته جوار اولان ولایت محکمهٔ شرعیه‌سنده بدایةً رؤیت اولنمش ایسه حضور قاضیعسکریده رؤیت قلنور . فقط مدعابه بش بیك غروشدن یاخود بش بیك غروش قیمتندن زیاده اولدیغی حالده طرفین دعوانك بدایةً رؤیت اولندیغی محکمه‌ده استینافاً رؤیتنه راضی اولورلر ایسه بوحالده دعوانی مذ کوره دخی بدایةً رؤیت اولندیغی محکمه‌ده تکرار واعاده اولنور .

سکزنجی بند استانبول وبلاد ثلثه محاکم شرعیه‌سنه اصولی وجهله حواله اولنان دعوالر بو محکمه‌لرده بدایةً فصل وحکم اولنور . اثنای محاکمه‌ده طرفیندن بری اول دعوانك دیکر محکمه‌یه نقل وحواله‌سنی

استدعا ایلرسه رد اولنه‌جقدر .

طقوزنجی بند بعد ازین حضور عالی مرافعه‌لرندن بشقه استانبول وبلاد ثلثه محاکم شرعیه‌سندن ویریلان سندات شرعیه‌نك مهرلری تطبیق وصك وسبکاری تدقیق اولنمق اوزره فتواخانه‌یه حواله اولنه‌جقدر. وطشره سندات شرعیه‌سی حقنده نه‌وجهله معامله اولنورسه آنلر حقنده دخی اولوجهله معامله اولنه‌جقدر. وطشره سندات شرعیه‌سندن نقدر خرج آلنورسه آنلردن دخی فتواخانه‌جه او قدر خرج آلنه‌جقدر .

اوننجی بند استانبول وبلاد ثلثه محاکم شرعیه‌سندن ویریلان اعلاملردن بری فتواخانه‌ده یاخود مجلس تدقیقات شرعیه‌ده نقض اولندقده نقض اگر تکرار مرافعه‌یی موجب اولمیان نواقصدن ایسه اول اعلامی ویرمش اولان محکمه آنك نواقصنی اکمال ایله تکرار اعلامی تنظیم ایلر. واگر تکرار مرافعه‌یی موجب موادن ایسه تکرار مرافعه اولنمق اوزره اعلامی ویرمش اولان محکمه‌یه حواله اولنور. فقط بوحالده طرفیندن بری مرافعه‌نك حضور عالیده رؤیتنی استدعا ایلرسه اول دعوی حضور عالی‌یه حواله قلنور .

§

جانب عالیٔ فتواخانه‌دن استینافه لزوم گوستریله‌رك اعاده قلنان اعلامك استینافی ایچون برمدت اولمدیغنه واستیناف اولنمدیغی حالده حکم اولنك اجراسی لازم گلیه‌جگنه دائر مجله جمعیتنجه اتخاذ ایدیلان قراری مبلغ اولوب ١٢ ذی‌الحجه سنه ١٣٠٣ و ٢ ایلول سنه ١٣٠٢ تاریخنده بالعموم حکام الشرعه یازیلان تحریرات علیهٔ مشیختپناهینك صورتی دخی عیناً درج اولنور .

[اعلامات شرعیه‌نك تمییز واستینافی حقنده موضوع اصوله توفیقاً

لاجل التمييز باب فتوايه تقديم قلنان اوراق استيناف دعوايه لزوم كوستريلهرك اعاده قلندقده استيناف دعوايه قنغى طرفك مجبور اوله‌جغى ونه مدته قدر استيناف دعوى ايده‌بيله‌جكى وايتمديكى حالده حكم اولنك اجراسى لازم كلوب كليه‌جكى بعض طرفدن استيذان واستفسار اولنمغله كيفيت مجله جمعيتنده لدى التذكر تنظيم قلنان مذكره‌نك خلاصهٔ مفادى اعلامات شرعيه‌نك تمييز واستينافى اصولى اعلامات نظاميه‌نك استيناف وتمييزى حقنده موضوع اولان اصوله موافق اولمديغى واعلامات شرعيه‌ده تمييز استينافه مقدم اولمغله تمييز اولنان حكم شرعىٔ ابتدائى موافق كوريلور ايسه بالتصديق لازم الاجرا اوله‌جغى و دكل ايسه استيناف دعوايه لزوم كوستريلوب بو صورتله استينافاً فصل ورؤيتى لازم كلان بردعوانك استينافاً رؤيتى ايچون برمدت تعيين قلنمديغندن استينافاً واعادةً فصل ورؤيتنه محتاج اولان بردعوى حقنده استيناف دعوايه قيام اولنمامسندن طولايى حكم اولنك اجراسى طرفنه كيديله‌ميه‌جكى وبراعلام تمييزاً نقض اولندقدن صكره دعوايه قنغى طرفك مجبور اوله‌جغى مسئله‌سنه كلنجه اعلام ابتدائى حكمى اصول مشروعه‌سنه عدم موافقتى جهتله نقض اولنجه طرفين حال سابقلرينه رجعت ايده‌جكلرندن مدعى استيناف دعوايه قيام ايلديكى حالده تعليمات مخصوصه‌سنه توفيقاً استيناف دعواسنه باقلمق لازم كله‌جكى خصوصلرندن عبارت بولنمغله معلومات اولمق اوزره بيان حاله ابتدار قلندى ‌.]

§

محاكم نظاميه‌دن ويريلان قرارلرك استيناف وتمييزينه واعتراضات سائره‌يه كلنجه « حقوق تجارت » نام اثر عاجزينك دردنجى كتابنده تاريخ وصره‌سيله برتفصيل يازيلان اسبابه مبنى محاكم مزبوره‌ده

« درجتين قضا » اصولنه رعايت اولنمقده‌دركه خلاصه‌سی محاكم نظاميه‌ده قابل استيناف اوله‌رق ويريلان قرارلری محكوم عليه هيچ برسبب بيان ايتمكسزين مجرد مدت معينهٔ قانونيه ظرفنده استدعا ايله استينافاً رؤيت ايتديره‌بيلور . وبوسببه مبنی محاكم نظاميه‌دن قابل استيناف اوله‌رق ويريلان قرارلرك مواد سالف الذكر احكامنه توفيقاً بعدالتمييز استينافی مشروط اولمدقدن بشقه مدت استيناف مرور ايتمدكجه تمييزاً دخی تدقيق اولنه‌مز .

مع‌مافيه هردعوی قابل استيناف اولميوب كرك استيناف وتمييز وكرك اعتراض على الحكم واعادهٔ محاكمه كبی اعتراضات قانونيه‌نك درميانی برطاقم شرائط واصوله تابع طوتيله‌رق اصول محاكمات حقوقيه وجزائيه قانونلرنده برتفصيل بيان قلنديغندن وآنلرك بوراده خلاصهٔ ذكری بيله بادئ تطويل اوله‌جغندن اخطار كيفيتله اكتفا اولنور .

محاكم اداره‌جه دخی مذكور قانونلر دستورالعمل طوتلمقده‌وديوان حربلرك قرارلری باب سرعسكری محاكمات دائره‌سنده تدقيق اولنمقده‌در .

باب رابع
تحكيمه دائر مسائل بياننده‌در

١٨٤١ ماده حقوق ناسه متعلق مال دعوالرنده تحكيم جائزدر .

[فابعثوا حكماً من اهله وحكماً من اهلها] آيت كريمه‌سی تحكيمك جوازينه دليل اولديغی كبی رسول اكرم صلی الله عليه وسلم افندمز

حضرتلری وکبار اصحاب رضی الله عنهم بعض خصوصی حکم معرفتیله تسویه بیوردقلرندن مشروعیتنده سنت واجماع دخی واقع اولمشدر . وتحکیمدن مقصود دفع نزاع اولدیغنه وحکمك حکمی صلح منزله سنده اوله رق طرفینك بر درجه یه قدر رضالریله نزاع مرتفع اولمش اوله جغنه نظراً تحکیمك فوائدی من جهةٍ حکم حاکمدن دها نافع اوله جغی درکار وبناءً علیه محاسن مشروعیتی بدیداردر . انجق حکمك حکمی حاکمك حکمندن ادنادر. چونکه حاکم وظیفه دار اولدیغی خصوصاتی صلاحیتی دائره سنده فصل وحکمه مأذون اوله رق ولایت عامه یی حائزدر. حکم یالکز تحکیم ایدنلر طرفندن تحکیم اولندیغی خصوصی رؤیت وفصله مأذوندر. چونکه طرفینك دیکرینی تحکیم ایده بیلملری ایچون مدعابهی اجرا وترکه مقتدر اولمق لازمدر انسان یالکز کندی حقنده تصرف ایده بیلوب ولایت ووصایت کبی مساغ شرعی اولمدقجه آخرك حقنده تصرفی مشروع دکلدر. بناءً علیه مادهٔ مشروحه ده حقوق ناسه متعلق مال دعوالرنده تحکیمك جائز اولدیغی بیان قلنمشدر. انجق [مال] کلمه سی احترازی اولمیوب نکاح وطلاق وحق مرور کبی مال اولمیان حقوق ناسده دخی تحکیم جائزدر.

اما حقوق اللهه متعلق دعوالرده تحکیم جائز دکلدر.

انفاً بیان قلندیغی اوزره اشخاص یالکز کندی حق شخصیلرنده تصرف ایده بیلور حقوق اللهده تصرفه صلاحیتلری یوقدر حقوق اللهك محافظه سی شرعاً حائز ولایت عامه اولانلره مفوض اولمغله حقوق عمومیه یه متعلق دعاوینك فصل وحسمی حکامه عائد اولوب دعاوی مزبوره ایچون محکم تعیینی غیر جائزدر . حتی قصاصده حق الله ایله حق ناس مشترك وحق ناس غالب اولدیغی حالده بیله قصاص دعواسی

ایچون دخی تحکیم جائز اولمدیغی متحیزان فقهادن اکثریسی جانبندن بیان وافتا اولنمشدر .

بناءً علیه بر قصاص دعواسنده طرفین رضالریله بر کیمسه‌یی حکم نصب ایدوبده او کیمسه دخی قصاص ایله حکم ایلسه حکمی نافذ اولماز . زیرا طرفینك تحکیملری کندی دملری اوزرینه عقد صلح ایتملری منزله‌سنده اولمغله کندی دملرینه ولایتلری اولمامسی حسبیله دملرینی اباحه‌یه حقلری یوقدر وحق شخصینك تفریقی قابل اولمامغله حق شخصی‌یه دائر ویریله‌جك حکم حق اللهه دخی شامل یعنی قابل تجزی اولمیان شیئك بعضی ذکر کلیسنی ذکر کبی اوله جغندن قصاصده یالکز حق شخصی ایچون دخی تحکیم ایدیله‌مز .

لکن دیتك مقدار وصورت تسویه‌سنی تعیین ایچون تحکیم مال دعواسنه تحکیم اولمغله جائزدر . §

تحکیمك رکنی ؛ « بینمزده تحدث ایدن شو دعوایی فصل ایچون سنی حکم قیلدق » یاخود « بو دعوامزی نصل فصل ایدر ایسه‌ك راضی اولورز » کبی سوزلر ایله متنازعانك ایجابی وحکمك قبولیدر . یوقسه بالخاصه تحکیم سوزینك سویلنمسی شرط دکلدر .

بناءً علیه محکم قبول ایتمسه حکمی جائز دکلدر . حتی افتراق مجلسدن صکره قبول ایدوبده حکم ایتسه فضولی حکم ایتمش اوله جغندن طرفین حقنده لازم الاجرا اولمیوب قبوللرینه موقوف اولور ١٨٤٨ و١٨٥١

تحکیمك شروطی ؛ اولاً ١٤٥٧ نجی ماده‌دن مستفاد اوله‌جغی اوزره تحکیم ایدنلرك اصل تصرفه نظراً محکم به اولان ایشی یاپمغه مقتدر اولملری شرطدر .

ثانیاً حکمی طرفین تعیین ونصب ایده‌جکلری وحکمی یالکز

انلر حقنـده نافذ اوله‌جغی جهتـله ولایت عامه‌یی حائز حکام ایچون ١٧٩٢ و١٧٩٣ نجی ماده‌لرده بیـان قلنان اوصافی تماماً حائز اولمسی لازم دکلسه‌ده حکمـك حکمی طرفین حقنـده حاکمك حکمی کبی لازم‌الاجرا اوله‌جغندن حاکمك ١٧٩٤ نجی ماده وشرحنده بیان قلنان شرائطی حائز یعنی شهادته اهل اولمسی شرطدر.

بناءً علیه تمییز تامه مقتدر اولمیان کیمسه‌نك حکم اولمسی جائز دکلدر. واهلیت مذکوره وقت تحکیمـدن حکم ایتدیکی زمانه قدر موجود اولمسی لازمدر .

مثلا طرفین برصبی‌یی تحکیم ایدوبده بالغ اولدقـدن صـکره حکم ایتسـه نافذ اولماز . زیرا حین تحکیمده تحمله اهل اولمدیغندن حکم اولمامشدرکه بعدالبلوغ حکم ایده‌بیلسون .

اما ١٥٣٠ نجی ماده شرحنده بیان قلندیغی اوزره وکیلك جنون غیر مطبق ایله تجنن ایتمسیله وکالت باطل اولمیه‌جغندن عاقل اولان بر کیمسه تحکیم ایدلدکدن صکره جنون غیر مطبق ایله تجنن ایدوب بعده افاقت بولدقده حکم ایتسه صحیح اولور .

کذلك ١٧٠٥ نجی ماده حکمنجه شاهدك عادل اولمسی شرط اولدیغی حالده حکمك عادل اولمسی شرط دکلدر .

زیرا شاهدلرك شهادتیله آخر برشخص اوزرینه حکم اولنه‌جغندن شهادتلرینه اعتماد اولنمسی عادل اولدقلرینك تحققنه وابستـه‌دور . حکمی طرفین تعیین ایتدکلرندن عادل اولدیغنی تحقیقه لزوم وحاجت یوقدر .

وکذا اسـباب محرره‌یه مبنی نصـاب شهادت ایکی ار ویاخود بر ار وایکی خاتون اولدیغی ١٦٨٥ نجی ماده‌ده محرردر حال بوکه حکمـك یالکز برار ویاخود برخاتون اولمسی جائزدر .   §

محكمك معين اولمسى شرطدر . مادامكه تحكيم ايجـاب وقبول ايله منعقد اوليور طرفينك ايجابى قبوله معلق اولمغله قبول ويارد ايده جك اولان كيمسه نك كندولرنجه معلوم اولمسى لازمدر .

فقط طرفين برمجلسده حاضر اولان برقاچ ذاته خطاباً «بريكز حكم اولكز» ديوبده ايچلرندن برى قبول وحكم ايتسه جائزدر. زيرا تعين ايتمش اولور .

امام ابو يوسف رحمة الله عليه كوره تحكيم هر نه قدر ظاهراً توليت ايسـه ده قطع خصومت ايچون رضاء طرفين ايله حكم قلنه جغنه نظراً صلح معناسـنه اولديغنه وصلحك شرطه تعليقى غير جائز ايدوكنه مبنى تحكيمك شرطه تعليقى وزمان مسـتقبله اضـافتى غيرجائزدر . بناءً عليه ايكى كيمسه عقد شركت ايتدكلرنده « اكر بينلرنده منازعه تحدث ايدر ايسه فلان حكم اولسون » وياخود « هر نه زمان بينمزده اختلاف ظهور ايدر ايسه فصل ايتمك اوزره فلانى حكم تعيين ايتدك » ديسه لر صحيح اولماز . امام محمد رحمة الله عليه كوره تحكيم توليتدن عبـارت اولمغله قضانك شرطه تعليقى وزمان مستقبله اضافتى صحيـح اولديغى كبى تحكيمك تعليق واضافتى دخى صحيحدر . ١٨٤٥ نجى ماده مآلنـدن امام محمد حضرتلرينك قولى اختيار اولنديغى اكلاشيليور . §

تحكيمك حكمى : مواد آتيه ده بيان قلنور. حقوق ناسه متعلق مال ونكاح مثللو دعوالرده جائز اولديغنـدن بوبابك منـدرجاتى محاكم شرعيه ده رؤيت اولنان حقوق ناسه متعلق دعاويده مرعى اولديغى كبى محاكم نظاميه ده رؤيت اولنان حقوق وتجارت دعوالرنده دخى مرعيدر. واصول محاكمات حقوقيه وتجارت قانونلرنده تحكيمدن بحث اولنمشدر .

اما حقوق اللهه متعلق دعاويده تحكيم اصـولى جارى اولمديغندن

جزا محكمه‌لرنده رؤيتى لازم كلان حقوق عموميه دعوالرنده تحكيم جائز دكلدر . آنكچون جزا و اصول محاكمات جزائيه قانونلرنده تحكيمدن بحث اولنمامشدر.

§

[جائزدر] كلمه‌سندن مستبان اولديغنه كوره حقوق ناسه متعلق دعاوينك فصلى ايچون طرفينك برينى تحكيم ايتملرى شرعاً تجويز بيورلمشدر. يوقسه هيچ بر دعوى ايچون برينى تحكيمه طرفين مجبور دكلدر. زيرا بالعموم دعاوينك عائد اولديغى حاكم طرفندن فصل وحسمى اصلدر. بلا سبب اصلدن بدلنه عدول اولنه‌ميه‌جغندن حاكم كندوسنه عرض اولنان دعوى اوزرينه حكم ويرمكه مجبوردر . برينى تحكيم ايتمك اوزره طرفينى اجبار ايده‌مز .

فقط ١٨٦٢ نجى ماده ايله اصول محاكمات حقوقيه قانوننك ٦٠ نجى ماده‌سنده بيان اولنان اسبابدن برى بولنديغى يعنى دعوى أقربا بيننده تحدث ايتديكى ياخود كيفيتك حكملره حواله‌سنه طرفينك رغبتلرى ويا مصلحتك بو وجهله تسويه‌سى مناسب اوله‌جغى اكلاشلديغى حالده حاكم طرفينه حكم تعيينى توصيه ايده‌بيلور. طرفين قبول ايدرسه پك اعلى ، ايتمدكلرى صورتده حاكمك اجرا واكمال محاكمه ايله حكم ايتمسى لازمدر .

كتب فقهيه‌دن طحطاويده مصرح اولديغنه كوره شركا بيننده تحدث ايدن منازعاتك دخى حكم معرفتيله تسويه ايتديرلمسنى حاكم طرفينه توصيه ايده بيلور .

تجارت قانوننك ٤٠ نجى ماده‌سنه نظراً قانون مذكور احكامنه توفيقاً تشكيل قلنمش اولان تجارت شركتلرى مصالحندن طولايى بين الشركا واقع اولان هردرلو معارضاتك رؤيت وفصلى قاعدهٔ مبحوث

عنهادن بالاستثنا تحت مجبوریته النمش اولوب اسبابی « حقوق تجارت » نام اثر عاجزینك برنجی کتابنده بر تفصیل محرردر .

۱۸٤۲ ماده محکمك حکمی انجق کندوسنی تحکیم ایدن خصمین حقنده وتحکیم ایتدکاری خصوصده جائز ونافذ اولوب آنلردن بشقه‌سنه تجاوز ایتمز .

اسبابی مادۀ سابقه شرحنده بیان قلندی .

وآنلرك خصوصات سائره‌سنه دخی شامل اولماز .

یعنی وکالتده تقیید اصل اولدیغی کبی تحکیمده دخی تقیید اصلدر . وحکم انجق تحکیم اولندیغی خصوصه حکم ایده‌بیلوب حکمی طرفینك خصوصات سائره‌سنه شامل اولماز . مثلا بایع « شو عربه‌یی بش بیك وبار کیرینی دخی بشقه‌جه ایکی بیك غروشه صاتدم » ومشتری «عربه‌یی درت بیك وبار کیرینی بیك بش یوز غروشه صاتدك » دیه‌رك نزاع ومصلحتی حکمه حواله ایتدکدن وحکم دخی حکم ایلدکدن صکره بایع « بن یالکز عربه دعواسنی حواله ایلدم » ومشتری « ایکیسنیده حواله ایلدك » دیسه‌لر سوز معالیمین بایعك اولوب مشترینك اثبات ایتمسی لازم کلور . اثبات ایده‌مدیکی وبایع یمین ایلدیکی تقدیرده حکمك خلاف مأذونیت بارکیر حقنده ویردیکی حکم کائن لم یکن عد اولنوب یالکز عربه حقنده‌کی حکمی طرفینه منحصر اولەرق نافذ اولور .

§

مادۀ مشروحه‌دن فقط شو مسئله مستثنادر : احد شرکا ایله

شركتده مطلوبی اولانلر بر کیمسه‌یی تحکیم ایدوبده اوکیمسه حکم ایلسه حکم واقع غائب اولان شرکا حقنده دخی نافذ اولور .

زیراشرکا شرکت خصوصنده یکدیکرینك وکیلیدرلر . وحکمك حکمی صلح منزله‌سنده اولوب صلح دخی بین التجار معتاد اولمغله شریك غائب شریك حاضرك بر کیمسه‌یی تحکیم ایتمسنه راضی اولمش عد اولنور . چونکه بین التجار معروف اولان شی بینلرنده مشروط کبیدر .

١٨٤٣ ماده محکمك تعددی جائزدر .

یعنی بر خصوصه ایکی یاخود دها زیاده کیمسه‌نك حکم نصب اولنمسی جائزدر .

مدعی ومدعی علیه طرفلرندن برر حکم نصب ایتسه‌لر جائز اولور .

١٤٨٨ نجی ماده احکامنجه حاکم وولی ووصی کبی بعض مستثنیاتندن ماعداده بر کیمسه طرفینك مثلا هم بایع وهم مشترینك وکیلی اوله‌مدیغی حالده بر کیمسه طرفینك حکمی اوله بیلور .

چونکه وکالتده انشا اولدیغندن وکیل طرفیندن اقتباس ایتدیکی اقتدار ایله موکل بهی هر ایکیسی ایچون انشا ایده‌مز . مثلا بر کیمسه طرفینك بیع وشرایه وکیلی اولسه بایعه وکالةً صاتمش اولدیغی مالی مشتری‌یه وکالةً المش اولور که بوحالده ٣٦١ نجی ماده حکمنجه مطلوب اولان تعدد عاقد بولنماز .

اما حکمك حکمی اخبار قبیلندن اولمغله حکم « طرفیندن فلان حقلی وفلان حقسزد » ویاخود « دعوانك شوجهتنده فلان وبوجهتنده فلان حقلیدر » دیه بیلور .

§

مع مافيه حكملرك متعدد اولمسى يعنى طرفينك بالاتفاق ايكى ويا زياده كيمسه‌لرى وياخود هر برى برر ويا زياده كمسنه‌لرى حكم تعيين ايتمسى دها زياده‌امنيت واعتمادى موجب اوله‌جغندن مادهٔ مشروحه‌ده محكمك تعددينك جائز اولديغى بيان قلنمشدر .

حكملرك عددى نه شرعاً ونه‌ده قانوناً تحديد ايدلمامشدر . فقط اكثريا طرفيندن برر ويا ايكيشر حكم تعيين ايدلمكده‌در .

حكملر انتخاب وتعيين قلندقدن صكره طرفينى دعوت وجلب ايدرك اصول مشروعه وقانونيه‌سنه توفيقاً مدعينك دعوى ومدعى عليهك دفعنى استماع ايله اجراى محاكمه ايلر .

طرفين اقامهٔ بينه ايده بيلورلر . ولدى‌الحاجه تحليف اولنورلر . واثبات مدعايه مدار اوله‌جق سندات ودلائلى ابراز وبيانه مجبور اولورلر . شويله‌كه :

حكملرك مطالعه‌سنه لزوم كوردكلرى اوراقى بر محكمه‌نك قرار وياحواله‌سنه وقيديه ورسم وخرج اعطا ايتمك كبى تكلفاته حاجت قالمقسزين طوغريدن طوغرى‌يه كندولرينه اعطاسى اقتضا ايدر .

اوراق لازمه‌نك حكملره اعطاسنده تأخرات ايقاع ويا ممانعت ايدن طرفه اوراق مرقومه‌نك تسليم واعطاسى ايچون حكملر طرفندن مهلت ويريلور . اون كون مهلت ويريله‌جكى تجارت قانوننك ٤٦ نجى ماده‌سنده محرردر . مع مافيه حكملر بومدتى لدى‌الاقتضا تمديد ايده بيلور . انجق برمدت تعيينيله اعطاى اوراق ايچون طرفينه تنبيهات اجرا قلنديغى حالده اعطا ايتمدكلرى عندالايجاب اثبات اولنه بيلمك ايچون تبليغات لازمه‌نك تحريراً اجراسى واخطارنامه‌نك تبليغ اولنديغنه دائر علم وخبر المسى لازمدر .

یکیـدن مهلت ویرلمـدیکیویاخود مهلت جدیده دخی تکمیل اولدیغی حالده ارتق طرفیندن برینك اوراق مطلوبه‌یی کتورمسنه انتظار اولنمقسزین موجود اوراقك مطالعه‌سیله حکملرك بر حکم اعطاسی لازم کلور .

چونکه اوراقك اعطاسی ایچون مدت تعیینی یدنده اوراق مثبته‌سی اولان طرفه بر مساعده ارائه‌سی مقصدینه مبنی اولوب بو مدت ظرفنده مطلوب اولان اوراقی کتورمامسندن طولایی ایشك تأخیر رؤیتیله فصل دعوانك سورنجمیه دوشمه‌رك دیکر طرفك متضرر اولمسنه میدان ویرلمسی جائز دکلدر .

لکن حکملرك تعیین وتمدید مهل ایتدکلری حالده دخی مطلوب اولان اوراقه دسترس اوله‌مامرلیله ایشك تدقیق وحکمنه ابتدار ایده بیلملری ایچون احد طرفینك کندوسنده بولنان اوراقی اعطا ایله تعقیباتده دوامی شرطدر .

§

اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ۱۳۹ نجی ماده‌سنده محرر اولدیغی وجهله بر دعوانك رؤیتی ایچون تعیین اولنان کونده طرفین محکمه‌یه کلدکلری حالده مؤخراً بری کلوبده خصمنی مجدداً دعوت واحضار ایتدیرنجیه قدر دعوانك رؤیتی تأخیر اولنه‌جغی کبی حکملر طرفندن کندولرینه مهلت اعطا قلندیغی ولدی‌الاقتضا تمدید دخی اولندیغی حالده طرفیندن هیچ بری اوراق لازمه‌یی اعطا ایتمز ایسه حکملر توقیت ایدلمش اولدقلری صورتده شومدت موقوته ظرفنده اوراق لازمه اعطا وایشه قرار ویرلمسی طلب وادعا اولننجیه قدر رؤیت وحکمی تأخیر اولنمق اقتضا ایدر .

§

اصول محاكمات حقوقيه قانوننك ٦٨ نجی ماده سنك فقرهٔ اخیره سی حکمنجه مرافعه نك ختامندن صکره وحکمدن اول طرفینك بعض اعتراضاتی مشعر رئیس محکمه یه بر مذکره اعطاسنه صلاحیتی اولدیغی کبی اعطای اوراق ایچون حکملر جانبندن تعیین وتمدید ایدلمش اولان مهلك ختامندن صکره وحکم اعطاسندن اول طرفینك ویا برینك کتوره جکی اوراقی دخی حکملرك نظر مطالعه یه آلملری لازمدر .

فقط بر محکمه حکم ویردکدن صکره ایشی تکرار موقع بحث ومذاکره یه قویه رق کندی حکمنی ابطال ایده میه جکی کبی حکملر دخی اعطای حکمدن صکره کتوریله جك اوراقی بالمطالعه حکملرینی ابطال ایده مزلر .

§

حقوق وتجارت محکمه لرنده طرفین بیننده حیله کارلق ویا دولاندریجیلق کبی موجب مجازات بر فعلك وقوعی دعوی اولندقده کیفیتك عائد اولدیغی محکمه جه رؤیت وتدقیقی اقتضا ایده جکی کبی حکملره حواله اولنمش اولان بر ایشك تدقیقاتنده خارج از وظیفه وصلاحیت بر حال کوریلور ایسه حکملرك طرفینه ایشك عائد اولدیغی محکمه یه مراجعت اولنمسی لزومنی بیان ایله رؤیت وتدقیقندن اجتناب ایتملری ایجاب ایدر . مثلا طرفیندن برینك ابراز ایتدیکی سندك ساخته اولدیغنی دیکر طرف ادعا ایدرسه ایشك عائد اولدیغی محکمه جه رؤیتی لازم کلور . شوقدروارکه حکملر ساخته اولدیغی ادعا اولنان سندك حقیقةً ساخته میدر . یوقسه احد طرفینك مجرد وقت قزانمق ایچون درمیان ایتدیکی برقول مجرد میدر . بورالری بیلنمك ایچون تدقیقات اجرا ایده بیلورلر .

۱۸٤٤ ماده بروجه بالا محكملر متعدد اولدقلری صورتده هبسنك رأيی متفق اولمق لازمدر . يالكز بريسی حكم ايده‌مز .

زيرا حكم اعطاسی رأيه محتاج اولمغله طرفين صورت مطلقه‌ده تعيين ايتدكلری حكملرك عمومنك رأيی و حكمنه راضی اولوب بعضيسنك حكمنه راضی اولمدقلری مقتضای تحكيمدن منفهم اولور . نته‌كيم ۱٤٦٥ نجی ماده‌ده مصرح اولديغی اوزره محتاج رأی اولان وكالتده دخی حكم بويله‌در .

بناءً عليه حكم ايكی ذات اولوبده بريسی بردرلو وديكری بشقه درلو حكم ايتسه هيچ بری صحيح اولماز .

كذلك درت ذات اولوبده ايكيسی بردرلو وديكر ايكيسی بشقه درلو حكم ايتسه ينه هيچ بری صحيح اولماز .

اما حكملر ايكيدن زياده اولوبده اكثريت آرا ايله حكم ايتملرينه تحكيم ايدنلر راضی اولمش ايسه‌لر بونلرك اكثريت آرا ايله ويره‌جكلری حكمك معتبر اولمسی لازم كلور .

نته‌كيم محاكم نظاميه‌ده حكامك اكثريت آرا ايله حكم ويره‌جكلری قوانين متعلقه‌سنده مصرحدر .

حكملر ايكی ذات اولوبده هربری ويا درت اولوبده هر ايكيسی برر رأيده بولنه‌رق مساوات حصوليله اكثريت آرا حاصل اوله‌مز ايسه اكثريت آرا حصولی ايچون ديكر برحكمه احتياج حاصل اولور . بناءً عليه :

۱۸٤٥ ماده حكملر طرفيندن تحكيمه مأذون ايسه‌لر ديكر بركيمسه‌يى تحكيم ايده‌بيلورلر .

حكملر كرك حين تحكيمده مأذون اولسونلر وكرك بعدالتحكيم كوره‌جكلرى لزوم اوزرينه طرفين كندولرينه بشقه‌سنى تحكيم ايچون اذن ويرمش اولسونلر .

وبوصورتله تعيين قلنان حكم دخى طرفينك حكمى اولمش اولور . بوصورت وكيلك مأذون ايسه آخرى توكيل ايده‌بيله‌جكنى مبين اولان ۱٤٦٦ نجى ماده احكامنه موافق اولمغله امر تحكيمده امام محمد حضرتلرينك قولنك اختيار اولنديغى اكلاشيليور . ۱۸٤۱

وبناءً عليه حكملرك مأذون اولدقلرى حالده بشقه‌سنى تحكيم ايده‌بيلملرندن تحكيمك شرطه تعليقنك وزمان استقباله اضافتنك جوازى دخى اكلاشيليور . §

حكملرك اختلاف آراسى اوزرينه داخل انجمن اولان حكم ايشى بالتدقيق بيان ايده‌جكى مطالعه وجهله اختلاف مرتفع اولور ايسه متحداً قرار ويريله بيله‌جكى كبى موجود آراى متخالفه‌دن بشقه برراى بيان ايدرك ديكر حكملرك قبوليله اتحادويا اكثريت حاصل ايسه ينه جائزدر . لكن اولكى حكملر رأيلرنده اصرار ايتدكلرى حالده صكره‌دن داخل انجمن اولان حكمك موجود رأيلردن برينى بالترجيح تبعيت ايتمسى لازم كلور . اولجه بيان قلنمش اولان رأيلر خارجنده كندو طرفندن برراى بيانته صلاحيتى اولسه‌ينه اكثريت حاصل اوله‌ميه‌جغندن ديكر برحكمك داخل انجمن اولمسى اقتضا ايدر . بوايسه اساساً باطل اولان دور وتسلسلى ايجاب ايده‌جكندن جائز اوله‌ماز .

دكل ايسه‌لر ايده‌مزلر .

فقط حكملر بلا مأذونيت برينى تحكيم ايدوبده برلكده حكم ويردكده صكره طرفين قبول ايتسه‌لر حكم مزبور نافذ اولور. ١٨٥١

§

حكملر اتفاق ايده‌مدكلرى ويا اكثريت آرا حاصل اولمديغى وديكر برحكم تعيينه مأذون اولمدقلرى وحكملر بلا اذن برينى تحكيم ايدوبده طرفين مجيز اولمديغى حالده هيچ برينك رأيى حكم لازم الاجرا اوليه‌جغندن طرفينك بالاتفاق برينى تحكيم ايله آنلره الحاق ايتملرى وياخود ايشك مذكور حكملر معرفتيله فصل وحكمندن وازگچملرى اقتضا ايدر .

بوقسه ولوكه حكملر ذات دعوانك عرضى اوزرينه حاكمك توصيه‌سيله تعيين قلنمش اولسونلر حاكم طرفينى ديكر بر حكم دها تعيينه اجبار ايده‌مز .

فقط تجارت شركتلرنده بين الشركا تحدث ايدوب تجارت قانونى احكامنه توفيقاً حكملره حواله اولنان مصالح ايچون محكمه‌جه طرفينه برحكم دها تعيينى لزومى اخطار قلنور . وكندولرى تعيين ايتمدكلرى تقديرده محكمه تعيين ايلر . قواعد كليه‌دن بالاستثنا بووجهله معامله ايدلمسى اسبابى « حقوق تجارتده » محرردر .

١٨٤٦ ماده‌ - تحكيم بر وقت ايله تقييد اولندقده اول وقتك مروريله زائل اولور .

مثلا [فلان كوندن بر آيه قدر] حكم ايتمك اوزره نصب اولنان حكم

انجق بو بر آی ایچنده حکم ایده بیلور. اول آیك مرورنده حکم ایده‌مز ایدرسه حکمی نافذ اولماز.

اسبابی ۱۴۵٦ و ۱۸۰۱ نجی ماده‌لر شرحندن منفهم اولور.

فقط مدت معینه ظرفنده محاکمه وتدقیقاتك اجرا وا کمالیله حکم اعطاسی قابل اوله‌مدیغی حالده مناسب مقدار تمدیدینی طلب وطرفین راضی اولدقلرنده جائز اوله‌جغی کبی طرفین تمدید ایتمکسزین حکملر ختام مدتدن صکره حکم ایدوبده طرفین قبول ایتسه نافذ اولور. ۱۸۵۱ اما طرفین یاخود یالکز بریسی قبول ایتمدیکی حالده نافذ اولماز.

§

مادهٔ مشروحه‌یه نظراً تحکیمك تقییدی طرفینك اختیارینه وابسته‌در. آنجق امور تجارتده سرعت رؤیت مصالح ومعاملات اهم والزم اولدیغندن تجارت قانوننك ٤۳ نجی ماده‌سی احکامنجه حکملرك انتخاب وتعیینی متعاقباً حکم واعلامك اعطاسی ایچون طرفین جانبندن برمدت تعیینی اقتضا ایدر. ومدتك تعیيننده موافقت ایتمزلر ایسه ایشك عائد اولدیغی تجارت محکمه‌سی جانبندن تعیین قلنور.

۱۸٤۷ ماده محکمك حکمندن اول طرفیندن هر بری آنی عزل ایده‌بیلور.

محکم تحکیم اولندیغی ایشی بالتدقیق اعطای حکم ایچون توکیل ایدلمش اولدیغندن وکالتك ابطالنی موجب اولان اسباب محکمك دخی ختام مأموریتنی موجب اولور.

بناءً علیه طرفینك ویا برینك ویاخود حکمك فوت ویا جنون مطبق ایله مجنون اولمسی کبی اسقاط اهلیت ایدر برحالك وقوع‌بولمسی،

محكمك توقيت اولنديغی مدتك منقضی اولمسی ، مدت معينه منقضی اولسون اولمسون مأمور اولديغی خصوصی بالتدقيق حكم ايتمسی ايله مأموريتی ختام بوله‌جغی كبی حق غير تعلق ايتمدكجه كندوسنی عزل ايتمسی وياخود تحكيم ايدنلرويا برى طرفندن عزل ايدلمسی دخی جائزدر.

اگرچه بيع واجاره مثللو تراضیٔ طرفين ايله منعقد اولان عقودك فسخی ينه تراضیٔ طرفينه متوقف اولمسنه نظراً برحكمی طرفين بحكيم ايتدكدن صكره عزلی ايچون دخی طرفينك حصول رضاسی لازم كلور كبی وارد خاطر اولور ايسه‌ده قاعدهٔ برشيئك وجودينك شرطی بقاسی ايچون دخی جميع اجزاسيله شرط اولمق واجب اولمديغی كبی تحكيم ، بيع واجاره مثللو عقوده قياس اولنه‌ماز. چونكه عقود مذكوره طرفينك ايجاب وقبولنك مربوطيتندن عبارت اولمغله فك وفسخی طرفينك ايجاب وقبول واقعندن رجوع ايتملريله حاصل اولور . تحكيم ايدنلر هرنه قدر محكمده اتفاق ايتمشلر يعنی ايكيسيده برذاتی تحكيم ايلمشلر ايسه‌ده هربری آيری آيری تفويض اقتدار ايتديكندن برينك عزلی ويرمش اولديغی اقتداری رفعدن عبارت اولوب تفويضه مقتدر اولان رفعه دخی مقتدر اوله‌جغی جهتله ديكرينك تصديقنه متوقف اولماز . نته‌كيم شركت عقد ومضاربه‌ده شريكلردن هربری فسخ شركت ومضاربه‌يه مقتدردر . ١٣٥٣ و ١٤٢٤ .

اسباب محرره‌يه مبنی محكمك دخی قبولنه توقف ايتمز .

كذلك طرفين محكمك عزل ايدلمامسنی شرط ايتسه‌لر مقتضای عقده مخالف اولديغندن حكمی اولماز .

لكن ١٥٢١ نجی ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌سنه نظراً احد طرفينك طلبی اوزرينه ديكری تحكيم ايتمك كبی برسبب ايله حق غير تعلق ايتمش

ایسه تحکیم ایدن حقی تعلق ایلیانك رضاسی اولمدقچه محکمی عزل ایده‌میه‌جکی کبی :

شوقدر وار که طرفین آنی تحکیم ایدوبده طرف سلطانیدن منصوب ونائب نصبنه مأذون اولان حاکم دخی آنی مجیز اولسه استخلاف ایتمش اولمسیله اول محکم بو حاکمك نائبی منزله‌سنده اولور .

آرتق طرفین حاکم ونائبی عزله مقتدر اوله‌مدقلری کبی بوحکمی دخی هرنه قدر کندولری تحکیم ایتمشلرسه‌ده بیله عزل ایده‌مزلر .

وبو ایکی صورتده حکم دخی کندوسنی عزل ایده‌میه‌رك ایفای وظیفه‌یه مجبوراولور. مکرکه حاکم کرك طرفینك وکرك حکمك طلبی اوزرینه عزلنی تنسیب وتجویز ایده . §

[حکمندن اول] قیدندن مستبان اولدیغنه کوره احکام مبسوطه محکمك قبل الحکم عزل ایدلمك ایستنلدیکنه کوره‌در . اما حکم ایتدکدن صکره طرفینك یالکز بری دکل ایکیسی دخی « بز سنی عزل ایتدك » دیسه‌لر محکمك حکمی باطل اولماز .

چونکه محکم کندوسنه حواله اولنان خصوصه حکم ایتمکله مأموریتی ختام بوله‌جغندن آندن صکره طرفینك ویا برینك « سنی عزل ایتدك » دیملری ویاخود حکمك « بن کندمی عزل ایتدم » دیمسی معناسزدر . فقط محکم کندوسنه بر قاچ ایش حواله اولنوبده برینه حکم ایتدکدن صکره عزل اولنور ایسه خصوصات سائره‌یی محاکمه وحکمدن معزول اولوب ویرمش اولدیغی حکم باطل اولماز . زیرا :

١٨٤٨ ماده حاكملرك قضالری داخلنده‌كی اهالینك جمله‌سی حقنده حكملری نصل كه لازم‌الاجرا ایسه محكملرك دخی آنلری تحكیم ایدنلر حقنده ومحكم اولدقلری خصوصده حكملری اولوجهله لازم اولور .

هرنه قدر طرفینك بالرضا بركیمسه‌یی تحكیم ایتملری عقود غیر لازمه‌دن اولمغله آنی عزل ایده‌بیلملرینه نظراً حكمنی دخی قبول ایدوب ایتمامكده مخیر اولملری لازم كلور كبی وارد اولور ایسه‌ده حكملرك حكمندن احد طرفین راضی اولمیه‌جغی جهتله عدم موافقتی ایله حكمك اجراسی جائز اولمسه تحكیمدن فائده حاصل اولماز . فائده‌سز شی ایله اشتغال عبث اولوب تحكیم ایسه رفع نزاع ایچون برطریق اولمق اوزره مشروعدر . بناءً علی ذلك محكم شرعاً حائز اولدیغی ولایته مستنداً حكم ایده‌جكندن حكم ایله تحكیم لازم اولور .

بناءً علیه حكملر اصول مشروعه‌سنه موافق اوله‌رق حكم ایتدكدن صكره طرفیندن هیچ بریسی اول حكمی قبولدن امتناع ایده‌مز .

زیرا حكم ایله طرفیندن حقلی اولانك حقی تعین ایده‌جكندن آرتق دیكر طرفك ادعایه صلاحیتی قالماز . نته‌كیم ١٥٥٦ ماده حكمنجه صلح تمام اولدقدن صكره یالكز طرفیندن بری اندن دونه‌مز .

§

[اصول مشروعه]دن مقصد اولاً حقوق عمومیه‌ده تحکیم جائز اولمدیغندن حکملرك حکمی حقوق عمومیه‌یه شامل اولمامیدر .

ثانیاً حکملر انجق کندولرینی نصب وتعیین ایدنلر حقلرنده حکم ویرمکه مأذون اولدقلرندن ویردکلری حکمك اشخاص سائره‌یه شمولی اولمامیدر .

ثالثاً حکملر یالکز تحکیم اولندقلری شیٔ حکم ایدوب حکم واقع طرفین بیننده متحدث دعاویٔ سائره‌یه شامل اولمامیدر .

رابعاً حکملر توقیت وشروط سائرهٔ مشروعه ایله تقیید ایدلمشلر ایسه مدت معینه ظرفنده بر موجب شروط حکم ایلمش اولملیدرلر .

خامساً حکملرك حکمی آسایش وانتظام واداب عمومیه‌یه وقواعد کلیهٔ شرعیه وقانونیه‌یه مغایر اولمامیدر .

سادساً ویردکلری حکمك مستند اولدیغی مسئلهٔ شرعیه ویاقانونیه ایله اسباب موجبه‌سی بیان ایدلملیدر .

شوقدر وارکه اصول محاکمه‌یه تماماً توفیق معامله ایتمسه‌لر بأس یوقدر . زیرا اصول محاکمات قانونلرنده مندرج اصول وشرائط اساساً محکمه‌لرجه اجرا قلنه‌جق محاکماته عائد وموجب کلفت اولوب تحکیمك فوائدندن بریسیده طرفینك بومثللو تکلفاتدن وارسته اولمسیدر

§

حکم ایکی نوع اولاب برینه « حکم اختیاری » ودیکرینه « حکم مجبوری » دینلور .

حکم اختیاری : طرفینك رضالریله تحکیم ایتدکلری حکم دیمك اولوب بوده ایکی صورتله اولور .

برنجیسی : طرفینك نصب ایدوب هیچ بر حاکم طرفندن استخلاف

اولنميان حكمدر .

ايكنجيسى : كذلك طرفينك بالرضا تعيين ايدوب فقط نائب نصبنه مأذون حاكم طرفندن دخى تصديق ايله استخلاف اولنان حكمدر . ۱۸٤۷

حكم مجبورى ، تجارت شركتلرى شركاسى بيننده تحدث ايدن اختلافات ومنازعاتى رؤيت وتسويه ايچون شركانك حكم تعيينندن استنكاف ايتملرى اوزرينه محكمه‌جه تعيين قلنان حكملردر . بونلر يالكز شركاى مومى اليهم بيننده متحدث دعاوى‌يه مخصوص اوله‌رق تجارت قانونيله موضوع اصول استثنائيه‌دن اولمغله بوراده بحثنه محل يوقدر .

موضوع بحث ايديلان حكملردن مقصد برحاكم جانبندن بالتصديق استخلاف اولنسون اولنمسون طرفينك رضالريله نصب ايتدكلرى حكملردر .

§

طرفين حكملرينى شفاهاً نصب وتعيين وشرائط تحكيمى ذكر وافاده ايده‌بيلورلر . انجق تحكيمنامه تنظيميله شرائط لازمه‌نك درج وتحريرى سلامت مصلحت ايچون فائده‌لو اولوب اكثريا بوصورته رعايت اولنمقده‌در .

تحكيمنامه اصولنه موافق يعنى سندات سائره مثللو معنون وممضى ويامختوم اولمق لازم كلوب بويله اولماز ايسه حكمسزدر .

اصولنه موافق اولان تحكيمنامه طرفين بيننده تنظيم ايديلور ايسه سند عادى حكمنده اولور . مقاولات محررينه تصديق ايتديريلور ايسه سند رسمى حكمنده اولور .

وا كر حكم محكمه‌نك تنسيبيله تعيين قلنوب حاكم استخلاف ايدر ايسه كيفيتى مبين برقرارنامه تنظيم ايديلور .

§

بروجه محرر حكملر صورت متنوعه‌ده تعيين ايدلديكى كبى حكملرينك تنفيذ واجراسنده دخى فرق واردر . شويله كه :

طرفين حكملرك ويرديكى حكمى قبول ايدرلر ايسه انك اجراسنى دخى تعهد ايتمش اوله‌جقلرندن مأمورين عائده‌سى معرفتيله رسماً اجرا ايتديرلمسنه لزوم ومحل قالمز . وبو حالده حكملر حكملرينى شفاهاً طرفينه تفهيم ايله اكتفا ايدوب « ورقهٔ حكميه » تنظيمنه دخى حاجت كورلمز .

اما احد طرفين حكملرك حكمنى قبول واجرا ايتميوب‌ده اعتراض ايده‌جكنى بيان ايلديكى وياخود طرفين حكم واقعى قبول ايتديكى حالده محكوم عليه اجراسندن امتناع ايتمسيله ديكر طرف عائد اولديغى مأموره بالمراجعه تنفيذ ايتديرمك ايچون « ورقهٔ حكميه » تنظيمنى طلب ايلديكى حالده حكملرك « ورقهٔ حكميه » تنظيم ايله محكوم لهه ولدى الايجاب برنسخه‌سنى دخى محكوم عليهه اعطا ايتملرى لازم كلور .

حكملرك حكمى يالكز كندولرينى تحكيم ايدنلره منحصر اولمغله ورقهٔ حكميه مندرجاتنى مأمورين عائده‌سى تنفيذ واجرا ايتمك ايچون ولايت عامه‌يى حائز برحاكمك تصديقنه اقتران ايتمك اقتضا ايده‌جكندن :

١٨٤٩ ماده محكمك حكمى طرف سلطانيدن منصوب ... كه عرض اولندقده موافق اصول ايسه قبول وتصديق ... يدر .

... حاكم كندوسنه عرض اولنان « ورقهٔ حكميه » مضمونى مادهٔ سابقه

شرحنده ایضاح اولندیغی وجهله موافق اصول ایسه قبول وتصدیقه مجبوردر. مجبور اولمسه حکملرك حکمنك احد طرفین موافقت ایتمدیکی تقدیرده اجراسز قالمسی لازم کلورکه بوده جائز دکلدر .

تجارت قانونی احکامنجه « ورقهٔ حکمیه » محکمهٔ نظامیه‌یه عرض اولندقده یالکز رئیس محکمه طرفندن تصدیقی کافی اولوب هیئتك تصدیقنه حاجت یوقدر .

هرنه‌قدر اجتهاد ایله اجتهاد نقض اولنماز قاعده‌سنه نظراً اصول مشروعه‌سنه موافق اوله‌رق برحاکمك ویردیکی حکمی دیکر حاکم فسخ ویا نقض ایده‌میه‌جکی جهتله حکمك اجراسی دیکر حاکمك تصدیقنه دخی محتاج دکلسه‌ده حکملر ولایت عامه‌یی حائز اولمدقلری جهتله آنلرك حکمی لاجل التصدیق عرض ایتدکلری حاکمه سرایت ایده‌میه‌جکندن حاکم ولایت عامه‌یی حائز اولمق اعتباریله حکملرك حکمنی تدقیقه صلاحیتدار اولدیغندن لدی التدقیق موافق اصول کورور ایسه قبول ایدوب «ورقهٔ حکمیه» نك زیرینه کیفیتی تحریر وبیان وامضا وتختیم ایله تصدیق ایدرکه بوکا [تسجیل وتصدیق] دینلمکده‌در .

بوصورتله مصدق اولان « ورقهٔ حکمیه » محاکمدن ویریلن اعلامات مثللو تنفیذواجرا قلنور .

دکل ایسه نقض ایلر .

اسباب نقضی بیان ایتمسی لازمدر. زیرا حاکمك تصدیق ویانقض اعتراض اولنه‌بیلور .

§

طرفین نقضنه اعتراض ایتمدکلری وحکم منقوضی بالرضا اجرا ایلمدکلری حالده کأن لم یکن عد اولنه‌رق یااو حکملرك ویاخود مجدداً

تعیین قلنه‌جق دیکر حکملرك یکیدن حکم ایتملری لازم کلور .

§

١٨٠٨ نجی ماده وشرحنده بیان قلنان اسبابدن بری کندوسنده موجود اولان حکمی قبول ایتامکه حقی اولدیغی کبی حکملرك اعطا ایدوب تسجیل وتصدیق اولنان حکملری اصول مشروعه وقانونیه‌سنه توفیقاً حاکملرك حکملری کبی استیناف وتمییز اولنه بیلور. واعتراض علی الحکم واعتراض الغیر صورتیله اعتراض ایدیله بیلور .

وطرفین حکملرك حکمی اصول مشروعه‌سنه موافق اولدیغی صورتده استیناف وتمییز واعتراض ایتمیه‌جکلرینی شرط ایلسه‌لر جائزدر. وارتق اصولنه موافق ولان حکمه اعتراض ایده‌مزلر .

فقط صغیر مثللو تحت وصایت وولایتده بولنانلره واموال بیت المال واوقافه متعلق دعاوی ولی ووصی و بیت المال واوقاف مأمورلری طرفندن حکمه حواله اولنوبده علیهلرینه حکم ویردکلرنده بویله بر شرط درمیان ایتمش اولسه‌لر بیله حکمی اولمیوب منفعت ملاحظه ایتدکلری تقدیرده استیناف وتمییز و سائر صورتله اعتراض ایتملری لازم کلور. چونکه بونلر محافظهٔ منافع ایله مأمور اولوب مغایر منفعت اوله‌رق درمیان ایده‌جکلری شرطك حکمی اولماز .

کذلك طرفین یاخود بری بعد التحکیم وفات ایلسه حکم حکم ایتمش اولسه بیله ورثه‌یه سرایت ایتمیوب ورثه ایله حیاتده قلان طرفك محاکمه اولمسی لازم کله‌جکندن متوفی بروجه محرر برشرط درمیان ایتمش اولسه بیله ینه حکمی اولماز

تجارت قانوننده بوصورتلر مصرحدر .

١٨٥٠ ماده طرفین احکام مشروعه‌سنه توفیقاً حکمه

مأذون قیلدقلری محکملری لدی التنسیب صلحاً تسویه یه دخی
مأذون ایتسه‌لر محکملرك صلحاً تسویه‌لری معتبر اولور.
شویله که طرفیندن بری محکملردن برینی و دیکری دخی
او برینی منازع فیه اولان خصوصك اولوجهله صلحاً
تسویه‌سنه دخی توکیل ایدوبده انلر دخی کتاب صلحده
مندرج اولان مسائله بالتوفیق صلحاً تسویه ایتسه‌لر اشبو
صلح و تسویه‌یی طرفیندن بری قبولدن امتناع ایده‌مز .

زیرا ۱۵۵٦ نجی ماده‌ده مصرح اولدیغی اوزره صلح تمام اولدقده
یالکز طرفیندن بری اندن دونه‌مز .

فقط صلح ایجاب وقبول ایله منعقد اوله‌جغی جهتله عاقدك
تعددی لازم کله‌جکندن طرفین بر حکم تعیین ایتدکلری حالده آنی
صلحه مأذون ایتسه‌لر صحیح اولمز. انکچون مادهٔ مشروحه‌ده [محکملر]
دینیله‌رك طرفیندن هر بری بر حکمی صلحه مأذون ایتدیکی صورتده
بونلرك صلحاً تسویه‌لرینك معتبر اوله‌جغی بیان قلنمشدر .

§

حکملرك حکملری حاکم جانبندن تسجیل وتصدیق اولنمدقجه صلح
منزله‌سنده ایسه‌ده ینه صلح ایله بیننده شو فرق واردر که : حکملر بر
شیئه حکم ایتمك ایچون بر مسئلهٔ شرعیه ویا قانونیه‌یه تطبیقاً طرفیندن
برینه حقلی ودیکرینه حقسزسك دیه‌رك شرعاً وقانوناً ایجابی وجهله
قضای الزام ویاقضای ترك ایله حکم ایتملری لازم کلور . اما طرفینی

صلح ایدرلرایسه رفع نزاع ایچون برصورت تسویه بولملری کفایت ایدوب انجق ١٤٦٠ نجی ماده حکمنجه حکملرك صلحی موکللرینه مضاف قیلملری لازمدر .

١٨٥١ ماده برکیمسه تحکیم اولنمامش اولدیغی حالده ایکی کشی بیننده‌کی دعوایی فصل ایتدکدن صکره طرفین اکا راضی و انك حکمنی مجیز اولسه‌لر حکمی نافذ اولور

١٤٥٣ ماده‌یه باق .

کوریلورکه اجازت لاحقه وکالت سابقه حکمنده‌در . انجق باطله اجازت لاحق اولمیه‌جغندن حکم مذ کورك اصول مشروعه‌سنه موافق اولمسی شرطدر .

لاحقه

اصول محاکمات حقوقیه قانوننك ٥٩ نجی ماده‌سنده مصرح اولدیغی اوزره محکمه‌لرجه [رؤیت محاسبه ومعاینهٔ دفاترواوراقه محتاج ویاخود مشکل ودولاشق بردعوی اولدیغی ولزوم کورلدیکی حالده اول دعوایی اطرافیله تحقیق وتفتیش ایتدکدن صکره ممکن اولور ایسه طرفینی صلح ایتمك واوله‌مز ایسه تدقیقات واقعه ورأی ومطالعه‌لرینی مبین تقریر ویرمك] اوزره طرفیندن و یا محکمه‌دن منتخب [ممیزلره] و [مشوش و پروزلی بردعوانك تسهیل رؤیتی ایچون طرفینك افادات واقعه‌لری وابراز ایده‌جکلری اوراق مآللری‌اوزرینه خلاصهٔ دعوایی وحل اولنه‌جق جهتلرینی مبین بر تقریر تنظیم واعطا ایلمك] اوزره اعضای محکمه‌دن برینه حواله اولنه‌بیلور .

صورمحرره حكام الشرع وحكملر معرفتيله رؤيت اولنان دعاويده دخی مرعی الاجرا اوله بيلور. وحاكم الشرع بونك ايچون بر نائب تعيين ايده بيلور . انجق ويره جكلری تقرير تسهيل حكمه مدار اوله بيلوب يوقسه حكملرك حكمی كبی لازم الاجرا دكلدر .

§

كتاب القضا اوزرينه تعلق ايدن ارادۀ سنيه تاريخی

في ٢٦ شعبان سنه ١٢٩٣

كتاب القضايی ترتيب ايدن مجله جمعيتی هيئتی

عن اعضاء شورای دولت	امين الفتوی	معارف ناظری
سيف الدين	السيد خليل	احمد جودت
قاضی دارالخلافة العليه	رئيس ثانی محكمۀ تميز	رئيس مجلس تدقيقات شرعيه
احمد خالد	السيد احمد حلمی	ومجلس انتخاب حكام
		السيد احمد خلوصی
اعلامات شرعيه تميز معاونی		مستشار مفتش اوقاف
عبدالستار		عمر حلمی

خاتمه

موصل ولايتی واليلكندن منفصلاً درسعادتده بولنديغم زمان آزاده.
كيده و برسنه‌ده سكيز جلد اولمق اوزره عنايت الهيه ايله تأليفنه موفق
اولديغم [روح المجله] ١٣٢٥ سنهٔ هجريه‌سی ربيع الاولنك و١٣٢٣ سنهٔ
ماليه‌سی نيسانننك يكرمی اوچنجی بازار ايرته‌سی كونی پذيرای حسن
ختام اولدی .

سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين وعلى آلهم
واصحابهم اجمعين . ربنا اغفر لعبدك « شريف احمد رشيد » ولوالديه
وللمؤمنين برحمتك يا ارحم الراحمين .   والحمد لله رب العالمين .

بلا بينه مضمونيله عمل وحكم جائز اوله بيله جك صورتده سندات شرعيه نك تنظيمنه دائر تعليمات سنيه در

« مجله جمعيتی معرفتيله مؤخراً علاوه اولنان فقره لر متعلق اولدقلری مواد ذيلنه درج وتحرير اولندی . »

برنجی ماده براستدعا محكمه يه حواله اولنوب طرفين محكمه يه كلدكلرنده كرك مدعی وكرك مدعی عليهك شخصی محكمه جه مجهول بولنديغی واقامه اولنان دعوی كندی دعوالری اولديغنه دلالت ايدر يدلرنده اوراق معتبره بولنمديغی وياخود دعواده هان يكديكرينی تصديق ايدرك برصنيعه شائبه سی حس اولنديغی تقديرجه شخصلرينی واسم وشهرتيله صنعت ومأموريت ومحل اقامتلرينی تعريف ايچون محله لری مختارلرندن وياخود تابع اولدقلری اصناف كتخداسندن ويا آمر وضابطلرندن ومنسوب اولدقلری دوائر ورؤسا طرفلرندن برقطعه علم وخبر كتوريله جكدر .

ايكنجی ماده وكالت تسجيلنه مخصوص اولمق اوزره محكمه ده بر جريده طوتيله جقدر . طرفيندن بری تسجيل وكالت ايده جك اولدقده نه صورتله وكيمی توكيل ايتديكنی حاكم ويا نائبی حضورنده تقرير ايدوب تقريری عينيله تسجيل جريده سنه يازيلوب كندوسنه امضا وتمهير ايتديريله جك واكر كندوسنك يازوسی يوق ايسه آنك امر وانتخابيله ديكری تحرير ايدوب زيرينی كندی مهری ويا اشارت مخصوصه سيله تصديق ايتدكدن صكره تقرير وكالت حاكم ويا نائبدن قنغيسی حضورنده وقوعبولمش ايسه اول دخی امضا وتمهير ايده جكدر . وحين تسجيلده موكلك بابا ووده سنك اسمی دخی سؤال اولنه رق جريده يه قيد اولنه جقدر .

اوچنجی ماده ـ مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی وجهله بر محکمه حاکم ویانائبی حضورنده وکالت تسجیل وجریدهٔ مخصوصه‌سنه تحریر اولندقدن صکره محاکمه ختام بولمقسزین اول حاکمك عزل ویا وفاتی وقوعبولدیغی تقدیرجه موکل تکرار حاکم لاحق حضورنده تسجیل وکالته محتاج اولمیوب جریده‌ده مسطور اولان قید موجبنجه حاکم لاحق خصم مواجهه‌سنده وکیلك وکالتیله حکم ایدوب مرافعه‌یی رؤیت واستماع ایده‌بیلور .

دردنجی ماده ـ ضبط دعوی موقعنده ضبط کاتبی طرفینك افاده‌لرینی کمال مرتبه دقتله استماع وتأیید مدعا ضمننده ابراز ایده‌جکاری اوراق وسنداتی لایقیله مطالعه ایتدکدن صکره طرفینك اسم وشهرت ومحل اقامتلری وشخصلری تعریف اولنمش ایسه معرفلرینك اسم وشهرت وصورت افاده‌لرینی وابراز اولنان سندات واوراقك خلاصه‌لرینی عادی ورقه اوزرینه ضبط وتحریر ایده‌جکدر .

بشنجی ماده ـ مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان ضبط دعوی طرفینك اکلایه‌بیله‌جکی آچیق برعباره ایله یازیله‌جقدر .

آلتنجی ماده ـ دعوی ضبط اولندقدن صکره ضبط کاتبی طرفین ایله برابر مستشاری اولان محکمه‌لرده مستشار حضورینه، مستشاری اولمیان محکمه‌لرده حاکم ویا نائبی حضورینه کیروب ضبطی قرائت ایدر و بعدالقرائه صورت ضبط طرفینك افاده‌لرینه موافق اولوب اولمدیغی مستشار ویا حاکم ویا نائبی آیرو آیرو طرفیندن سؤال ایله طرفیندن هر بری صورت ضبطك افاده‌سنه موافق اولدیغنی تصدیق ایدر ایسه درحال واکر تصدیق ایتمیوب‌ده ضبطده برسهو ویا نقصان وقوعندن ویاخود محاکمه‌جه لزومی اولان بعض شیلرك سؤال وجوابی

ضبط وتحرير اولنمامسندن طولايى ضبطك تصحيحنه لزوم كوريلور ايسه تصحيح ايدلدكدن صكره محكمه‌يه مخصوص اولان ضبط جريده‌سنه قيد اولنه‌رق زيرى طرفينه امضا وتمهير ايتديريله‌جكدر . ضبط جريده‌سنده حك وسيلنتى وقوعبولميه‌جقدر .

يدنجى ماده ضبط برمنوال محرر جريدهٔ مخصوصه‌سنه تحرير وطرفينه امضا وتمهير ايتديرلدكدن صكره درسعادتده صدرين دائره‌لرنده مستشار ويا معاونى واستانبول باب محكمه‌سنده مستشار بولنمديغى حالده معاون ومشاورلرندن برى محكمهٔ تفتيشده مستشار بولنمديغى تقديرده محكمه‌نك مميز اولى ومحاكم سائره ايله على العموم طشره محكمه‌لرنده حاكم ويا نائبى وباش كاتبى ضبطك زيرينى تصديقاً امضا ويامهر ذاتيلريله تمهير ايده‌جكلردر .

سكزنجى ماده محاكمه‌يه مباشرت اولندقدن صكره محاكمه‌نك ختامنه دكين اول محاكمه‌يه متعلق جريان ايده‌جك بالجمله معاملات وتحقيقاتك جريانى عقبنده سالف البيان ضبط جريده‌سنه دعوانك ضبطى زيرينه خلاصه وجهله قيد وتحرير اولنه‌جغى مثللو محاكمه‌نك رنكى دكيشوبده طرفينك افاداتنه بعض عباره علاوه‌سى لازم كلديكى تقديرده ضبطى امضا وتمهير ايدن مامورلر معرفتيله طرفين حضورنده ترقيم وعلاوه اولنه‌رق زيرينى طرفين واهميتى اولديغى حالده مأمورلر دخى امضا وتمهير ايده‌جكلردر .

طقوزنجى ماده طرفيندن برينه شاهد اقامه‌سى لازم كلدكده اولا شاهدلرى اولوب اولمديغى كندوسندن سؤال اولنور . شاهدلرى اولديغنى بيان وتقرير ايتديكى حالده كيملر ايدوكى واسم وشهرتلرى وآنلردن ماعدا شاهدلرى اولوب اولمديغى واولديغى تقديرده آنلرك

اسم وشهرتلری صورېلور كرك شاهدلری حقنده واقع اوله‌جق افاداتی وكرك اصلا شاهدلری اولمديغنی سويلديكی حالده افادات واقعه‌سی ضبط جريده‌سنه قيد ايله كندوسنه امضا وتمهير ايتديريله‌جكدر .

علاوه

اشبو ماده‌نك مبنی عليهی اولان مجلهٔ احكام عدليه‌نك ١٧٥٣ ماده‌سی بروجه آتی ايضاح اولنور .

شويله‌كه : كندوسنده دعوی شرط اولميوب شهادت حسبه‌نك قبولی جائز اولان خصوصاتده مدعينك [اصلا شاهدم يوقدر] ديمسی بلاعذر تأخير اولنميان شهادت حسبه‌نك قبولنه مانع اولميه‌جغی كبی يتيم وغير رشيده متعلق بردعواده ولی ووصينك وياخود بيت الماله متعلق بردعواده امين بيت المالك [اصلا شاهدم يوقدر] ديو اقرار ايتمسی دخی مسئلهٔ شرعيه‌سنه توفيقاً قبول شهادته مانع اولماز .

مدعی اصلا شاهدم يوقدر ديدكدن صكره [مدعیٰ عليه بنم غيابمده مدعابه اولان خصوصه فلان وفلان كيمسه‌لری اشهاد ايتمش . بوكا مقدما وقوفم اولمديغندن اصلا شاهدم يوق ديمشيدم مؤخراً كسب وقوف ايتديكم جهتله شمدی شاهدلرم واردر] ديه‌رك كلامين متناقضين بيننی توفيقه تصدی ايدرايسه اول حالده اقامه ايده‌جكی شاهدلر قبول اولنور .

اما مدعی اصلا شاهدی اولمديغنی اقرار ايتدكدن صكره [مقدما شاهدلر خاطرمده اولمديغندن يعنی شاهدلرم اولديغنی نسيان ايتمش اولديغمدن اصلا شاهدلرم اولمديغنی اقرار ايتمش ايدم مؤخراً شاهدلرم اولديغنی تذكر وتخطر ايتدم شاهدم واردر] ديسه بومقوله عذر ايله بين الدعويين وقوعبولان تناقض شرعاً مرتفع اولمديغندن مجلهٔ

احکام عدلیه‌نك ۱۷۵۳ ماده‌سی موجبنجه اقامه ایده‌جکی شهودك استماعندن حکام ممنوعدر .

اونجی ماده برمحاکمه فصل اولندقده نه‌وجهله حکم اولندیغی وحکمك اسباب موجبه‌سی خلاصه وجهله ضبطده شرح ویریلوب وزیری حاکم طرفندن تمهیر ایدیلوب بعده اعلام مسوده‌سی قلمه آلنور .

اون برنجی ماده ضبط کاتبی محکمه‌یه مخصوص اولان ضبط جریده‌سندن صورت ضبطی عینیله کندو جریده‌سنه نقل وتحریر ایدوب آندن تقریر ایدر . ومحکمه‌یه مخصوص اولان جریده محکمه‌نك بر مأمن محلنده حفظ اولنوب لازم کلدکجه اخراج اولنه‌جقدر . محکمه‌ده دعاوینك کثرتی نسبتنده محکمه‌یه مخصوص متعدد ضبط جریده‌لری طوتیلور .

اون ایکنجی ماده جریده‌ده محرر صورت دعوی اساس طوتیله‌رق اعلام مسوده‌سی اصول صك اوزره قلمه آلنور . حین تسویده‌ده صورت ضبطك بعض عباره‌لرنده قاعدهٔ صك اوزره محو واثبات جائز ایسه‌ده اساس مسئله‌جه تغیر اولمامق شرطدر . طرفیندن بری اصلا شاهدلری اولمدیغنی افاده ایتدیکی صورتده افادهٔ مذکوره‌سی عینیله اعلامه درج اولنوب [اقامهٔ بینه‌دن اظهار عجز] تعبیریله اکتفا اولنمیه‌جقدر .

اون اوچنجی ماده ضبط کاتبی اعلام مسوده‌سنی قلمه آلدقدن صکره مسوده اولا صدرین واستانبول باب محکمه‌لرنده وقایع کاتبی ومحکمهٔ تفتیشده ممیز اول طرفلرندن تصحیح وبعده مستشار طرفندن دخی تدقیق وصورت ضبطه توفیق اولنه‌رق تصحیح وامضا وضعیله

حاكمه تقديم اولنور. محاكم سائره‌ده محكمه‌نك باش كاتبی وار ايسه انك طرفندن مسوده تصحيح اولنه‌رق حاكمه تقديم اولنور. يوق ايسه ضبط كاتبی مسوده‌يی بالذات حاكمه تقديم ايدر. غلطه‌ و خواص رفيعه محكمه‌لری كبی مركز نائبی بولنان محكمه‌لرده نائب مستشار وظائفنی ايفا ايده‌جكدر . مسوده حاكمه تقديم اولندقده بعدالنظر والتدقيق كشيده ايده‌جكی [يازيله] موجبنجه اعلامی تحرير اولنه‌جقدر .

اون دردنجی ماده — بروجه مشروح اعلام يازلدقدن صكره ضبط كاتبی اسمنی ظهر اعلامه تحرير ومسوده‌يی تدقيق وامضا ايدن مأمورلر ترتيب سابق اوزره اعلامی دخی مطالعه وظهرينی امضا و يا تمهير ايدوب بعده اعلام حاكمه تقديم اولنور .

اون بشنجی ماده — حاكم دخی مطالعه ايتدكدن صكره [سجله قيد و مقابله اولنه] ديو اعلامك ظهرينه يازوب مقيده كوندرر . مقيد دخی سجله قيدومقابله ايدوب وقيد ومقابله ايتديكنی ظهر اعلامه شرح ويروب زيرينی تمهير وحاكمه اعاده ايتدكدن صكره حاكم اصولی وجهله اعلامی تمهير ايدر .

اون التنجی ماده — طشره‌يه كوندرلمك اوزره درسعادت محاكمندن تنظيم اولنه‌جق وكالت حجتلرنده بالاده بيان اولنان اصول تماميله اجرا اولنه‌جقدر .

اون يدنجی ماده — طشره حكامی وكالت تقريرينی قضا داخلنده ايسه اول قضانك بدايت محكمه‌سنده ومركز لوا اولان قضاده ايسه لوا بدايت محكمه‌سنده كرسیٔ ولايتده ايسه استيناف محكمه‌سنده آله‌جقدر .

« اون طقوزنجی ماده‌نك ذيلنده بيان اولنه‌جغی وجهله بوماده‌نك

حکمی محاکم نظامیه‌نك ریاستی حکام شرعیه‌یه محول اولان محللره مخصوصدر .

اون سکزنجی ماده بروجه محرر موکلك تقریری آلندقدن صکره صورت تقریری عینیله جریده‌یه قید وتحریر اولنوب موکله مهر ویا امضا ویا اشارت مخصوصه ایله تصدیق ایتدیردکدن صکره اصول موضوعه‌سنه توفیقاً وکالت حجتی تنظیم وتمهیر اولنور .

اون طقوزنجی ماده حاکم طرفندن بر منوال محرر تنظیم قلنان حجت شرعیه‌ده بیان اولندیغی اوزره وکالت تقریرینك کندو حضورلرنده وقوعبولدیغنی حین تقریرده حاضر بولنان اعضا با مضبطه تصدیق ایده‌جك وبو تصدیق مضبطه‌سی قضا بدایت محکمه‌سندن اعطا قلنمش ایسه اول قضانك ملحق بولندیغی ولایت استیناف محکمه‌سندن ویاخود لوا بدایت محکمه‌سندن تصدیق اولنه‌جقدر .

علاوه

تصدیق مضبطه‌سی آیروجه ورقه‌یه تحریر اولنمیوب وکالت حجتنك ظهرینه یازیله‌جقدر .

وتصدیق مضبطه‌سنك زیری اعضانك مهر ذاتیلریله تمهیر اولنه‌جغی کبی محکمه‌نك مهر رسمیسیله دخی تمهیر ایدیله‌جکدر .

محاکم نظامیه‌نك ریاستی حکام شرعیه‌یه محول اولمیان محللرده وکالت تقریری اصول موضوعه‌سنه توفیقاً حکام شرعیه طرفندن آلندقدن وحجت شرعیه‌سی تنظیم قلندقدن صکره اشبو تعلیمات سنیه موجبنجه وکالت حجتنك تصدیقی محاکم نظامیه‌نك قنغیسنه عائد ایسه موکل وکالت حجتی مستصحباً وکیل ایله برابر اول محکمه‌یه مراجعت ایدوب محکمهٔ مزبوره‌ده مضمون حجتی تقریر و یاخود وکالت حاکم

الشرع حضورنده وكيلك غيابنده قبولنه موقوفاً تقرير ايدلمش ايسه اول حالده يالكز موكل محكمه‌يه مراجعتله مضمون حجتى تقرير ايتدكدن صكره محكمه طرفندن [درون حجتده محرر وكالت تقريرى بزم حضورمزده دخى تكرار واعاده اولنمشدر] عبارەسيله وكالت حجتنك ظهرى تحشيه وزيرى حين تقريرده حاضر بولنان اعضانك مهر ذاتيلرى ومحكمه‌نك مهر رسميسيله تصديق اولنور .

محاكم نظاميه‌ده وكالت حجتلرينك تصديقى مجاناً اجرا اولنه‌جقدر.

يكرمنجى ماده موكلك شخصى مجهول بولنديغى تقديرجه برنجى ماده‌ده بيان اولنديغى وجهله شخصى تعريف ايتديريله‌جكدر .

يكرمى برنجى ماده طشره‌ده تنظيم اولنان وكالت حجتلرينك كما فى السابق فتواخانه‌دن تدقيق وتطبيقى اجرا اولنه‌جغى كبى بعدما طشره‌يه كوندرلمك اوزره درسعادت محاكمندن ويريلان وكالت حجتلرينك مهرى مطابق ايدوكى ظهرينه فتواخانه‌دن شرح ويريله‌جكدر.

يكرمى ايكنجى ماده بشقه بلده‌يه كوندرلمك اوزره وراثت ووصايت كبى موادك ثبوتنى حاوى سند شرعى تنظيمى لازم كلدكده طشره حكامى اون يدنجى ماده موجبنجه مواد مذكوره‌يى بدايت يا استيناف محكمه‌لرنده استماع وفصل ايدر. وطشره‌ده تنظيم اولنه‌جق وكالت حجتلرى حقنده بيان اولنان اصول بومثللو سند شرعى حقنده دخى جارى ومعتبردر .

« بوماده‌نك حكمى محاكم نظاميه‌نك رياستلرى حكام شرعه محول اولان محللره مخصوصدر »

يكرمى اوچنجى ماده مأمور وامنا ارساليله محلنده استماع قلنه‌جق خصوصاتى تحرير ايچون محكمه‌ده بر ويا برقاچ [خصوص جريده‌لرى]

طوتیله‌جقدر و بوجریده‌لر ضبط جریده‌لری کبی حفظ اولنوب خصوصه کیدلمك لازم کلدکده مأموره ویریله‌جکدر . فصل دعوی وتسجیل وکالت واقرار ووقف ووصیت ومخالعه وتطلیق وکشف وتقسیم عقار وصلح وابراء واخبار ملك وتصرف وطرفیندن برینی تحلیف کبی خصوصات ایچون حاکم طرفندن مأذوناً برمحله ویا برقریه‌یه اعزام قلنان مأمور اول محله ویا قریه‌ده مختاران واهالیدن برقاچ ذاتی جلب وجمع ایله برمجلس عقد ایدوب خصوصات واقعه‌یی استماع وبعده خصوص جریده‌سنه قیدوتحریروزیرینی مجلسك انعقادینه باعث اولان اصحاب مصالحه وحین استماعده حاضر بولنان ذواته مهر ویا امضا ویا اشارت مخصوصه‌لریله تصدیق ایتدیردکدن صکره مختار مهریله دخی تمهیر ایتدیروب بعده کندویه ترفیق ایدیلان امنا ایله برابر حاکمه انها ایده‌جکدر.

خصوصه محکمه کتبه‌سندن اهلیت‌واستقامتی مجرب ومعلوم‌اولان ذات تعیین ایدلملیدر .

یکرمی دردنجی ماده برحجتك مضمونیله‌حکم اولنوب‌موجبنجه اعلامی تنظیم اولندقده اول حجت محکمه‌ده آلیقونیلوب دفتر سجلاتك حفظ اولندیغی محلده حفظ اولنه‌جقدر . حجتلر ایله برابر طشره‌دن ورود ایدن تصدیق مضبطه‌لری دخی حجتلر کبی حفظ اولنه‌جقدر .

یکرمی بشنجی ماده اشبو نظامنامه‌یه توفیقاً تنظیم واعطا قلنان سندات شرعیه‌نك مضمونی خصم طرفندن انکار اولندقده مجلهٔ احکام عدلیه‌نك ١٧٣٨ و ١٨٢١ ماده‌لری منطوقلرنجه حکام شرعیه سندات مذکوره‌نك بلا بینه مضمونیله حکم ایده‌بیلور .

فقط لدی‌التدقیق براعلام ویا حجت ویا برقیدده تزویر وتصنیع

شائبه‌سی حس اولندیغی تقدیرجه حاکم اول اعلام وحجت وقیدك بلا بینه مضمونیله حکم ایتمیوب مضمونه بینه طلب ایدر .

فی ٤ جمادی‌الاولی سنه ١٢٩٦

علاوه

اشبو تعلیمات سنیه لایحه‌سنك نشرندن مقدم تنظیم واعطا اولنمش اولان اعلامات وسنداتك بلا بینه مضمونیله حکم جائز اولمیوب مضمونیه بینه طلب اولنمق لازمدر .

فهرست

صحیفه

کتاب البینات والتحایف بر مقدمه ایله درت بابدر

٥ مقدمه بعض اصطلاحات فقهیه بیاننده

١٤ باب اول شهادت حقنده اولوب سکز فصلدر .

١٤ فصل » شهادتك تعریف ونصابی

٢٧ » ثانی شهادتك کیفیت اداسی حقنده

٣٩ » ثالث شهادتك شروط اساسیه‌سی

٥٤ » رابع شهادتك دعوایه موافقتی

٦٠ » خامس شاهدلرك اختلافلری بیاننده

٦٨ » سادس تزکیه وتحلیف شهود حقنده

٨٧ » سابع شاهدلرك شهادتدن رجوعی حقنده

٩٢ » ثامن تواتر حقنده

٩٥ باب ثانی حجج خطیه وقرینهٔ قاطعه ایکی فصلدر .

٩٥ فصل اول حجج خطیه بیاننده

١٠٣ » ثانی قرینهٔ قاطعه بیاننده

١٠٤ باب ثالث تحلیف بیاننده

١٢٧ باب رابع ترجیح بینات وتحالفه دائر درت فصلدر .

١٢٧ فصل اول تنازع بالایدی بیاننده‌در

١٣٤ » ثانی ترجیح بینات حقنده

١٥٥ » ثالث سوز کیملك اولدیغنه وتحکیم حاله دائر

١٦٦ » رابع تحالفه دائردر

كتاب القضا برمقدمه ايله درت بابدر

١٨٦ مقدمه قضا حقنده اصطلاحات فقهيه

١٩٣ باب اول حكامه دائر اولوب درت فصلدر

١٩٣ فصل اول حاكمك اوصافى بياننده

١٩٦ « ثانى حاكمك آدابى بياننده

٢٠٤ « ثالث حاكمك وظائفى حقنده

٢٢٨ « رابع صورت محاكمه‌يه دائر

٢٤٥ باب ثانى حكمه دائر اولوب ايكى فصلدر

٢٤٥ فصل اول حكمك شروطى بياننده

٢٥٠ « ثانى حكم غيابى بياننده

٢٦١ باب ثالث دعوانك بعدالحكم رؤيتى حقنده

٢٦٩ « رابع تحكيمه دائر مسائل بياننده‌در .

٢٩٦ ذيل تعليمات سنيه